ישראל
תעודות

1952

7

Israel
Documents

1952

שם תיק: תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך 7, 1952
מזהה פיזי
ג-18128/1
מזהה פריט 001mfux
כתובת 3-308-7-11-3
תאריך הדפסה 14/07/2020

מדינת ישראל

תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, 1952

מדינת ישראל
גנזך המדינה

תעודות למדיניות החוץ
של מדינת ישראל

כרך שביעי

1952

ערך: יהושע פרוינדליך

ירושלים תשנ"ב

סגל המערכת
יושב־ראש ועדת המערכת: **ראובן ירון**
עורך כללי: **יהושע פרוינדליך**
משנה לעורך הכללי: **ימימה רוזנטל**
נעמי ברזלי
יעל רז

©

נדפס על־ידי המדפיס הממשלתי
במפעלי דפוס "כתר", ירושלים
ISSN 0334–1062
ISBN 965–279–020–6

התוכן

הקדמה

הכרך שלפנינו הוא השביעי בסדרת הכרכים של תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, והוא מוקדש לשנת 1952. העקרונות שהנחו את העורכים בבחירת התעודות לכרכים הקודמים תקפים גם לגבי הכרך הזה, אך מחמת הריבוי הגדול של התיעוד ומגוון הנושאים והבעיות שעסקה בהן מדיניות החוץ של ישראל באותה שנה היה הכרח לנקוט בחירה קפדנית יותר של התעודות לפרסום, תוך שימת־לב לנושאים העיקריים שהעסיקו את מדינת ישראל ובפרט היחסים עם ארצות־הברית, המשא־ומתן על הסכם השילומים והיחסים עם מדינות ערב. כדי לקבל תמונה שלמה של יחסי החוץ של ישראל בשנה זו רצוי לקרוא ספר זה עם המקורות הגלויים שכבר ראו אור, כגון דברי הכנסת, רשומות, הפרסומים הרשמיים של משרד החוץ והפרסומים הרשמיים של ארגון האומות־המאוחדות.

רוב התעודות המתפרסמות בכרך זה נמצאות בתיקי משרד החוץ השמורים בגנזך המדינה ומיעוטן בתיקי משרד ראש הממשלה, שמצויים אף הם בגנזך המדינה, בתיקים השמורים בארכיון צה"ל ובארכיון הממלכתי הבריטי. לצורך כתיבת ההערות והמבוא הסתייעו העורכים בחומר נוסף המצוי בחטיבות ארכיוניות אחרות בגנזך המדינה וכן בחומר מארכיון צה"ל, בתעודות מן הארכיון הממלכתי הבריטי ובתעודות של מחלקת המדינה שהופיעו בסדרה Foreign Relations of the United States. לרשות העורכים עמדו גם הסטנוגרמות של ישיבות הממשלה שעדיין אינן פתוחות לעיון הקהל, אך מידע מתוכן שימש את העורכים והוא מופיע בהערות.

סדר התעודות. התעודות מובאות בסדר כרונולוגי. תעודות שחוברו או נשלחו בהמשכים סודרו על־פי התאריך המוקדם ביותר. מברקים סודרו על־פי התאריך הידוע המוקדם ביותר – תאריך חיבור המברק, תאריך שיגור המברק או, בהיעדרם של אלה – תאריך קבלת המברק. דוחות על דיונים ושיחות שובצו על־פי תאריך חיבור התעודה ולא על־פי מועד הדיון או השיחה. דוחות שתאריכי חיבורם אינם רשומים, מקומם נקבע לפי תאריך הדיון או השיחה (התאריך רשום בכותרת הראשית).

הטקסט. נוסח התעודות המודפסות הוא הנוסח המקורי, להוציא את השינויים ותיקוני העריכה הבאים:

א. הושמטו המען של השולח ושל הנמען וגם התאריך בצורתו המקורית, ולעתים גם כותרות או חלקי כותרות של דוחות, תזכירים ופרוטוקולים. פרטים אלה נכללו בחלקם במתכונת אחידה, בכותרת העורך (ראה להלן) או בהערה לתעודה.

ב. בתעודות אחדות הושמטו קטעים שאין להם זיקה ישירה לנושאים המדיניים (בכלל זה עניינים אישיים), או שיש בהם חזרה מיותרת על נושאים שהוזכרו קודם לכן. כל השמטה סומנה בטקסט והוסברה בדרך־כלל בהערה.

ג. פליטות־קולמוס, טעויות הדפסה זעירות ושגיאות כתיב תוקנו בלא שהדבר צוין; מעבר לזאת, לא נעשה כל ניסיון לתקן את שיבושי הלשון והתחביר – במידה שישנם.

ד. קיצורים מקובלים וקיצורים שמשמעם אינו מוטל בספק הושלמו בסוגריים מרובעים כאשר הם מופיעים בפעם הראשונה בתעודה. לאחר מכן הושאר הקיצור בטקסט. קיצורים של שמות אנשים ומקומות הושלמו תמיד בסוגריים מרובעים. ראשי־תיבות וקיצורים שנהוג להגותם על דרך הקיצור (לדוגמא: או"ם, צה"ל, USA וכו') נכתבו תמיד כפי שהם רשומים בטקסט.

ה. נוספו מלים החסרות במקור — אם על־פי השערה (בסוגריים מרובעים) או על־פי נוסח מקביל (בסוגריים מרובעים עם הערת־הסבר).

ו. הכתיב העברי הואחד לכתיב מלא.

ז. פיסוק: הפיסוק המקורי נשמר, להוציא מקומות שבהם נפלו טעויות בעליל או שיש מקום לאי־הבנה. במברקים נטלו העורכים חירות רבה יותר לעצמם להוסיף ולשנות את הפיסוק המקורי אם היה צורך בכך. בתעודות לועזיות נשמרה השיטה המקורית של האיות (איות בריטי או אמריקאי) ושל כתיבת האותיות הגדולות.

ח. כאשר יש נוסח יוצא ונוסח נכנס של מברק, נחשב הנוסח היוצא כקובע.

ט. חתימות שם מקוריות, הרשומות במקור או בהעתק בכתב־ידו של מחבר התעודה, הודפסו באותיות עבות.

כותרת העורך. הכותרת כוללת את סימול התיק שבו נמצאת התעודה, ואת שם המקום שאליו נשלחה התעודה. שם המקום לא צוין כאשר מדובר במקום מושבם של משרד החוץ ושל רשויות אחרות של ממשלת ישראל.

שם המקום שממנו נשלחה התעודה ותאריך כתיבתה או שיגורה מובאים בראש הטקסט בניסוח אחיד.

הערות־העורך באות להאיר פרשיות או אירועים חשובים. הן שובצו לפני התעודה שבה נזכר הנושא בפעם הראשונה או בתאריך שבו התרחש האירוע.

הערות־שוליים. רוב ההערות הן הערות־שוליים ממוספרות — הערות הסבר ומראי־מקום. מטרתן להאיר עניינים הטעונים הסבר ולהצביע על תעודות המכילות מידע משלים. במראי־המקום יש גם הפניות לתיקים ולתעודות שיישארו חסויים במשך תקופה נוספת, זאת לאור ההנחה שבעתיד ייפתח גם החומר הזה לעיון החוקרים.

הערות־שוליים ביוגרפיות ניתנו כאשר הדבר דרוש להבנת הטקסט. מידע ביוגרפי על רוב האישים הנזכרים בתעודות נמצא במפתח השמות והעניינים. במפתח אין מידע ביוגרפי על אישים הנזכרים בהערות בלבד או על דמויות היסטוריות וספרותיות.

כרך־לוואי אנגלי. כרך־הלוואי כולל תרגום לאנגלית של תקצירי התעודות העבריות, הערות־השוליים, הערות־העורך, המבוא ורשימת התעודות ומפתח אנגלי לכרך הראשי.

מפתח ורשימת תעודות. בראש הספר מופיעה רשימה של התעודות והערות־העורך על תוכנן. בסוף הספר מפתח מפורט של אישים ועניינים. הרמיזות במפתח מתייחסות למספרי התעודות ולא למספרי העמודים.

תודתנו נתונה לכל האנשים והמוסדות שסייעו בידנו בהכנת הכרך: לאיש משרד החוץ השגריר מיכאל אליצור, שקרא את כתב־היד והעיר הערות חשובות; לזהבה אוסטפלד, מנהלת ארכיון צה"ל, ולטוביה פרילינג, מנהל הארכיון במכון למורשת בן־גוריון בשדה בוקר, על עזרתם במציאת תיעוד משלים; לעדינה דרכסלר, על עריכה לשונית של ההערות, הערות־העורך והמבוא; ליוסף אלרון, שהתקין לדפוס את הכרך העברי והיה אחראי על ההגהות; לננה שגיא, על הכנת המפתח; לפרופסור יהושע פורת, על עזרתו בתחום איות

של שמות ערביים; לנפתלי גרינווד, על תרגום המבוא, ההערות ותקצירי התעודות לאנגלית; ליוחאי גואל, על בדיקת התרגום לאנגלית; לורה עדן, על הדפסת התעודות.

תודתנו נתונה גם לכל האנשים שטרחו וסייעו בידנו במידע ביוגרפי על עצמם או על אישים אחרים הנזכרים בכרך.

לבסוף חובה נעימה לנו להודות לפרופ׳ פ"א אלסברג, הגנז בשנים 1971–1990, שהיה יוזם המפעל של פרסום התעודות, עמד בראש ועדת המערכת במשך שנים רבות והשפיע מנסיונו ועצתו על פרסום כרכי התעודות עד כה.

מבוא

התעודות המובאות בכרך זה מציגות את סיפורה המדיני והדיפלומטי של מדינת ישראל בשנת 1952. עיקרו של הסיפור הזה הוא התבססותה של ישראל במזרח התיכון כמדינה דמוקרטית בעלת אוריינטציה מערבית, מתוך הידוק הקשרים עם ארצות־הברית; ניסיונותיה להשתלב בארגון הגנה או ברית מזרח תיכונית הנשענת על המערב; התרחקותה ההדרגתית מן היומרות של מדיניות אי־ההזדהות לנוכח הקשיים ביחסים עם מדינות מזרח אירופה והמסע נגד היהודים והציונות שהחל במדינות האלה. בתחום היחסים עם מדינות ערב מציינת שנת 1952 את נטישת האוריינטציה העומדת על משא־ומתן עם ממלכת ירדן וניסיון להביא לפריצת דרך ביחסים עם הערבים על־ידי מגעים עם מצרים, בייחוד בעקבות התמורות המדיניות שהתחוללו במצרים באותה שנה. פרשה מרכזית בשנה ההיא מהווה המשא־ומתן על השילומים מגרמניה שהגיע לסיומו עם חתימת הסכם השילומים. לצד נושאים אלה הוסיפה מדיניות החוץ הישראלית להתנהל במסלולה השגרתי, על הדיון השנתי באו"ם בנושא הארצישראלי, העיסוק החוזר ונשנה בבעיית ירושלים, הטיפול הדיפלומטי בהפרות הסכם שביתת־הנשק לאורך הגבולות ושגרת הקשרים עם הנציגים הזרים. כל אלה התרחשו בשנה שעמדה בסימן של אי־יציבות פנימית, משברים קואליציוניים ומצוקה כלכלית ותקציבית. למצב הפנימי הזה היתה השפעה על השיקולים והמהלכים של מדיניות החוץ של ישראל.

ישראל ואומות העולם

אבן הפינה של יחסי החוץ של ישראל היו הקשרים עם ארצות־הברית. עוד בשנת 1951 נעשתה פריצת־דרך חשובה בתחום הזה כשזכתה ישראל בסיוע כלכלי בסך של כ־64 מיליון דולרים. הסיוע הזה, שניתן במסגרת "חוק הביטחון ההדדי", היה מיועד בעיקרו לקליטת עלייה והיה מוסכם כי הכספים יוקדשו לפרוייקטים מוגדרים של תיעוש ופיתוח. ואולם בעקבות ההידרדרות במצבה הפיננסי, אי־יכולתה לפרוע את חובות החוץ שלה ולממן את הייבוא השוטף של חומרי־גלם ומזון, נאלצה ישראל לפנות בבקשה מיוחדת לשחרר סכומים מתוך המענק הכללי לכיסוי התחייבויות שוטפות.[1] האמריקאים ניאותו לסייע, אך התנו את הסיוע במתן מידע מפורט על תקציב מטבע החוץ וכלל ענייניה הכלכליים של ישראל, ובהסכמתה לקבל שליח מיוחד מארצות־הברית לצורך זה. ישראל נאלצה לקבל את הסידור הזה.[2] ואולם גם המחווה הזאת לא סייעה לפתור את בעיות מטבע החוץ של ישראל. הכנסות מעטות במיוחד של המגבית היהודית המאוחדת ומפעל אגרות ה"בונדס", לא מעט בשל סכסוכים פנימיים קשים בין שני הגופים, לצד הביקורת הציבורית בארצות־הברית על גובה סיוע החוץ, ביקורת שמנעה כל אפשרות להגדיל את שיעור הסיוע (בסופו של דבר היה סכום הסיוע לשנת 1952 דומה לסכום של השנה הקודמת), הביאו את קברניטי הכלכלה

1. ראה מס' 110.
2. ראה מס' 129, 130.

הישראלית למסקנה, שהדרך היחידה להיחלץ מן המשבר היא להשיג מלווה מיוחד לקונסולידציה של חובותיה קצרי־המועד של המדינה. באמצע 1952 החלה ישראל לפעול למען השגת המלווה, אך הישגים של ממש היו רק בשנים הבאות, שנים שבהן השתפר ממילא מאזן מטבע החוץ של ישראל בעקבות הסכם השילומים וארגון טוב יותר של המנהל התקציבי. כללו של דבר, ארצות־הברית, שהיתה מעוניינת בשמירת יציבותה של ישראל, נחלצה לעזרתה בעת צרה, אך ישראל שילמה על כך באבדן כלשהו של חופש הפעולה הכלכלי שלה, בירידת קרנה כלווה בשוק הבין־לאומי ומן הסתם גם בפגיעה במעמדה המדיני.

חשובים לא פחות היו הניסיונות של ישראל להשיג סיוע צבאי מן האמריקאים. שתי דרכים עמדו לפני ישראל: לרכוש ציוד צבאי בתשלום, לאחר שתוכר זכאותה לכך, או לבקש סיוע ללא תשלום במסגרת חוק הביטחון ההדדי, על המשמעויות המדיניות הכרוכות בכך. ישראל הגישה בקשה לסיוע בתשלום בסוף ינואר והוכרה כזכאית לסיוע כזה בראשית יולי.[3] דא עקא, לישראל לא היו האמצעים הכספיים לנצל את זכאותה ובוודאי שלא היתה מסוגלת להתמודד עם יכולת הקנייה של מדינות ערב, שגם הן הוכרו כזכאיות לסיוע צבאי בתשלום. לקראת סוף השנה התברר לישראל כי האמריקאים, בתיאום עם הבריטים, עומדים לספק כמויות ניכרות של נשק למדינות ערב ובעיקר למצרים, על־פי ההסדר של הספקה בתשלום. ישראל פעלה בלונדון ובוואשינגטון למנוע את הספקת הנשק וביקשה לקשור זאת בהתקדמות לקראת שלום, אך בריטניה וארצות־הברית דחו את ההשקפה הישראלית שיש קשר בין מכירת נשק לשיחות שלום והדגישו את הצורך לחזק את המשטרים במזרח התיכון ובייחוד את המשטר החדש במצרים. באשר לישראל — הסתפקו בחזרה על ההתחייבות שבהצהרת שלוש המעצמות מ־1950.[4]

הבקשה לסיוע צבאי ללא תשלום היתה סבוכה יותר. לאחר לא מעט היסוסים בקרב אנשי הצבא בישראל, שחששו פן יידרשו לחשוף את סודותיהם בפני זרים, וגם לא מעט ספקות בקרב המדינאים, שחששו מן ההשלכות הפנימיות והגלובליות של הזדהות כה ברורה עם המערב, הוחלט בכל זאת לפנות רשמית אל מחלקת המדינה בבקשה לסיוע צבאי ללא תשלום.[5] התשובות לא היו מעודדות. תחילה נאמר כי העניין הזה יידון לאחר שתיכון מסגרת הגנתית משותפת למזרח התיכון, וכחלק של אותה מסגרת.[6] אחר־כך הוסבר, כי השאלה הזאת חורגת מסמכויותיה של מחלקת המדינה והיא מחייבת הכרעה של הנשיא ועוזריו.[7] במהלך השנה התברר לנציגי ישראל, כי מחלקת המדינה היא שמעמידה מכשולים בפני הסיוע הצבאי, בשעה שמחלקת ההגנה, הקונגרס ובייחוד הבית הלבן נוטים להסכים. הדרך להתגבר על מכשולים אלה היתה כמובן בפנייה אל הנשיא, אך נציגי ישראל חסרו את השכנוע הפנימי ותחושת הדחיפות ורק לקראת סיומה של השנה, כשהתבררו סכנותיה של ההזדיינות הערבית, פנו אל הנשיא; אך היה זה בשלהי כהונתו של הנשיא טרומן, והמעשה לא הניב תוצאות בטווח המידי.[8]

ההצלחות החלקיות בתחום הסיוע הכלכלי והצבאי באו על רקע של שגרה חיובית

3. ראה מס' 33, 220.
4. ראה מס' 368, 436.
5. ראה מס' 16, 43.
6. ראה מס' 16.
7. ראה מס' 47.
8. ראה מס' 212, 428.

ביחסים שבין שתי המדינות. בסקירה מסכמת שנשא השגריר אבן לפני הדיפלומטים הישראלים בארצות־הברית באמצע השנה קבע, כי מעולם לא דחתה ארצות־הברית בקשה חיונית של ישראל, ואילו הערבים — פניהם הושבו ריקם פעמים רבות.[9] ואמנם, שיתוף־הפעולה שהתקיים עם האמריקאים במהלך השנה היה מתמשך ויעיל. היו לכך גילויים רבים, אך די לציין את התמיכה העקבית בסיכול יזמות ערביות באו"ם ואת הסיוע לישראל במהלכיה בעניין המשא־ומתן הישיר עם מדינות ערב שנעשו באו"ם ומחוצה לו, את האווירה הנוחה והנכונות לסייע לישראל במאמציה לגייס סיוע כספי בארצות־הברית, או את התמיכה הדיפלומטית שהגישו האמריקאים בזמן המשא־ומתן הקשה שהתנהל עם גרמניה על השילומים. ועם זאת התגלעו עוד באותה שנה בקיעים מבשרי־רעות ביחסים שבין שתי המדינות. מדינאים ישראלים נתנו את לבם, ולא בפעם הראשונה, לפערים של מזג ומנטליות המפרידים בינם ובין עמיתיהם בארצות־הברית, ובישראל הובעה גם דאגה מן העיסוק המופרז והבלתי־נלאה של האמריקאים בענייני הפרות הסכם שביתת־הנשק, תקריות גבול והסתננויות, הרבה מעבר למה שנראה להם מחויב המציאות; ומעל הכול, התחוור לישראלים, משברי־ידיעות, שיחות והדים, בייחוד אלה שהגיעו בעקבות ביקורו בישראל של עוזר מזכיר המדינה הנרי ביירוד במשך הקיץ, כי האמריקאים אינם מבינים דיים את האופי הדמוקרטי, המתקדם, שוחר השלום ותאב־הפיתוח של המדינה, וישראל מצטיירת בעיניהם כמדינה תובענית, מזוינת יתר־על־המידה וממהרת להגיב, שאינה מסוגלת לכלכל את משקה כראוי. הבחירות לנשיאות בארצות־הברית, שהתקיימו בסתיו 1952, המחישו יותר מכל עד כמה עדיין היה מרקם היחסים בין ישראל לאמריקאים. ישראל השתדלה אצל שני המחנות והצליחה להביאם להצהיר הצהרות תמיכה, אבל משנבחר אייזנהאואר הרפובליקני לנשיאות התקשו הישראלים להסתיר את אכזבתם וחששם. אמנם השגריר אבן הרגיע את שולחיו ואמר, כי אין לצפות לתמורות מהפכניות במדיניות ארצות־הברית כלפי ישראל, אבל גם לו היה ברור כי מערכת הקשרים והמגעים שהניבה פירות כה רבים נשענה במידה גדולה על הזיקה שבין יהודי ארצות־הברית למפלגה הדמוקרטית ועתה יש צורך לשוב ולבנות את כל הבניין על יסודות חדשים.[10]

במהלך המשא־ומתן על סיוע צבאי מארצות־הברית הבהירו האמריקאים לישראלים לא אחת כי מתן נשק קשור בהשתלבותה של ישראל בסידור הגנתי כלשהו במזרח התיכון, ומקובל עליהם כי הציר המרכזי במזרח התיכון הם הבריטים ועליהם מוטלת האחריות העיקרית להגנתו. ואמנם הנושא העיקרי ביחסי ישראל–בריטניה היה המשא־ומתן על צורת שיתופה של ישראל בהגנת האזור. ראשיתו של המשא־ומתן עוד בשנת 1951, וכבר אז התברר כי שני הצדדים אינם מסכימים ביניהם באשר לצורת שיתופה של ישראל. הבריטים היו סבורים שתרומתה של ישראל צריכה להיות בעיקר במתן אפשרויות מעבר וחניה לצבאות המערב בשעת מלחמה, ואילו הישראלים חתרו לשילוב מעשי של כוחותיהם במסגרת הגנת האזור. סירובה של מצרים להצטרף לתכנית עיכב את התהליך כולו, אך משחודש זה בשנת 1952 הציעו הבריטים לקדם את השיחות על־ידי שיגור משלחת צבאית לישראל. המשלחת אכן הגיעה בראשית אוקטובר, אך בשני ימי השיחות ניכרו שוב הבדלי ההשקפות בין המתדיינים. נציגי ישראל היו גלויים וישירים, והציעו הצעות מעשיות לשיתוף צבאי ואסטרטגי; הבריטים לעומתם היו

9. ראה מס' 167.
10. ראה מס' 420.

מסויגים, ויותר משמסרו מידע ביקשו לדעת והציגו שאלות. בייחוד סירבו למסור פרטים על תכניות ההגנה שלהם וכיצד משתלבת בהן ישראל.[11] לאמיתו של דבר, בשעה שנתקיימו כבר איבדו השיחות הרבה ממשמעותן. בשל קשיים בהקמת הפיקוד, בעיקר מצדה של מצרים, החליטו בלונדון ובוואשינגטון לבדוק מחדש את כל התכניות להגנת המזרח התיכון. שתי המעצמות נטו לזנוח את הרעיון של בסיסים ושיתוף צבאות בארגון אזורי ולהמירם בארגון רופף שעיקרו תכנון ותיאום (Middle East Defence Organization).[12] במרוצת 1953 גווע גם הרעיון הזה ושאיפתה של ישראל להשתלב במסגרת או בברית מזרח תיכונית כלשהי ולמצוא באמצעותה גם תקנה ליחסיה עם מדינות ערב, לא התממשה.

בנוסף על המשא־ומתן על הגנת המזרח התיכון היו לישראל ולבריטניה עוד מגעים בשורה של נושאים. את עיקר הדלק שנזקקה לו רכשה ישראל באמצעותה של בריטניה, אך כשנקלעה ישראל למשבר כספי שאיים לשתק כליל את הספקת הדלק, לא מצאו הבריטים, שגם מצבם הכספי היה דחוק, כל דרך לעזור; רק בשלב מאוחר נמצא הפתרון, כשניאותו הבריטים להשתתף בעסקה משולשת שבה רכשה ישראל דלק בבריטניה תמורת יתרות זכות של גרמניה באיחוד התשלומים האירופאי, והסכומים נזקפו לחובת ישראל בהסכם השילומים עם גרמניה. גם בתחום רכישת הנשק מבריטניה היתה פרשת היחסים רצופה עליות ומורדות. הבריטים ניאותו לספק פריטי נשק וכן לאפשר אימון צוותים וקצינים ישראלים בארצם, אך לא נענו לבקשת ישראל, שהיתה תלויה ועומדת זמן רב, לרכוש מטוסי סילון. רק לקראת סוף השנה הודיעו הבריטים כי הם מאפשרים לישראל, ובו בזמן לכל אחת משאר מדינות המזרח התיכון, לרכוש כמות מסוימת של מטוסי קרב סילוניים מדגם מטאור, פתרון שמשמעו היה העמדתה של ישראל בעמדת נחיתות לגבי כלל מדינות המזרח התיכון. השגריר הישראלי בלונדון ראה את פרשת היחסים עם הבריטים ראייה פסימית למדי. דעתו היתה שבריטניה גמרה אומר לבסס את מעמדה במזרח התיכון בשיתוף עם מדינות ערב, ומדינת המפתח לגבי דידה היא מצרים, והדרך הנקוטה בידה היא הספקה ליברלית של נשק למזרח התיכון. לנוכח התפנית הזאת חייבת ישראל להגביר את מאמציה להצטרף לברית הגנה מזרח תיכונית, לחדול מהתנגדות עקרונית לחימוש מדינות המזרח התיכון ולנצל את אפשרויות ההזדיינות שנפתחו לפניה ולהמיר את החתירה להסכמי שלום חוזי עם הערבים במאמץ להגיע להסדרי אי־התקפה.[13] הדברים הללו עלו בקנה אחד עם מחשבות דומות שקיננו בלבם של אנשי משרד החוץ ומשמעם היה כי כמה מן התפיסות הישנות בדבר סיום מצב הלוחמה עם הערבים, יחסי ישראל והמעצמות, ומקומה המרכזי של הצהרת שלוש המעצמות מ־1950 כאבן־הפינה של ביטחון ישראל הולכות ומתערערות.

הצלע השלישית במשולש מעצמות ההצהרה של 1950 היתה צרפת, אך מעורבותה בענייני המזרח התיכון היתה מעטה, ויחסיה עם ישראל קלושים. ואולם קשייה ההולכים וגוברים בצפון אפריקה העלו אותה על מסלול של עימות עם מדינות הליגה הערבית ופתחו פתח לשיתוף־פעולה עם ישראל בעתיד.[14] דריכה במקום הסתמנה גם ביחסים עם שאר המדינות של מערב אירופה, ומשל לכך יכולים לשמש היחסים עם איטליה. בחודש מארס ביקר שר החוץ שרת ביקור רשמי באיטליה — הביקור הרשמי הראשון של שר החוץ

11. ראה מס׳ 385.

12. ראה מס׳ 284.

13. ראה מס׳ 386, 440.

14. ראה מס׳ 354, 357.

של מדינת ישראל במדינה זרה; שרת התקבל לפי כל כללי הטקס ונפגש עם ראשי המדינה, אך הסיכום המעשי של הביקור היה מאכזב.[15] התברר כי איטליה, כמו שאר מדינות מערב אירופה, חסרה תכנים ממשיים לשיתוף־פעולה עם ישראל, ובהיעדרם של אלה, ולנוכח לחציהן המנוגדים של מדינות ערב, לא חרגו היחסים בין ישראל לאיטליה, וכך גם היחסים עם שאר מדינות מערב אירופה, מן הקורקטיות הדיפלומטית.

ביחסים עם מדינות מזרח אירופה, לעומת זאת, היתה תזוזה — תזוזה שלילית. ראשיתו של התהליך היתה עוד בשנה הקודמת וביסודו עמדו העמקת הקיטוב הבין־גושי ותמורות במדינות הגוש המזרחי שעיקרן הגברת התלות במוסקבה והחלפת ההנהגה הוותיקה שמקצתה הובאה מבחוץ (ובה יהודים רבים) בהנהגה חדשה, אוטוכתונית יותר ועצמאית פחות. למעשיה או למחדליה של ישראל, היתה, בניגוד למה שחשבו כמה מאנשי משרד החוץ,[16] השפעה מעטה בלבד על התהליכים והאירועים. התוצאות לא איחרו לבוא. העלייה ממזרח אירופה חדלה כמעט לחלוטין, יחסי המסחר קפאו והקשרים הדיפלומטיים נעשו פורמליים גרידא. באמצע חודש נובמבר נבקע השבר: בפראג נפתח משפט טיהור גדול, שבמרכזו עמד שר החוץ לשעבר רודולף סלאנסקי ואתו עוד שלושה־עשר נאשמים, יהודים ברובם. המשפט וכל אשר סביבו לוו במערכה אנטישמית ואנטי־ישראלית כבדה, ובין עדי התביעה הופיעו האזרחים הישראלים מרדכי אורן ושמעון אורנשטיין, שנעצרו עוד בתחילת השנה, וגם הם עצמם עתידים היו, במהלך שנת 1953, לעמוד למשפט על רקע אנטי ציוני ואנטי־ישראלי מודגש. ישראל התקשתה לעכל את האירועים והיתה חסרת אונים לנוכח התפנית. המאמצים ליישר את ההדורים בצינורות הדיפלומטיים נכשלו וגם הניסיון ליצור מגע בפורום אוהד כמו קונגרס השלום הבין־לאומי לא עלה יפה.[17] נותר האו"ם,[18] אך ישראל כבר הכירה את מגבלותיו של הארגון הזה ואת חוסר יכולתו להתגייס לפעולה של ממש בכל עניין הקשור במחלוקת הבין־גושית. בראשית דצמבר הגיעו הדברים לידי משבר. אריה קובובי, ציר ישראל בפראג ובוורשה, יצא להתייעצות בישראל בעקבות המשפט שנפתח נגד סלאנסקי ובתוך זמן קצר הוכרז אישיות בלתי רצויה, תחילה בידי הצ'כים וכעבור זמן קצר בידי הפולנים. כמה שבועות לאחר מכן עתידה היתה מוסקבה להודיע על מאסרם של תשעה רופאים יהודים באשמת קשר להמתת מנהיגים סובייטיים באמצעים רפואיים, וב־11 בפברואר, לאחר התנקשות בצירות הסובייטית בתל אביב, ניתקו הרוסים את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל. בכך באה אל קצה פרשת היחסים בין ישראל לגוש המזרחי, שראשיתה בסתיו 1947, בתמיכה צבאית ודיפלומטית בהקמתה של מדינת ישראל, המשכה ביחסים דיפלומטיים פורמליים עם קשרי מסחר מוגבלים, אך עם מתן אפשרויות עלייה לכמה קיבוצים יהודיים שנותרו מאחורי המסך, וסופה בשבר גמור ביחסים עם מוסקבה ובעלות־בריתה.

המשבר עם הגוש המזרחי סתם את הגולל על הוויכוח הממושך בעניין מקומה של ישראל בעולם, מה שכונה באותם ימים — האוריינטציה הבין־לאומית של ישראל. ישראל נדחתה בידי הגוש המזרחי, אך גם לא נמנתה עם מדינות המערב והראיה — אי־יכולתה להשתלב במערכת הבריתות שיזמה והקימה ארצות־הברית. הרעיון שהועלה במשרד החוץ, להקים במסגרת האו"ם "גוש פרוגרסיווי" של מדינות שיכלול את מדינות חבר־העמים הבריטי, סקנדינוויה, הולנד וכיוצא באלה, מדינות שיש להן קווי־דמיון משותפים עם

15. ראה מס' 80, הערת־עורך בעמ' 133.

16. ראה, למשל, מס' 40.

17. ראה מס' 502.

18. ראה מס' 469.

ישראל מבחינת האינטרסים ודרכי הפעולה,[19] לא היה מעשי. נותרה אפוא השאיפה הישנה להשתלב באסיה. במשרד החוץ רווחה הדעה שיש לעשות מאמצים גדולים כדי לפתח את היחסים עם מדינות אסיה, במקום עם מדינות העולם הישן שאכזבו ואולי אפילו על חשבון היחסים עם המדינות האלה. ההשקפה הזאת היתה דומיננטית כל־כך עד שהיה צורך בהתערבותו של שר החוץ, שמנה אחת לאחת את האכזבות שהיו מנת־חלקה של ישראל ביחסיה עם מדינות אסיה והזכיר לפקידיו שלשם קיום יחסים דו־צדדיים בין מדינות יש צורך ביותר מרצון טוב של אחד הצדדים ונחוץ גם רקע משותף ושיתוף אינטרסים של ממש.[20]

בין הראיות שמנה שר החוץ היתה הפרשה הכאובה של היחסים בין ישראל להודו. בשנת 1952 נרשם פרק נוסף במסכת אי־ההבנות שבין שתי המדינות. לאחר מאמצים גדולים מצדה של ישראל ניאותו ההודים לאפשר ביקור של איתן, המנהל הכללי של משרד החוץ, בניו דלהי. הביקור היה מוצלח ובסיומו היה דומה כי הוסרו המכשולים לכינון יחסים דיפלומטיים בין שתי המדינות.[21] אלא שההבנות שהושגו בביקור הזה לא הביאו לכלל מעשים. בסוף השנה היתה הודו המדינה היחידה שאינה ערבית ולא מוסלמית שהתייצבה לצד הערבים בהתנגדותם להחלטת הוועדה המיוחדת של האו"ם בדבר משא־ומתן ישיר בין ישראל ובין מדינות ערב, ונימוקיה קלושים ולא משכנעים.[22]

כללו של דבר, בשנת 1952 שבו ונחשפו כמה אמיתות כואבות באשר למעמדה של ישראל בין אומות העולם. נתוני היסוד היו קשים: מדינה היושבת באסיה, אך קשורה בטבורה מן הבחינה ההיסטורית והתרבותית אל המערב; מדינה התלויה מבחינה כלכלית בארצות־הברית ובמדינות מערב אירופה, אך חייבת לקבץ את פזוריה דווקא ממדינות מזרח אירופה וארצות ערב; ונוסף על כל זאת — מוקפת במדינות עוינות הרואות אותה כנטע זר בקרבן. בעבר יצאה ישראל מן המצר על־ידי הזדהות מובהקת עם ארגון האו"ם. בשנת 1952 נראה היה שמעמדו המיוחד של הארגון הבין־לאומי ביחסי החוץ של ישראל הולך ונחלש. במקצת נבע הדבר מכישלונו של הארגון בטיפול במשברים הבין־לאומיים ומאי־יכולתה של ישראל להקים גוש מדינות בלתי־מזדהות במסגרת הארגון או להשתבץ בו, אך בעיקרו של דבר נתאכזבה ישראל מן האו"ם עקב חוסר יכולתו להסדיר את היחסים בינה ובין מדינות ערב.

ישראל והאומות המאוחדות

מאז ייסודה ראתה ישראל את ארגון האומות המאוחדות כגוף בעל זיקה מיוחדת למדינה היהודית ובעל אחריות מובהקת לפתרון הסכסוך בין ישראל למדינות ערב. הגוף המיועד לטפל בנושא הזה מטעם האו"ם היה ועדת הפיוס. המושב שקיימה הוועדה בפאריס בסתיו 1951 הסתיים ללא התקדמות של ממש. ישראל באה אל הוועידה בהצעה לקיים משא־ומתן ישיר בינה ובין מדינות ערב, והציעה כצעד ראשון לחתום על חוזי אי־התקפה בין הצדדים. מדינות ערב, לעומת זאת, דרשו לטפל קודם כל בבעיית הפליטים על־ידי החזרתם ותשלום פיצויים. דיוני הוועדה לא הצליחו לגשר בין שני הצדדים, והתוצאה הסופית היתה מסמך שיצא מטעם היושב־ראש; המסמך הזה היה קרוב לעמדה הערבית

19. ראה מס' 102.
20. ראה מס' 335.
21. ראה מס' 71.
22. ראה מס' 500.

בדרישה שדרש מישראל להחזיר מספר מסוים, שלא נקבע, של פליטים ולשלם פיצויים לפליטים בעבור הרכוש הקרקעי שהותירו אחריהם; ולעמדה הישראלית – בהוראה לצדדים להיפגש בחסות האו"ם לשם עריכת שינויים בהסכמי שביתת־הנשק כגון תיקוני גבול, הסדרים בנוגע למקורות מים, עתיד רצועת עזה, הסדרי גבולות שיאפשרו גישה אל המקומות הקדושים, פיתוח כלכלי ויחסי מסחר. שני הצדדים התבקשו גם לבטל באורח הדדי את התביעות בגין נזקי מלחמה ולהפשיר את החשבונות המוקפאים שהותירו הן הפליטים שעזבו את מדינת ישראל והן העולים שעזבו את ארצות ערב.[23]

המסמך הזה עמד ביסוד הדין־וחשבון שהגישה ועדת הפיוס למושב השישי של עצרת האו"ם והדיון בו התקיים בראשית ינואר 1952, תחילה בוועדה המדינית של העצרת ולאחר מכן במליאה. עמדתה הבסיסית של ישראל בדיון היתה שוועדת הפיוס נכשלה בתפקידה והיא מהווה אבן־נגף ביחסים בין ישראל למדינות ערב מפני שהיא מונעת מגעים ישירים בין הצדדים ולפיכך מוטב שתעבור מן העולם; אלא שנציגי ישראל, ובראשם שרת, היו מציאותיים דיים להבין כי שינוי יסודי כזה הוא למעלה מכוחם ולפיכך חתרו לעיקור הוועדה על־ידי הרחקתה מזירת האירועים, שמירה על הרכבה המקורי והפיכתה מוועדה שנועדה לפייס בין הצדדים לגוף של רצון טוב, שיופעל רק ביזמת הצדדים עצמם ויטפל בבעיות מעשיות שיתעוררו במהלך המשא־ומתן הישיר בין הצדדים.[24] הערבים, לעומת זאת, שאפו להפוך את הוועדה למכשיר פעיל יותר, לקבוע את מקומה בזירת הפעולה ולהגדיל את מספר חבריה. הדיון בדוח הוועדה עבר גלגולים אחדים ועל שולחן האו"ם הונחו מספר טיוטות החלטה והצעות תיקונים,[25] אך בסופו של דבר תאמה ההחלטה שהתקבלה יותר את הגישה הישראלית. הוועדה קבעה את מושבה בניו יורק, הרכבה לא השתנה ומכאן ואילך העסיקה את עצמה בנושאים מעשיים, כגון שחרור הפקדונות המוקפאים או הערכת רכוש הפליטים. תפקידה של הוועדה כמפייסת בין הצדדים נסתיים.

שינוי יחסה של ישראל כלפי האו"ם בא לידי ביטוי בזמן המושב השביעי של העצרת הכללית בסתיו 1952. מלכתחילה חתרה ישראל למנוע כל דיון בסוגיה הארצישראלית בעצרת. אך כשהתברר שהערבים מיהרו ורשמו את הנושא בסדר־היום הגיבה ישראל בצעד משלה, ובשיתוף עם כמה מדינות מאירופה המערבית ודרום אמריקה יזמה הצעת החלטה שקראה לצדדים בסכסוך להיכנס בהקדם למשא־ומתן ישיר.[26] כחיזוק ליזמה זו נשא אבא אבן, הנציג הישראלי באו"ם, נאום פרוגרמטי תקיף בזכות המשא־ומתן הישיר בין הצדדים והציע תכנית מפורטת של שיתוף־פעולה בין ישראל למדינות ערב בתחומי הכלכלה, הפיתוח האזורי, התחבורה, החינוך וכיוצא באלה.[27] אלא שהיזמה הישראלית הסתיימה במפח־נפש. עוד במהלך הדיון וההצבעות הבחינו נציגי ישראל כי יזמתם איננה מעוררת התלהבות, ולא זו בלבד אלא שהאמריקאים עוד קבלו כי הצעד הישראלי הוא בבחינת "תפסת מרובה" ומוטב היה לטפל בסוגיית היחסים עם הערבים בצעדים קטנים ומעשיים "בשטח" ולא לדרוש שלום מלא.[28] בסיומו של הדיון נתאשרו חששותיהם של נציגי ישראל שהאו"ם איבד את יעילותו כמכשיר להתקרבות ערבית–ישראלית. אמנם הצעת ההחלטה בדבר משא־ומתן ישיר זכתה ברוב פשוט בדיון המוקדם בוועדה המדינית המיוחדת,

23. ראה כרך 6, מס' 454.
24. ראה מס' 1.
25. ראה הערות־עורך, עמ' 12–13, 30–31, 52–53.
26. ראה הערת־עורך, עמ' 666–667.
27. ראה מס' 467.
28. ראה מס' 428.

בתמיכתן המסורתית של מדינות אמריקה הלטינית ומערב אירופה, אך במליאת העצרת, הדורשת רוב מיוחס של שני־שלישים להצעות החלטה בנושאים בעלי־משקל, לא הצליחה ההצעה לזכות ברוב והעצרת התפזרה ללא החלטה בנושא הארצישראלי.

ישראל ומדינות ערב

פרשת הדיונים באו"ם במהלך השנה אישׁשה לכאורה את הטענה הישראלית כי רק משא־ומתן ישיר, ורצוי עם כל מדינה ומדינה בנפרד, יביא לכינון השלום בין ישראל לערבים. ואולם אם בוחנים את המגעים הישירים שהתנהלו בין ישראל לערבים מוצאים כי גם המסלול הזה היה רצוף קשיים ונעדר תוצאות של ממש. בעבר נכונו הקשרים בעיקר עם ממלכת ירדן. בעקבות הירצחו של המלך עבדאללה ביולי 1951 הועמדו היחסים האלה בסימן שאלה. במהלך שנת 1952 עשתה ישראל מאמצים רבים להוסיף ולשמור על הקשרים עם הירדנים, אך חוסר היציבות שהשתרר בירדן לאחר רצח עבדאללה לא הקל על הדבר והגביל את המגעים להצהרות של כוונות, חילופי הערכות או לפגישות בדרג נמוך. למרות זאת נרשם הישג של ממש: בתחילת חודש פברואר נחתם הסכם מפקדים מקומיים בין ישראל לירדן למניעת הסתננות. זה היה אמנם הסכם בעל אופי צבאי ומקומי, אך הוא אפשר מידה של דו־קיום לאורך הגבולות במשך שנת 1952. הסכם זה חודש פעמים אחדות לפרקי־זמן קצרים, אך הניסיונות להעלות את רמתם של המגעים מעל לרמה הצבאית והמקומית, כגון המאמץ להחיות מחדש את שיתוף־הפעולה בעניין עתיד ירושלים, לא עלו יפה.[29]

עם הסורים התנהלו מגעים שונים. התקופה הסוערת ביחסי ישראל–סוריה, שהיתה מלווה בפעילות צבאית, הגיעה לקצה במאי 1951, לאחר התערבותה של מועצת הביטחון. אחר־כך באה תקופה של רגיעה, שנסתייעה בהחלטתה של ישראל להגביל את עבודות ייבוש החולה לשטחים שבבעלות ישראל, בהתייצבות השלטון בסוריה, שם תפס שישכלי את מוסרות השלטון לאחר הפכה צבאית בנובמבר 1951, ובהגברת השפעתה של ארצות־הברית על סוריה. היוזמה למשא־ומתן היתה הפעם של הסורים שחתרו לייצב את ההסדרים והשליטה דה־פקטו שנוצרו בשטח על־ידי מסגרת פורמלית של חלוקת האזורים המפורזים. לאחר התמקחות ממושכת בעניין דרג המשא־ומתן וסדר־היום נפגשו הצדדים ב־9 באוקטובר בראש־פנה. תחילה התנהל הדיון במסגרת הרשמית של ועדת־שביתת הנשק המעורבת ישראל–סוריה ובנוכחות אנשי האו"ם – מסגרת שהסורים עמדו עליה בתוקף – אך לאחר שיחה קצרה פרשו אנשי האו"ם והדיון התנהל ישירות בין הצדדים. הסורים דבקו בעמדה שכל הסדר שיוסכם עליו ייעשה במסגרת הסכם שביתת־הנשק ישראל–סוריה ובתורת תיקונים להסכם הזה. לגופו של דבר, הציעו לחלק את האזורים המפורזים בין שני הצדדים בקו שיעבור מזרחית לגדת הירדן והאגמים. ישראל מצדה לא שללה את עצם ההצעה לחלק את האזורים המפורזים, אך עמדה על כך שהסכם כזה צריך להיות חלק מהסכם שלום, הסכם לאי־התקפה או כל הסכם אחר שיהווה צעד לקראת הסדר שלום. הצדדים התפזרו ללא החלטה, אך מתוך הבנה שיהיה המשך לשיחות.[30]

בעקבות השיחות עם הסורים התנהלו התייעצויות ודיונים פנימיים בישראל. שרת טען, שנציגי ישראל שגו בשעה שדבקו בדקדוקי־עניות משפטיים ופורמליים באשר למסגרת

29. ראה הערת־עורך, עמ' 67–68; מס' 150, 437 ו־521; ראה גם מס' 236.
30. ראה מס' 245, 384.

הדיון וצורת ההסכם. לדעתו היה מקום להמשיך את הדיון במסגרת ועדת שביתת־הנשק; עמידתה של ישראל על חתימת חוזה אי־התקפה בין שתי המדינות אינה במקומה ודווקא ההצעה הסורית להרחיב את תוקפם של הסכמי שביתת־הנשק שיהוו למעשה הסכם אי־התקפה יש בה היגיון רב. על־פי פרשנותו, הסכימו למעשה הנציגים הצבאיים של ישראל לחלוקת האזור המפורז, ולפיכך יש לבחון את ההצעות מבחינת שטחי עיבוד ותכניות השקאה ולהודיע לצד השני ללא דיחוי על נכונותה של ישראל להמשיך בשיחות.[31] בן־גוריון אף הוא לא ייחס חשיבות לצדדים הנוהליים והפורמליים של הדיונים והיה מוכן בהחלט להגיע להסדר במסגרת הסכם שביתת־הנשק, אך שלל את ההערכה שהסורים הראו גמישות ורצון טוב. הסורים דרשו מישראל ויתורים ממשיים בשטח ובמים מבלי להציע תמורה של ממש, והסיכוי לתמורה כזאת לא נראה בעיניו מציאותי ומעשי.[32] לאחר שקלא וטריא זה, ובעקבות זירוז של האו"ם,[33] הוחלט להמשיך בשיחות, אך להתכונן אליהן טוב יותר הן מן הבחינה המדינית והן מבחינת בעיות הקרקע והמים. הפגישות הבאות עם הסורים התקיימו במהלך שנת 1953.

שלא כמו המגעים עם הירדנים, שהיו במידה רבה המשכה של פרשה ארוכה שהחלה בשנים קודמות, או המגעים עם הסורים, שישראל נכנסה אליהם שלא ביזמתה, היו המגעים עם מצרים עיקר המאמץ המדיני של ישראל כלפי הערבים. ישראל היתה היוזמת והדוחפת ומהלכיה הושפעו מן האירועים ומן התהפוכות במצרים במהלך אותה שנה. את צעדי הפתיחה עשה הצד המצרי דווקא. בסוף חודש פברואר נפגש יושב־ראש ועדת החוץ של הפרלמנט המצרי יאסין סראג' אל דין עם ציר ישראל בפאריס מוריס פישר לדיון על יחסי ישראל–מצרים. יאסין תלה את פתרון הסכסוך הבריטי–מצרי בשיפור היחסים בין מצרים לארצות־הברית, והמפתח לשיפור הקשרים עם ארצות־הברית היה לדעתו בידיה של ישראל. לשם כך, סבר, יש לחסל את הסכסוך הישראלי־מצרי ועכשיו, כשדעת הקהל במצרים עסוקה בפרשת הסכסוך עם בריטניה, השעה כשרה לכך במיוחד. יאסין ביקש סיוע כספי מישראל ובתמורה יפעל ליצירת עיתונות אוהדת וקבוצה פרלמנטרית תומכת.[34] זאת לא היתה הפגישה הראשונה עם יאסין וגם בעבר הציע דברים דומים,[35] אך הפעם לוותה השיחה בצרור של ידיעות, פרסומים בעיתונות והצהרות שיצרו רושם כללי של מפנה מדיני של ממש. ישראל פנתה לארצות־הברית בבקשה לברר את מהות השינוי במצרים, אך לפי שעה לא נקטה כל צעד מעשי מלבד המלצה ליאסין להמשיך במאמציו לשם יצירת אווירה נוחה בדעת־הקהל ובעיתונות.[36] עד מהרה גוועה היזמה הזאת משנתברר שבמחלקת המדינה ממעטים בערך הידיעות וההצהרות, ואילו במצרים עדיין נחתכים ענייני החוץ בידיו של המלך, שעומד באיבתו העיקשת לישראל.[37]

בעקבות מהפכת הקצינים ב־23 ביולי, עליית כת הקצינים והדחתו של המלך פארוק יזמה ישראל את חידוש התהליך. ב־18 באוגוסט הצהיר ראש הממשלה בכנסת במסגרת של דיון ביטחוני, כי "אין... כל סיבה ויסוד לריב בין מצרים ובין ישראל... ושיתוף־הפעולה בין ישראל ומצרים היה מסייע להתגבר על הקשיים המדיניים והחברתיים

31. ראה מס' 462.
32. ראה מס' 403.
33. ראה הערת־עורך, עמ' 595.
34. ראה מס' 57.
35. ראה כרך 6, עמ' 548–549.
36. ראה מס' 59, 61.
37. ראה מס' 70, 73.

בהם היא [מצרים] מתלבטת."[38] בהמשך להצהרה הזאת פנה המזכיר הראשון בצירות ישראל בפאריס, שמואל דיבון, רשמית אל מיופה הכוח המצרי בצרפת בעניין פגישת נציגי שתי המדינות לשיחות שלום, או אם מצרים מעדיפה, לשיחות פרלימינריות לבירור האפשרות להסדר שלום או להכשרת הדרך לשם כך.[39] בעקבות הפנייה הזאת התקיימו מספר שיחות בפאריס בין דיבון לנציגים רשמיים ולא־רשמיים של מצרים. רק מקצתו של החומר הקשור בשיחות אלה הגיע לידינו; אך ממה שנותר ברור, שההצעה הישראלית נידונה בדרגים הגבוהים ביותר של הממשל המצרי, אך אלה לא עשו דבר חוץ משיגור איתותים לישראל על רצונם בהמשך השיחות.[40] אלא שלאיתותים החיוביים מקהיר לא היתה השפעה על מדיניותה של מצרים כלפי ישראל. עם פתיחת עצרת האו"ם נרתמה מצרים למערכה האנטי־ישראלית והיא שעמדה בחזית המאמצים הערביים לסיכול הסכם השילומים. התגובות המצריות האלה הביאו כמה דיפלומטים ישראלים, ובכללם אבא אבן בארצות־הברית ואליהו ששון באנקרה, למסקנה, שתגובותיה הדו־משמעיות של קהיר נועדו ליצור אווירה נוחה בזירה הבין־לאומית, אווירה שתקל על התבססותו של המשטר החדש במצרים ותאפשר לו לרכוש נשק ולהתחזק, אך בלי שיעשה צעדים מעשיים להתקרב לישראל.[41] עמדה אמביוולנטית זו, של מגעים חשאיים מכאן והתייצבות גלויה בחזית נגד ישראל מכאן, נמשכה גם במשך שנת 1953.

מסגרת הזמן של הכרך הזה היא צרה מדי, אך גם ממנה אפשר ללמוד כמה לקחים חשובים לגבי הסכסוך בין ישראל למצרים. הסתבר כי שורש הקונפליקט בין שתי המדינות, או מבחינות רבות בין ישראל למדינות ערב בכלל, אינו נעוץ באופן המשא־ומתן, ישיר או עקיף; או במסגרתו, על־ידי האו"ם או מחוצה לו; וגם לא באישיותם של שליטי ערב, פארוק או נגיב, אלא בסוגיות ממשיות – ביטחוניות, טריטוריאליות ודמוגרפיות. בין ישראל למצרים חצצו בעיות של ממש, כגון שאלת עתיד רצועת עזה ופליטיה, דרישת המצרים לגשר טריטוריאלי דרך הנגב הישראלי לירדן, או תביעתה של ישראל לחופש מעבר בתעלת סואץ. מקצת הבעיות האלה עלו בדיונים הפנימיים שהתקיימו בישראל לקראת המגעים עם המצרים או בזמן המגעים, אך מבלי שהתקבלו בהן הכרעות.[42] במגעים שבין שתי המדינות הסוגיות האלה לא הגיעו אפילו לידי דיון ראשוני.

ישראל וגרמניה

חלק ניכר מן המאמץ המדיני של ישראל בשנת 1952 יוחד למשא־ומתן עם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה על הסכם השילומים. הפרשה הזאת חורגת מן המסכת הרגילה של יחסי החוץ של ישראל ויש בה היבטים הקשורים במעמדה של מדינת ישראל כלפי העולם היהודי ובמערכת היחסים הפנימיים והפרלמנטריים בישראל. נקודת המוצא למשא־ומתן היתה הודעתו של הקנצלר אדנאואר בבונדסטאג המערב גרמני ב־27 בספטמבר 1951, לאמור "פשעים שאין בכוח אנוש לתארם נעשו בשם העם הגרמני" ומכוח עובדה זו מתחייב

38. ראה הערת־עורך עמ' 453–454.

39. ראה מס' 310, 312.

40. ראה מס' 367, 403.

41. ראה מס' 445, 451.

42. ראה, למשל, את ההתדיינות המעניינת בעניין התביעה המצרית לקשר טריטוריאלי עם ירדן – מס' 455, 459, 468.

מתן פיצויים לתובעים פרטיים, ושילומים לעם היהודי ולמדינת ישראל שקלטה את רוב הפליטים היהודים.[43] לאחר ההודעה הזאת ובעקבות משא־ומתן עם הגרמנים שיגר הקנצלר אדנאואר ב־6 בדצמבר 1951 איגרת אל נחום גולדמן, יושב ראש ועדת הארגונים היהודיים לתביעות החומריות מגרמניה, והודיע על נכונותה של הרפובליקה הפדרלית להיכנס למשא־ומתן על מתן שילומים ועל הכרתה בתביעות שהגישה ישראל באיגרתה מ־12 במארס 1951[44] כבסיס למשא־ומתן.

פתיחתו הקרובה של המשא־ומתן עם הגרמנים עוררה סערה ציבורית חסרת תקדים בישראל, ששיאה היה בדיון סוער שהתקיים בכנסת בימים 7–9 בינואר 1952. בראשית הדיון הודיע ראש הממשלה בן־גוריון ש"ממשלת ישראל רואה עצמה חייבת לתבוע, כי העם הגרמני יחזיר הרכוש היהודי הנגזל, מצד אחד להחזיר הרכוש שיש לו תובעים ויורשים שנשארו בחיים, ומצד שני להחזיר הרכוש הרב שאין לו יורשים בקרב המיליונים הנרצחים – למדינת ישראל המצווה על שיקום שארית הפליטה ואשר קלטה עד עכשיו רוב רובם של הניצולים מהשואה". בסיומו של הדיון הוחלט לייפות את כוחה של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת "לקבוע סופית את הפעולה בהתאם לנסיבות ולתנאים".[45] כעבור כמה ימים החזירה ועדת החוץ והביטחון את ייפוי הכוח לממשלה ונמצא שהממשלה קיבלה חופש פעולה לפתוח במשא־ומתן עם גרמניה מבלי שהתקבלה על כך החלטה מפורשת של הכנסת.

ב־21 במארס החלו הדיונים עם הגרמנים בוואסנאר הסמוכה להאג. בדיונים השתתפה משלחת מטעם ממשלת ישראל, משלחת מטעם הארגונים היהודיים המאוגדים בוועדת התביעות החומריות מגרמניה ומשלחת מטעם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה. ישראל העמידה את תביעתה על סך מיליארד וחצי דולארים, כשהיא מתבססת על הוצאות קליטתם של כ־500,000 פליטים נפגעי הנאצים מגרמניה ומארצות שהיו תחת כיבוש גרמני. מיליארד דולארים נזקפו לחובתה של גרמניה המערבית, ואילו שארית הסכום – לחובתה של גרמניה המזרחית. הארגונים היהודיים לא נקבו בסכום מסוים, אך הדגישו את הוצאות הקליטה והשיקום של המהגרים היהודים ואת הצורך בשמירה על התחיקה העוסקת בתביעות אינדיווידואליות ובהרחבתה. האווירה שהיתה קרה ורשמית בישיבות הראשונות השתנתה קמעה־קמעה ונעשתה עניינית ומעשית, ואולם עד מהרה התגלעו קשיים במשא־ומתן, כשהתברר שהגרמנים תולים את שאלת השילומים במהלכיה ותוצאותיה של ועידת חובות החוץ של גרמניה שהתקיימה באותה עת בלונדון ועל סדר יומה מכלול התחייבויותיה של גרמניה לפני מלחמת העולם השנייה, והם מייחסים לתביעה היהודית מעמד דומה לזה של התביעות שהוצגו באותה ועידה בידי מדינות אחרות. נקודת מחלוקת אחרת היתה סירובם של הגרמנים לקבוע סכום גלובלי לשיעור השילומים ולהתחייב ללוח זמנים לפירעון ההתחייבות. לאחר כשבועיים של דיונים, כשהתברר כי מה שהחל כמחווה אצילה של הקנצלר אדנאואר הפך למיקוח מלווה בתכסיסי השהייה מצדם של הגרמנים, השעו הישראלים את השיחות.[46]

השעיית השיחות נתנה לישראלים שהות לבחון טוב יותר את הכוחות המתמודדים מולם בגרמניה. התברר להם כי בגרמניה ישנם שני מחנות מוגדרים: הקנצלר וחברי לשכתו, שעקב השקפתם הבין־לאומית הרחבה, וכנראה גם ראייתם המוסרית, נעשו מחויבים

43. ראה כרך 6, הערת־עורך בעמ' 665–666.

44. ראה שם, מס' 84.

45. ראה דברי הכנסת, מושב ראשון של הכנסת השניה, כרך X, ישיבות ל"ח–מ', עמ' 895–964.

46. ראה מס' 101, 104.

להצלחת השיחות; המחנה הזה קיבל תמיכה ציבורית כמעט אך ורק מחוגי המפלגה הסוציאל־דמוקרטית. כנגדם עמדו שאר חברי הממשלה, ובראשם אנשי הכספים והכלכלה, שחששו מן הנטל הכספי הכבד הצפוי לגרמניה לנוכח ההתחייבויות הכספיות לעם היהודי ולנושים האחרים. הישראלים כיוונו את מאמציהם לכמה תחומים: הפעלת לחץ על־ידי מעצמות המערב, הפעלת השפעה במישור הציבורי, בעיקר על־ידי אישים סוציאל־דמוקרטים, ולחץ ישיר על הרמן אבס, ראש משלחת גרמניה לוועידת חובות החוץ בלונדון, שנחשב כמתנגד העיקש ביותר להסדר השילומים.[47] הפעולות האלה השפיעו את השפעתן, אך היה צורך בהתערבות ישירה ופעילה של הקנצלר אדנאואר כדי להגיע להסכם מחייב. בראשית יוני גובשו הקווים הכלליים של הסכם השילומים, הוא אושר בידי ממשלת ישראל וממשלת גרמניה המערבית בתחילת ספטמבר ונחתם בידי שני הצדדים ב־10 בספטמבר. בטקס החתימה שהתקיים בלוקסמבורג ייצג את ישראל שר החוץ משה שרת, ואילו בשם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה חתם הקנצלר אדנאואר. פרשת המשא־ומתן על השילומים תמה ונותר רק הליך פורמלי של אישרור בידי המוסדות המחוקקים הגרמניים כפי שמחייבת החוקה הגרמנית, אך הוא התעכב למגינת לבה של ישראל, בין היתר בשל התנגדותן של מדינות ערב, וההסכם אושרר סופית רק במארס 1953.

מהלך המשא־ומתן, ההסכם[48] והתגובות שעורר בקרב הציבור הישראלי והיהודי דורשים הערכה שקולה וזהירה.[49] מן הבחינה הכלכלית המעשית היה ההסכם פריצת־דרך ומתן סם חיים למשק של מדינת ישראל, שעמד בשנת 1952 על עברי פי־פחת. הסכום הכולל של השילומים, שלושה מליארד מארק גרמני (כ־715 מליון דולארים), לא היה רחוק מן התביעה המקורית של מיליארד דולארים. התשלומים נפרסו על־פני שתים־עשרה שנים, לאכזבתה של ישראל, אלא אם תצליח גרמניה לגייס אשראי בין־לאומי. צורת התשלום, בסחורות חיוניות ולא בדברי מותרות, הבטיחה שההסכם ינוצל לצורכי בניין ותשתית חיוניים. הסעיף בהסכם שאפשר רכישת דלק בבריטניה על חשבון יתרות זכות של גרמניה באיחוד התשלומים האירופי פטר את ישראל ממצוקה דוחקת. מן הבחינה הבין־לאומית קירב ההסכם את ישראל אל מדינות העולם המערבי וסלל את הדרך לנורמליזציה של היחסים עם גרמניה המערבית. מן הבחינה היהודית הוא ביסס את מעמדה של מדינת ישראל כמייצגת העולם היהודי כולו. שיתוף־הפעולה עם משלחת הארגונים היהודיים במהלך המשא־ומתן היה טוב והקביעה שכספי השילומים המגיעים לארגונים (בשיעור 450 מיליון מארקים גרמניים) יועברו על־ידי מדינת ישראל וחלקם הגדול ייועד להשקעות בישראל, חיזקה את מעמדה של המדינה כלפי התפוצות. מן הבחינה הפנים־ישראלית חיזק הוויכוח הפנימי את מעמדו של השלטון הדמוקרטי בישראל. הוויכוח הסוער והאלים הסתיים עם החלטת הכנסת. מכאן ואילך התנהל המשא־ומתן בידי נציגיה המוסמכים של הממשלה, ללא הפרעה, אף כי בשימת־לב לדעת הקהל בישראל. לאחר ההסכם שכך הוויכוח והציבור קיבל את גרסת הממשלה, שהסכם השלומים אינו מבטא שכחה של פשעי השלטון הנאצי ואינו מעניק לו מחילה.

* * *

47. ראה מס' 122.
48. נוסח מלא של ההסכם ראה ברשומות, כתבי אמנה, ג', מס' 69, עמ' 75–120.
49. השווה גם הערכה של שרת במס' 345.

ב־1 באוקטובר 1952 התקיימה בלשכתו של ראש הממשלה התייעצות בענייני מדיניותה של ישראל כלפי מדינות ערב לנוכח השינויים שהתרחשו באותם ימים במדינות המזרח התיכון והסיכויים שנפתחו עם המהפכה הצבאית במצרים. בהתייעצות לקחו חלק, נוסף על ראש הממשלה, שר החוץ, סגן הרמטכ"ל ובכירי משרד החוץ שעניינם יחסים עם הערבים. ההתייעצויות האלה כבר היו עניין שבשגרה והן התקיימו במשרד החוץ (ועוד קודם לכן במחלקה המדינית של הסוכנות היהודית) זה שנים רבות. ואכן בנימוקים ובשיקולים שהועלו וגם בפתרונות שהוצעו היו מחידושי הזמן אך לא שינויים עקרוניים. הוויכוח המפוזר, וההתרפקות על הצורך בשלום עם מדינות ערב והמאמצים שיש לעשות לשם כך הביאו להתערבות פסקנית של ראש הממשלה. "יש סייגים לרצוננו בשלום עם הערבים", קבע, "זה אחד האינטרסים החיוניים שלנו, אך לא הראשון וקובע הכל". מדינת ישראל צריכה לנהל את ענייניה לפי סדר העדיפות הזה: א. צרכיה החיוניים, ב. יחסיה עם יהודי ארצות־הברית ועם ארצות־הברית שבה יושבים היהודים האלה, ורק במקום שלישי — שלום עם הערבים.[50] ואכן מי שסוקר את תולדותיה של מדינת ישראל בשנת 1952, ובמידה גדלה והולכת בשנים שיבואו לאחר מכן, נוכח לדעת כי סדר העדיפות הזה עמד ביסוד מדיניותה של הממשלה. מדינת ישראל היתה עסוקה במהלך שנת 1952 — שנה שאופיינה בשקט יחסי לאורך הגבולות — בעיקר בענייניה הפנימיים, בייצוב כלכלתה, בהסדרת פרשת השילומים; ביחסיה עם ארצות־הברית ויהודיה: הסיוע הכספי, היחסים בין המגבית היהודית המאוחדת למפעל אגרות ה"בונדס", ובהשגת סיוע צבאי מן האמריקאים, ורק לאחר כל אלה התפנתה לסוגיה של שיחות שלום עם מדינות ערב.

יהושע פרוינדליך

50. ראה מס' 395.

רשימת ארכיונים וקיצורים

גנזך המדינה

43. חטיבת משרד ראש הממשלה, תיקי לשכת ראש הממשלה

93. חטיבת משרד החוץ, נציגויות בחוץ־לארץ

- 93.01 מברקי־צופן
- 93.02 פאריס
- 93.03 ניו יורק
- 93.04 לונדון
- 93.08 ואשינגטון

130. חטיבת משרד החוץ, המשרד הראשי

- 130.02 לשכת שר החוץ והמנכ״ל
- 130.09 מברקי־צופן
- 130.10 מחלקת מערב אירופה
- 130.11 מחלקת מזרח אירופה
- 130.13 מחלקת חבר־העמים הבריטי
- 130.15 מחלקת המזרח התיכון
- 130.16 מחלקת שביתת־הנשק
- 130.20 מחלקת ארצות־הברית

ארכיון צה״ל

הארכיון הממלכתי הבריטי Public Record Office (בקיצור, PRO)

FO371 משרד החוץ, תכתובת כללית, מדינית

רשימה ביבליוגרפית וקיצורים

(ברשימה זו מובאים שמות הספרים והפרסומים המובאים בהערות)

א. כללי

א. שלו, שיתוף־פעולה בצל עימות; משטר שביתת הנשק ישראל–סוריה 1949–1955, תל אביב, 1989

דברי הכנסת, מושב ראשון של הכנסת השנייה, תשי"ב, כרך XI
דברי הכנסת, מושב ראשון של הכנסת השנייה, תשי"ב, כרך XII

רשומות, כתבי אמנה, כרך ג', [תשי"ב]

מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך שני, אוקטובר 1948 – אפריל 1949, ירושלים תשמ"ד (קיצור: כרך 2)
מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך שלישי, שיחות שביתת־הנשק עם מדינות ערב, רצמבר 1948 – יולי 1949, ירושלים, תשמ"ג (קיצור: כרך 3)
מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך רביעי, מאי–דצמבר 1949, ירושלים תשמ"ו (קיצור: כרך 4)
מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך חמישי, 1950, ירושלים תשמ"ח (קיצור: כרך 5)
מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך שישי, 1951, ירושלים תשנ"א (קיצור: כרך 6)

Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Vol. IX, Washington 1986
(קיצור: *FRUS,* 1952–1954, Vol. IX)

ב. פרסומי או"ם

United Nations, *Official Records of the General Assembly, Fifth Session, Ad Hoc Political Committee, Summary Records of Meetings,* 30 September to 14 December 1950, New York
(קיצור: *GAOR, Fifth Session, Ad Hoc Political Committee*)
United Nations, *Official Records of the General Assembly, Sixth Session, Plenary Meetings, Verbatim Records of Meetings,* November [1951] to February 1952, Paris
(קיצור: *GAOR, Sixth Session, Plenary Meetings*)
United Nations, *Official Records of the General Assembly, Seventh*

Session, Plenary Meetings, Verbatim Records of Meetings, 19 October 1952 to 28 August 1953, New York
(קיצור: *GAOR, Seventh Session, Plenary Meetings*)
United Nations, *Official Records of the General Assembly, Seventh Session, First Committe, Political and Security Questions ... Summary Records of Meetings,* 17 October [1952] to 27 August [1953], New York
(קיצור: *GAOR, Seventh Session, First Committee*)
United Nations, *Official Records of the General Assembly, Seventh Session, Ad Hoc Political Committee, Summary Records of Meetings,* 14 October to 19 December 1952, New York
(קיצור: *GAOR, Seventh Session, Ad Hoc Political Committee*)

רשימת התעודות, הערות־העורך ותוכנן

35. 29.1.1952 **א. אבן אל נשיא מועצת הביטחון**
תלונות ישראל על הפרות הסכמי שביתת־הנשק בין ישראל ובין מדינות ערב.

36. 29.1.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
סיכום והערכה של החלטות העצרת הכללית של האו"ם בעניין ישראל.

37. 29.1.1952 **ג. רפאל אל ראש משלחת ישראל לאומות־המאוחדות**
מצב שארית הפליטה בפולין; עליית יהודי ברית־המועצות.

38. 30.1.1952 **פ. אוואנס אל ד. בן־גוריון**
שיגור משלחת צבאית בריטית לישראל.

39. 31.1.1952 **מ. קומיי אל א. אילת** (מברק)
שיגור משלחת צבאית בריטית לישראל.

1.2.1952 **הערת־עורך**
הסכם ישראלי–ירדני לשיתוף־פעולה למניעת הסתננות.

40. 1.2.1952 **ש. אלישיב אל מ. שרת**
יחסי ישראל–ברית־המועצות.

41. 2.2.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הצעות והערות של אבן לקראת דיון מדיני בכנסת.

42. 5.2.1952 **ש. דיבון אל א. אבן**
הנחות ומסקנות לגבי יחסי ישראל–ערב.

43. 7.2.1952 **הממונה הזמני על ענייני ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית**
בקשת ישראל לסיוע צבאי מארצות־הברית.

44. 7.2.1952 **מ. שרת אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק** (מברק)
הוראות ממשלת ישראל בדבר משא־ומתן עם הגרמנים.

45. 12.2.1952 **א. בן־חורין אל מחלקת ארצות־הברית**
שיחות עם לואיס ג'ונס וואלדו: הגנת המזרח התיכון, יחסי ישראל–ארצות־הברית, הסדרים בין ישראל לירדן, חופש המעבר בתעלת סואץ.

46. 13.2.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם ברי: הגנת המזרח התיכון, חופש המעבר בתעלת סואץ.

47. 13.2.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
סיוע צבאי מארצות־הברית.

48. 13.2.1952 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
שיגור משלחת צבאית בריטית לישראל לעניין פיקוד המזרח התיכון; יחסי בריטניה–מצרים.

49. 14.2.1952 **שיחת ו. איתן – מ. דייוויס**
חופש מעבר בתעלת סואץ, תקריות גבול, חלוקת מי הירדן, יחסי ישראל–סוריה.

50. 15.2.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם אידן: פיקוד המזרח התיכון, מסירת רצועת עזה לידי בריטניה, הפליטים הערבים.

51. 15.2.1952 **א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
מעצר אורן ואורנשטיין בצ'כוסלובקיה.

52. 19.2.1952 **נ. בארו אל מ. שרת**
שיחת גולדמן עם אדנאואר.

53. 19.2.1952 **תזכיר של מ. שרת**
יחסי ישראל–הודו.

54. 22.2.1952 **הצהרה של שגריר ארצות הברית מ. דייוויס**
סיוע לישראל על־פי חוק הביטחון ההדדי.

.76 24.3.1952 **מ. שרת אל א. אידן**
אספקת נשק מבריטניה; המצב במצרים.

.77 25.3.1952 **פ. א. שנער וג. יוספטל אל משרד החוץ** (מברק)
מהלכים ראשונים במשא־ומתן על השילומים.

.78 25.3.1952 **שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית**
חקיקה בעניין תביעות אישיות של פיצויים מגרמניה.

.79 25.3.1952 **ש. אלישיב אל משרד החוץ** (מברק)
עמדת ברית־המועצות לגבי המשא־ומתן על השילומים מגרמניה.
הערת־עורך
ביקור שר החוץ באיטליה.

.80 27.3.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחות שרת עם ראשי המדינה באיטליה ועם האפיפיור.

.81 28.3.1952 **א. ששון אל ו. איתן**
יחסי ישראל–מצרים.

.82 30.3.1952 **פ. א. שנער אל ו. איתן**
דין־וחשבון על השלבים הראשונים במשא־ומתן עם גרמניה על השילומים.

.83 30.3.1952 **ז. שק אל א. לבבי**
האווירה בצ'כוסלובקיה.

.84 31.3.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית ומ. שרת** (מברק)
שיחה עם מחמוד עזמי: הצטרפות מצרים לפיקוד המזרח התיכון, יחסי ישראל–מצרים.

.85 31.3.1952 **מ. פישר אל ו. איתן**
שיחה עם אלפרד כהן: הלך־הרוחות במצרים לגבי ישראל.

.86 31.3.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
מבקשים הנחיות ממשלת ישראל לגבי הסכום הגלובלי של תביעת השילומים.

.87 1.4.1952 **שיחת א. אבן — ג'. לואיס ג'ונס**
מצרים ופיקוד המזרח התיכון.

.88 1.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
הפעלת השפעה על ממשלת גרמניה להגמיש עמדות במשא־ומתן על השילומים.

.89 2.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
קביעת סכום סופי לתביעת ישראל והארגונים היהודיים.

.90 3.4.1952 **א. אבן אל א. א. גרוס**
מימוש החלטת האו"ם על חופש מעבר בתעלת סואץ.

.91 3.4.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
מצרים ופיקוד המזרח התיכון.

.92 3.4.1952 **א. אבן אל ד. אצ'יסון**
התערבות ארצות־הברית במשא־ומתן על השילומים.

.93 3.4.1952 **פ. א. שנער וג. יוספטל אל משרד החוץ** (מברק)
קביעת סכום סופי לתביעת ישראל מגרמניה.

.94 4.4.1952 **שיחת א. אבן — ג'. לואיס**
התערבות ארצות־הברית במשא־ומתן על השילומים.

.95 4.4.1952 **א. ששון אל ו. איתן**
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל ואיראן.

.96 5.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
משבר במשא־ומתן עם הגרמנים על השילומים.

.97 6.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
תשובת הגרמנים בשאלת קביעת הסכום הגלובלי של השילומים.

98. 7.4.1952 **מ. ששון אל ש. דיבון**
התנגדות להתערבות אמריקאית ביחסי ישראל–מצרים.

99. 7.4.1952 **א. הרליין וד. גינסבורג אל משרד החוץ** (מברק)
המלצות להשעיית שיחות השילומים עם הגרמנים.

100. 7.4.1952 **מ. שרת אל משלחת ישראל לשיחות השילומים בהאג** (מברק)
הנחיות להשעיית השיחות ולהתייעצות בישראל.

101. 7.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
תשובת הגרמנים בעניין הסכום הגלובלי של השילומים ומועד הפידעון.

102. 8.4.1952 **ל. כהן אל א. אבן**
הקמת "גוש פרוגרסיבי" באו"ם ביזמת ישראל.

103. 8.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
מבקש התערבות אמריקאית בשיחות השילומים.

104. 9.4.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
דרישות הגרמנים לסיוע אמריקאי לתשלום השילומים.

105. 12.4.1952 **א. הרליין אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
תגובת מחלקת המדינה לדרישות להתערבות במשא־ומתן על השילומים.

הערת־עורך
משבר כספי בישראל.

106. 17.4.1952 **מ. שרת אל ד. גויטיין** (מברק)
משבר כספי בישראל.

107. 17.4.1952 **א. ששון אל מ. ששון**
מגעים עם המצרים דרך יאסין סראג' אל־דין.

108. 20.4.1952 **מ. שרת אל צירות ישראל בלונדון** (מברק)
שדר מהנשיא וייצמן אל צ'רצ'יל: סיוע דחוף לרכישת דלק.

109. 20.4.1952 **מ. שרת אל מ. קרן** (מברק)
משבר הדלק.

110. 22.4.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
סיוע חירום לישראל.

111. 22.4.1952 **מ. קרן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם אידן: אספקת דלק לישראל.

112. 22.4.1952 **פ. א. שנער אל מ. שרת** (מברק)
פגישות עם אדנאואר ואבס: הצעות לפתרון המשבר במשא־ומתן על השילומים.

113. 23.4.1952 **שיחת א. אבן — נציגי ארצות־הברית, בריטניה וצרפת באו"ם**
חופש המעבר בתעלת סואץ.

114. 23.4.1952 **מ. שרת אל צירות ישראל בלונדון** (מברק)
התנגדות לשיתוף מומחים במשא־ומתן על קביעת סכום השילומים.

115. 23.4.1952 **מ. שרת אל צירות ישראל בלונדון** (מברק)
התנגדות לשיתוף מומחים במשא־ומתן על קביעת סכום השילומים.

116. 24.4.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
עתיד ועדת הפיוס.

117. 24.4.1952 **ד. בן־גוריון אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק** (מברק)
הצעות לפתרון המשבר הכספי של ישראל.

118. 24.4.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
הצעות לפתרון המשבר הכספי של ישראל.

119. 24.4.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחות במחלקת המדינה על המשבר הכספי של ישראל.

120. 24.4.1952 **נ. גולדמן אל ה. בלנקנהורן**
ניסיון לפתור את המשבר במשא־ומתן על השילומים.

121. 25.4.1952 **מ. קרן אל מ. קומיי** (מברק)
משא־ומתן בין מצרים ובריטניה; חופש מעבר בתעלת סואץ.

122. 25.4.1952 **פ. א. שנער אל מ. שרת**
סקירת ההתפתחויות במשא־ומתן על השילומים.

123. 28.4.1952 **ק. דה־בואסנז׳ה אל א. אבן**
כינוס ועדת הפיוס.

124. 28.4.1952 **מ. קרן אל א. אבן**
סיוע צבאי וכלכלי בריטי לישראל.

125. 28.4.1952 **ג. יוספטל אל מ. שרת**
סקירת ההתפתחויות במשא־ומתן על השילומים.

126. 29.4.1952 **שיחת ד. גויטיין — ג׳. לואיס ג׳ונס**
חידוש עבודתה של ועדת הפיוס; תקריות בגבול ישראל–ירדן.

127. 29.4.1952 **ט. קולק אל ד. גויטיין**
התערבות ארצות־הברית במשא־ומתן על השילומים.

128. 1.5.1952 **ו. איתן אל ר. שילוח**
הסכם מפקדים עם ירדן למניעת תקריות גבול.

129. [1.5.1952] **מזכיר המדינה של ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון**
סיוע כספי לישראל.

130. [1.5.1952] **שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית**
סיוע כספי לישראל.

131. 1.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
סיכום המצב בשיחות השילומים.

132. 2.5.1952 **י. ה. לוין אל א. אבן**
פגישת גולדמן ובלאושטיין עם אצ׳יסון: לחץ אמריקאי על הגרמנים בעניין השילומים.

133. 4.5.1952 **א. בירן אל מ. שרת**
יחסי ישראל–מדינות ערב; בעיית הפליטים; ועדת הפיוס.

134. 4.5.1952 **א. נג׳ר אל ו. איתן** (מברק)
יחסי ישראל–הוואטיקן.

135. 5.5.1952 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
העברת משרד החוץ לירושלים.

136. 5.5.1952 **שיחת א. אבן — ג׳. היקרסון**
שיגור יחידת צבא ישראלית לקוריאה.

137. 5.5.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הפשרת חשבונות הפליטים.

138. 6.5.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
סיוע כספי לישראל.

139. 6.5.1952 **ג. יוספטל אל פ. א. שנער וג. אבנר** (מברק)
החלטת הכנסת על אי־חידוש המשא־ומתן על שילומים.

140. 6.5.1952 **א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
יחסי ישראל–צ׳כוסלובקיה.

141. 7.5.1952 **תזכיר מאת ממשלת ישראל אל ממשלת בריטניה**
התערבות בריטית במשא־ומתן על השילומים.

142. 8.5.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שחרור הפקדונות החסומים של הפליטים הערבים.

143. 8.5.1952 **ג. רפאל אל א. אבן**
שיגור כוח צבא ישראלי לקוריאה; צירוף ישראל למועצת הביטחון.

144. 8.5.1952 **שיחת מ. שרת – מ. דייוויס**
משבר כספי בישראל; הסכם מפקדים עם ירדן למניעת תקריות גבול; יחסי ישראל–סוריה.

145. 9.5.1952 **מ. קרן אל מ. שרת** (מברק)
לחץ בריטי על הגרמנים להחשת המשא־ומתן על השילומים.

146. [11.5.1952] **מ. שרת אל א. אבן**
חופש מעבר בתעלת סואץ.

147. 11.5.1952 **מ. שרת אל ו. איתן**
שיחה עם מיופה־הכוח של צ'כוסלובקיה: שחרור מ. אורן.

148. 12.5.1952 **מ. קומיי אל א. אבן** (מברק)
אספקת דלק לישראל.

149. 12.5.1952 **א. אבן אל מ. שרת ומשלחת ישראל לשיחות השילומים** (מברק)
התערבות ארצות־הברית במשא־ומתן על השילומים.

150. 13.5.1952 **הסכם בין ישראל וממלכת ירדן**
הסכם למניעת הסתננות.

151. 13.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
התקדמות במשא־ומתן לקראת פגישת גולדמן–אדנאואר.

152. 15.5.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פגישה עם היקרסון: הפשרת חשבונות הפליטים.

153. 15.5.1952 **ג'. מ. ברנקסל אל ו. איתן**
פיצויים לפליטים הערבים.

154. 16.5.1952 **איגרת ממשרד החוץ של צ'כוסלובקיה אל צירות ישראל בפראג**
מעצר האזרחים הישראלים אורן ואורנשטיין.

155. 19.5.1952 **א. אבן אל ש. בנדור**
העברת משרד החוץ לירושלים.

156. 19.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל א. אבן** (מברק)
ידיעות מקדימות על הצעות גרמניות לשבירת הקיפאון בשיחות השילומים.

157. 19.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל א. אבן** (מברק)
שיחה עם אבס: הצעות גרמניות לפתרון משבר השילומים.

158. 19.5.1952 **נ. גולדמן אל ק. אדנאואר**
משבר השילומים.

159. 20.5.1952 **תזכיר מאת ציר בריטניה בישראל**
שיתוף ישראל בהגנת המזרח התיכון.

160. 20.5.1952 **א. אבן אל משרד החוץ ומשלחת ישראל לשיחות השילומים** (מברק)
שיחה עם לואיס ממחלקת המדינה על התפתחות המשא־ומתן בעניין השילומים.

161. 20.5.1952 **תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון**
שילומים מגרמניה.

162. 21.5.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
חופש מעבר בתעלת סואץ.

163. 21.5.1952 **ט. קולק אל ד. בן־גוריון**
סיוע כלכלי וצבאי מארצות־הברית; יחסי ישראל–ארצות־הברית.

164. 21.5.1952 **איגרת מאת שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית**
חקיקה גרמנית בקשר לתשלומי פיצויים.

165. 22.5.1952 **מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
אספקת נפט לישראל דרך תעלת סואץ.

166. 22.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן** (מברק)
מפנה בעמדת גרמניה בשיחות השילומים.

167. 23.5.1952 **פגישת שר החוץ עם אנשי שגרירות ישראל בוואשינגטון וחברי משלחת ישראל לאומות־המאוחדות**
יחסי ישראל־ארצות–הברית; הסברה ודעת־קהל; סיוע כלכלי; בעיות כלכלה וביטחון; ישראל ומדינות ערב; הזירה הבין־לאומית.

168. 23.5.1952 **ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
חופש המעבר בתעלת סואץ.

169. 23.5.1952 **מ. פישר אל ג׳. ס. דאן**
התערבות המעצמות המערביות במשא־ומתן על השילומים.

170. 24.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
פגישת גולדמן עם באהם: הצעת אדנאואר לפתרון משבר השילומים.

171. 26.5.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
העלאת פרשת טוניסיה באו"ם.

172. 27.5.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון**
שיחות ביירוד בישראל.

173. 27.5.1952 **מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל בפראג** (מברק)
מעצר אורן ואורנשטיין.

174. 28.5.1952 **א. לוריא אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם אורדנו מהמשלחת הצרפתית לאו"ם: חופש המעבר בתעלת סואץ, הפשרת חשבונות הפליטים.

175. 28.5.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן ושגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחת גולדמן עם אדנאואר.

176. 29.5.1952 **ג. רפאל אל א. אבן**
שיחה עם זינצ׳נקו, סגן המזכיר הכללי של האו"ם: שאלת גרמניה, סיום המלחמה בקוריאה.

177. 2.6.1952 **תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון**
הפשרת חשבונות הפליטים הערבים.

178. 2.6.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית וא. אבריאל** (מברק)
קונסולידציה של חובות ישראל בארצות־הברית.

179. 3.6.1952 **א. אבן אל א. ס. בוכארי**
הסדר שלום בין ישראל למדינות ערב.

180. 3.6.1952 **ד. בן גוריון אל ט. קולק**
שיחה עם ביירוד; הבראת המשק הישראלי.

181. 5.6.1952 **שיחת מ. פישר וש. דיבון עם מ. שומאן**
המצב במזרח התיכון.

182. 6.6.1952 **א. לוריא אל ו. איתן** (מברק)
פגישה עם נציגי בריטניה, צרפת וארצות־הברית באו"ם בעניין חופש המעבר בתעלת סואץ.

183. 6.6.1952 **שיחת ו. איתן — פ. אוואנס**
שיגור משלחת בריטית לדיון על פיקוד המזרח התיכון.

184. 7.6.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
קונסולידציה של חובות ישראל בארצות־הברית.

185. 8.6.1952 **מ. שרת אל ד. יוסף**
קשיים בגיוס כספים בארצות־הברית.

186. 9.6.1952 **ד. הורוביץ אל מ. שרת וא. אבן** (מברק)
שיחה עם שגריר ארצות־הברית: שיקום כלכלי של ישראל.

187. 9.6.1952 **ג. רפאל אל א. אבן**
שיחה עם מ. עזמי ממשלחת מצרים לאו"ם: המשא־ומתן בין מצרים ובריטניה, המצב הפנימי במצרים, מדיניות ברית־המועצות במזרח התיכון.

188. 9.6.1952 **ג. אבנר אל ו. איתן וא. קפלן** (מברק)
שיחת גולדמן עם אדנאואר: משא־ומתן על הסכם השילומים.

189. 10.6.1952 **מ. קומיי אל א. אילת**
שיחה עם צ'ארוויק: שיגור משלחת צבאית בריטית לישראל.

190. 10.6.1952 **שיחת נ. גולדמן – ו. האלשטיין**
טיוטת הסכם בעניין השילומים.

191. 11.6.1952 **א. אבן אל מ. שרת**
גיוס הנשיא טרומן לסיוע כספי וכלכלי לישראל.

192. 11.6.1952 **א. יפה אל ש. בנדור**
לקראת ישיבת הוועדה המיוחדת ישראל–מצרים: ערביי מג'דל, בדואי העוזמה, חופש המעבר בתעלת סואץ.

193. 13.6.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיחת מ. שרת עם המזכיר הכללי של האו"ם ט. לי: סדר־היום של המושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם; פיטורי עובדים יהודיים מקרב סגל עובדי האו"ם.

194. 13.6.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן**
דו"ח על השתלשלות המאורעות שהביאו לניסוח טיוטת הסכם השילומים.

195. 13.6.1952 **פ. א. שנער אל א. קפלן**
המסגרת הארגונית לביצוע הסכם השילומים.

196. 13.6.1952 **דין־וחשבון של א. קובובי**
משפט סלאנסקי; מעצר אורן ואורנשטיין; יחסי ישראל–צ'כוסלובקיה.

197. 15.6.1952 **ש. בנדור אל שגריר ישראל בוואשינגטון**
שאלת טוניסיה; חופש המעבר בתעלת סואץ.

198. 16.6.1952 **א. אבן אל א. אילת** (מברק)
חופש המעבר בתעלת סואץ.

199. 17.6.1952 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
הגנת המזרח התיכון.

200. 17.6.1952 **א. לבבי אל מ. פישר**
הגנת המזרח התיכון.

201. 17.6.1952 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
יחסי ישראל–בריטניה.

202. 17.6.1952 **מ. פישר אל א. אבן** (מברק)
פעילות הצרפתים נגד העברת משרד החוץ לירושלים.

203. 18.6.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחת שרת עם מזכיר המדינה אצ'יסון: סיוע כלכלי לישראל.

204. 18.6.1952 **נ. גולדמן אל ד. בן־גוריון**
המסגרת הארגונית לביצוע הסכם השילומים.

205. 19.6.1952 **שיחת א. אבן – ה. ביירוד**
סיוע כספי וכלכלי לישראל; רשמי ביירוד מסיורו במזרח התיכון.

206. 20.6.1952 **ו. איתן אל מ. פישר** (מברק)
פעילות הצרפתים נגד העברת משרד החוץ לירושלים.

207. 20.6.1952 **מ. שרת אל מחלקת ארצות־הברית**
סיוע כספי של ארצות־הברית לישראל.

208. 21.6.1952 **מ. שרת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
פגישה עם ביירוד: מגעים ישירים ישראל–סוריה, פעולות תגמול של ישראל.

209. 21.6.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
כינוס מושב מיוחד של עצרת האו"ם לעניין טוניסיה.

210. 22.6.1952 **ש. בנדור אל א. אבן**
פעולה דיפלומטית בעניין העברת משרד החוץ לירושלים.

211. 24.6.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן ומ. פישר** (מברק)
בעיית טוניסיה; העברת משרד החוץ לירושלים.

212. 25.6.1952 **ח. הרצוג אל א. אבן**
סיוע צבאי מארצות־הברית.

213. 25.6.1952 **א. אבן אל א. לוריא** (מברק)
תכנית פעולה להעלאת עניין סואץ באו"ם.

214. 25.6.1952 **מ. פישר אל מ. שרת וא. אבן** (מברק)
עמדת צרפת והוואטיקן בקשר לירושלים.

215. 26.6.1952 **ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות וצירות ישראל בפאריס** (מברק)
פגישה עם שגריר צרפת בישראל: פרשת טוניסיה, בעיית ירושלים.

216. 26.6.1952 **מ. פישר אל א. לבבי**
העברת משרד החוץ לירושלים.

217. 26.6.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן** (מברק)
תמיכה בטיוטת ההסכם שהושגה בין גרמניה וישראל.

218. 30.6.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
ישיבת המשלחת לאו"ם עם שר החוץ: סדר־יום וטקטיקה לקראת המושב השביעי של עצרת האו"ם.

219. 30.6.1952 **מ. קומיי אל א. אילת** (מברק)
אספקת מטוסי סילון על־ידי בריטניה למזרח התיכון.

220. 1.7.1952 **מ. דייוויס אל ד. בן־גוריון**
סיוע צבאי בתשלום מארצות־הברית.

221. 1.7.1952 **ש. דיבון אל מ. פישר**
שיחה עם לוק ממשרד החוץ הצרפתי: פיקוד המזרח התיכון, פליטים, ירושלים, בעיית טוניסיה, סואץ.

1.7.1952 **הערת־עורך**
פגישת שר החוץ שרת והשגריר אבן עם הנשיא טרומן.

222. 2.7.1952 **ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות** (מברק)
ענייני ארץ־ישראל על סדר־היום של המושב השביעי של העצרת הכללית.

223. 2.7.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
ענייני ארץ־ישראל על סדר־היום של המושב השביעי של העצרת הכללית.

224. 2.7.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן** (מברק)
מתבקש לשמור בסוד את רשימת הסחורות שיסופקו על־ידי גרמניה במסגרת הסכם השילומים.

225. 3.7.1952 **א. גאס אל משרד החוץ** (מברק)
סיוע כספי לישראל.

226. 4.7.1952 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
תיאום מדיניות עם ירדן בעניין בינאום ירושלים.

227. 6.7.1952 **ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים עם סין העממית.

228. 8.7.1952 **מ. קומיי אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות** (מברק)
פגישה בין נציגי סוריה לנציגי ישראל, חלוקת האזור המפורז.

229. 8.7.1952 **ג. רפאל אל א. אבן**
מועמדות איראן למועצת הביטחון; יחסי ישראל–איראן.

230. 9.7.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
משא־ומתן עם סוריה על חלוקת האיזור המפורז; חופש מעבר בתעלת סואץ.

9.7.1952 **הערת־עורך**
מחאותיהם של נציגים זרים על העברת משרד החוץ לירושלים.

231. 9.7.1952 **תזכיר מאת שגרירות ארצות־הברית בישראל**
העברת משרד החוץ לירושלים.

232. 9.7.1952 **מחלקת מערב אירופה אל צירות ישראל בפאריס** (מברק)
העברת משרד החוץ לירושלים.

233. 9.7.1952 **א. לבבי אל מ. אבידן**
עלייה מרומניה ומארצות הגוש המזרחי.

234. 10.7.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הבחירות לנשיאות בארצות־הברית ויחס המועמדים לישראל.

235. 11.7.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
דיון עם ועדת הפיוס על הפשרת חשבונות הפליטים.

236. 11.7.1952 **ו. איתן אל ת. אבו אל־הודה**
עמדת ישראל וירדן בעניין ירושלים.

237. 13.7.1952 **ל. כהן אל ג. אבנר**
יחסי ישראל–גרמניה.

238. 14.7.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
העברת משרד החוץ לירושלים.

239. 14.7.1952 **א. אבן אל מ. קומיי** (מברק)
חלוקת האזור המפורז בין סוריה וישראל.

240. 16.7.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
הפשרת חשבונות הפליטים.

241. 17.7.1952 **ג. רפאל אל מ. ר. קדרון** (מברק)
הפשרת חשבונות הפליטים.

242. 18.7.1952 **ל. כהן אל ו. איתן**
דרישה ליוזמה ישראלית להפנות את דעת־הקהל הבינלאומית למלחמה הבלתי־מוכרזת שמנהלות מדינות ערב נגד ישראל.

243. 18.7.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחה עם פריד משגרירות ארצות־הברית בישראל: אירועים בגבולות והצהרות תוקפניות של מדינות ערב.

244. 18.7.1952 **א. הרליץ אל מחלקת ארצות־הברית**
רשמיו של ביירוד, תת־מזכיר המדינה של ארצות־הברית, מסיורו בישראל.

245. 18.7.1952 **תזכיר של ש. רמתי**
יחסי ישראל–סוריה ובעיות האזור המפורז.

246. 18.7.1952 **התייעצות במשרד החוץ**
העברת משרד החוץ לירושלים.

247. 21.7.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הצעה לפעולה במקרה שבעיית ירושלים תידון באו"ם.

248. 22.7.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן** (מברק)
סעיף יציבות המטבע הגרמני כאבן־נגף בסיכום טיוטת הסכם השילומים.

23.7.1952 **הערת־עורך**
הפכת הקצינים במצרים.

249. 23.7.1952 **תרשומת של א. אבן**
נקודות לשיחה עם ביירוד: יחסי ישראל–ערב, חופש המעבר בתעלת סואץ, ייצוג המזרח התיכון במועצת הביטחון, סיוע צבאי וכלכלי.

.250 23.7.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שחרור הפקדונות הקפואים של הפליטים.

.251 23.7.1952 **תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון**
סיוע כספי מארצות־הברית.

.252 25.7.1952 **ג. רפאל אל א. אבן**
שיחה עם רוס ממשלחת ארצות־הברית באו"ם: הפגשת נציגי ישראל עם מחמוד פאוזי, נציג מצרים באו"ם, בעיית ארץ־ישראל בסדר־היום של האו"ם, בחירות למועצת הביטחון, בעיית טוניסיה, קוריאה, הפשרת חשבונות הפליטים.

.253 25.7.1952 **ו. איתן אל נ. ר. פילאי**
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל והודו.

.254 27.7.1952 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בוואשינגטון, פאריס** ולונדון (מברק)
הגשת איגרת ישראל בדבר חופש מעבר בתעלת סואץ; אירועים במצרים.

.255 28.7.1952 **איגרת משגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית**
חופש המעבר בתעלת סואץ.

.256 28.7.1952 **א. אילת אל ו. איתן** (מברק)
חופש המעבר בתעלת סואץ.

.257 28.7.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחת אבן עם ביירוד: הצהרות תוקפניות של מנהיגים ערביים, בעיית ירושלים, חופש המעבר בתעלת סואץ, ייצוג המזרח התיכון במועצת הביטחון, סיוע כספי, הסכם השילומים.

.258 28.7.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
סירוב ארצות־הברית לפרסם עובדת זכאותה של ישראל לסיוע צבאי.

.259 28.7.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחת אבן עם גאסטון מהבנק לייצוא ולייבוא: סיוע כספי לישראל.

.260 28.7.1952 **א. גאס אל א. אבן** (מברק)
סיוע כספי לישראל.

.261 28.7.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
הערכות ומסקנות ראשונות מההפיכה במצרים.

.262 28.7.1952 **ש. דיבון אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
הערכות ומגעים ראשונים עם המצרים לאחר ההפיכה.

.263 28.7.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
הסכם בעניין יציבות המטבע הגרמני, דרג החתימה על הסכם השילומים.

.264 29.7.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחה עם שגריר ארצות־הברית: תכנית סכר הירמוך של ממשלת ירדן.

.265 29.7.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחת שרת עם שגריר ארצות־הברית דייוויס: האירועים במצרים, סיוע צבאי בתשלום, סיוע כספי, חופש המעבר בתעלת סואץ.

.266 30.7.1952 **ג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם נציגי שלוש המעצמות באו"ם: תגובה להפיכה במצרים, תגובה לאיגרת ישראל בדבר חופש המעבר בתעלת סואץ.

.267 31.7.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
קווים להסכם שלום ולהסדר ביניים עם מצרים.

.268 31.7.1952 **ש. בנדור אל שגריר ישראל בוואשינגטון**
רעיונות בדבר הסדר עם מצרים.

.269 31.7.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
שיחה עם מייקסל: סיוע כספי לישראל.

.270 1.8.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
יוזמה מדינית אמריקאית לאחר ההפיכה במצרים.

.271	3.8.1952	**א. קובובי אל א. לבבי** (מברק) מעצר אורן ואורנשטיין.
.272	4.8.1952	**ט. קולק אל ד. בן־גוריון** (מברק) סיוע כספי לישראל.
.273	4.8.1952	**א. יפה אל ש. בנדור** יוזמה מדינית ישראלית לאחר ההפיכה במצרים.
.274	5.8.1952	**מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק) הוראות בעניין העברת משרד החוץ לירושלים.
.275	5.8.1952	**מ. שרת אל ג. רפאל** (מברק) הפשרת חשבונות הפליטים.
.276	6.8.1952	**משלחת ישראל לשיחות השילומים אל מ. שרת** (מברק) עיכובים במשא־ומתן על חתימת הסכם השילומים.
.277	6.8.1952	**מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק) המצב הכספי של ישראל.
.278	6.8.1952	**א. אבן אל מ. שרת** (מברק) המצב הכספי של ישראל.
.279	6.8.1952	**ג. רפאל אל מ. קומיי** (מברק) שיחה עם נציג טורקיה לאו"ם: מועמדות ישראל וטורקיה למועצה הכלכלית והחברתית של האו"ם.
.280	7.8.1952	**א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** עמדת ארצות־הברית בשאלת ירושלים.
.281	8.8.1952	**א. אבן אל מ. שרת** (מברק) יוזמת שלום ישראלית בעקבות ההפיכה במצרים.
.282	8.8.1952	**א. אבן אל מ. שרת וא. אילת** (מברק) הגנת המזרח התיכון; סיוע צבאי לישראל.
.283	8.8.1952	**ג. רפאל אל מ. שרת** (מברק) הפשרת חשבונות הפליטים.
.284	9.8.1952	**מ. קומיי אל א. אבן** (מברק) חופש המעבר בתעלת סואץ.
.285	10.8.1952	**מ. שרת אל א. אבן** (מברק) פגישה עם שגריר ארצות־הברית דייוויס: סיוע כספי לישראל, העברת משרד החוץ לירושלים.
.286	11.8.1952	**א. אבן אל מ. שרת וא. אילת** (מברק) הגנת המזרח התיכון.
.287	11.8.1952	**ג. רפאל אל א. אבן** סיכום של התייעצויות: ירושלים, סואץ, הפשרת חשבונות הפליטים, מועמדות ישראל למועצה הכלכלית והחברתית של האו"ם, הגנת המזרח התיכון, סדר־היום של המושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם.
.288	11.8.1952	**א. אבן אל משרד החוץ** סיוע כספי לישראל.
.289	12.8.1952	**איגרת משגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית** מדיניות כלכלית ומדיניות תקציב מטבע החוץ של מדינת ישראל.
.290	12.8.1952	**א. לבבי אל י. רפאל** עלייה מהונגריה ורומניה.
.291	12.8.1952	**מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל במוסקבה** (מברק) העלאת דרג הנציגות הדיפלומטית בין ישראל וברית־המועצות מצירות לשגרירות.
.292	12.8.1952	**א. לבבי אל ש. אלישיב** טיוטת איגרת לברית־המועצות בעניין שילומים מגרמניה המזרחית.

.313 24.8.1952 **ש. בנדור אל א. אבן**
שיחת שרת עם שגריר ארצות־הברית דייוויס: יוזמת השלום של ישראל, חופש מעבר בתעלת סואץ.

.314 25.8.1952 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
מציע פנייה ישראלית למדינות החתומות על הסכם שלוש המעצמות לאור הסיכוי שבריטניה תחדש אספקת הנשק למצרים.

.315 25.8.1952 **ט. קולק אל ד. בן־גוריון**
סיכום פעולותיו של קולק בארצות־הברית לשיפור מצבה הכספי של ישראל.

.316 25.8.1952 **מ. ששון אל מ. שרת**
פנייה מפליטים פלשתינאים בירדן לשיתוף־פעולה.

.317 26.8.1952 **ד. גויטיין וא. בן־חורין אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם הארט ממחלקת המדינה: תגובת ארצות־הברית על הצהרת שישכלי.

.318 27.8.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
מציע לא לדרוש כינוס מועצת הביטחון בעניין הצהרת שישכלי.

.319 27.8.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
הסדרים בין ישראל למצרים בענייני שביתת־הנשק.
הערת־עורך
העלאת דרג הנציגויות של בריטניה וצרפת למדרגה של שגרירויות.

.320 28.8.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
יעדים ישראליים שיש להשיגם לפני תום כהונת ממשל טרומן בארצות־הברית: סיוע כספי, סיוע צבאי, תמיכת ארצות־הברית ביזמת השלום של ישראל, העברת שגרירות ארצות־הברית לירושלים.

.321 28.8.1952 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בפאריס** (מברק)
קידום יזמת השלום של ישראל.

.322 29.8.1952 **ד. גויטיין אל מ. קומיי** (מברק)
ענייני ארץ־ישראל על סדר־היום של העצרת הכללית.

.323 29.8.1952 **א. אילת אל משרד החוץ** (מברק)
פנייה למדינות החתומות על הסכם שלוש המעצמות.

.324 31.8.1952 **ש. דיבון אל מ. קומיי ור. שילוח** (מברק)
פגישה עם אחמד עבוד ממצרים: יחסי משטר נגיב עם מפלגת הוואפד.

.325 31.8.1952 **ש. בנדור אל מ. קומיי**
פנייה למדינות החתומות על הסכם שלוש המעצמות.

.326 1.9.1952 **ש. דיבון אל מ. קומיי ור. שילוח** (מברק)
פגישה עם אחמד עבוד: המצב הפנימי במצרים, שיתוף־פעולה בין ישראל ומפלגת הוואפד המצרית.

.327 1.9.1952 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בפאריס** (מברק)
קידום יזמת השלום של ישראל.

.328 1.9.1952 **י. תקוע אל ר. שילוח**
שיגור אונייה ישראלית דרך תעלת סואץ.

.329 2.9.1952 **מזכיר המדינה של ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון**
חופש המעבר בתעלת סואץ.

.330 2.9.1952 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
תמיכת ארצות־הברית ביזמת השלום של ישראל.

.331 2.9.1952 **א. אבן אל נשיא מועצת הביטחון**
הצהרות תוקפניות של שליט סוריה שישכלי.

.332 2.9.1952 **מ. שרת אל ש. רוזן**
דרג החותמים על הסכם השילומים עם גרמניה.

.333 2.9.1952 **א. אבן אל מ. שרת**
שיחות עם המועמדים לנשיאות אייזנהאואר וסטיבנסון.

.334 3.9.1952 **ש. דיבון אל מ. שרת** (מברק)
סיוע ישראלי למפלגת הוואפד המצרית.

.335 3.9.1952 **מ. שרת אל ו. איתן**
מדיניות ישראל; יחסי ישראל עם מדינות אסיה.

.336 3.9.1952 **ג. רפאל אל מ. שרת**
שיחה עם י. מאליק ממשלחת ברית־המועצות לאו"ם: בעיית ארץ־ישראל על סדר־היום של העצרת, בעיית ירושלים, יוזמת השלום של ישראל, חופש המעבר בתעלת סואץ, הגנת המזרח התיכון, בעיות בינלאומיות.

.337 3.9.1952 **פ. א. שנער אל ג. אבנר** (מברק)
סיכום והערכה על הסכם השילומים.

.338 5.9.1952 **א. אילת אל מ. שרת ומ. קומיי** (מברק)
הדים בבריטניה ליוזמת השלום של ישראל.

.339 5.9.1952 **א. אילת אל משרד החוץ** (מברק)
ידיעות על תגובות מצריות ליוזמת השלום של ישראל.

.340 5.9.1952 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
הכשרת דעת־הקהל לקראת חתימה על הסכם השילומים.

.341 5.9.1952 **משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ** (מברק)
פעילות ערבית לסיכול הסכם השילומים.

.342 7.9.1952 **מ. שרת אל משלחת ישראל לשיחות השילומים בהאג** (מברק)
אזהרה מפני שינויים בהסכם השילומים; פעילות ערבית לסיכול הסכם השילומים.

.343 7.9.1952 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
לחץ אמריקאי לסיכול פעילות הערבים נגד הסכם השילומים.

8.9.1952 **הערת־עורך**
החלטתה של ממשלת ישראל לאשר את הסכם השילומים.

.344 8.9.1952 **מחלקת החקר אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
הערכת מחלקת החקר להתרחשויות במצרים עם התפטרותו של ראש הממשלה מאהר.

.345 8.9.1952 **מחלקת ההסברה אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
הערכת שרת על משמעות הסכם השילומים.

.346 8.9.1952 **ש. אלישיב אל משרד החוץ** (מברק)
דורש לתת פרסום להגשת איגרת ישראל לברית־המועצות בעניין השילומים.

.347 10.9.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שאלות ארץ־ישראל על סדר־היום של העצרת הכללית.

.348 10.9.1952 **א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
הפשרת חשבונות הפליטים.

.349 10.9.1952 **הודעה לעיתונות מטעם משרד החוץ**
חתימת הסכם השילומים בין ישראל והרפובליקה הפדרלית של גרמניה.

.350 11.9.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
יוזמה ערבית להעלאת שאלת ארץ־ישראל על סדר־היום של העצרת הכללית.

.351 11.9.1952 **א. בן־חורין אל א. אבן**
פגישות ומגעים עם נציגים ערביים בארצות־הברית כדי למנוע העלאת שאלת ארץ־ישראל בעצרת הכללית.

.352 14.9.1952 **א. אבן אל המזכיר הכללי של האו"ם**
העלאת שאלת ארץ־ישראל על סדר־היום של העצרת הכללית.

353. 14.9.1952 מ. קומיי אל א. אילת
שיגור משלחת צבאית בריטית לישראל.

354. 15.9.1952 **א. נג'ר אל מ. פישר**
שיחת שרת עם שגריר צרפת גויון: המצב בצפון אפריקה.

355. 16.9.1952 **מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל במוסקבה** (מברק)
הגשת תביעת שילומים מגרמניה המזרחית.

356. 16.9.1952 **ש. אלישיב אל משרד החוץ** (מברק)
הגשת תביעת שילומים מגרמניה המזרחית.

357. 17.9.1952 מ. **פישר אל א. נג'ר**
שיחה עם מוריס שומאן: תמורות מדיניות במצרים, המצב בצפון אפריקה, מינוי השגריר ז'ילבר, התנגדות ערבית להסכם השילומים.

358. 17.9.1952 מ. קומיי **אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
דיון בשאלת ירושלים בעצרת הכללית של האו"ם.

359. 18.9.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
גיבוש הטיעון הישראלי לקראת דיון בשאלת ארץ־ישראל בעצרת הכללית.

360. 18.9.1952 **ג. רפאל אל מ. קומיי** (מברק)
שיחה עם ג'ונסון ממשלחת קנדה לאו"ם: אפשרויות להסרת סעיף ארץ־ישראל מסדר־היום של העצרת הכללית.

361. 18.9.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
פגישת אייב פיינברג עם הנשיא טרומן: סיוע צבאי לישראל.

362. 18.9.1952 **ש. אלישיב אל מ. שרת**
הגשת תביעת שילומים מגרמניה המזרחית.

363. 19.9.1952 **שיחת א. אבן — ג'. היקרסון**
הסעיפים הארצישראליים בסדר־היום של העצרת; מועמדות ישראל לסגנות נשיאות עצרת האו"ם; שיגור יחידה צבאית ישראלית לקוריאה.

364. 19.9.1952 מ. קומיי **אל מ. שרת**
הצטרפות סוריה לוועדה המייעצת של סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים הערביים.

365. 21.9.1952 ש. אלישיב אל משרד החוץ (מברק)
שיחה עם שצ'יבורין, סגן מנהל מחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ הסובייטי: תביעת שילומים מגרמניה המזרחית, חופש מעבר בתעלת סואץ.

366. 22.9.1952 **שיחות א. אבן — ד. אצ'יסון וה. ביירוד**
יוזמת השלום של ישראל; מגעים בין ישראל והערבים; סיוע צבאי לישראל; פיצו־יים לפליטים הערבים; הסכם השילומים עם גרמניה; סיוע כספי לישראל.

367. 22.9.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
מגעים עם מצרים.

368. 23.9.1952 **ציר ישראל בלונדון אל שר החוץ של בריטניה**
אספקת נשק בריטית למדינות ערב.

369. 23.9.1952 **א. אילת אל משרד החוץ** (מברק)
אספקת מטוסי סילון לישראל ולמדינות המזרח התיכון.

370. 24.9.1952 **א. אילת אל משרד החוץ** (מברק)
הגשת איגרת ישראל בעניין חימוש מדינות ערב.

371. 24.9.1952 **א. לבבי אל צירות ישראל במוסקבה** (מברק)
הודעת שר החקלאות של מזרח גרמניה על נכונות לדון על תשלום שילומים.

372. 24.9.1952 **מ. אבידן אל א. לבבי**
עלייה מרומניה.

373. 25.9.1952 מ. קומיי **אל שגרירויות ישראל בוואשינגטון ובלונדון**
אספקת נשק בריטית לערבים.

.374 26.9.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחה עם שגריר ארצות־הברית: העברת אונייה עם מטען לישראל בתעלת סואץ.

.375 26.9.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
התערבות ארצות־הברית במגעי ישראל–מצרים.

.376 26.9.1952 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
אספקת נשק מבריטניה למדינות ערב.

.377 28.9.1952 **שיחת מ. שרת — פ. אוואנס**
אספקת נשק מבריטניה; יוזמת השלום של ישראל; הסכם השילומים.

.378 1.10.1952 **ש. אלישיב אל משרד החוץ** (מברק)
תביעת שילומים מגרמניה המזרחית.

.379 1.10.1952 **ד. בן־גוריון אל מ. מקלף**
הנחיות למשלחת ישראל לקראת השיחות עם המשלחת הצבאית הבריטית.

.380 3.10.1952 **מ. שרת אל ד. בן־גוריון**
הנחיות למשלחת ישראל לקראת השיחות עם המשלחת הצבאית הבריטית.

.381 3.10.1952 **א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה ומחלקת ההסברה** (מברק)
עלייה מפולין; מצב יהודי פולין.

.382 7.10.1952 **י. תקוע אל ן. איתן**
קווי הדרכה למשלחת ישראל למשא־ומתן עם הסורים.

.383 9.10.1952 **א. אבן אל המזכיר הכללי של האו"ם**
תוקפנות של מדינות ערב.

.384 9.10.1952 **דין־וחשבון מפגישה בין ישראל וסוריה**
הסדרי שביתת־הנשק ישראל–סוריה.

.385 10.10.1952 **ו. איתן ומ. מקלף אל שגרירות ישראל בלונדון** (מברק)
שיחות עם המשלחת הצבאית הבריטית.

.386 10.10.1952 **א. אילת אל מ. שרת**
תגובת ישראל לסיוע הצבאי הבריטי למדינות ערב.

.387 11.10.1952 **א. אבן אל א. אילת**
תגובת ישראל לסיוע הצבאי הבריטי למדינות ערב.

.388 13.10.1952 **א. ארוך אל משרד החוץ** (מברק)
מצב יהודי ברית־המועצות.

.389 14.10.1952 **א. אבן אל ד. אצ'יסון**
מועמדות ישראל לסגנות נשיאות עצרת האו"ם.

.390 14.10.1952 **ג. רפאל אל המנהל הכללי של משרד החוץ**
שיחה עם י. מאליק ממשלחת ברית־המועצות לאו"ם: בעיית ארץ־ישראל ובעיות בינלאומיות בעצרת האו"ם.

.391 14.10.1952 **א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
מצב יהודי צ'כוסלובקיה.

.392 16.10.1952 **ד. בן־גוריון אל מ. שרת**
שולל חתירה להסכם אי־התקפה עם מדינות ערב ודורש לשאוף לחוזה שלום.

.393 16.10.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
הצבעות בעצרת.

.394 16.10.1952 **ו. איתן אל שגרירות ישראל בפאריס** (מברק)
הפרות הסכם שביתת־הנשק בנוגע להר הצופים.

.395 19.10.1952 **התייעצות מדינית**
המדיניות הערבית של ישראל.

.396 20.10.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
סיוע צבאי מארצות־הברית; התניית סיוע כלכלי אמריקאי למצרים בהתקרבות לישראל.

.418 3.11.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם אצ'יסון: יחסי ישראל–מצרים.

.419 3.11.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן**
יחסי ישראל–הודו.

.420 5.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הערכות ומסקנות לאחר ניצחון הריפובליקנים בבחירות בארצות־הברית.

.421 5.11.1952 **ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות** (מברק)
יוזמה ערבית להחלטה של האו"ם נגד העברת משרד החוץ לירושלים.

.422 5.11.1952 **א. אילת אל מ. שרת**
חוזה שלום כנגד הסכם אי־התקפה בין ישראל לערבים.

.423 6.11.1952 **ש. דיבון אל ר. שילוח** (מברק)
עמדת נגיב לגבי הסדר מדיני עם ישראל.

.424 [6.11.1952] **התייעצות במשרד החוץ**
צרכי ההשקיה ומפעלי המים בצפון.

.425 7.11.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
העלאת עניין ירושלים בעצרת האו"ם.

.426 8.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם ביירוד: אספקת נשק לישראל ולמדינות ערב.

.427 9.11.1952 **ו. איתן אל שגרירויות ישראל בוואשינגטון ובלונדון** (מברק)
פעילות ערבית לסיכול הסכם השילומים.

.428 10.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
פגישת פיינברג וג'ייקובסון עם הנשיא היוצא טרומן: סיוע צבאי, סיוע כלכלי, תמיכת ארצות־הברית בהצעת החלטה למשא־ומתן ישיר.

.429 10.11.1952 **ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות** (מברק)
העלאת עניין ירושלים בעצרת הכללית של האו"ם.

.430 10.11.1952 **א. א. לוין אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הצגת דרישות ישראל לסיוע כלכלי לשנה הקרובה.

.431 10.11.1952 **א. אילת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם באוקר: אספקת נשק לישראל ולמדינות ערב.

.432 11.11.1952 **ג'. באוקר אל א. אילת**
אספקת נשק מבריטניה לישראל ולמדינות ערב.

.433 12.11.1952 **ו. איתן אל א. אבן וא. אילת** (מברק)
פעילות ערבית נגד הסכם השילומים.

.434 12.11.1952 **א. הרליין אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
פעילות ערבית נגד הסכם השילומים.

.435 13.11.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
עמדת ישראל בעניין משבר קוריאה.

.436 [13.11.1952] **שדר בעל־פה מאת שגריר ארצות־הברית בישראל**
תשובת ארצות־הברית על איגרת ישראל בעניין זיון מדינות ערב.

.437 13.11.1952 **הסכם בין ישראל לירדן**
הסכם למניעה ולטיפול בתקריות גבול בין ירדן וישראל.

.438 13.11.1952 **א. ארוך אל משרד החוץ** (מברק)
תביעת ישראל לפיצויים מגרמניה המזרחית.

.439 14.11.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחה עם שגריר ארצות־הברית: טיוטת ההחלטה של ישראל בדבר שיחות ישירות עם הערבים, יחסי ישראל–מצרים, בעיית ירושלים, סיוע צבאי לישראל.

.440 14.11.1952 **א. אילת אל מ. שרת**
מדיניות אספקת הנשק של בריטניה למזרח התיכון.

.441 15.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית וא. אילת** (מברק)
שינויים לרעה בעמדות בריטניה וארצות־הברית.
.442 15.11.1952 **א. אילת אל ו. איתן (מברק)**
לחץ ערבי למנוע חתימת הסכם השילומים עם גרמניה.
.443 15.11.1952 **ש. דיבון אל ר. שילוח** (מברק)
מגעים עם מצרים.
.444 16.11.1952 **ש. בנדור אל ו. איתן**
חופש המעבר בתעלת סואץ.
.445 18.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הערכות לגבי מדיניות נגיב.
.446 19.11.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
פגישת תיאום עם נציגי ארצות־הברית באו"ם על מהלכים בדיון הארצישראלי בעצרת.
.447 19.11.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
גיוס תמיכה בהצעת ההחלטה על משא־ומתן ישיר עם מדינות ערב.
.448 19.11.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם ביירוד: פיצויים לפליטים הערבים.
.449 20.11.1952 **מחלקת חבר העמים הבריטי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
החלטת בריטניה למכור מטוסי סילון למצרים.
.450 20.11.1952 **ג. רפאל אל ר. שילוח**
הופעת משלחת ישראל באו"ם בעניין הארצישראלי.
.451 20.11.1952 **א. ששון אל ר. שילוח**
קיצוניות משטר נגיב במצרים.
.452 21.11.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
יוזמת ישראל לעייל החלטה בדבר שיחות ישירות עם מדינות ערב.
.453 21.11.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחת אבן עם ביירוד: פיצויים לפליטים הערבים.
.454 21.11.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
שיחת שרת עם ראסל: פיצויים לפליטים הערבים.
.455 21.11.1952 **א. ששון אל ו. איתן**
יחסי ישראל–מצרים.
הערת־עורך
משפט פראג.
.456 21.11.1952 **א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
משפט סלאנסקי כאות למערכה אנטישמית בצ'כוסלובקיה.
.457 22.11.1952 **א. לוריא אל ו. איתן** (מברק)
הצעת החלטה בדבר שיחות ישירות עם מדינות ערב.
.458 22.11.1952 **א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
משפט סלאנסקי כאות למגמה פרו־ערבית בגוש המזרחי ובהלה מלחמתית בצ'כוסלובקיה.
.459 23.11.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
תנאי המצרים להסכם עם ישראל.
.460 23.11.1952 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
תדריך הסברה על משפט סלאנסקי.
.461 24.11.1952 **א. לוריא אל ו. איתן** (מברק)
הצעת החלטה בדבר שיחות ישירות עם מדינות ערב.
.462 24.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
חופש מעבר בתעלת סואץ.

463. 24.11.1952 **משרד החוץ אל א. אבן** (מברק)
המלצות לפעולה של ועדת משרד החוץ לעניין ירושלים.

464. 24.11.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
פיצויים לפליטים הערבים.

465. 24.11.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
סיוע צבאי לישראל ולמצרים.

466. 24.11.1952 **מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
סברות בקשר לרקע של משפט פראג.

25.11.1952 **הערת־עורך**
פתיחת הדיון בשאלת ארץ־ישראל בוועדה המדינית המיוחדת של המושב השביעי של העצרת הכללית.

467. 25.11.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
עיקרי הנאום המיועד של אבן בשאלת ארץ־ישראל.

468. 25.11.1952 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
מגע עקיף עם שגריר מצרים בלונדון: תנאי מצרים להסכם עם ישראל.

469. 25.11.1952 **מ. שרת אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות** (מברק)
מבקש להוקיע בעצרת משפט פראג.

470. 27.11.1952 **י. תקוע אל מ. שרת**
משא־ומתן עם הסורים — השלב הבא.

471. 30.11.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחת שרת עם שגריר ארצות־הברית דייוויס: אספקת נשק, מפעל הירמוך הירדני.

472. 30.11.1952 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
היחס לדיפלומטים גרמניים.

473. 2.12.1952 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בלונדון** (מברק)
שיחה עם א. רוס, מנהל מחלקת המזרח במשרד החוץ הבריטי: אספקת מטוסי סילון למדינות המזרח התיכון.

474. 3.12.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
מעצר אונייה נורווגית שפניה לישראל בתעלת סואץ.

475. 3.12.1952 **ג. רפאל אל א. אבן**
שיחה עם מחמוד עזמי: מעמדו של נגיב בארצות־הברית, פעולת נגיב נגד הסכם השילומים עם גרמניה.

476. 3.12.1952 **ו. איתן אל ק. פ. ס. מנון**
יחסי ישראל–הודו.

477. 4.12.1952 **ש. אלישיב אל משרד החוץ** (מברק)
עמדת משלחת ברית־המועצות לעצרת האו"ם בעניין הארצישראלי.

4.12.1952 **הערת־עורך**
הודעת ממשלת ישראל על הפשרת חשבונות הפליטים הערבים.

478. 4.12.1952 **מ. שרת אל נ. גולדמן** (מברק)
התנגדות הערבים להסכם השילומים.

479. 4.12.1952 **נ. גולדמן אל מ. שרת** (מברק)
התנגדות הערבים להסכם השילומים.

480. 5.12.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
מפציר בשרת לבקר בארצות־הברית לצורך יזמה מדינית וטיפול בבעיות הסיוע הצבאי והכלכלי לישראל.

481. 5.12.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
מבקש שאבן יפתח בפעולה בבעית הסיוע הצבאי לישראל.

482. 5.12.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
שיחת א. אבן וא. לוריא עם שר החוץ האתיופי: יחסי ישראל–אתיופיה.

483. 6.12.1952 **א. אבן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון**
קווים מנחים לפעולה ולהסברה לאור תכנית השלום של ישראל כפי שהוצגה בנאום אבן בוועדה המדינית המיוחדת.

484. 6.12.1952 **איגרת מאת משרד החוץ של צ׳כוסלובקיה אל צירות ישראל בפראג.**
הכרזת ציר ישראל בפראג א. קובובי כאישיות בלתי־רצויה.

485. 7.12.1952 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
הצעת ההחלטה לסיכום הדיון הארצישראלי.

486. 7.12.1952 **א. אבן אל א. אילת** (מברק)
אספקת נשק למזרח התיכון; הסכם שלום עם מדינות ערב.

487. 7.12.1952 **צירות ישראל בפראג אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
תגובות הצ׳כים על האשמתם באנטישמיות; דעת־הקהל הצ׳כית ומשפט פראג.

488. 7.12.1952 **מ. שרת אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק** (מברק)
התנגדות הערבים להסכם השילומים.

489. 7.12.1952 **ש. דיבון אל ר. שילוח**
עמדת נגיב למגעים הישראליים–מצרים.

490. 8.12.1952 **א. אבן אל פ. ק. ג׳סאפ**
הצעת החלטה לסיכום הוויכוח הארצישראלי.

491. 8.12.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
עמדת מצרים לשיחות ישירות עם ישראל.

492. 8.12.1952 **מ. שרת אל ו. איתן**
דרישת המצרים לרציפות טריטוריאלית כתנאי להסכם עם ישראל.

493. 8.12.1952 **משרד החוץ אל צירות ישראל בפראג** (מברק)
תגובת ישראל על החזרת ציר ישראל מפראג.

494. 8.12.1952 **ר. נל אל משרד החוץ** (מברק)
הודעת הפולנים על החזרת ציר ישראל.

495. 9.12.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הצעת החלטה לסיכום הוויכוח הארצישראלי.

496. 10.12.1952 **איגרת מאת שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית**
פעולות הערבים נגד הסכם השילומים.

497. 10.12.1952 **ש. אלישיב אל מ. שרת**
משפט פראג; יחסים עם מדינות הגוש המזרחי.

498. 11.12.1952 **א. הרלין אל א. אבן**
שיחה עם סגן מזכיר המדינה ביירוד: החלטה לסיכום הדיון הארצישראלי.

499. 11.12.1952 **ח. יחיל אל מ. שרת**
שיחות בגרמניה על נסיונות הערבים לסכל את הסכם השילומים.

500. 14.12.1952 **א. אבן אל ויג׳איה ל. פאנדיט**
הצבעת הודו על הצעת ההחלטה בעניין ארץ־ישראל; יחסי ישראל–הודו.

501. 14.12.1952 **ו. איתן אל מ. שרת**
ויתורים טריטוריאליים מצד ישראל כתנאי להסכם שלום עם מצרים.

502. 16.12.1952 **מ. יארבלום אל מ. שרת** (מברק)
שיחות על משפט פראג עם אנשי שמאל בכנס השלום בווינה.

503. 17.12.1952 **ד. גויטיין אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם ג׳רנגן ממחלקת המדינה: אספקת נשק למזרח התיכון.

504. 17.12.1952 **תזכיר מאת ממשלת ישראל**
אספקת נשק למזרח התיכון.

505. 17.12.1952 **א. אילת אל מחלקת חבר־העמים הבריטי** (מברק)
איגרת ישראל בדבר חופש מעבר בתעלת סואץ; הצבעת בריטניה על הצעת ההחלטה לסיכום הדיון הארצישראלי.

.506 17.12.1952 **ג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
השלכות שליליות של ראיון ראש הממשלה על הדיון באו"ם.

18.12.1952 **הערת־עורך**
סיכום הדיון על ארץ־ישראל במושב השביעי של האו"ם.

.507 19.12.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
מהלכים אחרונים בדיון על הסעיף הארצישראלי בעצרת האו"ם.

.508 19.12.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
סיכום ומסקנות מהדיון הארצישראלי בעצרת האו"ם.

.509 22.12.1952 **מ. שרת אל ו. איתן**
תפקידי משרד החוץ ונציגויותיו בתחום העלייה לישראל.

.510 23.12.1952 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
הוראות בדבר יחסים עם נציגי ארצות הגוש המזרחי.

.511 24.12.1952 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
העברת משרד החוץ לירושלים.

.512 25.12.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית למצרים.

.513 26.12.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית למצרים.

.514 26.12.1952 **ש. בנדור אל א. אבן**
סיכום והערכה של הדיון הארצישראלי בעצרת האו"ם.

.515 26.12.1952 **א. אבן אל ד. בן־גוריון ומ. שרת**
איחוד חבש–אריתריאה כתקדים להרחבת גבולות ישראל עד לירדן.

.516 27.12.1952 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירויות ישראל בוואשינגטון ובלונדון** (מברק)
שיחת שרת עם שגריר ארצות־הברית דייוויס: אספקת נשק למצרים.

.517 28.12.1952 **הודעת שר החוץ במסיבת עיתונאים**
אספקת נשק למדינות ערב.

.518 28.12.1952 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
תגובת ארצות־הברית על הפרת חופש המעבר בתעלת סואץ.

.519 29.12.1952 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פעילות ציבורית ומדינית נגד סיוע צבאי למצרים.

.520 29.12.1952 **ג. רפאל אל מ. שרת**
ויתורים טריטוריאליים ישראליים כתנאי לשלום עם מצרים.

.521 29.12.1952 **הסכם מפקדים מקומיים בין ישראל וירדן**
מניעת הסתננות.

.522 31.12.1952 **י. שמעוני אל מחלקת אסיה**
הגוש הערבי–אסייתי באו"ם ומחוצה לו.

תעודות

DOCUMENTS

הערת־עורך
Editorial Note

בעיית ארץ־ישראל בעצרת השישית של האומות־המאוחדות

המושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם התכנס בפאריס ב־6 בנובמבר 1951 ונמשך, לאחר פגרת חג המולד וראש השנה האזרחית, עד 5 בפברואר 1952. בחלק הראשון של המושב עמד בראש משלחת ישראל שר החוץ משה שרת. המושב עמד בסימן המחלוקת הבין־גושית והמלחמה הקרה ועיקר ענייניו היו הנושאים הגלובליים שעמדו על סדר־היום הבין־לאומי, כגון ייצוג סין באו"ם, המלחמה בקוריאה ופירוק החימוש.

ענייני ארץ־ישראל נדונו בחלקו השני של המושב. על סדר־היום עמד הדין־וחשבון של ועדת הפיוס והדין־וחשבון של סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטים. הדיון בעניינים אלה התקיים בוועדה המדינית המיוחדת (ועדת אד־הוק) והסתיים בשתי החלטות שהתקבלו במליאת העצרת ב־26 בינואר — ראה הערות־עורך, עמ' 12–13, 30–31, 52–53.

1

תזכיר מאת שר החוץ[1]
Memorandum by the Minister of Foreign Affairs

ידיעות לנציגויות מס' 426: 130.02/2404/11

תל אביב, ד' בכסלו תשי"ב
2 בינואר 1952

ב־10 בדצמבר ניסחתי בפאריס את היסודות אשר ביקשנו לבסס עליהם את ההחלטה העתידה להתקבל בעניין ארץ־ישראל בעצרת הנוכחית. (ראה י.נ. מס' 419.)[2]

לאחר מחזור של שיחות עם המזכירות הכללית והמשלחות האמריקנית והבריטית, וכן לאור הבירורים שהתקיימו בין אנשי שגרירותנו בוואשינגטון לבין מחלקת המדינה, ברצוני להגדיר את מצב הדברים כפי שנראה למשלחתנו עם סיום החלק הראשון של כנס העצרת.

1. במרכז מסע ההסברה שלנו עמד הניסיון להוכיח כי יש לחסל את ועדת הפיוס ואין להוריש את סמכויותיה לשום גוף אחר, אם קיים ועומד או עתיד לקום. חילקנו את העניינים העשויים לשמש נושא לטיפולו של או"ם לשלושה ראשים: ביטחון, פלי־טים ויחסים בין המדינות. ציינו, כי בעיית הביטחון הכרוכה ביחסי ישראל ושכנותיה נפתרה לעת־עתה על־ידי הסכמי שביתת־הנשק, שהגשמתם נתונה ממילא לפיקוח או"ם,

1
1. משה שרת, שר החוץ.
2. התעודה בתיק 130.02/2424/24.

ואילו פתרון בעיית הפליטים, המהווה אף הוא נושא לאחריות בלתי־מפוקפקת של או"ם, מוטל על הסוכנות לסעד ולתעסוקה. נשאר המכלול של יחסים בין־ממלכתיים — הכרה הדדית, קביעת גבולות, יחסים תקינים, קשרי מסחר ותחבורה ופתרון בעיות אחרות השנויות במחלוקת. טענתנו היתה כי מכלול זה אינו טעון טיפול מתמיד של או"ם. יש כאן עניין של יחסים בלתי־מסודרים בין מדינות עצמאיות שרובן ככולן הן חברות באו"ם. יש להניח מדינות אלו לנפשן. אם תרצינה להסדיר את יחסיהן תוכלנה תמיד לעשות זאת על־ידי משא־ומתן ישיר. אם תבכרנה להיזקק לעזרת או"ם, תוכלנה לפנות למזכיר הכללי. הניסיון הוכיח כי קיומו של מוסד מיוחד לכך לא די שאינו מחיש את השלום, אלא להפך, הוא משמש אבן נגף על דרכו. הצד הסרבן יכול תמיד לנצל את שיתוף פעולתו למראית עין עם המוסד המתווך, כדי לחפות על עמדתו האמיתית, שהיא התנגדות לשלום ולהסדרת העניינים, ולהימלט על־ידי כך ממשפט הגנאי של הציבור־יות הבין־לאומית. יוסר־נא עלה תאנה זה ואז תעמודנה מדינות ערב בפני הברירה או להופיע לפני משפט הציבור העולמי במערומיהן או לעלות בפועל על הדרך המובילה לשלום. מכל מקום, יש להסיר את "סעיף ארץ־ישראל" מסדר־יומם של כנסי העצרת. ביטול המוסד המתווך ללא יורשים ישחרר את העצרת ואת הצדדים המעוניינים מהפורענות החוזרת מדי שנה בשנה בצורת ויכוח מר והרסני על הדין־וחשבון שלו, אשר במקום לקרב את הרחוקים ולהפיג את המתיחות ביניהם רק מלבה ביתר שאת את המח־לוקת והופך כשלעצמו מכשול למאמצי השלום.[3]

2. טיעון זה התקבל על דעת אנשי שיחנו בתכנו הממשי, אך לא במסקנותיו הארגונ־יות. האמריקנים, הבריטים ואנשי המזכירות הכללית נמנו וגמרו כי אין בשום פנים להמשיך בשיטת פעולתה של ועדת הפיוס הקיימת אשר כשלונה הוכח ללא כל ספק. אף־על־פי כן, הצעת החיסול הגמור לא נראתה להם. טענתם היתה כי עניין אשר העסיק את או"ם זה שנים לא ייתכן להשאירו לפתע פתאום בחלל ריק. פתרון זה לא יתקבל על דעת העצרת ויש לחפש את תיקון המעוות במסגרת המבנה הקיים, לשמור על תכנו אם גם מבלי להיזקק להריסתו. לאחר מספר שיחות הוברר לנו כי אנו עומדים כאן בפני עמדה איתנה אשר בהסתערות לא נוכל לה ומוטב לנו לקבל את דינה ולתקנה במידת האפשרות.

3. אכן עמדת ההתנגדות ללא פשרה להמשך קיומה של ועדת הפיוס נתערערה גם מבחינתנו אנו, משתי סיבות. ראשית, בעצמנו הנחנו כי באם יתחיל איזה משא־ומתן של שלום ייתכן כי הצדדים ייזקקו לתיווכו או לסיועו של או"ם. נתקבל על הדעת כי כדאי שיהא קיים גוף העומד הכן למלא תפקיד זה באם יידרש לכך. שנית, שוב בעצמנו הנחנו כי יש צורך בקיומו של אורגן מוסמך מטעם או"ם לניהול המשא־ומתן אתנו על תשלום הפיצויים בעד הרכוש הערבי הנטוש. בשלב ראשון ביקשנו לראות בסוכנות הסעד והתעסוקה [של האו"ם] את האורגן הזה. מחילופי הדעות התברר כי אין זה בא בחשבון. מנהל סוכנות הסעד והתעסוקה[4] נקט בעניין זה עמדה נחרצת אשר קשה היה לערער על הגיוניותה. המוסד שלו, טען, צריך לעסוק אך ורק בעבודה המעשית של החזקה וקליטה ואין להעמיס עליו תפקידים מדיניים או כספיים החורגים ממסגרת זו. סמכויות כאלו רק יפריעו להצלחת מאמציו להשיג את שיתוף פעולתן של הממשלות

3. לעניין הפעולות שנקטה ישראל לסיום עבודתה של ועדת הפיוס ראה שיחת שרת עם המזכיר הכללי של האו"ם ב־27 בנובמבר 1951 — כרך 6, מס' 509.
4. ג'ון בנט בלאנדפורד, מנהל סוכנות האו"ם לסעד ולתעסוקה לפליטים הערבים.

הערביות במילוי משימתו המעשית. הוא יכול להשיג שיתוף־פעולה זה רק אם יוכל להציגו כבלתי־מחייב את הממשלות הערביות לוויתור כלשהו על תביעותיהן העקרוניות, אם להחזרה או לתשלום פיצויים. אכן למעשה, במידה שתצליח פעולת הקליטה, ממילא תתרוקן תביעת ההחזרה מתוכנה, אבל תוצאה זו תושג רק על־ידי יצירת עובדות ולא על־ידי השגת ויתור מפורש מראש. גם בעניין הפיצויים מוטב למוסד שלו לא לשמש מטרה להאשמות על הסדר יותר מדי נוח לישראל ועל קיפוח זכויות הפליטים.

4. משהוברר כי אין מנוס מהמשך קיומו של מוסד מסוים, ביקשנו לשוות לו אופי של יצור חדש בתכלית — בשמו, בהרכבו ובסמכותו. הצענו כי ייקרא Good Offices Committee וכי סמכותו תצומצם בהיענות לבקשת הצדדים לסייע במשא־ומתן של שלום ובהסדר עניין הפיצויים. כן ניסינו לברר אפשרות של החלפת תורכיה באנגליה או של תוספת אנגליה על השלושה הקודמים. גם הצעות אלו לא מצאו מסילות — שוב לא מהתנגדות למטרתן, אשר נתקבלה על הדעת, אלא מחשש לערער את המבנה הקיים.[5]

5. לפי זה יש להניח בוודאות כי ההחלטה שתוצע על דעת ארצות־הברית, ובוודאי תתקבל על־ידי רוב מספיק, תקיים גם לעתיד לבוא את ועדת הפיוס ולו גם על־פי שמה בלבד. האמריקנים מבקשים להימנע מכל החלטה מפורשת על פירוק, חיסול, ביטול סמכות, שינוי שם וחילוף הרכב, באשר לדעתם עלול כל צעד כזה להתיר את הרצועה להצעות חדשות מרחיקות לכת ויוצאות דופן ולהחזיר את העניין כולו לתוהו ובוהו אשר אין לשור את תוצאותיו. הם מציעים לשמור על המסגרת החיצונית של ועדת הפיוס, על שמה והרכבה, אבל להכניס שינויים מהותיים בשיטת עבודתה לאור לקח הניסיון ולשם פתיחת פרק חדש.

6. ואלה הם השינויים העיקריים:

(א) מושב הוועדה יהיה במרכז או"ם (בניו יורק).

(ב) הוועדה תהיה מורכבת לא מאישים ממונים במיוחד כי אם מהנציגים הקבועים של המדינות המהוות אותה.

(ג) הוועדה לא תהא נתבעת למלא תפקיד של תיווך אלא על־פי בקשת שני הצדדים או אחד מהם.

האמריקנים טוענים כי שינויים אלה ישמשו הוכחה ניצחת כי הפרק הקודם של נסיונות פיוס ותיווך נסתיים ומעתה יתחיל פרק חדש. עמדתם בסעיף ג' דלעיל פירושה קבלת הצעתנו העיקרית.

7. עוד בנקודה אחת חשובה קיבלו האמריקנים את דעתנו. הם חזרו בהם מכוונתם הראשונה והמוצהרת להוריש חלק מסמכויות ועדת הפיוס לראש מטה או"ם. הם מודים עכשיו כי הרחבת סמכויותיו של ראש המטה לא רק אינה נחוצה למילוי תפקידו, אלא גם עלולה להזיק לכך. נמצא כי הסברתנו בנידון זה נשאה פרי. הוכחנו, כי התעסקותו של ראש המטה בעניינים מדיניים, שתחייב נקיטת עמדה מצדו בבעיות עקרוניות השנויות במחלוקת, תסבך אותו בהתנגשויות עם הצדדים ותערער את סמכותו כפוסק לגופם של העניינים בסכסוכים המתעוררים במהלך ביצוע הסכמי שביתת־הנשק. לעומת זה, אם רצוי לצדדים להסתייע דווקא במסגרת ההסכמים האלה כדי להתקדם לקראת השלום, הרי הדרך פתוחה לפניהם, אך שוב אין הדבר מחייב שום תוספת סמכות לראש המטה, שכן הסמכות הדרושה לכך נתונה לו ממילא.

5. ראה כרך 6, מס' 527 ו־531.

8. אשר' להרכב, הרי התברר כי האנגלים עצמם אינם מעוניינים להיכנס לוועדת הפיוס החדשה. הם מסתפקים בהשתתפותם בוועדה המייעצת של הסוכנות לסעד ולתע־סוקה ובמשרד לענייני הפיצויים. על התנגדות האמריקנים לכל שינוי של הרכב, פן ישמש פתחון־פה לבעלי תביעה חדשים, מוסיפים האנגלים את השיקול כי נוכח המצב המסוכסך של יחסיהם עם מצרים בפרט והעולם הערבי בכלל עלולה כניסתם לוועדה להכביד ולא להקל.[6]

9. כפי שכבר צויין לעיל, תעסוק הסוכנות לסעד ולתעסוקה אך ורק בפעולה מעשית להחזקת הפליטים ולקליטתם במקום הימצאם. היא לא תשמש מכשיר למשא־ומתן עם ישראל על תשלום פיצויים או על החזרה. תכניתה לגבי הפליטים בישראל היא כי המדינה תדאג לפליטים אלה ותשחרר את הסוכנות מכל טיפול בהם.

10. הכוונות לגבי שיטת עבודה של הוועדה המייעצת לסוכנות הסעד והתעסוקה אינן ברורות כל צורכן. השאלה היא אם הוועדה תורכב במיוחד ותפעל בתמידות, על אפו וחמתו של המזכיר הכללי הרואה את הממון שהיא מוציאה כיורד לטמיון, או יהוו אותה הנציגים הקבועים של ארבע המדינות השוכנים ממילא בביירות והיא תתכנס מפקידה לפקידה לעיין בתכניות שיוגשו על־ידי סוכנות הסעד והתעסוקה ולאשרן. מכל מקום, מר ארווין לוק,[7] הממונה החדש מטעם מחלקת המדינה על תיאום פעולות הפיתוח והעזרה הטכנית הנעש[ות] בכספי ההענקה בארצות המזרח התיכון, יהיה החבר האמריקני של הוועדה המייעצת.

11. כן לא ברור אם וכיצד ינוסח בהחלטה דבר הטיפול של ועדת הפיוס בבעיית הפיצויים: היפורש המכשיר לטיפול זה? אם כן — היהיה זה משרד הפיצויים אשר בראשו עומד אנדרסן?[8] או הייאמר כי הוועדה רשאית למנות "סוכן" מיוחד למטרה זו?

12. בשיחות שנתקיימו הסברנו את המפנה שחל בעמדתנו בשאלת תשלום הפיצויים בעד הרכוש הערבי הנטוש.[9] הודענו כי אנו מוכנים לעקור עניין זה ממכלול הבעיות התלויות ועומדות בינינו לבין המדינות השכנות ולדון בו לאלתר ובנפרד עם מוסד מוסמך של או"ם על־מנת להגיע לידי הסכם מחייב שביצועו לא יהא תלוי בהשגת הסדר כולל וסופי עם שכנינו. הוספנו כי מדינת ישראל לא תוכל לעמוד בהתחייבויותיה בני־דון זה בלי עזרה בין־לאומית על־ידי מלווה או בצורה אחרת. הצגה זו של העניין פירקה במידה רבה את המתיחות ששררה מסביבנו לגבי אחריותנו לפתרון בעיית הפליטים, אם גם לא חוסל על־ידי כך כליל הלחץ הפועל עלינו בשאלת ההחזרה. אמנם הודענו כי אותו מפנה בעמדתנו מותנה בחיסול תביעת ההחזרה, אבל שאלה זו נשארה פתוחה, כפי שיבואר להלן. לעומת זה לא עורר המפנה את בעלי־דברנו האמריקנים להמריץ אותנו לגשת בלי דיחוי למימוש הפיצויים, כנראה מסיבה פשוטה: אין הם להוטים להכ־ניס צווארם בעול התחייבויות כספיות נוספות כלפינו. נמצא, כי שינוי עמדתנו חיסל את המחלוקת העקרונית בשאלת הפיצויים שהיתה קיימת בינינו לבין נציגי ארצות־הברית בוועדת הפיוס ובמחלקת המדינה, מבלי שהדבר יחייב אותנו לעת־עתה לצעדים מעשיים לקראת מילוי ההתחייבות. על־כל־פנים, בשיחות פאריס לא הורגש כל לחץ כלפינו בכיוון זה.

6. ראה שם, מס' 531.
7. ארווין א. לוק, הממונה מטעם מחלקת המדינה על תיאום פעולות הפיתוח והעזרה הטכנית של כספי המענק בארצות המזרח התיכון וחבר הוועדה המייעצת שעל־יד סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם.
8. הולגר אנדרסן, מנהל המשרד לענייני פליטים מטעם ועדת הפיוס.
9. ראה כרך 6, מס' 509, סעיף 4; שם, הערת־עורך, עמ' 754–755.

13. התביעה שהופנתה אלינו מצד ארצות־הברית להקלת מצבם של הפליטים היתה מרוכזת בשני סעיפים: 1) שחרור הכספים הקפואים של פליטים ערבים שנשארו מופקדים בבנקים ישראליים; 2) קליטתם הגמורה בישראל, על חשבוננו אנו, של 21,000 ערבים, אשר עם כל היותם יושבים בישראל ישיבת קבע הריהם נחשבים עדיין כפליטים ונהנים בתור כאלה מתמיכת או"ם. ברור, כי בשאלה הפקדונות נצטרך לנהוג גמישות מסוימת ולהרחיב את מסגרת ההנחות שכבר הסכמנו עליהן פעם כלפי ועדת הפיוס בז'נבה.[10] בשיחות שנתקיימו טרם קבענו מסמרות בשאלה זו ורק דאגנו לשמור את זכותנו לנכות מסכום הפקדונות הערביים הקפואים אצלנו את הפקדונות היהודיים שנשארו קפואים בעיראק. אשר לפליטים הערבים בישראל, הודענו על נכונותנו להעמיס את הוצאות שיקומם על תקציב המדינה ולשחרר את או"ם מנטל זה. זאת הצגנו כתרומה ממשית מצדנו לפתרון בעיית הפליטים על־ידי שיקומם והתיישבותם של קיבוצי הפליטים בארצות מגוריהם.

14. בין השאלות שנשארו פתוחות ואשר לגביהן אנו חייבים בעמידה על המשמר יש לציין קודם־כל את בעיית ההחזרה. מאמצינו היו מכוונים למנוע כל זכר לסיסמה זו בהחלטה שתתקבל. ניסחנו את עמדתנו כדלקמן: אין אנו גורסים כי שום ערבי מאלה שעקרו מישראל לא יוכל לעולם לחזור; למעשה החזרנו רבים, אם במסגרת איחוד המשפחות או על־ידי אישור בקשות מיוחדות; כל מקרה ומקרה נדון לגופו; גם להבא ננהג כן ונתן רשיונות כניסה לכל מי שנמצאנו ראוי לכך, אם משום מצבו המיוחד או משום צורך הארץ בו; מה שאנו שוללים לחלוטין הרי זו החזרה סיטונית כתרומה לפתרון בעיית הפליטים; לזאת לא נסכים בשום פנים יען דבר זה יבוא לחדש עלינו סיבוכים וצרות אשר אין לדרוש מאתנו לקבל את דינם.

15. נוסף לנימוקים הידועים, אשר חזרנו עליהם פעמים אין ספורות, הסתמכנו בשיחות האחרונות, ביעילות ניכרת, על העלייה מארצות ערב ואסלאם כגורם השולל את החזרת הערבים. הצבענו על העובדה כי יותר מרבע מיליון יהודים עלו לישראל מארצות אלו מאז קמה המדינה וכי הם הביאו עמם זכרונות מרים על עברם. יהודים אלה הם עכשיו אזרחי ישראל. המדינה היא מדינתם. את הערבים שמצאו כאן הם קיבלו כעובדה קיימת ועומדת, אבל אם יתחילו עכשיו ערבים לבוא מחוץ־לארץ, שוב לא יהיו בעיניהם כחוזרים למכורתם, כי אם כזרים המתפרצים לנחלה לא להם. הם עצמם ברחו מקרבתם של ערבים והם יתקוממו נגד הבאת ערבים לדור בשכנותם. מלבד הסכנה לבטחון המדינה בכללותה, הכרוכה בהחזרת ערבים שהנם מועמדים ממילא לתפקיד של גייס חמישי, נובע מזה חשש חמור להסתכסכות פנימית בין חלקי האוכלוסייה. יציאת הערבים מזה ועליית יהודים מזה הפרידו בין הניצים ואילו ההחזרה תבוא לזמנם שוב זה עם זה בכפיפה אחת, לשם התכתשות מתמדת.

16. כן השתמשנו בהסבר הכלול בתדריך מס' 18[11] ועשינו מאמץ להוכיח כי הזכרת עניין ההחזרה בהחלטה, שישתמע ממנה אישור מחודש לזכותם של הערבים הגולים לחזור למקומותיהם, תתן ארכה חדשה לאשליה מזיקה כי כל אחד ואחד מהפליטים עתיד לחזור ותעכב את תהליך הסתגלותם לרעיון ההתיישבות מחדש שהוא הפתרון המעשי היחיד לבעיית הפליטים. אשר לפתרון זה, הרי אנו תורמים, כאמור, לביצועו על־ידי קליטת שתי רבבות הפליטים הנמצאים בישראל.

10. לעניין הזה ראה כרך 5, מס' 52 והערה 8 שם.

11. ראה קווי הדרכה לנציגויות ישראל מאת מ. שרת, תדריך מס' 18, 26.10.1951, 93.03/3061/7.

17. מתגובותיהם של הבריטים להסברות אלו השתמעה ההסכמה כי יש לחדול מלשאת את דבר ההחזרה לשווא. גם האמריקנים הסכימו כי אין להדגיש את עניין ההחזרה יתר על המידה, אך לא ראו אפשרות להתחייב כי סיסמה זו תיעלם כליל, כבר בעצרת זו, ממילונו של או"ם. כוונתם היא, על־כל־פנים, להסתמך בהחלטה החדשה על החלטות העצרות הקודמות (1948, 1949 ו־1950) בשאלת הפליטים, מבלי לחזור ולאשרן במפורש, ועל־ידי כך לצאת ידי חובה כלפי הדוגלים בעקרון ההחזרה. אכן לא מן הנמנע כי בשלב המכריע ינסו להוכיח לנו כי אין מנוס גם מהזכרה מפורשת של סיסמה זו. יש להניח, אפוא, כי בעניין זה עדיין צפויה לנו מערכה, אך אם תפול ההכרעה נגדנו — אין להיבהל מזה, יען עקרון ההחזרה חוזר ונישנה במסמכי או"ם זה שנים מבלי שייעשה צעד כלשהו להגשמתו על כורחנו.

18. שאלה פתוחה אחרת היא אם תעניק ההחלטה סמכות לוועדה למנות "סוכן" או "סוכנים" שיפעלו "בשדה" — בחינת זרוע שלוחה למזרח התיכון מאת גוף היושב בניו יורק. בשיחות שנתקיימו נקטנו עמדה ברורה נגד מינוי סוכנים לתפקידי תיווך, באשר על־ידי כך תימצא הוועדה חוזרת לסורה: הסוכן המתווך, אם יפעל בתמידות או אם יהיה מוסמך לנקוט יזמה, יביא לידי מהדורה חדשה של פרשת הפיוס על כל תוצאותיה הממאירות.

19. שאלה שלישית היא אם ההחלטה שתתקבל תחייב את ועדת הפיוס בגלגולה החדש להגיש דין־וחשבון לעצרת הבאה. מצדנו דרשנו לא להכניס להחלטה סעיף המחייב הגשת דין־וחשבון. אמרנו כי לכל היותר יש לומר כי על הוועדה להגיש דין־וחשבון למזכיר הכללי על כל התפתחות חדשה שתחול במצב. הסברנו כי חיוב החלטי של הוועדה על הגשת דין־וחשבון לתקופת השנה פירושו שתי תקלות: (1) הבטחת סכסוך מיותר בתכלית לעצרת הבאה על־ידי חרחור הריב מחדש בין הצדדים לרגל דיון קנתרני ועקר; (2) דרבון מלאכותי של הוועדה לגלות פעילות במשך השנה לא לשמה אלא אך ורק למען יהא בידיה חומר־מה למסירת דין־וחשבון. הדברים נתקבלו, לכאורה, על דעת המשלחת האמריקנית, אבל שוב נשארה השאלה פתוחה.

20. בסיומה של סקירת־ביניים זו יש להדגיש כי התמונה הניתנת בה נצטיירה כתוצאה של שיחות בין המשלחות הנזכרות לבינינו, בטרם נכנסו הערבים לזירת המערכה. עובדה היא, כי המשלחות הערביות טרם נתגייסו לפעילות מיוחדת לקראת הסעיף הארץ־ישראלי. הן היו שקועות עד עכשיו בענייני מצרים, מרוקו ולוב ובמאמצים בלתי־פוסקים ליישר את ההדורים הפנימיים שביניהן בשאלת פיקוד המזרח התיכון והסכסוך האנגלי–מצרי. שאלה גדולה היא אם הרע במיעוטו הכלול בתכנית ההחלטה שתוארה לעיל יעמוד בעינו ללא כל תוספת וגריעות. לחץ ערבי נושא לרוב פרי־מה.

21. כן יש להעיר, כי המשלחת האמריקנית אינה מתכוונת להגיש את נוסח ההחלטה בשמה, אלא יש בדעתה לכבד במצווה זו איזו משלחת אחרת, או קבוצת משלחות הנמצאת מחוץ למעגל ועדת הפיוס ואשר תופיע כבלתי נוגעת בדבר. לא מן הנמנע כי אבהות זו אף היא תתן אותותיה בשינויי נוסח מסוימים אם גם אין להניח כי השינויים שיחולו אגב כך ירחיקו לכת.

מ.ש.

2

תרשומת במשרד החוץ
Note for the Record in the Ministry of Foreign Affairs

130.02/2453/3

[תל אביב] 2 בינואר 1952

תשובתנו לתופיק פחה אבו אל־הודה — ראשי פרקים[1]
(התשובה תימסר בעל־פה באמצעות אחמד טוקאן)

ממשלת ישראל מסכימה לקיים המגע המדיני המבוקש ומקווה שמגע זה יסייע לקירוב השקפות שני הצדדים.

הודעת ראש ממשלת ירדן כי מותו של עבדאללה לא שינה את מדיניותה של ירדן לגבי ישראל נתקבלה בסיפוק; נשאלת השאלה כיצד חושבת ירדן להמשיך ולבצע את כוונותיו של המלך המנוח ביחס לישראל.

בינאום ירושלים: ממשלת ישראל רשמה לפניה בסיפוק את החלטת ירדן, ממשלתה ומלכה להתמיד להתנגד לתכנית בינאום ירושלים. ראוי לציין כי כל שינוי עמדה מצד ירדן בשאלת בינאום ירושלים יחייב את ישראל לדון מחדש בעמדתה הנוכחית השוללת בינאום שני חלקי העיר כאחד.

איחוד ירדן–עיראק: ממשלת ישראל מפנה תשומת־לב ראש ממשלת ירדן לעובדה כי הלכי־רוח פרו־עיראקיים לא פסו כליל מירדן, ופעילותם של כמה וכמה נאמנים לרעיון האיחוד עדיין מתגלה בה. יש לקוות כי החלטתו הנחושה של תופיק פחה תביא בעקבותיה הפסקת פעילותם של אלה. פעילותם של גורמים בלתי־אחראים אלה עלולה לגרום לזעזועים מיותרים בצומת עצבים רגיש זה של העולם.

חילופי שטחים באזור קלקיליה: בעוד ששאלה זו איננה נראית כחיונית לממשלת ישראל הרי שעם התגלות רצונה הטוב של ממשלת ירדן לפתור שאלות השנויות במחלוקת בדרכי שלום — נכונה ישראל, כדרכה, לדון גם הפעם בפניית ירדן. אגב כך שואלת ישראל לעמדתה של ירדן בדבר ביצוע סעיף שמונה של חוזה שביתת־הנשק.[2]

ישראל תשמח לנצל את הקשר החדש עם ראש הממשלה הירדנית על־מנת להחליף דעות והשקפות לתועלת שני הצדדים.[3]

2

1. ב־28 בדצמבר נפגש משה ששון, עוזר במחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ, עם אחמד ביי טוקאן, נציג ירדן בוועדת שביתת־הנשק ישראל–ירדן. טוקאן ביקש למסור לישראל בשמו של ראש ממשלתו, תופיק אבו אל־הודה, את ההבהרות האלה: א. מותו של המלך עבדאללה והמלכתו של טלאל לא שינו את מדיניותה של ירדן לגבי ישראל בכלל ולגבי שמירת הסכם שביתת־הנשק בפרט. ב. ירדן מוסיפה להתנגד לבינאום ירושלים. ג. ירדן מתנגדת לאיחוד עם עיראק. בשיחה הועלתה גם האפשרות לעשות חילופי שטחים בין ירדן לישראל, מבצע שבמסגרתו יוחזרו השטחים החקלאיים של קלקיליה לידי בעליהם. השיחה במלואה — ראה כרך 6, מס׳ 536.
2. סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן עניינו הקמתה של ועדה מיוחדת, הכוללת את נציגי הצדדים, שתפקידה יהיה לנסח, להרחיב ולשפר את הסדרי שביתת־הנשק באותם נושאים שנותרו שנויים במחלוקת ובין היתר, בעניין חופש הגישה אל המקומות הקדושים.
3. ראה מס׳ 8.

הערת־עורך
Editorial Note

משא־ומתן על השילומים בין ישראל לגרמניה

ב־27 בספטמבר 1951 הודיע קנצלר גרמניה המערבית, קונראד אדנאואר, בבונדסטאג הגרמני על נכונותה של ממשלת גרמניה לפתוח במשא־ומתן עם נציגי העם היהודי וממשלת ישראל על מתן פיצוי לנפגעי הנאצים. בעקבות ההצהרה הזאת נתעורר בישראל ובעולם היהודי ויכוח ציבורי על עצם הדרישה לפיצויים ועל האמצעים והצורה שבהם יש לנהל את המשא־ומתן. בסוף אוקטובר 1951 התכנסה בניו יורק הוועידה לתביעות החומריות היהודיות מגרמניה שנכחו בה נציגי ארגונים יהודיים בארצות־הברית ובארצות אחרות כדי לדון בצורת המשא־ומתן עם הגרמנים ובתיאום בין דרישות ישראל לדרישותיהם של יהודי העולם. הוועידה החליטה באופן עקרוני שיש לתת עדיפות לתביעותיה של מדינת ישראל ומינתה מתוכה ועד־פועל לעקוב אחרי התפתחותו של המשא־ומתן. בחודשים נובמבר–דצמבר 1951 נתקיימו כמה מגעים לא־רשמיים בין הוועד־הפועל לפקידים גרמנים לשם קביעת פגישה או פגישות מקדימות במטרה לקבוע את מסגרת המשא־ומתן. בתחילת דצמבר נפגש נחום גולדמן, יושב־ראש ועידת הארגונים היהודיים לתביעות מגרמניה, עם הקנצלר אדנאואר, ובסיומה של הפגישה שיגר הקנצלר איגרת המזמינה את ועידת הארגונים ואת ממשלת ישראל לשאת ולתת על הסכם עם גרמניה. במהלך המגעים הלא־רשמיים האלה הביע גולדמן חששות מפני התגובה הציבורית הצפויה במדינת ישראל ודאגה מהתמהמהותה של ממשלת ישראל בעניין קביעת עמדתה הרשמית כלפי מגעים עם גרמניה. הכנסת עמדה לדון בפרשת המשא־ומתן עם גרמניה ב־9 בינואר 1952. (ראה כרך 6, מס' 500, 515, 518 ומס' 10 להלן.)

3

נ. גולדמן[1] אל מ. שרת
N. Goldmann to M. Sharett

Coded Tel. X560 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/9 נוסח נכנס:

New York, 3 January 1952

Suggest you stress your speech responsibility of Knesset because if decision negative Conference[2] here will liquidate and all prospects definitely lost.

3

1. נחום גולדמן, יושב־ראש האגף האמריקאי של הנהלת ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית, יושב־ראש הוועידה לתביעות החומריות היהודיות מגרמניה.
2. הוועידה לתביעות החומריות היהודיות מגרמניה.

In stressing purely financial character neg[otiation]s not involving political agreements, forgiveness, advise same time not be too harsh especially with regard Bonn Gov[ernmen]t, which certainly not Nazi-minded or antisemitic; also advisable stress obligation German Gov[ernmen]t stamp out attempts revive Nazism, anti-semitism. With regard *Aleph*'s [Adenauer][3] suggestion myself possibly with Dolek [David Horowitz][4] meeting him before official neg[otiation]s start, am inclined regard this proposal as useful. Time being do not intend participate myself official neg[otiation]s but rather send on behalf Conf[erence] del[egation] of experts headed by Simon Rifkind[5] or somebody like him, therefore preliminary meeting between myself and *Aleph* essential. Am calling Conf[erence] together for week between fourteenth and twentieth to decide on direct neg[otiation]s, character its claims and composition its delegation. Waiting anxiously for decision Knesset which hope will not upset apple cart.[6]

Regards.

Goldmann

3. קונראד אדנאואר, קנצלר הרפובליקה הפדרלית של גרמניה.
4. דוד הורוביץ, המנהל הכללי של משרד האוצר.
5. שמעון ה. ריפקינד, משפטן יהודי, לשעבר יועץ לענייני יהודים של הגנרל אייזנהאואר (1946–1945); סגן־מפקח של משטרת ניו יורק, 1952–1951.
6. שרת השיב כי הדיון בכנסת יתקיים בימים הקרובים; ראש־הממשלה יפתח, והוא עצמו ידבר באמצע הוויכוח או בסופו. בין חבריו שוררת עצבנות רבה, אך הוא עצמו בטוח בהשגת רוב. ההחלטה שתובא לפני הכנסת בידי הקואליציה לא תבקש אישור למשא־ומתן ישיר, אלא מתן סמכות לממשלה לפעול בעניין הזה כראות עיניה. הוא ביקש את הערותיו ועצותיו של גולדמן, במיוחד באשר לרעיון של פגישות מוקדמות עם אדנאואר. (ראה מברק שרת אל צירות ישראל בלונדון, 346, 3.1.1952, 130.09/2318/9). ראה גם מס' 9.

4

מ. שליט[1] אל ר. שילוח[2]
M. Shalit to R. Shiloah

Coded Tel. W742 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/2 נוסח יוצא:

[Washington] 3 January 1952

Your 16.[3] (1) According [State] Department the appeal was rejected and matter with Regent.[4] (2) Goitein[5] stressed political implications mainly stability Mideast and fact we have not executed death sentences Israeli Arabs, also if alleged accusations correct nobody was killed and there is no evidence bombs thrown for "political purposes" therefore no reason for death sentences.[6]

Memi

הערת־עורך
Editorial Note

טיוטת החלטה על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס

ב־7 בינואר החל בוועדה המדינית המיוחדת של עצרת האו"ם הדיון על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס. על שולחן הוועדה הונחה טיוטת הצעת החלטה מטעמן של שלוש חברות ועדת הפיוס, ארצות־הברית, טורקיה וצרפת, שאליהן הצטרפה גם בריטניה. ההחלטה מביעה צער על שהוועדה לא הצליחה לפייס בין הצדדים וקוראת לצדדים להמשיך במאמצים להגיע להסדר ולהסתייע לשם כך בוועדה; ברית־המועצות מצדה הניחה הצעת החלטה שקראה לביטול ועדת הפיוס לאחר שנכשלה במילוי תפקידה; ישראל הגישה טיוטה משלה שקראה אף היא לביטול הוועדה, אך הציעה להקים במקומה "ועדה של רצון טוב" בהרכב זהה להרכב ועדת הפיוס. מקום מושבה

4

1. מאיר (ממי) שליט, מזכיר ראשון בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
2. ראובן שילוח, יועץ לעניינים מיוחדים במשרד החוץ והמקשר הקבוע בין משרד החוץ ובין המטה הכללי של צה"ל.
3. שילוח מסר מידע על פרשת המאסר והמשפט של הפעילים הציונים בעיראק, ביניהם יוסף בצרי ושלום צאלח שלום. (ראה כרך 6, מס' 534.) כפי שנמסר בלונדון, גזר דינם של הללו, שנידונו למוות, עדיין תלוי ועומד לפני בית־המשפט לערעורים. הוא ביקש לדעת פרטים על פנייתם של נציגי ישראל אל מחלקת המדינה. (ראה שילוח אל שליט, 1.1.1952, 93.01/2208/1.)
4. עבד־אל־אילאה, עוצר עיראק.
5. דוד גויטיין, ציר ישראל בוואשינגטון.
6. ראה מס' 7.

של הוועדה הזאת יהיה במרכז האו"ם בניו יורק והיא תעמוד לרשות הצדדים, על־פי בקשתם, כדי להגיע לפתרון הבעיות התלויות ועומדות ביניהם. להלן נוסח ההצעה המקורית של חברות ועדת הפיוס:

The General Assembly,

Recalling its resolutions 194 (III) of 11 December 1948 and 394 (V) of 14 December 1950,

Having examined the report of the United Nations Conciliation Commission for Palestine (A/1985),

Noting that agreement has not been reached between the parties on the final settlement of outstanding questions,

Recognizing that in the interests of the peace and stability of the Near East efforts to achieve such a final settlement should be continued,

Considering that the governments concerned have the primary responsibility for reaching a settlement of their outstanding differences,

1. *Urges* the governments concerned to seek agreement with a view to an early settlement of their outstanding differences in a spirit of justice and realism and on the basis of mutual concessions; and for this purpose to make full use of United Nations facilities;

2. *Expresses* its appreciation to the Conciliation Commission for Palestine for its efforts to assist the parties to reach agreement on their outstanding differences;

3. *Notes* with regret that, as stated in paragraph 87 of the report, the Commission has been unable to fulfil its mandate;

4. *Considers* nevertheless that, in the light of paragraph 86 of the report the Conciliation Commission for Palestine should continue to be available to the parties to assist them in reaching agreement on outstanding questions;

5. *Authorizes* the Conciliation Commission for Palestine in its discretion to designate a representative or representatives to assist it in carrying out its functions;

6. *Decides* that the headquarters of the Conciliation Commission for Palestine should be transferred to the Headquarters of the United Nations, a representative of the Commission being maintained in Jerusalem;

7. *Requests* the Conciliation Commission for Palestine to render progress reports periodically to the Secretary-General for transmission to the Members of the United Nations;

8. *Requests* the Secretary-General to provide the necessary staff and facilities for carrying out the terms of the present resolution.

(ראה מסמך או"ם, A/AC.53/L.220, 5 בינואר 1952.)

5

א. לוריא[1] אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Coded Tel. 22 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 :נוסח יוצא

[Paris] 5 January 1952

Gideon [Rafael],[2] self, saw Lie[3] his invitation, also Jessup,[4] Barco,[5] re PCC [Palestine Conciliation Commission] draft.[6] Lie in general resentful idea appointment by PCC of representatives bypassing Sec[retary]-Gen[eral] in particular Jerusalem Rep[resentative], wherein sees Azcàrate's[7] self-interest.

Re Jessup we regretted our conception Good Offices Comm[ittee][8] unaccepted and PCC survives but accept as now inevitable. Analysing resol[ution] inter alia urged:

Alef – Clause one omit "on basis mutual concessions", unhelpful, prejudicial future talks partic[ularly] when linked cl[ause] 4 ref[erence] to Comm[ission]'s para 86.[9]

Beth – Clause 4 omit "in light para 86", prin[ciple]s adumbrated PCC not proved basis settlement.

Gimel – Cl[ause] 4 replace "continue" by "hold itself available".

Dalet – Cl[ause] 4 insert after "parties", "at their request". Jessup view this unnecessary.

Hey – Cl[ause] 5 reword to be operative only if Comm[ission]'s services invoked. Later modified to insert after "discretion", "if circ[umstance]s so warrant".

Vav – Cl[ause] 6 omit "representative etc. Jerusalem".

They said text not sacrosanct, will consider. Introducing resol[ution] Monday will appeal parties moderation, approach which connection suggested our early intervention. Considering possibility brief introductory statement Tuesday.

Lourie

5

1. ארתור לוריא, הקונסול הכללי של ישראל בניו יורק, סגן הנציג הקבוע באו"ם וחבר משלחת ישראל למושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם.
2. גדעון רפאל, חבר משלחת ישראל למושב השישי של עצרת האו"ם.
3. טריגווה לי, המזכיר הכללי של האו"ם.
4. פיליפ ק. ג'סאפ, נציג במשלחת ארצות־הברית למושב השישי של עצרת האו"ם.
5. ג'יימס ו. בארקו, סגן־נציג בפועל של ארצות־הברית בוועדת הפיוס לארץ־ישראל; יועץ במשלחת ארצות־הברית למושב השישי של העצרת הכללית.
6. ראה הערת־עורך לעיל.
7. פאבלו דה־אסקאראטה, המזכיר הראשי של ועדת הפיוס.
8. ראה מס' 1.
9. סעיף 86 בדין־וחשבון של ועדת הפיוס קובע שכל המאמצים שייעשו להבא ליישוב בעיית ארץ־ישראל יתבססו על העקרונות שהוגשו בידי הוועדה לצדדים בזמן התכנסותה בפאריס, 1951.

6

שיחת מ. שרת – א. וישינסקי[1] (בפאריס, ב־22 בדצמבר 1951)
Meeting: M. Sharett – A. Vyshinsky (Paris, 22 December 1952)

דין־וחשבון: 130.13/2594/1

[תל אביב] ח׳ בטבת תשי״ב
6 בינואר 1952

כמוס

השיחה התקיימה בשגרירות הסובייטית בה התאכסן מר ו[ישינסקי] בימי העצרת. עמי בא חבר הכנסת דוד הכהן.[2] מר ו[ישינסקי] היה לבדו.

הצגתי את ד. הכהן כחבר המשלחת, חבר הכנסת, ידיד ותיק וחבר למפלגה. מר ו[ישינסקי] אמר בבת־צחוק: חבר שלך למפלגה, לא כן?

פתחתי ואמרתי כי ברעתי וברשותו של מר ו[ישינסקי] הנני להציג לבירור שאלה שכבר נזדמן לי לשוחח אתו עליה ואני תקווה כי בזה לא אנצל את סבלנותו לרעה. השאלה היא פשוטה: הנזכה להגיע לזמן בו יתחילו יהודים מברית־המועצות לבוא לישראל?

מר ו[ישינסקי] עשה כאן תנועה כמבקש לענות מיד אך בראותו כי יש לי עדיין מה לומר התאפק, נטל גליון ניר ועיפרון והתחיל רושם.

המשכתי ואמרתי כי ברית־המועצות היא הארץ היחידה בעולם ממנה אין עולים יהודים לישראל. הקמת מדינתנו היא מפעל יהודי עולמי, אבל ליהודי ברית־המועצות, שהם קרוב לשני מיליון נפש, אין חלק בו. הדבר ממלא את לבנו צער ודיכאון ואינו נותן לנו מנוח. אין אנו יכולים להשלים עם המצב שנוצר. המהפכה שהביאה לידי יצירת ברית־המועצות היתה מפעל כביר של שחרור בשביל העם הרוסי. העם הזה עשה אז מאמץ עצום של רצון לפרוק מעליו את עול העריצות. ברית־המועצות נקטה תמיד קו של תמיכה במאמצי השחרור והתקומה של עמים נדכאים, אבל גורלו של העם היהודי שונה מגורל כל יתר עמי תבל. כל העמים יושבים על אדמתם והם קיימים ועומדים. די להם לפרוק מעליהם עול שלטון זר ומדכא והרי הם בני־חורין. לא כן העם היהודי, שגלה מעל אדמתו ונתפזר בעולם כולו. מפעל שחרורו מחייב קודם כל שיבה למולדת וכינוס פזורים. מפעל זה מתגשם לעינינו. אף זהו מאמץ כביר של הרצון הלאומי. זהו צו ההיסטוריה היהודית. אשתמש בביטוי חריף במקצת, אבל אני נוטל לי רשות לדבר בכל גילוי הלב וביטוי זה מביע בדיוק את מחשבתי: איננו מבינים מדוע צריכה ברית־המועצות לעמוד לשטן על דרך ההיסטוריה היהודית?

מר ו[ישינסקי] קרטע בראשו, נעץ בי מבט קשה, הפסיקני ואמר: יכולות להיות הערכות שונות לגבי מהלך ההיסטוריה.

עניתי כי לדידנו אין ספק באיזה כיוון מתגשמת ההיסטוריה היהודית בימינו. עובדות

6
1. אנדרי וישינסקי, שר החוץ של ברית־המועצות וראש משלחתה למושב השישי של עצרת האו״ם.
2. דוד הכהן, חבר הכנסת מטעם מפא״י, חבר משלחת ישראל למושב השישי של עצרת האו״ם.

ניצחות מוכיחות את הדבר. מדינתנו קמה כתוצאה של תהליך היסטורי — שיבת יהודים למולדתם מכל קצות תבל. היינו אבק מפוזר על פני כל כדור־הארץ ובתוקף מאמץ של רצון נתכנסנו ונתגבשנו לכוח. ברית־המועצות עזרה לנו להיות למדינה. עזרתה זו לא תימחה לעולם מעל לוחות ההיסטוריה שלנו. אבל השגת העצמאות לא השלימה את מפעל תקומתנו, היא רק שימשה לו יסוד חדש ומנוף כביר. כינוס הפזורים מתנהל עכשיו בתנופה גדולה לאין שיעור מאשר בתקופה שקדמה לעצמאות. רק ליהודי ברית־המועצות אין חלק בו. הנה לפני זמן מה היתה לצירנו במוסקבה ההזדמנות לשוחח עם מר ו[ישינסקי] בשאלה עליית קרובים — מתן היתר יציאה לישראל ליהודים אזרחי ברית־המועצות או תושביה שיש להם קרובי משפחה בארץ. הציר שלנו גם כתב למר ו[ישינסקי] בעניין זה לאחר השיחה.[3] הנוכל לקוות כי דבר זה יסודר ולפחות במידה זו ייפסק הניתוק הגמור הקיים עכשיו?

מר ו[ישינסקי] החל לענות בהעיפו עין על הגיליון שלפניו. פתח ברוגזה כבושה שבמהלך דבריו פרצה החוצה. לא היה כל צדק, אמר, בדברי על ההתנגשות בין מדיניות ברית־המועצות ומהלך ההיסטוריה היהודית. הדברים שאמרתי אינם נכונים לחלוטין והראיה כי אני עצמי סתרתי את עצמי בהצביעי על העזרה של ברית־המועצות לתקומת מדינת ישראל. ברית־המועצות עמדה לימינה של ישראל בכל מצב קשה. הלוואי ויתבדה, אבל נראה לו כי מצבים קשים נכונו למדינת ישראל גם לעתיד לבוא ותמיד נוכל לסמוך על תמיכת ברית־המועצות. לעומת זאת, כיצד נוהגת ישראל כלפי ברית־המועצות? היכן עזרתנו לה? הרי ביחסי מדינות אין לבקש עזרה בלי הדדיות מסוימת. הוא יושב ומסתכל בנו בעצרת הזאת, ומה הוא רואה? לא רק אין אנו עוזרים לברית־המועצות אלא — אנו מגלים יחס בלתי־ידידותי כלפיה. מה קרה אתמול בהצבעה על ההקצבה האמריקנית למימון פעולות איבה ותוקפנות כלפי ברית־המועצות ובעלי בריתה?[4] הן המעשה שעשתה ארצות־הברית הוא שערוריה שלא היתה כמותה — התנקשות גלויה בביטחון ברית־המועצות. הוא יודע היטב כי לא קל לנו להתנגש עם ארצות־הברית. אנו תלויים בעזרתה הכלכלית והוא מבין היטב את מצבנו, אך האומנם לא יכולנו לפחות להימנע? אנו לא נמנענו אלא הצבענו נגד. הדבר פגע בו וחבריו פגיעה קשה ביותר. לא אכפת להם איך מצביעות קוסטה ריקה או הונדורס, אבל ישראל? הם נוכחו לדעת כי לכל אורך הקו אנו תומכים באויבי ברית־המועצות.

הפסקתיו ואמרתי כי הוא יודע היטב את דבר הצבעתנו בעד בילורוסיה בבחירות למועצת־הביטחון, שהביאתנו לידי התנגשות עם ארצות־הברית.

הערה זו עוררה התפרצות זעם חדשה. כלום מגיע לנו איזה שבח שהוא על הצבעתנו בעד בילורוסיה? הצבעה זו לא היתה אלא מילוי חובה מצדנו — מילוי חובה כלפי עצמנו, לא כלפי ברית־המועצות. זו היתה שאלה של שמירה על עיקרון ראשוני, אשר גם בו בעטה ארצות־הברית. איך אנו יכולים לסמוך על ידידותה של מעצמה כזאת? היא תעזור לנו כל עוד היא יכולה לנצל אותנו. האמריקנים עושים כל מה שהם עושים אך ורק לטובתם הם ואם יחול אצלם איזה שינוי בחשבון, לא יהססו השודדים האלה להחניק אותנו. ובמצב זה אנו עוד באים ומבקשים עזרה מברית־המועצות? אין לנו כל זכות

3. ראה כרך 6, מס' 383.
4. דברי וישינסקי מוסבים על הצבעת ישראל נגד ההצעה הסובייטית בוועדה הראשונה של העצרת בגנות חוק הביטחון ההדדי של ארצות־הברית, המקציב 100 מיליון דולרים לסיוע לפליטים מן האזור הסובייטי, לפעולות באזור זה ולתמיכה באנשים היושבים באזור הזה.

לבקש עזרתם. אילו היתה זו אך ורק שיחה רשמית היה יכול להסתפק בזה ולומר כי אם אין אנו מבינים את מדיניותם אין הוא מחויב להסביר אותה ונסיק את המסקנות שנרצה להסיק. אבל הוא משוחח עמי, עם שרת, אשר לו הוא הוגה רגשי כבוד וחיבה ולכן לי הוא יסביר את המצב.

נכון הוא כי הציר שלנו דיבר אתו בשאלת הקרובים. גם אני דיברתי אתו על כך בפגישתנו הקודמת.[5] אבל במשך השנה שחלפה הוא שכב חולה שישה חודשים, היתה לו רפראקציה של הלב והוא לא עסק במשך זמן זה בשום עניין ממשלתי. גם עכשיו הוא מוכרח לנהוג זהירות רבה לגבי עצמו. עכשיו הוא בפאריס, כשישוב יטפל בדבר. הוא מניח כי תינתן האפשרות לאנשים המעוניינים להגיש בקשות וכל בקשה תיבחן לגופה. אם יש הורים זקנים שבניהם נמצאים בישראל והם רוצים להצטרף או אם יש אנשים צעירים שיש להם הורים בארץ, או מקרים דומים לאלה, אין כל טעם לגרום סבל חינם לאנשים. הקלות כאלה של איחוד משפחות הורשו גם בעבר, אבל השאלה שאני עוררתי היתה אחרת. זוהי שאלה של הגירה (הוא אמר "אמיגרציה", ומשום מה ביטא את הגימ"ל כה"א, נוסח אוקראינה) ועל כך אין מה לדבר. המשטר הממלכתי של ברית־המועצות איננו מאפשר זאת. גם אין הבעיה קיימת כלל. היהודים בברית־המועצות נושמים אוויר אחר ואין להשוותם ליהודי ארצות אחרות. הוא עצמו מכיר יהודים רבים. איש מהם אינו מעלה על הדעת עזיבת ברית־המועצות והגירה לישראל או איזו ארץ אחרת. על כל פנים, איש מהם לא הביע רצון כזה באוזניו. ואין פלא. היהודים בברית־המועצות ניהנים משוויון גמור. הם תופסים עמדות חשובות בכל מערכות החיים והשי־רות הממלכתי. די לו להזכיר את לזר כגנוביץ,[6] אחד האישים האהובים והמקובלים ביותר בברית־המועצות.

מר ו[ישינסקי] אמר עוד כמה דברים כלליים וסתמיים להוכיח כי יהודי ברית־המועצות שפרה עליהם נחלתם וכל מחשבה על עלייה לישראל זרה להם.

בגשתי לענות אמרתי קודם כל כי אני מעריך את יחס האמון האישי מצדו אשר אפשר לו לדבר אתי בכל גילוי הלב.

הוא שיסעני ואמר כי שום דבר לא יוכל לשנות את יחסו האישי אלי וליווה הצהרה זו בכמה דברי הערכה נרגשים לכאורה. כבר על־ידי דברים אלה נתפרק מתח השיחה אבל הוא הוסיף במרוצת השיחה אמר: לפני רגעים אחדים התרגשתי במקצת; אני מצטער על כך — תשכח זאת.

אמרתי כי הבינותי היטב את נקודת השקפתו והנני להעיר את הערותי. ודאי שעל־ידי הצבעתנו בעד בילורוסיה מילאנו את חובתנו כלפי העקרונות שאנו דוגלים בהם. אף־על־פי כן עובדה היא כי התנגשנו בזה עם ארצות־הברית ונוכח זיקתנו הגמורה לעזרתה, אשר שמחתי לשמוע כי הוא עצמו מבין אותה היטב, אין הדבר יכול להיות קל בעינינו — כל שכן לאחר שאנגליה וצרפת, אשר בתחילה הצביעו עמנו יחד בעד בילורוסיה, עזבונו ועברו לצד יון. אשר להצבעה אתמול, היינו במצב אחר אילו הוגשה להצבעה הצעה אמריקנית הבאה לאשר את זכותם להקציב כספים לאותן המטרות. בהצעה כזאת לא היינו תומכים. אולם עמדה למנין הצעה סובייטית אשר הרשיעה את ארצות־הברית הרשעה כללית וסיטונית. אי־תמיכתנו בהצעה כזאת היתה מסכנת את כל מערכת יחסינו עם ארצות־הברית וזאת לא יכולנו להרשות לעצמנו.

5. ראה כרך 5, מס' 443.
6. לזר כגנוביץ', סגן ראש ממשלת ברית־המועצות.

תשובתי זאת לא מיצתה את העניין.[7] לרגל ההכנות לנסיעה לא הייתי נוכח בישיבות הוועדה הראשונה ביום האחרון לפני פגרת החגים, בו נערכה ההצבעה, ולכן לא הייתי בקי בפרטי נוסח ההחלטה הסובייטית. רק לאחר השיחה הוברר לי כי הנוסח בא לגנות ולהכתים את חוק הביטחון ההדדי כולו — אותו חוק הכולל סעיף מפורש על ההענקה לישראל. ממילא מובן כי לא היתה לנו ברירה אלא להצביע נגד ההצעה הזאת. כתבתי לווישינסקי מכתב אישי קצר בו כללתי תוספת הסבר זו להצבעתנו ואגב כך הודיתי לו על השיחה והבעתי תקווה כי משהו יזוז בעניין הקרובים.

אמרתי כי אינני יודע אם ברור למר ו[ישינסקי] עד כמה כל מפעל התבססותנו תלוי עכשיו בעזרת אמריקה. אין לנו כל תקווה להגיע לביסוס כלכלי ועל־ידי כך לעצמאות ממשית בדרך אחרת. מתוך מקורות הארץ עצמה לא נוכל בשום פנים להקים משק אשר יקלוט את שבע מאות האלף שכבר העלינו ואת מאות האלפים העתידים עדיין לבוא. עזרת חוץ הכרחית לנו כאוויר לנשימה והמקור הגדול היחיד לעזרה הוא אמריקה — לא רק יהודי אמריקה אלא ממשלת ארצות־הברית. גם עזרת יהודי אמריקה תלויה ביחס של רצון טוב מצד ממשלתם ובהכרתם הם כי אנו ידידיה. יהודי אמריקה הם פטריוטים אמריקנים ממש כשם שיהודי ברית־המועצות הם פטריוטים סובייטים. הזכרתי את הדוגמה שנתתי להח" מאליק[8] וסובולב[9] כשסעדו אצלי ימים אחדים לפני כן. אדם המוטל אין־אונים על הארץ ומתאמץ לקום מוכרח להיעזר בכל מי שיושיט לו ידו. אין הוא יכול לקום בלי יד עוזרת, אבל משיעמוד על רגליו שוב אין לו צורך להישען על מישהו.

מר ו[ישינסקי] העיר כי הוא מבין את גישתי אבל לאמיתו של דבר איננו שותף לה. אין זה אלא עניין של דעה אישית ואנו יכולים לדבר על כך לא כנציגי מדינות אלא כשני תלמידים של אותה האוניברסיטה. דעתו האישית היא כי הדרך בה אנו הולכים מובילה לא לעצמאות אלא לשיעבוד כלכלי ומדיני. היתה תקופה בברית־המועצות כשמצבה הכלכלי היה בשפל המדרגה ונראה סיכוי לצאת מהמצוקה על־ידי מתן זכיונות לזרים. ההכרעה נפלה נגד הזכיונות. היה אמנם סבל רב, אבל לבסוף הגיעה המדינה להתאוששות בכוחות עצמה.

עניתי כי לדאבוננו אין אנו יכולים ללמוד לקח מניסיון זה. אין כאן שאלה של סבל חולף, אפילו לא של הפקרת המוני אנשים לרעב. הסכנה הנשקפת לנו הרבה יותר חמורה. היא נוגעת בעצם קיומנו הגשמי כעם, כמדינה. אין אנו הוויה קיימת ועומדת אלא דבר מה חדש שצריך להיווצר. אם לא ניצור ונקלוט — ניפול, וכל העמל והקורבן שהושקעו בהשגת העצמאות יהיו לשווא. מבחינה זו אין לנו מה להפסיד, יען אם מתוך חשש פן נישאר משועבדים נסתלק מקבלת עזרת אמריקה, הרי ממילא הננו אבודים. ואין כאן שאלה של עזרה כלכלית בלבד. לנו הכרחי נשק רב. אנו מוקפים עמים אויבים מכל צד העולים עלינו במספרם פי עשרים. את הנשק הזה נוכל לקבל כיום אך ורק מאמריקה ובעלות בריתה. לא אשמתנו היא כי באנו לעולם בתקופת המתיחות הבינלאו־

7. פסקה זו נוספה בידי שרת כהערת־שוליים לאחר כתיבת הדין־וחשבון. המכתב אל וישינסקי המוזכר בה לא אותר בתיקי משרד החוץ.

8. יאקוב מאליק, אחד מסגני שר החוץ של ברית־המועצות; הנציג הקבוע של ברית־המועצות באו"ם.

9. ארקדי סובולב, שגריר ברית־המועצות בפולין, חבר משלחת ברית־המועצות למושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם.

מית הקיימת וההתכוננות ההדדית למלחמה חדשה. לא אנו גרמנו לכך. אבל בשבילנו זוהי שאלת חיים או מוות להתחזק דווקא עכשיו, בנסיבות הקיימות בעולם ואשר אין בידינו לשנותן. להתחזק פירושו לקבל עזרה, אבל אין עזרה זו אלא אמצעי להשגת המטרה, שהיא ביצור העצמאות. ועם כל זיקתנו לעזרה מנוי וגמור עמנו לא לתת יד לשום מזימת תוקפנות כלפי ברית־המועצות. אנו יודעים כי העיתונות הסובייטית מלאה סיפורים על בסיסים שנתנו לארצות־הברית ועל היותנו מכשירים בידם לכל מטרה נפסדת. לסיפורים אלה אין כל שחר.

מר ו[ישינסקי] אמר: מעולם לא באנו בטענה כזאת נגדכם.

עניתי כי עובדה היא כי העיתונות הסובייטית חוזרת ומפרסמת מעשיות אלו. מר ו[ישינסקי] לא הגיב.

המשכתי כי אנו מעוניינים מאוד לשמור על שיווי־משקל במעמדנו הבינלאומי אבל ברית־המועצות אינה עוזרת לנו להגיע לכך. יש קלף חזק בידי אמריקה הנתון לכאורה גם בידי ברית־המועצות, אלא אין זו משחקת בו כלל ונמצא כי מבחינה זו ידה של אמריקה על העליונה. קלף זה הוא הקשר החופשי בין יהדות התפוצות לבין מדינת ישראל. קשרינו עם יהודי אמריקה הולכים ומתפתחים בלי הרף במאה דרכים בעוד שבי־נינו לבין יהדות ברית־המועצות אין כל קשר שהוא.

מר ו[ישינסקי] הגיב על כך בהתעוררות רבה. כלום אין אני מבין כי אמריקה מסייעת לקשר זה אך ורק לבצעה? יהודי אמריקה הבאים לארץ מיועדים מצד ממשלת ארצות־הברית לשמש נושא דברה, כלי שרת למזימותיה. אמנם סופן של הנחות אלו להתבדות, יען כי יהודי אמריקה המתיישבים בישראל סופם להיות פטריוטים ישראליים ולא אמריקנים, אבל זוהי הכוונה כיום.

הערתי כי כוונתי לא היתה ליהודי אמריקה המתיישבים בישראל, שאין מספרם רב ביותר, אלא להמוני היהודים האמריקנים המבקרים בארץ, לאפשרויות הנתונות לנו לבקר אצלם, ולצורות אחרות של קשר חופשי בינינו.

זהו עניין אחר, אמר ו[ישינסקי] והיטה את השיחה הצידה למבוא סתום על־ידי הסברה מפורטת של שיטת התיירות הסובייטית. אין הם גורסים תיירות פרטית אלא רק תיירות קיבוצית — ביקורי משלחות מאורגנות. במשך השנה החולפת ביקרו בברית־המועצות באופן כזה 40 אלף איש. אכן כל מפעל התיירות בברית־המועצות לוקה בחוסר אמצעים. המדינה עסוקה בדאגות שיקום ואין אמצעים פנויים לטפח תיירות ולהקים את המוסדות הדרושים לכך. הדבר יתוקן במשך הזמן.

החזרתי את השיחה לעיקרה והצגתי את בעיית עתידה של יהדות ברית־המועצות. המשטר הסובייטי נקט פתרון ברור לבעיה הלאומית בהעניקו שלטון־בית גמור לכל עם ועם במסגרת הרחבה של ברית־המועצות. אולם פתרון זה, ההולם את בעייתו של קיבוץ לאומי המרוכז בתחומו, אינו בן־תחולה לגבי הקיבוץ היהודי המפוזר בכל חלקי הברית.

מר ו[ישינסקי] השיב מיד: לא נכון הדבר, הקימונו את הרפובליקה הבירוביג'א־נית.

אמרתי כי הרושם שלנו מתוצאות הניסיון הזה מסתכם בשלוש מסקנות: ראשית, רק מיעוט אפסי של יהדות ברית־המועצות התיישב בבירוביג'אן.

מר ו[ישינסקי]: מי אשם בדבר אם נוח להם יותר לשבת במוסקבה?

אישרתי כי על כל פנים לא הושגה המטרה מבחינה זו. המסקנה השנייה היא כי יהודי בירוביג'אן מהווים מיעוט באוכלוסיית החבל.

מר ו[ישינסקי]: לא נכון. הם הרוב. אתם בוודאי טועים בפירוש השמות. יש הרבה שמות הנראים כרוסיים בעוד שלאמיתו של דבר יהודים משתמשים בהם.

אמרתי כי אין בקיאותנו במצב העניינים בבירוביג'אן או בכלל שליטתנו בסטטיסטיקה הסובייטית מגיעות עד כדי התמצאות בשמות התושבים של בירוביג'אן. אין אני מציין אלא את הרשמים הכלליים המגיעם אלינו ומרחוק. הרושים השלישי הוא כי רוב יהודי בירוביג'אן יושבים בערים והניסיון להעביר את רובם לחיי כפר וחקלאות לא הצליח.

על כך לא באה תגובה.

חזרתי והדגשתי את אופייה המיוחד במינו של בעיית יהודי ברית־המועצות שאין לה אח בקרב יתר עמי הברית ואמרתי כי לשם בירור הבעיה הזאת והסברת עמדתנו בה היה רצוננו כה עז להיפגש ולשוחח פעם עם מר סטאלין.

מר ו[ישינסקי] ענה: מר סטאלין מבין את העניין הזה היטב.

הוספתי כי ברור גם לנו כי רבים מאוד בקרב יהודי ברית־המועצות רואים עצמם כעצם מעצמו וכבשר מבשרו של המשטר הסובייטי ואין עולה על דעתם לנטוש את ברית־המועצות. לעומת זה ייתכן כי ישנם רבים אשר אילו ניתנה להם האפשרות היו בוחרים לעלות לישראל.

מר ו[ישינסקי] אמר שוב כי אין איש מביע את רצונו לכך.

אמרתי כי אין הבעת רצון משום שלא ניתנה הזדמנות לכך.

אמר כי אין איש פונה לבקש רישיון לצאת.

אמרתי כי אין איש פונה משום שאין החלטה למלא את בקשתו של מי שיפנה. יש כאן מעגל קסמים. אילו אפשר היה לשבור את מעגל הקסמים לפחות לגבי הקרובים ואילו נתפרסם כי החלו באים לישראל יהודים מברית־המועצות, היתה זו בשורה גדולה לישראל ולקיבוצי היהודים בעולם כולו. דעת הציבור היהודית היתה נוכחת לדעת כי ברית־המועצות היא די חזקה לשנות מן הקו המקובל כשהיא נוכחת לדעת כי השינוי מוצדק.

מר ו[ישינסקי] אמר שוב כי בעניין הקרובים ידונו על כל מקרה לגופו. הוספתי כי הופעת יהודים סובייטים בישראל לא תהיה בוודאי לרצון לארצות־הברית. אנו דורשים את הדבר מפני שהוא דרוש לנו, וזהו הקו שלנו בכל העניינים.

מר ו[ישינסקי] העיר, כי יהודים קומוניסטים אין להם כל עניין להגר לישראל על־מנת להיות נרדפים שם. הוא מבין היטב כי אין ישראל יכולה להיות כיום ארץ קומוניסטית ואין זה עולה על דעתו לדרוש זאת מאתנו. אין הם מעוניינים כלל לשלוח אלינו סוכנים.

אמרתי לו כי עלי לציין, כהערה עובדתית, כי אין הקומוניסטים נרדפים בישראל אם גם אין כוחם רב אצלנו. קיומה של מפלגה קומוניסטית חוקי בהחלט ויש בכנסת צירים קומוניסטים שאינם לוקים בהנמכת הקול.

השיחה סבבה במעגל וחזרה לענייני פיתוח וסיוע ארצות־הברית. ד. הכהן נתן כמה דוגמאות בולטות של מפעלי פיתוח חיוניים בחקלאות ובתעשייה שביצועם לא יצוייר בלי עזרת הון מחוץ־לארץ. כן נמשכו חילופי דברים בשאלת העלייה מבחינה עקרונית, ללא הכרעה.

מר ו[ישינסקי] חזר כמה פעמים על שיגרתו: אין איש פונה, לא ידוע לנו כי מישהו רוצה לנסוע. שוב חזר וטען: בטבע הדברים אין הרצון לעזוב את ברית־המועצות יכול להתעורר כלל, שכן היהודים משולבים ומושרשים בחיים הסובייטיים ומהווים חלק

אורגני מרקמת החברה הכללית, "אילו באת וראית במו עיניך – היית נוכח לדעת".
אמרתי כי בעצם הן ביקשתי רשות לבוא.
תגובה זו הביאה את מר ו[ישינסקי] במבוכה קלה. ודאי הבין כי הפליט משהו בלתי זהיר, אך עד מהרה התאושש ונחלץ מהמיצר בדבר נימוס: "תמיד נשמח לראותך".
אמרתי לסיום השיחה כי אנו הננו עם סבלן, אבל גם עם קשה־עורף ואין בדעתנו להרפות מהנושא הזה של עליית יהודי ברית־המועצות לישראל.
הפרידה היתה ידידותית, מלווה חיוך רחב על פניו של מר ו[ישינסקי].[10]

7

מ. שליט אל א. אבן[1] (פאריס)
M. Shalit to A. Eban (Paris)

Coded Tel. WP125 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/2 נוסח יוצא:

[Washington] 7 January 1952

Shiloah informs execution death sentences two youngsters Iraq due Jan[uary] 14th.[2] We did our best. Justice Douglas[3] cabled Regent, Eliashiv,[4] Bendor,[5] contacted Eleanor [Roosevelt][6] who promised intervene Iraqi rep[resentative] Human Rights Committee UN if approached again in Paris. Bunche[7] suggested we approach Riley.[8] Please consider Sam Klaus[9] suggestion we ask UN suspend sentence on grounds violation human rights. Zeid[10] replacing Regent in fortnight, pledged not, repeat not, sign death sentence.[11] Delay for one week may save lives. Goitein, myself, saw Berry[12] who cabled Embassy Baghdad intervene "high officials".[13]

Memi

10. ראה גם מס' 40.

7
1. אבא אבן, שגריר ישראל בארצות־הברית והנציג הקבוע של ישראל באו"ם.
2. ראה מס' 4.
3. ויליאם א. דוגלאס, שופט בית־המשפט העליון של ארצות־הברית.
4. שמואל אלישיב, ציר ישראל בברית־המועצות.
5. שמואל בנדור, מנהל מחלקת ארצות־הברית במשרד החוץ.
6. אלינור אנה רוזוולט, חברה במשלחת ארצות־הברית לאו"ם, נציגה בוועדה לזכויות האדם.
7. ראלף באנץ', מנהל אגף הנאמנות במזכירות האו"ם.
8. ויליאם א. ריילי, לויטננט־ג'נרל, ראש מטה משקיפי האו"ם בארץ־ישראל ויושב־ראש הוועדות המעורבות של שביתת־הנשק.
9. סמיואל קלאוס, יועץ במחלקת המדינה של ארצות־הברית.
10. האמיר זייד אבן אל־חוסיין, שגריר עיראק בלונדון.
11. החילופים לא יצאו אל הפועל והעוצר עבד־אל־אילאה הוסיף להחזיק בשלטון עד 1953.
12. ברטון י. ברי, עוזר בפועל של מזכיר המדינה של ארצות־הברית.
13. ראה מס' 12.

8

דין־וחשבון של מ. ששון
Report by M. Sasson

130.02/2453/3

8 בינואר 1952

שיחה עם אחמד ביי טוקאן[1]

ביום השבת, 5.1.52, נפגשתי עם אחמד ביי טוקאן על־מנת למסור לו תגובת ישראל לפניית תופיק פחה אבו אל־הודה מיום 28.12.51. בפגישה השתתף בהתאם להוראת הרמטכ"ל[2] גם סגן־אלוף שאול רמתי.[3]

לאחר שמסרתי לו את תגובתנו ביקש אחמד ביי להעתיק את דברי התגובה כפי שהוכנו על ידי (בתרגום ערבי) על־מנת לדייק במסירת הדברים לראש ממשלתו. טוקאן הבטיח להביא את תשובות ראש הממשלה לשאלות השונות אשר תגובתנו מעוררת — כעבור שבוע ימים. בינתיים ביקש להביע דעתו הוא על הנושאים השונים הנדונים בתשובתנו:

בהקדמה לתשובתנו אומרים אנו: "ממשלת ישראל מסכימה לחדש המגע המדיני המבוקש ומקווה שמגע זה יסייע לקירוב השקפות שני הצדדים." טוקאן מעיר כי לדעתו כל מה שמבקש תופיק פחה הוא להקים מגע מדיני נוסף על המגע הצבאי בוועדות שביתות־הנשק על־מנת שיוכלו הירדנים למסור לנו דברים העלולים לעניין אותנו ועל־מנת שיוכלו הם לקבל מאתנו דברים המעניינים אותם. כמובן שחילופי ידיעות מוסמכות והשקפות בעניינים מדיניים חיוניים לשני הצדדים סופם שיסייעו לקרב השקפות שני הצדדים. באמצעות כלי זה יוכלו שני הצדדים לדון ולגשש באופן חברי ובלתי־רשמי בהצעות שונות לפתרון בעיות תלויות ועומדות.

בהמשך תשובתנו אומרים אנו: "הודעת ראש ממשלת ירדן כי מותו של עבדאללה לא שינה את מדיניותה של ירדן לגבי ישראל נתקבלה בסיפוק; נשאלת השאלה כיצד חושבת ירדן להמשיך ולבצע את כוונותיו של המלך המנוח ביחס לישראל" — לכך מעיר טוקאן כי אכן ייתכן ותופיק אבו אל־הודה מבקש להגיע במשך הזמן לאותה תכלית אליה שאף עבדאללה, אולם אין לו ספק שהדרך והאמצעים בהם ינקוט ראש ממשלת ירדן הנוכחי יהיו שונים מאלה אשר המלך נזקק להן. נראה לו שתופיק אבו אל־הודה יבקש להחיות מחדש את "הוועדה המיוחדת"[4] ולפתור באמצעותה את הבעיות השנויות במחלוקת. תגובתו זו של טוקאן יפה גם לגבי שאלתנו המופיעה בסיפא של הודעתנו: "אגב כך שואלת ישראל לעמדתה של ירדן בדבר ביצוע סעיף שמונה של חוזה שביתת־הנשק".

8

1. ראה מס' 2.
2. יגאל ידין, רב־אלוף, ראש המטה הכללי.
3. שאול רמתי, סגן־אלוף, קצין המטה הכללי לוועדות שביתת־הנשק, נציג ישראלי בכיר בוועדת שביתת־הנשק ישראל–ירדן.
4. ראה מס' 2, הערה 2.

משהערתי כי אין טעם לחדש את ישיבותיה של הוועדה המיוחדת כל עוד אין ערובות מתאימות לרצונה הכנה של ירדן לבצע את ההוראות הכלולות בסעיף שמונה, עמד טוקאן על כך שהוא מאמין כי באם ניגש לפתור את הבעיות הנ"ל בצורה הדרגתית — מן הקל אל הכבד — כי אז תימצא הדרך. כך למשל הוא משוכנע שקיימת אפשרות להגיע לכלל הבנה מלאה בדבר חלוקת שטח ההפקר בלטרון. חלוקת השטח תצמיח ברכה לירדן ולישראל כאחד ואין הוא רואה מדוע יש לדחות את הפתרון ולתלותו בביצוע הסעיפים האחרים של סעיף שמונה. כשהזכרתי לו בעיית הר־הצופים, לא נרתע [מ]לג־לות אופטימיות אף לגבי אפשרות פתרון שאלה זו. אין לו ספק שפתרון שאלת לטרון יגרור אחריו גל של רצון טוב ויאפשר לגשת לשאלה זו בפרט מתוך כך שמהמצב הנוכחי אין איש נהנה. טוקאן שאל לאפשרות הפשרת החשבונות המוקפאים.[5] הביע דעתו כי אפשר אף להגיע לחידוש העבודה במפעל רוטנברג[6] וכו'.

לגל אופטימיות זה מצדו של טוקאן הערתי כי "הנני שמח לתפיסתו הרחבה של הבע־יות השנויות במחלוקת אך ראוי היה שנקבל תגובה מוסמכת לשאלותינו מאת תופיק פחה אבו אל־הודה — הודעה כזו מראש ממשלת ירדן תאפשר ללא ספק לגשת לפתרון השאלות הלכה למעשה".

בשאלת חילופי שטחים באזור קלקיליה התנהלה השיחה על־ידי רמתי. לאחר שהובאו בפניו הצעותינו, נתבקש טוקאן להביא את הדברים בפני אבו אל־הודה על־מנת להחליט בדבר עקרונות.

הרושם הכללי הוא שלפנינו אדם בעל רצון טוב ונכונות לשיתוף־פעולה אך פחות מדי מנוסה מכדי לרדת לעמקן של הבעיות המסובכות הנראות לו כה פשוטות...

מאידך, באם תהיה תגובת ראש ממשלת ירדן קרובה לתגובתו האישית של טוקאן יהיה עלינו להחיות מחדש את הוועדה המיוחדת ולהתחיל בשאלת לטרון. אגב, מעניין הוא שהקולונל דה־רידר[7] ניסה אף הוא, בשיחה נפרדת עמי, לשכנע אותי כי הגיע הזמן לחדש את ישיבותיה של הוועדה המיוחדת וכי נראה לו כי האווירה בירדן נוחה לכך בתקופה זו. אף דה־רידר הציע להתחיל בלטרון ונשאלת השאלה אם אין טוקאן מדבר בהשראתו של הקולונל.[8]

מ. ששון

5. ראה מס' 1.
6. מפעל הפקת החשמל ממימי הירמוך והירדן על־יד נהריים.
7. מייג'ור־ג'נרל בנט דה־רידר, סגנו של ראש מטה המשקיפים בארץ־ישראל וממלא מקומו בפועל.
8. ב־14 בינואר נמסרה לישראל תגובתו של ראש ממשלת ירדן אבו אל־הודה לתשובת ישראל. אבו אל־הודה הביע את הערכתו לתשובתה של ישראל אך ביקש להעיר:
(א) בעניין ירושלים הוא חוזר ומאשר את החלטת ממשלת ירדן להתנגד לבינאום העיר.
(ב) ירדן נחושה בהחלטתה להילחם נגד החוגים הדורשים איחוד עם עיראק.
(ג) בעניין ביצוע סעיף 8 — ירדן מינתה את נציגיה לוועדה המיוחדת ויש לה אמון מלא בהם. ירדן מייפה את כוחם לחדש את הפגישות עם נציגי ישראל, ומקווה שהפגישות האלה יביאו לפתרונן של הבעיות התלויות ועומדות.
משה ששון, שקיבל את התשובה, הגיב באכזבה על הניסוח הכללי בעניין ביצוע סעיף 8 והעיר, כי ישראל אינה נוטה כלל לחדש את ישיבות הוועדה המיוחדת, אלא אם יהיו בידיה ערבויות מינימל־יות שעבודתה תעלה יפה. (ראה מ. ששון אל לשכת שר החוץ, 21.1.1952, 130.02/2408/13.)

9

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Coded Tel. 31 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 :נוסח יוצא

[Paris] 9 January 1952

My 29.[1] Jessup pressed very hard we not submit resol[ution] this stage as liable centre discussion powers' composition Commission which they anxious avoid fearing passage amendments equally undesirable them, us. Abba [Eban] agrees, while keeping issue open in his speech, await later developments. Emphasized necessity counter-balance Arab pressures by creating separate pole attraction in shape our resol[ution] if circ[umstance]s require. Other items:

Alef – Jessup asked whether any development our position blocked accounts since his talk yourself.[2] Abba stated matter receiving consideration, expects instructions connection discussion refugee item. Please note.

Beth – Some shift in USA position emerged when in response our reference to French statement in Committee yesterday that PCC [Palestine Conciliation Commission] still able take initiative Jessup said intention is PCC certainly be quiescent time being but would not preclude possibility their action if circ[umstance]s more propitious six or eight months hence.

Gimel – Jessup hinted they discussing with cosponsors elimination reference to para 86.

Russians filed resol[ution] favour abolition PCC, cabling text Maum.[3] Please instruct how vote.[4]

Lourie

9

1. לוריא דיווח במברק על הדיון בוועדה המדינית המיוחדת על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס (ראה הערת־עורך, עמ' 12–13). לאור כוונת הערבים להגיש הצעות תיקון לנוסח ההחלטה של ארבע המדי־נות, ואולי גם להגיש הצעה חלופית, הודיעה ישראל לארצות־הברית על כוונתה להגיש הצעה משלה, שעיקרה ביטול ועדת הפיוס והחלפתה בוועדה של רצון טוב. (ראה מברק אל שרת, 8.1.1952, 93.02/182/11.) ראה גם הערת־עורך, עמ' 30–31.
2. ראה מס' 1.
3. המחלקה למוסדות בינלאומיים. ראה מברק לוריא, PNU334, 9.1.1952, 130.02/2404/11.
4. בתשובתו התייחס שרת בעיקר לעניין החשבונות החסומים. הוא טען, כי יקשה עליו להגן בממשלה ובציבור על ויתור חד־צדדי בנושא הזה; מוטב שישראל תשמור על קלף המיקוח הזה לעתיד או תדרוש בתמורה החלטה נוחה בנושא ועדת הפיוס, שלפיה תוגבל הוועדה לפעול על־פי יזמת הצדדים בלבד ולא תקיים נציגות קבע בירושלים. באשר להצעת ההחלטה הסובייטית הורה שרת למשלחת להימנע מהצבעה. (ראה מברקו TP379, 13.1.1952, 130.09/2345/1.)

10

נ. גולדמן אל מ. שרת
N. Goldmann to M. Sharett

Coded Tel. X567 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/1 נוסח יוצא:

[New York] 9 January 1952

Please cable if vote Knesset final or if final decision with Foreign Affairs Committee and if so when decision expected.[1] Also advise me what kind delegation you contemplate and who will lead it. As you know Alfred [Konrad Adenauer] wants meet me before formal negotiations for determ[in]ing agenda and discussion main issues. Personally think this procedure necessary, would personally like postpone my meeting Alfred middle February, formal talks to begin end February, would suggest Dolek [David Horowitz] or whoever head your delegation joining me in meeting Alfred. Please cable,[2] regards.

Goldmann

10

1. ב־9 בינואר קיימה הכנסת דיון מקיף על פרשת השילומים. ראש הממשלה הביא את עמדת הממשלה והטעים, כי מדינת ישראל חייבת להחזיר לעם היהודי את רוב הרכוש שנגזל כדי לסייע בקליטתה של שארית־הפליטה ובשיקומה. הדיון, שהתקיים מתוך סערת רוחות עזה בכנסת ומחוצה לה, הסתיים בהחלטה שייפתה את כוחה של ועדת החוץ והביטחון לקבוע סופית את צורת הפעולה בעניין תביעת השילומים מגרמניה "בהתאם לנסיבות ולתנאים". כעבור כמה ימים החזירה הוועדה את ייפוי־הכוח הזה לממשלה, וכך הוענק אפוא לממשלה חופש פעולה גמור בעניין המשא־ומתן עם גרמניה.
2. שרת השיב, כי החלטת ועדת החוץ והביטחון של הכנסת מובטחת מראש והיא תייפה את כוחה של הממשלה להמשיך במשא־ומתן. היתרונות בפגישה מוקדמת עם אדנאואר ברורים לו, אך הוא מבקש להתייעץ עם חבריו בנושא הזה. המועד שהציע גולדמן לפתיחתו הרשמית של המשא־ומתן, סוף פברואר, נראה לו רחוק מדי ויש להכות בברזל בעודו חם. (ראה מברק Y231, 10.1.1952, 93.01/2204/1).

11

מ. קומיי[1] אל א. אבן (פאריס)
M. Comay to A. Eban (Paris)

Memorandum: 130.02/2418/20 :תזכיר

[Tel Aviv] 10 January 1952

Secret

Suez Canal[2]

You will recall that at our meeting with the *Sar* [Foreign Minister], Eytan[3] and Shiloah in Jerusalem, it was decided that we should raise the Suez Canal issue again, and try to persuade the Western Powers that this is an appropriate time to establish free transit as a fact, and to get the Refineries working to full capacity on Middle East oil.

The argument would be twofold: (a) the folly of allowing the Security Council Resolution to die by default; (b) the physical ease with which the Resolution can be implemented, since Egyptian controls have as far as we know practically ceased to be operative under the present conditions.[4]

We should insist that Israel at any rate has too vital a stake in the matter to remain passive, and inform them that the Government is considering using the Canal freely for Israel ships and Israel cargoes on other ships, with recourse to the Security Council if there is any interference.

I have no doubt that such representations will receive a chilly reception. Their policy at present is to try to isolate Egypt from the rest of the Arab League, and to play off the Palace and the Army against the present Government in Egypt, and I imagine that they would want to avoid complicating the situation by injecting into it "Palestine" issues on which the Arab States stand together, and which the Wafd may exploit to bolster up its position. Nevertheless, it is up to us to press the matter and even if we do not get present support for our attitude, we shall at least have kept the issue alive, and have impressed upon them our sense of grievance which may help us to obtain some practical concessions (for instance, business interests here inform us that it would be easier to get ships to take cargoes

11

1. מיכאל קומיי, מנהל מחלקת חבר־העמים הבריטי במשרד החוץ.
2. עניין חופש המעבר בתעלת סואץ לאוניות שמגמת פניהן ישראל עמד על סדר־היום של מועצת־הביטחון בקיץ 1951. ב־1 בספטמבר באותה שנה קיבלה המועצה החלטה הקוראת למצרים להסיר את ההגבלות על הספנות הבינלאומית המסחרית העוברת בתעלה ויהיה אשר יהיה יעדן של האוניות.
3. ואלטר איתן, המנהל הכללי של משרד החוץ.
4. באותו הזמן היתה מצרים נתונה בעימות עם בריטניה על עתידם ומעמדם של הכוחות הבריטיים בתעלת סואץ, ובמשבר ממשלתי שפרץ אף הוא על רקע השליטה באזור התעלה. בסוף חודש ינואר הדיח המלך את ראש הממשלה נחאס פאשה, איש מפלגת הוואפד, והטיל על עלי מאהר להקים ממשלה חדשה.

through the Canal, and easier to arrange for delivery via Cyprus, if Whitehall indicated that it had no objections).

Goitein and Elath[5] are being asked to take parallel action and you might discuss with Fischer[6] whether he should do likewise. We propose taking the matter up with the American Embassy and the British Legation here, and also with the French Legation, if Fischer approaches the Quai d'Orsay. Please let me know what action you propose taking, and exactly what points you propose making for the sake of co-ordination.[7]

12

ד. גויטיין אל ד. אצ׳יסון[1] (ואשינגטון)
D. Goitein to D. Acheson (Washington)

Copy: 130.20/2463/8 :העתק

[Washington] 13 January 1952

Sir,

I have been instructed by the Minister for Foreign Affairs of Israel to convey to you a message from the President of Israel[2] to the President of the United States,[3] and I have the honor to request that this message be transmitted to President Truman.

The message, signed by President Chaim Weizmann, reads:

"I feel I must share with you my very deep anxiety about the fate of two Iraqi Jews sentenced to death in Baghdad for alleged acts of terrorism and unless reprieved by the Regent of Iraq will soon be executed.[4] From the most authoritative information at my disposal I am convinced that the judgment represents a grave miscarriage of justice. It was based on confessions extorted by torture. Only intervention at the highest world level can save these unfortunate men from becoming victims of judicial murder inspired by racial hatred. I am taking the liberty of appealing

5. אליהו אילת, ציר ישראל בבריטניה.
6. מוריס פישר, ציר ישראל בצרפת.
7. ראה מס׳ 26.

12

1. דין אצ׳יסון, מזכיר המדינה של ארצות־הברית.
2. חיים וייצמן, נשיא מדינת ישראל.
3. הארי ס. טרומן, נשיא ארצות־הברית.
4. ראה מס׳ 4, 7. מכתב זה נשלח לאחר שבימים האחרונים נעשו מאמצים רבים, ובכלל זה שיגור איגרת אל נשיא העצרת הכללית של האו״ם, להביא להמתקת גזרי־הדין. (ראה א. אבן אל ל. פאדרייה נרוו, נשיא העצרת הכללית, 10.1.1952, 130.02/2387/5).

to you to consider whether direct personal intercession on your part with the regency in Baghdad would be appropriate and helpful and I rely implicitly on your judgment in this regard. Your request should be for the Regent to exercise his prerogative of mercy. I shall be profoundly grateful for whatever you might be able to do to save two innocent lives and so prevent further rancour and bitterness being added to Israel–Arab relations. Warmest regards."

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.[5]

D.G.

13

מ. שרת אל ד. גויטיין (ואשינגטון)
M. Sharett to D. Goitein (Washington)

Coded Tel. IW16 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2309/4 :נוסח נכנס

Tel Aviv, 14 January 1952

Your 37.[1] You have full authority submit immediately note requesting mil[itary] aid under MSA [Mutual Security Act]. Assume: (1) You will not specify amount but ask for appropriate amount subject to discussions from 40 mill[ion] dollars. (2) You will not expressly ask for eligibility as this is implied in requesting mil[itary] aid. No publicity. Pl[ease] confirm. Informed Abba [Eban].[2]

Sharett

5. בעת מסירת האיגרת הזו במחלקת המדינה נאמר לנציגי ישראל כי אנשי המחלקה נפגשו באורח לא־פורמלי עם ממלא־מקום שר החוץ של עיראק וביקשו שימליץ לפני העוצר לא לאשר את גזרי־הדין. במחלקת המדינה ביקשו גם שלא לתת פרסום לאיגרתו של הנשיא וייצמן (ראה מ. שליט אל ר. שילוח, W766, 14.1.1952, 93.01/2208/2.) ראה גם מס' 22.

13

1. גויטיין שלח מברק בעניין סיוע צבאי וקניית נשק מארצות־הברית. בעניין קניית נשק — ההליכים פשוטים ואין צורך בפעולה מיוחדת, כגון שיגור משלחת. בעניין הספקת נשק על־פי חוק הביטחון ההדדי (Mutual Security Act) — התהליך מסובך יותר והוא דורש פנייה אל מחלקת המדינה ושיגור משלחת סקר אמריקאית לישראל לבירור הצרכים. הוא הציע לפתוח מיד במשא־ומתן לקניית נשק, אפילו בקנה־מידה קטן, כדי לבסס את העיקרון של קנייה בתשלום. באשר לסיוע הצבאי יש להחיש את הפעולה ולפנות מיד אל מחלקת המדינה בבקשה כללית לסיוע, והפרטים יימסרו במועד מאוחר יותר. (מברק WPT37, 8.1.1952, 93.01/2208/2.)

חוק הביטחון ההדדי של 1951 אושר בקונגרס ב־31.10.1951. לשלושה סעיפים בחוק היתה נגיעה לישראל: סעיף 202 הקצה כ־40 מיליון דולרים למדינות המזרח הקרוב (חוץ מטורקיה, יוון ואירן שקיבלו הקצבות מיוחדות) לסיוע צבאי. שיקול הדעת, אם להוציא את הסכומים האלה, ובאיזה יחס, נמסר לנשיא; סעיף 203 הסמיך את הנשיא להעניק סיוע כלכלי וטכני למזרח הקרוב ולאפריקה. לישראל הוקצבו כ־15 מיליון דולרים; סעיף 205 העניק לישראל 50 מיליון דולרים לסיוע בקליטת עלייה.

2. ראה מס' 16.

14

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Tel. PNU344 מברק
Inc.: 130.02/2404/11 נוסח נכנס:

Paris, 14 January 1952

Have cabled Goitein following which speaks for itself, making strongest efforts in same direction here: "Please ask for immediate talk Hickerson[1] as matter urgency this afternoon Monday, express our grave anxiety at disposition USA delegation accept two Afghan-Arab inspired amendments to USA-UK-French-Turkish draft resolution.[2] Following are amendments concerned:

(1) Present USA draft reads: "considers that Governments concerned have primary responsibility for reaching settlement their outstanding differences". Afghan amendment would add following words: "in conformity with the resolutions of General Assembly". This amendment is equivalent to veto all prospect agreement. We have perfect right reach any agreement with Arab states whether or not envisaged past resolutions. In point fact if there is to be any agreement it will by definition have to be something new. This amendment gives Arabs alibi for not meeting us on grounds no agreement is proper unless it rests on previous resolutions. PCC [Palestine Conciliation Commission] specifically said that past resolutions now outstripped and could not bring about agreement parties.

(2) Present text reads: "G[eneral] A[ssembly] considers that PCC should continue be available to parties in accordance with past resolutions G[eneral] A[ssembly] to assist them in reaching agreement on outstanding questions". Afghan amendment reads: "considers PCC should continue its efforts to secure implementation of resolutions of G[eneral] A[ssembly] on Palestine and assist parties in reaching agreement on outstanding questions". Here we have grave conferment on PCC of powers not hitherto possessed to implement resolutions which proved unimplementable. This is in direct contradiction USA assurance they interested to diminish not increase powers and activities PCC created head-on conflict between ourselves and PCC on its very objectives. Please refer my talks with him, Sharett's talks with Jessup in which we specifically reached conclusions contrary Afghan amendments. We ask USA to speak, work, strongly against these amendments or at least work out agreed unobjectionable for-

14
1. ג'ון ד. היקרסון, עוזר לענייני או"ם של מזכיר המדינה של ארצות-הברית.
2. ראה הערת-עורך, עמ' 12–13.

mula with us. Stress these amendments would impede any efforts reach free new agreements through Armistice Commissions. Please cable at once.[3] Vote will take place tomorrow."[4]

Eban

הערת־עורך
Editorial Note

החלטת הוועדה המדינית המיוחדת לסיכום הדיון על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס

ב־15 בינואר סיימה הוועדה המדינית המיוחדת את הדיון על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס. במהלך ההצבעות נדחו טיוטות ההחלטה שהוצעו בידי ברית־המועצות, ישראל ופקיסטאן והתקבלו תיקונים אחרים, ביוזמתן של קולומביה ואפגניסטאן, שעיקרם היה אזכור ההחלטות הקודמות של העצרת הכללית בעניין ארץ־ישראל והגדלת מספר חברי ועדת הפיוס לשבעה. בסיומו של הדיון התקבלה החלטה המבוססת על הטיוטה המקורית של ארבע המעצמות (ראה הערת־עורך, עמ' 12–13 לעיל), בתוספת התיקונים שהתקבלו. להלן נוסח ההחלטה:

The General Assembly,

Recalling all the resolutions adopted at previous sessions of the General Assembly on the Palestine problem,

Having examined the progress report of the United Nations Conciliation Commission for Palestine (A/1985),

1. *Expresses* its appreciation to the Conciliation Commission for Palestine for its efforts to assist the parties to reach agreement on their outstanding differences;

2. *Notes* with regret that, as stated in paragraph 87 of the report, the Commission has been unable to fulfil its mandate and that the above-mentioned resolutions have not yet been implemented, in particular with regard to the repatriation of refugees wishing to return to their homes and also with regard to the just and equitable evaluation of and compensation for the properties of those not wishing to return;

3. *Considers* that the governments concerned have the primary responsibility for reaching a settlement of their outstanding differences in conformity with the resolutions of the General Assembly on Palestine;

3. גויטיין השיב, כי בהיעדרו של היקרסון החולה נפגש עם אחד הפקידים הבכירים במחלקתו, דייוויד פופר, שהסביר, כי ארצות־הברית פועלת לקבל את התיקון האפגני כדי למנוע את כישלון ההחלטה כולה וקבלת טיוטת החלטה ביוזמת קולומביה או פאקיסטן שהיא החלטה גרועה יותר. (ראה מברק WP130, 15.1.1952, 93.01/2208/2).

4. ראה הערת־עורך להלן; מס' 18.

4. *Urges* the governments concerned strictly to observe the resolutions of the General Assembly and to seek agreement with a view to an early settlement of their outstanding differences in a spirit of justice; and for this purpose to make full use of United Nations facilities;
5. *Considers* that the Conciliation Commission for Palestine should continue its efforts to secure the implementation of the resolutions of the General Assembly on Palestine and accordingly should be available to the parties to assist them in reaching agreement on outstanding questions;
6. *Decides* that the Conciliation Commission shall consist of seven members; the four additional members shall be designated by the General Assembly before the end of the present session;
7. *Requests* the Conciliation Commission for Palestine to render progress reports periodically to the Secretary-General for transmission to the Members of the United Nations;
8. *Requests* the Secretary-General to provide the necessary staff and facilities for carrying out the terms of the present resolution.

בעד ההחלטה הצביעו מדינות ערב ומדינות אסיה, רוב מדינות אמריקה הלטינית וכן דנמרק, בלגיה, לוקסמבורג ויוון. ארבע המדינות שיזמו את ההצעה המקורית – ארצות־הברית, בריטניה, טורקיה וצרפת – הצביעו נגד. לאחר ההצבעה טען אבן כי המשלחת האמריקאית טעתה טעות טקטית בשעה שקיבלה בחיפזון את התיקונים האפגניים ובכך פתחה פתח לשורה של תיקונים אחרים. אבן העריך כי לא יהיה סיכוי רב להכניס תיקונים בנוסח ההחלטה כשתעמוד זו להצבעה במליאת העצרת, ועיקר המאמץ חייב להיות מכוון למניעת רוב של שני־שלישים בהצבעה ובעקבות זאת – להכנסת תיקונים מרחיקי־לכת בנוסח. (ראה מסמך או"ם A/AC.53/L.33; מברק אבן אל שרת, 46, 93.02/182/11.)

15

א. אבן אל פ. ג׳סאפ (פאריס)
A. Eban to Ph. Jessup (Paris)

Copy: 130.02/2445/1 :העתק

[Paris] 16 January 1952

Confidential

Dear Ambassador Jessup,

I write to confirm the understanding which we reached last night.

Israel will work with every ounce of effort to secure the defeat of passages inserted in the draft resolution against the will and vote of its original spon-

sors.[1] These are the first recital of the preamble and paragraphs 2, 4 and 6 of the operative resolution. In particular, paragraph 2 would seem to rule out any prospect of progress on compensation and would probably defeat the major objectives of the UNWRA Report.[2] We were gratified to hear that your delegation will make similar efforts on these paragraphs. Such cooperation is fully in the spirit of our past efforts in recent weeks to work in general unison. As a second line of defence it is important that if these negative features are unexpectedly retained, there should be a successful vote against the resolution as a whole. This would involve raising from 13 to 20 the number of States voting against the whole resolution. This should be possible, as many votes yesterday were cast in confusion. If the whole resolution falls a new abbreviated resolution can be written on procedural lines.

May I also urge reconsideration by the Four Powers of the two amendments which were introduced on the motion of Afghanistan?[3] The hope that these amendments, which the four sponsors did not regard as useful or essential, would be accepted as a compromise by the Arab side has not been realised and it would seem that the sponsors are morally released from obligation. Mr. Sharett asks me to state his view that the amendments are not in the spirit of our common objective to encourage new and unfettered attempts at reaching Arab–Israel agreement.

In conversations with delegations this morning we have found many who have not realised the grave responsibility for the security of the area which the four sponsors have assumed, or the damaging effects to that security of this provocative and extremist resolution which was taken against the will of those four powers.

The enclosed list reflects our conception of the result which we might hope to achieve in the plenary session of the General Assembly.

With cordial wishes, Yours very sincerely,

Abba Eban[4]

Annex

Delegations to be asked to vote against the first recital of the preamble and operative paragraphs 2, 4 and 6.	Delegations which might be expected to abstain on these paragraphs.
-----------	-----------

15

1. ראה הערת־עורך, עמ' 30–31.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 35–36.
3. ראה מס' 14.
4. ג'סאפ השיב, שהשיחה שהיתה לו עם אבן ביום הקודם היתה אמנם מועילה ביותר, אך "יהיה זה פורמלי יתר על המידה לתאר את חילופי־הדעות גלויי־הלב שלנו כ'הבנה'". לגופו של עניין אמר כי ארצות־הברית תתייעץ עם היוזמים האחרים של הצעת ההחלטה המקורית קודם שתחליט על דרך הפעולה שלה. (מכתב ג'סאפ, מיום 17 בינואר, בתיק 93.03/3055/13.)

Australia
Canada
Costa Rica
Dominican Republic
Ecuador
France
Greece
Guatemala
Haiti
Honduras
Iceland
Israel
Liberia
Luxembourg
Mexico
Netherlands
New Zealand
Nicaragua
Norway
Panama
Paraguay
Sweden
Thailand
Turkey
USSR and other States
United Kingdom
United States
Uruguay
Yugoslavia
Argentina
Belgium
Brazil
Burma
Chile
China
Cuba
Denmark
El Salvador
Ethiopia
Philippines
Venezuela

16

ח. הרצוג[1] אל ב. גיבלי[2] ומחלקת ארצות־הברית
Ch. Herzog to B. Gibli and the United States Division

Coded Tel. WPT44 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/2 :נוסח יוצא

[Washington] 16 January 1952

Benjamin [Gibli], Ahav [United States Division], repeat Eban Paris.

With view ascertaining final particulars mil[itary] aid prior submitting request[3] Kollek,[4] myself, called on Lewis Jones[5] at State [Department] today. Present Emery[6] assistant to Harriman[7] and Waldo.[8] Lewis Jones opened by mentioning our operations in Jordan territory this month.[9] Our reaction that salutary effect on growing wave infiltration was best vindication such operations and they could not expect local population calmly accept repeated crimes committed by infiltrators without reaction.

We submitted case for mil[itary] aid emphasizing that in place arms we

16

1. חיים הרצוג, נספח צבאי, ימי ואווירי של ישראל בארצות־הברית.
2. בנימין גיבלי, ראש מחלקת המודיעין במטה הכללי.
3. ראה מס' 13.
4. טדי (תיאודור) קולק, ציר ישראל בוואשינגטון.
5. ג'ורג' לואיס ג'ונס, מנהל האגף לענייני המזרח הקרוב במחלקת המדינה.
6. הכוונה ככל הנראה לג'ורג' הולנד אמרי, פקיד מדיני במחלקת המדינה, מפברואר 1952 – באנקרה.
7. אוורל ה. הארימן, מנהל הסוכנות לביטחון הדדי של ארצות־הברית.
8. ג'ון א. ואלדו, פקיד באגף לענייני המזרח הקרוב במחלקת המדינה.
9. לעניין זה ראה מס' 25.

prepared accept assistance various military projects or reimbursement purchases other countries.

Lewis Jones in reply emphasized new approach to subject direct result Churchill's[10] visit:[11] (1) US pleased Israel's attitude to Middle East Command (SACME) [Supreme Allied Commander, Middle East] whereby she did not attack the concept or support it too openly.[12] (2) Churchill–Truman meetings decided finally proceed with establishment SACME, which will be set up in Cyprus late spring and decided best means obtaining peace Mideast is rapid and efficient setting up of SACME. (3) All developments aid Mideast now subordinated to concept SACME. (4) US sees military aid its best means of giving SACME the necessary impetus after its establishment therefore due new situation does not contemplate granting aid budgetary year 51/52 which expires June. In any case all four hundred million required Greece, Turkey, where severe shortage exists. (5) Proposes requesting allocation for Mideast again next budget 52/53. Not decided yet whether allocation to be specific to countries or general to area but present thinking is general allocation. (6) All proposals such as ours for military projects will come before SACME for decision. SACME will also plan use of local production facilities in line our approaches and general supply including civilian to area in event world war. This refers our requests for stockpiling.[13] (7) Establishment SACME was delayed by hold up in ratifying Greece, Turkey's admission NATO. Turkey will get all she requests from NATO and will therefore be active member SACME. Commonwealth countries will participate actively. (8) No regional politics will be permitted in SACME. It will be purely military and politicians will be excluded as general belief here that cooperation between soldiers in area more likely than between statesmen. (9) Indicated increased support for idea among Arab states, specifically mentioned Shishakly.[14] Has reason to believe Egypt will eventually be influenced by pressure from Arab states. Stated new approach Egypt will be couched in "many pretty words" but they will not alter basic requirements from Egypt despite such words. Emphasized sole interest in Egypt is real estate i.e. area, not forces. (10) Nobody will be invited join SACME which will be open to all countries of area to enter of own free will. No undertakings will be required of members, not even allocation of troops. (11) Emphasized US will not enter Mideast except as partner SACME, will not flood area with troops and

10. וינסטון ס. צ'רצ'יל, ראש ממשלת בריטניה.

11. על ביקור צ'רצ'יל בארצות־הברית ראה מס' 20.

12. הכוונה לתכנית של הקמת פיקוד משותף למזרח התיכון בהשתתפות שלוש מעצמות המערב, טורקיה ומצרים. בסתיו 1951 התנהלו שיחות עם ממשלת ישראל על הצטרפותה למסגרת הזאת. לפיקוד המזרח התיכון נועדו תפקידים של תיאום, הדרכה ופיקוד משותף בשעת חירום. מצרים, שהוזמנה להיות בין החברות המייסדות של הארגון, הודיעה שהיא מסרבת להצטרף. (ראה כרך 6, מס' 426, 477).

13. הצעתה של ישראל לשמש מאגר לשעת חירום למזון וחומרי גלם — ראה כרך 6, מס' 6.

14. אדיב שישכלי, גנרל, ראש המטה הכללי ושליטה למעשה של סוריה.

missions and is unwilling be accused imperialism. They do not propose become butt Arab nationalism in place of British, therefore does not value bilateral approach Arabs. (12) All matters aid, production, etc. will gradually require approval SACME and after approval, aid from USA will be given on bilateral basis as in Europe.

In reply our query on reimbursable military aid stated we will be declared eligible and that we shall be able to purchase from US Government subject availability items.

Unhappily Government's late approval of permission to request aid may have caused loss opportunity which was open until Churchill–Truman talks followed by Acheson–Eden[15] meetings finally crystallized Mideast policy. Main emphasis now appears transferred to Britain. Problem is now whether nevertheless submit request and exert Congressional and other pressure. General Embassy feeling in favour continuing efforts and in spite today's talk possibly submitting request if only in order to ensure adequate inclusion next year's program and emphasize our independent specific approach to SACME concept as enunciated by Prime Minister to Davis.[16]

Herzog

הערת־עורך
Editorial Note

דיון על הפליטים הערבים בוועדה המדינית המיוחדת

ב־16 בינואר פתחה הוועדה המדינית המיוחדת בדיון בעניין הפליטים הערבים. לפני הוועדה היה מונח הדין־וחשבון של סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטים הערבים, שעיקר המלצותיו היו להעביר את נקודת־הכובד בפעולות הסוכנות מסעד וסיוע לשיקום, יישוב ומתן תעסוקה לפליטים על־ידי תכניות פיתוח מפורטות של שיתוף־פעולה כלכלי, מבלי להיכנס לשאלות הפוליטיות שבין ישראל לערבים ובין הפליטים למדינות ערב, ומבלי לפגוע באינטרסים של הפליטים באשר לפיצויים ורפטריאציה. בראשית הדיון הגישו שלוש המדינות חברות ועדת הפיוס יחד עם בריטניה הצעת החלטה שקראה לאמץ את המלצות הדין־וחשבון של הסוכנות ולאשר את התקציב הדרוש לשם כך, אך קודם שהיה סיפק בידי הוועדה לדון בהצעה הזאת דרש הנציג המצרי להורידה מעל סדר־היום בטענה, שיש בה לפגוע בריבונותן של מדינות המזרח התיכון. בעקבות זאת התפזרה הוועדה להתייעצויות לא־רשמיות וחזרה והתכנסה ב־21 בינואר. באותה ישיבה שבו המדינות היוזמות והגישו נוסח מתוקן של הצעת החלטה, שקראה גם היא לאמץ את תכניות הפיתוח והשיקום של הסוכנות, אך בלי לפגוע בתנאים (provisions) מסוימים

15. אנטוני אידן, שר החוץ של בריטניה.
16. מונט ב. דייוויס, שגריר ארצות־הברית בישראל. על השיחה עם דייוויס ראה כרך 6, מס' 434. ראה גם מס' 28.

שהתקבלו בהחלטות קודמות של האו"ם בנושא הפליטים ומתוך מגמה שמדינות המזרח התיכון יקבלו עליהן לבצע את התכניות האלה מוקדם ככל האפשר. ההחלטה הזאת התקבלה בידי הוועדה המדינית המיוחדת. (ראה מסמך או"ם A/AC.53/l.36.)

ישראל לא השתתפה בוויכוח לאות מחאה על הוצאתם להורג של שני הנידונים היהודים בבגדד — ראה מס' 23.

17

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. 55 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 נוסח יוצא:

[Paris] 17 January 1952

Sharett copy Goitein. (1) On PCC [Palestine Conciliation Commission] resolution[1] our exploration shows firm front by those who voted against bad para[graph]s. Thus if American generalship is more effective they should fall but everything depends on this generalship. (2) On refugees[2] we doubt strongly if USA-UK hopes of uncontroversial discussion will be realized. Arab states will push on undiminished right to return. Position Western Powers is constantly vitiated by lip-service to possible repatriation which they don't believe. Believe we have nothing to lose by straightforward honest statement our refusal to repatriate except on examination individual cases. We must also assert domestic jurisdiction and decisive effect our legislation and armistice agreements which give our gov[ernmen]t full right decide who goes in or out of territory. Some weak brethren may be disturbed by outright shock treatment of straight refusal but this will be couched humanitarian terms and will have more salutary effect than beating about bush perpetuating illusion. In coming months such statement our refusal will be useful to Western Powers in urging resettlement on Arab refugees and gov[ernmen]ts. Please cable.[3]

Eban

17

1. ראה הערת־עורך, עמ' 30–31.
2. ראה הערת־עורך לעיל.
3. שרת אישר את קו הטיעון של אבן בעניין הפליטים וציין, כי זהו הקו המקובל על ישראל במשך כל השנים האחרונות. הוא ביקש מאבן שידגיש כי באותם מקרים מיוחדים שפליטים יורשו לחזור השיקול יהיה על בסיס הומניטרי, ואין לראות בהליך הזה תרומה של ממש לפתרון כולל של הבעיה. (מברק מס' TP387, 18.1.1952, 130.09/2345/1.)

18

ד. גויטיין אל א. אבן (פאריס)
D. Goitein to A. Eban (Paris)

Coded Tel. WPT45 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/2 נוסח יוצא:

[Washington] 18 January 1952

Saw Hickerson who claims still to be ill suffering effects miracle drugs.[1] Feel he unwilling discuss situation therefore pleaded flu. I explained necessity leadership US destroy amendments. Hickerson expressed skepticism whether US leadership would necessarily succeed. Added and repeated that apparently general dissatisfaction with progress re Palestine affairs greater than foreseen or appreciated by America. Considered that Israel would do well consider this evidence dissatisfaction and should try suggest what steps might be taken weaken same. After meeting Ludlow[2] said heard we were introducing new resolution, considered this dangerous for us as it was better to defeat if possible amendments in plenum rather than introduce new resolution which might be defeated. Ludlow intimated that were the amendments not defeated America would vote against resolution. From Hickerson get impression that America will fight against all amendments but from Ludlow impression is that Afghan amendments may still have their support. Explained Hickerson what you had cabled that support of Afghanistan had set in rot. Present Eliav,[3] Waldo, Ludlow.

Goitein

18

1. ראה מס' 14; הערת-עורך, עמ' 30–31.
2. ג'יימס מ. לדלו, פקיד באגף לענייני מדיניות וביטחון בלשכה לענייני האו"ם במחלקת המדינה.
3. פנחס אליאב, מזכיר שני בשגרירות ישראל בוואשינגטון.

19

א. אבן אל א. אילת (לונדון)
A. Eban to E. Elath (London)

Coded Tel. 65 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 נוסח יוצא:

[Paris] 18 January 1952

Further to my cables and conversation position is as follows:[1] (1) Met four sponsors yesterday. Their general attitude was to join us in causing downfall bad para[graph]s by preventing two-thirds.[2] However British representative refused commit himself saying For[eig]n Office was now studying situation created by last week's events, had not yet sent instructions. (2) Therefore urgent to obtain commitment UK to vote, speak and work against first recital preamble and para[graph]s two and four and six of operative resolution. Please stress para. two especially as evoking our deep indignation. UK knows very well that Israel could not by any fantastic reach of imagination have restored Arab refugees in year of mass Iraqi immigration, Arab States' hostility and economic crisis. Vote against para. two is legitimate consequence of our good relations UK. This emphasis necessary because Westerners weakest on this point. (3) Our line is to add our disappointment acceptance Afghan amendments which began whole trouble. (4) We hope for UK opposition to any similar moves to amend current refugee resolution.

Regards.

Eban

19

1. בעניין החלטות לסיכום הוויכוח על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס ועל שאלת הפליטים הערבים. ראה הערות־עורך, עמ' 30–31, 35–36.
2. על השיחה עם יוזמי ההצעה ראה מברק לוריא אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, PW5, 18.1.1952, 93.01/2208/1.

20

מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Comay to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW33 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/4 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 18 January 1952

Upon Eden's return Elath called on Bowker[1] who told him main result Churchill–Eden talks [Washington] DC[2] as affecting ME [Middle East] had been agreement to coordinate policy and avoid separate action or concessions by either to any disputed country prior neg[otiation]s London, DC. This understanding will now apply Egypt where neither will yield under terrorist pressure. Further efforts will be made gain Egyptian cooperation with MEC [Middle East Command] but no immediate MEC developments foreseen. According his knowledge no special reference made Israel. Reply B[en]-G[urion] message to Eden[3] just despatched to Evans[4] for delivery.[5] Suggested Elath see him again in few days' time when learnt more from Eden about visit DC.

Comay

21

החלטות הוועדה המדינית של ועידת התביעות החומריות היהודיות מגרמניה[1]
Resolutions Adopted by the Policy Committee of the Conference of Jewish Organizations on Jewish Claims against Germany

130.10/2453/13

Having reviewed developments since the close of deliberations of the Conference on October 26, 1951;[2]

Having further taken cognizance of the decision of the Israel Govern-

20

1. ג'יימס באוקר, עוזר למנהל הכללי של משרד החוץ הבריטי.
2. ראה מס' 16.
3. ראה כרך 6, מס' 513.
4. סר פראנסיס אוואנס, ציר בריטניה בישראל.
5. ראה מס' 38.

21

1. ההחלטות התקבלו בפגישה של ועידת הארגונים היהודיים שהתקיימה בניו יורק ב־20 בינואר. ראה דין־וחשבון שהוכן בידי נציגי שגרירות ישראל, 25.1.1952, 130.10/2543/8.
2. ראה כרך 6, הערת־עורך בעמ' 733–734.

ment, following consideration of the issue by the Knesset and its Foreign Affairs and Security Committee, to deal directly with the government of Western Germany regarding Israel's claims against Germany;[3]

The Policy Committee of the Conference on Jewish Claims against Germany

1) Reiterates its full support of the claims advanced by the Government of Israel in respect of the rehabilitation in Israel of victims of Nazi persecution.

2) Reiterates its demand for satisfaction of all other Jewish material claims and demands against Germany and, without limiting the above, resolves to

a) press for the effective execution of existing restitution and general claims laws in order that Jewish persecutees *[sic]* obtain speedy and full satisfaction of their claims which are admissible under these laws;

b) call for appropriate legislation and measures to include additional categories of Jewish victims of Nazi persecution for which no provision has been made heretofore;

c) demand full recognition and settlement by the German Government of claims for heirless and for unclaimed Jewish assets.

3) Authorizes the Executive Committee to undertake all steps necessary to support the claim of the Government of Israel and to obtain satisfaction of all other Jewish material claims against Germany.

4) Directs the Executive Committee to report periodically to the Policy Committee on the progress of negotiations and to submit to it for final approval any agreement which it may reach in the implementation of this resolution.

22

הצהרה של א. אבן בוועדה המדינית המיוחדת של העצרת הכללית של האו"ם

Statement by A. Eban in the Ad Hoc Committee of the U.N. General Assembly

93.03/3055/13

[Paris] 22 January 1952

Mr. Chairman,

The delegation of Israel wishes to explain why it will not participate in this meeting. A week ago the Government of Israel addressed an urgent appeal to the President of the General Assembly to intercede with the Government of Iraq in the interests of humanity and of regional harmony to

3. ראה מס' 10.

spare the lives of two Jews who had been condemned to death.[1] The President of the General Assembly responded to this appeal and requested the head of the Iraq delegation[2] to convey the representations of the Government of Israel to the Government of Iraq. On several subsequent occasions the President of the General Assembly informed me that the head of the Iraqi delegation had promised to convey the reply of his Government.

The United Nations received its reply yesterday when these two young Jews were hanged in a public square of Baghdad. They had previously been subjected for many weeks to acts of torture. The Committee will note the manner in which the mediation of the President of the General Assembly has been treated. It will also note that this execution was carried out in such a manner as to ensure the public degradation of human dignity.

As an expression of grief and protest against this revolting action the delegation of Israel will now withdraw from this meeting and leave its seat empty. The delegation of Israel will not take part in any meetings of the United Nations this morning.[3]

23

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. 80 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 נוסח יוצא:

[Paris] 22 January 1952

Learned last night Iraqi executions.[1] In consultation delegation: (1) Felt could not possibly pass over in silence this outrage and particularly flouting international decencies reflected Jamali's behaviour *vis-à-vis* Pres[ident] G[eneral] A[ssembly]. (2) Had in any case decided against participating UNRWA debate[2] limiting self explanation vote. (3) No prospect any change in resolution and therefore vote itself if today unaffected by our non-participation which may even at some future time prove helpful. Cabled clear my statement.[3] Just before conclusion Iraqi interrupted

22

1. ראה מס' 12, והערה 4 שם.
2. מוחמד פאדל ג'מאלי, ראש משלחת עיראק למושב השישי של עצרת האו"ם.
3. ראה מס' 23.

23

1. ראה מס' 22.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 35–36.
3. מס' 22.

point order which Sarper[4] upheld while expressing humanitarian sympathy. I manage[d] conclude statement and delegation then withdrew also from other committees. In Ad Hoc Guatemala moved adjournment, lost; three yes: Guat[emala], Ice[land], Urug[uay], 24 no, includes USA, UK, 20 abst[entions]. In Third [Committee] discussing human rights Emil [Najar][5] repeated my statement; in his absence Iraqi sought expunge record which ruled out by Chair who was upheld after vigorous discussion including strong Mexican support ourselves.

British spokesman last night referred Arab tactic attempt link two resol[ution]s[6] as part single whole. Repudiated any suggestion such deal with sponsors adding they hope restore resol[ution] original form.

Eban

24

ש. דיבון אל ראש משלחת ישראל לאומות־המאוחדות
Sh. Divon to the Head of the Israel Delegation to the United Nations

העתק: 130.02/2384/21

פאריס, כ"ד בטבת תשי"ב
22 בינואר 1952

זכרון־דברים מארוחת־צהריים עם נציגים ממדינות אסיה
ביום 11.1.52

ביום 11.1.52 נערכה בביתו של מר רפאל ארוחת־צהריים לכבוד נציגים מארצות אסיה שכונסה ביזמת ראש משלחתנו.

השתתפו ממשלחתנו: מר אבן, מר לוריא, מר רפאל, מר ד. הכהן, מר פישר ומר דיבון.

רצוף בזה רשימת הקרואים.[1] פרופסור בוכרי מפקיסטאן,[2] היחידי שלא בא, התנצל על אי־יכולתו להשתתף ללא נטילת רשות משר החוץ שנעדר אותו זמן מפאריס.

בדבריו שנשא מר אבן למסובין, הגדיר ותיאר בקצרה את הקיפאון שהשתרר ביחסי ישראל–ערב וכל הכרוך בזה מבחינת גורלו של האזור וסיכויי השתלבות ישראל בתוכו.

4. סלים סרפר, הנציג הקבוע של טורקיה באו"ם, יושב־ראש הוועדה המדינית המיוחדת.
5. אמיל נג'ר, יועץ בצירות ישראל בצרפת, חבר משלחת ישראל למושב השישי של עצרת האו"ם.
6. ההחלטה בעניין הדין־וחשבון של ועדת הפיוס וההחלטה על הסיוע לפליטים הערבים.

24
1. הרשימה בתיק, אך לא הודפסה כאן.
2. אחמד ס. בוכארי, חבר משלחת פאקיסטן למושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם.

הביע את ספקותיו ביחס לשבירת הקיפאון על־ידי התערבות גורמים זרים חיצוניים ובעלי אינטרסים מיוחדים משלהם. מאידך, אין מצב זה, של חוסר התקדמות בשטח הפיוס, משאיר חלל ריק היות וקיימת מערכת שביתות־נשק המאפשרת לשני הצדדים, לכשתגיע שעת הכושר, להתקדם לקראת השלום. ניסיון בלתי־מוצלח זה של התערבות זרה וחיצונית מעלה את התערבות עמי אסיה בסכסוך ישראל–ערב.

בפני עמי אסיה, הקשורים קשרי ידידות וקרבה לארצות ערב, יש שתי דרכים: הדרך הקלה היא דרך עידוד העמדה הערבית הקיצונית, עם כל המסקנות הנובעות מעידוד זה, הדרך השניה — היא דרך הפנייה הידידותית למאמץ של הבנה והסדר עם ישראל. מר אבן ביקש להביא רעיון זה לידיעה ולשיקול הממשלות הנוגעות בדבר, בהבעת תקווה, שבשנה הבאה ייעשה הניסיון של הגישה האסיתית לבעיית ישראל–ערב וייתכן אף שתהא לרעיון זה הצלחה כלשהי.

בסיימו את דבריו, שנשמעו בקשב רב, נשאלו שאלות, הערות והשגות מפי המסובין והרי סיכום דבריהם:

הנסיך מתאילנד,[3] שחזות פניו העידה בו ששתה בצמא את הדברים, התעניין במקומה של בעיית ירושלים במסכת יחסינו עם ארצות ערב וקיבל כמובן תשובה שהשביעה את רצונו.

שגריר הודו בפאריס, איש סיקי,[4] הודה על הכנסת־האורחים וציין שלמרות שנראה לו שבעיית התערבות ארצות אסיה מסובכת היא, משום שלפעמים לשכן קרוב יותר קשה לייעץ מאשר לזר ורחוק, מבין את ערך השליחות עליה דובר וימסור את הדברים לעיון למוסדות המתאימים.

איש אינדונזיה הצטרף להבעת הקשיים שביזמה אסיתית ואמר שארצו חייבת בשמירת יחסים ידידותיים עם ארצות ערב שסייעו לארצו במאבקה על עצמאותה. מכל מקום יעביר את הבעיה לממשלתו.

נציג בורמה דיבר ברוח דומה והדגיש חשיבות הבעיה. כמו־כן ביקר את ההתנהגות הערבית בעצרת.

ד"ר ארדלאן, פרסי,[5] שהיה אחרון המדברים, אמר שיהיה מוכן להתערב אם ישראל תציידו בקלף חדש העלול "לפתות" את הערבים ולשכנעם שהשלום הוא כדאי.

מר אבן ענה והדגיש שברורות לנו הן סבך הבעיה והן עדינותה של שליחות אסיתית זו במזרח התיכון.

נראה לי שללא כל אשליות באשר לתוצאות המעשיות של "מבצע אסיה" צנוע זה, נזרקו כאן רעיונות שיש לטפחם בהתמדה, בשיטתיות ובאורך־רוח. סיכויי ההתגבשות של חזית אסיתית–ערבית מחייב[ת] אותנו למאמץ מיוחד למרות כל הקשיים.

3. הנסיך ואן ואיתאיאקון, חבר משלחת תאילנד למושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם.
4. הארדיט סינג מאליק, שגריר הודו בצרפת.
5. עלי ג. ארדלאן, חבר משלחת אירן למושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם.

25

שיחת מ. שרת – מ. דייוויס (בתל אביב, ב־23 בינואר 1952)[1]
Meeting: M. Sharett – M.B. Davis (Tel Aviv, 23 January 1952)

Report: 130.02/2415/1 :דין־וחשבון

The *Sar* [Foreign Minister] expressed regret that he had been unable to receive Mr. Davis the previous day, and explained that he had been detained in Jerusalem at a meeting of the Foreign Affairs Committee of the Knesset, at which the General Zionists had pressed for an immediate debate on the UN discussions. The meeting lasted four hours, and although there had been criticism of the Government for the handling of our case at UN, there had been no real criticism of the substance of the Government's policy, nor any new constructive ideas. In the end a motion put down by Mr. Rokach[2] had been withdrawn on Mr. Sharett's making a statement that there would be a discussion in the Knesset immediately after the UN session.

2. *PCC [Palestine Conciliation Commission] Resolution.*[3] Mr. Davis said he had not accepted the suggestion to call on Mr. Eytan instead because one of the matters he wanted to raise was connected with his last talk with the *Sar*, on the ad hoc PCC resolution. The *New York Times* had published a despatch from its Tel Aviv correspondent stating that the Israel Government intended to submit an alternative draft resolution and that this had been discussed at Mr. Davis'[s] previous interview with Mr. Sharett. He had immediately cabled the State Department that this had not been discussed at all in that talk. He had since sent a second cable, on being told by Mr. Eytan that no draft resolution had been prepared or was intended. He had spoken to Dana Schmidt, the *New York Times* correspondent, who told him that his story had been based on an impression gained from a Foreign Ministry official, whose name he did not disclose. Mr. Eytan had told him that he had spoken to the official whom Dana Schmidt had seen, and got a different version – namely, that Schmidt himself had asked about a draft resolution and had been told that there wasn't any. Apparently there had been a misunderstanding, which Comay suggested might have arisen from the fact that in the Ad Hoc Committee, Eban had submitted a resolution which was subsequently withdrawn.[4]

3. *Repatriation of Refugees.*[5] Mr. Davis referred to a talk between Keeler[6] and Comay a few days ago, in which Comay had expressed the

25

1. בשיחה נכח גם מ. קומיי שרשם את הדברים.
2. ישראל רוקח, חבר הכנסת מטעם הציונים הכלליים.
3. ראה הערת־עורך, עמ' 30–31.
4. הידיעה הזאת הוכחשה גם בידי משלחת ישראל לאו"ם, ראה אבן אל שרת, מברק 71, 20.1.1952, 93.02/182/11.
5. ראה הערת־עורך, עמ' 35–36; מס' 17 והערה 3 שם.
6. ארווין פ. קילר, מזכיר ראשון וקונסול בשגרירות ארצות־הברית בישראל.

view that the Israel delegation should state outright that Israel, as a sovereign State, has a complete right to decide who should or should not enter its territory; and that it rejected any prospect of repatriation, other than individuals on compassionate grounds. Mr. Davis said that in principle he was all for straight and open speaking, but in the present atmosphere, such a statement would not be helpful, but would only provoke the Arabs still further, and increase the difficulty of getting their co-operation for anything.

Comay explained that he had made clear to Keeler that he was not expressing official policy but merely a personal view, which arose from the fact that the hopes of the State Department that the Blandford plan could be put through quietly without political controversies had been dashed by the attitude of the Arab delegations. Our delegation had in fact been extremely restrained in the debate.

Mr. Sharett said that he welcomed the fact that the Blandford programme had received endorsement, and regarded this as more important than the political reservations of the Arabs which had been written into the resolution, since in the long run the facts mattered more than the formulae and the solution of the problem depended on Blandford and his aides having an opportunity to get the refugees settled on the land or absorbed into industrial undertakings. It was only a pity that the right of repatriation which had in any case been implicit in the original resolution should have had to be expressly stated as a yielding to pressure, so that the Arabs could claim successful results for their rudeness to the sponsors and to the whole committee. Mr. Davis commented that Mr. Sharett's view was a very realistic and constructive one.

4. *Border incidents.* Mr. Davis then turned to what he called the main reason for his requesting this interview, which was to express the great concern of the State Department at the series of recent Israel reprisal attacks across the borders. Referring to a slip of paper, he quoted the following instances:

"January 6 Beit Jala (3 kms. inside Jordan)
1 house blown up; 1 damaged
Man and wife killed in one house
Pregnant woman in second house shot
'Retaliation' notes left.
Mar Ilias (near Bethlehem)
Firing on and hand grenades thrown into house
Woman, 3 young children killed; 2 other children wounded.
Imwas (500 yards inside Jordan)
Local national guard commander seriously wounded.
Gaza strip
4 houses blown up
15 people killed.
"January 18 Battir (border village)
Resident working just over Armistice Line, as authorized by Israel, seized with 2 sons by Israelis and machine-gunned."

He mentioned that the January 6th incidents were on the Greek Orthodox Christmas day [.....].[7] A series of reports about these occurrences had been received in Washington from other U.S. Missions in the area, particularly the Legation in Amman and the Consulate-General in Jerusalem, who had compiled the facts from their various contacts and from the MAC [Mixed Armistice Commission] reports. He pointed out that the attacks had been particularly embarrassing because they came at the very time when the U.S. Government was at our instance using its good offices in Iraq in an attempt to save the two Jewish youths from being hanged.[8] (He suggested in fact that the incidents may have had something to do with the abrupt and provocative manner in which the Iraqis had carried out these executions, but when the *Sar* questioned this statement, he did not insist that there was any basis for it.)

The Department recognized the difficulties caused to us by infiltration, and he did not want to lecture us about it; but we had no conception of the profound harm such policy of reprisals was doing to Israel interests, and because they had these interests at heart, it would be less than friendly if they concealed the extremely serious view they took of the matter. He was not suggesting that the Israel Government had actually given the orders for these attacks, but from the way they were organized, and the means employed in them, left the definite impression that these were not sporadic acts of irresponsible people, and therefore it would be difficult for the Government to claim that it had no responsibility for them. What is more, the feeling was created that there was some element in the State of Israel that did as they pleased, and although what they did might not be in accordance with the official policy declarations of the Government, their actions might speak louder than the words.

Here the Ambassador referred to another sheet of paper which he said contained an abstract of his cable of instructions. This note, which Comay subsequently borrowed from him for reference in drawing up a report of the conversation, reads as follows:

Without doubt the lack of progress in improving Israel–Arab relations is the major obstacle in the way of stability and security of the Middle East and closer cooperation between the Arab world and the Western countries. The deterioration in relations between the Arabs and the Western Powers definitely increases difficulties in the way of any effective collective defense arrangement in the Near East.

It is hoped the Israel Government will consider seriously the issues involved and weigh carefully the wisdom of permitting its armed forces to employ terror tactics as opposed to making a genuine effort at all levels to conciliate its Arab neighbors. With regard to the point made in earlier conversations, that Israel did not condemn to death certain Arabs convicted legally of espionage, the view is expressed that the official Israel policy involving military forays into neighboring states and resulting in the death of Arab men, women and children and the destruction of their property cannot but have its effect on the Arab attitude toward Jewish minorities.

Expressed deep concern of US Government over ill effects in Middle East and abroad of policy of reprisals involving destruction of property and loss of life. Such acts have unfortunate adverse effect on interests of Israel, Middle East and friendly nations working for peace and stability.

Mr. Sharett, in replying, said that he appreciated both the seriousness of these representations and the spirit of friendship which underlay them, on the part both of the United States Government and of the Ambassador personally. He would certainly convey the Ambassador's representations to his Government. He would not at present attempt to justify the particular events to which reference had been made but wished to emphasize that these incidents were only links in a chain of events, which had been started by the constant attacks and outrages against our people from across the border. Our people had exercised great patience and restraint over a long period, but lately security conditions in the border areas had sharply deteriorated, and the settlements in those areas felt helpless and exposed.

Here Mr. Davis interrupted to stress that the dangers and the provocation, and the vulnerability of the population in the border zone, were fully realized. In his own despatches, he had commented on the reports from American Legations in neighbouring countries, and had constantly drawn attention to the infiltration and the violent acts which touched off these reprisals. This did not, however, justify meeting violence with violence, which only made the situation much worse. He also pointed out that grave violations of the armistice agreements were involved in armed forays into neighbouring territories.

Mr. Sharett replied that he and others had a long experience of the Arabs extending back to Turkish times, and unfortunately there was evidence to support the thesis that under certain circumstances retaliation was the only deterrent to attacks. Sometimes this was the only language which was really understood. As regards its ultimate effect on the prospects of a permanent Israel–Arab understanding, the scales were evenly balanced between the view expressed by the Ambassador, and the contrary view that hitting back at the attackers might make both sides realize the dangers of the present instability, and might therefore contribute to permanent pacification.

The return yesterday of the five young Israelis who had been held captive by the Syrians was an apt case in point, although it did not involve any loss of life. Months of continued efforts to procure their release had been unavailing, until by chance a Syrian barque with a crew of five had put into our territorial waters with engine trouble, and been captured. A formal agreement had now been signed between ourselves and the Syrians, not to seize vessels which put into each other's ports through *force majeure,* and we had thereupon released the boat with its crew and cargo.[9] The agreement itself was the first formal one between us and an Arab State

7. החלק האחרון של המשפט לא הודפס כאן.
8. ראה מס' 23.
9. נוסח ההסכם, מיום 19 בינואר, בתיק 130.02/2454/9.

since the armistices, and itself quite significant. What had not been officially stated, however, was that the capture of this boat had immediately led to the release of the Israeli prisoners.

He mentioned incidentally too that a number of the Shaab Arabs had been brought to the border as well and allowed to go to Syria at their own request.[10]

The interview lasted just over an hour.

M.S. Comay

26

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. 87 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 נוסח יוצא:

[Paris] 23 January 1952

1. Spoke to Jebb,[1] Gross,[2] about Suez yesterday in light Comay's letter viz. we considering use Canal for commerce and recourse to *Moabit* [Security Council] if interfered.[3] Both promised convey Gov[ernment]s. Jebb hinted this no longer matter between Israel–Egypt since UK in full control Canal approaches. Gross hinted British reaction w[oul]d be most important but himself agreed there might be virtue in reemphasizing international aspect Suez question rather than purely British aspect. Please cable what reactions received [Washington] DC, London.[4]

2. Shukeiry speech yesterday[5] despite USA, UK, assurance to us no pro-

10. הכוונה לתושבי האזור המפורז שהועברו בידי ישראל לכפר שעב בגליל והוחזרו לאחר התערבות האו"ם. (ראה כרך 6, מס' 256.)

26

1. ה. מ. גלאדווין ג'ב, הנציג הקבוע של בריטניה באו"ם.
2. ארנסט א. גרוס, סגן הנציג הקבוע של ארצות־הברית באו"ם.
3. ראה מס' 11.
4. אנשי מחלקת המדינה יעצו לישראל במפגיע לא לעורר את שאלת חופש המעבר בתעלת סואץ, אלא לברר זאת קודם לכן באורח לא רשמי עם שלוש המעצמות וטורקיה (ראה מברק מחלקת חבר העמים הבריטי אל צירות ישראל בלונדון, IL411, 28.1.1952, 130.09/2318/9), ואחר־כך הודיעו כי הם שוקלים לפנות אל הממשלה החדשה במצרים ולנסות לשכנע אותה להתיר מעבר של ספינות שמגמת פניהן חיפה. בכל מקרה ביקשו להימנע מהצהרות פומביות, כי הסיכוי היחידי להתקדמות הוא בפעולה שקטה. (ראה מברק הרליץ אל מחלקת ארצות־הברית, W813, 7.2.1952, 93.01/2208/3.)
   הנציג הבריטי יעץ לממשלתו לא לשוב ולעורר את השאלה הזאת מחדש במועצת הביטחון, מכיוון שאין הוא סבור שיהיה אפשר לגייס רוב במועצה לפעולה שתבטיח את חופש השיט, והדיון המחודש רק יגביר את המתח במזרח התיכון ויקשה על השגת תמיכתם של הערבים בתכניות ליישוב בעיית הפליטים. (ראה ג'ב אל ס. לויד, 23.1.1952, PRO, FO371/96996).
5. אחמד שוקיירי, סגן המזכיר הכללי של הליגה הערבית, חבר משלחת סוריה למושב השישי של העצרת הכללית. דבריו נאמרו בוועדה המדינית המיוחדת ב־22 בינואר — ראה מס' 35.

vocative remarks w[oul]d be made contained outright threats use armed force to destroy Israel, wipe Israel name-plate off UN table, send refugees across frontiers to storm Israel. This heavily featured press. We unanimously believe cannot pass over this in silence as Arab self-confidence, arrogance, growing alarmingly. Therefore propose:

(a) we write complaint against Syria to *Moabit* on grounds breach Charter and Armistice Agreement;

(b) we lodge formal complaint Syrian MAC [Mixed Armistice Commission] enclosing text Shukeiry remarks, resting on articles I, III, V;[6]

(c) our rep[resentative]s these capitals address signatories Three Power agreement stating since they did not react [Ad Hoc] C[ommitt]ee w[oul]d like hear their views Syrian threats.

Incidentally pusillanimous silences powers disturbing. Imagine their reaction if USSR announced they hoped see volunteers cross into Yugoslavia or Turkey wipe its name off UN table. Please cable OK for point (a) above immediately in time action before Sat[urday]. Propose letter this stage and not ask for meeting.[7]

All this flows from strong impression I have formed here that our line must be active prosecution all Arab violations our rights by threat or action and strongest possible reaction all their attacks. By no means does our position allow any passivity or indifference this growing insolence. We must sometimes become nuisance which has to be appeased, reassured.

Eban

27

מזכיר המדינה של ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון
U.S. Secretary of State to the Israel Ambassador in Washington

Copy: 93.08/344/23 :העתק

Washington, 24 January 1952

The Secretary of State presents his compliments to His Excellency the Ambassador of Israel and has the honor to refer to His Excellency's note No. IN/7/31/159 of November 30, 1951[1] concerning the claim advanced

6. של הסכם שביתת־הנשק ישראל–סוריה.
7. שרת אישר לאבן לפעול לפי סעיף (a), הודיע כי הוא עצמו יפעל לפי סעיף (b), ובאשר לסעיף (c) הוא מבכר לפנות על־פה, ואכן כך יעשה או יורה לעשות בבירות השונות. (ראה מברק 91 אל אבן, 24.1.1952, 93.02/182/12.) ראה גם מס' 35.

27
1. ראה כרך 6, מס' 510.

by the Government of Israel against Germany for the sufferings and losses of Jewish victims of Nazi persecution.

The United States Government has been and is of the opinion that a settlement of the Israel claim against Germany should be effected through direct negotiations between the Israel Government and the Government of the German Federal Republic. Thus it is gratified that the Israel Government requested and obtained parliamentary authorization to accept the German Federal Government's offer to negotiate such a settlement. The United States Government will await with sympathetic interest the outcome of the negotiations.

28

מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW56 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/4 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 25 January 1952

Herzog's 44[1] formed subject consultation P[rime] M[inister], *Ramatkal* [Chief of Staff], selves, conclusions follow: (1) We shouldn't accept what we heard from Lewis Jones as formal negative reply US Gov[ernmen]t to request mil[itary] aid. (2) Even if prospects nil there is political advantage in our submitting request. (3) Hence request should be submitted immediately for our share mil[itary] aid under current MSA [Mutual Security Act], details to be discussed once principle approved. (4) Congressional, other, pressure, should await Eban's return. He should then attempt high-level clarification possibly by talk Harriman. (5) Imminence SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] should not alter our policy resist being bracketed with Arabs therein and seek military, industrial, aid by direct relations US, UK. Prospects success might be clearer on receipt Eden's reply PM [Prime Minister] which now expected.[2] Meanwhile every opportunity should be used drive home our approach and explore readiness US devise special arrangement on assumption their own interest our association. (6) Some contact with SACME may in future become unavoidable but on no account can we agree being pressed down Arab level and treated as another Lebanon. You must vigorously pursue campaign enlightenment along lines PM's talk Davis[3] and mine Acheson.[4]

Sharett

28

1. ראה מס' 16.
2. ראה מס' 20, 38.
3. ראה כרך 6, הערת־עורך, עמ' 799.
4. ראה שם, מס' 498. ראה גם מס' 43.

29

ש. בנדור אל משרד החוץ
Sh. Bendor to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן NWTA15
נוסח נכנס: 93.01/2204/1

[ניו יורק] 25 בינואר 1952

שילומים. בישיבת הוועד־הפועל[1] סוכם אחרי שנחום [גולדמן] מסר דעת השר:
(א) הכרחית פגישה מוקדמת עם אלף [אדנאואר] להיווכח אם יש יסוד למשא־ומתן בין מומחים. הפגישה צריכה להיות מחוץ לגרמניה ונחום ינסה לסדרה. נציג ישראל ברמה גבוהה חייב להשתתף. (ב) להפציר בממישראל [ממשלת ישראל] שתקבל הדעה הנ"ל כי לא באה בחשבון הפגישה ללא נציג ישראל. אם ממישראל לא תסכים יש לדון במצב מחדש.[2] (ג) באי־כוח ועידת הארגונים ייפגשו עם השר בלונדון או בניו יורק לתאם תביעות ופעולה. (ד) ישיבת הוועד־הפועל ב־31 בינואר לקבוע סופית תביעת הארגונים. (ה) נבחרה נשיאות בת 5 אמריקנים, אך ייתכן שיגדילו לשישה לכלול כהן[3] מאנגליה. יש הדורשים לצרף בק.[4]

בנדור

29

1. ב־25 בינואר התכנסה בניו יורק ישיבת הוועד־הפועל של ועידת התביעות החומריות היהודיות מגרמניה. יושב־ראש הוועד הפועל, נחום גולדמן, מסר על שיחה טלפונית שהיתה לו עם שרת בה הודיע שרת לאמור: (א) ממשלת ישראל אינה יכולה לשלוח נציג לגרמניה ומייעצת אף לוועידת התביעות לא לעשות כן; (ב) ממשלת ישראל אינה רואה צורך בפגישה מוקדמת עם הגרמנים ומציעה לפתוח במשא־ומתן באמצע חודש פברואר; (ג) ממשלת ישראל לא תיוצג במשא־ומתן בידי שר או פקיד ממשלתי בכיר, אלא בידי איש־ציבור שיסתייע במומחים; (ד) לפני התחלת המשא־ומתן רצוי לקיים התייעצות בין נציגי ועידת התביעות ובין שר החוץ ודוד הורוביץ מן האוצר. (ראה דין־וחשבון, 1.2.1952, 130.10/2543/8).
2. הצורך בפגישה מוקדמת נידון בישיבת הממשלה ב־27 בינואר. שרת דיווח על חילופי־הדברים עם גולדמן ועמד על דעתו, שאין צורך בפגישה מוקדמת; הוא הציע להרכיב ועדה שתמנה את המשלחת הישראלית ותכין אותה למשא־ומתן. לאחר דברי שרת התפתח דיון כללי שהסתיים ללא החלטה. (ראה פרוטוקול סטינוגרפי, 27.1.1952, והשווה גם מס' 34).
3. הרב אברהם כהן, נשיא "ועד שליחי הקהילות" בבריטניה.
4. ליאו בק, נשיא האיגוד העולמי ליהדות מתקדמת. לשעבר — נשיא האיחוד הארצי של היהודים בגרמניה.

30

שגרירות ישראל בוואשינגטון אל מחלקת ארצות־הברית
Israel Embassy in Washington to the United States Division

Coded Tel. W797 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/2 נוסח יוצא:

[Washington] 26 January 1952

Waldo discussed Esther [Herlitz][1] his initiative Israel–Syria relations. Damascus Legation reported military leaders more realistic relations Israel. Therefore now opportune time solve outstanding problems. While Huleh quiet now and according Jadid[2] no intention reopen issue *Moabit* [Security Council] presently it may not remain quiet forever. Legation therefore recommended MAC [Mixed Armistice Commission] quietly try abolish D[emilitarized] Z[one] and solve any other specific problems. Waldo mentioned seems possible get rid D[emilitarized] Z[one] for El Hamma[3] which for small sacrifice would give us great advantage. Legation's cable also suggested eventual establishment Lebanon-Syria-Jordan-Israel water commission under Riley. Waldo added recommendations based talks Shishakly and Jadid who conciliatory mood also since Sillu[4] regime which stands for socio-economic progress and supported USA would suffer greatly any renewed Israel clashes. [State] Department feels worthwhile try use MAC auspices with possibly For[eign] Min[istry] representative attached discuss problems even if no results forthcoming. Davis will receive instructions discuss proposal with you. We would appreciate your comments for further talks. On water commission Esther mentioned this may be better placed UN technical assistance than Riley.[5]

DC

הערת־עורך
Editorial Note

החלטות בעניין ארץ־ישראל שהתקבלו בעצרת הכללית של האו"ם

מליאת העצרת הכללית דנה בענייני ארץ־ישראל בישיבה שהתקיימה ב־26 בינואר 1952. לפני המליאה היה מונח הדין־וחשבון של הוועדה המדינית המיוחדת ונוסח ההחלטות שהתקבלו שם

30

1. אסתר הרליץ, מזכיר ראשון בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
2. ע'סאן ג'דיד, מייג'ור, ראש משלחת סוריה לוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–סוריה.
3. הסורים השתלטו על אל־חמה באזור המפורז במארס 1951 ומאז החזיקו במקום. פעולת תגמול ישראלית באזור זה באפריל של אותה שנה גונתה בידי מועצת הביטחון ב־18 במאי 1951.
4. קולונל פאוזי סלו, ראש המדינה, ראש הממשלה ושר הביטחון של סוריה.
5. כחלק מן המהלך הזה יצא שגריר ארצות־הברית לביקור בירדן ובסוריה (ראה מכתב קומיי, 6.2.1952, 130/20/2475/1), אך ככל הנראה לא נשאו מגעיו פרי של ממש — ראה מס' 49.

בעניין ועדת הפיוס והסיוע לפליטים הערבים (ראה הערות־עורך, 30–31, 35–36). בזמן הדיון הוצעו והתקבלו כמה תיקונים לנוסחאות של הוועדה, והחשוב שבהם – תיקון בסעיף 2 שהשמיט את האזכורים הנוגעים למתן פיצויים לפליטים הערבים ולהחזרתם. הצעות הוועדה על תיקוניהן הועמדו להצבעה וזכו ברוב גדול. הצעת־החלטה מטעם ברית־המועצות, שקראה לבטל את ועדת הפיוס, נדחתה. להלן הנוסח הסופי של ההחלטה בעניין ועדת הפיוס:

The General Assembly,

Recalling all the resolutions adopted at previous sessions of the General Assembly on the Palestine Problem;

Having examined the progress report of the United Nations Conciliation Commission for Palestine;

1. *Expresses its appreciation* to the Conciliation Commission for Palestine for its efforts to assist the parties to reach agreement on the outstanding differences;
2. *Notes with regret* that, as stated in Paragraph 87 of the report, the Commission has been unable to fulfil its mandate under the resolutions of the General Assembly;
3. Considers that the governments concerned have the primary responsibility for reaching a settlement of their outstanding differences in conformity with the resolutions of the General Assembly on Palestine;
4. *Urges* the governments concerned to seek agreement with a view to an early settlement of their outstanding differences in conformity with the resolutions of the General Assembly on Palestine; and for this purpose to make full use of United Nations facilities;
5. *Considers* that the Conciliation Commission for Palestine should continue its efforts to secure the implementation of the resolutions of the General Assembly on Palestine and accordingly should be available to the parties to assist them in reaching agreement on outstanding questions;
6. *Requests* the Conciliation Commission for Palestine to render progress reports periodically to the Secretary-General for transmission to the Members of the United Nations;
7. *Requests* the Secretary-General to provide the necessary staff and facilities for carrying out the terms of the present resolution.

(ראה מסמך או"ם A/2070; *GAOR, 6th Session, Plenary Meetings*, 364th-365th Meetings, 26th January 1952

31

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מקור: 130.02/2404/11

פאריס, כ"ט בטבת תשי"ב
27 בינואר 1952

הנדון: החלק השני של המושב השישי

פעמים מספר נאלצתי לדחות כתיבת דין־וחשבון זה לרגל העבודה הרבה אשר נגרמה לנו בגלל התמורות שחלו בשאלת ארץ־ישראל. אתמול נסתיים סוף־סוף הדיון בשאלה זו במליאה והריני מנצל את ההזדמנות הראשונה לכתוב לך את רשמי הראשונים.[1]

כדי להעריך את ההחלטה שנתקבלה במליאת העצרת בעניין ועדת הפיוס יש לזכור את השלבים השונים בהם עברה הבעיה בחודשים האחרונים. כאשר ועדת הפיוס כינסה את ועידת פאריס קיוותה מחלקת המדינה לקדם את עניין השלום בינינו לבין הערבים על־ידי תכנית נועזת של פשרה. בעקבות החלטות כנס מועצת האמנה האטלנטית באוטבה לצרף את תורכיה ויוון לברית האטלנטית ולארגן את הגנת המזרח התיכון קיבלה על עצמה מחלקת המדינה לעשות מאמץ מדיני ולהכשיר את הקרקע להשתתפות מדינות ערב וישראל בהגנה אזורית. לשם כך ניסו, באמצעות ועדת הפיוס, לפשר בין הצדדים. אולם עמדתם העיקשת של הצדדים והשתלשלות המאורעות במצרים שמו את הניסיון לאל.

בשלב זה החליטה כנראה מחלקת המדינה כי יש לדחות את הניסיונות להסדר בין ישראל וערב לזמן ממושך וכי אין לקיים מוסד תיווך מיוחד אשר מטבעו היה משאיר את הטיפול בבעיית ארץ־ישראל במצב פעיל. השקפה זו מצאה ביטויה במסקנות דין־וחשבון ועדת הפיוס ובפרט בסעיף 87 של הדין־וחשבון.[2] אולם, תוך שיקולים פרלמנטריים באו"ם ומתוך הרהורים מדיניים החליטה ארצות־הברית, בתמיכת צרפת, לא לסתום את הגולל על ועדת הפיוס אלא רק לקצץ את סמכויותיה וכוח פעולתה.

בשלבים אלה של הכנת הדיון הארץ־ישראלי לעצרת עבדנו תוך שיתוף הדוק עם משלחת ארצות־הברית. לעומת זה לא עוררו הערבים את הבעיה בשיחותיהם עם האמריקנים עד להתחלת הוויכוח הפומבי. על־כן הניחה משלחת ארצות־הברית כי במחנה הערבי שוררת אדישות לגבי הבעיה וכי הצעתם לא תיתקל בהתנגדות מצד הערבים. יתר־על־כן, הם חשבו כי הערבים טרודים בבעיות הנוגעות להם באופן ישיר כגון בעיות מרוקו, מצרים ולוב ועל־כן לא יפתחו הפעם להט ופעילות בשאלת ארץ־ישראל. משלחתנו לא היתה שותפה להנחה זו והתכוננה למערכה אשר פרצה מיד עם תחילת

31

1. ראה הערת־עורך לעיל.
2. סעיף 87 קובע, כי אי־רצונם של הצדדים לבצע את החלטות האו"ם וכן השינויים שאירעו בארץ־ישראל בשלוש השנים האחרונות גרמו שהוועדה לא הצליחה למלא את תפקידיה ויש לקחת בחשבון את הגורם הזה בכל ניסיון נוסף לפתור את בעיית ארץ־ישראל.

הדיון בבעיה. לא התקבלה על דעתנו המחשבה כי בים סוער של קיצוניות מוסלמית המציתה להבות מתוניס עד פרס תישאר ישראל כאי שאנן ושלו. הקיצוניות המוסלמית היא מחלה מדבקת המתפשטת על־פני השטח כאש בשדה קוצים.

הערבים חזרו כמובן גם השנה על טענותיהם הנושנות, אך גילינו אצלם גם פזמונים חדשים אשר צרמו את האוזן. הם לא הסתפקו בהתנגדותם המסורתית להקמת מדינת ישראל, אלא — בפעם הראשונה מאז מפלתם במלחמת העצמאות — הסיתו נציגי סוריה ועיראק לחיסול מדינת ישראל, ובדברים ברורים גוללו לפני הוועדה את פרשת הקמת המדינה וחורבנה בעתיד, לפי חזונם. מצערת ומדאיגה העובדה כי המדינות הגדולות ובפרט אלה שהיו שותפות להצהרת השלושה לביטחון המזרח התיכון לא מצאו לנכון להגיב אף במלה אחת על שחצנות הערבים ושתיקתם התפרשה אצל הערבים כאילו מצאו דבריהם הד ואוזן קשבת בקרב המעצמות ועל־כן לא היסס שוקיירי לדבר בגלוי על התפקיד שנועד לפליטים הערבים.[3] בתכניותיו הם מהווים כעין חיל־מצב אשר על האומות־המאוחדות לשאת בהוצאות החזקתו עד הגיע השעה שיהפכו חיל־חלוץ לפלישה לישראל לשם הריסתה. אפשר כמובן לטעון כי תכניות ודיבורים אלה הם חלו־מות טירוף שאין להם כל אחיזה ומשמעות במציאות, אך מעניין כי הגיעו אלינו ידיעות נאמנות על תכנית שערך שוקיירי בשביל החבר הערבי לאחר "נצחונם" בוועדת אד־הוק. בתכניתו הוא מדבר על ארגון כנופיות לוחמי גרילה מקרב הפליטים שיפרצו ויעברו את גבולות המדינה ויסולו את הדרך להתפרצות המונים ויכשירו את דעת־הקהל להבנת רצון הפליטים ומסעם לשוב לבתיהם. שוקיירי משוכנע כי הדיונים על בעיית ארץ־ישראל באו"ם הוכיחו השנה כי ישנה אהדה רבה לגורל הפליטים וכי יש לנצל אהדה זו למען המשימה הערבית לחדש את המלחמה בישראל. מובן כי הוא עושה את החשבון בצורה טיפוסית לערבים — ללא הערכת המציאות העולמית ובלי להתחשב עם הכוח שכנגד.

חוסר התגובה מצד המעצמות להשתוללות הערבים חייבתנו לנקוט עמדה חריפה נגדם. החלטתנו להשיב להם ב"מטבע קשה" באה אמנם במאוחר, אך הספיקה להשפיע. נציגים רבים התעוררו וגמרו אומר לשים קץ להתפרצויות הערבים. מחאתנו נגד התל־יות הזדוניות שהוצאו לפועל בעיראק[4] השאירה רושם עמוק ונתקבלה באהדה. גם בוועדה לשמירת השלום, בה אנו חברים יחד עם עיראק, זכינו לתמיכת אנגליה, ארצות־הברית ואורוגוואי, שעה שהפסקנו את השמצות נציג עיראק אשר הושתק על־ידי יושב־ראש הוועדה, בעקבות התערבותנו. העובדה כי בהזדמנויות קודמות עברנו בשתיקה על הופעות פרועות ושחצניות של הערבים השפיעה כנראה על משלחות רבות שלא להתייחס בכובד־ראש לבעיה.

שחצנות הערבים הגיעה לשיאה עם התנגדותם לדיון על ההחלטה בבעיית הפליטים כל זמן שהחלטה זו תכלול ניסוחים בלתי מוסכמים על־ידם. לתמהוננו הרב התרשמו האמריקנים מרוב חוצפת הערבים וגילו סימני חולשה ופייסנות. יחד עם יתר שלושת היוזמים הם הזמינו את הערבים לשיחות בירור. אנו הבינונו כי לחץ הערבים עלול להכ־ריע את כף המאזניים נגדנו ומשום כך פנה א. אבן באופן רשמי אל ארבעת היוזמים ובמכתב אליהם תבע התייעצויות מקבילות עם משלחתנו.[5] האמריקנים וחבריהם

3. ראה מס' 26 והערה 5 שם.
4. ראה מס' 22.
5. ראה מכתב אבן אל ס. סרפר, 17.1.1952, 93.03/3055/13.

למערכה הסכימו מיד לתביעה ומאז לא התקיימה אף התייעצות אחת עם הערבים מבלי שהודיעונו על תוכנה ואף ניתנה לנו האפשרות להופיע בפני קבוצת היוזמים. מאז קבלת ההחלטה בוועדה אד־הוק ועד להכשלתה במליאה לא עבר יום מבלי שקיימנו מגע הדוק עם היוזמים.[6] יום לפני התכנס מליאת העצרת לדיון בשאלת ארץ־ישראל נמצאנו במגע מתמיד עמם עד לשעות הלילה המאוחרות. עמדתנו התקיפה נגד כל ויתור לערבים מצאה הד בעיקר אצל האמריקאים והצרפתים אשר לא היססו להשתמש בדברים חריפים בשעת שיחותיהם עם הערבים.

ידוע לנו כי בשיחה אחרונה לפני ישיבת המליאה בין הערבים והיוזמים דיבר עמם ג׳יסוף בסגנון אולטימטיבי והודיע כי אם לא יקבלו את נוסחת הפשרה האחרונה — דהיינו, כשלון מתון — תדאג משלחת ארצות־הברית לכשלונם החרוץ של הערבים על־ידי הכשלת קבלת ארבעת התיקונים אשר הוגנבו על־ידי הערבים ברמייה לתוך נוסח ההחלטה. שוקיירי מיהר להבין סגנון זה שלא השתמע לשתי פנים והעדיף — והריני מצטט כאן את דברי א. אבן — לרדת בסולם מאשר להיזרק דרך החלון. זהו סוד הופעתו המתונה והתבוסנית במליאה.

לעומת האמריקנים אשר השתדלו פחות או יותר להישאר נאמנים לעמדתם המקו־רית, השתדלו המזרחנים אשר במשלחת האנגלית לשאת חן בעיני הערבים ולפתותם בכל מיני פשרות. על־כן היתה זו המשלחת הבריטית אשר היוותה הפעם את החולייה החלשה בשרשרת היוזמים. מובן כי לחצנו המתמיד על משלחת ארצות־הברית השפיע ופעל אף הוא כמשקל נגדי ואין באפשרותנו לנבא כיצד היתה משלחת ארצות־הברית פועלת לגבי סמכויות הוועדה אלמלא באה על סיפוקה בעניין הרכבה ומושבה. בוועדת אד־הוק נמנענו בכוונה מלהצביע בעד המושב בניו יורק מתוך חשש כי אם סעיף זה יתקבל תחליש משלחת ארצות־הברית את פעולתה הנמרצת נגד סמכויותיה המורחבות של הוועדה כשם שהוכנסו להחלטה על־ידי התיקונים הקולומביאנים. במקרה זה הכריעה הצבעתנו והכשילה את העברת המושב לניו יורק. בהמשך המערכה הוברר לנו כי האמריקנים ראו את עיקר מגרעות ההחלטה בעניין ההרכב והמושב וכי היו מוכנים להתפשר בעניין הסמכויות אילו היו באים על סיפוקם בעניין זה.

אם לעשות מאזן תוצאות הדיון לפי השמטות והוספות יתברר כי דוקא אותם הדברים שהושמטו מנוסח ההחלטה הם המכריעים לעומת מה שנכלל בה:

לא הורחבו סמכויותיו של ריילי;

לא ניתנה לוועדה סמכות למנות נציגים מיוחדים;

לא דובר על פליטים, החזרתם, או פיצויים;

לא דובר על ירושלים כמקום מושב הוועדה;

לא אושרו חמש הצעות ועדת הפיוס (סעיף 86 של הדין־וחשבון);

הוועדה משוחררת ממסירת דין־וחשבון למושב הבא ועל־כן לא תופיע בסדר יומו, באופן אוטומטי, שאלת ארץ־ישראל.

בצורה הנוכחית כוללת ההחלטה סתירות יסודיות ובזה היא פועלת בכיוון לחיסול ועדת הפיוס.

עוד שלוש הערות בשולי העניין.

בכל פרשת קבלת ההחלטה בעניין ועדת הפיוס שיחק בלנדפורד תפקיד מגונה. כדי להבטיח קבלת ההחלטה בעניין הפליטים תמך בסחטנות הערבים וזרע מבוכה בין משל־

6. ראה, למשל, אבן אל ג׳סאפ, 20.1.1952, שם.

חות רבות באומרו כי הערבים לא ישתפו פעולה בעניין הפליטים באם המליאה תשנה את נוסח ההחלטה על ועדת הפיוס. פעולתו גרמה לנו נזק כה רב עד כי נאלצנו לפנות אל משלחת ארצות־הברית ואל קורדייה[7] בבקשה להזהיר את בלנדפורד ולהחזירו לתלם. הם נענו לבקשתנו.

למרות שבעיית ירושלים לא עמדה לדיון במושב זה לא נשכח קיומה מלב נציגי המדינות הקתוליות. למרות שרק מדינות מועטות הביעו באופן גלוי את דאגתן לגורל ירושלים היו רבים שתמכו בערבים בגלל אותו שיקול. הם נאחזו בטענת הערבים כי ישראל מתכחשת להחלטות או"ם. הם נמנעו מהתקפה חזיתית עלינו בענין ירושלים, אך הצטרפו לקובלנות הערבים נגדנו בעניין הפליטים על־מנת לערער את מעמדנו המדיני. הם עודדו את הקיצוניות ועקשנות הערבים, תוך מחשבה לרכך עמדתנו. נציג סלוודור אמר בנדון זה דברים גלויים במליאה כשהכריז: "אין זה מעניינו באיזה אופן יגיעו שני הצדדים להסדר ביניהם, אך נתנגד בכל תוקף שיכרתו ביניהם הסכמים על חשבון אינטרסים שיש לעולם הנוצרי בירושלים, כי ירושלים היא מחוץ לתחום סמכויותיהם". בכל חישובינו המדיניים לעתיד עלינו להביא בחשבון כי בעיית ירושלים מהווה עדיין גורם חשוב ופעיל בקרב המדינות הקתוליות וכי אין להסיח את הדעת מבעיה זו, למרות שבעיית הפליטים עמדה במקום המרכזי בשנה זו.

מלה אחרונה בעניין זה על עמדת ברית־המועצות. ראוי לציין כי למרות הפיתוי הרב לא שינתה ברית־המועצות את עמדתה הנייטרלית בסכסוך ישראל–ערב. נכון כי נציגיה ניצלו את הדיון על ועדת הפיוס לתעמולה נמרצת נגד פעולותיהן הנפסדות של מעצמות המערב במזרח התיכון, אך הם הסתפקו בפזמון המסורתי כי התערבות המערב מהווה סיבה להנצחת הסכסוך בין ישראל וארצות ערב. בכל תכניותינו להכשלת ארבעת הסעיפים היוו חמשת קולות הגוש הסובייטי גורם חשוב ואף קיבלנו מצאראפקין[8] הבטחה כי הם יצביעו נגד ארבעה סעיפים אלה, כשם שיצביעו נגד ההחלטה כולה. בכל יתר השאלות נקטו הסובייטים עמדה פרו־ערבית מובהקת, אך בבעיית ארץ־ישראל שמרו על נייטרליותם ומעניינת בנדון זה הידיעה אשר הופיעה ב"אובזרבר" מיום 27.1.1952 האומרת כי אחד מראשי הנציגים הסובייטים בדברו על ההצבעה הסובייטית בשאלת ארץ־ישראל עם עיתונאים ערבים הכחיש במיוחד את הידיעות כאילו הבטיח וישינסקי עזרה כלכלית וצבאית למדינות ערב.

לאחר פגרת החגים עמדה במרכז דיוני הוועדה הראשונה שאלת האמצעים הקיבוציים לחיזוק הביטחון. אישור מסקנות הוועדה לאמצעים קיבוציים קידמו את מערכת הביטחון הקיבוצי של האו"ם בהתאם לקווים אשר שורטטו בתכנית אצ'יסון אשתקד. בדיונים בבעיה זו נתגלתה הססנות רבה מצד המדינות הקשורות לאמנות אזוריות. על־פי התערבות מדינות דרום אמריקה שונה נוסח ההחלטה ובמקום לאשר את מסקנות הוועדה לאמצעים קיבוציים הוסכם לרשום לפני הוועדה את תוכנם.

ניצלנו את הזדמנות דיון זה כדי להתריע נגד הכרה בארגונים אזוריים כגון החבר הערבי כגורם להגנה אזורית. בד בבד עם הסכמתנו לאמצעים קיבוציים הדגשנו את הצורך בפיתוח שיטות ליישוב סכסוכים בדרכי שלום.

הדיון על ההצעה הסובייטית לחיזוק השלום אשר הכילה הצעות לפירוק הנשק היווה חזרה על הדיון בשאלת פירוק הנשק אשר התנהל בחלקו הראשון של המושב. וישינסקי

7. אנדרו ו. קורדייה, עוזר מנהלי למזכיר הכללי של האו"ם.
8. סמיון צאראפקין, הנציג הקבוע של ברית־המועצות באו"ם.

בנאומי תעמולה ניסה לצבור הון משניים או שלושה ויתורים שניסח בהצעותיו לפירוק הנשק והשתדל להציגן כהתקדמות מכרעת לקראת הסכם עם המערב. אבל רוב הוועדה, ובצדק, לא ראה תועלת בדיון מפורט על הצעותיו וקיבל ברצון את הצעת ארצות־הברית להעביר הצעותיה החדשות של ברית־המועצות לוועדת פירוק הנשק. ההצעות הסובייט־יות לפירוק הנשק היו, כרגיל, כרוכות בסעיף פותח המגנה השתתפות באמנה האטלנ־טית וסעיף מסיים בקריאה לכריתת ברית שלום.

באחת המסיבות נתקל בי זינצ'נקו[9] אשר השתדל להסביר לי כי ברית־המועצות שואפת להפגת המתיחות ולשם כך תשתתף ברצינות בוועדה לפירוק הנשק ותשתדל לקדם בגוף זה את התקרבות העמדות.

ההישג היחיד שרכשה משלחת ברית־המועצות בעצרת זו היה בעניין קבלת חברים חדשים. בפעם ראשונה נתקבלה ברוב ניכר, ובהתנגדות האמריקנים, החלטה סובייטית המציעה להמליץ בפני מועצת הביטחון לקבל כחברים באו"ם את כל המדינות המועמ־דות. סיפר לי צאראפקין כי שני גורמים פעלו במקרה זה לטובתם מלבד צדקת העניין: נציגי איטליה אשר השפיעו על מספר ניכר של משלחות דרום־אמריקניות לטובת ההצעה ועמדתה העיקשת של משלחת ארצות־הברית אשר השפיעה לרעה על נציגים רבים.

בדיון על בעיית היחס להודים בדרום אפריקה היתה למשלחתנו הצלחה. תיקון מרכך ומפשר שלנו נתקבל ואפשר למספר משלחות להצביע בעד ההצעה ההודית.

נאומו של א. אבן בשאלת לוב השאיר רושם רב ובפרט נתקבל בהתעניינות רבה הרעיון החדש שהובע על־ידו ביחס למשפחת העמים הים־תיכונית. גם דבריו על הצורך בקידום חברותי במסגרת השחרור הלאומי זכו לאהדה מרובה. הופעתה האוהדת של משלחת ישראל לשאיפות השחרור והקידמה של ארצות הים התיכון לאחר הוויכוח הסוער והנוקב בשאלת ארץ־ישראל העלתה את קרננו בקרב משלחות רבות. נציגים רבים התאכזבו במקצת לפני כן מעמדתנו בשאלות קולוניאליות והתאכזבות זו הגיעה עד כדי כך שמשלחת גוואטמלה סירבה לתמוך בנו בשאלת ארץ־ישראל בגלל עמדתנו השלילית בעניין מרוקו. אם אמנם חטאנו בשאלות אלו הרי שקנינו שוב את עולמנו בנאומו של א. אבן בשאלת לוב.

שאלת לוב הראתה בגלוי את הפילוג בקרב המחנה הערבי: עיראק מצד אחד הצטרפה למערב ואישרה את המצב כפי שנוצר עם הכרזת עצמאות לוב ומצרים מצד שני נקטה עמדה שלילית כלפי המדינה החדשה המרשה החזקת כוחות זרים על אדמותיה. אין זו השאלה היחידה לגביה התפלג המחנה הערבי. בשאלות המדיניות הגדולות צידדו בדרך כלל נציגי עיראק והלבנון את עמדת המערב ולעומתן נקטו כל יתר הארצות הערביות ומצרים בראשן בעמדה אנטי־מערבית ולפעמים אף פרו־סובייטית, או בדרך כלל נייטר־לית.

מוקדם עדיין לסכם את תוצאות מושב זה. אשתדל לעשות זאת מיד לאחר סיומו. אולם דבר אחד אפשר לקבוע כבר עתה: הבעיות אשר קבעו את פני מושב זה לא היו אלו שבאו לדיון לפניו, אלא דווקא אותן שנדונו מחוץ לכתלי העצרת, כגון המשא־ומתן בקוריאה, המאורעות בתוניס ובמצרים, השאלה הפרסית, ארגון ההגנה של המזרח התי־

9. קונסטנטין זינצ'נקו, עוזר המזכיר הכללי של האו"ם לענייני מועצת הביטחון.

כון, כניסת גרמניה למערכת הביטחון המערבית. פתרון בעיות אלו יעצב את פני ארגון האומות המאוחדות ויקבע את גורל השלום.

בברכה, גדעון רפאל

32

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. 100 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 :נוסח יוצא

[Paris] 28 January 1952

Following footnotes on final stage G[eneral] A[ssembly] discussion for your use in reporting.[1]

(1) Basis for whole operation was list which supplied to Americans proving we had votes to defeat any ref[erence] repat[riation] as in para. (2) and any instructions to parties to implement strictly resol[ution]s as in (4). This enabled them take tough line with Arabs Friday night, offer them choice of jumping out of window or descending by ladder supplied by Canada.

(2) Other hand it was clear both to Jessup and us that in free vote motion enlarge PCC [Palestine Conciliation Commission] as per para. (6) might well have succeeded by about 30 to 14. Latins and Asians both wanted places in PCC and Soviets w[oul]d have abstained rather than imply approval present membership. Enlargement Commission to include two militant Catholics and one or two Asians w[oul]d have meant no passivity this year but instead ground actively prepared for major offensive on Holies and repat[riation] next session. Was therefore essential smuggle para. (6) out of way by prior deal. Vague ref[erence] to previous resol[ution]s in para. (4) seemed to me small price for absolute assurance on paras (2), (6) and chief thorn in para. (4). At del[egation] meeting Sat[urday] morning our consensus was actually prefer Canadian deal to head-on fight on bad paras owing to absence serious risk in former, presence risk in latter.

(3) Meek defeatist demeanour Arabs Sat[urday] morn[ing] astonished del[egation]s as also did mournful procession Philippines, Iranian, Colombian, to rostrum to surrender publicly gains which they had acquired for Arabs in C[ommi]ttee.

(4) Note that final PCC resol[ution] contains no refugee items as in 1950. Moreover in confusion all specific ref[erence]s to compensa[tion] or frozen acc[ount]s was omitted, also no specific provision for rep[resentative] of PCC in Jerusalem or power to send rep[resentative]s or agents.

Eban

32
1. ראה הערת־עורך, עמ' 52–53.

33

הממונה הזמני על ענייני ישראל בוואשינגטון
אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית (ואשינגטון)
Chargé d'Affaires of Israel in Washington to the U.S. Secretary of State (Washington)

Copy: 130.02/2422/8 :העתק

[Washington] 28 January 1952

The Chargé d'Affaires *ad interim* of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to inform him that the Government of Israel is desirous of obtaining reimbursable military assistance from the Government of the United States of America as envisaged under Section 406E of the Mutual Defense Assistance Act of 1949 (Public Law 329, 81st Congress) as amended by Public Law 621, 81st Congress, of 1950 and by the Mutual Security Act of 1951 (Public Law 165, 82nd Congress).

The Chargé d'Affaires *ad interim* of Israel would greatly appreciate being advised with regard to this request.[1]

34

מ. שרת אל נ. גולדמן (ניו יורק)
M. Sharett to N. Goldmann (New York)

Coded Tel. Y261 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2204/1 :נוסח נכנס

Tel Aviv, 28 January 1952

Immediate

Am authorized by Gov[ernmen]t[1] ask you as recipient Alef [Adenauer]'s letter[2] convey other side quickest way we decided respond offer contained

33

1. ראה מס' 13. בשיחה שהתקיימה במחלקת המדינה נאמר לנציגי ישראל, שככל הנראה תיענה בקשתם בחיוב, וכך תהיה ישראל המדינה השלישית במזרח התיכון שתהיה זכאית לרכוש נשק בתשלום. (ראה גויטיין אל מחלקת ארצות־הברית, W815, 8.2.1952, 93.01/2208/3.) ראה גם מס' 47, מס' 220.

34

1. ראה מס' 29 והערה 2 שם.
2. ראה כרך 6, מס' 515.

letter and enter negotiation its basis. We propose Brussels as venue and 20 February as date. We assume you will repeat same communication behalf Conference but if unable yet do so please don't delay ours. Official message ends.

For your information: Cab[inet] Sub-C[ommi]ttee appointed to set up [-] and del[egation] shall report progress this regard. Reported Gov[ernmen]t fully my cable exchanges, phone talks N[ew] Y[ork]. Idea prelim[inary] high-level meeting met opposition but since it is anyhow not practical politics time being no final decision taken save that on no account should transmission our readiness negotiate and actual start neg[otiation]s if other side ready be delayed. Assume you will use Barou[3] as channel hence urge you cable him coded *Hamisrad* [Foreign Ministry] Tel Aviv, instructing him act soon as he reaches Paris or London. He leaving here Tuesday dawn. Confirming our meeting London, 10 February.

Sharett

35

א. אבן אל נשיא מועצת הביטחון (פאריס)
A. Eban to the President of the Security Council (Paris)

Copy: 130.02/2433/10 :העתק

[Paris] 29 January 1952

Sir,

I have the honour to request that the following communication relating to the Armistice Agreements between Israel and Arab States be brought to the attention of the Security Council.

1. On 25 January 1952 the Prime Minister of Jordan addressed a letter to the Secretary-General (S/2486)[1] referring to alleged violations of the Armistice Agreements by a body of people described by him as "the Jews".[2] The Jordan Prime Minister went on to state that "the Mixed Armistice Commission is now seized of a number of complaints on which it will have to pronounce", thus making clear that the Jordan allegations had not been substantiated by the Armistice Commission.

3. נח בארו, יושב־ראש ההנהלה של האגף האירופאי של הקונגרס היהודי העולמי; חבר ועד שליחי הקהילות בבריטניה.

35

1. ראה תופיק אבו אל־הודה אל המזכיר הכללי של האו"ם, 22.1.1952, מסמך או"ם S2486.
2. לפרטי התלונות – ראה מס' 25.

On 24 January 1952 the Israel-Jordan Mixed Armistice Commission held a meeting in Jerusalem to consider a series of incidents which had occurred on the Israel-Jordan armistice frontier. The Commission determined that Jordan had been responsible for 59 violations of the Armistice Agreement and Israel of one such violation. Twelve complaints were removed from the agenda and six were held over for further study. Discussions were held on the question of Arab infiltrations across the armistice line, which had been the cause of many serious incidents involving loss of life.

The Government of Israel is convinced that proper observance by troops and civilians in Jordan of Article IV(3) of the Armistice Agreement would have prevented these casualties and will obviate them in the future.

The results of the Mixed Armistice Commission's deliberation reveal the distorted and inaccurate character of the communication addressed by the Jordan Prime Minister to the Secretary-General in Document S/2486.

2. In an address to the Ad Hoc Political Committee of the General Assembly on 22 January 1952 the representative of Syria, Mr. Ahmed Shukairi, speaking for his Government, threatened the destruction of Israel by the use of force. He "warned" Israel of a "storm" which would "tear the structure of Israel down to the foundation", and went on to support the conception that armed Arab refugees should "take the law into their own hands" and enter Israel to "take their homes by their own efforts". In conclusion Mr. Shukairi looked forward to the destruction of the State of Israel and its elimination from the United Nations.[3]

The Government of Israel now submits a complaint to the Security Council against the Government of Syria in respect of this utterance by the Syrian representative. It is clear that the Syrian speech constitutes a violation of Article 2(4) of the Charter which reads in part:

> All members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State...

The speech of Mr. Shukairi also threatens a violation by Syria of Article III(3) of the Israel-Syrian Armistice Agreement which reads:

No warlike act or acts of hostility shall be conducted from territory controlled by one of the Parties to this Agreement against the other Party or against civilians in territory under control of that Party.

It is clear from Article I of the aforesaid agreement that the threat of force is no less a violation of the armistice than the use of force. Moreover, the Syrian statement reveals a flagrant intention to disregard Article IV(3) of the Armistice Agreement which reads:

Rules and regulations of the armed forces of the Parties, which prohibit civilians from crossing the fighting lines or entering the area between the lines, shall remain in effect after the signing of this Agreement, with appli-

3. ראה מס' 26.

cation to the Armistice Demarcation Line defined in Article V, subject to the provisions of paragraph 5 of the article.

The Government of Israel does not recall any other instance of a member State of the United Nations threatening, however vainly, to extinguish the identity and political independence of another State. Such statements of open hostility are bound to increase my Government's vigilance and defensive alertness. Israel in exercise of its rights of self-defence and in conformity with Article IV(3) of the Armistice Agreement will resist any unauthorized passage across the armistice lines, whether of military forces, para-military forces or groups of civilians.

The Government of Israel reserves its right, under Article 35 of the Charter, to request meetings of the Security Council to consider and pass judgement on statements containing a threat of force against Israel. The statement made by the Syrian representative on 22 January 1952 will also be the subject of a formal complaint by my Government to the Mixed Armistice Commission.[4]

I am, Sir, Yours sincerely,

Abba Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

36

מ. שרת אל א. אבן (פאריס)
M. Sharett to A. Eban (Paris)

Coded Tel. TP410 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2345/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 29 January 1952

Consider final text resolution[1] as signal success partic[ular]ly in view heavily adverse parliamentary situation Ad Hoc [Committee] and critical international circ[umstance]s. Believe two major merits session: (a) No positive injunction repatriation; (b) No attempt revive *binum* [internationaliza-

4. בסופו של דבר הוחלט במשרד החוץ לא להגיש תלונה לוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–סוריה, מכיוון שתלונת ישראל למועצת הביטחון השיגה את מטרתה, כפי שהתברר מהסתייגויותיהם של הערבים לדברי שוקיירי, וכדי לא לפגוע בצינור המגעים היחיד בין ישראל לסוריה על־ידי ועדת שביתת־הנשק המעורבת. (ראה רישום מיום 31.1.1952 בתיק 130.02/2433/10.)

36

1. ראה הערת־עורך, עמ' 52–53 ומס' 32.

tion]; any others? W[ou]ld appreciate y[ou]r sober evaluation negative significance reference all past resolutions and in conformity snags. Shall probably have redeem pledge Knesset and make statement Mond[ay] eve departure, to be followed by debate.[2] Any highlights? Were Arabs promised anything or were they simply cowed? How does compensation business stand now? Any new intentions re seat and personal composition PCC [Palestine Conciliation Commission] and if permanent N[ew] Y[ork] are we to enjoy Azcârate[3] and why?[4]

Sharett

37

ג. רפאל אל ראש משלחת ישראל לאומות־המאוחדות
G. Rafael to the Head of the Israel Delegation to the United Nations

העתק: 130.02/2387/13

פאריס, ב׳ בשבט תשי״ב
29 בינואר 1952

הנדון: שיחה עם סובולב,[1] נציג ברית־המועצות באו״ם, על מצב היהודים בפולין ובברית־המועצות

במסיבה שנערכה במשרד החוץ הצרפתי לפני ימים מספר היתה לי הזדמנות לשוחח עם סובולב, שגריר ברית־המועצות בפולין, אשר סיפר לי בהתפעלות על מפעל קימום

2. ב־4 בפברואר קיימה הכנסת דיון מדיני. הדיון נפתח בסקירתו של שרת על הדיונים באו״ם בשאלת ארץ־ישראל והפליטים הערבים. מסקנתו העיקרית של שרת מן הפרשה הזאת היתה, שיש להעביר את נקודת־הכובד ביחסי ישראל ואומות העולם מארגון האו״ם לקשרים ישירים עם המדינות, מתוך שמירה על העניינים החיוניים של מדינת ישראל. לאחר דברי שרת התקיים דיון שבסיומו נדחו שלוש הצעות סיכום מטעם מפלגות האופוזיציה. (ראה דברי הכנסת, מושב ראשון של הכנסת השנייה, הישיבה ה־50, 4 בפברואר 1952, כרך XI, עמ׳ 1161–1189.)

3. פאבלו אסקאראטה, המזכיר הראשי של ועדת הפיוס לארץ־ישראל.

4. בתשובתו חזר ומנה אבן את כל אותם סיכונים ומכשלות שישראל ניצלה מהם, מקצתם לאחר שכבר הוכנסו לנוסח ההחלטה (ראה עיקריהם במס׳ 31); באשר לאזכור של ההחלטות הקודמות של העצרת ציין, כי ״אפשר לראות בכך הכשרת קרקע קפרנית להמשך עקרותה של ועדת הפיוס״, וישראל יכולה להיות סמוכה ובטוחה כי ועדת הפיוס תנוח על משמרתה בניו יורק, אלא אם יבקשו הצדדים להפעיל אותה ביזמתם. במשך השנה הזאת צריכה ישראל לנהל את יזמות השלום שלה במגעים ישירים או על־יד ועדות שביתת־הנשק, וכך תוכשר הדרך לביטולה של ועדת הפיוס לאחר שנה של חוסר מעש. באשר למינוי נציג בירושלים אמר אבן, כי יפנה אל המזכיר הכללי של האו״ם וישתדל להניא אותו מן הרעיון, או על־כל־פנים ישתדל למנות אדם בכיר פחות מאסקאראטה. (אבן אל שרת, מברק מס׳ 108, 30.1.1952, 93.02/182/11.) ראה גם מס׳ 41.

37

1. ארקדי סובולב, שגריר ברית־המועצות בפולין, חבר משלחת ברית־המועצות למושב השישי של העצרת הכללית של האו״ם.

הריסות וארשה. כאשר סיפר כי במקום שעמד הגטו היהודי בווארשה בונים כיום שכונות בתי־מגורים חדישים וכי בעוד זמן קצר לא יישאר זכר להרס המקום השיבותי כי שמעתי כבר מנציגינו בפולין על ההתקדמות המפליאה במפעל הקימום הפולני, אך אנו לא נוכל לשכוח לעולם כי בונים על הריסות היהדות הפולנית. מכאן נסבה השיחה על מצב שארית הפליטה בפולין. להפתעתי אמר לי סובולב בגילוי־לב כי האנטישמיות מושרשת עדיין בקרב העם ובאה לידי ביטוי גלוי בשיחות בין אזרח לחברו. הוא הוסיף ואמר כי עובדה זו מפליאה לאחר השמדת שלושה מיליון יהודים, כי כיום כמעט ולא קיים שטח מגע או חיכוך בין הציבור הפולני והיהודי. לאחר רגע של שתיקה והרהור הוסיף: ישנם עדיין רבים בקרב העם הפולני הרואים בעין לא טובה את הייצוג הרב של יהודים בממשלה ובשלטון ואולי זוהי הסיבה להמשך קיום האנטישמיות במדינתם.

נדהמתי לשמע דברים כה גלויים ומסוכנים מפי נציג ברית־המועצות, השליט האמיתי בפולין. אמת היא כי אמר את דבריו בנימת הסתייגות ולא השאיר רושם כי הוא מצדיק את התופעה וסיבתה, אך עצם העובדה כי כך הוא מפרש את המציאות מבשרת, לדעתי, רעות ליהודים המשתתפים בשלטון.

המשכתי את השיחה בהנחה כי ממשלת פולין תעשה כל מאמץ אפשרי כדי לעקור את שורש הנגע, אך סובולב השתמט ממתן תשובה ברורה על כך.

ניצלתי את ההזדמנות כדי לגעת במצב יהודי ברית־המועצות והעירותי כי כיבוש חלקה המערבי של ברית־המועצות על־ידי הגרמנים גרם שם להתעוררות סימני אנטישמיות ואני מניח כי השלטונות השקיעו מאמצים לעקרם. בתשובתו הדגיש סובולב כי האנטישמיות אינה מהווה בעיה בברית־המועצות וכי כל הידיעות על השתרשות אנטישמיות באוקראינה בעקבות הפלישה הגרמנית הן מוגזמות מיסודן ואין להן כל אחיזה במציאות. הוסיף כי אין ארץ בעולם בה מובטח כל־כך מצב היהודים כמו בברית־המועצות והסכים להערתי להוסיף לפחות גם את ישראל לרשימת הארצות המשמשות מקום מבטחים ליהודים. ציינתי כי ידוע לנו וכי אנו שמחים על כי ברית־המועצות אינה מפלה את יהודיה, אך טרם השלמנו עם העובדה כי נגזר על יהודי ברית־המועצות שלא להצטרף למפעל תקומתנו בישראל. ברית־המועצות דוגלת ברעיון ההגדרה העצמית והיינו חפצים לראות התקדמות בשטח זה לגבי יהודי ברית־המועצות. הסברתי לסובולב כי אנו זקוקים לאלמנט בריא הבא מתוך רצון חופשי ולאו דווקא כקרבן של רדיפות. על כך השיב כי לא גילה בקרב יהודי ברית־המועצות סימני רצון לעזוב את המדינה. אמנם בשנים האחרונות בילה רוב זמנו מחוץ לארצו ועל כן אינו יכול לשפוט מה הן הרגשותיהם האמיתיות, אך במידה שנפגש עם ידידים יהודים במוסקבה לא שמע מעולם על רצונם לעלות לישראל. ציינתי כי כל זמן שמדיניות ברית־המועצות אינה מסכימה לעלייה, אין לצפות במסיבות הקיימות שם שיהודים יכריזו בגלוי על רצונם לעלות. סובולב הסכים להנחה זו. בהיפרדנו חזר והדגיש כי אינו מתמצא ביותר במצב היהודים בברית־המועצות, אך הוא מודאג ממצב היהודים בפולין.

בשעת שיחתנו על גטו וארשה שאלתיו אם קרא את ספרו של הרסי "החומה". לא היה ידוע לו כלל על קיומו של ספר זה. המלצתי בפניו על קריאתו וכעבור ימים מספר שלחתיו אליו.

בברכה,

ג. רפאל

38

פ. אוואנס אל ד. בן־גוריון
F. Evans to D. Ben-Gurion

Copy: IMDEA 230/72/845 העתק: ארכיון צה"ל

Tel Aviv, 30 January 1952

Secret

My Dear Prime Minister,

I have been asked by the Secretary of State for Foreign Affairs to reply on his behalf to your message of the 28th November, which was, as you know, handed to him on the 3rd December by the Israel Minister in London.[1]

Mr. Eden is glad to be able to inform you, in reply to your message, that His Majesty's Government agree to your suggestion that direct conversations on specific matters should now be initiated between our two Governments.

His Majesty's Government accordingly suggest that a small British mission should visit Israel for the purpose of exploratory discussion on matters of the type mentioned in paragraph 4 of your message against the general background of the defence of the Middle East.

From the nature of the task the mission would have to be military but His Majesty's Government propose that its members should, for security reasons, wear plain clothes while in Israel.

His Majesty's Government would be grateful for the Israel Government's agreement in principle. When this has been received the terms of reference of the mission will be worked out and His Majesty's Government will then be in a position to give the Israel Government a clearer indication of the scope of the proposed discussion.

I should also add that His Majesty's Government are informing the United States Government in strict confidence of the tenor of your communication and of their intention to pursue the matter further with the Israel Government. If the Israel Government agree to the despatch of the mission His Majesty's Government would wish to take the French and Turkish Governments similarly into their confidence at an appropriate moment in view of their special relationship with His Majesty's Government in Middle East defence.[2]

Yours very sincerely,

Francis Evans

38
1. ראה כרך 6, מס' 513; לעיל, מס' 20.
2. ראה מס' 39.

39

מ. קומיי אל א. אילת (לונדון)
M. Comay to E. Elath (London)

Coded Tel. MT48 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 31 January 1952

Most secret, personal. Evans called P[rime] M[inister] Jerusalem yesterday, *Sar* [Foreign Minister], myself, present. Handed him letter behalf Eden that HMG agree suggested conversations specific matters and propose small military mission in plain clothes visit Israel for exploratory discussion against general background M[iddle] E[ast] defence.[1] Terms reference will be worked out after *Memisrael* [Government of Israel] agrees in principle. HMG informing USA Government of intention pursue matter further with *Memisrael.* At appropriate moment would wish also take French, Turkish, Gov[ernment]s into confidence.

In reply question Evans doubted whether mission would have authority discuss political relationship apart from concrete military matters. Also vague how much proposed tell French, Turks. B[en]-G[urion] said first reactions *Sar,* himself, favourable but official reply must be discussed Cabinet next meeting. *Sar* added he would explore political aspect further when meets Eden London. Above for Elath, Eban, Fischer, Goitein, personally this stage.[2]

Comay

הערת־עורך
Editorial Note

הסכם ישראלי–ירדני לשיתוף־פעולה למניעת הסתננות

ב־1 בפברואר 1952 נכנס לתוקפו הסכם בין ישראל לירדן לשיתוף־פעולה למניעת ההסתננות. ואלה עיקריו של ההסכם:

1. אין לפתוח באש על העוברים את קווי שביתת־הנשק אלא אם הם מתנגדים למאסרם.

2. מדי יום ביומו יתקיימו פגישות של מפקדים מקומיים בנקודות שונות לאורך הגבול לטיפול מידי בכל מקרה הסתננות.

39
1 ראה מס' 38.
2. ראה מס' 48.

3. רכוש גנוב יוחזר מיד.

4. אין לפתוח באש לכיוון הגבול אלא לצורך הגנה עצמית; המארבים ימוקמו במקומות שמהם לא יהיה הירי מכוון לעבר הגבול.

5. לא יוגשו תלונות לוועדת שביתת־הנשק המשותפת וכל התקריות יטופלו במסגרת של פגי־שות המפקדים המקומיים.

הצלחתו של ההסכם היתה מוגבלת. לאחר כמה ימי הסתגלות, החלו פגישות סדירות של מפקדים מקומיים שהתנהלו בדרך כלל ברוח טובה. שני הצדדים החזירו רכוש גנוב, אם כי הירדנים עשו זאת באופן חלקי. ישראל החזירה גם מסתננים שעברו את הגבול. במספר מקומות במשולש נפתרו בעיות של הסגת גבול ועיבוד לא־חוקי של קרקעות על־ידי תיאור וסימון הגבול. עם זאת, לא חל שינוי של ממש בפעולות הלא־סדירות לאורך הגבולות, ובייחוד בגזרות הרגישות, כגון לטרון, ירושלים והמשולש. גם לא חלה התקדמות בפתרונן של בעיות מציקות כגון הר הצופים וקלקיליה. (ראה דין־וחשבון, ללא תאריך, 130.02/2432/2; ר. דפני אל ו. איתן, 4.2.1952, 130.16/2948/12.)

40

ש. אלישיב אל מ. שרת
Sh. Eliashiv to M. Sharett

מקור: 130.11/2507/2

מוסקבה, ג' בטבת תשי"ב
1 בפברואר 1952

סודי

משה היקר,

קראתי בתשומת־לב רבה את תוכן שיחתך עם וישינסקי.[1] במברקי אליך[2] ניסיתי לציין בקיצור את עיקרי הדברים, כפי שאני רואה אותם. ארחיב כאן את הדיבור ואקשר את הנושא לעוד שני נושאים המתווים מסכת אחת והם:

קו פעולתנו בעצרת או"ם והשפעת מדיניותנו על יהדות ברית־המועצות. אתחיל מהעיקר. חשוב עד למאוד שגוללת את כל הפרשה, שהצגת את בעייתנו בכל ממדיה ושבאת כתובע. השאלה עומדת עכשיו באופן גלוי. דומני, שבאופן כה ברור עוד לא הובא ענייננו בפניהם, אם כי משיחותיך הקודמות עם אותו האיש, גם מההכרזות של

40
1. ראה מס' 6.
2. מיום 26.1.1952, בתיק 130.09/2325/6.

ראש הממשלה ומנאומיך וגם מהתזכיר שהגשתי לווישינסקי בשעתו[3] ומתשובתנו לאיגרתם[4] ידוע להם היטב, מה אנו רוצים. אני מחשיב מאוד שהתחלת בשיחה מהנקודה העיקרית ושהרושם שקיבל איש שיחתך יכול להיות רק אחד והוא — שרצית בפגישה אתו לשם עניין זה ושזהו העניין היסודי העומד לפנינו ביחסינו עמהם. כן יש להחשיב, שהבעת רצון לפגישה עם סטאלין, דבר שעוד לא נאמר עד כה בשום הזדמנות. מבחינת הצגת הבעיה נעשה אפוא דבר ממדרגה ראשונה.

אולם, החשוב ביותר בשיחות מעין זו הוא — מה הוא אומר. וכאן צריך לומר, שהרושם הוא קשה. ציינתי במברקי את הנקודות החיוביות שבדבריו: הבטחתו שנוכל לסמוך על תמיכתם בעת צרה, הבנה ליחסינו עם ארצות־הברית, ההבדלה שהם עושים בינינו לבין מדינות אחרות, ההתעניינות המיוחדת בהצבעותינו ("הוא יושב ומסתכל בנו"), ההודאה שאין בפיהם טענות בשאלת בסיסים זרים. אבל — מול נקודות חיוביות אלה עומד הרוגז הרב על קו פעולתנו, שבא לידי ביטוי כה בולט בהתפרצויותיו, והדברים שנאמרו פעמיים — לפי הפרוטוקול — שאין לבקש עזרה מהם, בלי הדדיות, ושלפי מצב הדברים אין לנו זכות לבקש עזרתם. דברים אלה חמורים למדי, ופירושם בעצם, שכל עוד לא יראו אותנו בקו פעולה אחר אין לצפות שילכו לקראתנו בענייננו. כשאתה עובר לדבריו על עלייה, אתה מוצא נקודת אחיזה אחת לצד זכות, והיא — שאין טעם לגרום סבל חינם לאנשים, כולל אנשים צעירים. אולם נקודה זו טובעת בדברים קשים אשר שלילתם ברורה: הטענה העקשנית הנשנית והולכת בדבריו, שאיש מיהודי ברית־המועצות אינו מעוניין לצאת ממנה, התשובה הנבובה והקשה בדבר דיון בכל מקרה לגופו. קשר זאת עם דבריו הקודמים, שאין לנו זכות לבקש עזרה מהם — והרי לפניך הסיכום הקשה והמדאיג של השיחה.

ייתכן מאוד, שדברים חיצוניים והאווירה מסביב הם שהשפיעו עליו והביאוהו לאמירת הדברים אשר אמר ושהוא לא היה אומר אותם במסיבות חיצוניות אחרות. הזמן לשיחה — יום לאחר ההצבעה בפרשה שהרתיחה את דמו –היה הזמן האומלל ביותר, שאפשר היה לבחור. ייתכן שזמן מה אחרי זה, ואחרי הצבעות אחרות שלנו (והיו כאלה!) היה מדבר אחרת. אני מבין, שעתותיך לא היו בידיך, עמדת לפני נסיעה, ולא אתה קבעת את המועד, והדברים נאמרים לא כטענה סתם כלפי עצמנו, שמא עשינו משגה; טענה כזו עקרה ביסודה באשר אין היא מועילה וממילא אין טעם לטפל בה. אני מעלה את הפרט תוך מחשבה, שמא אפשר להתנחם במקצת, ולומר שאין אנו צריכים לראות את השיחה בצבעים כה קודרים כמו שהיא מופיעה לפנינו, שיש אולי לקוות שלגופם אין העניינים עומדים כה רע ושבאווירה שקטה אפשר לצפות לנוסח אחר ולסיכומים אחרים. ודבר שני, חיצוני אף הוא שהיה בו להשפיע על השיחה לרעה וכאן אני מעלה דבר שהיה בידינו. דומני, שנעשה משגה, שלא הלכת יחידי. בן־לוויתך היה בשבילו איש מקרי, שלא היה לו כל מגע עמו קודם ומן הסתם לא יהיה בקרוב. וישינסקי בא לבדו, שלא כמנהגם, כלומר היה מוכן לשיחה דיסקרטית אתך, וייתכן שעצם הופעתך עם איש אחר שהשתתפותו בשיחה אינה מובנת לו, הוסיפה לרוגזו וגם נתנה לו אודי־טוריה בשביל נאום. אני מתאר לי בקושי נאומי התפרצויות מצדו כשאתם יושבים איש עם רעהו בלבד.

3. ראה כרך 6, מס' 383 והערה 5 שם.
4. שם, מס' 521.

אלה שני דברים חיצוניים אשר דומני שיש לקחתם בחשבון כסיבות שהשפיעו על השיחה לא לטובה. אולם — העיקר לא בדברים החיצוניים אלא בסיבה יותר עמוקה והיא — קו פעולתנו בעצרת זו. באחד ממכתבי למשרד־החוץ, בראשית עבודת העצרת, כתבתי: "במידה שאני עוקב אחרי הצבעותינו בעצרת או"ם יש שם עמידה על עצמאות ושום איש הוגן לא יגיד שאנו שם גרורים של מישהו".[5] לצערי, אינני יכול לחזור על אותן המלים עכשיו. חלה תזוזה ניכרת מקו אי־ההזדהות שאנו ממשיכים לנקוט בו לכאורה. אינני יכול לשפוט מרחוק, אם אמנם לא היה מפלט מזה. אני יודע יפה מה הם הדברים הלוחצים עלינו ואני יודע מנסיוני בלייק־סאקסס את כל כובד הלחץ הזה. אולם לחץ זה מוביל אותנו להליכה בדרך ההתנגדות הקלה ביותר, וגם זאת ראיתי אשתקד. אינני יודע, אם נהגנו כפי שנהגנו אחרי שהכרענו, לאחר מאבק עם עצמנו בפנים, שאמנם כך ורק כך צריך לנהוג, או שמא נתנו ללחץ החד־צדדי לדחוף אותנו [ו]לא ניסינו להתנגד לו. מרחוק הצטערתי לכמה הצבעות, אינני יודע, למשל, אם אמנם לא היה מקום לניסיון מצדנו להפריד בין חלקי ההצעה בשאלת ה[חו]ק האמריקאי, אשר בגללו רתח כל כך וישינסקי. אם אנו חושבים ברצינות על אפשרות להשיג מברית־המועצות משהו בשטח העלייה, ואם אין אנו מטפלים בבעיית יהודי רוסיה רק כלאחר־יד — שומה עלינו להתחשב גם בצד, שבו תלוי הדבר.

בל נשכח: הדבר שאנו מבקשים הוא מחוץ לכל גדרי המציאות הסובייטית, הוא יוצא דופן בכל השיטה האכזרית הזו של גבולות סגורים באופן הרמטי, ואין ולא תהיה לנו אחיזה קלה שבקלות לבקש מהם את הדבר, המתנגד לכל הווייתם, אם אנו מצדנו מופיעים בעיניהם לאורך כל הקו במחנה, שהם רואים אותו כאויב. מחובתנו — אם דיבורנו על יהודי רוסיה הוא דיבור רציני — לחוש בכל עת ובכל שעה גם את הלחץ מהצד השני. אני חוזר כאן לנקודה, שאני עומד עליה במכתבי הפרטי אליך; וכאן — אך ורק מבחינת העניין ותועלתו. אני מצטער צער רב, שבמשלחת לא היה אדם, החי תחת הלחץ הזה מהצד השני, ושהיה משתדל לתת גם ליתר חברי המשלחת לחוש אותו. הנה, יכולנו בשאלת האשמת ברית־המועצות בתוקפנות נגד סין הלאומית להצביע כאשר הצבענו. מדוע לא יכולנו לעשות זאת קודם, בהזדמנות האחרת, לפני הפגישה החשובה עם וישינסקי? וכאן אציין עוד משהו: אחרי הכול — גם בעצרת זו, עם כל הפלירט עם הערבים, — לא פעלה ברית־המועצות נגדנו, ובעניין שלנו לא הצביעה עמהם.

מכאן — לעניין אחר, לא פחות נכבד בשבילנו. אסור לנו להתעלם לא רק מהאור, בו אנו מופיעים במדיניותנו בעיני נציגי ברית־המועצות. יש עוד גורם, והוא יהדות ברית־המועצות. על סמך השיחות עם יהודים שונים שהיו לי ולחברי בעבודה אני בא למסקנה ברורה אחת: אין גבול לרגישותם של יהודי ברית־המועצות לגבי מדיניותנו ולחרדתם, שמא חלילה באמת תהיה מדינת ישראל במחנה של אויבי מולדתם. ואנשים אלה הם אזרחים נאמנים למולדתם לא פחות מאשר יהודי ארצות אחרות למולדתם. שמענו זאת מפי אנשים שונים ושונות הן התגובות, אולם — היסוד אחד הוא. אנשים מההמון, יהודים פשוטים ופרימיטיביים כבר שונאים אות[נו] ואינם מתביישים להטיח זאת בפנינו בדבריהם המקוטעים. עליהם להרים שכבות כבדות של התמרמרות נגדנו, כדי להגיע ל"פינטלה ייד" שלהם, הדועכת אי־שם בנבכי נשמתם, אולם האינטלגנץ שלהם אינה מספיקה לכך, והם מתבצרים בשנאתם. אנשים משכילים, שמצאו לעצמם דרך חיים כאן, מבטלים אותנו ואינם רוצים לדעת אותנו, באשר הם רואים אותנו במחנה

5. ראה אלישיב אל לבבי, 9.12.1951, 130.11/2492/17.

השני. אנשים, שעליהם תקוותינו — אצלם הדבר יותר מסובך. כל כמה שמדינתנו מתרחקת מברית־המועצות — הולכת ונחלשת תקוותם שכעת תסכים ממשלתם להרשות עלייתם או קשרים כל־שהם אתנו. גדל והולך נוסף לכך פחדם בפני כל מגע אתנו ועם מדינתנו. הם ממש מתפללים, שמדינתנו לא תוצג כאן כשונא, הם חרדים לכל תנועו־תינו, לכל הצבעותינו, הם סובלים את הסבל הכפול והמשולש לכל ידיעה ורשימה לא־ידידותית נגדנו. תסמוך עלי, משה היקר, בנקודה זו. אחרי כל מה שיצא לנו לשמוע כאן מפי יהודים אין לי שמץ של ספק, שהערכתי זו של מצבי־רוחם היא נכונה.

לזה יש כמובן תשובה, היינו: יהדות הארצות השונות אינה אחראית עבור מדיניות ישראל, וישראל קובעת את מדיניותה לפי צרכיה ועניניה. תשובה זו יש בה משום דוגמטיות בכל אתר ואתר, במקום בו אני נמצא היא בכלל לא מן עלמא הדין. כאן לפנינו קטיגוריות אמוציונליות ושכליות אחרות לגמרי מאלה, שהסכנו בהן במקומות אחרים. נוסף לכך, התשובה גם אינה עומדת בפני המציאות. הלא למעשה, אין אנו מתעלמים בקביעת מדיניותנו ממצביהם וחוויותיהם של קיבוצים יהודים אחרים. זכורים לי יפה השיקולים בעצרת הקודמת בעניין ספרד, שיקולים שלא מקום אחרון תפסו בהם משאלותיהם של קיבוצים יהודים שונים. החלטנו, אמנם, לא לפי משאלות אלה, אולם לא התעלמנו מהן. ובעצרת הזו — מהי ההחלטה לא לעשות דבר שיפגע בדרום אפריקה, החלטה שהעמידה אותנו במצב מוזר למדי? לא שכחנו שיש יהדות דרום אפריקה ועניי־נים שלה, — שהם גם שלנו — שעלינו לשמור עליהם. יש לנו גם כאן יהדות, אומללה ואילמת; אולם דווקא מפני מצבה זה עלינו להקשיב הקשבת יתר לרחשים המגיעים ממנה אלינו בדרך של ניסים והסתננויות. אם נמשיך כמו שאנו נוהגים עכשיו — נאבד אותה. חלקים ממנה — וודאי חלקים לא קטנים — כבר איבדנו. בל יהיו דברי אלה קלים בעיניך ובעיני האנשים, הקובעים את דרכנו, אנשים שאני מעריץ אותם. רק בימים אלה קראתי את דברי ראש הממשלה על יהדות רוסיה בסמינר איחוד הקבוצות בבית ברל, הדברים מחייבים ואין לשאת אותם לשווא. העניין הוא רציני וטראגי ואסור לנו להע־לותו על הבמות שלנו בפני עם ועדה ולהתעלם ממנו כשאנו מופיעים בזירה העולמית. תרשה לי להטיל ספק בכך, אם בהכרעותיה השונות של משלחתנו באו"ם, בהמולה הרבה ותחת הלחץ הגדול מצד אחד אמנם היו הדברים כל הזמן נגד עיניה.

ייתכן ויצאתי מגדרי במכתב זה, ואין זה מקובל שציר יכתוב ככה לשר החוץ שלו. אני מבקש ממך אלף סליחות, אולם אינני יכול לדבר על כל אלה אחרת בעמדי כה קרוב למחזה המזעזע הזה של יהדות גדולה, אשר רק חלק ממנה עוד נאבק על זיקתו אלינו ושאנו בידינו מכבידים עליו את ההיאבקות הזו עם עצמו ועם האיתנים המבעיתים המקיפים אותו כחומה.

מה הלאה? הברקתי לך כבר, שברצוני לבוא אל וישינסקי עם קצת חומר ביד, להביא אליו צרור מקרים, אשר בהם, בתור התחלה, אבקש החלטה חיובית. בגלל ענייני בריאות אני נאלץ לצאת מכאן לזמן קצר מאוד. אהיה בחזרה באמצע פברואר. אם וישינסקי יהיה אז בריא ובעבודה ואם החומר שלנו יהיה מוכן — אבקש ראיון. אקבל ברצון ובשמחה כל הוראה שתתן לי.[6]

שלך בידידות עמוקה,

ש. אלישיב

6. ראה מס' 55.

41

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. 6 מברק מוצפן
Outg.: 93.02/182/11 נוסח יוצא:

[Paris] 2 February 1952

Personal. Following thoughts for Knesset.[1] Important question to be discussed is not G[eneral] A[ssembly] debate which of limited importance but total effect our continued estrangement from entire Arab world. Two factors make this of special gravity:

(1) In present world situation powers naturally wish avoid hostility of States occupying strategic territory.

(2) Arab nationalism not in phase of relative quiescence as in 1948 but in violent revolutionary revolt. In view these factors and since we start every struggle UN as one against ten, to repel Arab assaults is itself victory. This occasion we sought compensate for Arab strength by keeping close to four great Powers and Turkey. At no time were we detached from these five; at all times Arabs were in conflict with them thus talk of our isolation exaggerated. Gratifying that Powers were not tempted win Arab support our expense by reaffirming repat[riation] or *binum* [internationalization] or pressuring us on compensa[tion] or territorial changes.

Gov[ernment]s which are in constant touch with Mideast problems e.g. four Westerns, USSR, Commonwealth, are close to our viewpoint while countries which face problem only at G[eneral] A[ssembly] sessions tend to lag behind events and think in purely documentary terms e.g. Colombia, Asians. Fact that Arabs represented everywhere we only in dozen of sixty countries seriously inhibits our educative capacity. We have to make up by work of special intensity at UN sessions which we do not without success. You might well address Arab world saying lesson past four years is that UN does not seriously intend to obtain for them anything that Israel refuses to grant, there is therefore no substitute for direct negotiations with us.

Gideon [Rafael] and self w[oul]d strongly advise you approach Knesset broad political lines rather than detailed parliamentary analysis UN routines, formulations, in which according my experience our public and even Gov[ernment] have lost their once breathless interest.

Eban

41

1. ראה מס' 36 והערה 2 שם.

42

ש. דיבון אל א. אבן (פאריס)
Sh. Divon to A. Eban (Paris)

העתק: 130.02/2410/9

פאריס, 5 בפברואר 1952

הנדון: סיכום שיחתנו עם גדעון [רפאל] מיום 4.[2].52

הנחות:

(1) יש להניח שתהליך התגברות הקיצוניות וההתמרדות הערבית יחריף את יחסי ערב–ישראל ויעורר מחשבות ותכניות תוקפניות.

(2) יש לקחת בחשבון שפרשת הפליטים תנוצל על־ידי הערבים לשם הכבדה על מצבנו הבינלאומי ולשם הסתה אנטי־ישראלית במחנה הערבי כאחד.

(3) ייתכן שיווצר מצב שלמצרים או למדינה ערבית אחרת יהיה עניין בהפניית דעת־הקהל לעבר ישראל.

(4) מקובל לראות את המשבר המזרח תיכוני כהתנגשות של צרכי המערב והתביעות של הלאומיות הערבית. מדינת ישראל ומילוי "תביעותיה הצודקות" אינה מופיעה כגורם רציני.

מסקנות:

(1) המצב מחייב אותנו לעירנות, למגע הדוק עם מעצמות המערב בכל הנוגע לבעיות המזרח התיכון ולתגובות בשעת הצורך.

(2) יש לארגן שני מבצעים: "מבצע סואץ" ו"מבצע סעיף 8".[1] פעילותנו המתוכננת והשקולה בשני שטחים אלה עלולה להפוך את ישראל לגורם מזרח־תיכוני שיש להתחשב בו.

(3) מבלי להיכנס לבעיה של ייעול או הרחבת המכשירים העומדים לרשותנו ב"פעולה המזרח־תיכונית" נראה שכדאי לעשות שני דברים: (א) ייעול יתר של עבודות החקר והתאמתן לצרכי השעה; (ב) שיגור איש מתאים ללונדון לשם "פעולה מזרח־תיכונית" בבירה חשובה זו, ולשם הקמת בסיס צנוע שתפקידו יהיה לעקוב אחרי המתרחש, לעמוד במגע עם הערבים, להיות בקשרים הדוקים עם הנציגויות העיקריות ולעמוד לרשותן.

(4) ועדת הפיוס. יש לנסות לעקוף את ועדת הפיוס על־ידי צבירת הון של מגע מדיני עם ארצות ערב מחוץ למסגרת הוועדה כלומר על־ידי מגע מדיני באמצעות ועדות שביתת־הנשק ועל־ידי קשרים ישירים.

ש. דיבון

42

1. דרישה לביצוע החלטת מועצת הביטחון בדבר חופש המעבר בתעלת סואץ וביצוע סעיף 8 בהסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן.

43

הממונה הזמני על ענייני ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית (ואשינגטון)

The Chargé d'Affaires ad interim of Israel in Washington to the U.S. Secretary of State (Washington)

Copy: 93.08/343/14 :העתק

[Washington] 7 February 1952

The Chargé d'Affaires *ad interim* of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State, referring to the Mutual Security Act of 1951 (Public Law 165), in particular to Title II, Section 202, and being confident that Israel fulfills the requirements specified in the aforementioned Section 202, has the honor to inform him that the Government of Israel is desirous of obtaining military assistance from the Government of the United States.[1]

The Government of Israel, mindful of the difficulties with regard to the supply of weapons by the United States in the year 1951–52, respectfully requests favorable consideration by the Government of the United States in granting military aid to Israel in forms other than weapons, such as equipment; various development projects which would increase the defense potential of the State of Israel in accordance with the provisions of the said Act; or the financing of purchases of arms by the State of Israel in friendly countries.

The Chargé d'Affaires *ad interim* of Israel has the honor to request that further discussions on this subject be held by representatives of the two Governments.[2]

43

1. ראה מס' 16, 28.
2. ראה מס' 47.

44

מ. שרת אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק
M. Sharett to the Israel Consulate-General in New York

מברק מוצפן PNA259
נוסח נכנס: 93.01/2204/1

פאריס, 7 בפברואר 1952

בנדור.[1] הממשלה נגד פגישה נוספת עם אלף [אדנאואר] יען ראשית, פירושה סחיבה והפסד זמן. שנית, יש בידינו מכתב המקבל תביעתנו כבסיס[2] ונוסחה טובה מזה לא נשיג ואין לנו צורך בהוספות. שלישית, אם אנו מגלים פקפוק בתוקף ההתחייבות על־ידי פנייה מחודשת לאלף הרינו פותחים פתח לנסיגה מצדנו או לפירושים מצמצמים. רביעית, אין ממשלה יכולה להשתתף בפגישות בלתי־רשמיות. לאחר שיש סמכות להיכנס למשא־ומתן יש לעשות זאת ללא השהיות.[3]

שרת

45

א. בן־חורין[1] אל מחלקת ארצות־הברית
E. Ben-Horin to the United States Division

מקור: 130.20/2460/5

ואשינגטון, 12 בפברואר 1952

הנדון: שיחות עם לואיס ג'ונס וואלדו

1. במסגרת שורת שיחות שניהל הסגל במשך השבוע שעבר עם אנשי מחלקת המדינה ואחרים בענייני הגנת האזור ושאלות עקרוניות של מדיניות אמריקנית במזרח התיכון,

44

1. ראה מס' 29 והע' 1 שם; מס' 34. למרות המלצותיה של ממשלת ישראל הוסיפה ועידת התביעות ודרשה להיפגש פגישה מוקדמת עם אדנאואר. (ראה בנדור אל משרד החוץ, XA102, 5.2.1952, 93.01/2204/1).
2. ראה כרך 6, מס' 515.
3. עניין הפגישה המוקדמת עם אדנאואר נידון שוב באמצע חודש פברואר בפגישה בין שרת לראשי ועדת התביעות. שרת חזר על הנימוקים נגד השתתפותה של ממשלת ישראל במשא־ומתן מוקדם, אך נאלץ לקבל את דעתם של הארגונים היהודיים שדרשו לקיים שיחת גישוש מוקדמת עם אדנאואר. הוחלט שהפגישה תהיה במתכונת של פגישה אישית בין אדנאואר לגולדמן, שייצג את הארגונים היהודיים. (ראה דיווח של שרת בישיבת הממשלה, 17.2.1952; מס' 52.)

45

1. אלישיב בן־חורין, נספח בשגרירות ישראל בוואשינגטון.

נפגשו הגב' הרליץ והחתום מטה עם מר ואלדו מהשולחן הישראלי. לדיון היה המצב שנוצר לאחר חילופי הממשלה במצרים.[2]

ואלדו נתן לנו להבין שממשלתו פועלת גם בלונדון וגם בקהיר על־מנת להחיש את המשא־ומתן הבריטי–מצרי, הצריך לקדום למשא־ומתן של ארבע המדינות אשר יזמו את הקמת פיקוד האזור, עם מדינות האזור. הוא רואה סיכויים להצלחת המשא־ומתן המוקדם ברוח פשרנית משני הצדדים. שאלנו אותו כיצד מח[לקת] המדינה מתארת לעצמה את אופי הדיונים אחרי הצלחת שיחות בריטניה–מצרים. ואלדו אומר שאין הוא מתעלם כלל מאפשרות של ניסיון ערבי לסחוט ממעצמות המערב כמחיר נוסף להצטרפותם לפיקוד האזור לחץ על ישראל לפתרון ברוח ערבית של בעיית הגבולות ובעיית הפליטים, והצהיר חגיגית ש־"We won't buy such ideas" אפילו אם מעצמה אחרת, נאמר בריטניה, תייעץ מתוך שיקוליה היא לקיים שיחות ברוח זו.

ואלדו הוסיף לנו את אשר כבר הברקנו, והוא שמחלקת המדינה שוקלת פנייה נוספת למצרים בשקט מוחלט ובלי כל פרסומת שהיא, על־מנת שהממשלה הנוכחית תבדוק מחדש את שאלת המעבר בתעלת סואץ לאוניות המיועדות לישראל.[3]

2. אחרי ארוחת־ערב אצל הנספח הצבאי שלנו משך מר לואיס ג'ונס את מר קולק והחתום מטה לשיחה ממושכת.

הוא פתח באזהרה שיחסי ישראל–ארצות־הברית עלולים להיכנס לתקופה קשה בגלל הסכנה של גבור נטיות אימפריאליסטיות בציבור האמריקני ובין מנהיגיו: "Beware of the growth of the imperialistic mind". כוונתו לנטייה ההולכת וגוברת להכתיב לארצות הנתמכות על־ידי ארצות־הברית את אורח חייהן המדיניים. כן רמז, באותו קשר, לסכנת הגיעם של הרפובליקנים לשלטון, שהרי, לדבריו, אף הנשיא הרפובליקני המתקדם ביותר בעניינים הבין־לאומיים יהיה שבוי לרוב של מפלגתו הדוגל במין בדלנות נוסח חדש. הוא הוסיף, "You may have to take your issues to the polls". לחלק זה של דבריו היה קצת מן הגוון של נאום תעמולה מפלגתי.

לואיס ג'ונס המשיך וקבל על כך שמרבים בארץ לתאר את מדינת ישראל כשליחת המערב ומבצרה. הוא הזהיר אותנו מפני קו כזה והדגיש שקו זה לא יוכל להביא ישועה למדינת ישראל. קיומה הבטוח בעתיד תלוי ביכולתה של המדינה להשתלב במזרח התיכון בהזדהותה עם אידיאלים של הדמוקרטית המערבית.

הוא שפע עצות סתמיות במקצת על דרך השתלבותנו זו. כעצה מעשית חזר על רעיונו הישן של ה־"Jones Autobahn". הצעתו היא שממשלת ישראל תצהיר שהיא מוכנה לאפשר לכל כלי־רכב ערבי לעבור באופן חופשי בכביש בין חברון ורצועת עזה, כמובן בליווי, אבל בלי כל בדיקה וחיפושים אצל הנוסעים. צעד זה לא יגרור כל ויתור טריטוריאלי מצדנו, שהרי הכביש ישאר בידינו, ולעומת זאת ישמש נשק תעמלני ממדרגה ראשונה.

איש שיחנו ספר לנו "בסודי סודות" שאחד השטחים בהם מותח עלי מאהר ביקורת חריפה על קודמו, הוא יחס ממשלת נחאס לשאלת מעבר האוניות בתעלת סואץ. כמו ואלדו, הפציר בנו להימנע עתה מתרעומת פומבית מחודשת בשאלה זו. לשאלתנו הישירה, האם, בהנחה שמצדנו נשתוק, אכן תפעל ממשלת ארצות־הברית ברצינות בכיוון פתיחת התעלה, התחמק מתשובה.

בברכה,

אלישיב בן־חורין

2. ראה מס' 11 והערה 4 שם.
3. ראה מס' 26 והערה 4 שם.

46

א. אבן אל מ. שרת (פאריס)
A. Eban to M. Sharett (Paris)

Coded Tel. WPT49 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/3 נוסח יוצא:

[Washington] 13 February 1952

Long talk Berry on Mideast problems elicited following: (1) He gave official formal assurance Western powers not, repeat not, envisaging any arrangement in Egypt or Mideast on basis Arab collective security pact.[1] They welcomed process of Nuri[2]–Ibn Saud[3] mediation but not actual substance their proposals.[4] (2) Free passage to Israel via Suez is integral element Western position in any settlement with Egypt or any defence arrangement in Mideast. USA proposes now convey to Egypt its continuing interest *Moabit* [Security Council] resolution.[5] Meanwhile am invited remain in touch three sponsors via UN delegates on return. (3) Search for Egyptian solution proceeding very actively. They promise examine each proposed solution to see if Israel aspect involved. If so will consult us. They appeared accept view I submitted that Gaza would require our consent.[6]

In talks London suggest we should endeavour obtain identical assurances. My impression here that Westerners more sensitive to our interests than we thought in our final lunch meeting Paris. Airmailing more details.[7]

Eban

46

1. ברית הביטחון הקיבוצי שימשה נושא לדיון בין מדינות ערב מאז 1949. נוסח מתוקן שלה נחתם בידי מדינות הליגה בפברואר 1951 וירדן, שעמדתה היתה מסויגת, הצטרפה אל הברית באמצע פברואר 1952. תפקידה של הברית היה שיתוף־פעולה צבאי להגנה אזורית והמכשיר העיקרי שלה היה מועצת הגנה משותפת. בזמן המשא־ומתן המצרי–בריטי הועלו הצעות להשתמש בברית כתחליף לכוחות הבריטיים במזרח התיכון מתוך שיתוף־פעולה עם ברית נאטו – ראה מס' 48.
2. נורי אל־סעיד, ראש הממשלה ושר הפנים של עיראק.
3. אבן סעוד, מלך ערב הסעודית.
4. ראה הערה 1 לעיל ולפרטים ראה מברק אילת אל קומיי, 2.1.1952, 130.09/2319/1.
5. החלטת מועצת הביטחון ביזמת ארצות־הברית, בריטניה וצרפת הקוראת למצרים להסיר את ההגבלות על הספנות בתעלת סואץ.
6. ההצעה להעביר לעזה את הבסיסים והכוחות הבריטיים מאזור תעלת סואץ שעלתה פעמים אחרות במהלך המשא־ומתן המצרי–בריטי – ראה מס' 50.
7. בתיקי משרד החוץ לא נמצא דין־וחשבון נוסף על השיחה הזאת, אך ראה מס' 47.

47

א. אבן אל מ. שרת (פאריס)
A. Eban to M. Sharett (Paris)

Coded Tel. WPT50 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/3 נוסח יוצא:

[Washington] 13 February 1952

From talks here especially yesterday with Berry following picture emerges mil[itary] aid: (1) Almost certain we shall soon receive notification eligibility reimbursable aid.[1] Similarly almost certain no chance benefiting from section 202 MSA [Mutual Security Act] 1951.[2] (2) State Dep[artmen]t recommendation for MSA 1952 is for similar procedure to 1951, viz. permissive paragraph enabling proportion Greek, Turkish, allocation be diverted other Near East states, not clear whether sum involved would be same or greater than last year, probably greater. Berry indicated obliquely more serious intention utilize sum next year than this. (3) When we argued in favour specific earmarking allocation Near Eastern states coming year State Dep[artmen]t appeared somewhat impressed. Main argument was Mideast states would be more attracted by Western proposals for defence cooperation if saw real chance increase actual strength. Dep[artmen]t also appeared interested in theme concentrating on construction, installation, projects. (4) Procedurally Berry explained matter left Department at this stage, is now before President, Lovett,[3] Harriman. My impression is that if any of these recommended specific earmark rather than permissive clause State [Department] would not resist. Accordingly we propose: (1) Early talks Pentagon and Harriman office. (2) Friends will see President on same question. Abe [Feinberg][4] has already done so with promising response. (3) Would be helpful if UK could be induced recommend Washington preferability specific earmark as against last year's vague formula, especially as inducement Middle Eastern states cooperate actively.[5]

Eban

47

1. ראה מס' 33.
2. ראה מס' 13 והערה 1 שם.
3. רוברט א. לווט, שר ההגנה של ארצות־הברית.
4. אייב פיינברג, איש עסקים, נשיא החברה האמריקאית לכספים ופיתוח לישראל (ה"בונדס").
5. אבן חזר והעלה את נושא הסיוע הצבאי בשיחה שקיים ב־15 בפברואר עם סגן מזכיר המדינה ג'יימס וב. הוא שב וביקש כי חוק הביטחון ההדדי לשנת 1952 ישונה ותהיה בו הקצאה מפורשת לסיוע צבאי למדינות המזרח התיכון, ובכללן ישראל. תגובתו של וב היתה שלילית, אך הוא ציין כי הפעם יש כוונה לממש את הסעיף בחוק המאפשר סיוע צבאי למדינות האזור שאינן מוזכרות במפורש בחוק. הוא יעץ לישראל להתעניין פחות בלשון החוק ויותר בסכומים שאפשר לקבל במסגרתו. (ראה אבן אל מחלקת ארצות־הברית, מברק W844, 15.2.1952, 93.01/2208/3.)

48

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Coded Tel. LI303 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 13 February 1952

On *Sar* [Foreign Minister]'s instructions today called on Eden informing him our consent principle that small British military mission civilian clothes should visit Israel.[1] I expressed our appreciation their agreement P[rime] M[inister]'s suggestion initial direct conversations between our two gov[ernmen]ts and said we shall expect as they suggest "clearer indications scope proposed discussion" before mission's arriv[al] Israel. I told Eden that while we fully agree their informing [Washington] DC this matter, we would not like French and Turkish gov[ernmen]ts be similarly informed. I explained that although our relations both gov[ernmen]ts most friendly we would wish discuss matters mutual interest with HMG on their merits without thereby establishing precedent under which if Egypt joins founder member MEC [Middle East Command] she would be entitled information vital our security. Eden said he fully understood and agreed.

He added they "most grateful" for our prompt and positive reply. He will immediately look into matter securing mission's despatch without unnecessary delay and would communicate terms reference soonest possible.

Passing to Anglo-Egyptian relations I enquired about progress made since Maher's accession to power explaining this question concerns us from both political and security aspects. Eden said not much tangible improvement relations as yet. Main difficulty Sudan on which he not ready compromise as otherwise troubles will shift from Egypt to Sudan where as undesirable from British point view as in Egypt. When I asked if this meant British and Egyptian points view reconcilable on Suez in relation to MEC, Eden replied that nothing definite been reached. He added he was urging USA, France and Turkey proceed meanwhile with MEC arrangements irrespective Egyptian attitude. I asked whether any truth reported intention HMG bring Arab countries into MEC through some collective arrangement based Arab League defensive pact, adding we should regard any such arrangement as threat our security since this pact essentially aimed against Israel.[2] Eden replied they fully aware this and

48

1. ראה מס' 39.
2. ראה מס' 46.

though "some Arab leaders" had made "certain proposals" along these lines, HMG had indicated to proposers their awareness anti-Israel nature pact. Concluding Eden said they would not support any proposals harmful to Israel and knew same attitude taken by USA gov[ernmen]t.

Before I left he mentioned his satisfaction our UN attitude Arab refugees which he regards as vital prerequisite for stabilizing conditions M[iddle] E[ast]. He expressed his satisfaction Sar's attending funeral[3] and himself suggested seeing him on his arrival.

Ross[4] present during part conversation which lasted thirty minutes.

Elath

49

שיחת ו. איתן – מ. דייוויס (בתל אביב, ב־13 בפברואר 1952)[1]
Meeting: W. Eytan – M. B. Davis
(Tel Aviv, 13 February 1952)

Report: 93.04/41/4 :דין־וחשבון

14 February 1952

Secret

1. *Transit through Suez Canal*[2]

Mr. Davis said that the State Department had asked him to see the Foreign Minister about this issue. The US attitude, as reflected in the Security Council Resolution, had remained consistent, and conscious of the Israel interests and world interests involved. In the Department's opinion, however, it would not be effective or helpful to raise the issue again at the Security Council, press it with the Egyptians or have it publicly discussed, in the present state of Anglo-Egyptian relations. In the considered judgment of the American Ambassador in Cairo, it was the desire of the new Government to make progress in reaching an understanding with the West, but it did not yet have solid ground under its feet, and the Wafd would gladly exploit any weakness on its part. The Canal shipping issue should be

3. שר החוץ שרת בא ללונדון לייצג את מדינת ישראל בהלוויתו של המלך ג'ורג' השישי שהתקיימה ב־15 בפברואר.
4. ארצ'יבלד רוס, מנהל המחלקה המזרחית במשרד החוץ הבריטי.

49

1. בשיחה השתתף גם מ. קומיי שרשם את הדין־וחשבון.
2. ראה מס' 45.

brought forward at a more opportune moment, in the meantime it should be limited to informal discussion with the sponsors of the original resolution. This was not a matter of appeasement but of practical politics.

Eytan replied that he understood that Mr. Sharett might want to discuss this with the Ambassador, and he did not propose, therefore, to go into it, except for one comment: We were also anxious to see the trouble in Egypt settled, and did not want to embarrass a delicate situation. We were most concerned, however, lest this particular issue be forgotten in the efforts to reach a general understanding with Egypt. The Ambassador gave an assurance that this was not intended. He would go further and say that it was hoped that any final bargain with Egypt would provide for the dropping of the blockade altogether, and an understanding between Egypt and Israel. Egypt should be persuaded that its best interests lay in turning its back on the sterile anti-Israel policies of the Arab League. There were other issues which were far more important to the Egyptians themselves; it might be possible to give them some degree of satisfaction on these other issues, which would make it easier for them to come to terms with Israel – for instance, on their desire to have the Sudan under the Egyptian monarchy. But Egypt must abandon the exploitation of its geographical and strategic position astride the Canal to interfere with world trade and to contravene the United Nations Charter.

He complained that the press and public opinion in Israel tended to defeatism, and showed distrust of Israel's best friends, and there was a constant suggestion that we would be let down in the dealing of the West with Egypt.

2. *Border Incidents*

He had been "authorised on an appropriate occasion" once more to stress the wider repercussions abroad of Israel's "recent invasions of Jordan territory and shootings and bombings". While expressing its gratification at the recent *modus vivendi* reached in the Israel-Jordan M[ixed] A[rmistice] C[ommission],[3] the Department hoped that Israel would not resume its "forceful tactics". He saw some parallel in the Huleh affair, where a series of incidents on both sides had led to a steady deterioration, and ultimately to the bombing of El Hamma and the Syrian attacks at Tel el Muteila.

Mr. Eytan referred to the Ambassador's talk on this subject with Mr. Sharett last month,[4] and asked whether these fresh representations arose from any new occurrences since then. The Ambassador looked slightly confused, and admitted that he was again referring to the same reprisal attacks at Beit Jala and elsewhere, but it had been thought fit to reiterate the Department's deep concern.

3. ראה הערת־עורך, עמ' 67–68.
4. ראה מס' 25.

Eytan emphasized that the *modus vivendi* to which Mr. Davis had referred had been brought about as a result of Israel pressure, and if the Ambassador went back over the history of the border situation, he would find that in every case it was Israel which had taken the initiative in pressing for agreed measures to cope with infiltration, whereas it had been the Jordanians who had held back. He mentioned a conversation which he had had a couple of days ago with the Senior Police Officer at Affule, who told him that since the new arrangements had come into force, infiltration across his sector of the border had stopped overnight, excepting for petty smuggling about which he was not very concerned. This corroborated what we had said all along, that the frequent organized raids across the border into our territory were carried out with the co-operation or at least with the connivance of the Jordan authorities, who could put a stop to it if they chose to do so. The responsibility for the situation recently should be laid mainly at their doorstep.

Comay referred to a remark by the Ambassador to the effect that the Israel Government accepted that there was nothing to do but pursue a policy of attacks and reprisals. If the State Department felt that way, they had not given due weight to the fact that the new arrangements to control the borders by co-operation between the two sides were the result of a deliberate Israel policy which had been persistently pursued. The Ambassador repeated that they had "expressed gratification", but etcetera etcetera.

3. *Jordan Waters*

The Ambassador recalled the statement made to him several times last year by Mr. Sharett and others, to the effect that Israel was fully willing to discuss with Jordan arrangements about the control and use of the Jordan waters. He also referred to the technical discussions on the whole problem which two members of his staff, Owen Jones[5] and Troxell,[6] had had with Israel experts. During his recent visit to Amman, his colleague there had asked him whether the Israel Government still felt the same way about direct discussions with Jordan on water questions, or about an international approach to the problems of the entire Jordan rift, on a technical and non-political basis. When asked to explain what was meant by an "international approach", he replied that this referred to the expressed desire of the Israel Government to draw into the discussion other neighbouring countries in whose interest it might be to consider joint exploitation of water resources.

Eytan said that as far as he was aware, there was no change in the Government's attitude.

5. אואן ט. ג'ונס, מזכיר ראשון בשגרירות ארצות־הברית בישראל.
6. אוליבר ל. טרוקסל, מזכיר שני וסגן קונסול בשגרירות ארצות־הברית בישראל עד דצמבר 1951.

4. *Israel–Syria Relations*

Mr. Davis said he had gained the impression in Damascus that the present Shishakly regime was a realistic one, which did not desire to make trouble over the Huleh issue, but might be prepared to have it settled. He regretted that last year we had not accepted the Syrian offer to negotiate about it, this being to his knowledge the only occasion on which Israel had been unwilling to enter discussions with the Arabs when an opportunity occurred. It is true that we had been prepared to have such talks on a much broader basis, but since for the Syrians that would have meant practically a peace conference, the matter was dropped. If the opportunity recurred, he would advise the Israel Government to enter such discussions, even if they knew in advance that the Syrians were seeking frontier rectifications which were inacceptable to us. In discussing the matter with his colleagues on the other side during his recent visit, he had tried to explain to them why Israel was unwilling to agree to anything which might adversely affect its vital water sources. He had also impressed upon them that the important thing was to get the two sides together and get them talking; they should then be left free to work out any agreement they could, without the United States committing itself to any particular solution or trying to bring pressure to bear upon either side regarding the details.

Comay referred to recent talks between officials of the State Department and of the Israel Embassy in Washington, in which it had been suggested by the State Department that the Syrians were now willing to negotiate, and even to consider dropping their claims in the area where our drainage operations were proceeding, in exchange for some satisfaction elsewhere.[7] After his recent visit to Damascus, could the Ambassador throw any further light on this? This pointed question did not produce any specific answer, but the general impression conveyed was that there was nothing immediate and tangible to communicate about negotiations, nor was there any reason to believe that the Syrians would give up their claim to advancing the frontier to the water line.[8]

The talk lasted 75 minutes.

M.S. Comay

7. ראה מס' 30.
8. ראה מס' 60.

50

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. LI310 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 15 February 1952

After Queen reception saw Eden his invitation with Eliahu [Elath] half hour. Responding my appreciation his reaction Eliahu's points yesterday[1] he confirmed they will not inform France, Turkey, without our consent and their opposition collective affiliation Arab States SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] basis security pact, also repeated they anxious expedite despatch mission. Replying my query stated question M[iddle] E[ast] defence will not be discussed Lisbon.[2] Self referred publicity French press alleged Cairo peace feelers towards Israel also *[Le] Monde* leader playing up Gaza strip theme this context,[3] asked whether they had any info[rmation]. Eden disclaimed knowledge former, said would inquire from Stevenson.[4] On latter what we heard from him and Allen African Div[ision][5] who then called in yielded following picture:

(a) Certain stage they considered this possibility.

(b) They assumed that if proposal mooted Egypt would want clear out and turn strip over to them.

(c) This would raise most difficult question title for which their jurists apparently found no solution.

(d) Anyhow they realized this feasible only with consent all concerned including Israel.

(e) They dead against becoming responsible 200,000 refugees.

(f) Their military against scheme account lack water, other drawbacks.

(g) Summing up they did not favour it.

Self took no stand on merits merely indicated such transfer would completely transform background armistice to which we party. From whole trend conversation clear their business with Egypt is not going too well. Eden hopeful tangible progress resettlement refugees under Blandford according G[eneral] A[ssembly] resolution and expressed appreciation our cooperation this regard.

Sharett

50

1. ראה מס' 48.
2. בליסבון עמד להתכנס ב־20 בפברואר המושב התשיעי של מועצת ברית נאטו.
3. ההצעה לרכז ברצועת עזה את הכוחות הבריטיים שיתפנו מאזור תעלת סואץ.
4. ראלף סטיבנסון, שגריר בריטניה במצרים.
5. סר רוג'ר אלן, ראש מחלקת אפריקה במשרד החוץ הבריטי.

51

א. קובובי[1] אל מחלקת מזרח אירופה
A. Kubovy to the East European Division

מברק מוצפן 404פ
נוסח נכנס: 130.09/2343/1

פראג, 15 בפברואר 1952

בהול

בתשובה ל־20.[2]

(א) קרוב לוודאי שאורן כלוא בצ'כוסלובקיה. (1) מתברר עכשיו כי ביום 3.1.52 הודיע איש מהימן לאחד מחברינו כי אורן נאסר. אולם הלה חשב כי התכוון לאורנשטיין. (2) ביום 9.2.52 הגיש מישהו הנראה בר־סמכא לאחד מעובדינו הצעה לפדיון השבויים ודיבר על שלושה החבושים הישראליים. מניחים שהתכוון לאורנשטיין, פורמנד ואורן.

(ב) אינני גורס את גירסת "הדור" אם כי אינני בטוח שאורן היה מספר לי על משא־ומתן כזה. אולם הוא מסר לי על פגישותיו בכנות רבה, ואינני רואה עם מי מהנפגשים בפראג יכול היה אורן להעלות בעיית הצטרפות מפ"ם לקומינפורם במקום מק"י. מאידך אינני שולל את האפשרות שמק"י התאמצה להבאיש בעיני בני־בריתה כאן את ריחו של אורן ואולי גם של אורנשטיין, אשר לדעת אחדים היו עסקיו כאן אחד מהמקורות החיוניים של תקציב מפ"ם.

(ג) מתקבל על הדעת כי ראשי האיגודים המקצועיים כאן החליטו לסלק לזמן מה את אורן: (1) מפני שהוא איים עליהם כי לא יסתיר בשובו לארץ את אכזבתו מהסתתם האנטי־ציונית ואנטי־ישראלית והוסיף כי יעשו עצמם ללעג ולקלס אם יכתירו את סלאנסקי כמנהיג ציוני. (2) מפני שחשדו בכשרותו בגלל קשריו ההדוקים עם הצירות, כי למרות הזהרותי היה שואל טלפונית מתי יכול להתייעץ אתי וכו'. אפשר גם שאחרי שיחתם האחרונה אתו, החליטו לעשותו לאחר מהעדים ב"משפט זקני ציון" שהכינו נגד סלאנסקי.

51

1. אריה ליאון קובובי, ציר ישראל בצ'כוסלובקיה ובפולין.
2. מברק של מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל בפראג, 14.2.1952 (תיק 130.09/2342/18), המוסר על פרסום בעיתון הערב "הדור", שלפיו ניהל מרדכי אורן משא־ומתן על הצטרפותה של מפ"ם לקומינפורם במקום מק"י; מק"י עצמה היתה אמורה להצטרף למפ"ם.

בשלהי 1951 נעצרו בצ'כוסלובקיה שלושה אזרחים ישראלים: שמעון אורנשטיין, איש־עסקים ששימש תקופת־מה נספח מסחרי בצירות ישראל, שמשון פורמנד, סוכן מסחרי ישראלי ששהה בצ'כוסלובקיה לצורך קניית מכונות לטקסטיל, ומרדכי אורן, שליח של מפ"ם בצ'כוסלובקיה. מאסרם של אורן ואורנשטיין היה קשור ככל הנראה במשפט הראווה הגדול שהוכן באותה הזמן נגד 14 מנהי־גים צ'כים, ובראשם רודולף סלאנסקי, המזכיר הכללי של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הצ'כוסלובקית, שנאשמו בבגידה, ריגול ושיתוף־פעולה עם הציונות והאימפריאליזם במטרה לערער את המשטר בצ'כוסלובקיה. אחד־עשר מבין הנאשמים היו יהודים — ראה הערת־עורך, עמ' 653–654.

מיום שנעצרו אורן ואורנשטיין עשתה צירות ישראל מאמצים להשיג מידע רשמי או ליצור קשר עם העצורים, אך שלטונות צ'כוסלובקיה לא הגיבו כלל על הפניות. אורן ואורנשטיין הועמדו למשפט בקיץ 1953 ונידונו, אורן ל־15 שנות מאסר ואורנשטיין למאסר עולם. פורמנד שוחרר ללא משפט לאחר שישב שנה במאסר.

(ד) האמתלה למאסרו ניתנה כנראה על־ידי כך שפג תוקף אשרתו הצ'כוסלובקית. הזהרתי בו בחומרה שלא יצא מבלי להאריכה מקודם, אולם הוא סמך על הבטחות ידידיו מהאיגודים.

(ה) אגב שמענו, כי אורנשטיין נאשם בניהול ריגול לטובת האמריקאים בקו פראג–וינה–מינכן וכי שיתף פעולה עם תעשיין צ'כי פיאלה. כמו־ כן שמצאו על פורמנד שלושה דרכונים.

(ו) את ההצעות הבלתי־רשמיות על פדיון השבויים אני מפרש בכוונה להיפטר עכשיו משלושת האסירים בלי נזק לפרסטיזה של צ'כוסלובקיה. ישנם סימנים של נסיגה מהתכ־נית המטורפת לנצל את מפלת סלאנסקי למשפט על הציונות ועל ישראל. הנסיגה היא לדעתי תוצאה מההלומה שקיבלה מדיניותה הבין־לאומית של ברית־המועצות על־ידי המאורעות בקהיר, מאסרי המנהיגים הקומוניסטים במצרים של עלי מאהר. מצרים התגלתה שוב כמשענת קנה רצוץ.

(ז) יש המתייחסים להצעת פדיון השבויים בחשדנות רבה ונוטים לראות בה פרו־בוקציה.

(ח) אם השערתי בסעיף (ו) נכונה, ימשיכו הצ'כים בחיפוש תחבולות כדי לא להודות ששלושת הישראלים נמצאים בכלא. ברוח זו אני מפרש את שלכם 30[3] ואת דבריו של סגן שר החוץ בורק אלי היום (בחלק הפרטי של שיחתנו) "ערכנו חיפושים אחרי אורן ולא מצאנו עקבותיו".[4]

(ט) אני מצטער על הידיעה ב"הדור" מפני שלדעתי רצוי לנצל את היעלמו של אורן לאיחוי הקרעים בחזיתנו הלאומית ולא לעמקם.

אם כבר הוחלט לדבר גלויות, אזי מן הראוי לגלות שאורן נפל קרבן לאומץ־לבו הציוני ומפני שהוא סירב להצדיק את הדין על עלילותיהם של שונאי ציון וישראל בצמרת הנוכחית בצ'כוסלובקיה.

קובובי

52

נ. בארו אל מ. שרת
N. Barou to M. Sharett

Orig.: 130.02/2417/4 :מקור

London, 19 February 1952

Private and Confidential

My dear Sharett,

I know that Nahum [Goldmann] has written a detailed letter to B[en]-G[urion][1] and I do not want to repeat anything. I will therefore give you

3. המברק לא אותר.
4. דין־וחשבון שלם מן השיחה בתיק 130.11/2494/3.

52

1. המכתב לא נמצא. על הנסיבות שקדמו לפגישות האלה ראה מס' 44 והערה 3 שם.

a short outline of the important elements of two conversations. You will receive a much more picturesque description of them when you are here at the end of the month.

Our first conversation, lasting an hour, took place on Sunday morning with Bruno's[2] assistant.[3] He is a very intellectual man, was for five years a lecturer at Harvard with Bruning,[4] and understands the problems very well. He was specially interested to know if the Jewish organisations were presenting a second collective claim. We assured him that this is not the case, but that we will demand legislation to put individual claims in order, and for the necessary financial and other adjustments connected with them.

(2) When we are able to make an estimate of the volume of individual claims which will not be presented, we will then demand that a proportion of the unclaimed rights, etc. should be settled with the Conference.

This explanation was received with great satisfaction and the second question was raised, whether it would be possible to deal with claims of Israel before coming to a definite conclusion on the other subject.

We emphasised that we considered it not only practicable, but absolutely necesssary. Mr. B[lankenhorn] undertook to give Alfred [Konrad Adenauer] this information and to prepare him for the conversation.

Our conversation with Alfred lasted for an hour in a very pleasant and helpful atmosphere. Nahum handled the matter extremely well and during this conversation Alfred clearly confirmed that their delegation will be ready to discuss and to handle the Israel claim, without waiting for legal and other discussions with the Conference. Alfred even made a joke that the lawyers of both parties would probably take a long time, and he did not see any reason why the Israel claim should not be dealt with straight away. He appreciated the fact that we put at their disposal the rough programme of deliveries and confirmed that all the operations should be handled only through his office via the Ministry of Foreign Affairs, and that he himself would deal with the Economic and Financial Ministries; he stressed that the negotiations would have his personal attention and the attention of his closest collaborators and he does not want them to get into the morass of the Financial or specialised Ministries.

Professor Hallstein[5] who attended the talk did not say much but when he intervened he was quite sympathetic and helpful.

A great part of the talk dealt with problems of philosophy of Jewish history and German culture, but I hope to tell you more of this at a personal meeting.

2. הכוונה להרברט בלנקנהורן, מנהל המחלקה המדינית בדרגה של שר במשרד החוץ של גרמניה המער־בית.
3. לא זוהה.
4. היינריך ברינינג, לשעבר קאנצלר גרמניה (1930–1932); החל מ־1939 פרופסור למדע המדינה באוניברסיטת הרווארד.
5. ואלטר האלשטיין, מזכיר המדינה במשרד החוץ הגרמני.

My own impression of the talk is that Alfred not only has not lost interest in the subject but apparently continues to consider it something in which he is personally interested and for which he would like to take historical credit.

During the conversation we also discussed the business side of the programme in the sense that it opens up interesting prospects for German industry in the Near East, and Alfred expressed his understanding and very great interest in this side of the operations.

Alfred confirmed that Professor Boehm[6] will be appointed head of the delegation. Professor Hallstein, who was a lecturer at Frankfort University, has given us very encouraging information about Professor Boehm who was dismissed from all his activities by the Nazis and went back to the University only in 1946. We understand that Professor Boehm is a man of considerable scientific authority and of good personal standing among the intellectual and democratic part of the present-day German community.

It was a curious coincidence that of the five people who took part in the conversation, four were students at Heidelberg.

Mr. Shinnar, who will deliver this letter to you, will tell you more about the conversation as he spent two hours with Nahum [who] gave him a detailed report of it, and he also spent some time with me.

I have a message from Bonn that the man who is working on our plan and has to prepare counter-proposals (whom I know personally very well) would like me to be there on the 26th for a day or two to discuss the position with him. If I am sure that he will be ready I will fly over and try to meet Nahum on the 28th in Paris and send through him all the information available.

I hope to see you here at the beginning of next month.

Kindest regards, Yours very sincerely,

N. Barou

53

תזכיר של מ. שרת
Memorandum by M. Sharett

130.02/2414/1

[תל אביב] כ"ג בשבט תשי"ב
19 בפברואר 1952

שיגור המנהל הכללי לביקור בניו דלהי איננו הניסיון הראשון שעשינו לקדם את תהליך יצירתם של קשרי קבע בינינו ובין הודו על־ידי ביקור חד־פעמי.

6. פראנץ בהם, משפטן, דיקן של אוניברסיטת גתה בפרנקפורט; ממארס 1952 — ראש המשלחת הגרמנית למשא־ומתן על השילומים.

בראשית סתיו 1950 הצעתי לראש הממשלה כי נפנה לממשלת הודו ונציע לה כי ראש ממשלתנו יבקר בניו דלהי לשם פגישת היכרות אישית עם נהרו. ראש הממשלה הסכים לכך ונקבע בינינו כי אם תבוא תגובה חיובית מצד הודו יתקיים הביקור לאחר העצרת, בינואר או בפברואר 1951. כן נקבע כי אם מאיזו סיבה שהיא לא יוכל ראש הממשלה להיעדר מהארץ יסע שר החוץ במקומו.[1]

הכוונה היתה לשוות חגיגיות מיוחדת לפגישה הבלתי־אמצעית הראשונה בין ישראל והודו ולמצוא תחליף מכובד, אם גם חד־פעמי, לקשירת הקשרים הדיפלומטיים הסדירים וההדדיים אשר היה ברור כי אין הודו עדיין מוכנה להם. עם זה היתה קיימת התקווה כי דווקא ביקור רם־מעלה כזה עשוי לקרב את קשירת קשרי הקבע.

קיבלתי על עצמי לתהות בעניין זה על קנקנה של ממשלת הודו בהזדמנות פגישו־תינו עם נציגיה בעצרת. נפגשתי יחד עם השגריר אבן לארוחת־צהריים בניו יורק עם קסקאר, סגנו של נהרו לענייני חוץ.[2] אותה ארוחה סודרה למעשה ביזמתו של קסקאר אשר הביע רצון להיפגש עמדי. לכתחילה עמד להשתתף בה גם סיר בנגאל ראו, הנציג הקבוע של הודו באו"ם, אבל הוא לא היה בקו הבריאות אותו יום.

קסקאר גילה, מהתעוררות עצמו, עניין רב בפיתוח היחסים בין שתי המדינות. שאלתיו אם הם מוכנים לקשרים דיפלומטיים סדירים. תשובתו היתה כי אין זו אלא שאלת תקציב בלבד ולכן מוכרח הדבר להידחות עד לשנת התקציב הבאה. אמרתי לו כי צץ אצלנו רעיון כי אולי מוטב להקדים ביקור חד־פעמי למשא־ומתן על הקשרים הדיפלומטיים. אמר כי זהו רעיון מצוין. אמרתי כי אם תגובתם תהיה חיובית, יהיה ראש ממשלתנו מוכן בעצמו לבוא, ואם טרדותיו לא יניחו לו, אבוא אני במקומו. שוב באה תגובה נלהבת. אמרתי כי לא נפנה רשמית בעניין זה אם לא נדע מראש כי הדבר רצוי לממשלת הודו. קסקאר שאל אם רצוני כי יברר את העניין. אמרתי כי אודה לו מאוד על כך והוא הבטיח להתקשר מיד עם נהרו ולהשיבני דבר עוד בימי העצרת. כעבור שבוע או עשור ראיתיו באחת מקבלות־הפנים ואמר לי כי טרם קיבל תשובה ועוד לא היה סיפק לתשובה להגיע. כעבור ימים אחדים שמעתי כי נסע. הוא ביקר בכמה מבירות אירופה. משתים מהן — פאריס ורומא — הגיעוני הדים חיוביים ביותר על התרשמותו מאותה שיחה, שבאה לידי ביטוי בפגישותיו. בינתיים חלפו שבועות ללא קול וקשב. בארוחה אצל בנגאל ראו, סמוך לסיום העצרת, ביקשתי מאחד מעוזריו של ראו לשלוח שדר אישי לקסקאר בשמי כי אחת היא מה התשובה, לא ייתכן כי שאלתי תישאר ללא תשובה. אין לי כל ספק כי השדר נשלח לתעודתו. שום תשובה לא הגיעה.

בהיותי בוואשינגטון באביב 1951 נפגשתי בארוחת־צהריים שסודרה בשבילי על־ידי מחלקת המדינה עם שגרירת הודו, הגב' פאנדיט (מלבד אנשי השלטון של ארצות־הברית וחברי הסגל שלנו הוזמנו לאותה ארוחה שגרירי אנגליה, צרפת והודו). עם תום הסעודה ניגשה אלי גב' פאנדיט ושאלה אם עוד אהיה בוואשינגטון ואם אהיה פנוי לפגישה, באשר רצונה לשוחח אתי. אמרתי כי אשמח מאוד להיפגש ואדאג כי שגרירותנו תודיע לה על מועד בואי. כעבור ימים אחדים הייתי שוב בוואשינגטון וסידרתי כי הגב' פאנדיט

53

1. הודו הכירה בישראל ב־16 בספטמבר 1950, אך בד־בבד עם ההכרה הודיעו ההודים באורח לא־רשמי כי אין בכוונתם להחליף נציגים דיפלומטיים; הנימוק שניתן היה תקציבי — ראה כרך 5, הערת־עורך בעמ' 542.

2. ראה שם, מס' 396.

תדע על־כך. נתקבלה הזמנה בשבילי ובשביל השגריר אבן והיועץ קרן לבוא לשגרירות הודו למסיבה. ביום המיועד נתקבלה הידיעה על מות פאטל.[3] לרגל האבל ביטלה השגרירות ההודית את המסיבה אבל לנו הודיעו כי הגב׳ פאנדיט מזמינה אותנו לבוא בכל־זאת באותו יום בשעה אחרת. הלכנו שלושתנו ונתקבלנו על־ידי השגרירה ושניים מחבריה במשרדה. חילופי הדברים הראשונים נסבו כמובן על אישיותו של פאטל ותפקידו בתנועה. ציפיתי לאיזה פתח דבר מפי המארחת, אך נסתם כל חזון. היא לא נקטה שום יזמה בשיחה ולא הצהירה מצדה דבר. בלית ברירה גלגלתי את השיחה על הבחירות של הודו וסיפרתי על הבחירות אצלנו. משהינו קרוב לשעה קמנו ללכת ויצאנו תוהים על התעלומה. נוכח אופיה של השיחה נבצר ממני להבין את טעם פנייתה אלי בארוחת־הצהריים של מחלקת המדינה. האמנם קיבלה קודם הוראה למסור לי משהו ואחר־כך באה הוראה שנייה המבטלת את הראשונה? לא היה כל טעם לשגות בניחושים ולא היתה ברירה אלא לצרף את החידה הזאת לאוצר הסודות והרזים של אסיה.

לכתחילה שיערתי כי אשמע מפי הגב׳ פאנדיט תגובה — ודאי שלילית, אבל מנומקת — לרעיון שהצעתי לקסקאר. משנכזבה גם תוחלת זו לא נשאר לי אלא לבוא למסקנה כי תפסתי מרובה בהצעתי והפחדתי את נהרו במעשה מדיני מפוצץ יותר מדי. מכל מקום, לאחר כשלונה של ההצעה ההיא היה ברור כי עלינו לשהות תקופת־מה בטרם יהיה יאה לנו לחדש יזמה באותו כיוון. לא נטיתי ואינני נוטה גם כיום להציע להודים הקמת צירות ישראלית בניו דלהי ללא כל הדדיות מצדם. דומני כי המעט שעלינו להשיג תמורת הקמת צירותנו היא האמנת נציגם באנקרה גם אלינו. לא הרי צירותנו בדרום אפריקה, שאין לה צירות מקבילה אצלנו, כהרי צירות שנקים בניו דלהי: בדרום אפריקה יש לנו ציבור יהודי רב־ערך אשר אין לממשלת דרום אפריקה נכס דומה לו בישראל. אמנם אנו מעוניינים בהידוק קשרינו עם הודו יותר משהיא מעוניינת בהידוק קשרים אתנו, אבל זוהי עמדה של חולשה בשבילנו אשר מוטב לנו להסוותה במידת־מה ולא תצמח לנו שום ברכה מהבלטתה היתירה. נשארתי אפוא בדעתי כי עלינו קודם־כל לנסות להגיע לידי ביקור אשר יוכל לשמש הזדמנות לבירור כל האפשרויות הבאות בחשבון ולפי תוצאות הבירור נקבל החלטה. מתוך שיקול זה נולד הרעיון על ביקורו של המנהל הכללי העומד עכשיו לצאת לפועל.

בינתיים היתה לי בפאריס שיחה ממושכת עם פאניקאר, שגריר הודו בפקין, היסטוריון הודי בעל שם וציוני משוכנע. דיברנו הרבה על בעיותיה של סין, אבל סיפרתי לו גם על השתלשלות העניינים בינינו ובין הודו. הוא התרגש מאוד והבטיח לכתוב לנהרו וגם ״לאיים״ עליו כי בביקורו בניו דלהי בדרכו חזרה לפקין ידבר אתו משפטים בעניין זה. כשפניתי אחרי־כן לבנגאל ראו ונמלכתי בדעתו אם להעביר את ההצעה על ביקור המנהל הכללי באמצעותו או לעשות זאת במברק ישיר לניו דלהי, נהג זהירות ומתינות רבה. בתחילה אמר כי יתייעץ עם חבריו במשלחת ואחר ישיבני דבר. משנמלך הודיעני כי מוטב לשלוח מברק ישיר אבל כדאי להראות לו את הנוסח תחילה, שמא יהיה לו מה להעיר. משהראיתי לו את הנוסח נמלך בדעתו ובא לידי מסקנה כי מוטב לי להשהות את המברק עד אשר יפנה הוא עצמו לניו דלהי ויברר את הסיכויים, שמא תבוא תגובה

3. ו. פאטל, מראשי מפלגת הקונגרס בהודו וממלא־מקום ראש הממשלה, נפטר בדצמבר 1950. נראה ששרת מערב כאן פגישות אחרות.

שלילית. בשמחה מסר לידי כעבור יומיים–שלושה את גוף המברק שקיבל ממשרד החוץ שלו ובו תשובה חיובית.

רשמתי את כל הדברים האלה לזכרון ולהסברת ההשתלשלות.

בהסכמתו המהירה של נהרו הפעם לביקורו של נציג ישראל ובהזמנתו האדיבה למנהל הכללי להיות אורחה של ממשלת הודו בימי ביקורו יש ודאי לראות גם שיפור היחס אלינו שחל במשך הזמן אצל נהרו, גם רצון לכפר על ההתעלמות הבלתי־אדיבה מההצעה הקודמת, גם מעין הדגשה כי הם נענים הפעם משום שבאנו בהצעה המתקבלת על הדעת.[4]

מ.ש.

54

הצהרה של שגריר ארצות־הברית מ. דייוויס
Statement of the U.S. Ambassador M.B. Davis

Copy: 130.20/2485/2 :העתק

22 February 1952

Statement of Ambassador Monnett B. Davis regarding
the negotiations of an agreement for assistance to
Israel under the Mutual Security Act of 1951 of the
United States of America

Assistance to Israel under the Mutual Security Act of 1951[1] has already commenced provisionally on the understanding that a more formal agreement on the subject will be concluded. Today's meeting inaugurates discussions to this end. When the details have been worked out to the satisfaction of both Governments, the resultant agreement will be signed in Tel Aviv.

The keynote of the Mutual Security Program is cooperation. It is based on the sound principle of mutual effort and self-help. It is designed to assist

4. ראה מס' 71.

54

1. הדברים נאמרו בטקס שנתקיים במשרד החוץ לרגל התחלת המשא־ומתן על המענק לישראל לפי חוק הביטחון ההדדי. בפתיחת הטקס אמר שר החוץ שרת: "תמיד האמינה התנועה הציונית כי שיבת העם היהודי לארצו פותרת בעיה עולמית בת דורי־דורות, ולכן ראויה היא לעזרה בינלאומית. אמונה זו התאמתה בימינו הודות לשתי תמורות שחלו בעת ובעונה אחת: קמה מדינת ישראל, שיש בסמכותה לקבל עזרה בינלאומית, ובו בזמן נקטה המעצמה הדמוקרטית האדיבה, ארצות־הברית, שיטה של עזרה למדינות הזקוקות לשיקום חייהן הכלכליים." דברי תשובתו של השגריר דייוויס מובאים להלן.

על חוק הביטחון ההדדי ראה מס' 13 והערה 1 שם. לפי הסכם ביניים שנחתם בדצמבר 1951 (ראה כרך 6, מס' 517) שולמו לישראל 25.7 מיליון דולרים לפי סעיף 205 ויתרת הסכום נועדה לתשלום עם החתימה הסופית של ההסכם וקביעת פרויקטים ספציפיים לקליטת עלייה. לצורך פיקוח וניהול כספי ההקצבה הקימו האמריקאים בישראל מנהל סיוע בראשותו של ברוס מקרניאל. ההסכם הסופי על המענק לפי חוק הביטחון ההדדי נחתם בתל־אביב, ב־27 בפברואר 1952. ראה גם מס' 47, 56.

in expanding the supply of food and other basic necessities. Specific projects will be shaped to fit the most urgent needs of this country. While the representatives of the United States will assist in carrying out the program and will review projects to ascertain whether they come within the categories authorized by the Mutual Security Act, it is the Government of Israel which will propose the scope and character of the projects and assume responsibility for the utilization of the funds available in the solution of economic problems.

55

א. לבבי אל מ. שרת
A. Levavi to M. Sharett

מקור: 130.11/2507/2

[תל אביב] 25 בפברואר 1952

אישי-כמוס

להלן הסתייגויות מסוימות לגבי הערכתו של ציר ישראל בברית־המועצות את שיחתך עם וישינסקי.[1]

א. קשה להניח כי בשאלה יסודית למדי כהשאלה היהודית בברית־המועצות עלול היה וישינסקי להשמיע משהו שונה ממה שהשמיע אילו נפגשת עמו במסיבות חיצונית אחרות (לא אחרי הצבעה שהרגיזה אותו, או ביחידות). הרי האיש אינו מגבש דעות עקרוניות בכלל אלא רק מבטא אותן. ודאי שאינו קובע עמדה עקרונית על סמך תגובה רגשנית חולפת או אף בתוקף שיקול שבתחום הטכסיס הזעיר שבין הצבעה לבין חברתה.

ב. כל עוד ישראל היא מחוץ לגוש הסובייטי וכל עוד קיימת אהדה לישראל בקרב יהדות ברית־המועצות הרי תהווינה עובדות אלו, במסגרת המסיבות העולמיות הקיימות, גורם המעורר חשד בפוליטביורו. ייתכן ואחת הראיות המשכנעות ביותר לכך הוא יחס הפוליטביורו לכל רמז של גילוי לאומי אוקראיני או אסטוני או יאקוטי וכו' אשר איננו לפי הקו הרשמי (לא חס וחלילה בניגוד לקו הרשמי אלא אינו נכלל בתחום ההנחות אשר נוסחו ואושרו במפורש ולפרטיהן על־ידי הפוליטביורו). איננו רשאים אפוא לייחס לתנודות מדיניות החוץ הישראלית השפעה חשובה על מדיניותו היהודית של הפוליטביורו.

ג. סבורני שסיכום העמדות היהודיות השונות כלפי ישראל המצויות בברית־המועצות הניתן במכתבו הנ"ל של הציר לקוי בחד־צדדיות. איני גורס כי "יהודים פשוטים ופרימיטיביים" רואים אותנו תמיד באספקלריה של "פראבדה". יש כאלה אך אין לראות באלה דווקא את הנציגים הטיפוסיים של הכלל. תהי זאת ראייה סובייקטיבית פסימית למעלה מהמידה. לא זאת בלבד שקיימות דוגמאות לרוב הסותרות הנחה מעין

55

1. ראה מס' 40.

זו. על הכול חייבים אנו לזכור כי תנאי המשטר נותנים אותותיהם במסגרת כל שיחה כמעט המזדמנת לנו בברית־המועצות, ובפרט בשיחות המקוטעות: הפחד והחשד, ההרגל שהפך טבע אך בכל־זאת אינו נוגע אלא לביטוי החיצוני והשטחי בלבד — מהפה ולחוץ; אלה, ולא ההכרה או הנטייה שבלב, מסבירים את מרבית הטענות אשר הטיחו בפנינו פה ושם.

זאת ועוד. כל עוד איננו ברשות הקומינפורם לא נזכה לכך, בתקופה הנוכחית במדינ־יות העולם והקומינפורם, כי יפרסמו טובות עלינו בברית־המועצות. מדינה כזו איננה. לדוגמה: הודו, שבדיה, שוויצריה וכו׳. הברירה היא אך ורק בין דברי ביקורת מרובים וחריפים יותר או מועטים יותר. כידוע יש הגורסים אפילו כי כלפי יהודים נועד לעתים ערך חיובי מסוים לעצם הזכרתה של ישראל ולו לגנאי.

שלישית, קיימת אצל יהודים לא מעטים בברית־המועצות נטייה אשר ייתכן ומעוד־דים אותה על־ידי הפצת שמועות מכוונת, להטיל את האחריות להחרפתה של הבעיה היהודית בברית־המועצות על גורמים ישראליים (למשל: ״גולדה״). לפנינו תהליך נפשי אשר יש להסבירו לפי כללי הפסיכולוגיה ולא לפי כללי ההיגיון המנתח באופן אובייק־טיבי ומדויק את המציאות כמו שהיא. רוצה לומר: תופעה מצערת זו המכניסה טריז מסוים בין יהודי ברית־המועצות לבין ישראל אין לבטלה על־ידי אי אלו הצבעות במליאת או״ם. מגע ישיר בלבד עם יהודים בברית־המועצות עשוי לחזק זיקתם לישראל, עשוי לערער עד היסוד את השפעתה של ההסברה הסובייטית בדבר ישראל ולרפות את התסביך הנפשי הדוחף לחיפוש אחרי ״שעיר לעזאזל ישראלי״ בו אפשר יהיה לתלות את קולר הצרות היהודיות בברית־המועצות.

מכאן תכנית מדיניותנו הנוכחית בעניין יהדות ברית־המועצות: א. בתחום הדיפ־לומטי. לקיים את בעיית העלייה בתור בעיה פתוחה. ב. חתירה זהירה אך נמרצת לכל צורה של מגע ישיר. ג. לזכור כי עליית יחידים עשויה לעורר הדים חזקים ורצויים בין אחיהם הכלואים.

ד. ואשר למציאות האובייקטיבית. לפני כשנתיים גירשו הסובייטים יותר מעשרת אלפים אזרחים יווניים מהקווקאז לסיביר. לא חסרו שמועות על גירושי יהודים, באשר הם יהודים, ממקומות שונים. לפי מיטב ידיעותינו לא נתאמתה עד כה אף שמועה אחת מבין אלו. הבעיה המטרידה אותנו מקופלת בהרהור: שמא עלול הדבר, או משהו דומה לו, להתאמת ביום מן הימים וזאת כתוצאה ממדיניות חוץ ישראלית מסוימת?

קו הפוגע ביהודים קיים ממילא בברית־המועצות והוא החל מתגבש עוד בטרם קמה מדינת ישראל. הייתכן שקו זה יחריף באופן קיצוני בגלל מדיניות חוץ ישראלית מסוימת?

איש אינו מסוגל להשיב על שאלה זו בוודאות. כיום לא יוכל אף סטאלין בכבודו ובעצמו לקבוע מסמרות בנידון זה. ברור בכל־זאת כי הגורמים העיקריים המשפיעים על גורל היהדות בברית־המועצות הנם: התפתחות המצב הבינלאומי והתפתחות המצב בברית־המועצות. ואילו תזוזות מדיניות החוץ של ישראל עשויות להוות גורם משני מאוד בלבד.

א. לבבי

56

שיחת מ. שרת – מ. דייוויס (בתל אביב, ב־27 בפברואר 1952)
Meeting: M. Sharett - M.B. Davis (Tel Aviv, 27 February 1952)

דין וחשבון: 130.02/2415/1

א' באדר תשי"ב
27 בפברואר 1952

השגריר דייוויס ביקש לראותי דקות מספר לפני חתימת ההסכם על הענקה.[1] הוא בא להעיר שתי הערות: ראשית, כי צריך שיהא ברור לנו כי ההסכם מחייב "חילוף ידיעות" מלא. כוונתו היתה לאספקת ידיעות מצדנו על פרטי מצבנו הכלכלי. הוא הסתמך על הפגישות התדירות של מק־דניאל וג'ונס עם נציגי ממשלתנו וציין בסיפוק את האמון שגילו אנשינו כלפיהם. ההערה השנייה באה להדגיש כי כספי ההענקה מיועדים לתכנ־יות מסוימות אשר הוסכם עליהן והדבר צריך להיות ברור לא רק לממשלה אלא גם לציבור. שוב ציין בסיפוק כי עד כמה שידוע לו מבין הציבור את הדבר.

השיחה נתגלגלה בקצרה על סיכויי ההתקדמות לקראת שלום עם המדינות הערביות, למשמע ההדים המגיעים מקהיר.[2] סיפרתי לשגריר כי נעשה ניסיון מצד ממשלת ירדן לברר אצלנו כיצד אנו מפרשים את המפנה הזה. הוספתי כי מצדנו הננו עושים מאמצים להגיע לחקר העניין.

דייוויס חזר לנושא החביב עליו והוא הנזק שגרמו מעשי התגובה שלנו בגבול ירדן.[3] משראה כי כמקודם אין אני נוטה לקבל גרסתו הוסיף על דברי השגרה תגלית חדשה: מעשים אלה הם שהניעו את ירדן להצטרף לברית הביטחון הקיבוצית של החבר הערבי.[4] הדגיש כי הוא מוסר לי את הדבר בכל הכמיסות ועל אחריותו האישית, כיוון שלא קיבל כל הוראה להודיע לי זאת, אבל זוהי ההסברה של נציגות ארצות־הברית ברבת־עמון לשינוי שחל בעמדת ירדן כלפי ברית הביטחון.

אמרתי כי כשלעצמי פירשתי את ההצטרפות כגילוי מדיניותו של משטר טלאל–אבו אל־הודה להזדהות עם הליגה בשדה מדיניות החוץ. השגריר היה בשלו כי רק המעשים שלנו בגבול גרמו לכך. אמרתי כי על־כל־פנים המצב בגבול החמיר מיום ליום ונשקפה סכנה של התפרעות כללית. השגריר ענה כי מבחינתו של רב־אלוף ידין אולי תוקן מצב הביטחון לחודשים מספר, אבל מבחינתי אני נדחה שעון השלום אחורנית לזמן רב. אמרתי כי סיפורו מעניין ביותר ואם הוא אמיתי הריהו גם מאלף; על־כל־פנים, בפגישות האחרונות עם נציגי ירדן לא באה לידי ביטוי מצדם שום טינה או רוגזה; להיפך, הם גילו שוב רוח של שלום.[5]

56

1. ראה מס' 54 והערה 1 שם. הנוסח המלא של הסכם המענק לפי חוק הביטחון ההדדי בתיק 93.03/3063/11.
2. ראה מס' 57, 64.
3. ראה מס' 49.
4. ראה מס' 46 והערה 1 שם.
5. ראה מס' 8 והערת־עורך בעמ' 67–68.

57

מ. פישר אל ג. אבנר
M. Fischer to G. Avner

Copy: 93.02/164/9 :העתק

Paris, le 27 février 1952

Strictement Confidentielle

Par un ami qui se trouve en Egypte j'ai appris que Yassine Serragueddine, Président de la Commission des Affaires Etrangères du Parlement égyptien et frère de Fouad Serragueddine, secrétaire général du parti wafdiste, désirait me voir. Vous savez certainement que Divon a été en rapport avec lui.

Des son arrivée à Paris Yassine Serragueddine a fait savoir à M. Leviant,[1] qui lui avait été indiqué en Egypte, qu'il désirait le voir. Il lui a expliqué ses idées et a dit qu'il désirait me voir ajoutant qu'il devait partir le lendemain pour l'Allemagne mais que si j'acceptais cette entrevue il ajournerait son voyage. J'ai accepté et il m'a invité à déjeuner avec lui le 26-II dans son appartement au George V. – Avant d'aller au déjeuner, j'avais appris de M. Leviant que l'idée générale de Yassine était d'obtenir de nous un soutien financier pour mener une propagande en faveur d'un rapprochement égypto-israélien dans la presse et dans le Parlement égyptiens.

Yassine Serragueddine m'a fait l'effet d'un homme très satisfait de sa personne, en particulier de sa sagesse politique et de ses activités commerciales comme représentant de grosses firmes américaines (Coca-Cola, Lucky Strike, automobiles). Il n'a pas manqué de faire remarquer combien son influence dans la presse était grande, non seulement du fait qu'il "contrôle" cinq journaux et hebdomadaires mais également en tant qu'annonceur de firmes américaines. Par contre, j'ai eu l'impression qu'il était très sincère en ce qui concerne les limites de ses possibilités: il n'est pas venu me dire que ses idées personnelles avaient été explicitement approuvées par qui que ce soit et s'est simplement borné à m'indiquer les raisons pour lesquelles il pensait que la situation était favorable à la pénétration de ses idées dans différents milieux.

Yassine m'a d'abord révélé que le fameux article sur le rapprochement israélo-égyptien était dû à son initiative privée et avait eu pour but de vérifier la réaction de l'opinion en Egypte.[2] Ne voulant pas donner

57

1. ככל הנראה ישראל לוויאן, מהנדס ואיש־עסקים צרפתי, מזכיר כללי של לשכת המסחר ישראל–צרפת.
2. הכוונה להצהרה מפיו של יאסין סאראג אד־דין שהופיעה באל־אהרם ב־17 בפברואר, לאמור משא־ומתן עם ישראל אינו בהכרח הכרה בה, אלא ניסיון לפתור בעיות התלויות ועומדות בין שתי המדינות במסגרת הסכם שביתת־הנשק והחלטות האו"ם — ראה מס׳ 64.

l'impression qu'il se mettait en flèche dans la question israélienne, il a suscité une déclaration de Ahmed Choukeiri dans le but de faire connaître ses idées à lui en la commentant. Il a ensuite demandé au "Journal d'Egypte" la publication de cette déclaration et le fait que ce journal, qui est le journal de Palais, y ait consenti est pour lui l'indication que l'entourage du roi n'est pas opposé à ses idées. Il a ensuite essayé de faire publier la chose dans différents journaux. Certains journaux arabes s'y sont refusés, d'autres se sont bornés à la mentionner sans commentaire en 4 lignes, mais *El Ahram* en a fait la publication avec des commentaires supplémentaires de Yassine (cela doit avoir été entre le 16 et le 18 février).

Yassine a vu Hafez Afifi, le nouveau chef du Cabinet du roi, et il lui semble qu'on peut compter sur ses bonnes dispositions. En ce qui concerne son frère Fouad, il affirme que ses idées sont certainement identiques aux siennes mais qu'il n'ose pas en faire état de peur de compromettre sa situation dans le Wafd. En ce qui concerne la personne du roi, Yassine avoue ne rien savoir sur ses dispositions personnelles.

Yassine croit que la situation actuelle est favorable. D'abord parce que la vindicte populaire est dirigée contre les Anglais. D'après lui, le calme qui règne ne doit pas faire illusion. Il est dû à l'existence de la loi martiale et au fait que le Wafd ne veut pas être accusé d'être la cause d'un échec des négociations anglo-égyptiennes tant que celles-ci resteront dans le cadre de l'assurance donnée par Ali Maher de ne pas dévier des principes essentiels qui avaient guidés Nahas Pacha.

Yassine croit que la solution au problème anglo-égyptien dépend en grande partie de l'influence américaine aussi que les Américains hésiteront à s'engager dans l'exécution de plans de développement en Egypte tant que la question israélo-égyptienne n'aura pas été résolue. Des deux points de vue, de la lutte contre l'Angleterre (avec qui un accord doit être trouvé, estime-t-il) et du rapprochement avec l'Amérique l'accord avec l'Israël est nécessaire. "A mon avis, a-t-il dit, avant de s'engager dans la lutte contre l'Angleterre l'Egypte aurait dû faire la paix avec Israël".

En conclusion, Yassine dit qu'en gagnant la presse (avec une aide financière) et en augmentant (également avec une aide financière) le nombres des parlementaires deja inféodés à Serragueddine (30 à 40, dit-il) it croit que l'atmosphère pourra être créée qui permettrait à des négociations israélo-égyptiennes d'être initiées.

J'ai fait remarquer à Yassine qu'en admettant que l'atmosphère favorable puisse être créée, encore celle-ci ne pourrait-elle être utile que s'il se trouvait un Gouvernement prêt à en faire usage dans le sens désiré par lui. L'essentiel, à mon avis, était de savoir d'abord si le Palais et le gouvernement d'Ali Maher étaient prêts à suivre une politique de rapprochement avec Israël. J'en ai profité pour souligner tout ce que l'Egypte elle-même avait à gagner à un rapprochement, non seulement dans le domaine de la sympathie américaine mais également dans celui d'avantages très concrets, tels que celui des relations économiques. Yassine a immédiatement convenu que ma remarque était "very clever"

et, cette idée étant acceptée sans discussion, nous avons examiné quels seraient les moyens d'obtenir des assurances préalables du côté Palais et du côté Gouvernement, avant même de mettre à l'étude la question de l'opinion parlementaire et publique. Voici une ligne possible qui a été envisagée en fin de conversation: il faudrait que l'ambassade américaine au Caire, se basant sur l'article contenant la déclaration d'Yassine au Journal d'Egypte et les autres articles ayant fait suite, prenne contact avec Ali Maher, lui fasse comprendre sa satisfaction de cette indication de changement d'attitude et pose clairement la question à Ali Maher. L'ambassade américaine pourrait indiquer à Ali Maher son intention de prêter ses bons offices pour l'initiation de négociations israélo-égyptiennes à condition de recevoir du Gouvernement égyptien une assurance formelle concernant ses intentions. Dans ce cas, Yassine estime qu'il serait certainement consulté et qu'il serait en mesure de compléter lui-même les informations que nous recevrions des Américains.

J'ai dit à Yassine que je soumettrais ses idées à mon Gouvernement. Il va en Allemagne pour quelques jours et rentrera ensuite en Egypte, après avoir passé 24 heures à Paris.[3]

Au cours de la conversation, Yassine m'a dit qu'il avait tâté le terrain auprès de l'ambassadeur d'Irak au Caire. Celui-ci lui avait dit que l'attitude envers Israël n'avait pas changé mais que si l'Egypte modifiait son attitude l'Irak suivrait certainement.

MF

58

ש. דיבון אל לשכת שר החוץ
Sh. Divon to the Bureau of the Foreign Minister

העתק: 93.08/356/18

תל אביב, א' באדר תשי"ב
27 בפברואר 1952

כמוס-אישי

הנדון: שיחה עם אחמד ביי טוקאן

להלן עיקרי הדברים של שיחה עם אחמד טוקאן שהתקיימה ביום 25.2.52 בשער מנדל-באום. הפגישה אורגנה לאחר שגנרל ריילי הודיע שאחמד טוקאן מבקש להיפגש אתי ולשוחח בעניינים מדיניים – היינו:

1. לפני מספר שבועות אמר ראש ממשלתו לטוקאן שהוא חושב על אפשרות העלאת בעיית יחסי ישראל-ערב ופתרון בעיית הפליטים במועצה הקרובה של הליגה העומדת

3. ראה מס' 59.

כידוע להתכנס ב־29.3.52 בקאהיר. אבו אל־הודא ציין שעדיין לא גיבש לו עמדה בעניין זה אולם הוא חושב לשוחח על הבעיה עם נציגי מדינות ערב בזמן מושב מועצת הליגה.

2. בזמן האחרון החלו להגיע ידיעות ושמועות על שינוי עמדת המצרים כלפי ישראל ועל נטייה להגיע להסדר.[1] הפרסומים השונים סביב נושא זה עוררו התעניינות רבה בירדן והתגובה לאפשרות של משא־ומתן ערבי–ישראלי לא היתה שלילית.

לאחמד טוקאן נראה שייתכן שאווירה זו נוחה לנסות לקדם את פתרון בעיות ישראל–ירדן וישראל–ערב, ומושב הליגה עשוי לתת הזדמנות לחילופי דברים בנושא זה.

3. אין לטוקאן שום הצעה או תכנית מסוימת אולם הוא חושב שבשלב זה חשוב לחדש את המגע ולהחליף דעות על המתרחש.

4. באשר לבעיות אחרות אמר שחוגי הצבא נוטים לקבל את תכנית חלוקת השטח של לטרון ויש סיכוי שגם המדינאים יקבלוה. לעומת זאת הדגיש שבעיית הר הצופים היא אצלם בבחינת טאבו ואיננו חושב שהירדנים יעיזו לקבל את השקפתנו בפרשה זו.[2]

5. אגב שיחה על איחוד עיראק–ירדן אמר שדברינו על תגובה ישראלית במקרה של ביצוע האיחוד עשו רושם רב והוא מניח שבמידה שהבעיה תעלה מחדש לא ישכחו הירדנים לשקול יפה את האפשרות של פעולה מצדנו.

בסיכום השיחה הציע שניפגש שנית בעוד שבוע על־מנת לתת לו שהות לשוחח עם ראש הממשלה, סולימאן טוקאן[3] ואחרים.

6. קול. דה־רידר איחל לנו הצלחה, הסכים על חשיבות הפגישות מסוג זה והביע את תקוותו שנמשיך להיפגש.

בברכה,

ש. דיבון

59

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן FA42
נוסח נכנס: 93.01/2208/4

[לונדון] 29 בפברואר 1952

בקש מחמד [מחלקת המדינה] להורות לשגרירם בקהיר לשאול אם העובדות הבאות מעי־דות על מפנה ומה פשרן:

(א) הודעת ראש ועדת החוץ של בית הנבחרים יאסין סראג אל־דין בעיתונות כי

58

1. ראה מס׳ 57, מס׳ 64.
2. ראה מס׳ 8.
3. סולימאן טוקאן, שר ההגנה בממשלת ירדן עד יוני 1952.

על מצרים להיכנס למשא־ומתן עם ישראל על הסדר וכי עצם הכניסה פירושה הכרה;[1]
(ב) תשובת עלי מאהר לשאלה במסיבת עיתונאים בדבר משא־ומתן עם ישראל כי בעניין זה תפעל מצרים במסגרת הליגה מבלי לשלול רעיון המשא־ומתן;
(ג) פרסום ברוז אל־יוסף כי המדינות הערביות כולל מצרים החליטו להיכנס למשא־ומתן ישיר עם ישראל;
(ד) פרסום באלבלע' כי שאלת היחסים עם ישראל תהווה סעיף ראשון בסדר־יום הוועדה המדינית של הליגה בישיבתה בסוף מארס;[2]
(ה) הצהרת זאפרוללה בקהיר על ישראל כאבר מגוף המזרח התיכון ובזכות הסדר של שלום.[3]

תביע הנחה כי אם יסכימו לשאול תשתקף בשאלה התעניינותם החיובית באפשרות התקדמות לקראת שלום בהתאם למדיניותם המוצהרת באוזני שני הצדדים.

לידיעתך הוראה זו ניתנת לפי בקשת יאסין הנ"ל עצמו בשיחה עם פישר לשם דחיקת קץ הישועה והעמדת שליטיו במבחן אלא הוא מבקש להסתמך עליו בלבד ואילו אני מרחיב יריעת ההסתמכות.[4]

שרת

60

שיחת א. הרליץ – ג'. ואלדו (בוואשינגטון, ב־27 בפברואר 1952)
Meeting: E. Herlitz – J.A. Waldo (Washington, 27 February 1952)

דין־וחשבון: 130.20/2460/5

ואשינגטון, ג' באדר תשי"ב
29 בפברואר 1952

סודי

השיחה התקיימה בהתאם ליזמתו של ואלדו, על־מנת לברר את הבדלי ההשקפות, כביכול, אשר נתגלו בזמן האחרון בין דברי דייוויס מזה ודברי מחלקת המדינה מזה.[1]

2. ואלדו התפלא כי דייוויס לא התלהב לקראת אפשרויות של שיפור היחסים בינינו לבין הסורים לאחר שובו מסוריה, כפי שהתלהבה צירותם בדמשק. לדברי ואלדו ייתכן

59

1. ראה מס' 57, 61.
2. ראה מס' 58.
3. הדברים נאמרו במסיבת עיתונאים שקיים זאפרוללה חאן, שר החוץ של פאקיסטן, בקהיר ב־27 בפברואר בתום סיור שערך במדינות המזרח התיכון, בעניין הקמתו והרכבו של פיקוד המזרח התיכון (ראה "ניו יורק טיימס", 28.2.1952).
4. ראה מס' 65.

60

1. ראה מס' 49.

מאוד כי דייוויס מהסס להציע הצעות אשר הצלחתן אינה בטוחה, שמא יתחייב בנפשו, ואילו להם כאן קל יותר באופן בלתי־רשמי ובלתי־מחייב להציע לנו הצעות מעין אלה. המחלקה עדיין בדעה שרצוי כי ניפגש עם הסורים על־מנת לפתור את בעיית האזור המפורז אחת ולתמיד אפילו אם הדבר יעלה לנו באל־חמה (כאן הזכיר כי מר שילוח פעם הביע דעה זאת), ואף אם משיחות כאלה לא ייצא דבר, כדאי לקיימם. לדבריו, כל פתרון ואילו הקטן ביותר, עלול לטהר את האווירה ולהיטיב את היחסים בינינו לבין הערבים. הוא הסכים אתי כי איננו יכולים להתחייב בדברים מכריעים ומרחיקי־לכת טרם שנגיע להסכם סופי (דוגמת סירובנו לדון בהחזרת פליטים); אך רצוי, לדבריו, לפתור בעיות קטנות יותר, אחת אחת, על־מנת לפתור פרשות כ"החולה". אמרתי לו, כי לפי מיטב ידיעותי עבודת הניקוז התקדמה יפה וכמעט הגיעה לידי גמר. לכך השיב, כי בכל־זאת עוד עלולות להיות הסתבכויות בעניין זה. כן סיפרתי לו על רעיון פגישת ידין–שישקלי.

3. מכאן עבר ואלדו לבעיית המים בכללותה. הוא הזכיר לי כי לפני מספר שבועות עורר אתי את ההצעה להקים רשות מים; מאז, אמר, התעוררה השאלה שוב ובצורה שונה במקצת.[2] לפניו היה מונח הדין־וחשבון שהוכן עבור הירדנים לניצול מי הירמוך והוא אמר כי לדעתם, אם כי הירדנים אינם חייבים לקבל את אישורנו לביצוע תכנית זאת, רצוי היה, לדעת מחלקת המדינה, כי לא יבצעו את התכנית מבלי אישורנו. עתה הם בדעה כי רצוי להקים רשות לחקירת בעיית המים מטעם UNRWA; וזה מפני שהירדנים התנגדו לכך כי רשות כזאת תוקם על־ידי גנרל ריילי (אינפורמציה זו סודית). לדעתם צריכה הרשות לכלול את ישראל, ירדן וסוריה ויהיה עליה לחקור בתחילה את כל התכניות הקיימות, כגון, תכניותינו אנו (הזכיר את הייס)[3] ותכנית הירמוך של הירדנים. לאחר מכן ייתכן וסוכנות הסעד תבצע חלק מן התכנית, כי לה יש כספים, ועל־ידי כך תיישב פליטים מן הירדן מזרחה; מאידך ייתכן והביצוע ימומן בכספים אחרים. הוא הזכיר כאפשרות לביצוע החקר הראשון, חברת מהנדסים בניו יורק (השם נשמט מזכרוני).

לשאלתי מדוע אין הם חושבים לכלול את הלבנון בתכנית כזאת, השיב, כי חשבו על כך אך למעשה אין ללבנון מים הנמצאים בשטח של מדינה אחרת, לא כן לגבי הירדן שלה שלושה שותפים (כאן הבעתי פקפוק־מה לגבי השותפות הסורית). לאחר מכן שאל באם נתנה את השתתפותנו בהשתתפות הלבנון; השבתי כי איני יודעת מה תהיה עמדת ממשלתנו להצעה כזאת, אך נראה לי שבאם המדובר בניצול רציונלי של המים הנמצאים באזור, היה רצוי ביותר כי גם הלבנון תוכנס למסגרת, מאחר שהיא בעלת מים וזקוקה בעיקר לכוח. הוספתי כי אעביר באופן בלתי־מחייב את הרהוריהם לקריה ואשמח לשוחח אתו שנית על אותו נושא.

4. בקשר לתכניות פיתוח בכללן הזכיר את עבודתו היפה של לוק והציע כי נעשה מאמץ להיפגש עמו; השבתי כי לוק[4] בביירות, וכי לשם כך יצטרך לבקר בישראל; לזה ענה כי מקווה הוא שלוק יבקר בארץ.

5. לאחר מכן עברנו לדבר על פרשת המעבר בתעלת סואץ. סיפרתי לו כי מר קומיי

2. ראה מס' 30.
3. ג'יימס ביוקאנן הייס, מהנדס מים, סייר בארץ־ישראל לאחר מלחמת העולם השנייה והכין תכניות לניצול מי הירדן והירמוך על־פי ההנחיות של לאודרמילק.
4. ארווין א. לוק, הממונה מטעם מחלקת המדינה על תיאום פעולות הפיתוח והעזרה הטכנית של כספי הסיוע בארצות המזרח התיכון וחבר הוועדה המייעצת של סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם.

תמה במקצת על הערתו של דייוויס כי חלילה לנו מלעורר את השאלה.[5] לזאת הסביר לי ואלדו, כי לאחר שיחותיו הראשונות של אבן בפאריס ניתנה הוראה לדייוויס לומר לנו – Hands off, כשם שנאמר גם לי פה באותו יום; ואילו דייוויס היה מחוץ לתל אביב באותו יום ובשובו מסר את הדבר כפי שנצטווה אם כי בינתיים הובהרה הפרשה בפאריס, בוואשינגטון ובקריה. נדמה לי כי זה מפענח את התעלומה.

בין כה וכה רציתי לעמוד על כך באם מפרשים אנו אל־נכון את עמדתם בעניין זה. שחתי לו, כמעט באופן מילולי, את תוכן הברקתנו לקריה לאחר שיחות ברי והיקרסון;[6] הוא הגדיר את עמדתם כדלקמן:

"It is all a question of shading, we constantly bear the question of the Suez passage in mind in connection with the settlement of the Suez question, and feel that it would fall into place when the larger issue is solved."

לשאלתי באם הם דנו על עניין זה עם המצרים השיב כי קפרי[7] יעץ לא להעלות את השאלה עם המצרים ברגע זה. לאחר רגע הוסיף, לידיעתנו הסודית, כי המצרים עצמם אמרו לקפרי שהם מעוניינים לפתור את בעיית המעבר בסואץ. נראה לי כי יש הבדל־מה בין מה שהבינונו מדברי ברי ובין הגדרתו של ואלדו על המצב. ייתכן והם אינם מתחייבים לפתור את בעיית המעבר בפותרם את בעיית אזור הסואץ, אך מניחים הם כי ממילא תיפתר הבעיה בעת פתרון הבעיה המרכזית. אולי נאמר הדבר על־מנת להרגיענו, ואולי נכון הוא, על־כל־פנים חייבים אנו לעמוד על המשמר. השבתי לו כי על סמך שיחותינו עמם ועם הבריטים, ועל סמך הבטחותיהם כי עיניהם פקוחות לעניין, איננו מעוררים את השאלה כרגע וכי על המשך פעולתנו נחליט בוודאי בהתאם להתקד־מות העניינים.

6. בסוף השיחה הודה לי ואלדו על שמצאנו לנכון לספר להם על השיחות שהתנהלו בלונדון בין השר ושר החוץ הבריטי.[8]

בברכה,

אסתר הרליץ
מזכיר ראשון

5. ראה מס' 49.
6. ראה מס' 46.
7. ג'פרסון קפרי, שגריר ארצות־הברית בקהיר.
8. מס' 50.

61

מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון וצירות ישראל באנקרה
M. Comay to the Israel Embassy in Washington and the Israel Legation in Ankara

מברק מוצפן IWA131
נוסח יוצא: 130.09/2309/5

תל אביב, 3 במארס 1952

1. דיבון ופישר נפגשו עם [יאסין] סאראג אל־דין שהסביר:[1]
א. הרגיש שהגיעה העת לקרב ההשקפות ועל־כן הצהיר הצהרתו.
ב. מציין שדבריו נתקבלו בהסתייגויות ולא בהתנגדות המסורתית החריפה.
ג. תזוזת המצרים נובעת מהרצון לחסל החזית הישראלית המכבידה על המאבק בבריטים, ההכרה שהגנת המזרח התיכון מחייבת הסדר, אכזבה מעמדת מדינות ערב, והעובדה שישראל לא ניצלה סכסוכם עם הבריטים.
ד. יאסין אמר בפירוש שהאמריקנים עודדוהו בהצהרתו. הבריטים נמנעו.
ה. סוכם: (1) סאראג יתמסר ללימוד יחסי ישראל–מצרים בתורת יושב־ראש ועדת החוץ ולא ינקוט יוזמה בשמנו כל עוד לא נתבקש במפורש. (2) ימשיך לפעול ליצירת אווירה נוחה.
2. (א) טרם נתברר מה השפעת חילופי הממשלה על הדברים האמורים לעיל.[2]
(ב) לעת־עתה לא נוקטים בשום צעד.

קומיי

62

א. אבן אל מ. שרת (לונדון)
A. Eban to M. Sharett (London)

מברק מוצפן WEA8
נוסח יוצא: 93.01/2208/5

[ואשינגטון] 3 במארס 1952

הנה סקירה כללית על פעולת "מתן". בשבוע זה תתפרסם איגרת הנשיא על סיוע חוץ ובה המלצה על הענקה בסכום 80 מליון לישראל. יש להעריך דבר זה כהישג כביר.

61
1. ראה מס' 57.
2. ב־1 במארס אירע משבר ממשלתי במצרים, ממשלתו של עלי מאהר, בלתי־מפלגתי, התפטרה, וב־2 במארס הוקמה ממשלה חדשה בראשותו של אחמד נגיב הילאלי פאשה, אף הוא בלתי־מפלגתי. ממשלת הילאלי פתחה בצעדים נגד אנשי הוואפד ובין היתר שמה את פואד סאראג אל־דין, המזכיר הכללי של מפלגת הוואפד, במעצר בית.
על־פי מידע שהגיע לישראל כעבור זמן ממקורות בשגרירות המצרית בפאריס, עמדה ממשלתו החדשה של הילאלי להתרכז יותר בענייני פנים ופחות בענייני המשא־ומתן עם בריטניה והיחסים עם ישראל. (ראה קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, 9.3.1952, 130.09/2309/5.) ראה גם מס' 70.

אין מדינה אחרת הנהנית באופן יחסי מהענקה כזאת. כל הגורמים שהשתתפו בקביעת הסכום המליצו בחיוב כולל מחלקת המדינה על כל אגפיה. המבצע המקיף שהותווה במברקי מס' WPT10[1] הוגשם במלואו ולא הוחמץ מגע עם שום גורם שיש לו יד וקול בהכרעות אלו. ברור כי עלינו לקבל את הדין המתואר במברק מס' W816 מפי אנשי הבית הלבן, כלומר להגן בעקשנות על הסכום המוצע תוך שיתוף הדוק עם הממשלה וללא ניסיון להגדיל את ההענקה.[2] מאידך ממשיכים אנו במאמצינו להבטיח סיכוי יותר ממשי לקבלת סיוע צבאי בשנה הבאה. עיקר מאמצינו כעת להפיק ממוסדות ממשלתיים הבטחות כי יש בכוונתם להושיט את הסיוע הזה לטובתנו בשנה הבאה אם נבקשו וכן להבטיח שהנשיא יאמר זאת במפורש בנאומו הבא. מברקינו בנידון זה מתכוונים לשנה הבאה כי אפסה התקווה ליהנות מסיוע צבאי השנה.[3]

בינתיים התחלנו בהכנות למערכת הקונגרס. בשבוע שעבר כינסנו את חברי הקונגרס היהודיים ואחר־כך את נציגי הארגונים היהודיים לשיחות ענייניות ומעודדות. משני המעמדים מסתכמת הערכה זו: (א) המלצת הממשלה היא נקודת מוצא נוחה אך אין בה כדי להבטיח את סוף הניצחון; (ב) צפויות לנו שתי סכנות, אחת של התנכלות מחושבת בהענקתנו ואחת של קיצוץ סיטוני לאורך כל החזית שיפגע גם בנו אלא אם כן נוציא עצמנו מהכלל; (ג) צוררינו ינגחו אותנו בקרניים אלה: אשמתנו כביכול בבעיית הפליטים והסיסמה הרווחת כאילו ארצות־הברית מפסידה ידידות ערבית ללא צורך ותועלת על־ידי תמיכה רבה וכבדה מדי בישראל. הסברתנו תכוון אפוא נגד שתי הנחות אלו. ייתכן כי יהיה צורך להבליט בפומבי את עמדתנו בעניין הפיצויים וכן הסכמתנו לקליטת הפליטים היושבים כבר בגבולותינו. שני דברים אלה טרם חדרו מפא־ריס לתוך ההווי האמריקני.

השלב הראשון במערכה הפרלמנטרית יהיה כאשתקד בוועדת החוץ של בית הצירים ולחבריה יוקדשו מאמצינו העיקריים בהסברה וטיפול. נפלה בחלקנו הקלה בלתי צפויה. ביזמת נובינס[4] ביקרו אותי יועציה המדיני והמשפטי של חברת ועדת החוץ הגב' בולטון[5] שהיתה עד כה צוררתנו החריפה ביותר ומסרו על הרהורי תשובה שנתבשלו אצלה בגלל רוח הקודש מזה והמציאות בקליבלנד מזה. עתה היא מוכנה לעבור לסיוע פעיל ויוזם.

בהתפרסם איגרת הנשיא אין צורך בהודעה ישראלית רשמית אך חוגים ממשלתיים צריכים להביע סיפוק ויש להזמין את דייוויס כדי להביע לנשיא את רגשי תודתנו.

אבן

62

1. מברק אבן אל שרת, 16.11.1951, 93.01/2207/23, המתווה תכנית פעולה בממשל ובקונגרס האמ־ריקאי להגדלת חלקה של ישראל בתכנית הסיוע האמריקאי של שנת התקציב 1952/53.
2. מברק של ט. קולק אל מחלקת ארצות־הברית וא. אבריאל, המנהל הכללי של משרד ראש־הממשלה, 8.2.1952, 93.01/2208/3. קולק מסר שנשיא ארצות־הברית הורה להקציב 80 מיליון דולרים לישראל במסגרת חוק הסיוע לשנת 1952–1953; הוא יעשה הכול לסייע לישראל להגן על הסכום הזה מפני קיצוצים, אך מצפה בתמורה שישראל לא תפעל בקונגרס להגדלת הסכום.
3. ראה מס' 47.
4. ככל הנראה לואיס נובינס, יועץ לליגה למניעת השמצה של "בני ברית".
5. פרנסס בולטון, חברת בית־הנבחרים ממדינת אוהיו, רפובליקנית, חברת ועדת החוץ של בית־הנבחרים.

63

מ. ששון אל לשכת שר החוץ
M. Sasson to the Bureau of the Minister of Foreign Affairs

מקור: 130.02/2410/1

תל אביב, ז' באדר תשי"ב
4 במארס 1952

כמוס

הנדון: שיחה עם אחמד ביי טוקאן
(מעבר מנדלבאום, יום ראשון, 2.3.52)

בפגישה הקודמת קיבל על עצמו אחמד ביי טוקאן לברר את הידוע בירדן על שינוי אפשרי בעמדתה של מצרים לגבי ישראל.[1] בתחילת דבריו, עמד הפעם טוקאן על כך כי ירדן טרם קיבלה איזה שהוא אישור לקיומה של תמורה מסוימת במדינות ערב או במצרים לגבי ישראל. לא זו בלבד שמצרים לא פנתה בעניין זה לירדן, אף הציר הירדני בקאהיר לא הפנה תשומת־לב ראש ממשלת ירדן להתרחשויות האחרונות.

בקשר לשמועות כי יחסי ישראל–ערב ידונו במושב הבא של הליגה הערבית, מציין טוקאן כי כנס זה של הליגה נקבע עוד מזמן רב ובהתאם למועדי הכינוסים הרגילים של מועצת הליגה הערבית, החייבת להתכנס לפני סוף מארס. בסדר־היום של מושב זה, אשר הגיע לידי ירדן ממזכירות הליגה, אין כל סעיף הדן ביחסי ערב וישראל באופן מיוחד. הסעיפים היחידים הנוגעים לארץ־ישראל הם: א. סיכום הופעת הערבים בעצרת האחרונה בפאריס. ב. בעיית חינוך ולימוד ילדי הפליטים מארץ־ישראל. אין כל רמז לכך שקיים רצון מצד מצרים לדון ביחסי ישראל–ערב אגב סיכום הופעת הערבים בעצרת האחרונה אם כי סעיף זה נותן פתח לכך באם יוחלט להעמיד בעיה זו לדיון.

ממשלת ירדן עומדת לשלוח בימים אלה הוראות לציר בקהיר לבדוק את משמעות השמועות האחרונות בקשר לשינוי העמדה המצרית לגבי ישראל. מתוך שתיקתו של ציר ירדן בקאהיר, עווני ביי עבד־אל־האדי, לומד טוקאן כי כל העניין עודנו בשלב של שמועות וניסויים וטרם נתגבש במצרים משהו ממשי בקשר לכך.

לדעת טוקאן קיימת זיקה רבה בין פתרון הסכסוך האנגלו־מצרי לבין הופעת גישה חדשה מצד הערבים ביחס לישראל. מאחר שאין להניח שהמשבר האנגלו־מצרי ימצא פתרונו לפני כנס הליגה הערבית בסוף חודש זה אין טוקאן מאמין כי יתקיים דיון רציני ויסודי בשאלת יחסי ישראל–ערב במושב הליגה. אמנם ייתכן וימשיכו להופיע פה ושם סימנים נוספים לשינוי אפשרי בעמדה הערבית כפי שייתכן מאוד שראשי המשלחות הערביות לכנס הליגה ידונו בנושא זה באופן בלתי־רשמי, אך ערכם של דיונים ורמזים אלה יהיה תלוי לא במעט בהתקדמות המשא־ומתן עם הבריטים ובהתגברות נג'יב אל־הילאלי פחה על בעיותיה הפנימיות של מצרים. מכל מקום מוקדם עדיין לצפות להתגבשות עמדה ערבית חדשה שתהיה מלווה בהחלטות ובמעשים של ממש.

63

1. ראה מס' 58.

כפי שהשמועות בדבר שינוי אפשרי בעמדה הערבית לגבי ישראל יצאו ממצרים (ובהתאם לכך לא נתקלו בביקורת חריפה בארצות ערב האחרות) כן גם תהיה זו מצרים אשר תצטרך לתת את "האור הירוק" לשינוי ממשי בעמדה הערבית. משתתקבלנה החלטות מעין אלה ביזמת מצרים, תהיה עמדת עבר־הירדן צמודה לעמדה המצרית. במקרה כזה תהיה העמדה המצרית והירדנית אחידה. לעמדה זו תצטרף הלבנון ויש להניח שסוריה לא תעשה מצדה קשיים מיוחדים, אם כי עמדתה של זו תשפיע במידת־מה על עמדת הלבנון. המדינה היחידה העלולה לעשות קשיים הנה לדעת טוקאן — עיראק. בהיותה רחוקה מכל הבעיה תוכל עיראק, באם גורמים פנימיים יחייבו זאת, לנקוט עמדה "לאומית קיצונית". אבו אל־הודא אינו חושש מפעילות עיראקית כזו בהא־מינו כי גם הוא, גם מצרים וגם בריטניה יוכלו, באם ירצו בכך, לרסן את נורי פחה אל־סעיד.

טוקאן התעניין מאוד לדעת את מטרת נסיעת דיבון לפאריס. לא הסתרתי מפניו כי נסע להיפגש עם "אישיות ערבית מסוימת" והבטחתי לספר לו פרטים נוספים בשבוע הבא. מצדו הבטיח טוקאן למסור לי בפגישתנו הבאה תוצאות חקירתם במצרים בדבר התמורה בעמדה המצרית לגבי ישראל.

בסיום דבריו רמז טוקאן על כך שהנציגות האמריקנית בעמאן אינה מסתירה חוסר שביעות־רצון מאבו אל־הודא ונושאת עיניה לשובו של סמיר פחה[2] לשלטון.

בשבוע זה עומד טוקאן להביא לפני הממשלה תוצאות המשא־והמתן שלו עם סגן אלוף רמתי בדבר חילופי אדמות בקלקיליה ובדרום ים המלח.[3] הוא לא הסתיר את חששו מפני אפשרות של החלטה שלילית בנדון.

בברכה,

משה ששון

64

תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון[1]

***Aide-Mémoire* by the Ambassador of Israel in Washington**

Aide-Mémoire: 130.02/2410/1 :תזכיר

5 March 1952

Confidential

There is evidence that Egyptian official opinion is becoming more seriously occupied with the need to reach a settlement with Israel. The Government of Israel has reached this conclusion both from its own contacts

2. סמיר אל־ריפאעי, ראש ממשלת ירדן, דצמבר 1950–יולי 1951.
3. ראה מס' 8.

64

1. התזכיר נמסר בשיחה שהתקיימה עם מזכיר המדינה אצ'יסון ב־6 במארס — ראה מס' 65.

and conversations,[2] and from a study of the Egyptian Press. The Ambassador of Israel will report orally on these matters to the Secretary of State on Thursday, 6 March 1952.

2. The sequence of public statements is as follows:

(i) An article in *Ruz el Yusuf* on 11 February stated: "Diplomatic circles confirmed that Arab states have decided to conclude peace with Israel. Discussions recently held in London, Paris, Amman, Damascus and Beirut succeeded in creating an atmosphere in favor of peace. The Arab States have expressed officially their consent to negotiate with Israel directly in order to settle outstanding questions. These negotiations will constitute a first step towards peace. Reliable diplomatic sources say that both Israel and Arab States display a readiness to make concessions. Peace may be regarded as a certainty."

(ii) On 16 February, Yasin Serag ed-Din, Chairman of the Foreign Affairs Committee in the Egyptian Parliament, stated more cautiously:

"Negotiations with Israel do not mean recognition of Israel; an armistice exists between us and Israel and we are in a position to start negotiations to solve outstanding problems within the limits of the armistice and the United Nations resolutions."

This statement was published in *El Ahram* on 17 February.

(iii) At a press conference on 23 February, Ali Maher Pasha, the Prime Minister, was asked to comment on reports that Egypt was thinking of a settlement with Israel. The Prime Minister replied that Egypt could not decide such a matter alone without consulting the other Arab States. It is noteworthy that he made no attempt to discourage the idea that negotiations were possible.

(iv) On 23 February the newspaper *El Balagh*, organ of the Wafd party, stated that a settlement with Israel will have high priority in the agenda of the Council of the Arab League to be convened in Cairo on 3rd March. *El Balagh* went on to state that this question must be examined against the background of the Middle East Defense Programme proposed by the Western Powers to which the Arab countries are now increasingly inclined to adhere.

(v) The Foreign Minister of Pakistan, Mohammed Zafarullah Khan, who was at that time in close contact with leading Egyptian statesmen of all parties, declared that Israel must be regarded as "a limb in the body of the Middle East". He went on to advocate a peace settlement.[3] Zafarullah Khan repeated the same statement later in Baghdad and Karachi.

(vi) On 5 March the diplomatic correspondent of the evening newspaper *El Mukattam* stated that the Arab States are now prepared to discuss peace with Israel. The correspondent added, however, that peace would be con-

2. ראה מס' 57, 59.
3. ראה מס' 59, והערה 3 שם.

ditioned on a settlement of the question of repatriation of refugees and compensation. He added that there was "talk of an Arab national home in Israel to absorb refugees living in the Gaza coastal area". *El Mukattam* went on to state that the Arab States "are not obstinate in their attitude towards Israel; if their basic demands are settled they would not hesitate to conclude peace with Israel." The newspaper warned that peace was not possible without the unanimous approval of all Arab League Member States.

3. The points to be noted in connection with these statements and comments are:

(a) Their constant and frequent repetition.

(b) The fact that no effort has been made to deny, discredit or oppose them.

(c) The fact that they emanate both from Wafdist circles and from quarters which may be presumed to reflect royal opinion.

(d) The reference to peace as an objective in itself without any hint of specific claims by Egypt against Israel.

4. These comments and soundings do not yet add up to a tangible indication that Egypt desires peace negotiations. At the same time it would be wrong to underestimate their psychological significance; at the very least, it would appear that Egyptian Government circles are interested in preparing public opinion for the eventuality of some development in the relations between Egypt and Israel.

5. In the opinion of the Government of Israel the situation would become clearer and, perhaps, more hopeful, if the American Ambassador in Cairo were to enquire whether these moderate comments by Egyptian statesmen and newspapers have any significance. Such an approach, even in the form of a simple inquiry, would remind Egypt of the positive interest of the United States in a freely negotiated settlement between Egypt and Israel and thus might encourage the movement towards the development of opinion in favor of peace.

6. Pending a formal and substantive change in the position of the Arab States and the Arab League towards Israel, the Government of Israel still adheres to the attitude which it has explained to the Governments of the United States and the United Kingdom, namely, that the Arab League and its collective Security Pact are fundamentally anti-Israel instruments and, therefore, should not be recognised by the Western Powers as potential elements in any Middle East Defense scheme. The Government of Israel has welcomed the positive assurances which it has received in London and Washington in connection with this matter.

65

א. אבן אל מ. שרת (לונדון)
A. Eban to M. Sharett (London)

Coded Tel. WE10 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/5 נוסח יוצא:

Washington, 6 March 1952

Talk with Acheson who showed unprecedented interest and something almost approaching warmth. On Egyptian feelers he stated had followed closely and reached conclusion similar mine namely we were not on verge peace treaty but of steady attempt Arab leadership to educate public mind for development Israel–Arab relations.[1] He showed interest my analysis why peace an Egyptian interest not only Israel one. I stressed this to avoid suggestion concession our part. Summing up he said: (1) He inclines to favour approach by Caffery to Egypt stating USA welcomes tones recent comment on Israel and hopes Egypt will continue on same lines, adding USA would regard Egypt–Israel settlement as highly important development. (2) Indicated assent that as matters now stand Arab League Pact is anti-Israel document not suitable for Western recognition.[2] I stated we in touch Egyptian personalities not mentioning names.

On aid programmes I pleaded for such directives [Washington] DC as would enable speedy release remaining funds.[3] He said had been unaware difficulties, would look into it. I explained our military aid hopes for next year;[4] he listened well and asked questions adding [State] Dep[artmen]t seriously thinking these lines. On strength his remarks I summarized saying only difference between us was Dep[artmen]t seemed inclined await SACME [Supreme Allied Commander, Middle East], we advocated getting down to business first, our approach functional theirs diplomatic. Illustrated this by reference European defence development. He promised consider, adding this has been most useful talk for him. Goitein, Waldo, present; former airmailing fuller report.[5]

Eban

65

1. ראה מס' 59, 64.
2. ראה מס' 87.
3. רומז לקשיים במסירת שארית הסיוע הכלכלי לישראל. קשיים אלה נבעו בעיקר מדרישתו של מק־דניאל, ראש מנהל הסיוע בישראל, שכספי הסיוע יוקדשו לתכניות שיקום ספציפיות, ומבעיות תכנון ותקציב בישראל. (ראה מברק קומיי אל צירות ישראל בלונדון, IL355, 6.3.1952, 130.09/2318/9.)
4. ראה מס' 47.
5. ראה גויטיין אל קומיי, 7.3.1952, 130.20/2460/5.

66

מ. שרת אל מ. קומיי
M. Sharett to M. Comay

Coded Tel. LI345 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 9 March 1952

In view particularly revolting character of suggestion that Arab affiliation SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] be based League Security Pact we naturally stressed this theme our recent contacts *Hakirya* [Tel Aviv], London, Washington.[1] Now that this first round been at least verbally won we should shift emphasis to wider objection Arab inclusion SACME which would entail supply arms long as no peace with us. Please relay [Washington] DC unless you have prior comments which please cable.

Sharett

67

ועדת השרים לעניין השילומים אל משלחת ישראל לשיחות השילומים
Cabinet Committee on Reparations from Germany to the Israel Delegation to the Reparations Negotiations

תזכיר: 130.02/2417/4

[תל אביב], י"ג באדר תשי"ב
10 במארס 1952

סודי

הנדון: תדריך למשא־ומתן על שילומים מגרמניה

בהסתמכנו על שתי הפגישות שהיו לנו, הננו חוזרים על המסקנות שאליהן הגענו בנידון הנ"ל.

בשלב הראשון של המשא־ומתן יהיה תפקידכם לברר את שלושת הגורמים העקרו־ניים, דהיינו: גובה הסכום; תקופת התשלום; קביעת העקרונות למימוש הסכום המוסכם.

היות ותביעתנו לשילומים של 1000 מיליון דולר מבוססת על החזרת הגזל,

66

1. ראה מס' 46, 50, 65.

ובהתחשב בעובדה שסכום זה מהווה רק חלק מן השוד, יש לעמוד על זה שתביעתנו תבוא על סיפוקה במלואה בגובה של 1000 מיליון דולר.

יש לדאוג לכך שתקופת התשלומים לא תעלה על שלוש עד חמש שנים בהתחשב באיחור הרב שחל בהסדר עד כה.

עקרונות המימוש צריכים להיות:

חלק ניכר (רצוי עד שליש) ישולם במזומנים במשך שתי השנים הראשונות;

העודף יסולק בחלקו במצרכי צריכה (כולל כאלה לשימוש לזמן ארוך, כגון: בתים מוכנים, כלי־הובלה וכו') ובמצרכי פיתוח על כל ענפיו.

יש לשאוף לכך שבתקופה הראשונה של מילוי ההסכם נקבל בעיקר מצרכי צריכה לכיסוי התצרוכת השוטפת, דבר שיאפשר חשבון במטבע זר לצרכינו השוטפים.

הפרטים בנוגע לבחירת המצרכים מכל הסוגים הנ"ל ייקבעו בחומר שיוכן על־ידי הוועדה הבין־משרדית בשיתוף עם הוועדה המתאמת; חומר זה טעון אישורנו לפני שיועבר אליכם.

עליכם לפנות אלינו בנוגע להוראות בכל השאלות המכריעות והקשורות למסגרת המשא־ומתן המתוארת כנ"ל, כגון: קביעה סופית של גובה הסכום, אורך תקופת התשלומים ודרכי המימוש השונות כפי שתתבררנה מתוך עצם הדיונים.

בברכה,

ד. הורוביץ

68

מ. שרת אל מ. קומיי
M. Sharett to M. Comay

Coded Tel. LI385 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 12 March 1952

Saw Eden with Eliahu [Elath] his house one hour, Bowker present.

(1) Expressed hope they soon be ready with terms mission for our comments, asked transmission both Hakirya and Legation here, he said that they too anxious go ahead.[1]

(2) This connexion I referred *Sadna* [Workshop],[2] said economic com-

68

1. ראה מס' 48.
2. מוסב על הצעתה של ישראל לחיזוק הפוטנציאל התעשייתי, התשתית התחבורתית, שיפור נמלי הים והאוויר של ישראל וכן חידוש הציוד ושיפור האימון של צה"ל כדי להעמידם בעת הצורך להגנת המזרח התיכון — ראה כרך 6, מס' 503.

plications Britain called for adjustments scheme but would be pity if were given up altogether. Bowker explained discussion centred mainly textiles which trade most hardly hit by depression. They promised pursue idea adjustments.

(3) Same connexion asked 25-pounders and Mosquitos be given us gratis on basis some improvised lend-lease or long-term credit on assumption this anyhow obsolescent to them hence spareable. Eden promised go into it. While we on this point and apropos his ref[erence] Churchill's opposition sending away any plane he mentioned he told Churchill I was here and they thought I should see him. He added, "you might raise with him this question of guns and planes, you know he is your friend, always a Zionist, some say better friend than I". This with disarming smile. Self said would be happy pay respects.

(4) Raised complex Egypt, SACME [Supreme Allied Commander, Middle East], peace. Here conversation became loose, rambling. On Suez he saw chance compromise on basis substantial evacuation but on Sudan deadlock was complete. I hoped in settlement Suez they would not forget Haifa refineries and make free passage tankers Suez one of conditions. He generally agreed. I added was great pity they did not send tanker over immediately after *Moabit* [Security Council][3] and before flare-up. He referred Iraq's stoppage flow as justification invoked by Egypt. I replied no comparison between two as Iraq stopped its own oil whereas Suez was international waterway. Connexion peace feelers Cairo which we discussed eve funeral,[4] Eden said result their enquiries did not reveal Egypt's readiness negotiate with us. I said was clear long as conflict with Britain unresolved Egypt will not tackle other problems but apparently certain circles were utilizing intervening period to prepare public opinion for settlement with Israel and this had important educative effect. On SACME I said much as we appreciated assurance Arab association if any would not be based League pact, this by no means disposed our main concern Arab States should not be given arms long as they at war with us. He agreed this was important consideration but referred their commitment for supply arms which been interrupted and added, "you would not want our relations with Arabs getting worse". I again referred inadmissibility supply arms to party which refused make peace and argued it was impossible organize region for defence against external dangers while it was threatened with war inside. He seemed agree but this remained inconclusive.

(5) *Shilumim* [Reparations]. I expressed appreciation his, Churchill's, intervention Adenauer subsequent to my talk with him Paris, brought him up to date on our forthcoming nego[tiation]s and urged their cooperation if delivery goods required allied endorsement. His reaction definitely favourable.

3. החלטת מועצת הביטחון מספטמבר 1951 בדבר חופש המעבר בתעלת סואץ.
4. ראה מס' 50.

(6) Asked him arrange Eliahu, Dollek [Horowitz], see Butler[5] second half March. Said despite formidable difficulties they could still be of help to us. He promised arrange with Butler.

(7) He referred refugees. My impression was Bowker expected him raise repatriation but he did not, merely expressed satisfaction Assembly's resolution and great chance which Blandford now had. He inquired our contribution. I referred 23,000 and readiness discuss compensation with U.N. agency identity of which now unclear. For Bowker's benefit referred recent minor concessions for reunion families, indicated possibility further such facilities but made clear these are all compassionate cases our citizens whose claims we felt under obligation satisfy but no contribution to solution refugee problem which could only be solved by resettlement.

Parting was marked great friendliness and he again said would arrange with Churchill.[6]

Sharett

69

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W933 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/5 :נוסח יוצא

[Washington] 14 March 1952

Saw Bradley[1] today accompanied by Herzog. Outlined entire history our military relations with USA, our military potential and explained our desire for military aid. Also explained our attitude SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] and to general problems area and gave brief résumé our contact with British. Bradley was friendly and noncommittal although he stated clearly that SACME would be established in near future while admitting that Egyptian situation would greatly influence nature of command. Indicated what already known to us that in Mideast matters Pentagon unversed and relies heavily on State [Department] for

5. ריצ'ארד באטלר, שר האוצר של בריטניה.
6. השווה גם את הדין־וחשבון שנערך במשרד החוץ הבריטי, 11.3.1952, PRO, FO371/96996. הפגישה עם צ'רצ'יל התקיימה ב־20.3.1952. האווירה היתה מצוינת, צ'רצ'יל הפליג בזכרונות מימי ביקוריו בארץ־ישראל, אך שרת לא הצליח להביאו לדיון בעניינים מעשיים. (ראה שרת איתן, LI419, 21.3.1952, 93.04/40/14.)

69
1. עומר נ. בראדלי, גנרל, יושב־ראש המטות המאוחדים של ארצות־הברית.

direction. Bradley is leading exponent civilian control of armed forces and hinted this point of view in intimating role State [Department] must play. Meeting was useful from point view casting bread upon water and general instruction but emphasized once again that while Pentagon is prepared accept our case, our main problem lies with State [Department] and for this *inter alia* your continuous pressure on Davis and Embassy as well as maintenance good relations all Depa[rtmen]ts Embassy essential. Are arranging for members Congress express interest mil[itary] aid Israel during hearing.[2]

Eban

70

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מקור: 130.02/2410/2

ניו יורק, כ' באדר תשי"ב
17 במארס 1952

סודי

הנדון: שיחה עם ד"ר מחמוד עזמי

ד"ר עזמי הגיע לפני כשבועיים לניו יורק כנציג מצרים בוועדת האו"ם לחופש האינ־פורמציה. לאחרונה נפגשתי עמו בימי העצרת בפאריס והחלטתי להתקשר עמו על־מנת ללמוד את השקפותיו והסברותיו להתפתחויות האחרונות במצרים. הוא נענה מיד וברצון להזמנתי. פגישתנו התקיימה ב־14 לחודש זה.

להלן סיכום דבריו, כפי שהתגבשו מתוך השיחה:

עם סיום מושב העצרת בפאריס הוא בילה כשבועיים במצרים. לפי הדים שהגיעו אליו קיבל את הרושם כי אנו מייחסים חשיבות מופרזת להצהרות שונות אשר הושמעו בזמן האחרון בקשר להתקנת יחסים בין מצרים וישראל. איש לא העיז ואיש לא יעיז לומר דברים חיוביים בנידון כל זמן שהמלך ממשיך לקיים את שנאתו העיקשת לישראל. לפי ידיעתו המוסמכת של עזמי ממשיך מלך מצרים לעמוד על דעתו כי אסור למצרים להסדיר את יחסיה עם ישראל. כשם שהמלך היה הגורם המכריע לכניסת מצרים למלחמה נגד ישראל, כן הוא ממשיך להיות הגורם האחראי למניעת כל התקדמות בהסדרת היחסים בין שתי המדינות.

2. דין־וחשבון שלם על השיחה, הנושא את התאריך 21.3.1952, בתיק 130/02/2456/6. ראה גם מס' 124.

עזאם פחה[1] והחבר הערבי ממשיכים בהסתה אנטי־ישראלית ומתקוממים נגד כל ניצוץ של שלום המופיע ברקע. מיד לאחר הכרזת זפרוללה חאן[2] פירסם עזאם פחה את מברקו אליו בו הוא מודיע כי ארצות ערב לא תכרותנה לעולם שלום עם ישראל. כמו־כן, לפני כשבוע פנה החבר הערבי לממשלת הודו באזהרה לא לקיים יחסים דיפלומטיים עם ישראל (כנראה בעקבות ביקורו של ו. איתן בהודו).[3] כעובדה נוספת ציין עזמי כי בין ההאשמות אשר הממשלה החדשה מטילה נגד ה"ואפד" הטענה נגד יאסין סאראג אל־דין כי הוא עוסק בקשרי מסחר עם ישראל.[4]

מגמת המלך לנצל את ההזדמנות כדי להרוס את ה"ואפד", ולשם כך להשתמש בממשלת היללי כדי להבאיש ריחו בציבור. במשך השבועות הקרובים יגלו את מעשי השחיתות של מנהיגות ה"ואפד". המלך סבור כי בזה יסיח את דעת העם מהמצב המדיני ממנו אין מוצא. העובדה כי בתהליך זה של האשמות ה"ואפד" יתקיפו באופן מיוחד את יאסין על קשריו עם ישראל ובזה יעלו בעקיפין את בעיית יחסי מצרים–ישראל, עובדה זו משמש[ת] הוכחה – לדברי עזמי – כי אין רצון לשיפור היחסים.

המשבר הבין־לאומי של מצרים אינו נובע מאי־פתרון שאלת סואץ והסודן. אדרבא, גם ממשלת ה"ואפד" כעלי מאהר, ואף הממשלה הנוכחית, כולם מוכנים להתפשר עם בריטניה לפי נוסחה שהוסכם עליה לפני שבועות רבים. שני הצדדים הסכימו באופן עקרוני לפינוי הדרגתי של אזור הסואץ במשך שלוש שנים ולעריכת משאל־עם בסודן. ממשלת ה"ואפד" היתה מוכנה אף להסכים לעריכת המשאל מבלי לקיים פינוי מוקדם של האדמיניסטרציה והצבא הבריטי. אולם, כל זה לא יסדיר את הבעיה המרכזית אשר אין לה פתרון: שיתוף מצרים במנגנון ההגנה של המערב. במצב־הרוחות הקיים אין אף ממשלה מצרית יכולה להיכנס לברית ולהסדר הגנתי עם המערב. מצב זה ידוע היטב לנחאס, כשם שהוא ידוע למלך, ואף גורם רציני במצרים לא יעיז, כיום, להתקשר במסגרת רשמית עם המערב. מובן כי בריטניה, בתמיכת ארצות־הברית, מתנות את הסדר שאלת סואץ והסודן בהצטרפות למנגנון ההגנתי שלהן.

המלך משתדל להבטיח את משטרו על־ידי הסתמכות על הצבא וישתדל, יותר ויותר, לרכז כוח מדיני בידיו. למרות המאורעות אשר הביאו להדחת ה"ואפד" מהשלטון, לא איבדה מפלגה זו את התמיכה שהיתה לה בקרב העם. הגילויים על שחיתות לא יכריעו וברגע שה"ואפד" יתאושש מהמכה, הוא יפתח מחדש פעולה מדינית תקיפה.

ממשלת ה"ואפד" נושאת במידה רבה באחריות למהומות קהיר, כי ממשלה זו הזניחה את סדרי הביטחון למרות ידיעתה מראש כי מהומות כאלה עלולות לפרוץ. בהיותו בקהיר שוחח עזמי עם מספר מתלמידיו השייכים למפלגה הקומוניסטית והתברר לו כי מפלגה זו הופתעה מהמאורעות ואף התנגדה להם, כי לפי השערתה לא היה המצב בשל למהפכה והיה ברור לה כי התפרצות מוקדמת עלולה לחבל במלחמתה הלאומית של מצרים נגד המערב – משימה בה תמכה המפלגה הקומוניסטית בכל כוחה. האחראי לארגון המאורעות הוא אחמד חוסין, ראש המפלגה הסוציאליסטית, אשר אף הוא הופתע מהיקף התפרצותן. ידוע לשלטונות מצרים כי אחמד חוסין תכנן מהומות ל־17 בפברואר,

70

1. עבד־אל־רחמן עזאם פאשה, המזכיר הכללי של הליגה הערבית.
2. ראה מס' 59 והערה 3 שם.
3. ראה מס' 71.
4. ראה מס' 57 והערה 2 שם.

אך היקף התנגשויות הדמים באיסמעיליה וחוסר תגובת השלטונות בקהיר כלפי המפגי־נים עוררו השתוללות המונים בחוצות העיר אשר מעשיהם לבשו ממדים מבהילים. וכל זאת רק בגלל הזנחת השלטונות המקומיים.

אחד האישים המכובדים ביותר במצרים הוא סלח־א־דין,[5] שר החוץ לשעבר, אשר ממנו מקווים המוני העם לישועה. בפי רבים נקרא האיש: "סלח־א־דין של המאה העש־רים". הוא שמר על נקיון כפיו ועתיד מדיני גדול עוד לפניו.

לפי הערכת עזמי לא יימצא בקרוב פתרון לסבך המדיני אליו נכנסה מצרים עם ביטול החוזה האנגלו־מצרי. המצב יישאר עוד זמן רב ללא הכרעה, אך בינתיים ישתדל המלך להשקיט את הרוחות ולחזק שלטונו.

בסוף השיחה הביע עזמי את רצונו להישאר עמי במגע בעת שהותו בארצות־הברית. עזמי ייצג את ממשלתו גם בוועדה לזכויות האדם אשר תתחיל בעבודתה בסוף חודש מארס.

הערה: עקב ניתוחו והסברתו של עזמי אני בא לשתי מסקנות:

(א) עלינו להפריך את ההשקפה השוררת כנראה בחוגי מחלקת המדינה וגם במשרד החוץ הבריטי כאילו בתנאים מסוימים אפשר למשוך את מצרים להצטרפות למנגנון ההגנה של המערב. יש להסביר כי מצרים תמשיך לנקוט במדיניותה המסורתית של חוסר התחייבות — כשם שעשתה במלחמת־העולם השנייה — ותצטרף לאחד הצדדים רק בלית ברירה ולאחר שיתברר לה עם מי יהיה הניצחון.

(ב) יש לפעול נגד המגמה המתבטאה בעיתונות החשובה בארצות־הברית ושאולי יש לה גם מהלכים במחלקת המדינה, כאילו ההצלה תבוא מהמלך פארוק. במידה שהמדינ־יות האמריקנית מוכנה להסתמך על המלך, יש להגביר עליו את הלחץ לשינוי עמדתו כלפי ישראל. אין להסס מלומר לו מעל דפי העיתונות כי הסתבכותה של מצרים במלחמה נגד ישראל — וכל הכרוך בכך בשביל מצרים — זהו מעשה ידיו ונתון לאחר־יותו הישירה.

לדברי עזמי נשאר המפתח לשיפור היחסים עם ישראל בידי המלך, ולכל ויתור קטן מצדו תהיה השפעה רבה בחוגים מדיניים חשובים במצרים הנוטים להיפטר מהירושה הארצישראלית. גם בפיקודו העליון של הצבא ישנם גורמים חשובים הנוטים להסדר עם ישראל ואשר ציינו בסיפוק רב את עמדתה הנבונה של ישראל שעה שמצרים עמדה להסתבך באופן רציני עם אנגליה, בעקבות ההתנגשויות באזור הסואץ.

בברכה,

ג.ר.

ג. רפאל

5. מוחמד צלאח אל־דין, שר החוץ של מצרים, 1950–ינואר 1951.

71

דין־וחשבון של ו. איתן
Report by W. Eytan

ידיעות לנציגויות (מס' 475): 130.02/2414/1

תל אביב, כ"א באדר תשי"ב
18 במארס 1952

סודי

ביקור המנהל הכללי בהודו[1]
(9.3.52 — 27.2.52)

יצאתי את לוד ב־27.2.52 וכעבור 7 שעות הגעתי לקאראצ'י (פאקיסתאן). עשיתי את הלילה שם והמשכתי למחרת לניו דלהי, מקום שם הגעתי עוד לפני שעה 4 אחרי הצהריים ביום 28.2. בארבעת הימים הראשונים של ביקורי גרתי בארמון הנשיא ואחר־כך במלון וכל זמן ביקורי הייתי אורחה של ממשלת הודו. יצאתי את ניו דלהי ב־7.3 במטוס פאקיסתאני. בו בערב הגעתי לשדה התעופה של קאראצ'י; שם נשארתי שני לילות וביום 9.3 המשכתי את טיסתי ללוד. כל אי־נעימות לא הוסבה לי על־ידי השלטונות הפאקיסתאניים, לא בדרך לשם ולא בדרכי חזרה. כיוון שלא היתה בידי אשרת כניסה לפאקיסתאן (כלל לא ביקשתי כזאת) הוחזק דרכוני בתחנת משטרת הגבולות והיה עלי להימצא בתחום שדה התעופה. למעשה איש לא היה מוחה בידי אילו שכרתי מונית ויצאתי לקאראצ'י העיר, אולם כיוון שעיר זו איננה מעניינת ביותר והמלון בשדה התעופה היה נוח בהחלט לא ניסיתי לעשות זאת.

בניו דלהי יצא שפגשתי את ראש הממשלה, פאנדיט נהרו, שלוש פעמים בשני ימי ביקורי הראשונים (במסיבות וכדומה). לכן, בשעה שסעדתי על שולחנו ארוחת־צהריים ושוחחתי עמו ארוכות ב־5.3, כבר הספיק להכירני היטב. תמיד תיארתי לעצמי את נהרו כאדם שקט, מסוגר, מהורהר, טיפוס פילוסופי; לאמיתו של דבר הוא פזיז ועצבני בתנועותיו, מקפץ אנה ואנה ויוצר רושם כאילו הוא חושב בעת ובעונה אחת על מאה דברים ואחד, וכולם כאחד משרים עליו דאגה. בטרם צאתי את ניו דלהי שלח לי את תמונתו בחתימת ידו ושלושה מספריו כשגם בהם חתימת ידו.

בימים שגרתי בפאר רב בארמון הנשיא, היה הנשיא עצמו, ד"ר רג'נדרה פראסד, מחוץ לעיר. יחד עמי גרו בארמון גב' רוזוולט — שיצאה למעשה שעות מספר אחרי הגיעי שמה — וד"ר גראהם, מתווך האו"ם בסכסוך קאשמיר, ופמלייתו. אחר־כך חזר הנשיא ממסעו וביום 6.3 קיבלני לראיון שנמשך שלושת־רבעי השעה ושנפסק רק משום שהייתי סבור כי הגיעה שעתי ללכת וקמתי להיפרד ממנו. הנשיא הוא זקן חביב מאוד. שטפני בשפע זכרונות עוד "מימי צעירי ציון" וכנראה נכון היה להוסיף ולספר זמן

71
1. ראה מס' 53.

רב. אחר הראיון שלח לי את ספרו על מגעו הראשון עם התנועה ההודית ב־1917. על הספר חתם בחתימת ידו ובינתיים שלח גם מתנה לנשיא וייצמן כגמול על התנ"ך שהבאתי לו כמתנה מנשיאנו. אינני סבור כי לשיחתי עמו נודעה חשיבות מדינית כלשהי.

בהזדמנויות שונות נפגשתי במספר רב של אנשים בניו דלהי, ביניהם שר הבריאות (אשה),[2] שר השיקום[3] שביקרתיו על־פי בקשתו המפורשת של נהרו, דיפלומאטים הודיים וזרים, עיתונאים הודיים וזרים, פקידים מהמשרד [ליחסי] חוץ, מזכיר בית־הנבחרים וכמה מחברי הבית, ומספר אישים ידועי שם דוגמת סר בנגל ראו, פאנדיט קונזרו, שייך עבדאללה (ראש ממשלת קאשמיר), גברת פאנדיט (אחותו של נהרו ולשעבר שגרירת הודו בוואשינגטון ובמוסקבה) ורבים. אין טעם לפרט כאן את שיחותי עם כל אחד מהם, אולם מן הראוי לומר כי בדרך כלל גילו כולם עניין בישראל, הבנה מרובה וידיעה מעטה.

* * *

תכלית מסעי להודו היתה להביא לידי כינון יחסים דיפלומאטיים בין הודו לישראל. במידת האפשר, היה עלי לקבל את הסכמת הממשלה ההודית להקמת נציגות ישראל בהודו ונציגות הודו בישראל. הוחלט, כי אם לא אשיג את [הקמת] הנציגות ההודית בישראל, יהיה עלי לקבל את הסכמת ההודים, לפחות, כי [יאומן] בישראל נציגם באנקרה או בבירה סמוכה אחרת בד בבד עם הקמת הנציגות הישראלית בניו דלהי. כאפשרות אחרונה היה עלי לקבל את הסכמתם לפתיחת נציגות ישראלית בניו דלהי והיו בידי הוראות, שאם יסכימו לכך, ולכך בלבד, הרי השאלה, אם לפתוח נציגות ישראל בניו דלהי בנסיבות כאלה, תישאר פתוחה ותידון אחרי שובי הביתה.

שיחותי הראשונות על כינון יחסים דיפלומאטיים לא עודדוני. הוסברו לי כל הקשיים – היעדר תקציב, חוסר סגל עובדים מתאים, החששות מפני תגובת המדינות הערביות, אי־רצונה של ממשלת הודו לפגוע במיעוט מוסלמי בן 40 מיליון נפש וכו' וכו'. נוסף על כך ניתן לי להבין כי אין מחשיבים ביותר את ישראל בהודו, הואיל וישראל רתומה לגמרי לעגלת ארצות־הברית (כפי הנראה, מצד אחד על־ידי הנסיעות החוזרות ונשנות של שרי ממשלת ישראל על־מנת לאסוף כסף באמריקה ומצד שני על־ידי תמיכתה המתמדת כביכול של אמריקה בישראל באו"ם), וכיוון שכל מדינות המזרח התיכון מאוחדות בהתנגדותן לישראל, וכן משום שישראל הבטיחה לארגון האומות־המאוחדות מה שהבטיחה בעניין הפליטים הערביים ובעניינים אחרים ולא כיבדה את הבטחותיה.

אחרי פתיחה פושרת זו החלו הדברים להשתפר לאטם. קשה להצביע על גורם אחד איזה שהוא שהביא לידי השינוי, אולם אם עלי לנסות להצביע על שניים או על שלושה מגורמים אלה הייתי מונה את הבאים:

1. עמדת ישראל כלפי סין העממית. ההודים, ובלי ספק ראש הממשלה ומשרד החוץ ההודי, מגלים רגישות יוצאת מהכלל לבעיה הסינית. לא זו בלבד שהם רואים בעמדת מדינות אחרות לשאלת סין את אבן הבוחן להשקפתן המדינית אלא הם אף רואים בבעיית סין עצמה את המפתח לכל בעיות העולם, ובעמדתה של ארצות־הברית לסין – את שורש כל הרע שהעולם סובל ממנו בשנתיים או בשלוש השנים האחרונות. מיד

2. ארמיט קאור, שרת הבריאות של הודו.
3. א. פ. ג'אין, שר השיקום של הודו.

לאחר שהבינותי את חשיבות הבעיה הזאת בעיני ההודים הדגשתי הדגש היטב את עמדת ישראל וסבורני כי היתה לכך לפחות תוצאה כלשהי אם גם לא מכרעת כשלעצמה.

2. יחסי ישראל עם תורכיה. מרמזים שהושמעו באוזני בשיחות המוקדמות שלי בניו דלהי נתברר לי כי אחד המניעים הראשיים שהניעו את הודו להעניק הכרה לישראל היה כי תורכיה, מדינה מוסלמית, העניקה לישראל הכרה מלאה כמה חודשים לפני־כן. לכן ניצלתי כל הזדמנות להסביר כי לישראל עכשיו לא רק יחסים ידידותיים תקינים עם תורכיה אלא שזה למעלה משנתיים קיימים בינה לבין תורכיה יחסים דיפלומאטיים רגילים. נושא זה כשלעצמו ודאי גם הוא לא הכריע, אולם בלי ספק השפיע לא מעט על לב האנשים שדיברתי אתם.

3. את הגורם השלישי אני מונה בהיסוס־מה. אולם אם ברצוני לנתח נאמנה את פגי־שותי עם מדינאי הודו ועסקניה אין אני יכול להתעלם ממנו. על אף הפתעתי הרבה, העובדה כי אני "איש אוקספורד" מילאה ללא ספק את תפקידה. פרט לפאנדיט נהרו עצמו — שהתחנך בקמברידג', אולם את בתו שלח לאוקספורד — כמעט כל האנשים שבאתי במגע עמם התחנכו באוקספורד. בשעה שלדידי שנות לימודי באוקספורד הן נחלת העבר שלפני 20 או 25 שנה, הרי לגבי ההודים שפגשתי ימי לימודיהם באוקספורד הנם עד היום הזה מציאות חיה ורעננה. כשמצאתי עצמי במסיבת גן (שנערכה על־ידי פאנדיט נהרו לכבוד הגברת רוזוולט ושהלכתי אליה תוך שעה מרגע רדתי מהמטוס בניו דלהי), מוצג בפני כל האנשים כאיש אוקספורד, הופתעתי מאוד ולא היה ברור לי אם דבר זה צוין לשבחי או לגנותי, אולם עד מהרה גיליתי כי היה זה לשבחי. כל פקידי משרד החוץ מהמנהל הכללי ומטה חשו תוך אנחת הקלה כי צץ אדם מרחוק בא והנה שפה משותפת להם עמו; גם כאן לא הייתי אומר, כמובן, כי היה בכך משום גורם מכריע, אולם לדעתי אין ספק כי גם זה היה גורם משפיע.

שיחתי העיקרית היתה עם פאנדיט נהרו, שהוא בעת ובעונה אחת ראש הממשלה ושר לענייני חוץ ולמעשה האיש המחליט בהודו על כל דבר מקטן ועד גדול. הוא עושה זאת הן בכוח אישיותו הוא והן משום שהכול יודעים כי מהטמה גנדי הועיד אותו כיורשו המדיני. שיחתי עם פאנדיט נהרו התקיימה אחרי הצהריים בביתו — לשעבר ביתו של המפקד העליון הבריטי — ונמשכה בסך־הכל כשעה ומחצית השעה. בערך בשעה 3, כשהוא מטני הצדה משאר המסובים ויושב עמי על ספה, פתחתי בהרצאת הסיבות שלדעתנו צריכות להביא את הודו לכינון יחסים דיפלומאטיים עם ישראל. הוא הקשיב לי בסבלנות כ־10 דקות ואחר־כך אמר כי כל זה ברור בהחלט וכי אין בכלל מחלוקת לגופו של עניין. תוך כדי כך השתמע מדבריו כי הוא דוחה את כל הנימוקים ששמעתי קודם־לכן בדבר התקציב, סגל העובדים ותגובת המדינות הערביות. הוא ציין בגילוי־לב כי עניין אחד ועניין אחד בלבד הוא שעיכב עד כה את כינון היחסים הדיפלומאטיים. עניין זה הוא מציאות המיעוט המוסלמי הגדול בהודו עצמה. הוא הוסיף כי בדרך כלל אין מבינים איזה משבר חמור עבר על ציבור גדול זה כתוצאה מחלוקת 1947 ומהקמתן של הודו ופאקיסתאן כשתי מדינות עצמאיות. לא זו בלבד שמיליונים רבים של מוסל־מים נמלטו לפאקיסתאן אלא שבין מיליונים אלה היו כל המנהיגים. המנהיגים המוסל־מיים הבינו כי תקוותם היחידה לקיים בידם השפעה וכוח תתגשם לכשיעברו לפאקיסתאן ויתפסו שם עמדות מרכזיות בממשלה. לכן נטשו הללו 40 מיליון מוסלמים שנשארו בהודו ללא הנהגה. ארבעים מיליון אלה — אף כי רב מספרם: כפליים ממספר המוסלמים במצרים, למשל — מהווים עתה מיעוט, ללא הנהגה, המסתגל תוך קשיים רבים לחיים חדשים במדינה בעלת רוב לא מוסלמי, שעה שבשלטון הקודם היו בחינת

הבן המפונק של הבריטים. (המוסלמים מנו קצת למעלה מרבע האוכלוסייה של הודו הבלתי־מחולקת לפני 1947; עתה מגיע מספרם כדי עשירית בלבד). בנסיבות אלה ראתה ממשלת הודו חובה לעצמה לעשות כל אשר לאל ידה כדי להקל עליהם להסתגל למצב החדש ולהשתלב כחלק בלתי־נפרד במדינה ההודית החדשה. לפיכך היתה מדיניותה המוצהרת של הממשלה לא לעשות דבר שיפגע ללא צורך במיעוט המוסלמי ויכאיב לו. כינון יחסים דיפלומאטיים עם ישראל הוא אחד הדברים האלה — מה גם שפאקיסתאן מוכנה בכל עת לנצל כל הזדמנות להסית את המיעוט המוסלמי בהודו נגד הממשלה ההודית. אולם עכשיו, הוסיף נהרו, יש לדון בכל אלה מחדש והדיון יחודש בממשלה החדשה שהוא יקים בחודש אפריל בעקבות הבחירות הכלליות האחרונות. הוא ציין בבירור, אף כי לא התחייב במפורש, כי "דיון מחודש" זה יהיה חיובי. הנוהל דורש כי בעיה ככינון יחסים דיפלומאטיים תובא בפני ועדת שרים לענייני חוץ, המורכבת מנהרו עצמו ומשלושה חברים אחרים; ההחלטה תהיה טעונה אישורה של ועדה זו.

מן הראוי לציין כאן כי נהרו שאל שאלות וגילה עניין בהסברות על שלושה נושאים הנוגעים בישראל:

א. בעיית הפליטים הערביים, ובמיוחד בעניין תשלום הפיצויים.
ב. בעיית השיקום של ישראל, מה שאנחנו קוראים קליטת העלייה.
ג. עתידה הכלכלי של ישראל.

דקות ספורות אחר השעה 4 התבונן נהרו לפתע בשעונו וקרא בקול: "אוי, מאוחר!" — התברר כי היה צריך להיות בבית־הנבחרים בישיבת הסיום לפני פיזורו. קמתי על־מנת ללכת אולם הוא אמר: "המתן!". חכיתי. מקץ דקה או שתיים שוב הופיע וביקשני לנסוע עמו במכוניתו לבניין בית־הנבחרים כדי שנוכל להמשיך בשיחה. נפרדנו לבסוף במשרדו בבניין הפרלמנט בשעה 4.30 כשהוא נחפז לשבת במקומו על ספסל הממשלה.

בשיחות נוספות עם פקידים גבוהים במשרד החוץ נאמר לי כי "העניין כמוהו כמסודר", זאת אומרת: ראש הממשלה ומשרד החוץ יביאו את העניין לפני הממשלה החדשה (היינו לוועדת השרים) לאישור מיד עם כינונה ואנו נוכל לצפות להודעה רשמית תוך חודשיים. אחר־כך הוספנו לדון בכמה צדדים טכניים של הבעיה, למשל: אם תהיינה הנציגויות שגרירויות או צירויות, אם לדעתי מוטב כי הנציג ההודי בישראל יקנה או ישכור בית, אם כדאי לו להביא עמו את משרתיו או שאפשר יהיה למצוא משרתים מתאימים בישראל, מה המשכורת שצריך יהיה לשלם לנהגים וכיוצא באלה.

מצב העניינים הוא אפוא שבאחד מימי חודש מאי עלולים אנו לקבל ידיעה רשמית מהמשרד ההודי לענייני חוץ על ההחלטה לכונן יחסים דיפלומאטיים מלאים עם ישראל. בינתיים מן הדין לא לפרסם דבר בעניין זה, הואיל וההחלטה טעונה עדיין אישור רשמי מטעם הממשלה ההודית החדשה ופרסום מוקדם עשוי מן הסתם להביא את ראש הממשלה במבוכה. בשיחות עם חברים־דיפלומאטים, וביחוד עם נציגים הודיים העלולים לשאול על תוצאות ביקורי בהודו, תוכלו להשיב ברוח הדברים שנאמרו בהערותי שכתבתי לסקירה השבועית הסודית מס' 3, שהופצה על־ידי מנהל מחלקת ההסברה.[4]

4. ראה סקירה שבועית מס' 3, 12.3.1952, 3/413/93.08.

הערת־עורך
Editorial Note

פתיחת המשא־ומתן על השילומים מגרמניה

ב־21 במארס נפתח בוואסנאר שעל־יד האג המשא־ומתן על השילומים מגרמניה. במשא־ומתן לקחו חלק משלחת מטעם מדינת ישראל, משלחת מטעם ועידת התביעות של הארגונים היהודיים ומשלחת גרמנית. בראש המשלחת הישראלית עמדו פליקס א. שנער וגיורא יוספטל; גרשון אבנר ממשרד החוץ היה דובר המשלחת. בראש המשלחת של הארגונים היהודיים עמד מוזס א. ליוויט. בראש המשלחת הגרמנית עמד פראנץ בהם, הדיקאן של אוניברסיטת גתה בפרנקפורט. בפתיחה הוקראו הצהרותיהם של הצדדים. ההצהרה של ישראל היתה מבוססת בעיקרה על האיגרת ששיגרה אל מעצמות המערב ב־12 במארס 1951 (ראה כרך 6 מס' 84), וציינה גם את הודעתו של אדנאואר בבונדסטאג ואת מכתבו אל נחום גולדמן (ראה שם, הערת־עורך, עמ' 665–666 ושם, מס' 515). תביעתה הכספית של ישראל התבססה על הוצאות הקליטה של העולים נרדפי הנאצים שמספרם הוערך ב־500,000. התביעה הסתכמה במיליארד וחצי דולרים, מיליארד אחד נזקף לאחריותה של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה, והשאר – לאחריותה של גרמניה המזרחית. הצהרת הפתיחה של הארגונים היהודיים התייחסה לתביעות גלובליות של ארגונים יהודיים בעבור הטיפול בניצולים היהודים ושיקומם ועמדה על הצורך בשמירה על התחיקה העוסקת בתביעות אינדיווידואליות ובהרחבתה. הארגונים היהודיים לא נקבו בסכום כולל של תביעתם. בהצהרת הפתיחה שלה ציינה גם גרמניה את הודעתו של אדנאואר, אבל קשרה את המשא־ומתן על השילומים עם יכולתה הכספית המוגבלת של גרמניה ועם תוצאות ועידת לונדון להסדר חובות החוץ של גרמניה שהתקיימה באותה עת. הפגישה הראשונה התנהלה באווירה קרה ורשמית ביותר. (דין־וחשבון שלם, נוסח הצהרות שני הצדדים ורשימות שלמות של חברי המשלחות ראה בתיק 130.02/2417/5.)

72

פ. א. שנער וג. יוספטל אל משרד החוץ
F.E. Shinnar and G. Josephthal to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן HIA36
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 21 במארס 1952

בישיבת הפתיחה[1] הוצגו המשלחות רשמית והוצהרו הצהרות הפתיחה. ההצהרה הגרמנית ודין־וחשבון בדואר. הצהרתם מדאיגה כי מתברר שבכוונתם לברר אתנו והארגונים פרטי התביעות ומהותן ואז לחזור לבון ולהחליט על תשובות. יתר־על־כן, מנסים לקשור

72
1. ראה הערת־עורך לעיל.

תשובות המתבטאות בסכומים בתוצאות ועידת החובות בלונדון וביכולת התשלום של גרמניה שעל הגבלתה הם מצביעים.

האווירה רשמית לגמרי, קרירה ומתוחה. הסתדר חלק בלי לחיצת ידיים. הננו בקשר עם השר.

שנער, טל

73

סיכום ישיבה משותפת של שגרירות ישראל בוואשינגטון ומשלחת ישראל לאומות־המאוחדות (בוואשינגטון, ב־18 במארס 1952)

Résumé of a Joint Meeting of the Israel Embassy in Washington and the Israel Delegation to the United Nations (Washington, 18 March 1952)

130.02/2382/22

ואשינגטון, כ"ד באדר תשי"ב
21 במארס 1952

כמוס

משתתפים: א. אבן, ד. גויטיין, י. לוין, א. הרמן, ח. הרצוג, י. לווה, ד. גלמונד, י. גלעדי, א. הרליץ, א. לוין, פ. אליאב, א. לוריא, ג. רפאל, י. רובינסון, צ. זינדר, ש. בנדור.

(א) ענייני נוהל.
(ב) "גישושי השלום" הערביים.
(ג) "מתן".

(א) נוהל.

השגריר הודיע כי בכוונתו לערוך אחת לשבועיים פגישות סיכום ועיון משותפות של שני הסגלים לבירור בעיות ועניינים החורגים בחשיבותם מתחום העבודה השוטפת היום־יומית. במידת האפשר תקוימנה ישיבות אלה בוואשינגטון.

(ב) "גישושי השלום".

ניתוח המצב: השגריר מסר כי מתרבים הסימנים כי האמריקנים מאמינים כי יש ממש מסוים בגישושים.[1] כך מסר הנשיא לסנטור ברוסטר (Brewster)[2] כי הוא מלא תקווה בהתפתחות אטית לקראת הסדר ישראלי–ערבי, ובאותו רוח דיבר ברי עם שינד, המנהל הכללי של משרד הביטחון שלנו. כן סופר על פגישת השגריר עם קולונל הוסקינס[3]

73
1. ראה מס׳ 65.
2. אוואן ברוסטר, סנאטור ממדינת מיין, רפובליקני.
3. קולונל הארולד ב. הוסקינס, יועץ במחלקת המדינה.

שהציע את תיווכו אצל הסורים. הצעת קופר–ואלדו לשגר "ממשש דופק" בעילום שם למזרח התיכון אף היא מרמזת באותו כיוון.[4] לעומת זאת נראה שאין הבריטים ששים, מבחינתם הם, לקראת הסדר ישראלי–מצרי ברגע זה.

לדברי א. הרליץ, עמדת מחלקת המדינה אינה ברורה כל צורכה והיא דווקא נוטה למעט את חשיבות ההכרזות. אנשי המחלקה מייעצים כי דווקא נשים את תקוותנו על ועדות שביתת־הנשק. י. לוין העיר כי נמסר לו שמחלקת המדינה מאמינה כי כל עניין "הגישושים" עלה כתוצאה מיזמתו של זפארוללה חאן.[5]

ג. רפאל מסר על שיחתו עם מ. עזמי, ממנה יש להסיק כי המלך פארוק עדין עומד באיבתו לישראל.[6] דעתו של המלך נתונה עתה בעיקר למלחמה בוואפד. על אף שהמלך רוצה בהצטרפות למערב הרי לא יוכל להעביר זאת בגלל ההתנגדות התקיפה של הציבור המצרי למעשה כזה. השגריר הדגיש את רצונם העז של המצרים בנויטרליזם, ופ. אליאב ציין כי מסקנות השיחה עם עזמי מתאשרות ממקורות מצריים אחרים.

פיקוד המזרח התיכון: השגריר מסר כי נרמז לו על־ידי הגנרל בראדלי כי הפיקוד יקום, גם ללא השתתפות המצרים או הערבים האחרים כחברים מייסדים.[7] מושב הפיקוד יהיה כנראה בקפריסין והוא יהיה מוכן לבוא לידי הסדר ad hoc עם כל מדינה מעוניינת. נמסר בשם מ. שליט כי לפי המקורות שבידיו עניין הפיקוד כיום הוא הרבה יותר מדיני־פורמלי מאשר צבאי־ממשי. הואיל וקיימת תקווה קלושה ביותר להסדר אנגלו־מצרי לא יוכלו למלא את הפיקוד באותו תוכן ממשי שהתכוונו לו מלכתחילה.

השגריר התווה את הקו הבא:

(1) להתייחס בכובד־ראש לנטיות השלום בעולם הערבי; להבין כי תהליך זה לא יתבשל בן־לילה; לא לדחוק את הקץ; להוסיף להתנגד למאמצי תיווך מוקדמים ונחפזים; להעמיד את ממשלת ארצות־הברית על אחריותה המכרעת לעידוד תנועת השלום שראינו את ניצניה הרבים בזמן האחרון; ולהמשיך במאמצים, שכבר נתנו את פרים, להחדיר בעיתונות את הרעיון שהשלום עם ישראל הוא צורך ערבי, ולא רק משאלה ישראלית.

(2) ראוי לבקש את האמריקנים ליזום פגישה בינינו ובין מחמוד פאוזי שהפך בינתיים לאחד מעמודי־התווך העיקריים של מדיניות החוץ המצרית.[8] בקשה זו יכולה להיעשות אגב פנייה למחלקת המדינה למסור לנו על תוצאות בירורים בקהיר שנעשה על־פי הצעתנו. כן ראוי לברר את העמדה הפאקיסטאנית ואת הממש שבהצהרות זפארוללה חאן נוכח הפירושים הסותרים המצויים בידינו. אחת הדרכים האפשריות היא פנייה באמצעות אחת ממדינות הקהיליה הבריטית.

(3) בשלב מסוים כדאי להעלות מחשבה בלב האמריקנים כי אם אין סיכוי להסדר קרוב של היחסים עם בריטניה הרי לפחות יש לחתור לשיפור היחסים עם ישראל שאינו

4. מוסב על שיחה בין שליט וגויטיין משגרירות ישראל ובין סמיואל קופר, סגן מנהל האגף לענייני המזרח הקרוב במחלקת המדינה. קופר הציע לשלוח אל המזרח התיכון אדם במסווה של איש־עסקים, שייפגש עם מנהיגים בארצות ערב ובישראל וינסה לקרב את הצדדים להסדר. שליט וגויטיין הסכימו להצעה, אך הציעו שהשליח לא יהיה איש הקשור ישירות למחלקת המדינה אלא אדם "ניטרלי מבחינת השתייכותו למנגנון הממשלתי האמריקאי", כגון שגריר ששירת בעבר במזרח התיכון ואינו עוסק עוד במדיניות באורח פעיל. (ראה שליט אל אבן, 13.2.1952, 93.08/409/1.)

5. ראה מס' 59 והערה 3 שם.

6. ראה מס' 70.

7. ראה מס' 69.

8. מחמוד פאוזי, הנציג הקבוע של מצרים באו"ם; מדצמבר 1952 — שר החוץ המצרי.

מחייב ויתורים הדדיים או פתרון בעיות אסטרטגיות ודמוגרפיות מסובכות. יש לעורר תקווה בלב המצרים כי שיפור יחסיהם עם ישראל יעורר הדים חיוביים ביותר בארצות־הברית, ועל־ידי כך יסייע להם ממילא במאבקם עם הבריטים.

(4) יש להמשיך בלחץ מתמיד על הערבים בבעיות שנשארו פתוחות בהסכמי שביתת־הנשק כגון האזורים המפורזים, והר הצופים. צעדים יכולים להיעשות במסגרת כוללת של מבצע "פריצת המצור" במגמה להטריד את הערבים על־מנת להפגין להם כי המצב הנוכחי מתנקם גם בהם.

יש להמליץ לממשלתנו על נקיטת צעדים מודרגים לבחינת העמדה המצרית בשאלת המעבר בסואץ – העברת סחורות "בלתי־מלחמתיות" באוניות לא־ישראליות, העברת דלק, העברת אונייה ישראלית. יש לחדש, במידת האפשר, את המעבר לאילת. יש לקיים פגישה עם יוזמי החלטת מועצת הביטחון על המעבר בסואץ לבירור מקיף של הבעיה.

(5) יש להסביר למערב כי המצב המעורפל הנוכחי ביחס לסידורי ההגנה של המזרח התיכון, הפסדו יוצא בשכרו שכן הוא מאפשר התארגנות בלתי־רשמית, אך ממשית ויעילה של כל מדינות האזור מסביב לגרעין המערבי במסגרת של שורת הסדרים דו־צד־דיים מקבילים.

(ג) "מתן".

השגריר מסר על טיוטת חוק ה"מתן" שהוגשה לוועדות הנוגעות בדבר בבית הצירים ובסנאט.[9] החוק הוגש השנה בצורת תיקונים לחוק 1951 על־ידי הגדלה מתאימה של הסכומים שהוצעו אשתקד. באופן כזה הוצעו עתה 196 מיליון דולר כעזרה כלכלית לכל האזור במקום 160 מיליון בשנה שעברה; 115 מיליון דולר, הכוללים את 50 מיליון של השנה שעברה, כסעד לפליטים הערבים; 126 מיליון דולר, הכוללים את 50 מיליון של השנה שעברה, סעד לפליטים יהודים; 606 מיליון דולר לעזרה צבאית ליוון ותורכיה. לא חל שינוי בסעיף הקובע שאפשר להוציא עד 10% של הסכום האחרון לעזרה לערב וישראל. השנה הוכנס גם תיקון המאפשר שימוש בשנה הבאה בכספי ה"מתן" השוטף שלא יוצאו עד סוף שנת הכספים הנוכחית.

קיימים לבטים בקרב מינהל הסיוע הטכני T.C.A. [Technical Cooperation Administration] במחלקת המדינה הרוצה בתכניות ממשיות של סעיף 4 ואינו שש לתכניות סיוע גרידא המיועדות לפליטים. במיוחד אין דעתם נוחה מהניסוח הקיים של הוצאת הסכומים על הפליטים בשביל "Specific Projects of Relief and Reintegration".

אצ'יסון, בעדותו בפני ועדות הסנאט ובית הצירים, דיבר רתת נגד קיצוצים בהצעת הסיוע. אולם קיימת נטייה ברורה לקצץ בסכומים המיועדים לאירופה.

פ[נחס] א[ליאב]

9. ראה מס' 62.

74

א. קובובי אל מ. שרת (לונדון)
A. Kubovy to M. Sharett (London)

מברק מוצפן 28
נוסח נכנס: 130.09/2343/1

פראג, 22 במארס 1952

בהול

אישי, כמוס. נתקבלתי אתמול על־ידי סגן שר החוץ ולאסטימיל בורק.

(א) הוא הודיע לי רשמית שמרדכי אורן נעצר ונמצא בחקירה מפני, (1) שפגה תוקפת אשרתו הצ'כית; (2) שביצע מעשים פליליים נגד ביטחון המדינה.[1]

(ב) השיחה אישרה את חששי, שאם אמנם נסוגו הצ'כים מתכניתם לתלות בסלאנסקי את קולר הציונות כפשעו העיקרי, הם לא ויתרו על מזימתם לערוך משפט ראווה ציוני בממדים מדאיגים. חשש זה אושר גם ממקורות אחרים.

(ג) ממקור מהימן נודע לנו כי אחד השיקולים שגרמו להפסקת התעמולה האנטי־ציונית והאנטי־ישראלית היתה הדאגה להצלחת הוועידה הכלכלית במוסקבה. יש אפוא להניח כי התעמולה תחודש ביתר־שאת אחרי הוועידה.

(ד) סבורני כי לאור מצב רציני זה רצוי שתשמע ממני דין־וחשבון אישי על ההתפתחויות האחרונות וגם הצעותי, ושאקבל הדרכתך. עלי להיות בוורשה מיום ד' עד סוף השבוע. האוכל לראותך באיזה מקום באירופה בשבוע המתחיל ב־30/3?[2]

קובובי

74

1. ראה מס' 51.

2. דין־וחשבון שלם מן השיחה עם בורק, מיום 25 במארס 1952, בתיק 130.11/2494/3. המברק הזה הועבר אל שרת בלונדון, אך לא ידוע על פגישה בין קובובי לשרת באירופה.
ב־26 במארס הגישה צירות ישראל בפראג איגרת למשרד החוץ הצ'כי בעניין אורן. הצירות מחתה על שעברו 11 שבועות מאז מעצרו של אורן ועד שהתקבלה הודעה רשמית על־כך בצירות, הפריכה את הטענה שאורן שהה בצ'כוסלובקיה ללא היתר וביקשה הבהרות על טיב הפעולות נגד המדינה שבהן הואשם. נוסף על כך ביקשה לאפשר לאחד מאנשי הצירות להתראות עם אורן במקום מעצרו. (האיגרת בתיק 130.11/2513/3).

75

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. LI420 מברק מוצפן
Outg.: 93.04/40/14 :נוסח יוצא

[London] 22 March 1952

Saw today Lloyd his invitation, Eden's absence; Elath, Bowker, present. He behalf Eden reopened question informing France, Turkey.[1] They came conclusion this unavoidable as matter bound reach them and would be most awkward if they were not told direct. In course conversation Lloyd hinted US was factor, may have meant either US was urging them tell other or US might itself do so and embarrass them, or both. I said realized their predicament but would be able reply only after return home. I enquired: (a) progress terms reference, (b) whether informing it meant keeping them posted every stage, (c) whether precedent for Egypt if she joins MAC [Middle East Command]. They replied: (a) Not yet finalized, would be very general terms, purpose mission purely exploratory. (b) They would tell FT [France, Turkey] something very general without disclosing details, just felt preferable FT should hear it from them rather than pick it up outside and think something fishy. Would not mean regular posting but possibly some information from time to time with our consent. (c) No precedent, but if Egypt came in and necessary let her know it would be subject our consent. They explained would be difficult delay communication FT when terms reference transmitted. I said if so let's clear up question communication before transmission.[2] They assumed terms reference would anyhow not be ready before my return. On merits I said advance transmission terms reference even if general was important to enable us add suggestion if any and get ready for discussion, they agreed. I added we assumed purpose was not merely find out facts and say thank you for information but that exploratory stage be followed by planning and action, they concurred. I referred arms which discussed with Eden broadening it into proposal they should let us have dispensable second-hand arms useful to us on lend-lease

75

1. ראה מס׳ 68. השאלה אם לדווח על בואה של המשלחת הצבאית הבריטית לישראל גם לצרפת ולטורקיה — שתי המועמדות האחרות להשתתף בארגון הגנת המזרח התיכון — נידונה בחילופי מברקים בין לונדון לתל אביב. דעתו של שרת היתה, שיש לדחות את ההודעה עד שיובהר כתב־הסמכות של המשלחת וייקבעו סדרי ביקורה. (ראה מברק LI405, 19.3.1952, 130.02/2457/5.)
2. לאחר שובו לישראל, ומן הסתם לאחר התייעצות, הודיע שרת כי ישראל מסכימה שבריטניה תדווח על שיגור המשלחת לצרפת וטורקיה, בתנאי שהדיווח יהיה כללי בלבד, לא יהיה כרוך בהתחייבות לדווח ברציפות על כל פרטי התקדמות השיחות ועל תוצאות חקירת המשלחת. ישראל עצמה תדווח לארצות־הברית. שרת הציע את הנוסח הזה: "בריטניה וישראל הסכימו לבדוק ביחד את האפשרויות לחזק כמה אספקטים של הפוטנציאל ההגנתי של ישראל למקרה של שעת חירום". (ראה מברק שרת אל צירות ישראל בלונדון, LI657, 1.4.1952, 130.09/2318/9.)

arrangement and/or long-term credit. They referred difficulty re other parties to whom they were not anxious to give arms but promised consider.[3] I enquired Egypt. They seemed pleased Hilali's progress cleaning up Wafd's stables, hoped for best.[4] I developed "conspiracy peace" idea, referred more favourable background for it in view Cairo statements including Zafarullah, which both product certain change atmosphere and agents in producing it. Bowker thought their rep[resentative]s Arab capitals active that direction all along. Lloyd wondered what progress re Arab refugees. I parried by enquiring what Blandford is doing, Lloyd said he busy talking Syria, Jordan, this is [s]till tremendous problem.

Sharett

76

מ. שרת אל א. אידן (לונדון)
M. Sharett to A. Eden (London)

Orig.: PRO, FO 371/98799 :מקור

London, 24 March 1952

Dear Mr. Eden,

On the eve of my departure I write to express my deep gratitude for your friendly reception and sympathetic interest, as well as for the trouble you took to arrange my interviews with the Prime Minister and Mr. Butler.

In my brief conversation with Mr. Churchill there was no opportunity for me to mention the question of arms.[1] I referred to this subject in my talk with Mr. Selwyn Lloyd, when I ventured to suggest that it might be possible to adopt the principle of letting us have, on some kind of lend-lease or long-term credit basis, some of the arms which might be found dispensable in this country, and which would yet be particularly useful to us.[2] It would be a great help if a decision on this vital question could be reached soon.

I very much hope that the talk which Mr. Horowitz, Mr. Elath and myself had to-day with the Chancellor of the Exchequer and Sir Arthur

3. בעקבות השיחה הזאת נידון העניין שוב בין משרד החוץ למשרד ההגנה הבריטיים; משרד החוץ פסל את הרעיון של האספקה על־פי העיקרון של "החכר והשאל" או על־ידי מתן אשראי לטווח ארוך, אך המליץ להקל על הספקת נשק על־ידי פריסת התשלומים על פני פרק זמן ארוך. (ראה וורדרופ אל גרסוול, 10.4.1952, PRO, FO371/98799.) ראה גם מס' 76.
4. ראה מס' 61, הערה 2; מס' 70.

76

1. ראה מס' 68, הערה 6.
2. ראה מס' 75.

Salter, during which quite a number of concrete issues were discussed, may early lead to tangible results.[3]

The Egyptian situation continues to engage our keenest interest. We are indeed grateful for having been kept informed, as occasion arose, by yourself and your assistants, of the main trends of development in this regard, and we should like to feel that, in so far as any future settlement may have a direct, or even an indirect, bearing on our fortunes, we shall be given in time some idea of what is impending.

I am leaving this country with a hopeful feeling about the future progress of the relations of mutual understanding and co-operation between Great Britain and Israel.

With renewed thanks for your personal courtesy and kindness,

I am, Yours sincerely,

M. Sharett

77

פ. א. שנער וג. יוספטל אל משרד החוץ
F.E. Shinnar and G. Josephthal to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן HIA37
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 25 במארס 1952

תוך הסכם עם שרת, גולדמן, הורוביץ, קרן, הודיע גיורא [יוספטל] אתמול התנגדותנו לקשור המשא־ומתן כאן לוועידת לונדון בצורך לחשב כוח התשלום של גרמניה.[1] התבססנו על מכתב אדנאור שמהווה התחייבות ברורה בלי כל תנאי וסייג. הסברנו בפרוטרוט שיש להסתדר אתנו בלי כל קשר לבעיות אחרות. הם ביקשו הפסקה להתייעצות ואז הודיעו שבדבר ועידת לונדון ויכולת התשלום ימסרו היום תזכיר מלא בכתב אולם הוסיפו הסברה מידית הנראית מספקת במספר נקודות לא[מ]ר שהסכום ייקבע כאן ואילו זמן התשלום וצורתו ייקבעו תוך התאמה עם ועידת לונדון. אחרי־כן מסר שנער הסברות מעשיות לגבי ביסוס סכום התביעה, זמן התשלום וחלוקה בין מטבע וסחורות

3. בשיחה נידונו בהרחבה בעיותיה הכלכליות של ישראל ואחר־כך העלו הנציגים הישראלים כמה בקשות מיוחדות: (1) אשראי בריטי בסך 10 מיליון ליש"ט לרכישת דלק; (2) אשראי בסך 5 מיליון ליש"ט לפיתוח תעשייתי; הנחת צינור נפט אילת–חיפה. באשר לנפט הציעו הבריטים להחזיר את הריבית וחלק מן הקרן בדולרים, באשר לאשראי התעשייתי הציעו שבריטניה תקבל את זכות הבכורה לרכישת אשלג ופוספטים, ובאשר לצינור הציעו את האפשרויות האלה: אשראי בריטי, מתן זיכיון או מפעל משותף בריטי־ישראלי. בכל הנושאים לא היתה החלטה סופית והוסכם כי הורוביץ ימשיך את הבירור. (ראה שרת אל איתן, [27.3.1952], 130.02/2412/26.)

77
1. ראה הערת־עורך, עמ' 120; מס' 72.

וכן מסגרת הסדר סחורות. הם לקחו החומר לבירור ולתגובה.[2] הרושם שהתקרבנו לדיו־נים מעשיים ואותו רושם נוצר בפגישת הגרמנים עם הארגונים שאף הם התנגדו לקשר עם לונדון לכוח תשלום ואחרי־כן נכנסו לדיונים מעשיים על שיפור התחוקה.

שנער, טל

78

שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית (ואשינגטון)[1]

Ambassador of Israel in Washington to the U.S. Secretary of State (Washington)

Memorandum: 93.08/344/24 :תזכיר

[Washington] 25 March 1952

The Ambassador of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to transmit the following observations by the Government of Israel on the Secretary of State's Note No. 262.84A41/1-1-1651, dated March 21, 1951,[2] concerning restitution and compensation claims against Germany.

2. The Government of Israel has on various occasions expressed its concern at the rapidity with which the control of the Occupation Powers is being withdrawn, and Western Germany permitted to regain full freedom of action.

Leaving aside the wider political and security implications of this process, the Government of Israel feels obliged to refer in particular to the intended replacement of the Occupation Statute by contractual arrangements, and to draw attention to the specific problems which this is likely to create in the field of restitution and compensation.

At present, while these matters still fall within the Reserved Powers of the Occupation Authorities, there is already an organized movement in Germany which aims at curtailing the restitution legislation when the Occupation Statute is brought to an end. This trend was fully confirmed in the report of the O'Sullivan Committee appointed by the British Government to examine the progress made in the internal restitution claims in the British Zone, submitted to the British Parliamentary Under-Secretary of State for Foreign Affairs on 2 July, 1951, from which it is relevant to quote the following passage:

2. ראה חילופי תזכירים בין המשלחת הגרמנית ובין המשלחת הישראלית, 24.9.1952, 5/2417/130.02.

78

1. תזכיר דומה הוגש גם לממשלות בריטניה וצרפת (ראה תיק 5/2413/130.02).
2. ראה כרך 6, מס' 89.

Many witnesses have called attention to the growing belief and hope among Germans that the restitution legislation will be abandoned or drastically modified when the Occupation Statute is brought to an end.

There is also an increasing tendency to regard the "restitutors" rather than the victims of Nazi oppression, as deserving of sympathy, and decry and oppose the policy of restitution.

In the three Western Zones of Germany there have come into existence associations whose expressed object is to organise opposition to the restitution laws.

These bodies have of late intensified their activities and are attacking, for political motives, the principles underlying restitution.

A Memorandum of the 28th May, 1951 (a copy of which, with its attachments, is to be found in Appendix II) prepared by the United States restitution officials and kindly put at our disposal, indicates the extent to which this movement has progressed in the American Zone. We have heard similar evidence in regard to the British Zone and Berlin.

The effect of this propaganda is to frustrate amicable settlements and protract proceedings. It is also calculated to affect the work of the German authorities concerned and to retard their (already unsatisfactory) rate of progress. There is, indeed, evidence of a decline in recent weeks of the number of cases settled and the situation is unlikely to improve should there be a relinquishment of the reserved power in the field of restitution. The problem involves such factors as the attitude taken by present day Germany to her own past, the unstable political situation in Germany and the anticipated change in West German relations with the Occupying Powers.

Significance also attaches to the draft of a Federal Restitution Law drawn up by the Federal Association for Loyal Restitution, and submitted by it for adoption by the Federal Parliament with a view to its implementation when the powers in this field are transferred to the Federal authorities.

This draft contains drastic modifications, such as discontinuing the activities of the Restitution Successor Organizations, and the re-opening of proceedings in individual cases.

3. In the light of these hostile tendencies, it is disquieting to note how high a proportion of the claims remain unsettled. According to figures dating the end of June, 1951 contained in the O'Sullivan Report, approximately 14% of the claims lodged in the British Zone had been disposed of finally, and the total for the three Western sectors of Berlin was as low as 5%. The Committee states that "at the present rate of progress it will take several years for all petitions to be dealt with" (page 6 of the report). Although the situation is much better in the United States Zone, figures published by the Office of the United States High Commissioner show that on 30th November 1951, 20,190 individual petitions and 23,299 petitions of the Jewish Restitution Successor Organization were still awaiting settlement.

4. The Government of Israel would, therefore, urge that in any contrac-

tual arrangements which may be made between the Occupying Powers and the Federal Government of Germany, suitable undertakings be given by the latter for the maintenance and the speedy enforcement of the restitution legislation.

For this purpose, the existing administrative arrangements should be improved where necessary, provision for adequate staff should be made, and the consequential amendments in the legislation should be introduced to give effect to these purposes, prior to the coming into force of any new arrangements for Germany. In this connection the Government of Israel ventures to offer certain suggestions which are set out in the ensuing paragraphs.

5. In its note of 16th January, 1951,[3] the Government of Israel referred to the retention of Allied Boards of Review or other corresponding non-German appellate authority. The Allied appellate tribunals have done valuable work and their judgments have had a marked legal and psychological effect, particularly as they have been binding upon all German courts and authorities in interpreting the law, as distinct from the principle applying in German courts, the judgments of which are binding only as between the parties to the particular action. Furthermore their advisory opinions have helped to develop an elaborate jurisprudence in this field.

It is considered most advisable for these Allied Courts of Appeal to be retained, together with the generally binding and law-making effect of their decisions. The German authorities should also be requested to undertake, under any new arrangements, that the validity of previous judgments by the present courts, and of the principles of law laid down by them, should not be questioned.

A consolidated Court of Appeal for the whole Federal area might possibly replace the present zonal courts.

There is also a need for the establishment of a joint court of appeal for the Western Sectors of Berlin, in which appellate jurisdiction is at present split between the Courts of the three sectors, despite a single restitution law for all three.

It is pointed out that restitution law is in its nature transitory, and the Allied appeal tribunals would not be permanent institutions.

6. In its Note of 16th January, 1951, the Government of Israel urged certain improvements in the existing indemnification laws and the adoption of a general claims law for the whole of the Federal Republic, following the model of the law in the United States Zone. No such legislation has yet been enacted, and the Occupation Powers are again urged to impress upon the Federal Government the need for adapting the present patchwork to a uniform and improved pattern without regard to the casual connection of a claimant with a particular Land.

The present situation weighs particularly heavily on claimants residing abroad.

3. שם, מס' 19.

No legal provisions for such claimants yet exist in the British Zone, and in the United States Zone such claims are being settled at an extremely slow pace. Thus in Bavaria, as of December 31, 1951, out of the total amount of 49,539,539 D-Marks paid in settlement of indemnification claims, only 98,994 D-Marks were paid to claimants residing abroad, although 60% of the claimants in this Land reside abroad. For the whole of the United States Zone of Occupation the ratio of victims of Nazi action residing abroad is 45.7%, yet their share in the total amount of payments effected hitherto is as low as 5.45%. For the whole territory of the Federal Republic about 500 million D-Marks have been paid in settlement of compensation claims, out of which amount only approximately 5.5 million D-Marks were paid to victims of Nazi action residing abroad.

7. Not only does the legislation differ in the various Laender, but financial liability for implementing it rests entirely with each Land, and the prospect of recovering an established claim therefore depends upon the financial position and willingness of the Land concerned. It is suggested (a) that there should be an equitable distribution of the financial burden among the Laender; (b) that the Federal authorities should make a financial contribution to the Laender sufficient to enable full and prompt implementation, in order that the autonomy of the Laender should not be a ground for lack of financial provision; (c) that such contribution should be conditional on the Laender enacting laws complying with the basic Federal legislation proposed in paragraph 6 above; and that the Federal Government should assume direct financial responsibility for claims of displaced persons who were arbitrarily distributed amongst the Laender.

8. It has been established that the former German Reich is liable and can be sued for all loss and damage resulting from confiscation of movable property, including bank accounts, and for sums of money exacted by discriminatory and oppressive taxation. The claims already existing form a substantial portion of the total restitution claims under existing legislation, but the judgements which have been given against the Reich in favour of individual claimants and successor organizations remain unsatisfied, owing to the absence of legislation under which the Federal Government assumes liability. It is considered to be both just and logical that such liability should be assumed, especially as the Federal Republic has in principle succeeded to the assets of the former Reich under Article 134 of the Basic Law for the Federal Republic of Germany. The claims in question are of a unique character arising as they do from the torts of the Reichsregierung, and should therefore be entitled to priority both from a moral and legal point of view.

The Government of Israel requests that urgent steps be taken for the settlement of the following points:

(a) That the Federal Government should introduce legislation whereby the Federal Republic accepts liability by law for this group of claims against the former Reich;

(b) That the rate of conversion be at or near the rate of 1:1 for personal effects, jewelry and other property that would have conserved its full value in spite of the currency conversion;

(c) That provision be made to secure the satisfaction of established claims either in cash or in federal bonds within a reasonable period of time;

(d) That any arrangement to be arrived at between the Occupation Powers and the Federal Government should include provisions regarding the assumption by the Federal Government of responsibility for these claims and a financial guarantee for its discharge.

9. The Government of Israel noted with appreciation the general licence recently granted by the Occupation authorities for the transfer of 20 million D-Marks annually from blocked accounts that have accrued to Jewish successor organizations operating in Western Germany. This was a material first step towards solving that particular aspect of the problem. Concern must be expressed, however, at the continued unsatisfactory position regarding the transfer of blocked accounts of private claimants. The regulations promulgated by the Allied High Commission in March 1951 still involve a loss of about 40%, while the recent small holders' transfer is curtailed in practice by the requirements regarding proof of loss of certain property. It must be stressed that the transferers are Nazi victims who in any case have regained only a small part of their former assets.

Relaxations on transfers appear justified by the economic recovery of Germany and its improved balance of payments.

10. The Government of Israel would be grateful if these observations and suggestions were given the urgent and favourable consideration of the Government of the United States of America.[4]

4. לאחר הגשת התזכיר התקיימה שיחה בין אסתר הרליץ ובין ג'פרי לואיס, המנהל בפועל של המחלקה הגרמנית במחלקת המדינה. לואיס הסביר, כי בשל השיחות בין מעצמות המערב לגרמניה על הסדרים חדשים האטו הגרמנים את קצב הטיפול בתביעות פיצויים בתקווה כי יחולו שינויים בנוהלים. אשר לאמריקאים – הם ידרשו בכל תוקף שתביעות הפיצויים ייענו. יחד עם זאת, הסידורים העצמאיים שנעשו בכמה מדינות גרמניות הם הדרך הטובה ביותר להחשת הטיפול ויש לקוות כי יתר מדינות גרמניה ילכו בדרך הזאת. (ראה הרליץ אל שנער, 27.3.1952, 130.02/2413/5.)

מעצמות המערב השיבו בתחילת אפריל תשובות דומות, ככל הנראה לאחר תיאום ביניהן. עיקרי התשובה היו, כי המשא־ומתן על ההסדרים שלאחר שלטון הכיבוש עדיין בעיצומו, ומידע על החקיקה בענייני פיצויים יימסר לנציגי ישראל, והן מקוות כי ההסדרים המתוכננים בעניין הזה לא יהיו בלתי־משביעי רצון מבחינתה של ממשלת ישראל. (ראה למשל, מזכיר המדינה אל שגריר ישראל בארצות־הברית, 10.4.1952, 93.08/358/20.) ראה גם מס' 164.

79

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 117
נוסח נכנס: 130.09/2325/6

מוסקבה, 25 במארס 1952

(א) בזרוב[1] הזמיננו אתמול ומסר בעל־פה לאמור: ממישראל [ממשלת ישראל] העמידה שאלת רסטיטוציה ורפאראציות בעד רכוש מאת גרמניה לישראל. לדעת ממשלת ברית־המועצות שייך הדבר לאותן השאלות שאפשר לדון בהן בשעת חתימת חוזה השלום עם גרמניה. עד כאן. לשאלה מה עמדת ברית־המועצות בפרינציפ ובאיזו מידה תתמוך בנו השיב שאינו יודע לענות וכי קיבל הוראות למסור רק ההודעה הנ"ל. הוסיף שהשאלה צריכה להיפתר על־ידי גרמניה עצמה. (ב) ייתכן ופירוש ההודעה הוא שלא יכירו בהסכם שלנו עם בון כל זמן שאין חוזה שלום אחיד וייתכן גם שזאת תעמולה שגרתית שמטרתה לרכוש אהדת מדינות שונות לעמדתם בשאלת השלום עם גרמניה. שמא כדאי להגיד לסובייטים כאן או לפחות בעיתונות שהם לא חיכו לחוזה שלום ולקחו שילומים ביד רחבה?[2]

אלישיב

הערת־עורך
Editorial Note

ביקור שר החוץ באיטליה

שר החוץ משה שרת ביקר ביקור רשמי באיטליה בסוף חודש מארס. לביקור קדמו היסוסים רבים הן מצדם של האיטלקים והן מצדה של ישראל. האיטלקים חששו מפני תגובתם של הערבים, בייחוד לנוכח מאמצי ההתקרבות שעשו בחודשים האחרונים. הישראלים חששו שהביקור יהיה משופע בטקסים, אך ללא תוצאות של ממש, והאיטלקים יגררו את השר לדיון בבעיות מסחריות וטכניות התלויות ועומדות בין איטליה לישראל. הביקור, שהתקיים מ־25 עד 29 במארס, התנהל באווירה נינוחה ולבבית. שרת פגש את ראשי המדינה, ועל־פי המקובל בביקורים רשמיים כאלה — גם את האפיפיור. מן הבחינה המעשית היו לביקור תוצאות בתחום התרבותי, המסחרי והכלכלי. פתרונות הסתמנו גם באשר לכמה מן הבעיות המסחריות שהיו תלויות ועומדות בין שתי המדינות. לפרטים ראה דין־וחשבון של ישי אל מחלקת מערב אירופה, 7.4.52, 130.10/2534/13.

79

1. סמן ט. באזארוב, מנהל מחלקת המזרח הקרוב והתיכון במשרד החוץ הסובייטי.
2. בתגובה נאמר לאלישיב כי אי־אפשר לפרסם עתה את דבר התשובה הסובייטית הזאת מכיוון שהפרסום עלול להחליש את עמדתה של ישראל במשא־ומתן שמתנהל עם הגרמנים. ישראל תכין איגרת תשובה לברית־המועצות שתפריך את תשובתה וגם תשתמש ברעיון שבסעיף (ב) שבמברקו של אלי־

80

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מברק מוצפן 224
נוסח נכנס: 130.09/2356/2

רומא, 27 במארס 1952

בהול

השיחה עם הנשיא[1] לבבית אבל כללית. עם דה־גספרי[2] מעניינת ביותר וחשובה. קיבל הסברה יסודית והביע הבנה והסכמה לעיקרי מדיניותנו, וגישתנו בכלל זה. (א) פסל הפייסנות דוגמת אנגליה לפני המלחמה ואי־סתירה בין ידידות לערב וידידות לישראל דוגמת ארצות־הברית כיום; (ב) החובה לקרב היציבות והשלום במזרח התיכון על־ידי השפעה לשלום על מדינות ערב והפגנת יחסים תקינים עם ישראל כלפיהן; (ג) ערכנו המיוחד כמדינה דמוקרטית הנהנית מירושה אירופית ומהזיקה ליהדות העולם; (ד) רגישותנו המיוחדת לגורל אחינו מעבר למסך; (ה) שיתופנו בהגנת מזרח תיכון לא על־ידי כניסה רשמית למסגרת מחייבת אלא על־ידי הידברות מיוחדת והכנות מעשיות. הסכים כי כריתת חוזה ידידות היא אחת הדרכים האפשריות להסדרת היחסים.

בשיחה עם סגן השר דומינדו[3] הרבה מליצות מצדו, הבעת הסכמה ואפילו נלהבת להשתתף בתערוכת [כיבוש] השממה שלדעתי אין לראותה עדיין כהחלטה רשמית ומחייבת. הצהרה ברורה בשאלת חוזה הידידות: מוכנים להיזקק לדידנו לתקדים הסדרת יחסיהם עם ברזיל. (א) קודם־כל סיפוק תביעותיהם בשאלת הרכוש; (ב) לאחר זה כריתת חוזה ידידות וספנות; (ג) לבסוף כריתת חוזים מיוחדים כמסחר והגירה וכו' על יסוד חוזה הידידות. הבעתי הסכמתנו ללכת בדרך זו.

בשיחה עם האפיפיור.[4] מצדו רק דברי שלום ואמת. פעמיים נתתי לו ההזדמנות לאמר משהו מסוים בשאלת ירושלים ולא נאחז. וכששאלתיו בסיום אם יש לו משאלות אמר, כי הוא ממליץ לפני על העדות הנוצריות שיותן להן להתפתח. על כל אלה פרטים בעל־פה.

הביקור בכללו כשורה ולפי התכנית. המסיבה אצל ישי[5] אמש, רבת־עם ומוצלחת ביותר.

שרת

שיב. (ראה מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל במוסקבה, IQA72, 28.3.1952, 130.09/2325/5.)
בסוף חודש אפריל נידונה שאלת השילומים בפגישה בין שר החוץ ובין הציר הסובייטי בישראל. הציר טען, כי הפרשה הזאת היא עניין שבין ישראל לגרמניה המערבית, וישראל לא פנתה מעולם אל גרמניה המזרחית. בתשובה נאמר לו, כי עמדתה של גרמניה המזרחית בשאלת הפיצויים היתה שלילית כל־כך עד שלא היה טעם בפנייה. בגרמניה המזרחית לא היתה כל התפתחות כפי שהיתה בגרמניה המערבית, התפתחות שהתבטאה במכתבו של אדנאואר. אריה לבבי שנכח בפגישה סבר שאין לצפות לכל תזוזה של הרוסים בתחום הזה. (ראה לבבי אל ארגמן, 27.4.1952, 130.11/2492/17.) ראה גם מס' 292, 356.

80

1. לואיג'י אינאודי, נשיא איטליה.
2. אלצ'ידה דה־גאספרי, ראש ממשלת איטליה.
3. פרנצ'סקו דומינדו, סגן שר החוץ של איטליה.
4. פיוס ה־12, אפיפיור, 1939־1958.
5. משה ישי, ציר ישראל ברומא.

81

א. ששון אל ו. איתן
E. Sasson to W. Eytan

העתק: 130.02/2410/1

אנקרה, ב׳ בניסן תשי״ב
28 במארס 1952

הנדון: להצהרת ראש הממשלה על שלום עם מצרים

וולטר יקירי,

בגיליון ״הארץ״ מה־20 לחודש זה הופיעה הידיעה הבאה:

״השלום בין ישראל ומצרים נמנע בגלל החיכוכים הפנימיים בתוך מצרים, אך אני מקווה, שבקרוב יקום השלום בין שתי המדינות ובעקבות זה — יקום השלום בין ישראל ובין יתר מדינות ערב״, אמר ראש הממשלה בתשובה לשאלות במסיבה עם 50 עורכי עיתונים ורדיו מארצות־הברית שהגיעו לסייר בארץ. ראש הממשלה הוסיף, כי חוגים רחבים בתוך מצרים רוצים בשלום עם ישראל אך הם מפחדים מיריביהם הפוליטיים.

קראתי בעיון רב, אך בתימהון וחרדה, את דבריו אלה של ראש הממשלה על סיכויי השלום עם מצרים, ועם הקריאה שאלתי את עצמי לא אחת: לאיזו מטרה נאמרו דברים אלה ובאיזו מידה הם קולעים לאמת ועשויים להכשיר קרקע ולקרב לבבות בעולם הערבי בכלל ובמצרים בפרט. וכן שאלתי את עצמי: המאמין ראש הממשלה עצמו במה שהוא אמר? הבאמת האינפורמציה המוסמכת שבידו אומרת לו בצורה הברורה ביותר ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים, שאלמלא החיכוכים הפנימיים בתוך מצרים, כי אז היינו מגיעים לשלום עם המצרים, שכן רבים מתוכם של אלה רוצים בשלום עם ישראל?

בשאלותי אלה אינני מתכוון, חלילה, לערער על הנחותיו של ראש הממשלה או לכפור במהימנותה של האינפורמציה שבידו. אני יודע עד כמה מעריך ראש הממשלה את השלום עם מצרים ועד כמה הוא מפעיל את אנשי משרד החוץ בכיוון זה. וכן אני יודע, כי בחודשים האחרונים, ואף בשבועות האחרונים, היו למר ש. דיבון בפאריס ובמקומות אחרים באירופה כמה שיחות על הנושא הזה עם כמה מצרים.[1] וכן אני יודע שבזמן האחרון הופיעו כמה הצהרות פה ושם וכמה ידיעות בעיתונות המצרית שאפשר לפרשן, באם נרצה להפריז באופטימיות שלנו, כמתונות וכחיוביות. אך בשום פנים אין בשיחותיו אלו של מר דיבון ובהצהרות וידיעות העיתונים המצרים כדי להרשות לראש ממשלה אחראי כמר ד. בן־גוריון להצהיר בפומבי ש״השלום בין ישראל ומצרים נ מ נ ע בגלל החיכוכים הפנימיים בתוך מצרים״. אלא אם כן יש בידיו של מר בן־גוריון ידיעות אחרות מאלו שהזכרתי, והן ״מהימנות וסודיות״ עד כדי כך, שמכווני המדיניות שלנו במשרד החוץ מצאו לנכון לא להביאן לידיעת נציגיהם בחוץ־לארץ, ואף — לא להעבירן לאנשים מבפנים כמוני שהשלום עם הערבים הוא כל כך יקר להם וקרוב ללבם והתנסו לא אחת ב״שמירת סוד״.

81

1. ראה מס׳ 61.

אני מקווה, שאלה מבין אנשי משרד החוץ, הקוראים את העיתונות הערבית, דאגו לכך להביא לידיעת ראש הממשלה את תגובת המצרים להצהרתו. לידי הגיעו עד כה רק שני עיתונים מצריים ולהלן דבריהם:

א. ״אכבאר אל־יום״ (גיליון 22 במארס), המנהל בימים אלה, בתמיכת חצר המלכות בקהיר, את מלחמת ההשמדה נגד ה״וואפד״, ניצל את דברי מר בן־גוריון על סיכויי השלום עם מצרים לשתי מטרות: (1) להציג את ה״וואפד״ כקשור עם ישראל וכבוגד, (2) לחייב את הממשלה המצרית הנוכחית לבל תעיז להעלות על דעתה אפשרות של מגע כלשהו עם ישראל.

ב. ״אל־מצרי״ הוואפדי (גיליון 23 במארס) מביא את הצהרת המזכיר הכללי של הליגה הערבית, עבד־אל־רחמן עזאם, שמכחישה את כל השמועות על שלום עם ישראל וקובעת מחדש שאין נטייה ואין רצון לשלום כזה באיזו מדינה ערבית שהיא.

אני בטוח שאחרי שתי התגובות האלו תבואנה אחרות קיצוניות יותר ותוקפניות יותר שתחזקנה במידה רבה יותר ״את פחדם של אלה הרוצים בשלום עם ישראל״. כן אני בטוח, שתוך כדי הסערה הזאת, שלא היתה מתפרצת אלמלא עוררנוה בעצם ידינו, תתקבלנה פה ושם במדינות ערב החלטות שליליות כאלה שתאסורנה מחדש על כל ערבי לבוא במגע עם ישראל ותחייבנה לערוך חקירות כדי לגלות את ה״בוגדים״ האלה ש״רצו בשלום עם ישראל״. אין ספק שה״וואפד״, כדי לנקות את עצמו, יהיה הראשון שיקבל החלטה כזאת ויהיה הראשון שיכניס למצע הבחירות הפרלמנטריות שלו ״התנג־דות לכל הסדר עם ישראל״. אחריו תלכנה המפלגות האחרות.

לבסוף אני חוזר לשאלתי הראשונה: לאיזו מטרה הצהיר ראש הממשלה מה שהצהיר? באם ״לתצרוכת חוץ״, הרי נשאלת השאלה: למי יאמינו יותר העיתונאים האמריקאים — לנו או למצרים המכחישים בתוקף את דברינו? באם ״לתצרוכת פנימית״, האם הסיכו־יים הם באמת כל כך טובים וחיוביים כדי שנרשה לעצמנו לעורר תקוות בלב הציבור שלנו, התאב לשלום עם הערבים? באם המטרה לקדם את השלום, הרי מי חכם כבעל הניסיון, מי כמונו יודע שכל הצהרה מצדנו מזמינה תגובה שלילית וקיצונית מצד הער־בים ודוחה את חידוש המגע לשנים? באם המטרה לחנך את דעת־הקהל הערבית, הרי לא אחת ניסינו את הדרך הזאת של ״הצהרות חיוביות״ על השלום ונכשלנו בה. באם ראש הממשלה אמר לתומו מה שאמר ומתוך אמונה בדבריו ועל יסוד הידיעות שבידו, הרי הדבר חמור פי כמה ומחייב, לפי עניות דעתי, בדיקת הידיעות שבידו באם הן מהימ־נות ומוסמכות ומתירות הצהרה ״אופטימית ומתגרה״ שכזאת. אסור לתת לכוונותיו הרצויות של ראש הממשלה לקצור את ההפך. וכן אסור לנו לאפשר למישהו, בין ידיד בין יריב ובין אויב, לעשות מטעמים מדברי ראש ממשלתנו או להעז להכחישם, בייחוד כשהמדובר הוא על יחסינו עם הערבים. וכן אסור, לדעתי, להפוך את הרצון הטוב שלנו לאבי המחשבה אצלנו ולהוציאה לרשות הרבים.

אני חרד מאוד. אני חושש שמא אנו סותמים בעצם ידינו את האפשרויות שלנו ומכ־שילים את עצמנו בעצמנו.

בברכה נאמנה, שלך,

א. ששון

82

פ. א. שנער אל ו. איתן
F.E. Shinnar to W. Eytan

מקור: 130.02/2417/5

האג, ד' בניסן תשי"ב
30 במארס 1952

סודי

מחר יצא דואר דיפלומטי עם מר אברהמוף מחברת התעופה ק.ל.מ. ולכן ברצוננו לנצל את ההזדמנות הזאת.

(1) מהמברקים המפורטים ששלחנו עד כה בניסוחו של אבנר, יכולתם לעמוד על המהלך הכרונולוגי.[1] אין הרבה להוסיף על ידיעות אלה.

(2) מן העיתונות הישראלית למדנו שישנה נטייה להגיב בפירושים בלתי־אחראיים על כל ידיעה וידיעה. אי־אפשר היה לצפות שהעיתונות המתנגדת לשילומים תנקוט בקו אחר. מאידך ברור שמשא־ומתן כזה אינו מאפשר השגת מסקנות יומיומיות.

(3) בשש הישיבות שהתקיימו עד כה נכנסנו לדיונים עניניים הקשורים לבירור המספרים שעליהם ביססנו את חישוב תביעתנו. יש להדגיש שהצד שכנגד אינו עומד – לפחות לא בראש וראשונה – על בירור זה כדי להפוך את הדיון למיקוח על מספרים, אלא כדי להצטייד לשם מסירת דין־וחשבון מבוסס ומושלם לממונים עליהם בבון. הם הדגישו שהיו מבינים היטב לו היינו כלל מסרבים להיכנס לפרטים על הביסוס החישובי של תביעתנו. אפשר לקבוע שהדיון על הנושא הזה נתן לד"ר יוספטל הזדמנות טובה לא רק לפרט את עצם ניתוח המספרים, אלא להסביר בצורה משכנעת ורבת־רושם את הרקע של כל הפרשה הכאובה הזאת.

(4) לאחר שהגבנו על נאום הפתיחה שלהם ועל נסיונם לקשור את המשא־ומתן כאן באופן בלתי־נפרד עם זה בלונדון,[2] ראינו בשלב זה את קביעת הסכום כתנאי מוקדם להמשך הדיון על תקופת התשלום ודרכי הביצוע.

(5) אני מצרף לזה את מכתב המשלחת הגרמנית מה־26 במארס וכן את תשובתנו מה־28.[3] החלפת מכתבים אלה מסתברת בזה, שבתוך הישיבות אנו מסכימים מדי פעם בפעם להמציא בכתב את הנקודות שבהן טיפלנו. הפרוצדורה היא שמקריאים את מכת־בים אלה בהתחלת הישיבה הנדונה ואז נכנסים לדיון.

82

1. ראה מס' 72, 77. במברק נוסף (HIA43, ‏29.3.1952, ‏130.09/2303/15) דווח על התקדמות במשא־ומתן: המשלחת הישראלית מסרה פרטים על הוצאות קליטת העולים בישראל ובתחילת השבוע שלאחר־מכן יתקיים משא־ומתן על שיעור סכום השילומים. אחר־כך תצא המשלחת הגרמנית להת־ייעצות. אז יחל המאבק הממשי בצד הגרמני בין אנשי הכספים לבין אנשי אדנאואר שמבקשים לסיים את המשא־ומתן בצורה מספקת.
2. ראה מס' 77.
3. התעודות בתיק, אך לא הובאו כאן.

לנקודה (4) במכתב הגרמנים[4] מכין יוספטל תשובה מפורטת החוזרת על הטיעון שהוא נתן והוא יוסיף חומר אוטנטי על מספרי העלייה בשנות 1933 עד 1950.

באשר לנקודה (5) במכתב המשלחת הגרמנית, אני מצרף העתק המברק שהמשלחת של הארגונים שלחה לנשיאותה בוואשינגטון באמצעות צירותנו בלונדון.[5]

קיסטר,[6] המומחה לענייני שילומים ורסטיטוציה (שבקיאותו מובהקת), עומד על כך, שבתביעת ישראל לשילומים נכלל חלק מהתביעה לרכוש ללא יורשים. מזה הוא מסיק שתביעת הארגונים, המבוססת על רכוש ללא יורשים, תבוא על סיפוקה — באופן חלקי לפחות — בתוך תביעת ישראל. לנו ברור שהוא נוקט בקו זה גם כדי ליצור טענה שתאפשר לו להקטין את תביעת הארגונים. הצעתו היא (ואני נותן את הדוגמה לשם הבהרת העניין): אם הם יסכימו לסכום פלוני לסילוק תביעתנו אנו, ואם יסכימו לסכום אלמוני לסילוק תביעת הארגונים, ירצו אז לטעון שבתוך הסכום שישלמו כשילומים נכלל כבר אחוז מסוים (הוא דיבר על 50% ואחרי־כן על 30%) מהסכום שיסכימו לשלם לארגונים; כתוצאה מזה ירצו להפחית את תביעת הארגונים ב־30% עד 50%. יש, אפוא, להבין טענה זו יותר כטענה כמותית מאשר איכותית, ולכן יתקיים הדיון הסופי על נקודה זו בעת שיעמדו על המקח בנוגע לתביעת הארגונים.

(6) תביעת הארגונים לשיפור התחיקה מתקדמת באופן משביע רצון והרבה יותר מהר ממה שחשבנו בהתחלת המשא־ומתן. בעניין זה שלחתי לכם את המסמכים המסבי־רים את מצב העניינים שם.[7]

מדבריו של קיסטר מתברר שבכוונתם להקטין בהרבה את גובה תביעת הארגונים של 500 מיליון דולר, דבר שאינו גורם להפתעה, לא אצלנו ולא אצל הארגונים.

(7) אני מסתמך שוב על מכתב המשלחת הגרמנית ומסב את תשומת לבכם לשאלות א', ב' ו־ג' בסוף המכתב הקשורות לעקרונות הביצוע. טרם השבנו לשאלות אלו. השא־לות ב' ו־ג'[8] מעניינות משום שהן מצביעות על מחשבות בכיוון נכון בעקבות הצעתנו על אף העובדה שהצעתם לדון על גיוס מלווה בינלאומי לשם הקלת סילוק תביעתנו איננה בת־ביצוע משני טעמים:

(א) לא נוכל אנחנו להיות אלה אשר מכניסים את גרמניה לשוק הבינלאומי הכספי;

(ב) אפשרויותינו לגייס מלווה בהיקף הנדון נוצלו, גם בחוגי היהדות העולמית וגם בחוגים המקובלים להענקת מלוות בינלאומיים.

4. בנקודה (4) במכתבם טענו הגרמנים כי אין לייחס את העלייה לישראל, בין לפני 1945 ובין לאחר מכן, ממדינות אירופה שהיו בתחום ההשפעה הגרמנית, לרדיפות הנאצים בלבד, גורמים אחרים כגון האנטישמיות בארצות האלה או האידיאולוגיה הציונית של העולים מילאו אף הם תפקיד ביציאה לישראל. לפיכך אין הם מקבלים את המספר של 500,000 עולים שהגיעו לישראל בשנים האלה כמודד לקביעת שיעור השילומים.

5. נקודה (5) במכתב של המשלחת הגרמנית עניינה החפיפה בין תביעתה של ממשלת ישראל לתביעתם של הארגונים היהודיים בנוגע לפיצויים על רכוש ללא יורשים — ראה להלן. המברק, מיום 27.3.1952, בתיק 130.02/2417/5.

6. אוטו קיסטר, יושב־ראש הרשות העליונה לפיצויים אישיים במדינת באדן־וירטמברג, אחד משני ראשי המשלחת הגרמנית למשא־ומתן על השילומים.

7. לעניין הזה ראה מס' 78. המסמכים לא נמצאו.

8. הגרמנים עוררו שלוש שאלות: (א) מה הסיכוי, לדעת ישראל, שנושיה האחרים של גרמניה יקבלו את ההשקפה הישראלית שהחוב שחבה גרמניה לעם היהודי קודם לחוב שחבה למדינות אחרות; (ב) האם מקובל על ישראל לקבל שיעור מסוים של החוב במטבע של מדינות "איחוד התשלומים האי רופי"; ו(ג) מה האפשרות, לדעת ישראל, שגרמניה תקבל הלוואה במטבע קשה, שתיועד לפירעון חוב השילומים.

(8) כפי שאמרתי, התרכזנו על קביעת הסכום משום שכולנו מרגישים שחשוב הוא לסיים את הפרק הראשון הזה של הסכם על הסיכום לפני ההפסקה. רק אחרי־כן נשוב ונדון על השאלות הקשורות בביצוע, ואז נענה גם על השאלות ב׳ ו־ג׳ במכתבם הנ״ל.

(9) על־מנת להכין דיון שמבטיח התקדמות אחרי ההפסקה, נשתדל למסור להם חומר ראשוני על הסחורות שאנו רוצים, על־אף העובדה שטרם קיבלנו את כל החומר, וזה שהגיענו דורש תיאום גם בתוכן וגם במספרים. השתדלנו יחד עם מר בבלי,[9] שנמצא כאן כשבוע ימים, לחבר רשימה כוללת הנותנת את ראשי־הפרקים למטרה זו ונשתדל להשתמש בה לפני ההפסקה. לא אוכל לצרף לזה העתק הרשימה משום שהיא טרם נגמרה באופן סופי.

(10) ברור שתקופת ההפסקה תהיה מכרעת בנוגע לתוצאות הסופיות של המשא־ומתן. בכוונתם להביא את העניין להתייעצות משותפת עם המשלחת הגרמנית לוועידת לונדון, זאת אומרת בראש וראשונה עם אבס,[10] ואחרי־כן בפני ממשלתם בבון.

נראה כי הדיון עם ממשלתם יתקיים אחרי פגרת הפסחא והכול יהיה תלוי בהסכם שיושג בין קו "אלף" [אדנאואר] לבין קו אנשי האוצר שלהם אשר ללא ספק ייתמכו על־ידי אבס ובאופן מכריע.

קבענו עם נחום [גולדמן] טלפונית שעליו להיות באירופה בסביבתנו מיד אחרי הפסחא כדי שיוכל לפעול בשעת הצורך לקראת ההתייעצות המכרעת הנ״ל.

בברכה,

א.פ. שנער

83

ז. ש״ק[1] אל א. לבבי[2]
Z. Shek to A. Levavi

מקור: 130.11/2498/1

פראג, ד׳ בניסן תשי״ב
30 במארס 1952

אישי

אריה היקר!

היה לי די קשה לחזור לאווירת פראג, וגם מבחינה חיצונית. ממש חורף כאן. שלג, קור ורוח; כנראה שיש דבר של אמת בתכניות הסובייטים ובתעמולתם על שינוי הטבע

9. יצחק בבלי, יועץ כלכלי, לשעבר מנהל האגף לסחורות ולמלאי במשרד ההספקה והקיצוב.
10. הרמן אבס, בנקאי גרמני, ראש המשלחת הגרמנית לוועידה על חובות החוץ של גרמניה בלונדון.

83
1. זאב ש״ק, מזכיר ראשון בצירות ישראל בצ׳כוסלובקיה.
2. אריה לבבי, סגן המנהל הכללי במשרד החוץ, מנהל מחלקת מזרח אירופה.

על־ידי הזזת הרים בעזרת פצצות אטום... לא זוכרים כאן אביב משונה כזה. וקח־נא בחשבון שגם האווירה הנפשית קרירה למדי והרוחות טרם ישככו...

אם לא קיבלת עדיין את הגלויה שלי, שגורה לך גם בדרך זו תודתי על יחסך אלי בשעת שהותי בארץ. רק הצטערתי מאוד שלא יצא לי, בניגוד לתכניתי ולכוונתי, לשוחח אתך בהזדמנויות יותר קרובות מפה לפה. אבל לא לחצתי עליך, בראותי את עומס עבודתך, גם בעניינים מחוץ לתחומנו המשותף, והסתפקתי בניתן לי. על־כל־פנים נראה לי ביקורי כחשוב לא רק מבחינת התפקידים האחרים שרנתי עליהם, אלא גם מבחינת הקשר אתך ועם המחלקה.

וכעת: in medias res (ישר לבוץ): דומני שאני מתחיל להבין את הקשר שבין (א) טיהור האינטליגנציה הקוסמופוליטית מחוסרת עם ומולדת מתוך המפלגה והשלטון, (ב) סילוק היהודים ה"קטנים" ממשרדי הממשלה והתעשייה, (ג) מאסר הציונים, (ד) מאסר המנהיגים היהודיים ה"גדולים", (ה) התקפות בעיתונות על יהודים, ציונים וישראל, (ו) מאסר אורנשטיין־פורמנד, (ז) תעלומת אורן (הסדר לפי תאריכי המאור־עות).[3] לא אחדש דבר אם אגיד, ששיטת השלטון כאן כביתר מדינות הדמוקרטיה העמ־מית, מחייבת גישה יסודית לפתרון כל בעיה שנראית להם יסודית, והם עושים את העבודה "עד הסוף". יש גם וקיימת בעיה שהוגדרה באחד המרכזים כשנייה במעלה. אז אפשר להבחין שהיחס אליה הוא כמין יחס למחלה לטנטית, הקיימת, אולם אינה, כביכול, מסכנת ברגע זה את החולה. היה זה בדיוק יחס הצ'כים להסתדרות הציונית כאן, מאז הפיכת פברואר 1948 ועד פיזורה "מרצונה הטוב" באביב 1951. זהו, למשל, היחס עד היום לקלוב האספרנטי, החזק והמסועף מאוד בצ'כוסלובקיה, ומקיים עד היום יחסים הדוקים עם הקלובים במערב! והנה, בקשר אלינו, מי יודע מאין בא הרמז quo usque tandem ["עד מתי"] בקשר לציונים וליהודים בצ'כוסלובקיה. האם מהידיד הגדול, ואם כן למה צ'כוסלובקיה דווקא, שמספר יהודיה כה פעוט? ולאיזו מטרה סופית וכדאית, כדרך טיפולם היסודי? ואם ממרכז צ'כי, מה אז המטרה ומה ולמה אישר הידיד הגדול? כי אין לי כבר ספק, שהפעולה החלה בתנופה גדולה וכוונתה להשיג מטרה חשובה.

אמרתי שהתחלתי להבין את הקשר שבין כל הפעולות שציינתי, כי בנפרד כל אחת מהן לא היתה מצדיקה את מסקנתנו על התקפה חזיתית נגדנו מצד הצ'כים. ובכן: במקרה של רצון כנה לקו־אקזיסטנס יכול האלמנט היהודי ואפילו הציוני וישראל, להוות גורם חשוב ורצוי לביצוע המדיניות הזאת, כי אפשר להסתייע ביחסיהם עם העולם החיצוני, אשר היום בעוכרם. וזאת התחלתי להאמין: סכנת המלחמה עלתה בעיני הגוש המזרחי על סיכויי ההסדר, ושוב לא אחדש אם אזכיר שבמקרה מלחמה עם המערב, אין יהודי הדמוקרטיה העממית נחשבים בעיני שליטיהם כמהימנים. הם אפילו מפריעים באינטלקט הביקורתי, המסוכן מאליו, להכשרת דעת־הקהל לקראת מלחמה זאת. יש, על־כן, להשחירם בכל מחיר. ולאחר הריהביליטציה עם נפילת היטלר ובקום המדינה — אין זה דבר קל וזול. וכך ניגשו לתכנית. לא הסתפקו בהתקפת אחד הגופים (ציונות, ישראל, יהדות) בלבד. וכיום באמת יהיה קשה למצוא את הכוח לעצרם.

זאת ועוד: בלי קשר הדרגתי, ושיטתי, שאני מאמין בו כעת, אפשר היה להמשיך ולראות בכל מקרה ומקרה את העניין כבלתי־מסוכן ומעשה לטנטי, אם כי לא נוח. מי יודע כמוהם שציוני צ'כוסלובקיה ומנהיגיהם לא עסקו בריגול, ומה הסכנה הממשית

3. ראה מס' 51.

מזה ששיתפו פעולה אתנו ומזמן לזמן אף הצליחו לשחד פקיד למען העלייה או להבריח אדם? לא זאת, ולא עסקיו של אורנשטיין, ולא הביקורת של אורן קבעו, לדעתי, אבל תכנית יותר חשובה, אשר למענה קשרו את כל התופעות עם ענייניהם הפנימיים, ולזה התכוון כנראה בורק, כשאמר לציר: תראה, ימים יגידו לך.[4] אבל למצוא טעם במטרה הסופית הזאת, קשה הדבר ומתעכבים בו.

עם זאת ברור למעלה מכל ספק שההתרוצצות הפנימית בדבר עדיין נמשכת. העיתו־נות אינה מתקיפה אותנו, וימים ספורים לאחר שובי נודע לי, שהחוקר הראשי בעניין סלאנסקי הוחלף וכעת מתרכזים בענייננו בעיקר באשמה שרצה לרצוח את גוטוואלד[5] ולהקים דיקטטורה של כנופיתו. גם מקורות אחרים ואנשים מסביב לקהילה ידעו לספר, שהקו האנטי־ציוני בהכנת המשפט ירד למין נימוק־עזר. אבל לפני כמה ימים שמעתי ממקור שאני מעריך אותו יותר מכל האחרים גם יחד, שמנוי וגמור לערוך משפט ציוני־קוסמופוליטי גדול שגם הצירות תהיה מעורבת בו, ואם כי יש עוד אנשים המתנגדים לכך ומביעים נימוקים שקולים, בעיקר בקשר ליהדות העולם במחנה הסוציאליסטי והמסחרי, ידם של שונאינו על העליונה. לדברי המקור השתתקו העיתונים רק בגלל תגובת עיתונות המערב למאמרים הקודמים, כי חששו הצ'כים להפריע לכינוס מוסקבה. בדיוק כפי שניחש הציר.[6]

מעניין, שבכל זאת קיבלוני פקידי משרד החוץ, בפגישות המקריות והרשמיות הרא־שונות אחרי שובי, בלבביות גדולה. שאלו הרבה על הארץ, על העלייה, הקליטה; ראש הפרוטוקול ניגש אלי באחת המסיבות ואמר במפורש, שהיה רוצה בהזדמנות ביקורי הקרוב אצלו, לשמוע על התפתחות הארץ (בינתיים קבע לי כבר פגישה), אם כי, בדרך כלל, לא היה מקבל אותי אלא כששימשתי מיופה־כח בהיעדר הציר. אבל הם הרי רובם בעצמם אינם יודעים כנראה מה מתרחש.

[.....][7]

שלך בידידות, ז. ש"ק

84

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית ומ. שרת
A. Eban to the United States Division and M. Sharett

Coded Tel. W968 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/5 נוסח יוצא:

[Washington] 31 March 1952

Mahmud Azmi came to dinner.[1] He arrived [Washington] DC yesterday, lunched with his Ambassador, three State Dep[artmen]t members. He told

4. ראה מס' 74 והערה 2 שם.
5. קלמנט גוטוואלד, נשיא צ'כוסלובקיה.
6. ראה מס' 74.
7. פסקאות אחרות, שעניינן אישי או מנהלי, לא הודפסו כאן.

84

1. ראה מס' 70.

Dep[artmen]t as follows: (1) Egypt whether under Wafd or not will not in any circumstances join SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] as now proposed or in any other form. She simply will not join openly Western coalition. (2) If Britain were to offer Egypt full satisfaction on Suez and Sudan but on condition Egypt joined openly Western Command Egypt would refuse. (3) Only way to achieve Western purpose while satisfying this ironclad Egyptian resolve is for arrangement within UN viz. UN should recognize Arab League Pact as regional organization whereupon Westerners can use it as much as they like.

State [Department] representatives replied this solution impossible owing to anti-Israel character Arab Pact. To astonishment Egyptians they repeated this insistently, firmly.

In my talk Azmi I confirmed this adding that F[oreign] O[ffice] London is of like mind. I added following analysis: absence peace with Israel seems by his own story to obstruct overall solution all Egypt's problems viz. common defence arrangement and therefore Suez, Sudan. So far from being separate Anglo–Israel [*sic*] and Israel–Egypt problems will either be solved or unsolved together. This is logically unbreakable ring unless Egypt is prepared to join Western alliance other than through regional pact in UN in which case anti-Israel character Arab Pact and its relation to Israel are irrelevant to the West or unless West and UN recognize Arab Pact as it is for defence purposes despite its anti-Israel character. Neither contingency seems likely. Conclusion is Egypt should regard peace Israel as its own urgent necessity.

He stated his talks Washington had changed his entire outlook. He now convinced that peace with Israel and not anything else can unlock threefold Egyptian deadlock Suez, Sudan, common defence, by removing obstacle to only solution acceptable Egypt. He is writing accordingly to Hafez Afifi.[2]

My own feeling is if we have really got Westerners firmly committed reject Arab regional pact as basis defence we may have got possession key to entire Mideastern solution.

Azmi scoffed at idea that approach to settlement is in sight Cairo. Please cable.[3]

Eban

2. חאפז עפיפי, ראש הקבינט המלכותי במצרים.

3. בתשובה הגדיר שרת את השיחה עם עזמי כ"תפנית מזהירה ופורייה שזמן רב לא ראינו כמוהה", עם זאת ביקש להזהיר את אבן מפני נטייתו של עזמי לניסוחים תיאורטיים על סמך הכללות מרחיקות־לכת ומפני הנטיות האנטי־מערביות שלו. כמו־כן הציע שאבן ינסה לברר ממקורות במחלקת המדינה אם שגרירות מצרים תמימת דעים עם דבריו של עזמי. שרת גם ביקש לדעת מי היו שלושת פקידי מחלקת המדינה שנפגשו עם אבן. (שרת אל אבן, IW201, 3.4.1952, 130.09/2309/5.) ראה גם מס' 91.

85

מ. פישר אל ו. איתן
M. Fischer to W. Eytan

Orig.: 130.02/2410/1 :מקור

Paris, le 31 Mars 1952

Strictement confidentielle

L'arrivée de Divon a été retardée. Il devait arriver hier soir, l'avion est retenu à Rome et ne sera probablement ici que demain, mardi matin. Entre temps j'ai eu un nouveau message de Yassine Seraggedine, cette fois par M. Alfred Cohen[1] lui-même qui a quitté Le Caire le 29 Mars.

Yassine a raconté à Alfred Cohen qu'il était non seulement en contact constant avec Hafez Afifi, mais aussi avec le Roi lui-même. D'après Yassine, le plan du Palais pour les élections est d'essayer de constituer une liste expurgée de candidats wafdistes. Le Palais sait qu'il ne peut éviter une majorité wafdiste et voudrait essayer de faire une manoeuvre par laquelle la majorité wafdiste serait réduite et composée d'éléments à tendances de droite. Yassine prétend que la réalisation de ce plan impliquerait l'existence d'un Parlement et d'un Gouvernement qui seraient prêts à négocier la paix avec l'Israël et voudrait donc que nous lui donnions 150.000 livres pour assurer les frais de cette campagne électorale, cest-à-dire de celle de lui-même et de la liste wafdiste expurgée.

M. Haddad,[2] homme de confiance de Yassine, assistait à l'entretien entre Alfred Cohen et Yassine. Haddad est juif et il est en relations avec les services de renseignements français et, paraît-il, avec les nôtres (en Egypte). Je ne sais pas s'il est exact que ce personnage soit connu chez nous, mais il a ajouté après le départ de Yassine ses recommandations personnelles qui étaient:

1. qu'on ne donne rien à Yassine avant d'avoir la certitude que la liste a été agréée par le Roi;
2. qu'on lui donne non pas 150.000, mais 50.000 livres;
3. que cette somme lui soit versée en 3 fois.

M. Alfred Cohen estime que les dispositions plus favorables des Egyptiens à l'égard de la paix avec Israël sont un fait incontestable. Il affirme que tout récemment ont paru dans les journaux "La Voix d'Orient" (financé par la communauté juive) et "Le Messager" (crée par Yassine et actuellement financé par le prince Abbas Halim) des articles qui n'auraient pas passé sans protestations si ces dispositions n'étaient pas réelles. Dans

85
1. אלפרד כהן, איש עסקים יהודי־מצרי.
2. לא זוהה.

ce dernier journal en particulier, un article signé par le prince Abbas Halim lui-même ne laissait aucun doute à ce sujet. Vous savez que ce prince, après avoir été traîné dans la boue dans l'affaire du scandale des armes et même avoir été privé de son titre de prince, est aujourd'hui en train de rentrer en faveur.

J'ai expliqué à Alfred Cohen qu'en admettant une atmosphère favorable en Egypte, in ne me semblait pas que Yassine Seraggedine était un homme d'envergure telle qu'il puisse servir de levier pour mettre en oeuvre les possibilités d'une conjoncture favorable. Je comprenais fort bien l'intérêt qu'avait M. Seraggedine de recevoir de nous 150.000 ou 50.000 livres, mais je ne comprenais pas du tout l'intérêt que nous aurions à les lui donner. Nous n'étions même pas assurés des dispositions du Roi, ni de celles du Wafd même expurgé. J'ai demandé à Alfred Cohen s'il ne croyait pas qu'une personne pourrait se trouver qui expliquerait au Roi qu'il lui serait utile, dans sa lutte pour le pouvoir, de compter sur l'appui international des Juifs. Le Roi est persuadé que toutes les campagnes de diffamation lancées contre lui dans la presse mondiale émanaient des Juifs, ce qui devrait l'inciter à rechercher l'appui de ces mêmes Juifs. D'autre part, dans l'épreuve de force à laquelle il se prépare il devrait reconnaître que la concentration de ses forces armées en Egypte serait pour lui un atout précieux, conditionné par le retrait des forces stationnées dans la zone de Gaza.

Alfred Cohen a répondu que cela paraissait très logique, mais que personne ne pourrait en parler au Roi en dehors de l'Ambassadeur des Etats-Unis et que celui-ci ne le ferait pas étant donné les dispositions pro-arabes de M. Caffery. Il ne voyait aucune autre personne en Egypte qui oserait donner un tel conseil au Roi, car le Roi est un homme qui ne reçoit pas de conseils mais qui donne des ordres. Le jour où il déciderait d'entreprendre une démarche concernant les relations avec l'Israël, il appellerait les notables juifs et les chargerait de sonder le terrain.

* * *

M. Cohen a apporté avec lui les précisions demandées par le Joint concernant les dommages subis par le communauté juive le 26 Janvier. D'après M. Cohen, l'attitude des autorités égyptiennes vis-à-vis de la communauté juive est en ce moment parfaitement correcte. Cependant, d'après lui la communauté est très inquiète et désire quitter le pays. La classe pauvre désire immigrer en Israël, la classe aisée et riche, dans sa majorité, cherche d'autres patries.

Je reverrai M. Cohen avec Divon dès que celui-ci sera arrivé.

M. Fischer

86

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן HIA44
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 31 במארס 1952

בשיחה פרטית אמרו לנו ראשי המשלחת הגרמנית שלא ימליצו בפני ממשלתם על סכום של ביליון [מיליארד] אלא על קטן מזה אם כי לא בהרבה. אין עוד ידיעה אם הם יודיעונו בעוד כמה ימים לאחר התייעצות של יומיים בבון שלשם הם יוצאים ביום ג׳. ברצוננו לדעת תשובתכם לשאלה הבאה: ברור שעלינו להילחם על ביליון ונעשה כך בכל התוקף האפשרי אך בכל זאת ברצוננו לדעת אם בכלל ייתכן מבחינת מדינת ישראל והממשלה שנחזור עם סכום קטן יותר כי עלינו לתכנן טכסיסנו לפי התשובה לשאלה זו. אם תורו לנו שלא ייתכן כלל לגמור על סכום קטן יותר אפילו אם אינו קטן בהרבה אז נוכל לתת לגרמנים להרגיש שהצעת סכום קטן יותר פירושו בסופו של דבר הפסקת המשא־ומתן ונדע שכאשר יכלו כל הקיצין ואי־אפשר יהיה להשיג ביליון נפסיק המשא־ומתן. מאידך אם נדע שבפרינציפ הממשלה תאשר סכום יותר קטן הרי גם אז ניאבק על ביליון באותו התוקף אך נדע שבסופו של דבר נוכל לדבר גם על סכום קטן יותר אם כי כמובן לא קטן בהרבה מהביליון. הרגשתנו שאין סיכויים להשיג ביליון מלא בגלל חובות לונ־דון ובגלל המצב הפנימי בגרמניה. עליך לדעת שהסידור אינו קשור ברגע זה בזמן הפר־עון כי זה יהיה מאבק נפרד לאחר ההפסקה. תשובתך צריכה אם כן להיות עקרונית לגבי פחות מביליון או לאו.[1]

המשלחת

86

1. קודם שישיב ביקש שרת לדעת אם הסכום של מיליארד דולארים מתייחס לתביעת השילומים של מדינת ישראל בלבד, או כולל גם את תביעתם של הארגונים היהודיים (ראה מברקו מיום 1.4.1952, 130.09/2303/14). ראה גם מס׳ 89.

87

שיחת א. אבן – ג׳. לואיס ג׳ונס (בוואשינגטון, ב־1 באפריל 1952)[1]
Meeting: A. Eban – G. Lewis Jones (Washington, 1 April 1952)

Minutes: 93.08/357/1 :דין־וחשבון

Secret

Present: Mr. Eban, Mr. Jones, Mr. Waller, Miss Herlitz.

The Ambassador opened the talk by referring to his talk with Secretary Acheson on the Egyptian press "peace feelers"[2] and asked if the Secretary had taken any action. He said that we had since pursued our contact with some Egyptians. Without mentioning Azmi's name (in the course of the conversation it became clear that Jones knew that the Egyptian in question was Azmi, and it appeared to us that Jones and Stabler were two of the three State Department officials who participated in the Egyptian Ambassador's luncheon), Mr. Eban said that it appears that some Egyptians now realize that there is a close relationship between the Anglo-Egyptian problem and the Egyptian–Israel relationship; that the Egyptians were determined to remain neutral, to the point where even if Britain would satisfy them fully on Suez and Sudan if this were to be conditional on their joining a Middle East command they would not accept the solution; what Egypt wanted was a facade of a UN defense arrangement recognizing Middle Eastern regional organization and that this was impossible without peace with Israel. He then expressed his satisfaction with the British and American statements to the Egyptians that the League's Security Pact was no solution because of its anti-Israel character. (See Eban's cable, dated March 31, 1952).[3] Mr. Eban also mentioned the Egyptian "Green Paper" as fuller proof that their relations with Israel are a stumbling block in the solution of their problems.[4]

2. Mr. Lewis Jones replied that the Middle East command was entirely compatible with the UN. What sort of formula would eventually be found was not important as long as the substantial interests of the West, i.e., the proper maintenance of bases in time of peace and their use in time of war, were assured. The Four Power proposals of November 10[5] leave great flexibility. The Department envisages two stages: one, meeting the Egyptian aspirations and two, dealing with Middle East defense. The British, espe-

87

1. תאריך התעודה – 15.4.1952.
2. ראה מס׳ 65.
3. ראה מס׳ 84.
4. העניין אינו ידוע.
5. ראה כרך 6, מס׳ 477.

cially the War Office, had been rather tough on the Egyptians; they held up all arms deliveries, even those for which Egypt paid two years ago. The Americans, however, prevailed upon them to be less tough and show the Egyptians that they can get something out of a settlement. The Tripartite Agreement on arms deliveries[6] of course still stands (this in reply to Mr. Eban's question and his expression of concern at the despatch of arms to the Arab States at the present juncture).

Mr. Lewis Jones then quoted the last paragraph of a long cable from Cairo signed by Ambassador Caffery in reply to the Department's query after the talk by Mr. Eban with Mr. Acheson.[7] It reads something like this: "It is true that hostility to Israel is no longer prominent. But there is not sufficient evidence that in the current Egyptian political situation serious thought is given to Israel. The present psychosis allows for no thought for any other matter outside the Anglo-Egyptian dispute." Mr. Eban questioned whether the Egyptians would get very far in their "Anglo-Egyptian" dispute without solving their conflict with Israel.

Mr. Lewis Jones said that if the Egyptians run up against Israel in their attempts to find solutions to the Anglo-Egyptian problem, then that is good. It will make them think of peace with Israel more seriously.

Mr. Jones thought that we allowed too much public comment of the Egyptian peace moves, and that the talk and press comment about it hurt rather than helped. He, Lewis Jones, had been approached by a number of newspaper men for comment on Egyptian–Israel relations, he had told them that "there was something in it" but that if they wanted to help they should not publish it or write about it. If the popular Egyptian press would notice all the publicity their only reaction would be "Israel is on the run, breaking down economically, frantic to reach peace, etc." and they would then proceed to talk against Israel. Mr. Eban said that it might be of use if the Egyptian Embassy here could report that the only friendly things said about Egypt in the United States for some time related to the prospect that Egypt was thinking in moderate terms of Israel.

Mr. Lewis Jones said that his criticism applied to the Suez blockade matter; the U.S. Government have rubbed their noses and twisted their arms on this issue time and again. (Mr. Eban said, replying to this point, that he would discuss the Suez issue with the sponsors of the Security Council resolution.) Mr. Jones said the question now is to see "that our enemy the Wafd is licked properly".

3. Mr. Eban at this point questioned whether it was realistic for any observer of the Egyptian scene to assume that "the enemy", the Wafd, could be eliminated and whether any solution or arrangements without the Wafd and based on only fragments of popular support were at all feasible. He explained how the Wafd had always been the only repository of popular support in Egypt.

6. הסכם שלוש המעצמות ממאי 1950 – ראה כרך 5, מס' 248.
7. ראה מס' 65.

4. Mr. Jones replied that he was fully aware that the Wafd was the only strong party with a party machinery in Egypt. He had referred to the hard-core Wafd machine as "enemies". Only if one could somehow split the Wafd and remain with the more sensible people one could reach genuine agreement with the British. The British, by having been tough at first and waited so long, may have lost very valuable time.

Our impression from these remarks on the Egyptian situation was that the Department is possibly not appreciative enough of the Egyptian neutrality stand, that they believe that in some way or manner they can solve the Anglo-Egyptian dispute in the near future and then proceed with the "Club House" idea of SACME [Supreme Allied Commander, Middle East]; that at the same time they also underestimate the Wafd's power and influence in Egypt.

5. Mr. Eban then asked Mr. Jones about US participation in the Jerusalem Conquest of the Desert Exhibition. Mr. Jones knew nothing about this and promised to look into the matter in order to inform us whether the U.S. views this favorably (since it will take some time before they can consult all the government departments involved).

6. Finally, Mr. Eban brought up the Edwin Wright question.[8] He said that new reports have reached us about speeches made by Mr. Wright, who is always introduced as a State Department speaker. Mr. Eban said that he had personally prevented the publication in the Israel press of one such speech given at the Catholic University in Washington, because he had felt that this would harm Israel–US relations. However, he must take exception to Mr. Wright's speeches, which are received by the public not as a private citizen's views, but as those of the Department of State.

Mr. Jones was obviously embarrassed by this. He asked for details and promised to look into the matter. (These details have already been supplied in the form of a personal letter from Esther Herlitz to Mr. Waller.)

88

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2303/14 :נוסח נכנס

The Hague, 1 April 1952

For Eban and Goldmann. After ten days prelim[inary] neg[otiation]s stage been reached for fixing sum *Shilumim* [reparations] and Bonn starting

8. אדווין רייט, יועץ לענייני מודיעין לעוזר מזכיר המדינה לענייני אפריקה והמזרח הקרוב.

decisive discussions.[1] Thus crucial point entire neg[otiation]s upon us and feel highest possible international influence must now be brought bear, picture as follows: Germans at London conf[erence] notably Abs obviously pressing for lower sum. Creditors London as yet probably inactive but by natural self-interest for lower sum and may be mobilized by Abs any moment. German del[egation] here told us they for quick fixing of sum which substantially gives us what we want. They home today pressing Bonn but their influence fairly weak especially against financial people since they regarded starry-eyed idealists ignorant economic implications. They may be regarded our allies within limits their powers, in any case their support is good argument towards Americans and Adenauer's group. Have mobilized French who will do little and whose influence in Bonn obviously not high. Trying mobilize British but doubt whether highest level intervention will result.[2] Our conclusion Truman card must now be played. This especially after Eban–Harriman[3] talk which shows so far USA influence has been vague, Germans Bonn and here say no USA positive action felt so far. Please weigh best method get Truman personally, make Adenauer feel his real anxiety need fast settlement with Israel on full claim which after all amounts very little in comparison Germany's overall economic situation and her possibilities. Leavitt[4] has cabled Goldmann, Blaustein,[5] supporting all above. For your guidance: if Bonn begins seriously delay sum or bring low proposals we may be forced break off neg[otiation]s. Germans here interested supporting outside pressure, toughest opponents German Minister Finance[6] and Abs.[7]

Shilumim Delegation

88

1. ראה מס׳ 86.
2. בעקבות המשבר בשיחות השילומים נתקיימו מספר פגישות בבריטניה בין ישראל לבריטניה ובהן השתתפו מטעמה של ישראל הציר אילת והיועץ קרן ומן הצד הבריטי – סגן שר החוץ אנטוני נאטינג ותת־סגן שר החוץ פראנק רוברטס. קרן הגדיר את אחת השיחות כ"לא בלתי־משביעת־רצון", ומסר, כי בעקבות השיחה הובטח לו כי ידווחו לנציב העליון הבריטי בגרמניה והלה יגיב באהדה אם ארנאואר יפנה אליו. (ראה מברק קרן אל שרת, LI457, 4.4.1952, 130.09/2319/1.)
3. בשיחה שהתקיימה ב־30 במארס הודיע הארימן לאבן, שהאמריקאים הורו לגרמנים להגיע להסדר משביע־רצון עם ישראל, אבל ארצות־הברית לא התחייבה לסכום כלשהו, מה גם שהסכום שישראל תובעת נראה לה לא־מעשי. (ראה מברק אבן אל מחלקת ארצות־הברית, W965, 30.3.1952, 93.01/2208/5.)
4. מוזס א. ליוויט, סגן יושב־ראש מנהלי של הג'וינט, ראש משלחת הארגונים היהודים לשיחות השילו־מים בהאג.
5. יעקב בלאושטיין, נשיא הוועד היהודי האמריקאי.
6. פריץ שפר, שר הכספים של גרמניה.
7. אבן השיב כי יפתח מיד בפעולה בחוגי מחלקת המדינה ועל־פי בקשתו ייפגש בלאושטיין עם הנשיא טרומן; הוא יבקש גם מהארימן ואולי גם ממנהיגים אחרים שייפגשו עם הנשיא. בכוונתו גם להגיש איגרת למזכיר המדינה אצ'יסון. לפי שעה הוא מבקש: (1) שהמשלחת בהאג לא תפסיק את השיחות בשבוע הקרוב, משום שהפעולה בארצות־הברית דורשת זמן; (2) שיימסר לו השיעור הנמוך ביותר של השילומים שמתקבל על דעת ישראל, משום שהוא צופה שהאמריקאים יבקשו להקטין את שיעור השילומים. (אבן אל מחלקת ארצות־הברית, W975 2.4.1952, 130.09/2309/9.) ראה גם מס׳ 92.

89

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן

נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 2 באפריל 1952

לשר החוץ, לשלך מ־1.4.[1] (א) מדובר על סכום עבורנו לחוד. ההנחה חייבת להיות שהאר־גונים יקבלו סכום נפרד קטן בהרבה ממה שדרשו [–] זאת נאמר להם ברורות על־ידי הגרמנים ובמידה שסכומנו מתקרב יותר לביליון [מיליארד] הרי מתמעטים סיכויי האר־גונים להעלות את סכומם. האמת היא שלפי הרגשתנו שני הסכומים יחד יהיו פחות מביליון. (ב) בינתיים מתגברת האפשרות שהגרמנים לא יחזרו עם תשובה ברורה, פירושו — בון תנסה לדחות תשובה מחייבת על סכום עד לאחר דיוניהם בפגרה. אנו מתכוננים להגיב בחריפות, להודיע שאין עוד על מה לשאת ולתת פרט לסכום, שאין לנו אפשרות מכל הבחינות לחכות ולדחות וכו' ושאם לא ישיגו תשובה אזי צפויה סכנה להמשך המשא־ומתן.

חושבים להשתמש בנוסחה שאם לא תהיה תשובה תוך ימים מספר נצטרך להמליץ בפני משלחתנו על הפסקת המשא־ומתן. המצב אפוא שמין משבר יווצר בכל אופן או בגלל תשובה בלתי־ברורה ודוחה או בגלל הצעה בלתי־מספקת. הם חוזרים יום ד' בלילה. אתמול נתקבלה אצלם חבילה הכוללת פצצה אולם [נתגלתה?] בידי המשטרה. לא שמענו תגובתם.[2]

המשלחת

90

א. אבן אל א. א. גרוס (ניו יורק)
A. Eban to E.A. Gross (New York)

Copy: 93.03/3006/3 :העתק

[New York] 3 April 1952

Dear Ambassador Gross,

In February 1952 you were good enough to convey to me the views of the Secretary of State on the situation arising from the Resolution of the

89

1. ראה מס' 86 והערה 1 שם.
2. בעקבות המברק הזה הורה שרת למשלחת לאמור: (1) "אם הכוונה לתשלום יחיד לנו ולארגונים אזי אין בשום פנים לרדת מביליון. אך אם למדינה בלבד – מותר להתפשר גם על קצת פחות." (2) "אל תאמרו בפגישה רשמית שהמשלחת תמליץ על הפסקת המו"מ. זאת תוכלו לומר רק בשיחה פרטית. רשמית תאמרו: נמסור דו"ח מלא ועל הממשלה יהיה להחליט אם להמשיך במו"מ או לא." (ראה מברקי שרת אל משלחת השילומים, 3.4.1952, 130.09/2303/14.)

Security Council adopted on September 1, 1951, with regard to the passage of ships and goods through the Suez Canal.[1] You will recall that the Secretary of State advised my government not to take any immediate international action, but suggested that I put myself in touch with the three delegations which had sponsored the Security Council's resolution. This recommendation was subsequently repeated to me by the Department of State, in my capacity as Ambassador of Israel to the United States.

My government has instructed me to accept this procedure at this stage.

I now write to request an opportunity to meet with the three sponsoring delegations for the purpose of explaining my government's views on the situation arising out of the Security Council's Resolution and of taking counsel with your two colleagues and yourself in the spirit of the Secretary of State's proposals.

Could such a meeting be arranged on Monday, April 7, 1952 at a time convenient to yourselves. I shall be ready to come to New York for that purpose.[2]

Yours sincerely,

Abba Eban
Permanent Representative of Israel
to the United Nations

91

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W978 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/10 :נוסח יוצא

[Washington] 3 April 1952

Your IW201.[1] Officials were Berry, Lewis Jones, Stabler. Next morning Lewis Jones already knew of my talk Azmi. Further reservation to immediate decisiveness this matter is that USA-UK objection to recognition Arab League pact within framework UN is actually more comprehensive than merely because anti-Israel character of pact, in other words even if Arab

90

1. ראה מס' 26, 45.
2. ראה מס' 113.

91

1. ראה מס' 84 והערה 3 שם.

League embraced Israel on both cheeks USA-UK would still not favour regional arrangement within UN. However fact that Egyptians are led to believe that their trouble with us impedes what they believe to be possible solution their major problem is psychologically important and would become politically important if our Western friends played it up. At moment Lewis Jones reaction is this: (1) if Egyptians believe lack peace Israel obstructs solution their own problem this is excellent thing to be encouraged; (2) however League pact is no good for dozens of reasons; (3) USA sees only solution is individual cooperation each state with SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] can therefore not promise Egyptians that if they correct their attitude to Israel USA will accept their UN plan.

Eban

92

א. אבן אל ד. אצ׳יסון (ואשינגטון)
A. Eban to D. Acheson (Washington)

Copy: 93.08/344/24 :העתק

[Washington] 3 April 1952

Dear Mr. Secretary,

I take the unusual course of addressing you by personal letter on a matter of official business in view of its extreme urgency and importance.

On instruction from my Government,[1] I am writing to request the Government of the United States to make the German Federal Government aware of the earnest desire of the United States of America that the negotiations now proceeding at the Hague with the Government of Israel and the representatives of Jewish Organizations should result in a satisfactory and honorable settlement of the Israel and Jewish claims.

The note which I presented to you on March 12, 1951,[2] contains a full explanation of this claim and of the poignant and tragic circumstances attending it. In subsequent conversations, Mr. Henry Byroade, as Director of the Bureau of German Affairs, strongly advised my Government to seek a settlement by direct negotiations with the German Federal Government.

92

1. ראה מס׳ 88.
2. ראה כרך 6, מס׳ 84.

The decision to negotiate with the German authorities faced my Government with acute problems of sentiment and conscience. We are haunted by the memories of six million of our kinsmen, including a million children, deliberately slaughtered in an orgy of brutality beyond the actions or capacities of any barbarism known to recorded history. My Government's decision to seek parliamentary approval for contact between Israel and German representatives evoked passionate controversies in our public opinion. In these difficult circumstances, the Government's decision to negotiate was influenced in no small measure by the friendly advice to that effect given by the United States and other Western Powers. On January 24, 1952, you sent me a Note containing the following observation:[3]

> The United States Government has been and is of the opinion that a settlement of the Israel claim against Germany should be effected through direct negotiations between the Israel Government and the Government of the German Federal Republic. Thus, it is gratified that the Israel Government requested and obtained parliamentary authorization to accept the German Federal Government's offer to negotiate such a settlement. The United States Government will await with sympathetic interest the outcome of the negotiations.

The negotiations at The Hague have now approached a crucial point. Within the next day or two the German delegation will return from Bonn to The Hague. The answer that they will bring, especially with regard to the sum involved and the time of its payment, will determine the prospect of the Conference, whether for success or failure. In this connection I reiterate the view which I expressed in my Note to you dated November 30, 1951:[4]

> The Government of Israel believes that its claims can be satisfied out of Germany's own resources, without entailing a financial burden on any Allied Government.

It is the profound conviction of my Government, that an unsatisfactory reply from Bonn would mark one of the darkest events in the moral history of the human race. The situation thus arising and the climate created around all German questions would surely be far worse than if the negotiations had never begun. I therefore respectfully submit that the United States, with its unique responsibility and influence in German affairs, should now urge the settlement by Germany of a claim which has such grave moral and international implications in the life and conscience of our generation.

Yours sincerely,

Abba Eban

3. ראה מס' 27.
4. ראה כרך 6, מס' 510.

93

פ. א. שנער וג. יוספטל אל משרד החוץ
F.E. Shinnar and G. Josephthal
to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 13
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 3 באפריל 1952

הגרמנים חזרו מבון וסיכום ביקורם הוא שאדנאואר לא היה מוכן להחליט בלי אבס ושר הכספים בפרט לאחר שאבס ענה לו חריפות למברקו בדבר הצורך לקבוע הסכום כעת.[1] אבס נקרא הביתה ליום שבת והסכים לבוא ואז תתקיים ישיבה מכרעת בנוכחות כל הגורמים כולל אדנאואר, האלשטיין, בלנקנהורן, סגן שר הכספים אבס וכו'. המשלחת מכאן אף היא תחזור לבון ותשתתף בישיבה. הם במצב־רוח לוחם ויסבירו שאי מתן תשובה פירושו סכנה להמשך המשא־ומתן והדבר יגרור אולי התפטרותם. מתברר סופית שהמשלחת ממליצה על סכום של שלושת־רבעי ביליון [מיליארד]. הגרמנים חזרו על כך שבבון ההרגשה הכללית שאמריקה אדישה לכל העניין. הננו מארגנים לחץ דרך שלושת הנציבים העליונים לפני ישיבת יום שבת. נבקש דעתכם: (א) לגבי ההשערות שבון תחליט לדחות מתן תשובה על הסכום לחודש או שישה שבועות לפי עמדת אבס; (ב) לגבי הסכום של שלושת־רבעי ביליון. סכום זה כמוס ביותר.

שנער, טל

94

שיחת א. אבן – ג'. לואיס (בוואשינגטון, ב־4 באפריל 1952[1])
Meeting: A. Eban – G. Lewis (Washington, 4 April 1952)

Report: 93.08/358/18 :דין־וחשבון

Secret

This meeting took place, at our request, one day after Ambassador Eban's personal letter, No. IN/7/31/17, dated April 3, 1952, to Secretary Acheson, had been submitted.[2]

93

1. ראה מס' 88.

94

1. תאריך התעודה: 15.4.1952. בשיחה השתתפו אסתר הרליץ מטעם ישראל, וג'ורג' בייקר, פקיד בכיר (לענייני כלכלה) באגף לענייני שטחי הכיבוש, וז'ק ריינשטיין, עוזר מיוחד למנהל המחלקה לענייני גרמניה, מטעם מחלקת המדינה.
2. מס' 92.

At the beginning of the meeting Mr. Eban apologized for the atmosphere of urgency, adding that the talks between us and the Germans at The Hague had now reached a decisive stage.[3] Mr. Eban praised the German delegation at Hague and told Mr. Lewis that what appears to be a decisive meeting would be held in Bonn on Saturday, April 5, at which both the London and Hague delegations would participate. Mr. Eban added that there appear to be two points of view within the German Government: one a genuine desire to discharge the Israel claim from the viewpoint of general German rehabilitation, while the other took the point of view of the general financial obligations of Germany, of which Israel was only a part. Mr. Eban added that our decision to enter into negotiations with the Germans was not lightly taken and aroused great convulsion of public opinion, the Government took this grave decision on the assumption that success would vindicate the Israel public. If, however, these negotiations fail, we shall be worse off than before the negotiations started or if they had never taken place; furthermore, the rehabilitation of Germany would certainly receive a moral setback. We think, said Mr. Eban, that the Western powers cannot be indifferent to the outcome of these negotiations. If that assumption were correct, then it should be made known to the Germans at this present moment. We often wonder whether the Germans are aware of the fact that the US Government wants them to make a serious effort. Mr. Eban concluded by asking, "as instructed by his Government" whether anything will be said to the Germans now and in which manner.

Mr. Lewis replied by saying that the US Government was fully aware of the difficulties of Israel in taking this step, he felt there was no reason to believe that the Germans were not quite sincere. However, the Germans were faced with a real difficulty with regard to their monetary obligations, and it would only be reasonable to allow them some time to think about those. The US Government does want these talks to succeed and still stands by its second Note to us.[4] Mr. Lewis said that he was sure that at least the top German officials were fully aware of the US position. He hoped that Israel would be able to show considerable patience and not break the talks off.

Mr. Eban replied that what we were afraid of was not that the German delegation would come back with no reply, but that they would come back with the wrong reply. If, however, the German delegation should request a recess, we would have to request an abbreviation of the time of adjournment; furthermore we do not want to be part of the problem of general German indebtedness. We must insist on a clear separation of the two. We would, therefore, not want the recess to be as long as that of the London Creditors Conference.

3. ראה מס' 88.
4. מס' 27.

Reinstein at this point said that he did not assume that the Germans would be back with a decisive answer on Monday, while Lewis again requested patience on our part.

Mr. Eban said that we have the feeling that at least some of the German negotiators are not aware of the American note to us; that it would be most helpful if the US Government repeated something now that they have any-how said already. Our letter to Secretary Acheson was not meant to imply that the U.S. were responsible for the discharge of our claim by Germany.

The talk with Mr. Lewis lasted about half an hour. Mr. Eban repeatedly tried to ascertain whether any instructions were or would be sent to Mr. McCloy[5] on the basis of his letter to Secretary Acheson. However, Mr. Lewis did not make any definitive reply to this question, apart from saying that McCloy was fully aware of the U.S. Government's point of view and that he had made this view known to the Germans. However, he did finally promise to see to it that they will take steps to assure that the Germans are made aware of their position. During the conversation we had the impression that the Department knew more than they told us.[6]

95

א. ששון אל ו. איתן
E. Sasson to W. Eytan

העתק: 130.15/2565/25

אנקרה, ט' בניסן תשי"ב
4 באפריל 1952

הנדון: ליחסי ישראל–פרס

וולטר יקירי,

היום בא אלי יועץ השגרירות הפרסית באנקרה, ה' עבאס חכימי, בהצעה חדשה "להסדרת היחסים בין ישראל לפרס באופן זמני": כל אחת משתי המדינות תיוצג אצל חברתה על־ידי מדינה ידידותית שלישית. פרס תיוצג בישראל על־ידי תורכיה וישראל תיוצג בפרס על־ידי שוויצריה, למשל. הסידור הזה הוא זמני "ועד יעבור זעם". איש־שיחי רואה בו צעד "מעשי חשוב" קדימה לקראת יצירת יחסים דיפלומטיים תקינים בין שתי המדינות. הוא טוען שזוהי הצעה פרטית שלו. ברצונו "למשש את הדופק" אצלנו בטרם שיביאנה לפני ממשלתו. באם נסכים לה – הוא ישתדל לאשרה בכל המוס־דות הנוגעים בדבר בטהרן.

בתשובתי הודיתי לו על רצונו הטוב וכוונותיו הרצויות והבטחתי להעביר את הצעתו

5. גנרל ג'ון ג' מקלוי, הנציב העליון של ארצות־הברית בגרמניה.
6. השווה מס' 96.

לממשלתי — לעיונה, לשיקולה ולחוות־דעתה. אך הודעתי לו ברורות שלא אמליץ עליה. כישראלי, הוספתי, אני מעוניין בהקמת נציגות ישראלית דיפלומטית בטהרן שתפעל בכל כוחה לטיהור האווירה בכל רחבי פרס ולחיזוק הקשרים המדיניים והכלכליים בין שתי המדינות. בהצעתו יש בלי ספק כדי לתקן את המצב הנוכחי במידת־מה אך בו בזמן יש בה גם כדי לעצור בעד כל התפתחות נוספת לטובה ביחסי שתי המדינות. היא תצמצם את היחסים האלה בדברים שוטפים בלבד, כהענקת אשרות, אישורי מסמכים, טיפול בפליטים האיראניים ותו לא — דבר שאינו מספק בכלל ועומד בסתירה עם האינטרסים הישירים של שתי המדינות ושל האזור כולו. אני בטוח, סיימתי, שארצות־הברית וכל מוסד פיננסי אמריקאי שמגלה בימים אלה התעניינות בכלכלתה של פרס יקדמו בברכה כל צעד שתעשה פרס בימים אלה להטבת יחסיה עם ישראל. וזה לא משום שישראל נמצאת תחת חסותם של המוסדות האלה, אלא משום שהיא מגלה הבנה מלאה למאמציהם להשביח את כלכלת האזור הזה ונכונות גמורה לבוא לעזרתם בשטח זה ככל האפשר — לטובתה, לטובת האזור כולו ולטובת השלום בעולם.

לבסוף חזרתי ולחצתי על הצעתי הקודמת והיא: לאפשר לנו לשלוח נציג מיוחד לפרס שינהל את האינטרסים שלנו שם ויהיה מוכר רשמית על־ידי משרד החוץ הפרסי. וזה באופן זמני "עד יעבור זעם" ועד שנוכל להקים נציגות דיפלומטית רשמית "ככל הגויים". שנינו הבטחנו איש לרעהו לכתוב אל ממשלותינו: אני — בעניין הייצוג על־ידי מדינה שלישית, והוא — בעניין הנציג המיוחד. בהמשך דבריו הוא הזכיר לא אחת את התנגדותו הקיצונית של המנהיג הדתי, איאת־אללה קאשאני, לכל התקרבות בין ישראל לפרס ואת כוח השפעתו של המנהיג הזה בימים אלה על ד"ר מוצדק[1] ויתר חברי הממשלה הפרסית.[2]

בברכה נאמנה,

א.ש.

א. ששון

96

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 29

נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 5 באפריל 1952

בהול

לשר החוץ. עלינו להעמיד לפניך המצב הנוכחי להחלטתך לגבי המשך הדברים. (א) המשלחת הגרמנית תחזור ביום ב' [8.4] אולם כבר כעת ברור לנו על יסוד ידיעה ישירה

95

1. מוחמד מוצאדק, ראש ממשלת אירן.
2. איתן מסר את ההצעה הזאת לעיונו של שרת, וזה קבע אמנם, שלהלכה ישראל חייבת להתנגד לסידור המוצע אך הציע להשהות את התשובה כדי לברר באיזו מידה תסייע הקמת קשר כזה לעניינים המע־שיים שבין ישראל לאירן. (ראה יעיש אל ששון, 25.4.1952, 130/15/2565/25.)

מאת מקלוי שישב עם אנראואר, אבס, ביהם וקיסטר שאין כמעט סיכויים שהישיבה הגרמנית תחליט להציע לנו סכום בשלב זה. טענתם שאינם יכולים לקבוע סכום ברגע זה לפני שהם מוכנים לקבוע סכום גם לוועידת לונדון.

(ב) לא היה לחץ אמריקאי. מקלוי פעל על דעת עצמו, בלי הוראות, ולא באופן נמרץ ולבסוף גם הוא שוכנע שאין לתבוע קביעת סכום דווקא היום או מחר. הנציג האמריקאי בוועידת לונדון הודיע למקלוי בתשובה על שאלתו שקביעת סכום עבור ישראל בהחלט אינה רצויה כעת מבחינת ועידת לונדון, ואל לו למקלוי לפעול בלי הוראות מפורשות מהבית.

(ג) תוצאות פעולות חברינו בארצות־הברית טרם ברורות ואין להסיק שלא תתהווה עמדה אמריקאית שתשפיע לטובה, אולם ההשפעה תהיה לכל היותר כללית אוהדת.

(ד) מניחים אפוא שהגרמנים יחזרו ויצהירו שוב על נכונות ממשלתם לתת שילומים בסכום שיתקבל על הדעת אלא שדרושים להם ארבעה עד שמונה שבועות עד ההחלטה.

(ה) הצעתנו שנגיב חריפות ונמחה על התפתחות הדברים ונודיע שנמסור המצב לממשלתנו על־מנת לקבל הוראות. שימו לב שההוראות חייבות להגיע עד יום ג׳ כי ביום ד׳ תופסק הוועידה בין כה לרגלי פסח ופסחא.

לגבי הוראותיכם רואים אנו שתי אפשרויות: (א) הודעה על הפסקת המשא־ומתן תוך הנמקה שגרמניה הטעתה אותנו בכך שהזמנתנו למשא־ומתן בעוד שלמעשה אינה מוכנה לנקוט החלטה ותולה המשא־ומתן אתנו בוועידה אחרת וכו׳. (ב) להסכים לחכות אף עד שמונה שבועות בתנאי מפורש שאז יבואו מצוידים ביפוי־כח מלא להציע סכום, זמני פירעון וצורת ביצוע.

איננו יכולים כאן לשקול שיקולי מדיניות פנים שהם נגד עיניכם. בלי זה הננו נוטים לאפשרות (ב) המאפשרת להמשיך בניסיון להגיע לתוצאות חיוביות שלפי דעתנו יש להן סיכויים.

המשלחת

97

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 37
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 6 באפריל 1952

בהול

לפי ידיעה בדוקה ומבוססת לגמרי חוזרים הגרמנים לישיבת מחר עם הצהרה האומרת: (א) המשלחת הגרמנית בחנה תביעת ישראל והגיעה למסקנה שהוצאות הקליטה בישראל לגבי קרבנות הנאציזם מגיעות לשלושה מיליארד מרק שהם שבע מאות וחמי־

שים מיליון דולר. (ב) המשלחת הגרמנית המליצה בפני ממשלתה על הכרה בסכום זה כחוב לישראל וזה יכין הדרך לקראת התפייסות בין שני העמים. (ג) לרגל מצבה הכספי והכלכלי של גרמניה, אין המשלחת יכולה כעת למסור הצהרה האומרת באיזה גובה ובאיזה זמן פירעון יהיה אפשרי לגרמניה לסלק חוב זה. (ד) יציעו הפסקה של חודש ימים.[1]

שימו לב שפירושו של דבר הכנסה פתאומית של אלמנט חדש בתוך כל המשא־ומתן והוא הבדלה בין קביעת החוב והכרתו על־ידי ממ[שלת] גרמניה והכנסתו לרשימת כל יתר חובותיה של גרמניה לבין התחייבות על סכום לתשלום. ידוע לנו שזאת היא הבדלה מכוונת שהוכנסה בהשפעת אבס. ברור שזה מפנה רציני לרעה כי לא רק שאין בזה התחייבות על סכום לפירעון אלא גם פירושו של דבר טיפול בחוב זה כבחובות לונדון, כלומר תשלום לפי אחוזים שייקבעו לגבי כל החובות. לאור הנ"ל בכוונתנו להגיב בחריפות נגד הכנסת ההבדלה הזאת שאין כל אפשרות לקבלה. נודיע שהננו מוסרים המצב לממשלתנו לדיון וכי כרגע אין מה לשבת הלאה ובזה תתחיל לדידנו ההפסקה פרט למסירת תשובה חריפה בכתב על הודעתם, מה שנעשה ביום המחרת. ייתכן והודעתם תגיע לעיתונות תוך ציון מצדם שיש כאן התקדמות ואז נצטרך להגיב שתשובתם בלתי־מספקת לחלוטין כי היא כוללת אלמנט חדש ובלתי־מתקבל על דעתנו, וכי העברנוה לממשלתנו.

לדעתנו יש לנצל ההפסקה. ייתכן והגרמנים ירצו אחר־כך להאריכה לשתי מטרות: (א) ניסיון לעבוד באופן ישיר על אבס, שפר ואנשי הכלכלה שהם מקור ההתנגדות החזקה ושטרם עבדנו עליהם די הצורך. (ב) לאור השיחות עם אנשי כלכלה אלה, לקבוע בארץ בנוכחות גולדמן, הורוביץ ושלושתנו עמדה סופית אם וכיצד להמשיך במשא־ומתן.

הצעתנו אם כן שנתייעץ עם דולק [דוד הורוביץ] בלונדון ונארגן בהקדם שיחות עם אבס, שפר ואחרים, בהשתתפות גולדמן והורוביץ. באותו זמן נפעיל שוב אנשינו בארצות־הברית בצינורות מדיניים וכלכליים. נפעיל הסוציאליסטים בגרמניה. מציעים שלאחר כל אלה, כלומר בעוד שלושה שבועות בערך, נתאסף כולנו בארץ כדי לנקוט החלטה משותפת סופית. העבירו נא תוכן מברק זה לאבן וגולדמן. לאיתן: העברנו כל המסמכים לאבן.

המשלחת

97

1. הנוסח המלא של ההצהרה הגרמנית, הנושאת את התאריך 5.4.1952, בתיק 93.04/43/10.

98

מ. ששון אל ש. דיבון (פאריס)
M. Sasson to Sh. Divon (Paris)

העתק: 130.02/2410/1

תל אביב, י"ב בניסן תשי"ב
7 באפריל 1952

כמוס–אישי

זה עתה הגיע אלי מברקך בו הנך מוסר כי יאסין סראג אל־דין ביקש שנמליץ עליו בפני שגריר ארצות־הברית במצרים, ומציע כי ה' קפרי יבדוק את עמדת הילאלי כלפי ישראל ואף ילחץ בכיוון הסדר.[1] הנ"ל מוסיף כי נראה לכם שאין הזמן מתאים להתערבות או לחץ אמריקני בשאלת הסדר ישראלי–מצרי אולם כדאי לדעתכם להמליץ על יאסין, להזכיר את ערך הצהרתו ואת אומץ־לבו ורצונו הטוב, וכי יאסין מקווה שיוזמן על־ידי השגריר לשיחה.

דומני שהננו בדעה אחת כי אין זה הזמן כלל וכלל להפעיל לחץ אמריקני על המצרים בשאלת הסדר עמנו. המצרים עסוקים היום בענייני הבחירות וכל מעינם נתון לשטח זה. יתר־על־כן, השיחות עם האנגלים הנן פרלימינריות ביותר ואין לי ספק בכך ששיחות אלו לא הגיעו עדיין לשלב בו תהיה ההזדמנות להעלות גם את שאלת יחסי ישראל–מצרים. המצב הוא שהם עוסקים עתה בחפירת היסודות בעוד שענייננו לכל היותר נמצא בקומה הראשונה...

זכורה לך בוודאי ההערכה הבלתי־נלהבת שהגענו אליה בימים בהם הופיעו הכרזות שלום למיניהן בעיתונות המצרית והאחרת. התרענו בזמנו על כך שאין להפריז בערכן המדיני המעשי וביקשנו והסתפקנו בציון החיוב שבהן בשטח חינוך דעת־הקהל בלבד. המסקנות שנתבקשו מכך בזמנו היו: (א) למנוע הכרזות ונקיטת עמדה רשמית חיובית איזו שהיא מטעם ישראל; (ב) לחדש את המגע עם חוגים מצריים שונים לשם הבנת המתרחש; (ג) לעודד עיתונים ערביים מסוימים בארצות ערב עמהם יש לנו קשרים, להרבות בביקורת חיובית להצהרות השלום הערביות. זאת ולא יותר. לצערנו לא הצלחנו למלא אחר המסקנה הראשונה במלואה בעוד שלגבי המסקנה השנייה שום דבר לא נעשה פרט להמשכת המגע עם [–].[2] אשר למסקנה השלישית, איחרנו את המועד — בטרם אושרה הפעולה והוקצו הכספים לכך.

אם אלו היו המסקנות בזמן שהופיעו "סנוניות שלום" למיניהן הרי שעתה — עת המצב הפנימי במצרים, עת המשא־והמתן המצרי–בריטי עודנו באבו ועת בו מופיעות הצהרות ערביות נגד השלום עם ישראל — עתה אין ספק בכך שמצווים אנו לא להיתפס למעשים בעלי משמעות מדינית מרחיקת לכת. לעתים נדמה לי כי אין אנו מקשרים את ההערכה הזהירה עם המעשה המדיני המוצע.

הנני מבין שתכליתו העיקרית של יאסין הנה להיפגש עם ה' [הילאלי?], ביתר דיוק להיפגש עמו לאחר שהשגריר ינקוט יוזמה לשם ביצוע [–].[2]

98

1. ראה פישר ודיבון אל אבן ואיתן, F43, 6.4.1952, 93.01/2208/7.
2. חסר במקור.

נשאלת השאלה באם הערכתנו את המצב במצרים נכונה, ובאם הערכה זו אומרת כי "נראה לנו שאין הזמן מתאים להתערבות או לחץ אמריקני" — מדוע מוסר יאסין כי לדעתו יש טעם ש"קפרי יבדוק עמדת הילאלי כלפי ישראל ואף ילחץ עלינו בכיוון הסדר"?

התשובה המסתברת היא כי יאסין מעוניין בפגישה עם השגריר בעיקר מטעמים אחרים הקשורים כנראה עם מאבקו הפנימי של הוואפד עם ממשלת הילאלי, לקראת הבחירות הקרובות.

אל נא נשכח את עדותו של יאסין כי קשור הוא עם השגרירות האמריקנית וכי שגרירות זו עודדה אותו בזמנו בהצהרותיו. האם בינתיים נוטה השגרירות להסתייג מאנשי הוואפד כדי שלא יאשימוה במגע עם גורמים אנטי־הילאליים? אם כן — מה טעם בהמלצתנו?

זאת ועוד — יש לזכור את הערכתם הריאלית (!) והצוננת של האמריקנים לגבי השלום בינינו לבין מצרים, הערכה שהנה תוצאה של חקירה אשר נעשתה בהתאם לבקשתנו ולפנייתנו הרשמית לאמריקנים. מה טעם לבקשם להתערב שוב כאשר אין הם מאמינים בכל התופעה האחרונה? האם ניטיב לעשות אם נפנה שוב לאמריקנים ושוב נופיע כבלתי־ריאליים בענייני המזרח התיכון?

הפנייה הקודמת אל האמריקנים, שאף היא נעשתה לפי המלצת יאסין, נראית לי כיום לנמהרת מדי. עלינו להימנע מבזבוז ערכו של לחץ אמריקני שיש באפשרותו לבוא לעזרתנו באם נדע לנצלו בזמן המתאים.

מאידך אין ספק שיש לשמור יפה על הקשר עם הוואפד באמצעות יאסין. ועל־כן במידה שנראה לנו כי קשר זה מחייב לעשות לאנשי הוואפד את השירות הנדרש ולהפגישם עם האמריקנים — הריני מחייב בהחלט צעד זה בתנאי מפורש כי נסביר לאמריקנים שאין אנו מייחסים חשיבות מדינית לצעד זה מבחינת יחסי ישראל–ערב ושכל תכליתו הנה להיענות לבקשה אישית של אישיות מצרית המבקשת להיעזר בנו בעניין הנדון.

אגב כך יהיה מעניין להתחקות אחר עמדתה של ארצות־הברית לגבי הסכסוך הפנימי במצרים, הוואפד וכו'.

בברכה נאמנה,

משה ששון

99

א. הרליץ וד. גינסבורג[1] אל משרד החוץ
E. Herlitz and D. Ginsburg to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. W990 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/10 :נוסח יוצא

[Washington] 7 April 1952

Most immediate. Submitting recommendations below for your consideration: (a) On main assumption Comay's 213[2] that Germans in official reply will refuse commit themselves to any sum or time and will insist on tie to London conf[erence]. (b) On following estimate situation as seen from here.

First, most critical fact Germans have shifted their position from acceptance our March note[3] as "basis for discussion" to position which lays dominant emphasis London conf[erence], settlement with Allied gov[ernmen]ts for post-war economic aid, and technical aspects German capacity pay. Israel claim thus gradually being relegated to ordinary creditor status.

Second, despite maximum efforts here have been unable either arouse press or other public interest in or support for Israel position or persuade State Dep[artmen]t intervene actively. We feel Dep[artmen]t motivated (a) by fear that Germans will demand assistance in payment if pressed by USA, (b) by concern for other obligations owed by Germans. Pressmen have advised us that Dep[artmen]t actively discouraging press comment and Comay's report McCloy's attitude fits picture. In view second above we conclude essential utilize termination initial Hague discussions to dramatize situation and focus attention on paragraph first above.

Third, accordingly recommend our reply be delayed day or two and that then we do not, repeat not, merely acquiesce six or eight week suspension but tell Germans and thereafter announce publicly that since position German del[egation], apparently on instruction Bonn, departs substantially from terms Adenauer's invitation, plain that Germans have deprived conf[erence] basis for continued talks until they reconsider their new approach and reaffirm Adenauer's original undertaking. Hence Israel del[egation] cannot agree automatic resumption talks within any fixed period, must regard conf[erence] as adjourned rather than recessed. Israel rejects German principle tie London conf[erence], proposes reconvene when advised

99

1. דוד צ'ארלס גינסבורג, משפטן אמריקאי.
2. מברק קומיי אל אבן, 6.4.1952, 93.01/2208/7, המוסר את תוכנו של מס' 96.
3. ראה כרך 6, מס' 84.

Adenauer position restored as basis for negotiation and apprised of German position as to amount and period of payment.

Fourth, since public support vital recommend that final statement contain comprehensive summary Hague negotiations with sufficient background preliminary discussions leading to Adenauer letter so that present German position appears as curious deviation if not breach of faith. Essential this not be regarded or played up as final break, see our 987.[4] This point important, State Dep[artmen]t has repeatedly emphasized need for patience, we shall need Dep[artmen]t's assistance and goodwill and therefore ought not appear as rejecting their advice. Believe statement can be so worded as not to reflect personally on Adenauer or Boehm's del[egation] or unduly upset Israel public. Propose Israel del[egation] immediately withdraw [after] prearranged press conf[erence] to whom statement should be issued.

Fifth, further recommend we submit officially text statement to Washington, London, Paris.

Sixth, also suggest Nahum [Goldmann] visit Adenauer during coming week.

Seventh, have not cleared foregoing with Nahum or praesidium of conf[erence].

Eighth, will do everything possible prepare favourable public and Dep[artmen]t reaction here on advice from you regarding policy adopted.

Shag [Embassy]

100

מ. שרת אל משלחת ישראל לשיחות השילומים בהאג
M. Sharett to the Israel Delegation to the Reparations Negotiations (The Hague)

מברק מוצפן

נוסח יוצא: 130.09/2303/14

תל אביב, 7 באפריל 1952

מידי

למשלחת. אמש מסרתי בממשלה דין־וחשבון על המצב ועמדתי היום להורות לכם להצ־היר כלפי הצד שכנגד לאמור: ממישראל [ממשלת ישראל] נכנסה למשא־ומתן על שילו־מים עם ממבון [ממשלת בון] על יסוד התחייבות מפורשת של זו כי סכום התביעה של ממישראל מתקבל כבסיס למשא־ומתן. עם התחלת המשא־ומתן סייגה המשלחת הגרמ־

4. מברקו של אבן אל מחלקת ארצות־הברית, מיום 4 באפריל 1952, הממליץ לתת למשלחת הגרמנית ארכה נוספת אם יבקשו זאת, אך בעת ובעונה אחת לתת ביטוי לחוסר הסבלנות של ישראל. (תיק 93.01/2208/10).

נית התחייבות זו בסייגים שלא היו לעיני ממישראל בשעה שהחליטה על כניסה למשא־ומתן. יתר־על־כן אין המשלחת הגרמנית מוכנה כיום להתחייב על הסכום המדויק של התשלומים אלא היא דוחה קביעת הסכום לזמן ממושך. בנסיבות אלו רואה משלחת ישראל המשא־ומתן כמופסק — suspended. היענות ממישראל להצעת ממבון על חידוש המשא־ומתן בשלב יותר מאוחר תהיה תלויה בתוכן ההצעות הממשיות שיהיו בידי ממבון ובהתאמתן של הצעות אלו להתחייבות הראשונה שלה. עד כאן.

הבוקר בא שלכם מיום 6.4[1] ושינה התמונה לרעה וטובה. לרעה כבר ציינתם. לטובה בנקיבת הסכום ובהגבלת ההפסקה. אלו הן ההוראות החדשות: (א) מסכים שתמסרו הצהרה בשם המשלחת ופירושו שאין צורך להכריז כבר עמדת הממשלה. (ב) מסכים שתגיבו חריפות להבחנה בין החוב והתשלום. (ג) תדגישו בנקודה זו מחדש האופי המיוחד במינו סואי גנריס של תביעתנו שאינה דומה לשום חוב אחר. די ברמז זה לוור־עידת לונדון ואין להזכירה במפורש. (ד) השתמשו בנקודות הכלולות בנוסח דלעיל לפי הבנתכם ובהתאם למצב. (ה) מניח לשיקולכם אם להגיב על ההתפייסות בין שני העמים בהדגשה מחודשת שמדובר על פיצויי חומר ולא על כפרת דם. (ו) לגבי ההפסקה תאמרו: אשר להצעה להפסיק לחודש סבורה המשלחת כי ממילא הגיע המשא־ומתן לשלב כזה שאין לה אפשרות להמשיך בלי מסירת דין־וחשבון לממשלתה וקבלת הוראות חדשות.

מסכים לפעולות ולהתייעצויות המוצעות אבל אחד מכם מוכרח לחזור עד יום ג׳ 15.4, בו תתכנס ועדת חוץ וביטחון.

שרת

101

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן

נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 7 באפריל 1952

מידי

הישיבה הבוקר הלכה לפי קווי מברקנו הארוך מאתמול.[1] בהצהרתם היה חידוש רק בנקודה האחרונה כי הם הודיעו שב־19 במאי יהיו מוכנים להביא הצעה מוסמכת ומח־

100

1. מס׳ 97.

101

1. מס׳ 97.

ייבת על הסכום לפירעון, זמני פירעון וצורתו. סיכום דברי ההסבר להצהרתם: (א) כל הזמן היה ברור בהחלט שתהיה הבדלה בין קביעת החוב והכרה בו מאת משלחתם לבין הסכום לפירעון שיהיה קטן בהרבה מהחוב עצמו בגלל יכולת התשלום של גרמניה. (ב) ההכרה בחוב וצירופו הרשמי לחובות החוץ של גרמניה מהווים לדעתם התקדמות כי כעת נהפכה תביעתנו לחוב מוכר רשמי שאינו זקוק עוד להנמקה וביסוס בפני מישהו. (ג) גם האופי המיוחד במינו של תביעתנו, שעליו אין חילוקי־דעות, אינו יכול להעביר מהעולם העובדה הכלכלית המרכזית שלגרמניה יכולת תשלום אחת, שמתוכה עליה לספק כל חובות החוץ שלה. אין לה אפשרות לומר לשאר הנושים שהיא תיתן טיפול מיוחד מעדיף לחוב לישראל כי בזה היא תרגיז כל נושיה ובעיקר הראשיים שבעזרת ממשלתם היא תלויה. (ד) עד ה־19 במאי תחליט ממגרמניה [ממשלת גרמניה] כיצד לספק כל נושיה ואז תודיע התכנית הכוללת בלונדון ובהאג.

הם רומזים שבהתחשב עם האופי המיוחד של החוב כלפינו, ייתכן וההבדל בין החוב כלפינו לבין הסכום שגרמניה תהיה מוכנה לשלם לנו יהיה קטן מההבדל בין החוב והס־כום לפירעון לשאר הנושים, אולם לא נתנו לכך ביטוי ברור. אמרו ברורות שזמני הפיר־עון יהיו עבורנו קצרים בהרבה מאשר עבור נושי לונדון וצורת הפירעון תהיה מותאמת לצרכינו ולא תהיה שווה להסדרים עם נושי לונדון. (ה) ממשלתם נכנסה למשא־ומתן מבלי להעריך אל־נכון התוצאות הכלכליות של ההבטחות הכלליות שניתנו וכעת על שתי המשלחות ושתי הממשלות להבין ברורות מה הם הנתונים הכלכליים הבלתי־נמנעים.

ענינו בהתחלה בחריפות רבה אולם הם לא זזו. להיפך. הם חזרו ואמרו שזהו המצב המציאותי ושהם מוכנים לעשות מאמץ לספק תביעתנו רק במסגרת הנתונים הכלכליים הכלליים. עמדו על כך שאין לגרמניה כל אפשרות של מאמץ כלכלי מיוחד נוסף הקשור בקרבנות לצורך תביעתנו. היו רמזים ברורים שבכוונתם לבקש מארצות־הברית הקלות כספיות בשטחים אחרים על־מנת להגביר אפשרויותיהם לספק תביעתנו. גמרנו בזה שכל המצב יועבר לממשלתנו לדיון אשר תוצאותיו נודיע להם ולממשלתם. בזה גמרנו ישיבותינו אתם.

מחר נמסור רק תגובה קצרה בכתב על הצהרתם[2] והם ימסרו בכתב הודעה שב־19 במאי יהיו מוכנים למסור הצעות תכליתיות מחייבות. הם מוסרים הצהרתם והסבריהם לעיתונות ואנו מוסרים באופן כללי אי־שביעות רצוננו ומודיעים על העברת המצב לממשלתנו.

תכניתנו לנסוע ללונדון ביום א׳ ולהתייעץ עם הורוביץ. נציע וננסה לארגן שיחות הורוביץ, גולדמן, עם אבס; גולדמן עם אדנאואר ועם שפר. נתייעץ עם חברינו בארצות־הברית על המשך דרכי הפעולה שם. נארגן פעולה בגרמניה אצל הסוציאליסטים. אחרי פעולות [–] אלה ייצאו אחד או שניים מאתנו הביתה לשם התייעצות אתכם. ברצוננו לקבוע יחד אתכם בארץ עמדה סופית לגבי המשך הדברים, אולם הרי נתונים לשיקולכם עד בואנו: (א) מבחינה כספית אפשר להניח שאפשר יהיה במשא־ומתן עקשני להשיג חלק מסוים מ־750 מיליון, חלק השווה לאחוז שישלמו לנושי לונדון, בתשלומים במשך שנים מספר, פירושו להמשיך ב־19 במאי ולשמוע הצעתם ולהמשיך להיאבק. (ב) עליכם לקבוע אם מבחינת כבוד המדינה ומבחינת מצב הממשלה בדעת־הקהל, כדאי להמשיך במאמץ הזה.

המשלחת

2. ראה תזכיר של ממשלת ישראל, 8.4.1952, 93.04/43/10.

102

ל. כהן[1] אל א. אבן (ואשינגטון)
L. Kohn to A. Eban (Washington)

העתק: 93.03/3062/2

תל אביב, י"ג בניסן תשי"ב
8 באפריל 1952

אישי בהחלט

אבא יקירי,

1. במסגרת העבודה של המועצה לתכנון מדיני שהוקמה זה עתה, ואשר על מהותה יספר לך מיכאל פרגאי[2] בהגיעו לארצות־הברית, נתבקשתי על־ידי שר החוץ להתכתב אתך על הכנותינו לקראת עצרת או"ם הבאה.

אנו בדעה כי להבא אין לדחות עד הרגע האחרון את תכנון עמדתנו לגבי הבעיות העלולות לבוא לפני העצרת. כדאי כבר עתה להתחיל לדון בהן.

נכיר לך תודה, אפוא, אם תוכל לייעץ לנו בהקדם האפשרי באילו נושאים עלולה משלחתנו להיתקל בעצרת הקרובה — הן במדיניות העולמית והן בשטח המדיני הקרוב לנו — וכן להציע, כיצד עלינו להתכונן לקראת הבאות.

אני מבין, כמובן, כי קיימים כרגע הרבה גורמים בלתי־ידועים שימנעוך מלמלא את בקשתנו בשלמותה. ברם, רק על יסוד עצה מוסמכת, אפילו לא מושלמת, של בא־כוחנו באו"ם נוכל לתכנן בחודשי האביב והקיץ את מדיניותנו בנידון זה ולהפעיל את מנגנוננו בפעולות דיפלומטיות ותעמולתיות שתסייענה לנו בהשגת מטרותינו.

2. אי לזאת, מרשה אני לעצמי להביא לפניך רעיון הרודף אחרי מאז היותי בעצרת או"ם בניו יורק. מהרהר אני באפשרות להיחלץ מבדידותנו באו"ם ולייצב את מעמדנו שם על־ידי יצירת מעין "גוש פרוגרסיבי" בקרב האו"ם. הניסיון לימדנו כי בשאלות רבות, מזדהים אנו, הן במחשבה והן במעשה, עם קבוצה מסוימת של חברות או"ם — קנדה, אוסטרליה, ניו זילנד, מדינות סקנדינביה, הולנד ואורוגואי. יתר־על־כן, קיבלנו ממדינות אלו מדי פעם בפעם תמיכה ניכרת בשאלות הקרובות לנו.

מתעוררת אפוא השאלה: האם נוכל, באיזו שהיא צורה, להפוך את מידת ההבנה והתמיכה הזאת למה שהוא יותר ממשי וקבוע, כגון הסדר קבוע להתייעצויות ולדיונים משותפים בבעיות מדיניות העלולות לבוא לפני העצרת?

ברור, כי לתכנית כזאת דרושה מידה רבה של הכנה; ברם, אם הרעיון בכללו מתקבל על הדעת, הרי יש להתחיל בתכנון ובביצוע ההסדר המוצע כבר עכשיו. נוכל לנצל את ששת החודשים הקרובים לטיפוח יחסים הדדיים עם המדינות הנ"ל בשטחים רבים — תרבותיים, אמנותיים, מדעיים, כלכליים, סוציאליים — נוסף על השטח המדיני הטהור. לשם ביצוע התכנית הזאת יהיה אולי צורך לארגן בין השאר ביקורים הדדיים

102

1. ליאו (יהודה פנחס) כהן, יועץ מדיני במשרד החוץ.
2. מיכאל פרגאי, חבר משלחת ישראל לעצרת האו"ם.

של סטודנטים, עיתונאים, פרופסורים, פועלים, חברי כנסת, קבוצות ספורט — נוסף על ביקורים דיפלומטיים רשמיים.

אודה לך אפוא אם תואיל לשלוח לי את תגובותיך בהקדם להצעה הזאת.

בברכה,

ליאו כהן

103

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 43
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 8 באפריל 1952

העבירו נא לגולדמן ולאבן. יש מספר גורמים כלכליים אמריקאים שצריך להפעילם כעת כדי להשיג הסדר תשלום מצד גרמניה לישראל.

(א) יש צורך בהסכמת משלחת אמריקה בוועידת לונדון לכך שתביעתנו תסופק במידה יותר גדולה מתביעות נושים אחרים המכוונות נגד גופים ציבוריים בגרמניה. ייתכן מאוד [ש]בנוגע לסכום לתשלום יפנו הגרמנים לנושי לונדון בוועידה גופא ויבקשו הסכמה לטיפול מיוחד. בנוגע לזמן הפירעון מסכימים הגרמנים לסילוק יותר מהיר של החוב כלפינו אך גם כאן חשוב שהנושים, ובעיקר ארצות־הברית, לא יתנגדו. הפעילו הכוחות שיכולים לעזור להשיג המטרות הללו.

(ב) כמו־כן ייתכן שהגרמנים יפנו לממשלת אמריקה ויבקשו הנחה נוספת בשטח חובות הכיבוש על־מנת שיוכלו להגביר הסכום עבור ישראל. זאת לידיעתכם.

(ג) הגרמנים בוודאי יעמידו השאלה אם אפשר להשיג בעולם מימון ביניים עבור סילוק החוב כלפינו. נבקשכם להתייעץ באפשרויות.

(ד) האם רואים אתם בנקאי אמריקאי שישוחח ישירות עם אבס כדי לשכנעו שהוא, אבס, מוכרח לשלם לישראל וכיצד יש לו האפשרות לשלם?

(ה) התייעצו נא באיזה פעולות יש עוד לנקוט בארצות־הברית לקראת ההמשך. טוב יהיה אם נחום [גולדמן] יביא כבר תגובות לנ"ל.[1]

המשלחת

103

1. אבן מסר במברק ב־9 באפריל על מגעים שלו ושל נחום גולדמן בארצות־הברית. לגולדמן נאמר, כי מחלקת המדינה הורתה למקלוי לשוחח עם ארנאואר ואבס. עם זאת הזהירה המחלקה את ישראל שלא להביא לקרע בשיחות מפני שיש סיכוי טוב לסיימן בהצלחה. (אבן אל מחלקת ארצות־הברית, W9, 93.01/2208/10.) ראה גם מס' 104.

104

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 9 באפריל 1952

היום הודיעו הגרמנים שביקשו מבון אישור שב־19 במאי יוכלו להגיש לנו הצעותיהם התכליתיות והמחייבות. התשובה הרשמית בכתב היא שרק כחודש לאחר חידוש ועידת לונדון, כלומר בערך ב־20 ביוני, יוכלו להציע הצעות.

ההסבר הוא שב־19 במאי יבוא אבס ללונדון מצויד בהצעותיו להסדר כל החובות, כולל החוב לישראל, ואז ייכנס למשא־ומתן עם שלוש המעצמות המערביות, ועם ועדת שלוש המעצמות המנהלת ועידת לונדון כדי להשיג הסכמתם להצעותיו בכלל ולגבי ישראל והארגונים היהודיים בפרט.

המשא־ומתן הוא הכרחי עבורם כי הסכם המעצמות נחוץ להם להסדר כל חוב שהוא שיש בו משום העברת מטבע זר ובפרט שגרמניה רוצה לתת לאיזו תביעה עדיפות על־גבי תביעות אחרות. כן ברצונם לבקש הנחות מאמריקה בשטחים אחרים כדי להגביר האפשרויות לישראל. כך שרק חודש לאחר פתיחת ועידת לונדון מקווה ממבון [ממשלת בון] לסיים המשא־ומתן הזה עם בנות־הברית ואז תביא לנו הצעותיה. כמו־כן מציעה ממבון שמעתה יצורף משקיף רשמי מטעם ממשלת אמריקה לדיונים. אם נודיע הסכמתנו לכך יפנו הם לארצות־הברית בנידון.

מידיעות אחרות מתברר שאבס יסביר לאמריקה שיוכל לשלם לישראל מהר ובגובה המתקבל על הדעת אם אמריקה תעשה אחת משלוש אלה: (א) תשחרר לצורך זה רכוש גרמניה מוקפא בארצות־הברית. (ב) כהנחה נוספת תדחה התשלומים השוטפים של גרמניה לאמריקה על חשבון החזרת העזרה הכספית בשנים שמאז המלחמה. (ג) שתינתן לגרמניה האפשרות לגייס מלווה בארצות־הברית שמתוכו ישולם ליהודים.

מתברר (א) כי אבס שולט סופית על ענייננו אף כי אין פירושו שהוא גומר אומר לא לשלם שילומים. (ב) השפעת אמריקה הולכת וגוברת. ברור שאין אפשרות להשיב בשלילה על הצעת המשקיף. עולה עוד יותר חשיבות הפעולות בארצות־הברית בשטח המדיני והכלכלי של עניין השילומים. ראו המברק שהעברנו דרככם לגולדמן ואבן בני־דון.[1]

אמרנו לגרמנים: (א) הודעתם החדשה מהווה גורם שלילי נוסף. (ב) ברור שנשאר מעט מאוד מהבסיס המיוחד למשא־ומתן כפי שהתבטא במכתב אדנאואר. (ג) אם יש סיכוי להחלטת הממשלה להמשיך במשא־ומתן הרי זה אולי באם תהיה הודעה גרמנית פומבית האומרת שתוכן מכתב אדנאואר נשאר קיים ויציב וממגרמניה [ממשלת גרמניה] תעשה כל אשר ביכולתה כדי לספק תביעת השילומים.

104

1. מס' 103.

העבירו לגולדמן, אבן ורובין[2] בוואשינגטון. הננו יוצאים ללונדון ביום חמישי אחרי־הצהריים. הודיעו הביתה.[3]

המשלחת

105

א. הרליץ אל מחלקת ארצות־הברית
E. Herlitz to the United States Division

Coded Tel. WTE3 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/10 נוסח יוצא:

[Washington] 12 April 1952

Consulted Rubin basis your TNWA98[1] and IWA229.[2] He also talked Kagan[3] and Lewis. (1) Lewis does not believe Dep[artmen]t will consent USA observer. They unwilling assume more responsibility than others or compromise their freedom comment later arrangements. You might indicate to Germans consent this point on almost certain assumption USA refusal. (2) Abs suggestions USA help them meet obligation will receive sour reaction Dep[artmen]t. (a) German assets according special provision law cannot, repeat not, be returned. Assets are source payments ex Prisoners of War and large part such funds already spent. (b) USA already reduced claim post-war aid. They feel further cut as Abs suggested would shift burden from Germans to USA which they constantly refuse accept. (c) USA will not sponsor German loan. If German credit USA reestablished result London conference probably will be for specific construction projects. Dependence loan order pay Israel seems hopeless illusion. (3) Dep[artmen]t informal talk Rubin said postponement until after London would be grave mistake. If we permit postponement will not only be tied London but subordinated London. We and Dep[artmen]t feel there should at least be simultaneous talks Hague and London and insistence creditors claims considered light our claims, not other way around. (4) Rubin concludes basis his talks that Dep[artmen]t not arrived figure Israel, Jewish,

2. סימור ג'. רובין, משפטן אמריקאי, יועץ לענייני חוץ של הוועד היהודי האמריקאי, חבר ועידת התביעות של הארגונים היהודיים.
3. ראה מס' 105.

105

1. מברק קומיי אל אבן, 11.4.1952, 93.01/2208/7, המוסר את עיקריו של מס' 103.
2. מברק קומיי אל שגרירות ישראל בארצות־הברית, 11.4.1952, 130.09/2309/5, המוסר את עיקריו של מס' 104.
3. סול כגן, חבר הוועד־הפועל של ועידת התביעות של הארגונים היהודים.

claims which prepared support. They relying Germans keep commitments within reasonable limits. Dep[artmen]t thus maintains freedom and not involved questions amount priorities etc. Shall try act as *Alef* 98[4] but not too hopeful. (5) Will try find banking advice. Doubt effectiveness advise, persuade, Abs except as to technical possibility transfer. Rubin will see Pierson[5] informally. (6) Basis [K]agan's report and your cables we confused on procedure continuation. Are talks resumed automatically May 19th or June 19th or not at all until we receive further assurances?

Shag [Embassy]

הערת־עורך
Editorial Note

משבר כספי בישראל

לקראת אמצע חודש אפריל נקלעה ישראל למשבר כספי חמור. נציגי האוצר בארצות־הברית חששו שלא יהיה אפשר לעמוד בהתחייבויות התשלום לספקים ולבנקים, ובבריטניה היתה סכנה ממשית שחברת "של", ספקית הדלק של ישראל, תפסיק את ההספקה. המשבר הוחמר עקב חוסר תיאום ויחסים לא־תקינים בין אנשי המגבית היהודית המאוחדת ובין אנשי מפעל האיגרות ("בונדס"). בזמן המשבר הוצע ששרת או בן־גוריון יחושו לארצות־הברית ליישר את ההדורים ולמצוא פתרון ביניים שיאפשר לעמוד בהתחייבויות. הוצע גם שנשיא המדינה ישגר איגרת אל ראש ממשלת בריטניה ויבקש אשראי מיוחד לרכישת דלק. הצעה אחרת היתה להשתמש בכספי המענק של האמריקאים לתשלום חשבונות שוטפים.

106

מ. שרת אל ד. גויטיין (ואשינגטון)
M. Sharett to D. Goitein (Washington)

Coded Tel. TNW101 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 17 April 1952

Full gravity crisis broke on me between my [IW]239[1] and this. See our TNW100 N[ew] Y[ork].[2] This connection and in view Shell crisis for

4. ראה הערה 1 לעיל.
5. לא זוהה.

106

1. מברק שרת אל גויטיין, 17.4.1952 (130.09/2309/5), בעניין נסיעת חירום של שרת לארצות־הברית לטפל במשבר הפיננסי – ראה הערת־עורך לעיל. שרת טען, כי מתוך הידיעות המגיעות מארצות־הברית לא ברור לו אם נסיעתו אכן תהיה בה תועלת, וזאת במונחים של מיליוני דולרים. הוא ביקש את חוות־דעתם של אנשי השגרירות ושל גולדה מאירסון שעשתה באותם ימים בארצות־הברית מטעם המגבית היהודית המאוחדת.
2. הודעה על שיגור משלחת חירום מטעם האוצר לטיפול במשבר הפיננסי (ראה מברק קפלן ושרת אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק, 17.4.1952, 93.01/2204/5).

which relief by HMG most questionable[3] imperative explore all avenues emergency help by US Gov[ernmen]t such as (a) reallocation balance current Grant[-in-Aid] for purposes immediate loans; (b) once promised assistance reconversion short-term into long-term loans; (c) anything you may invent. Proposal mooted here P[rime] M[inister] as our major battering ram should fly [Washington] DC also for extraordinary effort on Jewish front in continuation Eban's with Golda [Meyerson]. Consult Eban, cable your reactions immediately.

Sharett

107

א. ששון אל מ. ששון
E. Sasson to M. Sasson

העתק: 130.20/2477/19

אנקרה, ב' באיר תשי"ב
17 באפריל 1952

הנדון: לבקשתו של יאסין סראג אל־דין

משה יקירי,

זה עתה הגיע אלי העתק מכתבך, מס' ג/4081 מיום 7 באפריל, אל מר ש. דיבון בדבר בקשתו של יאסין סראג אל־דין "שנמליץ עליו בפני שגריר ארצות־הברית בקהיר" והצעתו שהשגריר יבדוק את עמדת הילאלי פחה כלפי ישראל וכו'.[1] אני סומך את שתי ידי על תשובתך ומשוכנע, כמוך, שאין השעה הנוכחית כשרה לפניות חדשות אל האמ־ריקאים, לא להמלצה על ערבי זה או אחר ולא לבדיקת עמדתה של ארץ ערבית זו או אחרת. וכן לא ללחץ על הסדרים. כדבריך, עלינו להימנע ככל האפשר מבזבז ערכה של התערבות אמריקאית ולשמור אותה לזמנים מתאימים יותר. עוד זכורות לכולנו תוצאות הבדיקה שעשו האמריקאים, לפי בקשתנו, לפני כמה זמן בארצות ערב כשהור־פיעו "סנוניות שלום" למיניהן ואין זה רצוי כלל לחזור על כך שנית. אילו בימים ההם שאל מישהו מהקריה לחוות־דעתי — באם כדאי להפעיל לחץ אמריקני על המצרים — הייתי בהחלט עונה בשלילה. כידוע, אני נמנה עם אלה המאמינים בתועלת הקשר הישיר והפעולה המתמדת הישירה כאמור בערבית: "גרד בעצמך את עורך וקח לידיך את גורלך". תמיד הדגשתי את עמדתי זאת ותמיד לחצתי בכיוונה. באם ביכולתנו כיום למנות לעצמנו כמה ידידים נאמנים וכנים בעולם הערבי, הרי באים בחשבון רק אלה שהגענו עדיהם ישר ורכשנו את ידידותם בדרך בלתי־אמצעית.

3. ראה מס' 109.

107

1. מס' 98.

ממכתבך הנ"ל אל מר דיבון אני למד שכאשר הופיעו "סנוניות השלום" התאספתם בקריה, דנתם בדבר והגעתם לידי שלוש מסקנות: (א) למנוע הכרזות ונקיטת עמדה רשמית חיובית איזו שהיא מטעם ישראל; (ב) לחדש את המגע עם חוגים מצריים שונים לשם הבנת המתרחש; (ג) לעודד עיתונים ערביים מסוימים להרבות בביקורת חיובית להצהרות השלום הערביות. זה יפה מאוד. זה הגיוני מאוד. אולם נשאלת השאלה: מדוע לא מילאתם אחר אף אחת מהמסקנות האלו, בייחוד — אחר השנייה והשלישית? אין זה, לדעתי, אלא משלושה טעמים: (א) שאין למשרד החוץ שלנו עד כה, לצער כולנו, תכנית־פעולה בשטח הערבי; (ב) שאין למשרד החוץ הכוחות המספיקים והמוכשרים די צורכם כדי לבצע תכנית־פעולה כזאת, באם יוחלט עליה; (ג) שאין משרד החוץ מעריך עדיין כראוי את חשיבות הפעולה הישירה שלנו בשטח הערבי. ליקוי זה התנקם בנו עד כה לא מעט והוא עשוי להתנקם בנו בעתיד, באם לא נמצא לו את תיקונו בעוד מועד. בשנה שעברה יזמתי את ההתייעצות המצומצמת בפאריס במטרה לדון בדבר ולהתוות קווים לפעולה. כזכור, המזל לא שיחק להתייעצות הזאת והיא לא נתקיימה.[2] מאז ועד היום עברה שנה ואנו עודנו צועדים על המקום. הייתכן? אמנם יש לקדם בברכה את מינויו של מר ש. דיבון כמזכיר ראשון בצירותנו בפאריס. המינוי הזה עשוי לפתוח לפנינו אפשרויות חדשות ואופקים חדשים. אולם במה דברים אמורים: כשלפני מר דיבון בפאריס, מז"ת [מחלקת המזרח התיכון] בקריה והצירויות השונות מונחת תכנית־פעולה ברורה ומאושרת מראש על־ידי השר ומחייבת את כולנו למאמץ משותף לביצועה.

לדעתי, עוד לא מאוחר. "סנוניות השלום" בעיני אינן אלא קריאה אלינו מן השמים להתמסר לפעולה — לפעולה מתוכננת, מחושבת, מתמדת ומתואמת.

בברכת כל טוב,

א.ש.

א. ששון

108

מ. שרת אל צירות ישראל בלונדון
M. Sharett to the Israel Legation in London

Coded Tel. IL706 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/9 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 20 April 1952

Following message from President to P[rime] M[inister]: "Relying on your sympathy with Israel struggle for consolidation and development and on your wise and farsighted statesmanship I take liberty invoking your assistance in enabling us meet one of our most pressing needs.[1] What is at stake

2. ראה כרך 6, מס' 144, 169.

108
1. ראה הערת־עורך, עמ' 170.

is the financing of our oil supply which comes from British sources and is lifestream of our whole economic system. Our trusted and competent financial adviser and special representative Mr. David Horowitz who is now in London has put before Chancellor Exchequer certain proposals for assistance by credit which Mr. Butler despite his personal good will has been unable accept in view his present difficulties. Mr. Horowitz is now approaching Mr. Butler again with a more modest request.[2] If even this limited help is denied us our position will be grave indeed. Far be it from me to underestimate difficulties with which Britain herself is contending but I know and rejoice that despite them Britain is finding means to uphold her good name, safeguard her interests and contribute to international stability in vital area Middle East by maintaining her position in Suez Canal, by bearing her share in financing of resettlement of Arab refugees and by continuing grants in aid to Jordan Kingdom. I feel confident you will see wisdom of including in system of British Middle Eastern interests a certain measure of aid to Israel which we are seeking not by way of free gift or nonrecoverable expenditure as in cases I have mentioned but by credit on moderate scale to be completely repaid, partly in dollars. By authorising such assistance you will I believe be helping create a valuable asset for Britain's future in this corner of world in terms of Israel's gratitude and strengthen the ties between our countries which after tragic separation of recent years have now been so auspiciously renewed. Our old friendship and your staunch support of our cause have emboldened me address this personal appeal to you."[3]

Sharett

109

מ. שרת אל מ. קרן (לונדון)
M. Sharett to M. Keren (London)

Coded Tel. IL707 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/9 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 20 April 1952

Keren. Ref[erence] your phone talk. By all means see Eden with personal message from me on lines President's message P[rime] M[inister][1] stress-

2. ראה מס' 109 והערה 2 שם.
3. תשובתו של צ'רצ'יל היתה שלילית; הוא הציע שישראל תפנה לארצות־הברית, בתמיכת בריטניה, כדי שזו תאפשר לנצל את כספי המענק לרכישת דלק. (ראה ג' צ'אדוויק אל שרת, 10.5.1952, 130.02/2420/2.) ראה גם מס' 148.

109
1. מס' 108.

ing in addition: (1) Their intimate connection our oil situation by failing enforce *Moabit* [Security Council] decision Suez, also our refusal buy from Iran. (2) US refusal allow us use Grant[-in-Aid] for British oil (this is important as they probably believe we could get [over] our difficulty by using Grant hence they needn't put themselves out). (3) Just returned from tour country profoundly impressed by dynamic transformation our economy, whole series enterprises in industry, agric[ulture], threshold fruition spelling vast increase production and dollar earning capacity, would be tragic if our progress were defeated and turned into chaos, misery. (4) Our confident hope based his sympathetic attitude in interviews with Eliahu [Elath], self, he will see his way recommending favourable consid[eration] our new proposals.[2]

Sharett

110

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W35 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/10 :נוסח יוצא

[Washington] 22 April 1952

Encouraging and constructive initial discussion took place today in MSA [Mutual Security Agency] on our request to liberate immediately and in cash 25 million dollars being 11.5 uncommitted under 205 and 13.5 destined for economic assistance under 203.[1]

Harriman, Lincoln, Gordon, Tannenwald, Paul and Murphy represented USA, Dov Joseph[2] and self on our side. Harriman left meeting towards end after instructing his colleagues make every effort within limitations law to help us.

2. מתוך התיעוד שברשותנו מתברר כי לאחר שנדחו הבקשות הראשונות של ישראל הועלו בקשות אחרות שעיקרן קיצור משך האשראי המבוקש מחמש לשלוש שנים ושינוי צורת האשראי מאשראי ממשלתי ישיר לערבות ממשלתית להלוואות בנקאיות. (ראה שרת אל צירות ישראל בלונדון, IL687, 15.4.1952, 130.09/2318/9.) ראה גם מס' 111.

110

1. המדובר בסיוע חירום לישראל מתוך יתרות הסכומים המגיעים לישראל על־פי חוק הסיוע ההדדי, סכומים שעדיין לא נקבעו להם יעדים כלשהם – ראה מס' 106. על חוק הסיוע ההדדי ראה מס' 13 והערה 1 שם.
2. דב יוסף, שר המשפטים ושר המסחר והתעשייה, הוזעק לארצות־הברית לטפל במשבר הפיננסי.

Joseph gave detailed and moving description our problem: (1) explained we basically sound but our obligations have overtaken our income largely because unexpected delays in making *Mattan* [Grant-in-Aid] available; (2) for period between end April and end August we short of 28 million to meet bank obligations and 12 million for minimal supplies; he gave monthly schedule our obligations; (3) purposes MSA would be frustrated if we went down financially simply to let normal MSA procedures take their course; (4) brief analysis political, regional, economic, effects of default; (5) asked formally for 26.5 million uncommitted funds in cash; we would get remainder from Jewish sources.

In response taking cue from Harriman they began immediate substantive discussion as follows: (1) they could not simply write check without specific knowledge which commodities were bought; (2) they could legally extend reimbursement operation on model last December; (3) they advised us not include 1.5 technical assistance under 203 but only 25 million remainder; (4) we should provide information how the money obtained in short-term loans was used; we should strive to show that 11.5 million was for commodities attributable to refugee relief, 13.5 for commodities affecting industrial production, transportation, etc. within meaning section 203; (5) they would not ask for vouchers but for figures, dates and general breakdowns of our expenditures; (6) they advised me see NEA [Bureau of Near Eastern Affairs] TCA [Technical Cooperation Administration] immediately;[3] (7) on way down Tannenwald responding to direct question said we could conclude MSA had decided in principle to help us in this way; replying to Joseph he said not unreasonable to expect part of money, e.g. ten million, within week.

While everything which took place today definitely unexpectedly encouraging would warn you many hurdles to overcome including attitude other Departments. Please don't count chickens. Our reception significantly cordial and Harriman saw us amidst actual announcement his candidacy Presidency. Gass[4] says Joseph and I having been at this crucial meeting must stick with operation at every stage and avoid it going down to lower bureaucratic levels.

Suggest pro tem you don't sign 203 agreement until you hear from us as some changes may be necessary.

Eban

3. ראה מס' 119.
4. אוסקאר גאס, יועץ כלכלי למשרד האוצר של ישראל, ואשינגטון.

111

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

Coded Tel. LI522 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 22 April 1952

Saw Eden who had on his desk *Nasi* [President]'s message to P[rime] M[inister] and was therefore well aware reason my interview.[1] He immediately took conversation in his own hand thus not enabling me make my set speech. He was well briefed and informed about our oil problems, asked questions about amounts needed etc. I explained seriousness of situation and requested his support for Dollek [David Horowitz]'s new approach Butler. When I mentioned impossibility get Grant-in-Aid dollars for oil purchases his face lit up and he remarked they exactly in same boat having three hundred million outstanding and no money forthcoming. He pointed out seriousness their own situation which however in his own words not as desperate as some months ago and finally said he would talk to Butler and see what he could do but emphasized "I do not promise anything".

Whole conversation lasted fifteen lively and friendly minutes. Airmailing details.[2]

Keren

112

פ. א. שנער אל מ. שרת
F.E. Shinnar to M. Sharett

LIA514 מברק מוצפן
130.09/2319/1 נוסח נכנס:

לונדון, 22 באפריל 1952

אחרי שיחתך הטלפונית עם נחום [גולדמן] ביום חמישי נתברר שנחום יראה אלף [אדנ־אואר] לבדו ובלי גיורא [יוספטל]. בהתייעצויותינו בהשתתפות דוליק [דוד הורוביץ] הוחלט שנחום ייפגש בהיותו בבירתם עם אבס יחד עם שנער. על שיחת נחום–אלף שלח

111
1. ראה מס' 109.
2. דין־וחשבון שלם מן השיחה בתיק 130.02/2420/2.

דוליק דין־וחשבון.[1] כתוצאה משיחה זו צריכות להתקיים שיחות בין פקידי ממשלה שלהם לבינינו החל מ־28 באפריל בכדי לאפשר לאלף לאור תוצאות השיחות הנ"ל לקבוע סכום מחייב בפגישה הבאה עם נחום אצלם שתתקיים ב־3 במאי. מטרת השיחות עם הפקידים היא לקבוע פרטי התשלום במטבע וקביעת סוגי הסחורות הכלליים. לפי דברי נחום לא התחייב אלף להגיד סכום בפגישה ב־3 במאי אבל קרוב לוודאי שיעשה כך. בשיחה של שעתיים עם אבס שהתקיימה בו ביום אחרי שיחת נחום–אלף השתתפו נחום, שנער ובארו. עמדנו בפרוטרוט על התנאים המיוחדים בקשר למילוי תביעתנו. להלן העיקר מתגובת אבס:

(1) הדגיש שלפני חידוש שיחות לונדון ב־19 במאי ימסור לנו הצעתו ויפעל בתיאום מלא אתנו בנוגע להצגת תנאי ההסדר אתנו בפני ועידת לונדון.

(2) קיבל באופן עקרוני את הצעתנו להעברת מטבעות מיתרות מ־European Payment Union.

(3) הדגיש שהסכומים החודשיים שדרשנו בדולרים ובמטבעות אחרים גבוהים מדי אבל הסכים שיהיה חלק בתשלום במטבע וחלק בסחורות.

(4) חזר על ההכרח לגמור בלונדון ובהאג גם יחד כתנאי מוקדם להמשך הפיתוח הכלכלי הגרמני אבל הדגיש באופן הברור ביותר שהכל תלוי ביכולתה האובייקטיבית של גרמניה ועמד על הקשיים הכלכליים שנשארו בעינם.

חזר על הצעתו להשתמש ברכוש הגרמני בארצות־הברית לכיסוי חלק עבורנו. הפרטים במברקנו לאבן שהעברנו אליכם היום.[2] הזכיר תיקון היחסים לאורך זמן כגורם שהיה עוזר לאלף לגבי דעת־הקהל אבל הדגיש מצדו שזה לא תנאי. ענינו על שאלות כלכליות שנתעוררו ונכנס[נו] לפרטים הסותרים את טענותיו על מצבם הכלכלי. עד כאן השיחה.

מסקנתי המשוערת לפי התרשמותי שהוא יציע הצעה ראשונה לא מספקת ושיהיה מוכן לשפרה במקצת תוך המשא־ומתן הבא. מתעוררות השאלות הבאות:

(1) כולנו לרבות דוליק וקרן מתנגדים לקיים השיחות הנ"ל ב־28 באפריל בארצם ועומדים על ארץ סמוכה.

(2) בארו עומד על השתתפותו בשיחותינו דבר שלא רצוי אבל כנראה בלתי נמנע בקשר עם היחסים הקיימים מאז התחלת פעולתו ולכן נשתתף שנינו — בארו ושנער.

השתתפות גיורא בשיחה עם אלף ב־3 במאי בבירתם הכרחית וכולם מסכימים. בסיכום בירור הדברים נכנס כעת לשלב מאוד מעשי שאי אפשר לנבא תוצאותיו, מאידך בירור סופי זה לא יקח יותר משבועיים עד שלושה שבועות ולכן אחרי שיקול בעד ונגד הננו בדעה שכדאי לחכות עם החלטה סופית עד שנדע את התוצאות. מחכים להערותיכם ולעמדתכם לנקודות מסקנותי הנ"ל.[3] העבירו נא תוכן המברק גם לאבן. מתי יבוא אבנר?

שנער

112

1. לא נמצא, אך לתוכן השיחה ראה להלן ומס' 122.
2. ראה מברק שנער אל אבן, EWA7, 21.4.1952, 93.01/2208/7.
3. ראה מס' 114.

113

שיחת א. אבן – נציגי ארצות־הברית, בריטניה וצרפת באו״ם
(בניו יורק, ב־23 באפריל 1952)

Meeting: A. Eban – Representatives of U.S.A., Great Britain and France at the United Nations (New York, 23 April 1952)

Minutes: 93.03/3006/3 :דין־וחשבון

Present: Mr. Gross, Mr. Ross, Mr. Maffitt, Sir Gladwyn Jebb, Mr. Laskey, M. Hoppenot, Mr. Eban, Mr. Lourie, Mr. Rafael.

Mr. Eban recalled that during the General Assembly in Paris we had raised the question of securing compliance with the Security Council's resolution and the Secretary of State had at that time expressed the view that it would be untimely to pursue the matter then with the Egyptian and British crisis at its height, and on his suggestion it had been agreed to take up the question later by way of informal discussion with the three sponsors of the Security Council resolution.[1] Eight months had now passed since the passage of that resolution, and three years since Mr. Austin and Sir Terence Shone had in writing expressed the views of their Governments against the continuation of Egyptian interference with shipping through the Canal.[2] Matters had, however, not moved to a solution.

Mr. Eban proceeded briefly to refer to specific paragraphs of the resolution, including that which described the blockade as an obstacle to peace, and which he characterized as very definite and very strong. We had now reached a point where it seemed that we could not get any further without putting the issue to a test. The prestige of the Security Council was involved because here for the first time on what was in fact a security matter, a resolution of the Council had after many months remained totally without any effect. He went on to say that in discussions with the British and American Governments it had been put to us that a settlement of the Egyptian question as a whole would include free opening of the Canal. It was, however, difficult for us as observers of the scene to assume that we were on the eve of a general settlement, and he asked whether in those circumstances, if the deadlock on the larger issue continued, we must be prepared also to accept that there would be no progress on our problem. He emphasized the very heavy continuing burden which it imposed on Israel. The following alternative courses of action presented themselves:

(a) To do nothing. He ruled this out as contrary not only to the prestige and responsibilities of the Council, but also as damaging to the armistice system and the prospects of ultimate peace.

113

1. ראה מס׳ 26 והערה 4 שם. נוסח החלטת מועצת הביטחון בעניין חופש המעבר בתעלת סואץ – ראה כרך 6, הערת־עורך בעמ׳ 593–594.
2. ראה כרך 4, מס׳ 205.

(b) To put the issue to the test by assuming Egyptian compliance with the resolution and simply proceeding to exercise the right of passage. This might be either by sending cargoes to Israel on foreign ships; alternatively, by the Government of Israel sending through a ship under its own flag.

(c) For the three Governments jointly to attempt to elicit from Egypt some public or diplomatic indication of willingness to give freedom of passage.

Mr. Gross on behalf of the American Delegation said that the USA had a definite policy interest in the opening of the Canal; that at this stage having received the statement made by Mr. Eban, he would report back to his Government and that he hoped it would be possible soon to meet again for a further discussion. He would not wish to comment on the timeliness of alternatives (b) and (c).

Sir Gladwyn Jebb said that it was recognized at the time of the vote that the resolution did not involve further action. He emphasized that the British Government did not have control over the operation of the Canal. His feeling was that there would not be much point in taking the matter up again in the Council. The Egyptians were obdurate and there would be no progress. He would have to consult his Government about the concrete proposals which had been made. A critical moment had been reached in the discussions on evacuation of the Canal Zone and it was unlikely that they would wish to do anything until this particular crisis was over.

Mr. Eban asked whether it could be specifically stated that the Suez problem as such would not be regarded as solved without a solution of the aspect which particularly concerned us. Sir Gladwyn replied that he would have to seek an answer from his Government.

M. Hoppenot[3] said that it would certainly be a grave matter to allow the Security Council resolution to be treated in this way. At the same time Great Britain alone was able to say whether or not this was an appropriate time to pursue the matter. He thought that proposal (b), that is simply to assume that there would be compliance on the resolution and to act on that assumption, on the one hand, created a possibility of an incident but, on the other, might be used by the Egyptians as a face-saver. He too indicated that he would have to consult his Government.

Mr. Eban suggested that a clarification of the Three Powers with Egypt should include the thought that Israel proposes to exercise its rights and that the Egyptians would therefore have to indicate whether they are prepared to comply or else to drive matters to a crisis.

Mr. Gross remarked that proposals (b) and (c) were tactical steps which in the event of non-compliance were intended to lead to something else and he asked our views on this. Mr. Eban said that we would then certainly bring the matter back to the Security Council and that he hoped the Security Council would proceed to maintain and develop the position which it had previously taken.

Arthur Lourie

.3 אנרי אופנו, הנציג הקבוע של צרפת באו"ם.

114

מ. שרת אל צירות ישראל בלונדון
M. Sharett to the Israel Legation in London

מברק מוצפן IL719
נוסח יוצא: 130.09/2318/9

תל אביב, 23 באפריל 1952

למשלחת. שלכם 514,[1] 521.[2] (1) מברק דוליק [דוד הורוביץ] על שיחת נחום [גולדמן] מקוטע וסתום.[3] אבקש דין־וחשבון ברור ומפורט.[4] (2) האם סכום מחייב שאולי ינקוב אלף [ארנאואר] בשלושה במאי פירושו התחייבות להגיש סכום זה כהצעה לוועידת לונ־דון או התחייבות לשלמו לנו אחת היא מה יוחלט בלונדון? (3) מדוע דרושות שיחות עם פקידים כדי לאפשר לאלף נקיבת סכום? כלום קביעת הסכום הכולל מושפעת מסוגי הסחורות שיוסכם עליהן? השקלתם אפשרות כי הגרמנים מבקשים לשם מטרה תכסיסית ליצור על־ידי שיחות אלה עובדה של המשך המשא־ומתן? האם לא מוטב לקיים הפגי־שות הבאות עם אלף ואבס באווירה של היעדר כל מגע בין המשלחות ולתלות מעל ראשם חרב מתהפכת של איום הפסקת המשא־ומתן בהסברה כי הוכנסנו למשא־ומתן על יסוד הנחות שהם מעלו בהן בהמשכו על־מנת שיבינו כי החלטה חיובית להמשיך שעדיין איננה תלויה בסכום? (4) העובדה שאלף אפילו לא התחייב לנקוב סכום מחלישה עוד יותר את הצורך במשא־ומתן בין מומחים. (5) היועברו עודפי ברית התשלומים לפי הצעת אבס במזומנים או בסחורות? (6) מהם הסכומים החודשיים שדרשנו בדולרים ובמטבעות אחרים אשר אבס חושבם למופרזים? (7) עמדת אבס בסעיף ארבע 514 שוללת כל סיכוי לשכנעו לפי סיפא של בית 521, האם לא כן? (8) מה הרושם הכללי מעמדת אבס, האם פניו להסדר מכובד או להתחמקות? (9) ודאי שיש לקיים שיחות 28 מחוץ לגרמניה אם תתקיימנה אבל שימו נא לב כי טרם הוחלט לקיימן. מקבל מראש הצעת אבנר שאם נחליט שתיפגשו יש לדרוש שהגרמנים יבואו ללונדון כי אז יתקבל רושם שהם באו להציע לכם משהו ולא שנפגשתם מחדש בהסכמה הדדית להמשך המשא־ומתן. (10) מה פירוש רישא בסעיף אלף 521, האמנם אפשר יהיה לשמור עובדת הפגישה בסוד? (11) עד להחלטה כאן אין להתחייב על פגישה עם מומחים.

שרת

114

1. מס' 112.
2. מברק של משלחת השילומים אל שרת, 22.4.1952, (130.09/2319/1). המשלחת הודיעה: (א) על הצעתו של ארנאואר לכנס פגישה בלתי־רשמית ובלתי־מחייבת של מומחים ב־28 באפריל; (ב) על נכונותם של הגרמנים להודיע לישראל על השיעור הסופי של השילומים עוד לפני הכינוס מחדש של ועידת הנושים בלונדון, אך מתוך הבנה שהשיעור יימסר לוועידת הנושים עם כינוסה; (ג) שבשי־חות עם ארנאואר ואבס לא ננקב כל סכום סופי של השילומים.
3. ראה מס' 112 והערה 1 שם.
4. ראה מס' 122.

115

מ. שרת אל צירות ישראל בלונדון
M. Sharett to the Israel Legation in London

מברק מוצפן ILA723
נוסח יוצא: 130.09/2318/9

תל אביב, 23 באפריל 1952

בהמשך לשלי 719,[1] 721[2] ובסיכום התייעצות המשרד, אנו נוטים לשלול משא־ומתן עם מומחים לפני הפגישה עם אלף [אדנאואר], באשר משא־ומתן זה יתפרש ממילא כמתנהל על יסוד עמדתם בסיום פרשת האג וכמסמל נסיגה מצדנו. אנו תוהים על מוצא ההצעה הזאת, חוששים שלידתה בסוד ברונו [בלנקנהורן], בארו, יוסלה [יוסף רוזנזאפט],[3] ורק לא ברור לנו אם ברונו מכרה לאלף או בארו לנחום [גולדמן]. אם נחום הוא שהציע המשא־ומתן, ובאין דין־וחשבון על השיחה איני יכול לשלול מראש אפשרות זו, הרי יש לתמוה שנטל יזמה כזאת וממילא יש לתמוה שכאילו חייב אותנו על קבלת ההצעה. כן תמוה העדר גיורא [יוספטל] מהשיחה לאחר שטלפונית הוסכם בפירוש שישתתף. אולי יהיה כדאי להסכים לפגישת מומחים אם ראשית תקדם לה התחייבות ברורה להגיש ב־3 במאי הצעה מחייבת ושנית אם הפגישה תתקיים בלונדון, אבל שוב איננו מבינים הכרחיותה להגשת ההצעה המחייבת. נקיבת סכום בלבד אינה נראית לנו כמספקת שכן הרבה תלוי בחלוקת התשלומים בין מטבע וסחורה, בהרכב הסחורה ובתקופת הפירעון, אבל תביעותינו ידועות לגרמנים והמצאנו להם כבר די חומר להגיש לנו הצעה מסוימת אם רצונם בכך.[4]

שרת

115

1. מס' 114.
2. לא נמצא.
3. יוסף רוזנזאפט, יושב־ראש הוועד המרכזי של העקורים היהודים באזור הכיבוש הבריטי בגרמניה.
4. במברק נוסף ציין אבנר כמה "מחשבות לוואי" למברק שלפנינו: לדעתו יש חשש שהגרמנים גוררים את ישראל להמשך המשא־ומתן מבלי שהפיקה ישראל את מלוא התועלת האפשרית מהדגשת חומרת המשבר ומן האיום שבהפסקת השיחות; מתוך המהלכים האחרונים נראה גם שישראל זנחה את כוונתה לדרוש מכתב או הצהרה מחודשת של אדנאואר, שגרמניה מוסיפה לחתור להסכם מכובד על יסוד הבסיס שעליו החל המשא־ומתן; מקובל במשרד החוץ שיש לגשת לשיחות המומחים אם כוונתן לבדוק אצל אדנאואר ואבס מהי התכלית הסופית של המשא־ומתן, אבל אם מדובר במשא־ומתן על בסיס חדש הרי שיעמוד בסתירה להחלטת ישראל להפסיק את השיחות עד שתשוכנע שהגרמנים לא זנחו את הבסיס המקורי של השיחות. (ראה מברק אל צירות ישראל בלונדון, ILA722, 23.4.1952, 130.09/2318/9.)

116

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

Coded Tel. X767 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/15 :נוסח נכנס

New York, 24 April 1952

PCC (Palestine Conciliation Commission] holding week-long work and org[anization] scheme. Learnt from Palmer,[1] Cordier,[2] foll[owing] proposals being discussed: (1) original PCC rep[resentative]s will not resign but be deputized time being by members permanent del[egations]; (2) Bois[anger][3] presses for high-ranking rep[resentative] J[erusalem]; (3) Berncastle[4] may be sent Israel discuss compensation; (4) Palmer hopes we will move on blocked acc[oun]ts; (5) no intentions convene Arab–Israel conf[erence].

Insist[ed] with Palmer we will not act unilaterally on blocked acc[oun]ts and urged him keep PCC as frozen asset.[5]

Rafael

117

ד. בן־גוריון אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק
D. Ben-Gurion to the Israel Consulate-General in New York

YA381 מברק מוצפן
93.01/2204/5 :נוסח נכנס

[תל אביב] 24 באפריל 1952

דב יוסף. אם מרחוק אפשר לייעץ הרי לדעתי יש [לבוא] לממשלת ארצות־הברית בתכ־נית רדיקלית אשר (א) תהפוך החובות הקצרים לחובות לזמן ארוך; (ב) תאפשר לנו אספקה מסודרת של מזון, דלק וחומרי־גלם. רק בתנאי זה נוכל להגביר הייצור ולהגיע ליציבות כלכלית.

בן־גוריון

116

1. אלי א. פאלמר, נציג ארצות־הברית בוועדת הפיוס.
2. אנדרו ו. קורדייה, עוזר מנהלי למזכיר הכללי של האו"ם.
3. קלוד ב. דה־בואסנז'ה, נציג צרפת בוועדת הפיוס.
4. ג'ון מ. ברנקסל, מומחה לענייני קרקעות, חבר משרד הפליטים של ועדת הפיוס.
5. ראה מס' 123.

118

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW249 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/7 נוסח נכנס:

[Tel Aviv] 24 April 1952

Personal. It is obvious that unless we get substantial one-time measure relief over above UJA [United Jewish Appeal] Bonds, *Mattan* [Grant-in-Aid] and makeshift hand-mouth credits we shall continue brink bankruptcy and probably topple over. Believe this has to be explained in suitable language to USA Government. Results may mean salvation and cannot certainly be worse than otherwise seemingly inevitable catastrophe. Even in terms possible interference our economic sovereignty, which hate conjure up, conditions further extraordinary help unlikely be more onerous than what would probably be enacted anyhow in event breakdown if only present *Mattan* is to continue. First question is determine exactly how much more we seek which believe should be between 50 and 100. Second question exactly what kind relief it is to be. Friends here been told by McDaniel's boys President has at his free disposal unspent balances TCA [Technical Cooperation Administration] totalling at least 60. Alternatively or additionally depending on required total we should seek vigorous state and treasury action for comprehensive conversion our liabilities into long-term. Wouldn't recoil from facing them squarely with proposition and expecting them find ways means. They have poured hundreds millions for mere maintenance into Greece which hasn't doubled population nor undertaken revolutionize economy and they would probably think nothing of throwing yet another hundred to avert her collapse. Cable reaction.[1]

Above dictated before receipt your most encouraging [W]35[2] but am letting it go as stands since formidable breakers still ahead and ready response [Washington] DC is added reason make bid for radical solution our problem which is get rid incubus short-term indebtedness and ensure steady supply and increased production view hastening attainment balanced economy.

Sharett

118

1. לא נמצאה תגובה, אך ראה להלן, ומס' 110.
2. מס' 110.

119

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X763 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/4 :נוסח יוצא

New York, 24 April 1952

After my lecture at TCA [Technical Cooperation Agency] and their cautious but favourable response whereon Teddy [Kollek] cabling separately[1] told same story to NEA [Bureau of Near Eastern and African Affairs] represented by Byroade, Kopper, Dorsey, Waller; myself with Goitein. Byroade replied: (1) NEA would not enter into legal procedural discussion since Harriman's job is to interpret law. Whatever goes with him is O.K. with NEA; (2) Politically it is NEA view that it would be "disastrous from USA viewpoint in Mideast if Israel were to default". I said these two statements were all I asked from NEA.

Don't know if Harriman needs NEA O.K. but it is good to know they will support as they did with last December operation.[2]

In TCA this morning I closely followed line we took with MSA [Mutual Security Agency] but with increased emphasis on intention of Congress which is their main worry. Explained that our proposal to liquefy residue of this year's funds is only way to ensure main intention Congress viz. that 65 million be available to help Israel maintain position for current fiscal year. Other hand maintenance present procedure would mean 25 million has no effect Israel's position this year with resultant default and consequent frustration Congress intention. Thus our proposal, not their procedure, is closest to Congress intention.

From their questions all now depends on quality our documentations on which our people working tomorrow and Friday. Also we should bring negotiations to conclusion on 203 agreement your end which they rule compatible with our proposal. We should like clinch matter early days next week by letter to Harriman and his approval.

General conclusion today's events consolidated and in no way weakened yesterday's. All seems too good to be true so far and hope no catch develops.[3]

119

1. ראה מס' 110. דיווח על שיחתו של קולק ראה במברקו של א. לוין אל מחלקת ארצות־הברית, W40, 23.4.1952, 93.01/2208/10.
2. ראה כרך 6, מס' 517.
3. ראה מס' 129.

120

נ. גולדמן אל ה. בלנקנהורן (בון)
N. Goldmann to H. Blankenhorn (Bonn)

Copy: 130.02/2417/5 :העתק

24 April 1952

Dear Mr. Blankenhorn,

As I indicated to you in our telephone conversation, there are certain difficulties for the members of the Israeli Delegation to come now to Bonn for the talks with your experts.[1] You know how sensitive Jewish and especially Israeli public opinion is about negotiating in Bonn, particularly as no basis is yet established for the successful conclusion of the negotiations.

For that reason I have decided to ask Dr. Barou to go by himself to Bonn, and he will take with him a list of the goods which the Israeli Delegation would suggest as a programme of deliveries for the first three years. As we told you and Mr. Abs, the proposal is that within a preliminary agreement for implementation for the first three years, two-thirds should be delivered in goods and one-third in payments distributed over this period in foreign exchange which could be discussed and agreed upon. It is obvious that such a tentative agreement for the first three years can only be contemplated if a substantial amount is involved based at least on the three billion mark figure which your Government has recognised as the justifiable claim on behalf of Israel. The coming of one or more Israeli experts in addition to Dr. Barou would anyhow not add much more to the necessary information to what is given by the list which Dr. Barou is taking with him. The moment there would be any real indication on behalf of your Government of any acceptable amount either for the final settlement or at least for the first three years, this could have a favourable effect on further developments.

I hope sincerely that the Committee which the Chancellor has appointed and which is, as I hope, working these days, as well as the programme contained in the list of the Israeli Delegation, will enable your Government to reach some initial decision so that on my visit on May 3rd I could get an offer at least for an initial three years' programme. It is highly essential that the present deadlock be broken, as the atmosphere in Israel and in Jewish public opinion in the USA is deteriorating. The whole matter is, as you will know, loaded with emotions and explosive elements, and the longer the deadlock drags on and I have nothing to tell at least the leaders of Israel and of American Jewry, the more difficult the situation becomes and the greater the danger of the breakdown of the negotiations.

120

1. ראה מס' 114, 115.

I hope you will understand and explain to the Chancellor the considerations which led us to the decision not to send at this moment Israeli representatives to Bonn. Whatever information they could give is essentially given in the list.

I am leaving to-day for New York where I will await the information from you if my tentative appointment with the Chancellor for May 3rd remains, at which I hope to receive an offer at least for an initial agreement for the first few years. It is needless to point out that such an offer would not have to be published in any way at this stage, but it would ease up the atmosphere considerably and would lay the foundation for a resumption of the official negotiations at The Hague in order to bring about a final and total settlement.

Please convey my best regards to the Chancellor. I take this opportunity to thank you for the great interest you take in this matter and thank Mrs. Blankenhorn and yourself for your hospitality.

With best regards, I am, Very sincerely yours,

N. Goldmann

121

מ. קרן אל מ. קומיי
M. Keren to M. Comay

Coded Tel. LI527 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 25 April 1952

Saw Allen on Egyptian talks. He told me that real neg[otiation]s have not even begun as Egyptians make start neg[otiation]s Suez dependent on finding face-saving formula for Sudan, therefore present talk exclusively concerned with search for formulas. All real questions concerning Suez as transfer of troops, air defence, Egypt's position M[iddle] E[ast] etc. still open.

As to future location of British troops he said that Gaza strip was still considered, not as a base but as place of accommodation and training, as well as place for airfield. He personally thought that Gaza not suitable as long as refugee question unsolved since strip now extremely overcrowded and with additional British troops would become one of the most thickly populated areas in the world.

When I mentioned Suez blockade he replied he had read with some concern on Eban's talks with Gladwyn Jebb about possibility sending tanker through Canal.[1] Their present position most delicate and they hope noth-

121
1. ראה מס' 113.

ing would happen which might stir troubled waters further. In their view not task British troops Suez secure freedom of movement in Canal against Egyptians. He also thought that such step would not be in our interest as it certainly would rankle with Egyptians and they would pay us back first opportunity. I replied by stressing our strong case and the common interest in opening international waterway and added that I would report his remarks and enquire whether plans send tanker through Suez still pursued. Please cable information and instructions.

When discussing question of peace he said that they might at suitable time during neg[otiation]s tell the Egyptians that common defence of region would be extremely complicated if formal state of war persisting between member countries.

Keren

122

פ. א. שנער אל מ. שרת
F.E. Shinnar to M. Sharett

מקור: 130.02/2417/5

[לונדון, כ"ט בניסן] תשי"ב
25 באפריל 1952

סודי בהחלט

היות וקוזלוב[1] יגיע ביום שני אשתמש בהזדמנות לשלוח דין־וחשבון בכדי שאוכל לעמוד באופן יותר מפורט על השתלשלות הדברים:

(1) במברקנו מס' 514 מ־21 לאפריל[2] נמסר דין־וחשבון על הפגישות של נחום [גולדמן] עם אלף [אדנאואר] ושל נחום, בארו, עם אבס בהשתתפותי ב־19.4.

(2) בדיונים אחרי שובי הגענו לידי מסקנה שלא נכון יהיה להיפגש עם המומחים לשיחות בלתי־רשמיות בתקופת זו דווקא. אסביר את תולדות ההצעה הזאת: כשהגעתי ב־19.4 לבירתם היה זה כבר אחרי השיחה בין נחום לבין אלף. נחום מסר לי שבשיחה זו הודיע לו אלף על מינוי ועדת מומחים שקיבלה הוראות להכין את כל החומר הדרוש לקביעת עמדה והצעה על־ידי הגרמנים. בארו וברונו [בלנקנהורן] שהיו נוכחים בשיחתו של נחום הציעו אז, על המקום, שוועדת המומחים הזאת תיפגש אתנו בבירתם על־מנת לקבל מאתנו את כל האינפורמציה הנוספת שתידרש. נולד אפוא הרעיון הזה לא ביזמת הגרמנים אלא ביזמת בארו (וברונו), שעל־ידי כך לא התכוון לרעת העניין, אבל לא

122

1. ישראל ר. קוזלוב, יועץ לענייני דלק במשרד האוצר.
2. מס' 112.

שקל די את העובדה שפגישות כאלה היו — ממובן טכסיסי — מחלישות את עמדתנו והיו בניגוד לקו שלנו בזמן ההפסקה.

כפי שאמרתי עמדנו, זאת אומרת הורוביץ, יוזפטל ואנוכי על כך שפגישה כזאת יכולה להתקיים אך ורק במקום שלישי ולא שם. בהמשך הדיונים מצאנו שגם זה לא רצוי (מאותן הסיבות כנ"ל). הסברנו לנחום שהגיע הזמן שנשמע מהגרמנים באופן בלתי־רשמי את הצעתם (אף אם תהיה הראשונה ולא מספקת), בכדי שנדע על מה הם חושבים. נימקנו את עמדתנו זו בזה שעד כה מסרנו אנחנו לגרמנים בפרוטרוט את הצעותינו בלי שהיתה תגובה איזו שהיא הראויה לשמה (חוץ מההצעה הידועה על 715 מיליון דולר, שגם היא לא הצעה כלל וכלל).

(3) רק אתמול סיכמנו את הדיונים האלה (לפני צאתו של נחום לארצות־הברית), בהחלטות הבאות:

(א) נחום שולח על־ידי בארו מכתב בלתי־רשמי לברונו (העתק רצוף בזה).[3]

(ב) בארו יקח אתו רשימת סחורות לשלוש השנים הראשונות והוא יישב עם המכירים שלו על־מנת להיוודע מהן תוצאות הדיונים של המומחים הגרמניים. הוא יסביר להם באופן בלתי־רשמי שעליהם עכשיו לנקוט בהצעה בכדי לאפשר קביעת עמדה סופית על־ידי ממשלתנו.

(ג) בארו, שייצא מחר לשם, יעמוד אתנו בקשר בכל יום. אם נבין שישנם סיכויים שאלף יוכל למסור הצעה בפגישתו עם נחום ויוזפטל, ב־3 במאי, יהיה כדאי לקיים את הפגישה הזאת. אם יתברר שאלף לא יוכל להגיד שום הצעה לנחום, תבוטל הפגישה ויהיה צורך לשקול את עמדתנו מחדש אחרי שנחום יגיע ארצה ב־5 במאי.

(ד) קרוב לוודאי שיוזפטל יצטרף אל נחום ויבוא הביתה אתו. מה שנוגע לתכניתי, לא נוכל להחליט באופן סופי לפני שנדע את תוצאות הדיונים של השבוע הבא.

(4) כפי שראיתם מהמברק אל אבא אבן, חשבנו לנכון למצוא איש מתאים שיוכל לדבר עם אבס מתוך יחסים אישיים, טובים והדוקים.[4] נתברר שז. קרמרסקי מכיר את אבס זה חמש־עשרה שנה ועזר לו בזמן התחלת הקריירה שלו.[5] קרמרסקי הסכים להיפגש עם אבס ויגיע מחר הנה, כך שתהיה אפשרות למסור לו את כל הפרטים הדרושים לשיחה זאת. נראה לנו שצעד זה עלול להשפיע במקצת על התוצאות. (כמובן שקרמרסקי לא יופיע בשמנו.)

(5) ראינו ממברקכם מ־24.4[6] שלא הבנתם שיוזפטל לא הצטרף אל הפגישה עם אלף שהתקיימה ב־19.4. נחום טען אחרי השיחה הטלפונית אתך שההזמנה אליו היא אישית ושהוא בירר עם ברונו שלא רצוי לצרף שלישי בלי הסכמתו המפורשת של אלף (למרות זה היה בארו נוכח, וזה הוסבר כהמשך לנוהג בפגישות עד כה). אני מצרף לזה את העתק ההזמנה של אלף אל נחום מ־15.4 שעליה טלגרפנו.[7] הוסכם בפירוש שבפגישה הבאה יוזפטל יהיה נוכח, דבר שלדעת כולנו הכרחי.

3. מס' 120.
4. ראה צירות ישראל בלונדון אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק, E128, 22.4.1952, 93.01/2204/6.
5. זיגפריד קרמרסקי, בנקאי יהודי בארצות־הברית.
6. מס' 115.
7. הנספח לא נמצא.

(6) בינתיים נעשו פה ההכנות הדרושות לפעולה בין הסוציאל־דמוקרטים בגרמניה. איסטרמן[8] דיבר עם הקטור מקניל[9] וזה האחרון הבטיח שמזכיר המפלגה, מורגן פיליפס, יחד עם דולטון[10] יסעו בימים אלה לגרמניה וידברו עם שומאכר.[11] כמו־כן דיבר הקטור מקניל עם אידן בכדי להיוודע מה תגובתו תהיה אם הוא יכניס שאילתא בבית־הנבחרים. בעת השיחה עם אידן נכנס אליהם במקרה צ'רצ'יל וכששמע על מה מדובר, ושעמדתם של הגרמנים לא משביעה רצון, אמר שיש לפעול לשינוי המצב. ייעשו צעדים על־ידי אידן למסור לידיעתם של הגרמנים שהממשלה האנגלית מעוניינת בתוצאה חיובית של המשא־ומתן.[12]

(7) נחום ביקש את קורט גרוסמן, קצין העיתונות של ה־World Jewish Congress, לבוא לגרמניה בכדי לעבוד על עיתונים גרמנים שבין החשובים שם.

(8) היתה לי שיחה ב"אקונומיסט" עם המטפלת בעניינים הגרמניים, גברת Outwaithe (שאליה העבירה אליזבט מונרו[13] את ארנון[14]) והיא תכתוב כנראה השבוע או בשבוע הבא על המצב הכלכלי של גרמניה וההתפתחות המזהירה של המשק הכלכלי הגרמני; וזה כמשקל נגד הטענות (של אבס בייחוד) על המצב הירוד והקשה הגובל עם פשיטת־רגל של גרמניה. חוץ מזה יכתוב גמפל, העורך הכלכלי של רויטר, מאמרים אחדים על אותו נושא.

(9) הורוביץ משתתף בכל הדיונים ומובן שאנו פועלים בשיתוף־פעולה מלא אתו.

(10) בכל התקופה עד כה לא הוזכר על־ידי הגרמנים מספר איזה שהוא שאפשר לחשוב אותו כדבר ממשי. המספר של 1.8 ביליון מרק (שהם 450 מיליון דולר) לשלוש שנים, שהוזכר על־ידי ברונו בשיחה בלתי־רשמית עם נחום, אינו מספר רשמי שאפשר לבסס עליו הנחות בנוגע להצעתם של הגרמנים. הרושם שלנו שהמספר וכל יתר פרטי ההצעה, ייקבעו על־ידי אבס ושפר. ייתכן שאם המספר יהיה בניגוד יותר מידי בולט למכתבו של אלף, יתערב אלף ויגדיל אותו במקצת. ארהרט[15] שר הכלכלה, הזכיר ברו"ח בכתב אל אלף ב־16.4 מאה עד מאתיים מיליון מרק (25 עד 50 מיליון דולר) לשנה, כסכום המתקבל על הדעת, ושהוא היה ממליץ עליו. הוא לא נקט בסכום כולל לסילוק של תביעותינו. לדעת ברונו ויוסל'ה [יוסף רוזנזאפט] הציע ארהרט את הסכום הזה כהצעתו הראשונה לאלף והם חושבים שאפשר יהיה להגדיל אותו עד להכפלה.

(10 [כך]) הדבר היחידי שנתברר בתקופה לאחר גמר השיחות בוואסנאר הוא שהצעתם תכלול תשלום במטבע בתשלומים חודשיים. היות ותשלום זה יהיה מורכב מדולרים וסטרלינג תהיה לו חשיבות ניכרת. בנוגע לסחורות יהיו כנראה קשיים לא קטנים בגלל טענתו של אבס שכל סחורה שהוא יכול למכור נגד מטבע, ושהוא מוסר לנו מהווה כאילו תשלום נוסף במטבע.

8. אלכסנדר ל. איסטרמן, מזכיר מדיני של הקונגרס היהודי העולמי בבריטניה.
9. הקטור מקניל, חבר הפרלמנט הבריטי (לייבור), לשעבר מזכיר המדינה לענייני סקוטלנד.
10. ארוארד היו דולטון, שר האוצר בממשלת הלייבור, 1945–1947.
11. קורט שומאכר, יושב־ראש המפלגה הסוציאל־דמוקרטית במערב גרמניה. לפרטי השיחות עם הסוציאל־דמוקרטים הגרמנים ראה גם מס' 125.
12. בעניין השיחות האלה ראה איסטרמן אל גולדמן, 24.4.1952, 93.04/43/10.
13. אליזבט מונרו, מזרחנית בריטית, חברת מערכת ה"אקונומיסט".
14. מיכאל ארנון, נספח לעיתונות בצירות ישראל בלונדון.
15. לודוויג ארהרד, שר הכלכלה של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה.

(11) בנוגע לבואו של גרשון [אבנר]: אם יוספטל יסע הביתה עם נחום, ואם אני אצטרך להישאר, יהיה זה המועד האחרון שגרשון יהיה מוכרח להיות פה. על־אף "ההפסקה" – העבודה היא מרובה, והצורך להתייעצות מתמדת הכרחי.

כולנו מניחים שבמשך השבוע נתקדם קצת בנסיוננו להיוודע קצת יותר על כוונותיהם האמיתיות של הגרמנים, דבר שהוא הכרחי לקראת ההחלטה הסופית.

בברכה,

פ. שנער

נ.ב.

תוספת לדין־וחשבון מהיום: ממברקכם מ־24.4 מס' 719[16] אני רואה שיש צורך להבהרה נוספת: נחום אמר לאלף:

(א) מעשה היסטורי במכתב של אלף הפך לדבר מכוער של מיקוח מסחרי. נחום הדגיש את רצינות המצב ועמד על כך שממשלת ישראל לא תחדש את המשא־ומתן כל עוד לא תהיה הצעה ברורה, מחייבת, והמתקבלת על הדעת. אלף הסכים באופן עקרוני שתהיה הצעה לפני חידוש המשא־ומתן, אבל הדגיש את תלותו באנשי הכספים. אלף סיפר לנחום שנתמנתה ועדת מומחים להכנת החומר שיאפשר להחליט על הצעה בנוגע לסכום ויתר הפרטים (בנקודה זו הציע בארו, בתמיכתו של ברונו, את הפגישות בינינו לביניהם, החל מ־28 באפריל, על זה כתבתי בדין־וחשבון בפרוטרוט). נחום הציע אז את הפגישה מ־3 במאי בכדי שיוכל למסור את ההצעה לממשלת ישראל ולוועד הפועל הציוני שהוא תיארו כמוסד עליון של היהדות העולמית. הוא ציין שאם לא יוכל למסור הצעה המתקבלת על הדעת בהזדמנות זו, לא תראה לדעתו ממשלת ישראל אפשרות להחלטה על המשך המשא־ומתן. לפי הרגשתו של נחום, שיחה זו היתה פחות ידידותית מהקודמות לה.

(ב) בשיחתי עם אבס חזרתי על הצעתנו לקבל שליש במטבע (חלק בדולרים וחלק במטבעות אחרים, בראש וראשונה סטרלינג) והצעתי סכום של 3 עד 5 מיליון דולר (כולל יתר המטבעות) לחודש. סכומים אלה חשב אבס כגבוהים מדי.

הרושם הכללי מעמדת אבס הוא, שפניו כן להסדר ולא להתחמקות. השאלה העיקרית כמובן מה הוא יציע, ולזה קשה לנבא. כפי שהברקתי הוא יציע הצעה ראשונה לא מספקת, אבל בעבודה מאומצת, נדמה לנו שנוכל להגדילה[17] (ולזה שיחת קרמרסקי יכולה להוות תרומה מסוימת).

(ג) מברקך מ־24.4 מס' 721.[18] על רוב השאלות עניתי בדו"חי. בפגישה מ־3 במאי, הכוונה שאלף ימסור הצעה מתואמת בינו לבין אבס (אם ימסור).

(ד) מברקך מ־24.4 מס' 723.[19] על השתלשלות הצעת פגישה בינינו לבין המומחים, ראה דו"חי.

16. מס' 114.
17. ראה מס' 112.
18. לא נמצא.
19. מס' 115.

123

ק. דה־בואסנז'ה אל א. אבן (ניו יורק)
C. de Boisanger to A. Eban (New York)

Orig.: 93.03/3055/13 :מקור

New York, 28 April 1952

Excellency,

I have the honour to inform you that the first meeting of the Conciliation Commission for Palestine for the current year was held on 21 April, in New York, at United Nations Headquarters.

At this meeting it was decided that the Conciliation Commission would continue to meet at United Nations Headquarters in New York, where representation of the States members of the Commission will be maintained by their respective permanent delegations to the United Nations.

The Conciliation Commission has kept in mind the resolution adopted by the General Assembly on 26 January 1952[1] and the emphasis therein, both on the responsibility of the governments concerned to reach a settlement of their outstanding differences, and on the obligation of the Conciliation Commission to be available to the parties to assist them in reaching agreement. The Commission is satisfied that it can now best discharge this obligation at United Nations Headquarters where it can convene without delay and where the governments concerned can readily make full use of United Nations facilities as the resolution urges them to do.

The Commission does not overlook the possibility of meetings at its Jerusalem Headquarters and elsewhere if and when there should be a recognized need for such meetings.

Please accept, Excellency, the renewed assurances of my highest consideration.[2]

Claude de Boisanger
Chairman,
Conciliation Commission for Palestine

123

1. ראה הערת־עורך, עמ' 52–53.
2. המכתב הזה נמסר בעקבות שיחה עם בואסנז'ה. במהלך השיחה אמר בואסנז'ה, כי לוועדה אין כוונה לנקוט יזמות חדשות, להוציא שיחות בעלות אופי טכני, בין היתר בעניין החשבונות החסומים והפיצויים לפליטים; בקשר לזה יבוא לישראל המומחה לקרקעות וחבר משרד הפליטים של הוועדה ג' מ. ברנקסל. (ראה מברק לוריא אל שרת, X780, 29.4.1952, 130.09/2330/15.) ראה גם מס' 126, 153.

124

מ. קרן אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Keren to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/361/8

[לונדון] ג׳ באיר תשי״ב
28 באפריל 1952

סודי

אבא היקר,

רק עכשיו הגיע לידי הדין־וחשבון של ויוויאן [חיים הרצוג] ושלך על שיחתכם עם הגנרל ברדליי ובו הצעתך (בסעיף 5) שממשלת אנגליה תמליץ לפני הממשלה האמריק־אית על עזרה צבאית לישראל המתבטאת בסיוע כלכלי כגון הרחבת נמלים, ציוד תעשייה מלחמתית, בניית מסילות ברזל וכו׳.[1]

עד כמה שידוע לי, לא ביקשנו עדיין את ממשלת בריטניה לפעול כמליץ יושר לנו בוואשינגטון אלא המשא־ומתן עם בריטניה התנהל על פסים נפרדים מזה שלכם בווא־שינגטון אף כי האמריקאים מקבלים, כמובן, אינפורמציה מתמדת מלונדון. לזה יש אולי סיבות היסטוריות, כי הרי השיחות עם הבריטים מקורן בביקור הגנרל רוברטסון מלפני שנה והחלפת האגרות שבאה כתוצאה ממנו.[2] אבל אני בטוח שבבוא הזמן צריכים שני זרמי המשא־ומתן הלונדוני והוואשינגטוני להצטרף ולהתאחד. הזדמנות זו תבוא, לדעתי, עם ביקור המשלחת הבריטית בארץ.[3] משלחת זו תעמוד, בוודאי, על יכולתנו וצרכינו ועל יסוד חקירותיה היא תגיש דין־וחשבון לממשלתה והעתק דין־וחשבון זה יועבר, ללא ספק, גם לוואשינגטון. אם נצליח לכוון את דעת המשלחת לכיוונים המתאי־מים הרי תמליץ על צעדים הרצויים לנו ועל יסוד המלצותיה יהיה גם לכם אולי יותר קל לפעול אצל ממשלת ארצות־הברית.

אינני חושב שהגשת בקשה כעת, דהיינו, לפני החקירה במקום, תניע את ממשלת בריטניה לפעול בכיוון הרצוי לנו בוואשינגטון. מסופקני אם לממשלה הבריטית יש בכלל עכשיו דעות ברורות ומעובדות בקשר לשיתוף צבאי אתנו. הרושם שלי הוא, שאין היא ממהרת בפעולותיה וזאת לא רק בגלל האיטיות המסורתית בה מסתובבים הגלגלים הרשמיים בלונדון אלא גם מתוך כוונה. לא פעם הוגד לנו במשרד החוץ הבריטי שיודיעו לנו ״בימים הקרובים״ את ה־terms of reference של הדיונים — דבר שהוא תנאי מוקדם לבוא המשלחת ארצה, אבל אף כי מאז ביקור השר אצל עדן [אידן] עברו כבר כשישה שבועות עדיין הם ממלאים פיהם מים.

אני יכול, כמובן, רק לנחש את הסיבות וייתכן שאני טועה אבל נדמה לי שהיסוסיהם נעוצים בשתי סיבות. ראשית, המשא־ומתן עם מצרים המתפתח בעצלתיים ונמצא עדיין בשלב של הקדמה. כל עוד לא יידעו מה יהיה יחסה של בריטניה למעצמה הערבית

124

1. ראה מס׳ 69 והערה 2 שם.
2. ראה כרך 6, מס׳ 67–69.
3. ראה מס׳ 76.

החזקה וכיצד, אם בכלל, מצרים תשתלב למשטר ההגנה האזורית, אין לבריטניה סיבה מיוחדת להגדיר את אופי שיתוף־הפעולה אתנו. הסכסוך המצרי – הבריטי נהפך למפתח ההתפתחות הפוליטית במזרח התיכון. בסיומו, לכאן או לכאן, יהיה בחינת התנאי הרא־שון להתקדמות לבעיות האחרות הכרוכות בתכנון ההגנה האזורית.

שנית, אני מאוד מפחד כי מצוקתנו הכלכלית שנתגלתה לממשלה הבריטית בצורה כה דרמטית בשבועות האחרונים חתרה לא מעט תחת מעמדנו המדיני והצבאי. מדינה הנאלצת להשתמש באמצעים כה נואשים, כגון, הרצת מברק מהנשיא אל ראש הממשלה הבריטית בכדי לקבל אשראי של חמישה מיליון לירות מכחישה בעצם מעשיה את טענתה כי בידיה הכוח הצבאי החזק ביותר לאחר טורקיה במזרח התיכון. הלוואי ואתבדה, אבל לא אופתע אם המאורעות של השבועיים האחרונים הניעו את השלטונות הבריטיים לבדוק מחדש את תכניותיהם לשיתוף צבאי.

בין כך וכך חזרו ואמרו הפקידים כאן שאל לנו להשלות את עצמנו בקשר להיקף העזרה הצבאית שנוכל לצפות מבריטניה. הם הצביעו על המשבר הכלכלי בו נאבקת בריטניה עצמה. המשלחת לא תהיה מוסמכת לנהל משא־ומתן אלא רק לשאול ולחקור, כך שזמן רב יעבור, ללא ספק, עד שנראה תוצאות של ממש מהמשא־ומתן הנוכחי.

אשמח אם תמצא זמן לכתוב לי שורה אם אתה מסכים לניתוח שנתתי בפרק הראשון על התיאום בין המשא־ומתן המתנהל בלונדון ובין זה המתנהל בוואשינגטון.

אני מוסיף למכתב זה העתק מברק על שיחה במשרד החוץ שניהלתי בקשר למשא־ומתן עם מצרים. בשיחה זו הוזכר גם שמך כפי שתראה מהמברק הרצוף פה.[4]

בברכה,

מ. קרן

125

ג. יוספטל אל מ. שרת
G. Josephthal to M. Sharett

מקור: 130.02/2417/5

לונדון, ג' באיר תשי"ב
28 באפריל 1952

סודי

שנער כתב ב־25.4 דין־וחשבון ושלח את מכתבו על־ידי קוזלוב.[1] ברצוני למלא בכמה נקודות היות ונסיעתו של קוזלוב הכריחה את שנער לכתוב את הדין־וחשבון שלו בחיפ־זון רב וממכתבו של גרשון אבנר נתברר לנו שלא הסברנו את השתלשלות העניינים די צורכה.[2]

4. ראה מס' 121.

125

1. מס' 122.
2. המכתב לא נמצא.

(א) כפי ששנער הסביר במכתבו הסכים נחום [גולדמן] בשיחתו עם א[דנאואר] שתהיה פגישת מומחים בבון שבה יבררו גם רשימת סחורות וגם הצעות על מטבעות שבהם ישלמו הגרמנים. נחום העמיד אותנו לפני עובדה על־ידי הסכמתו לפגישה כזאת.

התנגדנו לפגישה זו: (1) היות וכל פגישה בין מומחים תחליש את הרושם שאנו מסוג־לים להפסיק את המשא־ומתן עם הגרמנים. (2) היות והגרמנים יודעים את רשימת הסחו־רות וכן את נכונותנו לקבל תשלום במטבעות של כל ארצות אירופה המערבית וארצות־הברית.

ראינו בהצעת פגישת מומחים לא כל־כך ניסיון להגליש אותנו לתוך משא־ומתן אלא תוצאה של המבוכה ששוררת אצל הגרמנים בקשר עם איומנו להפסיק במשא־ומתן.

לעומת זה ענה נחום: (1) שאי־הסכמה לפגישה כזאת היא דסאבואציה כלפיו. (2) הגרמנים ישתמשו בעובדה שהוא הסכים לפגישה הזאת ואחר־כך סירבנו לבוא בתור תירוץ לא לתת לנו הצעה ב־3 במאי.

שקלנו את נימוקיו ולא קיבלנו אותם. החשש שנפסיד את תוצאות האיום של הפסקה [ב]משא־ומתן הכריח אותנו לעמוד נגד דעתו של נחום.

נחום לא שוכנע על־ידינו אך קיבל את דעתנו ושלח את בארו עם רשימת סחורות ועם המכתב ששנער שלח לכם. הרשימה של הסחורות הוכנה על־ידי שנער ובבלי עוד בהאג.

(ב) היות ולא נכחתי בשיחה עם א[דנאואר] אני יכול להבין את מהלך השיחה רק לפי הדין־וחשבון של נחום ובארו. נוצר רושם שנחום לא הלך בדיוק לפי הקו בו הלכנו בהאג וגם אחר־כך. הוא היה יותר מתון מאתנו ואין לי ביטחון שהוא שכנע את א[דנאואר] שאנו באמת מתכוננים להפסיק המשא־ומתן אם לא תבוא הצעה מעשית בפגישה הבאה עם א[דנאואר]. קיימת סכנה שהגרמנים יראו בתגובתה החריפה של המשלחת הישראלית עניין מבוים; לעומת זה השיחות הבלתי־רשמיות של נחום ובארו הן יותר מתונות. אם יווצר רושם כזה ברור שהמתיחות שיצרנו אותה בהאג תרד ולא תשפיע כלל. מסיבה זו דרשנו שנחום לא יילך לבד לא[דנאואר] ולא ידבר אתו בסגנון אחר מזה בו דברנו במשא־ומתן הרשמי.

אינני רוצה להפריז בהערכת הנקודה הזאת ונחום משוכנע שהוא הסביר לא[דנאואר] במידה מספקת שממשלת ישראל לא תחדש את השיחות אם לא תקבל לפני זה מהגרמ־נים הצעה מחייבת מתקבלת על הדעת.

(ג) ברונו רואה כנראה קושי בזה להביא את ממשלת בון להצעה מתקבלת על הדעת בנוגע לדרישותינו. הוא בוחר בקו לחלק את ההצעה הגרמנית בצורה כזאת שכעת יביאו הצעה לשלוש שנים, ובהמשך המשא־ומתן ידברו על הזמן אחרי שלוש שנים אלו. נחום חושב שקו זה מתקבל על הדעת וגם אנחנו בדעה זו אם רק הצעתם לגבי שלוש השנים הראשונות תכסה סכום ניכר.

נחום דיבר אתי מבון בטלפון וסיפר לי על ההצעה של 1.800.000.[000] מרק לשלוש שנים. אחר־כך התברר לו שזאת הצעה פרטית של ברונו והאי־דיוק במסירת הדברים על־ידו אלינו הביא לטלגרמה של הורוביץ.[3]

(ד) שנער התרשם משיחתו עם אבס שאבס רוצה לבוא להסכם אתנו. אבס יודע את מצבנו הכלכלי וחושב שאפשר להסתדר אתנו בזול.

קרמרסקי נסע אתמול לאבס וייפגש אתו היום. הוא מכיר אותו טוב וחושב אותו

3. ראה מס' 112 והערה 1 שם.

לאיש נבון, ציני, בעל־אמביציות ובלתי אמוציונלי לגמרי. קרמרסקי יודיע לאבס: (1) העולם היהודי מאשים אותו בכשלון המשא־ומתן כי ידוע שא[דנאואר] רוצה לבוא להסכם אתנו. (2) כשלון המשא־ומתן יביא לתגובה חריפה מצד יהדות העולם ובייחוד מצד יהודי ארצות־הברית שבידיהם עמדות מפתח במסחר ובמשק האשראי. כשלון המשא־ומתן יביא לנזק רב ביחסים הכלכליים בין גרמניה וארצות־הברית. (3) אבס צריך לתקן את הרושם שגרמניה רוצה לשלם על חשבון ארצות־הברית. (4) אבס צריך להפסיק במשחק לעורר את רוגזם של נושי לונדון נגדנו. קרמרסקי ינסה להוציא מאבס הצעה בקשר עם סכום, זמן וצורת התשלום. אנו מחכים לשובו ביום רביעי או חמישי.

קרמרסקי הסכים לדעתו של שנער שאם הגרמנים יתנו Promissory Notes תהיה אפשרות להביא אותם לדיסקונט בשוויצריה, בלגיה והולנד אך מסופק אם יוכלו לסדר דיסקונט כזה בארצות־הברית.

(5) הפעולה בלייבור־פארטי ובין הסוציאל־דמוקרטים לא התקדמה במידה מספקת. מק־ניל דבר עם מורגן פיליפס; איסטרמן נפגש עם Burke;[4] אורבך[5] דיבר עם Dalton. שלושתם נסעו עם הגב׳ Castle[6] לגרמניה לפגישה עם הסוציאל־דמוקרטים בקשר עם ההצעה הרוסית לגורלה של גרמניה. בהזדמנות זו רצו לעורר את שאלתנו וללחוץ על ראשי הסוציאל־דמוקרטים שיודיעו לא[דנאואר] את תמיכתם בסידור משביע־רצון אתנו וכן לאיים שבמקרה של אי־סידור יילחמו בפומבי נגד ממשלת בון. אינני בטוח שפעולה זו תיעשה במשקל רב. בקשתנו למק־ניל לנסוע באופן מיוחד לא נתקבלה עוד על־ידו, אך אם יראו שמשלחת הלייבור לא פעלה יש סיכוי שנוכל לחדש את בקשתנו למק־ניל.

רוברט ולטש[7] נסע היום אל שומאכר וקארלו שמידט[8] שאתם הוא קשר קשרים לפני שנתיים. בינתיים שמענו ששומאכר חולה ולא ברור אם תהיה הזדמנות להיפגש אתו.

(6) מק־ניל כתב מכתב פרטי לאידן וביקש לדעת את תגובתה של ממשלת בריטניה על המשבר שנוצר בהאג.[9] הוא מקווה, אחרי השיחה שעליה מסר שנער במכתבו מ־25 באפריל, לתגובה טובה. במקרה שתבוא תגובה טובה זאת הוא יכניס שאילתה בבית־הנבחרים.

(7) אנו מחכים לשובם של בארו ושל קרמרסקי וכן לידיעה מברונו אם א[דנאואר] יתן לנו בשבת הצעה מחייבת. יכול להיות ששנער יצטרך לראות את אבס עוד ביום שישי, אם קרמרסקי חושב זאת לרצוי.

(8) אני אבוא ארצה יחד עם נחום אחרי השיחה עם א[דנאואר] אם היא תתקיים. שנער יחכה עוד לתוצאות השיחות בבון כי ייתכן שיהיה צורך בפגישות נוספות במקרה שא[דנאואר] יתן לנו הצעה.

(9) אנו שמחים לבואו של גרשון [אבנר] בייחוד לחיזוק פעולתנו בין אנשי הלייבור וגם לפעולות בעיתונות.

ג. יוספטל

4. וילפריד אנדרו ברק, חבר הפרלמנט הבריטי (לייבור).
5. מוריס אורבך, חבר פרלמנט בריטי (לייבור); חבר הוועד־הפועל של האגף הבריטי של הקונגרס היהודי העולמי.
6. ברברה קאסל, חברת פרלמנט מטעם הלייבור, חברת הוועד־הפועל של המפלגה.
7. רוברט ולטש, כתב "הארץ" בלונדון.
8. קארלו שמידט, חבר הוועד המרכזי של המפלגה הסוציאל־דמוקרטית הגרמנית, יושב־ראש ועדת החוץ של הבונדסטאג.
9. מכתבו של מקניל, מיום 25.4.1952, בתיק 130.02/2417/5.

126

שיחת ד. גויטיין — ג'. לואיס ג'ונס (בוואשינגטון, ב־28 באפריל 1952)
Meeting: D. Goitein – G. Lewis Jones
(Washington, 28 April 1952)

דין־וחשבון: 93.08/341/51

ואשינגטון, ד' באיר תשי"ב
29 באפריל 1952

נכחו: מר ג'ונס, מר ואלר, ממונה על ענייני ישראל וירדן במחלקת המדינה, הציר והח־תום מטה.

השיחה נתקיימה לפי בקשתו של מר גדעון רפאל אשר הגיעו לידיו ידיעות כי בדיוני ועדת הפיוס, הנערכים עתה בניו יורק, קיימת נטייה צרפתית להחיות את הוועדה ולהפ־עילה ואף למנות נציג נכבד לוועדה בירושלים.[1] כוונתנו היתה לתהות על דעת מחלקת המדינה בנידון ולהביע התנגדות נמרצת לתכניות הצרפתיות.

לאחר שהציר הציג את העניין השיב ג'ונס תשובה ברורה כי עמדת מחלקת המדינה היא עדיין שיש "לשים את הוועדה במקרר". במסיבות הנוכחיות אין לוועדה סיכויים להצליח בתפקידה אולם מאידך מתברר שאי־אפשר לבטלה כליל וגם ייתכן שמוטב לשמור עליה ככלי־שרת לשעת מצוא כאשר ישתנו התנאים ואז ייתכן שהיא תוכל להביא תועלת לשני הצדדים. בספטמבר 1951 נעשה הניסיון האחרון להפעיל את הוועדה (ג'ונס ציין כאן: "לי, אישית, היה חלק מסוים בפעולה זו"), אולם אז נתברר כי לפי שעה אין שחר לפעולה כזו. אשר לשאלת מינוי נציג לוועדה בירושלים ציין ג'ונס בפה מלא כי אין למנות אדם כל עוד אין לו תפקיד ולפי שעה אין כל תפקיד כזה באופק; אם הוועדה בקירור על אחת כמה וכמה נציגה בירושלים יהיה "במקרר". הוא הסכים עם הנחתנו כי התפקיד חייב לקדום למינוי ולא להיפך. אם במשך הזמן יתעורר צורך למנות נציג, כגון לאיסוף אינפורמציה מסוימת, הרי שיהיה אפשר לדון במצב מחדש. על־כל־פנים ברגע הנוכחי אין ג'ונס רואה כל צורך במינוי נציג נכבד.

בשלב זה שאל מר ואלר את הציר כיצד אנו רואים את ביצוע אותם מתפקידי ועדת הפיוס שביחס אליהם לא חל שינוי, מבלי לפרט את דבריו. הציר השיב כי הוא מבין שעניינים אלה הם כיום בעיקר מסמכותן של ועדות שביתת־הנשק וכי רק דרכן אפשר להתקדם להסדר של ממש. ג'ונס לא הגיב כלל על שאלה זו. (ואלר, כאמור, לא פירט את שאלתו אולם ייתכן מאוד שהתכוון לפיצויים ולבעיית הפליטים בכללה. ראוי לציין כי בשיחה עם עיתונאי ישראלי שנתקיימה לפני כמה ימים התבטא בפניו כי ההתקדמות לקראת שלום תלויה בישראל ומותנית בפעולות מצדה בענייני הפיצויים, שחרור הפק־דונות המוקפאים והחזרת פליטים.)

לאחר שנסתיימה פרשה זו ביקש ג'ונס להפנות את תשומת־לבנו לדאגת מחלקת המדינה נוכח הידיעות שנתקבלו אצלה ממקורות שונים שאין בכוונתנו להאריך את ההסכם עם ירדן לענייני גבולות והסתננות לאחר ה־30 באפריל.[2] ג'ונס הדגיש בהרחבה

126

1. ראה מס' 116, 123. השיחה הזאת התקיימה לפני הפגישה עם בואסנז'ה (ראה מס' 123, הערה 2). מכתב בואסנז'ה (מס' 123), הגיע לידי משלחת ישראל ב־1 במאי.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 67–68, וכן מס' 128.

את התועלת שבטוויית נימין בינינו ובין ירדן שרק דרכם אפשר להתקרב אל הסדר של ממש. מוטב הסכם שאינו פועל תמיד כשורה מאשר מצב של לא הסכם בכלל.

עמדנו בהרחבה על מעשי ההתפרעות הירדנים שנמשכו למרות ההסכם ועל אזלת־היד של השלטונות לעצור בעדם. ציינו כי בשעתו היססנו אפילו להאריך את ההסכם לחודש אפריל אולם חפצנו לעשות ג'סטה של שיתוף־פעולה מתוך תקווה שהמצב ישופר. ציינו כי על־אף שאין בידינו פרטים מלאים הרי המצב לא נשתפר באפריל והארכת ההסכם מונעת מאתנו אפשרות לנקוט באמצעים יעילים נגד ההסתננות והמסתננים. ג'ונס טען לעומת זאת כי אנשים בעלי משקל בשלטונות הירדן לבם נתון למלחמה בהסתננות אולם שיש להתחשב בשרירות־לבם הרעה של אנשים מקומיים.

לאחר חילופי דברים נוספים על ערך ההסכם מזה ומהות מכת ההסתננות והמלחמה נגדה מאידך נפרדנו תוך הבטחה להעביר את דעת מחלקת־המדינה למשרד החוץ שלנו.

בברכה,

פנחס אליאב

מזכיר שני

127

ט. קולק אל ד. גויטיין (ואשינגטון)

T. Kollek to D. Goitein (Washington)

Copy: 93.08/344/24 :העתק

[Washington] 29 April 1952

Si Rubin rang up to convey the following information: A cable went out personally from Acheson to McCloy last Thursday, asking him to call on Adenauer and tell him that the US Government is interested in settling our claim as quickly as possible and hopes that the conference at The Hague will be resumed as early as possible. They understand the general character of the financial problems of the Germans but they suggest that the Conference at The Hague should not be called later than the London Conference as they do not want to create an impression that there is any priority to the London claims over those of the Hague claims.

McCloy asked to go easy on this last point as it might lead to embarrassment for the Israelis if after all such timing would lead to very protracted negotiations at The Hague which the Israelis were not interested in.

Rubin was telling this in Esther [Herlitz]'s absence to me. He is going up to the meeting tomorrow and will be back on Thursday.

128

ו. איתן אל ר. שילוח
W. Eytan to R. Shiloah

העתק: 130.16/2948/13

תל אביב, ו' באיר תשי"ב
1 במאי 1952

אכיר לך תודה אם תביא את העניין דלהלן לתשומת־לבו המידית של הרמטכ"ל על־מנת שינקוט בפעולה מתאימה:

מסתבר כי סגן־אלוף רמתי, בשיחתו האחרונה עם הנספחים הצבאיים הזרים, רמז להם כי הסכם הגבולות עם ירדן לא יחודש, או כפי הנראה לא יחודש, כאשר יגיע מועד חידושו באחד במאי. הנספחים הודיעו זאת מיד לממשלותיהם וכתוצאה מזאת הועמדה בפנינו בעיה זו ברמה דיפלומטית בצורה מדאיגה, הן בוואשינגטון והן בקריה, כשהיא מלווה בפנייה דחופה כי לא נבטל ההסכם.[1]

עד כמה שידוע לי, לא היתה מעולם החלטה כלשהי לא לחדש את ההסכם, ואינני יודע על סמך מה ביסס סגן־אלוף רמתי את הערתו. מאליו מובן כי היה עלינו להכחיש את דברי סגן־אלוף רמתי ושוב הפעם נוצר הרושם בין חוגי הזרים כי ממשלת ישראל מדברת מכמה פיות.

כאשר מר בנדור שאל את סגן־אלוף רמתי מדוע אמר מה שאמר, השיב האחרון כי הביע את דעתו הפרטית בלבד. יש ללמד אחת ולתמיד את סגן־אלוף רמתי כי הוא אינו יכול להביע את דעותיו הפרטיות בשיחה רשמית עם נספחי הצבא הזרים, אשר בה הוא מופיע כנציג הצבא ועל־כן גם כנציגה של ממשלת ישראל.

בדרך כלל, אני סבור כי שיחות אלה עם הנספחים הצבאיים הזרים, הפסדן יוצא בשכרן ויש לבטלן. מקריאת הדו"חות משיחות אלה ניתן לעמוד לא אחת על הערות שונות של סגן־אלוף רמתי, הנמצאות בניגוד למדיניות הממשלה כפי שאני הבנתי אותה, עד כה. סגן־אלוף רמתי אינו מתייעץ עם משרד החוץ לפני שהוא מקיים את שיחותיו, והתוצאה היא חוסר תיאום והמעטת ערכו של הצבא או של משרד החוץ — מכל מקום של הממשלה.

באשר להסכם עם ירדן גופו, אני סבור בהחלט כי יש לחדשו באורח אבטומטי כל אימת שמגיע מועד חידושו, ואף מוטב כי ייעשה להסכם של קבע.[2]

הספקות החוזרים ומתעוררים בחוגים הזרים באם ההסכם יחודש או לא מזיקים למדינת ישראל וגורעים מערכה.

ו.א.

128

1. ראה מס' 126.
2. ההסכם חודש ב־13 במאי — ראה מס' 150.

129

מזכיר המדינה של ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון
U.S. Secretary of State to the Ambassador of Israel in Washington

Copy: 93.03/3063/11 :העתק

[Washington, 1 May 1952]

The Secretary of State presents his compliments to His Excellency the Ambassador of Israel and has the honor to refer to His Excellency's oral request of April 22, 1952 to the Director of Mutual Security, and of April 23, 1952 to the Department of State for emergency assistance from this Government in the form of an immediate advance out of funds presently programmed by the Technical Cooperation Administration and anticipated to be made available to Israel under the United States Mutual Security Act of 1951.[1]

During these conversations the Ambassador, with other representatives of the Government of Israel, described the character of the present financial emergency as being so serious that it was necessary to request a change in the agreed program worked out previously between the Government of Israel and the Technical Cooperation Mission in Israel. This emergency, growing out of a shortfall in foreign exchange income anticipated to be available to the Government of Israel, has resulted in a serious threat to its foreign credit structure.

As a result of these conversations giving recognition to the fact that the Congressional authorization of grant-in-aid funds for Israel is intended to assist that Government in creating a self-sustaining economy, and also recognizing that the unfortunate financial position of Israel is a threat to the political stability of the Near East, the Government of the United States will undertake to assist the Government of Israel to meet the present emergency. However, there are set forth hereunder certain special principles and procedures governing this assistance:

1. (a) From funds available under Section 205 of the Mutual Security Act of 1951, the United States Government will make available as reimbursement for such past commodity purchases by the Government of Israel as may hereafter be approved by the United States, which were paid for in United States dollars but not purchased with funds previously made available in loan or grant form by the Government of the United States, the sum of $11,583,000. (b) In order to provide a total of $17,083,000 for reimbursement for such purchases, the United States Government will further make available the sum of $5,500,000 from funds authorized under Section 203 of the Mutual Security Act. In general (c) the reimburse-

129

1. ראה מס' 110, 119.

ment procedure will parallel that adopted in December 1951, wherein the Government of Israel will within 120 days present documented proof that these funds have been utilized to finance the past purchase of commodities agreed to by the Technical Cooperation Administration.

2. The granting of these funds for this emergency purpose by the Government of the United States is conditioned upon immediate provision by the Government of Israel of the fullest possible detail concerning their external obligations and resources. Further, the provision of funds from Section 203 of the Mutual Security Act is subject to the execution of an agreement currently being negotiated in Tel Aviv providing legal basis for the transaction. Representatives of the two governments also agreed that it is desirable for the Government of Israel to sign as soon as possible the agreement being negotiated in Tel Aviv which covers the provision of technical assistance by the United States Government to the Government of Israel. It is the intent of the United States that the integrity of the developmental aspects of the existing program, which was the purpose of the United States Congress, be preserved as an expression of mutual interest in the economic development of Israel.

3. In addition, the Government of the United States will make available under Section 203 of the Mutual Security Act the balance of funds, totalling approximately $8,000,000, to cover purchases during the months of May and June of essential goods as agreed in Israel between the United States Government and the Government of Israel.

4. In connection with this response to the emergency request by the Government of Israel, and to plan for the most beneficial use of any future grants by the United States Government, the Government of the United States will supplement the staff of the American Ambassador to Israel with an additional economic representative. It is hoped that the Government of Israel will receive and assist such a representative to survey current financial and economic problems of the Government of Israel. The United States Government considers that the success of this representative's assignment depends upon the fullest provision of information by the Government of Israel covering the most authoritative data on Israel's foreign exchange income and expenditures, its internal budgets and fiscal procedures, its relationships with external non-governmental assistance agencies, the projected rate of economic development, and such other information which may have bearing upon Israel's economy.

5. In order that the United States may be assured that the Government of Israel is making optimum use of United States aid, the Government of Israel will continue to make available to the Embassy of the United States in Israel the information referred to in Paragraph 4 above for the duration of United States economic assistance to Israel.

During these conversations, the Ambassador of Israel was reminded of a similar situation at the end of 1951 when $14,230,000 was made available to pay for past purchases, thus removing an immediate threat to

Israel's foreign exchange structure. The Israel Government representatives expressed the hope at that time that such a situation would not recur, and that the balance of the available funds could be used for the implementation of a relief, resettlement and economic development program carried out in accordance with plans duly formulated by representatives of the two governments.

The Secretary of State would appreciate the receipt of a written reply from the Ambassador of Israel indicating the acceptance by the Government of Israel of the principles and procedures stated above.[2]

130

שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית
The Ambassador of Israel in Washington to the U.S. Secretary of State

Copy: 130.02/2420/17 :העתק

[Washington, 1 May 1952]

The Ambassador of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to reply to the Note of the Secretary of State dated May 1, 1952, on the subject of an immediate advance to Israel out of funds available under the United States Mutual Security Act of 1951.[1]

2. The Ambassador of Israel desires to express his Government's appreciation of the favorable response given by the Director of Mutual Security and by the Department of State to his request for the immediate release of funds available to the Technical Cooperation Administration for use in Israel. The Government of Israel submitted this request in the understanding that a primary objective of the Congressional authorization of grant-in-aid funds for Israel was to ensure that Israel in the interest of its economic stability should be able to maintain its foreign credit structure, during a period when a deficit in the international balance of payments was clearly anticipated. The Government of Israel is deeply gratified by the decision of the Government of the United States to assist in meeting the present emergency.

3. The Government of Israel notes that the United States Government

.2 ראה מס' 130.

130

.1 ראה מס' 129.

has decided to make available the sum of $11,583,000 from funds available under Section 205 of the Mutual Security Act of 1951 as reimbursement for such commodities purchased by Israel as may hereafter be approved by the United States and which were paid for in United States dollars, but not purchased with funds previously made available in loan or grant form by the Government of the United States. The representatives of the Government of the United States have agreed that this sum of $11,583,000 shall be offset against an agreed list of commodities amongst those specified in the Israel Ambassador's letter to the Director of Mutual Security of April 25, 1952,[2] as having been purchased and paid for in dollars in accordance with the objective of the Mutual Security Act of 1951.

4. The Government of Israel further notes the decision of the United States Government to make available the sum of $5,500,000 from funds authorized under Section 203 of the Mutual Security Act, and thus to provide a total of $17,083,000 for reimbursement. The Government of Israel notes that the Government of the United States has agreed to provide these funds under Section 203 upon the execution of the economic assistance agreement currently being negotiated in Hakirya thus providing a legal basis for the transaction. It is understood that this sum of $5,500,000 shall also be offset against an agreed list of commodities amongst those specified in the Israel Ambassador's letter to the Director of Mutual Security of April 25, 1952, as having been purchased and paid for in dollars in accordance with the objectives of the Mutual Security Act.

5. It has been agreed that, in general, the reimbursement procedure will parallel that adopted in December, 1951, wherein advances will be made immediately and the Government of Israel will, within 120 days, present documentary proof that these funds have been utilized for purchases agreed to by the Technical Cooperation Administration.

6. The Government of Israel is in the course of providing the fullest practicable details concerning its external obligations and resources, in order that the Government of the United States may have due knowledge of the reasons underlying the Government of Israel's proposals for the immediate utilization of grant-in-aid funds. Representatives of the two Governments have further agreed that it is desirable to sign as soon as possible the agreement being negotiated in Hakirya which covers the provision of technical assistance by the United States Government to the Government of Israel.

7. In addition the Government of Israel notes the decision of the Government of the United States to make available, by mutual agreement, under Section 203 of the Mutual Security Act the balance of funds, totalling approximately $8,000,000 to cover payments in May and June for commodities which would otherwise burden Israel's strained free foreign

2. ראה אבן אל הארימן, 25.4.1952, 93.08/343/16.

exchange resources. Such commodities include especially basic foods, petroleum, agricultural materials, and metals.

8. In his Note dated April 30, 1952,[3] the Secretary of State informed the Ambassador of Israel of his intention to supplement the staff of the American Ambassador of Israel with an additional economic representative. The Government of Israel agrees to receive and assist such a representative to survey the current financial and economic problems of the country. The Government of Israel will endeavor to facilitate the work of this representative by arranging for the fullest availability of information covering the most authoritative data on Israel's foreign exchange income and expenditures, its internal budget and fiscal procedures, its relationship with external non-governmental assistance agencies, in so far as such relationships bear on Israel's foreign currency expenditure, as well as other information having a bearing on Israel's economic position and the projected rate of Israel's economic development. The Government of Israel will continue to make available to the Embassy of the United States in Israel the information referred to above for the duration of United States economic assistance to Israel.

9. The urgent need to maintain Israel's foreign credit structure has made it impossible, in the opinion of the Governments of the United States and Israel, to carry out the programmes of relief, resettlement and economic development in precise accordance with plans previously formulated by representatives of the two governments. This unforeseen situation arises through the heavy obligations incurred by Israel for supplies purchased in foreign currency during the early months of 1952, and especially between January 10 and March 28 of that year, during which period Israel received no releases of funds under the Mutual Security Act of 1951. It is the purpose of Israel to sustain a full measure of austerity to the end that resources may be freed for investment directed towards the development of a fully self-sustaining economy. It is accordingly a subject of regret to the Government of Israel that development plans formulated by joint effort must now, in some measure, be deferred. It is hoped that joint effort will permit the accomplishment of all these investment and development plans, if only after some delay.

10. The Ambassador of Israel reiterates his Government's deep appreciation of the valuable assistance rendered by the Government of the United States in agreeing to the arrangements outlined above and thus helping the Government of Israel to solve serious short-term financial problems.

3. כך במקור, אך הכוונה למס' 129.

131

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן LIA542
נוסח נכנס: 130.09/2319/1

לונדון, 1 במאי 1952

סיכום המצב. (א) ידוע לכם שלאחר דיונים רבים כאן בוטלה פגישת המומחים של ה־28 ונחום [גולדמן] הסביר במכתב שכל עוד אין בסיס מוסכם להמשך המשא־ומתן לא יכו־לים נציגי ישראל לבוא לבון לפגישה כזו אך רשימת סחורות נשלחה לבון באמצעות בארו.[1]

(ב) הגרמנים מודיעים שבשלישי במאי אינם יכולים עדיין לתת תשובה מחייבת אולם מבטיחים שיתנוה תוך שבועיים וכי הם עובדים במרץ לקראת קביעתה. לאור נסיעת נחום לישראל יתנו לו כנראה מכתב המאשר כי תוך שבועיים תינתן תשובה מחייבת מפורטת.

(ג) במסיבות אלה לא יסע נחום לבון בשלישי במאי. ייתכן ויצלצל מפאריס כדי ללחוץ שוב לקראת הצעה טובה. ביום ב׳ יטוס עם גיורא [יוספטל] ארצה.

(ד) הגרמנים מוכנים כנראה להחיש הקשר הרשמי עם לונדון ולחדש המשא־ומתן הרשמי אתנו ב־19 במאי על יסוד התשובה שיתנו תוך שבועיים. הם יביאו הצעתם לנו בפני ועידת לונדון אבל לא יבקשו שם ויכוח או החלטה. אנו פועלים על־מנת שוועדת השלושה המנהלת ועידת לונדון תשמור אף היא שהדבר לא יגיע לוויכוח שם. הובטחה התחלת המשא־ומתן בד בבד עם לונדון על יסוד הצעה תכליתית חשובה דווקא על דעת־הקהל כי היא מסלקת הרושם של שיעבודענייננו ללונדון.

(ה) אולם ברור שהצעתם הראשונה תהיה בלתי־מתקבלת על דעתנו ותעמוד השאלה אם ללכת למשא־ומתן ב־19 על יסודה.

(ו) על כך תוועצו בוודאי עם נחום וגיורא. אתם תעובד בוודאי גם החלטת הממשלה שתסתיים בדרישה אולטימטיבית שהבסיס הקודם יקוים ושתתקבל הצעה ההולמת העניין. גיורא ונחום יחזרו לכאן לקראת קבלת ההצעה בעוד שבועיים.

(ז) קרמרסקי לאחר שיחותיו המפורטות עם אבס משוכנע שהאיש אינו מתחמק וחותר לקראת הסכם.

(ח) הסוציאליסטים מוכנים לפרסם הכרזה נוספת התובעת הסדר הוגן ועדיפות ההול־מים העניין המיוחד. פרטים על (ז) ו(ח) מפי גיורא.

(ט) ההתפתחויות הבינלאומיות בקשר לגרמניה כמו הוויכוח על חובותיה בשטח הוצ־אות הכיבוש והתרומה להזדיינות, דרישת הלייבור הבריטי והצרפתי לקיים בחירות במערב גרמניה והתרוצצות בקשר לתשובה לאיגרת הרוסית וחתימת ההסכם החדש עם בנות־הברית כל אלה מסבכים העניינים בגרמניה. בבון שוררת אווירת משבר והתרוצ־צות. למרות זאת [— — — —] הצעת שפר תוך שבועיים.

המשלחת

131

1. ראה מס׳ 120, 125.

132

י.ה. לוין[1] אל א. אבן (ואשינגטון)
Y.H. Levin to A. Eban (Washington)

Copy: 93.08/344/24 :העתק

[Washington] 2 May 1952

1. Nahum Goldmann has just phoned me about his and Blaustein's interview this afternoon with Acheson re: *Shilumim* [reparations].

The Secretary said that they are helping and will continue to help but he advised against Truman's making the public statement that he had intended. He had told the President of his objections. Adenauer wants this issue to be settled on his initiative and is sensitive on the subject of public pressure.[2]

2. The delegation asked the Secretary to press Adenauer on the point of the amount. This Acheson explained he would not do (for the reasons already known to us). He did, however, agree to the delegation's further proposal that he convey to Adenauer that if the German proposal was not "reasonably proportionate" to the full amount of the claim he, Acheson, had the "absolute impression" that Israel would break off negotiations. Acheson said that he thought that would be of value, and he would instruct McCloy accordingly.

He added that he would speak to Adenauer on the subject when he meets him in Europe (about May 20th). Nahum is leaving for Israel tomorrow, and will meet Adenauer on May 15th when the latter is due to give him his reply. Acheson will therefore be seeing Adenauer only some five days after Nahum sees him but Nahum believes that Adenauer's reply will probably not be the last word anyway.

3. Nahum told me that he heard confidentially from one of the State Department people today that the Department is seriously considering Abs's suggestion that Germany's first repayment to US of $54,000,000 in connection with post-war aid be deferred for a few years to facilitate Germany's payments to Israel.

132

1. יהודה הרי לוין, יועץ לענייני עיתונות בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
2. ראה מס' 141.

133

א. בירן[1] אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

העתק: 93.08/356/18

ירושלים, ט' באיר תשי"ב
4 במאי 1952

סודי

אדוני השר,

קיימתי פגישה עם עזמי נשאשיבי,[2] תת־שר החוץ הירדני. בשיחה שארכה כשעה נגענו בשאלות שונות אשר סיכומן ניתן בזה:

[.....][3]

החרם הכלכלי

העמדה שננקטה בדבר הוויזות היא חלק מתכנית החרם הכלכלי על ישראל. החרם הולך ומתחזק והוא עתה מאורגן על־ידי הממשלות הערביות עצמן. נפתחו משרדים בכל בירה ובירה המתאמים את פעולות החרם. כן נמסרה לשלטונות הגבול רשימה של סחורות המיוצרות בישראל ואשר מגיעות למדינות ערב בדרכים שונות. סחורה זו כשהיא נמצאת, מושמדת. נשאשיבי טוען שכיוון שאין הם יכולים עתה להיערך לסיבוב שני ואין הם יכולים להכות את ישראל כפי שהיו רוצים הרי הם נאלצים להשתמש בשיטות ובדרכים הניתנים להגשמה. לכן ההקפדה הזו על החרם הכלכלי. כשהסברתי לנשאשיבי כי החרם לדעתי פוגע בהם פי כמה משבנו, וכי כלכלתנו בנויה על שווקים אחרים, הודה בדבר אך לא שינה את דעתו או עמדתו.

סיכויי השלום

אין כל סיכויים לשלום. הצהרותיהם של זפרוללה חאן[4] ודומיו נתקבלו בביקורת קטלנית של המדינות הערביות. אפילו הצהרה פושרת מלפני שנה או שנתיים של עזאם פאשה נידונה ברותחין, בעיקר על־ידי עיראק. בעצם, טוען נשאשיבי, אנו מתעלמים מהחצי השני של ההצהרות לשלום, ואין אנו מסבירים את התנאים לפיהם אפשר בכלל לדון על שלום. מכל מקום, לא תסכים מדינה ערבית איזו שהיא לפחות מגבולות החלוקה. הצהרות מצרים אין להן שחר. דיבר רק איש אחד, וממילא הוואפד איננו בשלטון. הן הדברים כבר נאמרו על־ידי סידקי פאשה מזמן.[5] לדעתו של נשאשיבי יתמיד

133

1. אברהם בירן, הממונה על מחוז ירושלים; נציג משרד החוץ בירושלים.
2. עזמי אל־נשאשיבי, תת־שר במשרד החוץ הירדני.
3. פסקה אחת, שעניינה סידורי מעבר לתיירים בין ישראל לירדן, לא הודפסה כאן.
4. ראה מס' 59 והערה 3 שם.
5. אסמעיל צדקי פאשה, מדינאי מצרי, ראש ממשלה — 1930–1933, 1946. בעת כהונתו ב־1946 ניהל מגעים עם שליחים ציונים ליישוב הבעיה הארצישראלית, וב־1948 התנגד בתוקף לפלישה המצרית לארץ־ישראל.

המצב כמו שהוא שנים רבות ללא שינוי, ומתפקידם להקשות על ישראל ככל האפשר, ולא יעשו דבר אשר יחזק במשהו את ישראל. אין גם כוונה למה שקראתי "נורמליזציה של הגבולות". גבולות ועדת שביתת־הנשק הם זמניים בהחלט, וכל צד הרי שואף לתיקונים לטובתו. הוא הזכיר את הסמל מעל העיתון היהודי הדרום־אפריקאי "ג'ואיש הרלד", המראה את המדינה משני עברי הירדן וקרא בכותרת המצהירה זאת. "אנו מקבלים את העיתון בקביעות".

הפליטים

נשאשיבי טוען כי התנגדות הפליטים להתערותם במדינות בהן הם נמצאים שרירה וקיימת, ואיננה כדברי "האשה הזקנה והפתיה" אלינור רוזבלט, פרי תעמלנים מקצועיים. הוא תיקן את עצמו ואמר "היא בעצם הוטעתה. הנה בנו ברבת־עמון גוש בניינים בן 50 דירה ליישובם של הפליטים, ועל־אף הדוחק והמחסור בדירות מסרבים הפליטים להיכנס לבתים אלה. הנה אני עצמי בתפקיד הגבוה ביותר בממשלת הירדן ויכול להסתדר בכל מקום שהוא בעולם, אני, שהנני בעל השכלה ותרבות, הייתי מבכר לשבת בביתי הדל בקטמון ולמכור כל מיני סידקית, מאשר כל הכבוד שבמדינות העולם. איך אם כן מרגיש האיש הפשוט, אשר כל שאיפתו היא לשוב אל חלקת אדמתו וכפרו?" (בהזדמנות זו אזכיר שיחה עם פרופסור ג'ול מאוקספורד,[6] אשר סייר במדינות ערב, וסיפר כי בסוריה ראה במחנה פליטים תבנית גדולה במרכז המחנה, של ארץ־ישראל, ומלמדים את הילדים כולם היכן כפריהם ובתיהם. אגב, תבנית כזו ראיתי גם בבודפשט לפני מלחמת העולם השנייה, אשר הראתה את גבולות הונגריה שלפני מלחמת העולם הראשונה.) להערתי כי אין הדבר יכול להימשך בלי סוף, השיב נשאשיבי כי יכול הדבר להימשך וכי מצב הפליטים טוב עתה משהיה קודם, ואין סיבה לשנותו. הוא מכחיש בכל תוקף כי הפליטים ניזונים מפרופגנדה של הממשלות או מכוונים על־ידי ממשלות ערב. הוא מספר כי בביקור הוועדה הנוצרית למען ארץ־ישראל מארצות־הברית בזרקה, אמרו הפליטים "לא נקבל את כל מגרדי השחקים של ניו יורק תמורת בתינו הדלים שמעבר לגבול". נשאשבי מצהיר כי אי אפשר להתעלם מהיסטוריה של 1400 שנה.

ועדת הפיוס

ההודעות בעיתונים על חידוש פעילותה של ועדת הפיוס כנראה עוררו תקוות רבות בלב הערבים. לפי נשאשיבי דנה ועדת הפיוס בהחזרת 150,000 פליטים, פיצויים בעד הרכוש, ובינאום ירושלים. לשאלתי בדבר עמדת טלאל[7] בדבר בינאום ירושלים, ענה נשאשיבי כי אין הוא יודע את עמדתו של טלאל. הוא, נשאשיבי, כמובן בעד בינאום. יש לו שמונה בתים בירושלים הערבית, "ואם יוגשם הבינאום אקבל את רכושי בחזרה".

[.....][8]

הדברים האלה בהכרח שיעוררו בנו מחשבות לנקיטת עמדה לכמה מהדברים שנאמרו. ידעתי את נשאשיבי ולהגו (הוא מוסיף להתיימר להיות האיש המרכזי במדינ־

6. פרופסור ג'יימס ג'ול, פרופסור להיסטוריה באוניברסיטה של אוקספורד.
7. טלאל אבן עבדאללה, מלך ירדן, יולי 1951 — אוגוסט 1952.
8. פסקאות אחרות, שעניינן אישי או שהן נוגעות בבעיות הנידונות בוועדת שביתת־הנשק ישראל–ירדן, לא הודפסו כאן.

יות של משרד החוץ והוא שקובע את הדברים במעבר מנדלבאום למשל. הקונסול האמ־ריקאי מודה כי נשאשיבי אוהב להראות כל כובד משקלו וערכו אך הוא גם מציין כי אכן ישנה לנשאשיבי השפעה רבה). אך אינני רואה כל סיבה שלא להאמין לו ובכנות דבריו. הוא אומר: תמיד דיברנו גלויות ויחסינו כנים. מוטב שנדע באמת מה שכל אחד מאתנו חושב. איני יודע מה גרם לשצף לשונו הפעם. ייתכן והזיקוקין־די־נור אשר נראו יפה בעיר העתיקה הרגיזו אותו. רישומם של הזיקוקין והחגיגות שלנו ניכר היה מאוד בירדן: ״הזיקוקין היו יותר מדי מוצלחים״ כדברי אשת הקונסול הבריטי. בוודאי מייצג הוא לפחות חלק חשוב של דעת־קהל מסוימת. בוודאי עוד נסיק מסקנות מדברים אלה לגבי מדיניותנו הערבית הכללית, אך בדבר אחד אני משוכנע כבר עכשיו: עלינו להר־חיב את פעילותנו במידה מקסימלית במעבר מנדלבאום. עלינו להגדיל ולהגביר את התלות של הירדנים בנו ואני סבור כי ניטיב לעשות אם ניענה לבקשותיהם בענין מעבר חולים, ספרים, עיתונים, ביקורים וכדומה. דווקא משום שנשאשיבי כמנהל כללי של משרד החוץ רוצה להימנע מתלות כזאת ומקיום יחסים, שומה עלינו לאפשר לגרוריו במקום לקיים יחסים כאלה במידת האפשר (מותנה בטעמי הביטחון כמובן) למען ישמשו יחסים אלה, פגישות אלה, הקלות אלה מצדנו, נשק לטיעון פוליטי מעל במת האו״ם ובירות העולם. אין לי ספק כי הירדנים עוסקים בתעמולה נרחבת — ואנו בידינו רק מעט מזעיר כמשקל נגדי. אם ניתן בידינו לפחות נשק מסוים בעזרת מעבר מנדלבאום, עלינו למצות את האפשרויות עד תומן.

א. בירן

134

א. נג׳ר אל ו. איתן
E. Najar to W. Eytan

מברק מוצפן 20
נוסח נכנס: 130.09/2356/2

רומא, 4 במאי 1952

לפני חוזרי לפאריס מלים מספר על ביקור השר. מתוך שיחה עם דורמסון:[1] (א) צעדנו לבקש פגישה עם האפיפיור היה נבון. (ב) האפיפיור היה מרוצה ביותר מעצם הפגישה. (ג) דורמסון שאל אם אני מתכונן לראות טארדיני,[2] עניתי בשלילה. הוא הוסיף שהיחסים בין הציר והנונציוס טובים והוא בדעה שאם הציר יבקש בשביל נציג המדינה ראיון עם טארדיני תהיה התשובה חיובית. (ד) דעתו שהדרך הטובה היחידה לשיפור היחסים היא במגע ישיר בין נציגי המדינה והוואטיקן. (ה) הוואטיקן שוחר שלום ויבחר תמיד בדרך ההיגיון והמציאות.

מתוך שיחה עם טיסראן:[3] (א) מזכירות המדינה הוואטיקנית היתה בהחלט נגד פגישת

134
1. הרוזן ולאדימיר ד׳אורמסון, שגריר צרפת בוואטיקן. על ביקור שרת בוואטיקן, ראה מס׳ 80.
2. הקרדינל דומניקו טארדיני, מזכיר המדינה בפועל לעניינים מיוחדים של הוואטיקן.
3. אוג׳ניו טיסראן, קרדינל, ראש מחלקת הכנסיות המזרחיות בוואטיקן.

השר והאפיפיור; (ב) הוא אינו יודע מהי בדיוק עמדת הוואטיקן אחרי עובדת הביקור; (ג) הוא מברך החלטת הוואטיקן המתאימה למציאות.

מתוך שיחה עם אלסנדריני, מנהל ה"אוסרבטורה רומנו": (א) ביקור השר היה צעד נבון; (ב) אין בוואטיקן התנגדות למדינת ישראל אלא נשארת הסתייגות מסוימת.

שלושתם הדגישו בצורות שונות בעניין ירושלים: (א) המציאות קובעת אבל עלינו להימנע מהכרזות על שינוי עמדת הוואטיקן בעניין; (ב) העיקר ביחסים עם הוואטיקן הוא מצב העדות הנוצריות בישראל.

נג'ר

135

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

מברק מוצפן MTA82
נוסח יוצא: 130.09/2342/17

תל אביב, 5 במאי 1952

הממשלה החליטה אתמול להעביר משרד החוץ לירושלים. מצפים לביצוע ההעברה במועד שבין שישה עד שמונה חודשים מהיום. אין לייחס משמעות מדינית מיוחדת להחלטה בשעה זו יען השר הודיע בכנסת כבר לפני למעלה משנה כי רק סיבות טכניות ולא עקרוניות משהות ההעברה.[1]

איתן

135

1. במברק אחר הוסיף איתן את ההסבר הזה: "העברת המשרד איננה הפגנה מדינית אלא כורח פנימי־ארגוני. הניתוק המתמיד משאר משרדי הממשלה והכנסת פוגע ביעילות עבודת המשרד, מכביד על תיאום פעולה ומפחית השפעת המשרד על משרדים אחרים. המשרד גם סובל מכך שהשר נעדר ימים רבים לרגל נוכחותו בישיבות הממשלה והכנסת. העברת המשרד הנה השלמה הגיונית ובלתי־נמנעת לתהליך שהוכרע עוד לפני שנתיים וחצי." (ראה איתן אל נציגויות ישראל, MTA83, 11.5.1952, 130.09/2377/1).

136

שיחת א. אבן – ג'. היקרסון (בוואשינגטון, ב־1 במאי 1952)
Meeting: A. Eban – J.D. Hickerson (Washington, 1 May 1952)

דין־וחשבון: 130.02/2424/2

ואשינגטון, י' באיר תשי"ב
5 במאי 1952

כמוס

הנושא: צבאות או"ם בקוריאה

משתתפים: מר היקרסון, מר ויינהאוז (מנהל מחלקה לעניינים מדיניים באגף האו"ם של מחלקת המדינה), מר לואיס ג'ונס, השגריר והחתום מטה

הפגישה נקראה לפי בקשת מר היקרסון ואף קיבלנו הודעה למפרע כי נושאה יהיה "עניין קוריאה".

מר היקרסון פתח באמרו כי הוא מבקש לדעת מאת השגריר מה היתה תגובת ממשלת ישראל לבקשה האמריקנית שהופנתה אלינו באמצעותו, בדצמבר 1951, כי נשגר יחידה צבאית לקוריאה.[1] לארצות־הברית יש עניין רב בבקשה זו שהיא חולייה אחת של מאמץ מדיני הנמשך גם עתה לגייס מדינות נוספות מחברי האו"ם לנשיאה בעול הצבאי בקוריאה.

השגריר השיב כי הוא מבקש קודם־כל להבהיר כי לאחר דיון ממושך וממצה בממשלה, שנתקיים בשעת ביקורו האחרון בישראל, סוכם שלפי שעה, ובמסיבות הנוכחיות, אין באפשרותה של ישראל להיענות לבקשה האמריקנית. אולם העניין יהא נתון לשיקול מחודש מדי פעם בפעם, ועל־כל־פנים לכשתשתנינה המסיבות יהא מקום לבדיקה נוספת של הבעיה מעיקרה.

השגריר מנה בהרחבה את כל השיקולים שהביאו לידי החלטה זו. הוא ציין כי ישראל היתה המדינה הראשונה שהציעה נקיטת אמצעים קולקטיביים נגד תוקפן בהתאם למגילת האו"ם בשנת 1948, אלא שלא היה אז הד לכך. הוא הדגיש את בעיית הביטחון שלנו כיום, את ייחודנו בין המדינות החברות באו"ם בכך שאנו מוקפים אויבים מסביב, את התעסקותה של דעת־הקהל שלנו, כיום, בעניינים פנימיים וכלכליים, את השיקול שעל הכוח שלנו מוטב לשמור להגנה מפני תוקפנות באזורנו אנו, בו מעטים כל־כך הכוחות היכולים והרוצים לעמוד בשער. הוא הטעים כי על־כל־פנים ישנן מדינות רבות באו"ם שמכל הבחינות קודמות הן לנו באפשרות לתרום תרומה צבאית. כן ציין כי גודל היחידה שנתבקשנו לשגרה – regiment, עורר פליאה מרובה אצלנו, הן בהתחשב עם גודל יחידותיהן של אומות אחרות הלוחמות בקוריאה, והן בהתחשב עם הכוח הצבאי הקבוע שלנו.

136
1. ראה כרך 6, מס' 516.

מר היקרסון ניסה להדגיש כי כל הנימוקים שלנו ידועים יפה לארצות־הברית. נכון הדבר כי יש מדינות רבות שהן יותר מסוגלות מישראל להתייצב לתפקיד זה — ואינן עושות כן, אף־על־פי כן נדמה כי גם לנו עצמנו תצמח טובה מרובה אם ניענה לפנייה. הדבר ירים את קרננו ואף ישמש ערובה ניצחת כי גם אנו נהיה זכאים לעזרה דומה באם נזדקק לה. ג'ונס ציין בפשטות כי משלוח צבא will put you on the map מהרבה בחינות חשובות וחיוניות לנו. בהמשך זה הדגישו את הברכה הרבה שצמחה לתורכיה מהשתתפות במערכת קוריאה.

אשר לגודל היחידה, ציינו אנשי שיחנו כי הם מכירים כי משלוח regiment הוא מעל לאפשרויותינו וכי למעשה היחידה הנאותה תהיה גדוד, battalion (כאלף איש).

מר היקרסון ציין כי הציוד והתמיכה הלוגיסטית ביחידה היו ניתנים על־ידי האמריקנים. הנוהג הוא לחתום על חוזה דו־צדדי, בו מתחייבת אמנם המדינה הנהנית להחזיר את הכול בבוא השעה לאמריקנים, לפי עקרון ה־reimbursement, אולם הוא רמז כי זה מזמור שיר לעתיד לבוא.

היקרסון הבהיר פעמים רבות כי המניע העיקרי של האמריקנים בכל מחזור הפניות המחודש הוא לאפשר החלפה של צבאם בשעת שביתת־הנשק. בהמשך השיחה הזכיר כמה פעמים את שביתת־הנשק כעובדה מוגמרת לעתיד. (לא השתמש בביטוי "אם תהיה שביתת־נשק" אלא "לכשתהיה שביתת־נשק".) כן העיר כי גם אם ניענה עתה הרי אין פירוש הדבר ביצוע מידי, וכי ארצות־הברית עצמה תחכה עם ההודעה על כך עד לאחר שביתת־הנשק.

השגריר הבטיח להעביר את הפנייה ואת ההסברות לשיקול מחודש לממשלה.

ראוי לציין כי השיחה התנהלה באווירה של שכנוע שקט וללא כל ניסיון של הצגת תביעה. האמריקנים ביקשו לשכנענו כי מטובת ישראל להיענות לפנייה.[2]

פנחס אליאב

מזכיר שני

137

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W64 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/8 נוסח יוצא:

[Washington] 5 May 1952

Immediate

Palmer coming to see me Monday will officially convey request we begin unfreeze Arab blocked accounts. Will of course merely promise pass back.

On merits we must again seriously consider whether our reply should be wholly negative. (1) USA is clearly asking for this and not for compensation payment; (2) it is fantastic what we get away with here without our

2. ראה מס' 143.

eve[n] meeting USA requests but there is limit which we may well have reached; (3) there was some anti-Israel flurry in Senate and House committees this point; (4) impression that such matters soluble will help us keep whole question off UN agenda; (5) if there is movement this issue we may get help to secure something from Iraq.

Would therefore propose we tell them Israel ready in principle subject to overall foreign exchange position to discuss mutual unfreezing accounts held by Israel residents in Arab countries and Arab refugees in Arab countries and Israel. Would discuss Arab accounts with UN, Israel accounts Iraq with US Government if would use its good offices. Discussions would be separate though moral interrelation clear.

Please cable reaction also what are exact dimensions these accounts.[1]

Eban

138

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W71 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/8 נוסח יוצא:

[Washington] 6 May 1952

Must report *Mattan* [Grant-in-Aid] outlook 1952 to 1953 less promising than at beginning. Administration refuses to attempt restoration 12.5 percent across-board cut imposed by Senate Foreign Relations [Committee] and will be glad to hold line there. Bill now goes to Armed Services [Committee] which will cut further but only in military items since it lacks jurisdiction in remainder. Possible but by no means certain that plenary Senate will be content with these two operations. House Foreign Affairs [Committee] now discussing matter on basis Administration bill. Threatening snap of scissors audible on every side but we consolidating our front of firm friends who held line here at crucial moment last year. Suggestions to outdo Senate on cuts will certainly be heard and represent allurements to nervous committee every single member of which up for election in few months.

137

1. ראה גם מס׳ 142. בתשובה למברק הזה ולמס׳ 142 הודיע שרת כי העניין נידון בממשלה וניתנת לו הסמכות לפעול לפי הצעתו בפסקה האחרונה במברק הזה, אך עליו לציין כי ישראל אינה מוכנה עתה להקציב יותר ממיליון לירות ארצישראליות לשם כך. הוא ציין גם שני קשיים נוספים: היעדר מטבע חוץ למטרה הזאת, דבר שעשוי לחייב את ישראל לפנות ולבקש עוד סיוע מארצות־הברית, ואי־יכולת להסביר לציבור בישראל מפני מה ישראל מקציבה כספים בשעה שעיראק אינה עושה צעד מקביל. (ראה שרת אל אבן, IW288, 12.5.1952, 130.02/2451/19.) ראה גם מס׳ 152.

All these are general tendencies affecting whole bill. No motion has been put affecting our particular area in special degree but we stand or fall with rest of assisted world.

As matters now look our share likely be about same as current year within Bill whereof most other economic aid items will be less than last year.

Eban

139

ג. יוספטל אל פ. א. שנער וג. אבנר (לונדון)
G. Josephthal to F.E. Shinnar and G. Avner (London)

מברק מוצפן ILA746
נוסח יוצא: 130.09/2318/9

תל אביב, 6 במאי 1952

(א) ועדת חוץ וביטחון תחליט היום הצעה כדלקמן: הוועדה ממליצה לפני הממשלה על אי־חידוש המשא־ומתן עם גרמניה המערבית עד אם תוגש על־ידה הצעה ברורה ומחייבת לסיפוק תביעת ישראל לשילומים. הוועדה מביעה את בטחונה כי תינתן הזדמנות לוועדה לדון על הצעה כזאת בטרם תנקוט הממשלה החלטה סופית אם לקבלה או לדחותה. עד כאן. לא תהיה הודעת ממשלה עד שנדע את ההצעה הגרמנית הראשונה. (ב) אם הצעה גרמנית ראשונה תהיה בלתי־מספקת עלינו לדחותה ולדרוש הצעה חדשה שתאפשר לנו את חידוש המשא־ומתן. אחרי הצעה ראשונה בלתי־מספקת עלינו להכניס את קרמרסקי מחדש לתיווך אצל אבס. (ג) תשובתו של נחום [גולדמן] לאלפרד [אדנאואר] נוסחה בהסכמת משה [שרת] ובהסכמתי, ראוה אצל קרן.[1] (ד) נחום ביקש מברונו [בלנקנהורן] להודיעו אם תהיה הצעה ב־14–15. (ה) משה מסכים שנורברט [נח בארו] לא יהיה חבר משלחתנו להבא אך ישמש להבא מקשר. הסכמתי להצעה זו בתנאי שנורברט יהיה מקשר רק לברונו. כל עמדתו של נורברט תסוכם בשיחה בין משה, נחום וביני. (ו) אשוב יחד עם נחום. (ז) משה טלגרף לאבא [אבן][2] למצוא איש שידבר עם נציג [–][3] בוואשינגטון. משה מתנגד שזה ייעשה על־ידי אבא וביקש לחפש גוי או יהודי בלתי־תלוי בעל משקל. כמו־כן ביקש להמריץ פעולת עיתונות בוואשינגטון.

גיורא

139

1. גולדמן כתב כי ישמח לבוא לבון לפגישה עם אדנאואר ב־14 או 15 במאי, בהנחה שהקנצלר יהיה מוכן אז, כמובטח, להגיש הצעה קונקרטית על סכום הפיצויים בכללו או למשך שלוש השנים הראשונות. (נוסח מכתבו של גולדמן במברק שרת אל קרן, IL745, 6.5.1952, 130.09/2318/9).
2. מברק שרת, IW275, מיום 6 במאי, בתיק 93.01/2208/9.
3. מלה אחת משובשת במקור. לפי מברק שרת (ראה הערה 2 לעיל), הכוונה לשגריר גרמניה המערבית בוואשינגטון.

140

א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה
A. Kubovy to the East European Division

מברק מוצפן 2
נוסח נכנס: 130.09/2343/1

פראג, 6 במאי 1952

בהול

בקשר עם ה־9 במאי, החג הלאומי הצ׳כוסלובקי, אני מציע: (א) שד״ר קוגל[1] יבריק לשר הבריאות פלויהאר,[2] נשיא הכבוד של הליגה לידידות צ׳כוסלובקיה–ישראל, יביע את תקוותו לחיסול אי־ההבנות ולשיפור היחסים, יבקש החיאת הליגה ויציע ביקורו בפראג. (ב) שב־8 במאי יופיע[ו] ב״דבר״ וב״ג׳רוזלם פוסט״ מאמרים ראשיים בהם תוזכר עזרת צ׳כוסלובקיה בזמן מלחמת הקוממיות ויובע צער על המפנה לרעה המסתמן על־ידי (1) כליאתם, זה כשבעה חודשים, של שרידי המנהיגות הציונית, וביניהם יוסף ביכלר, אברהם רייך, ומרדכי שטרן; (2) כליאתם, זה יותר מארבעה חודשים, של אורנשטיין ופורמנד; (3) כליאתו, זה יותר מארבעה חודשים, של מרדכי אורן ונסיבות היעלמותו ומאסרו; (4) הפרת הבטחת העלייה וסירוב היתר יציאה ברגע האחרון לעשרות אנשים [ש]עלייתם כבר היתה מאושרת על־ידי כל הגורמים; (5) מסע אימים של השלטונות על־מנת להפחיד את היהודים מכל מגע עם הצירות שהבהילה אף את הרב הראשי בפראג מלהשתתף בקבלת־הפנים הרשמית של צירות ישראל בניגוד לדרכו בעבר. (ג) שכתבים אחרים מחוץ־לארץ יבריקו כתבה דומה לעיתוניהם. (ד) שתעבור מפה לפה המימרא שאין זה הגון שאזרחי ישראל יבקרו בקבלת־הפנים של צירות צ׳כוסלובקיה בתל אביב, כיוון שסכנה היא ליהודי צ׳כוסלובקיה להשתתף בטקסי צירות פראג. סבורני שבדידותה של הצירות הצ׳כוסלובקית באותו יום היתה יכולה לשאת פרי.[3]

קובובי

140

1. חיים קוגל, ראש עיריית חולון, חבר נשיאות התאחדות עולי צ׳כוסלובקיה.
2. יוזף פלויהאר, שר הבריאות של צ׳כוסלובקיה.
3. מנהל מחלקת מזרח אירופה, אריה לבבי, השיב לקובובי, כי רוב המלצותיו התקבלו; הד״ר קוגל שיגר מברק על־פי הקווים שהציע וכן התפרסם מאמר בעיתון ״דבר״; אנשי השמאל, לעומת זאת, לא שיתפו פעולה, ובין היתר גדשו את מסיבת חג־העצמאות הצ׳כי. שר החוץ שרת היה אמנם במסיבה, אך בא מאוחר ושהה זמן קצר בלבד, ושוחח על־פי יזמתו עם מיופה־הכוח הצ׳כי. (ראה א. לבבי אל א. קובובי, 13.5.1952, 130.11/2493/5.) על שיחת שרת עם מיופה־הכוח — ראה מס׳ 147.

141

תזכיר מאת ממשלת ישראל אל ממשלת בריטניה
Aide-Mémoire by the Government of Israel to the Government of the United Kingdom

Copy: 93.04/43/10 :העתק

London, 7 May 1952

The Government of Israel recalls with sincere appreciation the sympathetic interest with which Her Majesty's Government has encouraged and supported Israel's negotiations with the German Federal Republic on collective recompense. It was particularly gratified to learn that in January last, during the German Chancellor's visit to London, both the Prime Minister and the Foreign Secretary took the opportunity of expressing to him the friendly concern of Her Majesty's Government to see a satisfactory outcome of these negotiations. In the knowledge of this friendly interest, the Israel Government now desires to draw the attention of Her Majesty's Government to the present state of the negotiations, and once again to solicit its sympathetic assistance.

2. The first stage of the negotiations between Israel and the German Federal Republic terminated on April 7th, 1952, without leading to any practical progress. The German Delegation at The Hague declared its willingness to recommend to its Government the recognition of a debt to Israel of three milliard Deutsche Marks (instead of the one milliard dollars – equivalent to 4.20 milliard Deutsche Marks – claimed by Israel). It added, however, that this sum would be beyond Germany's capacity to pay, and that Germany's final offer would have to be determined by that capacity, and in the light of her total foreign obligations. This offer would be communicated to the Israel Delegation when the negotiations were re-opened in June. It seems unlikely that it will amount to more than a fraction of the admitted debt.

3. As was to be expected, public opinion in Israel has reacted most unfavourably to these tactics of the German Federal Government, and public opposition to the direct negotiations with Germany, already (as will be known to Her Majesty's Government) extremely strong, has further intensified and hardened. At the present moment, therefore, there is real and serious danger of a breakdown in the negotiations.

4. The Israel Government understands that the German Government is now actively considering its offer to Israel, and may be ready to inform the Israel representatives within the next week or so of its nature. It is obvious that the whole future of the negotiations depends on the contents of the German proposal. The Government of Israel will hardly be able to continue the negotiations unless the German Government clearly demonstrates its willingness to make a genuine effort, involving real sacrifices on

the part of the German people, in order to honour its solemn declarations in this matter. Should the negotiations break down, a unique historic opportunity will have been lost, with most serious repercussions on international, as well as Israel, public opinion, and – possibly – on the position of the Israel Government itself.

5. The Israel Government is convinced that a word of advice from Her Majesty's Government carries very great weight in the counsels of the German Federal Repulic; it believes that a reiteration, at this critical juncture, of Britain's friendly interest in the success of the negotiations, already expressed at the highest levels, could not but have a beneficial influence on the German decision. The Government of Israel would, therefore, be deeply grateful if Her Majesty's Government could see its way to instruct the High Commissioner in Germany to inform the Government of the Federal German Republic once again of its sympathetic concern to see an early and honourable settlement such as would accord with Germany's obvious moral obligations.[1]

142

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W83 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/8 :נוסח יוצא

[Washington] 8 May 1952

After observing unanimous reaction Embassy and UN Delegation colleagues in support my position must now enter strong recommendation for our positive response on blocked accounts.[1] Strong assault by refugee-minded Senators and Gardiner's[2] remarkable defence of us on behalf State Department underline our delicate situation. Possibility we may require even another State Dep[artmen]t intervention our behalf financial matters makes it absolutely impossible we can go on without meeting their specific request on so limited a scale. Any rate I now formally report that failure respond positively and begin release accounts will (1) prejudice USA–

141

1. ראה מס' 145.

142

1. ראה מס' 137.
2. ארתור גארדינר, עוזר מיוחד לעוזר מזכיר המדינה לענייני המזרח הקרוב, דרום אסיה ואפריקה במחלקת המדינה.

Israel relations decisive points, (2) harm our position Congress, (3) render virtually impossible any further approach for help since we have taken our exploitation their sympathy to saturation point. Indeed I have instinct we are in danger, unless we move skillfully, of one of their departmental pendulum swings which usually follow their favourable actions, e.g. after Nov[ember] 29, 1947 and after our admission UN, (4) increase likelihood some UN troubles.

Recommend we demand no conditional inter-dependence Iraq on blocked accounts matters but separate action our release about million pounds' worth blocked accounts as beginning plus simultaneous request USA help us get something out of Iraq.

Hope you can have this done before you leave as would also benefit your own reception by USA Gov[ernmen]t.

Eban

143

ג. רפאל אל א. אבן (ואשינגטון)
G. Rafael to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/416/1

ניו יורק, י"ג באיר תשי"ב
8 במאי 1952

הנדון: קוריאה

בעקבות שיחתנו מאתמול ברצוני להעלות בכתב את השיקולים שהבעתי בפניך בקשר לפניית מחלקת המדינה בדבר משלוח גדוד ישראלי לקוריאה.[1]

למרות שהסיכויים לכריתת שביתת־נשק אינם נראים מזהירים לזמן הקרוב יש להניח כי המלחמה בקוריאה הגיעה למצב של קיפאון שאף אחד מהצדדים אינו מעוניין לשברו ויש להניח כי שני הצדדים ימשיכו לנקוט בעמדתם העקרונית המחייבת סיום המלחמה בקוריאה, אך מטעמים טכסיסיים ובהתחשב בבעיות בינלאומיות החורגות ממסגרת קוריאה קיימים הבדלי דעות בין הצדדים בדבר בחירת הזמן המתאים לכריתת שביתת־הנשק. נראה כי הקומוניסטים אינם ממהרים כיום לעשות את הניסיון המכריע על־ידי ויתור בעניין שבויי המלחמה וינסו למשוך את המשא־ומתן עוד זמן־מה.

בכל זאת סבורני כי יגיעו לכריתת שביתת־נשק במשך החודשים הקרובים, כי אם המשא־ומתן ייכשל עלולה המלחמה להתרחב ולהביא לידי התלקחות מלחמת עולם כללית. ארצות־הברית וגם ברית־המועצות אינן יכולות להיות מעוניינות באסון כזה.

143
1. ראה מס' 136.

בהנחה של כריתת שביתת־נשק בקוריאה ישתנה, לדעתי, יחס מדינות רבות להשתת־פות פעילה בצבא האו"ם בקוריאה. ההיסוסים שהניעו את מרבית המסרבים לשלוח צבא לקוריאה נובעים מאי־רצונם להקריב את בניהם בשדות קרב זרים ורחוקים ושלא להיות מעורבים באופן פעיל בסכסוך הענקים. אולם, עם שביתת־הנשק תשתנה התמונה. הסכ־סוך המזוין יחוסל ורצון האומות־המאוחדות להתנגד לתוקפנות ינצח ועל האומות־המאוחדות להבטיח את השלום. בנסיבות חדשות אלו אני יכול לתאר לעצמי כי מספר רב יותר של מדינות תגלינה נכונות לשלוח כוחות לחיל־המצב של או"ם בקוריאה ואני מוכן להרחיק־לכת עד כדי כך ולחזות יחידות של מדינות אסיה והמזרח־התיכון משת־פות פעולה עם האומות־המאוחדות בקוריאה.

הזכרת אמש את היתרונות הנובעים בשבילנו ממשלוח צבא לקוריאה, כפי שמנה בפניך מר היקרסון. אלה יתרונות מפתים ובמידה רבה גם משכנעים, אך יש לזכור כי יזכה בהם רק זה שיקדים לבוא. מתוך השיקול של הצורך בהתבצרותנו הלאומית והבינל־אומית הייתי מחייב הסכמת ישראל למשלוח יחידת צבא ישראלי לקוריאה להשתתפות בחיל־המצב של האו"ם אחר כריתת שביתת־נשק. אין ביכולתי לדון באיזו מידה הדבר ניתן מבחינת המצב הפנימי בארץ. הציבור הישראלי הועמד במבחנים קשים ומזעזעים יותר והמשיך לתמוך בממשלה. על־כן, הרבה תלוי באופן הסברת צעד זה.

בעקבות שיחתך עם מר היקרסון אני מגיע להצעה נועזת. הוא הדגיש את היתרונות הרבים מהם תיהנה ישראל על השתתפותה בקוריאה. יש לתת לדבר ביטוי מעשי במושב השביעי של העצרת. בשנה זו יתפנה מקומה של תורכיה במועצת הביטחון ולבנון מועמדת. אם נסכים למשלוח צבא לקוריאה עלינו לבוא בדברים עם ממשלת ארצות־הברית כדי שתתמוך בישראל בבחירתה למועצת הביטחון. אמרתי כי זוהי הצעה נועזת, אך אנו חיים כיום בתקופה של שינוי ערכין במזרח התיכון וייתכן כי לא יעבור זמן רב וארצות־הברית ובריטניה תגענה למסקנה כי אין סיכויים לרתום את ארצות ערב למערכת ביטחון של המערב. ארצות־הברית אינן יכולות להרשות קיום חלל בטחוני באזור חיוני זה ועל־כן עליהן לחשוב על צירופים חדשים בהם עלולה ישראל לתפוס מעמד מרכזי. אם המחשבה המדינית והצבאית של ארצות־הברית בשאלות ברית תפנה לכיוון החדש, ישנה אפשרות שדבר זה יתבטא גם בבחירה למועצת הביטחון. אין קושי להוכיח כי אפילו לפי פירוש המגילה אין לבנון מסוגלת לשבת במועצת הביטחון כי אין ביכולתה לתרום לשמירת השלום והביטחון הבינלאומי. לבנון תייצג במועצת הביט־חון את החבר הערבי שהוא הגורם העקשני ביותר לקיום אי־יציבות במזרח־התיכון וסי־רוב מדינות ערב לשתף פעולה עם המערב במערכת ביטחון אזורי.

אני מביא בפניך מחשבות אלו במגמה לתרום לבירור השאלה שהתעוררה עם פניית מחלקת המדינה.[2]

בברכה,

ג. ר.

ג. רפאל

2. אבן השיב כי הוא "מזדהה לחלוטין" עם דעותיו של רפאל, וגם הוא חושש כי לא יעלה בידי ישראל להביא להגדלת הסיוע הדרוש לה בלי לחולל מפנה משמעותי במדינות החוץ שלה. גם הוא מצדד בחברות במועצת־הביטחון ואינו חושש שבחברות הזאת כרוך הפסד כלשהו השקול כנגד היתרונות המרובים. לדעתו יש לחתור לחברות במועצת־הביטחון ב־1954 ואין הוא חושב כי הסיכויים להיבחר למועצה באותה שנה קטנים מן הסיכויים להיבחר עתה למועצה הכלכלית והחברתית של האו"ם. (ראה אבן אל רפאל, 2.6.1952, 130.02/2404/12.)

144

שיחת מ. שרת — מ. דייוויס (בתל אביב, ב־2 במאי 1952)
Meeting: M. Sharett - M. Davis (Tel Aviv, 2 May 1952)

דין־וחשבון: 93.08/357/41

[תל אביב] י"ג באיר תשי"ב
8 במאי 1952

כמוס

נכחו גם מר קומיי ומר בנדור.

השר סיפר לשגריר, שייתכן והוא יסע לארצות־הברית במחצית השנייה של חודש מאי, ומשום כך לא יהיה בארץ בשעת ביקורו של ביירוד. הוא מקווה לראותו בשוב ביירוד לארצות־הברית.[1]

2. מר דייוויס הודיע שעשר דקות לפני בואו נתקבלו תשובות מחלקת המדינה לתי־קונים בהסכם לסיוע כלכלי (סעיף 203).

3. השר מסר על המצב הכספי של המדינה, שהביא לשיגור ד"ר יוסף לארצות־הברית כשבידיו ייפוי־כוח להחליט יחד עם הגב' מאירסון ושגריר ישראל בארצות־הברית על הצעדים שיש לנקוט בהם על־מנת למנוע הפסקת התשלומים המגיעים מישראל לבנקים שונים בארצות־הברית. (השר אמר שהיה ברעתו למסור את הדברים האלה למר דייוויס בשעה שביקר אצלו ביקור־חולים שבוע לפני־כן, אך נמנע מלדבר על עניינים מעשיים בראותו שהשגריר עדיין חלש.)

השר הסביר שד"ר יוסף וחבריו הגיעו לידי ההחלטה שיש צורך לגייס למטרת תשלום החובות המידיים את כל הכסף שאפשר להשיג. הוא "החרים" את כספי האגרות ואת כספי המגבית ואף פעל במהירות, כפי שהיה נחוץ, על־מנת להשיג את הסכמת ממשלת ארצות־הברית לשחרור כספי ההענקה שנותרו.

השר אמר, שהמשברים באים תכופים מכיוון שיש מעין גירעון קבוע בין הכנסותינו והוצאותינו. הנה ביקשנו הענקה של 150 מיליון דולר אשתקד וקיבלנו 65. השנה הראינו שאנו זקוקים ל־126 מיליון דולר בשביל צורכינו המינימליים ונקבל, אם הכול ילך למישרין בקונגרס, סכום בין 60 ל־80 מיליון דולר. לא עלה בידינו למלא את החסר בין מה שביקשנו לבין מה שקיבלנו. אין הוא מתאונן חס וחלילה על הסכום שניתן אשתקד, או על הסכום שיינתן השנה. הממשלה מעריכה מאוד את שיעור הסיוע הכלכלי הניתן על־ידי ארצות־הברית לישראל. אולם לו יכולנו פעם למצוא אפשרות למלא את החלל — אין ספק שיכולנו לנהל את ענייננו הכספים בלי פחד מפני משברים תכופים.

הממשלה כבר עוסקת בקיצוצים בהוצאות ובקביעת דרכים לריכוז כל מטבע־החוץ וניצולו היעיל. בשובו של ד"ר יוסף מארצות־הברית תברר הממשלה את המצב בירור יסודי ויש להניח שנתייעץ עם השגריר ועם ממשלתו על הדרכים למנוע משברים בעתיד.

144
1. על ביקורו של ביירוד בישראל, ראה מס' 172.

בסוף דבריו עמד השר על הצורך בחתימה מהירה על ההסכם לפי סעיף 203, על־מנת לשחרר את כספי הסיוע הכלכלי.

השר אמר, שהוא מבין שהשגריר ומר מקדניאל יהיו מאוכזבים מביטול התכניות לני־צול כספי הסיוע הכלכלי ואף ממשלת ישראל מצטערת על ביטולן. יש לחשוש, שביטול התכניות יקשה מאוד על משרדי ממשלה שונים בפעולותיהם בזמן הקרוב. אולם המצב היה כזה שאי אפשר היה לפעול אחרת מכפי שפעל ד"ר יוסף.

השגריר הודה לשר על הסבריו. הביע את צערו שלא היה אותו שיתוף־הפעולה הפעם, כמו שהיה במשבר בסתיו אשתקד. הוא אמנם מבין שהיה צורך הפעם בפעולה מהירה. הוא אמר שאף־על־פי שהם מצטערים על ביטול התכניות, אין להגזים בהשפעתם של רגשות אישיים. הוא יכול להבטיח שהרגשות האישיים לא ישפיעו על המלצותיהם או פעולותיהם.

4. השגריר עורר את שאלת הסכם הגבול בין ישראל לירדן.[2] הביע את תקוותו שממשלת ישראל תחדש את ההסכם. כל הסכם טוב מהיעדר הסכם. גם נציגות ארצות־הברית בירדן בדעה שכדאי לחדש את ההסכם.

השר אמר, שגם ממשלת ישראל מעוניינת בקיום הסכם הגבול עם ירדן.

מר בנדור הצביע על כך שאנשינו אינם מרוצים מדרך ביצוע ההסכם על־ידי שלטו־נות ירדן.

5. השגריר שאל מה המצב בחולה, ואם מפעילים את הסכר.[3] יש לו יסוד להאמין, שהסורים מוכנים לנהל משא־ומתן ישיר אתנו על הפעלת הסכר בצורה שלא תביא נזק לתעלות ההשקאה שלהם ולגידולים. נאמר לו ממקור מוסמך, שנציגינו בוועדת שביתת־הנשק מסרבים לשאת ולתת עם הסורים בעניין זה מחשש פן זה יפגע בזכויות הטריטו־ריאליות של ישראל.

השר אמר שהוא שמח לשמוע על נכונות הסורים לנהל משא־ומתן ישיר אתנו. יתע־ניין לדעת מה היה.

בברכה,

ש. בנדור

2. ראה מס' 128.
3. הכוונה למחלוקת בדבר בנייתו של סכר על הירדן, בגזרה המרכזית של האזור המפורז. הסורים התנו את הפעלת הסכר בכך שלא ייגרם נזק לשטחי החקלאות שלהם בעמק הבטייחה. לעניין זה ראה א. שלו, שיתוף־פעולה בצל עימות, עמ' 198.

145

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

Coded Tel. LI569 מברק מוצפן
Inc.:130.09/2319/1 :נוסח נכנס

London, 9 May 1952

Roberts, Under-secretary State, German Finance Dep[artmen]t, whom saw Wednesday, handed him *aide-mémoire*[1] asking British intervention Bonn in favour *Shilumim* [reparations], invited me today to say that instructions had been sent to Kirkpatrick[2] to express their "sympathetic concern early and honourable settlement as would accord with Germany's obvious moral obligations". This is verbatim from our *aide-mémoire*. Roberts added effect instruction depended similar instructions to McCloy from State Dep[artmen]t which he believed sent. He stressed they not insisting French participation. I expressed our sincere appreciation their friendly gesture. At end short interview he said they would prefer London con[ference] not discuss *Shilumim* and had so informed Sir George Rendel.[3] He hoped we thought likewise on which I gladly reassured him.

Aide-mémoire in bag. Please inform Goldmann, Josephthal, Landauer. Have informed Washington, Paris.

Keren

146

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

130.02/2418/20 :טיוטה

[תל אביב, 11 במאי 1952]

בדו"ח שיחתך עם נציגי שלוש המעצמות המערביות במועצת הביטחון בשאלת המעבר בתעלת סואץ[1] מצאתי דברים שמהם ניתן להסיק כי הנחתך היא כי אין המצרים מניחים לעבור בתעלה לשום מטען המיועד לישראל.

145

1. ראה מס' 141.
2. סר אייבון קירקפטריק, הנציב העליון של בריטניה בגרמניה.
3. סר ג'ורג' רנדל, דיפלומט בריטי, ראש המשלחת הבריטית ויושב־ראש הוועידה לחובות החוץ של גרמניה שהתקיימה בלונדון.

146

1. ראה מס' 113.

אם באמת זוהי הנחתך, הריהי מוטעית.

המצב הוא, כי מטענים מסחריים רגילים המיועדים לישראל עוברים כיום בתעלת סואץ ומגיעים לנמלי הארץ. אמנם לפעמים נבדק המטען ושלטונות המכס המצרים רושמים לפניהם את שם האונייה שהובילה מטען לישראל. אולם כל עוד קיימת ההגבלה על משלוח חומרי מלחמה — אשר גם אנו מקיימים אותה הדדית בנמלינו — לא נוכל למחות נגד נוהג זה. על־כל־פנים, זה מכבר לא הגיעה לאוזנינו תלונה על עיכוב מטען מסחרי שלנו בתעלת סואץ או על איזו הטרדה יתרה שנגרמה לאונייה שהובילה מטען כזה.

לפיכך, חוששני כי הצעתך בסעיף ב׳ — להעמיד את המצרים במבחן על־ידי משלוח מטען באונייה זרה — לא קלעה למטרה.

אשר להצעה בדבר משלוח אונייה תחת דגלנו, הריהי עומדת אצלנו על הפרק זה מכבר ואין ביצועה תלוי לדעתי בהידברות בינינו לבין המעצמות, אם כי ראוי לנו להודיע להן על כך מראש.

נתקבלה פעם החלטה לעשות זאת, אבל ההכנות נתמשכו, ובינתיים פרץ הסכסוך האנגלי–מצרי. בימים שהאנגלים שלטו בהם שלטון בלי מצרים בתעלה לא היה טעם לעשות את הניסיון, יען מצד אחד לא היה בו משום העמדת המצרים במבחן, אלא להיפך, היה מתקבל הרושם כי אנו מנצלים את שעת הכושר להגניב בשעת חירום דבר אשר נבצר מאתנו לעשותו בימים כתיקונם; מצד שני, היה במעשה כזה משום הכבדה על הבריטים, שלא היינו מעוניינים בה.

עתה שהחיים באזור התעלה חזרו למסלולם הרגיל עלינו לחדש את הטיפול בתכנית זו. אקווה כי המחסור הקטלני במטבע זר, המשתק אצלנו כמה פעולות חיוניות, לא יחבל גם בה.

אם נצליח לשלוח אונייה ישראלית, הרי החידוש שבדבר לא יהיה במטען שהיא תוביל, אלא בדגל שהיא תשא. אכן זה יהיה ניסיון חדש, שיעמיד מבחינה זו את המצרים במבחן.

אולם עוקצה העיקרי של הבעיה נעוץ בתובלת הדלק. המצרים טוענים כי נפט הוא חומר מלחמה. לאחר שבעיית תובלת הנפט מילאה תפקיד מרכזי בפרשת דיוני מועצת הביטחון, מוצדקת עמדתנו המפרשת את ההחלטה כמחייבת את המצרים לא להפריע למעבר אוניות נפט.

בעניין זה עלינו לגייס כל הלחץ האפשרי כלפי המעצמות. לנו לעצמנו אין אוניות דלק וספק אם נוכל להשיג אוניית דלק איזו שהיא — גם אם נשיג את המטבע לשלם בעדה — בלי הסכמת אנגליה או ארצות־הברית. כאן אנו נתקלים בסירובה המפורש של אנגליה ״להרחיב את תחום הסכסוך עם מצרים״ ובעמדתה ההססנית של אמריקה. מטרתנו בשלב זה צריכה להיות להביא לפחות את ארצות־הברית לידי נקיטת עמדה ברורה.

147

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מקור: 130.11/2513/3

[תל אביב] ט"ז באיר תשי"ב
11 במאי 1952

כשעמדתי לצאת מהמסיבה שנערכה בצירות הצ'כוסלובקית ביום ה' שעבר[1] קראתי אלי את ברטושק[2] ואמרתי לו: "אמור לממשלתך כי ישחררו את אורן. יסירו־נא כתם זה מעל יחסי ישראל וצ'כוסלובקיה. אין העניין שווה בנזק שהוא גורם."

ברטושק ענה, כי הוא יודע היטב והודיע לממשלתו כי מעצרו של אורן עשה רושם קשה מאוד על הציבור שלנו.

הוספתי ואמרתי כי אף־על־פי שאורן הוא ממתנגדי במדיניות אני מכירו היטב ויודע כי הוא מסוגל להפליט דיבורים בלתי־שקולים. איזה מעשה עוין כלפי הקהיליה הצ'כוס־לובקית יכול להיות בדיבורים גרידא?

ברטושק ענה, כי אין הוא מעלה על הדעת כי אדם ייאסר אך ורק בגלל דיבורים. ודאי היה כאן דבר עבירה יותר חמור.

אמרתי כי אני משוכנע כי כל מה שיכול היה אורן לעשות בהיותו בצ'כוסלובקיה הרי זה רק לדבר, וגם זאת לא בפומבי.

ברטושק אמר כי הוא ימסור את דברי לממשלתו.

הנני שוקל בדעתי אם לא כדאי לי לפנות אישית לשירוקי[3] בעניינו של אורן במקרה אם יעברו עוד כמה שבועות ללא תשובה.

משה שרת

148

מ. קומיי אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Comay to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW290 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 12 May 1952

Secret

Message Churchill–Weizmann conveying rejection Dollik [David Horowitz]'s second request oil loan adds,[1] "We are anxious to do all that

147

1. לרגל החג הלאומי של צ'כוסלובקיה – ראה מס' 140.
2. אלואיס ברטושק, מיופה־כוח זמני של צ'כוסלובקיה בישראל.
3. וילם שירוקי, שר החוץ של צ'כוסלובקיה.

148

1. ראה מס' 108.

may lie within our power to help you. In particular if you cannot so arrange your expenditure as to pay for your oil in United States dollars other than those received as grant-in-aid we would suggest that you should with our support again approach the United States Government for permission to use grant-in-aid for this purpose. We should also be ready to support you in any approach you may find it necessary to make to the United States Government for further assistance to tide you over your present difficulties. Please let me know of any steps you would like me to take in connection with these suggestions." This generous offer simply means they will help us raise dollars to pay Shell which otherwise cuts off supplies end this month. Since this 65 percent our oil consumption implications disastrous. Assuming fresh approach must now be made US Gov[ernmen]t what could we lose by accepting proffered British backing? This is preliminary query pending decisions *Memisrael* [Government of Israel] on urgent steps to meet this crisis.

Comay

149

א. אבן אל מ. שרת (תל אביב) ומשלחת ישראל לשיחות השילומים (לונדון)
A. Eban to M. Sharett (Tel Aviv) and the Israel Delegation to the Reparations Negotiations (London)

Coded Tel. WTE10 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/8 נוסח יוצא:

[Washington] 12 May 1952

Immediate

President has written Blaustein:[1] (1) Secretary State has advised him against public statement *Shilumim* [Reparations] this stage. (2) USA has repeatedly and especially in recent weeks informed Germany USA would be deeply gratified by early satisfactory settlement Israel and non-Israel Jewish claims. USA believes this to be definite moral obligation. (3) USA Government has recently informed Israel Ambassador Washington and representatives non-Israel Jewish groups in response their representations of its deep concern for success current negotiations. (4) USA realizes any German undertaking to be significant must be within German capacity payment.

Above are Truman's own words as conveyed to me telephonically by Blaustein. Suggest our people reveal to Boehm our knowledge points two and three above, as refutation his allegation allies basically against us. Have informed *Mishlachat* [Delegation].[2]

Eban

149

1. ראה מס' 132.
2. במברק נוסף דיווח אבן על שיחה שהיתה לו עם ברטון ברי, סגן עוזר מזכיר המדינה לענייני המזרח הקרוב, דרום אסיה ואפריקה, בעניין השילומים. ברי מסר כי מחלקת המדינה תבהיר לגרמנים שהשעה הקריטית הגיעה. (ראה מברק אל מחלקת ארצות־הברית, W59, 12.5.1952, 93.01/2208/8).

150

הסכם בין ישראל וממלכת ירדן[1]
Agreement between Israel and the Hashemite Kingdom of Jordan

Copy: 130.16/2949/2 :העתק

Mandelbaum Gate, 13 May 1952

Agreement on Measures to Curb Infiltration

1. Local commanders will continue to meet in the places and times agreed upon.

2. Information will be exchanged with regard to stolen property, infiltrators and matters which will bring about a better condition of peace and quietness along the Demarcation Line.

3. Incidents which occur along the Demarcation Line will be dealt with and settled by the Local Commanders as far as possible. In the cases in which Local Commanders fail to come to a settlement, this will be reported to the respective Senior Members with all the information collected.

4. Infiltrators handed over by one side to the other will be tried and information as to the sentences passed on them will be communicated to the first side.

5. All stolen property will be returned immediately should any thefts occur. This would be done without waiting for anything to be handed over by the other side in return.

6. All flocks which might be taken after being found grazing on the wrong side of the line will be returned immediately, minus 2 per cent (part of a beast to count as a whole beast) and immediate payment would be made for any damage the flock may have caused. The rates previously agreed upon will remain in force.

7. The provisions of this agreement will remain in force unless either party gives two weeks notice to the other of its intention to abolish it.

For HJK:	For Israel:
Ahmad Tuqan	(Shaoul Ramati, Sgan-Alouf)
(-) Ahmad Bey Tuqan	(-) Lt.-Col. Shaoul Ramati

Witnessed for United Nations:
by (-)
Colonel Bennett L. de Ridder, D.S.O.

150

1. ראה הערת־עורך בעמ' 67–68, מס' 128.

151

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2319/1

לונדון, 13 במאי 1952

לשר, נחום [גולדמן], גיורא [יוספטל]. מדוחותיו היומיים של בארו מסכמים: (א) אם כי עובדים בבון לקראת ההצעה אין שום ביטחון שההחלטה תיפול השבוע ולכן גם לא ברור עדיין מתי תוכל להתקיים שיחת נחום, גיורא, אלף [אדנאואר]. זאת גם תשובה למברק 752 של השר.[1] (ב) שנער יטלפן מחר לאבס וישאל אם הפגישה שנקבעה ליום חמישי, ראו במברקנו [–],[2] תתקיים כפי שנקבע למען בירור הצעתם. התשובה תאפשר לנו לדעת איפה אנו עומדים. אם התשובה תהיה שלילית או מתחמקת יבטל שנער הפגישה ויציע פגישה אתו לכשיגיע ללונדון. (ג) העבודה בשטח הסחורות הסתכמה באופן משביע למדי אבל בארו בסך־הכל ספקני לגבי גובה ההצעה הראשונה שתבוא ולגבי קרבת יום ההחלטה אצלם. המגמה לסחוב הדברים נעזרת על־ידי בעיותיהם הכלל־יות המעסיקות האנשים. (ד) מאחר שברור למדי שהפגישה עם אלף לא תתקיים לפני יום ב׳ לכל המוקדם הננו מציעים שנחום וגיורא יבואו ללונדון במקום לפאריס לשם התייעצות שבה יהיו נוכחים גם בארו ויוסלה [יוסף רוזנזאפט]. (ה) אנשי שילוח[3] מנבאים דחייה יותר ארוכה.[4]

המשלחת

151

1. לא נמצא.
2. מספר המברק לא ברור במקור, אך הכוונה ככל הנראה למברקו של אבנר אל משרד החוץ, 7.5.1952, (130.09/2319/1), שעל־פיו נקבעה פגישה עם אבס בבון ב־15 במאי.
3. אנשי מחלקת החקר במשרד החוץ; ראה מברק "הראל־צפנת" אל משרד החוץ, LI573, 13.5.1952, 130.09/2319/1.
4. ראה מס׳ 156.

152

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W114 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/8 :נוסח יוצא

[Washington] 15 May 1952

Response of Hickerson and Co. to blocked accounts very positive.[1] He stated twice our counter-request for American good offices on Israel accounts in Iraq was "very reasonable" but will send formal reply. Waller, Ludlow, added process release Arab account would take long long time, thus they not disturbed if we see our way only to consider million pounds this stage. Concluding it was agreed I formalize our position in *aide-mémoire* to Hickerson for transmission PCC [Palestine Conciliation Commission] and latter's subsequent action.[2] Will cable you draft before submission.

Very worth while we find out exactly how much there is in frozen bank accounts Iraq since we are handicapped by pitting unknown commitment against known one. USA could easily reply they have no adequate information on which to act in Baghdad.

[.....].[3]

Eban

153

ג׳. מ. ברנקסל אל ו. איתן
J.M. Berncastle to W. Eytan

Copy: 130.20/2490/10 :העתק

Jerusalem, 15 May 1952

Dear Dr. Eytan,

At the series of meetings which it held recently in New York, the Conciliation Commission considered the reaffirmation by the Delegation of Israel at the Paris Conference on 14 November 1951 that Israel was ready to con-

152

1. ראה מס׳ 137, 142.
2. ראה מס׳ 177.
3. המשפט האחרון, שעוסק בתגובת העיתונות לפרשת החשבונות החסומים, משובש, ולא הודפס כאן. דין־וחשבון שלם מן השיחה בתיק 93.03/3061/8.

tribute to the settlement of the question of compensation for Arab property abandoned in its territory; and the Delegation's suggestion that concrete discussions on the question of evaluation should be held immediately with the Commission or with any other United Nations body designated for the purpose.[1]

At its meeting on 28 April, 1952, the Commission instructed me to undertake such discussions in my capacity of land specialist member of the Commission's Refugee Office, and to proceed to Jerusalem and make contact with the competent authorities as soon as practicable. The Chairman of the Commission informed the Israel Delegation to the United Nations of this decision.

I have now established my office at the Commission's headquarters in Jerusalem and am at the disposal of your Ministry to begin discussions whenever you may find it convenient.

I should be grateful if you would indicate a date and time when I might call upon your Ministry to present my credentials in person and for a preliminary conversation.

Please accept the assurances of my highest consideration and believe me

Yours sincerely,

(-)
J.M. Berncastle

154

איגרת ממשרד החוץ של צ׳כוסלובקיה אל צירות ישראל בפראג
Note from the Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs to the Israel Legation in Prague

Unofficial translation from Czech: 130.11/2513/3 :תרגום לא רשמי מצ׳כית

Praha, le 16 mai 1952

Se référant aux notes de la Légation d'Israël No PR-345/2234 en date du 24 mars 1952 edt No PR-345/2371 en date du 26 mars 1952,[1] le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur de lui faire savoir qu'il ne peut être d'accord avec le point de vue adopté par la Légation au sujet de l'arrestation des résidents israéliens Monsieur Shimeon Orenstein et Monsieur Mordecaie Oren, exprimé dans ces Notes.

153
1. ראה מס׳ 123 והערה 2 שם.

154
1. האיגרות האלה, וכן האיגרות המצוינות להלן, בתיק 130.11/2513/3.

Le Ministère croit devoir opportun d'attirer l'attention de la Légation sur le fait que le droit de juger des actes, punissables aux termes des lois tchécoslovaques, et commis par des ressortissants étrangers sur le territoire de la République Tchécoslovaque, appartient exclusivement aux autorités tchécoslovaques compétentes.

Le Ministère rappelle en même temps, à nouveau que les deux résidents israéliens sus-nommés sont en détention préventive dont l'instruction n'est pas, jusqu'à présent, achevée et, qu'en conséquence, les délits commis par les sus-nommés, ne peuvent être spécifié plus précisément.

Les raisons de leur arrestation ont été communiquées à la Légation par les notes du Ministère No 105.480/52-AO-3 en date du 20 février 1952 et No 109.314/52-AO/3 en date du 20 mars 1952. Aux termes des règlements tchécoslovaques en vigueur aucune autorisation de visiter les deux résidents sus-nommés ne peut etre accordée au représentants de la Légation dans l'état actuel de la procédure.

Le Ministère des Affaires Etrangères saisit cette occasion pour renouveler à la Légation d'Israël les assurances de sa haute considération.

155

א. אבן אל ש. בנדור
A. Eban to Sh. Bendor

מקור: 130.20/2491/2

ואשינגטון, כ"ד באיר תשי"ב
19 במאי 1952

הנדון: ירושלים (מכתבך מיום 11 במאי)[1]

שמחתי שמחה נאמנה על החלטת הממשלה להתקדם שלב נוסף בהעברת משרד החוץ ירושלימה. ניתנו לנו שנתיים של היסח־דעת מצד או"ם בבעיה זו — ומצווה עלינו לנצל ככל האפשר את השהות הזאת, מי יודע אם תאריך ימים.

יש רק להצטער על אשר לא הספקנו להעמיד את משרד החוץ האמריקאי בקשר עם התהוות ההחלטה. ממשלת ארצות־הברית שיתפה פעולה אתנו בארבעה שלבים מכריעים של מערכת ירושלים: בהתנגדות להחלטת הבינאום בעצרת 1949; בתחבולו־תינו לסכל את המזימה בישיבת מועצת הנאמנות בראשית 1950; בדחיית ההצעה הבל־

155

1. בנדור דיווח על התייעצות במשרד החוץ בעניין העברת המשרד לירושלים שנסבה בעיקר על השאלה האם רצוי, כדאי או הכרחי לעבור לפני תחילת עצרת האו"ם בסתיו. הדעות נחלקו. היו מי שטענו שיש להעמיד את העצרת בפני עובדה קיימת, ואילו אחרים טענו כי עובדת המעבר לא תשפיע על החלטת העצרת והחלטה שלילית צפויה ממילא. ההחלטה נפלה בממשלה, וזו החליטה על מעבר בתוך זמן קצר. (תיק 130.20/2491/2.)

גית בעצרת 1950; ובמניעת הדיון בנושא הזה בעצרת 2–1951. מחלקת המדינה רשאית, אפוא, לחשוב כי זוהי מערכה משותפת שלה ושלנו, התובעת תיאום מלא בכל שלביה. את התגובה הקרירה שנתקלנו בה כאן[2] אני מייחס יותר להזנחתנו זאת – שהיתה אולי בלתי־נמנעת בנסיבות קבלת ההחלטה – מאשר לעצם הקו המדיני שהמשכנו בהגשמתו.

בברכה,

אבא אבן

156

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל א. אבן (ואשינגטון)
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to A. Eban (Washington)

Coded Tel. EW16 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/9 :נוסח נכנס

London, 19 May 1952

Eban urgent. Shinnar meeting Abs this afternoon as agreed.[1] Assumption that latter will submit framework of proposal, but absolutely reliable inside sources inform Cabinet has not made fixed decision but authorized him make following non-committal proposal in his own name as it were in order sound out reaction: 100 million mark per year, that is 25 million dollar, without saying for how many years. This obviously utterly unacceptable even as basis further discussions but indicates which magnitude wind is blowing. Shinnar will reject on spot and cut discussion short saying it is *chutzpah* [insolence] bring us such ideas for consideration. Cabling you before actual meeting since we aware Acheson leaving for Europe any day now and it is essential you get on to him at once inform him of totally unsatisfactory nature [order] of magnitude which in mind German Cabinet and put to us as fairly official *ballon d'essai* and request his intervention with Aden[auer] when they meet drawing attention to Jewish world reaction if such proposals really offered. Shall phone you tonight after meeting with Abs to confirm above information but you can already make arrangements catch Acheson. Know this is tall order but *ein brera* [there is no other choice]. Please consider whether Jewish papers should already

2. מחלקת המדינה הגיבה מיד תגובה שלילית על החלטת ההעברה. באורח לא־רשמי נאמר, כי "עמדת ארצות־הברית ידועה, אך היא תפעל רק בתיאום עם שאר המדינות", והוסיפו כי "שרת עלול למצוא את עצמו בודד בירושלים". (ראה מברק שגרירות ישראל בוואשינגטון אל מחלקת ארצות־הברית, WNT39, 6.5.1952, 93.01/2208/8.)

156

1. ראה מס' 151.

now start row basis leakage or better hold public horse till contractual and E[uropean] D[efence] C[ommunity] signed and boards cleared for our affair.

For your own information we cannot take less than 75 to 100 million dollars per year of which 15 to 25 cash currency. If they do not wish fix final amount now we prepared discuss first amounts for say first three years.[2]

Mishlachat [Delegation]

157

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל א. אבן (ואשינגטון)
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן EWA17
נוסח נכנס: 93.01/2208/9

[לונדון] 19 במאי 1952

דחוף לאבן. לשם ביטחון הנה נוסף על שיחה טלפונית תוכן שיחת אבס–שנער. (א) אין להם לעת־עתה הצעה רשמית מחייבת כי טרם ידועים להם הסיכויים של תשלומיהם [–] לנושי לונדון וכדומה והוא בא לשיחה כדי לברר בשם הקנצלר, בהתבססו על החלטת ממשלת ישראל שהמשא־ומתן יימשך רק על יסוד הצעה גרמנית מתקבלת על הדעת, מה היא הצעה מתקבלת על דעתנו והוא מבקש תשובה על כך.

(ב) במידה שהוא יכול לומר משהו, הרי בשטח הסחורות טרם נגמרו בירורי המומחים ולדעתו כל סחורה שווה למטבע־חוץ. אולם הוא חושב על סחורות בגובה של 100 מיליון מרק, חוזר מרק, לשנה.

(ג) הוא חזר על הצעתו הקודמת שיעביר לרשותנו בדולרים כל מה שיקבל מארצות־הברית בתור מלווה או בתור החזרת רכושם המוקפא או על־ידי דחיית התשלומים על חשבון חוב העזרה הכלכלית.

(ד) הוא יהיה מוכן להגדיל תיכף מכסת הסחורות עד כפליים עד שתוודענה תוצאות המשא־ומתן שלו עם אמריקה בנידון זה. אם התוצאה תהיה חיובית יעביר מה שישיג בצורת דולרים ואם לא תישאר התוספת בסחורות.

(ה) שנער דחה בהרחבה ובחריפות בסיס לוויכוח, התריע על הריסת מכתב אלף [אדנ־אואר] אשתקד ועל התחמקות מלתת הצעה הוגנת. אמרנו פעמים רבות מה דרישתנו שעליה לא נוותר.

(ו) אבס ענה ש־400 מליון מרק בסחורות לשנה ועוד שליש מטבע־חוץ אינה הצעה ריאלית. חזר שהנ"ל אינה הצעה ורצה לדעת מהי הצעה הוגנת לדידינו.

2. ראה מס' 157, 160.

(ז) שנער אמר שאיננו מוכנים להיות תלויים במה שהוא ישיג או לא ישיג באמריקה וכי כוח התשלום מרשה להם בהחלט לספק תביעתנו.

(ח) הוסיף שאינו יכול לקבוע סכום כולל סופי אלא מעדיף לדבר על התשלומים לשלוש השנים הראשונ[ות] ושנער הגיב שאז התשלומים צריכים להיות יותר גבוהים באופן יחסי.

(ט) לבסוף אבס אמר שהם הבטיחו הרי לתת הצעה רק ב־19 ביוני והתאריך הזה עומד. השיחה נגמרה לאחר [ש]שנער שוב סיכם תוכנה הבלתי־משביע רצון.

תוכן זה אינו משנה תוכן בקשתנו במברקנו הקודם היום.[1] מבריקים גם גלוי אינ־פורמציה מסייעת.[2]

כל העניין לידיעתך ולא לידיעת אנשי ועידת הארגונים.[3]

המשלחת

158

נ. גולדמן אל ק. אדנאואר (בון)
N. Goldmann to K. Adenauer (Bonn)

Original translation from the German: 93.04/43/10: תרגום מקורי מגרמנית[1]

London, 19 May 1952

Dear Mr. Chancellor,

It was on May 16th, immediately on my return from Israel, that I sent you a telegram from Paris wherein I expressed my deep anxiety concerning the position with regard to the negotiations between Israel and the German Federal Republic.[2] In the telegram I requested you to inform me as to when a meeting might be arranged in which you would submit to me proposals for payment to Israel. You will recall that you had spoken of letting me have such proposals on the 3rd of May, later postponing it to the 13th or 14th of May. Unfortunately I received no reply to my telegram.

To-day, however, a meeting took place between Herr Abs and Messrs. Shinnar and Keren, representatives of the Government of Israel.[3] Whilst

157

1. מס' 156.
2. מידע זה התייחס להתפטרותו של בהם, ראש המשלחת הגרמנית לשיחות השילומים. בהם טען כי לא הצליח להתגבר על התנגדותה של המשלחת הגרמנית לוועידת הנושים בלונדון לתת עדיפות להסדר עם ישראל על פני ההסדר עם שאר הנושים. הוא משוכנע כי הסדר חיובי עם ישראל לא היה פוגע בהצלחת השיחות בלונדון, ומצפונו אינו מניח לו להיות שותף להכשלת המשא־ומתן עם ישראל. (מברק L4934, 20.5.1952, 93.08/344/24).
3. אבן השיב שאינו מבין את המשפט האחרון הזה וכי הוא חייב לתאם את פעולותיו עם הארגונים היהודיים (מברק WS268, 20.5.1952, 93.08/344/24).

158

1. הנוסח המקורי בתיק 93.04/43/10.
2. ראה שם.
3. ראה מס' 157.

emphasizing that he was not empowered to submit official proposals, Herr Abs went on to speak of initial annual deliveries of goods amounting to the sum of one hundred million D. Marks, – a sum that might possibly be doubled on the strength of certain anticipated American measures of assistance to Germany. These measures appear to us most uncertain and problematic. Herr Abs did not give any indication as to the total sum to be paid by way of settlement of the debt. His indications seemed to ignore in all essential points the concrete proposals which had been put forward by the Israel delegation in full detail at various stages of the negotiations. Dr. Shinnar and Dr. Keren, as a matter of course, rejected these proposals instantaneously. I must repeat to you in all frankness what Dr. Shinnar told Herr Abs, namely, that his ideas are for me and my friends as utterly unexpected as they are deeply disappointing.

From all our conversations I derived the impression that you as well as the German Federal Government were seriously concerned to effect a real, if partial, *Wiedergutmachung* of at least the material results of the crimes committed against the Jews. The indications which Herr Abs gave to the representatives of the Government of Israel to-day are in contradiction to the spirit of the declaration of the German Federal Government of September 27, 1951. Even more are they in contradiction to the contents of your letter of December 6, 1951, addressed to myself, where you accepted the claim of the State of Israel to the amount of one billion dollars as the basis for negotiations.

When I come to weigh the proposals made by Herr Abs against these earlier declarations, but for which the negotiations would never have come about, I feel convinced that the Jewish world will regard them – please forgive my bluntness – as nothing but an insult. Indeed, Dr. Shinnar said so to Herr Abs on the spot. In Herr Abs' conception of the solution of the problem there appears to be no trace of the willingness to make any kind of real sacrifice for the sake of *Wiedergutmachung*. Neither the Jewish people nor world public opinion will be convinced by Herr Abs' thesis as to the German Federal Republic's severely limited capacity to pay; for the constantly rising productivity of the German economy, the ever increasing German trade running into billions of dollars, and the new legislation with regard to the *Lastenausgleich*[4] – all these cannot fail to be taken into account. A problem of such moral significance as that of *Wiedergutmachung* to the Jews cannot be solved by means of methods usually applied in commercial negotiations. What had so profoundly impressed me in my talks with you, Mr. Chancellor, and what had prompted me to recommend to Israel and to the Jewish people the initiation of negotiations with the German Federal Republic, was your conception of Germany's moral obligation to render a serious measure of *Wiedergutmachung* at least in the material sphere.

4. גרמנית – השוואת הנטל.

Despite the grievous disappointment which Herr Abs' indications have caused to us all, I cannot bring myself to forgo my conviction that you, Mr. Chancellor, will not give your blessing to such proposals. The contradiction between them and all that you told me in the course of several conversations is so extraordinary that I cannot imagine them to represent in any way your own ideas.

If, however, the order of magnitude which Herr Abs proposes for the solution of the problem does represent the official position of the German Federal Government, then the Israel Government will under no circumstances be able to continue the negotiations, and that will of course apply to the world Jewish organisations equally. The consequences of such a rupture of the negotiations, which in view of Herr Abs' indications has unfortunately become a very real possibility, are incalculable. The confidence in the honest will of the new Germany to render *Wiedergutmachung* would needs be gravely shaken in all those who had seen in you, Mr. Chancellor, the spokesman and representative of the new Germany. The violent reaction of the entire Jewish world, supported by wide non-Jewish sections of opinion which had profound sympathy with the martyrdom of the Jewish people during the Nazi period, would be inevitable and utterly justified.

At this critical hour in our negotiations I appeal to you, dear Mr. Chancellor, who have taken upon yourself to be the representative and spokesman of the idea of *Wiedergutmachung*: Guide these negotiations back to the high moral level upon which you have so far conceived them to proceed. Do not let them be degraded and endangered by methods which are usually applied to purely commercial problems. The present state of uncertainty, as well as the constant postponement of the submission of a concrete proposal which is in consonance with your letter of December 6, 1951, cannot endure any longer.

The Jewish world and Israel rightfully demand to know where they stand. I request you, therefore, to bring your full authority to bear, and to see to it that a proposal which will make it possible to resume the official negotiations at an early date, shall be submitted as rapidly as possible.

In anticipation of your reply, upon which clearly so much will depend, I remain, with sincere respect and best regards,

Yours sincerely,

Dr. Nahum Goldmann

159

תזכיר מאת ציר בריטניה בישראל
Aide-Mémoire by the British Minister to Israel

Copy: 130.02/2457/5 :העתק

[Tel Aviv] 20 May 1952

Secret

In the message which Mr. Ben-Gurion sent to Mr. Eden in December 1951[1] he said that the Israel Government would welcome a growing measure of co-operation in furthering the mutual interests of the Israel Government and Her Majesty's Government in preserving peace and resisting aggression. It was subsequently agreed between Mr. Sharett and Mr. Eden that an exploratory military mission should be sent to Israel to examine how co-operation could best be established between Israel and the United Kingdom for the effective defence of the Middle East against any aggresssion.[2] Arrangements for the despatch of this mission have now been completed and it is ready to proceed if the Israel Government agrees. I have been instructed to give the Israel Government an outline of the mission's terms of reference and at the same time to enquire whether the Israel Government is now prepared to receive the mission, and if so, what date would be convenient.

2. As the Israel Government will be aware, the task which Her Majesty's Government are setting themselves is the defence of the Middle East as a whole, and not merely of certain individual States. That task they are determined to carry out. The extent to which it will be a practical proposition will depend largely on the amount of co-operation Her Majesty's Government receive from States in the Middle East. The plans so far made for the defence of the Middle East include the defence of Israel and Her Majesty's Government consider that her integrity is essential to their strategic plans. It is not their intention merely to fight a delaying action on Israel soil, and the mission will make this clear. Her Majesty's Government assume that Israel will be prepared to assist them to the best of her ability in safeguarding vital and mutual interests. The main purpose of the mission's visit is to consider what both countries can contribute to the common cause.

3. In paragraph 4 of Mr. Ben-Gurion's message he said that to enable the Israel Government to play their part effectively it would be necessary to strengthen Israel's industrial potential, to develop means of transport

159
1. ראה כרך 6, מס' 508.
2. ראה מס' 50.

and communications (ports, airfields, roads and railways), to improve the training and equipment of her armed forces on land, sea and in the air and to provide stocks of food and fuel. Moreover, from the conversations between Mr. Ben-Gurion and General Robertson which took place in February 1951[3] Her Majesty's Government were led to understand that Mr. Ben-Gurion was anxious that Israel should play an active role in the defence of the Middle East if war broke out.

4. The mission have accordingly been instructed to discuss the possibility that Israel should play an active role on the assumption that Mr. Ben-Gurion was referring to the participation of Israel's fighting forces. The mission will also have instructions to discuss

(1) the development of transport and communications;

(2) the supply of arms and equipment, and

(3) the storage of oil.

5. The mission's terms of reference will not include the remaining points mentioned in paragraph 4 of his message by Mr. Ben-Gurion, that is to say, the strengthening of Israel's industrial potential, and the provision of stocks of food, which Her Majesty's Government, for financial reasons with which the Israel Government will be familiar, are for the present unable to consider. The mission will moreover not be empowered to discuss political or economic questions even in general terms: it is to limit itself to purely military subjects.

6. The mission will be ready to visit Israel at any date convenient to the Israel Government after the 1st June.[4]

F.E. Evans

160

א. אבן אל משרד החוץ (תל אביב)
ומשלחת ישראל לשיחות השילומים (לונדון)
A. Eban to the Ministry of Foreign Affairs (Tel Aviv) and the Israel Delegation to the Reparations Negotiations (London)

Coded Tel. WTE11 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/8 נוסח יוצא:

[Washington] 20 May 1952

Delivered urgent *Aide-mémoire* to Acheson this morning via Lewis, text follows separately.[1] Lewis, who will accompany Acheson in all German

3. ראה כרך 6, מס' 68, 72.
4. לתזכיר הזה צורף תזכיר נוסף שעניינו פרטים על חברי המשלחת הצבאית וסידורים טכניים לקראת ביקורה. ראה גם מס' 183.

160

1. ראה מס' 161.

talks, reacted as follows to my account Shinnar–Abs meeting[2] and our rejection, resentment, etc.: (1) Department agrees Abs' offer inadequate; (2) Dep[artmen]t fully supports our refusal make claim dependent on German anticipations of receipts from USA; (3) he assures us we will shortly hear from Germans in different spirit from that expressed by Abs though Dep[artmen]t professes have no knowledge exact nature this new German approach which they expect will come within week or so; (4) Dep[artmen]t advises us that Abs' proposals should not lead us to making any concrete counter-proposals; next move is up to Germans; (5) they agreed my statement Boehm–Kuester resignations[3] are impressive sign change for worse in highest German circles.

I told them of vicissitudes Adenauer–Goldmann meeting.[4] Their view is Adenauer postponements are not significant, arising principally his exceptional preoccupations though partly perhaps influenced by desire see how Abs makes out. They took note my suggestion Adenauer–Goldmann meeting offers opportunity former cancel out grave effects Abs' attitude.

They promised bring *Aide-mémoire* before Sec[retary of] State before his departure which now very imminent.

Will meet in New York with Jewish organizations tomorrow to decide on public action.

Eban

161

תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון

***Aide-mémoire* by the Ambassador of Israel in Washington**

Copy: 93.08/358/20 :העתק

[Washington] 20 May 1952

Aide-mémoire

1. On September 27, 1951, Mr. Adenauer, Chancellor of the German Federal Republic, announced in a public statement that his Government accepted responsibility for the unspeakable crimes committed against Jews in the name of the German people during the Nazi regime and that these crimes demanded material compensation. The Bundestag approved this statement by a standing vote.

2. ראה מס' 157.
3. ראה שם, הערה 2.
4. ראה מס 158.

2. On the strength of this statement and of exchange of letters between Dr. Adenauer and Jewish representatives, the Government of Israel and the Presidium of Jewish Organizations agreed, after much hesitation, to negotiate directly with the Government of the German Federal Republic. In a Note dated January 24, 1952,[1] the Secretary of State of the United States informed the Ambassador of Israel that the United States welcomed these negotiations and hoped for their successful outcome.

3. Negotiations at The Hague were broken off in April 1952 pending the receipt of a concrete and satisfactory offer from the Government of the German Federal Republic. On April 3, the Ambassador of Israel addressed a letter to the Secretary of State[2] in which he said:

"The negotiations at The Hague have now approached a crucial point. Within the next day ot two the German delegation will return from Bonn to The Hague. The answer that they will bring, especially with regard to the sum involved and the time of its payment, will determine the prospect of the Conference, whether for success or failure ....
It is the profound conviction of my Government, that an unsatisfactory reply from Bonn would mark one of the darkest events in the moral history of the human race. The situation thus arising and the climate created around all German questions would surely be far worse than if the negotiations had never begun."

4. Informal conversations have been held in London in recent days between Jewish and German representatives to explore whether a basis exists for the resumption of negotiations. In these conversations it has become plain that there is a grave danger that Germany is seeking to evade its obligations, to repudiate the spirit of Dr. Adenauer's statement of September 27, 1951, and to make utterly unacceptable proposals the inevitable result of which would be the failure of efforts to reach an agreement. Proposals which were put forward by Dr. Abs to an Israel representative on May 19, 1952,[3] envisage a yearly payment to Israel in goods of 100 million marks, to be supplemented by receipts which Germany hopes to obtain in dollars from the United States under various headings. Pending the outcome of these negotiations with the United States, Dr. Abs indicated a possibility of doubling the amount to be supplied in goods.

5. The Israel attitude is:

(a) These proposals are totally unsatisfactory and Israel will not negotiate on any such basis.

(b) The sums offered in these informal proposals bear no relation to the Israel and Jewish claims, to Germany's obligations, or to Germany's full capacity of meeting the Israel and Jewish claims.

161

1. מס' 27.
2. מס' 92.
3. ראה מס' 157.

(c) Israel cannot accept a position of making its claims dependent on Germany's success in obtaining revenues from the United States. Israel assumes that the United States will fully share this sentiment in its own behalf.

6. It is noteworthy that high German officials have become so shocked by the evasiveness of their Government that they have resigned their posts.[4] These reports reveal how remote the current attitude of the German Government is from a due acceptance of inescapable moral and material obligations.

7. The Government of the United States has assured the Government of Israel that it hopes for the success of the negotiations which were broken off at The Hague in April 1952. However, the prospect of complete failure is now very real. The Ambassador of Israel, conscious of the sympathetic attitude expressed by the Secretary of State in his several Notes, earnestly suggests that the Government of the United States inform the Chancellor of the German Federal Republic of its disappointment and concern at hearing of such proposals as those made by Dr. Abs on May 19, 1952; of its belief that Germany has an unescapable moral obligation which such proposals would in no way fulfil; and of its hope, shared by men of conscience throughout the free world, that Dr. Adenauer will immediately make honorable commitments and proposals for satisfying the claims made on behalf of the Government of Israel and the Presidium of Jewish Organizations.

8. The Ambassador of Israel believes that such representations would be in full accord with the high principles and ideals which the United States and Israel hold in common with regard to this grave and urgent problem.

4. ראה מס' 160.

162

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X826 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/4 נוסח יוצא:

New York, 21 May 1952

Will certainly take up Suez with *Sar* [Foreign Minister][1] and put following views which I hold strongly:

(1) We do not have to take notice of Mr. Allen's "concern", it is for him to hear our strong criticism of shameful Foreign Office action in condoning Egyptian piracy last eight months by evading normal Haifa oil traffic, undermining important *Moabit* [Security Council] decision. Cannot follow why you think Israel should be at all impressed by British attitude this matter which has been inept for three whole years or why we should adapt ourselves to it. Eden's contrasting attitudes before and after assuming office reveal utter frivolity UK position on Suez passage question. Suez is more an Israel than a British interest and Israel rights should not be subordinated to current negotiations Cairo except as purely temporary tactic. Note Jebb's disquieting refusal even to state to me that Anglo-Egyptian solution would be such as to give us Suez passage.

(2) Energy whereof you complain originated in your actual presence Jan[uary] when *Sar* confirmed my proposal make Powers aware our sense grievance and continuing interest without raising formally *Moabit*.

(3) In response my consequent talks Paris spurred by Comay letter[2] I received courteous reply from Acheson via Gross asking not raise *Moabit* but consult constantly with Three Powers via their UN del[egation]s.[3]

(4) On my return [Washington] DC State Dep[artmen]t friends expressed suprise we had not acted on this offer high three power consultation which is not too frequent in Israel's international life.

162

1. איתן דיווח על שיחתו של קרן עם סר רוג'ר אלן, ראש מחלקת אפריקה במשרד החוץ הבריטי. אלן מסר כי הוא מודאג לנוכח כוונתה של ישראל לשלוח דרך תעלת סואץ מיכלית דלק שמגמת פניה ישראל. מצבה של בריטניה בפרשת הסואץ עדין ביותר והוא מקווה שלא ייעשה דבר שיעורר את המחלוקת. על־פי השקפתם אין זה תפקידם של הכוחות הבריטיים בסואץ להבטיח את חופש השיט בתעלה. התערבות כזאת גם לא תשרת את האינטרסים של ישראל ולא תעלה אלא את חמתם של המצרים ואלה יגמלו לישראל מנה אחת אפיים בהזדמנות הראשונה. עד כאן דברי אלן. איתן הוסיף ואמר שבמשרד החוץ יש ספק רב בתועלת שבהעלאת עניין הסואץ בשעה הזאת, והם מופתעים מן המרץ הרב שאבן משקיע בכך, אם כי הרעיון של שיגור אונייה לישראל דרך התעלה עדיין עומד איתן. הוא הציע שאבן יתייעץ בפרשה עם שרת העומד לבוא לארצות־הברית. (מברק איתן אל אבן, Y435, 20.5.1952, 93/01/2204/5.)
2. מס' 11.
3. ראה מס' 26 והערה 4 שם.

(5) Accordingly my talk to three del[egation]s took place Apr[il] 23 in solemn formal circum[stance]s.[4] Lourie has written summary which you have circulated in *Yud Nuns* [Information to Israel Missions Abroad]. For first time we formed diplomatic union with three great powers in common front against leading Arab nation on crucial international issue. Must now ask you define which energy you find surprising whether (2) (3) or (4) above. Cannot forbear to assume you have simply forgotten evolution those steps all of which were duly reported. Am convinced that far from repining over past energy further intensified energy Suez is now imperative and is indeed touchstone of whether we matter in Near East or in UN. British refusal oil credit[5] may be good opportunity request them at least justice to bring and sell us cheap tanker oil from Gulf via Suez. If we cause no constant inconvenience Egypt this matter even diplomatically then we proclaim their right commit illegal hostile acts with impunity, confess *Moabit* resolutions binding on us optional on Arabs, and appear thoroughly abject Mideast and UN. Would see no purpose in serving UN policy not based on maximal assertion our legitimate regional rights and assiduous pursuit of Arab states down every street and alley wherever can chase them until they cease harrying us. Imagine what an inferno they would have created for us if we ignored *Moabit* order under Armistice and security provisions Charter. Allen's statement that letting this matter die is in Israel's interests is neither sincere nor true and does not deserve credence your cable implies for it. I see great danger blockade becoming sanctioned by international acquiescence and then being extended Eilat.[6]

Eban

163

ט. קולק אל ד. בן־גוריון
T. Kollek to D. Ben-Gurion

Copy: 93.08/337/2 :העתק

Washington, 21 May 1952

These are my last days in the Embassy[1] and I am endeavouring to sum up our chances of dollar income for the future, especially next year, from US government funds, and draw the conclusions in this respect from our experiences in the past.

4. מס' 113.
5. מס' 148.
6. ראה מס' 168.

163

1. טדי קולק, ציר ישראל בוואשינגטון, עמד לעזוב את תפקידו בסוף חודש מאי. מיולי – מנהל משרד ראש הממשלה.

As I have already indicated on several previous occasions, the hopes for large-scale aid are diminishing. It is impossible to make reliable predictions about the next Administration, but it is certain that foreign aid will be considerably curtailed. Whatever Administration may be in power, economic aid, especially of the balance of payment kind which we received this year and expect next year, will be the first to suffer.

There is a strong public demand to return to a Point Four program strictly of the character originally contemplated, even though of somewhat larger dimensions. This demand finds some response even among the officials dealing with Economic Aid, who consider the original philosophy of Point Four more beneficial in the long run than the constant underwriting of adverse balances of payment of foreign governments.

We have now the experience of two years of aid legislation. In the first year we were able to make very successfully use of public opinion and bring first of all the Administration to a position where by requesting $23 million they recognised the principle of Economic Aid to Israel and after that we were able to arouse sympathy in Congress which ultimately raised this amount to the final figure of $65 million.

During this last year we lost a great deal of general sympathy. In part this could not be avoided. The public is by no means turning violently against us. There still is much admiration and even goodwill. But one cannot help observing a degree of tiring of us. From a great fighting humanitarian cause, Israel has become a country which more and more is being regarded by many just as any other country. This is only natural. But beyond that, we have made many avoidable mistakes.

You have heard often enough from us about the mistakes we have made with regard to American Jewry and these have had repercussions with the general American public as well.

But more than that, one of our great mistakes from the point of view of general public opinion was made, I believe, in our treatment of the Arab question. We underestimate the active sympathy Americans have with simple human misery and with the underdog. Nobody is going to investigate thoroughly the reasons for the existence of Arab refugees. On the contrary, most people take the very simple view and blame Israel for the creation of this problem. The fact that many people who belong to the opinion-making groups of Americans, have seen the camps over the last few years, and came away convinced that "something must be done about it" has been the greatest single factor for a deterioration in the general attitude towards us. Moreover, the pro-Arab circles have recently been able to create the impression among the general newspaper reading public that Israel and the Department of State which is supporting Israel, are to blame for Arab neutrality in the East-West struggle. Of course one can easily refute this assertion, but the fact is that large sections of the public today are more impressed by the Arabs' emotional appeal than by our debating powers. Even the American Jewish Organisations are waking up to the danger of this propaganda to the general Jewish position in the States.

Nobody expects Israel to solve the Arab refugee question. But people – and not only officials of the Department of State – ask whether we are contributing our fair share towards a solution. In this respect we have to do more and use the still existent large reservoir of goodwill to publicise fully what we are doing. Comparatively little things would go far to alleviate this unfavourable impression. For instance, if we would make available actually in cash – not only on paper – the first million pounds sterling of blocked accounts unconditionally, I believe if this is well handled, it might net us several additional millions of Grant money. Anyway, we must recognise the importance of the Arab problem, analyse it and concentrate on finding at least the right answers here in the US.

If we owed last year's grant mainly to adroit handling of public opinion and Congress, this year's grant we owe mainly to our activity with the Administration in the pre-congressional period – November, December, January. Once the White House, Mutual Security Agency, the Bureau of Budget and the Department had decided on the 80 million figure, we knew we would get substantial Aid. Our present activity with Congress is nevertheless of the utmost importance as it might very well make the difference of as much as 10 million dollars as a result of our fight to avoid big cuts. But even now, unequivocal Administration support is essential. Their defence of our request in the Senate and in the House has been very effective. I do not know whether you ever met Mr. Gardiner, who is the perfect example of a man who although not particularly our friend, nevertheless carries out the policy that has been laid down from the White House through the Department and through Mutual Security Agency, and defends it to the best of his ability, and who did a remarkable job before the Congress Committees. Incidentally, in those debates before the Senate and House Committees you had the best example of the difference in the feeling towards Israel between last year and this year. People who had been comparatively good friends, who had helped us to increase our grant last time and who have a great number of Jews in their districts, nevertheless "heckled" Gardiner and others with quite some force, especially in connection with Arab refugees and whether the money would bring about permanent improvement or whether it was only a general support program.

If we have in future to rely to an increasing extent on the Administration – and any administration that would come in would be stricter than the one going out – certainly during the first year or two – let's examine where we stand with them. Here as well, we have lost, I believe, some ground because of three basic reasons.

Firstly, they have lost confidence in our ability to run our affairs. The best illustration you can find in Dr. Joseph's visit here. His basic plea was that suddenly we were in a financial crisis which the Government of Israel had not foreseen even a fortnight ahead and while the sympathy was great and produced results, such approaches do not add to prestige and confidence. But, of course, I could give you a number of similar examples during the last few months which have somewhat discredited us. Secondly, and

closely linked up with this criticism, there is another one that Israel, in particular, does not give them any information about many aspects they are interested in. They maintain that in no other country, with which they have so close relations, and to which they give aid, do they find such reluctance to tell them what is happening as in Israel, and of course they ask themselves, and us, how can we help if we do not know what is going on? Moreover, the fact that we do not tell them anything must inevitably lead them to believe that we are hiding terrible things. For instance, that we spend far too much for the army. Please understand me correctly. We might ask ourselves whether the expenditures for the army are justified and we might one day come to the conclusion that we have to curtail them because they are too large a proportion of our national resources, or because we come to a different appreciation of the military dangers. But I do not think that the figures spent today on the army would shock any American observer who is accustomed to a high percentage of Defence expenditure and who in every other country is trying to make Governments increase the defence slice of the overall budget. Only our secrecy leads them to believe that we are spending even much more than is actually the case.

Another such example of not taking them into our confidence is, of course, the well-known history of our treatment of American Military Attachés. You have probably heard of the fact that during a discussion in the Senate Foreign Relations Committee, when the whole world was under review, the only country on which the Department of Defence was unable to give full facts was Israel. They claimed to have no authoritative information whatsoever and could only give estimates (which however were favourable).

We should tell the US Embassy clearly our financial position, without holding back facts. Even if they learn of the 'muddle' we are in, our chances of receiving Aid from them would increase considerably. They would stop believing that we have something terrible to hide and could not help accepting to some extent, at least, responsibility for facts that have been fully and openly shared with them. In fact, the more we can involve them in our problems, even on a comparatively low technical administrative level, the more our chances for Aid grow. Of course their knowledge might bring about a certain amount of interference, but that is a price we shall have to pay, and the interference, if we act intelligently, could remain limited to a bearable minimum. Countries with a much stronger economy, and which at any rate do not depend on the US economically as much as we do, have seen their way clear to greater cooperation with less sensitivity.

Another and third factor held against us by the Administration is that in their opinion we behave pettily in connection with many of their requests and suggestions.

To give a few examples:

Months ago they suggested an Investment Guarantee agreement. After

all this is being done to encourage private investment in Israel (and other countries). It has taken Israel longer than any other country without exception to make up its mind, and even while writing this we have not yet accepted their suggestion which leaves us fullest control of the cases in which we might agree to put it to use and which potential investors in this country regard as extremely beneficial (for us and of course potentially beneficial to themselves). Months ago they suggested some arrangement by which they in fact would pay for the import of American books and periodicals selected by us into Israel. For months we have not been willing to give them the very same benefit Soviet Russia has anyway in this field because of its different economic structure.

A new refugee organisation PICME was organised to take over from International Refugee Organisation. Especially low contributions were fixed in order to enable us to join. Indirectly, we could draw great benefit from this Organisation because it would relieve the Jewish Agency and the Joint Distribution Committee from payments of immigrants' passages from Europe to Israel, but for months we refused to join. (These days we finally agreed to become members.)

For years now we are being asked to do something about the £5 million of blocked accounts belonging to Arab refugees. This is a very large amount for us but you just cannot imagine to what extent it would strengthen our hands if we would say that we are going to release unconditionally a first instalment which would enable us to pay up to a certain amount, let's say, £100 to every holder of an account and we could make further instalments, dependent on similar action in Iraq, and of course, our possibility to pay. Such action would strengthen us more than any other of comparable importance with regard to public opinion and in Congress and may even have an influence with regard to *Shilumim* [reparations].

In all these cases I am certain we will finally agree to accept the US stand. But please compare our ungracious way of action on all these suggestions with the comparative elasticity and pleasantness with which the US Administration reacts to our requests. Dr. Joseph's success is the best case in point.

I happen to like the Americans, but I have no particular reason to wish that they should like us, besides the desire for us to receive considerable aid in many, many respects, and we are not going about it the most efficient way. I imagine that we shall have to ask financial assistance of one form or another again within a very few weeks and I am afraid that if we do not take care first of all of keeping them fully informed about our financial situation, even if it means revealing our administrative defects, we are diminishing our own chances of obtaining this assistance.

But the basic problem is still a different one and it is the fact that Jews, the general public, the American Legislature and the Administration have lost their confidence in our efficient management of our economic affairs. They understand very well that as long as Zionism was a cause things had to be done without considering costs. If we had to stake our claim for the

Negev nobody could have been asked first to make cost-accounts of the colonisation there, and even today there are spheres where such an attitude of "damn the costs" must govern. But they have come to believe that this is the general attitude in Israel, without exception, in all spheres of economic activity and that worries them all deeply. Congress for instance abhors nothing more than a program that looks like continued relief over many years without permanent improvement and development that would finally eliminate the necessity for Aid. And here, of course, in spite of the great success of the Joseph mission,[2] this very same success contained a good bit of adverse effects for our future because it proved that we were forced to sacrifice permanent improvements in order to obtain immediate relief. (Last Sunday there was an unfortunate report in the *New York Times* about this Joseph mission which seriously jeopardizes our position in the coming floor debate.)

The basic question everybody, Jews and gentiles, put themselves and us is whether Israel is on the road to viability. If we could prove that we are, we would make great progress not only towards winning additional Aid but also towards selling many more bonds and towards opening additional sources of long-term credits that are not open to us all this time. We can prove viability at this time only by making a desperate attempt to stay within our means in spite of all hardship involved. Living within our means is in fact the shortest way of increasing them and continue and enlarge these development schemes that are so close to all our hearts.

You could of course say to me that my predictions of a collapse of our credit structure were wrong and that the "miracle" which you foresaw occurred and we were saved. Nobody could be happier than I that a fortnight ago we were not forced to declare our inability to pay, and my fears in that respect have not come true. But, in fact very little has changed. All Dr. Joseph's great efforts have not added a single dollar of *new* money to our resources. His remarkable success consisted of drawing extremely skilfully and with great persistence on future funds at this present moment, an achievement we doubted was possible. By so telescoping Israel's expected income the situation was saved for several weeks or months. But we shall be back in exactly the same position some time this summer and I only hope we shall again succeed in overcoming the difficulties.

Please consider two aspects of these recurring crises. First of all the possibility that one day we might not be as lucky as we have been on several occasions in the past, and secondly, and more important, even if we should be lucky every time and finally able to carry on until some time next year, when you expect to receive money from Germany, this living from crisis to crisis is I believe more disastrous to the vast development which our economy really needs than might be any or all of the stringent measures needed in order to avoid such crises once and for all. Incidentally, the damage done by these recurring crises to the sale of bonds is tremendous.

2. על שליחותו של דב יוסף לארצות־הברית ראה מס' 144.

There is another angle to this as well. We shall have to try and develop new ideas for aid for next year (the American budgetary year 1954, beginning July 1st 1953). In order to get any grant whatsoever during this period we shall have to start working officially the day after the elections and in fact long before that. We have relied in the past to a great degree on the sympathy of individuals in high positions, especially on the friendly feelings of the President, and we have not been disappointed. But even a very sympathetic White House, or a very friendly Administrator of the Mutual Security Agency has to act through normal government channels, and can act only within a framework of the law which is promulgated on Capitol Hill and therefore we have to think of new approaches in the administrative and diplomatic field to satisfy to the largest possible extent all those who have a say in this respect. We shall have to adopt many measures, those already indicated above and others, but we shall also have to think of an entirely new approach – in this country you call it "philosophy" – in order to attempt to obtain substantial aid of a similar size as during these two years. We shall have no choice but to stress the economic angle versus the relief angle. Whether we shall be able to work out a real economic plan through a group like the one I suggested in a previous letter to you[3] or the one mentioned by Bob Nathan,[4] or whether we should think along the lines of attracting a great deal of private investment and make that feasible by asking the US Government to guarantee full convertibility of Israel investment pounds or whether we should make use of Ambassador Locke's plan for large-scale development of the Middle East,[5] or whether we should combine these, and several other features, we have to start thinking about these aspects now in order to develop something extremely attractive, not later than early this Autumn.

All the above of course does not affect military aid or pure technical assistance.

As to Technical Assistance, the matter is well known to you. The only problem is that in spite of the small amount involved and the fact that it does not mean additional cash in our Treasury, we should show a little more interest and even enthusiasm in order to match the great enthusiasm that exists for this program in the U.S. Congress and amongst the American public in general.

With regard to Military Aid, there is very little new one can say. However, all the many things that have been said in the past have not produced any decisive steps by the Government of Israel, and therefore I am going to recapitulate.

We shall receive Military Aid only if we ask for it and press for it in a similar fashion as we have asked and pressed for Economic Aid. This can-

3. המכתב לא אותר.
4. רוברט נתן, מנהל המחלקה הכלכלית של הסוכנות היהודית בניו יורק ויועץ כלכלי לשגרירות ישראל בוואשינגטון.
5. ראה מס' 1, פסקה 10.

not be done without public knowledge in Israel as well as here, and if for one reason or another we cannot publicly request Military Aid, we should better desist from hoping for it or talking about it. The other thing we need in order to achieve Military Aid is an overall plan of what we suggest should be done over a period of years: what could be carried out during the first year of assistance; how installations constructed under this "Aid" would add to the defensive power of Israel and the region, and how they one day might form a network together with similar installations in neighbouring countries. Moreover, we must say what we ourselves are willing to contribute in raw materials, labour, etc., to the construction of such installations.

One further step that is important, although not as important as the first two mentioned, is that the American Military Attachés have to be made party to this plan and convinced of its merits. If all this would be done, I believe today, as plans for the Middle East Command are gradually receding, and these plans were the only obstacle for Military Aid to the Middle East, and the annoyance with Egyptian "neutralism" growing, that our concept of direct military assistance to individual countries in the area has a greater chance of being accepted and that we might be able to benefit from such a request to a considerable extent in the near future. If we could prove that some of these installations like roads or railways are of economic help to the country, and therefore their upkeep will not be a permanent burden to our military budget, we would very much increase our strength.

All these are plans for the not too distant future, but even until we reach that stage we shall have to overcome a great number of more immediate financial difficulties. In that respect, Joseph's presence here has helped us to clarify the situation. For the first time figures of all our obligations – Government, Banks, Jewish Agency, Funds, etc., have been put together and overall figures are giving us now a clearer picture. But full knowledge does not in itself suggest solutions. Many ideas have been put forward in this respect by Dickenstein,[6] Sugarman,[7] Sherman[8] and others, including myself. Now, with the return of Joseph, the Government will I hope take immediate steps and make decisions in order to avoid the necessity to try and find solutions under a similar pressure as recently. Nothing could be worse for our prestige, and, therefore, for our hopes for enlarged Aid in the long run than a repetition of an "unforeseen crisis" which we would have to ask the Government of the US to help us solve.[9]

6. אברהם דיקנשטיין, בנקאי, נשיא חברת אמפל להשקעות בישראל.
7. יוסף שוגרמן, איש עסקים אמריקאי, יושב־ראש בפועל בישראל של מפעל ה"בונדס" 1952.
8. מאיר שרמן, נציג כלכלי של ישראל בארצות־הברית.
9. תשובת בן־גוריון — ראה מס' 180.

164

איגרת מאת שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה
של ארצות־הברית (ואשינגטון)

Note from the Israel Ambassador in Washington
to the Secretary of State of the United States (Washington)

Copy: 93.08/344/24 :העתק

[Washington] 21 May 1952

The Ambassador of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to refer to his Note, dated April 10, 1952, in reply to the Embassy Note No. IN/7/31/11 of March 25, 1952, concerning the matter of internal restitution in the German Federal Republic.[1]

The Government of Israel, while understanding that matters connected with internal restitution have not been placed on the list of the powers reserved for the Three Western Allies after the Occupation Statute is repealed, has noted that it is intended to include in the contractual agreement specific provisions for the continuation in force of the existing restitution laws.

The Government of Israel wishes to stress once more the importance which it attaches to such specific and binding provisions in the Occupation Statute, especially in view of the disquieting tendencies inside Germany to whittle down the effect of the present restitution legislation to the prejudice of former victims of Nazi persecution.

The Government of Israel is gratified at the suggestion that contact should be established with the representative of the Government of Israel accredited to the Allied High Commission for purposes of information on the progress of negotiations on these matters between the Allied High Commission and the German Federal Government. The Government of Israel has accordingly instructed its representative in the German Federal Republic to seek such contact. It is to be hoped that the Allied High Commission will consider favorably any suggestion that the representative of the Government of Israel may make with regard to these matters, so as to ensure that the just claims of former Nazi victims for restitution and indemnification be satisfactorily dealt with and settled, even after the control of the Occupation Powers is substantially withdrawn from Germany.

164

1. ראה מס' 78 והערה 4 שם.

165

מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Comay to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW329 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 22 May 1952

Sharett, Eban. Today's press reports you intend pressing Suez Canal issue with State Dep[artmen]t.[1] Legation London now actively discussing with oil companies proposal bring tankers through Canal transship Italy for Haifa as secret arrangement. Both Kosloff and Steele, Shell rep[resentative] presently Israel, feel publicity Canal issue this moment may be detrimental. Suggest you consult London if you intend reviving issue Washington with attendant press publicity.

Comay

166

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to W. Eytan

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2319/1

לונדון, 22 במאי 1952

לאיתן, העתק לוואשינגטון. התפטרותם של באהם וקיסטר והודעותיהם הנמרצות נגד יחס הממשלה ואבס[1] וכמו־כן תגובתם החריפה של שנער וקרן בשיחה עם אבס[2] הביאו להתפתחויות דרמטיות. אדנאואר באמצע המשא־ומתן עם הנציבים בדבר ההסכם הגרמני–מערבי שוחח פעמיים עם באהם וקרא לאבס מלונדון לבוא מיד. הנציג האמריקני הודיע לנחום [גולדמן] שנתן להם על הראש כהוגן וכי הם חוזרים לדרך הנכונה. הישיבה הסופית בבון אמש החליטה לשלוח באהם לנחום לפאריס עם הצעות חדשות. הפגישה תתקיים מחר ואנשי המשלחת ישתתפו.[3] באהם הסכים לשקול מחדש התפטרותו לאור

165

1. ראה מס' 162.

166

1. ראה מס' 157, הערה 2, מס' 160.
2. ראה מס' 157.
3. ראה מס' 170.

ההתפתחויות הקרובות. אין ספק שהיתה מעין מהפכה ומפנה רציני לטובה. לעיתונות כדאי להסביר שההתפתחות היתה שלב הכרחי במאבק הפנימי בגרמניה וגרמה להחזרת העניין לפסים יותר טובים לקראת הצעה יותר טובה. המסקנה המובאת בכמה עיתונים שלאור ההתפתחות גם עלינו להפסיק המשא־ומתן מוטעית ביסודה. ההיפך הוא הנכון כי ההתפתחות סללה הדרך להמשך הרבה יותר חיובי.

תנסו להביא לשינוי סגנון העיתונות.

ואשינגטון, הודיעו לשר.

המשלחת

167

פגישת שר החוץ עם שגרירות ישראל בוואשינגטון וחברי משלחת ישראל לאומות־המאוחדות (בוואשינגטון, ב־23 במאי 1952)

Foreign Minister's Meeting with the Israel Embassy in Washington and with the Israel Delegation to the United Nations (Washington, 23 May 1952)

דין־וחשבון: 130.20/2460/6

ואשינגטון, 23 במאי 1952

סודי

נוכחים: השר, השגריר, ד. גויטיין, ט. קולק, י.ה. לוין, ח. הרצוג,
י. גלעדי, ד. גלמונד, מ. שליט, א. לוין, א. בן־חורין,
א. הרליץ, פ. אליאב, מ. שלו, פ. הרטל.

א. לוריא, ג. רפאל, י. נבו, א. הרמן, גב' הרמן, מ. טוב,
מ. פרגאי, ה. זינדר.

סדר־היום

א. הקדמה: יחסי ישראל–אמריקה (א. אבן)
ב. הסברה ודעת־קהל (י.ה. לוין, א. הרמן)
ג. סיוע כלכלי (ט. קולק)
ד. בעיות כלכליות (השקעות) (א. לוין)
ה. בעיות הביטחון — עזרה צבאית (ח. הרצוג)
ו. ישראל וערב (פ. אליאב)
ז. בזירה הבינלאומית (ג. רפאל)
ח. תשובת השר

א. יחסי ישראל–אמריקה:

א. אבן: ברצוני לפתוח בציון הבעיות שבהן נדון.

כדאי למנות את ההישגים שהושגו בפרשת יחסינו עם ארצות־הברית במשך שנה וחצי — מראשית 1951: הצלחנו להשיג את המלווה החקלאי מהבנק לייצוא וייבוא. היינו מצווים להשיג את תמיכת ארצות־הברית בכמה מעמדים בין־לאומיים. ארצות־הברית הגדירה את עמדתה לגבי הבעיות השנויות במחלוקת בינינו ובין שכנינו בעניין הפליטים. בעניין זה היה מעבר הדרגתי מרעיון ההחזרה לרעיון הקליטה. בעניין ירושלים שומרת ארצות־הברית עד היום קו של התנגדות לבינאום. בעניין סואץ נהנינו מתמיכת ארצות־הברית.

לאחר מערכה נמרצת ורבת רושם נכללנו בתכנית הסיוע הבינלאומי והוענקו לנו סכומים עצומים. לאחר שנכללנו בתכנית הסיוע היתה דאגתנו נתונה לניצול יעיל של הסיוע, גם במאמץ זה ניתנה לנו עזרה מיוחדת. מבצע שילומים, אשר הגיע לשיא התפתחותו בחודשים האחרונים, חייב אותנו לעשות מאמצים להשגת תמיכה אמריקנית. גם הדבר הזה הושג.

במשך תקופה זו התחוללו תמורות חשובות המשפיעות במישרין על עבודת השגרירות. תמורה אחת היא העלאת הקונגרס לגורם מרכזי ומכריע בעניינים העומדים ברומו של עולמנו. אנו מצווים להיות ערים לכל התפתחות בקונגרס, ויש לראות נישואים אלה בינינו לבין הקונגרס כדבר קבוע. מכאן נובעת רגישות מיוחדת לדעת־הקהל. עד לפני שנתיים היו מרבית קשרינו עם מחלקת המדינה. עתה, כתוצאה מהעתקת נקודת הכובד לעניינים כלכליים ואספקתיים הוטל עלינו לקשור קשרים גם עם יתר המשרדים הממשלתיים. יש ריבוי מפתיע פתאומי של הגורמים בהם אנו תלויים יום־יום לשם החזקת יחסינו עם ארצות־הברית. (משרד החקלאות, האוצר, המסחר, Mutual Security Agency, Technical Cooperation Administration והוועדות הבין־מחלקתיות החדשות.)

הגורם הבטחוני: אנו נתונים כאן באווירה בה שולטים השיקולים הבטחוניים העולמיים; דאגת ארצות־הברית לגורל האזור שלנו מבחינת הגנתו עלולה להניע אותה גם לרגישות מופרזת ולהירתעות מכל צעד העלול להרחיב את התהום בין ארצות־הברית וארצות ערב. לעומת זאת יש גם נטייה להעריך את מדינת ישראל כגורם בטחוני חשוב ויציב.

תיאור התמורות הללו יהיה יותר מפורט תוך הדיון הכללי שאליו ניגש עכשיו. ברצוני לציין תהליך כללי אחר. לפני שנים אחדות נהנינו מאהדה ציבורית רבה, אך נתקלנו בקרירות בחוגים ממשלתיים. ככל שהתקרבנו לנקודת ההכרעה בממשלה כן גברה ההסתייגות. זה היה המצב בו יצאה מדינת ישראל לאור העולם. כעת אני רואה סימנים להפיכה כפולה במצב זה. המאורע שסימל את התהליך הוא הדיון האחרון בקונגרס בעניין הסיוע, בו נתגלתה הגנה אמיצה עלינו על־ידי הממשלה ועמידה בשער לטובתנו, ולעומת זה — התקפה על־ידי נציגים נבחרים של דעת־הקהל; היתה התבצרות של מעמדנו במנגנון הממשלתי והחלשה מסוימת — אך לא יסודית — במעמדנו הציבורי.

לא היה עדיין מקרה שהיינו זקוקים לדבר חיוני וארצות־הברית מנעה זאת מאתנו. לעומת זאת היתה שורה שלמה של סירובים לבקשות ערביות: ישראל[1] מצרים, מרוקו,

167

1. כך במקור, אך הכוונה, ככל הנראה, לירדן.

תוניס ואיראן. אך ברור שלעתיד לבוא מאזן מעורער זה לא יוכל להחזיק מעמד. עד עתה נאלצה מחלקת המדינה מאונס ולא מרצון להיענות לנו [ו]לסרב לערבים ודבר זה עלול [ל]התנקם בנו בשעת הכושר. יהיה חיפוש מלאכותי אחרי הזדמנויות לעשות משהו לטובת הערבים.

[.....][2]

ג. סיוע כלכלי (ט. קולק)[3] כאשר השתדלנו להשיג את הסיוע האמריקני לשנת 1951–1952 היו הגורמים העיקריים שסייעו בעדנו האהדה הציבורית והרצון לעזור לפליטים. התחלנו בפעולה ציבורית שהתבטאה בקונגרס וכתוצאה מזה השפענו על האדמיניסטרציה. השנה היה התהליך שונה: הפעולה העיקרית נעשתה על־ידי עבודה בבית הלבן ובסוכנויות המסונפות לבית הלבן, כגון, Mutual Security Agency, ו־Bureau of the Budget. משם עברה הפעולה למחלקת המדינה ולקונגרס. עתידה של עזרה כלכלית בכלל הוא פרובלמטי ביותר. שנת הבחירות היא שנה קשה, והסיכויים לעזרה כלכלית הם קלושים. אצלנו כמעט כל התמיכה התבטאה בתמיכה ישירה בגירעון במאזן התשלומים שלנו. מאיימת סכנה רצינית שסיוע זה לא יינתן לנו בשנים הבאות. כל מה שיינתן לנו יהיו עזרה במסגרת תכנית סעיף 4 וסיוע צבאי. ברצוני לנסות ולנתח מה עלינו לעשות וכיצד עלינו לפעול לאור מצב זה לקראת שנת הכספים הבאה.

האדמיניסטרציה: אין לנו כל ידיעות מה יהיה בבית הלבן בשנה הבאה. עמדתנו הולכת ונחלשת למרות הצלחותינו בחודשים האחרונים. היו לנו מספר תביעות במשך השנה ותמיד תמכו בנו בצורה יפה ביותר. (דוגמא: ההיענות האדיבה אל שליחותו של ד"ר דב יוסף לארצות־הברית.) לעומת זאת אין תגובותינו לגבי דרישה ותביעות אמריקניות חיוביות כפי שהיו צריכות להיות. (דוגמא: ההצעה האמריקנית לייבוא ספרים אמריקנים ארצה; במקום לענות בחיוב מיד השהינו את תשובתנו במשך חודשים רבים.) התנגדותנו להיענות להצעות אמריקניות היא מושרשת. היא מתבטאת גם ביחסינו עם השגרירות האמריקנית בתל אביב.

עלינו לשאוף שאף ביחסינו הרשמיים עם האדמיניסטרציה נדע לשמור על יחסים תקינים ויחסי גומלין. אחד הגורמים החשובים המשפיעים לרעתנו הוא שיהודים ולא־יהודים כאחד איבדו את האמונה שממשלת ישראל יודעת לנהל את ענייניה הכלכליים בתבונה. לעולם אין אנו מקיימים את הבטחותינו, לו היינו מבטיחים פחות ולא משנים את הבטחותינו מפעם לפעם, ייתכן והיינו נהנים מאהדה ועזרה גדולה יותר. (לדוגמא: כמה פעמים אמרנו ליהדות אמריקה כי "זו הפעם האחרונה שאנו פונים אליכם בבקשת עזרה לזמן חירום"? בנובמבר שעבר אמרנו לממשלה האמריקנית "תנו לנו כספים מההענקה במזומן לתשלום חובות ונצא מהמיצר". עכשיו באנו לאמריקנים באותו הסי־פור, וכעבור חודש נצטרך לעשות זאת בשלישית.)

עלינו להוכיח עכשיו שאנו באמת מדינה בעלת אחריות וקו כלכלי ברור, וזאת נוכל לעשות רק על־ידי שינויים יסודיים בבית. אם בכלל נקבל סיוע כלכלי בשנה הבאה ברור שנקבל אותו במסגרת תכנית כלכלית ברורה ומעובדת על־ידי קבוצת מומחים אמריקנים, תכנית שאפשר יהיה להתאימה לתוך אזור המזרח התיכון.

2. פרק ב, שעניינו הסברה ודעת־קהל, לא הודפס כאן.
3. ראה גם מס' 163.

עלינו להתחיל לעבוד על הדבר באופן רשמי ובלתי־רשמי מיד אחרי הבחירות. עלינו לעבור לתכנון רציני של הכלכלה שלנו בארץ. נחוצים לנו שלושה דברים:

1. פעולת הסברה בציבור, בייחוד בשטח הערבי
2. פעולה כלפי האדמיניסטרציה
3. קואופורציה בכל מיני תביעות אמריקניות שאינן נוגעות דווקא לעניינים יסודיים של מדיניותנו.

מ. שליט:

עוד צורה של סיוע שכנראה ימשיך להתקיים הוא הסיוע במסגרת תכנית סעיף ארבע. זהו סיוע מצומצם, אך כאן בארצות־הברית הוא הולך ותופס מקום יותר ויותר נכבד. עלינו לעקוב אחר התפתחות תכנית זו בתשומת־לב רבה היות ותכנית סעיף ארבע הולכת ומשתרשת בארצות־הברית כתפיסת עולם חדשה, בצורת שיתוף־פעולה בין עמים שונים. התכנית אינה נושאת בחובה סכומים גדולים של כסף, אך היא נושאת עמה רעיון הנראה בעיני מייצגיו כעמוד־התווך של העתיד, של שגשוג כלכלי וסוציאלי במדינות שוחרות השלום מזה, וככלי היעיל ביותר למלחמה בקומוניזם מזה.

אשר לסיוע הצבאי: מדיניותנו הנוכחית היא לעשות מאמצים על־מנת ליהנות מהסיוע הצבאי. מדיניות זו נקבעה על־ידי הממשלה אולם היא לא הפכה נחלת כל אלה אשר צריכה להיות להם יד בהשגת הסיוע הזה. רבים במנגנון הממשלתי והצבאי אשר צריכים להושיט לנו את עזרתם ולמסור לנו את הנתונים הדרושים לפעולה מהססים ומסתייגים [מ]הצעדים אשר שגרירות זו נוקטת ועומדת לנקוט בקשר להשגת הסיוע. החלטת הממשלה האומרת כי עלינו לעשות מאמץ על־מנת לקבל את הסיוע הצבאי אינה ידועה למנגנון המטפל בבעיה ודבר זה מקשה על הפעולה כולה.

בעוד שכאן מבקשים את הסיוע אומרים אנשי הצבא בארץ לנספחים הצבאיים האמ־ריקנים ולאנשי שגרירות אחרים כי איננו רוצים משלחת צבאית וכל הכרוך בה. בארץ שופכים על בעיה זו אור אשר אינו דומה לצורה בה אנו מציגים את הבעיה בוואשינגטון. חוסר תיאום זה בשלבים היותר נמוכים של המנגנון מקשה על הפעולה.

הסיבות הפנימיות שלנו למגרעת הזאת ברורים, אולם עלינו להסכים, אם כך, למפרע כי בצורה כזו יקשה עלינו ללחוץ על ממשלת ארצות־הברית לשם קבלת הסיוע הצבאי.

[.....][4]

ה. בעיית הביטחון — עזרה צבאית [ח. הרצוג]

בשנתיים האחרונות חל שיפור ניכר ביחסים עם מוסדות הביטחון של ארצות־הברית. עזרתם היא בסימן של עלייה. בשטח האימונים הצבאיים חל שיפור ניכר ומחוץ לכמה קורסים בודדים, אנו מקבלים הקצבה מספקת.

עדיין קיימת בין כמה אנשים הנעימה הישנה של מחלקת המדינה בקשר למעמדנו במזרח התיכון והיא משפיעה על עמדת מחלקת ההגנה.

בשטח הרכש החופשי היו התוצאות חיוביות במשך השנה. הקשיים שהיו נבעו כתוצאה מהשפעת המצב הבלתי־יציב באזור (לדברי מחלקת המדינה). על־אף הקשיים האזוריים אישרה ארצות־הברית רכש שלנו מקנדה, איטליה, צרפת ובריטניה.

4. פרק ד, שעניינו סקירת בעיות הקשורות להשקעות בישראל, לא הודפס כאן.

בינואר 1952, הגשנו בקשה לסיוע נגד תשלום, ובפברואר 1952 — בקשה לסיוע חינם. טרם קיבלנו תשובה.[5]

לסיוע נגד תשלום — יש סיכוי לתשובה חיובית.

לסיוע חינם — מתן סיוע צבאי מותנה בהחלטת מחלקת המדינה. לפי שעה מתנה מחלקת המדינה את עניין הסיוע בהקמת פיקוד צבאי תחילה, אולם עמדה זו ניתנת לשינוי. בשיחה עם מר נאש — סגן שר הביטחון לעניינים בינלאומיים — הרגשנו בנעימה של ספקות בעניין זה.[6] הבעיה העיקרית היא האם אנו רוצים בכל לבנו בקבלת הסיוע הצבאי? מה שהשגנו עד כה בארצות־הברית הושג משום שפעלנו לכך בכל מאודנו, כגון מלווה הבנק לייצוא וייבוא, ההענקות וכו'. בסיוע הצבאי הפעולה היא חד־צדדית, דהיינו מתנהלת בוואשינגטון בלבד. בלי תמיכה מתמדת מהשגרירות האמ־ריקנית בארץ קשה יהיה להצליח. לשגריר האמריקני עמדה חשובה שאנו מזניחים. לא הבחנו בפעולה מתוכננת מטעם משרד החוץ אצל השגריר האמריקני.

כעת הגיעה שעת ההכרעה בעניין הסיוע הצבאי ואפשר להפעיל לחץ כללי של כל הגורמים האוהדים במגמה להניע את הממשלה לפעולה חיובית. אולם לשם כך יש לצאת בגלוי על־מנת להילחם על קבלת העזרה ולהפעיל לחץ מהציבור ומהקונגרס. לכן חייבת להתקבל החלטת ממשלה המחייבת מתן פרסום במידת הצורך לבעיה.

המשלחת הבריטית:[7] יש לקשור את האמריקנים לעניין זה כי בלעדיהם אין כל הבטחה של תוצאות ממשיות. בידם האמצעים גם עבור האנגלים, ואם תופענה משלחות אצלנו — רצוי שתהיינה בנות ביצוע בצורה מעשית.

כללי.

הגענו לשלב חדש ביחסים הבינלאומיים. תקופת הריבונות הלאומית המוחלטת של המאה ה־19 חלפה ועתה מחולק העולם לגושים אידיאולוגיים, כלכליים וחברותיים שבמסגרת כל אחד מהם המדינות מוותרות על חלק מעצמאותן. לא נוכל להתעלם מתה־ליך זה ועלינו להרגיל את מחשבותינו למושגים החדשים. לא נכון הוא לחשוב שמדינה כמו תורכיה איבדה את עצמאותה במושגים המודרניים, להיפך, בגלל כוחה הצבאי המחודש עלתה קרנה הבינלאומית פי כמה. אינני, בדברי אלה, מתעלם מבעיותינו הפנימיות והבינלאומיות, אולם אין אנו המדינה היחידה עם בעיות פנימיות כאלה. אשר ליחסים בינלאומיים, נשאלת השאלה האם אנו זוכים ליחס יותר הוגן מצד רוסיה מאשר מדינה מערבית דוגמת אנגליה או אפילו תורכיה?

מלחמתנו העיקרית היא כיום כלכלית וכל התיאוריות והחישובים הבינלאומיים שלנו מושפעים על־ידי מצב זה.

[.....][8]

ז. בזירה הבינלאומית (ג. רפאל)

עם חתימת הסכמי בון על הסדר היחסים בין מעצמות האמנה האטלנטית וגרמניה המערבית נכנסה המלחמה הקרה לשלב חדש.

5. ראה מס' 33, 43.
6. על השיחה עם נאש ראה דיווח של הרצוג למחלקת ארצות־הברית, 25.4.1952, 130.20/2488/3.
7. ראה מס' 159.
8. פרק ז, שעניינו סקירה על יחסי ישראל–ערב, לא הודפס כאן.

צירופה של גרמניה לכוחות המערב יחמיר לאין שיעור את המתיחות הבינלאומית הקיימת. בחודשים הבאים תגביר ברית־המועצות את לחצה בכל החזיתות המדיניות כדי למנוע את אישורם הפרלמנטרי של הסכמי בון וכדי לשפר את מעמדה המדיני ואולי גם הצבאי.

עם כניסת גרמניה המערבית לברית המערבית נסתמה פרצה רצינית בחומה שהוקמה סביב ברית־המועצות אחרי המלחמה ושמטרתה למנוע יתר התפשטות מצדה.

אולם פרצה חשובה מאוד בטבעת זו נשארת פתוחה, והיא האזור המזרח־תיכוני הבלתי־מוגן מבחינה מדינית וצבאית ומהווה כיום מעין שטח הפקר במלחמה הקרה ומזמין על־כן את ברית־המועצות לחדירה ברצונה לשפר את מצבה הבטחוני והכלכלי מבלי להיתקל בהתנגדות מזוינת. במידה שהחומה באירופה הולכת וגדלה גוברת הסכנה לאזור הבלתי־מוגן במזרח התיכון. אפשר להניח כי המערב והמזרח אינם מתכוננים למלחמה יזומה, אך עם החמרת המתיחות — משגה בחישוב המדיני יכול להפוך לטעות פטאלית שאין לתקנה. מלחמה בדרך כלל אינה פורצת מתוך חישוב נכון, אלא מתוך חישוב מוטעה של כוח ההתנגדות של הצד שכנגד.

אין במסגרת הדיון התמציתי למנות את כל הגורמים העלולים להביא במשך השנה או השנתיים הקרובות למצב של מתח כה גבוה שניצוץ אחד יוכל להביא להתפוצצות כללית. ברור כי הסכנות גדלות ועלינו להתחשב בכך בכל הכרעותינו בזירה הבינלאומית והבטחונית.

עלינו להיות מעוניינים בהגנת המזרח התיכון ולשם כך לעודד את המערב לקחת חלק אחראי יותר ומעשי בהתקנת סידורי הביטחון במזרח התיכון. אורב לנו אויב קרוב ורחוק. רק על־ידי שיתוף הדוק ומעשי עם המערב נוכל להגיע לביצור מדיני וצבאי כדי לעמוד בהצלחה נגד שניהם.

אני מקווה כי תהיה עוד הזדמנות להתייעצות מצומצמת יותר עם השר, כדי להביא בפניו מסקנות הנובעות מניתוח זה. בהזדמנות זו אפשר יהיה גם להעריך את יכולת הגורם הערבי לסייע או לחבל במאמצי ההגנה של האזור ויהיה גם אפשרי להסיק מכך מסקנות לגבי מדיניותנו הערבית. ידוע לנו כי לא נוכל להתקיים בלי מסגרת בינלאומית בתוכה נמצא תמיכה לעצמנו ולתוכה נטיל את חלקנו בביטחון הקיבוצי.

התערבות ארצות־הברית ואו"ם בקוריאה נעשתה על־פי הנחה שהביטחון הקיבוצי אינו ניתן לחלוקה. יש להתנגד בכוח לכל ניסיון תוקפנות באשר הוא פורץ. רק באופן זה אפשר להגביל את הפורענות ולמנוע התפשטותה על פני העולם.

דעת הציבור בארצות־הברית אינה שלמה עם החלק הרב שארץ זו לקחה במלחמת קוריאה. הציבור חושב כי ידידי ארצות־הברית לא עמדו לצדה וברצונם רק לקבל ממנה סיוע מבלי לחלק עמה סבל ואחריות.

מאידך אין לארצות־הברית כל עניין צבאי ומדיני להישאר בקוריאה עם כוחות גדולים. הם מחפשים מוצא בדרך שביתת־הנשק להחלפת כוחותיהם הצבאיים עם כוחות של מדינות אחרות.

פעמים מספר פנו אלינו לשתף פעולה עמם בקוריאה. הפנייה האחרונה היתה מפורשת ומדויקת מכולן.[9] הם ציינו בטחונם כי יגיעו להסכם שביתת־נשק ובמקרה כזה ברצונם להוציא את מרבית כוחותיהם מקוריאה ולהחליפם בצבאות מדינות אחרות חברות או"ם. עלינו להבין את ההשפעה הגדולה שתהיה להשתתפות ישראל בחיזוק

9. ראה מס' 136.

מעמדה בארצות־הברית, בעולם וכלפי הערבים. במשך 18 החודשים האחרונים אנו עדים להתחזקות תורכיה מאז השתתפותה במלחמת קוריאה. אין דורשים מאתנו כוח גדול ולא השתתפות מידית. יש לשקול את פניית ארצות־הברית אלינו גם לאור הזדקקותנו מבחינה כספית לממשלת ארצות־הברית. סעיף העזרה הכלכלית הולך ויורד לעומת סעיף הסיוע הצבאי. כבר כיום מכנים את העזרה הכלכלית לאירופה בשם "תמיכה במאמץ ההגנה". השיתוף המעשי עם ארצות־הברית הופך יותר ויותר קריטריון להענקת סיוע כספי.

יתר־על־כן ישתנה המצב בקוריאה אחרי כריתת שביתת־נשק. אז תחוסל החזית הלוחמת נגד המזרח והאו"ם הצליח במפעלו להתנגד לתוקפנות. הצבאות בדרום קוריאה יהוו כעין חיל־מצב הגנתי של האו"ם. בנסיבות כאלו ישנה אפשרות שרבות מהמדינות אשר היססו להשתתף באופן פעיל במלחמה תגלינה רצון להיות חלק מצבא האו"ם הבל־תי־לוחם. יש להתכונן לקראת אפשרות זו. אין לבטל את האפשרות שכמה ממדינות ערב תחפשנה את השלום עם המערב בדרך זו.

על־כן אני מציע שהממשלה תשקול באופן רציני את האפשרות להיענות לפניית ארצות־הברית בזמן הקרוב. ישראל יכולה לתת תשובה חיובית בהנחה שביצוע משלוח יחידה יארך חודשים אחדים ועד שיגיע להוצאה לפועל תיחתם כבר שביתת־הנשק.

השר:

היה יותר יעיל לו חילקנו את הנושאים לשניים–שלושה מכלולים.

בעיית המשטר הכלכלי בארץ:

הפרץ באי־ההתאמה גדל. טדי כותב תזכיר ואומר שצריך מטבע זר למזון, דלק וביט־חון. (טדי: ולחפש מקורות נוספים להשקעה.)

פירוש הדבר לחדול לתת מטבע להבאת חומר גלמי — אשר יגרום זעזועים פנימיים, חוסר עבודה וכו'. התנאי הראשון לביטחון הוא שלא יהיו זעזועים פנימיים בארץ.

לא נוכל לפתור את כל הבעיות הכלכליות כאן. המסיבה לא די מביאה בחשבון את הצד השני של המטבע.

עד 1950 לא הושמעה תביעה לקביעת תכנית לקבלת עזרה כלכלית מארצות־הברית. היוזמה באה מהממשלה, לא מתוך היענות לביקורת אלא מתוך מגמה להציג בפני יהדות ארצות־הברית את המצב בהיקפו המלא. לאחר שתי שנים מתברר כי לא הקפנו הכול. התפתחות דומה אירעה ביחס לתכנית מארשל, שגם היא התפשטה לבסוף על תחום זמן ארוך בהרבה מכפי שנראה בתחילה.

הבעיות המדיניות:

יש לברך על המעבר של היחס החיובי כלפינו בארצות־הברית מקוטב הציבור לקוטב השלטון.

המצב הקודם היה שבמידה שהיתה אהדה היא לא היתה מושתתת על הערכת טובת ההנאה האמריקנית אלא נבעה ממניעים נפשיים רגישים. אם אנו עדים לחיזיון שללא לחץ ציבורי וללא רגישות נפשית יתרה אלא מתוך שיקול מדיני צלול מחלקת המדינה והחונים על דגלה מגיעים להחלטות חיוביות לדידינו — הרי שנכבשה עמדה חשובה לישראל. ארצות־הברית מבינה כי ישראל היא עמדה ויש לדאוג לה למרות שזה יכול לסבך אותה עם הערבים.

איננו יכולים לוותר על היסוד הקודם — על דעת־הקהל, ההערכה המוסרית של המדינה. זה יוצר בעיה של הסברה וקשרי־ציבור.

אנו חיים בתקופת מעבר. המלחמה לעצמאות גייסה לנו אהדה, קיום העצמאות וההתלבטות הכלכלית שלנו — לא.

לפנינו עומדת משימה של המשך מאמצי ההסברה בארצות־הברית. כיצד לעשות פומבי למפעלים וההישגים של ישראל, לשאיפות ולערכים שהיא יוצרת. יש לכוון את עבודת יחיל[10] על־ידי הצגת הנושאים בהם יש עניין להסברה ולפעולה בדעת־הקהל.

א. הרמן:

בזמן הקצר שפועלת מחלקת ההסברה בקריה היא עושה עבודה חשובה מאוד. יש דרישות מכאן אלא ששם לא מצוידים בכסף ובאנשים למלא את משאלותינו. קיימת גם מחלקה לחקר המכינה סקירות אולם על מחלקה זו להכין את החומר לפי משאלותינו.

השר:

זו מחלקה חדשה ובוודאי תתרחב. כשם שאתם דורשים כאן שנכין אתכם לקראת תמורות חדשות הם ידרשו שתודיעו להם לקראת מה יש להתכונן.

יש למדינה נציגות חשובה מאוד פה, מדוע לא תשים לעצמה נציגותנו בארצות־הברית משימה לחדש את התנועה הציונית ולתת לה תוכן חדש? מדוע השגרירות לא תזמין את עצמה לשיחה עם הסניף האמריקני של הסוכנות ויכנסו וועדת Ad Hoc עם אנשי התנועה הציונית?

לא צריך לחכות לתיקון עולם במלכות שדי כדי לגשת לפעולה חדשה. עד שתיערך תכנית כזאת בכל זאת יש הדסה, Zionist Organization of America פועלי־ציון ויש לראות מה אפשר לעשות באמצעותם.

בפעולת הסברה בחוגים לא־ידידותיים יש להיעזר בעזרת רבנים וארגונים יהודיים כלליים. יש צורך בתכנית מינימום לזמן קצר ותכנית מקסימום לטווח יותר ארוך. יש משמעות תקציבית לזה וברור כי נילחם לתוספת עבור כל דבר הכרחי. אפשר גם לדרוש שהדסה ו־Zionist Organization of America יאספו בין חבריהם כסף לתכלית זאת. עלינו להציע להם פעולה.

קשה מאוד להסתייע בארגונים חופשיים בארץ. מתברר שמשרד החוץ חייב לעשות את כל הפעולות ואילו הגופים הציבוריים מאבדים על־ידי כך את כל ערכם.

העניין הערבי:

לא צריך להירתע מחוסר בהירות. יש מצבים שחוסר בהירות בהם הוא מחויב המציאות. לדוגמא — המצב במצרים, שקשה מאוד להכריע על קו ברור ביחס לעמדתנו כלפי ממשלת הילאלי. אפשר לומר למשל כי ממשלה זו עושה רושם אהוד. השאלה היא אם הם בני־קיימא. הוא הדין ביחס לשישאקלי.

איננו יכולים לתפוס מרובה ולקבוע עמדתנו. עלינו להצטמצם ולקבוע עקרונות חיוניים שאינם יכולים להשתנות. אנחנו בעד שלום, אנחנו נגד הליגה ורואים בה אויב לנו, אנחנו נגד תכניות איחוד בין־ערביות כגון סוריה רבתי.

בהצגת עמדתנו בפני ארצות־הברית לא נצליח אם נציע את ההישענות על ישראל במקום ההישענות על ארצות ערביות. עלינו לסתור את ההנחה היסודית של המעצמות במדיניותן המזרח־תיכונית כי הן עומדות בפני ברירה להישען על ישראל או ארצות

10. חיים יחיל, מנהל מחלקת ההסברה במשרד החוץ.

ערב. זו שאלה של זה וזה ולא שאלה של זה או זה. עלינו להציג את ישראל כעובדה קיימת, כאינטרס שהתמיכה בו נושאת שכר בחובה והמהווה עמדה וכל מעצמה עם עיניים למזרח התיכון מוכרחה להיות בידידות אתו. הידידות עם ישראל אינה יכולה להיות פונקציה של ידידות עם ארצות ערב. אם ארצות־הברית תקריב יחסיה על מזבח יחסיה עם הערבים היא תפסיד.

יש להסביר מה מקומה של ישראל בעתיד המזרח התיכון. יש בה דינמיקה לפיתוח, יכולת צבאית, יכולת ייצור, נקודה גיאוגרפית חיונית. על מדיניות החוץ שלנו לרכוש על־ידי הסברה את עניינה של מדינה בנו, זה ישא פירות.

בשיחתי עם דה־גספרי יכולתי להציג כמופת את מדיניותה של ארצות־הברית כלפינו בניגוד למדיניות אנגליה, שבערב המלחמה העולמית פרסמה ספר לבן ובזמן המלחמה ואחריה ניסתה להגשימו ועוררה על־ידי כך את איבתה של ישראל. לא כן ארצות־הברית, היא תמכה בהקמת המדינה, הצבעתה היתה מכרעת, קשרה יחסים דיפ־לומטיים, היחידה שיש לה שגרירות בארץ, נתנה מלווה ראשון ושני, כרתה חוזה ידידות, חוזה ספנות, נתנה הענקה ראשונה ושנייה. האם היא מוכנה להפקיר ידידותה עם הער־בים? היא לא תולה זה בזה, אדרבה, האחד אינו מפריע לשני.

צריך להוכיח שרק בדרך זו תורמים לאורך ימים ליציבות במזרח התיכון. ברגע שהמ־דינות הערביות תרגשנה כי איבתן לישראל היא הקובעת את מדיניות המעצמות לגבי ישראל — כדאי להן להגביר איבתן לישראל. במידה שהן משתכנעות שאיבתן רק מחזקת אותנו הן תבנה שהן מפסידות את המשחק.

צריך לתת לערבים פתחון־פה לעשות שלום. אם הם יוכלו לפנות איש לרעהו ולומר — ראו אנה פני הדברים מועדות? ישראל מקבלת מארצות־הברית תמיכה כמו צרפת, תורכיה, יוון, הודו, יפן ושאר עמי אסיה. מה אנו מרוויחים?

נוסף לכך יש לומר שנותנים פחות מפני שאין שלום. בשעת בחירות למועצת הביט־חון יש להדגיש שאי אפשר לתמוך בהם מפני שאין שלום.

עניני ביטחון:

לא השתכנעתי מהדברים המרובים ששמעתי כי חסר משהו במדיניות הקיימת ואם זה יתוקן יבוא שינוי במעמדנו.

אני סבור כי אין כל שמץ ספק לאיש ממנהלי המדיניות המכריעים בארצות־הברית, צרפת ובריטניה לגבי עמדתה המערבית הגמורה ללא הסתייגות של ישראל. אני אומר זאת על יסוד פעולות וגילויי אימון שיכולים להיות רק לגבי בעלי־ברית נאמנים ביותר. לכן אני שולל את הצורך בהצהרות כלליות על הזדהות וכו׳.

הצהרה היא דבר חד־פעמי. אם לקחת דברים שהוצהרו, הרי הוצהרו דברים מרחיקי־לכת ולא בזה תלוי הדבר.

הבירור פה התעלם מעניין אחד חמור והוא יהודי ברית־המועצות. יכול להיות שזה תסביך אבל הוא קיים. ישנם שלושה תסביכים: אצל הממשלה הסובייטית, אצל יהדות רוסיה ואצלנו. אנחנו רואים עצמנו כאחראיים ליהודי רוסיה, הם רואים עצמם כתלויים בנו, לברית־המועצות יש תסביך שהיהודים הם יסוד לא נאמן.

המלחמה הקרה יכולה להביא למידה כזאת של מתיחות שתתחלנה נגישות ביהדות ברית־המועצות ואיננו רוצים בזה.

העניין הוסבר לאצ׳יסון, אידן, צ׳רצ׳יל, אייזנהאור, שומאן, קופרילו, להנהגה של הלייבור, לכותבי המאמרים של עיתונים ראשיים של אנגליה וכולם הבינו זאת היטב. את זה אפשר להסביר כאן.

השגת נשק:

כשבא אלינו רוברטסון והציג את בעיית השתתפותנו במלחמה העתידה כגורם פסיבי: הנרשה מעבר ושימוש בנמלים ושדות־תעופה, אנו שאלנו מה אנו נעשה? אנחנו גורם צבאי, האם נפעל? הלכנו לפנטגון, למארשל, לבקש נשק, התחלנו מרובים בשביל כל הצבא, האם אין זה מעיד על נכונותנו לקבל תלות בצבא האמריקני לצורכי ציוד ותחמושת?

מ. שליט:

ברור לי שלאנשים בצמרת ובעמדות מפתח המדיניות ברורה אך אנחנו מדברים על בעיות של המנגנון כמנגנון — ולהם העניין לא ברור.

השר:

יש קשר הדוק בין אמריקנים ואנגלים, יש קשר הדוק בין אנגלים ומדינה ערבית אחת, לפחות, — ירדן. האפשר להפקיר את השיקול הזה שמחר ערבים יידעו מה נעשה אצלנו?

ח. הרצוג:

קומיי כתב שהוא יוצא מההנחה שאנו תובעים סרדנא ולא נשק.[11] הם חיים באשליה.

השגריר:

מעדיף את תכנית הסרדנא על תכנית נשק.

השר:

לא ראינו כי אתם מתקדמים לקראת השגת נשק ורק המעבר מאפשרות לוודאות יכול לחייב בכיוון זה.

מ. שליט:

ברור לי שאנשים בצבא אינם יודעים את המצב. לו היה לנו גוף מצומצם קטן שהמצב והמדיניות היו ברורים לו היינו יכולים באופן טכני לפתור את הקושי של גילוי סודות.

השר:

יש גם מפלגות הקיימות בתוך הצבא ויש אחת שמגיעה לדרגה גבוהה למדי ויש לה קצונה ושורה. במידה שיש אפשרות להימנע מקושי עלינו לעשות זאת.

יש למנות ועדה מצומצמת שתוציא מסקנות ביחס לסיוע צבאי וכל הכרוך בו ולפי שעה יש לעבוד במסגרת הנתונים הקיימים.

עלייה:

הצעתי שלוש הצעות: האחת — לתקן את חוק השירות הצבאי, אדם ששירת תקופה מסוימת בצבא סדיר אי־שם בעולם פטור אלא מעתודות. השנייה — עולה, תוך תקופת

11. הכוונה, ככל הנראה, לתזכיר של קומיי "ישראל והגנת המזרח התיכון", 7.5.1952, 130.02/2449/1, והשווה שם. על תכנית ה"סרדנא" ראה מס' 68 והערה 2 שם.

מסוימת אחר עלייתו פטור מהיתר יציאה. השלישית – תיקונים בענייני מכס, ייבוא ושיכון.

התמעטות זרם העלייה ההמונית תפנה יתר תשומת־לב וטיפול תכליתי בעלייה מאר־צות שיכולה להיות מהן רק עליית יחידים.

[.....][12]

168

ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
W. Eytan to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW334 מברק מוצפן
Outg.: 130.02/2450/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 23 May 1952

Your X826.[1] Agree we must keep issue alive even if inconvenient British but admit was some hesitation in my mind about timing of our efforts since saw no prospect UK, USA, making move while clinging to hopes Egyptian settlement nor could we seriously contemplate independent action to force issue without at least acquiescence Washington. Comay, myself, think atmosphere may have become more propitious lately as appears to be growing belief in London that Anglo-Egyptian talks reached stalemate. This may have something to do with their now going ahead military mission Israel.[2] Suggest disillusionment plus discomfort over refusal oil loan[3] might have created propitious atmosphere to renew our attack on Canal issue. If *Sar* [Foreign Minister] agreed coordinated campaign might be launched Washington, London, with effort in latter to mobilize press, Parliament, again as was done against Labour Gov[ernmen]t last year. This is subject to consideration as factor mentioned our IW329.[4]

Eytan

12. שתי פסקאות, שעניינן תיירות והשקעות, לא הודפסו כאן.

168

1. מס' 162.
2. ראה מס' 159.
3. ראה מס' 148.
4. מס' 165.

169

מ. פישר אל ג'. ס. דאן[1] (פאריס)
M. Fischer to J.C. Dunn (Paris)

Copy: 130.10/2543/9 :העתק

Paris, 23 May 1952

Mr. Ambassador,

I have been instructed by my Government to transmit to Mr. Dean Acheson an urgent message from the Israeli Foreign Minister, Mr. Moshe Sharett. I am enclosing this message and I shall be most grateful if you will be able to arrange for a transmission to Mr. Acheson at the earliest opportunity and at any rate before the forthcoming meeting of the Three Allied Foreign Ministers with the German Bundeskanzler in Bonn.

Please accept, Mr. Ambassador, with the expression of my apology for the trouble I am causing you, the assurance of my highest consideration.

M.F.
Maurice Fischer
E.E. and Minister Plenipotentiary

נספח
Annex

The three great Western democracies are about to take a momentous step in removing the last vestiges of formal allied control over the German Federal Republic and welcoming her as a full-fledged member of the community of nations. On the eve of this grave event Israel and the Jewish people pose the question whether from the Allied Governments' own viewpoint such emancipation can be justly accorded and Germany's good name restored at a time when the criminal liability for the wholesale plunder and destruction of Jewish wealth throughout Europe by the Nazi regime has not been even partially redeemed by its successors. On behalf of the Government of Israel and in full concert with the World Committee of Jewish Organizations I beg respectfully to urge that at this crucial juncture in Western Germany's fortunes her responsibility for making good the material damage caused to the Jewish people should be impressed upon her in the strongest possible terms by representatives of the Allied Powers assembled in Paris.

It will be recalled that Chancellor Adenauer in a public statement to the

169
1. ג'יימס ק. דאן, שגריר ארצות־הברית בצרפת.

Bundestag on 27 September 1951 solemnly admitted this liability as resting upon the Bonn Government and in a subsequent letter accepted the claim of Israel for the payment of one billion dollars as a basis for negotiations. It was on the strength of this acceptance that Israel and the Committee of Jewish Organizations entered into negotiations with Western Germany at the Hague. The three Western Governments had specifically advised Israel and the Jewish Organizations to seek a settlement by direct negotiations. The discussions resulted in the acknowledgement by the Bonn Government of a debt to Israel in the amount of 715 million dollars, the liability to be assumed towards the Committee remaining still to be determined. More recently tactics of equivocation have become manifest and an attempt is now being made to whittle down the amount of Western Germany's payment to relatively insignificant proportions. If these counsels of evasion prevail, the negotiations, already suspended, are bound to end in final failure. The threatened breach of faith has aroused strong protests within the Bonn Government itself, and has caused the resignation of the two leaders of its Hague Delegation.[2] Those who advocate this violation of Germany's minimal obligation may be under the illusion that the Western Allies are indifferent to the manner in which Western Germany will treat its admitted liability towards Israel and the Jewish people. In the interests of international justice it is essential that the mind of the Bonn Government be disabused without delay of any such false notions and that its leaders be prevailed upon to keep faith with their pledged word.

Israel is confident that the three Allied Governments which have had decisive responsibility for the development of the Western German Republic at every stage will surely not desire to appear to be disinterested in so grave a moral and political issue.

Accordingly I submit that the present historic moment in the evolution of relations between the Western Powers and Germany affords a compelling opportunity to require the Government of the German Federal Republic to fulfill the obligation which it has incurred and acknowledged. I am addressing this communication also to Her Britannic Majesty's Principal Secretary for Foreign Affairs and to the Foreign Minister of the French Republic.[3]

Signed: Moshe Sharett
Foreign Minister of Israel

22nd May 1952

2. ראה מס' 157, הערה 2.
3. אצ'יסון השיב, ששוחח עם ארנאואר והדגיש לפניו את תקוותה של ממשלת ארצות־הברית שיושג הסדר משביע־רצון בעתיד הקרוב. ארנאואר הודיע לו כי השיחות חודשו והן מתנהלות כשורה. (ראה אצ'יסון אל שרת, 3.6.1952, 130.02/2417/6.)

170

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2319/1

לונדון, 24 במאי 1952

לאיתן, העתק לשרת ולאבן. באהם נפגש עם נחום [גולדמן] ואתנו. אדנאואר שלחו לברר אם ההצעה הבאה תתקבל על הדעת כבסיס להמשך המשא־ומתן: (א) ישולם לישראל כל הסכום של 715 מיליון דולר שהוכר כחוב. (ב) זאת במשך בין שמונה ושתים־עשרה שנה. (ג) בשנתיים הראשונות תישלחנה סחורות בסכום 50 מיליון דולר לשנה ואחרי־כן יוגבר הקצב. (ד) לעת־עתה אין אפשרות לשלם מטבע אבל הם ישתדלו להשיג מלווה בארצות־הברית ואז זה יועבר אלינו בצורת מטבע במקום חלק מהסחורות. הם סבורים שהסיכויים להשיגו טובים לאחר השגת הסכם אתנו ועם נושי לונדון.

תגובת נחום והמשלחת כלפיו: (א) ההצעה משנה פני הדברים באופן יסודי ומהווה מפנה רציני לטובה. (ב) היא מהווה בסיס לשיחה נוספת עם אדנאואר לשם שיפורה בכמה נקודות חיוניות ואם נקבל בהן סיפוק אפשר יהיה לקבוע תאריך לחידוש המשא־ומתן הרשמי. (ג) הנקודות הטעונות תיקון הן בכל זאת רציניות ומרכזיות בכל ההצעה והן לפי סדר החשיבות: (1) הכרה בתשלום במטבע בגבול 36 מיליון דולר לשנה בכל מקרה גם אם לא יבוא מלווה אמריקאי, (2) העלאת מכסת הסחורות דווקא בשנים הראשונות לפחות עד 300 מיליון [מרק][1] לשנה, (3) הורדת הזמן הכולל עד לשבע–שמונה שנים.

באהם קיבל על עצמו למסור דין־וחשבון לאדנאואר ולנסות ולהשיג שיפורים כבר לקראת שיחת נחום אתו אולם הדגיש שלא קל יהיה להשיגם. הסביר שהצעה זו היא הצעת המינימום שלו עצמו שהגיעה לדיון רציני רק לאחר התפטרותם של השניים ורוב אנשי הממשלה לא הביאוה אפילו בחשבון קודם. לכן לא קל לנבא שיפורים כי אדנאואר צריך עוד להשיג הסכמת ממשלתו על הצעה זו. סבור שבעניין הגדלת מכסת הסחורות השנתית ניתן להשיג שיפור והוא ינסה בכל כוחו לפעול בכיוון הרצוי לנו. אינו מבטל ההתפטרות עד שיראה ההתפתחויות.

הערכתנו שההצעה מהווה התקדמות רצינית מאוד וכעת עלינו לנסות ולשפרה בנקודות הנ"ל במשא־ומתן בלתי־רשמי ולהגיע להסכם עקרוני לפני חידוש המשא־ומתן הרשמי. לעיתונות אין אנו מגלים שהיתה הצעה אלא אומרים רק שההתפטרות הביאה למגמות חיוביות יותר בבון ומחכים להצעה. גיורא [יוספטל] יגיע מחר ארצה לפי הזמנת ראש הממשלה בעניינים אחרים ליומיים–שלושה. חושבים שהשיחה עם אדנאואר

170

1. במקור בטעות: "דולר", אך תוקן על־פי נוסח מקביל של המברק שיצא לוואשינגטון (תיק 93.01/2208/9). שרת הביע את פליאתו על הסכום הזה וציין, כי היה צריך לדרוש סכום של מאה מיליון דולר לשנה (כ־400 מיליון מרק). אבן אף הוא ציין כי ממחלקת המדינה נרמז, שהתשלום השנתי בשנים הראשונות צריך להיות בין 75 ל־100 מיליון דולרים. (ראה מברק אבן אל המשלחת בלונדון, WE23, 26.5.1952, 93.01/2208/8).

תתקיים בפאריס בשבוע הבא. נמסרה האיגרת מאת השר לשלושת שרי החוץ בבון המבקשת לדרוש מהגרמנים לסלק חוב הכבוד הזה.[2] באהם סיפר שלאדנאואר דרוש לחץ נוסף כלפי ממשלתו.[3]

המשלחת

171

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. W146 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2309/9 :נוסח נכנס

Washington, 26 May 1952

Your 331.[1] Agree should work out line Tunisia. As members UN and Mediterranean world we cannot be agnostic for long. But must warn against favouring discussion *Moabit* [Security Council] because:

(1) Not quite true everybody has right access *Moabit*. If anything this right applies G[eneral] A[ssembly]. *Moabit* is specialized organ for threats international peace which hardly case Tunisia, where political solution necessary. We have always and successfully avoided *Moabit* verdicts own questions other than strictly security ones and must not compromise this position.

(2) Nothing would infuriate French more than support discussion *Moabit*. They still fearful USA will retreat on this with result Indonesian process will gradually open up.

We clearly caught between principles and expediency latter being dictated by French friendship and Arab hostility. Only possible line I see this stage is:

(1) As matter principle Israel cannot oppose request for claims national

2. מס' 169.
3. ראה גם מס' 175.

171

1. איתן ציין שיש לעבד קו מוסכם בעניין התסיסה הלאומית בטוניסיה. פישר בפאריס מודאג משמועות בדבר קשרים בין ישראל ובין הלאומנים הטוניסאים, שמועות שיסודן בפגישה שקיים מ. נמיר, המזכיר הכללי של ההסתדרות הכללית, עם מנהיג טוניסאי. באותה פגישה ביקש הטוניסאי להיפגש עם אנשי משלחת ישראל לאו"ם, אך לא ידוע אם הפגישה הזאת יצאה אל הפועל. על סדר־היום עומדת דרישתם של הטוניסאים לכנס מושב מיוחד של העצרת הכללית של האו"ם, מושב שעלול לסבך את ישראל עם הודו ומדינות אסיאתיות אחרות, ולכן מוטב שישראל תצדד בכינוס של מועצת הביטחון – זכות השמורה לכל אחד. ככלל, עדיף לה לישראל שתסכור את פיה בשאלה זו לפחות בשלב הזה. (ראה מברק איתן אל שרת ואבן, 23.5.1952, 130.09/2309/5.)

independence be heard in G[eneral] A[ssembly]. Our own decisive experience 1947 makes incongruous take any other line.

(2) However discussion G[eneral] A[ssembly] not timely whenever such discussion would spoil or confuse agreement by direct discussion which preferable. Here again this identical with line we take our own questions.

(3) In accordance (1) [and] (2) above we regard special session unwise and reserve our position on whether timely for problem be admitted agenda at next regular session.

Have not discussed this Emb[assy] or Del[egation] and will cable if any other ideas crop up.

Livneh,[2] Namir, had talks Tunisian nationalists without prior consultation. Tunis[ians] since putting out feelers meet members our Del[egation] through private intermediaries in order avoid official contact and ascribe meeting if becomes known to accidental social encounter. Have instructed members our Del[egation] have none of this. Nationalists' Del[egation] can see us only by asking be received officially in Del[egation] building in which case Lourie, Rafael, will meet them and pass on whatever they say. Fact they have not approached us makes it easier we avoid identification with them.

At lunch Thursday French Amb[assador] made vehement appeal to *Sar* [Foreign Minister] and self for active support this question.

Eban

172

מחלקת ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Ambassador in Washington

דין־וחשבון: 93.08/409/1

[תל אביב], ג' בסיון תשי"ב
27 במאי 1952

כמוס

דין־וחשבון על ביקורו של מר הנרי ביירוד
עוזר מזכיר מחלקת המדינה בארצות־הברית
בימים 24.5.52–27.5.52

מר ביירוד הגיע דרך שער מנדלבאום ביום 24.5.52 באיחור של יותר ממחצית השעה ועל־כן איחר גם לפגישה שסודרה בשבילו בביתו של שר האוצר, עם שר האוצר וד"ר יוסף. גם בגלל האיחור גם בגלל זה שמר ביירוד לא הרגיש את עצמו בטוב והיה עייף, לא היתה השיחה תכליתית ביותר או ערה ביותר.

2. אליעזר ליבנה, חבר הכנסת מטעם מפא"י, חבר הוועדה לענייני חוץ וביטחון.

מרביירוד שאל על אפשרויות של מסחר עם מדינות ערב, אם ישראל תוכל להאריך ימים בלי חידוש המגע המסחרי ובכלל מה יהיה מצבנו הכלוכלי בעוד חמש–עשר שנים.

מר קפלן אמר שכל נסיונותיו לבוא לידי הסדרים עם מדינות ערב בעניינים שהם לתועלת לשני הצדדים — עלו בתוהו. הוא נתן כדוגמא את מפעל האשלג. הוא הוסיף שלשם קידום יחסים יש צורך לא רק בהסכמת ישראל, כי אם גם בהסכמת הצד השני. ישראל מוכנה. אין לראות נכונות אצל הצד השני. אשר למצבנו הכלכלי בעוד חמש שנים — ברור שתקופת המעבר תוסיף להיות קשה, אולם הסיכויים לאורך ימים הם טובים. הנה נכלל השנה, זו הפעם הראשונה, תקציב ההגנה בתקציב הכללי. יש יבול טוב ונוכל לספק קצת יותר מ־50% של המזון הדרוש לנו. המפעלים שאנו מפתחים אותם ומשקיעים בהם כסף אינם יכולים לשאת פירות מיד, אך בעוד כמה שנים נזכה לאכול את פירותיהם.

ד"ר יוסף הוסיף על דברי שר האוצר בהצביעו על הצנע החמור שנצטרך, כנראה, להמשיך בו עוד זמן־מה. מאידך גיסא, אי אפשר להמשיך בצנע זמן רב מדי בלי לערער את רוחו של העם. גם הוא דיבר על היבול הטוב השנה והתקוות שנוכל בעוד שנים אחדות לספק את רוב המזון הדרוש לנו.

בדברו על הפליטים הערביים אמר מר ביירוד ששעה שהיה בסוריה נדמה היה לו שבעיית הפליטים עומדת לזוז לקראת פתרון על־ידי שיקומם בסוריה ואולי גם בארצות אחרות. תקוות אלה גזו אחרי שדיבר עם נציגי ארצות־הברית בירדן ועם הירדנים עצמם. הפליטים מסרבים לזוז ממקומם וגם המנהיגים הערביים בירדן אינם מסכימים עדיין לשיקום הפליטים.

מר ביירוד סיכם את רשמיו מביקוריו במדינות ערב וצפון אפריקה באמרו שקיבל את הרושם שהמערב עומד לפני התנגדותו של הגוש הערבי המושלמי. מדינות אלה, אם יצטרפו למדינות אמריקה הלטינית, יכולות לגרום אי־נעימות רבה למערב במוסדות או"ם.

לפני סיום השיחה אמר ד"ר יוסף מלים אחדות על פעולותיו בארצות־הברית לשחרור כספי ההענקה. הוא הוסיף שכעת מבררים את האפשרות לקבל "בחזרה" את הסכום של 25 מיליון דולר בשביל התכניות שהיה הכרח לבטלן. את הכסף הזה אולי אפשר לקבל מהסכומים שהנשיא רשאי להעביר מסעיף אחד של חוק ההענקה למשנהו.

באותו ערב בשעה 6 נפגש מר ביירוד, שבא בלווית השגריר, עם ראש הממשלה כשנכחו גם מר איתן, מר אבריאל ומר בנדור.

מר ביירוד חזר על אותן השאלות ששאל לפני הצהריים — מה יהיה בישראל בעוד חמש–עשר שנים, מה יהיה על השלום עם הערבים.

ראש הממשלה אמר שעכשיו עם גמר העלייה הגדולה, ואם לא תבוא עלייה מרוסיה, נוכל להתמסר לפיתוח החקלאות, אוצרות הטבע ותעשיות יסוד. הוא בטוח שאלה יביאו לביסוס הכלכלי של המדינה בעוד שנים אחדות. אשר לשלום עם הערבים ישראל מוכנה ורוצה בשלום גם מסיבות פנימיות גם מסיבות חיצוניות. שלום עם מדינות ערב אינו תלוי בנו.

מר ביירוד אמר שהערבים אינם מאמינים ברצון ישראל לשלום. הם מלאי פחדים ובין השאר מפחדים גם מפני ישראל.

ראש הממשלה אמר שהיה זמן שחשב שארצות־הברית יוכלו להשפיע על מדינות ערב לבוא לידי הסדר עם ישראל. חדל להאמין שזה אפשרי.

בין שאר הדברים אמר מר ביירוד:

לא שמע הרבה במדינות ערב על התמוטטותה הכלכלית של ישראל. הפליטים הער־בים אינם רוצים לזוז מהמחנות למקומות שיכון קבע. מדינות ערב הן נגד המערב בגלל חולשת אנגליה וצרפת. המצב בפרס רע יותר משהיה לפני שישה חודשים. אין להם במה לשלם לצבא.

במוצאי־שבת ערך השגריר ארוחת־ערב לכבוד מרביירוד ונכחו, בין השאר, ראש הממשלה ואשתו והרמטכ"ל ואשתו. בתום הארוחה היתה שיחה בת שעה ומחצה בין ראש הממשלה ומר ביירוד. לפי דברי מר ביירוד שוחחו על עולם ומלואו – והודו בכלל זה – ולא על ענייניה המיוחדים של ישראל.

בשעת הארוחה אמר מר ביירוד, בין השאר, שיש לצמצם את העלייה וגם להקטין את כוח הצבא – זה האחרון כדי להפיג את פחד הערבים וגם להקל על תקציב המדינה. ישראל צריכה להודיע על נכונותה לקבל בחזרה פליטים ערביים. איננו חושב שרבים יבואו ואלה שיבואו יווכחו לדעת שמקומותיהם תפוסים וישובו למדינות ערב. אנגליה צריכה לצאת ממצרים וצרפת מצפון אפריקה, כי הן חלשות מדי. את החלל שייווצר אסור שרוסיה תמלא.

ביום 25.5.52 ביקר מר ביירוד, יחד עם השגריר, אצל המנהל הכללי במשרד החוץ. נכחו גם מר קומיי ומר בנדור.

דובר על איבת מדינות ערב לארצות־הברית בגלל ישראל. המנכ"ל אמר שלולא היתה ישראל קיימת היו מדינות ערב נאלצות למצוא סיבה אחרת לאיבה זו, אם ישנה. למעשה האיבה לישראל היא הדבר היחיד המאחד את מדינות ערב והן זקוקות לה כדי לשמור על אחדותן.

בעברו לדבר על סיכויי השלום עם מדינות ערב אמר המנכ"ל שלו השלטונות במצ־רים רצו באמת בשלום, היו יכולים להכין את דעת־הקהל לכך. ייתכן שיש לראות סימ־נים ראשונים להכנה כזאת במאמרים שהופיעו לפני זמן־מה.

מר ביירוד אמר שבמצרים לא דיברו על ישראל, כי אם על אנגליה. בין כה וכה איננו בטוח שהשלום תלוי במצרים, כי רגשות האיבה לישראל עמוקים יותר בסוריה ובירדן.

המנכ"ל אמר שבכל זאת לא ירדן ולא סוריה תעשה שלום עם ישראל מבלי שמצרים תעשה זאת ראשונה. הנה בגלל פחדן ממצרים לא הצטרפו מדינות ערב לפיקוד המזרח התיכון אף־על־פי שיש ביניהן המוכנות לכך.

מר ביירוד אמר שתפקיד ישראל העיקרי הוא להוכיח לערבים שרצונה באמת בשלום. שמע מהערבים עצמם וגם מנציגי ארצות־הברית במדינות ערב שהערבים מפחדים מכוחה הצבאי של ישראל. כן הוא שמע שישראל מתייחסת למדינות ערב בשעת משא־ומתן ככובש לנכבש ויחס כזה לא יקרב את השלום. המנכ"ל השיב שמדינה המוקפת אויבים המצהירים השכם והערב על זה שהם מתכוננים לסיבוב שני אינה יכולה שלא להחזיק את צבאה במצב של התכוננות.

לזה השיב מר ביירוד שמדינות ערב אינן מתכוננות לסיבוב שני. גם שישאקלי אמר לו זאת והוא מאמין לו.

המנכ"ל ענה שבכל זאת הצבא הסורי גדל. המצרים מקבלים נשק וכל זה משפיע עלינו. גם אנו איננו מתכוננים להתקפה, אך עלינו להיות מוכנים להדוף התקפה.

מר קומיי הזכיר שאנו היגשנו בקשה לסיוע צבאי לממשלת ארצות־הברית והנה לא ביקשנו כלי נשק, כי אם דברים כגון שיפור הנמל ושיפור התחבורה בארץ – דברים העשויים להיות לתועלת בשעת התלקחות כללית ואינם עשויים להפחיד את שכנינו.

מר בנדור אמר שאם מדינות ערב אינן מתכוננות להתקיף את ישראל, הרי הסיבה אולי נעוצה בכך שצבאנו חזק ולולא היה צבאנו חזק היו מדינות ערב משנות את טעמן. אשר לפחדן, הרי הצהרת שלוש המעצמות הגדולות מבטיחה אותן נגד תוקפנות והן יכולות להבטיח את עצמן יותר על־ידי חוזה שלום עם ישראל.

מר ביירוד אמר שאת המניעה לשלום אין לחפש בהיגיון כי אם ברגש. היהודים אומ־רים שהם הם הנפגעים (הוא השתמש במלה aggrieved) והערבים חושבים שהם הנפגעים ולדעתו יש לערבים יסוד לטענותיהם, כי הרי ישבו בארץ הזאת, היה להם רכוש, היה להם כסף וכל אלה אין להם עוד. ישראל חייבת לעשות ז׳סטות בקשר לחשבונות החסו־מים או לפיצויים לפליטים.

המנכ״ל אמר שאם הערבים מרגישים שהם הנפגעים, פירוש הדבר שהם מרגישים שיש צורך בהסדר. אולם הם אינם עושים דבר להגיע לידי הסדר. אינם מוכנים לדבר אתנו פנים אל פנים. מה שמעצמה גדולה יכולה לעשות הוא להביא את מדינות ערב לכך שיכירו בצורך בשיחות ישירות אתנו.

מר ביירוד אמר שממשלות ערב אינן מוכנות ואינן מעיזות לדבר עם ישראל ולא יוכלו לעשות דבר אלא אם כן תעשה ישראל דבר־מה להקל עליהן. שוב הזכיר את החשבונות החסומים בהוסיפו שאיננו יודע בדיוק מה הם, אך שמע עליהם במקומות שונים.

המנכ״ל סיפר על ז׳סטות שעשינו בעבר שהיו ללא כל תועלת. אין להניח שז׳סטות יועילו בעתיד.

מר קומיי מסר בקיצור על המשא־ומתן בוואשינגטון בדבר החשבונות החסומים[1] וכאשר אמר שביקשנו שארצות־הברית יעזרו לנו לשחרר את הכסף היהודי החסום בעיראק, אמר השגריר דייוויס שאנו נוטים להגזים בהשפעת ארצות־הברית על מדינות ערב. למעשה מדינות ערב חשדניות מאוד לגבי ארצות־הברית.

את מרבית יום ראשון הקדיש מר ביירוד למשרדי נציגות ארצות־הברית. ביום שני 26.5.52 נסע לחיפה יחד עם מר פריד.[2] שם נפגשתי אתם בשעה 11 לפני־הצהריים ויחד עם מר צ׳ס (Chase) הקונסול בחיפה יצאנו לביקור בחולה, בנסענו דרך עכו וצפת. בצפת נלווה אלינו רב־סרן פרידלנדר.[3]

בחולה התעניין מר ביירוד בתכניות הניקוז ובדרכי הביצוע, כי הוא עצמו מהנדס. ראה את העבודה על יד גשר בנות יעקב, ראה את הסכר הזמני וקיבל מרב־סרן פרידלנדר הסברים על העבודה ועל הסיבוכים הקשורים באדמות הערביות.

מהחולה נסענו דרך טבריה לדגניה וביקרנו ביקור חטוף בדגניה א׳. שמע שם מפי אחד המתיישבים על תולדות המקום ועל צורת החיים בקיבוץ. כן ראה חלק מהמשק.

נסענו בחזרה לרמת גן דרך נצרת. בקיאותו בברית החדשה איננה עולה על בקיאותו בתנ״ך. (זה איננו, כנראה, אחד המקצועות הראשיים בווסט פוינט.)

הבוקר בשעה 9 טס מר ביירוד לקפריסין על־מנת לנוח יום אחד מחוץ לתחום שיפוטו לפני נסעו לתורכיה.

מר ביירוד עושה רושם טוב באי־הפורמליות שלו ובגילוי־לבו. מלבד התחלת החינוך

172

1. ראה מס׳ 152.
2. מילטון פריד, נספח לענייני עבודה בשגרירות ארצות־הברית.
3. רב־סרן אריה פרידלנדר (שלו), נציג ישראל בוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–סוריה.

הרעיוני שעסקנו בו בעל־פה נתן לו המנכ"ל במתנה את ספרו של וייצמן "Trial and Error". כיבדנו אותו גם בחוברות על החולה ועל ירושלים.

למעשה הצטער מר ביירוד על התכנית שהוכנה לו על־ידי השגריר שמנעה ממנו כל אפשרות לראות את ירושלים והכבידה עליו ביום הראשון לבואו דווקא כשהיה עייף ומוכן לנוח.

השגריר, כמובן, כל כוונותיו היו טובות והוא רק מילא, לפי מיטב הבנתו, את ההוראות שהוא קיבל לא להכביד על מר ביירוד בטיולים, במסיבות ובפגישות. לו היה נותן לנו לתכנן כהלכה את שלושת ימי הביקור היינו יוצאים נהנים יותר, גם הם וגם אנחנו.

בברכה,

ש. בנדור

173

מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל בפראג
East European Division to the Israel Legation in Prague

מברק מוצפן 13
נוסח יוצא: 130.09/2342/17

תל אביב, 27 במאי 1952

שלכם 543.[1] להלן הצעת משפט [המחלקה המשפטית] לתשובתנו. מזא"ר [מחלקת מזרח אירופה] מאשרת. נא הגישו ואשרו במברק. ראשית, סבורני שיש להשיב לאיגרת משרד החוץ הצ'כי מיום 20.5.52 בדבר אורן ואורנשטיין בהתאם לקווים הבאים:

(א) ידוע לנו כי שלטונות צ'כיים רשאים לשפוט מעשי פשע שבוצעו על־ידי זרים בצ'כיה בהתאם לחוקי צ'כיה וכלל לא ערערנו על כך. אולם אין זה צריך לפגוע בזכויות נציגים קונסולריים ודיפלומטיים של מדינות זרות להגן על אזרחיהם. זכויות אלה נובעות מעקרונות מקובלים של המשפט הבינלאומי ונציגים צ'כיים בעצמם השתמשו בהן לא פעם במדינות זרות כולל ישראל.

(ב) סירוב משרד החוץ הצ'כי להרשות לנציג הצירות הישראלית בפראג לבקר את האסורים, בשלב זה של מאסרם, פוגע באופן רציני בזכויות של הצירות להגן על ישרא־

173

1. מברק של צירות ישראל בפראג (20.5.1952, 130.09/2343/1) המוסר את נוסח האיגרת שהתקבלה ב־20.5.1952 ממשרד החוץ הצ'כוסלובקי בפרשת מאסרם של אורן ואורנשטיין. האיגרת שבה וחוזרת על הנאמר במס' 154, דהיינו שלשלטונות הצ'כוסלובקים יש זכות בלעדית לשפוט על־פי חוקיהם אזרחים זרים שעברו עברות בתחום צ'כוסלובקיה; חקירתם של שני הישראלים עדיין לא הסתיימה והם נמצאים במעצר מונע; וכן, שהסיבה למאסרם נמסרה לצירות הישראלית ובשלב הזה לא יורשו נציגי ישראל לבקרם. (הנוסח המלא של האיגרת בתיק 130.11/2513/3.)

לים הנמצאים בצ'כיה. בהתחשב עם התקופה הממושכת של מאסרם של אורן ואורנש־
טיין, הצירות אינה יכולה להסכים לדחות את הפעלת זכותה לבקר את הישראליים הנ"ל.
(ג) הצירות מבקשת אפוא להרשות ביקור נציגה אצל אורן ואורנשטיין כבר בשלב
הנוכחי, ולשתף אותה בעתיד באופן מלא ומתמיד בכל ההתפתחויות בקשר לחקירתם.
היא מקווה בעיקר לקבל בקרוב את פירוט ההאשמות נגד אורן ואורנשטיין.
שנית, אולי אפשר לנמק הנקודות הנ"ל בהסתמך על החוקה הפלילית של צ'כיה
ועל התקנות הצ'כיות בדבר זכויות קונסולריות ודיפלומטיות אולם טרם קיבלנום.
מזא"ר

174

א. לוריא אל ו. איתן
A. Lourie to W. Eytan

Coded Tel. X836 מברק מוצפן
Inc.: 130.02/2452/3 :נוסח נכנס

New York, 28 May 1952

Ordonneau[1] called on Rafael, self.

Alef – Re Suez[2] stated French position this stage cautious, view continuing British-Egyptian talks which still have some prospect success. We expressed concern pointing out: (1) Prolonged delays and failure *Moabit* [Security Council] respect own resol[ution]s encouraging Arabs play fast and loose with UN. (2) *Moabit* inactivity resulted new *fait accompli* Egypt customs post Akaba. (3) Failure receive London oil credits while at same time no action prevent illegal obstacles our purchase cheapest source. (4) Even *status quo* not maintained since Egypt now established so-called customs post off Eilat.[3]

Ord[onneau] said no disagreement on objective. Question was of timing and method. Expects Anglo-Egypt talks concluded one way or other within "one, two or three months". Action then appropriate. We pointed out no assurance if agreement reached would include solution our problem. Urge if we asked hold off now sponsors undertake settle issue.

Primary responsibility obviously with British, French merely lagging along. Monday's meeting postponed probably till Wednesday to suit Jebb's convenience.

174

1. פייר אורדונו, חבר המשלחת הקבועה של צרפת לאומות־המאוחדות, החל ממאי 1952 – נציג צרפת בוועדת הפיוס.
2. ראה מס' 113, 162.
3. המשפט הזה נוסף בכתב־יד בשולי הנוסח הנכנס, אך חסר בנוסח היוצא (תיק 93.01/2204/4).

Beth – Ord[onneau] as French rep[resentative] PCC [Palestine Conciliation Commission] inquired re blocked accounts.[4] Happy learn new development. Abba [Eban] will transmit memo PCC. Ord[onneau] agreed would be excellent if could avoid Palestine discussion this session.

Lourie

175

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן (תל אביב) ושגרירות ישראל בוואשינגטון

Israel Delegation to the Reparations Negotiations to W. Eytan (Tel Aviv) and the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן EWA23

נוסח נכנס (ואשינגטון): 93.01/2208/9

[לונדון] 28 במאי 1952

לאיתן, העתק לשר ואבן. נחום [גולדמן] ראה אדנאואר הבוקר והלה הבטיח לו הצעה רשמית מחייבת ב־9 ביוני.[1] נחום מוסיף שיש סיכוי שעד אז נשיג כמה מהשיפורים שתבענו. אדנאואר סיפר לו שאתמול אחרי החתימות בפאריס דיברו אתו אצ'יסון ואידן חזקות ונמרצות בעניין השילומים והוא שמח על כך כי זה נשק לגבי ממשלתו. נחום וגיורא [יוספטל] מגיעים היום ללונדון ונחום יוצא מחר לארצות־הברית. שנער יוצא באל־על במוצאי־שבת.

המשלחת

176

ג. רפאל אל א. אבן (ואשינגטון)

G. Rafael to A. Eban (Washington)

העתק: 130.02/2403/26

ניו יורק, ה' בסיון תשי"ב
29 במאי 1952

סודי

הנדון: שיחה עם זינצ'נקו, סגן המזכיר הכללי של או"ם

ב־28 לחודש זה הזמינני מר זינצ'נקו לארוחת־צהריים שהתקיימה באחת המסעדות המפוארות אשר כל זמן שהותי בניו יורק טרם דרכה רגלי באחת כמוה. אם לא היתה

4. ראה מס' 152.

175

1. ראה מס' 170.

תועלת אחרת בשיחה, הרי החשבון בלבד שהוגש לזינצ'נקו ללא ספק תרם להחלשת המשק הסובייטי. אולם, נראה לי כי היתה להזמנתו מגמה מיוחדת. לאחר דברים של מה־בכך על לימודי בתו וחופש אשתו ויופיה של ברית־המועצות התקרב זינצ'נקו לעצם העניין ושאלני אם אני עדיין שומר על הדעה שהטעליתי לפני יותר משנה בפני מאליק כי אין סיכויים להסדר בין 4 המעצמות בשאלת גרמניה כל עוד המלחמה בקוריאה נמשכת. הוא הוסיף הערות מספר על חומרת המצב שנוצר עם חתימת החוזה עם ממשלת בון ושאל אם בכלל קיימים, לדעתי, סיכויים להתקדמות בפתרון בעיות בינלאומיות במשך שנת הבחירות בארצות־הברית.

השיבותי כי לפני שנה לא התקשיתי לתת תשובה ברורה ומוחלטת למאליק, אך בינתיים הולך המצב הבינלאומי ומסתבך, אולם אין ספק בלבי כי חתימת הסכם שביתת־נשק בקוריאה היה משפיע באופן יסודי על הפגת המתיחות הבינלאומית ומגדיל את הסיכויים לדיון מוצלח על השאלות הבינלאומיות המרכזיות השנויות במחלוקת. ציינתי כי אנו משוכנעים ברצונה הכנה של ארצות־הברית להביא לידי גמר מוצלח של המשא־ומתן בקוריאה והדגשתי את הצורך שממשלת ברית־המועצות תתחשב היטב בדעות ורגשות הציבור האמריקני בקשר להערכותיה ושיקוליה המדיניים. הוא הסכים כי דעת הציבור מהווה גורם בעל השפעה רבה על עיצוב המדיניות בארצות־הברית. כמו־כן הבעתי דעה כי טעות לחשוב כי במשך החודשים הבאים עד לכינון הממשלה החדשה לא תקבל ממשלת ארצות־הברית החלטות בשטח מדיניות החוץ ותשב בחיבוק ידיים.

בשלב זה עבר זינצ'נקו לנושא השני שעמד כנראה לסדר־יומו ואמר כי אם באמת יש למצב בקוריאה השפעה כה מכרעת על הבעיות המרכזיות הבינלאומיות ואם ארצות־הברית באמת רוצה בחיסול המלחמה שם, יש למצוא דרכים לסילוק הנקודה האחרונה השנויה במחלוקת, היינו: שאלת השבויים. הוא שאלני איך היתה מתקבלת על דעתי מחשבה אשר הוא מבטאה באופן אישי לגמרי ומעין הרהור בקול רם: שני הצדדים יסכימו לרשום את כל הסעיפים שהושגו בטיוטת חוזה שביתת־הנשק ויחתמו עליהם בראשי־תיבות; יעבירו את שאלת שבויי המלחמה לגוף אחר — מדיני או הומניטרי — וירשמו בטיוטא כי שביתת־הנשק תיכנס לתוקפה עם השגת הסכם על בעיית שבויי המלחמה אשר תועמד לדיון בגוף מוסכם אחר. עניתי כי זוהי מחשבה מעניינת, אך אין ביכולתי להביע דעה אודותיה, כי יש לבדוק את מידת מעשיותה.

לפי מנהג נציגים סובייטים התעניין זינצ'נקו גם כן בדעותינו בדבר סיכויי המועמדים לבחירות לנשיאות ארצות־הברית. היות וטרם גיבשתי לעצמי דעה בנדון ואחרי ההפתעות של שנת 1948 לא כדאי כלל לעסוק בנבואות, נמנעתי מלהביע דעה.

מכאן נסבה השיחה על פעולות האו"ם במשך החודשים הבאים. איש־שיחי אמר כי אינו משער כי תתפתח איזו שהיא פעולה בעלת חשיבות עד סוף שנה זו וכי גם העצרת תהיה חסרת חשיבות. אולם, עם כינון הממשלה החדשה, בשנה הבאה, יש אולי סיכויים להתקדם בפרט באמצעות מושב מיוחד של מועצת הביטחון, לפי סעיף מס' 28 של המגילה. אולם הוא הסתייג לגבי שני נושאים: ועדת שביתת־הנשק ומועצת הביטחון. באשר לנושא הראשון, אמר כי מצפים להצעה מעניינת וחשובה של ג'ב בישיבת אחר־הצהריים של ועדת שביתת־הנשק בדבר קביעת גודל הצבאות וייתכן כי לפי הצעה זו ולרגל נשיאותו של מוק[1] בחודש יוני, תתקדם הוועדה. בנשימה אחת הזכיר את נשיאותו

176

1. ז'יל מוק, חבר משלחת צרפת למושב השישי של העצרת הכללית של האו"ם.

של מאליק במועצת הביטחון באותו חודש. כדי לתהות על קנקנו הזכרתי כי לפני שנה בהיות מאליק נשיא המועצה לא כינסה אף לישיבה אחת. על כך השיב כי נטעה אם נראה זאת כתקדים, וכי אולי תתרחשנה תמורות מעניינות דווקא בעת כהונתו של מאליק, השנה.

מכאן עבר לשיחה על פיטורי עובדים במזכירות האו"ם ושפך מר לבו על משטר הרדיפה שהוכנס מבחוץ ומערער את יסודות השירות הבינלאומי. הזדרז למנות את כל שמות היהודים המעורבים בפרשה וכדי להדגים דאגתו ציין כי אפילו עמדת אייב פלר[2] מעורערת. הוא דבר בשבחו של ד. מירון, הפקיד הישראלי במחלקתו, ואישר כי קיים הבטחה שנתן לי מזמן: להעלות את מירון בדרגה, בשנה זו.

אם להעריך את השיחה הייתי משער כי מטרתה היתה לגשש אצלנו על סיכויי הצלחת הצעדים החדשים של ברית־המועצות בשאלת קוריאה ובירור השפעתם על בעיית גרמניה – השאלה העיקרית המטרידה אותם. יש לזכור כי לפנייתו לציבור של מאליק, אשתקד, לסיים את מלחמת קוריאה, שנעשתה בשידורו, קדמו גישושים ממין זה במשך שבועות מספר. קיימת, על־כן, האפשרות כי ברית־המועצות תנצל את תקופת כהונתו של מאליק כנשיא מועצת הביטחון על־מנת להציע הצעה חדשה לגמר המלחמה בקוריאה.

בברכה,

ג. רפאל

177

תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון[1]
Aide-Mémoire by the Ambassador of Israel in Washington

העתק: Copy: 130.02/2451/19

[Washington] 2 June 1952

On May 5, 1952, Ambassador Ely Palmer, Representative of the United States in the United Nations Palestine Conciliation Commission, conveyed to the Permanent Representative of Israel to the United Nations the desire of the Conciliation Commission to make progress towards the release of bank accounts in Israel owned by former Arab residents of Palestine, who had left the country during the hostilities in 1948.[2] The Concilia-

2. אברהם פלר, משפטן אמריקאי, יועץ כללי ומנהל של המחלקה המשפטית במזכירות האו"ם. פלר הואשם בנטיות קומוניסטיות ואיבד עצמו לדעת באמצע נובמבר – ראה מס' 450.

177

1. התזכיר הזה נשלח בעקבות שיחת אבן עם היקרסון, עוזר שר החוץ של ארצות־הברית לענייני האו"ם – ראה מס' 152. התזכיר הופנה אל מחלקת המדינה של ארצות־הברית מתוך בקשה שיימסר באמצעותה לוועדת הפיוס, להוציא את הסעיף החמישי שבו. (ראה אבן אל היקרסון, 12.6.1952, 130.02/2451/19).
2. ראה מס' 137.

tion Commission had considered this matter at its recent meeting in New York and had empowered Ambassador Palmer to make an official approach on its behalf. The Commission considered that some 20,000–30,000 Arabs might eventually be affected by such releases and that opinion towards Israel in the Arab States would be perceptively affected by an act of goodwill in this matter.

2. The Permanent Representative of Israel to the United Nations expressed appreciation of the desire of the Palestine Conciliation Commission to improve the relations between Israel and the Arab States, and undertook to convey to his Government a full report of the observations presented by Ambassador Palmer. At the same time the Permanent Representative of Israel to the United Nations pointed out that there were many Israel residents who had left Arab countries, especially Iraq, and whose bank accounts were still held by Arab governments and banks. It would be reasonable to expect that the interest of these refugees from Arab countries should be treated with no less concern than those of Arab refugees from Israel.

3. It will be recalled that on February 15, 1950, representatives of Israel and of Egypt (the latter representing all the Arab States) signed an agreement on this question in Geneva during the meetings of the Palestine Conciliation Commission.[3] Subsequently, the Arab governments all declined to give effect to this agreement, which would have resulted in immediate benefits for many thousands of refugees and of other former Arab residents of Palestine.

4. The Government of Israel has now given consideration to the request submitted on behalf of the Palestine Conciliation Commission. It wishes, wherever possible, to alleviate the position of Palestine refugees and assist their resettlement. Accordingly, the Government of Israel now expresses its willingness to discuss measures for the gradual release of accounts held by Arab refugees in Israel subject to the overall foreign exchange position of the country. The Government of Israel suggests that this acceptance in principle of the request made by the Palestine Conciliation Commission be now followed by discussion of specific arrangements between the Palestine Conciliation Commission and the Permanent Delegation of Israel to the United Nations.

5. It would clearly not be equitable for the interests of Israel residents with bank accounts in Arab countries to be disregarded while unilateral arrangements are made looking towards the release of Arab accounts blocked in Israel. Accordingly, the Government of Israel expresses the confident hope that the Government of the United States may find it possible to secure arrangements for the corresponding release of bank accounts of Israel residents blocked in Arab countries.

3. ראה כרך 5, מס' 52 והערה 8 שם.

178

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית וא. אבריאל
A. Eban to the United States Division and E. Avriel

מברק מוצפן WIA161
נוסח יוצא: 93.01/2208/12

[וואשינגטון] 2 ביוני 1952

החלטנו לגשת מיד למבצע ביסוס החובות. שתי אפשרויות עומדות להלכה לרשות ארצות־הברית: (א) מלווה מהבנק לייצוא ולייבוא שיחסל את חובותינו קצרי־המועד ויו־ריש לנו במקומם מלווה למועד יותר ארוך; (ב) התערבות האוצר האמריקני שיקנה לירות ישראליות בדולרים במסגרת הקרן לייצוב מטבעות Stabilisation Fund. שתי ההצעות קשות כקריעת ים סוף ואין להפריז בהערכת הסיכוי אך מצווה לנסות.

החלטנו על פעולה בשלבים אלה: (1) אנחנו כאן, ואתם בשיחות עם מקרניאל ודיי־ויס נשריש אצלם את ההכרה כי ההענקה ושאר מקורותינו לא יספיקו השנה אם לא יוקל לנו גם עול החובות קצרי־המועד. לכן מחפשים אנו דרכים להפוך הלוואות אלו להלוואות לזמן יותר ארוך. בשלב זה אין לפרש את השיטות הנראות לנו אלא רק להביע את הסברה כי ממשלת ארצות־הברית יכולה גם צריכה לסייע. לשם כך יהיה עלינו לשתף אותם לחלוטין בידיעת מצבנו, כולל חובותינו. קשה להגזים את ערך סיועם של דייוויס ומקרניאל בייחוד לאחר התרעומת שאיימה להכשיל את המבצע הקודם. (2) אדבר עם מייקסל,[1] הנציג הכלכלי החדש, בראשית השבוע הבא וכן עם ידידינו ב־MSA [Mutual Security Agency] ומחלקת המדינה. גאס ידבר עם אנשי אקסים [הבנק לייי־צוא ולייבוא]. (3) לאחר שהבטחנו לעצמנו את ידיעתם של גורמים אלה נסדר פגישות לשר החוץ ולי עם שרי החוץ והאוצר והרימן להשגת הכרעה מדינית. אז נציע את שתי הברירות הנ"ל.

חשוב מאוד שבשיחותיכם עם מקרניאל ודייוויס וכן עם מייקסל תטעו בלבם את הרושם שאנו משתפים אותם בכל הידיעות שיש לנו על הוצאותינו והכנסותינו לשנה הבאה.[2]

אבא אבן

178

1. ריימונד פ. מייקסל, נציג מיוחד של ארצות־הברית לישראל לעניינים כלכליים, עמד לצאת לישראל לערוך סקר על מצב הכלכלה הישראלית ומאזן מטבע החוץ.
2. ראה מס' 184.

179

א. אבן אל א.ס. בוכארי[1] (ניו יורק)

A. Eban to A.S. Bokhari (New York)

Copy: 130.02/2410/9 :העתק

[New York] 3 June 1952

Dear Dr. Bokhari,

After our conversation on 7 April I promised to set down in writing the main conclusions which Mr. Rafael and I had communicated to you orally on that occasion. I apologise for the delay caused by unusually heavy preoccupations.

1. The statement by the Pakistan Minister for Foreign Affairs, that the absence of peaceful relations between the Arab States and Israel was an obstacle to the organisation of regional defense has aroused much interest in Israel.[2]

2. The Arab and Moslem worlds are faced by urgent problems which are in no way solved by the maintenance of hostility towards Israel. Arab nationalism is attempting to advance its interests in vast territories which have not yet attained their independence. Whatever the merits of Arab aspirations in these territories, it cannot be asserted that the State of Israel constitutes the obstacle to Arab emancipation. Indeed the constant and, at one moment, decisive support which Israel gave to the cause of Libyan independence shows that Israel is genuinely concerned to support national liberation in its region. Conversely, the fact that Arab nationalism, which has achieved such lavish emancipation in eight sovereign States covering a vast sub-continent, begrudges Israel the exercise of its national freedom within a far more restricted domain, detracts from the moral stature of the Arab national movement and deprives it of wide sympathies which it would otherwise enjoy in many parts of the world, notably in the United States of America. Moreover, the fact that each new Arab State is likely to join a league dedicated to anti-Israel activities must affect Israel's attitude towards national aspirations which would otherwise have its wholehearted support. For these reasons it can safely be said that the anti-Israel policy of the Arab States in no way accelerates, and in some measure impedes, the attainment of wider Arab independence.

3. Apart from their political preoccupations, the Arab and Moslem worlds are faced by acute economic and social problems. The societies and economies of the region are not sufficiently stable or prosperous to furnish a sound basis for free institutions. Israel is certainly not an obstacle to the

179

1. אחמד ס. בוכארי, הנציג הקבוע של פאקיסטן לאו"ם.
2. ראה מס' 59 והערה 3 שם.

cause of social and economic progress throughout the Near and Middle East; on the contrary, it has brought to the area examples of intensive agriculture, industrial development, scientific progress and social organisation which are directly relevant to the objectives which progressive statesmanship must achieve in the Near East, if the area is to be rescued from anarchy and dictatorship. The maintenance of Arab hostility towards Israel prevents the realisation of many projects of economic development which could contribute to the welfare and stability of the area as a whole. United Nations organs for regional cooperation cannot even be constituted. It is possible that the area could make a more effective claim for American assistance if it were at peace within itself.

4. The Arab States are unlikely to find their place within any effective defensive system so long as their hostility to Israel is maintained. These tensions have caused the powers to be reluctant to develop the defensive strength of Near Eastern States, with the result that the area as a whole would be highly vulnerable in the event of a major conflict.

5. It is difficult to conceive what purpose is served by the maintenance of an attitude of non-recognition towards Israel. Israel's full international recognition has not been substantially retarded by this hostility; and the existence and sovereignty of Israel are permanent facts beyond recall. Israel's determination to maintain its independence evokes more international support than do the efforts of the Arab States and other States to destroy or ignore that independence. While the Arab boycott imposes disabilities and burdens on Israel's economy in the short term, the long term effect of such a boycott is to strengthen Israel's economic independence. Israel, under the compulsions of this boycott, is finding markets and sources of supply beyond its immediate region and will therefore become less dependent economically on the Arab world than would otherwise be the case. Some Arab States, notably Jordan and Lebanon, would benefit economically as would Israel by the resumption of normal trade.

6. If the Arab States become disposed in principle to seek peace with Israel there are no grave obstacles to be feared in the solution of specific problems:

(a) Refugees: The solution to be sought was outlined in the General Assembly's programme adopted in February 1952. Incidentally, a solution of this problem by resettlement, not by "repatriation", would closely parallel the solution of refugee problems in the Indian sub-continent. Such a solution would also be in the best interests of the refugees themselves, who would find homes in completely Arab environments.

(b) Boundaries: Under the Armistice Agreements final frontiers can be defined by agreement amongst the signatories.

(c) Mutual Guarantees: Israel has offered non-aggression pacts which would put the United Nations and the Great Powers behind mutual guarantees of the territorial integrity of the parties. Any professed fear of "expansion" is inconsistent with refusal to accept such guarantees which would make any encroachments enormously hazardous. Nor is such fear

on the Arab side supported by history. After all, the States of the Arab League have attempted in recent memory to destroy Israel by every means; Israel has made no attempts to injure them.

(d) Economic Relations: It would not be difficult for the States of the region to reach general harmony in their separate economic development or to devise projects for regional progress.

7. The attainment of peace between the Arab States and Israel would do far more than fulfil Israel's aspirations. It would serve the vital interests of each Arab State and of the Near East as a whole. To advocate peace is not to make a concession to Israel: it is an act of concern and friendship for the whole area.

Yours sincerely,

Abba Eban

180

ד. בן־גוריון אל ט. קולק (ואשינגטון)
D. Ben-Gurion to T. Kollek (Washington)

העתק: ארכיון צה"ל 532/73/178

ירושלים, י' בסיון תשי"ב
3 ביוני 1952

תדי היקר,

קראתי בעיון רב תזכירך מיום 21.5.52[1] שנמסר לי אתמול על־ידי אפי.[2] אני מקבל רוב הדברים.

הפגישה שהיתה לי עם ביירוד ממחלקת חוץ – איש נבון והגון וגלוי־לב, אף היא עוררה בי דאגה, אם כי נדמה לי שכמה דברים הוסברו לו בשיחה ממושכת שהיתה לי אתו ביחידות אחרי ארוחת־הערב אצל השגריר.[3] ואף־על־פי כן ברור לי שהאמריקנים מתחילים "לגלות" העולם הערבי, ומספר ושטח הוא מספר ושטח. 70 מיליונים תושבים זהו יותר ממיליון וחצי, ושטח של 4.2 מיליון] מיל מרובע הוא יותר משמונת אלפים מיל מרובע. גם ספרו של אייזנהאור (הפרק על צפון אפריקא) מדאיג. וברור שעלינו להחיש ולהבריא כלכלתנו מבלי להיזקק לעזרה חיצונית עד כמה שאפשר, ולשם כך עלינו:

(1) לחזק כושר הביצוע של הממשלה. ייכנס שר אוצר חדש (טרם החלטתי בלבי סופית על האיש) ועוזרים מסוגלים.

180

1. מס' 163.
2. אפרים עברון, מזכיר אישי של ראש הממשלה.
3. על הפגישות האלה ראה מס' 172.

אני מארגן "מטה" כלכלי מצומצם במשרדי שירכז כל האינפורמציה הכספית והמש־קית ויעבד מסגרת של תכנית המוליכה לעצמאות כלכלית, וכל ההצעות והפעולות ייבחנו עד כמה הן משתבצות במסגרת זו.

(2) לסדר משקנו הכספי. עלינו להיפטר מהחובות קצרי־המועד, להפסיק "מבצעי" גמילות־החסדים בארצות־הברית, ולסדר תשלומי חובותינו לזמן ארוך ובהתאם ליכולתנו.

(3) להסדיר אספקה מינימלית — מזון, דלק, חומרי־גלם, כלים ומכונות שיגיעו בזמן וכפי המובטח לצרכנים.

(4) רק אם שני התנאים הראשונים (2–3) יתמלאו, אפשר יהיה לפעול להרחבת הייצור והייצוא, להגדיל תפוקת העבודה, למנוע בזבוז בהחזקת משקים לא־מכניסים וכו'.

בנוגע ליחסינו עם השגריר והשלטונות האמריקנים אצלכם. אני מסכים לגמרי לדעתך. הוא הדין ביחס לסיוע צבאי. עזרה מחייבת ידידות, וידידות מחייבת גילוי־לב.

ייתכן שאהוד [אבריאל] יעבור לאוצר, במקרה זה יחסר לי מנהל משרדי (והוא גם ראש "המטה" הכלכלי). מציעים שאזמין אותך. אני אשמח לעבוד אתך, אבל נדמה לי שאתה צריך עוד להישאר בוואשינגטון.

ענייננו עם ממשלת אמריקה ויהדות אמריקה לא נסתיימו (ולא כל כך מהר יס־תיימו), ואין אני רואה מישהו המסוגל למלא מחסורך.

בעניין זה הייתי רוצה לשמוע דעתך אתה, אולי תתייעץ גם עם משה [שרת].[4]

שלך,

ד. בן־גוריון

181

שיחת מ. פישר וש. דיבון עם מ. שומאן[1] (בפאריס, ב־30 במאי 1952)
Meeting: M. Fischer and Sh. Divon – M. Schumann (Paris, 30 May 1952)

דין־וחשבון: 93.02/172/15

פאריס, י"ב בסיון תשי"ב
5 ביוני 1952

ביקרנו, הציר ואני אצל מוריס שומאן במטרה להציג לפניו את עמדתנו בבעיות המזרח התיכון ערב צאתו כיושב־ראש ועידת הדיפלומטים הצרפתים במזרח התיכון. להלן הנקודות העיקריות שהעלינו ביזמתנו וכן כתשובה לשאלותיו:

4. לא נמצאה תגובה של קולק למכתב הזה. ב־25 ביוני היו חילופי גברי במשרד האוצר. לוי אשכול מונה לשר האוצר במקום אליעזר קפלן שנתמנה סגן ראש הממשלה; בסוף השנה הוקם במשרד ראש הממשלה משרד מיוחד לתכנון כלכלי שבראשו עמד אוסקאר גאס.

181

1. מוריס שומאן, מזכיר המדינה לענייני חוץ בממשלת צרפת.

1. שילומים — הציר סיפר לשומאן על התרשמות אדנאואר מדברי אידן ואצ'יסון שהאיצו בו לקדם את פתרון בעיית השילומים וציין שמצד צרפת לא נעשתה פעולה דומה.[2] שומאן הבטיח לפעול בנדון ולראות שארצו תנהג באותה רוח שנהגו אלה.

2. משבר האמון בין המערב לעמי ערב — עמי ערב, או אלה שמבטאים את האינטרסים האמיתיים שלהם, לא רוחשים אמון לממשלות הקיימות. דעת־הקהל הער־בית סוברת שהממשלות הערביות מתקיימות, במידה רבה, בזכות הסיוע של מעצמות המערב — דבר המביא לידי אי־אמון ושנאה למערב התומך, בעיניהם, במשטר אי־צדק ומעכב בעד מילוי התביעות הסוציאליות והלאומיות של הרוב הגדול של עמי האזור הזה.

יש אסכולה מערבית ובעיקר אמריקאית המניחה שעל־אף הרע שבתמיכה במשטרים הקיימים, אין לתקן את המצב מחשש פן ייגרמו זעזועים שיקלו על חדירת הקומוניזם לארצות אלה.

לנו נראה שמפריזים בסכנה הנשקפת מהקומוניזם ושזמן רב הלך לאיבוד בגלל דבקות בדעות מסוג זה ושעדיין לא מאוחר לנסות להכניס גורמים יותר מתונים ויותר עממיים הדוגלים ברפורמות בארצות ערב. עם כל הקושי שבדבר, יש לחתור לכך שבעיני אנשי התנועה הלאומית הערבית יהיה המערב קשור לא באסוציאציה של תמיכה במשטר שנו[א] והקפאת מצב חברתי שעבר זמנו, אלא באסוציאציה של רצון לתקן ולהב־ריא. תהליך כזה עלול לשפר את האווירה בין המערב למזרח הערבי. העובדה שממשלות ערב תלויות במידה מסוימת בחסדי המערב, נותנת לו[ו] זכות ואפשרות מעשית ללחוץ למען תיקונים חברתיים הכרחיים.

3. בעיית המגע עם דעת־הקהל הערבית — המגע של המערב עם עמי ערב החל לאחר מלחמת העולם הראשונה על־ידי קשר רשמי עם הממשלות, רשמי ולא רשמי עם מפלגות ואגודות שהתיימרו לבטא אינטרסים של חוגים שונים בציבור. עם התהוות גוש משכילים ומשכילים למחצה, פרולטריון תלוש ליד הערים הגדולות במזרח התיכון ומעמד בינוני שלא מצא לו מסגרת, ועם התגברות ההכרה הלאומית, נוצרו הלכי־רוח בגופים אלה שלא מצאו את ביטויים המלא בממשלות, במפלגות, באגודות ובעיתונות הקיימת. למרות שחוגים בלתי־מאורגנים אלה, שזוהו בדרך כלל עם דעת־הקהל, לא מצאו להם דרך לבטא באופן חיובי את שאיפותיהם — הרי הוכיחו כושר הטרדה רב, עד כדי חיסול תכניות שנראו כבגידה באינטרסים הלאומיים והפרעה מתמדת בדרך ההסדר עם המערב.

חוסר המגע עם חוגים אלה הרחיק את אנשי המערב מהמציאות הערבית, והחישובים המדיניים שניבנו על מגע עם חוגים שלא ביטאו כראוי את המתרחש למעשה, נכשלו, כדוגמת אירן ומצרים. מסקנה: הרחבת והעמקת המגע עם דעת־הקהל ה"אמיתית" עלולה להועיל מאוד להבנת המתרחש.

בתשובה לשאלה על אפשרות מעשית של התקרבות צרפת לדעת־קהל זאת שאין מגע אתה, נזרק רעיון שכנראה נתקבל על דעתו: שיש לארגן קבוצות של צעירים צרפ־תים משכילים שאינם מאורגנים במסגרות רשמיות של מוסדות צרפתיים, שיציבו לעצמם מגמה חלוצית ויעזרו, שלא על־מנת לקבל פרס, לאותם חוגים ערביים החושבים ברצינות על רפורמות.

4. הליגה הערבית — המשבר העובר על הליגה הכרוך מצד אחד בהתפוררות

2. ראה מס' 175.

הגוש ההאשימי ונטייה להתרחקות מעניינים ערביים הגוברת במצרים מצד שני, מחייב אותנו ללמוד לקח מניסיון הסולידריות הערבית. הליגה כפתה על מדינות ערב סולידריות שלא היתה לה אחיזה מספקת במציאות והנהיגה קולקטיביות רעיונית שגרמה לקבלת הדעה הקיצונית ביותר כדעה הרשמית של ארצות ערב. דבר זה עיכב את המשחק החופשי של האינטרסים של ארצות ערב ולא איפשר פתרון מעשי של הבעיות הכאובות. נסיון ועדת הפיוס מראה לנו איך מחניקים אינטרסים ממשיים במחיר סולידריות מדומה. לדוגמה: בוועידת פאריס[3] היה עניין לסורים לדון בחלוקת האזור המפורז ולירדנים עניין בפרשת הפליטים והפיצויים. נסיון האמריקאים להשתמש באינטרסים הנ"ל, לשם השגת הסכמה מהערבים לתכנית חמש הנקודות כבסיס למשא־ומתן עם ישראל, נכשל משום שהסולידריות הערבית לא איפשרה להם נקיטת עמדה עצמאית.

כשם שדוגמה זאת מראה את השלילה שבקולקטיביות הערבית כן מוכיח נסיונו של באנץ' שקידום אינטרסים לאומיים של ערב ונוהל של משא־ומתן דו־צדדי, מביא לתוצאות ממשיות כדוגמת חתימת שביתות־הנשק בין ערב לישראל.

בסיכום, החנקת האינטרסים הממשיים גרמ[ה] לעקרות הליגה הערבית. הסולידריות המדינית של ארצות ערב נתבטאה הלכה למעשה בישיבות מועצת הליגה שמדינות ערב לא העיזו בדרך כלל להמרות את פיה. המשבר החמור של הסולידריות שבא לאחר חילוקי־הדעות בין מצרים לארצות ערב בעניין סכסוך בריטניה, גרם לשיתוק חלקי של הליגה ולדחיית ישיבות המועצה. מסקנה: יש עניין למערב, לנו ולאינטרסים הממשיים של ארצות ערב להפסיק את נוהג ההחלטות הקולקטיביות במסגרת הליגה. רצוי לעשות זאת ללא הכרזות העלולות לעורר ולהפעיל את הרגש הכנה של הסולידריות, הקיים במידת־מה בחוגי מדינאים ואנשי ציבור ערביים אולם טרם הגיעה שעתו למלא תפקיד חיובי בעיצוב היחסים בין עמי ערב למערב. למעשה, יש לדאוג שישיבות הליגה תידחנה עד כמה שאפשר ואם אין זה ניתן לביצוע, יש לרוקנה מתוכנה מצד אחד ולקדם את האינטרסים הלאומיים של כל ארץ וארץ מצד שני. משא־ומתן סוריה–בלנדפורד[4] הנו דוגמה נאה להתנגשות אינטרס לאומי סורי בחשש מהפרת סולידריות מדומה וסיוע להצלחת משא־ומתן זה עלול לשרת אינטרס סורי–לבנוני, מערבי וישראלי כאחד, אף ישמש דוגמה של מדיניות נועזת ומעשית לשאר ארצות ערב.

5. התארגנות פאן־איסלאמית – אין להפריד מבחינה מסוימת התארגנות זו ממשבר הליגה. עיראק מנסה למצוא לה שטח מחיה במסגרת הזאת בשיתוף־פעולה עם פקיסטאן – פעולה שהערבים מפרשים אותה כנתמכת על־ידי הבריטים לשם חיזוק מעמד שתי מדינות אלה. הדיבורים על ברית איסלאמית, בהכרח שיביאו לתסיסה אנטי־מערבית שתשמש מכנה־משותף למדינות האיסלאם המפולגות ביניהן בשטחים כה רבים.

מה שנאמר בוועידת קראצ'י, מוכיח על מגמה של קו תוקפני נגד צרפת ובריטניה ולעומת זאת קשה למצוא הוכחות להנחה שגוש פאן־איסלאמי יהווה סכר בפני הקומוניזם.

3. מושב ועידת הפיוס בפאריס בסתיו 1951.
4. הכוונה למשא־ומתן שניהל מנהל סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטים בלאנדפורד עם ממשלות ערביות, ובכללן סוריה, ליישוב רב־ממדים של פליטים בארצותיהם. הדיונים עם הסורים נראו מבטיחים ביותר, ובמהלכם נידונה הצעה ליישוב 500,000 פליטים ערבים בסוריה, אך הסורים חזרו בהם והתכנית ירדה מן הפרק – ראה מס' 193.

6. פיקוד המזרח התיכון — המשבר ביחסי מצרים–בריטניה מחייב גיוס כל הכו־חות במזרח התיכון המוכנים לשתף פעולה במסגרת של ביצור האזור, ולאו דווקא במסגרת של הצעת ארבע המעצמות או על בסיס ברית־הביטחון הקיבוצי של הליגה העלולה להקים מחדש את גולם הסולידריות הערבית.

7. ישראל — הדעה הרווחת בחוגים ערביים שונים על מגמות ההתפשטות של ישראל — אין לה בסיס והנה כרוכה בסכנות. המערב יכול לשרת את האינטרס המשותף על־ידי הסברת מגמות ההתפתחות של ישראל וציון דרכים להפגת החששות על־ידי הסדרים שיבטיחו את גבולות מדינות ערב. המדיניות הנוכחית של ארצות ערב מחייבת את ישראל להגביר את המאמץ הצבאי שלה ועלולה להוות לכן, באשמת מדיניות זו, יסוד לחששות הערבים.

המדינאים הערבים טוענים שהגורם העיקרי העומד בדרך ההבנה בין ערב למערב הוא עמדת האמריקאים כלפי ישראל והציונות. נאמר לי שנהפוך הוא: החשד הערבי הוא שישראל מייצגת במזרח התיכון גם את שיירי הקולוניאליות וגם את השאיפות האימפריאליסטיות של המערב בצורתם הנוכחית.

ב. האשליה הערבית על התמוטה הכלכלית של ישראל גם היא גורמת נזק רב מאחר שהנה מעוררת תקוות בלתי־מבוססות ומרחיקה את המדינאים הערביים מהמציאות.

אי־אפשר להבין את מצבה הכלכלי של ישראל אם מסתכלים עליו מנקודת ראות התנאים המקומיים. אין להבין את ההתקדמות הענקית של ישראל בארבע השנים האח־רונות אם לא תושם במסגרת המאמץ הקיבוצי של העם היהודי. אין לשפוט את סיכויי ההתפתחות של המדינה לפי מצבה הכלכלי כיום, צריך רק להבין שבניין המדינה אינו עולה על אפשרויות העם היהודי הלוקח חלק פעיל בתהליך הנוכחי של השקעות בחקל־אות ובתעשייה שתיתנה את פירותיהן בעתיד.

ג. סואץ. מדי פעם יועצים לנו אנשי המערב להתאזר בסבלנות ולהבליג בעניין סואץ. נשאלת השאלה בחוגים שונים בישראל, מה טעם בהבלגה זאת, היש יסוד להאמין שיחול שינוי יסודי במצרים בזמן הקרוב שיאפשר פעולה בעניין זה? האם לא יותר נכון יהיה לראות את בעיית ישראל כחלק בלתי־נפרד מהבעיה המצרית והמזרח־תיכונית ולהכ־שיר מעתה את הקרקע לפתרונו? האם הפסדו של זעזוע זמני שייגרם על־ידי הצגה ברורה ואמיצה של תביעות ישראל לא יצא בשכרה של גישה מציאותית לפתרון הבעיה המזרח־תיכונית שהיא בעיית סיפוק התביעות המוצדקות של מעצמות המערב, ארצות ערב וישראל כאחת?

דברי שומאן — במשך השיחה הביע את הסכמתו כמה פעמים לדברינו ואמר שיכ־תוב על כך דין־וחשבון מפורט. הסכים לדעתנו בעניין פיקוד המזרח התיכון. אמר שלמ־רות שצרפת טענה לאמריקאים ולבריטים שיש להתחשב במעמדה המיוחד של ישראל באזור, לא נראה לו שהקרקע מוכשרת לביצוע התכנית כפי שנראית לנו. צרפת מצדה תמשיך לפעול בכיוון זה. אמר שפיקוד המזרח התיכון מתקשר יותר ל"נאטו" ומדברים עתה, אם כי לא ברצינות רבה, על הקמת גוף מתכנן בקפריסין או במקום אחר שיעמוד תחת פיקוח הוועדה המתמדת המורכבת משלוש המעצמות. בשיחות שהיו עם אצ'יסון הבטיח זה לעשות למען חיזוק הסולידריות המערבית בענייני המזרח התיכון אולם נראה מדבריו שאין לו אשליות רבות בשטח זה.

שאל לסיבות שהניעונו להחליט על העברת משרד החוץ לירושלים. על הסברתנו לא הגיב חריפות, אף העיר בצחוק שאחת התוצאות תהיה סבל הקונסולים הכלליים שירדו מגדולתם בבוא צירי מדינותיהם לירושלים.

בסוף השיחה הוסכם שנבוא במגע עם פקידי משרד החוץ המטפלים בבעיית פיקוד המזרח התיכון, כגון Boegner, de Margerie (לרבות לוק). בדעתנו לבדוק את אפשרו־יות שיתוף־הפעולה עם צרפת, לפתח את רעיון ההסדרים הדו־צדדיים וכן לברר אפשרות הכנסת מדינות המזרח התיכון המראות רצון לשתף פעולה כדוגמת ישראל ולבנון בשטח התכונה הכלכלית והארגון ההגנתי של האזור.

הסכמנו שניפגש שנית בשובו מהוועידה.[5]

ש. דיבון

182

א. לוריא אל ו. איתן
A. Lourie to W. Eytan

Coded Tel. X858 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/4 :נוסח יוצא

New York, 6 June 1952

Abba [Eban], Gideon [Rafael], self, met Jebb, Gross, Hoppenot and aides today on Suez. After resume previous meeting[1] Jebb reading from FO [Foreign Office] dispatch declared: (1) No actual assurance given by Eden in talk with Sharett that Anglo-Egypt agreement would necessarily include solution our issue. Added latter would no doubt nevertheless be borne in mind. (2) H[er] M[ajesty's] G[overnment] would regret any action by Israel forcing issue at this time, in which connection Keren in talk with FO "seemed unaware" any such action intended and confirmed FO version Eden–Sharett.[2] (3) Not in Israel's interests to press Egypt this stage and would make solution more difficult.

Gross likewise. Emphasized USA does not minimize importance *Moabit* [Security Council]'s resolution and pursue same objective as Israel but stressed question timing any action. Hoppenot ditto, Paris also agreed desirability lay low though "without enthusiasm".

Abba explained assurance re A[nglo]-E[gyptian] agreement was given from Washington, our purpose had been elicit similar from London. Negation this hope greatly reenforces our anxiety. Developed strong argument on basis (a) political principle, (b) material effects Israel. (a) *Aleph,* Egypt's obligation on free transit independent any question A[nglo]-E[gyptian]

5. ראה מס' 200, 221.

182

1. ראה מס' 113.
2. השווה מס' 76.

agreement and should not be made dependent on it, *Beth,* serious implications non-implementation Sept[ember] resol[ution] for authority *Moabit,* armistice agreements and Middle East peace generally. (b) Serious economic losses including direct additional fuel costs 12 million dollars per annum, mentioned abortive London credits.[3] Urged at very least should be stated free passage Israel-bound cargoes will be made matter of definite policy also if A[nglo]-E[gyptian] deadlock continues separate action will be taken to implement resolution. (c) Abba also pointed out potential value for Anglo-Egyptian dispute of sending Israel-bound oil ship through Canal thereby emphasizing its international character and broadening implications beyond Anglo-Egyptian dispute. No certainty Egypt would stop ship and if it did Western position strengthened that Egypt cannot be left alone with Canal. Jebb expressed anxiety action might entail reference *Moabit* with possible USSR veto.

By way of emphasis Abba stated would submit formal written note summarizing our argument.

Sponsors referring again governments. General impression they uncomfortable, embarrassed, particularly impressed Abba's argument international implications.[4]

183

שיחת ו. איתן – פ. אוואנס (בתל אביב, ב־5 ביוני 1952)[1]
Meeting: W. Eytan – F. Evans (Tel Aviv, 5 June 1952)

Report: 130.13/2603/7 :דין־וחשבון

[Tel Aviv] 6 June 1952

1. Mr. Eytan said that he had invited Sir Francis to convey the reply of the Israel Government to Sir Francis' *Aide-Mémoire* of 20th May regarding the terms of reference of the proposed Military Mission.[2] He read out our *Aide-Mémoire,* copy of which is attached hereto, and explained verbally that had it not been for the inclusion of paragraph 2 in the 20th May *Aide-Mémoire*, we would have had no difficulty in immediately suggesting a date for the advance party of three and proceeding to discussions with

3. ראה מס' 111.
4. דין־וחשבון שלם מן השיחה בתיק 93.04/41/4.

183
1. בשיחה נכח גם מ. קומיי והוא רשם את הדין־וחשבון.
2. ראה מס' 159.

them on the topics that HMG had selected. Paragraph 2, however, appeared to the Israel Government to be a deviation from the broad understanding which existed at the time when we had agreed to the Mission, and to raise far-reaching questions.

2. To take one point: What were we to understand by the statement that HMG had set itself the task of defending the Middle East? A little while ago we had been officially notified by four Governments that *they* had set *themselves* this task, with three other Governments associated in principle with it, and an eighth Government, Egypt, invited as a co-sponsor, an invitation which as far as we were aware was still open. Was HMG now speaking for itself alone, and on whose authority had it set "itself" the task? Supposing the United States Government, for instance, were to announce that it had set itself such a task, would it not be equally entitled to do so?

3. Comay pointed to another phrase in paragraph 2, which referred to the defence of the Middle East *as a whole* and not merely of certain individual States. Sir Francis had explained in delivering the *Aide-Mémoire* that the "individual States" referred to the Arab States with whom the United Kingdom had treaties. Was it implied that the kind of relationship which existed under these treaties should in some way or another be regarded as extending to the area as a whole, including Israel? If so, it was an approach which we had to reject. Mr. Ben-Gurion had made clear in his very first talk with General Robertson that we wanted no such relationship with Britain, but something radically different, which he had tried to explain.[3]

4. Sir Francis recalled that Mr. Ben-Gurion had used the analogy of Britain's relations with New Zealand, an analogy which was difficult for HMG to accept. He asked whether what was bothering us was the degree of intimacy or approximation to a family tie, which we felt should exist, to which Eytan replied that what was important was not so much the degree of intimacy, as the spirit of equality which should permeate the relationship.

Sir Francis then gave an assurance that there was no intention at all to deal with us on anything but a basis of equality. Obviously such equality could not always be translated into practical arrangements, since there was a disparity between the forces of the two countries, and it was to be expected that in questions of mutual defence arrangements it would be Britain that would take the lead or be in the vanguard as regards commands etc. As for the first question raised by us, it was a fact that owing to difficulties with Egypt the proposed Middle East Command had not yet been created, and in the meantime it was natural for Britain to take the initiative, as she was the only Western Power with forces in the area, and the one on whom the main responsibility devolved for the Mediterranean lifeline. As for paragraph 2, we should not read it as putting us on the same basis as an Arab State, but it was clear that the defence of Israel had to be discussed in the context of general defence plans for the area as a whole,

3. על השיחה הזאת ראה כרך 6, מס' 68.

since each individual State in the area could not be regarded as separate for defence purposes. That was all that it had been intended to convey. Since we seemed to be worried about the position of the United States or other countries, could we tell him, if it was a fair question, what our reaction was likely to be if a joint approach were to be made to us by all the sponsoring powers? We replied that this was a hypothetical question to which we were not in a position to give any hypothetical answers, but which would have to be considered by the Israel Government when such a situation arose. We made clear that in giving illustrations of the kind of questions to which paragraph 2 might give rise, we did not do so with the object of raising these questions for discussion at this stage, or of seeking satisfactory answers to them. All we did was to indicate that the paragraph appeared to give rise to questions of broad principle which went beyond the original exchange of views, that it appeared to do so in a way which did not commend itself to us, and that we were therefore unwilling to have such a paragraph introduced as part of the terms of reference of the Mission. The Mission could not at this stage be given a framework which differed from that which existed at the date on which we had agreed in principle to accept such a Mission. At that date it was a proposal which had been evolved out of the exchange of views on general issues which had been initiated in the talks between Mr. Ben-Gurion and General Robertson, and had been developed in Mr. Morrison's message and Mr. Ben-Gurion's reply.[4] Since paragraph 2 had been introduced, the Israel Government felt obliged to ask for a reaffirmation that the original context remained unchanged. If HMG now felt difficulty about reaffirming that context, it should say so, and in that case we would be prepared simply to have technical and exploratory discussions on the concrete points which had been indicated, without a general context.

5. In undertaking to convey these views to London, Sir Francis remarked "off the record" that indeed there had been some feeling in London that the original exchange of views about the basic relationship had "gone rather far." (This seemed to bear out our view that paragraph 2 had been carefully inserted in the terms of reference in order to provide a different framework for the talks and one which was more convenient to present British policies in the Middle East.)

6. Later the same morning Comay had a talk with Chadwick, in which he again carefully went over the same ground with him, in order to ensure that our views would be correctly conveyed to London by the Legation. Chadwick tried to justify paragraph 2 and offered to obtain satisfactory answers to the questions we had raised, but once again Comay stressed that for the specific purpose of the terms of reference of the Mission, we were not entering into discussion of the implications of paragraph 2, or seeking

4. ראה שם, מס' 138.

assurances on these implications, but simply objecting to its insertion in the present context. Comay raised one point which had not been specifically made in the earlier talk with Sir Francis, namely, that Mr. Ben-Gurion had obtained approval from the Israel Government on the strength of the report he had made to the Government at that time, and it may be that the introduction of new and difficult questions into the original picture might necessitate fresh consideration by the Government, if the retention of this paragraph in the terms of reference was insisted upon.

נספח
Annex

Secret

Aide-Mémoire

When Mr. Ben-Gurion placed before the Israel Government the personal views he had expressed to General Robertson in February 1951, together with the message he had received on 23 April, 1951, from Mr. Morrison, the Government considered that a sufficient measure of common ground existed on the fundamental question of the relationship between the two countries to warrant discussing co-operation on certain practical matters, in order to further mutual interests, preserve peace and resist aggression.

It was on this understanding that direct conversations were proposed in Mr. Ben-Gurion's message to Mr. Eden of 28 November, 1951,[5] and that the Government of Israel subsequently agreed to a British Military Mission visiting Israel for the purpose of exploratory discussion.

2. Paragraph 2 of Sir Francis Evans' *Aide-Mémoire* of 20 May, 1952, appears to suggest a different relationship, whereby the United Kingdom, as a State which has set itself the task of defending the Middle East as a whole, invites the assistance and co-operation of Israel, as one of the States situated in the area. The Israel Government finds itself unable to accept such a concept of the relationship between Israel and other States. It could not reconcile such a relationship with the view it holds of Israel's position and of her status relative to other countries, and could therefore not endorse it as the basis for co-operation between the British Government and itself in the Middle East. The Israel Government would be glad to have it reaffirmed that the discussions with the Mission would take place within the context of Mr. Morrison's message of 23 April, 1951, and Mr. Ben-

5. שם, מס' 508.

Gurion's message of 28 November, 1951. Alternatively, the Israel Government would be willing to enter into such discussions on concrete matters of common interest, without the basis for them being defined for the present.

3. After clarification of the question raised in the preceding paragraph, the Israel Government would be pleased to propose a suitable date for the arrival of the three suggested members of the Mission and to begin talks with them on the subjects set out in paragraph 4 of the *Aide-Mémoire* of 20 May, 1952.[6]

(Signed by Mr. W. Eytan)

184

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W192 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/12 נוסח יוצא:

[Washington] 7 June 1952

To make my previous cables clearer[1] would like Davis, having spoken Dollek [David Horowitz], to cable State Dep[artmen]t Monday roughly as follows: "*Memisrael* [Government of Israel] having considered their immediate financial situation and plans for utilization 1953 MSA [Mutual Security Act] grant reach following conclusions;

(1) Increasing production together with steady UJA [United Jewish Appeal] Bond income and virtual certainty early relief German reparations all add up to improved prospect for serious consolidation their economy and approach to solvency.

(2) However this prospect vitiated by heavy short-term indebtedness amounting to 100 million falling due within year.

(3) If they have to service these debts by repayment at present dates maturities their other sources become so strained that little available for genuine investment.

(4) This directly affects 1953 MSA. If their debt repayments remain as now then most of Grant will have to go to consumer needs. Indeed they will in all honesty have to suggest 30 million for debt repayments at very outset July ascribable to commodities already purchased.

6. ראה מס' 159, 189.

184
1. ראה מס' 178, ואבן אל מחלקת ארצות־הברית, W182, 5.6.1952, 130.09/2309/9.

(5) Thus vicious circle consuming all resources in current needs will be perpetuated.

(6) Only way to break through is to secure refinancing current debts to secure longer period maturity. With relief thus gained from constant payment large debt instalments they would devote large proportion MSA and other funds to productive investment thus serving basic purposes MSA.

(7) Foreign Minister Sharett is empowered by *Memisrael* attempt secure USA Gov[ernmen]t assistance for such refinancing. Understand Israel Ambassador [Washington] DC will take up formally with NEA [Office of Near Eastern and African Affairs], TCA [Technical Cooperation Agency], MSA this week and especially with Mikesell.

(8) *Memisrael* prepared share all information which leads to inexorable conclusion refinancing is only way out of current crisis and long-term economic problem, also only way to ensure productive use of MSA and other funds."

View inevitable diplomatic irregularities we had to commit in April and which plague our relations now we must ensure full association USA missions Israel and executive levels State Dep[artmen]t with this operation. Our present program is cover all dep[artmen]ts this week, prepare for *Sar* [Foreign Minister]'s talks 20th.

Eban

185

מ. שרת אל ד. יוסף (ירושלים)
M. Sharett to D. Joseph (Jerusalem)

העתק: 130.02/2420/10

[ואשינגטון] ט"ו בסיון תשי"ב
8 ביוני 1952

אישי

ברני היקר,

ממברקיך הנני רואה כי ידועים לך השינויים שחלו במצב העניינים כאן אחרי צאתך: מהמלווה נכנס פחות כסף מכפי ששוער ואילו עניין ההלוואות לזמנים קצרים מתנהל בכבדות רבה. לא זו בלבד שאנשי המלווה מתנגדים לגיוס ההלוואות בכל תוקף ורק בקושי מנעתי בשיקאגו בעד סם רוטברג[1] מלהתפטר רשמית מהוועדה המרכזת, אלא גם בין עסקנים אחרים מעטה ההתלהבות למאמץ זה. בשיקאגו היתה לי ארוחת־בוקר ממושכת עם קרוב ל־20 איש שקיבלו על עצמם לכאורה להפעיל את המאמץ הזה בעריהם, אבל לעת־עתה לא שמעתי על תוצאות ממשיות. השבוע תהיה לי פגישה עם קבוצה חשובה בניו יורק ונראה איזה פרי תישא. הניסיון שנעשה בסן פרנציסקו להשיג מהבנק הלוואה על יסוד ערבות קיבוצית לא הצליח ובביקורי שם אצטרך להניע אנשים

185
1. סמואל רותברג, מראשי מפעל ה"בונדס" בארצות־הברית.

להשגת הלוואות אישיות. גרין[2] עמד לצאת לחוף המערבי להשפיע על "בנק אוף אמריקה" להאריך את פרעון החוב. מבצע זה, שהיה מיועד לכתחילה לאמצע יולי, הוקדם לסוף יוני. אם לא יצליח מובטח לנו משבר חדש עוד החודש. על־כל־פנים כך מודיעים לי ולי אין כל אפשרות לבדוק את החשבונות.

אשר לניסיון להשיג סכום גדול נוסף מהממשלה, התברר לחלוטין כי קופת חוק הביטחון ההדדי ריקה. אגב, אנשי השגרירות נדהמו לשמוע את הרושם שהיה לך, כאילו דבר הסמכות שיש לנשיא להעביר יתרות מסעיף לסעיף לא היה ידוע להם. הם ידעו זאת היטב מלכתחילה ושמרו את האפשרות הזו בלבם. ודאי תזכור כי גם אני התפלאתי על הרושם שקיבלת באשר בעצמי הזכרתי את האפשרות הזו כמה פעמים בסקירות שלי בישיבות הממשלה ואת תורתי זו קיבלתי אך ורק מפי אנשי השגרירות.

לאחר שנתבדתה התקווה להיבנות מסמכותו זו של הנשיא, הננו מרכזים את כל המאמצים בבירור האפשרות של ביסוס חובותינו קצרי־המועד. נעשו כמה גישושים מוקדמים וניסיון יותר מכריע לברר את האפשרויות ייעשה בהשתתפותי בראשית עשרת הימים האחרונה של יוני.

עד כה עבר רוב זמני בנסיעות על פני הארץ ואף־על־פי שהיו לי כבר כמה שיחות עם שני הצדדים על בעיית התיאום טרם הגעתי למאמץ מכריע בכיוון זה.

בברכה, שלך,

186

ד. הורוביץ אל מ. שרת וא. אבן (וואשינגטון)
D. Horowitz to M. Sharett and A. Eban (Washington)

Coded Tel. TNW114 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2204/5 :נוסח נכנס

[Tel Aviv] 9 June 1952

Sharett, Eban. Talk with Davies, Jones, presence Bendor, I explained our program approach economic self-support: (1) production, especially development natural resources; (2) retrenchment and realistic import program; (3) aid Jewish drives and Bond, *Mattan* [Grant-in-Aid], *Shilumim* [reparations]. Essential precondition such consolidation debt funding as timing maturities incomes discrepant. Debt July 52 – July 53 aggregates 115 millions. Repayment this debt and maintenance essential imports and proper development impossible. They put number intelligent questions character debt, guarantee no recurrent repeated financial crises with increased amounts indebtedness. Insisted on economic, financial, overhaul as indicated by me condition further assistance, repeatedly emphasized need such overhaul, retrenchment. Also dwelt on need future economic integration Middle East. Talk positive, promised convey plan, indicated support plan of assistance. Regards.

Horowitz

2. סידני גרין, רואה חשבון אמריקאי, יועץ למשרד האוצר של ישראל.

187

ג. רפאל אל א. אבן (ואשינגטון)
G. Rafael to A. Eban (Washington)

העתק: 130.02/2410/2

ניו יורק, ט"ז בסיון תשי"ב
9 ביוני 1952

סודי

הנדון: שיחה עם ד"ר עזמי

ב־8 בחודש יוני סעדתי ארוחת־צהריים עם ד"ר עזמי. בתחילה נגע בעבודתו בוועדה לחופש העיתונות ונתן ביטוי לייאושו מהאו"ם והתמרמרותו על עמדתן העיקשת של ברית־המועצות וארצות־הברית לגבי כל מגמה ליברלית והתנגדותן להן. בנסיבות הקיי־מות אין הוא רואה סיכויים לקבלת אמנה לחופש האינפורמציה וסבור כי המושב הבא של העצרת "יקבור" את השאלה.

שיחתנו נסבה לשאלות מדיניות ואמרתי לעזמי כי א. אבן ביקשני למסור לו כי התרשם מדייקנות ניתוחו את יחסי מצרים והמערב וכי בשיחותינו במחלקת המדינה ועם הבריטים מתחזקת בנו הדעה כי המשא־ומתן האנגלו־מצרי רחוק מסיום מוצלח וכי אף מאמרי הסופרים האמריקנים מקהיר מעידים כן.

עזמי שמח לשמוע דברים אלה ואמר כי ביכולתו לספר לי באופן מדויק על המצב הנוכחי של השיחות האנגלו־מצריות, כי לפני יומיים חזרו לניו יורק עוזריו של פאוזי ביי, חברי המשלחת המצרית באו"ם, ומפיהם נודעו לו הדברים כדלקמן:

לא מתנהל משא־ומתן בין אנגליה למצרים; קיימות שיחות על ניסוח הצהרה משותפת על מטרות המשא־ומתן העתיד לבוא. הנוסחה הבריטית מציעה:

(א) מטרת המשא־ומתן להביא לפינוי הכוחות הבריטיים מאזור סואץ;

(ב) אנגליה רושמת לפניה כי מלך מצרים הוכרז כמלך סודאן, אך דורשת זכות לעם הסודאני להכריע בדבר הכרה במלכות מאוחדת;

(ג) המשא־ומתן על סדרי פינוי התעלה ייחשב כהתחלת המשא־ומתן על סדרי ההגנה המשותפת של האזור, כלומר: הסדרי פינוי התעלה מותנים בהסכם אנגלו־מצרי להגנת האזור.

התשובה המצרית לבריטניה אומרת:

(א) היא מסכימה לנוסח בדבר פינוי התעלה;

(ב) תוקם ממשלה סודאנית ומלך מצרים ימלוך על מצרים וסודאן. כעבור שנים מספר תינתן הרשות לעם הסודאני להכריע אם רצונו בהמשך הממלכה המאוחדת או יעדיף לפרוש ממנה;

(ג) הגנת עמק הנילוס נתונה לאחריותה וסמכותה היחידה של ממשלת מצרים ואין לתלות את בעיית פינוי התעלה בהסכם להגנת האזור.

לפני ימים מספר נתכנסה ממשלת מצרים לדיון על הצעדים בהם ינקטו לכשיוברר כי אין סיכויים להצלחת המשא־ומתן. דנו בשתי הצעות: להביא את הסכסוך האנגלו־מצרי בפני האו"ם או לפתוח משא־ומתן ישיר עם ארצות־הברית לכריתת ברית מצרית–

אמריקנית. עזמי מבטל הצעות אלו כבלתי־ממשיות. הוחלט בקהיר שפאוזי ביי, אשר עסק בחודשים האחרונים בחיפושי נוסח, יישאר שם עוד חודש ימים, כדי לייעץ לממשלתו במקרה ותחליט להביא את הסכסוך בפני האו"ם.

אמרתי לעזמי כי שתי הצעות אלו אינן נראות לי כמעשיות וכי אין כל סיכוי שאר־צות־הברית תפקיר את מדיניות ההגנה הקיבוצית ותכרות בריתות דו־צדדיים; יתר־על־כן, אין סיכויים שארצות־הברית תפסיק תמיכתה בבריטניה, כי אחדות הקהילה האטלנטית חשוב לה יותר מידידות עם מצרים, והראיה לכך — עמדת ארצות־הברית בסכסוך תוניסיה לפני מועצת הביטחון. אין לבטל את היסוד הבריא במחשבת המדינאים המצרים המחפשים דרך התקרבות לארצות־הברית כדי לשפר את מעמדה הבינלאומי של מצרים, אולם עליהם לדעת כי התקרבות זו לא תיבנה על חשבון הידידות האמריק־נית לישראל ולאנגליה. קברניטי המדיניות המצרית נכשלו בשתי הדרכים שבחרו להביא לסיפוק תביעותיהם הלאומיות: במאבק הכוח עם בריטניה הוכו שוק על ירך. אנו זכינו במאבקנו עם האנגלים, כי בריטניה היתה בודדת ואנו נהנינו מתמיכת ארצות־הברית. יתר־על־כן, כל היישוב בישראל והעם היהודי כולו היו מלוכדים. גם בדרך השנייה — המשא־ומתן — עומדים המצרים להיכשל ונשאלת על־כן השאלה אם ממשלת מצרים השקיעה מחשבה לדרך שלישית: פתרון כולל של הסכסוכים החותרים תחת בטחון אזורנו.

המגמה הראשית של המדיניות האמריקנית באזור המזרח התיכון היא לקדם תנאי יציבות ושלום. מתכנני ההגנה האזורית מסתמכים בשלב זה פחות על תוספת נשק והגדלת הכוחות המזוינים מאשר על השגת תנאים מדיניים וכלכליים שישריינו את האזור נגד חתירה והפיכה קומוניסטית.

המדינה שתתרום למטרה זו תזכה בידידות ותמיכת ארצות־הברית בשאיפותיה הצוד־קות. כל ניסיון רציני מצד מצרים לחיסול הסכסוך עם ישראל יתרום להגברת היציבות באזור ויקדם גם את מצרים במאבקה על ענייניה.

עזמי השיב כי בעקבות שיחתו עם א. אבן[1] הביע בפני ידידיו במצרים את הרעיון כי אין פתרון לסכסוך האנגלו־מצרי ללא חיסול הסכסוכים האחרים המסכנים את שלום האזור. השיבו לו מקהיר כי ממשלת מצרים מבינה שהמשך הסכסוך עם ישראל אינו משרת את האינטרסים של מצרים ואין למצרים עניין בהנצחתו, אך אף מדינאי מצרי אחראי לא יעיז לנקוט יזמה לחיסולו, לא בגלל פחד מפני דעת־הקהל במצרים, אשר אדיש[ה] לעניין ישראל, אלא בגלל פחד ממדינאים ערביים בארצות אחרות העלולים להתקיפו כבוגד. אנשי דברו של עזמי יודעים היטב כי גישתם זו אינה רק בלתי־אמיצה וחסרת־תבונה, אלא מבוססת על נתונים רגשיים בלבד, אך אלה מהווים עדיין חלק מכריע במציאות הערבית ואין להתעלם מהם כגורמים לקביעת מדיניות.

מכאן נסבה השיחה על המצב הפנימי במצרים. עזמי טען כי מגמת המלך לשבור את הוואפד באמצעות ממשלת הילאלי נכשלה. הוואפד חזר לאיתנו ובימים הקרובים תשחרר הממשלה את פואד א־דין ממעצרו כדי לקדם פסק לטובתו מטעם מועצת המדינה לפניה טען פואד נגד מעצרו. המלך לא הצליח ללכד את המפלגות שהיו באופו־זיציה לוואפד, אלא להיפך: בימים האחרונים החליטו המפלגות הליבראלית, הסעדית והוואפד לטעון בפני מועצת המדינה נגד אי־חוקיות דחיית הבחירות. הציבור במצרים

187

1. ראה מס' 70.

לא השלים עם המשטר הקיים ואף הצבא אינו משמש משענת בטוחה למלך. לדברי עזמי ישנה תסיסה רבה בעם והוא לא יופתע אם בעתיד הקרוב תתעוררנה התפרצויות חדשות. קיימת אפשרות שהמלך יקרא בחזרה לשלטון את נחאס פחה, באם יווכח כי מעמדו נתערער.

לבסוף סיפר לי עזמי כי הצהרת מק"י ותביעתה להחזרת הפליטים הערביים וצמצום גבולות ישראל לגבולותיה ב־1947 עשו רושם רב במצרים. מכך הסיקו מיד כי ברית־המועצות שינתה עמדתה והחליטה לתמוך בערבים נגד ישראל. השקפה זו מחזקת את כל הגורמים בציבור הערבי המתנגדים להסדר שלום עם ישראל לאלתר ומסתמכים על כך כי לאורך הזמן יתרופף כוחה המדיני והכלכלי של ישראל.

הסברתי לעזמי כי אנשים אלה טועים בפירוש הכרזת מק"י שמטרתה רכישת לבבות ערביים בישראל, כי מפלגה זו נוכחה כי אין באפשרותה לזכות בציבור היהודי בישראל. מובן כי במידה שמגדילים את המיעוט הערבי בישראל — לדעת מק"י — גדלים סיכוייה לתוספת כוח. ברית־המועצות לא שינתה עמדתה הנייטרלית בשאלת ארץ־ישראל והראיה: הימנעותה במועצת הביטחון בשאלת סואץ והופעתה במושב השישי בשאלת ארץ־ישראל. הזהרתי את עזמי מפני טעות לחשוב כי ברית־המועצות תפקיר ידידותה עם ישראל בגלל הישגים מפוקפקים בעם הערבי. שינוי העמדה הסובייטית בשאלה זו היה מתפרש בעולם המערבי כפתיחת חזית סובייטית חדשה במזרח התיכון. ברית־המועצות אינה מוכנה לכך עדיין והיא נוהגת להתקדם צעד אחר צעד. כל זמן שמדינה זו לא התערבה בגלוי באיראן, היא לא תשנה מדיניותה במזרח התיכון ואין עדיין הוכחה כי בדעתה להתערב בעניין פרס. חיזקתי דברי בספרי לעזמי את תוכן השיחה בין א. אבן ומאליק, בנוכחותי, בסוף המושב השישי בפאריס והדגשתי את זלזולו ואי־אמונו של מאליק בכוחם של הערבים, כפי שהשתמע מדבריו.

עם גמר שיחתנו אמר עזמי כי לא יחדל מפעולה למען הבנה ישראלית–מצרית, כי הוא משוכנע שדבר זה ישרת את שאיפותיה הלאומיות של ארצו.

עזמי יעזוב את ארצות־הברית בדרכו לז'נבה ב־20 ביוני ובז'נבה יבלה כחודשיים בחברת אשתו השוהה שם לרגל טיפול רפואי.

בברכה,

ג. רפאל

188

ג. אבנר אל ו. איתן (תל אביב) וא. קפלן (ירושלים)
G. Avner to W. Eytan (Tel Aviv) and E. Kaplan (Jerusalem)

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2319/1

לונדון, 9 ביוני 1952

מידי

לאיתן ושר האוצר. נחום [גולדמן] הוזמן רשמית לאלף [ארנאואר] למחר כדי לקבל הצעה.[1] הוסכם שיהיה משא־ומתן במקום בהשתתפות אלף ואבס במשך יומיים כדי להגיע להסכם עקרוני חתום באיניציאלים שישמש בסיס לחידוש המשא־ומתן הרשמי בהאג, ששם ייקבעו פרטי הסחורות ויוכן ההסכם הרשמי. ההצעה שאלף ימסור היא ההצעה שבהם הביא לפאריס בלי שיפורים שתבענו,[2] אבל המשא־ומתן יתן אפשרות להשיג משהו נוסף. ידידינו חושבים שתיתכן הורדת מספר השנים וכן העלאת מכסת הסחורות בשנים הראשונות, אבל עניין המזומנים הוא המכשול הקשה ביותר כי אבס וגם אלף [–] מתנגדים בגלל התנגדות נושי לונדון.

גיורא [יוספטל] ושנער יסתובבו בסביבת נחום כדי לסייע לו בעצה ובהחלטה במשא־ומתן שם. ייתכן לחשוב שתוך יומיים יוכרע עניין השילומים סופית. אם העיתונות לוחצת עליכם מציעים לומר שנחום הוזמן לאלף לפגישה שנקבעה בפאריס כדי לקבל הצעה והפגישה תתקיים באלה הימים ויש לחכות לראות מה יביא.

אבנר

189

מ. קומיי אל א. אילת (לונדון)
M. Comay to E. Elath (London)

Copy: 130.02/2453/5 :העתק

[Tel Aviv] 10 June 1952

Personal and Top Secret

Interview with Chadwick on 10.6.52

Chadwick came to see me this morning and said that, arising out of our *Aide-Mémoire* on the Military Mission, and the verbal observations added

188

1. ראה מס' 175.
2. ראה מס' 170.

by Eytan and myself,[1] Sir Francis [Evans] and he had drafted a further *Aide-Mémoire* designed to give us the clarification we had asked for concerning paragraph 2. Before sending it to London for the consideration of the Foreign Office, he wanted to sound me informally about its contents, since there was little to gain by obtaining London's approval for yet another document which would be inacceptable to us. He then produced the document, copy of which is attached hereto,[2] adding the hope that it would remove any suggestion of arrogance in paragraph 2, and satisfy our insistence on equality.

I said I could not give him even an informal and noncommittal reaction on behalf of the Government without consulting the Prime Minister and my colleagues, but I was prepared to discuss the whole matter with him on a personal and off the record basis, which would enable us to talk with complete freedom. He agreed to this.

The document, I said, did not show a grasp of our difficulties about paragraph 2. One could read between its lines a suggestion that we were touchy people whose feelings had been ruffled, and who could be satisfied by repeating paragraph 2 in more pleasing words. This new draft document completely missed the point of our objections of substance.

I would take one of the objections as an example. The four sponsoring Powers of SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] had informed us of their intentions but had not asked us to be associated with them, nor had we volunteered to do so. We thought that everybody concerned grasped the complexities of our situation and conceded that the Israel Government must be allowed to decide for itself how fast and how far this country could travel towards open association with the West. Yet here, to our surprise, a small paragraph which raised these fundamental issues was casually slipped into the terms of reference of a technical mission. When we explained that we could not agree to it as part of the understanding between the two countries, we were being treated as if we were unduly sensitive.

To receive a military mission from a foreign power for staff talks in Israel would be regarded by the country as a step of the greatest political significance and a departure from our policy of "non-identification" in the cold war. Assuming Mr. Ben-Gurion were at some stage to make a statement on the matter, he would have been in a position to say that these staff talks were purely exploratory; that their background was an exchange of views about the relationship between the two countries, the sentiments they felt for each other, and the hopes they shared for a strengthening of ties between them; and that the talks were not to imply any identification with British Middle East policy, military or otherwise. If paragraph 2

189

1. ראה מס' 183.
2. הנספח לא נמצא.

stood, it directly incorporated such an association at the time when we had not clarified our own attitude towards Middle East defence plans, whoever purported to sponsor them, and did not even know what these plans were. If the paragraph, however phrased, was insisted upon, Mr. Ben-Gurion might well regard himself as not having a clear mandate from his Government to proceed, and might ask it to consider the position afresh.

Chadwick admitted that he for one had not fully grasped our attitude till now and agreed that the new *Aide-Mémoire* was no real answer. He suggested that maybe he and I together could work out a draft, and himself indicated that the whole of his present draft would have to be abandoned, except for the first and last sentences. I said I was not in a position to suggest anything else than what had been suggested in our *Aide-Mémoire,* i.e. either a reaffirmation of the Morrison–Ben-Gurion messages in their entirety, or a willingness to have concrete talks without defining the basis. He asked whether he could see me again in two days' time after he had had a further discussion with Sir Francis in the light of our talk to-day. They might want to ask the Foreign Office for instructions on the whole matter. We fixed another appointment for Thursday morning.[3]

190

שיחת נ. גולדמן – ו. האלשטיין (ב־10 ביוני 1952)
Meeting: N. Goldmann – W. Hallstein (10 June 1952)

Draft: 130.02/2417/6 :טיוטה

Record of the Conversation between Dr. Goldmann, Dr. Shinnar and Secretary of State Hallstein, Professor Boehm, Mr. Abs and Dr. Frowein[1] of 10th June, 1952[2]

The following outline was jointly envisaged to serve as the contents of a proposal to be made by the German Federal Republic on the 19th June, 1952 when negotiations resume with the State of Israel and the Conference of Jewish Material Claims against Germany:

3. במברק אל קומיי עורר שרת השגות על תוכן השיחה הזאת. לדבריו הסיט קומיי את מרכז הכובד של התנגדות ישראל לטיוטה הבריטית מאי־השוויון שבין ישראל לבריטניה לשאלת האוריינטציה הבין־לאומית של ישראל, מתוך הדגשת הנייטרליות שלה במלחמה הקרה. הדבר הזה עלול להביא לשיקול מחודש של כל העניין על בסיס עקרוני וליצור רושם מוטעה לגבי עמדתה האמיתית של ישראל. (ראה מברק W229, 21.6.1952, 93.01/2208/12.) ראה גם מס' 199.

190

1. אברהם פרוויין, מזכיר המשלחת הגרמנית לשיחות השילומים.
2. להשתלשלות האירועים שקדמו לניסוח מסמך זה ראה מס' 194.

1. The claims of Israel and of the Jewish Claims Conference for heirless assets shall be dealt with together. The Claims Conference is agreed that the German Federal Republic will deliver and pay solely to Israel. The satisfaction of the claims represented by the Conference shall be left to separate negotiations between Israel and the Claims Conference.

2. The sum of 3.4 or 3.5 milliard DM shall be considered as the total sum to be paid in respect of the claims mentioned in No. 1.

3. (a) The first two annual payments (the period to be calculated from the date on which the agreement comes into force till the 31.3.54) are to be 2 x 200 million DM = 400 million DM

(b) As from the 1.4.54 ten annual rates at 250 million DM each.

(c) The thus remaining uncovered part (500 or 600 million DM) shall be covered, in the first instance, from the proceeds of an external loan which Germany will endeavour to obtain; or, alternatively, from other sources which the German Federal Republic will attempt to explore. Should, however, contrary to the expectations of the German Federal Republic, these possibilities not materialise at all or only partly, it is envisaged to increase the ten annual instalments of 250 million DM each by 50 to 60 million DM annually. In view of the size of the annual liabilities, the German Federal Republic reserve, however, the right to enter, after three years or thereabouts, into negotiations with the State of Israel with the purpose of possibly fixing the settlement of the payment of these additional 500 to 600 million DM by means of two additional payments to be made subsequent to the other annual payments.

4. Should the endeavours which the German Federal Republic will undertake result in the realisation of sums higher than the previously mentioned 500 to 600 million DM, these additional sums shall be used for the payment of those instalments which are the last to mature.

5. The composition of the lists of the goods to be delivered by the German Federal Republic to the State of Israel shall be left to separate negotiations and agreements. As a matter of principle, the goods shall not be restricted to those of German make. Rather is it the intention to include, insofar as the Commercial Treaties and the Inter-State Payment Agreements permit, goods that are purchased in other countries either in the final product or the raw material necessary for their production.[3] The amounts of such goods to be included shall be discussed separately.

6. Basically, the goods shall serve the upbuilding of Israel. The sale by Israel to other countries of goods delivered by Germany shall be settled by mutual agreement.

7. A catastrophe clause.

3. במסמך נוסף פורטו הסחורות האלה: דלק מארצות גוש הסטרלינג בשיעור של 12 מיליון ליש"ט לשנה, חיטה מאוסטרליה ובשר מארגנטינה. (ראה תביעות ישראל מגרמניה, 10.6.1952, 93.08/358/18).

191

א. אבן אל מ. שרת (ניו יורק)
A. Eban to M. Sharett (New York)

מקור: 130.02/2420/10

ואשינגטון, י"ח בסיון תשי"ב
11 ביוני 1952

אישי וכמוס

משה היקר,

אינני סבור כי מבצענו הראשי[1] יוגשם בלי תמיכתו המפורשת של איש־אמת.[2] במבצע הקודם, לשחרור כספי ההענקה, לא נזדקקנו אליו כלל לאחר שקיבלנו את הכרעתם החיובית של הרימן ובניירוד. עובדה זו מקלה עלינו את הגישה אליו בעניין זה.

אמש שוחחתי עם אברהם [פיינברג] ובן־ישי.[3] במשך השבוע יעמידו את ידידם ע"ל קיום התביעה ועל נימוקיה. המגמה היא שאיש־אמת יקדים לדעת את העניין אך ידבר לעמיתך לחיוב התכנית רק מיד לאחר שיחתנו ב־18 בחודש[4] — וזאת בהתחשב עם תסביכים ורגישויות מחלקתיים שהגיעו לשיא החריפות ושאינם ניתנים למתיחה נוספת.

למרות עצת היועצים, אני נוטה לחשוב כי שיטת הביצוע צריכה להיות בניצול הקרן לייצוב המטבע, ולאו דווקא באניסת הבנק.

נבצר ממני עד עתה לזמן אותך ואת הרימן לפונדק אחד: הוא מרבה כמוך לנדוד ולסייר. לכן אקבל על עצמי את התפקיד להשיג את אישורו — או על־ידי פגישה אתו אם אתקל בו בבירה, או על־ידי שיחה עם עוזריו הראשיים שיבטיחו להחתימו על פתק מחייב. לדעתי, לא נתקשה להשיג את האישור הזה. הגורם המכריע יהיה מזכיר המדינה.

ברכות,

א. אבן

191

1. קונסולידציה של חובות ישראל לטווח קצר.
2. הנשיא טרומן.
3. דויד ניילס, לשעבר עוזר מנהלי לנשיא ארצות־הברית.
4. ראה מס' 203.

192

א. יפה[1] אל ש. בנדור
A. Yafeh to Sh. Bendor

העתק: 130.16/2952/6

[תל אביב] י"ח בסיון תשי"ב
11 ביוני 1952

סודי

לקראת ישיבת הוועדה המיוחדת הישראלית-מצרית

בישיבת הוועדה המיוחדת הישראלית-מצרית,[2] שתתכנס בימים הקרובים, ידונו בשאלות העזזמה ומג'דל.[3] החלטות ועדת שביתת־הנשק מחייבות את ישראל להחזיר את ערביי מג'דל ולראות בערביי העזזמה אזרחים ישראליים.

קו הטיעון של נציגי ישראל (האלוף משה דיין — ראש המשלחת),[4] כפי שסוכם בהתייעצות במשרד החוץ (עיין מזכר היועץ המשפטי למנכ"ל מס' י/3034 מיום 20.5.52) יהיה כדלהלן:

(א) נטען כי כל עוד אין המצרים מכבדים את החלטת מועצת הביטחון בדבר מעבר הסואץ, אין ישראל יכולה לדון בדבר ביצוע החלטות ועדת שביתת־הנשק הנ"ל.

(ב) במקרה שברוב דעות — המצרים ויושב־הראש — יוחלט נגדנו, לא הוחלט אם נטען כי הוועדה חרגה מסמכויותיה כשהחליטה בזמנו מה שהחליטה, או שנדלג על שלב זה.

(ג) אם נגיע לדיונים לגופן של הבעיות, אשר למג'דל — נדאג לכך שלמעשה לא יוחזרו ערבים ולו גם אחר־כך יוכלו לטעון כי אין אנו ממלאים אחר ההחלטות. לפי החלטת ועדת שביתת־הנשק נדרוש לערוך חקירה מוקדמת לקבוע מי זכאי לחזור, ובשעת חקירה זו נפסול את כל המועמדים להחזרה.

(ד) אשר לעזזמה — למעשה הם יושבים כבר בשטח ישראל ואנו נאשר קבלתם הרשמית. הצעת משרד החוץ היא להשתדל כי בני העזזמה היושבים באזור המפורז של עוג'ה ייכללו בסידורים, כדבר המובן מאליו. כדי להוכיח את שליטתנו באזור, נחלק להם תעודות זהות כמו לאחרים וכבר בישיבת הוועדה כשנודיע על תכנית הביצוע נכלול אותם בה.

האלוף משה דיין התנגד לקו זה היות שלדעתו קלושים סיכויינו להשתלטות מעשית

192

1. אביעד יפה, עוזר ראשי במחלקה למוסדות בין־לאומיים במשרד החוץ.
2. הוועדה המיוחדת הישראלית-מצרית נועדה להכריע בשאלות עקרוניות שלא מצאו פתרון בוועדת שביתת־הנשק הישראלית-מצרית. ראה הסכם שביתת־הנשק ישראל-מצרים, סעיף 10 (4). (ראה כרך 3 של הפרסום הזה, נספח ו.)
3. הכוונה לפסיקה של ועדת שביתת־הנשק ישראל-מצרים, שהורתה להחזיר את הבדואים של שבט העזזמה לתחום הנגב הישראלי ולהחזיר 2,000 מערביי מג'דל שעברו לתחום רצועת עזה — ראה כרך 6, מס' 213 והערה 4 שם.
4. משה דיין, אלוף פיקוד דרום.

על אזור עוג'ה, אם על־ידי יישובים ואם על־ידי הצבא. לכן רצויה לנו, לדעתו, החלטה רשמית המכירה בריבונותנו באזור והציע לדרוש בישיבה החלטה על כלילת האזור בבי־צוע. הצבא אולי ישיג לפני הישיבה את הסכמתו של ריילי לכלילת ערביי עוג'ה בהסדר לקבלת תעודות זהות ישראליות.

א.
א. יפה

193

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2404/3

ניו יורק, כ' בסיון תשי"ב
13 ביוני 1952

סודי

הנדון: פגישת השר עם המזכיר הכללי של או"ם

ב־11 ביוני ביקר השר בלווית מר א. לוריא ובלוויתי אצל המזכיר הכללי של או"ם, מר טריגווה לי. בתחילת השיחה התעניין המזכ"ל במתרחש בארצנו; שאל שאלות על התקדמות המפעל בחולה ושאל לשלומם של הנשיא וראש הממשלה. הוא קיבל הסבר על המצב הכלכלי והתעניין מאוד לשמוע מהשר על התגליות האחרונות בנגב. הוא הקשיב באהדה להסברי השר בדבר תכניות הפיתוח. מכאן העביר השר את נושא השיחה לענייני או"ם ושאל את המזכיר הכללי למחשבותיו לקראת העצרת השביעית. המזכ"ל השיב כי כל זמן שלא נפלה ההכרעה בבחירות בארצות־הברית והמלחמה בקוריאה טרם נסתיימה, נשאר המצב הבינלאומי מעורפל ואין לחזות מראש באיזה כיוון יתנהל המושב הבא.

הוא ציין כי בפעם ראשונה מהווה או"ם נושא מרכזי במלחמת הבחירות בארצות־הברית ונתון להתקפות מצד חוגים חשובים. מורגשת אף הסתה אנטישמית נגד או"ם. המזכ"ל נאלץ להתחשב ברגשות הציבור האמריקני בשנת בחירות. הוא היה רואה אסון בבחירת טאפט[1] לנשיא, כי הוא היה מביא להשתלטות הכוחות הריאקציוניים ביותר בארץ הגדולה ביותר בעולם. המזכ"ל מודאג בגלל ירידת השפעתם של הכוחות הסוציא־ליסטים והליברלים באירופה, המלווה התקדמות הקומוניזם העולמי והתפשטות הפא־שיזם. עוד לפני 3 שנים היתה השפעה רבה למפלגות הסוציאליסטיות באירופה — בצרפת, בלגיה והולנד. באנגליה היתה מפלגת־פועלים בשלטון. אף בארצות הסקנדינב־יות המפלגות הסוציאליסטיות נמצאות כיום בנסיגה ותהליך זה אף חודר לארצו, נור־וגיה, בה היה מעמד המפלגה הסוציאליסטית עד כה איתן. פולריזציה זו של העלאת

193
1. רוברט א. טאפט, סנאטור רפובליקני ממדינת אוהיו, התחרה על מועמדות מפלגתו לנשיאות ארצות־הברית.

השפעת השמאל והימין וחיסול המרכז המתקדם והליבראלי מהווה סכנה גדולה ביותר לשלום העולם. אם הכוחות הקיצוניים יתגבשו ויעמדו זה מול זה ללא מחיצות, ישנה סכנה להתנגשות ישירה.

המזכיר הכללי הפנה את השיחה לבעיות צפון אפריקה וגינה את סירובה של מועצת הביטחון לרשום את השאלה בסדר־יומה.[2] הוא הזכיר כי בשיחותיו עם נשיא צרפת ועם שומאן, בפאריס, שידלם לנקוט יוזמה מתקדמת ולהעניק יתר חופש לעמי צפון אפריקה, תחת חסותה של צרפת. במוקדם או במאוחר תיאלץ צרפת להתחשב בתנועת השחרור הלאומי ומוטב כי תהליך זה יתנהל תוך הסכמה מאשר תוך התנגשות. האו"ם יכול לסייע להתקדמות בדרך של שלום.

בדברו על בעיית ארץ־ישראל ציין המזכיר הכללי לשבח את צעדה של ממשלת ישראל בהסכמתה לדון בשחרור הפקדונות החסומים והביע תקווה כי גם עיראק תשחרר את הפקדונות המגיעים לאזרחי ישראל.

השר הביע דעה כי המושב השביעי לא ידון כלל בבעיית ארץ־ישראל, היות ולא תופיע בסדר־היום. המזכ"ל אמר בביטחון כי טעות לחשוב כן וכי הוא נאלץ לרשום שאלה זו בהתאם להחלטת האו"ם. הוסבר לו כי החלטת המושב השישי בעניין ועדת הפיוס נוסחה בכוונה כך שאין צורך למסור דין־וחשבון לעצרת בנדון וכי ישנן הבטחות ברורות מצד ממשלת ארצות־הברית על כך.[3] בשמעו זאת התערער בטחונו של המזכ"ל ואמר כי יטיל על מומחיו לבחון את השאלה. הוא הציע לנו לבוא בדברים עם שלוש המדינות המיוצגות בוועדת־הפיוס על־מנת לשדלן להביע בפניו אי־רצונן הברור לרי־שום דין־וחשבון ועדת הפיוס בסדר־יומו של המושב הבא.

השר שאל על התקדמות פעולתו של בלאנדפורד והמזכ"ל השיב כי הסורים אשר עמדו לתת תשובה חיובית להצעות בלאנדפורד[4] בעניין 500,000 פליטים, הודיעו בימים האחרונים כי אין ביכולתם לתת תשובה ואינם יכולים להתחייב בדבר מועד מתן התשובה. בלאנדפורד יחזור בימים הקרובים לניו יורק להתייעצויות.

השר הודיע לטריגווה לי על החלטתנו להציג מועמדותנו במושב הבא למועצה הכל־לית והחברתית והסביר את נימוקינו לכך. טריגווה לי לא גילה כל סימני עידוד ותמיכה ואמר רק כי טרם שמע על כך.

השר שיבח את הקורסים להשתלמות הנערכים על־ידי מזכירות האו"ם וסיפר כי כל המשתתפים הישראלים המסיימים קורסים כאלה חוזרים ארצה מלאי התפעלות וידיעות חדשות. המזכיר הכללי לא הסתיר הנאתו לשמוע דברים אלה.

עם סיום השיחה שאל המזכ"ל הסברים מהשר לעובדה כי מספר ניכר של יהודים אשר קיבלם לעבודה במזכירות האו"ם בשנת 1946 נתגלו עתה כקשורים לפעולות המחתרת הקומוניסטית ושאל לסיבה שדווקא עובדים יהודים־אמריקנים באו"ם נתפסו לכך. הוא הדגיש כי אל לשר לטעות בפירוש הפיטורין שביצע בימים האחרונים ושהיה נאלץ לבצעם, כשבין שבעה מפוטרים שישה היו יהודים; ידועה לישראל עמדתו האוהדת לעם היהודי וברור כי בגלל יהדותם אין הוא מפטר עובדים. הוא נאלץ לפטרם בגלל חשש השתייכותם לרשת ריגול.

בתשובה צויין כי היה רצוי שהמזכיר הכללי יביע בבהירות לפני הציבור את השקפתו

2. ראה מס' 171.
3. ראה הערת־עורך, עמ' 52–53
4. ראה מס' 181 והערה 4 שם.

זו ובפרט בפני עובדי האו"ם ביניהם מתפשטת הדאגה כאילו נעשו הפיטורין על־פי הוראות מבחוץ ומתוך רצון לפייס כוחות חשוכים בציבור האמריקני. הכרחי על כן שהמזכ"ל יסיר כל חשש בנידון ויטהר את האווירה על־ידי הצהרה ברורה. הוזכר מקרה דוד ויינטרוב, מנהל המחלקה הכלכלית של או"ם, אשר הועמד בפני חקירה, וצויין כי משלחת ישראל יכולה לערוב בעד נאמנות האיש. המזכ"ל הסכים לכך ודיבר בשבחו של האיש ואמר כי אין להטיל חשד בנאמנות האיש וכי הוא עצמו יגן עליו, אך וייטרוב הסתבך בגלל היותו מוקף אנשים חשודים. המזכ"ל לא הגיב על ההצעה להצהיר ברורות בדבר עמדתו בשאלת הפיטורין. הוא רק אמר כי בנוגע לעובדים הישראליים במזכירות או"ם ברור כי אין לו כל קשיים, אלא להיפך; הם מצטיינים והוא שמח על כי הם משרתים את האו"ם בהצלחה. השר ניצל הזדמנות זו להביע מלת הוקרה למר ויליאם אפשטיין ולכלול שמו בין אלה שישראל בטוחה בנאמנותם לאו"ם.[5] גם המזכיר הכללי דיבר בשבחו של הנ"ל וציין כי הוא ממלא תפקידו בהצלחה.

השיחה נגעה גם בשאלת קיצור מושבי העצרת ובאופן שטחי גם בשאלת קוריאה. כאן חזר המזכ"ל על תורתו כי ברית־המועצות לא תסכים לכרות שביתת־נשק בטרם יתברר לה מי יתמנה כמועמד לנשיאות ארצות־הברית מטעם הכינוס הרפובליקני. לדעתו תסכים ברית־המועצות לסיום מלחמת קוריאה בהתמנותו של אייזנהאור, אך תמשיך לחבל בהצלחת המשא־ומתן במקרה וטאפט יהיה המועמד. בהזדמנויות שונות הושמעו דעות דומות במזכירות האו"ם ובפרט מפי מר קורדייה, אך הוא תלה את הסיכויים לשלום דווקא בבחירת טאפט למועמד. ייתכן והמזכיר הכללי הפך את היוצרות. הוא הדגיש את הצורך להבין את המעמסה הרובצת על אמריקה ולהתייחס ביתר סבלנות והבנה למדיניות האמריקנית בקוריאה. השר השיב כי דווקא האחריות העצומה המוטלת על ארצות־הברית מחייבת אותה לנהוג במידה רבה של תבונה ופקחות.

בהיפרד השר מעל טריגווה לי הביע האחרון את רצונו העז לראות את השר בראש המשלחת הישראלית במושב הבא והביע דברי הערצה לפעולות השר באו"ם בשנים הקודמות.

הפגישה ארכה כ־40 רגע.

בברכה,

גדעון רפאל
ג. רפאל

5. ויליאם אפשטיין, ראש אגף פירוק החימוש במזכירות האו"ם.

194

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to W. Eytan

מקור: 130.02/2417/6

[לונדון] כ׳ בסיון תשי״ב
13 ביוני 1952

אישי

מר איתן היקר,

רצוף בזה דין־וחשבון ההשתלשלויות האחרונות. כשתקראנו תבין את הצורך לכבד את ההתחייבות לגבי סודיות. הננו מבקשים אותך, בכל הכבוד, לא להראות העתקים לאנשי המשרד. אתה בוודאי תמצא את הדרך לספר להם משהו או לא לספר להם כלום, לפי ראות עיניך. עניין נסיעת החברים לבירה ההיא נשמר הפעם בסוד, ועלינו לדאוג לכך שגם בעניין ההסכם הזה נהיה בסדר.

יש כמובן ניחושים ומספרים וגם חצי־האמת, אבל עלינו אנו להיות בסדר ולא לאשר שום דבר ולא להגביר את הפרסום. על אופטימיות מסוימת אפשר לדבר, אך בשום פנים לא על זה שגמרנו הסכם בכתב ועל פרטיו. יש גם לזכור שההסכם באמת מותנה באישור שתי הממשלות.

לכן הננו לבקשך גם להעביר את תוכן הדברים בצורה אישית לראש הממשלה, שר האוצר והורוביץ ואחרים שתמצא לנכון, אבל אם אפשר לא באמצעות המזכירים השונים והמזכירות השונות.

הצעתנו היא שלאחר שהממשלה תאשר את ההצעה כיסוד למשא־ומתן, תוכל לצאת הודעה רשמית על עובדה זו. גם אז אין, לדעתנו, להזכיר את הפרטים במלואם, אלא לומר שההצעה מבוססת על סכום של 715 מיליון לישראל ושגם זמני הפירעון וצורתו מהווים בסיס משביע־רצון לחידוש המשא־ומתן בהאג.

בברכה,

ג. יוספטל

נ.ב. הננו מבקשים אותך בטובך לדאוג לכך שעד יום ה׳ יוברק לנו אישור הממשלה לחידוש המשא־ומתן על יסוד הצעה זאת. נודיע כמובן אם יחולו שינויים בצד הגרמני אבל אין להניח זאת.

גרשון אבנר

נספח
Annex

אישי וכמוס בהחלט

אל: ראש הממשלה, ירושלים
שר האוצר
המנהל הכללי, משרד החוץ.
העתק: שר החוץ, מר ד. הורוביץ, מר א. אבן.
מאת: משלחת השילומים

ביום ו׳, ה־6 ביוני, התקיימה בבון ישיבה מכרעת לגבי עתיד הנוהל בעניין המשא־ומתן עם ישראל. קבוצת הידידים לעניין הישראלי, הכוללת את סגן שר החוץ פרופ׳ האל־שטיין והמנהל הכללי של משרד החוץ מר בלנקנהורן, דרשה מאת ראש הממשלה לגשת בלי דיחוי נוסף להחלטה סופית בדבר הצעה לישראל על־מנת לקיים את ההבטחה שניתנה בפריז לד״ר גולדמן, שתימסר לו הצעה מחייבת ומושלמת על כל פרטיה ב־8 או 9 ביוני.

למרות שראש הממשלה היה תחת השפעת אבס, אשר ביקר אצלו מספר ימים קודם, ואשר דרש לא לסיים את העניין עם ישראל אלא בד בבד עם סיום הדיונים עם נושי לונדון, החליט הקנסלור לאחר דין ודברים בישיבה הזו, שאינו יכול עוד לדחות את גולדמן או להזמין אותו מבלי לתת לו הצעה מוסמכת מחייבת.

הוצע והוחלט בהסכמתו שביום ג׳ בבוקר ייפגש עם ד״ר גולדמן ואז במשך יומיים יתקיים משא־ומתן בין המומחים הגרמניים כולל את מר אבס, לבין ד״ר גולדמן והמומחים על ידו, על־מנת לעבד יחד הצעה מוסמכת אשר תוגש אז לקבינט הגרמני לאישור.

לפיכך, נקרא ד״ר שנער מהארץ וד״ר גולדמן מארצות־הברית. ד״ר גולדמן, לפני צאתו, הספיק להודיע על ההתפתחות לשר החוץ אשר נתן את אישורו להמשך הדברים בתנאי שייעשה ניסיון רציני לא לגלות את עובדת הימצאם של אנשי המשלחת הישראלית בבון.

עד כתיבת שורות אלה הצליח הניסיון הזה במלואו, וקוראי הדין־וחשבון הזה מתבקשים להיזהר בהפצתו פן הדבר יתגלה עוד.

לפיכך נסעו ביום ב׳ אחר־הצהריים הד״ר גולדמן, ד״ר יוספטל וד״ר שנער לגרמניה, מקום שם נמצא כבר הד״ר בארו.

הרי הסדר הכרונולוגי של ההתפתחויות במקום:

מיד הוסכם שעוד באותו ערב תהיה בבית־המלון פגישה מוקדמת על־מנת לברר את סדר העבודה למחרת וגם לברר את גופה של ההצעה בירור ראשון. בפגישה השתתפו מן הצד הגרמני: פרופ׳ האלשטיין, מר בלנקנהורן, פרופ׳ בהם וכמובן ד״ר גולדמן, שני הישראלים וד״ר בארו. ברור היה מהנהלת השיחה בעיקר על־ידי פרופ׳ האלשטיין שתכלית הצד שכנגד היתה לברר אתנו את השאלות לגבי תוכן ההצעות במגמה להגיע להסכם בנקודות מסוימות כדי להביא למחרת את אותן הנקודות שוב לקראת הסכם בישיבה הרשמית יותר.

האלשטיין, שישב ראש, פתח בהציעו שייעשה סידור לשלוש שנים. הוסבר לו על־ידי

ד"ר גולדמן שלא ייתכן כדבר הזה וכי בין כה לו היו הולכים להצעה כזאת, אזי היינו מוכרחים אנו לתבוע את סילוק מרבית הסכום בתוך השנים הללו. האלשטיין מיד נסוג והיה ברור שהוא, פחות מאשר היה בעד עצם ההצעה, חיפש את הטיעון שלנו על־מנת למחרת להביא אותו מפיו הוא. הוא הוסיף מיד שהסכום של 715 מיליון דולר איננו בגדר הוויכוח אלא מוסכם על הכול.

בנוגע לשנים עמד האלשטיין על 12 והסכים לנוסח יותר גמיש של 8–12 שנים בציינו שהתקופה היותר קצרה תיתכן רק אם תבוא עזרה מבחוץ בצורת הלוואה. בוויכוח הוברר לו על־ידינו שלא נוכל להסכים ליותר מ־10 שנים. לרגל ויכוח זה הציע ד"ר גולדמן את רעיונו להכליל את סיפוק התביעה הגלובלית של הארגונים בתוך הסידור עם ישראל, דבר אשר ירשה (אם אין דרך אחרת) להגדיל במקצת את מספר השנים, כי הלא אז יגדל הסכום. הוא הציע להסכים ל־500 מיליון מרק לסיפוק תביעת הארגונים שהם כ־25% ממה שדרשו.

עלינו להדגיש שלפי מהלך הדברים בהאג בנוגע לתביעת הארגונים, סכום זה הוא למעלה מכל מה שאפשר היה לצפות לו.

תגובת בלנקנהורן היתה חיובית מאוד בהסבירו שכדאי לגרמנים לחסל את כל הפרשה בבת אחת. מאידך היה האלשטיין מסופק, לא מבחינת גופו של עניין אלא מבחינה טאקטית. הוא חשש פן הכנסת עניין נוסף זה תגרום לסיבוכים ואולי השהיות לגבי הסכום הישראלי. לכך ענו ד"ר גולדמן וד"ר שנער שיש להבין את הצעת ד"ר גולדמן כמותנית בכך שהעניין הישראלי יוסדר מיד ולא יסבול לא דיחוי ולא לגופו על־ידי צירוף התביעה הגלובלית השנייה. העניין נשאר פתוח ולא היינו בטוחים כלל וכלל שנצליח בדרך הזאת.

אז ניגשנו לבעיה שידענו למפרע שהיא הקשה ביותר — של מטבע חוץ. קשה, שוב, לא כל כך לגופה של יכולתה של גרמניה לשלם לנו מטבע, אלא בגלל טענתו החזקה והמובנת של אבס שהסכם על תשלום מטבע לישראל עלול להכשיל אותו בוועידת לונדון. ידוע היה שראש הממשלה קיבל דעתו זו של אבס.

ואמנם כאן בלנקנהורן והאלשטיין נתנו לנו להבין שבעניין זה אין למעשה סיכוי לשכנע את ראש הממשלה או את אבס וכי לא נצליח בזה.

אז הוסבר על־ידי ד"ר שנער בפרוטרוט שאפשר לספק אותנו על־ידי הספקת סחורות בכלל ודלק בפרט שהגרמנים יכולים לקנות מארצות אחרות (מיתרות המטבע שיש להם בתוך איחוד התשלומים האירופי) — סחורות שעולות לנו מטבע קשה כשאנו קונים אותן. הודגש שבנוגע להספקת דלק הושגה הסכמת האוצר הבריטי בשיחה מוקדמת והאלשטיין ראה בזה מוצא אפשרי. ברור הרי שדבר כזה כמוהו כמתן מטבע לקניית הדלק או סחורות אחרות מסוג זה. בזה [–] (נעזבה?) שאלה זו.

הוסכם מחדש להיפגש למחרת.

בפגישה זו, שהתקיימה ביום שלישי בבוקר, השתתפו מן הצד היהודי ד"ר גולדמן וד"ר שנער ומן הצד הגרמני פרופ' האלשטיין, מר בלנקנהורן, פרופ' באהם ומר אבס ומר פרוויין, מזכיר המשלחת הגרמנית.

כאן הראה פרופ' האלשטיין לא רק את יכולתו כיושב־ראש וכמנהל משא־ומתן, אלא את ידידותו לעניין שלנו, כאשר הוא ניהל את הדברים כך על־מנת להמליץ בפני חבריו, מתוך אובייקטיביות כביכול, על הדברים אשר הוא ידע כבר שישיגו את הסכמתנו, ובנ־סותו להשיג לכך את הסכמתו של אבס.

הוסכם שוב על הסכום; שוב דובר על אפשרות צירוף התביעה הגלובלית השנייה

אבל לא ננקטה החלטה; דובר על נוסחאות שונות בדבר התשלומים השנתיים; עניין הדלק הוסבר שוב על־ידי ד"ר שנער ברו־שיח עם מר אבס; הוסכם להביא לישיבת אחר־הצהריים בהשתתפות ראש הממשלה סיכום הישיבה הזאת, כולל השאלות שיש עליהן הסכם ואלה אשר עדיין פתוחות להכרעה סופית.

אנשינו ניסו כבר בישיבה זו להשיג סיכום בכתב של תוכן אותה הישיבה, אך האל־שטיין התנגד בציינו שסיכום בכתב צריך לחכות לאישור ישיבת הממשלה לתכנית ההצעה.

בישיבת אחר־הצהריים השתתפו מן הצד הישראלי ד"ר גולדמן וד"ר שנער. מן הצד הגרמני כל אלה שהשתתפו בבוקר בצירוף ראש הממשלה. פרופ' האלשטיין הביא את סיכום ישיבת הבוקר, וחזר על ההצעה של הסידור הזמני ל־3 שנים, דבר שארדנאואר מיד הוריד מסדר־היום. כאשר האלשטיין גמר את סקירתו שאל ארדנאואר את אבס מה דעתו ובאיזו מידה יש לדברים אלה השפעה על פעולתו בוועידת לונדון. אבס ענה שהרי הוא השתתף בבירורים המוקדמים וכי יש באפשרותו להמשיך בלונדון בלי כל תקלה אם הצעה מסוג זה לישראל תגובש סופית.

את הצעתו של ד"ר גולדמן בעניין צירוף התביעה הגלובלית השנייה קיבל ראש הממשלה בסיפוק רב ובזרועות פתוחות כרעיון מצוין. הוא שאל את ד"ר גולדמן אם יהיו לו קשיים רבים להעביר את העניין בוועידת הארגונים, אבל חזר ואמר שזהו רעיון מצוין שעלול להקל בהרבה על העניין, ופסק ללכת בדרך זו מבלי שקבע באותו שלב עמדתו לגבי הסכום שיש להוסיפו. כמו־כן קיבל ארדנאואר בהתלהבות את הצעתנו בעניין הדלק כי הוא ראה בזה אמצעי מהיר ורב־רושם להבלטת העזרה הגרמנית לכלכלה הישראלית. הוסיף שהוא יראה את קירקפטריק, הנציג הבריטי בגרמניה, ביום ו' וידבר אתו כדי שלא יהיה שום קושי.

באופן פתאומי ומפתיע החל ראש הממשלה לומר שמאחר ששני הצדדים התקרבו עד כדי כך, כדאי הרי להתחיל להעלות את הדברים על הנייר. ברור שתגובת ידידינו בצד הגרמני היתה חיובית וכעת החל דו־שיח מעניין בין הקנסלור לבין אבס, אשר הבליט את כל יכולתו של הקנסלור כנושא ונותן ומתווך. אבס טען שעליו לצאת ולת־פוס רכבת ללונדון ושאין כעת זמן, וגם לא צורך, להעלות את הדברים על הנייר. הקנס־לור הכריח את אבס בצורה אלגנטית לא רק להסכים להעלאת הדברים על הנייר, אלא להישאר ולהשתתף בעצמו באופן פעיל בניסוחם של הדברים.

הוסכם אפוא שאבס, האלשטיין, שנער וגולדמן ינסחו. ראש הממשלה הלך לישיבה אחרת, על־מנת לחזור יותר מאוחר ולראות את התוצאות.

הניסוח נגמר תוך שעה בערך וההגינות דורשת לציין שאבס כנראה החליט, לאור המצב שהתהווה, להיות שושבין ההסכם ההולך ונוצר. הוא השתתף בצורה מועילה ומס־ייעת בפרט באותו הסעיף המדבר על אפשרויות לקבל סחורות אשר גרמניה תקנה עבורנו בארצות אחרות (הכוונה תמיד בעיקר לדלק) — היה הוא המנסח והמכתיב.

כעבור שעה בערך חזר ארדנאואר, שאל על מצב העניינים, באותו הרגע הגיע כבר הניסוח כמעט לסוף. ארדנאואר נפרד מכולם והלך לעסקיו.

כאשר נגמר הניסוח בשלום נפרדנו ואבס יצא לדרכו ללונדון.

עוד נקבע שמזכיר המשלחת הגרמנית, לאחר אישור הממשלה הגרמנית ביום ג' הבא (17/6), יבריק את ההצעה למשלחת ישראל בלונדון ולארגונים בארצות־הברית על־מנת להציע חידוש המשא־ומתן על יסודה. הוסכם להלן שאם ממשלת ישראל תמצא לנכון לקבלה כהצעה לחידוש המשא־ומתן, ישאפו הצדדים להתכנס בהאג ב־23 בחודש.

כן הוסכם שד"ר שנער יתקשר בלונדון עם מר אבס על־מנת לברר הלכה למעשה את עניין הקניות בארצות אחרות (קרי: נפט). נקבע שוב שעוד לפני התחלת המשא־ומתן יהיה גם משא־ומתן על־מנת לקבוע את סוגי הסחורות הגרמניות אשר תישלחנה.

בנוגע לתכנית התחיקה עבור התביעות האינדיווידואליות הוסכם על שני דברים:

(א) שיוכח לגרמנים על־ידי המומחים (פרנץ ונחמיה רובינסון) שתביעות אלו לא תעלינה לגרמניה יותר מאשר סך־הכול של 2.5 מיליארד מרק.

(ב) הוסכם גם לברר עוד לפני האג את שתיים–שלוש הנקודות הפתוחות עוד מתכ־נית התחיקה.

לפני בואנו להסביר ולהעריך את הנייר המנוסח, עלינו להסביר את הנוהל בצד הגרמני ואת הסודיות שעל הכרחיותה אנו מצווים לפחות עד יום ד' הבא, 18 ביוני.

הגרמנים ביקשו מאתנו בכל לשון של בקשה ואפילו תביעה לשמור כסוד את העובדה שהגענו להסכם מפורט כתוב על הנייר ואת פרטיו. הדבר ברור מסיבה פשוטה ולכן עלינו לבקשכם לא לתת מקום לנזילות בעניין זה. אדנאואר עשה כאן מעשה שאפשר לציינו כמסוכן מבחינה קונסטיטוציונית. הוא הגיע להסכם אתנו לפני שקיבל את אישור ממשלתו להציע לנו הצעה מסוג זה, ובהיעדרו של שר האוצר אשר הוא, כידוע, מתנגדנו החריף עד היום הזה. ראש הממשלה בטוח שבלווית תמיכתו של אבס יוכל להעביר את הדבר בישיבת הממשלה ביום ג'. הוא רוצה לעשות זאת בדרכיו הוא. ברור שהטאקטיקה שלו לגבי ממשלתו תופרע על־ידי כל פרסום למפרע מן הצד הישראלי שהנה הסכם בכיסנו ואלה ואלה פרטיו. הוא ואנשיו הסבירו לנו הסבר היטב את חיוניות הסודיות הזו אשר כמובן קיבלנו אותה על עצמנו באופן מוחלט.

לגופו של עניין סבור ראש הממשלה שאו ששר האוצר ישוכנע עוד לפני ישיבת הממשלה, או שההכרעה בממשלה תלך נגדו והוא יתפייס אתה אחר־כך. בינתיים יש מי שעובד על אנשי הממשלה וגם על שר האוצר.

זאת היא גם הסיבה לקומוניקאט הגרמני הסתום אשר אמר רק שגולדמן ביקר, ובירר שאלות מוקדמות לקראת הצעה אשר תימסר בימים הקרובים. זאת צריכה להיות הסברתנו עד יום ד' לכל הפחות.

זאת היא הסיבה מדוע לא הברקנו דין־וחשבון לארצות־הברית אלא הנחנו לד"ר גולדמן לספר את הדברים לחברים שם כולל שר החוץ. זאת היא הסיבה מדוע לא הברקנו לכם ובחרנו בדרך זו על־מנת למנוע נזילות. הננו לבקשכם בכל לשון של בקשה להחזיק את המסמך הזה סודי אפילו מחברים פנימיים עד אשר יתקבל אישור הקבינט הגרמני לכל הפחות. אנחנו נבריק לכם מיד לכשנקבל את מברקו של מזכיר המשלחת הגרמנית.

בקשתנו הנוספת היא שתדאגו לכך שהממשלה תאשר הצעה זו לפני יום א' הבא (22 ביוני), כדי לאפשר לנו ללכת למשא־ומתן ב־23 בחודש.

הד"ר נחום גולדמן ומשלחת ישראל ממליצים על קבלת ההצעה הזו כבסיס לחידוש השיחות (למען סידור הפרטים וההסכם המפורט) מטעמים אלה:

במצורף תמצאו העתק אנגלי של המסמך אשר נוסח בבון בגרמנית.[1]

(א) אף כי לא הושג הסכום של ביליון נדמה לנו שהשגת 70% מן התביעה, 715 מיליון דולר, הוא הישג רציני וסולידי, בפרט בהתחשב במצבה של גרמניה במדיניות הבינלאו־

194

1. ראה מס' 190.

מית בשנת 1952. הישג זה, נדמה לנו, הולם את אופי התביעה ואת כבודה של מדינת ישראל.

(ב) בבואכם לשקול את עניין 12 השנים עליכם לשים לב ש־400 מיליון מרק ישולמו בכ־18 חודשים (זאת אומרת בערך מאוקטובר 1952, [ה]מועד המשוער של אישור ההסכם על־ידי בית־הנבחרים הגרמני, ועד 31 במרץ, 1954), פירושו כ־266 מיליון מרק לשנה. בצורה זו הושג תשלום יותר גדול במכסה הראשונה.

(ג) סכום תביעת הארגונים ישולם גם לישראל וכידוע יש לנו הסכם פנימי עם הארגונים לחלוקת הסכום הזה בינינו לביניהם.

(ד) אם אבס יצליח לגייס הלוואה, והרושם שלנו הוא שיצליח, יוקטן מספר השנים על־ידי כך שסכום ההלוואה ייזקף על חשבון התשלומים האחרונים לפי זמן פרעונם.

(ה) עניין הספקת סחורות מארצות אחרות פותח (אם כי טרם מבטיח) אפשרויות רציניות לפתרון בעיית הדלק למספר שנים.

בסיכום הערכתנו עלינו לציין שכולנו מאושרים על הסיכויים לסיים את המשא־ומתן בהסכם שפרטיו מופיעים במצורף לזה, ואשר תוכנו יתרום תרומה רצינית ויסודית לבניין המדינה.

כרגע מתנהלות שיחות בין ד"ר שנער ובין אבס ואנשיו בלונדון על עניין הדלק, והסיכויים כנראה לא רעים.

יש לחשוב שהמשא־ומתן בהאג יסתיים בחתימת הסכם בערך כשבועיים אחרי התחלתו. בשבועיים אלה יוברר עניין הסחורות באופן כללי. על הרשימות המפורטות יתקיים דיון אחרי גמר ההסכם בין המומחים שלנו לבין המומחים מצד הגרמנים, ולכן לא יהיה צורך בבואם של המומחים להאג בשלב זה.

עיקר המשא־ומתן בהאג יהיה ניסוח יורידי של ההסכם.

לאחר חתימת ההסכם יש צורך באישורו על־ידי הפרלמנט הגרמני. ראש הממשלה הסביר שמפאת פגרת הקיץ זה לא ייתכן לפני ספטמבר. לכן הונח שהתחלת ביצועו תהיה בוודאי באוקטובר.[2]

בברכה,

פ. שנער, ג. יוספטל, גרשון אבנר

2. ב־18.6.1952 דנה ממשלת ישראל בהתפתחויות במשא־ומתן על השילומים. שר האוצר מסר סקירה ולפני הממשלה היתה מונחת טיוטת ההסכם שהושגה עם הגרמנים (ראה מס' 190). לאחר דיון הוחלט לייפות את כוחה של משלחת ישראל לחדש את המשא־ומתן על יסוד ההצעות שהוגשו בידי הגרמנים. (ראה ישיבת ממשלת ישראל, 18.6.1952).

195

פ. א. שנער אל א. קפלן (ירושלים)
F.E. Shinnar to E. Kaplan (Jerusalem)

העתק: 93.04/43/11

לונדון, כ' בסיון תשי"ב
13 ביוני 1952

סודי

מר קפלן היקר,

הנני מסתמך על מכתבי מהיום שבו הצעתי בקווים כלליים את המסגרת הארגונית לביצוע הסכם השילומים, אם ייחתם.[1]

ישנה שאלה דחופה ביותר שבה הייתי מבקש את עזרתך. בדיונינו הוזכר מן הצד שכנגד, בהזדמנויות שונות, שבאים אליהם (זאת אומרת למשרדים הממשלתיים הכלכ־ליים) עשרות יהודים מישראל אשר טוענים שיש להם מכתבים רשמיים ושהם רשאים לנהל משא־ומתן על סוכנויות וסידורים מסוימים בקשר עם ביצוע הסכם השילומים. אני מניח שכמו בהרבה מקרים שאנשים טוענים שמחזיקים במכתבים רשמיים, טענות אלה הן טענות שווא.

אולם בכדי למנוע אי־הבנות או פעולות בלתי־רצויות של משרד זה או אחר, הייתי מציע לשלוח מכתב חוזר לכל המשרדים הנוגעים בדבר (משרד ראש הממשלה, משרד האוצר, משרד מסחר ותעשייה ומשרד החקלאות והפיתוח) ולאסור עליהם להוציא מכת־בים איזה שהם שמאפשרים לאנשים להשתמש בהם לרעתנו במובן הנ"ל.

יחד עם זה הייתי מציע לבקש ממשרד ההעברה להחמיר עוד יותר במתן היתר ליציאה לגרמניה. מובן שנצטרך להנהיג הסדר מיוחד שלפיו יהיה צורך באישור של "ועדת הקנ־יות" אחרי שתתחיל בפעולותיה בגרמניה אם תושב ישראלי ירצה לנסוע לגרמניה.

אודה לך מאוד אם תתן את ההוראות למשלוח החוזר שנראה לכולנו כחשוב וחיוני ביותר.

בברכה,

פ. שנער

195

1. המכתב בתיק, אך לא הודפס כאן. ראה גם מס' 204.

196

דין־וחשבון של א. קובובי
Report by A. Kubovy

מקור: 130.11/2494/3

פראג, כ' בסיון תשי"ב
13 ביוני 1952

אסירי ציון למיניהם ולמשפחותיהם

א. פרשת סלאנסקי

בנאומי השליטים ובמאמרי מושכי עטם, ממשיך סלאנסקי למלא את תפקידו כאח־רימן המיתולוגיה החדשה וכסמל הרע והבגידה, אבל אשר למועד משפטו ולעיקרי אשמתו נעשו הידיעות בזמן האחרון מעורפלות יותר ויותר.

בתחילת מאי אמר שר המשטרה קרל באצילק, בשיחה פרטית עם אחד ממיודעינו, כי העניין בשל והמשפט יתקיים כעבור שבועות אחדים, אבל המועד חלף ועבר והמשפט בושש לבוא.

עד לפני כחודש ימים טרם התחילה עריכת כתב ההאשמה. הבולשת היתה חוזרת וממשיכה בחקירה ולא היה סוף לגילוייה. נמסר לי אז, כי ועדה מיוחדת מטעם הוועד המרכזי של המפלגה היתה בודקת את החומר המלוקט על־ידי המשטרה, וכי חבריה היו אנטון זאפוטוצקי, ואצלב קופצקי וברונו קהלר, מלבד כמובן משקיפים סובייטיים. התובע, אשר לו הוחלט למסור את החומר עם גמר החקירה, היה כבר ממונה ושמו ד"ר קרל צ'יזק.

בתיק, כפי שאושר עד מחצית מאי, לא תפסו עוד הציונות וישראל את טבור ההאשמה. עם זאת מקומן היה מכובד למדי. קיימת היתה הנטייה להאשים את סלאנסקי וחבריו בין היתר:

(1) במתן תמיכה צבאית לישראל בזמן מלחמת הקוממיות על־ידי סיפוק נשק ואי־מון הבריגדה היהודית;

(2) בהתרת העלייה ההמונית של שנות 1948–1949, שגרמה להפסד רכוש וכוח־אדם;

(3) בעידוד היציאה הבלתי חוקית (בריחה).

את מעשיהם אלו ביצעו הפושעים ר"ל כסוכני הציונות העולמית וכחסידי הלאומנות הבורגנית, וגם מטעמי הנאה עצמית.

אם יכלול כתב ההאשמה הסופי עוונות אלה בצורה המוגדרת לעיל, אין זאת אלא החליטה הממשלה להוקיע את ישראל כמדינה עוינת ומשועבדת לאימפריאליזם האנג־לו־אמריקני. מסופקני אם תעשה זאת; דומני כי הלחץ שהפעלנו בארץ, בתפוצות וכאן הניעו את השליטים לחזור בהם ממזימה זו.

הוגד לי אמנם שנאספו הוכחות רבות על הסיוע שנתן סלאנסקי לישראל ולציונות. שמעתי גם אישור להשערה שהעליתי באחד ממברקי על התנגדותו של האיש לסיפוק נשק למצרים. נמסר לי, כי בסוף נובמבר 1951 התקיימה ישיבה סוערת בוועד המרכזי של המפלגה, בה לחם סלאנסקי בהקצבת טנקים ומכונות־ירייה למצרים, בטענו כי אספקה זו תכביד על מילוי ההתחייבויות לברית־המועצות ולקוריאה הצפונית.

אבל היתקיים בכלל משפט? הוגד לי זה עכשיו כי מכינים את האולם הגדול של ארמון התעשייה בפראג לקראת המשפט ומתקינים בו מכשירים לקליטת הנאומים בתר־גומים שונים. אודה כי איני רואה מי יפיק תועלת בשעה זו מכביסה פומבית של לבני המפלגה. אין עוד צורך במשפט כדי לחסל את סלאנסקי. תועלתו כרחליל ירדה פלאים, ככה שבעל־האוב זאפוטוצקי, בנאומו מה־6 ביוני, הוכרח להעלות מהכלא ולזרקו טרף להמונים יהודי שני, את הכלכלן לודוויג פרייקה. אבל איך ארע את מחשבות המפלגה ותעלומות לבה?

מבחינתנו אנו, סבורני שאין לנו להתפלל למשפט. למרות כל הטענות כי עלול הוא לטהר את האוויר ולאפשר חידוש קשרים בינינו לבין צ׳כוסלובקיה, אינני רואה איך יוכל משפט, הצמוד לאחוז כה רב של יהודים, להימנע מעקיצות אנטישמיות ואנטי־ישראליות ומיצירת אווירה מורעלת, אשר רשמיה לא במהרה יימחו.

ב. סיבת הרוגז על ישראל

מכל מקום, איך שלא יתעקל עניין סלאנסקי בעתיד, קו המפלגה המשיך, עד כתיבת דין־וחשבון זה, לראות בישראל ובציונות דברים פסולים בהחלט. לפני שבועות אחדים, ניתנה לתלמידי האוניברסיטה בפראג הרצאה על הציונות במסגרת הסמינר לתורת מרקס. המרצה הסביר שאמנם מטרתה הראשונה של הציונות היתה להקים בפלשתינה מדינה ליהודי כל העולם, אבל היא התפתחה יותר ויותר כתנועה רכושנית בעלת מגמות אימפריאליסטיות. בהיווסדה נהנתה ישראל מתמיכת הדמוקרטיות העממיות, שציפו שתהיה מתקדמת לעומת המדינות הערביות. המציאות הוכיחה כי בהשוואה עם המשטר השורר בישראל, בנות הליגה הערבית הן הן המתקדמות. בישראל רוב האוכלוסיה חי במחנות ריכוז, עומד בתור לקבל אוכל, סובל מהפליה לגבי בעלי עור כהה. הציונות נהפכה אחת המשענות העיקריות של הגוש הרכושני, במלחמתו נגד ברית־המועצות והדמוקרטיות העממיות. במאבק זה התייצב הבוגד רודולף סלאנסקי לצד האויב.

במכתבי ודו״חותי הקודמים, וגם בשיחותי בארץ, השתדלתי לנחש את סיבות הטינה שיש בקרב המשטר על ישראל ועל הציונות, ולהבין את המאמצים שנעשו כדי לגלות קשר בין סלאנסקי לבין ישראל. חיטטתי גם במפעל ה״רכש״ (לדאבוני לא נשאר כאן כל מסמך על התקופה ההיא) והגעתי להשערה דומה לזו שחיים חרמון ניתחה ניתוח נוקב ב״שערים״ מה־14 במאי.

השאלה היא: האין לצ׳כים ההרגשה שישראל רימתה אותם? הדמוקרטיה העממית צ׳כוסלובקיה סיפקה לישראל את הנשק שהרשה ליישוב לעמוד בקרב. כפי שמסר לנו אוריאל דורון[1] לפני נסיעתו, היא לא נרתעה אף מלרוקן את מחסניה מכלי־זין מסוימים על־מנת לעזור לנו. הייתכן שמשטר קומוניסטי יעשה כדבר הזה, אם לא קיבל הבטחות מהימנות כי עתידה ישראל להצטרף לגוש הסובייטי, או לכל הפחות לנקוט במדיניות אוהדת קבועה? אכן, התקווה נתבדתה ואין כפרה לאחראים לאכזבה. ברוח זו יש להבין את ההערה שהשמיע באוזני ולאסטימיל בורק בפגישתנו הראשונה (2 בנובמבר 1951): ״כשקמה ישראל, כה התלהבנו לה שלא נרתענו מלסכן בגללה את יחסינו עם המדינות הערביות. אכן נשתנו פני הדברים״. אלישיב סיפר לי כשנתקבל על־ידי גוטוואלד ופתח במלי־תודה על העזרה הצבאית, קרץ לו הנשיא בעין כאומר: ״אל לך: הנוכחים אינם

196

1. אוריאל דורון, לשעבר יועץ מסחרי בצירות ישראל בצ׳כוסלובקיה, עזב בשלהי 1951.

בסודנו". ועוד דבר: התעניינתי לאחרונה בגורלם של אנשי הצבא שעזרו לנו בימי ה"רכש": רובם ככולם פוטרו או נאסרו.

ג. פרשת אורן

אם מאסרו של אורן קשור בהשתלשלות זו של אהבה נכזבת, אין לצפות לשחרורו בזמן הקרוב, כי אין הצ'כים נוהגים להוציא לחופשי אנשים המעורבים בחקירה או במשפט לפני שהעניין כולו תם ונשלם. ברם, לא הצלחתי עד כה להשיג תמונה ברורה על סיבות התעלומה והדלת נשארת פתוחה לכל מיני פתרונות. מצטער אני משום כך, על שלא שמעתם בעצתי ולא השפעתם על מנחם בדר[2] שיסע לאיזה מקום באירופה, בו הייתי יכול להיפגש אתו ולהכיר את הצד השני של המטבע.

ברור כי לא היתה כאן כל הצלחה לאורן בשיחותיו השונות עם אנשי האיגודים המקצועיים. לא שיחקה לו השעה. כבר מסרתי שבין היתר השתדל אורן לממש את הבטחת "אורו" לשלוח כשי למערכת "על המשמר" מ־15 עד 20 טון נייר. הוא לא נתקל ח"ו בהפרת הבטחה, כי אם בסירוב ייצוא המתנה מטעם משרד סחר החוץ. לפי בקשתו, נגע ד"ר גרא[3] בדבר בפגישתו עם אנשי משרד סחר החוץ ב־27 בדצמבר. הם עמדו בדחייתם וטענו שגם כמות קטנה זו חשובה להם במילוי התחייבויותיהם הבינלאומיות.

בין ההשערות השונות יש ועולה במחשבתי השאלה אם המשא־ומתן שניהל אורן עם נציגות גרמניה המזרחית לא היה בעוכריו. כבר מסרתי שאורן ורובין[4] שוחחו בברלין עם ואלטר אולבריכט[5] על הצהרה אדנאורית מטעם הגרמניה השנייה והוסכם ביניהם שאורן יכין טיוטה של המסמך. אורן הכין הצעה בפראג לפי קווים אלה: (1) ממשלת גרמניה המזרחית מבטיחה לתרום את חלקה לפיצוי היהודים בשטח המוסרי וגם החומרי; (2) בעקרה מן השורש את האלמנטים הנאציים, הוכיחה ממשלת גרמניה המזרחית שנמנה וגמור אתה ליצור תנאים בהם לא ייתכנו פשעים כאלה שבוצעו; (3) חוקי גרמניה המזרחית אוסרים על האנטישמיות ועונשים את ביטוייה בכל חומרת הדין; (4) הצטרפות גרמניה המזרחית לגוש השלום מוסיפה גם לבטחונה של מדינת ישראל. את הטיוטה, בצירוף מכתב לוואי לאולבריכט, מסר כנראה אורן לנציגות גרמניה המזרחית בפראג. בסוף חודש דצמבר, כשפסח כל שעה על הסעיפים אם לנסוע לברלין או לחזור ארצה, אמר לאחד מעובדינו שקיבל ידיעה שהצעתו מצאה הד חיובי בהחלט.

עלי להעיר בנידון זה שהצ'כים רגישים מאוד לכל הנוגע לבעיית הפיצויים ולהחזרת רכוש. אחד מנימוקיו של זאפוטוצקי, בהתנגדותו לעלייה הגדולה, היה שאין המדינה יכולה לא לוותר על רכוש היהודים ולא לפצותם עליו.

אוסיף למען השלמות, כי שמענו גם גרסה אחרת לגמרי בעניין אורן. לפיה לא נמצא האיש בבית־הסוהר, כי אם במעצר בבית־מלון, והורשע בריגול כלכלי, בהברחת דברי אמנות, תמונות, חרסינה וחפצים יקרי־ערך אחרים. כמו־כן נאשם שנפגש באיטליה ובטרייסט עם אחיו של סלאנסקי ועזר בהגנבת חומר תעודתי הזקוק למשפט. תגובתנו הראשונה היתה לפטור את כל הנוסחה הזאת כהזיה חסרת־שחר, אולם מי יודע? גם שאלנו את עצמנו אם לא ערבבו כאן אורן ואורנשטיין. לדאבוננו נעלם האיש שמסר את הידיעה ולא יכולנו להמשיך בחקירתנו.

2. מנחם בדר, לשעבר חבר הכנסת מטעם מפ"ם (1949–1951).
3. יהודה גרא, מזכיר ראשון (לעניינים כלכליים) בצירות ישראל בפראג.
4. חנן רובין, חבר הכנסת מטעם מפ"ם.
5. ואלטר אולבריכט, המזכיר הכללי של המפלגה הקומוניסטית של גרמניה המזרחית.

כל זאת הוספתי, אם כי אין החידושים מפיצים יתר אור על מסתרי פראג, אשר לשווא התאמצנו לסדקם, בתקווה שאולי תשכילו מהם אתם.

כבר הודעתי שמצאתי לנכון להביא בעצמי את האיגרת הרביעית לסגן שר החוץ טרודה סקנינובה, במטרה להדגיש את החשיבות המיוחדת שאנו מייחסים לעניין אורן, ושאין אנו בוחשים את אורן ואת אורנשטיין בקערה אחת[6] (מי יודע אגב אם לא ניווכח לבסוף שאין להפריד ביניהם!). סקנינובה ידעה על התשובה הצ׳כית האחרונה[7] ועל הסירוב להרשות לנו לראות את אורן. היא קראה את האיגרת בנוכחותי והתרשמה כנראה מהטענות המשפטיות בה היא משורינת. נקווה שגם הגורמים המכריעים יתרשמו. אם היא ידעה יותר על הדבר, לא גילתה זאת, כי יודעת היא היטב מחברה בורק לשים סייג לפיה וכל שאלותי והערותי לא הוציאוה מדממתה.

מהם הסיכויים להשגת רשיון ביקור אצל אורן? נא לזכור שאיש מהשגרירות האמריקנית לא הצליח לראות את ויליאם אוטיס[8] לפני שעברה יותר משנה ממאסרו, וזאת אם כי הוצא פסק־הדין פחות משלושה חודשים אחרי כליאתו. סוברים שבין סיבות דחייה ממושכת זו היתה הדאגה שיעשה אוטיס את הרושם הרצוי בהופעתו הגופנית והרוחנית גם יחד. ואמנם הוא, שמעולם לא הקפיד על חיצוניותו, הופיע לבוש חליפה חדשה, בפגישתו עם השגריר האמריקני, כשפניו טובים, שערותיו מטופחות ונעליו מצוחצחות. תשובותיו ניתנו בנחת ובדייקנות, בלי שמץ של מתיחות. אשר לערכן של התשובות, בהיות השאלות ידועות מראש, אין להרחיב את הדיבור עליו.

ומה על בקשתנו שיינתן עורך־דין לאורן? יועצנו המשפטי אומר שאינו זוכר תקדים של עורך־דין חוץ שהורשה להופיע במשפט צ׳כי. בנוגע לעורך־דין מקומי, ידוע שבעניין אוטיס לא הירשו השלטונות כל מגע בין פרקליטו לבין השגרירות האמריקנית. חובותיו של עורך־דין צ׳כי הוגדרו לאחרונה בנאום שר המשפטים ד״ר סטפן רייס, בוועידת עורכי־דין המדינה שהתקיימה ב־11 ביוני 1952. הוא אמר בין היתר: ״חלילה לו לעורך־דין להגן על עניין אשר יודע הוא כי אבוד הוא או בלתי־צודק. עורך־דין נאמן לעקרונות האמת המטריאלית, חזקה עליו כי יעזור לבית־הדין להגיע לאמת זו, כלומר שיגן על לקוחו בהתאם לטובת החברה.״

ד. שמעון אורנשטיין

הגשנו כאמור את האיגרת האחרונה בדבר אורנשטיין בדרך הרגילה זאת אומרת על־ידי מחלקת הטקס ולא במחיצה אחת עם איגרת אורן.[9] ככה הבלטנו שאנו מבדילים בין שני האסירים, אם כי העובדה שהצ׳כים צירפום באיגרת אחת יכולה להתפרש כסימן שקיים קשר בין האשמותיהם.

גם כאן שמעתי הנחות שונות. נראה שאחד מהעסקים האחרונים בהם תיווך אורנשטיין היה ייבוא מצרכים מסוימים מיוגוסלביה תמורת אספקת פחם וקוקס. ברגע האחרון נסוגו הצ׳כים מההסכם. אז התקשר אורנשטיין טלפונית עם בעל־דברו היוגוסלבי,

6. ראה איגרת מאת צירות ישראל אל משרד החוץ של צ׳כוסלובקיה, 13.5.1952, 130.02/2454/23. באיגרת דרשה הצירות פרטים מדויקים על סיבות מעצרו של אורן, וכן להיפגש עמו ולאפשר לו סיוע משפטי. איגרת דומה הוגשה בעניינו של אורנשטיין. (האיגרות בתיק 130.11/2513/3.)
7. ראה מס׳ 154.
8. ויליאם נ. אוטיס, ראש סוכנות ״אסושיאטד פרס״ בפראג, נעצר באפריל 1951 באשמת ריגול. אוטיס, שהודה באשמה, נידון ביולי ל־10 שנות מאסר.
9. ראה הערה 6 לעיל.

הלה אמר ברוגזה שהצ'כים עוד יתחננו שסחורתו תסופק להם ואורשנטיין מילא אחריו. אחרי שיחה זו כשביקר אורשנטיין במשרד סחר החוץ הוגד לו שטעות בידו אם הוא סבור שצ'כוסלובקיה תכרע ברך בעניין, שהוא רק טיטואיסט ושעליו לעזוב את הארץ ב־18 בנובמבר.

יש גם הרוצים לקשור את מאסרו בידידותו עם בדריך גמינדר,[10] כי שניהם פעלו יחד לפני המלחמה במחוז אוסטראבה.

אשר לשמשון פורמנד, עוונו היחיד כנראה הוא שנאסר יחד עם אורנשטיין ושאין הצ'כים נוהגים – כאמור לעיל – להוציא לחופשי אנשים היודעים דבר־מה בקשר עם חקירה או משפט בלתי־מושלמים.

הגיע הזמן לדעתי שהמשפחות תגלינה פעילות הרבה יותר נמרצה מאשר בעבר. הברקנו לכם הצעותינו בנידון.

[.....][11]

אריה ל. קובובי

197

ש. בנדור אל שגריר ישראל בוואשינגטון
Sh. Bendor to the Israel Ambassador in Washington

מקור: 93.08/358/28

[תל אביב] כ"ב בסיון תשי"ב
15 ביוני 1952

כמוס

ביום 13 ביוני היה במשרד דיון בשתי שאלות, שבהן היו חילופי מברקים בין המשרד לבין השגריר בארצות־הברית בזמן האחרון. נכחו בדיון: המנכ"ל, מר בנדור, ד"ר כהן, מר כץ, מר לבבי, מר קדרון, מר קומיי, מר רוזן, מר שמעוני, מר ששון ומר תקוע.

ייתכן ותקבלו דין־וחשבון או סיכום רשמי של הדיון. אני כותב את הדברים הבאים ללא כל גושפנקה רשמית. בצורה זו נשארו הדברים בזכרוני.

טוניסיה

הנוכחים קיבלו את עמדת השגריר כפי שנוסחה במברק מיום 26 במאי.[1] הוסכם שיש לדחות את הדיון על עמדתנו במקרה ששאלת טוניסיה תבוא לפני העצרת או מועצת הביטחון.

10. בדריך גמינדר, לשעבר ראש המחלקה לקשרים בינלאומיים במזכירות הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית של צ'כוסלובקיה. גמינדר נעצר יחד עם סלאנסקי וחבריו.
11. פרק ה' של הדין־וחשבון, שעניינו מאסרם ומשפטם של פעילי ה"בריחה" בצ'כוסלובקיה, לא הודפס כאן.

197
1. מס' 171.

הוזכר שסוריה והלבנון סירבו להצטרף למדינות אסיה וערב, שעוררו את שאלת טוניסיה במועצת הביטחון. אם לסוריה וללבנון מותר, לישראל על אחת כמה וכמה.

דובר על ההצעה הצרפתית, שמר נג'ר יבקר בטוניסיה וישפיע על הציבור היהודי שם שלא יזדהה עם התנועה הלאומית. הובעה הדעה, שאפשר לקבל את ההצעה הזאת בתנאים מסוימים, כגון, שהצרפתים יסכימו לכך שיהיה לו חופש התנועה ושיוכל לבוא בדברים גם עם אנשי התנועה הלאומית. דעת הרוב היתה, שאין נציג ישראל צריך להו־פיע בטוניסיה על־פי הזמנת צרפת או בחסותה.

היו חילופי דעות בשאלה אם רצוי כל מגע שהוא בין ישראל והתנועה הלאומית הטוניסאית, למשל בין נציגי האגודות המקצועיות של שני העמים. היו כאלה שחייבו מגע בלתי־רשמי כזה, אך הרוב היה נגד כל מגע שאינו בא כתוצאה מיזמתם של הטוניס־אים.

סואץ

הדיון היה בשאלה מה לעשות אחרי שנציגי שלוש המעצמות מסרו למשלחתנו את תשובתן הבלתי־משביעה־רצון לבקשת ישראל שידאגו לכך שמצרים תכבד את החלטת מועצת הביטחון.[2]

הדעה הכללית היתה שאין השעה כשרה לפעולות מעשיות חד־צדדיות, כגון, העברת אונייה דרך התעלה או העלאת השאלה מחדש במועצת הביטחון. בין הנימוקים שהושמעו היו: יש עוד משא־ומתן עם מעצמות המערב תוך ניסיון להביאן לשנות את עמדתן; לא תיתכן העברת אונייה בניגוד לרצון המעצמות; אי־אפשר לפעול בניגוד לרצון ארצות־הברית דווקא בשעה שמנהלים אתן משא־ומתן על עזרה כלכלית נוספת; אין כל ודאות שמועצת הביטחון תפסוק שנית לטובתנו. היו גם שעוררו שאלות טכניות כגון, מנין לוקחים אוניית נפט לשולחה דרך התעלה; האם הממשלה יכולה ומוכנה בימים אלה להוציא את הכסף הדרוש לפעולה כזאת, כי הרי אם תישלח אונייה והמצרים יעצרו אותה — יהיה צורך לשלם לבעל האונייה בעד ימי ההשהיה, או בעד האונייה וגם להיות מוכנים לאבד את המטען.

היתה דעה כללית שנייה, שאין לתת לעניין להירדם. יש להטריד את מעצמות המערב, את העמים הימיים, את חברות או"ם, את דעת־הקהל — הטרדה בלתי פוסקת הן בניסיון למנוע הסדר עם מצרים על חשבוננו, הן להזכיר למעצמות שבין אם הן מסתדרות עם מצרים או לא, נשארת לפתרון שאלת כיבוד החלטת מועצת הביטחון, הן להכשיר את הקרקע לקראת פעולות יותר ממשיות בשעת כושר, הן כדי לזכות בווי־תורים מסוימים בקשר לאספקת נפט — בעיקר מאנגליה ("אם אתם דורשים מאתנו שלא נעשה דבר כל עוד נמשך המשא־ומתן עם מצרים, עזרו לנו להשיג נפט בדרכים אחרות"). מר קומיי נתבקש להכין הצעת תכנית פעילות כזאת.

נאמר שאין הסוחרים הישראלים מנצלים די הצורך את האפשרות שישנה להביא סחורות "מותרות" דרך התעלה. יש לעודדם להגביר את הייבוא בדרך זו. אם תנועה זו תתגבר, יש לעשות ניסיון להעביר באונייה זרה סחורות "אסורות" ובמרוצת הזמן אולי לנסות להעביר אונייה ישראלית.

היו שהתנגדו להכנסת הגורם הנוסף והמסבך של אונייה הנושאת דגל ישראלי, בטענה שזה מעורר את כל השאלה של היחסים בין ישראל ומדינות ערב. אנו טוענים

2. ראה מס' 182.

שאין מצב של מלחמה בין ישראל לביניהן, אך למעשה גם אנו מחרימים, למשל, סירת דייג לבנונית השטה במימיה הטריטוריאליים של ישראל, או סחורות "מלחמתיות" הנועדות למדינות ערב והנמצאות על אוניות העוגנות בנמל חיפה. עלינו לברר מחדש את מדיניותנו זו, שמא על־ידי פעולות "איבה" אלו אנו מזיקים לעמדתנו ולטענותינו בשאלת תעלת סואץ. מר רוזן[3] קיבל על עצמו לברר את כל הכרוך בהעברת אונייה הנושאת דגל ישראלי.

עד כאן סיכום הדיון.

אני מניח שלא תרפו מהמעצמות ותנסו להניע אותן למעשים. אינני מאמין שתשפיעו על האנגלים. אין הם מראים רוח קרבית בעניינים שלהם, בענייננו שלנו על אחת כמה וכמה. לצרפתים אין השפעה במצרים והם לא יצאו ללחום את מלחמתנו בלי האנגלים. האמריקנים הם במצב הנוח ביותר באופן יחסי. שמא כדאי לנסות להשפיע על ארצות־הברית שהן לבדן יקחו דברים באורח בלתי־רשמי עם מצרים. יזכירו כיצד הלבינו את פני מצרים במועצת הביטחון רק מפני שהיא התעקשה ולא נאחזה במוצא של כבוד שניתן לה להיכנע להוראת ריילי ולעשות ויתורים לפני שמועצת הביטחון קיבלה את ההחלטה בגנותה. היא עשויה להימצא במצב דומה אם ישראל תעורר את השאלה מחדש במועצת הביטחון. לא יהיה לארצות־הברית ולאומות האחרות כל מוצא אלא להצביע שוב נגד מצרים. כדאי, אפוא, שמצרים תעשה את הצעד הראשון ותוותר על החיפושים באוניות העוברות דרך התעלה לישראל. זה בוודאי יביא תיכף בעקבותיו להפסקת החי־פושים באניות העוגנות בנמלי ישראל וגם יקל על המצב של מצרים בזירה הבינלאומית.

בברכה,

ש. בנדור

198

א. אבן אל א. אילת (לונדון)
A. Eban to E. Elath (London)

Coded Tel. WE24 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/12 :נוסח יוצא

[Washington] 16 June 1952

Your W108.[1] (1) Agree Legation should have been consulted but understood this to be *Misrad* [Ministry of Foreign Affairs] responsibility. Four cables were exchanged before and in preparation my meeting with three other Suez powers and all should have been conveyed London immedi-

3. שבתאי רוזן, היועץ המשפטי של משרד החוץ.

198

1. אילת מחה על שלא נועצו ולא תיאמו עם הצירות בלונדון קודם שפתחו במגעים עם המשלחת הברי־טית באו"ם בשאלת חופש המעבר בסואץ (ראה מס' 182). לדעתו אין הזמן מתאים לפעולה בעניין הזה, משום שהבריטים נמצאים עתה בעיצומו של משא־ומתן עם המצרים בנושאים שהם חיוניים בשבילם ובשביל בעלי־בריתם, וכל פעולה של ישראל בשעה הזאת רק עלולה להכשיל פעולה במועד מאוחר יותר, כאשר התנאים יהיו כשרים לכך. (אילת אל אבן, 13.6.1952, 93.01/2204/5).

ately. (2) Our object as defined in meeting with *Sar* [Foreign Minister] is not to avoid embarrassing UK but to embarrass them to maximum also to combat unjustified position that their discussions about possibly discussing negotiations with Egypt justify their present active cooperation with Egyptian blockade by sending hundreds tankers via Suez and avoiding Israel only in polite deference to Egyptian piracy which UN condemned. (3) Meeting sure enough effectively embarrassed UK and evoked USA position more in our favour. USA and France stated UN resolution not subordinate to Anglo-Egyptian negotiation or juridically secondary to it. (4) Have expressed view to *Misrad* that unless we keep matter minimally alive by maintaining our governmental consultations there will never be "more favourable moment" and we shall reveal absurd subordination Israel rights to British convenience.

Meeting was in USA delegation office at USA invitation. Presume you agree we had to attend and to emphasize not minimize our grievance and concern. Detailed account our oil starvation and accumulated burdens this Egyptian piracy appeared make strong impression. Confident similar emphasis in London will have good results. Feel we can get Canal open by beginning 1953 if we are diplomatically tenacious and determined with economic, political and security results which unnecessary outline. Our next step is *Aide-mémoire* on meeting which will send directly London, Paris, before submission via UN.

Eban

199

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Coded Tel. LI654 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 17 June 1952

Immediate–Secret

When saw Bowker yesterday he produced Evans' latest proposed draft regarding para. 2.[1] Bowker stressed "strictly informal and confidential" nature our conversation saying he wanted have my personal reaction before replying Evans. New draft which I guess sketched in cooperation with yourself conspicuously avoids all reference previous contents para. 2 regarding British objectives defence Middle East and their relation to

199
1. ראה מס' 189 והערה 3 שם.

Israel. Instead draft refers to previous message which led to mutual agreed despatch commission.

After reading Evans despatch to me Bowker said he immensely regretted "misunderstanding" by para. 2 which had merely expressed their own views without slightest intention imposing them on us or committing us in any way on this subject. He therefore felt difficulty in leaving it to Evans' discretion to produce a substitute agreeable to us for original para. 2. He expressed regret for delay caused and hoped Commission's arrival Israel would not be much longer postponed.

I explained reasons our objection original para. 2 along lines our note June 5th[2] and additional instructions received from P[rime] M[inister] before departure. Replying Bowker stated:

(1) H[er] M[ajesty] G[overnment] fully respects full equality neg[otiation]s parties.

(2) They understand our special position both regards Middle East Command and our relations iron curtain countries.

In conclusion I told Bowker that Evans' draft as read to me seemed in my opinion to meet our views and hoped it would be accepted and thus make possible Commission's arrival in Israel. Bowker said he would cable Evans to go ahead with submission his draft to us.[3]

Elath

200

א. לבבי אל מ. פישר (פארים)
A. Levavi to M. Fischer (Paris)

Orig.: 93.02/177/7 :מקור

Tel Aviv, le 17 juin 1952

Strictement confidentielle

Je vous remercie de votre rapport du 5 juin sur le deuxième entretien que vous avez eu avec M. Maurice Schumann.[1] C'est là un tour d'horison couvrant la plupart des aspects du monde arabe et les relations de celui-ci

2. ראה נספח למס' 183.
3. טיוטה של התזכיר המתוקן הוגשה בידי צ'ארוויק ב־30 ביוני לעיונו של קומיי וקיבלה את הסכמת ישראל. (ראה שיחת קומיי עם צ'ארוויק, 30.6.1952, 130.13/2595/4.)

200

1. מס' 181.

avec Israël actuellement, ainsi que l'attitude de l'Occident à ce sujet. J'avoue que mes connaissances sur ces questions étaient fort modestes, et la lecture de votre rapport a donc été très instructive pour moi. Sur beaucoup de points, l'actuelle communauté d'intérêts entre Israël et la France est clairement mise en évidence, comme par exemple l'attitude à l'égard de la Ligue Arabe.

Je voudrais ajouter quelques mots sur la question des arrangements de défense du Moyen Orient, qui sera probablement soulevée à la Conférence d'Istanboul et occupera certainement une place importante dans les préoccupations politiques de la France pendant un certain temps.

Ainsi que vous le savez, nous avons constitué ici un Comité de prévisions (Planning Committee) comprenant des membres du Ministère des Affaires Etrangères et des représentants des services intéressés du Quartier Général; la défense du Moyen-Orient figure en tout premier lieu sur l'agenda de ce Comité. Aucune conclusion n'a été prise jusqu'à présent, mais la tendance des arguments avancés est plus ou moins la suivante: nous devrions, dans les circonstances actuelles, développer nos activités diplomatiques dans deux directions, à savoir:

(a) Il y a lieu de souligner le fait que la réalisation du plan SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] original est devenue, pour le moment du moins, virtuellement impossible, une des raisons étant le différend prolongé anglo-égyptien; dans ces conditions, l'intérêt commun de tous ceux que ceci concerne est de développer et de renforcer la capacité défensive là où les conditions politiques sont favorables, et où, de plus, les facteurs sociaux et idéologiques le permettent en général également; ce n'est pas là, en fait, une idée nouvelle; elle correspond étroitement à notre attitude, telle qu'elle a été décrite lors des entretiens que vous avez eus avec M. Schumann; elle implique néanmoins une quantité considérable de recherches et d'activités si l'on passe du plan du principe général à celui des réalisations pratiques.

(b) L'autre ligne que nous pourrions avoir à suivre est en rapport avec des projets s'étendant sur une période plus longue. En fait, il est question d'un "Planning Committee" qui aurait son siège à Londres ou à Chypre, ainsi qu'il a été mentionné par M. Schumann. La raison pour la nécessité objective d'un pareil Comité est que tôt ou tard des décisions quelconques sur les méthodes de défense de la région devront forcement être prises; il n'est pas possible d'échapper aux facteurs géographiques. Ces décisions devraient s'appliquer à des problèmes d'espace, de forces armées, de ressources en hommes et en matériel, et – last but not least – d'organisation et d'administration. Nous estimons que l'intérêt vital d'Israël serait de soumettre des idées et des propositions avantageuses pour nous et sauvegardant notre position vis-à-vis des Etats arabes, tant que ces projets ne se trouvent qu'à leur stade initial. Nous devons essayer d'empêcher des développements indésirables, tels qu'ils se sont produits à beaucoup d'occasions précédentes. Pour donner un exemple tiré du folklore juif, à quoi bon laisser quelqu'un introduire une chèvre dans votre maison, et

consacrer ensuite beaucoup de temps et d'efforts pour s'en débarrasser, alors qu'il serait plus simple d'empêcher que la chèvre n'entre dans la maison – et d'agir pour ainsi dire d'une manière prophylactique, en prenant soi-même l'initiative.

En conclusion, je voudrais mentionner le fait que le Directeur Général du Ministère des Affaires Etrangères turc a déclaré très franchement à M. Sasson que la Turquie estimait qu'elle devait faire quelque chose au sujet du monde arabe, étant donné que celui-ci constitue géographiquement la porte arrière de la Turquie; il a ajoute – et c'est probablement la vérité – que la Turquie ne sait réellement pas quoi faire à ce sujet. Mais le problème existe néanmoins, et doit occuper les esprits des hommes d'Etat occidentaux.

A. Levavi

201

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Coded Tel. LI653 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/1 נוסח נכנס:

London, 17 June 1952

Secret. Called yesterday on Strang. Course long conversation discussed conditions Israel describing our achievements and problems. Touching our relations HMG [His Majesty's Government] I expressed disappointment their negative attitude loan and transshipments oil and indicated concern their supplying jets to Syria.[1] On latter point I stressed discriminatory character such action since our repeated requests for jets remain ungranted.

Strang said no political motives behind any of these actions on their part. He stressed HMG's desire for friendly relations Israel based on previous mutual exchange of views and he hoped shortly to be further reinforced by Commission's visit.[2] He suggested I take up matters relating to Commission with Bowker.

Replying my enquiries Strang said conditions in Jordan "reasonably sta-

201

1. ההחלטה לספק 2 מטוסי אימון סילוניים מסוג מטאור לסוריה נפלה לאחר דיונים ממושכים. עוד קודם לכן סופקו מספר דומה של מטוסים ללבנון ולעיראק. בדיון שהתקיים במשרד החוץ הבריטי ב־9 ביוני הומלץ לאפשר גם לישראל לרכוש זוג מטוסים כאלה, אך הובעו ספקות באשר ליכולתה של ישראל לממן ולתחזק את המטוסים ובאשר להשלכות של צעד כזה על היחסים עם ירדן. (ראה דין־וחשבון של וורדרופ, 9.6.1952, PRO, FO371/98295.) ראה גם מס' 219.
2. ראה מס' 198.

ble" and they desired see present state affairs there continue for another year until Hussein able accede throne. HMG against changes Jordan's international status and would oppose any attempt on part her neighbours to absorb her. He praised Abul Houda for his "prompt and resolute" handling of situation and paid compliments to Queen.

Elath

202

מ. פישר אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Fischer to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן N109
נוסח נכנס: 93.01/2208/13

[פאריס] 17 ביוני 1952

הבא נתקבל מפישר. להלן העתק מברק שנשלח למער [מחלקת מערב אירופה] לאחר שנתקבלו ידיעות אצלנו ובקריה על שיחות שמנהלים הצרפתים עם מדינות אחרות לשם נקיטת עמדה אחידה בעניין העברת המשרד לירושלים: (א) גם אלינו הגיעו ידיעות דומות. משתדלים לעקוב אחר העניין. (ב) לאור הידוע לנו השתיקה הרשמית הצרפתית מעוררת חשד וייתכן שכוונתה לא לעורר אותנו ואת ידידינו. חושב להתחיל בפעולת הסברה נגד המגמה הצרפתית לפעול נגד העברת משרד החוץ בחוגים ממשלתיים ומפלגתיים. מתכוון להדגיש שהיזמה היא ואטיקאנית־קתולית דבר שעלול להשפיע על רקע אי־שביעות הרצון הכללית והקתולית במדיניות שומאן.[1] יש בדעתי להתחיל שיחה לא־רשמית עם פארודי[2] ולסיים בסוף הקיץ עם אוריול.[3] הברק.[4]

פישר

202

1. בשולי המברק רשם אבן: "מאוד מפוקפק." מתוך המידע שבידנו נראה ששלוש המעצמות אכן עשו ניסיון לתאם עמדות בשאלה הזאת, אך היוזמת היתה ככל הנראה בריטניה, והשיקולים — מדיניים־רחבים, היינו, מעמד ירושלים, תוקף החלטות האו"ם והמצב במזרח התיכון. (ראה, למשל, תזכירים ומברקים, יוני–יולי 1952, PRO FO371/98792.)
2. אלכסנדר פארודי, המזכיר הכללי של משרד החוץ הצרפתי.
3. וינסנט אוריול, נשיא צרפת.
4. ראה מס' 206.

203

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. W218 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/12 :נוסח יוצא

[Washington] 18 June 1952

Saw Secretary State with Eban. Gave exposé essence our economic, financial, problem accentuated by crushing burden short-term debts.[1] Recalled my talks Davis prior departure[2] and Dollek [David Horowitz]'s interview.[3] Indicated twofold aspect leading two alternative solutions: (a) funding short-term debts through Ex[port]-Im[port Bank]; (b) stabilization currency through USA Treasury Stabilization Fund, each of which has precedents. Referred marked advance our production, our interim efforts cut imports to bone, bolster up currency, also wellnigh assured prospects *Shilumim* [Reparations] but stressed imperative need urgent relief prevent our coming to grief whilst ultimate solvency in sight. Emphasized whilst we profoundly grateful extraordinary assistance May we most anxious not be forced resort such diversion funds from productive purposes in future. Mentioned 120–125 million as total short-term indebtedness of which we seek 100 million from USA as long-term credit by either of two methods above. Eban reported his initial soundings Byroade, MSA [Mutual Security Agency], TCA [Technical Cooperation Administration], and with reference stabilization fund. Secretary said he appraised burden our representations, matter given preliminary thought, "we realize importance problem and ready go into it to see what can be done". Added if they do anything effectiveness will depend our policies as no point in extending help which will only serve recreate problem. He mentioned repetition May performance no longer permissible,to which self added even if permissible most undesirable. Secretary said they intend take advantage my visit pursue study, also referred forthcoming mission Mikesell collect information.[4] We stressed urgency, expressed hope decision on principle and method be adopted this end soon as possible and offered bring our sources information Washington.

Consider interview not inauspicious, opening gambit high level. Next steps will be our interviews Snyder,[5] Thorpe,[6] Friday, also seeing Byroade.[7]

203

1. ראה מס' 191.
2. ראה מס' 144.
3. מס' 186.
4. ראה מס' 178.
5. ג'ון סניידר, שר האוצר של ארצות־הברית.
6. וילארד תורפ, עוזר מזכיר המדינה לעניינים כלכליים.
7. על הפגישות האלה ראה מס' 207. ראה גם מס' 205.

Mikesell meantime sitting with Green on figures; we shall see him Monday, try elicit favourable recommendation prior his leaving. Further progress discussion here likely entail major decisions financial policy including fixing exchange rate Pound by *Memisrael* [Government of Israel] and other undertakings. If matters show likelihood reach decisive stage this end soon shall cable for authorized *Otzar* [Ministry of Finance] representative. Complete secrecy absolutely imperative as least publicity will wreck chances since their sensitivity Arabswise high pitch after Byroade return.

Sharett

204

נ. גולדמן אל ד. בן־גוריון
N. Goldmann to D. Ben-Gurion

Orig.: 43/5567/4069 :מקור

[Geneva] 18 June 1952

Dear Mr. Ben-Gurion,

I am sure that you know already all the details of the agreement which I reached last week with the German Government.[1] I regard our agreement as a great success, especially if you take into consideration that at the London Conference the Germans are offering 20% or 30% to be paid in 43 years. I am convinced that they really intend to raise next year a big loan earmarked completely for Israel which would be accounted against the last yearly payments. The main achievement is that the definition of goods they have to deliver comprises also any goods which they would buy for Israel outside of Germany and also the foreign currency part of imported raw materials for goods which they will manufacture for Israel. I don't have to tell you what it will mean to the Israel economy to have a legal treaty with Germany committing it to the delivery of goods for about 800 million dollars which will naturally reflect also on the whole credit position of the Government of Israel and the Jewish Agency. As you certainly know, Shinnar is now discussing with Abs and others in London the idea that the Germans take over the payment for the British fuel and the Chancellor himself was very strongly in favor of this idea. The British, as you know, have agreed to have the fuel paid by Germany which has a great surplus in pounds in their trade relations with Great Britain. I am sure that you will agree with me that the agreement justifies our common policy of negotiations with Germany and we certainly got out more from them than many of us thought possible.

204

1. ראה מס' 190.

I write you today primarily because I am worried about the methods of implementing the agreement as far as we are concerned. Very much will depend on this implementation. If it is done in an orderly and clever way, I am sure, we can get out in the form of goods much more even than the annual amounts foreseen. My fear is that dozens or hundreds of Israelis representing companies and private interests will now move into Germany, everybody pretending that he is authorized to buy, negotiating with German firms, offering them advantages and suggesting all kind of combinations. This is not just guesswork but it is already being done and several German ministers have talked very seriously to me about it. Don't forget that there will remain still opponents of the agreement in Germany in powerful positions and if we open ourselves to criticism with regard to the methods we use in these transactions, we can run into great trouble. Josephthal and Shinnar share this worry with me. Shinnar has had a talk with Kaplan and has submitted to him the plan how to handle the whole business.[2] The main thing is to establish, as soon as possible, a company controlled by the Government and the Jewish Agency (which will share in the benefits of the agreement up to 35% at least) which should be the only company authorized to buy the goods and to dispose of them and the moment the company is formed the German Government should be informed about it. I recommend to you very strongly that the Government invite Shinnar to head this company and set it up, at least in the first six months. He is an excellent man, has impressed the Germans very much, knows his business and is a man of complete integrity. He did not want to think of it but I talked to him and I think he may do it on condition that he is really being given in the implementation *plein pouvoir*, naturally being bound by the instructions by the Board of the Company which will be composed of representatives of the Government and the Agency. Josephthal and Shinnar have also the idea of inviting men like Simon Marks, Israel Sieff, Isaac Wolfson, S. Gestetner and other friends to form an advisory board and to help with their great experience in such matters.

I am not going into the details of the plan of which, as I said, Eliezer [Kaplan] has a copy but I wanted to draw your attention now already to the importance of this matter because, I am sure, that your supreme authority will be necessary to put the whole thing on the right track. If necessary, I would even be ready to come over for a few days when the whole matter will be determined although I want to have a real vacation in the next few weeks to which I feel very much entitled after the running back and forth to Europe in the last few weeks.

To sum up the content of this letter which I don't want to make too lengthy there are three things which I want to stress:

(1) One company to handle the whole matter,

2. ראה מס' 195.

(2) This company to be composed of the Government and the Jewish Agency,

(3) Shinnar to be invited to be its director, at first in the initial period of setting up the machinery, especially in Germany.

I know that you are busy with many other urgent problems but, believe me, that this matter is important enough that you should begin to give your attention to it right away. If we reach an agreement in the next two weeks in the Hague, then the agreement will have to wait for ratification by the German Parliament and the Knesset which as far as Germany is concerned cannot be done before September which means that in October it can begin to function.

There is an idea of Shinnar that the Germans may begin to pay for English fuel even before the ratification with the guarantee of repayment if the ratification should not come through which is naturally only a very theoretical possibility. My guess is that the Bonn Parliament will ratify it unanimously, therefore we must be ready in October for real business and it is not too early to begin to discuss the situation as far as setting up this machinery is concerned already now.

Please let me have your reaction to this letter. My address in the next few weeks will be 37, Quai Wilson, Geneva, Switzerland, I will be in Europe and the office of the World Jewish Congress in Geneva will forward me all mail daily. You could also send me your reply through the Legations in Paris or London who will also know where I am.[3]

With best regards, Yours,

Nahum

3. תשובת בן־גוריון: ״נתנו כבר הוראות למשלחת להכניס סעיף מיוחד להסכם עם הגרמנים על דבר חברה אחת ויחידה שתטפל בקבלת הסחורות והגביות, אם כי איני בטוח שזה ימנע מספסרים יהודים מלהציף את השוק הגרמני. כשם שנתברכנו ביהודים, הטובים מבני סוגם בקרב עמים אחרים, כך קוללנו ביהודים הגרועים מבני סוגם בקרב הגויים, ואיני יודע אומה שרבים בתוכה החומסים, הרמאים והספסרים חסרי כל מצפון — כמו באומה הקטנה הזאת ששמה ישראל.״ (מכתב מיום 2.7.1952, 43/5567/4069.)

205

שיחת א. אבן — ה. ביירוד (בוואשינגטון, ב־19 ביוני 1952)
Meeting: A. Eban – H. Byroade (Washington, 17 June 1952)

דין־וחשבון: 130.02/2420/10

ואשינגטון, כ"ו בסיון תשי"ב
19 ביוני 1952

סודי

נכחו: השגריר, מר ביירוד, מר וולר והחתומה מטה.

הפגישה התקיימה לפי בקשתנו וכהקדמה לשיחותיו של שר החוץ עם אצ'יסון,[1] עם ביירוד ועם סניידר, שר האוצר. זה היה יומו הראשון של ביירוד בעבודה והוא נראה עייף ויגע מתלאות הנסיעה.

1. מטרת הפגישה היתה להעמיד את ביירוד על בעיותינו הכספיות ועל רעיונותינו בקשר לפתרונן. השגריר פתח ואמר כי שר החוץ ישוחח בשאלה זאת עם אצ'יסון וגם עמו, ואילו הוא השגריר כבר החל בבירור עם אנשי Technical Cooperation Administration ו־Mutual Security Agency. השגריר ביאר לביירוד כי שעה שאנו יכולים לאזן את ההוצאות וההכנסות השוטפות שלנו במטבע זר, נשאר תלוי ועומד חוב של זמן קצר (כמאה מליון דולאר), אשר לו איננו מוצאים פתרון. חוב זה הוא חוב לבנקים פרטיים ומפאת קשיי האשראי הנוכחיים בארצות־הברית הוא מטבעו חוב של זמן קצר. איננו רוצים בשום פנים ואופן לחזור ולבקש להשתמש בכספי ההענקה לפרעון חובותינו, ואנו מניחים כי מדיניות זו זהה עם מדיניותה של ארצות־הברית ושל מנהלות ט.ס.א. ו־מ.ס.א. עם זאת אנו רואים סיכויים טובים למצבנו הכספי משך השנים הבאות הודות להגברת הייצור והייצוא, והודות לסיכויי תשלומי שילומים, אשר לפי ההתפתחויות האחרונות יש לנו כל היסוד להניח שיבוצעו הן בצורת סחורות גרמניות והן בסחורות הנקנות בעודפי מטבע של גרמניה במדינות אחרות (הערה זו של השגריר מאוד השביעה את רצונו של ביירוד, אשר כזכור, היה קשור לעניין שילומים מיום שעוררנו את השאלה); המשימה היא, אפוא, להפוך את החוב המרחף עלינו לחוב לזמן ארוך. השגריר הוסיף כי הבירור הראשוני שלנו לימדנו כי קיימות, אולי, שתי אפשרויות לפתרון השאלה, ולשתיהן תקדימים. האחת — הבנק לייבוא ולייצוא; והשנייה — קרן ייצוב המטבע של האוצר האמריקני; לגבי האפשרות השנייה אמר השגריר כי בארץ נוקטים עתה באמצעים נמרצים לייצב את הלירה ולהוציא את עודפי הכסף מהמחזור.

2. מר ביירוד השיב כי אמנם הם מבינים שיש לנקוט בצעדים למנוע אצלנו הישנות משברים כספיים, וכי הם יחקרו את האפשרויות על־מנת לחלץ אותנו מקשיינו. אין הוא יודע מה הן, אך עם זאת אמר שעלינו לזכור כי ממשלת ארצות־הברית, עם זאת שרוצה לעזור לנו, צריכה לעשות זאת בדרך אשר לא תעלה את חמת מדינות ערב וכי

205
1. ראה מס' 203.

לא יווצר הרושם כאילו ממשלת ארצות־הברית חולצת את ישראל מכל משבריה ומגישה לה עזרה כספית מחוץ לכל פרופורציה; מכאן שיש לשמור על סודיות מוחלטת.

3. ביירוד אמר בתחילת השיחה כי חפץ הוא להגביל את השיחה לבירור השאלה הכספית, אם־כי רוצה הוא גם רוצה לשוחח עם השגריר על רשמי נסיעתו באזור ועל מסקנותיו. בין כה וכה התגלגלה השיחה מדי פעם בפעם לנושאים אחרים. ביירוד אמר, בין היתר, כי ישראל היא המדינה היחידה בה סייר ממש ואילו במדינות האחרות דיבר רק עם אנשי הממשלה וחברי הסגל האמריקני לדרגותיו. לדבריו הולכות ומתערערות עמדותיהן של בריטניה ושל צרפת באזור, וארצות־הברית מוכרחה על־כן לחדור יותר ויותר לאזור מטעמי ביטחון ולרכוש את ידידותו; בקשר לכך הוא ציין כי הוא בכוונה תחילה שוחח עם ראש הממשלה על בעיות טוניסיה ופרס, על־מנת להראות לו כי עניינה המיוחד של ארצות־הברית במדינות ערב נובע משיקולי בטחונה הצבאי של ארצות־הברית. הוא עצמו מוכן להסיק כי רק שליש מכל תלונותיהם ומרירותם של הערבים על ישראל וכלפי ארצות־הברית מוצדק, אך גם השליש הזה די בו להדאיגו. הוא מבסס את דבריו בעיקר על שיחותיו עם הסגל האמריקני במזרח התיכון ולא על מה שאמרו הערבים עצמם, כי הללו חזרו על הפזמון הידוע. עם זאת הערבים טוענים כי ארצות־הברית עוזרת לישראל בכל פעם ואינה עוזרת להם; שעה שמוגשת לנו עזרה כספית איננו עושים ולא כלום לפתרון בעיות האזור, דוגמת שחרור הפקדונות המוקפאים. יתר־על־כן, אין הערבים מאמינים כי לא נתפשט ולא נכבוש שטחים נוספים, ומקרי הגבולות מחזקים את אמונתם זאת ואת אמונת הדיפלומטים האמריקנים באזור.

השגריר השיב לביירוד בנקודה זאת כי הבעיות של מדינות ערב קיימות ועומדות גם אם ישראל תושלך למצולות ים, וכי בעיות המזרח התיכון הרציניות ביותר אינן קשורות כלל ועיקר בבעיית ישראל; ואם נכון הוא שהערבים מפחדים בכנות מהתקפה ישראלית — קשה להבין מדוע לא נענו להצעתנו לחתום על חוזה אי־התקפה.

ביירוד השיב כי הוא דיבר בתוקף לא רק עם אנשינו אלא אף עם הערבים; אך בכל זאת נראה לו כי עלינו לעשות ג׳סטה על־מנת לקרב את השלום. יחד עם זאת אמר שאין שום מנהיג ערבי, המכבד את עצמו, שיסכים לחתום אתנו על חוזה פורמלי. שעה ששיבח את גישתו של ראש הממשלה (וציין כי נהנה מאוד מהשיחה עמו), הוסיף שמר בן־גוריון מכיר את מדינות ערב ויודע את מנהגיהן היטב, מה שאינו כך לגבי הצעירים בארץ; מכאן כי הוא, ביירוד, מאוד מודאג מ״מסך הברזל״ שבינינו לבין מדינות ערב.

כאן הפסיק השגריר את ביירוד וספר לו על הפנייה הפקיסטנית אלינו בדבר המושב המיוחד של העצרת לדיון על טוניסיה.[2] ביירוד היה מופתע ביותר מסיפור זה ונראה מבולבל בין השמחה על פנייה מוסלמית אלינו ובין הצער על סיכוי הצלחת מבצע המושב המיוחד.

כאמור, היתה השיחה על המזרח התיכון מקוטעת ביותר ונשאר מקום לשיחה רצינית ויסודית עם ביירוד. על־כל־פנים קיבלנו רושם ראשון מהתרשמויותיו של ביירוד בביקורו באזור.

א.ה.
אסתר הרליץ
מזכיר ראשון

2. ראה מס׳ 197.

206

ו. איתן אל מ. פישר (פאריס)
W. Eytan to M. Fischer (Paris)

מברק מוצפן MTA96
נוסח יוצא: 130.09/2377/1

תל אביב, 20 ביוני 1952

פנה נא מיד בעל־פה לקיי דורסיי לפי הקווים דלקמן:

(א) נמסר לממשלת ישראל כי נציגי צרפת בארצות־הברית ובבריטניה פנו או עומדים לפנות לממשלות הארצות האלה בהצעה למסירת מחאה משותפת על־ידי שלושתן לישראל בדבר העברת משרד החוץ לירושלים.[1]

(ב) אף־על־פי שממשלת ישראל מקווה כי אין יסוד לידיעות אלו שהגיעו אליה חשבה לנכון תוך הרגשת רחשי ידידות עמוקה לצרפת להורות אותך לברר העניין בקיי דורסיי.

(ג) על ממשלת צרפת להבין כי ממשלת ישראל עברה לירושלים כבר בדצמבר 1949 ויושבת שם מאז וכי רק סיבות טכניות מנעו את משרד החוץ לעבור בשעתו עם יתר משרדי הממשלה. על סיבות טכניות אלה מתגברים כעת וכעבור חודשים מספר יצטרף משרד החוץ לראש הממשלה, לכנסת, לבית־הדין העליון, ולכל מוסדות הממשלה האח־רים בירושלים.

(ד) ממשלת ישראל תצטער מאוד על כל פנייה משותפת מצד שלוש המעצמות ביזמתה של צרפת, בייחוד כשכל צעד כזה ישפיע לרעה על ההערכה לצרפת של דעת־הקהל בישראל וכן דעת העולם היהודי הנאור כולו. הרי צרפת ברבוץ עליה מעמסות כבדות כגון זו של תוניסיה לא תהיה מעוניינת לקומם נגדה לשווא יהדות העולם בכלל וישראל בפרט.

(ה) על־כן קיבלת הוראות לבקש הבטחה כי אין צרפת אומרת לנקוט צעד ממין זה ששמועות עליו הגיעו לממשלת ישראל.

שים לב לשתי הנקודות הבאות להדרכתך:

ראשית — אל תכניס הוואטיקן לעניין בשום צורה.

שנית — הרושם הכללי אשר עליך להשאירו ואשר צריך להשתמע מדבריך הוא כי ממשלת ישראל לא תיסוג בשום פנים מהעברת משרד החוץ לירושלים וכי על־כן נבון יהיה מצד צרפת להפסיק ללחוץ על האמריקנים והבריטים, שכן הדבר היחיד שיסתבר בסוף הוא חוסר ההשפעה הגמור של מחאתם והרי אין זה עולה בקנה אחד עם האינטרסים והפרסטיג׳ה שלהם. הברק נא כיצד הגיב הקיי לפנייתך. עד כאן.[2]

איתן

206

1. ראה מס׳ 202.
2. במברק מאוחר יותר הוסיף איתן את הנימוק הזה: ״חברות הליגה הערבית עוסקות בקרחתנות בהכנת מחאה לאו״ם בדבר העברת משרד החוץ. האם מעוניינת צרפת כיום לסייע לניצחון של פרסטיג׳ה של הליגה הערבית בפעולה למען מחאה מקבילה?״ (איתן אל פישר, ל56, 22.6.1952, 130.09/2345/1.) על פעולות פישר — ראה מס׳ 216.

207

מ. שרת אל מחלקת ארצות־הברית
M. Sharett to the United States Division

מברק מוצפן WIA223
נוסח יוצא: 93.01/2208/12

[ואשינגטון] 20 ביוני 1952

ראיתי בזה אחר זה סניידר עם גויטיין ולוין וביירוד, תורפ, עם אבן.[1] סניידר היה קריר אך לא בלתי־ידידותי. הסתמך על קשייה הכספיים של ארצות־הברית אך הביע נכונות להיכנס לבירור ענייננו על־ידי פקידיו. בשלב אחד הפליט you are getting too big for us. בתשובה דיברתי ציונות והסברתי מהות מפעלנו וחשיבות עזרתם. מיהר לאשר כי הם נוטים אהדה ותמיד מוכנים לעזור. ביירוד שמע מהדורה מצומצמת של הרצאתי לאצ'יסון וחזר על נכונותם לברר האפשרויות אם כי הדגיש הקושי הנובע מטענת הער־בים שארצות־הברית מצילתנו מכל צרה. להצעתנו להביא הנה אנשי האוצר להחשת הבירור וההחלטה הגיב בהצעה להחיש שליחות מייקסל לארץ באשר בירור המצב לאשורו קודם לכול. אחד הפקידים שהשתתף בפגישת מייקסל עם גרין ונכח בשיחתנו עזר לנו בהודיעו כי משום דחיפות העניין בדעת מייקסל לנסח המלצת ביניים בטרם ייצא.[2] תורפ שמע בעניין רב הרצאה מפורטת על מפעל הבניין והפיתוח, ההישגים עד כה והסיכויים לעתיד. ערך לנו חקירה נוקבת לגבי הכרחיות ביסוס החובות. מגמתו כנראה במקרה הטוב לצאת ידי חובה בביסוס חלקי ולא לגבי כל הסכום.

כל השיחות התנהלו בהנחה ברורה כי הם נכנסים לעניין. מצדנו הדגשנו בלי הרף הדחיפות. במחזור זה כולו נסוגה תכנית ייצוב המטבע והוחזר הדגש החזק לתכנית הבי־סוס על־ידי בנק ייצוא–ייבוא.

שרת

207
1. ראה מס' 203.
2. ראה גם מס' 208.

208

מ. שרת אל מחלקת ארצות־הברית
M. Sharett to the United States Division

מברק מוצפן WIA226
נוסח יוצא: 93.01/2208/12

[ואשינגטון] 21 ביוני 1952

המשך שלי 223.[1] ביירוד נגע כלאחר־יד בבעיית ישראל–ערב ורפרף על פני השטח. הגה נכאים על איחור פעמי השלום. ניסיתי לחזק רוחו ואמרתי כי אין פלא אם ההסתג־לות לתקומת ישראל לאחר הפסקת דורות לא באה כהרף־עין ואפילו אם תימשך עשר שנים ויותר הרי זה כאין לעומת אלפיים. שאל אם יהא הרמטכ"ל מוכן להיפגש עם שישקלי. הוא בטוח כי הלה יהא מוכן לפגישה אם כי בעצמו לא שמע מפיו. אמרתי כי בכלל אנו מוכנים תמיד להיפגש אך במקרה זה יזמתנו עלולה להשלות ולגרום אכזבה שכן הצד שכנגד יודע כי אנו יודעים מה הוא רוצה וזאת לא נוכל לתת לו. ביירוד הוסיף לטעון כי חשוב להיפגש והרים על נס סוריה כגורם ושישקלי כמשטר רצוי. כדי לא להיראות סרבן סתם בפגישתנו הראשונה אמרתי שאברר בבית המצב בעניין זה ואבקש תגובתכם.[2] ביירוד השמיע משאלה נמרצת כי נחדל ממעשי תגובה. אמר כי דיבר על כך עם ראש הממשלה ששקע בזכרונות עבר על ידידותו עם ערבים. טען כי עיקר חרדתו לחינוך דורנו הצעיר הגדל באווירת משטמה. אמרתי כי גם לי ניסיון של ידידות אבל אין לשאת לאורך ימים התפרעות חד־צדדית העלולה להתלבות למדורה רבתי. אשר לזכרונות עבר ולחינוך הדור הרי יש גם צד שני למטבע. היו מעשי תגובה פרועים ואכזריים שהוציאו רבים לתרבות רעה באין תגובה מחושבת ואף זהו שיקול.

שרת

208

1. מס' 207.
2. מאז תפיסת השלטון בסוריה בידי שישכלי בסוף דצמבר 1951 עשו נציגי ישראל מאמצים לזמן פגישה בדרג של ראשי המטות הכלליים (היינו, שישכלי מן הצד הסורי וידין מן הצד הישראלי) כדי לדון בנושאים שהם מעבר לעניינים השוטפים של ועדות שביתת־הנשק. בחודשים מאי ויוני נעשו המגעים בנושא הזה לאינטנסיוויים יותר ועמדות שני הצדדים התגבשו: הסורים חתרו לחלוקה דה־פקטו של האזורים המפורזים וביקשו לפתוח בשיחות בדרג נמוך, אם כי גבוה מדרג הדיונים בוועדת שביתת־הנשק; ישראל עמדה על פגישות של שני ראשי המטות ודרשה שסדר־היום יהיה כללי ופתוח. עד אמצע יולי לא הצליחו הצדדים להגיע להסכמה באשר למועד הפגישה וסדר־היום. (ראה מס' 245 והערה 2 שם.) ראה גם מס' 228.

209

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. W228 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/3 נוסח יוצא:

[Washington] 21 June 1952

We on spot re special session on Tunisia.[1] Assume it is agreed we do not support Asian-Arab request which means we needn't state opposition but merely refrain replying. As sponsors likely mobilize nearly 30 affirmatives our abstention important and may prove decisive. French nervous re course we take hence we here strongly feel we should make them pay something. They are reported canvassing support for move against us re transfer For[eign] Min[istry] J[erusale]m hence we should tell them how we intend proceed on Tunis, that we do so accordance our tradition friendship, that for doing so we pay dearly by antagonizing part world to which we belong and that we assume they do nothing against us on J[erusale]m as inconceivable we should get kicked both sides. If P[rime[M[inister] agrees, instruct Fischer. Confirm to Del[egation] N4.[2]

Sharett

210

ש. בנדור אל א. אבן (ואשינגטון)
Sh. Bendor to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/354/15

[תל אביב] כ"ט בסיון תשי"ב
22 ביוני 1952

כמוס

העברת המשרד לירושלים

ב־20 ביוני היה דיון במשרד על התגובות להעברת המשרד לירושלים. המצב הוא: הדיפלומטים הזרים כועסים כעס רב על אשר לא הודענו להם מראש על ההחלטה לעבור.

מדינות ערב פונות לממשלות שונות בבקשה שימחו נגד העברת משרד החוץ.

צרפת יוזמת מחאה משותפת של ארצות־הברית, אנגליה וצרפת. נסתמנו שלושה קווי פעולה אפשריים:

209

1. ראה מס' 205.
2. המברק לא נמצא.

שב ואל תעשה. אם תבוא מחאה, נקבל אותה ונעבור לירושלים (מניחים שזה יהיה בינואר 1953).

להזהיר רשמית את ממשלת צרפת נגד כל פעולה כגון זו שהיא יוזמת.

לפעול בצרפת ובארצות־הברית כאחת.

למעשה היה הדיון עיוני במקצת כי יום לפני כן כבר פסק ראש הממשלה לטובת הקו השני.

אני הייתי בעד פנייה רשמית או בלתי־רשמית גם למחלקת המדינה כי ברור שהצרפתים תיכף יודיעו על פנייתנו לארצות־הברית ומוטב, לדעתי, שישמעו ישר מאתנו. דעתי על פנייה רשמית לא נתקבלה ואשר לפנייה בלתי־רשמית, הרי הדבר ניתן לשיקול דעתך אחרי שתראה העתק ההוראות שיישלחו לפישר.[1]

הצעתי שנדבר עם דייוויס כאן באורח בלתי־רשמי ונבקש את עזרתו למנוע כל גזרה אפשרית. נדמה שהוא אחד הריאליסטים והוא בעד העברת השגרירות לירושלים. התייעצות אתו עשויה גם לפייס אותו על אשר לא הודענו לו מראש על חידוש ההחלטה וגם לעזור לנו. הצעה זו לא נתקבלה עדיין.

בברכה,

ש. בנדור

211

ג. רפאל אל ו. איתן (תל אביב) ומ. פישר (פאריס)
G. Rafael to W. Eytan (Tel Aviv) and M. Fischer (Paris)

Coded Tel. NPT9 מברק מוצפן
Inc. (Tel Aviv): 130.09/2338/21 :נוסח נכנס (תל אביב)

New York, 24 June 1952

Eban, self, saw Hoppenot yesterday on Tunis, J[erusale]m. Eban explained repercussions Israel's negative stand would have internationally view Arab-Asian approaches requesting our support Tunis. Stressed that existing French-Israeli friendship will certainly constitute predominant factor for Gov[ernmen]t decision special session. While Arab-Asians agitating against France we learn they claim support from certain countries reopen J[erusale]m next G[eneral] A[ssembly]. Such action would have most unfortunate effects regional pacification and support would constitute direct affront Israel. Hoppenot replied: (1) Special session most harmful Western interest; (2) non-support Arab-Asian request now doesn't bind us when question before G[eneral] A[ssembly]; (3) our support special session will have grave effect Israel-French friendship; (4) G[overnmen]t

210
1. מס' 206.

announcement transfer *Misrad* [Ministry of Foreign Affairs] stirred considerable commotion especially among Arabs who urging other countries for UN action; (5) under these circ[umstance]s we should avoid ostentatious steps this respect; (6) agrees transfer should be dealt technical matter outside UN but in consultation gov[ernmen]ts concerned; (7) understands connection between Tunis J[erusale]m and wishes both be kept outside UN.[1]

Rafael

212

ח. הרצוג אל א. אבן (ואשינגטון)
Ch. Herzog to A. Eban (Washington)

העתק: 130.20/2488/3

ואשינגטון, 25 ביוני 1952

הנידון: סיוע צבאי

עם גמר הוויכוחים בקונגרס וסיכום החוק הוקצב לאזור המזרח התיכון סך 560 מיליון דולר עם אפשרות של מתן 10% מסכום זה לישראל ומדינות ערב.

הגיע עתה המועד ללחום על הכללתנו במסגרת הסיוע הצבאי.

אשתקד לא ניתן לנו סיוע צבאי בגלל התכנית להקמת פיקוד המזרח התיכון שמחלקת המדינה רואה כתנאי מוקדם למתן סיוע צבאי לאזור. מאידך, האווירה במחלקת ההגנה נוטה לספק עזרה צבאית במידת האפשר לכוחות המבקשים סיוע. השיחות במטכ"ל והן השיחות במחלקת ההגנה גילו גישה חיובית למתן סיוע לנו. גם תכניתנו להקמת מפעלים מצאה הד חיובי במטכ"ל. המכשול העיקרי הוא במחלקת המדינה שעדיין עומדת על שלה, היינו הקמת פיקוד מזרח־תיכוני כצעד ראשון.

כידוע, בעניינים אלה ובעיקר בענייני המזרח התיכון שאינם נהירים לאנשי משרד ההגנה, קובעת מחלקת המדינה. אין נטייה להתווכח עם אנשי מחלקת המדינה כשם שנוהגים לעשות בקשר לאזורים אחרים.

מאידך, בכל הדיונים בקונגרס על מתן סיוע כלכלי לישראל הושם הדגש, בנאומים האוהדים, על חשיבותה הצבאית של הארץ וחשיבות התמיכה בה מבחינה זו.

כיום רווחת אווירה נוחה בקונגרס למתן סיוע צבאי לישראל. מתוך הנאמר לנו ממקורות שונים נוחה האווירה גם בבית הלבן. מחלקת ההגנה מגלה עמדה של אהדה פסיבית ותלות במחלקת המדינה. מחלקת המדינה עדיין מתנגדת ועומדת על הקמת פיקוד המזרח התיכון.

אין זו הפעם הראשונה שאנו עומדים לפני התנגדות מחלקת המדינה. השוני הוא בזה שהפעם מתנגדת מחלקה אשר הוכיחה השנה כי היא מתנגדת לעניין כשלעצמו

211

1. ראה גם מס' 215.

ולא עקרונית לישראל, כפי שהשתקף מהתנגדותה בשנים קודמות. עובדה היא כי עד היום הצלחנו לבצע בארצות־הברית כל משימה שלקחנו על עצמנו; לדוגמה — שני המלווים מבנק ייצוא וייבוא, ההענקה הראשונה, ההענקה השנייה ועוד. אולם ברוב המקרים גייסנו במלואו את הנכס שלנו בארצות־הברית, היינו השפעת דעת הקהל היהודי וחשיבותו מבחינת מדיניות פנים בארצות־הברית.

גם בעניין הסיוע הצבאי מצווים אנו כיום לצאת למרחב, לגייס לחץ של חברי קונגרס בנאומים ופניות ולנצל את המצב שנוצר כיום עקב הבחירות לנשיאות הממשמשות ובאות.

באם יתעורר עניין הסיוע הצבאי על־ידי אחד היריבים לכס הנשיאות, או אפילו אם תשתקף סכנה כזו, יהווה הדבר לחץ רציני על הממשלה.

לדעתי עשינו כמיטב יכולתנו בשיחות ולחץ בצורה שקטה; עתה נותרו מספר חודשים שחובה עלינו לנצלם במלואם. ניצול זה יכול להתבטא על־ידי גיוס כל האמצעים העומדים לרשותנו למגמה אחת, היינו הכללתנו במסגרת הסיוע.

מחובתי לציין כי גנרל אולמסטר, הממונה במטכ"ל על סיוע צבאי לכל העולם (קצין מילואים, ובחיים האזרחיים — פוליטיקאי ידוע) יעץ לי לא אחת שזו דרכנו הבטוחה ביותר. הוא התפלא שעד עתה לא גייסנו דעת־קהל שתהווה לחץ על המוסדות החשובים בוואשינגטון.

אני מבין כי ההצעה לצאת בגלוי בעניין זה מחייבת החלטה רצינית ולכן מציע כי תידרש בנדון החלטת ממשלה. רצוי שנחליט בהקדם כי אחרת עלולים הטורקים והיוונים להגיש הזמנות על כל סכום הסיוע. נוסף הריני להציע כי מר ס. קנן[1] ימשיך בתפקידו במטרה לגייס כל דעת־הקהל ודעת הקונגרס באותה מידה שעשה בעניין ההענקה.

ח. הרצוג — אלוף משנה
נספח צ.ה.ל.

213

א. אבן אל א. לוריא (ניו יורק)
A. Eban to A. Lourie (New York)

Coded Tel. W109 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/12 :נוסח יוצא

[Washington] 25 June 1952

Please have Delegation discuss my following Suez proposal: Approaches should be made delegations of Australia, N[ew] Zealand, S[outh] Africa, Norway, Sweden, Denmark, Holland and non-permanent members Security Council informing them of our representations to Three Westerners June[1] and inviting them express to Big Three their continued concern both

212
1. ישעיהו (סי) קנן, יועץ למועצה הציונית האמריקאית, לשעבר מנהל מחלקת ההסברה של הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק ושל משלחת ישראל לאו"ם.

213
1. ראה מס' 182.

with principle free passage as in *Moabit* [Security Council] resolution September 1951 and actual restoration full maritime freedom.

Eban

214

מ. פישר אל מ. שרת וא. אבן (ואשינגטון)
M. Fischer to M. Sharett and A. Eban (Washington)

מברק מוצפן PW20
נוסח נכנס: 93.01/2208/13

[פארים] 25 ביוני 1952

עיתונאי מהימן ראה מסמך על שיחה בין השגריר הצרפתי ברומא לבין טארדיני בעניין ירושלים. השגריר אמר שצרפת עומדת על עקרון הבינאום [ו]באשר להעברת משרד החוץ לירושלים משתדלת להגיע לעמדה אחידה עם ואשינגטון ולונדון. טארדיני ענה שהוואטיקן מעוניין שהמצב בירושלים יישאר כמו שהוא תוך דאגה שעקרון הבינאום יישאר בתוקפו. לפי הוואטיקן משתדלים האמריקאים להגיע בעצרת הבאה לפשרה בענין ירושלים. הוואטיקן יתנגד לכך [ו]במקרה כזה אף ישתדל שהבעיה לא תעלה על סדר־היום.

פישר

215

ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות (ניו יורק) וצירות ישראל בפארים
W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations and the Israel Legation in Paris

Coded Tel. Y522 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2345/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 26 June 1952

Guyon[1] came see me today on instructions and requested Israel not support demand for special session G[eneral] A[ssembly] on Tunisia.[2] I explained our natural sympathy self-determination all peoples and pressure on us even from Pakistan to join Asian-Arab demand as even Syria,

215
1. אדוארד פליקס גיון, ציר צרפת בישראל.
2. ראה מס׳ 211.

Lebanon, have done. I continued that with France apparently organizing resistance to transfer *Misrad* [Ministry of Foreign Affairs] to J[erusale]m it would be hard for us to support her on special session. Gave him to understand whole matter under consideration and final decision likely depend on French attitude J[erusale]m.

Eytan

216

מ. פישר אל א. לבבי
M. Fischer to A. Levavi

Orig.: 130.10/2550/13 :מקור

Paris, le 26 juin 1952

Confidentielle

Hier, 25 juin, j'ai fait auprès de M. Parodi une démarche au sujet de la question de Jérusalem.

J'ai commencé par offrir mes condoléances pour la mort de M. Neuville.[1] M. Parodi, que je n'avais pas informé de l'objet de ma visite, était cependant parfaitement préparé. Je lui ai fait un exposé conformé aux instructions reçues.[2] M. Parodi m'a répondu: "Pourquoi faites-vous ça? Laissez donc passer les années; nous avons parfaitement compris la signification du transfert de certains services à Jérusalem et nous avons fermé les yeux parce que nous voulions le faire et parce que nous pouvions le faire. Mais en transférant le Ministère des Affaires Etrangères vous nous obligez à prendre position, car une décision devra être prise concernant la position de nos missions diplomatiques. La prise de position française dans la question de Jérusalem a été trop claire et trop nette pour que nous puissions nous déjuger. Nous devons protester. Voyez ce que vous faites: les Arabes s'agitent et ils préparent une action commune dans une question où ils ont pour eux des résolutions explicites des Nations Unies. J'ai appris par M. Luc qu'il était ressorti de la conférence de nos diplomates à Istanboul que l'attitude syrienne dans la question des réfugiés avait beaucoup évolué et qu'il y avait là l'espoir d'une solution de cette question qui constitue pour vous le plus grand danger. Puisque cet espoir existe – et nous sommes tout disposés à tout faire pour encourager cette tendance syrienne – pourquoi soulevez-vous maintenant une question qui réveille les rancunes et qui donne aux Arabes une occasion de se liguer contre vous

216

1. רנה נוויל, הקונסול הכללי של צרפת בירושלים, נפטר ב־23 ביוני בזמן מילוי תפקידו.
2. מס' 206.

encore une fois? Vous nous dites que c'est pour des raisons techniques que votre Ministère n'avait pas été transféré jusqu'ici. Voyons, je vous connais trop bien: si vous l'aviez jugé bon, vous auriez facilement trouvé un moyen de surmonter ces difficultés techniques. Non, c'est pour des raisons politiques – très sages d'ailleurs – que vous aviez différé le transfert de votre Ministère. Ce qui était sage alors reste sage aujourd'hui. Je vous demande instamment de dire à votre Gouvernement que je conseille d'attendre encore, d'attendre X années avant d'opérer ce transfert car c'est dans l'attente patiente que réside la solution de cette question."

J'ai répondu par un exposé des difficultés techniques réelles qui avaient empêché transfert du Ministère et également par un exposé des graves inconvénients pratiques qui accompagnent la séparation du Ministère du reste du Gouvernement. J'ai souligné qu'en consequence la décision du transfert était absolument irrévocable. Ici M. Parodi m'a interrompu pour me dire qu'il me demandait quand même de transmettre son conseil à mon Gouvernement.

J'ai ensuite protesté contre le fait que la France, non contente d'adopter une prise de position, songeait à organiser une résistance à notre décision et solliciter dans cette action l'appui de la Grande-Bretagne et des Etats-Unis. M. Parodi m'a répondu que la France ne pouvait pas ne pas agir et qu'elle ne saurait être influencée par le fait que tel ou tel Gouvernement adoptait une position différente de la sienne.

J'ai ensuite exposé les graves répercussions sur notre opinion publique qu'aurait une prise de position dans la question de Jérusalem qui serait jugée inamicale. Cette opinion publique avait été soumise à une dure épreuve lorsque nous avions dû lui faire accepter notre soutien de la position française dans l'affaire marocaine à la dernière session des Nations-Unies. Là M. Parodi m'a interrompu pour me dire qu'il espérait que cette prise de position n'avait été adoptée par nous qu'en vertu de considérations touchant à nos propres intérêts, car il espérait qu'il était évident que la population juive d'Afrique du Nord courait les plus grands dangers si la France abandonnait jamais l'Afrique du Nord, éventualité qui n'était d'ailleurs pas à considérer vu que envers et contre tous la France continuerait à maintenir ses positions. J'ai répondu que la reconnaissance des bienfaits de l'administration française en Afrique du Nord n'impliquait pas nécessairement qu'il était interdit aux Nations-Unies de prêter ses bons offices pour la solution d'un conflit très réel qui existait actuellement entre l'administration française et certains éléments de la population.

J'ai ensuite exposé à M. Parodi que toute la position française reposait sur des prémisses incorrectes. Elle posait en principe que l'opinion française en général et l'opinion catholique française en particulier désapprouvaient notre présence dans la Jérusalem nouvelle et le fait que nous y ayions notre capitale. J'étais certain que M. Parodi savait aussi bien que moi qu'il n'en était rien et que s'il était une opinion publique très sensible à la question de Jérusalem c'était uniquement l'opinion publique

juive. M. Parodi m'a répondu: "Allez donc dire cela à M. Schuman! Je lui rapporterai certainement tout ce que vous m'avez dit, mais je suis absolument certain que je ne pourrai pas le faire changer d'opinion."

J'ai cependant encore une fois repris la question pour exposer que l'objet de ma démarche n'était pas simplement de faire connaître le souci que nous causait l'attitude française, mais que nous attendions de la France une assurance formelle quant à ses intentions. M. Parodi a fait un geste sceptique et a passé à m'interroger d'une façon très complète et très amicale sur les récents développements en Israël, principalement dans le domaine économique.

En conclusion, mon sentiment n'est pas qu'il y ait quoi que ce soit à attendre du Ministère des Affaires Etrangères tant que M. Schuman gardera sa position. Il ne faut cependant pas croire qu'un homme comme M. Parodi, avec toute la très réelle sympathie qu'il a pour nous, diffère fondamentalement de son Ministre sur la question de Jérusalem. Sa formation de pensée est trop juridique et conçoit difficilement qu'une situation juridique déterminée puisse être modifiée unilatéralement par la création d'une situation de fait. D'autre part, je dois dire que dans les contacts que j'ai pris avec un assez grand nombre de personnalités françaises pour leur parler de la question de Jérusalem – et it s'agit de gens qui tous sont disposés à nous aider – la réaction a été presqu'unanime: c'est qu'il serait très difficile, sinon impossible d'éveiller l'intérêt soit du Parlement, soit des partis politiques, soit de la presse, la question de Jérusalem ne les intéressant pas le moins du monde, et que cet état de fait donnait pratiquement une entière liberté de manoeuvre au Ministère des Affaires Etrangères. Daniel Mayer[3] lui-même me disait: "Même chez nous, je ne pourrai rien faire". Ces opinions pessimistes ne doivent pas nous décourager, car mon expérience me dit que chaque Français a tendance à sous-estimer l'intérêt que d'autres Français sont susceptibles de prendre à une question déterminée.

M. Fischer

217

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to W. Eytan

מברק מוצפן

נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 26 ביוני 1952

הופתענו במקצת מן היחס הקריר להצעה הגרמנית כפי שבוטאה במאמרים הראשיים אפילו בעיתונים כ"הארץ" ו"ג'רוזלם פוסט". הופתענו גם שדובר המשרד הדגיש

3. דניאל מאייר, חבר האספה הלאומית הצרפתית, סוציאליסט, לשעבר שר בממשלת צרפת.

במיוחד, שההצעה עדיין בלתי מספקת וכו׳. עלינו להזהירכם שאין לצפות לשינויים רציניים כתוצאה מן המשא־ומתן. אמנם אנו עושים מאמץ רבתי לצמצום השנים אבל הסיכוי קטן ביותר וגם אם נצליח לא נצמצם ביותר מאשר בשנתיים. עליכם לדעת שכבר ההצעה הזו היא פרי משא־ומתן עקשני וממושך מצד נחום [גולדמן] ואנשינו וכן פרי של מאמצים בלתי־רגילים מצד אדנאואר ועוזריו נגד אנשי הכלכלה. נדמה לנו אפוא שצריך להתחיל להרגיל דעת־הקהל לכך שההצעה הזו תהיה בעצם הסופית אולי בשינויים קטנים לטובתנו. ייתכן שעוד מוקדם לצאת במלחמת הגנה רבתי על ההצעה, אולם כדאי לתכנן צעדים הסברתיים שקולים. נדמה שההבדל העצום לטובה שבהצעה זאת לבין כל מה שהוצע קודם לא הובן כראוי, כגון הסדר מחוץ לוועידת לונדון וההבדל בין הסכום שהוכר תיאורטית לבין אותו הסכום שמהווה כעת התחייבות לתשלום. ברור שלא נפסיק להיאבק על תיקונים, אולם יש לקחת בחשבון את הניתן להשיג. אין מקום לפסימיות לגבי הלוואה לגרמנים כך שכאן יש למעשה פתח לשיפורים תוך כדי ביצוע. זכרו שבלונדון הם יגמרו כנראה על סילוק החובות תוך שלושים עד ארבעים שנה.
המשלחת

218

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. X951 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/16 :נוסח נכנס

New York, 30 June 1952

Del[egation] met today.

(1) Transfer *Hamisrad* [Ministry of Foreign Affairs] J[erusale]m. We should explain all friendly Gov[ernmen]ts: (a) transfer nothing new, was foregone conclusion as clear For[eign] Min[istry] couldn't forever stay isolated; (b) we doing nothing eve G[eneral] A[ssembly] but after it there be plenty time discuss arrangements re Legations; (c) meanwhile hope they agree no use raising matter G[eneral] A[ssembly] as would only mean new imbroglio without any change situation. Please instruct London, Paris etc. *Shag* [Embassy] will do same.

(2) Pal[estine] question. *Shag* will raise State [Department] their line re PCC [Palestine Conciliation Commission] urging no report to G[eneral] A[ssembly], no item agenda and as practical way out submission interim progress report for immediate circulation members obviating further report eve G[eneral] A[ssembly]. Please instruct Paris, London, Ankara, take same line.

(3) Refugees. We cannot object inclusion this item but must see it remains technical discussable 5th or at most 2nd c[ommi]ttee. Del[egation] already talked Bland[ford] and Sec[retary]-Gen[eral] this vein and will continue.

(4) Blocked [accounts]. We maintain readiness discuss and if they send Palmer to N[ew] Y[ork] this purpose as seems likely we welcome him. Be useful they include in interim report reference our attitude without delaying report till we get down business.

(5) Suez. Draft note to sponsors ready, okeyed by me going Hakirya next pouch for submission [Washington] DC, London, Paris, with copies Del[egation]s U.N. Other interested powers viz. Scand[inavians], Austral[ia], N[ew] Z[ealand] etc. to be appraised via their del[egation]s of step we took but not to be given copy note.

(6) Article 8.[1] Hakirya to prepare substantial memo reviewing history subject exposing Jordan defaults, reversals, ending general ref[erence] problem peace and respective attitudes. This for submission *Moabit* [Security Council] and Sec[retary]-Gen[eral] for circulation members, purpose to be: (a) create counterweight Jordan atrocity pamphlet[2] and Syrian letter Sec[retary]-Gen[eral] re J[erusale]m;[3] (b) serve as notice possible formal submission *Moabit*. (7) Tunisia. We kept mum versus Sec[retary]-Gen[eral], continue make noises versus France.

(8) Ecosoc. We must reach clarity soonest re prospects hence *Shag* will attempt showdown State [Department] whether they ready support. Please cable Del[egation] summary echoes capitals to date.[4]

(9) *Moabit*. We launch offensive contra Arab state membership *Moabit* arguing: (a) would be travesty appoint custodian world peace power not pursuing peace own region; (b) only way lead Arab states ways peace is make them feel harm their anti-peace policy. Please instruct all round unless you feel still time for me prepare *Tadrikh* [guidelines].

(10) Collective measures. Del[egation] will prepare draft reply c[ommi]ttee letter 24th June which pl[ease] await to be finalized your end.

Please confirm all clear.[5]

Sharett

218

1. של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן.
2. ראה מס' 242.
3. ראה הנציג הקבוע של סוריה באו"ם אל המזכיר הכללי של האו"ם, 27.6.1952, 130.03/2014/10.
4. מוסב על בירורים שנעשו בעניין קבלתה של ישראל למועצה החברתית והכלכלית של האו"ם. בשיחה שהתקיימה עם ד. ויינהאוז, מנהל הענף לעניינים מדיניים באגף האו"ם של מחלקת המדינה, הודיע הלה שארצות־הברית תשקול את מועמדותה של ישראל באהדה אך אין היא יכולה להתחייב אלא בסמוך לפתיחת העצרת (ראה דין־וחשבון מן השיחה, 2.7.1952, 130.02/2382/22.) מבירורים שנעשו בישראל התקבלה תמונה לא מעודדת של לחצים ערביים על מדינות אמריקה הלטינית והתחייבויות סותרות של מדינות אחדות. (ראה מברק של המחלקה לארגונים בינלאומיים אל משלחת ישראל באו"ם, Y536, 2.7.1952, 130.09/2330/10; איתן אל משלחת ישראל באו"ם, 3.7.1952, MTA12, 130.09/2377/1.)
5. ראה מס' 222.

219

מ. קומיי אל א. אילת (לונדון)
M. Comay to E. Elath (London)

Coded Tel. IL888 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/9 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 30 June 1952

Ref Syrian jets which discussed Keren–Bowker May 24 yourself–Strang June 16.[1] *Matkal* [General Staff], ourselves, considering formal note protest for following reasons: (1) These first jets given M[iddle] E[ast] country since policy declared to contrary. (2) According our information Syrian order included twelve planes. Vigorous reaction our part might prevent further releases. (3) [Washington] DC has just refused export permits for P51's we purchased in USA. Maximum fuss over jets may help reverse decision.

Cable immediately whether you agree, if so whether you should deliver note F[oreign] O[ffice] instead ourselves to Legation here despite previous talks Keren, yourself.[2]

Comay

220

מ. דייוויס אל ד. בן־גוריון (תל אביב)[1]
M. Davis to D. Ben-Gurion (Tel Aviv)

Copy: 130.20/2488/3 העתק:

Tel Aviv, 1 July 1952

Confidential

Excellency,

I have the honor to inform Your Excellency that the Government of Israel has been declared eligible to receive from the Government of the

219

1. ראה מס' 201 והערה 1 שם.
2. בעקבות המברק הזה פתחו אנשי הצירות בלונדון בעצמם ועל־ידי ידידים במפלגת השלטון ובאופוזיציה בשיחות ובמגעים עם חברי פרלמנט ואנשי שלטון כדי למנוע את הספקת המטוסים לסוריה. בעקבות המגעים האלה נמסר, שהעסקה עם סוריה לא תצא אל הפועל בשל דרישתם של הסורים לקבל בתוך זמן קצר שנים־עשר מטוסים נוספים על השניים שהובטחו להם. לאחר דיונים נוספים החליטו הבריטים להגדיל את מספר המטוסים המיועדים לכל מדינה, ובכלל זה לישראל, לארבעה־עשר. (ראה צירות ישראל בלונדון אל קומיי, LI720, 24.7.1952; LI731, 29.7.1952, 130.09/2319/3; ראה משרד החוץ אל נציגויות בריטניה במזרח התיכון, 6.9.1952, PRO, FO/371 98296.) ראה גם מס' 369.

220

1. נשלח אל ד. בן־גוריון בתוקף היותו ממלא־מקום שר החוץ.

United States of America reimbursable military assistance under the provisions of Section 408(e) of the Mutual Defense Assistance Act of 1949 (Public Law 329, 81st Congress), as amended.[2] The provisions of these laws and the policy of the United States Government require that certain assurances be received before completing any transactions under Section 408(e) of the Act.

It is the understanding of the United States Government that the Government of Israel is prepared to accept the following undertakings:

(1) The Government of Israel agrees to use any assistance furnished under the Mutual Defense Assistance Act of 1949, as amended, to further the policies and purposes of that Act which are to foster international peace and security within the framework of the Charter of the United Nations through measures which will further the ability of nations dedicated to the principles and purposes of the Charter to participate effectively in arrangements for individual and collective self-defense in support of those purposes and principles. The Government of Israel further agrees to furnish equipment and materials, services, or other assistance, consistent with the Charter of the United Nations, to the United States or to and among other nations eligible for assistance under the Mutual Defense Assistance Act to further the policies and purposes of this Act, as set forth above, and as may be mutually agreed hereafter.

(2) The Government of Israel assures the United States Government that such equipment, materials, or services as may be acquired from the United States under the provisions of Section 408(e) of the Mutual Defense Assistance Act of 1949, as amended, are required for and will be used solely to maintain its internal security, its legitimate self-defense, or to permit it to participate in the defense of the area of which it is a part, or in United Nations collective security arrangements and measures, and that it will not undertake any act of aggression against any other state.

(3) The Government of Israel will not relinquish title to or possession of any equipment and materials, information or services furnished under Section 408(e) of the Mutual Defense Assistance Act of 1949, as amended, without the consent of the United States Government.

(4) The Government of Israel will protect the security of any article, service or information furnished under Section 408(e) of the Mutual Defense Assistance Act of 1949, as amended.

(5) The Government of Israel understands, that prior to the transfer of any item or the rendering of any services, the United States Government retains the right to terminate the transaction.

(6) The Government of Israel is prepared to accept terms and conditions of payment for any item or service which may be furnished under the Mutual Defense Assistance Act of 1949, as amended, which are in accord with the provisions of Section 408(e) (2) of this Act.

2. ראה מס' 33.

I have the honor to propose that this note, together with your reply confirming these assurances, constitute an agreement between the Government of the United States of America and the Government of Israel, effective on the date of your Note.

Accept, Excellency, the renewed assurances of my highest consideration.[3]

Monnett B. Davis

221

ש. דיבון אל מ. פישר (פאריס)
Sh. Divon to M. Fischer (Paris)

העתק: 93.02/177/7

פאריס, ח' בתמוז תשי"ב
1 ביולי 1952

הנדון: פגישה שבועית עם לוק ב־30 ביוני 1952

א. מוועידת הדיפלומטים הצרפתים באיסטמבול[1]

המשבר המצרי ופיקוד המזרח התיכון — הערכתם הכללית כמעט של משתתפי הוועידה היתה שנוכח עמדת המצרים וחולשת ממשלתם, אין סיכוי להגיע לנוסחה שתאפשר התחלת משא־ומתן. אף אם יגיעו לנוסחה — יעבור זמן רב עד שיהיה הסכם לגופו של עניין. העובדה שהכוח העיקרי במצרים הוא הוואפד אינה מעודדת מאחר שלא רואים כיצד יגיעו להסכם עם גוף זה.

כמסקנה מניתוח המצב במצרים ומאחר שסיכויי ההסדר עם בריטניה קלושים ביותר, נתקבלה, בדרך כלל, דעה שהגישה הקולקטיבית של ארבע המעצמות לארצות ערב על בסיס הצעת פיקוד המזרח התיכון אינה ממשית והפתרון הוא הסדרים דו־צדדיים חשאיים בין המערב לארצות המזרח התיכון המוכנות לשתף פעולה על סמך תכנית מעובדת מראש על־ידי מטה תכנון (Planning Group).

גישה זאת תאפשר כמובן לצרפתים לחזק את השפעתם בסוריה והלבנון ולבצר את הסטטוס קוו באזור. מדיניות זאת תביא לידי הקמת אזורי השפעה של המעצמות במזרח התיכון שהיא לדעת לוק מדיניות נבונה אולם מדיניות שכמובן הס מלהזכירה.

לדבריו נתקבלה בוועידה, בדרך כלל, התיזה (בעניין הפיקוד) שדיברנו עליה לא פעם בשיחותינו והמשמשת את האינטרסים של צרפת וישראל גם יחד.

3. ישראל אישרה את האיגרת הזאת ונתנה לה תוקף של הסכם (ראה שרת אל דייוויס, 29.7.1952, 130.20/2488/3.) בשיחה שהתקיימה לאחר מסירת האיגרת הדגיש השגריר דייוויס חזור והדגש, שיש לשמור על סודיות מוחלטת בפרשה הזאת, וכי הזכאות של ישראל אינה מבטיחה שתקבל סיוע בקרוב, ומתן הסיוע תלוי בגורמים שונים. (ראה מברק מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, IWA437, 2.7.1952, 130.09/2309/6.)

221

1. ראה מס' 181.

יש בדעת הצרפתים לבדוק אפשרות בירור בנושא זה עם האמריקאים והבריטים. שוקלים מה הצעד המעשי שיש לעשות וחושבים על הקמת מטה תכנון להגנת האזור שיצור את המסגרת לביצוע הסדרים דו־צדדיים.*

קומוניזם – אין עלייה בכוח המפלגות הקומוניסטיות בארצות המזרח התיכון ואין סכנה של ערעור המשטרים. הרוסים חושבים כנראה שלא כדאי, בשלב זה, להפעיל את המפלגות הנ"ל ומסתפקים בעמדה של צופה החורש מזימות ומחכה לשעת כושר לבצען.

שיקום כלכלי – נוכח הצורך בפיתוח כלכלי רחב־מידות של המזרח התיכון ולאור העובדה שאין כספים אמריקאים רציניים למטרה זאת, בדקו אפשרות של ניצול הכנסות מהנפט אך באו למסקנה שכל זמן שהמזרח התיכון הוא כמות שהוא אין תקווה להזרים את הכסף הרב הזה לאפיקים של פיתוח כלכלי.

שיקום הפליטים – הרושם הוא שהסורים מתכוננים לסיים את פרשת המשא־ומתן עם בלאנדפורד.[2] אינם מסתירים שברצונם להפיק מכך תועלת ישירה למדינה. כולם מקווים שמשא־ומתן זה יצליח ויביא לתזוזה רצינית בפרשת הפליטים. הצרפתים יעשו הכול לשם החשת סיומו.

לוק עומד לפגוש את בלאנדפורד מחר. יבטיח לו את מלוא עזרת הצרפתים וידגיש מחדש את החשיבות שהם מייחסים להצלחת תכניתו.

יחסי ערב–ישראל – כשדובר על יחסי ערב–ישראל במסגרת הקמת פיקוד המזרח התיכון הגיעו למסקנה שהצעת הפיקוד, כפי שהוצעה על־ידי ארבע המעצמות, תקשה על שילוב ישראל בהגנת האזור. חישוב זה מחזק את הדעה שיש למצוא דרך לארגון הגנת האזור על־ידי הסדרים דו־צדדיים מתואמים במסגרת מערבית כללית.

באשר לאווירת היחסים בין ארצות ערב וישראל צוין שיש שיפור איטי אולם מבשר טובות ולמרות הצהרות מהצהרות שונות מתגבשת גישה יותר מעשית לישראל בארצות ערב ובעיקר במצרים. הצרפתים בכוחות עצמם ובשיתוף עם מעצמות אחרות יעשו הכול על־מנת לעודד תהליך זה תוך תקווה שבעוד כמה שנים אפשר יהיה לגשת לפתרון הבעיות בין ישראל לשכנותיה, אם לא תבואנה הפרעות בלתי־צפויות.

עצתם לנו היא זהירות, מתינות ודאגה מתמדת שלא לעורר את זעם הערבים מצד אחד והמשכת קשרים ללא פרסומת עם חוגים ערביים מצד שני.

לוק שוחח עם פאריס (צירם בדמשק)[3] בקשר להערותי בעניין התעמולה האנטי־ישראלית שמנהל שישקלי. פאריס ענה שהתעמולה באה לשם צורך פנימי וכדי לחפות על גישתו הריאלית של שישקלי. אמר שינסה להשפיע על שישקלי בדבר.

סואץ – לדעתם לא הגיע הזמן לפעולת־מבחן בתעלה. לשאלתי מתי יגיע הזמן לפעול ענה שאם יגיעו הדברים במצרים לידי משבר יהיה מקום גם לפעולה דרמטית מצד המעצמות.

ירושלים – עניין העברת משרד החוץ מעורר ומלכד את הערבים הלוחצים על צרפת שתפעל בנידון. כאשר תעמודנה צרפת ומעצמות אחרות בפני בעיית העברת נציגויותיהן תידרשנה ללא כל ספק על־ידי ארצות ערב והגוש האסייתי שלא לעשות כן – מצב העלול לגרום למתיחות רבה אשר צרפת מעוניינת להימנע ממנו.

* לוק אמר שתכנית העברת הצבאות הבריטים לעזה אינה מעשית.

2. ראה מס' 181 והערה 4 שם.
3. ז'אק אמיל פאריס, ציר צרפת בסוריה.

ב. תוניס

בדבר הצטרפות סוריה והלבנון לגוש האסייתי בעניין תוניס הודה שהתאכזבו מהן ושההסבר שניתן על־ידי סוריה והלבנון היה שפאקיסטאן איימה עליהן. לשאלתי מה האיום לא ידע לפרש, ושמע אז ממני כמה דברי הסברה על מהות "הידידות" הסורית והלבנונית. בחלקה האחרון של השיחה שאלני, כידיד, מספר עצות בבעיות העומדות על הפרק:

1. כיצד להסביר את פרשת תוניס בפני העולם וכיצד להציגה בפני העצרת. היש מקום להימנע מוויכוח לגופו של עניין בהמשך לעמדת צרפת בעצרת הקודמת בעניין מרוקו או היש להסביר את עמדת הצרפתים תוך הדגשת הפעולה שנעשתה על־ידם. היש לתקוף את ארצות ערב, להדגיש את המעט שעשו למען עמיהם בניגוד לפעולת צרפת בתוניס בשטח של כלכלה ותרבות. היש לכוון את ההתקפה נגד פאקיסטאן ועיראק, להימנע מהתקפה על סוריה והלבנון. האם זה לא יעמיד את שתי אלה במצב קשה. מה לעשות בפאקיסטאן. כיצד לרסן את פעילותה בעניין אפריקה הצפונית.

2. פיקוד המזרח התיכון. האם לדעתנו קפריסין מקום מתאים ולא קרוב מדי. מה דעתי "הפרטית" על הצעת לונדון, פאריס ואיזמיר כמקום מושב של מטה התכנון. כיצד להסביר ולהציג את דבר הקמת מוסד תכנון זה בפני דעת־הקהל הערבית. שאל עוד שאלות משאלות שונות ונתרשמתי שהיו דרושות לו לקראת דיון רציני בנושא זה העומד להתקיים אצלם.

ש. דיבון

הערת־עורך
Editorial Note

פגישת שר החוץ שרת והשגריר אבן עם הנשיא טרומן

עם סיום ביקורו בארצות־הברית נפגש שר החוץ שרת לפגישת נימוסין עם הנשיא טרומן. הפגישה התקיימה ב־1 ביולי 1952. בפגישה נכח גם השגריר אבן. בפגישה נמנע הנשיא, על־פי המלצה קודמת של מחלקת המדינה, מכל הבטחה או התחייבות בנושאים מדיניים או כלכליים. הוא חלק שבחים למדינת ישראל ולמנהיגיה, ובייחוד לראש הממשלה בן־גוריון ולנשיא וייצמן. שרת הזמין את הנשיא לבקר בישראל לאחר שיפרוש מתפקידו. הנשיא הודה על ההזמנה וציין, כי לאחר פרישתו יהיה ארון לזמנו ויוכל לבקר בעולם. חלק ניכר מן השיחה נסב על המתרחש בזירה האמריקאית הפנימית, והנשיא הביע את ביטחונו בניצחונה של המפלגה הדמוקרטית בבחירות הקרובות לנשיאות. (ראה דין־וחשבון של מ. שרת, 4.7.1952, 130.02/2414/27; FRUS, 1952-1954, Vol IX, No. 453, pp. 953-959.)

222

ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות (ניו יורק)

W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. Y535 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/10 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 2 July 1952

Sharett. We discussed fully your 951.[1] Agree everything except (1) and (9).

Opinions very divided on (1); some partic[ularly] Rosenne, Bendor, think should begin at once transfer *Misrad* [Ministry of Foreign Affairs] by stages to show mean business and create *fait accompli*; others, partic[ularly] Comay, Levavi, myself, think should say nothing at all now since anything we say is bound draw reaction which can hardly be other than reaffirmation support UN resolutions; all think approach various Gov[ernmen]ts if made at all must be individually seasoned, nuanced, since impossible devise uniform approach to e.g. Belgium, Brazil, USSR, Turkey, Australia, even along lines your (a), (b), (c). Doubtful anyway whether anything we say or do can keep topic out of GA [General Assembly] since Egypt, Syria, other Arabs, have every intention, opportunity, raise it. Please cable comment before we instruct London, Paris, etc. along lines you suggest.

On (9) feel case is hopeless since merely negative attitude not sufficient if can't suggest alternative i.e. non-Arab candidate. Is Persia any better? has Ethiopia slightest chance? Lebanon assured solid Lat[in] Am[erican] support and in fact we can't see who except Israel will oppose her. If intend mere demonstration then doubt whether demonst[ration] which doomed failure will redound our prestige. We don't think preaching along lines your (9)(b) will make any impression or be at all acceptable to others. Please cable.[2]

Eytan

222

1. מס' 218.
2. ראה מס' 223.

223

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. X962 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 :נוסח יוצא

New York, 2 July 1952

Your 535.[1] On (1), can't agree precipitate transfer, other hand say nothing won't do at all partic[ularly] as we already talking, cf. *Shag* [Embassy] talked State [Department], Belgians talked Amir[2] and you instructed Fischer.[3] Obvious approach can't be uniform if only because concluding part my (b) unapplies all. My intention was indicate general lines which should be varied according circ[umstance]s. Certainly too early for us assume J[erusale]m item inevitable as Arabs must secure majority for inclusion, which more than doubtful if both USA, Vatican, oppose it each for own reasons. On (9), even if case hopeless would urge action along lines indicated as part our peace campaign. This no demonstration as instruction was for dipl[omatic] effort not public step. Plenty time yet for fixing public stand GA [General Assembly]. Your argument re inadequacy negative attitude fully voiced in Del[egation] to which I replied offhand why not Iran? Two days later Ardalan[4] approached Rafael, see his 959.[5] Matter now ceases be mere propaganda, becomes operative. We telling Ardalan ready consider proposal but what about our relations? Shall await Teheran's reply, fix course accordingly. In view likelihood practical development pl[ease] desist action on (9) time being. Beg uphold political correctness initial approach. Argument (b) no mere preaching but again part our educational campaign.

Sharett

223

1. מס' 222.
2. מיכאל עמיר, ציר ישראל בהולנד; עד אמצע השנה גם ציר בבלגיה ובלוקסמבורג.
3. ראה מס' 206.
4. עלי ג. ארדלאן, הנציג הקבוע של אירן באו"ם.
5. ארדלאן פנה אל רפאל וביקש את תמיכת ישראל בבחירת אירן למועצת הביטחון במקום טורקיה שמפנה את מקומה. הוא ציין את מה שכינה "ידידות ישראל–אירן", ואת תמיכתה ועזרתה הפעילה של ישראל בבחירתה של טורקיה, והטעים כי לישראל יש עניין במניעת בחירתה של לבנון. רפאל לא השיב תשובה מחייבת, אך עמד על הקשר שבין עזרתה של ישראל לטורקיה ובין הקשרים הדיפלומטיים ההדוקים שבין ישראל לטורקיה. במברקו לאיתן ציין שיש לנצל את ההזדמנות הזאת ולגבות מחיר בעד התמיכה באירן. (ראה מברק אל איתן, 2.7.19512, 93.01/2204/7.) ראה מס' 229.

224

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן
Israel Delegation to the Reparations Negotiations
to W. Eytan

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 2 ביולי 1952

נבקשך להביא לדיון עם קפלן ואשכול[1] הדברים הבאים:

(א) הגרמנים תבעו מאתנו אתמול שנעזור להם על־ידי כך שנחזיק בסוד את מסגרת רשימת הסחורות שאנו עומדים להסכים עליה ושנשלחה אליכם במכתב מ־27 ליוני.[2] דבר זה הכרחי להם בעיקר עד סיום דיוני ועידת לונדון, על־מנת שההסכם אתנו לא יפריע להם שם. על־כן תביעה זו חלה במיוחד על עניין הנפט אשר הוא לכשעצמו מסודר ללא ערעור. הם אומרים שיש להם סיכויים לגמור בלונדון בעוד שבועיים בערך, אבל גם אחר־כך יהיה צורך במשך זמן־מה להחזיק הדברים בסוד, על־מנת לא לערער עבודתם שם בזמן ניסוח החוזה הסופי. התחייבנו לעשות כן, תוך הסבר שכאשר ייחתם ההסכם ובפרט כאשר יבוא לפני הכנסת, יצטרכו להסביר עניין הסחורות באופן כללי. הם הסכימו כמובן, אבל תבעו במפגיע שנעזור להם בכך שפרטי הרשימות ועניין הנפט לא יגיעו לפרסום בשבועות הקרובים. אפשר יהיה כמובן לאמר, שאנו עובדים על רשימת סחורות הכרחיות לכלכלה הישראלית, אשר חלק מהן יבוא ממקורות לא גרמניים. הננו חושבים שזה מחיר קטן לשלם בעד הסדרת הסכמנו בוועידת לונדון והננו מבקשים אתכם לנקוט בצעדים הדרושים לאורך כל החזית.

[.....].[3]

המשלחת

225

א. גאס אל משרד החוץ
O. Gass to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. W270 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2309/10 נוסח נכנס:

Washington, 3 July 1952

Eshkol, Avriel. Gl78. (1) Visited Thursday State Dep[artmen]t economists under Assistant Sec[retar]y Thorp for ascertaining staff view recent Israel

224

1. על חילופי־הגברי במשרד האוצר — ראה מס' 180 והערה 4 שם.
2. ראה נספח מס' 3 במכתב שנער אל קפלן, 27.6.1952, 130.02/2417/6.
3. חלק ב' של המברק, שעניינו הניסיון לבלום את פעולתם של כל מיני סוכנים ונציגים מסחריים ישראלים ויהודים בגרמניה לרגל החתימה הקרובה של הסכם השילומים, לא הודפס כאן.

financial talks.[1] (2) Was informed staff knows nothing of any principle decisions. (3) Staff regarded Sharett, Eban, talks as very ably conducted but devoid of info[rmation] which could lead to any financial decisions. (4) Staff paper prepared for Thorp emphasized possibility Israel difficulties due "structural imbalances not curable by refunding short-term obligations and not curable by any other remedy which would treat Israel's present financial difficulties as short-term and non-recurring". Informants thought Thorp in turn emphasized his qualified attitude towards Israel general suggestions. (5) Staff considers Mikesell report will quite possibly be inconclusive and suggest no basis for any large action. (6) Informants suggested Byroade negative force since his visit Israel since he reported Israel making little development progress and very "militaristically minded".

Gass

226

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מברק מוצפן XA973
נוסח יוצא: 93.01/2204/7

ניו יורק, 4 ביולי 1952

מקבל הצעת גדעון [רפאל] לפעול כלפי ירדן לגבי סעיף ירושלים בעצרת. מדינות ערב ודאי משדלות רבת־עמון כי הצגת הסעיף תנגח רק אותנו. יש להסביר כי זוהי אשליה וכי הדיון המחודש עלול להביא לידי הטלת פיקוח בין־לאומי שיפגע בעיקר בעיר העתיקה. מציע לשלוח שדר ישיר לראש ממשלת ירדן ולהורות לאילת לפנות למ[שרד ה]ח[וץ] על־מנת שנציג מהם ייעץ לירדן להתנגד. המגמה לקומם ירדן נגד יזמת סוריה ולהניעם להשמיע אזהרה חמורה באוזני חבריהם. גדעון בטוח כי שיחתי בכיוון זה עם טוקאן בפאריס אשתקד בשיתוף זיאמה [דיבון] נשאה פרי.[1] הברק דעתכם ופעולתכם.[2]
שרת

225

1. ראה מס' 203, 205, 207.

226

1. בתיקי משרד החוץ אין פרטים על הפגישה הזאת.
2. המשרד השיב, שראש הממשלה סומך את ידיו על הפעולה המוצעת, נותרה רק בעיה של צינור הקשר אל ראש ממשלת ירדן, אך האפשרויות נבדקות. לעומת זאת יש ספקות באשר לתועלת שבפעולה על־ידי משרד החוץ הבריטי, ומציעים לדחותה עד לאחר שייווצר הקשר הישיר עם ירדן. (ראה קומיי אל שרת, Y549, 7.7.1952, 130.09/2330/10.) ראה גם מס' 236.

227

ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות (ניו יורק)
W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. Y545 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/10 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 6 July 1952

Sharett. Korea armistice now looks not unlikely, this revives thoughts our legation Peking. If we thinking seriously of this it would be better tactically to broach question with C[hinese] P[eople's] R[epublic] before armistice rather than after. Am thinking of vague soundings via Eliashiv rather than anything like definite commitment. If you approve idea I shall take up with P[rime] M[inister] and if he approves you can instruct Eliashiv Paris. Please cable by return. Note that Finland sent her first Minister to Peking fortnight ago.[1]

Eytan

228

מ. קומיי אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות (ניו יורק)
M. Comay to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. TNW126 מברק מוצפן
Outg.: 130.15/3738/10 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 8 July 1952

[.....][1]

He [Riley] indicated that within framework armistice agreement Syrians would ask for drawing demarcation along water line except for Ein-Geb and their gaining El-Hama. This would constitute partition Demil[itarized] Zone in fact though not formally.[2] Riley urged us consider proposal

227

1. שרת השיב כי העניין אינו פשוט כל־כך; ארצות־הברית מהווה גורם מפתח, ובירורים זהירים שעשה בשבוע שעבר העלו שיש להמתין עד לאחר הבחירות בארצות־הברית. (ראה מברקו אל איתן, X974, 7.7.1952, 93.01/2204/7).

228

1. חלקו הראשון של המברק, העוסק בתלונה ירדנית על הניסיון להעביר נשק להר הצופים מוסתר בחבית, ובניגוד להסכמים, לא הודפס כאן.
2. ראה מס' 208 והערה 2 שם.

seriously on grounds: (1) eliminate present Demil[itarized] Zone headache; (2) give us freedom drainage work; (3) thin end wedge for future regional water agreements; (4) step towards understanding with Shishakly who would become major factor in future unless bumped off; (5) present narrow strip between river and Syrian border of no practical value. Inform [Washington] DC and ask whether they think this forecast of State Dep[artmen]t line. Will cable after opening meeting Syrians today from which nothing definite expected.[3]

Comay

229

ג. רפאל אל א. אבן (ואשינגטון)
G. Rafael to A. Eban (Washington)

העתק: 130.02/2410/12

ניו יורק, ט"ו בתמוז תשי"ב
8 ביולי 1952

הנדון: שיחה עם נציג פרס באו"ם

ב־1 ביולי 1952 פנה אלינו ד"ר ארדלן, הנציג הקבוע של פרס באו"ם והודיע כי פרס מציגה מועמדותה למועצת הביטחון במושב השביעי. על פנייה זו הודענו במברק לקריה.[1] כעבור ימים מספר קיבלה נציגותנו פנייה רשמית מטעם נציגות פרס באו"ם.

בהתייעצות עם השר והשגריר הוחלט כי נביע נכונותנו לתמוך במועמדות פרס ובהזדמנות הודעה זו, בעל־פה, נעורר גם את שאלת הידוק יחסי פרס–ישראל. על בקשת נציג פרס להפעיל השפעתנו בקרב ידידינו בארצות־הברית ובארצות אחרות אתן אנו מקיימים יחסי ידידות הדוקים הוחלט שלא לתת הבטחה מחייבת בשלב זה.

הבוקר ביקרתי במשרדו של מר ארדלן. פתחתי את השיחה בהודעה כי קיבלנו פנייתם הרשמית והספקנו לעיין בה עיון ראשון. ברצוננו לציין כי אנו רואים את מועמדות פרס כצעד חשוב הדורש שיקול ויחס רציני ביותר מצד כל מדינות האזור וכל הגורמים המעוניינים בביטחון והתקדמות באזור הים התיכון. אנו מבינים היטב כי מדינה כפרס,

3. הפגישה עם הסורים נדחתה על־פי בקשתם. אבן השיב כי הצעותיו של ריילי אכן משקפות את קו המחשבה של אגף המזרח הקרוב במחלקת המדינה. בשיחות שהתקיימו עם נציגי ישראל דיברו הללו ברוח זו, אך בצורה מהוססת שלא השתמע ממנה שהם אכן מצפים שישראל תקבל ההצעות האלה או כיצד יעמוד שישכלי בהבטחותיו. (ראה אבן אל קומיי, W281, 9.7.1952, 93.01/2204/8.) ראה גם מס' 230.

229

1. ראה מס' 223 והערה 5 שם.

התופסת עמדת חזית, מעוניינת בשיפור בטחונה על־ידי חברות במועצת הביטחון. העובדה שפרס טרם היתה חברה במוסד זה ולפי עקרון החלוקה הגיאוגרפית מגיע לה הדבר, אלה גורמים חשובים לטובתה. נוסף לעמדתה הגיאוגרפית החשובה, הרי פרס היא אחת המדינות החשובות של האזור ואין ספק כי משום כך היא מסוגלת לתרום יותר לחיזוק הביטחון הבינלאומי מאשר מועמדים אחרים. יתר־על־כן, משפיעה על שיקולינו העובדה שפרס אינה מגלה יחס עוין לאף אחת ממדינות האזור שברצונה לייצג במועצת הביטחון.

אולם, היינו מאחלים לפרס ולישראל התקנת יחסים הדוקים יותר. חיסול הנציגות הפרסית בישראל ואופן ביצועו השאירו רושם קשה בציבור הישראלי וצעד זה לא הובן כלל. קשה לראות את הקשר בין קיום נציגות פרסית בישראל והסכסוך האנגלו־פרסי.

לפני כשנתיים פנתה אלינו תורכיה בבקשה לתמוך במועמדותה ולגייס השפעה למענה. עשינו זאת ברצון רב ולא במעט הצלחה. כבר אז היו יחסים תקינים ודיפלומטיים בין תורכיה וישראל ויחסים אלה חוזקו והשתפרו. עמדתה האובייקטיבית של תורכיה במועצת הביטחון בשאלת ארץ־ישראל ובפרט תמיכתה בהחלטת סואץ הוכיחו לנו כי התקוות שתלינו במדינה זו התאמתו והיא אמנם משמשת גורם מעצב במזרח התיכון. בתשובה אמר ארדלן כי בעצמו לא היה יכול לתאר בצורה טובה יותר את הסיבות המחיי־בות את בחירת פרס למועצת הביטחון. השיקולים המניעים אותנו לתמוך בה משמשים הסיבות המכריחות את פרס להיות חברה במועצת הביטחון. הם מייחסים לתמיכתנו במועמדותם ערך העולה על קולנו היחיד, כי ידוע להם שבכוחנו לגייס תמיכה עבורם בארצות ומקומות אליהם אינם מגיעים וכן ידועה להם פעולתנו למען תורכיה — דבר שהכריע במשרד החוץ הפרסי לפנייה אלינו בבקשת עצה לגיוס השפעה.

ארדלן מקווה כי נפעיל השפעתנו בקרב ידידינו בדרום אמריקה ובארצות מערב אירופה וכי נעזור להם בגיוס דעת־הקהל בארצות־הברית וכי נפעל למענם גם במחלקת המדינה.

הוא ראשון להצטער על המפנה שחל ביחסי פרס–ישראל, כי הוא ואנטזאם[2] עמדו בראש אלה שלחצו על ממשלת פרס במשך כל השנים בתביעה לקיים יחסים תקינים עמנו. משרד החוץ הפרסי משוכנע כי יחסי ידידות בין שתי המדינות הכרחיים ויהיו לתועלת שני הצדדים. חיסול הנציגות הפרסית בארץ היה כעין ויתור אופורטוניסטי לכוחות הקיצוניים בראשם עומד קשאני.[3] ממשלת מוסדק היתה זקוקה להתלהבות ותמיכה עממית רחבה במאבקה נגד הבריטים המהווה את העניין המרכזי למדינה ולמען זה היתה מוכנה לוויתורים זמניים. אבל הולכת וגוברת בממשלת פרס ואף בחוגי קשאני ההכרה כי יחסי ידידות עם ישראל עלולים להועיל לפרס יותר מכל צעד הפגנתי נגדנו לסיפוק הערבים ודעה זו תתחזק יותר ויותר. מינויו הוודאי של אנטזאם כשר החוץ יבטיח שיפור היחסים בין פרס וישראל.

ארדלן הפציר שלא נתלה גיוס השפעתנו במצב היחסים הקיים אלא שנפעל במלוא המרץ למען בחירת פרס וכי מאמצינו המשותפים יהוו בסיס מעשי ליחסים תקינים בעתיד.

אין באפשרותנו לסקור את סיכויי פרס, כי מכשולים רבים בדרכה: מספר רב של

2. נאסרוללה אנטזאם, שגריר אירן בארצות־הברית.
3. אבו אל קאסם כאשאני, מנהיג דתי ופוליטי באירן, מתומכיו של מוצאדק, יושב־ראש המג'לס החל מאוגוסט 1952.

מדינות כבר הבטיחו לפני זמן רב את תמיכתן למועמדות לבנון. בעשרת הימים הקרובים ישתדלו נציגי פרס כאן ובאשר הם לבדוק את מידת התמיכה שיוכלו להשיג. בד בבד עושה ממשלת פרס מאמצים לשכנע את החבר הערבי להשפיע על לבנון שתחזור בה מהצגת מועמדותה.

הסכמתי לבקשת ארדלן לעמוד עמו בקשר לשם עצה ותכנון פעולה. הוא הבטיחני להעביר את תוכן השיחה שהתקיימה בינינו לממשלתו.

בברכה,

ג. רפאל

230

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W284 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/8 :נוסח יוצא

[Washington] 9 July 1952

Had Byroade and his NEA [Bureau of Near Eastern, South Asian, and African Affairs] boys to dinner last night with *Sar* [Foreign Minister]. (1) Byroade, Hoskins, pressed us think seriously of negotiating Shishakly on basis face-saving frontier revision.[1] They mean his face, not ours. They evaded answering if Shishakly prepared meet us or if definitely prepared peace step. (2) Stabler said Dep[artmen]t will pursue Suez passage question vigorously before year is out. They do not expect Anglo-Egyptian progress under Sirry.[2]

Eban

הערת־עורך
Editorial Note

מחאותיהם של נציגים זרים על העברת משרד החוץ לירושלים

בימים 9–11 ביולי ביקרו במשרד החוץ נציגיהם של ארצות־הברית, בריטניה, צרפת, טורקיה, אוסטרליה ואיטליה והביעו את אי־שביעות הרצון של ממשלותיהם מהחלטתה של ממשלת ישראל להעביר את משרד החוץ לירושלים. המנהל הכללי של משרד החוץ שמע את דברי הנציגים, אך לא הגיב. המחאה של שלוש מעצמות המערב באה לאחר תיאום מוקדם בין המדינות האלה. ארצות־הברית היתה המדינה היחידה שניסחה את מחאתה בכתב בתזכיר (ראה מס' 231

230

1. ראה מס' 228.
2. חוסיין סירי, ראש ממשלת מצרים, 2–20 ביולי.

להלן). נוסף על התזכיר מסר נציג ארצות־הברית על־פה, כי העברת משרד החוץ לירושלים אינה עשויה להשפיע "השפעה קונסטרוקטיווית" על יחסי החוץ של ישראל ועל "האינטרסים המדיניים" של מעצמות ידידותיות. הנציג מסר גם כי עלולים להיווצר קשיים מעשיים מרובים אם כמה מדינות לא יעבירו את נציגויותיהן לירושלים. הנציג הבריטי הודיע כי שר החוץ של בריטניה סבור, כי בהתחשב במעמדה המיוחד של ירושלים בעיני ארגון האו"ם ולנוכח תגובות העולם הערבי, תהיה העברתו של משרד החוץ לירושלים בזמן הזה דבר שאינו בעתו, שכן תגרום להחרפת האיבה הערבית. דברים דומים אמר הנציג הצרפתי. (ראה ידיעות לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ, מס' 518, 11.7.1952, 130.02/2444/5; *FRUS*, 1952, Vol. IX, Nos 455-6, pp. 960-2; משרד החוץ הבריטי אל שגרירות בריטניה בישראל, 2.7.1952, PRO, FO371/98792).

231

תזכיר מאת שגרירות ארצות־הברית בישראל
Aide Mémoire by the United States Embassy in Israel

העתק: Copy: 130.02/2444/4

Tel Aviv, 9 July 1952

Confidential

Aide-Mémoire[1]

The Government of the United States of America has noted with concern the decision and announcement of the Israel Government on May 4, 1952, to move the Foreign Office to Jerusalem. The Government of the United States of America has adhered and continues to adhere to the policy that there should be a special international regime for Jerusalem which will not only provide protection for the Holy Places but which will be acceptable to Israel and Jordan as well as to the world community. Since the question of Jerusalem is still of international import, the United States Government believes that the United Nations should have an opportunity to reconsider the matter with a view to devising a status for Jerusalem which will satisfactorily preserve the interests of the world community and the states directly concerned. Consequently, the United States Government would not view favorably the transfer of the Foreign Office of Israel to Jerusalem.

The Government of the United States of America also wishes to convey that, in view of its attitude on the Jerusalem question, it has no present intention of transferring the Ambassador of the United States and his staff to Jerusalem.

231

1. ראה הערת־עורך לעיל. מפאת מחלתו של השגריר נמסר התזכיר בידי מילטון פריד, נספח לענייני עבודה בשגרירות.

232

מחלקת מערב אירופה אל צירות ישראל בפאריס
West European Division to the Israel Legation in Paris

מברק מוצפן ל92
נוסח יוצא: 130.09/2345/1

תל אביב, 9 ביולי 1952

לידיעתך לפני בוא השר. לעת־עתה השר והמשלחת לאו"ם בדעה שאין להעביר המשרד לירושלים בבהלה ואינם שוללים אפילו דחייה עד אחרי העצרת. עם זאת אין ספק שהחלטת העברת המשרד תוגשם ללא רתיעה. השר בדעה שיש מקום להחלפת דעות עם מספר ממשלות במטרה למנוע העלאת הבעיה בעצרת.

בינתיים יש לדעתי לתת פרסום להכנות הטכניות להעברת המשרד בלי להדגיש במיוחד זכותנו המדינית להעברה זאת שהיא מובנת מאליה. בשיחה עם מיופה־כוח צרפת התברר שצרפת שואפת לשקט בבעיית צפון אפריקה בעצרת הבאה כשם שאנו שואפים לשקט בעניין ירושלים ושתהיה לנו הזדמנות למשא־ומתן טקטי. בתשובה לשאלת דברואז[1] מסרתי לו שהדיון אצלנו בעניין כנס מיוחד בשאלת טוניסיה טרם נגמר אבל נתתי לו להבין שלא ננקוט עמדה מנוגדת לצרפת.

מער

233

א. לבבי אל מ. אבידן (בוקארשט)[1]
A. Levavi to M. Avidan (Bucharest)

העתק: 130.11/2503/2

תל אביב, ט"ז בתמוז תשי"ב
9 ביולי 1952

משה היקר,

ברצוני להשיב לך על מכתבך על ענייני העלייה מיום 2[9].6.52[2] ועל אשגרך היסודי והמאלף על הטיהורים בפוליטביורו הרומני[3] אשר יתפרסם כפי הנראה ב"ידיעות לנצי־

232

1. איוו דברואז, יועץ בצירות צרפת בישראל. בהיעדר הציר מסר הוא את עמדתה של צרפת בעניין העברת משרד החוץ לירושלים.

233

1. משה אבידן (ואלטר), מזכיר ראשון וממונה זמני על צירות ישראל ברומניה.
2. אבידן ניסה לעמוד על הסיבות להפסקת העלייה מרומניה. הוא העלה שתי אפשרויות: לחץ פוליטי חיצוני, או התמוטטות המנגנון שעסק ביציאת יהודים בעקבות הטיהורים הנרחבים. (מכתבו בתיק 130.11/2503/2).
3. אבידן אל א. הלוי, 4 ביולי 1952. 130.11/2493/1.

גויות" ואשר העתקים ממנו כבר יוצאים בדואר זה אל ד"ר אלישיב ואל ד"ר קובובי.

שוחחתי עם ש. אלישיב ערב צאתו חזרה למוסקבה וביקשתי אותו כי ישתדל להעלות את בעיית העלייה מארצות הדמוקרטיה העממית ובפרט מרומניה בשיחה במוסקבה עם אחד מסגני שר החוץ שם, במקרה ואין באפשרותו להגיע לווישינסקי עצמו. עוד אבריק למוסקבה אחרי שהציר יגיע לשם.[4]

שקלנו אם רצוי כי אלישיב ידבר גם עם השגריר הרומני שם ואולם עוד אנו שוקלים והגיעה הידיעה כי השגריר נעשה שר במקומה של אנה פאוקר[5].

ודאי שמת לב כי בפולין הוצאו לאחרונה דרכונים בודדים לעולים. נצפה ונראה כיצד יתפתח הדבר.

לעומת זאת הנני שותף לדעתך כי אין לבנות הרבה על סיכויי השכנוע ברומניה. אין זה משחרר אותך כמובן מהחובה להטריד בכל הזדמנות אפשרית וייתכן כי המצב במשרד החוץ שם יתייצב במידת־מה עם כניסתו לתפקיד של שר החוץ החדש.

מאידך, אין לי כל ספק כי הגיעה השעה שהמוני היהודים בבוקארשט ידאגו לעצמם על־ידי פעולה נועזת של התקהלויות ליד המשרדים להוצאת הדרכונים, תורים וכדומה. לא אוכל כמובן לשפוט מכאן אם אפשר לעודד מעשים מעין אלה אך אני בטוח כי אסור להירתע מאותה מידת הסיכון אשר קשורה בדבר, במקרה ויישמרו סייגים מינימ־ליים על־ידי האנשים אשר לאחר הכול לא יהיו מוכנים להפקיר את עצמם סתם.

אשגרך הנ"ל על הטיהור במפלגה הקומוניסטית ברומניה מסכם כמעט את כל ההסב־רים והגישות אשר הועלו לאחרונה לשם הבנתה של תופעת הטיהורים בדמוקרטיות העממיות ולפני־כן בברית־המועצות ואני מניח שבדרך כלל גישתך לבעיה היא אקלק־טית, וכי אתה סבור שפועלים מדי פעם בפרשות אלו אחדים מבין הגורמים הנזכרים בצירופיהם השונים האפשריים. כמו־כן מניח אני שאינני טועה בפרשי את אשגרך כי בטיהור הרומני הבעיה הראשית היא בעיית האיכרים והחקלאות ועלי לומר שהשערה זאת מתקבלת מאוד על דעתי. כאמור, אין זה סותר כלל את ההנחה שפועלים גורמי לוואי שונים אלא שבכל זאת הכרחי למצוא מכנה משותף אשר הביא לידי נפילתם בעת ובעונה אחת של שלושה מבין חברי הפוליטביורו החשובים ביותר. ומכנה משותף זה הרי הוא דומני הבעיה האגררית. קשה לקבל את הסברה כי בכלל מתארגן טיהור כזה פחות או יותר לפי הלוח והשעון וכי בבוא השעה מצרפים אליו כל מיני אישים אשר יש נגדם טענות אינדיבידואליות שונות.

חשוב מאוד בעיני את שאתה כותב על הפוליטביורו החדש. דומני שניתן לסכם כי חסרים בו כמעט כליל אנשים אשר יש להם מסורת תנועתית, רמה אינטלקטואלית גבוהה, כוח אופי ועמדה חזקה. נדמה שרק צירוף התכונות הללו מאפשר היווצרותה של מנהיגות מקומית בעלת שיעור קומה ועצמאות יחסית ניכרת. מתוך דו"ח של ד"ר קובובי על צמרת הפוליטביורו הצ'כית הריני למד שבמידה רבה התפתח מצב דומה גם שם, בייחוד אם לוקחים בחשבון שחשוב הוא גם הרכב האנשים באשר לעתים כרוך הצירוף בהחלשתם ההדדית של האנשים השונים. מתקבל אפוא מאוד על הדעת כי מפנה כזה של הפוליטביורו בדמוקרטיה עממית נראה עתה כרצוי והוא משקף את השלב הנוכחי של הקו הגנרלי.

בידידות,

אל

4. ראה מס' 293.
5. בראשית חודש יוני 1952 פוטרה שרת החוץ של רומניה אנה פאוקר מתפקידה. החליף אותה סימון בוגיץ', לשעבר שגריר במוסקבה.

234

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

מברק מוצפן WIA293
נוסח יוצא: 93.01/2208/16

ואשינגטון, 10 ביולי 1952

מועמדות אייזנהאואר מבשרת מאבק נמרץ בנובמבר ואין ספק כי הניצחון יושג בהפרש קטן. לאור הפילוג הרחב במפלגת הרפובליקנים נראה שהדמוקרטים עשויים לנצח אם יהי[ו] להם מועמדים חזקים כגון סטיבנסון[1] וראסל[2] אך לעתה־עתה נחלשים הם מחוסר בהירות בקביעת המועמדים. המסקנות לגבינו: (א) עתה מתבלטת חשיבות מאבקנו להשיג התחייבות מפלגתית מוצהרת לשמור אמונים לידידות עם ישראל. ישראל היא המדינה היחידה המוזכרת בשם במצע כזכאית לתמיכה ואהדה. (ב) כפי שהוסכם בפגישתנו הראשונה יחודש המגע ביני לבין איש התקווה[3] לשיחה עניינית על המזרח התיכון. אנשי שלומנו שתמכו בברזילי [אייזנהאואר] ייפגשו אתו אישית. ננסה להביאו לידי הצהרה מחייבת לפני יום הדין. הואיל והמאזן בין שתי המפלגות הוא שווה, מאוד ייתכן שנצליח בדבר זה.

אבן

235

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

Coded Tel. X986 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 :נוסח יוצא

New York, 11 July 1952

Attended today with Pragai first meeting PCC [Palestine Conciliation Commission] on blocked accounts.[1] Palmer in chair required me make opening statement; I recalled problems, past vicissitudes, emphasized Arab economic warfare flouting *Moabit* [Security Council] resolutions,

234
1. אדלאי א. סטיבנסון, מושל אילינוי, מועמד המפלגה הדמוקרטית בבחירות לנשיאות, נובמבר 1952.
2. ריצ'ארד ב. ראסל, סנטור דמוקרטי ממדינת ג'ורג'יה, התמודד על מועמדות מטעם הדמוקרטים בבחירות לנשיאות.
3. הכוונה כנראה לפ. ג. הופמן, נשיא קרן פורד, יושב־ראש הוועדה המייעצת של אזרחים למען אייזנהאואר.

235
1. ראה מס' 177.

mentioned our acc[oun]ts Iraq and reaffirmed readiness cooperate PCC devise procedures for progressive release. In reply Palmer praised effusively our action and stressed its far-reaching effect Arab–Israel relations and alleviation refugee plight. Endorsed our position release by stages. Turk joined his exhortations. French confined himself benevolent nodding.

Future meetings PCC will put specific questions and propose action plan. Today they requested following information: (a) whether b[locked] a[ccounts] include valuables, securities, in safes accordance Israel law; (b) full list depositors and amounts. Next meeting Tuesday. Please cable when can expect requested lists and advice on b[locked] a[ccounts] definition.[2]

Rafael

236

ו. איתן אל ת. אבו אל־הודה (עמאן)
W. Eytan to T. Abu al-Huda (Amman)

נוסח עברי:[1] 130.02/2443/9

ירושלים, 11 ביולי 1952

מיטב הברכות,

תשומת־לבה של ממשלת ישראל הופנתה לעובדה שממשלות ערביות מסוימות, ובייחוד הממשלה הסורית, מנסות לנצל את דבר השלמת העברתו של משרד החוץ הישראלי למקום מושבו הקבוע לשם החייאת הוויכוח על תכנית בינאום ירושלים, וכי בדעת ממשלות אלה להפעיל לחץ על ממשלת ירדן ולהמריצה כי תכריז כי שוב אינה מתנגדת לבינאום.[2]

2. דין־וחשבון שלם מהשיחה בתיק 130.02/2401/22.לקראת הפגישה הבאה הוטל על רפאל לחזור על ההבטחה שנתנה ישראל עוד ב־1950, דהיינו, הפשרה מוגבלת של 100 לא"י לכל חשבון על־פי פנייה אישית של מחזיק החשבון ועל־פי חוקי מטבע החוץ של המדינה; ההסדר הזה אינו כולל ניירות וחפצי־ערך המצויים בכספות, שמפתחותיהן בידי המפקידים או הבנקים. ישראל גם לא תוכל למסור את הרשימה השלמה של בעלי החשבונות אלא אם תקבל מהם הרשאה. (מברק קדרון אל משלחת ישראל לאו"ם, Y565, 14.7.1952, 130.09/2330/10.) ראה גם מס' 240.

236

1. הנוסח הערבי של המסמך בתיק. האיגרת נמסרה ב־19 ביולי בידי משה ששון על־ידי אחמד אל־סבע, מנהל הלשכה של נציגות משרד החוץ הירדני בגדה המערבית. ששון ביקש למסור לראש הממשלה, כי האיגרת פותחת פתח לשיתוף־פעולה בין שתי הממשלות בשאלת ירושלים. (ראה ששון אל איתן, 22.7.1952, 130.02/2443/9.) תשובתו של אבו אל־הודה ניתנה על־פה ואמרה, כי הוא התנגד ויתנגד בכל יכולתו לבינאום ירושלים. (ראה מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, 545, 30.7.1952, 130.09/2309/6.)

2. ראה מס' 226.

עם היותנו בטוחים בעמדתך לתכנית הבינאום, עמדה שעליה חזרת והצהרת בנסיבות שונות בגלוי ובמפורש, חפצים אנו להסב תשומת־לבך לרעה העלולה לצמוח, לדעתנו, לירדן כתוצאה מן הנסיונות הנזכרים לעיל — אם אך יוכתרו בהצלחה כלשהי.

גלוי וידוע כי חלקה הישראלי של ירושלים היה לחלק רצוף ממדינת ישראל ולבירתה הקבועה. חידוש הוויכוח על תכנית הבינאום אינו עשוי לשנות ממצב זה אף כמלוא נימה, שכן לא יעכב הדבר את השלמת העברתו של משרד החוץ למקום בו נמצאים שאר משרדי הממשלה. עם זאת עשוי ויכוח מעין זה להסב את תשומת־הלב לעובדה שעדיין לא נעשו הסידורים הכרוכים בהטלת פיקוח בינלאומי על המקומות הקדושים לשלוש הדתות העולמיות — מקומות הנמצאים, כמעט כולם, בעיר העתיקה. שתי דרכים לביצוע סידורים אלה: האחת בינאום טריטוריאלי מוגבל, כלומר: הקמת מובלעת בינ־לאומית בכל העיר העתיקה או במרבית שטחה; השנייה — בינאום פונקציונלי: היינו הטלת פיקוח בינלאומי על המקומות הקדושים העיקריים.

ישראל נתנה כבר את הסכמתה העקרונית להטלת פיקוח פונקציונלי מטעם או"ם על המקומות הקדושים. כן עשויה ישראל לעיין בתכנית להפיכת העיר העתיקה למובלעת בינלאומית; הפעלת תכנית זו תבטיח ביצוע הוראות הסכם שביתת־הנשק בדבר המעבר החופשי אל המקומות הקדושים והמוסדות התרבותיים היהודיים בעיר העתיקה.

תמרוניהן של הממשלות הנזכרות לעיל אינם עשויים משום כך לפגוע אף כמלוא נימה בעצם היות חלקה הישראלי של ירושלים בירתה של מדינת ישראל. עם זאת יש בתחבולות אלה משום חתירה תחת הקשר הקיים בין ירושלים לבין הממלכה הירדנית.

אם חפצה ממשלת ירדן למנוע מצב כזה, אין ספק כי תסכל את עצת המדינות הערב־יות המבקשות לעורר את הבעיה מחדש.

ושוב — שא ברכה, בכל הכבוד,

ו. א.

237

ל. כהן אל ג. אבנר (האג)
L. Kohn to G. Avner (The Hague)

העתק: 130.02/2417/6

תל אביב, כ' בתמוז תשי"ב
13 ביולי 1952

אישי

גרשון היקר,

המאמץ הגדול שהמשלחת עשתה במשך החודשיים שחלפו מתקרב לקצו. ייתכן כי בשעה שמכתב זה יגיעך תהיה חתימת ההסכם עם הצד שכנגד עובדה קיימת. והנה עלה במחשבתי לכתוב לך על נושא אשר מעסיק אותי זה כמה חודשים ואשר עלול אולי להתעורר בשלב האחרון לפני החתימה או אולי גם לאחריה.

אני אוכל לתאר לעצמי כי בצורה בלתי־רשמית ישאל אתכם בהם איך אנו מתארים

לעצמנו את עתיד יחסינו עם גרמניה. אולי הוא ידגיש כי העם הגרמני עשה עתה למעננו מאמץ רב, כרוך בקרבנות, דבר שלא עשוהו כלפי כל עם אחר; האם אין אנו נכונים גם מצדנו לעשות צעד כלשהו כדי לגשר על פני התהום העמוקה שנוצרה בין שני העמים בזמן השלטון הנאצי; האם נהא נכונים לחשוב על יחסים תקינים — קונסולריים ואולי אפילו דיפלומטיים — וכו' וכו'. אני מניח כי אתם עצמכם כבר חשבתם על אפש־רות כזו ובאתם לכלל מסקנה מה להשיב לגרמנים. בכל זאת, אני מרשה לעצמי להעלות על הנייר את הדברים שהייתי רוצה לומר לאנשים אלה, אשר ייתכן כי לא תהיה עוד הזדמנות להיפגש אתם בעתיד הקרוב.

נדמה לי כי הייתי אומר להם שאין אנו רואים בסידור השילומים אלא תיקון ידוע של מעוות שהוא דבר פרימיטיבי בהחלט ואינו קשור כלל וכלל בבעיה המוסרית הגדולה של עתיד יחסי העם היהודי והעם הגרמני. אם איש הורג את אשתי ואת ילדי ונוסף לזה גם גוזל ממני את רכושי ובסופו של דבר מחזיר לי חלק מהגזלה — אין אני חייב לו תודה ואיני חייב למחול לו על הרצח. בכל זאת, אנו מעריכים את המניע המוסרי שהוביל אותם לווסנאר ושיש בו משום צעד ראשון. הלא הרבה תלוי באיזו מידה ובאיזו צורה יגשימו הגרמנים את מה שקיבלו על עצמם לבצע, לפי זאת ידונו אותם. אולם גם זה אינו העיקר. אנו מוכרחים לומר להם בשפה שאינה משתמעת לשתי פנים כי יחסו של העם היהודי לעם הגרמני יהיה תלוי באותה המהפכה הרוחנית אשר היא ורק היא תוכל לכפר — עד כמה שבכלל יכולה להיות כפרה — על מה שעוללו לנו. ברור לנו, וכל התפתחויות השנים האחרונות מאז סיום המלחמה מעידות על כך, כי רובו הגדול של העם הגרמני טרם התחיל להשיג את מה שעשו לנו ולהעריך את ממדיה של התהום הענקית הרובצת בינינו לבינם כתוצאה מההשמדה ההמונית של יהדות אירופה. הם אינם מבינים ואינם מעריכים הואיל ואינם רוצים להבין או להעריך. הסופרת השבדית הדגולה סיגריד אונדסט אשר נפטרה בזמן המלחמה אמרה פעם כי לעולמי עד יישארו הגרמנים אנטישמיים מובהקים מפני שאין איש מסוגל להודות שאביו או זקנו היו מרצחים. זאת היא הבעיה העומדת בפני העם הגרמני; אל ישלו עצמם כי על־ידי ניצול מצבים ארעיים בשטח הפוליטיקה העולמית יוכלו להתעלם מהדם ששפכו. העם הגרמני לא יבוא למנוחתו ולשיקומו כל עוד לא יבצע, מכוחו הוא, את מאמץ הטיהור הגדול ועל המנהיגים הגרמנים מוטלת חובה זו. כמו שלדוגמה התמסרה רוסיה הסובייטית במשך שלושים שנה לעקירת הבערות (ובמידה גדולה גם את האנ־טישמיות) מקרב העם הרוסי כן מוכרחים הגרמנים לראות בעקירת האנטישמיות מתוך לב עמם את המטרה הראשונה במעלה בחייהם. איש אינו יכול לעזור להם, פחות מכל אנו היהודים. אנו רואים כי התגבש בין הגרמנים חוג קטן שהתחיל להבין זאת, אך אם לא ייהפך הדבר למאמץ כולל של האומה כולה אשר לו ישועבד כל מפעל החינוך, אין כל תקווה. ואל ישלו הגרמנים את עצמם באשליות שווא: מדינאי השעה בארצות המערב אולי עצמו עיניהם ממה שאירע, לצורכיהם הזמניים, אולם האנושות כולה לא תשכח וההיסטוריה לא תשכח. ועד שלא תגיע שעת הטיהור הפנימי לא יוכלו להיות יחסים בינינו לבין העם הגרמני. וזאת לא בגלל היותנו נוקמים ונוטרים ולא עקב היות הדור היהודי הנוכחי מיותם ושכול בגלל מה שעוללו להוריו, לאחיו ולילדיו, אלא מפני שהמציאות המוסרית מתנגדת לכך.

זה, נדמה לי, מה שיש לומר להם — אם ישאלו; ואולי גם אם לא ישאלו.

שלך,

ל. כהן

238

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. W300 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/15 נוסח יוצא:

[Washington] 14 July 1952

Personal

Your 470.[1] As you know well it was on authority *Sar* [Foreign Minister] who summarized our unanimous, repeat unanimous, UN delegation thinking at its meeting 30 June as reported to Kirya [Tel Aviv] in his cable X951, paras Aleph, Beth, Gimel which please see[2] and reaffirmed in his X962 on 2 July.[3] *Misrad* [Ministry of Foreign Affairs] itself could have answered P[rime] M[inister] query as per above cables.

On substance, what Dep[artmen]t has been told in Goitein talk Wainhouse[4] is that we free do what we like about own F[oreign] O[ffice] but are not raising question their Embassy until after G[eneral] A[ssembly].

Please convey P[rime] M[inister] my own view which has been constant that transfer foreign missions with F[oreign] O[ffice] is vital and that best way to accelerate and expedite is to act decisively in conjunction friendly gov[ernmen]ts after G[eneral] A[ssembly] session while best way to delay and impede would be to force issue with timid gov[ernmen]ts on eve G[eneral] A[ssembly]. If we do latter we may in effect postpone movement foreign missions by months, perhaps years. Still believe our line should be: (1) full steam ahead with actual moving arrangements and preparations; (2) strive for non-discussion G[eneral] A[ssembly] as last year, meantime make no requests foreign governments; (3) immediate and determined action after G[eneral] A[ssembly] session.[5]

Eban

238

1. איתן מסר שראש הממשלה שאל, מי הסמיך את אבן להודיע למחלקת המדינה שישראל לא תנקוט כל צעדים נוספים להעביר את משרד החוץ לירושלים עד לפתיחתה של העצרת הכללית של האו"ם. (ראה מברקו מיום 13.7.1952, 130.09/2309/6.)
2. מס' 218.
3. מס' 223.
4. דין־וחשבון מן השיחה הזאת, מתאריך 2.7.1952, בתיק 130.02/2382/22.
5. בתגובה למברק הזה העמיד בנדור את אבן על הסתירה הפנימית שבטענותיו: מצד אחד הוא מסכים כביכול להעברת אגפים של משרד החוץ עוד לפני העצרת, אך מן הצד השני הוא גורס שאין להעמיד את הממשלות הזרות בפני הכרעות עקרוניות ומעשיות ערב כינוס העצרת. בנדור חזר והטעים את עמדתו לאמור, מוטב לישראל להעביר חלקים אורגניים של המשרד עוד לפני העצרת, משום שאינו מאמין שיהיה אפשר להימנע מדיון בנושא הזה בעצרת, ואם יתקיים דיון – על ישראל להיות חזקה ככל האפשר, ופירוש הדבר, העמדת העצרת בפני עובדות קיימות. בנדור הציע להמתין בהחלטות עד להתייעצות עם השר ב־19 ביולי. (ראה בנדור אל אבן, 17.7.1952, 130.20/2491/2.) ראה גם מס' 246.

239

א. אבן אל מ. קומיי
A. Eban to M. Comay

מברק מוצפן WIA301
נוסח יוצא: 93.01/2208/16

[ואשינגטון] 14 ביולי 1952

במכתבך מיום 30 ביולי[1] כתוב כי ראש הממשלה אינו מוציא מחשבון אפשרות של חלוקת המפורז במשא־ומתן על שלום או אפילו במשא־ומתן על התקדמות לקראת שלום. נא לאשר, כי עד כה נקטנו ועוד נוקטים עמדה שאין בכלל לשנות את הגבולות המנדטוריים בצפון שהוגדרו מטעמים חשובים וחיוניים שאינם עשויים להתבטל.[2]
אבן

240

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

Coded Tel. X998 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 נוסח יוצא:

New York, 16 July 1952

Today's meeting[1] Palmer made following statement: (1) PCC [Palestine Conciliation Commission] understands *Memisrael* [Government of Israel] decision b[locked accounts] unconditional, unrelated Israel acc[oun]ts abroad well as final settlement. (2) *Memisrael* waived hundred pound limit, ready discuss general release b[locked accounts], effective stages determined availability foreign exchange. (3) Israel undertaking regarded important step towards settlement existing differences neighbours. (4) Question b[locked accounts] regarded as banking operation between *Memisrael* and banks concerned. PCC ready lend good

239
1. בתיק 93.03/3008/5. במכתבו דיווח קומיי על שיחה של בן־גוריון עם שגריר ארצות־הברית שעסקה במתיחות באזור המפורז בצפון.
2. בשולי המברק העיר בן־גוריון: "המדובר היה על 'אצבע' אל־חמא, ולא על חלוקת המפורז. וגם זה – במו"מ על שלום או חוזה אי־התקפה ויחסים כלכליים – ולא בדיון על חוזה שביתת־נשק. ב.ג." (הערת בן־גוריון על נוסח נכנס של המברק בארכיון צה"ל, 230/72/1173.)

240
1. ראה מס' 235.

offices. (5) Actual transfer funds b[locked accounts] made in stages. This purpose requires elaboration system payments by instalments. *Memisrael* would instruct banks on allocation funds which become available at each stage. This system aimed terminate entire operation shortest time possible and providing greatest number refugees their assets at first instalment. (6) PCC understands one million sterling out of total five million been mentioned as first instalment. Assumes full amount b[locked] a[ccounts] Pal[-estine] Pounds be cleared their sterling equivalent. (7) PCC hopes that transfer securities, valuables, be carried out without delay since such operation doesn't require foreign currency. (8) Urges *Memisrael* indicate publicly early stage that it elaborates details release acc[oun]ts and announce initial amount ready to unfreeze.

In reply promised full comments next meeting but meanwhile stressed first step must be registration and identification applicants. Cabling separately our thoughts.[2] Agreed explore technical aspects with UN experts next Monday prior full meeting. After meeting Turk urged speedy implementation as means avoid Pal[estine] discussion next G[eneral] A[ssembly] and improve relations.

Rafael

241

ג. רפאל אל מ. ר. קדרון
G. Rafael to M. R. Kidron

Coded Tel. X2 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 נוסח יוצא:

New York, 17 July 1952

Suggest reply following lines:[1] (1) Release though not conditional but related. (2) Same applies final settlement. (3) Procedures to be worked out jointly. (4) Question concerns not merely banks and *Memisrael* [Government of Israel] but refugees, banks, *Memisrael* and PCC [Palestine Conciliation Commission]. (5) Individual application, verification, must precede release. (6) Reaffirm willingness release one million I.P. first instalment for maximum number beneficiaries. (7) Transfer depends availability foreign currency. (8) Challenge I.P. equivalent L.P. (9) Defer release safe deposits.

2. ראה מס' 241.

241
1. ראה מס' 240.

Suggest following procedural steps for release: (a) Individual application to agreed banks in countries refugees residence. (b) Banks transmit application central agency to be nominated by PCC. (c) Agency forwards application Israel Custodian. (d) Custodian verifies and releases into free account and notifies applicant through agency. (e) Transfer.

Delegation recommends that simultaneously with eventual announcement procedures release Arab acc[oun]ts, Israelis b[locked] a[ccounts] holders Arab countries be asked register claims.

Order demonstrate serious intention implement our offer advisable mark one million Pounds for Arab refugees in statement foreign currency requirements presently surveyed by Mikesell.

Rafael

242

ל. כהן אל ו. איתן
L. Kohn to W. Eytan

Copy: 130.02/2477/21 :העתק

[Tel Aviv] 18 July 1952

Dear Walter,

I believe that the time has come for us to take the offensive in drawing the world's attention to the undeclared war which the Arab States are waging against Israel week after week and month after month.

The Arabs signed the Armistice Agreements because they were beaten and saw in them the only way of protecting themselves against further blows by the Israel Army. For a while they kept quiet, but soon they discovered that while the Armistice Agreements gave them immunity from Israel attacks – guaranteed as they were by the United Nations – they could for their part, under the cover of these Agreements, indulge in that kind of guerrilla war in which they have always excelled. As the effect of the blows suffered in 1948 wore off, and as their primitive lust for revenge reasserted itself, there began the process of what we euphemistically call "infiltration", which is in reality a gunmen war, directed and equipped by authoritative quarters in the neighbouring countries, and facilitated by the assistance of Arabs within our country who are either agents of the other side or have been intimidated by threats of eventual reprisals.

I need not recall to you the long succession of murders, robberies and other acts of violence which have occurred during the past two years. We have apparently got used to them, and if we have got used to them the world certainly pays little attention and regards them as an incidental feature of the Palestine scene. If, however, we do anything which is not in order, hell is let loose and we are seen as an aggressive young nation of upstarts and as the disturbers of the peace of the Middle East. When a few

soldiers commit a stupid ineptitude like the drum business, the world press is agog for weeks. When we decide to move our Foreign Office to Jerusalem, the Arabs succeed in getting one big Power after another to protest against it as a shocking impropriety: the peace of the Middle East is gravely imperilled if our office is moved to Jerusalem, although that peace has by no means been threatened by all the other government offices and the Knesset having been located there for the past two years. But if week after week Jewish soldiers, policemen, guards and peaceable settlers are murdered by trained gangs sent across our frontiers, this is regarded as perfectly normal and represents no threat to the peace of the region.

Encouraged by the effectiveness of these methods, the Arabs are covering up this undeclared guerrilla war against Israel by a smokescreen of vituperation and calumnies. The Jordan Government, whose forces, regular and irregular, have a fine record of inhumanities, publishes an illustrated pamphlet on Israel atrocities, which is circulated throughout the world and which does stick, as we have found out to our cost. Colonel Shishakly, who has become the favourite of the State Department on the strength of his agility in bumping off his adversaries (his prowess in war, as displayed in Galilee, was less spectacular) periodically indulges in impressive denunciations of Israel's aggressiveness – past, present and, particularly, future – and gets a ready hearing. Supposing we had indulged in the kind of aggression which he practised against us last year in the Huleh! Supposing we had interfered with Jordan's water regulation schemes in the Yarmuk, had shot down their workers and finally sent over a few battalions to seize Jordan territory as Shishakly tried at Tell el-Mutilla – would General Riley or Mr. Byroade have told the Jordanians that the Israel claim for rectification of the Israel–Jordan frontier was irresistible – or would there not have been a three-Power note in the stiffest of terms telling Israel to stop its aggression, or else!

The latest in this nerve-war against Israel by which the Arab Governments supplement the open guerrilla war – and incidentally reveal their complicity in it – is the Damascus Conference of the Arab Chiefs-of-Staff. I am not inclined to regard that Conference as a mere piece of bluff and as designed solely to divert the Arab populations from the corrupt ways of their present rulers. The move was certainly calculated to upset the peace of the Middle East. It may well be followed by an intensification of the guerrilla war. It is certainly bound further to undermine the uneasy political consciousness of the 170,000 Arabs who live in Israel, and to encourage the Communist-Nationalist aggression which has become so manifest in the Knesset during recent weeks.

The upshot of all this is to suggest that the time has come for us to address a substantial note to the tripartite guarantee Powers and to present them with a stark picture of this undeclared Arab war against Israel. We must convey to them that if they really want to maintain the peace of the Middle East and to ensure its defence against external aggression, they have to make it clear to the Arab Governments that this campaign against

Israel will no longer be tolerated, and that they will get no arms, supplies or loans until it is stopped. We have to start a counter-move against this skilful and successful Arab guerrilla-plus-propaganda war and to undo the mischief which has been done to us by the pro-Arab protagonists in the American and world press and in the seats of power. I think the latest incident in the Negev is particularly suitable for launching this offensive, as no one can possibly suggest that we are not within our rights in working the Negev minerals.

243

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן 486
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

תל אביב, 18 ביולי 1952

הזמנתי פריד כדי להסב לב השגרירות לרצח 5 השומרים בנגב, פעולה צבאית בתכנון ובביצוע,[1] ולהצביע על שורת רציחות ויריות על הגבול הירדני בחודשים האחרונים למרות ההסכם נגד הסתננות. פעולות אלה, בצירוף הידיעות בעיתונות על איום שישקלי לקחת חלק מהמפורז בכוח, האשמת עזאם פחה שישראל זוממת כיבוש העיר העתיקה, דברי שוקיירי שמדינות ערב צריכות לפתור שאלת הפליטים בלי או"ם ולהעמיד הפליטים על הגבול הישראלי וכן כנס ועדות שביתת־הנשק בדמשק והתכנית לכנס הרמטכ"לים באלכסנדריה,[2] כל אלה כאילו מבשרים רעות — אנו מקווים שלא הכנת פעולות איבה ערביות. ציינתי השפעת מעשים והודעות כאלה על הציבור בארץ ובעיקר ההשפעה הרעה על האוכלוסייה הערבית. השוויתי הרעש וההתרגשות בעולם סביב החבית[3] עם השקט והשלווה נוכח מקרי הרצח.

פריד רשם ולא הגיב אלא לאמור שמדיניות ארצות־הברית ידועה לנו והיא לייעץ הבלגה לכל הצדדים. עד כאן.

מאה"ב

243

1. ב־15 ביולי נרצחו חמישה שומרים במכרות הנחושת בתמנע. עקבות התוקפים הוליכו לעבר הגבול הירדני בערבה.
2. הידיעות האלה פורסמו בעיתונות הישראלית בין 13 ל־17 ביולי והן מסתמכות על סוכנויות ידיעות זרות או מקורות ערביים. באשר לכנס הרמטכ"לים נאמר, שהוא יתקיים באלכסנדריה בתחילת אוגוסט על־פי חוזה ההגנה הקיבוצי של הליגה הערבית.
3. ראה מס' 228 והערה 1 שם.

244

א. הרליץ אל מחלקת ארצות־הברית
E. Herlitz to the United States Division

העתק: 93.08/357/42

ואשינגטון, 18 ביולי 1952

כמוס

הנדון: רשמיו של ביירוד על סיורו בארץ

בעיית מחלקת המזרח התיכון במחלקת המדינה מדאיגה אותנו לא מעט בימים אלה, בפרט לאור השינויים שחלו בסגל של אותה מחלקה.

יש לנו, אפוא, עניין מיוחד לעמוד על התרשמויותיו הראשונות של ביירוד מביקורו באזור ובארץ. מידידי ביירוד אנו למדים כי הוא אדם המיטיב לעמוד על בעיה, לחקרה ולסכמה על סמך דו"חות המוגשים לו ועל סמך התרשמויותיו. גם כאשר נכנס לראשונה למחלקה הגרמנית היה כל השטח חדש עבורו לגמרי שכן לפני־כן עסק במזרח הרחוק, ותוך זמן קצר למד את הבעיה, הסיק את מסקנותיו וביצע מדיניות מהפכנית למדי לגבי בעיית גרמניה.

עד כמה שאנו יכולים להסיק משיחותינו אנו עם ביירוד ומידיעות שהגיעו אלינו על שיחותיו עם אנשים שונים, אנו למדים כי אין הרושם שלו על הארץ כפי שהיינו רוצים שיהיה.

בראש וראשונה מודאג ביירוד, כפי הנראה, מהשפעתו הרבה של הצבא בארץ; הן בקביעת מדיניות והן לגבי התכנון הכלכלי והכספי. לדבריו הולך וגדל כוחו של הצבא שעה שכוחם של האנשים הוותיקים והמתונים הולך ופוחת; חלקו של הצבא בתקציב המדינה ובמשטר המטבע הקשה שלה — נמצא מחוץ לכל פרופורציה ביחס ליתר הסעי־פים בתקציב. עם זאת התרשם ביירוד ממצבנו הכלכלי הקשה מבלי שעמד, כנראה, על הפיתוח וההתקדמות, שהם למעשה, הגורמים לקשיים הכספיים.

מקור אחד אומר שביירוד אינו משוכנע מחשיבותה של מדינת ישראל, לא במלחמה חמה ולא במלחמה קרה. במלחמה חמה תוכל להעמיד לרשות בעלות־הברית כ־200,000 חיילים — שהוא מספר מבוטל; ובמלחמה קרה ישראל מהווה רק כאב־ראש הואיל והיא מחריפה את יחסי ארצות־הברית–מדינות ערב.

איננו באים, כמובן, להציע כי הטיפול בביירוד בארץ לא היה יעיל, וזוכרים אנו היטב כי היה בארץ רק ימים ספורים (שבהם חש בקיבתו), אך התרשמותו על גורמיה אומרת דרשני. התעורר אצלנו הרושם, אולי מבלי הצדקה, שמקור ההתרשמות הוא בשג־רירות האמריקנית ובנספחות הצבאית בתל אביב ולאו דווקא כתוצאה משיחותיו עם אנשינו. כידוע, ביירוד עצמו איש צבא לשעבר והוא, ללא ספק, שוחח ארוכות עם אנשי הנספחות. (מאידך אומרים לנו כי ראש הממשלה גולל לפניו את דאגתו הוא ביחס לאופיו של הדור הצעיר הישראלי "הצבאי" והלאומני.) מסתבר, אפוא, כי רצוי לבדוק מחדש את מהלך הרוחות בשגרירות האמריקנית בתל אביב. שמא אפשר יהיה, למשל, לעמוד על המצב מאיש כפריד, ולהשתדל למצוא דרכים להשפיע על מהלך מחשבו־תיהם. ואילו אנו נתחיל בפעולה מידית להשכלתו של ביירוד, על־מנת לנסות לכוון

את השקפותיו ואת מסקנותיו לפני שתקבלנה את צורתן הסופית, באם הדבר ניתן להיע־שות. על־כל־פנים יש צורך בפעולה מכוונת גם פה וגם בתל אביב.
נשמח מאוד לשמוע את הערותיכם בקשר לכל האמור בכתב זה.
בברכה,

אסתר הרליץ
מזכיר ראשון

245

תזכיר של ש. רמתי[1]
Memorandum by Sh. Ramati

העתק: 130.02/2433/6

צה"ל, כ"ה בתמוז תשי"ב
18 ביולי 1952

סודי
[.....][2]

פרק ב'

1. הוראות למשלחת הישראלית

ההוראות הכלליות למשלחת הישראלית הן לשמוע את הצעות הסורים, להבהיר אותן, אולם לסרב לדון בהן אלא אם כן במסגרת הסדר שלום, חוזה אי־התקפה או חוזה אחר אשר יהווה "צעד קדימה מהסכם שביתת־הנשק לקראת הסדר שלום סופי", לפי כוונת סעיף (1) של הסכם שביתת־הנשק.

2. לאחר הכרזת שישקלי — כפי שפורסם — המאיימת בשימוש בכוח לשם השגת שתי המטרות של קו המים והפסקת עבודת ייבוש החולה,[3] ניתנו הוראות נוספות לברר בישיבה הראשונה אם נעשתה הצהרה כזו, ובמקרה שכן, להודיע לסורים שאין אנו מוכ־נים לדון בלחץ איומים, וכי כל שינוי שהוא בהסכם שביתת־הנשק יכול להיעשות רק בהסכמת שני החתומים, וכי כל ניסיון מצד הסורים להשתמש בכוח על־מנת להביא שינויים אלה, ייתקל בתגובת צ.ה.ל. אשר לא תשתמע לשתי פנים.

245
1. התזכיר נשלח אל ראש אג"ם/אמ"ן, אלוף פיקוד הצפון, ועדת שביתת־הנשק עם סוריה ולבנון וראובן דפני, קצין קישור ראשי במשרד החוץ עם ועדות שביתת־הנשק. ההעתק המצוי בתיקי משרד החוץ מטושטש וקשה לפענוח. שיבושי הלשון שבמקור לא תוקנו.
2. פרק א' של התזכיר, שמביא את השתלשלות המגעים והניסיונות לזמן את נציגי ישראל וסוריה למשא־ומתן, לא הודפס כאן.
3. ראה מס' 243 והערה 2 שם.

פרק ג'

המצב הנוכחי באזור המפורז

1. המתיחות ששררה באזור המפורז לפני שנה, פגה.

2. עבודות הייבוש הולכות ומתקדמות באדמות יהודיות מערבה מהירדן ובאפיק הנהר, אולם בחוף המזרחי היא נתקלת בקשיים טכניים ניכרים, מסיבות אי הפעלת הסכר. כעת תשומת־לב מופנית להעברת ציוד וכו' מעל אדמות השייכות לערבים, והע־בודה באפיק הנהר, אפילו בחומר נפץ, אינה מוטלת עוד בסימן שאלה. הסורים מרגישים שהתקדים של אי־שימוש בחוף המזרחי הינו יתרון מתעה. נראה כמסופק שהם עדיין מאמינים שהעבודה אינה יכולה להיגמר מבלי ה־28 דונם של אדמות השייכות לערבים. נראה כמתקבל על הדעת שכל זמן שהסטטוס קוו הוא בערך מקויים ולא היתה סיבה מספקת לכנס פגישה מיוחדת לקביעת קו מדיני, הסורים לא הקדישו מחשבה רצינית לבעיה זו, היות ולשישקלי הרבה דאגות אחרות שנראו לו פחות ניתנות לדחייה.

3. משטרת ישראל יוצרת את זכויותיה לאט לאט על־ידי תקדימים לפעול באופן נורמלי באזור, בפיקוח ישראלי דה־פקטו. ערבים שיש להם מגע עם סוריה, לא הורשו להיכנס לאזור זה, מצד שני הצדדים, השטחים אשר בפיקוח סורי דה־פקטו הולכים ונהיים אינטגראליים עם סוריה. שני הצדדים מתקדמים עד כמה שאפשר מבלי לעורר את התנגדותו הפעילה של האו"ם. תפיסת ישראל התחזקה באזור הבלתי מפורז צפונה מדרבשיה ואילו הסורים החזירו לאיתנה את עמדתם במידה נכרת בשמאליה. המוקשים הוסרו מהכביש לאל־חמה וקול. שישקלי הבטיח אישית לקול. טכסיס שהגשרים יתוקנו על־מנת לאפשר את הידוק תנועת האו"ם לאורך הכביש. דייג סורי בלתי־חוקי נמשך [נמשה?] בים, אולם ספינות ישראליות כעת יכולות להתקרב לחוף הסורי בביטחון יחסי, אך הסורים עדיין מחזיקים פיקוח דה־פקטו על הרצועה הבלתי־מפורזת ברוחב 10 מטרים של שטח ישראל על החוף המזרחי של הכנרת. שעב, ופליטי סמרה נשכחו זמנית, כמו־כן, כל הדיבורים על פיצויים עבור תושבי בקרה ורנמה. עם תום תמיכת ה"אונרא" תהיינה בקרה ורנמה תלויות לגמרי בישראל. העבודה חודשה בדרדרה וקבוצת נחל תיושב שם בקרוב.[4]

פרק ד'

הערכת אינטרסי הסורים בפגישה במועד הנוכחי:

1. ישנה אפשרות של החלטה על־ידי שישקלי להסכים (ואולי הוא כבר הסכים) לתכ־נית רחבה של יישוב פליטים ערבים מארץ־ישראל בסוריה. למרות שאולי יהיה נוח לאינטרסים הסורים להשאיר אוכלוסיית פליטים מוסלמים גדולה בלבנון, בכלל יישוב בקנה־מידה גדול של פליטים בסוריה, יהיה לתועלת רבה, הן מבחינה צבאית והן מבחינה כלכלית. הארץ זועקת לעולים, סכומים גדולים של כסף יועמדו לרשותם עבור יישובם המקורי. הצבא יוכל להתחזק בהרבה ואפשר לצפות לתמיכה מלאה מארצות־הברית. היות והחלטה מעין זו עלולה להתגנות כבגידה בעולם הערבי, בייחוד על־ידי עיראק ומצרים, מוכרח שישקלי להעמיד את עצמו כגיבור הראשי במלחמה נגד ישראל (זה

4. לפרשיות האלה ראה כרך 6, מס' 376, 385.

גם כן עוזר לו להסביר את הצהרתו המאיימת כפי שפורסם לא מזמן). באם תצליח הפגישה הוא ירים את כבודו על־ידי השבת אדמת ארץ־ישראל דה־פקטו בלי יתרונות טריטוריאליים כפיצויים, ועל־ידי סיפוק הצעקות של האירדנטיסטים עבור קו המים המפורסם. במקרה שהיא תיכשל הוא יועמד במצב בו הוא יוכל לחדש את הצרות באזור המפורז עם סיכויים בינוניים לא להרגיז את מעצמות המערב [?] להיות סבורים ש"ישראל צריכה להאשים רק את עצמה בגלל זה שהיא לא היתה הגיונית". כל עוד שאין תגובה חזקה יוצאת מן הכלל מצדנו, כמעט ובטוח שיהיה לחץ עצום עלינו להגיע לידי הסכם עם הסורים, פחות או יותר לפי תנאיהם.

2. הסורים ניסו מההתחלה להשתמש בהסכמתם לא להתערב בעבודת הייבוש כסחיטה כדי לחזק את עמדתם באזור המפורז. השלב של חיזוק עמדתם על־ידי פעילות האוכלוסייה המקומית הערבית השתנה לשלב של התערבות מזוינת כשמצאו שקציני או"ם תמכו בהם. שלב זה סויים על־ידי קרב תל אל־מוטילה ולאחר זאת החליטו הסורים להחזיק את רווחיהם דה־פקטו, אולם לנסות להגדיל אותם רק בהסכמה (לפחות השקטה) של האו"ם. מדיניות זו אושרה יותר כשנראתה תמיכה אמריקאית מעשית וכשנהייתה האפשרות לניצולה כדי להשיג עמדה של מנהיגות בעולם הערבי. ארצות־הברית שמה כעת את רוב קלפיה על סוריה, לא רק בגלל עמדתה האסטרטגית מול קפריסין והגבול הדרומי של טורקיה, אלא גם כן מפני שהם, קרוב לוודאי, נוכחו לדעת שאי־אפשר לעשות שום דבר עם מצרים, שירדן היא כלום, שעיראק אינה יכולה להיבנות למנהיגות של המדינות הערביות וגם כן סובלת ממחלה קיצונית של שנאת זרים ([קס]ינופוביה), כך שרק הסורים נשארים, ופה הם כנראה חושבים שהם צריכים לבוא במגע רק עם איש אחד שיכול להשתכנע, שאפשר לסמוך על דברו כשהוא נותן אותו, שנראה כריאליסט ושם קודם את האינטרסים החומריים של סוריה, שולט ביעילות על דעת־הקהל, מנהיג אותה במקום ללכת אחריה. משרד החוץ האמריקאי ראה מהתחלת הסכסוך את הפתרון בחלוקת השטח המפורז. עבר כבר מספיק זמן מאז הקרבות ומספיק זמן נשאר לפני שתסתיימנה עבודות ייבוש החולה כדי להפוך מועד זה לזמן שמתאים ביותר לנסיון (בעזרת המערב) להגיע להסכם מבוסס על משא־ומתן אתנו לחלוקה דה פקטו של האזור המפורז שייתן את רוב, אם לא כל, קו המים לסוריה. רק בנקודות שעליהן הם בטוחים כי אנו לא נוותר כגון: עין גב ושאלת עבודות החולה יהיו ויתורים סוריים אפשריים.

3. יכול להיות ששישקלי כבר השיג הבטחות [לתמיכה?] מלאה עבור דרישותיו, בייחוד מארצות־הברית ואולי גם מצרפת.

4. למרות כל הנסיונות הסורים על בסיס הוועדה במשך 8 החודשים האחרונים להתחיל בדיונים אתנו על ענייני האזור המפורז, הן באופן רשמי והן באופן בלתי־רשמי, אנו סירבנו בשום פנים ובאיתנות לדון על עניינים אלה עם נציגים סוריים הן במישרין והן בעקיפין, הן רשמית והן בלתי־רשמית. האיום לדרוש ישיבה מיוחדת של הוועדה כדי להחליט על פירוש סעיף 5 הוא איום שהסורים בעצמם אינם רוצים לשמור עליו, היות והם מקווים להשיג בעצמם תוצאות יותר יעילות בפגישה רגילה ומפחדים מהחלטת גנרל ריילי בישיבה מעין זו, קרוב לוודאי, באותה מידה שאנו פוחדים ממנה. למרות שיש להם אינטרס בחיזוק או"ם כדי להחליש את עמדתנו באזור המפורז, אך ראו שזה קשה ונוסף על כך שזה במידה מסוימת מחליש את עמדתם באזור המפורז. אנו עמדנו ביעילות על עמדתנו על בסיס חוקי לעמדתנו באזור המפורז, למרות לחץ האו"ם, והסורים נוכחים לדעת שלמעשה עליהם להשיג את הסכמתנו להעניק להם בסיס חוקי דומה לפיקוח דה־פקטו שלהם על חלקים באזור המפורז. כמו כן כמה מהדרישות

הסוריות האלו ייתכן והן מחוץ למסגרת האזור המפורז, למשל השטח צפונה מדרבשיה, זכויות הדייג בים החולה ובים הכנרת, וערבות על הבטחת אספקת מים לבוטייחה.

פרק ה' — יתרונות וחסרונות של הפגישה

1. יתרונות

א. האפשרות לביטול האזור המפורז ולהקמת קו מסומן יחידי בינינו לבין סוריה, אשר יסלק את הסיבה הראשית לסכסוכים בינינו ויאפשר לנו לפתח ולהשתמש בחלקנו באופן חופשי.

ב. למשא־ומתן יש איזו שהיא חשיבות מדינית ואולי ישנה את הגישה השלילית הנוכחית של כמה ממדינות ערב האחרות לנסות ליישב אתנו בעיות העומדות על הפרק.

ג. ההשפעה הרעה שצפו לה על יחסינו עם ארצות־הברית, באם לא נשתתף בפגישה (זו האשמה על־ידי הממשלה כשיקול המפריע).

ד. האפשרות להשיג הבנה על עניינים מחוץ למסגרת הוועדה בפגישה במימד גבוה שאולי תבוא אחרי הישיבות במימד יותר נמוך כגון: פיקוד המזרח התיכון, מדיניות כלפי ירדן וגם על דברים של נורמליזציה של דברים יום־יומיים.

ה. דחיית הבעיה האפשרית של קריאה לישיבת הוועדה שתפרש את סעיף 5 של הסכם שביתת־הנשק.[5]

ו. הפחתת האפשרות של התערבות סורית מזוינת באזור המפורז לפני הסיום שמצפים לו של עבודת הייבוש, יותר מאוחר השנה, כל עוד שאנו נושאים ונותנים, וכל עוד שהסורים מרגישים שפעולה מעין זו עלולה לפגוע בסיכויי סיום מוצלח של השיחות ולהרחיק תמיכה זרה.

ז. באם הסורים יסכימו לתנאינו של צעד קדימה בהסכם שביתת־הנשק; זה יהיה תקדים חשוב ביותר.

ח. ההשפעה העקיפה שפגישה מוצלחת תגרום באופן בלתי־ישיר על בעיית הפליטים.

ט. האפשרות להגיע להסכמים נוספים או לעוד הסכמים עם הסורים, המביאים נורמ־ליזציה ליחסינו.

י. האפשרות המוגדלת של הבאת נורמליזציה על סוריה, כל עוד שאנו מפעילים מדיניות נמרצת כדי להכריח את ביצוע סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק עם ירדן.

2. חסרונות

א. ויתור ללא תמורה טריטוריאלית ופיצויים, על שטח ישראלי.

ב. התקדים הגרוע שזה ייצור לגבי האזורים המפורזים, המצרי והירדני.

ג. הגדלת האפשרות של לחץ המערב עלינו לוויתורים טריטוריאליים נוספים בייחוד לירדן.

ד. העובדה שתהיינה אשר תהיינה, אלה של סוריה, בבואה לפגישה, הן רק להשיג חלק מהאזור המפורז בהסכמתנו, בלי לבטל את האזור המפורז ובמסגרת הסכם שביתת־הנשק.

ה. אי־האפשרות של החזקת מעמד נגד לחץ מהמערב לפי הוראותינו המקוריות, היות

5. סעיף 5 של הסכם שביתת־הנשק ישראל–סוריה עניינו הסדרים הקשורים לאזורים המפורזים.

ולפי ההיגיון "עלינו לא לעמוד על הצורה אלא על התוכן" ברגע שאנו מוותרים על עמדתנו העקרונית לא לדבר עם הסורים על השטח המפורז.

ו. ההשפעה הנגדית הגרועה על יחסינו עם ארצות־הברית ואולי עם צרפת, באם הממשלה אינה מוכנה, פחות או יותר, לקבל את דרישות הסורים.

ז. הפסד קלפנו העיקרי, עבור השגת הסדר שלום, במשך הזמן, עם הסורים והפסד המיקוח הממשי היחידי שלנו עבור השגת איזה שהם ויתורים מפצים מהם, בהסדר מעין זה וההכרה על־ידי שאר מדינות ערב שהן יכולות לסחוט מאתנו ויתורים באם מאורגן איזה לחץ מספיק, מחוץ להסדר שלום וללא הצורך בחידוש מלחמה רחבה.

ח. האפשרות הניכרת של התערבות סורית מחודשת בעבודת הייבוש, במקרה שהפגישה תיכשל.

ט. הקושי במניעת הכרעה סופית על סעיף 5 במקרה שהשיחות תיכשלנה לפני שנגיע למצב חיובי להכרעה מעין זו עם סיום עבודות ייבוש באזור המפורז.

י. הסכנה שלחץ החוץ עלינו יהיה כה גדול שהממשלה תחליט שאנו לא במצב שנוכל לעמוד נגדו ותעשה ויתורים לסוריה שלא היינו מוכנים להם בזמן שהסכמנו להשתתף בפגישה.

3. פתרון אלטרנטיבי היה לנהל בזמן שהייבוש יסתיים את המשא־ומתן על פגישה, זאת אומרת, על הרכב המשלחות, כתבי מינוי וסדר־היום. היתרונות האפשריים לא היו נפגעים ואילו החסרונות האפשריים היו מופחתים בהרבה.

שאול רמתי — סגן־אלוף

קצין מטה לוועדות שביתת־הנשק

246

התייעצות במשרד החוץ
Consultation in the Ministry of Foreign Affairs

תקציר: 130.10/2550/13

[תל אביב] 18 ביולי 1952

נכחו: שר החוץ, המנהל הכללי, ר. שילוח, ש. בנדור, א. לבבי, ש. רוזן, א. דרום, י. הרצוג, א. נג'ר, י. יחיל, כ. כץ, ל. כהן, מ. קדרון, י. נבון.

ו. איתן: סוקר את פרשת העברת משרד החוץ לירושלים, מאז פרסום החלטת הממשלה ב־4 במאי 1952 ועד פניית מספר מדינות למשרד החוץ בבקשה שלא לבצע החלטה זו.

שר החוץ: נקודות לטיעון בפני הצירויות הזרות: (1) הודענו עוד בינואר 1951 על החלטתנו להעביר המשרד לירושלים ולא נתקבלה כל תגובה מצד המדינות השונות. (2) אין להעברה כל נגיעה בבעיית המקומות הקדושים. חסינותם של אלה הובטחה ומובטחת גם לאחר ההעברה. במידה שיהיה הסדר מיוחד לגבי המקומות הקדושים, הרי העברת המשרד אינה פוגעת בהסדר זה. (3) הדבר אינו נוגע כלל ועיקר לערבים. זהו עניננו הפנימי. (4) אין אנו מכריחים שום צירות לעבור לירושלים, אך אין

המדינות יכולות להכריחנו להימנע מלעבור. (5) ההעברה היא צורך מעשי. ניתוק המשרד מיתר משרדי הממשלה גורם סבל לכל הצדדים, לרבות הנציגויות הזרות. הני־תוק גורם להיעדר שר החוץ מהמשרד למעלה ממחצית השבוע בגלל ישיבות הממשלה והכנסת. (6) ההעברה תדרוש זמן. אין אנו מעמידים אותם בפני עובדה מידית. לא תהיה העברה לפני העצרת. (7) מקגי הודיע בשעתו לשר החוץ כי השגרירות האמריקנית תועבר לירושלים אם יתקבל בינאום המקומות הקדושים.

מ. קדרון: יש להבחין בדיוננו בשלושה שלבים: (א) לפני העצרת — יש לעשות הכול כדי למנוע כל דיון בשאלת ירושלים; (ב) בזמן העצרת — אם תגיע השאלה לסדר־היום, כיצד נשפיע על החלטה לטובתנו; (ג) לאחר העצרת — מה תהא דרכנו אם תתקבל החלטה נגדנו.

שר החוץ: אנו דנים עתה רק בשאלה הראשונה: מה עלינו לעשות עתה.

כ. כץ: הסיבוב הראשון להעלאת הבעיה לא עודד את הערבים והם מלאים חששות שמא לא ישיגו תוצאות מעשיות. לפיכך, הם מנסים עתה לעטוף בעיית העברת משרד החוץ לירושלים בשאלה שלגביה המעצמות רגישות ביותר: ערעור הביטחון במזרח התי־כון. אין הכרח שטיעון זה יעשה רושם, אולם תנאי לכך הוא שהאווירה סביב ירושלים לא תסייע לטיעון הערבי. אם אנו קובעים כי העברת המשרד לירושלים היא משימה מדינית ממדרגה ראשונה לתקופה הקרובה, שומה עלינו להסיק את המסקנות בשני שטחים שלובים: (א) בתעמולה שתזים את נימוקי המתנגדים; (ב) בהימנעות מכל החרפת יחסים על גבולות ירושלים, כדי שתשרור אווירה אשר לא תסייע לערבים להשתמש בנימוק של סכנה ליציבות באזור. מכאן, שאצלנו צריך להיות תיאום לאורך כל החזית, המדינית והצבאית כאחת.

י. הרצוג: הערבים פעילים ביותר בכיוון העמדת השאלה בעצרת והריהם מעוררים את רגשות הנוצרים בעולם כולו. נראה כי הוואטיקן טרם הגיע לכלל החלטה אם מן הראוי הוא להעלות את הבעיה באו"ם. צריך לברר עם האמריקנים אם הם מתחייבים לא להעלות את הבעיה בעצרת.

שר החוץ: עלינו לפעול מתוך הנחה כי העניין יועלה בעצרת ולתכנן מסע ה[ס]ברה בהיקף עולמי.

ש. רוזן: מציע לעבור על הצעותינו הקודמות ובאם נצטרך להיות מוכנים להציע בינאום במקומות הקדושים. חשוב כי הציבור שלנו וגם הסגל עצמו יסתגלו לרעיון ההעברה. יש להתחיל בהכשרה פסיכולוגית מתאימה על־ידי העברת חלקים של כמה מחלקות לירושלים.

ר. שילוח: ברצוני להזהיר מפני סיבוך על־ידי העלאת ההצעה לבינאום המקומות הקדושים; לדעתי אסור להזכיר זאת. איני סבור כי או"ם יקבל החלטת גינוי על העברת משרד החוץ לירושלים. יש להסביר היטב לסגל הדיפלומטי כי גם הוא יסבול מהיעדרו מירושלים ומניתוקו מיתר משרדי הממשלה.

ש. בנדור: מציע לענות לאמריקנים בכתב. יש להסביר כי יש זהות בין העמדה האמריקנית כפי שהתבטאה באיגרתם וכפי שהתבטאה בנאום רוס ב־1950.[1] עלינו להת־

1. הכוונה לנאומו של נציג ארצות־הברית באו"ם ג'. רוס, בדיון על ירושלים בדצמבר 1950. רוס תמך בהצעות פשרה שהועלו אז לפתרון המשבר בירושלים והדגיש, שיש להתחשב במצב המעשי בעיר ובשינויים שחלו מאז החליט האו"ם על הבינאום. (ראה *GAOR, Fifth Session, Ad Hoc Political Committee*, 78th Meeting, 12 December 1950.)

חיל בהעברת חלקים כדי להוכיח כי אנו מתכוונים לבצע את ההעברה ולהרגיל את הבריות לכך.

שר החוץ: עלינו לנצל את חולשת הטיעון הערבי האומר כי העברת המשרד היא רק שלב ראשון בתכנית כיבוש גדולה ולכן יש – לדעתם – צורך בהתערבות שלוש המעצמות. יש בידנו לסתור טענה זו בקלות. נוכל להסביר כי מוטב לא לסבך את המצב לא בירושלים ולא בשום מקום אחר במזרח התיכון. יש לדבר עם הצבא לבל יגרום להסתבכויות מיותרות בירושלים. בעניין ההעברה ההדרג[ת]ית. אם נוכל למצוא שיתוף־פעולה מצד המעצמות, הרי נפסיד אותו אם נתחיל לעבור בהדרגה, אך נכון רעיונו של בנדור בדבר העברה חלקית – נאמר של [המחלקה] הקונסולרית.

כסיכום, מציע להקים ועדה לתכנון הצעות לקראת העצרת. חבריה: י. הרצוג, א. דרום, א. נג'ר ומ. קדרון. האחרון – מרכז.[2]

247

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W329 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/16 :נוסח יוצא

[Washington] 21 July 1952

Please suggest to *Sar* [Foreign Minister] following policy J[erusale]m: (1) Non-discussion by next GA [General Assembly] is still by far our best objective. If achieved we could force issue FO [Ministry of Foreign Affairs] and Embassies early months 1953. By 14 Sept[ember] it will be apparent if this objective likely be attained since if Arabs wish raise issue they will certainly prefer unopposed listing of item to dubious attempt secure special inclusion as urgent matter after provisional agenda closed. To secure non-inclusion we should (a) win over USA, UK, to idea, (b) let Vatican know that any discussion, if forced, will inevitably revive Swedish proposal,[1] and let Arabs feel that such discussion will revive proposals *Binum* [internationalization] Old City. (2) If discussion forced upon us we should actively revive innocuous proposal presented by USA, UK, Uruguay in 1950[2] and gather some 28 states around it. This will block any hostile action without probably succeeding itself to get a majority though no harm if it does. Very revival of scheme is likely impel adversaries shelve whole issue. (3) Make such technical preparations but without publicity or involving other Gov[ernmen]ts as will enable full move FO January irrespective results GA. Please cable.

Eban

.2 ראה מס' 274.

247

.1 הכוונה להצעה שעובדה בידי שוודיה בסתיו 1950, שעיקרה היה מינוי ועדה מטעם העצרת הכללית שתגן ותפקח על המקומות הקדושים לדתות השונות בירושלים.

.2 ראה כרך 5, הערת־עורך בעמ' 698.

248

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל ו. איתן
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to W. Eytan

מברק מוצפן 33
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 22 ביולי 1952

שלך בדבר טיוטת ההסכם.[1] הטיוטה האחרונה עדיין רחוקה מאתנו כשבועיים ימים לכל הפחות ובמקרה הטוב ביותר כשהיא תהיה מוסכמת, יבוא לפי בקשתכם יעקב רובינסון ארצה. היום נכנסנו למשבר לא קטן בקשר לסעיף יציבות ערך המטבע, כלומר הניסיון להבטיח שבכל מקרה נקבל את שווי אותו הסכום שיוסכם עליו כעת. לאחר מיקוח קשה במשך שבועיים הגענו לניסוח המבטיח קנייה בכל עת של אותה כמות סחורות [–] וול־יום. היום הם הודיעו שהממשלה החליטה נגד כל סעיף כזה, באיזו צורה שיהא, וכי הקנצלר שנראה תחת השפעת אבס, אף הוא בדעה זו. נימוקם שאין להטיל ספק בערך המטבע הגרמני, שכוח הקנייה שלו בוודאי לא ישתנה ושבמידה שיש כאן סיכון, הרי על ישראל לקבלו על עצמה. נתנו להם להבין שהמדובר בסעיף מרכזי של החוזה כולו והודענו שבלעדיו לא תיתכן חתימה. בהם ועוזריו משוכנעים בצדקתנו, אך הם סבורים שנוכח החלטת הממשלה אין סיכויים לשינוי העמדה. אנו פועלים בכל החזיתות ומחר תתקיים כאן ישיבה רשמית בנוכחות עוזריו של אבס, בה נרצה טענותינו ונמסור תזכיר שיועבר מיד לבון, מקום שם אנו פועלים לחוד ובשיתוף עם נחום [גולדמן] למען דיון שני בבעיה. אין אנו מפרסמים לעת־עתה דבר. בכלל נדמה לנו, שבקשר לניסוחים צפוי לנו עוד מספר תקלות לא־קטנות. כדאי לתת לעיתונות להבין שהניסוח יקח עוד זמן וכי צפויה עוד עבודה רבה, על־מנת שהחוזה יהיה בבחינת מסמך יורידי רציני, שיעמוד לנו במשך שנים.

משלחת

הערת־עורך
Editorial Note

הפכת הקצינים במצרים

ב־23 ביולי אירעה הפכה צבאית במצרים. קבוצה של קצינים, בראשותו של הגנרל מוחמד נגיב, תפסה את השלטון, הכריזה על עצמה מועצה מהפכנית, הדיחה את הממשלה והכריחה את המלך פארוק לצאת לגלות. במקומו של המלך הומלך בנו התינוק אחמד פואד ועל־ידו נקבעה מועצת עוצרים. המועצה המהפכנית מינתה ממשלה חדשה בראשותו של עלי מאהר והודיעה על כוונתה לעשות רפורמות בתחומי השלטון והמפלגות, ובייחוד להנהיג רפורמה אגררית מרחיקת־לכת.

248

1. איתן מסר את בקשתו של שרת שחבר המשלחת י. רובינסון ישוב לישראל ויציג את טיוטת הסכם השילומים לפני ועדת החוץ של הכנסת. (ראה מברק 53, 21.7.1952, 130.09/2303/14.)

249

תרשומת של א. אבן
Note for the Record by A. Eban

Copy: 93.08/358/2 :העתק

[Washington] 23 July 1952

Following are the main points to be presented by the Israel Ambassador in his talk with Assistant Secretary Byroade on July 23,[1] 1952. This document is not officially submitted; it is merely a guide to assist briefings for the conversation:

Israel–Arab Relations. (1) Informal suggestions have been heard from officers of the Department of State for direct exchanges with the Syrian Prime Minister or his representatives and for exchanges with Egyptian representatives in the United States. Israel wishes the Department of State to be aware of its constant readiness to discuss with any Arab State the possibility of an advance in Israel–Arab relations. Israel does not insist that discussions with any one Arab State take precedence over discussions with any other. Appreciation would be felt for any action whereby the United States would encourage any Arab State to engage in negotiations or discussions with Israel.

(ii) The Israel Government feels disquiet at recent actions and statements on behalf of Arab governments which cannot fail to increase tension.[2] Colonel Shishakly, Azzam Pasha and Mr. Ahmed Shukeiry have made statements threatening Israel's integrity and security; meetings of Arab Chiefs of Staffs are publicized in direct relation to possible action against Israel; and the Israel-Jordan Mixed Armistice Commission has, in the period May 30 – July 10, 1952, adopted nine resolutions condemning Jordan of twelve breaches of the Armistice Agreement, most of them involving loss of life. These are apart from the recent murder of five Israeli watchmen near Elath and nine outstanding complaints awaiting consideration by the Mixed Armistice Commission. The Israel Government feels that the accumulated effect of these statements and actions is very serious, and would justify a request by the United States for greater moderation in Arab attitudes towards Israel.

2. *The Suez Canal.*

The Government of Israel will present a Note in Washington, London and Paris on July 28, 1952, suggesting concerted action to secure implementation of the Security Council's Resolution of September 1, 1951.[3]

249

1. דיווח מן השיחה נשלח לישראל רק ב־28 ביולי – ראה מס' 257.
2. ראה מס' 243 והערה 2 שם.
3. ראה מס' 255.

The Ambassador will outline the main principle of this Note. This is the first instance of a breach of the Armistice being certified by the highest organ of international security and remaining uncorrected, with the result that the Egyptian-Israel Armistice Agreement is not operating fully. Maritime powers have unfortunately been manoeuvred into unwitting cooperation with the Egyptian regulations.

3. *Representation of the Middle East in the Security Council.*

Israel, as a member of a region entitled to representation in the Security Council, considers that the region should be represented in 1953–55 by Iran, and not by Lebanon. Israel has promised Iran to use its best efforts to that end.[4] The Ambassador wishes to enumerate the international, regional and moral reasons in favour of this preference.

4. *Jerusalem.*

The Ambassador will explain Israel's attitude towards the Jerusalem problem. He is instructed to enquire, in the light of a recent communication by the United States, whether the United States considers that the General Assembly should attempt to solve the problem of religious interests in Jerusalem at its next session; whether the United States sees a prospect of a satisfactory solution of this problem acceptable to Israel and Jordan; and whether the United States position remains that embodied in the Resolution sponsored by the United States at the General Assembly in 1950. The Ambassador will describe Israel's view on each of these points.

5. *Military Provisions of the Mutual Security Act.*

The Israel Minister for Foreign Affairs has publicly announced Israel's desire to be strengthened with a view to a more effective contribution to the maintenance of world peace. In view of the tense position in the Near East Israel hopes that aid will be made available under the Mutual Security Act as amended to States in the Near East wishing to cooperate with the objectives of the Act. The Ambassador will make proposals in this regard.

6. *Financial and Economic Matters.*

An *Aide-Mémoire* has been presented suggesting advance action by the Mutual Security Agency to enable Israel to meet its immediate obligations pending a report by Mr. Mikesell and action arising therefrom.[5]

7. *German Compensation.*

The Ambassador will report on the Treaty now being drafted between Israel and the German Federal Republic.

4. ראה מס' 229.
5. ראה מס' 251.

250

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

העתק: 93.03/3055/13

[ניו יורק], א' באב תשי"ב
23 ביולי 1952

סודי

הנדון: שחרור הפקדונות החסומים

ולטר היקר,

הריני מניח כי הגיעוך הדו"חות על ישיבות עם ועדת הפיוס בנדון וכמו־כן קיבלת את תמצית הדברים שהברקתי אליכם.[1]

בדואר זה תקבלו גם דו"ח על שיחתנו האחרונה עם מומחי ועדת הפיוס.[2]

בשלב זה של הדיונים עלינו:

(א) להשיב על הצהרת מחמד [מחלקת המדינה];

(ב) לעבד תכנית מפורטת לשיטות ונוהלי שחרור הפקדונות.

לדעתי, רצוי לשלב את האלמנטים היסודיים של הנוהלים, בתשובה למחמד. בכל הצעדים שננקוט בשלב הבא, עלינו בראש וראשונה לזכור כי הכרזנו על נכונותנו לשחרר פקדונות על־מנת לזכות בזירה הבינלאומית. המגמה המדינית היא להפיק רווחה מלחץ על־ידי היענות לתביעות ארצות־הברית ושותפיה ולעשות למען הפליטים, כי הם מייחסים לצעד זה השפעה מדינית רבת ערך ומוכנים, בתמורה, לזכותנו באשראי מדיני גדול. אם נעבור על רשימת התביעות שהועמדו בפנינו במשך ארבע השנים והוויתורים שנעשו, נראה כי הדרישה לשחרור הפקדונות היא פחותת ממדים ואינה מהווה ויתור רציני. אם נשווה דרישה זו לדרישה לקטוע את הנגב הדרומי מישראל ולמסור את ירושלים לירדן; להחזיר 100,000 פליטים לישראל ולפצות פליטים בסכומים אגדתיים כדי שלא יחזרו — נראה מה צנועה התביעה האחרונה.

בציבור הבינלאומי השתרשה דעה כי לא רק הסרבנות הערבית גורמת להמשך הסכסוך, אלא גם עקשנות ישראל שלא לוותר במאומה. למעשה אין לדעה זו כל יסוד כי בכל פעם שניצבנו בפני ברירה מדינית הסכמנו — אמנם אחר היסוסים רבים — לוויתורים כדי לקדם את השלום בינינו לבין שכנינו ולביצור מעמדנו הבין־לאומי, וסרבנות מדינות ערב הצילתנו מדי פעם מלבצע הבטחותינו.

אולם כיום הגענו להחלטה לפסוח על הגורם הערבי ולנקוט פעולה ישירה, בשיתוף האו"ם, למען מנוע הרעת מעמדנו הבינלאומי.

אנו עורכים השנה מאמץ רב למנוע דיון מדיני בבעיית ארץ־ישראל בעצרת ואנו סבורים כי הפוגה זו תסייע לביצור מעמדנו הבינלאומי ותהיה עלולה לקדם את המגע הישיר עם מדינות ערב להסדרת היחסים עמנו. אולם, בפנינו מכשולים רבים בדרך

250

1. ראה מס' 240.
2. ראה "סיכום פגישה עם עובדי ועדת הפיוס ונציגי ישראל", 22.7.1952, 93.03/3055/13.

להגשמת מגמה זו. מדינות ערב טרם השלימו עם העובדה שאינן יכולות לזכות במאבקן נגדנו בזירה הבינלאומית ואורבת לנו סכנה שמא תסכמנה מדינות המערב לפצות את הערבים בעצרת הבאה על חשבוננו כדי לחפות על פגיעתם הוודאית בשאלת צפון־אפריקה. גם בעיית ירושלים קמה מתרדמתה. כל זה מחייבנו להופיע בזירה הבינלאומית כגורם חיובי בעל רצון טוב המוכן לתרום לחיסול הסכסוך הארצישראלי. לעומת ההישג האפשרי המחיר הנדרש פעוט.

ייתכן וכל הנאמר עד כאן אלה הנחות משותפות לכולנו, הנחות אשר הניעו את ממשלתנו להודיע לממשלת ארצות־הברית ולוועדת הפיוס על נכונותנו לשחרר את הפקדונות החסומים, אך כדי להפיק תועלת מכסימלית מהחלטה זו, עלינו לבצעה בהקדם בחן ובטעם. ברור כי קשיים טכניים רבים עומדים בדרך הביצוע, אבל הכרחי שלא לתת לצד הטכני להכשיל את המגמה המדינית. על־כן אני ממליץ בפניך לתת לעיבוד הנוהלים הטכניים עדיפות מיוחדת במשרד ולהטיל על האנשים שיעסקו בכך לטפל בעניין במהירות וברוח בית־הלל.

הייתי מציע את הצעדים הטכניים הבאים:

(א) הסכמה עקרונית שבעלי פקדונות בחוץ־לארץ יכולים להעביר בקשותיהם לשחרורם דרך סניף ברקליס בארץ מושבם, במידה שקיים שם סניף כזה.

(ב) לנהל משא־ומתן עם מרכז ברקליס בלונדון שיקבל על עצמו לפעול כסוכנות להעברת התביעות מסניפי ברקליס לארץ וכסוכנות מתווכת בין בנקים אחרים בארצות בהן אין ברקליס בנק מיוצג, או לגבי פקדונות בישראל אשר אינם מוחזקים בברקליס בנק.

(ג) דהיינו, מסכימים כי הפליטים יכולים להגיש בקשותיהם לבנקים המוסכמים על־ידינו ועל־ידי ברקליס בנק, בארצות בהן אין לברקליס בנק סניף.

(ד) לאחר העברת הבקשות ארצה יפנה ברקליס בנק לאפוטרופוס, על־מנת שישחרר לחשבון חופשי את התביעות המאומתות.

(ה) על החשבון החופשי יחולו חוקי המטבע הזר שיש להתאימם לצורכי העברת החשבונות המשוחררים לחוץ־לארץ.

(ו) כאשר יוסכם עם הבנקים על הנוהל להעברת החשבונות ופניות בעליהן, תודיע ממשלת ישראל ברבים על הסידורים להגשת התביעות.

להודעה זו תהיה השפעה מדינית רבה בפרט אם היא תינתן לפני העצרת. יש לזכור כי ממועד ההכרזה ועד להעברת הסכומים הראשונים יעבור זמן רב ואין להניח כי במשך החודשים הראשונים יצטבר סכום גדול הטעון שחרור. ההשפעה המדינית תקדים בזמן ובהיקף את ההוצאה הכספית. כדי להבטיח לעצמנו את הסכום הדרוש במטבע זר, הצענו לכלול סכום של מיליון לירות ישראליות במאזן התשלומים שמבררים כעת עם מייקסל.

בהזדמנות זו הריני חוזר ומפנה תשומת־לבכם להצעתנו: להכריז על רישום תביעותיהם של עולי עיראק לגבי פקדונותיהם בעיראק.

מטרת הצעות טכניות אלו היא יותר לשם סימון שיטה מאשר קביעת הנוהלים לפרטיהם הטכניים.

בסיום ברצוני לחזור על טענתי כי הערך המדיני העלול לצמוח לנו מביצוע מהיר וחלק של החלטת ממשלת ישראל לשחרר את הפקדונות עולה בהרבה על ההכבדה הטכנית והכספית הכרוכה בכך.

בברכה,

ג. רפאל

251

תזכיר מאת שגריר ישראל בוואשינגטון
Aide-Mémoire by the Ambassador of Israel in Washington

Copy: 130.02/2485/3 :העתק

[Washington] 23 July 1952

Aide-Mémoire
by the Ambassador of Israel

On June [9],[1] 1952, the Economic Advisor to the Government of Israel discussed with the American Ambassador to Israel the short-term financial problems facing Israel as a result of its heavy indebtedness to commercial banks.[2] The Ambassador of Israel to the United States made similar representations to the Director of the Technical Co-operation Administration on June 11, 1952,[3] and to the Assistant Secretary of State for Near Eastern and African Affairs on June 17, 1952. The Israel Minister for Foreign Affairs, in a conversation with the Secretary of State on June 18, 1952, made a formal request for the assistance of the Government of the United States in a refunding arrangement for alleviating Israel's burden of short-term debt.[4]

2. The nature of the problem, as presented by Israel representatives to the Government of the United States, is as follows:

(1) Israel is advancing steadily towards economic stability as a result of increased production, intensive development and international aid. The early expectation of substantial relief through the payment of compensation by Germany brings the prospect of economic equilibrium nearer.

(ii) The greatest obstacle to economic progress is the heavy load of debt falling due within the coming months. These repayments place such a heavy strain on Israel's foreign currency that the bulk of its remaining dollar resources have to be applied to elementary subsistence needs, with little to spare for productive investment. The utilization of funds accruing to Israel under the Mutual Security Act has been materially affected by the pressure of Israel's indebtedness.

(iii) Unless Israel's short-term debt is refunded so as to allow a longer period for repayment, there will be a constant risk of default on bank obligations, an impossibility of planning for long-term investment projects, and a need to utilize Mutual Security funds for the maintenance of Israel's

251

1. במקור, בטעות, "19".
2. ראה מס' 186.
3. ראה מס' 205.
4. ראה מס' 203.

credit structure, without the preservation of which no sound economic planning or development can be undertaken.

(iv) Israel therefore asks whether the Government of the United States can see its way to help Israel convert its immediate short-term debts into obligations of longer maturity.

3. The Secretary of State expressed his sympathy with these objectives as defined by Mr. Sharett, but stated that the Government of the United States was about to despatch a representative (Mr. Mikesell) to study these problems in Israel, and would be guided by his report. The Department of State was not unaware of the urgency of this problem. In these conversations the Export-Import Bank was mentioned as an agency which would have to be approached if it were decided to take action of the kind proposed.

4. During the five weeks which have elapsed since the problem was first raised, discussions have been carried on under the auspices of Mr. Mikesell in Israel and between the Department of State and the Embassy of Israel in Washington. It is now plain that the situation predicted by Israel representatives is imminent. After managing to discharge its obligations during the month of July, with little or no margin of reserve, the Israel Treasury will face a serious position with effect from August 1. During August 1952 it will have to meet obligations in the United States exceeding 17 million dollars. The sum is made up as follows:

Debts of Israel Banks to New York Banks	9.3 million dollars
Payment due on loan from Bank of America	1.0 million dollars
Payment due on loan from Export-Import Bank	4.0 million dollars
Obligations by the Treasury in New York	1.5 million dollars
Various budgetary requirements	1.5 million dollars

The anticipated income is about 3.5 million dollars. During September obligations amount to 14.7 million dollars and anticipated income to 6.5 million dollars. These two months have an exceptionally heavy incidence of debt payments and always have the most slender receipts from voluntary campaigns and Bond sales.

5. It is submitted that urgent action to overcome these difficulties would be conducive to stability in Israel and the Near East and would enable more secure procedures to be adopted for organizing Israel's foreign currency budget with effect from October when an improved balance between income and obligations is anticipated.

6. It seems clear that any refunding process such as might be proposed to the Export-Import Bank could not be undertaken in time to affect the situation from the beginning of August. On the other hand, Israel is amongst the states specifically included in the Mutual Security Act as recently amended. The Government of Israel therefore has the honor to submit the following request:

(i) That a sum of 20 million dollars be made available to the Government of Israel under the terms of Section 513 (B) of the Mutual Security Act as amended, in time to meet August obligations.

(ii) That if a refunding operation covering a sum not less than 20 million dollars is subsequently authorized by the Export-Import Bank, the sum referred to in (1) above may be returned by the Government of Israel to the Director of Mutual Security, if the Government of the United States advocates such a course.

(iii) That if the contingency described in (ii) above should not materialize, the disposition of the 20 million dollars advanced and its effect on the total of Israel's entitlement under the Mutual Security Act be discussed and determined by the Governments of the United States and Israel.

7. The Government of Israel submits these suggestions in deep appreciation of the assistance which the United States has already given to enable Israel to overcome its urgent financial problems and in the conviction that the maintenance of Israel's credit structure in the United States is essential for the fulfilment of the purposes which the two governments have undertaken in the Mutual Security Programme.

252

ג. רפאל אל א. אבן (ואשינגטון)
G. Rafael to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/358/2

ניו יורק, ג' באב תשי"ב
25 ביולי 1952

הנדון: שיחה עם ג'ון רוס מנציגות ארצות־הברית באו"ם

ב־23 ביולי 1952, בעת ארוחת־צהריים, קיימתי שיחה מקיפה עם מר ג'ון רוס אשר פתח את השיחה בשאלות ביוגרפיות על פאוזי ביי, נציג מצרים באו"ם, והתעניין לדעת פרטים על מעמדו בארצו, הערכת אופיו ויחסו לישראל. לאחר שהשיבותי על שאלותיו – לפי מיטב ידיעותי – שאלני אם נראה תועלת שיפעל למען הפגישנו עם פאוזי ביי, עם שובו לניו יורק, בסוף חודש יולי. רוס סבור כי יש לו השפעה על פאוזי ביי והוא מוכן להפעילה להקמת מגע בינינו לבין המצרים.

בירכתיו על יזמתו וניצלתי את ההזדמנות להזכיר נשכחות: שאלתיו על הפרשה הסתומה משנת 1950, כשסלח א־דין ופאוזי הזמינו את חברי נציגות ארצות־הברית באו"ם ואת באנץ' לארוחת־צהריים בה הציעו להם לנקוט יזמה לפתיחת מגע ישיר בין ישראל ומצרים. הוספתי כי נודע לנו ממקור מצרי כי הם התאכזבו מאוד מהאדישות שגילו הנציגים האמריקנים. (בזמנו, בעת סעודה, גילה באנץ' לשר, לשגריר ולי את הפרשה והביע התמרמרותו על התנהגות נציגי ארצות־הברית בנדון.)[1] רוס לא הכחיש

252
1. לפרשה הזאת ראה כרך 5, מס' 480.

את העובדה והסביר כי מדיניותה הרשמית של ארצות־הברית היא להימנע מהתערבות ביחסים בין ישראל וארצות ערב, ולכן נקטו עמדה כה זהירה.

בעיות ארץ־ישראל בעצרת השביעית

מכאן העברתי את השיחה לבעיות ארץ־ישראל בעצרת השביעית והבעתי תמהוני על פרסום האיגרת בעניין ירושלים.[2] שאלתי מהי מגמת ממשלת ארצות־הברית לגבי הדיון בשאלה זו ובשאלות המדיניות הכרוכות וקשורות בארץ־ישראל. טענתי כי לפי הבנתנו רצתה ממשלת ארצות־הברית למנוע השנה את הדיון בבעיית ארץ־ישראל בעצרת ורוס השיב כי במחלקת המדינה שוררת מבוכה מסוימת וטרם נקבעה עמדתם הסופית בנדון, אך הוא סבור כי הם דוגלים עדיין בקו שנקטו בסוף המושב השישי בפא־ריס — מניעת הדיון בשאלת ארץ־ישראל במושב השביעי.

כהוכחה ציין כי לפני כשבוע סיפר לו בארקו על הצעתנו שוועדת הפיוס תוציא בזמן הקרוב דו"ח ביניים ורוס יעץ לו להרפות מרעיון זה כי הוצאת דו"ח ביניים כעת עלולה לעורר התעניינות מיותרת והוא סבור כי מוטב שהוועדה תגיש דו"ח כזה אחרי ה־14 באוגוסט — תאריך הפצת סדר־היום הזמני של העצרת. הוא הסכים לבחון מחדש את עמדתו לאור הסברי כי פרסום מוקדם עלול לסייע לסכל את המגמות לדיון בעצרת הבאה.

בחירות למועצת הביטחון ולמועצה הכלכלית והחברתית

גוללתי את הסיבות המחייבות, לדעתנו, תמיכה במועמדות פרס למועצת הביטחון.[3] הדגשתי במיוחד את הגורם הבטחוני והסכנה האורבת לפרס משכנה הצפוני. ציינתי כי התמוטטות פרס עצמאית והתפשטות השפעה סובייטית בארץ זו יערערו את יסודות בטחון האזור, וישראל חרדה לכך.

רוס השיב כי הוא מתרשם מרוחב נימוקינו, אך מבחינה תכסיסית באו"ם נוצר מצב קשה, כי מדינות רבות שבמושב החמישי הצביעו בעד מועמדות תורכיה מרגישות עצמן הפעם כחייבות לתמוך במועמדות הלבנון וכן מופיעה לבנון כמועמד החבר הערבי. שטח ההתנגשות בין המערב ומדינות ערב כבר ממילא מורחב מדי ובמחלקת המדינה סבורים כי יש להימנע מלהרחיבו יתר על המידה. אולם, נימוקינו בעלי משקל רב. מחלקת המדינה טרם קבעה עמדתה לגבי שני המועמדים: פרס ולבנון ורוס שאל לדעתנו: אם אפשר יהיה לפצות את לבנון על־ידי בחירתה למועצה הכלכלית והחברתית? השיבותי כי הצגנו מועמדותנו למקום המתפנה השנה על־ידי פרס וכי אנו רוצים בתמיכת ארצות־הברית וחוזרים על פנייתנו אליהם לתמוך במועמדותנו. בשלב זה לא נוכל להתייחס לשאלתו כל עוד לא קבעה ארצות־הברית עמדתה לגבי המועמדים למועצת הביטחון.

הכללת שאלת תוניסיה בסדר־היום של העצרת השביעית

רוס ביקש לדעת אם נתמוך בהכללת שאלת תוניסיה בסדר־יומה של העצרת השבי־עית ואמרתי כי טרם קיבלנו החלטה סופית וכי אנו שוקלים את העניין לגופו ולאור ידידות ישראל–צרפת והעניין שהבעיה מעוררת בארצות אסיה. הוספתי כי לפי הרושם שנתעורר אצלנו הרי שדעת־הקהל בצרפת, הן בבית־הנבחרים והן בעיתונות, נחלקת

2. הכוונה להדלפה של מס' 231. בעקבות זאת התנהלו חילופי־דברים בין ישראל לארצות־הברית, אך ללא תוצאות.
3. ראה מס' 229.

בשאלה זו ואיננו בטוחים כלל אם צרפת תתנגד נמרצות לרישום הבעיה בסדר־היום. והראיה: דברי הופנוט, נציג צרפת, בשיחתו עם השגריר ועמי: הוא הפציר בנו שלא לתמוך בכינוס מושב מיוחד בשאלת תוניסיה והדגיש כי עמדה שלילית עתה אינה צריכה לחייבנו לגבי העלאת השאלה במושב השביעי.

רוס אמר כי במחלקת המדינה מתנהל עתה דיון נמרץ בין התומכים בדיון בשאלה ובין המתנגדים לכך. מבלי לדעת מראש מה תהיינה תוצאות ויכוח זה במחלקת המדינה הוא משער, אישית, כי התומכים בדיון בעצרת השביעית יזכו.

שאלת קוריאה

לדבריו תהווה שאלת קוריאה שאלה מרכזית במושב הבא, בין אם יושג הסכם שביתת־נשק ובין אם המלחמה תימשך. הוא סבור כי העצרת תטפל במושב זה בשאלה לגופה. הבעתי בפניו מהרהורי האישיים כי הסיבה לאי־סיום המשא־ומתן אינה מאי־רצון שני הצדדים והדגשתי כי הננו משוכנעים כי ארצות־הברית והאו"ם רוצים בשביתת־נשק ונראה לנו כי זהו גם רצון הצד שכנגד, אך אולי בפחות תוקף. על־כן, לדעתי, כרוך הקושי יותר במכניקה של המשא־ומתן מאשר בעצם השאלות השנויות במחלוקת. השוויתי את שני הצדדים למכשירים חשמליים — האחד פועל במתח של 220 וולט והשני במתח של 110 וולט ואין ביניהם טרנספורמטור שיביאם לרמת מתח משותפת. במשא־ומתן על שביתת־נשק בינינו לבין הערבים שימש באנץ' בתפקיד מעין זה. ברור כי אין להשוות את המצב ואין ברצוני להטיל כל ספק בכשרונם וכנותם של נציגי האו"ם המנהלים את המשא־ומתן בפנמוניאנג, אך לקראת העצרת הבאה יש אולי צורך שאו"ם יבדוק שיטותיו ויקדם את פני הצעות התעמולה הסובייטיות על־ידי גילוי רצון מיוחד לבירור אם יש מוצא מהקיפאון ולהוכיח לפחות לעולם כי הרצון הרע הוא של הצד שכנגד.

רמזתי כי כדאי להתעניין שוב אם אפשר לנצל את הפרק של החלטת 1950, נגד תוקפנות סין, המייפה כוחו של נשיא העצרת לפעול למען יישוב הסכסוך בדרך של שלום.

רוס השיב כי מחלקת המדינה שוקדת כל הזמן על דרכים לשבירת הקיפאון ובוחנת כל הצעה והמצאה היכולות לתרום למטרה זו ועל־כן הודה על דברי שהוא מחשיבם כחיוביים ומועילים.

המשא־ומתן לשחרור החשבונות החסומים

בסוף השיחה נגע רוס בשאלת המשא־ומתן לשחרור החשבונות החסומים והדגיש את הצורך להגיע לתוצאות חיוביות עוד לפני העצרת — דבר העלול לסייע בהרבה למגמה למנוע את הדיון בשאלת ארץ־ישראל ובמקרה שלא קיימת אפשרות כזו — לסכל את מזימות הערבים נגדנו.[4] הוא הדגיש במיוחד את ההשפעה הבינלאומית החיובית העלולה לנבוע מסיום מוצלח של המשא־ומתן לשחרור החשבונות והצהיר כי אל לנו לצפות להתלהבות יתר־על־המידה מצד הערבים. הוא סיכם בהבטחה לבקש ממחלקת המדינה להבהיר עמדתה בשאלת ארץ־ישראל במושב הבא ולהשכיל את נציגות ארצות־הברית באו"ם בנדון וכן הציע כי השגריר יעורר את אותן השאלות באופן ישיר במחלקת המדינה.

בברכה,

גדעון רפאל

4. ראה מס' 250.

253

ו. איתן אל נ.ר. פילאי[1] (ניו דלהי)
W. Eytan to N.R. Pillai (New Delhi)

Copy: 130.02/2414/1 :העתק

[Tel Aviv] 25 July 1952

Sir,

In the course of my visit to New Delhi earlier this year,[2] discussions took place between representatives of the Government of India and myself concerning the establishment of diplomatic relations between India and Israel. I had the honour of meeting the Prime Minister and going into the subject fully with him, and conducted most of my substantive talks with your distinguished predecessor, Mr. K.P.S. Menon, and with Deputy Secretary Miss L. Naidu.

When I left New Delhi on March 7th, the understanding was that a recommendation for the establishment of diplomatic relations between our two countries would be placed before the new Government soon after its formation, and that a communication would be made to the Government of Israel within two or three months from the date of my visit.

I am writing to-day to ask you to be good enough to let me know how far the matter has advanced. The Government of Israel is anxious to make final plans for the establishment of its legation in New Delhi and would find it most helpful if it could be informed at approximately what date the Government of India envisages the exchange of diplomatic representatives.[3]

I am, Yours faithfully,

W.E.
Walter Eytan
Director-General

253

1. נראיאנה ר. פילאי, המזכיר הכללי של משרד החוץ ההודי.
2. ראה מס' 71.
3. תשובה למכתב הזה באה רק ב־1 בפברואר 1953; אז כתב המזכיר לענייני חוץ במשרד החוץ ההודי לאמור: "עדיין לא החלטנו בעניין חילופי הנציגויות בין שתי ארצותינו, אך אני מבקש להבטיח לך כי אנחנו נותנים את דעתנו בהתמדה על הפרשה הזאת ואכתוב לך כאשר תתקבל החלטה." (ראה מכתב ר.ק. נהרו אל איתן, תיק 130.02/2414/1).

254

ו. איתן אל נציגויות ישראל בוואשינגטון, פאריס ולונדון
W. Eytan to the Israel Missions in Washington, Paris and London

Coded Tel. MT26 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 27 July 1952

My 18515.[1] *Sar* [Foreign Minister] decided against publication note[2] or fact its delivery since *Alef* latest events Egypt[3] may lay note open to misinterpretation, *Beth* even if these events had not occurred we can have no certainty Powers will act on note and if they don't and fact its delivery is known this is cheap victory for Egypt. If pressmen ask you what was purpose your visit say you discussed Egypt situation.

Re latter presume talk on Monday will in any case extend to latest events therefore suggest you (1) stress stability Israel relative to situation Arab states, (2) hint new chapter in Egypt politics meaningless if does not include foreign policy and policy on Israel. This first chance since 1948 of Egypt forcing herself out of barren rut and carrying Arab world with her.

Best make no public pronouncements on Egypt situation this stage.

Eytan

255

איגרת משגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות הברית[1]
Note by the Israel Ambassador in Washington to the U.S. Secretary of State

Copy: 130.20/2483/1 העתק:

[Washington] 28 July 1952

The Ambassador of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to refer to the Resolution adopted by

254

1. לא נמצא.
2. בעניין חופש המעבר בסואץ — מס' 255.
3. ראה הערת־עורך, עמ' 376.

255

1. איגרת דומה נשלחה גם אל ממשלות בריטניה וצרפת.

the Security Council of the United Nations on September 1, 1951, on the subject of the Suez Canal. This Note summarizes and amplifies the representations made orally by the Permanent Representative of Israel to the United Nations to the Permanent Representatives of the United States of America, the United Kigdom, and France, at a meeting held in the offices of the American Delegation to the United Nations on June 6, 1952.[2]

2. Nearly a year has elapsed since the Security Council adopted its Resolution on September 1, 1951, calling upon Egypt "to terminate the restrictions on the passage of international commercial shipping and goods through the Suez Canal wherever bound and to cease all interference with such shipping". This Resolution, which had been proposed by the United States of America, the United Kingdom, and France, determined that the Egyptian practice of interfering with the passage through the Suez Canal of goods destined for Israel was inconsistent with the Egyptian-Israel General Armistice Agreement, and that there was no justification since the signature of the Armistice Agreement for Egypt to assert that it was actively a belligerent or required to exercise the right of visit, search and seizure for any legitimate purpose of self-defense.

3. This Resolution has been entirely ignored. Neither by word nor by deed has Egypt made any sign of compliance with this Resolution of the Security Council. The regulations so emphatically denounced by the Security Council remain in full force and effect and are meticulously applied by the Egyptian Government; since September 1, 1951, neither the Security Council itself, nor the three Governments which sponsored the Resolution, have conveyed to Egypt any demand for their immediate and unconditional annulment. Indeed, members of the United Nations have continued to defer to these illicit regulations by avoiding the transportation to Israel through the Suez Canal of goods, including petroleum products, which are the subject of the Egyptian ban.

4. During the Sixth Session of the General Assembly in Paris, and again on April 28, 1952, the Permanent Representative of Israel to the United Nations drew the attention of the Permanent Representatives of the United States of America, the United Kingdom, and France, to the need for concerted action to implement the Security Council's Resolution. The Government of Israel has now been informed that, in view of current discussions between the United Kingdom and Egypt, the Government of the United Kingdom would regret any action to press the matter of passage through the Suez Canal at this time. The Government of the United Kingdom has stated that the Security Council's Resolution will "not be lost from sight" in any Anglo-Egyptian settlement, but that it can give no firm commitment that such a settlement will automatically include free passage

2. ראה מס' 182.

of all goods through the Canal wherever bound. The Permanent Representatives of the United States of America and France, while reiterating the desire of their Governments to see the Resolution of the Security Council carried out, have advised the Government of Israel to adapt its position to that taken by the United Kingdom and to await the outcome of the Anglo-Egyptian negotiations.

5. The Government of Israel views this situation with grave concern. The tendency to allow the Security Council Resolution to lapse by default is open to serious objection on grounds of international principle, of legitimate national interest and of the wider commercial and maritime interests involved.

6. As a matter of international principle, the Resolution of the Security Council is in no way subordinate to the outcome of bilateral negotiations between the United Kingdom and Egypt. While the Government of Israel hopes that the United Kingdom and Egypt will succeed in composing their differences by agreement, its own rights under the United Nations Charter, general principles of law, the Armistice Agreement and the Security Council Resolution of September 1, 1951, have a separate and independent validity of their own.

7. According to the information at the disposal of the Government of Israel, there unfortunately appears to be no early prospect of an Anglo-Egyptian settlement such as would automatically lead to the fulfillment of the Security Council Resolution. Thus the advice tendered to Israel to await the outcome of those negotiations may well lead to a complete renunciation of its established rights. Moreover, without prejudice to the considerations outlined in paragraph 6, the Government of Israel fails to understand how activity to secure observance of a Resolution of the Security Council can possibly impede any bilateral negotiations between two members of the United Nations. The Security Council's Resolution is the latest and most authoritative reminder of the international interest and concern in the effective functioning of the Suez Canal, as a highway in which Egyptian sovereignty cannot arbitrarily apply against the rights of all other nations. The Government of Israel understands that the United Kingdom desires to serve and maintain this international interest. Since this is so, action on behalf of the Security Council's Resolution should be to the benefit, and not to the detriment, of the International interest.

8. Peace between Israel and the Arab States is a vital international and regional interest. The avoidance of tension and armed conflict between these States can be ensured only by the strict maintenance of the Armistice Agreements. These Agreements, in their turn, rest upon the assumption, which has been held valid since 1948, that Security Council Resolutions on the "Palestine Question" are not mere recommendations but represent the authoritative directions of the Security Council in the discharge of its functions deriving both from the Charter and from the Armistice regime. This assumption has been seriously undermined since September 1, 1951. For the first time, a Resolution of the Security Council on the "Palestine

Question" has remained a dead letter. For the first time, members of the United Nations, including the signatories of the Three Power Declaration of May 1950, have refrained from exercising their influence to secure faithful observance of the Security Council's call. For the first time, a serious complaint has been carried through all the stages of the armistice procedure and has remained completely without redress despite the action of the Security Council. It is now clear that Egypt, claiming to be in a state of unilateral belligerency, is committing a gross breach of her international obligations, including the Armistice Agreement, as interpreted by the Security Council. The Government of Israel is constrained to express its deep anxiety at this apparent lack of concern by members of the Security Council for the integrity of the armistice system and the obligations thereby imposed. This inactivity sets an unwholesome precedent which threatens the very foundations of the armistice structure.

9. Although it cannot be the desire of the Powers concerned to strengthen the Egyptian ban such is the unfortunate effect of the present situation. Members of the United Nations which are bringing oil tankers in great numbers through Suez under their flag avoid selling their oil to Haifa refineries purely out of submission to the Egyptian restrictions. As a result the very regulations which the Security Council sincerely desires to see annulled are becoming inadvertently strengthened.

10. These illegal practices on the part of the Government of Egypt are causing considerable economic prejudice to Israel and placing heavy strain upon its financial position and its supply of oil. But for the Egyptian ban Israel would be free to purchase crude oil from tankers plying between the Persian Gulf and the Mediterranean through the Suez Canal. As it is Israel incurs an extra annual expenditure of some twelve million dollars by purchasing a million tons of oil each year at heavier cost and freight charges from Latin America. Israel and the countries of Western Europe also lose the benefits which would derive from refining three million additional tons of oil for export from the Haifa refineries. In addition there are heavy losses and dislocations through the threat of interference with Israel shipping and Israel bound traffic which would normally approach Israel waters via the Red Sea. The Government of Israel does not regard itself as being under any obligation to superior international interests to continue to suffer this injury caused by actions condemned by the highest organs of international society. The Government of Israel reserves its full right to exercise the maritime freedoms to which it is entitled, in accordance with the Armistice, the Security Council's Resolution of September 1, 1951, and other instruments of international law.

11. On grounds both of international principle involving the peace of the Middle East and of its legitimate national interest, the Government of Israel urges the Government of the United States to use its best efforts to secure Egyptian compliance with the Resolution adopted by the Security Council on September 1, 1951. The Government of Israel would welcome an indication from the Government of the United States of America of the

means which they propose to adopt to ensure free passage through the Suez Canal, in accordance with that Resolution.[3]

256

א. אילת אל ו. איתן
E. Elath to W. Eytan

Coded Tel. LI727 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/3 :נוסח נכנס

London, 28 July 1952

Presented Suez note[1] to Nutting[2] today explaining that though this action decided on by Gov[ernmen]t before latest developments Egypt[3] we now more concerned than ever secure Egypt's full and scrupulous observance her obligations under armistice agreement. I further elaborated other aspects our note.

Nutting replied they will study note carefully but while they always been appreciative our reasons for demanding action on Suez in accordance with *Moabit* [Security Council] resolution they also obliged take account other aspects matter vital to them and thus unable do everything simultaneously. In conclusion he enquired about our relations oil companies who had been complaining to F[oreign] O[ffice] about freezing their hard currency assets in Israel. He thought they might be losing interest development full capacities Haifa Refineries even when oil supplies through Suez could be resumed. I explained reasons for our foreign currency measures which not unlike those in force in Britain, adding we always ready cooperate companies in finding mutually agreements this and other matters.[4]

Elath

3. תשובת ארצות־הברית — ראה מס' 329.

256

1. מס' 255.
2. אנתוני נאטינג, סגן שר החוץ הבריטי.
3. ראה הערת־עורך, עמ' 376.
4. השווה רישום של השיחה שנעשה במשרד החוץ הבריטי, 29.7.1952 .PRO, FO371/96997

257

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W370 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/16 נוסח יוצא:

[Washington] 28 July 1952

Following matters arose Byroade talk. Please forgive delay.[1]

(1) General discussion Mideast position in course which I referred recent renewal Arab threats and Jordan armistice breaches up to and including murder five watchmen.[2] He said militant statements Shishakly and others unhelpful, also Jordan incidents deplorable, but many of them created by separation Arab farmers from lands. Speculated whether some new agreement reuniting villages and lands thus avoiding infiltration still possible, regretted previous one not ratified. Discussing ideas Arab–Israel meetings he said USA examining if could be helpful with Egypt but he believed best chance with Syria.

(2) Jerusalem: I rehearsed history problem, which he apparently hearing for first time, enquired what USA proposed do about it, stating my own estimate conditions not ripe for acceptable solution Holies by agreement, thus G[eneral] A[ssembly] discussion sterile. I enquired if in light their *aide-mémoire*[3] they stood by position as at end of 1950 Assembly. He said their position J[erusale]m not changed since 1950 Assembly; they had no proposals to make for solution, did not wish raise G[eneral] A[ssembly]. He admitted their formulation *aide-mémoire* may have given wrong impression as if they interested in J[erusale]m discussion. USA disconcerted by our publication Gov[ernmen]t decision which brought flood of Arab representations to State Dep[artmen]t when they not ready. In their view gratuitous for us to create political problem in June by public statement in matter which can have no practical effect till end of year according to our own estimate. Publication had embarrassed him Damascus while attempting persuade Syria resettle refugees. He admitted no theoretical difference between Knesset and P[rime] M[inister's] office in J[erusale]m and F[oreign] O[ffice] moving but argued latter involved foreign governments, thus not fit subject for unilateral pronouncements, decisions, without prior discussion. I requested full consultation on UN action including effort prevent its discussion.

257
1. ראה מס' 249.
2. ראה מס' 243.
3. מס' 231.

(3) Suez: He agreed matter disquieting, could not be left alone indefinitely, also agreed no use expecting salvation from Anglo-Egyptian negotiations. Our note on 28th[4] would certainly lead to Three-Power discussion for review situation. He added new events Egypt viz. after coup but before abdication made it difficult take up with Egypt immediately.

(4) I gave full reasons why Iran on general international ground, not Lebanon, should represent Mideast in *Moabit* [Security Council].[5] He appeared interested, said would study fully, USA would decide its G[eneral] A[ssembly] election policy very close to opening of Session. Said USA very disconcerted by Mossadegh and parenthetically that Iraq–Iran relations very tense.

(5) On our immediate financial question have cabled separately.[6] [Bureau of] N[ear] E[astern and] A[frican Affairs] like everybody else putting all trust and responsibility Mikesell.

(6) Gave general information our progress Hague talks whereto he reacted gladly. Please inform London, Paris, relevant sections this cable.

Eban

258

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן 532
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

תל אביב, 28 ביולי 1952

אבקש דעתך על סירוב ארצות־הברית לפרסם זכאותנו לסיוע צבאי בתשלום מפחד מה יאמרו הבריות או הבירות. נוצר מצב משונה כי דווקא בשעה שעשינו פומבי לבקשתנו גזרו הם סודיות על היענותם במידה שנענו. יוצא כי לא היה כל צורך בפרסום להשגת הזכאות ולא עוד אלא פרסום המאמץ ללא פרסום ההצלחה – ולו גם חלקית – מקפח מעמדנו כלפי חוץ וכלפי פנים. היש לחשוש כי פרסום בקשתנו הביא מחמד [מחלקת המדינה] במצוקה ועלול לשמש מכשול להיענות נוספת או למימוש ההיענות העקרונית הקיימת?[1]

שרת

4. מס' 255.
5. ראה מס' 252.
6. ראה מס' 259.

258
1. ראה מס' 265, סעיף (ב).

259

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W369 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/16 נוסח יוצא:

[Washington] 28 July 1952

Called on Gaston[1] Friday for amiable talk. Were joined at various stages by Lynch,[2] Sauer,[3] Bell[4] in that order. I said since Bank's name occurred in various inter-governmental talks thought it necessary give him full information every stage, was not now presenting any formal request. His reactions: (1) Bank had thought time ripe for visit to Israel on own behalf but on reflection coincidence with Mikesell visit seemed to him inadvisable and inopportune. (2) Bank received information from State Dep[artmen]t all stages Mikesell investigations but was not officially involved since Israel had not asked for loan and State Dep[artmen]t had not asked Bank carry out any refunding operation. If these two things were to occur Bank would study and reach decisions on its own best judgment. He did not say whether or not such study would involve their own mission but hinted this depended on whether Mikesell gave full data or not. Summarizing he said appreciated my visit but Bank is still only interested spectator, will remain so until formal request requires their study. I told them our efforts stopgap action under MSA [Mutual Security Act]. (3) In general his view Israel economy at present stage needed grants rather than loans, free campaign Dollars rather than investment capital.

This visit substantively inconclusive but appeared diplomatically useful. Since learn that Bank interprets it as formal curtain raiser for subsequent formal request. My impression Mikesell will have to be very positive and convincing and State Dep[artmen]t very assertive before Bank will act. Please convey *Otsar* [Ministry of Finance] and Gass.

Eban

259
1. הרברט א. גאסטון, נשיא ויושב־ראש הנהלת הבנק לייצוא ולייבוא של ואשינגטון.
2. לא זוהה.
3. ואלטר ס. סאואר, סגן נשיא הבנק לייצוא ולייבוא של ואשינגטון.
4. ברנרד ר. בל, ראש המחלקה הכלכלית של הבנק לייצוא ולייבוא של ואשינגטון.

260

א. גאס אל א. אבן (ואשינגטון)
O. Gass to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW530 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 28 July 1952

Following after meetings and informal discussions Saturday with Davis, Fryer,[1] Mikesell, in which participated P[rime] M[inister], Avriel, Kollek, myself at various times.

First, Davis, Fryer, Mikesell, have already sent at least two cables to Washington reflecting their views of immediate position and immediate remedies. They will not communicate any element of their recommendations to us until they learn that it has been accepted by Washington. They say only that they are united in favouring a "constructive solution".

Second, Fryer and Mikesell would prefer solution which would give Israel grant additional to TCA [Technical Cooperation Administration] appropriation. Washington views will be determinative regarding this preference.

Third, Fryer tentatively plans leave here Monday to deal with this issue in Washington. Mikesell plans leave later this week. We have opposed these departures and urged instead strong cabled recommendations but without success.

Fourth, Davis, Mikesell, met Saturday P[rime] M[inister]. Present also Avriel, Kollek, Gass. Davis, Mikesell, asked P[rime] M[inister] for assurances Israel intending adopt "realistic foreign exchange budget". Assurances and expressions of good will exchange in general terms. Davis, Mikesell, indicated they cognizant of necessity of making views known in Washington earliest but also referred to need for further studies.

Fifth, Please inform Rosenbluth, Sherman, Lewin, Sadove.

Regards,

Gass

260

1. ריזמן א. פרייאר, עוזר מנהלי למזרח הקרוב ואפריקה במנהל הסיוע הטכני של ארצות־הברית.

261

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW535 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 28 July 1952

First thought on Egypt.[1] Assume: (1) Farouk quit for good and his exit removes at least one obstacle to peace which is wounded *amour propre* of headstrong monarch. (2) Army group headed by Naguib will henceforth play important if not dominant part Egyptian politics partic[ular]ly since no throne occupier left to exercise stabilizing influence and ensure continuity. (3) Naguib will probably coalesce with Wafd, in what form remains be seen. (4) New regime will need arms and economic aid more urgently than old. (5) [Washington] DC probably feverishly active behind scenes and ready include Naguib in their recently acquired taste for strong men. This being so, we should lose no time pointing crucial chance advance cause peace by DC making clear Naguib et co. US mil[itary] and econ[omic] aid depends peace with Israel. We should stress Egypt is at crossroads and in quandary, hence this may be unique opportunity find receptive ears for peace counsels. Naguib references Israel so far studiedly restrained. Other hand persons close to Nahas much taken up with peace idea and Nahas himself recently told one of cronies who reported on talk with Ziama [Divon] that while premature take up matter he should by all means nurse contact.[2] After coup and on eve return with Nahas Cairo Fuad Serag-ed-din asked get from us outline peace proposals just in case this should come up for discussion. Stressed peace between Israel–Egypt not Israel–Arab states at large. You should refer to this situation inside Wafd leadership by drawing very general picture without being too specific as to facts, names.[3] Talking to Davis this general vein tomorrow.

Sharett

261

1. ראה הערת־עורך, עמ' 376.
2. ראה מס' 262.
3. אבן השיב שיפתח בשיחות במחלקת המדינה על־פי ההנחיות שבמברק הזה; נוסף על כך הציע לפנות אל אצ'יסון ולשכנעו להורות לשגריר האמריקאי בקהיר לומר לנגיב, שארצות־הברית תקדם בברכה את חיסולו של הסכסוך בין ישראל למצרים. הוא סבור שיהיה אפשר גם לגייס את הבית הלבן לעניין הזה. (אבן אל שרת, W378, 29.7.1952, 93.01/2208/16.)

262

ש. דיבון אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
Sh. Divon to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן PWA23
נוסח נכנס: 93.01/2208/14

[פאריס] 28 ביולי 1952

מניח שקיבלתם הדים ממברקי לקריה פרשת מצרים.[1] ליתר ביטחון להלן עיקרי הדברים מהתפתחות במשך יומיים. שהיתי יום בג'נבה בשכנותם של נחאס, פואד סלאח א־דין וקיימנו אתם מגע באמצעות מצרי ואפדי.

(1) הצלחותיו הקלות של נגיב והחשש שהאמריקנים יעזרו לפארוק או יסייעו לבריחתו גרמו להחלטתו הבלתי־צפויה.

(2) סלאח א־דין הודיע טלפונית לפואד שיש סיכוי להגיע להסדר עם נגיב ויעץ שיחזרו מיד. נחאס ופואד חוששים שהצלחותיו של נגיב תעברנה אותו על דעתו ולא תאפשרנה הסדר.

(3) מפי אנשי הקיי ד'אורסיי היום: (א) האמריקנים פעילים מאוד על־מנת למנוע כל התפתחות דרסטית. (ב) פרץ משבר בין עלי מאהר ונגיב. נגיב דרש פיקוח ממשי על משרדי החוץ, ההגנה והפנים. עלי מאהר הביע רצונו להתפטר.

(4) צ., ידידי מהוואפד, שוחח ביזמתנו עם פואד גם על בעיית ישראל–מצרים, לדבריו משוכנע פואד בצורך לחיסול הסכסוך במסגרת פתרון יתר השאלות החשובות. בהגיעו לקהיר יברר פואד עם נגיב אם השעה כשרה לכך בהתחשב בצורך להבטיח השקט בעזה. צ. ביקש בשם פואד טיוטא של הצעת פתרון הבעיות בינינו למצרים. הדגיש בינינו לבין מצרים ולא בינינו לבין העולם הערבי, כולל פליטים וגבולות. אמר לאליאס [ששון] הנמצא בג'נבה ולי שיהיה מוכן לטוס למצרים אם נטיל עליו שליחות.[2]

דיבון

262

1. לא נמצא, אך ראה מס' 261.
2. ראה מס' 267.

263

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן מ38
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 28 ביולי 1952

מידי

לשר ולאיתן.

(א) משבר סעיף יציבות ההתחייבות הגרמנית, ראה מברקנו מ־[3]3,[1] הוא מאחורינו. שנער נפגש עם האלשטיין בפאריס, אשר יעץ לו להיכנס למשא־ומתן ישיר בנדון עם אבס בלונדון, מאחר שהוא המחליט ואם יושג הסכם אתו הרי הקנצלר והממשלה יתנו הסכמתם. לפיכך נפגש שנער עם אבס לבד וגם בנוכחות כמה חברי המשלחת הגרמנית מכאן, אשר באו אליו באותו עניין. במשא־ומתן מסובך ומייגע הושג נוסח מוסכם, אשר בכל זאת נותן לנו את העיקר והוא שהובטחה יציבות כמות הסחורות כיסוד ובמקרה של חילוקי־דעות יוכרע העניין על־ידי מוסד הבורר הקבוע.

(ב) באותה ההזדמנות הושג גם הסכם בדבר "סעיף הקטסטרופה".

(ג) בשיחות חזר אבס פעמיים, וגם בנוכחות המשלחת הגרמנית, במלים ברורות ביותר על כך, שהנה הוא עומד לפני סיום מוצלח של ועידת לונדון ואין לו הספק הקטן ביותר, שיצליח תוך שנה–שנתיים, לגייס ההלוואה מבחוץ, שתאפשר קיצור זמן הפירעון לישראל בשנתיים לפחות.

(ד) הוא העלה שוב שאלת הרכוש הגרמני המוקפא בארצות־הברית ונקב שוב בסכום של מאה וארבעים מיליון דולר. במלים מפורשות ביקש עזרתנו להשיג עבורנו שחרור הסכום או חלקו. זו נקודה נפרדת מההלוואה.

(ה) לאחר כל זה נותרים כאן העניינים הבאים: (1) מבחינה עקרונית טרם הוסכם על מספר סעיפים כגון המבוא וכו'. אין לצפות לעיכובים בנדון ויושג בוודאי נוסח מוסכם לאחר משא־ומתן נוסף. (2) הנוסח הסופי והמילולי של חלק החוזה. (3) הנוסח הסופי באנגלית. יש לקוות שעבודה זו תיגמר תוך 10 ימים.

(ו) כעת עומדת לפנינו בעיה חדשה ועליכם לשקול את משמעותה המדינית הפני־מית: נאמר לשנער בפאריס על־ידי בלאנקנהורן שהקנצלר החליט שהוא יחתום על ההסכם בעצמו על־מנת להעניק להסכם את החשיבות המגיעה לו בעיניו. הכוונה היא כנראה שכאן יחתמו ראשי המשלחות בראשי־תיבות וששבועות מספר אחר־כך יחתום הוא. הקנצלר מוכן לכך שהפרטנרים לחתימה יהיו ראשי המשלחת הישראלית ולא נצי־גים בעלי רמתו הוא. אפשר לאמר שלחתימת אדנאואר יש חשיבות לגבי משקל ההסכם, אולם כוונת הקנצלר היא שהחתימה תהיה בבון. ייתכן שמזה אפשר להשיג ששתי

263
1. מס' 248.

המשלחות תבואנה אליו לשם חתימה לבורגנסטוק שבהלווציה, ששם הוא מבלה חופשתו. אולם אין תקוות רבות שהוא יסכים לזה ואנו עושים ניסיון להפעיל נחום [גולדמן] בכיוון זה. נבקש חוות־דעתכם, בעיקר על חתימה בבון.[2] תוך שבוע יגמרו האר־גונים את עניין התחיקה האינדיוידואלית עם הגרמנים.

(ז) גיורא [יוספטל] השיג טיוטת הסכם הארגונים בעניין הפרשת הכספים לארגונים ודרך תשלומם. הטיוטה יוצאת אל שר החוץ ושר האוצר בדואר המהיר ביותר. לוויט שולח הטיוטה לנשיאות הארגונים. נבקש השר לעיין בטיוטה לכשתתקבל ולשלוח הערות או אישורו. אין הטיוטה שונה מהוראותיו במברקו לגיורא. אם יבוא מברק אישור, יש להניח שאפשר יהיה לחתום בשבוע הבא.

המשלחת

264

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן IWA540
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

תל אביב, 29 ביולי 1952

דייוויס, בלווית מקדניאל, הציג פרייאר לפני השר. פרייאר סיפר על תכנית סכר היר־מוך להשקות אדמת הירדן שתאפשר יישוב 21,000 משפחות פליטים ובלי לפגוע בזכו־יות המים של ישראל. התכנית שסוריה הסכימה לה תעלה למינהל סיוע טכני וסוכנות הסעד והתעסוקה אחד־עשר מיליון דולר. הביצוע בידי סיוע טכני, הפיקוח בידי בלאנר־פורד ושות'. הזדמנות ראשונה להוציא פליטים מהמחנות ואפשר להתקדם במהירות אם לא יכניסו העניין לפוליטיקה גבוהה. הוא מוכן להגיד לירדנים בשעת המשא־ומתן על הסכם שהשתתפות סיוע טכני תלויה בשמירת זכויות אחרים למי הירמוך.

השר אמר שבדרך כלל אהדתנו נתונה לתכנית כזאת אולם יש שתי שאלות: (א) עקרונית — אם נוכל להסכים לביצוע תכנית כזאת בלי משא־ומתן ישיר בינינו לבין ירדן שבלעדיו הרינו כאילו מוותרים על מעמדנו בעניין זה כמדינה מעוניינת. על זאת יצטרך לשאול את הממשלה. (ב) מעשית — עלינו להיות בטוחים שאין פגיעה בזכויותינו למי הירמוך. יש לפתור (ב) לפני שניגשים ל(א) והוא מציע פגישת מהנדס שלנו ונציג חב[רת] החשמל עם מהנדסי סיוע טכני.

ההצעה נראתה לפרייאר ואמר שמיד בבואו לוואשינגטון יברר מצב העבודה ויתן הוראות למהנדס.

מציע שתזכירו לו סמוך אחרי בואו.

מאהב

2. שרת הציע כי אדנאואר יחתום בבירתו, ואילו ישראל תחתום במקומה. אם הפתרון הזה לא יתקבל — תלך המשלחת לבון ותחתום שם. (ראה שרת אל המשלחת, 63ה, 4.8.1952, 130.09/2303/14).

265

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן IWA539
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

תל אביב, 29 ביולי 1952

(א) השר דיבר עם דייוויס על מצרים לפי קווי שלו 535.[1] הסתייג לגבי כל הערכתו משום המצב הסתום, אך הוסיף כי מוטב לו להסתכן בהעלאת הבעיה קודם זמנה מלהסתכן בהחמצת שעת־הכושר. הדגיש כי ייתכן שיווצר מצב הנותן לארצות־הברית הזדמנות יוצאת מהכלל לעשות למען שלום ישראל–מצרים על־ידי התנאת סיוע צבאי וכלכלי בהסדר עם ישראל. השר הצביע על הודעתנו מאמש כאות ארגעה ואזהרה כאחד למצרים וגם הדרכה כלפי פנים שאין לב הממשלה להרפתקאות.[2] שילוח הוסיף שסילוק פארוק פירושו סילוק גם השפעות זרות, שיותר קל דווקא לקבוצה צבאית זו להסתדר עם ישראל כי התנגדו למלחמה, ושהסדר עם ישראל וחידוש יחסים כלכליים יקלו על המצוקה הכלכלית המצרית. דייוויס רשם בשקידה ואמר רק שהוא משוכנע מאז שלא תהיה כל התקדמות באזור ללא שלום. היה ברור שהדברים עשו עליו רושם.

(ב) סיוע צבאי בתשלום. השר מסר איגרת התשובה[3] ודייוויס אמר שעל יסוד שאלת השר בשיחה קודמת פנה למחמד [מחלקת המדינה] וקיבל תשובה שמותר לפרסם קבלת הזכאות בתנאי שיוסכם בין שתי הממשלות על נוסח ההודעה ומועדה והיא תתפרסם בעת אחת בשתי הבירות.[4] השר אמר שמכיוון שיש הסכמה עקרונית לפרסום יוכל עכשיו לדון אם רצוי לנו הפרסום.

(ג) המצב הכלכלי. דייוויס אמר שכולם, כולל מייקסל, עושים כל האפשר ומייקסל יטוס ביום חמישי עם הדו"ח. הם מבינים היטב רצינות המצב בכלל ודחיפותו לגבי אוגוסט בפרט.

(ד) סואץ. דייוויס אמר שממשלתו מעריכה משמעות החלטת מועצת הביטחון ומעוניינת בביצועה אך השעה אינה כשרה לפעולה העשויה רק להגביר עקשנות המצרים ולהביא תוצאות הפוכות מהרצויות. השר אמר שבוודאי יהיו בימים אלה שיחות על הסדרים עם מצרים ואסור שתוחמץ אז ההזדמנות להשיג פתיחת התעלה.[5]

מאה"ב

265

1. מס' 261.
2. בתשובה לשאלות עיתונאים הודיע דובר משרד החוץ ב־28 ביולי, כי התמורות שחלו במצרים הן עניינה הפנימי ולא יעלה על דעתה של ממשלת ישראל לעשות דבר שיוכל להתפרש כהתערבות בענייניה של מצרים.
3. ראה מס' 220 והערה 3 שם.
4. ראה מס' 258.
5. דיווח שלם על השיחה במכתב של מחלקת ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון, 1.8.1952, 93.08/357/41.

266

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Coded Tel. X25 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 נוסח יוצא:

New York, 30 July 1952

Occasion submission copies Suez note[1] Ross, Jebb, Hoppenot, each individually evinced keen interest elicit our views Egypt and offer their own. Beg summarize for benefit *Misrad* [Ministry of Foreign Affairs] considerations, views, which presented as personal reflections: (1) Abdication blessing for Egypt and welcome to Israel. (2) Military dictatorship wherever established repugnant democratic Israel way. (3) Emergence frustrated Israel conquerors as dictators north and south of border doesn't enhance prospects our and area's security. (4) Strong-man regime compelled for self-preservation increase military strength and lacking social conceptions unable eradicate fundamental causes political instability. Faced with internal difficulties might embark foreign adventures. (5) Naguib can only consolidate position if capable break Wafd which most unlikely or find ways mutual accommodation. (6) Destruction parliamentary democracy with ensuing concentration power and unsolved social problems best preparation for eventual Communist takeover. (7) Middle East security demands firm UN stand, Western Powers, against military extravagancy and extremism as well insistence regime pursue progressive, peaceful, policy including normalization relations with Israel.

Jebb agreed my points and said UK not taking risks, meeting situation with vigilance, fortitude. Fear Naguib–Ikhvan[2] alliance with possibly anti-British flare-up. Don't expect early Anglo-Egyptian settlement. Lauded note as forceful presentation.

Hoppenot stressed point (4) above with inherent danger North Africa, Suez, Gaza. Urged our restraint. View changed situation does not expect early results our note.[3]

Rafael

266

1. ראה מס' 255.
2. ארגון האחים המוסלמים.
3. דין־וחשבון שלם מן השיחה ראה רפאל אל איתן, 31.7.1952, 93.03/3006/3. השווה גם דיווח של ג'ב למשרד החוץ הבריטי, 29.7.1952, PRO, FO371/98799.

267

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן IWA552
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

תל אביב, 31 ביולי 1952

שלי 535, הפסוק הרביעי מהסוף.[1] הוריתי לדיבון להכתיב לאיש שיחו ללא נתינת נייר לשם מסירה לאיש המפלגה לאמור: ישראל מעוניינת בשלום עם מצרים שיביא להקמת קשרים דיפלומטיים, יאפשר חידוש התחבורה והמסחר ויפתח פתח לשיתוף־פעולה בפי־תוח כלכלי, בביטחון אזורי ובכל מערכת הבעיות הבינלאומיות, בין אם מצרים מוכנה לכך ובין אם אינה מוכנה עדיין אך מסכימה לדון על שלבי מעבר לקראת השלום. מוצ־עים בזה הנושאים הבאים לשיחות: (א) קביעת הגבול לפי קו שביתת־הנשק עם תיקונים קלים והדדיים במידה שיהיו רצויים לצד אחד ומקובלים על השני. (ב) כריתת ברית אי־התקפה שתאפשר לישראל להפחית את כוחה המזוין ולמצרים הן להפחית והן לרכז את צבאה. (ג) בעיית עתידה של רצועת עזה. (ד) פעולה משותפת או מתואמת לפתרון בעיית הפליטים ברצועה. (ה) תכנית בנויה על יסודות הדדיים להפעלת השפעת ישראל בעולם למילוי שאיפותיה הלאומיות הצודקות של מצרים ולהפעלת השפעת מצרים לשילוב ישראל במערכת מדינות המזרח התיכון. (ו) פעולה משותפת או מתואמת להשגת עזרה כספית וצבאית מארצות־הברית וממקורות אחרים. (ז) בירור אפשרויות שיתוף־פעולה בתכניות ההגנה האזורית. (ח) סידורים לתיאום פעולה במוסדות או"ם. (ט) קשרי מסחר בין שתי הארצות וביקורת תכניות הייבוא הקיימות לשם העברת קניות חומרי אספקה ממקורות אחרים לארץ השכנה. עד כאן. תודיע לגדעון [רפאל]. להדרכתכם בלבד.[2]

שרת

267

1. מס' 261.
2. אבן השיב כי שוחח על העניין הזה במחלקת המדינה. שם סבורים כי המצב במצרים טרם התייצב ואין לראות את קיומו של המשטר כמובטח. הוא הציע למסור בהזדמנות המתאימה למחלקת המדינה על היוזמה הישראלית, שכן יש בה לסתור כמה מן הטענות על התעלמותה כביכול של ישראל מחובת השלום עם שכניה. (מברק WIA391, 31.7.1952, 93.01/2208/16).

268

ש. בנדור אל שגריר ישראל בוואשינגטון
Sh. Bendor to the Israel Ambassador in Washington

מקור: 93.08/357/1

תל אביב, ט' באב תשי"ב
31 ביולי 1952

כמוס

מצרים

במשך השבוע האחרון המצב במצרים הרבה להעסיק את המשרד והיו שלוש פגישות קצרות עם השר בקשר לעמדתנו ולפעולות אפשריות מצדנו.

תוצאות דיונים אלה הוברקו אליך.[1] היה מעניין לקרוא גם דין־וחשבון על חילופי הדברים. אמנם ישב מזכיר השר ורשם פרוטוקול אך אינני יודע אם ומתי יודפס. לצערי, אני לא רשמתי דבר הפעם.

גם מחלקת ארצות־הברית לא ראתה את עצמה פטורה ממחשבה בקשר למצרים. ברור לנו שיש לצאת להתקפת שלום על מצרים. יש החושבים שהדרך הטובה ביותר להשיג את המטרה היא דרך הקשרים האישיים. אינני פוסל דרך זו, אך אינני רואה שהביאה לנו ברכה רבה ביחסינו עם מדינות ערב. אני סבור שכשיתייצב משטר במצרים, זאת אומרת כשתהיה ממשלה הנראית כאילו תחזיק מעמד יותר משבוע, עלינו להודיע לה באמצעות האמריקנים שאנו מזמינים אותה לשיחות במטרה למצוא דרך לשפר את יחסי ישראל–מצרים. כמובן באותו הזמן יש ללחוץ על ארצות־הברית, כפי שכבר התחלנו לעשות, שלא תושיט כל עזרה למצרים אלא תמורת הסדר בין מצרים לישראל.

אינני מאמין לא שאנו קרובים להסדר עם מצרים ולא שארצות־הברית תמנע עזרה ממצרים בגלל יחסי מצרים–ישראל. אולם אין אנו פטורים מלעשות מאמצים בשני הכי־וונים.

את המכשול העיקרי בדרך להסדר עם מצרים, אני רואה בהיעדר כל תכנית אצלנו לפתרון שאלת הפליטים ברצועת עזה. המצרים לא יעיזו להגיע לכל הסדר אתנו — אף לא בצורת הרחבת הסכם שביתת־הנשק או חוזה לאי־התקפה — בלי שתיפתר שאלת הפליטים. מאידך גיסא, לא נראה לי שסוריה תשיש לקחת פליטים מרצועת עזה רק כדי לעזור לנו להסתדר עם יריבה, מצרים. שיקום הפליטים על־ידי בלאנדפורד וחבריו קודם כנראה למשא־ומתן בינינו לבין מצרים.

אולם אף אם לא נגיע לשיחות — אין אנו פטורים מלהציע הצעה. משום כך ניסינו לרשום לפנינו שני דברים: (א) מה טובת הנאה יכולה להיות למצרים משלום עם ישראל; (ב) מה יכול להיות סדר־יום של שיחות בינינו לבין מצרים.

אני מצרף את תוצאות מחשבתנו בשני השטחים האלה, בתוספת מספר שאלות בקשר לרצועת עזה ופליטיה. נשמח לקבל את חוות־דעתכם.

בברכה,

ש. בנדור

268

1. ראה מס' 267.

נספח
Annex

כמוס

מצרים

טובת הנאה למצרים מהסדר עם ישראל

1. שחרור מתסבוכת חיצונית ואפשרות להתרכז בעניינים פנימיים.
2. שחרור הדיוויזיה באל־עריש (גם הקלה כלכלית).
3. סיכויים יותר טובים לקבלת עזרה צבאית מארצות־הברית.
4. סיכויים יותר טובים לקבלת סיוע כלכלי מארצות־הברית.
5. שוק בישראל לתוצרת חקלאית ולתוצרת אחרת.
6. הכנסות ממכס על הנפט שיעבור דרך תעלת סואץ.
7. סיוע טכני מישראל (למשל בריאות).
8. קשר ישיר עם לבנון וסוריה.

סדר־יום לפגישה ישראלית–מצרית

1. הרחבת הסכם שביתת־הנשק או חוזה אי־התקפה.
2. רצועת עזה ושיקום הפליטים.
3. שיתוף־פעולה בהגנת האזור.
4. פיתוח יחסים כלכליים־מסחריים.
5. סיוע טכני (בריאות וכדומה).

* * *

שאלות

(א) האם אנו רוצים ברצועת עזה?

(ב) האם אנו מוכנים לקבל את רצועת עזה עם תושביה הקבועים (כחמישים אלף) עם תוספת של חמישים אלף פליטים?

(ג) מה ייעשה בפליטים הערבים ברצועה? האם אנו מוכנים לתרום, נניח, מיליון דולר לשיקומם? ואם כן, איפה ישוקמו?[2]

ש. בנדור

2. ראה גם מס' 273.

269

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW549 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 31 July 1952

Hope my first and valedictory talk Mike[sell] yester[day] Tel Benyamin[1] with Eshkol did something lift up subject from mere technicalities to high level historic trends, purposes. Self said *inter alia* our econ[omic], social, revolution been so far one of toil, sweat, not blood, tears. Might easily have become latter and may still degenerate into it but for outside help. It would not be merely terrible pity human standpoint but crushing historic responsibility to let us down in midst struggle. He was quite effusive in extolling our tremendous achievements of which to his regret he saw nothing with own eyes but equally frank in stressing admin[istrative] defects Treasury and seeming impossibility balance resources against needs. Self expressed our determination (a) pull up things admin[istrative]ly, (b) listen to advice, (c) acc[ording] Arab proverb stretch feet only as far as mat goes while making every effort lengthen mat far as possible, meaning, maintain increase dollar resources incl[uding] private investment but at every stage budget strictly according resources and adopt drastic measures unincrease indebtedness.

On last Mike[sell] sceptical as considers complete freedom private enterprise incompatible with paramount needs state present phase making state-controlled economy imperative. To his dropping very broad hint at need more penetrating supervision our econ[omic] policy by Technical Cooperation Administration et co. I pointed out we are parliamentary democracy to which motto is "handle with care", also we cannot be expected exercise responsibility without freedom judgment and decision. Same time repeatedly said we keenly conscious our shortcomings, eager learn from mistakes due chiefly unprecedented character our enterprise for which there is little world experience to fall back upon. In conclusion stressed that from my talks [Washington] DC carried definite impression readiness in principle undertake funding operation subject certain conditions soon as his report in. He tried self-effacement by claiming he mere technician, it's not up to him decide major policy but believe as result talk he left with something of fear of God Israel in his heart while I feel deeply disturbed by what his report and its effects likely be.

Sharett

269

1. מקום מעונו הפרטי של שר החוץ.

270

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W395 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington, 1 August 1952]

Saw Hart,[1] new director NEA [Office of Near Eastern Affairs], Stabler, Waller, accompanied by Ben-Horin. Explained desirability at this revolutionary hour for USA emphasize to Egypt its interest progress Egypt–Israel relations as important step contribute stability area, no need giving deadlocked Anglo-Egyptian dispute absolute priority attention. Deprecated impression created by many organs American press that Naguib's participation aggressive war in itself qualifies for leadership country, also that Egypt's defeat attributable mainly to faulty weapons supplied by Farouk's cronies. This reminiscent Germany's excuses for defeat in two wars by "stabs in back". They (1) stressed dust not yet settled, regime not yet secure, its tendencies not crystallized, its internal dispositions *vis-à-vis* Wafd not determined. (2) Therefore doubted this appropriate moment for USA representations, stressing matter Israel relations at this uncertain stage might have adverse effect. (3) Nevertheless will consult what can be done soonest practicable to help erase Palestine episode. (4) Suggested we send Egyptians clear message our intention armistice be maintained. (5) Inquired whether we would consider settlement with Syria and Egypt simultaneously as no Arab gov[ernmen]t wanted go alone.

I (1) mentioned in general terms our contacts Europe which encourage us think this precisely moment when far-reaching policy changes most likely be envisaged. (2) Insisted that despite their public statements Arab politicos increasingly receptive American counsels view anticipation aid, especially Egypt, where Caffery's prestige tremendous irrespective frequent changes regime. (3) Told them we have made such statement, it is now Egypt's turn but Dep[artmen]t could always convey what it knows of our attitude with addition we willing progress beyond present arrangements. They hinted Dep[artmen]t will do this at suitable time, inform us of response. (4) We had no doctrine with whom settle first but can Dep[artmen]t seriously indicate to us any amenability Shishakly's part? We feel Egypt has consistently showed itself more capable than other Arabs act first and alone whether for good or ill e.g. Armistice, rejection

270

1. פארקר ת. הארט, מנהל האגף למזרח הקרוב בלשכה לענייני המזרח הקרוב, דרום אסיה ואפריקה במחלקת המדינה החל מאמצע יוני 1952.

Mideast defence plan. Each case Egypt acted on own behalf, told Arabs afterwards.

Dep[artmen]t clearly showed it still most confused on new situation. They most eager see in Naguib "man on white horse" who could help West solve many troubles. They hopefully looking for such indications taking minor matters as comforting evidence e.g. changes foreign companies law. However they far from certain yet this regime can hold out, next weeks and days will show attitude Wafd and top army brass.

Eban

271

א. קובובי אל א. לבבי
A. Kubovy to A. Levavi

מברק מוצפן 5
נוסח נכנס: 130.09/2343/3

פראג, 3 באוגוסט 1952

בהול

בהיעדר כל תשובה על איגרתנו מיום 11.6.52 בדבר אורן.[1] (א) אני מציע: (1) שתזמין למחר את ברטושק, תזוף בו קשות על גסות זו ותרמוז כי הדבר יובא בפני האומות־המאוחדות. (2) שמחרתיים השר יענה באותה רוח על שאילתא בכנסת בהדגישו כי "שתיקת צ'כוסלובקיה כהודאה דמיא". (3) שבאותו יום יופיעו מאמרים ראשיים על הנושא Quousque tandem ["עד מתי"]. (4) כי קוגל ידרוש ישיבה דחופה של הליגה אשר בעקבותיה תבקר משלחת אצל ברטושק ויישלח מברק לזפוטוצקי. (5) כי הליגה לזכויות האדם תבריק למועצת שלום העולמית Svetova Rada Miru, Panska 7, Praha 2.

(ב) מצדי אשתדל לראות ביום הרביעי את בורק, סקנינובה או שימוביץ.[2]

(ג) האם לא נודע דבר על צעדיהם של יערי[3] ומאיוס[4] בנידון?

קובובי

271

1. האיגרת לא נמצאה בתיקי משרד החוץ, אבל מתוך דיווח מאוחר יותר מתברר שצירות ישראל דרשה לקבל את פרטי ההאשמות נגד אורן, את שמו וכתובתו של הסניגור אם מונה כזה, בירורה את האפשרות למנות סניגור ישראלי ושבה וביקשה שתינתן רשות לאיש הצירות להתראות עם אורן ללא דיחוי. (ראה ל. קדר אל רגה אורן, 15.6.1952, 130.11/2513/3).
2. לאדריסלאב שימוביץ, מנהל מחלקת אסיה והמזרח התיכון במשרד החוץ של צ'כוסלובקיה.
3. מאיר יערי, חבר הכנסת, המזכיר הכללי של הקיבוץ הארצי השומר הצעיר.
4. יעקב מאיוס, חבר המרכז והוועדה המדינית של מפ"ם; חבר ועד השלום.

272

ט. קולק אל ד. בן־גוריון[1]
T. Kollek to D. Ben-Gurion

Coded Tel. W401 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington] 4 August 1952

Please assure restricted circulation following. Fryer, Mikesell, later Byroade informed me result their meeting: (1) They discussed seriously whether Israel should not be allowed default "for Israel's own good", finally decided against default only ground general, political, situation Mideast. (2) Byroade elaborated above to describe graveness our economic situation. (3) Byroade explained this time [State] Department will definitely impose conditions and will not accept as guarantee mere expression general intentions as last December, April. Have no words describe difficulties created by past unfulfilled promises to use emergency cash for net reduction debt. (4) Department this time insists definite undertaking living within means and adopt in cooperation USA new administrative system to guarantee execution this undertaking. (5) Conditions include strict permanent thorough USA control over all our monthly payments.

I argued as follows: *Alef*, *Memisrael* [Government of Israel] anyway decided adhere for own sake same principles through strict budgeting both local and foreign exchange. Our intention cut all items, including defence, down to bare bone. *Beth*, same time we maintain that budget cannot be slashed blindly but detailed economic research should precede all cuts. *Gimel*, as we not received any promises except advance on account Grant, I insisted that such advance meant merely deferment difficulties and offers no permanent solution. We shall therefore again confront similar crisis later this year. *Daleth*, I suggested that once having achieved realistic foreign exchange budget after cruel belt tightening and having made all efforts with friends and creditors we should then obtain their assistance renewed approach funding Ex[port]-Im[port Bank]. To this I received no more than mere acknowledgment such approach would be judged when submitted.

Later Fryer handed expurgated Mikesell report including three pages detailed recommendations to be adopted by Israel as its own financial policy and to be included in our "spontaneous" letter of intent to U[nited] S[tates] G[overnment].

Further procedure is that Eban submits tomorrow draft letter to Department for clearance with them and then cables content *Memisrael* for offi-

272
1. נשלח גם אל משרד החוץ וא. אבריאל.

cial approval and adoption as own program. At appropriate occasion it is expected P[rime] M[inister] declares intention set up Bureau of Budget and Foreign Exchange Control Board and similar measures as part Gov[ernmen]t's own economic policy. No reference to be made to USA. On receipt your approval Embassy will officially submit this letter which should make no reference to 25 million dollars.

Hope all this can be achieved this week. We simultaneously negotiate procedures releasing funds. According present thinking U[nited] S[tates] G[overnment] intends pay directly to our creditors day by day per agreed list. Hope will be able persuade them undesirability such procedure and obtain more workable arrangement and possibly improvements some other points. Ambassador's preparing draft will enable us avoid some pitfalls and humiliation.

Publicity this whole affair strictly outruled. This arrangement in spite its grievous conditions might enable us plan three months ahead for all eventualities but this is only thing to be said its favour.[2]

Teddy

273

א. יפה אל ש. בנדור
A. Yafeh to Sh. Bendor

העתק: 130.20/2477/19

[תל אביב] י"ג באב תשי"ב
4 באוגוסט 1952

כמוס

(א) מדוע לא כדאי למצרים להגיע להסדר עם ישראל
(ב) האם בכל זאת כדאי להגיש הצעה?[1]

1. המאבק נגד ישראל מהווה הדבק העיקרי והחשוב ביותר לאחדות הערבית ובמיוחד לליגה הערבית. הסכם עם ישראל פירושו התפוררות הליגה, שפירושה: החלשת עמדת מצרים כמנהיגת גוש ארצות ערב, החלשת עמדתה במאבקה נגד בריטניה, החלשת עמדתה בפורום הבינלאומי.

2. ראה מס' 277.

273
1. ראה מס' 268.

2. המשטר החדש במצרים עומד בפני שתי בעיות חמורות, שבשתיהן יהיה חייב בסופו של דבר להסכים לוויתורים. האחת — המשבר הכלכלי, השנייה — המאבק נגד בריטניה. האיבה לישראל משמשת אמצעי נוח להטות את תשומת־הלב מן הקשיים הכלכליים הקיימים והעתידים, ממסים גבוהים שיוטלו, ומוויתורים שיינתנו לבריטים ולמערב. נוסף לזה ביחס לישראל יוכל המשטר החדש להוכיח שאין הוא נופל בלאומיותו מכל משטר ערבי אחר. הוכחה זו תהיה דרושה במיוחד אם ייעשו ויתורים לבריטניה ולמערב. כן גם מאז ומעולם הוכרחו ממשלות שהתמסרו לתיקונים פנימיים להדגיש ביתר חריפות את לאומיותם הקיצונית.

3. המשטר החדש הוא תוצאה של התנועה הלאומנית ואינו יכול להתכחש לה להורתו, שחציה מכוונים לרוב נגד ישראל, נגד הכרה בקיומה, נגד מתן אפשרות לה להתגבר על קשייה הכלכליים ונגד הזנחת שאלת הפליטים. שאלת הפליטים תובעת את פתרונה הקונסטרוקטיבי לפני כל משא־ומתן, לא רק לפני הסכם, עם ישראל לפי התפיסה הלאומנית לה מטיפים בארצות ערב זה ארבע שנים.

עד כאן הערות כלליות. להלן תגובה לסעיפי רשימתך הר"ב על "טובת ההנאה למצרים מהסדר עם ישראל":

(1) ארדבא, כדי להתרכז בעניינים פנימיים צריך למצוא שעיר לעזאזל חיצוני בעולם הערבי וישראל היא שעיר נוח יותר מן המערב ומבריטניה שלעזרתם תזדקק מצרים כדי להתגבר על קשייה הפנימיים.

(2) אולי מוטב להחזיק את הצבא במתח? הרי ברור כי ישראל לא תפתח במלחמת תנופה ויש צורך למעשה רק להחזיק חיל משמר קטן, מעין "הגבול הצפוני" בהודו לאימונים לצבא הבריטי.

(3—4) הדעה הערבית בכלל והמצרית בפרט אומרת, כי ככל שיקשו את עורפם כן יפצה אותם המערב יותר.

(5) ארץ־ישראל לא היתה מעולם לקוח חשוב של מצרים (7% בימי מלחמת העולם השנייה), אם ייפתחו שוב שערי ארצות ערב ספק אם נקנה הרבה ממצרים, אלא מהלבנון, סוריה והירדן.

(6) המדובר בסכומים קטנים בהשוואה להכנסות העצומות של התעלה.

(7) גם אם יושג הסכם נוסף בין ישראל למצרים בדרך לשלום לא תוכל שום ממשלה ערבית בתקופה הראשונה לקבל סיוע ישיר מישראל בקנה־מידה רציני.

(8) הדבר חשוב יותר ללבנון ולסוריה, במיוחד ללבנון הזקוקה לתיירים מצריים. מצרים זקוקה לקשר צבאי — אם בכלל קשר, וזה פירושו גבול משותף עם ירדן או קריעת אילת וחלק מן הנגב הדרומי מעל ישראל.

(9) החשבונות החסומים כבר הוצאו מידינו כקלף במשא־ומתן.

למרות כל זה נראה לי כי יש להגיש הצעה לא פרטנציוזית, מתונה, הפותחת אפשרויות לשלום או רק למשא־ומתן על שלבים מתקדמים, או אפילו רק למגע ישיר. כל אחד משלושת ההישגים הוא התקדמות. לנו דרוש מגע עם הערבים ובמיוחד עם מצרים, מגע לשם לימוד הנעשה, לשם השפעה ולשם ניצולו בשעת כושר לקידום האינטרסים שלנו ושיפור היחסים. נוסף לזה מובן כי הגשת הצעתנו תהיה לה חשיבות רבה במעמדנו במחלקת המדינה. לשם זה גם נראית לי ביותר הצעתו של השגריר אבן להגיש את האיגרת לאצ'יסון, שיעבירה לקפרי.[2]

א. יפה

2. ראה מס' 270.

274

מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Comay to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW573 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 August 1952

Result of deliberations Jerusalem Standing Committee Office as confirmed by *Sar* [Foreign Minister]:[1]

(1) Do everything possible prevent question being raised Assembly. Please approach State Department attempt gain their cooperation all possible quarters as last year. Suggest use following arguments: (a) Since 1949 parallel large-scale development Jerusalem as Israel governmental, economic, centre, state of affairs created regarding general respect, international interest, city including particularly freedom access and which sustained Israel, Jordan, all heads Christian communities. Thousands pilgrims crossed lines, widest satisfaction expressed arrangements passage, see *Christian Communities* December 1951. Further discussion Jerusalem will arouse tension, undermine above affairs which now basic aspect Jerusalem only to satisfy Arabs who exploiting *Misrad* [Foreign Ministry]. (b) In fact office will not move before Assembly. (c) Received message from Jordan P[rime] M[inister] last week confirming Jordan remains opposed *binum* [internationalization].[2] (d) Reiterate explanation nature Government stressing no transfer before Assembly falls in line their aim avoid tension before Assembly.

(2) Suggest you try get Protestant groups USA support your thesis with State Department.

(3) We trying (a) Instigate parallel approaches to State Department by Jordanian and Greek Orthodox. (b) Contact British reference Abu Huda's position on Jerusalem. (c) Get Jordanian cooperation for further facilities free access. (d) Create impression Vatican that further discussion will surely [set] in motion alternative functional proposal thus endangering integrity 1949 resolution. (e) General restraint and avoidance disputes with Jordan, Riley or Christian communities, also considering deferring Article 8 action.[3]

(4) If by September 14th or later clear that question will arise on agenda we then plan propose or instigate proposal functional internationalization somewhat on lines 1950 Swedish proposal as finally amended or other plan

274

1. ראה מס' 246.
2. ראה מס' 236, הערה 1.
3. הכוונה למשא־ומתן למימוש סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן.

with view ensuring discussion be not confined to possible dangerous limited proposal against move Foreign Office, Legations. Our hope thereby deadlock be achieved once more. Working out plans for wide-scale action such event, details *Tadrich* [Guidelines].

(3)-(4) for information only. All legations being informed above. No replying note American note reference move *Misrad*.[4]

Comay

(contents not to be used without special authorization)

275

מ. שרת אל ג. רפאל (ניו יורק)
M. Sharett to G. Rafael (New York)

Coded Tel. Y592 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/10 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 August 1952

Rafael on blocked.[1] (1) Working on assumption this stage shall tackle proposition one million Israel pounds. (2) Propose instruct you again draw attention para (5) Abba [Eban]'s *aide-mémoire*[2] adding for PCC [Palestine Conciliation Commission] information that on completion releases under first instalment shall review position with USA Gov[ernmen]t regarding release Iraq accounts and its connection with release Arab accounts. This would counteract impression our agreement unconditional for total amount not only first instalment. (3) Inclined accept their banking procedure but intend reserve right examine every deposit view ascertaining whether depositor is genuine refugee. (4) Consulting [Bank] Leumi, *Otzar* [Treasury] on rate exchange. Idea mooted adopted rate prevailing at termination hostilities. (5) Views here conflict as to whether we should (a) unfreeze forthwith all accounts, limiting releases abroad to availability currency or (b) unfreeze only at rate that availability. (6) As to currency allocation question is should we try squeeze it from current *Mattan* [Grant-in-Aid] which looks hopeless or frankly explain can only commit 1953 *Mattan* relying on banking procedure and individual examination, anyhow to last months. Cable Abba's, your, views.[3]

Sharett

4. מס' 231.

275
1. ראה מס' 250.
2. מס' 177.
3. ראה מס' 283.

276

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל מ. שרת
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to M. Sharett

מברק מ48
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 6 באוגוסט 1952

בתשובה לשלך ה־65.[1] איטיות המשא־ומתן גורמת גם לנו ראגה אולם סיבותיה אינן בשאיפתנו להגיע לנוסחאות מושלמות, אלא בגורמים אובייקטיביים רציניים.

(א) אין המשלחת הגרמנית נוטלת על עצמה אחריות בשום דבר גדול או קטן בלי אישור מבון שבחודש זה נעדרים ממנה שרים ופקידים חשובים. הגרמנים פה הם צוותא אחת למשא־ומתן מול שתי הצוותות היהודיות.

(ב) אצלנו קיימות עדיין בעיות הנוגעות לתוכן החיוני של החוזה שטרם נפתרו סופית ובתוכן בעיית היציבות.[2] למרות ההסכם בלונדון אין ועדת השרים הכלכליים וסגניהם בבון מסכימה לפתרון ונאלצנו לנקוט פעולות־נגד בכל הצינורות הידועים. נוסף לכך חסרה עדיין תשובת בון הסופית בעניין האקדמה של ההסכם והשחרור ממסים של היצואנים לישראל. על נקודות אלה קיים הסכם עם המשלחת הגרמנית כאן.

(ג) אנחנו תלויים במידה מסוימת בסיום המשא־ומתן של הארגונים, שהוא עדיין מהם והלאה; יש הסתבכות בגלל ההצעה הגרמנית לעשות רק הסכם אחד עם ישראל הכולל את הארבע מאות וחמישים של הארגונים.

(ד) אשר לעבודת ניסוח החוזה שלנו הרי היא נעשית בד בבד עם המשא־ומתן על התוך ולא זה אחרי זה ואין לעבודה זו כל השפעה על איטיות המשא־ומתן.

(ה) אשר לביצוע הרי הוא מותנה באישור הפרלמנט הגרמני שלא יתכנס לפני אוק־טובר בגלל פגרת הקיץ. זאת פרט לעניין הנפט שביצועו מובטח מיד אחרי החתימה ולכן יש כל הסיכויים שהסידור הזה יפעל כבר בחודש ספטמבר. ראה מברקנו הנפרד בעניין זה.[3]

המשלחת

276

1. שרת הודיע במברק, כי הוא מודאג מאוד מן הקצב האיטי של המשא־ומתן. נראה לו כי מבזבזים זמן לריק על דקדוקי ניסוח משפטיים ומתעלמים מן הצורך להחיש את מימוש העיקר, שעל־פיו ייקבע עתיד המבצע כולו. (ראה מברקו מיום 5 באוגוסט, 130.09/2303/14).
2. ראה מס' 263.
3. ראה המשלחת בהאג אל שר החוץ ושר האוצר, מ־46, 6.8.1952, 130.09/2303/15.

277

מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW577 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 6 August 1952

Eban, Kollek. Your 401.[1] Following is upshot consultation P[rime] M[inister], others, incorporating Avriel, Gass, conclusions: (1) We confirm all declarations made on living within means and reducing debts to maximum extent possible but cannot responsibly promise the impossible viz. refund or repay 115 million dollars debt service this year out of current receipts plus inroads into *Mattan* [Grant-in-Aid] hence endorse particularly your *Gimel.* (2) We welcome American expert technical advice in financial organization and administration, also ready offer USA all information on financial position as develops from time to time but will not accept American financial control. (3) Doubt whether Byroade's statement represents high-level decision adopted in full cognizance its far-reaching implications. Believe matter should be pursued with Acheson, Harriman, Truman, possibly democratic machine e.g. Arvey.[2] (4) Consensus Cabinet opinion against my better judgment is I should fly [Washington] DC at once take up highest level major aspects problem i.e. insist funding, resist control. (5) Assume you already sent quickest way Mike[sell]'s detailed proposals on which cannot comment before receipt but we accept idea Budget Bureau, reject Foreign Exchange Board in the form which Mike[sell] reported Gass after meeting Hoofien,[3] as regard such board ludicrous, unacceptable by any responsible gov[ernmen]t. You should continue resist USA paying creditors direct. This will ruin our relation creditors and incidentally wreck secrecy. Perhaps you can compromise by offering submit monthly list showing exactly to whom funds paid. (6) Cable latest date on which their disbursements imperative.[4]

Sharett

277

1. מס' 272.
2. ג'ייקוב מ. ארווי, מראשי המפלגה הדמוקרטית בשיקגו.
3. אליעזר ז. הופיין, יושב־ראש מועצת המנהלים של בנק לאומי לישראל.
4. ראה מס' 278.

278

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W410 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington] 6 August 1952

Personal–Most Immediate

(1) Fully understand your IW577[1] as reaction to our 401[2] and Byroade's unjustifiably drastic formulation. Meantime however you will have received our 403 and 408[3] which reflect clearer and on whole better situation. To sum up position we have submitted draft note[4] which clearly rejects two main objectionable features Byroade-Mikesell original approach viz., firstly we do not accept any controls by them but only inform them of our own plans to establish more effective centralized foreign exchange procedures, and secondly we insist on renewing our funding request as soon as foreign exchange budget is prepared. Their agreement nevertheless release advance on basis of note which reflecting our position, not theirs, was foreshadowed in our W403 para one and constitutes progress as against their first position as expressed W401. (2) In view their insistence, take further steps if at all only after seeing our foreign exchange budget and in view imminent release 25 million dollars which will strengthen them in that resolve since there is then no urgency to act before preparation exchange budget. It is not merely likely but absolutely certain that all factors including Truman, Harriman, Acheson would tell you at best that they will re-examine our funding request sympathetically when foreign exchange budget is ready. Believe they will actually resent your arrival to push it prematurely when cash advance has been made and before we present exchange budget. Thus visit by you now may be actually humiliating to you and Government, moreover inevitable consequent publicity will disconcert them and us considerably. Do not believe we could safely have you come by unilateral decision our Government unless they think it timely to proceed further discussion before exchange budget ready. Summing up, visit is not necessary to avoid their controls since we

278

1. מס' 277.
2. מס' 272.
3. המברקים האלה עניינם ניסוח טיוטת האיגרת הישראלית ובה בקשת מקדמה על חשבון הסיוע הכספי לשנת 1952–1953. הנוסח הסופי של האיגרת – ראה מס' 289. (המברקים, מיום 5 באוגוסט, בתיק 93.01/2208/18).
4. ראה הערה 3 לעיל.

are avoiding them, is not necessary to reserve our position on funding since we are now reserving it with their acquiescence, and will certainly not move them to agree to funding before seeing our foreign exchange budget. I am therefore vehemently opposed to your visit before preparation foreign exchange budget September and would estimate prejudice to American-Israel relations and *Memisrael* [Government of Israel] prestige from such premature step very highly.

Suggest instead we keep steady and proceed as follows: (1) Submit note after receiving your O.K. to W408. Presume you don't object foreign exchange control as per para 4 our W408, but if you have amendments please cable it. Actually we ourselves have been arguing for such exchange control for months. Attached to our note is my letter to Acheson repeating we adhere to your proposal funding and will raise it with them early date. (2) Lay groundwork for re-opening funding September. (3) Above all expedite foreign exchange budget without which no single person here will dream of sanctioning funding. (4) Teddy [Kollek] will complete negotiation for satisfactory procedure 25 million release, Green is here joining in this. (5) When release assured, note presented, Teddy and I will certainly take up strongly with Byroade as political matter our reaction to tone and purport his and Mikesell's control suggestions, also our general critique Mikesell's report. Something along these lines has already been initiated White House, Harriman etc. Will cable today on Abe's [Feinberg] talk *Nassi* [President].[5]

Eban

279

ג. רפאל אל מ. קומיי
G. Rafael to M. Comay

מברק מוצפן XA46
נוסח יוצא: 93.01/2204/7

ניו יורק, 6 באוגוסט 1952

בהזדמנות ביקורי היום אצל סארפר,[1] הוא העלה התחרותנו לאקוסוק. טען כי ארצותינו משתדלות לכבוש את המקום האזורי היחיד המתפנה. פאקיסטאן מועמדת לבחירה

5. בפגישה אמר הנשיא, כי הוא תומך בעמדת ישראל, דהיינו, שההמלצות הארגוניות והתקציביות שבדין־וחשבון של מייקסל מתקבלות על הדעת, שמסוכן לפנות ישירות לנושים ופתרון הבעיות הכספיות של ישראל לא יבוא בעזרת מקדמה על חשבון המענק, אלא במימון לטווח ארוך. הוא הבטיח לסייע בעניין המימון, ויזמן את ביירוד לאחר מכן כדי להנחותו. (ראה קולק אל משרד החוץ, [W419], 6.8.1952, 93.01/2208/18).

279

1. סלים סרפר, הנציג הקבוע של טורקיה באו"ם.

מחדש וגם הודו הציעה מועמדותה. רואה נזק רב בהתחרותנו ומפציר למצוא הסדר הולם יחסינו הידידותיים. השיבותי: (א) אנו מזמינים תמיכת תורכיה במועמדותנו; (ב) בגלל התחרות הודו–פאקיסטאן ישנם סיכויים למועמד שלישי; (ג) נציע לממשלותינו לבחון המצב; (ד) תיארתי סיכויינו כמשביעי־רצון.

לפי הערכתנו סיכויינו אינם מזהירים. היות וההכרעה אינה כאן, מציעים לערוך סקר בבירות. נא הודיענו שיקוליכם.[2]

רפאל

280

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

מקור: 130.20/2491/2

[ואשינגטון] ט"ז באב תשי"ב
7 באוגוסט 1952

סודי

הנידון: איגרת ארה"ב בדבר ירושלים
(מכתבכם ה/9457, 18 ביולי 1952)[1]

חוות־דעתו של מר רוזן המבוססת על ניתוח האיגרת האמריקנית מביאה אותי לידי אותן המסקנות, בקירוב, המשתקפות משיחותי עם אנשי מחלקת המדינה. עמדת ארצות־הברית מסתכמת כדלהלן:

(1) אין ארצות־הברית מתעניינת ביותר בשאלת ירושלים ולא חשוב לה אם תיפתר הבעיה בקרוב אם לאו.

(2) לגופו של העניין תומכת ארצות־הברית במשטר תפקודי לפיקוח על המקומות הקדושים, בתנאי שתכנית זאת תתקבל על דעת ישראל וירדן ותזכה להבעת מידה מסוימת של אהדה על־ידי דעת־קהל עולמית ולפחות כמה גורמים דתיים. אין ארצות־הברית סבורה כי דווקא הסכמת הוואטיקן צריכה להיחשב כתנאי הכרחי לפתרון.

2. במברק נוסף ציין רפאל, כי הוא סבור שלאור הסיכויים הקלושים, המעמסה הרבה שתגרום החברות והצורך לשמור על הידידות עם טורקיה, מוטב לוותר על המועמדות ולדרוש פיצוי מידידי ישראל – תמיכה במועמדותה של ישראל לסגנות נשיאות העצרת הכללית. (ראה מברק XA47, 8.8.1952, 93.01/2204/7.) קומיי השיב, שאכן סיכוייה של ישראל אינם טובים, אך אין הוא רואה טעם להחליף מועמדות מפוקפקת אחת במועמדות מפוקפקת אחרת עד שיתבררו סיכויי ישראל בשתיהן. (ראה קומיי אל משלחת ישראל לאו"ם, Y617, 17.8.1952, 130.09/2330/10.)

280
1. מס' 246.

(3) ארצות־הברית מעדיפה אי־העלאת הבעיה בעצרת או"ם אך אינה מגלה מרץ בפעילות למניעת הדיון.

(4) העמדה המובעת באיגרת מתייחסת אך ורק לתכנית העברת המשרד ירושלימה בשעה זו. כאן נימוקי הדאגה האמריקנית נוגעים:

(א) לערבים (אין ארצות־הברית נוטה להוסיף עוד חזית של התנגשות בינה לבין מרבית מדינות ערב על־ידי מעשה "פרו־ישראלי", כגון העברת נציגותה ירושלימה).

(ב) לאו"ם (אין ארצות־הברית רוצה להסתכסך עם הגורמים באו"ם הדבקים עדיין בחלום הבינאום).

(5) אם יסתיים עוד כנס ללא דיון או ללא הכרעה, תעיין ארצות־הברית שוב בבעיה. לעת־עתה אין בידה החלטה לעבור או לא לעבור ירושלימה במקרה זה.

בברכה,

אבא אבן

281

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W437 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington] 8 August 1952

Immediate

View events Egypt please consider following: (1) Peace plan as conveyed to Ziama [Divon]'s friends[1] and Azmi should now be conveyed to Ali Maher and Naguib. After all if we are serious we should approach central not marginal factors. Could be done via Egyptian M[ixed] A[rmistice] C[ommission] representatives or via Ambassador or UN delegation here. I do not suggest American role in transmission this stage. (2) In light Naguib's press statement[2] we should repeat to Davis and Dep[artmen]t respectively points we made last week, viz. Naguib's approach for USA assistance is good opportunity for USA propose Egypt–Israel peace. Could perhaps get *Nassi* [President] mention this Byroade. Please cable. May cable further after Embassy consultation and speaking Gideon [Rafael].[3]

Eban

281

1. ראה מס' 267.
2. בראיון ראשון שנתן לעיתונות מאז תפס את השלטון הודיע נגיב, כי יבקש סיוע צבאי ממדינות המערב, ובכללן ארצות־הברית, ואם לא ייענה – יפנה למזרח. (ראה "ניו יורק טיימס", 8.8.1952).
3. לאחר התייעצות עם חבריו תיקן אבן את הצעותיו והמליץ לפנות למצרים בצינורות לא־רשמיים, על־ידי דיבון ואליהו ששון. (ראה מברקו אל שרת, W445, 11.8.1952, 130.09/2309/10).

282

א. אבן אל מ. שרת (תל אביב) וא. אילת (לונדון)
A. Eban to M. Sharett (Tel Aviv) and E. Elath (London)

Coded Tel. WTE17 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington] 8 August 1952

High-level [Washington] DC correspondents were summoned State Department yesterday and given background on M[iddle] E[ast] defence. Levin received first-hand account whereof following main points supplemented by our own knowledge from direct talks. (1) US and UK both wish abandon SACME [Supreme Allied Commander, Middle East] in favour establishment MEDO [Middle East Defence Organization] viz. defence organization for planning not involving troops or bases. (2) All Mideast states would be asked cooperate, implied no special position any one of them. (3) British would like establish MEDO at once then wait and work for M[iddle] E[ast] states to cooperate. US is reserved about this timing, firstly lest Arab states don't come forward whereupon Westerners are out on limb with what appears interventionist organization without local acquiescence, thus giving good propaganda point to Neutralists and Communists. Another USA motive not stated in press talk is reluctance add new foreign policy commitment before election, thus they think British publication premature. Thus US would prefer not announce MEDO before being sure some Arab states as well as Israel would cooperate. Believe USA–UK difference does not go beyond this important tactical point. (4) Written British proposal expected reach DC August 8. (5) Amongst obstacles to MEDO Dep[artmen]t spokesman, probably Byroade, cited following in this order: (a) anti-West sentiment of some Arab states, (b) military weakness and tendency Arab states extort too high price for their consent, (c) fear of Arab countries along Israel borders. He added all these obstacles not fatal and USA would renew efforts bring Arabs and Israel together for reaching settlement. (6) Said reservedly change in Egypt increases hopes MEDO but not unless some settlement reached Sudan.

Most of these correspondents had been at my background talk mil[itary] aid Tuesday and bombarded State spokesman with questions about MSA [Mutual Security Act] section 202 and Israel's application. He replied arrangements practically complete for reimbursable aid to Israel under 408e. As for 202 aid to Israel he said: "I think that is a bit in the future".

Eban

283

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Coded Tel. X48 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 :נוסח יוצא

New York, 8 August 1952

Your Y592.[1] After consultation Abba [Eban], Delegation, present following comments: Your (1) – assumption correct and laudable. Since PCC [Palestine Conciliation Commission] proposes put greatest possible number refugees possession their assets at first instalment suggest we fix limited sum transferable each account under first instalment. Sum be determined by aggregate approved applications. (2) – Very good. (3) – What is genuine refugee? Right verification anyhow should be reserved. Can I inform PCC we ready open discussions Barclay's London? (4) – Why this generosity? Such idea means one I.P.–four dollars. Suggest payments made L.P. at present rate since Pal. P. was par L.P. (5) – For reasons desired public effect and practicability strongly recommend (a). Remind you effect Bonn announcement global sum. (6) – Abba's view which fully subscribe "in no circumstances should we link our payments directly to *Mattan* [Grant-in-Aid]. If it appears that USA is paying refugees whole symbolism of gesture and political effect are lost. Suggest we must find first instalment from own resources and at most utilize it for general request greater cash availability from this year's *Mattan* and next."

Appreciate early reply since we will gain maximum advantage if able pronounce procedures release about three weeks before opening G[eneral] A[ssembly].[2]

283

1. מס' 275.
2. ראה מס' 299.

284

מ. קומיי אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Comay to A. Eban (Washington)

Coded Tel. TNW130 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/17 נוסח נכנס:

[Tel Aviv] 9 August 1952

Suez. (1) Propose now informing other interested gov[ernmen]ts about our note[1] in order mobilize their active interest. (2) Would include at this stage Scandinavian countries, Holland, Belgium, Italy, Greece, Yugoslavia, Turkey, Australia, N[ew] Z[ealand], South Africa and also USSR which supported original resolution. Of these Turks, Dutch, already made enquiries and we unofficially confirmed fact of representations. (3) Should we not at later stage follow up with letter to President *Moabit* [Security Council] for circulation to Council members without set [*sic*] requesting discussion question? Should we not anyway directly inform certain *Moabit* members not included above i.e. Brazil, Chile, China? (4) Please cable.[2]

Comay

285

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

IWA593 מברק מוצפן
93.01/2208/17 נוסח נכנס:

תל אביב, 10 באוגוסט 1952

שלנו 589,[1] נוספות. (א) עם כל הערכתי לעבודה שעשה מייקסל ולחדירה שגילה הבעתי תמיהה על מסקנותיו שאין בהן פתרון לבעיה ולא רק דחיית המשבר עד עת מצוא.

284

1. מס' 255.
2. אבן השיב, כי על־פי הוראתו פנתה המשלחת באו"ם למדינות הימיות ולרוב חברות מועצת הביטחון והודיעה להן על־פה על תוכן האיגרת הישראלית. הוא מציע להמשיך בפעולה דיפלומטית בתל אביב ובבירות המדינות השונות. באשר לסעיף (3), לדעתו יש להמתין לפי שעה, משום שהן הבריטים והן האמריקאים אינם מצדדים בדיון בעצרת או במועצת הביטחון וישראל יכולה להשתמש בנושא הזה כקלף מיקוח נגד הכוונה להעלות את נושא ירושלים באו"ם. (מברק W444, 11.8.1952, 93.01/2208/18).

285

1. מברק ממחלקת ארצות־הברית אל אבן, 8.8.1952, המביא פרטים ראשונים על פגישתו של שרת עם שגריר ארצות־הברית דייוויס. בפגישה הביע שרת דאגה ממסקנותיו של מייקסל, שמתעלמות מן הדרישה הישראלית לקונסולידציה של החובות וחלף זאת מציעות פיקוח יום־יומי על ההוצאות וההכנסות במטבע חוץ, פיקוח שמשמעו התערבות ישירה בענייניה של מדינת ישראל. בנדור, שנכח בפגישה, היה סבור שדייוויס היה מצויד רק במידע כללי על הצעותיו של מייקסל ולא היה מודע להצעה להטיל פיקוח יום־יומי על תקציב מטבע החוץ. (המברק בתיק 130.09/2309/6.)

דייוויס ניסה לנחמני שאין מסקנות אלו אלא שיעור ראשון המכוון להקלה לאלתר ועוד יבואו דיונים על פתרון לאורך ימים. אמרתי כי הבנתי מכם כי המצב לגבי ביסוס הוא כי אם נשוב ונבקש ידונו בדבר ואכן נשוב ונבקש. (ב) הבעתי חרדתנו לכיוון המחשבה שנתגלה אגב השיחות להטיל פיקוח על משק הכספים שלנו והזהרתי בפני חבלה בדמוקרטיה הפרלמנטרית ובחופש פעולת הממשלה שתוצאותיה ערעור המשטר הפנימי, פריקת עול האחריות מהשלטון הנבחר ופגיעה ביחסי ישראל–ארצות־הברית. דייוויס הרגיע בהצהירו כי אין כל כוונה לקצץ בריבונות וההצעות הן אלו שאנו עצמנו הגענו אליהן. כשניגשתי לנושא זה הפסיקני כמה פעמים וניסה לסתום מראש טענותי בהדגישו כי אין כל תנאים אלא אנו בעצמנו וכו' והרי בעצמו שמע מפי ראש הממשלה על כוונותינו. שלא כרושם בנדור הייתי סבור כי הוא יודע מה דובר אבל לא נוח לו לשמוע הדברים ומוטב לו להניח כי לא נאמרו. אף־על־פי כן אני מצאתי לנחוץ להשמיע ההזהרה כי אין לדעת עדיין במה יהיה כרוך המשא־ומתן על הביסוס. בין השאר הדגשתי [–] החיובי של השער המתחלף שהוריד מחירי מגרשים ובתים ומצרכים רבים וגרם מחסור מזומנים וחוסר עבודה עד שיש מומחים המזהירים בפני תהליך דפלציוני שהר־חיק לכת מכדי הצורך וכן צבירת למעלה מ־20 מיליון ל"י ממלווה החובה למימון הפי־תוח.

בעניין ירושלים טען כי המדינות לא הכירו בירושלים כבירת ישראל. נקבע אמנם נוהג מעשי של ביקורים אבל עדיין הם קשורים בהחלטת בינאום ולא יפירוה על־ידי העברת השגרירות לירושלים אלא אם תבוא במקומה החלטה אחרת. הדגשתי כי חלפו שתי עצרות ללא כל החלטה ואין לדבר סוף ואם כזהו המצב עלינו לבחור בין ניתוק משרד החוץ זמן בלתי מוגבל מהצירויות לבין ניתוקו מהממשלה. לא תהא אז ברירה אלא לבחור בראשון. בתשובה לשאלתו על מצב העניין למעשה אמרתי כי לפי המצב כיום יועבר משרד החוץ לירושלים בסוף החורף או בתחילת האביב.

שרת

286

א. אבן אל מ. שרת (תל אביב) וא. אילת (לונדון)
A. Eban to M. Sharett (Tel Aviv) and E. Elath (London)

מברק מוצפן WTEA18
נוסח יוצא: 93.01/2208/18

[ואשינגטון] 11 באוגוסט 1952

התכנית החדשה להגנה אזורית MEDO[1] נבדלת מתכנית SACME בשלושה דברים עיקריים: אלף, במקום מפקדה הבאה בדברים עם מדינות האזור על חלוקת כוחות צבאיים ורכישת בסיסים בזמן שלום מדובר עתה על מטה לתכנון כלומר לעריכת תכנ־יות שתתגשמנה רק בשעת הצורך. בית, במקום להעניק מעמד מיוחד למצרים חותרת

286

1. ראה מס' 282.

התכנית החדשה להתייחס בשוויון מוחלט לכל מדינות האזור. גימל, המוסד המרכזי של הארגון כולל שבעה חברים במקום שלושה. נוספו שלוש מדינות הקהילייה[2] על הרביעייה המקורית.

לדעתי כל השינויים האלה הם חיוביים מבחינה ישראלית, אלף, מפני שיותר נוח לנו מבחינה בינלאומית ופנימית להתחייב בשלב זה על תכנון מאשר לקבל סידורים צבאיים שיחייבו אותנו למעשים מיד. בית, מפני שנשללת ממצרים זכות עדיפות שהיתה מחזקת את הגורם הערבי לעומתנו מבחינה צבאית ומדינית כאחת. גימל, מפני ששלוש מדינות אלו אין להן עניינים, נכסים והשפעות במדינות ערב ולכן מעטה מידת רגישותן ללחץ ערבי על חשבוננו. מדינות אלה הראו יכולת להזדהות אתנו במערכות בינלאומיות נגד הערבים גם כשאנגליה היתה נגדנו כמו ב־1947 וגם כשארצות־הברית הלכה שולל אחרי מדיניות פרו־ערבית כמו בכנסי העצרת באביב ובסתיו 1948.

אשר לניגוד התכסיסי בין אנגליה ואמריקה נדמה לי שהגישה האנגלית הולמת יותר את ענייננו. האנגלים גורסים הקמת המטה כעובדה קיימת וקריאת מדינות האזור לשי־תוף־פעולה לאחר מעשה ואילו ארצות־הברית מתנה את עצם הקמת המטה בהסכמת מדינות האזור, דבר המעניק לערבים כוח מיקוח וסחיטה בשלב מוקדם מאוד של הגשמת התכנית. אינני סבור כי העמדות האנגלית והאמריקנית נקבעו במחושב לפי המגמות האלה אך אלה הן התוצאות הבלתי־ישירות של התכסיסים המנוגדים. במידה שיש בידנו להשפיע, עלינו לחייב את התכסיס האנגלי. הבריקו נא תגובתכם על ניתוח זה.[3]

אבן

287

ג. רפאל אל א. אבן (וואשינגטון)
G. Rafael to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/356/1

ניו יורק, כ' באב תשי"ב
11 באוגוסט 1952

סודי

הנדון: סיכום שיחתנו מיום 7 באוגוסט 1952, בוואשינגטון

1. ירושלים: לפעול במחלקת המדינה, לאחר פרסום סדר־היום הארעי, על־ידי הסברה בהתאם לתדריך שיתקבל ממשרד החוץ ובציון מיוחד, כי אם שאלת ירושלים תעלה באיזו שהיא צורה — נדרוש דיון כולל ופתרון תפקודי; נציין כי במקרה של העלאת השאלה על־ידי הערבים — נרשום בסדר־היום את כל פגיעות הערבים הנובעות מאי־ציותם להחלטות מועצת הביטחון והעצרת ובראש וראשונה: אי־ביצוע סעיף מס' 8[1]

2. מדינות חבר־העמים הבריטי — אוסטרליה, דרום אפריקה וניו זילנד.
3. ראה מס' 296.

287
1. של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן.

והחלטת סואץ, ואולי גם את החרם. יש ליצור רושם כי במקרה ויתגרו בנו בשאלת ירוש־לים, נעבור להתקפה חזיתית.

בשיחה עם מחלקת המדינה ישתתפו: גויטיין והחתום מטה.

2. סואץ: להמשיך בפעולה בין המעצמות הימיות; לפעול במיוחד בבירות הסקנ־דינביות. לבקש הסכמת הקריה להגשת תזכיר — סיכום טענותינו — למעצמות הימיות, לא בנוסח האיגרת שהוגשה לשלוש המעצמות.[2]

3. ועדת הפיוס: להחיש את הטיפול בעיבוד הנוהלים לשחרור החשבונות החסו־מים, כדי להפיק תועלת מהשלמת המשא־ומתן עם ועדת הפיוס, לפני כינוס העצרת.

סוכמה תשובה לשאלות הכלולות במברק השר מס' Y592. התשובה הועברה לשר במברקנו מס' X48 מיום 8.8.52.[3] הודגש במיוחד הצורך למנוע מפני כל קשר חיצוני בין ה"מתן" והקצבת סכומים לתשלום. כן רצוי ביותר לשחרר את הפקדונות מהאפוטרו־פוס לחשבונות חסומים בבנקים בבת־אחת ולהעביר את הסכומים רק באופן חלקי, בהתאם למצב המטבע הזר העומד לרשותנו.

4. המועצה הכלכלית והחברתית: להמליץ בפני הקריה לסגת ממועמדותנו תמורת מחיר מתורכיה ופיצוי מידידינו: תמיכתם בבחירתנו לסגן־נשיא.[4]

5. המזרח התיכון: הוחלפו דעות בקשר לידיעות על חילוקי־דעות בין אנגליה וארצות־הברית על הקמת מועצת תכנון.[5] הוסכם כי יש לעמוד במגע הדוק עם מחלקת המדינה ולברר אצלם את השקפתם ולהביע בפניהם דעותינו. כמו־כן צויין הצורך בקיום התייעצות בשאלת המזרח התיכון, בעת ביקור השגריר בישראל, בתחילת ספטמבר.

6. העצרת השביעית: צויין כי יש לבחון את אפשרויות פעילות ישראל בשאלות מסוימות, כגון: קבלת חברים חדשים, קוריאה, בעיות חברתיות וכלכליות. לשם כך יש צורך בהכנה ובירור בקריה. סוכם לחזור לבעיה זו אחרי פרסום סדר־היום הארעי, במח־צית אוגוסט.

הוחלט לקיים התייעצות בשאלות אלו בקריה, בעת שהותו של השגריר בישראל, ובהשתתפות החתום מטה.

7. אמצעים קיבוציים: הוסכם להעביר את הטיוטא שחוברה על־ידי החתום מטה לקריה, מבלי שהשגריר הספיק לעיין בה. במידה שיעלה בידי השגריר, הוא ישלח הערותיו ישר לקריה.

8. המשא־ומתן הכספי עם מחלקת המדינה: השגריר מסר אינפורמציה על שיחות המתנהלות עם מחלקת המדינה וניסוח איגרת השגרירות.[6]

בברכה,

ג.ר.

ג. רפאל

2. השווה מס' 284.
3. ראה מס' 283, 275.
4. ראה מס' 279.
5. ראה מס' 286.
6. איגרת השגרירות — ראה מס' 289.

288

א. אבן אל משרד החוץ
A. Eban to the Ministry of Foreign Affairs

Memorandum: 130.20/2485/3 :תזכיר

Washington, 11 August 1952

Confidential

Subject: American Financial Aid for Remainder of Fiscal Year

It seems that arrangements will be completed tomorrow for the delivery of our Note[1] and the consequent release of $25,000,000 as an advance out of our TCA [Technical Cooperation Administration] allocation. We shall then have received $65,000,000 within eight months in three special cash advances (December 1951, May 1952 and August 1952) from the United States Government. In each case the advance has been made just in time to avoid a default on our credit obligations.

2. The negotiations recently concluded on the basis of the Mikesell report were marked by much tension and, at first, by something approaching indignity. The final atmosphere, however, was better than on the previous occasion in May 1952. The American negotiators were impressed by the frank refusal of our representatives this time to hold out the promise that we would not need help later in the year, and they appreciated the fact that we did not circumvent any working level by going above their heads to Cabinet officers.

3. The present position is that short-term assistance has been accompanied by a tenacious refusal to commit the United States Government to any long-term solution such as the refunding of our debts. In part, this attitude may be due to a familiar political inhibition – the reluctance of the State Department to add another pro-Israel action by the United States to the recent vote of the Congress allocating $73,000,000 to Israel (as against $23,000,000 to seven Arab states and $62,000,000 to India, Pakistan, Burma and Indonesia combined); and to the acceptance of pro-Israel planks in the platforms of both political parties. Yet this is, at most, a very subsidiary cause of the tension, if it exists at all in this particular context. After all, the State Department has not been deterred by Arab susceptibilities from recommending our rescue from default on three occasions or from defending Israel aid in the Congress. Indeed, the tension in the Middle East is probably the main reason why they have actually extended this aid and thrice applied it so flexibly. Thus, the determining factor in the

288

1. מס' 289.

present atmosphere of our financial relations, intensified by the Mikesell report, is rather a lack of confidence in Israel's will or capacity to make the effort required for financial recovery. It is assumed that any extra aid received by Israel would be utilised without any attempt at retrenchment or reduction of indebtedness. The United States Government is especially offended at the manner in which the release authorised on May 1, 1952 was used without the slightest reduction of our indebtedness, notwithstanding our specific promise when the release was obtained. On April 26, Mr. Harriman was told that if we could be helped through August we should be able to manage for ourselves thereafter. Mr. Mikesell's report informs the United States Government that this was never a true prospect; and that our foreign exchange system is not organised as if a balance between current income and current expenditure were even a serious aspiration.

4. The present attitude of the United States government on our financial prospect may be estimated in one of two alternative ways. If the Mikesell report is taken at its face value and accepted as official policy the United States has decided to make the $25,000,000 advance, and to carry out the remainder of the TCA program – but thereafter to leave us to our own devices for settling the remainder of our debt problem this year. We should not ignore this possibility. Indeed the prospect of further governmental aid this fiscal year, outside the TCA program or by cash advances within it, is so uncertain that it would be the better part of wisdom to plan stringently on this basis, and to appeal to our own public and to American Jewry accordingly.

5. It is not certain, however, that we must renounce all hope of funding. While the United States will not authorise funding in the present condition of a widening gap between income and expenditure and a lack of centralised information and authority in foreign exchange, it may be disposed to do so if these two defects are corrected. There is some support for this possibility in the President's views which we have cabled; in the insistence by the State Department on the preparation of a foreign currency budget as a prelude to further consultation; and in their agreement, however reluctant, to receive our specific reservations on this point in the current exchange of Notes. It is reasonable to assume that if within a few weeks the United States is satisfied (a) that we have prepared an exchange budget which promises to arrest the gap between current income and expenditure; and (b) that we have instituted both administrative and financial reforms with this aim in view, then the American attitude to a funding application may improve. Until we can satisfy those conditions, I believe that there is no value, and some political danger, in making such an application. The high-level political support which we can mobilise might be decisive after these two conditions have been fulfilled; it will not be effective without them.

6. Even when we have fulfilled these two indispensable conditions and mobilised the support of the United States Government, the attitude of

the Export-Import Bank remains an independent factor to be taken seriously. The capacity of this institution to resist Presidential directives is always very real, and is at its highest point at this period of declining Presidential authority. We should commit a gross error if we were to concentrate all our attention on securing the support of the United States Government and neglect the need to convince the Board of the Export-Import Bank. The best way to proceed here is:

(a) to secure the immediate despatch of a Bank mission without any specific connection to a funding application (if we insist on any such connection, the mission will not go);

(b) to persuade the mission once in Israel to become the devotees of a funding operation after their return;

(c) to make a formal application not before mid-September, and to mobilise support energetically both in the Government and in the Bank.

If we intend to pursue our funding request we should continue in the meantime to service our existing Export-Import loan of $135,000,000 with extreme regularity in the payment of interest and capital instalments.

7. We cannot avoid the need to exhaust all possibilities of refunding some of our loans by our own efforts. Only if we can demonstrate that we have fully explored this avenue and still have an acute problem to resolve can we enlist support for a funding project by the United States Government.

8. This memorandum arises from intensive consultation with all colleagues who took part in these negotiations and, in particular, reflects the identical views of Messrs. Teddy Kollek and Ernst Lewin, who bore the heavy brunt of these discussions.

A.E.

289

איגרת משגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה
של ארצות־הברית (ואשינגטון)

Note from the Ambassador of Israel in Washington to the U.S. Secretary of State (Washington)

Copy: 130.20/2485/3 :העתק

[Washington] 12 August 1952

Confidential

The Ambassador of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to refer to the Notes exchanged between the two governments on April 30 and May 1, 1952 concerning the

utilisation by Israel of funds available under the United States Mutual Security Act of 1951.[1]

2. In paragraph 4 of his Note of April 30, 1952 the Secretary of State announced his decision to despatch a representative to Israel for the purpose of surveying the current financial and economic problems of the country. In reply, the Ambassador of Israel conveyed his Government's willingness to receive such a representative and to provide the fullest available information on its foreign exchange income and expenditure, its internal budgets and fiscal procedures. The Government of Israel further agreed to make such information available for the duration of United States economic assistance to Israel.

3. During the month of July 1952, Mr. Mikesell, the representative of the United States appointed pursuant to the Secretary of State's Note of April 30, 1952, carried out a rapid survey in Israel of the country's short-term debt position on the basis of information made available by the Government of Israel. The Government of Israel drew attention to urgent obligations which would arise for payment from the first week of August 1952 onward. It also conveyed its view that even after fulfilment of these immediate obligations, periodic emergencies would inevitably occur unless Israel was assisted to refinance the major portion of its short-term dollar indebtedness, amounting to approximately $115,000,000 for the twelve months' period beginning July 1, 1952.

4. In the course of examining its financial problems in recent months, both before and during Dr. Mikesell's mission, the Government of Israel became aware of the need to institute substantial revisions in its economic and fiscal policies, as well as in some of its administrative procedures. Early in 1952, the Prime Minister announced a series of economic reforms, calculated to combat inflation and to restore financial equilibrium. This policy, which involved an intensification of austerity programs and a stricter control of all foreign currency expenditures, has borne marked results; yet it cannot, in the nature of things, have yielded its full effect within so brief a time. At this stage, the Government of Israel has decided to adopt further detailed measures to promote financial recovery and to avoid recurring threats to its financial structure. In accordance with paragraph 8 of his Note of May 1, 1952, the Ambassador of Israel, on instruction from his Government, herewith conveys to the Government of the United States the following information on the new steps which will be taken with this aim in view.

5. The Government of Israel is now in the course of preparing a foreign exchange budget for the twelve months' period beginning July 1, 1952. Every effort will be made to have this budget ready by September 15, 1952. The foreign exchange budget will constitute a working basis for Israel's for-

1. מס' 129, 130. בתיקי משרד החוץ נושאת האיגרת האמריקאית את התאריך 1.5.1952.

eign currency operations throughout the year, and will accordingly be drawn up along the following lines:

(a) No part of Israel's revenues either for current or development purposes during the twelve months beginning July 1952 shall be derived from a net increase in short and intermediate indebtedness. On the contrary, it will be Government policy to attain the maximum net reduction of outstanding short-term debts by repaying such amount of short-term debts as may be feasible and refunding as much as possible into long-term obligations.

(b) Non-transferable or tied income items will be matched against appropriate specific items of expenditure. Cash expenditures and debt service will be offset only against cash income.

(c) Due consideration will be given to all outstanding obligations.

Within the twelve months' period, the principles described in (a) and (b) will be modified only when there are seasonal fluctuations in income and expenditure. It will be the policy of the Government of Israel to regulate its expenditures within the limits of this foreign exchange budget.

6. Since the assistance extended by the United States under the Mutual Security Act of 1951 and 1952 constitutes an important element in Israel's foreign exchange income, the Government of Israel intends to make its detailed foreign exchange budget available to the representatives of the United States Mission in Israel. In order to facilitate effective co-operation in the use of such assistance between the Government of Israel and the representatives of the United States Mission in Israel, the Government of Israel intends to follow the procedure of regular consultations with that mission which would enable stock to be taken periodically of Israel's financial position.

7. The Ministry of Finance will keep records showing all incomes, expenditures, commitments, new credits or borrowings, imports and services carried out or authorised, external and internal cash positions and cash balances in all currencies. Figures for each month will be analysed in relation to all sections of the Israel budget, with special reference to the foreign exchange components thereof.

8. The Government of Israel intends to establish concurrently with the preparation of the foreign exchange budget, a special Governmental Organ endowed with full authority to make all allocations of foreign currency, including the granting of permission to make foreign exchange commitments against foreign exchange income. The Government is resolved to take all measures to ensure that all foreign exchange commitments will be kept strictly within the limits of its foreign exchange income. As soon as possible, a system of accounting will be instituted under this Organ which will reveal the current and prospective foreign exchange position of the country weekly or monthly according to the nature of the item.

9. It is the intention of the Government of Israel to centralise all import programming including the screening as to order of priority of requirements submitted by various ministries.

10. The Government of Israel adheres to the view presented by the Minister for Foreign Affairs and the Ambassador of Israel to the Secretary of State on June 19, 1952,[2] that any fundamental stabilisation of its financial position will be impossible, unless longer periods of maturity can be obtained for its indebtedness, the impact of which is especially heavy for the twelve months' period beginning July 1952. The Government of Israel, for its part, will make every effort to negotiate arrangements with its creditors whereby short-term debts might be extended and spread over a longer period of years, provided that Israel's credit standing with pertinent creditors would not thereby be impaired to the extent of making it impossible for the State to supply the population with the most basic necessities. Meanwhile, the Government of Israel will not divert current income to net debt retirement at a rate which will make it impossible for Israel to cover her essential import needs.

11. The Government of Israel fully recognizes that the reforms necessary to achieve a balanced foreign exchange budget will require increased sacrifices on the part of its people and it is prepared to make such sacrifices. The Government is confident that the new measures which it has decided to adopt, and especially those enumerated above, will help the country to advance, through arduous efforts and heavy sacrifices, toward a balanced economy in a manner worthy of the democratic principles and social ideals which Israel strives to exemplify, and conducive to the continuation of internal stability which it has so far been able to maintain, in a troubled and unstable area. While the difficulties which these measures are designed to overcome are admittedly acute, they do not constitute the sole or main element of Israel's economic situation. These difficulties, in part, arise from a process of dynamic growth, at a rate scarcely precedented in the history of nations. In sharing a frank discussion of these difficulties with the Government of the United States, Israel is moved by a sense of profound appreciation of the assistance which the Government and people of the United States are rendering to it in the critical and formative period of its early development.

2. ראה מס' 203.

290

א. לבבי אל י. רפאל[1] (ירושלים)
A. Levavi to I. Raphael (Jerusalem)

העתק: 130.11/2503/2

תל אביב, כ"א באב תשי"ב
12 באוגוסט 1952

כמוס ואישי. בהחלט לא לפרסום.

מר רפאל היקר,

שר החוץ העיר את תשומת־לבי לכך שעוררת שתי שאלות חשובות בקשר לבעיית העלייה מרומניה ומהונגריה.

א. האם רצוי לעורר כאן בארץ תגובות ומחאות ציבוריות וכדומה בקשר להפסקת או מניעת העלייה מהארצות הללו.

ב. האם יש לעודד את יהודי הארצות הללו לכך שיביאו את תשוקתם לעלות לידי ביטוי פומבי ככל האפשר (על־ידי עמידה בתורים ליד צירויותינו ובמשרדי הדרכונים וכו' ובצורות דומות).

לפי בקשת שר החוץ הריני מביא לידיעתך כי משרד החוץ מחייב עקרונית את שתי שיטות הפעולה הללו.

בארץ אורגנו אספות שונות על־ידי התאחדויות עולים וגופים ציבוריים אחרים בהם הוצגה התביעה "שלח את עמי". בדרך כלל קדמו לאספות אלו התייעצויות עם נציגי משרד החוץ אשר הדריכו את המארגנים. פעולה דומה בוצעה בהדרכת המשרד בתחום העיתונות בארץ וגם בחוץ־לארץ. בדעתנו להמשיך ולעודד פעולות מהסוג הנידון בתי־אום עם גורמים ציבוריים אחראיים. כמו־כן מחייב המשרד פניות קרובים, קבלת החלטות על־ידי גופים מוניציפליים וכו' אשר מגמתם לעורר מדי פעם באופן ציבורי את הבעיה הנידונה.

מובן מאליו כי כל פעולה ופעולה מן ההכרח כי תיקבע לה צורה הולמת העשויה להרחיק אפשרות של תקלות ולהגביר את סיכויי השפעתה החיובית.

צירויות ישראל בבוקארשט ובבודאפשט פעלו ופועלות ברוח המגמה הנרמזת בשאלתך השנייה דלעיל. היו אי־אלו תופעות בעלות ערך אשר העידו ברורות על רצונם האמיתי של יהודי המדינות הנידונות. עם זאת מכביד עתה המשטר את ידו והאפשרויות מצטמצמות והולכות. יש כמובן גבול אשר אין אנשי המקום מעיזים לעברו באשר לפי הרגשתם ההסתכנות רבה מדי.[2]

בברכה ובכבוד רב,
א.ל.

א. לבבי
סגן המנהל הכללי

290

1. יצחק רפאל, מנהל מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית.
2. עניין העלייה מרומניה והונגריה נידון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. בסיכומו של הדיון התקבלו ההמלצות האלה: (1) לפרסם גילוי־דעת בכנסת, (2) להמריץ את הפעולה הציבורית בישראל ובחוץ־לארץ, (3) לארגן מבצע של שליחת מכתבים המונית בידי קרובים בישראל ובחוץ־לארץ אל מנהיגים ברומניה והונגריה בדרישה להעלאת קרוביהם, (4) להגביר את פעולת "קול ישראל" ו"קול ציון לגולה", (5) לבדוק את אפשרויות הבריחה. (ראה ש. בנצור אל מ. שרת, 14.8.1952, 130.11/2503/2.)

291

מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל במוסקבה
East European Division to the Israel Legation in Moscow

מברק מוצפן
נוסח יוצא: 130.09/2325/5

תל אביב, 12 באוגוסט 1952

לציר. שלך 199.[1] (א) הודיע־נא לסובייטים כי אנגליה וצרפת פנו אלינו בלתי־רשמית לקבוע שגרירויות כאן כי בדעתם לעשות כן בכל מדינות האזור. הסכמנו אך טרם הגיעה פנייתם הרשמית. נשמח להסכים לקביעת שגרירות סובייטית אם ברית־המועצות תפנה בנידון. (ב) מוצע לשיקולך לצורך הודעה זו בהגשת איגרת בדבר שילומים ממזרח גרמניה שנוסחתה נשלח אליך בדואר הקרוב.[2]

מזאר

292

א. לבבי אל ש. אלישיב (מוסקבה)
A. Levavi to Sh. Eliashiv (Moscow)

העתק: 130.11/2511/17

תל אביב, כ"א באב תשי"ב
12 באוגוסט 1952

אלישיב היקר,

רצוף בזה נא למצוא את נוסח האיגרת לברית־המועצות בעניין שילומים מגרמניה המזרחית. הנוסח תוקן ואושר על־ידי שר החוץ.

במקרה ולא נבריק אחרת לפני־כן, נא לבקש ראיון לשם הגשת האיגרת ימים אחדים לאחר שתתפרסם הידיעה בדבר סיום ניסוחו של הסכם השילומים עם מערב גרמניה. נא הברק את דבר הגשת האיגרת ואת תוכן השיחה אשר תתפתח בהזדמנות זו.[1]

בברכה,

אל

291

1. הציר שאל, אם לנוכח הידיעות על העלאת דרג הנציגויות של צרפת ובריטניה בישראל לדרגת שגרירויות ראוי להציע לסובייטים שיעלו גם הם את דרג נציגותם. (10.8.1952, 130.09/2325/5).
2. ראה מס' 292.

292

1. האיגרת הוגשה ב־16 בספטמבר 1952 — ראה מס' 356.

נספח
Annex

איגרת אל ממשלת ברית־המועצות בעניין שילומים מגרמניה המזרחית

צירות ישראל מביעה הוקרתה למשרד החוץ של ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות ובתשובה להודעתו מיום 25.3.52 בדבר פיצויים ושילומים לישראל מגרמניה המזרחית, אשר הושמעה באוזני ציר ישראל במוסקבה,[2] מתכבדת הצירות להביא לתשומת־לב משרד החוץ את ערעורה של ממשלת ישראל על ההודעה הזאת.

תביעתה של ממשלת ישראל לשילומים מאת גרמניה אינה במהותה תביעה לפיצויי מלחמה כדוגמת הפיצויים הנזכרים בהסכם פוטסדם מ־1945 או העשויים להוות חלק של הסדר שלום עם גרמניה אשר ייחתם בזמן מן הזמנים. ההשמדה הגזעית של יהודי אירופה והגזל הכולל של הרכוש היהודי על־ידי השלטון הנאצי חורגים לגמרי ממסגרת של מעשי מלחמה הנוראים ביותר. את מרבית מעשי הזוועה אין עוד לתקן. אולם קיימים עוד בעם היהודי הרס וסבל אשר ניתן לרפאם בעזרת פעולות כלכליות. אין לדחות פעולות אלו התלויות במעשי תגמול חומריים מצד הגרמנים ובכלל זה תושבי גרמניה המזרחית וממשלתם. מאופיה המיוחד של התביעה אשר הובעה באיגרת הישראלית אל ברית־המועצות מיום 12.3.51[3] נובע אפוא, שאין סיפוקה כרוך או תלוי בהסדר שלום עם גרמניה. יתר־על־כן: התנאים במדינת ישראל אשר קלטה את מרבית ניצולי השואה הנאצית ונשאה בעול כבד של הוצאות שהיו כרוכות במפעל קליטה זה מחייבים סיפוק התביעה בהקדם האפשרי.

עם זאת מצביעה ממשלת ישראל על העובדה כי שורת מדינות כבר קיבלו פיצויים מגרמניה המזרחית ומוסיפות לקבל פיצויים כאלה. בקשר לכך יש להזכיר את הודעת מר י. סטאלין, יושב־ראש מועצת המיניסטרים של ס.ס.ס.ר., אל מר א. גרוטוול,[4] שפורסמה בעיתון פרבדה מיום 16.5.50.

אשר לבעיית תשלום הפיצויים והחזרת הרכוש לפרט, מציינת ממשלת ישראל כי גרמניה המזרחית לא רק שלא קבעה בעניין זה סידורים תחיקתיים המניחים את הדעת, אלא גם שמה יד על הרכוש הפרטי הזה, הקפיאה אותו ואינה מאפשרת לבעליו לזהותו. יש להזכיר במיוחד את החוקה שפורסמה בגרמניה המזרחית ביום 6.9.51, המעבירה כל רכוש של אנשי חוץ לאפוטרופוסות "הבנק התעשייתי הגרמני" והמונעת למעשה כל החזרת רכוש לידי יהודים קורבנות הנאציזם שאינם חפצים להתיישב מחדש בגרמניה המזרחית.

יתר־על־כן: בחודשים האחרונים נכנסו לתוקפם בגרמניה המזרחית תקנות מנהליות המפקיעות כליל את זכויותיהם של יהודים קורבנות הנאציזם שנמלטו מגרמניה המזרחית ואינם חפצים לחזור ולהתיישב בארץ בה סבלו כה רבות, ואילו רכושם שנגזל על־ידי הנאצים הריהו עדיין בנמצא והוא עתה בידי שלטונות גרמניה המזרחית.

2. ראה מס' 79.
3. ראה כרך 6, מס' 19.
4. אוטו גרוטוול, ראש ממשלת גרמניה המזרחית.

טיפול כזה מצד ממשלת גרמניה המזרחית בשאלת ההחזרה והיעדר כל גילוי של רצון טוב לתקן את הנזק החומרי, שנגרם על־ידי הנאצים לעם היהודי, מונעים כל אפש־רות של מגע ישיר בין ישראל לבין ממשלת גרמניה המזרחית כל עוד לא חל שינוי יסודי בנדון זה בקו התנהגותה של גרמניה המזרחית.

אי לזאת איתנה תקוותה של ממשלת ישראל כי ממשלת ברית־המועצות תשתמש במלוא השפעתה על ממשלת גרמניה המזרחית כדי להביא לידי שינוי כזה ותסול בזה את הדרך לפתרון צודק של בעיית השילומים והפיצויים מגרמניה המזרחית ברוח האג־רות הישראליות אל ברית־המועצות מ־16.1.51 ומה־12.3.51.[5]

293

א. לבבי אל ש. אלישיב (מוסקבה)
A. Levavi to Sh. Eliashiv (Moscow)

העתק: 130.11/2511/17

תל אביב, כ"א באב תשי"ב
12 באוגוסט 1952

[.....][1]

שלושה סעיפים של פעולה מדינית עומדים לפי עניות דעתי על סדר־יומה של הצי־רות וכבר החלפנו דברים על כך בטרם צאתך לדרך.

הגשתי לשר טיוטא של איגרת בענין שילומים מגרמניה המזרחית אשר יש לדעתי להגיש במוסקבה בסמוך לסיומו החיובי של משא־ומתן על שילומים עם גרמניה המער־בית או אולי מאוחר יותר, לאחר אישור ההסכם על־ידי הכנסת ועל־ידי בית־הנבחרים שבבון.[2] אם יספיק השר לעבור על הטיוטא תישלח בדואר זה אלא שעל מועד ההגשה נבריק לחוד. אם תחפוץ להמליץ על שינויים מסוימים אבקשך להבריק לנו בנידון.

במקרה ולא תצא הטיוטא בדואר זה אבחן בשובי מהחופשה כיצד להעבירה אליך בעוד מועד.

אל לנו לדחות עוד את הטיפול במוסקבה בשאלת העלייה מהגוש הסובייטי. עלייה זו פסקה עתה כמעט לחלוטין. מפולין עומדים לצאת כנראה כתריסר נפש בחודש (מי יודע כמה חודשים). צ'כיה סגורה ומסוגרת, הונגריה הופכת את הסכם 3000[3] פלסתר (אחרי הפסקה של 7–8 חודשים שולחים לנו בתוך שיירה של 129 נפש יותר ממאה

5. ראה כרך 6, מס' 84.

293

1. החלק הראשון של המכתב, שעניינו אישי ומנהלי, לא הודפס כאן.
2. ראה מס' 292.
3. הסכם לעליית 3,000 נפש מהונגריה שנחתם עוד ב־1950.

מקרים סוציאליים) ובכלל מגיע על חשבון זה אחרי שנתיים בקרוב עוד כשלוש מאות נפש. רומניה סגורה ומסוגרת זה כ־7–8 חודשים. השיחות המתנהלות בכל הזדמנות אפשרית, ואף כמעט בלתי־אפשרית, בבירותיהן של כל המדינות הללו ובכל מקום אחר שם ניתן לעשות כן שוב אינן מביאות בעקבותיהן שום תוצאות ממשיות. חובה מצפונית היא לנסות ולהעלות את הבעיה במוסקבה ברמה הגבוהה ביותר אשר ניתן להגיע אליה. יהיו הסיכויים כאשר יהיו אי־אפשר להחריש עוד. גם התביעה הציבורית מוכרחה לגבור בתמידות אם אי־אפשר יהיה להשיב, ולו בוועדת החוץ והביטחון, כי אכן נעשה הדבר, כי אכן לא מנענו עצמנו מלערוך איזה ניסיון שהוא. יש לזכור הלא שהפסקת העלייה מרומניה למשל, בהיותה פתאומית ובלתי־צפויה, שרירותית ואכזרית יצרה בעיות אנושיות לרוב נוסף על הבעיה הלאומית והחברתית היהודית. מספר הנפשות שנקרעו לגזרים הריהו רב מאוד ואין האנשים יכולים להשלים עם גורלם.

אין ודאי צורך להזכיר כאן את פרשת הקרובים שבברית־המועצות. אני מניח כי הנך מכין את הצעד הבא אשר היה הכרח לדחותו מטעמים בלתי־תלויים. נדמה לי שלא יקשה למצוא אחיזה ולו באחד המקרים השגרתיים בהם עוסקת הצירות, אולי מבין המק־רים אשר ראש [המחלקה] הקונסולרית הסובייטי הביע תקווה כי יסתדרו בעתיד הקרוב, אחרי טיפול של שלוש שנים ומעלה. וייתכן ותבחר בגישה אחרת ותחזור אל הרשימה אשר טופל בה בזמנו.

בימים אלה "שיגרנו" אליכם שתי משלחות, מסחרית וספורטיבית, בסך הכול 17 ישראלים. הרי בשביל מוסקבה זה שיא וידיכם ודאי מלאות עבודה. מי יתן ונראה ברכה בביקורים אלה כפי שאנו מקווים.

ד"ש חמות מאוד מריקה וממני לרעיתך ולך, לארגמנים, לארוכים ולקהתים. כל טוב לכם!

בידידות,

אל

הערת־עורך
Editorial Note

חילופי איגרות בין ממשלת ישראל לממשלת ארצות־הברית בדבר תכניות מיוחדות של סיוע ושיקום לעולים ולפליטים בישראל

ב־13 באוגוסט החליפו שר החוץ של ישראל ושגריר ארצות־הברית בתל אביב איגרות בעניין המענק הכספי מארצות־הברית, על־פי סעיף 205 של חוק הביטחון ההדדי של ארצות־הברית. על־פי ההסכם הזה תעניק ארצות־הברית לישראל במשך שנת הכספים המסתיימת ב־30 ביוני 1953 סך של 70,228,000 דולרים לשם תכניות מיוחדות של סיוע ושיקום לפליטים ועולים בישראל, תכניות שיאושרו בידי ממשלת ארצות־הברית. הסכומים האלה יוצאו בהדרכתם ובפי־קוחם הכללי של אנשי מנהל השיתוף הטכני של ארצות־הברית בישראל ושל נציגי ממשלת ישראל שנתמנו בידיה לצורך העניין הזה. ממשלת ישראל תיתן לממשלת ארצות־הברית אפש־רות גמורה לעמוד על אופן השימוש בכספים שניתנו במסגרת המענק. (הנוסח השלם של חילופי האיגרות האלה, בצירוף תרגומן לעברית, פורסם ברשומות, כתבי אמנה, 1952, מס' 87.)

294

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל מ. שרת
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to M. Sharett

מברק מוצפן מ60
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 13 באוגוסט 1952

אישית-כמוס-בהול-תשובה מידית

בבעיית חתימת החוזה חל היום שינוי המצדיק הכרעתך והכרעת חבריך בהקדם.[1] בשיחה סודית של נחום [גולדמן] ושנער עם האלשטיין ובלאנקנהורן אתמול יום ג' דובר על כל העניינים הפתוחים עדיין במשא־ומתן ונקבע נוהל לסיומם. בדבר החתימה אמר האלשטיין, אשר היה בדיוק בדרכו לקנצלר, שהוא, האלשטיין, רואה עצמו מחויב להציע לקנצלר שהוא, הקנצלר עצמו, יחתום החוזה על־מנת להעניק לו החשיבות הגבוהה ביותר. האלשטיין המשיך שימליץ גם לחתום מחוץ לגרמניה ואינו חושב שבזה קושי רב. אבל ברור לו בהחלט שהקנצלר ידרוש לחתום מול חבר ממשלת ישראל וכמובן עם נחום בשם הארגונים. שנער ונחום הסבירו הקשיים שבהצעה, אך האלשטיין אמר ברורות שחשיבות החוזה והעניין מחייבים נוכחות שר ישראלי וחתימת הקנצלר צריכה להיות חשובה גם עבורנו. היום, יום ד', קיבל נחום דרך האלשטיין תוצאות שיחת האל־שטיין והקנצלר בנדון והן: (א) הקנצלר ברצון יבוא במיוחד למחוץ לגבולות ארצו לשם חתימה והוא מציע לוקסמבורג, כי זה הקרוב ביותר לבון והתאריך השבוע הראשון בספטמבר. (ב) הקנצלר דורש לחתום עם שר ישראלי ועם נחום. עד כאן העובדות.

נחום מבקש למסור לך כדלקמן: "חתימת הקנצלר מעניקה להסכם משקל וחשיבות הגבוהים ביותר ומבטיחה סיום מהיר של המשא־ומתן, רטיפיקציה חלקה ומהירה וכו'. הפרטיכל דורש, והקנצלר עומד על כך, ששר ישראלי יבוא לחתימה. הנני מבין כל הקשיים, אולם מבקשך במפגיע לעשות מאמץ להשיג הסכמת הממשלה שתבוא לחתימה. סירוב בנידון היה לא רק מבטל חתימת הקנצלר, אלא גם גורר התמרמרות והתנגדות מצד תומכינו בבון וזה שוב יביא לתוצאות מעשיות קשות." עד כאן נחום.

הננו תומכים בדעה זו ומקווים שתשיג הסכמת הממשלה. עלינו להוסיף שתשובתך הדחופה נחוצה לנו עד ערב שבת, כי נחום פוגש הקנצלר ביום שבת בהלוּוציה ויצטרך לתת תשובה. במקרה ולא תבוא הסכמתכם, הרי תהווה שיחה זו של נחום ההזדמנות היחידה להסביר הסירוב, להחליק התגובה ולהגיע לפתרון אחר. במקרה שתהיה חיובית יהיה בוודאי צורך לדאוג לכך שפרטי הטקס ותוכן הנאומים יותאמו בדיוק למפרע תוך הסכמה הדדית. לתשובתך נחכה. בעניין סעיף היציבות תוגש לנו הצעת נגד בעוד ימים

294

1. ראה מס' 263.
2. ראה מס' 295. בעקבות המברק הזה ומס' 295 התייעץ שרת עם בן־גוריון והתקיימה חליפת־מברקים

מספר ונתחדש הסיכוי שנקבל העיקרון שבדבר. עניין זה הוא הדבר האחרון הפתוח.
נבריק עוד תאריך הטסת הטיוטה ארצה, כדי שתוכלו לקבוע הישיבות.[2]

המשלחת

295

נ. גולדמן אל ד. בן־גוריון
N. Goldmann to D. Ben-Gurion

Tel. מברק
Inc.: 43/5567/4069 :נוסח נכנס

13 August 1952

Please read our cable Sharett.[1] Urge you strongly agree German suggestion send Cabinet Minister preferably Moshe [Sharett] sign agreement beginning September outside Germany. Refusal would antagonize *Aleph* [Adenauer] who mostly responsible for success and whose good will essential for implementation with many possibilities hasten deliveries and various other concessions. Would regard refusal because concession emotional public opinion as grave mistake. Am convinced you will understand that interests State demand accept *Aleph*'s proposal. Quick decision essential as am seeing *Aleph* Saturday. Please cable Wengen Palace Hotel or better call me Thursday night Wengen 34612. Regards.

Nahum

עם המשלחת. שרת הודיע שאין לראש הממשלה ולו התנגדות ששר החוץ יחתום מטעם ישראל, אך ביקש לברר את האפשרות ששר האוצר יחתום, כדי לשוות להסכם אופי מעשי ועסקי. המשלחת השיבה, שהדעת נותנת שאדנאואר מבקש להעניק לחתימה צביון אנושי ומדיני דווקא, ומצפה בעצם ששרת ייצג את הצד הישראלי. (ראה חילופי מברקים בין תל אביב ובין המשלחת, 14–15 באוגוסט, תיקים 15–14/2303/130.09.) בסופו של דבר הובא העניין להכרעתה של הממשלה וזו החליטה לשגר את שר החוץ לחתום על החוזה (ראה מברקו אל המשלחת בהאג, ה105, 25.8.1952, 130.09/2303/14.)

295
1. ראה מס' 294.

296

א. אילת אל מ. קומיי (תל אביב) וא. אבן (ואשינגטון)
E. Elath to M. Comay (Tel Aviv) and A. Eban (Washington)

Coded Tel. EWT2 מברק מוצפן
Inc. (Washington): 93.01/2208/17 :נוסח נכנס (ואשינגטון)

[London] 14 August 1952

Comay, copy Eban. Your IL986[1] and Eban's WTE18.[2] Consider premature attempt as yet any definite or final evaluation merits MEDO [Middle East Defence Organisation] as compared MEC [Middle East Command] since F[oreign] O[ffice] still wavering between several alternatives. Learn from Bowker and others no decision likely be reached till Egypt's situation under new regime becomes clearer and prospects for Anglo-Egyptian understanding better defined one way or other.

MEDO prospect was planned here before Farouk's abdication and on assumption no prospect Egypt joining MEC near future. Plan was first and foremost directed to preserving and strengthening alike for military and political reasons Commonwealth's association Mid-Eastern defence independently (at least for time being) of considerations merely local defence. Cyprus even in modest role of seat MEDO was however accepted by military only most reluctantly as they regard Suez indispensable and unsubstitutable by any other Mid-Eastern base and are most anxious keep it in focus any activity whether permanent or merely temporary. They remain therefore even more ready than F[oreign] O[ffice] explore every possibility reaching agreement with Egypt and will back any approach to Naguib as soon as internal conditions Egypt sufficiently stabilized to permit renewal negotiations. MEDO project thus likely become operative only if understanding with new Egyptian regime should prove no more likely than with previous Gov[ernmen]ts. In that event H[er] M[ajesty's] G[overnment] would probably attempt isolate Egypt and obtain as much support as possible for MEDO from other Arab states and Israel, though tactics in seeking our support likely be governed by considerations of proper timing in light prospects Arab participation.

I agree Eban's and your analysis of MEDO's merits from Israel point of view as far as they go but suggest present fluid situation needs careful watching before we pass final judgement since new developments Egypt may change entire situation overnight and render obsolete a project originally designed to meet quite different circumstances.

Elath

296

1. לא נמצא.
2. מס' 286.

297

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Coded Tel. X66 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 נוסח יוצא:

[New York] 14 August 1952

Considered with delegation Abba [Eban]'s W437.[1] Concur direct approach. Would include possible channel Fawzi newly appointed ambassador London. Feel should employ whip as well as sugar bread. Present precarious situation Naguib can hardly afford disregard Israel pressure. Therefore suggest addition political action Suez we let Egypt know through their MAC [Mixed Armistice Commission] rep[resentative] Israel takes serious view constant border violations and proposes high-level discussion joint measures. Negev manoeuvers might be used back up proposal.[2]

GR

298

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

IWA616 מברק מוצפן
130.09/2309/6 נוסח יוצא:

תל אביב, 14 באוגוסט 1952

דיבון נפגש עם עזמי שאמר שצלאח [אל־דין] מנסה לא לפלג ולא לעזוב הוואפד. האחים [המוסלמים] והקצינים שיכורי שלטון. עלי מאהר שותף רציני בשלטון ורוצה בהסדר הגנה במסגרת האו"ם ומשתף פעולה עם עזאם להחיות ברית הביטחון הקיבוצי. מאהר ונגיב מקווים לסיוע אמריקני. עזמי מדגיש [ש]הזמן אינו מתאים למבצע התקרבות ישראלית–מצרית למרות שיפור־מה באווירה ומייעץ שלא נצהיר הצהרות שלום.

מאהב

297

1. מס' 281.
2. ממשרד החוץ השיבו כי שוקלים את האפשרות לפנות ישירות למצרים, אך אין הם סבורים שהשעה כשרה להפעיל לחצים על המשטר המצרי החדש. (מברק מיום 21 באוגוסט, 130.15/3744/1.) ראה גם הערת־עורך בעמ' 453–454.

299

מ. שרת אל ג. רפאל (ניו יורק)
M. Sharett to G. Rafael (New York)

Coded Tel. Y613 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/10 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 14 August 1952

Rafael my 592[1] your 48.[2] Reply as follows:

(1) *Memisrael* [Government of Israel] in sincere desire alleviate lot max[imum] number ref[ugees] will try effect payment first instalment soonest subject availability foreign currency.

(2) First instalment up to one million Israel Pounds from which deductable sums already released Arabs now resident Israel who formerly Pal[estinian] refugees (approx. 150,000 Pounds).

(3) Review after first instal[ment] in light progress made para 5 *aide-mémoire*.[3]

(4) For exchange purposes one Pal[estine] Pound equals one Isr[ael] Pound at official rate for monetary transfers this nature i.e. IL 2.80 equals one Sterling. Justification – (a) According Currency Ordinance 5708/1948 Pal[estine] Pound ceased to be legal tender on 17 Aug. 1948. (b) Under same ordinance Isr[ael] Pound replaced Pal[estine] Pound. (c) Acc[ording] Controller Foreign Exch[ange] circular 7/52 of 13 Feb. 1952 issued under Defence (Finance) Regulation 1941 retained in force by virtue of Law and Administration Ordinance 5708/1948 rate exch[ange] for money transfers is 2.80 Isr[ael] Pounds for one Sterling. (d) By refusing Isr[ael] offer Lausanne 1950 Arabs themselves exposed blocked acc[oun]ts to risk depreciation Isr[ael] Pound. (e) Isr[ael] citizens, foreign investors, emigrants etc. get same rate when transferring funds abroad. (f) Controller abandoned property has released and continues release blocked [accounts] to local Arab residents at rate current at time release. Impossible now discriminate favour foreign Arabs.

(5) Request PCC [Palestine Conciliation Commission] make arrangements Barclays on basis their proposed banking procedure. We cannot do this.

(6) Request PCC suggest order priority first instal[ment]. We feel priority should be given small private acc[oun]ts incl[uding] widows, orphans, pensioners. We will not at this stage consider acc[oun]ts of banks, commer-

299
1. מס' 275.
2. מס' 283.
3. מס' 177.

cial firms, trustees, non-Pal[estine] residents which require further examination as to whether interested party is genuine refugee. This answers your (3).

(7) Procedure must be worked out for identification to prevent fraudulent claims.

(8) Contents safe deposits minus items on restricted list which certainly incl[udes] banknotes and currency releasable when all parties agree on procedure for opening.

(9) For your inf[ormation] Controller's estimate total is 4.5 million of which 1.25 to 1.75 million Jewish owned. Hence release one million means one third total.[4]

Sharett

300

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Coded Tel. X68 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 :נוסח יוצא

New York, 15 August 1952

Your Y613.[1] Meeting postponed for technical reasons until early next week. Urge you reconsider your points (2) and (4). Re (2) since measure intended alleviate lot refugees abroad and constitutes kind compensation non-repatriation deduction would be regarded unfair especially since this release no sacrifice involving foreign currency. Any case suggest should not mention it this stage since can always deduct these 150,000 Pounds when accounting one million. Re (4) this much more serious. Your exchange rate would reduce 1948 holdings by three quarters. Naturally devaluation Pal[estine] Pound from 4.20 to 2.80 per dollar unobjectionable but transfer rate 2.80 for one Sterling will be received as Shylock act endangering fatally whole purpose transaction. Beg remind you we entered affair to establish political credit UN and maintain financial support US. Afraid justification points will be subjected following criticism: (a), (b), (c) all of own making, can be suitably amended; (d) when pressed 1950 we attached political condition which entailed Arab rejection now replacing it by finan-

4. ראה מס' 300.

300

1. מס' 299.

cial condition equally ensuring rejection; (e) foreign investors rate established attract hard currency, Israel officials abroad obtain salaries basis one IL $2.80. (f) Release local Arabs no comparison since no foreign exchange involved.

It will be argued that by 1948 Arab refugees left behind Pal[estine] Pounds for which we obtained from UK Sterling coverage. Israel's present financial situation not of refugees' making. Enough they made room for mass immigration which main reason IL devaluation.

Fear fixing most unfavourable of the three rates for refugees causing loss three quarters their assets will create such resentment UN and [Washington] DC that will wreck whole purpose operation. Fully understand possible effect transfer rate blocked [account]s on future compensation payments nevertheless urge keep two issues apart. If meeting held before you able reconsider please authorize me dodge whole issue urging priority consideration preliminary procedures as applications etc. Might be even advisable defer whole rate discussion until accounts unblocked and ready for transfer. Delegation concurs above.[2]

301

מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Comay to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. TNW135 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/17 :נוסח נכנס

[Tel Aviv] 18 August 1952

Cabling in clear extract A[ssociated] P[ress] story violent anti-Israel statement Shishakly which calls for serious reaction ourselves. In addition[1]

2. שרת השיב, כי גישתו של רפאל ראויה לשבח אך אינה מציאותית, מכיוון שהיא דורשת הוצאה של 10 עד 12 מיליוני דולרים ואין הוא יודע אפילו כיצד יגויס המיליון הדרוש לתשלום הראשון לזכאים. האינפלציה היא תופעה עולמית ויש תקדימים רבים לתשלומים של חשבונות מוקפאים בשער חליפין שחדל להתקיים. (ראה שרת אל רפאל, Y622, 19.8.1952, 130.09/2330/10.) ועדת הפיוס התכנסה ב־27 באוגוסט כדי לדון בנוהלי התשלום ומועדיו. במהלך הדיון, שהיה טכני בעיקרו, הודיע רפאל שהתשלום ייעשה על־פי שער החליפין החוקי הנהוג בישראל; ועדת הפיוס, לעומת זאת, המליצה לעשות את החישוב על־פי שער הלירה סטרלינג (ראה נציגות ישראל באו"ם אל המנהל הכללי, 28.8.1952, 93.03/3055/13; רפאל אל שרת, X110, 5.9.1952, 130.09/2330/17.)

301

1. מדובר למעשה בשתי הצהרות של השליט הסורי שישכלי. האחת ניתנה בעת מצעד של אנשי צבא בחלב ב־15 באוגוסט והשנייה ניתנה בראיון עיתונאי שהתפרסם באל־אהרם ב־16 באוגוסט. נוסח ההצהרות — ראה מס' 304.

complaint MAC [Mixed Armistice Commission] and letter myself Riley[2] suggest: (1) Letter Eban Pres[ident] *Moabit* [Security Council] for circulation members, (2) representations State Dep[artmen]t with parallel action London, Paris, though not invoking Three Power Declaration. We unwilling show nervousness in face Arab sabre rattling but cannot ignore growing potential menace military regimes emerging around us from present turbulence and becoming pet boys State Dep[artmen]t, F[oreign] O[ffice], regardless their attitude Israel. Effective use should be made Syrian failure meet us after American insistence Shishakly's pacific desires. Cable immediate reaction.[3] Inform N[ew] Y[ork].

Comay

302

מ. קומיי אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Comay to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. MT43 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 19 August 1952

Following *Cheker* [Division of Political Research] summary Egyptian situation.

(a) Naguib apparently trying consolidate power with help political body. If unsuccessful will rule as military dictator with puppet government.

(b) Ali Maher not puppet in Naguib's hands. If serious differences arise Ali will undoubtedly resign.

(c) Prospects for understanding Naguib–Wafd diminishing. Wafd did not undergo thorough purge which would have qualified them as partner gov[ernmen]t.

(d) Muslim Brotherhood chief competitors Wafd for power. They have great influence young officers and circles around Naguib. Apparently Naguib, Ali, reluctant accept them partners as their elevation might cause too radical revolution.

(e) Coup encouraged extreme factions. Noticeable communist activity. Activities former Young Egypt party renewed. Army itself factor for social

2. ראה מס' 304.
3. המשלחת לאו"ם ושגרירות ישראל בוואשינגטון הציעו לא לערב את מועצת הביטחון בפרשה, משום שישראל אינה מעוניינת שהמושב הקרוב של העצרת יעסוק בארץ־ישראל ובירושלים. אין להידרש לעניין הזה אלא יעלו הערבים את הנושא הארצישראלי באו"ם. עם זאת הודיע הציר בוואשינגטון, שיעורר את הנושא במחלקת המדינה והביע פליאה על שקומיי אינו מבקש לאזכר בקשר לכך את הצהרת שלוש המעצמות. (ראה רפאל אל קומיי, X73, גויטיין אל משרד החוץ, W118, 19.8.1952, 93.01/2204/7.) ראה גם מס' 303, 305.

reforms and at very beginning demanded limitation land holding, industrial developments, equitable distribution tax burden.

(f) Naguib convinced West will support him for fear more radical revolution. He showing willingness reach understanding with West.

(g) Naguib apparently interested solve problem regional defence on basis [Arab] League's security pact.

(h) Rise extreme elements may increase extremism towards Israel. In Wafd too faction demonstrating extremism Israel becoming dominant. Naguib himself time being busy internal problems.

(i) German experts participated coup and remain influential advisers to Naguib. Unknown yet whether purely professional guidance or potential political influence.

Comay

303

מ. קומיי אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Comay to A. Eban (Washington)

Coded Tel. TNW136 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2339/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 19 August 1952

Further my 135.[1] Cabling you later today translation monitor Damascus Radio Shishakly statement for purpose your submitting protest Pres[ident] *Moabit* [Security Council] and S[ecretary]-G[eneral] for circulation members alleging violation G[eneral] A[rmistice] A[greement] and Art. 2 Charter. Am writing similar vein Riley[2] adding this not isolated instance but preceded other warlike utterances Syrian spokesmen, with specific reference reported Shishakly statement August 12 threatening armed force unless armistice line moved to water-line and Hule drainage halted. This appears to us excellent opportunity undermine Byroade pro-Shishakly line in S[tate] D[epartment] and in particular support S[tate] D[epartment] and Riley for Shishakly's water-line demands. Assume you will stress in talks we were willing meet Syrians any time any level but they stalling.

Comay

303

1. מס' 301.
2. מס' 304.

304

מ. קומיי אל גנרל ו. א. ריילי (ירושלים)
M. Comay to General W. E. Riley (Jerusalem)

Copy: 130.16/2953/9 :העתק

Tel Aviv, 19 August 1952

Dear General Riley,

I am instructed to lodge with you the protest of the Government of Israel at the public statement made at an army officers passing out parade in Aleppo by the Syrian Chief of Staff and Deputy Prime Minister, Colonel Adib Shishakly on 15 August last, in the presence of the representatives of Foreign Governments. The following passage is quoted (in translation from the Arabic) from the official version of the special broadcast from Radio Damascus at 1600 hours on the same date:

> The Palestine calamity was due to the mistakes and the negligence of the politicians, their intrigues against each other and their ties with the imperialist oppressors. The military in the Arab countries were unjustly and deceitfully made to bear the consequences of the tragedy. There were some who considered that the chapter was closed for the Arabs and that they would never recover from the blow, but they forgot that Arab history contains more than one example proving that calamities of this kind do not destroy the Arab people but arouse and revitalize them. The Syrian people took their stand at the head of the aroused Arab peoples. It is obvious that army men would lead this general revival because the wounds which Palestine left in their hearts were still bleeding, were still crying out in pain and calling for revenge and for the wiping out of the shame. And because the leaders and experienced commanders of the army are trusty sons of the State, it is natural that they should protect it at decisive moments and in times of need.

Colonel Shishakly added that he agreed with pride that this class of graduates should be named after the officer Suleiman el Kurdi who was killed in Palestine. "We are swearing, and we will not break this oath, that our swords will not be sheathed until our slain will be pacified by the liberation and cleansing of the ground which they loved and which they sanctified and drenched with their blood."

An Associated Press cable from Damascus, dated 16 August, quotes Colonel Shishakly as stating on the occasion in question that "The Middle East is not large enough to have both Arabs and Jews. Either the Arabs will be thrown into the sea or the Jews will leave Palestine and return to their homes. I have faith in the ultimate victory of the Arabs."

This speech constitutes a clear and flagrant violation of Article 2(4) of the United Nations Charter which requires all members to refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State or in any other manner

inconsistent with the Purposes of the United Nations; and also of Articles I(2) and III(3) of the Israel-Syrian General Armistice Agreement, since the statement is an open threat of aggressive action or of a warlike act or act of hostility.

The grave view which the Government of Israel takes of this statement is accentuated by the fact that it is not an isolated one, but follows on a series of recent bellicose anti-Israel utterances by Syrian spokesmen, which are utterly in conflict with the letter and spirit of the Charter and of the Israel-Syrian General Armistice Agreement. I wish to refer particularly to an earlier statement by Colonel Shishakly on 11 July, 1952, in which he is reported to have threatened the use of Syrian armed forces in order to secure an alteration in the armistice demarcation line and the halting of Israel drainage works in the Huleh valley.

The Israel Delegation to the Israel-Syrian Mixed Armistice Commission has been instructed to demand an emergency session of the Mixed Armistice Commission, and to place before it an official complaint against the Syrian Government arising out of Colonel Shishakly's statement. The Permanent Representative of Israel to the United Nations has also been instructed to submit a protest in the appropriate quarters.[1]

Yours sincerely,

M.S. Comay
Acting Director General

304

1. ריילי השיב כי הצהרות כמו אלה המיוחסות לשישכלי, מפי צד כלשהו הקשור להסכמי שביתת־הנשק, אינן תורמות ליצירת האווירה הידידותית הדרושה לפתרון הבעיות ולכן הוא שולל אותן, אבל אין הוא סבור כי דיון של ועדת שביתת־הנשק המעורבת בהצהרות האלה יהיה בו תועלת, וודאי שלא יתרום ליצירת התנאים הנאותים שהכול מעוניינים בהם. הוא הוסיף ואמר, כי שישכלי ודוברים ערבים אחרים אינם היחידים שהצהרות כגון אלה מיוחסות להם, והציע כי ישראל תסיר את בקשתה לדיון בוועדת שביתת־הנשק. (ראה ריילי אל קומיי, 10.9.1952, 130.02/2454/9.) בשיחה עם נציג ישראלי ב־21 באוגוסט, שדנה במכלול הבעיות הקשורות בגבולות, ציין ריילי באותו עניין, כי גם רב־אלוף ידין מרבה בהצהרות כאלה בהזדמנויות דומות והוא אינו מייחס להן חשיבות ואין הוא רואה בהן אלא התבטאויות להעלאת המורל (ראה דין־וחשבון על פגישה עם ריילי [המחבר לא מזוהה], 21.8.1952, 130.02/2478/1.)

305

מ. קומיי אל ד. גויטיין (וואשינגטון)
M. Comay to D. Goitein (Washington)

Coded Tel. IW632 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2204/8 :נוסח נכנס

[Tel Aviv] 20 August 1952

Your [X]73.[1] Gov[ernmen]t decided these steps required for number reasons and publicly announced them. Hope clear we asking circulation *Moabit* [Security Council] members, not debate. Do not believe this in itself will affect Assembly Agenda. As far as aware *Memisrael* [Government of Israel] has never invoked Three Power Declaration or even officially recognized their self-appointed right intervention outside framework armistice agreements and U.N. Charter. In talks or speeches we refer existence Declaration as one of features M[iddle] E[ast] landscape but deal with each power independently as in this case and not in capacity signatory Declaration.[2]

Comay

306

דין־וחשבון של הוועדה לעניין ירושלים
Report of the Jerusalem Committee

130.02/2443/9 :העתק

[20 באוגוסט 1952][1]

להלן הדין־וחשבון של הוועדה שמונתה על־ידי השר בהרכב: [מ.] ר. קדרון (רכז), י. הרצוג, א. נג'ר, א. דרום, כדי לבחון את מצב בעיית ירושלים לקראת המושב הבא של העצרת ולהכין הצעות ביחס אליה.[2]

305

1. ראה מס' 301, הערה 3.
2. בהמשך למברק הזה ולמברקים אחרים בפרשת ההצהרות של שישכלי התלונן רפאל, כי משרד החוץ גרם למבוכה בקרב המשלחת באו"ם בשעה שמסר מידע סותר והתחייב לפעולות קודם שהתייעץ עם המשלחת והשגרירות. הוא חזר על המלצתו לא לערב לפי שעה את מוסדות האו"ם בפרשה הזאת. (ראה מברקו אל שרת, NWTA22, 21.8.1952, 93.01/2204/7.) ראה גם מס' 307, 317, 331.

306

1. התאריך נקבע על־פי מיקום התעודה בתיק.
2. ראה מס' 246.

א.

הוועדה הגיעה למסקנה כי הימנעות העצרת מלטפל בבעיית ירושלים תהיה לתועלתנו ואף תיחשב כהישג מדיני נוסף, לאחר הימנעותה מלטפל בבעיה בשנה שעברה.

סדר־היום הפרוביזורי של מושב העצרת יפורסם השנה ב־14 בספטמבר. מר אבן במברקו מ־22/7 משער כי באם קיימת החלטה להעלות את הבעיה על סדר־היום, הרי יבכרו המציעים לעשות זאת לפני התאריך הנ"ל. ייתכן אמנם כי לרגל חישוב טכסיסי יבחרו הקתולים או הערבים להעלות את הבעיה בשלב מאוחר יותר, אולם לשם כך יצטרכו לגייס רוב גם בוועדה הכללית וגם בעצרת.

בנסיונותינו למניעת העלאת הבעיה בעצרת אנו מציעים את ההצעות הבאות:

תופנה בקשה למחלקת המדינה שתשתמש בהשפעתה במקומות שונים כדי למנוע את העלאת הבעיה. בקשר לכך יש לציין כי בירור אמר לאבן כי אין בדעת ארצות־הברית להעלות את הבעיה, בעוד ויינהאוז ב־1/7 וואלר ב־7/[–] מסרו לנציגי השגרירות בוואשינגטון כי ארצות־הברית מבכרות כי לא יהיה ויכוח על ירושלים השנה. כן כדאי לזכור כי בשנה שעברה נעזרנו על־ידי האמריקנים במטרה דומה. הפנייה למחלקת המדינה צריכה, לדעתנו, להתבסס בין השאר על הנימוקים הבאים:

(א) במשך שלוש וחצי השנים האחרונות הולך ומתגבש "מצב קיים" חדש בירושלים שבמסגרתו משתפים פעולה ישראל, ירדן ונציגי העדות הנוצריות למען הבטח גישה חופשית ויחס הוגן לאינטרס הבינלאומי בירושלים. דיון חדש עלול לעורר מתיחות ללא צורך ולהפריע להשתרשות הנוהג הקיים, היינו שהאו"ם יסבך במקום לתקן אך ורק כדי לספק את תאוותה של התעמולה הערבית המשווה, לצרכים פנימיים שלה, אופי פוליטי חמור להחלטה טכנית גרידא.

(ב) עובדה היא כי אין משרד החוץ מתכונן לעבור לירושלים לפני העצרת ועובדה זו עולה בד בבד עם דרישת האמריקאים.

(ג) להזכיר את הודעתו של ראש ממשלת ירדן אלינו מלפני כשבוע על התנגדותו לבינאום.[3]

(ד) חזרה על הנקודות שהותוו על־ידי השר לשם הכללה באיגרת התשובה לאמריקאים.

(ה) הצעות לדיון: 1. שימוש בנימוק כי חידוש הדיון בשאלת ירושלים עלול לעורר מתיחות בירדן לרגל הסכנה שתיראה להם של בינאום העיר העתיקה. 2. המתיחות העלולה להיווצר אצל היוונים בעיר העתיקה מכל דיון חדש בשאלת ירושלים והסכנה שבעקבות דיון כזה יתקרבו הם עוד יותר לכנסייה הנוצרית. א. פעילות לחיזוק עמדתו של אבו אל־הודה בירדן — פנייה לאנגלים שאף הם יעשו כך, פעילות בעיר העתיקה (לפי הצעת ששון). ב. פנייה מקבילה לזו של אבן מצד דג'אני[4] למחלקת המדינה. ג. מגע נוסף עם ירדן כדי לעבד סידורים שלפיהם תוקל הגישה החופשית לעיר העתיקה. (חידוש הצעותינו בעניין זה מלפני שנה.) ד. פנייה למחלקת המדינה על־ידי היוונים בעיר העתיקה. ה. פנייה מקבילה על־ידי גופים פרוטסטנטיים בארצות־הברית. ו. נסיונות לעורר חששות חדשים ולבצר חששות קיימים בוואטיקן ביחס להצלחת כל הצעה חדשה: קשר עם טיסראן, נזילות דרך אישים קתוליים ועיתונאים במקומות שונים על תכניות שונות העלולות לעלות על הפרק באם יתקיים דיון על הבעיה.

3. ראה מס' 236 והערה 1 שם.
4. עומר דג'אני, מזכיר ראשון בצירות ירדן בוואשינגטון.

דרבון ההכנות הטכניות להעברה — רכישת חדרי עבודה נוספים בירושלים לפקידי משרד החוץ, דירות מספר עבור נציגים זרים העלולים לעבור לירושלים לפני העצרת וכו׳.

ג.

בבחינת ההצעות האפשריות העלולות להופיע על סדר־היום של העצרת הגענו למסקנה כי יש לתת את הדעת על האפשרויות הבאות:

(1) אישור החלטות קודמות של העצרת, או על־ידי פנייה כללית אליהן או על־ידי הזכרתן במפורש.

(2) הודעה על האינטרס הבינלאומי בירושלים, מבלי שיוזכרו ההחלטות הקודמות.

(3) הבעת צער על העברת משרד החוץ לירושלים.

(4) בקשה לחברים של האו״ם המיוצגים בישראל שלא יעבירו את נציגויותיהם לירושלים.

(5) בקשה לחברים המיוצגים בישראל שיתנו את דעתם על האופי הבינלאומי [של ירושלים].

ד.

באם יתבהר לבטח שהבעיה תעלה לדיון באו״ם, אנו מציעים את הצעדים הבאים:

(1) בין אם הצעת ההחלטה תהיה ״מוגבלת״ היינו תתייחס באיזו צורה שהיא אך ורק לדבר העברת המשרד לירושלים, ובין אם היא תהיה ״רחבה״, היינו שתחזור לדון בשאלת הבינאום בכללותה, עלינו להציע או להשפיע על אחרים שיציעו הצעה או הצעות־נגד ברוח ההצעה השבדית–הולנדית המתוקנת מ־1950 וכו׳ (הצעות אלטרנטיביות: נויטרליזציה של שטח מסוים בתוך העיר העתיקה ושל חלק מוגבל הגובל עם העיר העתיקה שתשמש טיעון־נגד לטענות הוואטיקן שהמקומות הנוצרים נתונים בסכנה של הרס במקרה של חידוש המלחמה בין ישראל לירדן; תכנית עליאש[5] וכו׳).

(2) פעילות כוללת בארצות אמריקה הלטיניות על־ידי הצירים במקום וכן על־ידי שליח מיוחד שיבקר ב־5 ארצות אמריקה הלטינית המרכזית.

(3) בדיקה יסודית של מערכת תעמולתנו הפרוטסטנטית בארצות־הברית לשם העלאתה לדרגת יעילות מקסימלית.

(4) הפעלת קשרינו בתוך עדות נוצריות בעיר העתיקה ובישראל לשם סיכול תעמולת אויבינו.

(5) הימנעות [מכל] התגלעות או מעשה העלול לעורר מתיחות בתוך עדות נוצריות, בוועדות שביתת־נשק, על גבולות וכו׳. בנקודה זו אנו ממליצים על ביטול לעת־עתה (בכל אופן עד שיתברר לבטח שהבעיה תעלה) ביחס לפעילות בינלאומית נגד הפרת סעיף 8 הכולל הפצת חוברת חדשה של ד״ר כהן [על] הר הצופים. בקו ההימנעות אנו מציעים הסדר של שאלת קבלת האחריות לארגון הפליטים בארץ מידי UNRWA, [כן] אנו מציעים שהעיתונות תתבקש להימנע מכתיבת מאמרים מגרים כן שתכנית של שנהבי[6] על הקמת אגודת חובבי ירושלים בעולם תדחה ביצועה עד אחרי העצרת.

5. העניין אינו ידוע.
6. מרדכי שנהבי, מיוזמי ״יד ושם״ וממייסדיו; ממייסדי ״למען ירושלים״ ומנהלו, החל מ־1958.

307

י. תקוע אל מ. קומיי
Y. Tekoah to M. Comay

מקור: 130.02/2434/2

[תל אביב] 21 באוגוסט 1952

הנדון: איומיו של שישקלי

אני מתייחס לדיון בישיבת הבוקר בדבר תלונותינו נגד הצהרותיו התוקפניות של שישקלי, ולספקות מצד משלחתנו באו"ם, אשר התעוררו בקשר עם כדאיות הגשת התלונה.

2. יש לזכור כי מטרת פניותינו לוועדת שביתת־הנשק, לגנרל ריילי ולנשיא מועצת הביטחון בשאלה זו אינה בעיקר להשיג את חיובה הפורמלי של סוריה בהפרת שביתת־הנשק, אלא לנצל במיוחד את ההזדמנות לצרכים מדיניים.

3. ראשית כול, כפי שציינת, חשוב להחליש את תמיכתם של האמריקנים בשישקלי על־ידי הבלטת אופיו האמיתי וכוונותיו התוקפניות של משטרו. שנית, מבחינה טכסיסית רצוי כי נקשור את איומיו של שישקלי כלפי ישראל עם דרישותיו לקבוע את קו שביתת־הנשק לאורך קו המים. עד עתה, דרישה זו נתמכה פחות או יותר, אם כי באופן בלתי־רשמי, על־ידי מחלקת המדינה של ארצות־הברית, על־ידי הגנרל ריילי ואנשיו, ותוארה כדרישה טבעית ומוצדקת, ואף כבלתי פוגעת באינטרסים שלנו באזור ההוא. אין כל ספק כי זאת תהיה הדרישה העיקרית אשר נעמוד בפניה בכל משא־ומתן עם סוריה.

4. חשוב כי נתאר את הדרישה הנ"ל של שישקלי כביטוי מפורש ומעשי של כוונתיו התוקפניות אשר הושמעו בפומבי באופן כללי. תיאור כזה יקל במידה ניכרת על עמדתנו ביחס לדרישה זו ולדרישות דומות.

5. לפיכך אני מציע כי נוסף לתלונות הרשמיות אשר תוגשנה על־ידי נציגינו, נפתח במסע תעמולה בעיקר בעיתונות ארצות־הברית ואירופה. רצוי, אפוא, להכין קווים לסדרת מאמרים ברוח המתוארת לעיל אשר יופיעו בעיתונות המקומית ובחוץ־לארץ. כן חשוב כי בשיחות עם נציגים זרים ניתן ביטוי לעמדתנו שהמשימות של שישקלי בגבולותינו אינן מבוססות על צרכים ממשיים ומוצדקים של סוריה אלא על תכניותיו התוקפניות נגדנו.

י. תקוע
סגן היועץ המשפטי

308

ד. גויטיין אל מ. קומיי
D. Goitein to M. Comay

Coded Tel. W485 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 :נוסח יוצא

[Washington] 21 August 1952

Blaustein reports discussed with President funding and military aid. On funding President said while anxious find solution matter now up to Israel and next move theirs. Regarding aid while personally favourable Israel, problem area defence under discussion, could therefore say nothing definite. Blaustein also saw Byroade. Latter again mentioned Israel spending 40% budget on army, this seemed excessive. Blaustein replied: "See what Shishakli been saying". Byroade: "I called the Syrian boys in and gave them hell about Shishakli's statements". Re funding Byroade repeated nothing can be done unless Israel prepares exact figures. If Israel does not know its own business how can America help? If Prime Minister were to handle this problem as he has others certainly he would succeed. Rest conversation similar what we heard from Byroade, already reported to you. Waller told Blaustein there was strong influence Department allow Israel default in order force Israel take realistic view situation.

Goitein

309

מ. אבידן אל ש. בנצור[1]
M. Avidan to Sh. Bentsur

מקור: 130.11/2493/1

בוקארשט, ל' באב תשי"ב
21 באוגוסט 1952

כמוס

שמואל היקר,
אני מאשר בתודה קבלת מכתבך ז/15/1101 מיום 6.8.52.[2]

309

1. שמואל בנצור, מנהל בפועל של מחלקת מזרח אירופה.
2. בנצור כתב על הקשיים המהותיים והארגוניים בקיום פעולות מחאה בישראל, בעולם וברומניה נגד הגבלות העלייה ומאסר פעילים ציונים ברומניה. (המכתב בתיק 130.11/2493/1.)

בטרם אגיב על הבעיות שעוררת, רצוני למסור לך דין־וחשבון קצר על השתלשלות המאורעות כאן.

א. הביקור אצל שר החוץ. נעניתי לבקשתי לראיון לאחר כשלושה שבועות מעת שביקשתיו. אם תזכור מאבקי להתקבל אצל סגן השר — מאבק שארך כמעט שישה שבועות — הרי אין לי מה להתאונן הפעם.

בשיחה עם השר נכח גם מרוזי, מנהל המחלקה למזרח התיכון. מצבי היה קשה למדי, כי ישבתי מול איש שלא רצה לפתוח בשיחה, פשוטו כמשמעו. ישב ושתק, ופה ושם הוציא מלה מפיו. אגב, התכוננתי לקבלת־פנים זו כי חברי בסגל, שנתקבלו אצלו לפני, סיפרו לי על ניסיון דומה. את השיחה, שהתנהלה כל הזמן בעצלתיים, פתחתי במזג־האוויר ובהתעניינות בתכונות לחג ה־23 באבגוסט. לאחר שהשר הואיל להשיב מספר משפטים מקוטעים בנושאים אלה, עברתי להתקפה חזיתית בעניין העלייה. הרציתי טענותי במשך כחמש דקות וסיימתי בשאלה ישירה שניסחתיה באופן נועז במקצת: האם מתכוננת הממשלה הרומנית לחדש את העלייה או לאו. התשובה ניתנה לי בשני משפטים: "לפני כמה שבועות סיפרת על בעיה זו לסגן שר החוץ מר פריאוטיאסה וקיבלת ממנו תשובה. אין לי מה להוסיף על תשובה זו, היא שרירה וקיימת. שאלה זאת היא שאלה פנימית של הרפובליקה העממית הרומנית ואיננו חייבים בהסברים ובתשובות." בתשובתי חזרתי על כמה דברים שאמרתי כבר לסגן השר בשעתו, לאמור, שאין לראות בבעיה זאת, שהיא כה חיונית לנו, כוונה להתערב בעניינים פנימיים, אולם העובדה שבמשך שנתיים יצאו לישראל כמאה אלף יהודים; זיקתם המיוחדת של היהודים באשר הם לישראל ואופיה המיוחד של מדינה זו כמקום קיבוץ ליהודים — שבה הכירה גם הממשלה הרומנית על־ידי היתר עלייה של המוני יהודים מארצה בשנתיים האחרונות — מקנים לשאלתנו משמעות יוצאת מגדר הרגיל, שבוודאי אין להטיל בה דופי של התערבות בעניינים פנימיים. התשובה היתה הפעם, אם אפשר, עוד יותר לקונית: "מר פריאוטיאסה נתן לך תשובה מוסמכת ומדויקת. אין לי מה להוסיף."

השיחה, שהתנהלה בשפה הרומנית, ארכה עשרים דקה. דומני, אפשר לסכם תוצאות השיחה סיכום שלילי הנושא בתוכו גם חיוב מסוים: לא נאמר שאין בכוונת הממשלה הרומנית לחדש את העלייה. זאת למרות שאלה ישירה ו"פרובוקטיבית" מצדי. ייתכן והנני אופטימיסט שאין לו תקנה, אולם נוטה אני לפרש זאת לחיוב, ובזאת אני מסתמך על דברים מסוימים שאעמוד עליהם בסעיף הבא.

ב. שמועות על הכנות השלטונות לקראת חידוש העלייה.

כבר במכתבי הקודמים עמדתי על כמה סימנים המצביעים על שבירת הקיפאון בעניני עלייה. היבסקציה ממשיכה בתעמולה האנטי־ישראלית הרעשנית; נסיונות ידועים של לחץ לוויתור על העלייה במקומות עבודה ואחרון אחרון — ממשיכות להתקבל ידיעות על ביקורים בבתיהם של אחדים מהמועמדים לעלייה מטעם משרד הדרכונים. אמש קיבלתי, לבסוף, ידיעה שהנני מייחס לה חשיבות מיוחדת, ולפי הערכתי, ממקור די טוב. לפי זה, עובדים עתה במשרד הדרכונים על אלפי תיקים — כנראה של מועמדים לעלייה. במקום תעודות מסע יינתנו להבא דרכונים ובקרוב עומדים לסיים את החקירות הכרוכות בבקשות מפוקפקות. מטרת הביקורים בבתים היא לברר את המקרים המפוקפקים. כאמור, נוטה אני לקבל ידיעה זו ברצינות. אין לי סיבה לפקפק הפעם במהימנות

המקור. מכל מקום יעברו עוד מספר שבועות עד שנדע דבר מפורש יותר.[3]

[.....][4]

בברכה,

מ. אבידן

הערת־עורך
Editorial Note

הודעת ראש הממשלה בכנסת על היזמה הישראלית לשלום עם מצרים

ב־18 באוגוסט 1952, במסגרת הדיון בכנסת על תיקון לחוק שירות הביטחון, סקר ראש הממשלה את האירועים במזרח התיכון. בקשר למצרים אמר:

אין...כל סיבה ויסוד לריב בין מצרים ובין ישראל. בין שתי המדינות משתרע מדבר רחב וגדול, ואין כל מקום לסכסוכי גבולות, ולא היתה ואין שום עילה לניגוד מדיני, כלכלי, או טריטוריאלי בין שתי השכנות; להפך, שיתוף־פעולה בין ישראל ומצרים היה מסייע למצרים להתגבר על הקשיים המדיניים והחברתיים בהם היא מתחבטת; התפתחותה התרבותית היתה יכולה רק ליהנות מקואופרציה עם ישראל, ואין ספק שגם מעמדה הבינלאומי היה מתחזק לא במעט על־ידי כך.

מדינת ישראל רוצה לראות מצרים חופשית, עצמאית, מתקדמת, ואין אנו נוטרים לה איבה בגלל מה שעשתה לאבותינו בימי פרעה, ואפילו לא בגלל מה שעשתה לנו לפני ארבע שנים. רצוננו הטוב כלפי מצרים...הוכחנו בכל החודשים שבהם היתה מצרים מסובכת בריב קשה עם מעצמה עולמית גדולה. ולא עלה על לבנו לנצל קשיים אלה של מצרים למען התקיף אותה או למען התנקם בה, כאשר היא עשתה לנו עם קום מדינתנו. ובמידה ששליטי מצרים הנוכחים מנסים לעקור השחיתות הפנימית ולהצעיד ארצם לקראת קדמה תרבותית וחברתית — אנו יכולים רק לברך אותם מקרב לב להצלחת מבצעם זה. אולם לא נוכל להתעלם מן העובדה שגם מצרים זו אינה מגלה כל סימן של רצון טוב לתקן החטא הכבד שנעשה על־ידי פארוק המודח, ואין איש מאתנו יכול להגיד בבטחה לאן פני מצרים זאת מועדות: לשלום או למלחמה. ייתכן ששליטי מצרים החדשים מתרכזים עכשיו רק בביצור שלטונם ובתיקון המעוותים הבולטים ביותר במשטרם הפנימי. ואל נמהר להוציא משפט. תקופת מעבר זו במצרים יש בה אפשרויות רבות, גם לחסד וגם לשבט, ועלינו לעמוד בתבונה ובכוננות על המשמר. (ראה דברי הכנסת, מושב ראשון של הכנסת השנייה, כרך XII, ישיבה קכ"ב, 18.8.1952, עמ' 2985–2986.)

באותו היום התפרסם בעיתונות ראיון שנתן ראש הממשלה לסופר "יונייטד פרס" בישראל ב־17 באוגוסט. במהלך הראיון, שעסק בכלל בעיותיה המדיניות של ישראל, הביע ראש הממשלה נכונות להושיט יד אחווה לערבים וקרא להם להושיט יד־אחווה לישראל. כשנשאל מה תנאיה

3. בתשובה ציין בנצור כי גם בישראל נפוצו שמועות, שיסודן במברקים של קרובים, על הכנותיהם של הרומנים לחידוש העלייה. (ראה בנצור אל אבידן, 3.9.1952, 130.11/2493/1.)
4. פרקים ג–ה של המכתב, שעוסקים במשא־ומתן מסחרי והקשר שלו לעלייה, באסירי ציון ובקשרים עם הקהילה היהודית, לא הודפסו כאן.

של ישראל להשכנת שלום בר־קיימא עם הערבים השיב: "התנאי היחידי הוא – רצון לשלום. רצון זה קיים בישראל אל נכון אך עד כה לא ראינוהו במדינות השכנות. אף־על־פי כן לא התייאשנו מהדבר. שיתוף־פעולה בין ישראל לבין המדינות הערביות יביא תועלת לשני הצדדים מבחינה כלכלית וסוציאלית כאחת, ואין ספק שיסייע גם לחיזוק השלום בעולם כולו. (ראה "הארץ", 18.8.1952.)

310

מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW641 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/17 נוסח נכנס:

[Tel Aviv] 22 August 1952

Instructed Divon transmit immediately Egypt Mission either Paris or Bern: "*Memisrael* [Government of Israel] proposes *Memegypt* [Government of Egypt] that meeting be held discuss peace between two countries. While ready negotiate immediately peace *Memisrael* also willing if this preferable to *Memegypt* enter this stage preliminary parleys purpose exploring possibility peace settlement or paving way thereto. Early reaction be appreciated. If affirmative *Memisrael* suggests meeting somewhere Europe, leaving choice place to *Memegypt*. *Memisrael* convinced this initiative in interest both countries, region and peace of world." Above is literal translation from French.[1] Divon will stress we preferred direct approach to any intermediary; if question raised assure them complete secrecy meeting.[2]

Just informed Davis of step taken. He waxed eloquent over wisdom, statesmanship, P[rime] M[inister]'s Knesset utterance which he reported forthwith same as my contribution. Stressed immediate favourable reaction *Mahmed* [Department of State] and N[ew] Y[ork] press, applauded direct approach, seemed take for granted reaction be negative but thought this would remain great score our favour. Impressed upon him utmost secrecy indicating he alone of all dipl[omatic] rep[resentative]s let in on this. He took full responsibility. Self added did not regard our initiative as absolving USA from moral obligation act upon initial representations here and [Washington] DC after Cairo coup.[3]

Sharett

310

1. ראה הערת־עורך לעיל. הנוסח המקורי בתיק 130.02/2453/20. מברק שרת אל דיבון, TPA458, 22.8.1952, בתיק 130.15/3744/1.
2. ראה מס' 312.
3. דין־וחשבון שלם מן השיחה עם דייוויס ראה במס' 313.

311

ג. רפאל אל מ. קומיי
G. Rafael to M. Comay

העתק: 93.03/3010/3

ניו יורק, א' באלול תשי"ב
22 באוגוסט 1952

הנדון: המושב השביעי של העצרת

בשבועות האחרונים התנהלה בינינו חליפת מברקים בדבר אפשרות התעוררות הוויכוח הארצישראלי במושב השביעי, ביוזמת הערבים. למרות שבסדר־היום הארעי אין מופיעות הבעיות המדיניות הקשורות בבעיה זו, אין עדיין ביטחון שהערבים לא יעלו את שאלת ירושלים באיזו צורה שהיא.

אני מניח כי מוסכם בינינו, בהתאם למברקים השונים, כי במקרה כזה נפתח בהתקפת־נגד לאורך כל החזית. מובן כי אי־אפשר לקבוע בדיוק כבר עתה מה תהיינה הנקודות שנדרוש לרשום בסדר־היום או שנשתמש בהן בוויכוח שיתעורר, אולם, לדעתנו, יש צורך דחוף כבר עתה להכין את כל החומר הנוגע לאי־ביצוע סעיף מס' 8 של הסכם שביתת־הנשק הישראלי–ירדני; המלחמה הכלכלית של ארצות ערב נגד ישראל; התע־מולה המלחמתית. לסוגייה זו שייכת, כמובן, גם שאלת סואץ שאפשר להעלותה כהפרת סעיף מס' 25 של הצ'ארטר. כמדומני שיש לנו כאן מספיק חומר על סואץ.

אבקשך להודיענו אם הנכם מכינים חומר זה ולשם התועלת רצוי שהעריכה תיעשה באנגלית.

בברכה,

ג. רפאל

312

ש. דיבון אל מ. שרת
Sh. Divon to M. Sharett

מברק מוצפן PTA379
נוסח נכנס: 130.02/2453/20

פאריס, 23 באוגוסט 1952

(א) נפגשתי הבוקר עם עלי שאוקי, מיופה־הכוח הזמני המצרי, בביתו. הקראתי לפניו ההודעה.[1] לפי בקשתו השארתי לו העתק. האיש אמר שיעביר ההודעה מיד לקהיר. (ב)

312

1. ראה מס' 310.

הוספתי את אשר הורית בסעיפים ו' ז' במברקך,[2] וקבעתי סידורים לקבלת התשובה. (ג) לאחר החלק הרשמי של השיחה החלפנו דעות על המצב במצרים ויחסי מצרים–ישראל. מדבריו: (1) כל מה שמגיע אליו ממצרים אינו מבהיר את המצב המסובך. (2) הוואפד מתארגן כנראה ברצינות למלחמה נגד נגיב. (3) האחים המוסלמים טרם הגדירו לעצמם דרכי פעילותם. (4) תיאום פעולה בין הממשלה והצבא מעורר בעיות קשות. (5) ביחס לסיכויי ההצעה אמר במצב הדברים הנוכחי אינו יכול להביע דעה. (6) השיחה שארכה כארבעים רגע התנהלה ברובה בערבית.[3]

דיבון

313

ש. בנדור אל א. אבן (וואשינגטון)
Sh. Bendor to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/357/41

תל אביב, 24 באוגוסט 1952

כמוס-אישי

דין־וחשבון על שיחת שר החוץ עם שגריר ארצות־הברית בישראל מונט ב. דייוויס ביום ו' 22 באבגוסט 1952

נכח מר בנדור.

השר פתח באמרו כי הזמין את השגריר כדי למסור לו ידיעה סודית. הוא הזכיר את החלק הראשון של נאום ראש הממשלה בכנסת בדבר השלום עם מצרים והתגובות בעולם הערבי — ההתפרצות (המקובלת) של עזאם והתגובה המתונה של עלי מאהר.[1]

ממשלת ישראל החליטה לצעוד צעד נוסף קדימה ולהציע לממשלת מצרים פגישה בין נציגי שתי הממשלות. ההצעה הישראלית תימסר לממשלת מצרים ישירות ולא על־ידי מתווך.[2]

2. ראה שם, הערה 1. הסעיפים האלה עניינם העדפתה של ישראל לקיים מגעים ישירים ולא על־ידי מתווכים והבטחה לשמור על סודיות גמורה של המגעים.
3. ראה מס' 324.

313

1. ראה הערת־עורך, עמ' 453–454. בתגובה ליוזמה הישראלית ציין עלי מאהר, ראש ממשלת מצרים, כי ישראל לא פנתה רשמית למצרים בעניין שלום בין שתי המדינות ולא ידוע לו דבר על הפרשה, חוץ ממה שכתוב בעיתונים. עזאם פאשה, המזכיר הכללי של הליגה הערבית, תיאר את הצעת ישראל כ"חוצפה" ודרש שישראל תכבד את החלטות האו"ם, תחזיר את הפליטים ותחדל לאיים על הערבים. (ראה "הארץ", 21.8.1952).
2. ראה מס' 312.

כשהשר התחיל למנות את הסיבות בעד פנייה ישירה, נכנס לתוך דבריו השגריר באמרו כי לפני שהשר ימשיך בהסבריו, רצונו להקדים ולאמור כי הוא שלח דו"חות מפורטים לא רק על נאומי ראש הממשלה ושר החוץ כי אם גם על התגובות בארץ ועל הכתוב בעיתוני הארץ על התגובות במדינות ערב ובארצות־הברית. הוא עצמו רואה בהודעת ראש הממשלה את המאורע בעל השיעור המדיני המעודד ביותר מאז כניסתו לתפקיד של שגריר בישראל. זה היה מעשה של מנהיגות בעלת העזה. לדעתו, עמדתה של ישראל היא חזקה כשישראל מעוררת לשלום וליציבות. וזה למרות האכזבות וההרגשה של אי־יכולת לעשות דבר שהיו בעבר ושיהיו בוודאי גם בעתיד. כזאת היתה הנימה בדו"חות שלו למחלקת המדינה והוא יודע כי תגובת הפקידות הגבוהה במחלקת המדינה לדברי ראש הממשלה היא חיובית בהחלט. הוא כתב למחלקת־המדינה כי התגובה המתונה של עלי מאהר משמשת הוכחה לכוונותיה הטובות של ישראל בהצהרתה. ביקש למסור לראש הממשלה את ברכתו.

הזכיר את השיחה ה"בלתי־רשמית" של מר בנדור עם מר פריד על הדעות שהובעו על־ידי ביירוד, כאילו ישראל היא אומה מיליטריסטית. הוא ניצל את ההזדמנות כדי להעמיד את ביירוד על מצב הדברים האמיתי.

השר אמר כי ימסור את ברכת השגריר לראש הממשלה. הסיבות לפנייה הישירה למצרים הן שתיים. אם נפנה באמצעות ארצות־הברית, למשל, עשויים המצרים לראות בפנייה צעד תעמולתי גרידא וניסיון מצד ישראל לעשות רושם על ארצות־הברית. השיקול השני הוא כי ממשלת מצרים עשויה להתרעם על הניסיון, כביכול, ללחוץ עליה באמצעות מעצמה גדולה כמו ארצות־הברית. היא לא תרגיש את עצמה חופשית לדון ולהגיע לידי החלטה לפי שיקוליה היא. הפנייה תהיה ישירה, אפוא, אך ממשלת ישראל ראתה צורך להקדים ולהודיע לממשלת ארצות־הברית, באמצעות השגריר, על צעדה.

המיופה־כוח של ישראל בפאריס קיבל הוראות למסור לנציג מצרי, או בפאריס או בברן, לפי שיקול דעתו, הודעה בה נאמר כי ממשלת ישראל מציעה לממשלת מצרים פגישה של נציגי שתי הממשלות על־מנת לדון בכינון השלום בין שתי המדינות. ישראל מצדה מוכנה לדון בשלום לאלתר, אך היא מוכנה גם לשיחות מוקדמות על־מנת לברר את האפשרויות לשלום או לפלס את הדרך לשלום. ממשלת ישראל מבקשת תגובה בהקדם האפשרי; אם התגובה תהיה חיובית, מציעה ממשלת ישראל כי הפגישה תתקיים באירופה והיא מניחה את בחירת המקום לממשלת מצרים. ממשלת ישראל משוכנעת כי פנייתה זו היא לטובת שתי המדינות, לטובת האזור ולטובת השלום בעולם כולו. אם ירצו בכך, מוכנה ישראל לשמור את דבר הפגישה בסוד.

השגריר אמר כי יפה עשתה ישראל שלא פנתה למצרים באמצעות ארצות־הברית. לא שארצות־הברית אינן מעוניינות בשלום חלילה, כי אם חייבים אנו להיות מציאותיים, ופניות ארצות־הברית רק מרגיזות את הערבים, המכוונים את חיציהם כלפי ארצות־הברית. זוהי גם דעתם של אנשי מחלקת המדינה. פנייה באמצעות ארצות־הברית עשויה לקלקל יותר ממה שהיא תועיל. גם אם פניית ישראל למצרים לא תישא פירות, הרי מצבה של ישראל יתחזק והתוצאה של פנייה כזאת תהיה, באחרית הימים, מועילה ומעשית יותר מאשר דיוני סרק על מי צודק ומי אינו צודק. ממשלת ארצות־הברית מברכת על יוזמת ישראל.

ייתכן וממשלתו תרצה למסור על צעדה של ישראל לשגרירה במצרים. הוא רוצה לדעת אם ממשלת ישראל תתנגד לכך.

השר אמר כי ממשלת ישראל לא תכתיב לממשלת ארצות־הברית למי מפקידיה

היא תמסור את הידיעה. ברור גם מדבריו של השגריר כי מעניינם של כל הצדדים שלא יוודע בקהיר כי שגריר ארצות־הברית במצרים יודע על צעדה של ישראל.

השגריר אמר כי אפשר לסמוך על קפרי.[3] הוא (דייוויס), בדין־וחשבון שלו על השיחה, לא יזכיר את הסיבות אשר בגללן ישראל בחרה בפנייה ישירה ולא בפנייה באמצעות ארצות־הברית. הוא רוצה להדגיש את העיקר – בין כה וכה עמדת ישראל ועמדת ארצות־הברית בשאלת הפנייה הישירה דומות.

השר הזכיר לשגריר כי, בשיחתו הראשונה אתו אחרי ההפיכה במצרים,[4] הוא היסב את תשומת־לבו לכך שניתנת לארצות־הברית הזדמנות לעשות למען שלום בין ישראל ומצרים. מצרים תהיה זקוקה לסיוע כלכלי וצבאי וממשלת ארצות־הברית יכולה להת־נות סיוע כזה בשלום עם ישראל. פנייתנו הישירה למצרים איננה משחררת את ארצות־הברית מהצורך לנקוט עמדה כזאת.

השגריר אמר כי במצב הנוכחי לא כדאי להדגיש דבר זה. בינתיים התקדמו הדברים ואם ארצות־הברית יתערבו בצורה זו, עלול הדבר לפגוע במאמצי ישראל.

השר אמר כי אסור להגזים בסיכויי הפנייה הישראלית. אם תשובת המצרים תהיה שלילית או אם המצרים לא ישיבו כלל, הרי המצב יחזור לקדמותו. השאלה היא אם במקרה כזה צריכה מצרים ליהנות מסיוע ממדינות המערב.

השגריר אמר כי ישנם אנשים במחלקת המדינה המתקוממים נגד ישראל כשזו האח־רונה מנסה להגיד להם מה לעשות ומה לא לעשות. (They don't like to be told what to do.)

השר אמר כי אסור לנו להחמיץ כל הזדמנות לגייס את עזרת המעצמות בנסיונותינו לעשות שלום עם מדינות ערב. הנה בריטניה מחדשת את משלוח הנשק למצרים. קשה, אולי, לבריטניה, שקיים סכסוך בינה ובין מצרים, לשמור על ענייניה של ישראל, אך לארצות־הברית אין כל סכסוך עם מצרים והן יכולות לדאוג לכך שלא תהיה פגיעה בענייני ישראל. גם כאחת מבעלות הצהרת השלוש מחויבות ארצות־הברית לכך.

השגריר אמר כי הוא יודע דברים שאינו יכול לגלותם ועל־כן הוא הזהיר את ישראל, למשל, נגד כל פעולה בקשר לסואץ. הוא הוסיף ואמר:

"Certain things are afoot with regard to the maritime powers that Israel action on Suez would have upset."

השר הזכיר את דברי שישקלי, כפי שנמסרו בעיתונות וברדיו דמשק, ואמר כי ממשלת ישראל שלחה איגרת מחאה לגנרל ריילי.[5] הוא מסר לשגריר העתק האיגרת. הוסיף כי המיופה־כוח של ישראל בוואשינגטון ידבר על נושא זה עם אנשי מחלקת המדינה. הדברים שנאמרו על־ידי שישקלי, מפתיע שייאמרו על־ידי ראש מדינה ואיש שזכה לתהילות רבות דווקא מאנשי מחלקת המדינה, כגון ביירוד והוסקינס. זה עכשו קראנו כי סוריה הוכרזה כזכאית לקבל סיוע צבאי בתשלום. הוא מזכיר כי השמירה על השלום והשמירה על עקרונות מגילת או"ם הן תנאי לקבלת סיוע צבאי מארצות־הברית.

השגריר אמר כי הסיפור הידוע כי הנשק הסודי הטוב ביותר של ישראל הוא הער־בים, טעמו לא פג.

3. ג'. קפרי, שגריר ארצות־הברית במצרים.
4. ראה מס' 265.
5. ראה מס' 304.

השר הזכיר את ברית הביטחון הקיבוצית של מדינות ערב באמרו כי יש לנו הרגשה כאילו מדינות ערב יחדשו את נסיונותיהן להשיג את הכרת או"ם ומדינות המערב בברית זאת כארגון אזורי.

השגריר אמר כי מוטב כי שגריר ישראל בוואשינגטון, שהוא גם ראש משלחת ישראל לאו"ם, יקח דברים על נושא זה עם ממשלת ארצות־הברית. הוא, השגריר, רוצה להתרכז בפנייה למצרים.

השר אמר כי הידיעה שהוא מסר לשגריר על מצרים לא תימסר לנציגי מדינות אחרות.

השגריר אמר כי הוא גם לא ימסור עליה, אלא לפקידים נבחרים בשגרירותו.

הערות:

(1) העובדה שדבריו נרשמו הציקה מאוד לדייוויס. למעשה מכל הדברים שחשש לרישומם יש רק שלושה שאולי לא היה צריך לאמרם: האחד — מה שאמר על פעולה בין המעצמות הימיות, שסתם ולא פירש; השני — רגשות אנשים מאנשי מחלקת המדינה שאינם אוהבים כשמנסים להכתיב להם מה עליהם לעשות; והשלישי — הסיפור הישן על הנשק הסודי. אנו מצווים, אפוא, לא להשתמש בדברים אלה.

(2) אם אין תמיד קשר הגיוני בין דברי הדוברים, הרי אין זה דווקא באשמת הרושם. השגריר נוהג להיכנס לדברי השר, לחזור על דבריו פעם, פעמיים ושלוש ואף להוסיף דברים שאין להם קשר ברור לנושא, אף־על־פי שייתכן כי במחשבותיו של השגריר, בגלל דברים שהוא יודעם ואנו לא, יש להם קשר לנושא.

ש. בנדור

314

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Coded Tel. EWT3 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/3 :נוסח נכנס

[London] 25 August 1952

For Sharett, secret. Following discussion with colleagues Legation recent developments Egypt and analysis indications likely resumption by H[er] M[ajesty]'s G[overnment] of military supplies and large-scale military training facilities to Egypt in near future, I suggest we submit to signatories Tripartite Declaration of May 1950 note containing following observations, requests: (1) As long as Arab states refuse sign non-aggression pact with Israel as we have suggested, supply arms for them endangers our security and stability M[iddle] E[ast] generally. (2) Israel Gov[ernmen]t desires have assurances that supply arms or military facilities to any Arab state will be carried out within framework above mentioned declaration without prejudice to or discrimination against Israel and in exchange explicit

obligation on part such Arab countries that arms will not be used against Israel. (3) In view necessity imposed on Israel by rearming Arab states to increase her own military strength – and consequent further economic burden – Israel should be given special financial facilities obtain military supplies required for self-defence thus forced on her. (4) We feel obliged give warning that one-sided rearmament Arabs without simultaneously aiding Israel maintain balance may lead second round as soon as military inequality between Arab states and Israel becomes sufficiently obvious to be attractive to them. This will plunge M[iddle] E[ast] into worse trouble than anything that has yet happened.

Our feeling here is such presentations most timely important on eve many possible developments to which British desire supported by USA reach agreement Egypt even at high cost may lead. Eban, Fischer informed.[1]

Elath

315

ט. קולק אל ד. בן־גוריון
T. Kollek to D. Ben-Gurion

העתק: 130.02/2420/13

ירושלים, ד׳ באלול תשי״ב
25 באוגוסט 1952

סיכום פעולתי בוואשינגטון מ־3/8 — 20/8/52

א. בסיכום הפעולה קיבלנו מארצות־הברית מפרעה של 25 מיליון $ במזומנים שמהם 15 מיליון הועברו כבר אלינו — לתשלום התחייבויותינו בחודשי אוגוסט, ספטמבר, אוקטובר, ועוד 17.5 מיליון לפי התכנית הרגילה של ההענקה לשם קניית מצרכים.

כל הסכום של 42.5 מיליון $ מקורו בהענקה של שנת התקציב האמריקאית ב־1953.

ב. ה־25 מיליון במזומנים יעזרו לנו להתגבר על חובותינו בערך עד ל־20 באוקטובר שנה זו.

ג. התחייבנו כלפי הממשלה האמריקאית כדלקמן:

1. לעבד תקציב למטבע זר, שמעריך נכון את הכנסותינו ולבדוק אותו תכופות

314

1. במשרד החוץ הסכימו מיד עם הצעתו של אילת להגיש איגרת למדינות החתומות על הסכם שלוש המעצמות אך טענו שאין לקבל את הספקת הנשק לערבים כעובדה מוגמרת ולהסתפק בביטחונות למדינת ישראל, אלא יש לפעול לביטול הספקת הנשק למדינות הערביות. (ראה שרת אל אילת, קומיי אל אילת, IL3, IL4, 28.8.1952, 130.09/2319/2.) ראה גם מס׳ 323.

כדי לא לצאת ממסגרתו ובשום אופן לא להגדיל את חובות המדינה לזמן קצר או בינוני ולהכניס סידורים מתאימים לאוצר בקשר לכך.

2. לפנות לכל הנושים שלנו על־מנת להשיג מהם הארכת מועד פרעון החובות שתשלומם חל השנה, למשך שנים רבות. נתקבלה הסברתנו שאנו מוכנים לעשות זאת רק בתנאי שהדבר לא יסכן את אספקת חומרים ההכרחיים ליישוב.

ד. אין סיכויים לברר אפשרות של קונסולידציה ממקורות ממשלתיים אמריקאים לפני שלא נגשים את הצעדים הנ"ל. זה מחייב אותנו לפנות לנושינו אחרי הכנת החומר המתאים על־ידי האוצר.

פניתי לשם זה לקבוצת אנשי פיננסים יהודים בניו יורק, בעלי השפעה רבה, שהב־טיחו לעמוד לימיננו בפעולה זו אחרי שתהיה להם האפשרות לבדוק את החומר. הם יהיו גם מוכנים לעמוד על המשמר ולהזהיר אותנו מפני צעדים מסוכנים בפעולה זו. וסוף דבר, הם גם יתמכו בנו בוואשינגטון אם הפעולה הנ"ל לא תביא לידי התוצאות הדרושות העשויות לעזור לנו להתגבר על הקשיים.

ה. בדרך כלל הסיכויים לקונסולידציה הם קלושים, כי המקור היחידי, הבנק לייבוא ולייצוא, מתנגד להפריש כספים למטרות ממין זה (יותר קל היה לקבל מהם סכומים נוספים לפיתוח). בכל אופן אי־אפשר לפנות אליהם לפני ביצוע פעולות הנזכרות בסעיף ג'. אין תקווה לגמור את הפעולות לפני אמצע חודש אוקטובר. כמו־כן אין כל אפשרות לסיים איזה שהן פעולות בוואשינגטון בחודשי אוקטובר–מרץ 1953 בשנת בחירות הנשיא ובמיוחד בתקופה שהנשיאים מתחלפים כי בעקבות החילופים האלה מתחלף מספר ניכר של פקידים גבוהים.

הסיכוי היחידי הוא להשיג הבטחות מסוימות בתקופה שלפני הבחירות, אבל ללא כל תקווה שההבטחות האלה תתגשמנה לפני האביב הבא.

לפי האמור לעיל יוצא שבתקופה מ־20.10.52 עד למרץ 1953 נצטרך להסתדר בלי כל עזרה מעשית מממשלת ארצות־הברית, פרט ל־26 מיליון $ שנשארו לנו לקניות מתוך ההענקה.

ו. הפעולה הזאת בוואשינגטון הובדלה מהפעולה האחרונה באפריל שעבר בשני דברים:

1. היא בוצעה עם אנשי המחלקה המדינית ופקידי הרימן, פקידי סעיף 4 על working level ולא הגיעה אליהם כתוצאה מהתערבות בחלונות הגבוהים.

2. לא נתנו כל הבטחות שלאחר קבלת סכומים אלה לא נצטרך לבוא שוב ולבקש עזרה נוספת. להפך הודגש שאנו חרדים למצב, רואים סכנות רציניות וחוששים למשבר חמור בסוף חודש אוקטובר וברצוננו לשמור לנו הזכות לחזור אליהם אחרי ביצוע התכנ־יות שעליהן החלטנו.

טדי

316

מ. ששון אל מ. שרת
M. Sasson to M. Sharett

מקור: 130.02/2445/1

תל אביב, ד׳ באלול תשי״ב
25 באוגוסט 1952

אישי-כמוס

לפני ימים מספר הגיע ה׳ דאוד דג׳אני מעבר־הירדן ובאמתחתו הצעה ממספר עסקני פליטים פלסתינאים הגרים בירדן.

דג׳אני סיפר כי בערב נסיעתו ארצה נתבקש על־ידי ידידי ה׳ עזיז שחאדה[1] למסור לי את המסמכים הרצופים[2] ולהודיע כי לדעתו כשרה השעה לשיתוף־פעולה בין חוגים פלסתינאים מסוימים לבין ישראל.

עסקנים אלה טוענים כי על ישראל לחדול מנסיונותיה העקרים לפתור את בעיית ארץ־ישראל על־ידי שידול הממשלות הערביות. על ישראל, טוענים פלסתינאים אלה, להקים מגע הדוק עם הפליטים עצמם, להסכים עם הנהגת הפליטים על תכנית פעולה משותפת ולנסות להוציא את העגלה מהבוץ בכוחות משותפים.

פליטים אלה רואים שני פתרונות אפשריים:

(1) הקמת מדינה פדרלית בכל שטחה של ארץ־ישראל. מדינה זו תהיה מורכבת משבעה מחוזות — שלושה יהודיים, שלושה ערביים ואחד — מחוז ירושלים — יהיה משותף ובו ישכון השלטון הפדרלי המרכזי.

(2) הקמת מדינה ערבית עצמאית בשטחי הכיבוש הירדני (תוך שינויים מסוימים בגבולות לטובת מדינה זו). אחדות כלכלית תוקם בין מדינה זו לבין ישראל.

ה׳ עזיז שחאדה מציע הצעותיו תוך הדגשה כי התכניות הנ״ל אינן באות אלא לרמוז על כיוון המחשבה המצויה אצל החוגים התוססים בקרב הפליטים. ההצעות ניתנות לשינוי וליבון וכל מטרתו היא להיפגש עמנו על־מנת לדון באפשרויות שיתוף־הפעולה.

קשה היה להבין ממר דג׳אני מי עומד מאחורי ה׳ עזיז שחאדה, האם מצויים בקרב הפליטים האלה גם חברי פרלמנט, במה כוחם ומה תכניתם המעשית.

מר שחאדה, המוכר לי אישית, היה בזמנו יד ימינו של הוואריי[3] בארגון הפליטים הערבים והשתתף יחד אתו במשלחת הפליטים הערבים לוועידת לוזאן. עורך־דין במקצועו ועסקן באופיו. אדם נוח ומשכיל, כואב את כאב הפליטים ומשתדל ללא הצלחה רבה לרכוש לו עמדה בעבר־הירדן. הנו בעל השפעה מסוימת בקרב הפליטים הנמצאים במחוז ירושלים ורמאללה, הגיש מועמדותו לבחירות לבית־הנבחרים הירדני — ונכשל.

316

1. עזיז שחאדה, עורך־דין פלשתינאי.
2. המסמכים לא נמצאו בתיק.
3. מוחמד נימר הווארי, ערבי ישראלי, משפטן, לשעבר ראש משלחת הפליטים הפלשתינאים לוועידת לוזאן.

לאחר שובו מלוזאן לא חדל ה' שחאדה מנסיונותיו לחדש את מגעו עמנו. בפגישותי עמו חזר והסביר כי ביכולתנו לרכוש אהדת הפליטים ולהפעילם באמצעותו ובאמצעות חבריו.

תכניתו האחרונה הגיעה אלינו לראשונה על־ידי מר סטנלי מוריסון. במכתבו למר מוריסון דחה מר קומיי את הצעותיו של שחאדה.

אם ה' שחאדה לא נאסר בינתיים, כדאי לדעתי להיפגש עמו על־מנת לעמוד על מהותה וכוחה של קבוצת הפליטים העומדת מאחוריו.

משה ששון

317

ד. גויטיין וא. בן־חורין אל מחלקת ארצות־הברית
D. Goitein and E. Ben-Horin to the United States Division

Coded Tel. W493 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington] 26 August 1952

Goitein, Benhorin, saw Hart and Co. on Shishakli.[1] We underlined dangerous effects frequent inflammatory speeches both Israel public and Arab thinking. Syrian desk suggested this just politicians' bark for internal needs. We replied *Ahram* interview for far wider consumption, nor can politicians eat own words later. We believe root trouble in Shishakli's assumption USA so enamoured of him he can get away with anything. We have proved peaceful intentions by repeated attempts meet him. Feel that words often unwittingly lead to deeds. His challenge might be better met before he too strong with USA Mil[itary] Aid. Dep[artmen]t tried deprecate significance or correct reporting speeches though these "most unhelpful" patient USA endeavours (bring about) reconciliation. Still Shishakli not all bad, as shown in proposed reforms. Asked what we suggested, we said do best prevent such utterances future order prevent plunge back to 1948 upsetting whole Middle East. Asked for use growing USA influence Middle East of which Dep[artmen]t perhaps not even fully aware. Pointed out speeches quite contrary stipulations for Mil[itary] Aid. Dep[artmen]t indicated it has protested Syrians, will try best in future but this delicate task. Asked us remember Syria great potential for solution our problems i.e. refugees. Asked why we approaching United Nations. Praised *Memisrael* [Government of Israel] new effort for peace with Egypt.[2] Writing fully.[3]

Shag

317

1. ראה מס' 305.
2. ראה מס' 313.
3. ראה א. בן־חורין אל א. אבן, 28.8.1952, 93.03/3008/5.

318

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X94 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2204/7 :נוסח יוצא

New York, 27 August 1952

Your Y631.[1] Consulted with colleagues on proposed *Moabit* [Security Council] protest. Am gravely perturbed lest approach to UN at this stage will prejudice what promised to be major political success viz. cessation of UN discussions of "Pal[estine] problem" with consequent benefits along entire range our international relations. We ourselves have constantly urged that all matters be left to direct negotiations if they bear on political relations and to armistice machinery if they bear on security. Please consider: (1) whether above considerations do not prevail against formal approach *Moabit*, (2) if you feel committed to some action I suggest we act so as to avoid likelihood reopening Pal[estine] discussion viz. I write to President *Moabit* protesting against Shishakli statement informing him of our letters Riley but not asking circulation of document this stage since M[ixed] A[rmistice] C[ommission] dealing. Might then have UN Press Dep[artmen]t publish that Israel rep[resentative] protested to President *Moabit* today against Shishakli statement.[2]

Eban

319

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

IWA650 מברק מוצפן
130.09/2309/6 :נוסח יוצא

תל אביב, 27 באוגוסט 1952

(א) בישיבת ועדת שביתת־הנשק המצרית ב־26[1] הציע רמתי (1) מחיקת כל התלונות, כ־400 במספר. (2) שלהבא שני הצדדים יפנו ישירות אחד לשני בתלונות ולא יביאון

318

1. מברק קומיי אל רפאל המבקש להגיש תלונה של ממש למועצת הביטחון בעניין הצהרות שישכלי ולא להסתפק בחזרה על מכתב קומיי אל ריילי – מס' 304. (25.8.1952, תיק 130.09/2330/10).
2. ראה מס' 331.

319

1. הוועדה התכנסה לאחר הפסקה של כעשרה חודשים.

לוועדת שביתת־הנשק, יענישו אשמים ויימנעו מיריות. (3) שהמים הטריטוריאליים מול רצועת עזה יהיו 3 מילין ודרומית מזה — 6 מילין.

גוהר המצרי[2] אמר שהוא מסכים אך יצטרך לקבל אישור הממונים עליו. בטוח שהאי־שור יינתן ל(2) ו(3). הציע שההסכם לפי (2) יהיה לתקופת ניסיון בשבועיים הראשונים בספטמבר. ההסכמים (2) ו(3) יהיו הסכמי ג'נטלמן.

ההצעות הוצעו בניסיון להראות על רצון טוב מצדנו.[3]

(ב) 3 חיילים ישראלים שבסיור אימונים בלילה עברו הגבול הירדני, נתקלו בקבוצה של כ־40 לגיונרים שפתחו באש. אחד נהרג וגופתו נשארה בשטח ואחד נפצע.

מאהב

הערת־עורך
Editorial Note

העלאת דרג הנציגויות של בריטניה וצרפת למדרגה של שגרירויות

ב־28 באוגוסט הודיעו בריטניה, צרפת וישראל על העלאת דרג הנציגויות שלהן למדרגה של שגרירויות. במקביל העלו בריטניה וצרפת את דרג נציגויותיהן במדינות אחרות במזרח התיכון. באותה עת הודיעה צרפת גם על החלפת נציגה בישראל. הציר גויון עזב את תפקידו ובמקומו מונה לשגריר פייר אז'ן ז'ילבר.

320

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן XA90
נוסח יוצא: 93.01/2208/15

ניו יורק, 28 באוגוסט 1952

אישי, לך ולראש הממשלה בלבד. התייעצתי במקום חופשתי עם אייב,[1] בן־ישי[2] וג'ורג' באקר.[3] כולנו בדעה שהגיעה השעה להגדיר את המטרות שאנו מקווים להשיג מטרומן

2. קולונל צאלח גוהר, נציג מצרים בוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–מצרים.
3. בפגישה נוספת של הוועדה, שהתקיימה ב־9 בספטמבר, הוחלט שוב לבטל את כל התלונות שעל סדר־היום, להאריך בשבועיים נוספים את ההסכם על פעולות נגד מסתננים, הימנעות מירי ובירור תלונות במישרין ולהוסיף ולקיים את ההסכם בדבר המים הטריטוריאליים. (ראה מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, MTA59, 10.9.1952, 93.01/2208/19).

320
1. אייב פיינברג, איש עסקים יהודי אמריקאי, נשיא החברה האמריקאית לכספים ולפיתוח לישראל (ה"בונדס").
2. דייוויד ניילס, לשעבר עוזר מיוחד לנשיא ארצות־הברית, מקשר בין הנשיא טרומן ליהודי ארצות־הברית.
3. ג'ורג' בקר, סופר ועיתונאי, פעיל במפלגה הדמוקרטית, לשעבר מוציא לאור של ה"ניו יורק פוסט".

והארימן בטרם תסתיים פרשת השלטון הקיים. כוחם של ידידים אלה להשפיע הוא גדול ביותר בשעה זו לאור שירותים מיוחדים שהם משרתים את עניין מפלגתם.

סיכמנו שצריך להשיג: (א) תמיכה מפורשת בביסוס החובות עד כדי לחץ הבית הלבן על הבנק להכין משלחת גם לפני קבלת תקציב המטבע שלנו ומתוך הנחה שתקציב זה ישביע רצון. (ב) הבטחת הנשיא שיפרסם את זכאות ישראל לסיוע צבאי חינם במועד מתאים. נדמה לי שפרסום כזה אפשרי רק אחרי יום הבחירות אך אפשר להשיג הבטחת הנשיא לפני המועד ההוא. (ג) כולנו בדעה שיש ביכולתנו להשיג הוראת הנשיא לקפרי להביע לנגיב ומאהר את רצונה העז של ארצות־הברית שמצרים תיענה בחיוב להצעה הישראלית ושארצות־הברית תושפע על־ידי היענות זאת ביחסיה עם מצרים. סבורים אנו כי אין סכנה שהתערבות זאת בשעה זו תניע את ארצות־הברית להזדהות עם תביעות מצריות מרחביות על חשבוננו במקרה שיתחיל משא־ומתן. השאלה היא אם לאור המצב במצרים רצוי לך שנשתדל להשיג דבר זה. לי נדמה כי הדבר כדאי מאוד. [(ד)] האם רצוי שנשתדל להשיג החלטה רשמית שאם הכנס הקרוב[4] יעבור ללא תקלה תסכים ארצות־הברית להעביר את נציגותה ירושלימה.

לעת־עתה אני מעודד לפעילות ב(א) ו(ב) ומצפה לתשובתך על (ג) (ד).[5]

כל העניינים האלה, וכמו־כן הסיכויים לקראת חילופי משמרות בבית הלבן מזה שלא תהיה תוצאת הבחירות, מחזירים אותי לנושא שהברקתי עליו קודם, דהיינו יש לדעתי צורך ותועלת בבואי ארצה לזמן קצר לקראת סוף החודש. גם ענייני היהדות והשגרירות תובעים ביקור זה אם תנאים משפחתיים יאפשרו אותו. נא להבריק. אני מתכונן לבוא לעשרה ימים החל מ־20 בחודש.

שרת. להערכת סיכויי הבחירות. המצב הקיים, לפי כל הדעות, הוא שסיכויי סטיבנסון לנצח בבחירות גוברים לרגל התייצבות חזית המצביעים הליברלים, הפועלים, האיכרים והדרום, והכישרון המיוחד המציין את ניהול המערכה הדמוקרטית.

4. של העצרת הכללית של האו"ם.

5. תשובת שרת: לגבי (ג) כן, אך לא בצורה שהציע אבן. יש להסתפק בדיווח לארצות־הברית על היזמה הישראלית והמאמץ צריך להיות מכוון להשיג לחץ מקסימלי של ארצות־הברית על המצרים לפתוח במשא־ומתן עם ישראל בלי כל קשר לפנייה הישראלית. לגבי (ד) לאו, הדבר נראה לו כסחיטה מופרזת וגם לא כדאי להעמיס יתר על המידה על החשבון הזה שעמוס ממילא; המרב שאפשר לבקש בנושא הזה הוא התנגדות מוחלטת להעלאת השאלה באו"ם. (ראה מברקו מס' YA641, 1.9.1952, 15/2208/93.01.) ראה גם מס' 361.

321

מ. שרת אל שגרירות ישראל בפאריס
M. Sharett to the Israel Embassy in Paris

מברק מוצפן 460
נוסח יוצא: 130.09/2345/1

תל אביב, 28 באוגוסט 1952

מידי

דיבון. בתחילת השבוע נשאל דובר משרד החוץ אם בעקבות נאום ראש הממשלה עשינו צעדים ישירים או אם מתכוונים לעשות. הדובר ענה כי שום צעדים לא נעשו אבל לא מן הנמנע כי הממשלה תשקול אם לעשות. איננו יודעים באיזו צורה נתפרסמו הדברים בעולם והגיעו למצרים. חוששים שמא יראו בזה מעין גילוי העניין. לכן בקש פגישה עם עמיתך החדש והסבר לו כי התשובה היתה מכוונת מצד אחד לחפות על הצעד שעשינו לפני־כן ומצד שני לא להתכחש לקו המדיני שנקטנו פומבית. תדגיש כי תשובת מאהר מיד אחרי פרסום נאום ראש הממשלה כי ישראל טרם פנתה ישיר למצרים נתפרשה כהזמנה פומבית לנו לפנות רשמית ולכן ענה הדובר מה שענה. תבטיח כי מנוי וגמור עמנו לשמור סודיות מוחלטת. שיחה זו הנחוצה לגופה תיתן גם הזדמנות לאיש שיחך לומר משהו לגופו של עניין אם קלטה אוזנו שמץ.

שרת

322

ד. גויטיין אל מ. קומיי
D. Goitein to M. Comay

Coded Tel. W501 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/18 נוסח יוצא:

[Washington] 29 August 1952

This Embassy closed till Tuesday owing Labor Day. Rafael and I saw Sandifer[1] regarding coming G[eneral] A[ssembly]. Rafael did all the talking. Regarding PCC [Palestine Conciliation Commission] and blocked accounts were immediately asked about rate exchange reference particu-

322
1. ד. סנדיפר, עוזר מזכיר המדינה לענייני או"ם.

larly made Eban's statement Hickerson release 2,800,000 dollars.[2] Quite obvious impossible go back on this, while we made no commitment promised inform you their insistence we pay accordingly. Secondly discussed possibility keeping UNWRA report in technical committee, while Americans indicated Sec[retary]-General they favour this will not oppose inclusion Pal[estine] items agenda if Arabs insist. Their general principle not to oppose agenda items if demanded. Regarding Jerusalem did not know whether anyone interested raising matter this Assembly. While America not in favour Jerusalem discussion would keep in close touch with us if question raised. On referring their *aide-mémoire*[3] reply was that emphasis was on opportunity and not on present consideration. We stressed if Arabs raised any political aspect Palestine we would counter-attack mentioning Suez, threat territorial integrity and armed border raids, Article 8 and economic aggression. This led to excited reaction part Sandifer saying this would create unfriendly atmosphere and asked whether we would put these matters on agenda or merely use in debate, we answered agenda. We believe this will strengthen Americans in resisting attempts put Palestine issue back agenda. They said that without using pressure they would express their desire avoid discussion political issues. We proposed election Vice-Presidency claiming that Iraq had been enjoying this position, Lebanon was a likely candidate for *Moabit* [Security Council]; their reaction was "we will give serious consideration". Possible our proposal may be considered seriously. ECOSOC no definite promise but also undertaking bear us in mind. We suggested that our election might obviate quarrel between India, Pakistan. Dealt shortly with admission new members: Morocco, Tunis, Korea. Americans most interested in Japanese membership and unprepared deal with European admission separately. Mind not made up regarding Morocco, Tunis, hoping for negotiations between France, Tunis. Morocco too recent for any decision yet. Department draws distinction between Morocco, Tunis. Meeting lasted more one hour. Present Popper,[4] Waller, Ludlow.

Goitein

2. השווה מס' 153. מתוך דין־וחשבון השלם מן השיחה מתברר כי האמריקאים לחצו על גויטיין ורפאל בעניין הזה ועמדו על דרישתם שישראל תתחייב לשלם לפי השער ב־1948, היינו 2,800,000 דולרים בתשלום הראשון. הישראלים השיבו כי ימסרו על כך לממשלתם, וכי שאלת שער החליפין עדיין אינה אקטואלית ויש להתגבר קודם כל על המכשולים הטכניים. (ראה רפאל אל איתן, 3.9.1952, 130.02/2414/27.) ראה גם מס' 299.

3. מס' 231.

4. דייוויד ה. פופר, סגן מנהל במחלקה לעניינים מדיניים באגף האו"ם במחלקת המדינה.

323

א. אילת אל משרד החוץ
E. Elath to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. LI772 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/3 נוסח נכנס:

London, 29 August 1952

For Sharett, Comay.[1] Your IL3 and IL4. My suggestion to include both demand for non-discriminatory treatment Israel and implementation guarantees under Three Power Declaration derives from unescapable if unpalatable fact that when political understanding reached on future Anglo-Egyptian relations, military assistance from Britain to Egypt will inevitably follow whether we like it or not. Supplies of arms to Egypt can only, repeat only, be prevented by failure reach such understanding not by any protest of ours. I therefore repeat suggestions included my EWT3[2] as both realistic and practicable in light present trend developments.

Elath

324

ש. דיבון אל מ. קומיי ור. שילוח
Sh. Divon to M. Comay and R. Shiloah

מברק מוצפן 396
נוסח נכנס: 130.15/3744/1

פאריס, 31 באוגוסט 1952

מידי, כמוס, אישי

(1) נפגשתי הבוקר לשיחה קצרה עם אחמד עבוד[1] שהגיע אמש מקהיר. מדבריו: (א) מציע לנו לא להאמין לדברי האומרים שהוואפד גמר את תפקידו בחיי מצרים. (ב) רכשנו בפואד סראג אל־דין ידיד נאמן לרעיון הסדר מצרי–ישראלי. (ג) יש סיכויים להחזרת

323
1. ראה מס' 314 והערה 1 שם.
2. מס' 314.

324
1. אחמד עבוד, כלכלן, איש־כספים ותעשיין מצרי.

המשטר הפרלמנטרי במצרים. (ד) החותרים לקראת חיסול הוואפד חותרים לקראת חלל ריק העלול להתמלא על־ידי קומוניזם.

(2) עבור עזב את פאריס ליום אחד וקבעתי שאתקשר אתו מחר על־מנת שנשוחח באריכות.[2]

דיבון

325

ש. בנדור אל מ. קומיי
Sh. Bendor to M. Comay

מקור: 130.02/2418/20

[תל אביב], י׳ באלול תשי״ב
31 באוגוסט 1952

כמוס–דחוף

איגרת לשלוש המעצמות נגד זיון מצרים[1]

1. אתה אומר שאין לנו יסוד לתלונה או למחאה. אם אין לנו יסוד לתלונה או למחאה, יש לנו יסוד לאזהרה. לאמריקנים יש רצון לסייע למשטר החדש במצרים וברגע שיראו את השעה כשרה לכך יציעו סיוע. אם נחכה עד אשר יציעו סיוע או עד אשר יודיעו על מתן סיוע, הרי נאחר את המועד. למחות נוכל, אך למנוע לא נוכל. עכשיו, אפוא, השעה להזהיר.

2. אתה אומר שאין השעה נוחה. מוטב שנחכה עד כנס הליגה הערבית. שם בוודאי יתקבלו החלטות נגדנו, ואז תהיה השעה נוחה יותר להגיש איגרת. אפשר להפוך את היוצרות. נגיש את האיגרת מיד, וכאשר הערבים ייצאו בהכרזות תוקפניות נגדנו, נוכל לאמור "הוא אשר אמרנו. הערבים מאיימים במלחמה".

3. עשינו מה שעשינו כדי לעמוד על כוונות המצרים. נוכל לטעון שמתן סיוע צבאי למצרים עכשיו עשוי לבטל כל סיכוי לתגובה חיובית.

4. אמרנו שהאיגרת תכלול אזהרה נגד הכרה בברית הביטחון הקיבוצי כארגון אזורי. מתן אזהרה זו בוודאי שאינו סובל דיחוי, כי אזהרה זו צריכה להינתן לפני כנס הליגה הערבית.

5. מה שאפשר לעשות הוא להפוך את הסדר, זאת אומרת לכתוב איגרת נגד ברית הביטחון הקיבוצי ולהוסיף אזהרה נגד זיון מדינות ערב בכלל ומצרים בפרט, או רק נגד מתן סיוע צבאי למצרים.

בברכה,

ש. בנדור

2. ראה מס׳ 326.

325
1. ראה מס׳ 314, 323.

326

ש. דיבון אל מ. קומיי ור. שילוח
Sh. Divon to M. Comay and R. Shiloah

מברק מוצפן 15
נוסח נכנס: 130.15/3744/1

פאריס, 1 בספטמבר 1952

דחוף
כמוס ביותר לא לתפוצה

מתוך שיחה שנייה עם עבוד[1] אשר שוחח ארוכות לפני נסיעתו עם נחאס, פואד [סראג אל־דין] ונגיב, ושקיים לפי דבריו בימים האחרונים מגע עם קפרי וסטיבנסון:[2]

(א) המתיחות הפנימית במצרים מרחיקה את אפשרות הסדר היחס עם בריטניה והמערב. למרות רצונו העז של נגיב לחזק את צבאו אינו יכול להרשות לעצמו להשתלב במערכת ההגנה המערבית בהתחשבות עם הוואפד מצד אחד ואי־רצון חבר קציניו מצד שני.

(ב) הקשיים הגוברים והולכים בדרכו של נגיב יצרו הבדלי גישות בתוך חבר הקצינים. נגיב מייצג את הגוון המתון. יש לקחת בחשבון שאין הוא הדן היחידי.

(ג) השפעתו של עלי מאהר הולכת ומצטמצמת. הבריטים והאמריקנים טעו לדעתו בהערכת אפשרויותיו של נגיב והתאכזבו לדעת שהמשטר החדש עומד בפני קשיים רבים והוואפד עוד כוחו עמו, הם נתונים במבוכה ומחפשים מוצא. המחשבה של הסדר עם הוואפד תחזור לדעתו כאחת התכניות לפתרון הבעיה.

(ד) נגיב וחבר קציניו מתחילים להרגיש שהרצון הטוב והלהט המהפכני אינם מספי־קים כדי להתגבר ביעילות על הקשיים שנוצרו ומבינים שללא שיתוף־פעולה עם גור־מים ציבוריים אזרחיים קשה יהיה לבצע את הרפורמות ולמנוע חבלות בתכניותיהם. הם מתחילים לחשוב שאולי בכל זאת אין מנוס מהחזרת החיים הפרלמנטריים ופירושו של דבר הסדר עם הוואפד.

(ה) בשבוע האחרון קויים מגע בלתי־רשמי בין פואד ונגיב כדי לבדוק אפשרויות של הסדר. עבוד דיבר ארוכות עם נגיב ושניים מקציניו ערב צאתו והציע החשת בחירות, יתר מתינות ושיתוף־פעולה עם הוואפד על בסיס של תכנית תיקונים משותפת.

(ו) אינו סבור שאנשי נגיב חושבים על מדיניות תוקפנית נגד ישראל. יש ביניהם החושבים אף על אפשרות של הסדר.

(ז) בסיכום השיחה אמר כי הוא חושב שלישראל צריך להיות עניין רב בהחזרת הוואפד להשפעה ושלטון. הוא סבור שיש סיכויים כי הקו של פואד בעניין ישראל יתקבל על דעת המפלגה. נראה לו שיש מקום לשיתוף־פעולה בין חוגי הוואפד, אוהדיו ובינינו. דעתו היא שקיצוניותו של הוואפד איננה מחוייבת המציאות ועל־ידי מאמץ

326
1. ראה מס' 324.
2. ראלף סטיבנסון, שגריר בריטניה במצרים.

רציני של בריטניה וארצות־הברית מצד אחד והוואפד מצד שני אפשר להניעו לגישה הרבה יותר מתונה ולהתחיל לצעוד בדרך של פתרון הבעיות בין מצרים–המערב ומצ־רים–ישראל.

כשמדובר על הסדר עם הוואפד כוונתו גם להסדר נגיב–ואפד. אם נסכים לעזור לוואפד להרים את קרנו על־ידי גיוס השפעתנו סבור הוא שהמפלגה או אנשי נחאס–פואד יתחייבו לעשות צעדים לפי תכנית מוסכמת לטובת הכשרת הסדר מצרים–ישראל.

באשר לדבריו של עבוד יש כמובן לקחת בחשבון את האינטרסים שהוא מייצג ומידה מסוימת של wishful thinking. האיש ישהה מספר ימים באירופה ואחר־כך חוזר למצ־רים. קבענו להמשיך בשיחה ומגמתי ללמוד ממנו במפורט צדדים שונים של הבעיה המצרית.

לא הגבתי על הצעתו לשיתוף פעולה. עומד להיפגש עמו מחר או מחרתיים. נא הברק הערות או הוראות.[3]

דיבון

327

מ. שרת אל שגרירות ישראל בפארים
M. Sharett to the Israel Embassy in Paris

מברק מוצפן TPA461
נוסח יוצא: 130.09/2345/1

תל אביב, 1 בספטמבר 1952

מידי

דיבון. שוב עליך לראות עמיתך.[1] אמור לו: מה פשר הודעת נגיב אתמול כי טרם פנינו?[2] האין פנייתנו ידועה לו? האם כוונתו כי נפנה פומבית? עמיתך מתבקש למסור לממשלתו כי לא נוכל לשמור זמן רב פנייתנו בסוד כדי להקל עליהם בעוד שהודעו־תיהם, אולי שלא מדעת, מסלפות עמדתנו בעיני דעת־הקהל הבינלאומית.

שרת

3. ראה מס׳ 334.

327
1. ראה מס׳ 321.
2. מתייחס להודעה של נגיב במסיבת עיתונאים ב־29 באוגוסט כי לא התקבלה כל פנייה רשמית מישראל בדבר הצעת שלום בין שתי המדינות. בהמשך אמר כי הוא מקווה שבריטניה תבטל את האיסור על הספקת נשק למצרים, וכי אין בכוונתו להשתמש בנשק הזה נגד ישראל. (ראה ״הארץ״, 31.8.1952.) השווה גם מס׳ 313 והערה 1 שם.

328

י. תקוע אל ר. שילוח
Y. Tekoah to R. Shiloah

מקור: 130.02/2418/20

תל אביב, י"א באלול תשי"ב
1 בספטמבר 1952

סודי

הנדון: משלוח אונייה ישראלית דרך תעלת סואץ

ברצוני לסכם את השיקולים המשפטיים המתעוררים לאור ההצעה לשלוח אונייה ישראלית דרך תעלת סואץ.

1. תלונות ישראל נגד ההפרעות המצריות למעבר חופשי דרך תעלת סואץ יסודן בהפרעות במעבר של מטענים המיועדים לישראל. הואיל וועדת שביתת־הנשק דנה במקרים מפורשים בלבד, התייחסו התלונות אשר הוגשו בפניה והועברו אחר־כך להכרעה סופית לוועדה המיוחדת הישראלית–מצרית למקרי החרמות של סחורות שעשו דרכן לישראל. עובדה זו והיתרון אשר היה בהצגת הבעיה של מעבר חופשי דרך תעלת סואץ כבעיה עולמית ולאו דווקא כסכסוך ישראלי–מצרי גרידא, גרמו לכך כי הדיונים במועצת הביטחון התרכזו סביב שאלת מעבר של מטענים ולא של אוניות. כתוצאה מכך דנה במפורש ההחלטה של מועצת הביטחון בדבר תעלת סואץ מ־1 בספטמבר 1951 במעבר מטענים.

2. תביעותינו המשפטיות נגד ההפרעות המצריות למעבר חופשי דרך תעלת סואץ היו מבוססות על ההוראות של אמנת קושטא משנת 1888 ועל הוראות הסכם שביתת־הנשק עם מצרים. אותם היסודות יכולים לשמש ביסוס לזכותנו לשלוח דרך התעלה אונייה המניפה דגל ישראלי. אמנת סואץ, המתייחסת דווקא לאוניות ולא לסחורות, קובעת כי מעבר חופשי יותר לכל האוניות ללא הבדל לאומיות בעתות שלום ומלחמה כאחת. לאור הוראות אלה השאלה, אם מבחינה משפטית קיים כעת מצב מלחמה בין ישראל לבין מצרים, אינה פוגעת בזכותן של אוניות ישראליות לעבור דרך תעלת סואץ בהתאם לאמנה. באשר להסכם שביתת־הנשק, אותם הסעיפים I ו־II אשר שימשו יסוד לתלונתנו נגד הפגיעות במטענים המיועדים לישראל מונעים בעד מצרים מלפעול נגד אוניות ישראליות.

3. ברם, התביעה למעבר חופשי של אוניות ישראליות מעוררת בעיה שלא היה לה מקום בדיונים כל עוד דובר רק בסחורות ישראליות או בסחורות מיועדות לישראל — שהיא בעיית המעבר של אוניות נושאות דגל ישראלי בתחום המים הטריטוריאליים המצריים. שאלה זו טרם הובררה בשום מוסד בינלאומי. בתנאים רגילים המעבר התמים innocent passage דרך מים טריטוריאליים של מדינה אחרת הוא בבחינת זכות השמורה לאוניות כל מדינה ומדינה. אולם, ברור כי מדינה ריבונית רשאית להתקין

תקנות המתנות את המעבר בתנאים מיוחדים הנובעים מצרכיה הבטחוניים ומצרכים אחרים. אשר לגישה חופשית לתעלת סואץ דרך המים הטריטוריאליים המצריים, השאלה העקרונית הדורשת הכרעה הנה, אם הזכות למעבר חופשי דרך התעלה יוצרת זכות מוחלטת למעבר חופשי, בכל הנסיבות, דרך מים טריטוריאליים מצריים. בנקודה זו יש להצביע על התקדימים המוכיחים כי ההוראות של אמנת קושטא בדבר חופש המעבר נתפרשו פירוש צר וצומצמו לתחומי התעלה בלבד. כך, למשל, במלחמת העולם הראשונה אירעו מקרים ידועים של הפעלת זכויות מלחמה על־ידי הבריטים נגד אוניות גרמניות במים הטריטוריאליים המצריים מחוץ לתחומי התעלה.

הסכם שביתת־הנשק בין ישראל למצרים אינו מונע כניסת אוניות סוחר של אחד הצדדים למים הטריטוריאליים של הצד השני. אולם, דבר זה לא פגע בזכות הצדדים להגביל את הימצאות האוניות של הצד השני במים הטריטוריאליים ולפקח עליהן. מאז חתימת הסכם שביתת־הנשק, גם ישראל וגם מצרים ראו לנכון מטעמים בטחוניים למנוע בעד אוניות וסירות המניפות את הדגל של הצד השני מלהיכנס לתחומי המים הטריטוריאליים שלהן. אם נשתדל להוכיח את אי־החוקיות שבסירוב המצרים להרשות גישה חופשית לתעלה ומעבר חופשי דרכה, נעמוד בפני שתי עובדות שאין להתעלם מהן –

א. התקדימים של פעולות מלחמה בריטיות בהן הפרידו בין הזכות לעבור את התעלה ובין שאלת חסינות האוניות מחוץ לתחומי התעלה;

ב. העובדה כי אין כל החלטה בינלאומית אשר עליה אפשר לבסס בשלמות ובבטחה את טענותינו, כי לאוניות ישראליות הזכות לעבור דרך סואץ ולהגיע לתעלה דרך מים טריטוריאליים מצריים.

משום כך יתעורר הצורך להיחלץ למאבק משפטי חדש ולהוכיח לאור אמנת קושטא, הסכם שביתת־הנשק וכללי המשפט הבינלאומי בדבר מים טריטוריאליים את אי־חוקיות העמדה המצרית כלפי אוניות ישראליות ולהשתדל לקבוע כי עקרונות ההחלטה מ־1 בספטמבר 1951 מתייחסים גם לזכות האוניות הישראליות לעבור באין מפריע דרך סואץ, בתעלה עצמה או מחוץ לגבולותיה. איני רואה כל אפשרות להשיג זאת אלא באמצעות דיון במועצת הביטחון אשר מטרתו תהיה לא רק להבטיח את ביצוע ההחלטה מ־1 בספטמבר אלא גם להרחיב את תחולתה לאוניות המניפות דגל ישראלי. נכון הוא כי ההחלטה הנ"ל קובעת כי אין לצדדים כל צורך לנקוט צעדי מלחמה של ביקור, חיפוש ותפיסת אוניות visit, search and seizure, וכי סעיף IV של אמנת סואץ אוסר על פעולות מלחמה בתחום של שלושה מילין מהתעלה. אולם המים הטריטוריאליים של מצרים משתרעים כיום לאורך של שישה מילין (בתוספת שטח־מים סמוך של שישה מילין, בו שומרת לעצמה מצרים, מטעמים בטחוניים ואחרים את הזכות לפיקוח), ואין זה מן ההכרח כי מניעת אוניות ישראליות מלעבור דרך המים הטריטוריאליים המצריים תיעשה דווקא באמצעות פעולות מלחמה.

5. לאור האמור לעיל אני מגיע למסקנות הבאות:

א. אם כוונתנו היא לבחון את נכונות המצרים לבצע כעת את החלטת מועצת הביטחון בשאלת סואץ, עלינו להימנע מלסבך את השאלה על־ידי משלוח אונייה ישראלית.

ב. האונייה אשר תישלח יכולה להיות שכורה על־ידי חברה ישראלית, אולם עליה להניף את הדגל הלאומי שלה, כלומר הדגל של אותה מדינה אשר בהתאם לחוקיה רשאית היא להניפו.

ג. אם בדעתנו לברר את עמדת המשטר המצרי החדש לישראל בכלל, יש לשקול

אם לא מוטב לנקוט אמצעי נוח יותר אשר יעמיד את מצרים במבחן פחות קשה מאשר משלוח אונייה ישראלית דרך התעלה והמים הטריטוריאליים המצריים.[1]

בברכה,

יוסף תקוע
סגן היועץ המשפטי

329

מזכיר המדינה של ארצות־הברית אל שגריר ישראל בוואשינגטון
U. S. Secretary of State to the Israel Ambassador in Washington

Copy: 93.08/358/28 :העתק

Washington, 2 September 1952

Confidential

The Secretary of State presents his compliments to His Excellency the Ambassador of Israel and has the honor to acknowledge receipt of His Excellency's note AE/184 of July 28, 1952[1] setting forth the views of the Government of Israel with respect to the implementation of the Security Council Resolution of September 1, 1951 calling upon Egypt "to terminate restrictions on the passage of international commercial shipping and goods through the Suez Canal wherever bound, and to cease all interferences with such shipping".

The United States Government has given careful consideration to the views of the Government of Israel and fully appreciates the difficult situation in which Israel finds itself as a result of the Egyptian restrictions. The United States Government desires to reiterate its firm belief in the principle that it is incumbent upon all members of the United Nations to respect and to comply with resolutions adopted by the United Nations.

As the Government of Israel is well aware, the United States Government attaches the greatest importance to the binding nature of the Armistice Agreements signed between Israel and the several Arab states. It is the belief of this government that until such time as permanent peace can be achieved, full respect for the Armistice Agreements is essential to the maintenance of peace and stability in the Near East.

328

1. בהערת שוליים ציין שרת כי ניתוחו של תקוע נראה לו. ש. רוזן, היועץ המשפטי של משרד החוץ, ול. כהן, היועץ המדיני, סמכו אף הם את ידיהם על מסקנותיו של תקוע.

329

1. מס' 255.

At the same time, the United States Government, which fully supports the principle of the free and unimpeded use of the Suez Canal as an international waterway, believes that the present moment is not opportune to raise with the Egyptian Government its failure to comply with the September 1, 1951 Security Council Resolution. The Israel Government will no doubt share the view of the United States Government that since the objective to be sought is the lifting of the restrictions, it would be desirable to approach Egypt on this question at such time as the prospects are more favorable to the achievement of the objective.

The United States Government wishes to emphasize to the Government of Israel that it does not condone the attitude of Egypt in refusing to comply with the Security Council Resolution. The United States Government is in constant touch with the Governments of France and the United Kingdom and other interested governments with a view to determining the juncture at which it might be possible to pursue this matter with the Egyptian Government.[2]

330

מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW670 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 2 September 1952

Davis yester[day] said strictest confidence he instructed convey Caffery made strong rep[resentations] Cairo for peace with Israel. He did so general way without divulging knowledge our approach. Self expressed appreciation both step and information, drew attention Naguib's queer behaviour in repeating last Saturday Maher's statement fortnight ago that Israel hadn't yet approached them.[1] Said was wondering what Cairo was up to, if this was game of putting us false position before world opinion whilst taking advantage our good faith in keeping approach secret it was bound create for us untenable situation which couldn't go on indefinitely. Davis urged forbearance, indicated Cairo had opposition to contend with, said we were playing for high stakes, unlike previous occasions showed this time certain amount suppressed optimism; also made impression possibly knew more than was disclosing.

Sharett

2. תשובה דומה התקבלה מבריטניה וצרפת (ראה ידיעות לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ, 5.11.1952, 93.03/3006/3).

330

1. ראה מס' 326 והערה 2 שם.

331

א. אבן אל נשיא מועצת הביטחון
A. Eban to the President of the Security Council

Copy: 93.03/3008/5 :העתק

[New York] 2 September 1952

Sir,

I have the honour to draw the attention of the Security Council to recent pronouncements by Colonel Shishakly, Chief of Staff of the Syrian Army and Deputy Prime Minister, containing threats against the territorial integrity and independence of Israel.[1]

On 15 August 1952 Colonel Shishakly made the following statement at an army officers parade in Aleppo which was widely published in his name throughout the Middle East. The following passage is quoted (in translation from the Arabic) from the official version of the special broadcast from Radio Damascus at 1600 hours on the same date:

> The Palestine calamity was due to the mistakes and the negligence of the politicians, their intrigues against each other and their ties with the imperialist oppressors. The military in the Arab countries were unjustly and deceitfully made to bear the consequences of the tragedy. There were some who considered that the chapter was closed for the Arabs and that they would never recover from the blow, but they forgot that Arab history contains more than one example proving that calamities of this kind do not destroy the Arab people but arouse and revitalise them. The Syrian people took their stand at the head of the aroused Arab peoples. It is obvious that army men would lead this general revival because the wounds which Palestine left in their hearts were still bleeding, were still crying out in pain and calling for revenge and for the wiping out of the shame. And because the leaders and experienced commanders of the army are trusty sons of the State, it is natural that they should protect it at decisive moments and in time of need.

Colonel Shishakly added that he agreed with pride that this class of graduates should be named after the officer Suleiman el Kurdi who was killed in Palestine. "We are swearing, and we will not break this oath, that our swords will not be sheathed until our slain will be pacified by the liberation and cleansing of the ground which they loved and which they sanctified and drenched with their blood".

In an interview with Mahmoud el Aseb Moussa, special correspondent in Damascus of the Egyptian newspaper "Al Ahram" published on 16

331

.1 ראה מס' 301.

August 1952, under the heading "Colonel Shishakly talks to Al Ahram", Colonel Shishakly said:

> There is no room in the Middle East for the two peoples: The Arab people and the Israel people. Either the Arab people will be thrown into the Arabian desert or into the sea; or the foreign Jews must return to their countries of origin all over the world. There is no other solution to the problem.

These threats to resume the acts of Syrian aggression which were defeated four years ago violate the Charter of the United Nations and the General Armistice Agreement concluded between Syria and Israel on 20 July 1949. Under the terms of that Agreement, for the maintenance of which the Security Council has assumed a special responsibility, the signatories undertook to abstain not only from the use of force, but also from the threat of force against each other. Syrian threats, accompanied at times by statements that Syria aspires to expand beyond its authorised and legitimate frontier, and intends to use its armed forces to secure an alteration in the Armistice demarcation line, cannot fail to perpetuate and increase the tensions which prevail in the Near East.

The Government of Israel notes with concern this failure by the Syrian Government to conform with the spirit of the United Nations Charter and of the Syrian-Israel Armistice Agreement. A communication of strong protest has been made to the Chief of Staff of the Truce Supervision Organisation, whose action is now awaited.[2]

I am further instructed to request that the contents of this letter be communicated to the members of the Security Council.

With the assurances of my highest consideration, I am, Sir,

Abba Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

2. ראה מס' 304.

332

מ. שרת אל ש. רוזן
M. Sharett to Sh. Rosenne

העתק: 130.02/2417/6

תל אביב, י"ב באלול תשי"ב
2 בספטמבר 1952

סודי

הנני לענות על הספקות הרציניים שהבעת לגבי נכונות החלטת הממשלה כי שר החוץ יחתום בשם מדינת ישראל על חוזה השילומים עם גרמניה המערבית, אשר החותם עליו מהצד שכנגד יהיה ראש ממשלת בון.[1]

יכולתי לפטור אותם בקביעת העובדה כי הדבר הוחלט ונמסר לידיעת הצד שכנגד, גם נתפרסם בעיתונות ללא כל הכחשה, ובמצב זה שום ממשלה המכבדת את עצמה לא תחזור בה ולא תחזיר את העניין לדיון מחודש, כל שכן אם פירוש הדבר להחזיר את הצד שכנגד מהחלטתו הוא ולהכריח אותו לדון מחדש בכל העניין.

לאמיתו של דבר עלי לקבוע לפניך במסמרות את כל הנסיבות המחייבות האלו ולש־לול לחלוטין את הנחתך — שאיני יכול אלא לציינה כמשונה ביותר — כאילו ייתכנו במצב זה הרהורי תשובה וכאילו שינוי הנוהל שנקבע בהסכמה הדדית הוא עכשיו בגדר "מדיניות מעשית".

אולם כבודם של השיקולים והנימוקים שהניעו אותך להשמיע את הערעור במקומו מונח ואין לסתור אותם מבחינה מוסרית או מדינית על־ידי קביעת העובדה בלבד, כי מהצד המעשי איחרת בערעורך לפחות עשרה ימים, אלא הם מחייבים תשובה לגופם.

אתה מבסס את התנגדותך קודם־כל על נימוק מוסרי: למטה מכבודי, לדעתך, לחתום על הסכם עם גרמנים.

אני שולל את מוסריותו של נימוק זה בכל כוח השכנוע שאני מסוגל לו. אחת משתיים: או שכל עניין תביעת השילומים הוא מוסרי, כי אז אם סיפוק התביעה מחייב משא־ומתן וכריתת חוזה הרי שגם ניהול המשא־ומתן וגם החתימה על החוזה הם מוס־ריים; או שאין העניין מוסרי, כי אז אסור להשמיע את התביעה וממילא אסור לבוא במגע ולחתום. אם נכונה הנחתי היסודית — והיא ההנחה היחידה שעליה יכול להתבסס הטיפול בפרשה כולה — לאמר, כי התביעה מוסרית בתכלית וממילא מוסריות כל המסקנות והתוצאות המשתלשלות ממנה, כי אז לא רק לי מותר לחתום אלא לחיים וייצמן בעצמו ובכבודו, ואין שאלת מיהות החותם ומעמדו בסולם השלטון אלא שאלה תכליתית גרידא.

332

1. רוזן כתב שהוא מודאג מאוד מן הרעיון כי שר החוץ יחתום על הסכם השילומים בשמה של מדינת ישראל. לדעתו הדבר הוא למטה מכבודו של שר החוץ ועלול אף להטיל דופי במשה שרת האיש. גם מן הבחינה המעשית אין הוא רואה צורך בחתימה בדרג כה גבוה ודי בחתימתם של ראשי המשל־חות. (ראה רוזן אל שרת, 1.9.1952, 130.02/2417/6.)

מכל מקום, אני כופר לחלוטין בהגיוניות ההנחה המשתמעת מדבריך, כי מותר לי הן לשלוח למשא־ומתן חברים נאמנים שכבודם יקר לי לא פחות מכבודו של מישהו בתוכנו והן להשתמט מהחובה להתייצב בראשם כשהנסיבות המדיניות מחייבות זאת.

חרדתך לשמי נוגעת מאוד בלבי ויקרה לי מאוד — כשם שיקרות בעיני בכלל ערותך ורגישותך לאיכותה המוסרית של הופעת ישראל בשער בת רבים — אך עלי להרגיעך. אם יצוא ייצא פעם משפט ההיסטוריה לשבט על כל פרשת השילומים, הרי כבר נתפגלתי בה במידה כזו שאי־השתתפותי בטקס החתימה לא ימתיק בשום פנים את דיני. לעומת זה, אם תצדיק עלי ההיסטוריה את הדין, הרי חתימתי לא זו בלבד שלא תקלקל את השורה אלא תשתלב כחולייה בשלשלת ותשמש סיום הולם לפרשה אחידה ועקיבה.

אין לי אלא להסיק מעמדתך אחת משתיים: או כי אין לבך שלם עם העניין כולו או כי אתה לוקה בגישתך אליו במידה של איסטניסות שבעיני אינה ממלכתית כל עיקר, אלא יש בה שאור מובהק של רגשנות גלותית.

אשר לנימוק המעשי, לכאורה, שאתה דוגל בו, והוא כי אין חתימת אדנאואר יכולה להשפיע על ביצוע ההסכם, הרשני־נא לחלוק גם עליו. איש מאתנו אינו יכול לנחש כמה זמן עוד יעמוד אדנאואר בראש ממשלת בון. אפילו לא יאריך ימים מפאת גילו — בשלטון או בכלל בחיים — הרי גם אם יישאר על משמרתו רק עוד שנתיים–שלוש, עלולות שנים אלו לקבוע הרבה במהלך ביצוע ההסכם. וגם אם יסתלק, ולאחר שיסתלק, הרי אין להשוות את משקל חתימתו לגבי חבריו, מפלגתו והציבוריות הגרמנית כולה, כלפי פנים וכלפי חוץ כאחד, עם משקל חתימת פרופ׳ בהם או מישהו דומה לו.

אבל אין כאן רק שאלת חשיבותה של חתימת אדנאואר מפאת החיוב שהיא מחייבת את הצד שכנגד. יש כאן גם עניין של צדק כלפי אדנאואר עצמו. הוא רואה את ההתחייבות שמקבלת על עצמה גרמניה בחוזה השילומים כצעד היסטורי שאין לו תקדים לחיוב בתולדותיהם של עמים בני תרבות כשם שלא היה תקדים — לשלילה ולדיראון — לטבח היהודים ולכל מעשי התועבה של משטר היטלר. קשה לכפור בצדקת הטענה הזאת. אבל אם היא צודקת, הרי זוהי זכותו האישית של אדנאואר שגרמניה עושה עכשיו את הצעד הזה ולכן מגיע לאדנאואר לקיים את זכותו זו בהיסטוריה על־ידי חתימתו האישית. היה זה מעשה בלתי־אבירי, צר־עין ומחוסר חוש היסטורי מצדנו לשלול ממנו את הזכות הזאת — או לקלקל את השורה על־ידי הורדת השתתפותנו אנו בטקס החתימה מאותה הרמה אשר הוא קבע לכך.

ייתכן כי תתפלא לשמוע מפי נימוקים כאלה של חובת כבוד והדדיות — ואפילו חובת אבירות־לב — כלפי ראש ממשלה גרמני. ובכן, לדעתי רק כזאת יכולה להיות גישתה של מדינת ישראל העצמאית, אשר מבחינה היסטורית ומוסרית קמה על חרבות המשטר הנאצי וגאלה את כבוד העם היהודי שנתחלל בידו. החשש לנקוט אמת־מידה כזו ביחסינו עם גרמניה מחזירנו למעמד שהוא נחלת עבר — מעמד עם נטול סיפוקים ממלכתיים ופטור משיקולים ממלכתיים, אלא מתבודד בתוך ד׳ אמותיו, מתאבל על עברו, מתפלל על עתידו ופותר את בעיית יחסיו בהווה עם אומות אחרות על־ידי שיקוצן בלבו בלבד. אומה ממלכתית פניה לעתיד ואילו יחסיה בהווה מטילים עליה עול מצוות מעשיות אשר כבוד הוא לשאת בהן משום שגם אחרים נושאים בהן כלפיה. לתפיסה חדשה זו של כבודנו עלינו לחנך את העם, וקודם־כל את עצמנו.

משה שרת

333

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מקור: 130.02/2414/27

ואשינגטון, 2 בספטמבר 1952

כמוס

הנדון: שיחות עם אייזנהויר וסטיבנסון

שני המועמדים לנשיאות ארצות־הברית נזדמנו לניו יורק באותו זמן בשבוע שעבר. לאחר כמה התייעצויות עם ידידינו במקום חופשתי החלטנו להעמיד את שני היריבים בפני התביעה שישמיעו הכרזה פרו־ישראלית במשך מסעי הבחירות שיתחילו במלוא תנופתם באחד בספטמבר. דומני שהתוצאה הזאת הושגה. בצאתם מניו יורק הבטיחו הגנרל אייזנהויר והמושל סטיבנסון למסור הודעה, כל אחד ברוח מצע מפלגתו, בהזדמנות נאותה לפני יום הבחירות.

אלה תולדות המאמץ הכפול הזה:

הגנרל אייזנהויר

לפני כמה שבועות נפגשתי עם מר פאול הופמן, יועצו הראשי של הגנרל אייזנהויר לעניינים בינלאומיים, באמצעות הח' בלבן ונובינס. מר הופמן הבטיח להעביר לגנרל אייזנהויר את תמצית הטענות שטענתי באוזניו, ושעוררו לדבריו את אהדתו ותמיכתו. הוסכם שתינתן אפשרות לגנרל אייזנהויר להיפגש עם כמה יהודים אוהדי ישראל התומכים במועמדותו.

בהגיע הגנרל אייזנהויר לניו יורק צלצל מר פאול הופמן למר בלבן והודיע שעלה בידו להפריש מזמנו הצפוף של המועמד את שעת הצהריים ביום ה' באבגוסט. מר בלבן הפציר בי לבוא העירה כדי להדריך את אלה המועדים להשתתף בשיחה הזאת. ביום ד' שוחחתי ארוכות עם מר בלבן, מר הויסמן (מפעילי המגבית היהודית המאוחדת), מר דוד הליגר (ממנהלי מפעל האגרות) ומר נובינס שהוזמנו למחרת היום לאכול על שולחן המועמד. הסברתי להם את רקע שתיקתו הממושכת של הגנרל בנושא הזה וכמה מההסתייגויות שהביע בשיחתו עם שר החוץ ואתי בפאריס בסוף ינואר. השארתי בידם תזכיר קצר להתווית קווי הטיעון. מר הויסמן מסר על הדאגה הנכבדה השוררת במחנה הרפובליקנים לרגל עליית קרנו של סטיבנסון והתלכדות המפלגה הדמוקרטית סביבו בדרום, בתנועות הפועלים וברחבי המדינה. מר דיואי ומר נתנאל גולדשטיין (התובע הכללי למדינת ניו יורק) השמיעו באזני הגנרל אזהרה חמורה לגבי סיכוייו המפוקפקים בניו יורק. לדעתם, אם אייזנהויר לא ינצח בניו יורק נסתם הגולל על סיכוייו בבחירות. מאידך, גם אם ינצח בניו יורק אין נצחונו בבחירות מובטח כל עיקר, אך אסור לו להזניח את הצורך הלוחץ במאמץ מיוחד לקרב את המצביעים היהודים הנוטים להשליך יהבם על המפלגה השולטת שסייעה לתקומת ישראל.

שיחת מר אייזנהויר עם ארבעת ידידינו ארכה כשעה ורבע סביב שולחן ערוך. כל המשתתפים הופתעו מיחסו החיובי של המועמד לכל תביעותיהם (יחס אוהד לישראל

בזירה המדינית; המשך הסיוע הכלכלי; התחלה בסיוע צבאי; עזרה להפגשת ישראל ומדינות ערב למשא־ומתן חופשי). לדברם, לא הביע הגנרל שמץ של הסתייגות, פרט לרצונו לשמור על יחסים טובים עם מדינות ערב נוסף על המשך ושיפור של המדיניות המסורתית כלפי מדינת ישראל. המועמד התעניין ביותר לשמוע על היקף התמיכה שניתנה לישראל על־ידי שני בתי המחוקקים ועל גילויי האהדה הציבורית לישראל ברחבי המדינה. לבסוף, נתן אייזנהויר להבין שיחסו האוהד לישראל יבוא לידי ביטוי בשלב יותר מאוחר של מסע הבחירות.

המושל סטיבנסון

מר דוד ניילס המכיר את המושל סטיבנסון מקדמת דנא צלצל אליו לספרינגפילד והביע רצון לשוחח אתו בעניין ישראל כשיבוא המועמד לניו יורק. מר ניילס הוסיף שברצונו להציג אחד מידידיו בפני מר סטיבנסון (הכוונה למר פיינברג שאינו מוכר למושל סטיבנסון). למחרת היום צלצל למר ניילס יועצו הראשי של סטיבנסון, מר וויאט, ואמר שמר סטיבנסון היה שמח מאוד לו ניתנה לו הזדמנות להיפגש שוב עם שגריר ישראל שהסביר לו את ענייני המזרח התיכון בשיקאגו לפני שבועות מספר.

לאחר התייעצויות מרובות החלטנו שאינני רשאי להיענות להזמנה אדיבה זו. נציגי העיתונות אורבים למושל סטיבנסון ולמבקריו על כל צעד ושעל בבית־מלונו ואורגים רקמה מגוונת של הסברות ומסקנות סביב כל פגישה וביקור. פרסום פגישה כזאת היה זורק אותי לתוך תוכה של המערבולת התוססת של מאבק הבחירות. הוחלט שמר ניילס יסביר למושל את הנימוקים האלה להיעדרי.

ביום ה׳ אחר־הצהריים קיים המושל שתי שיחות נפרדות. אחת עם מר ניילס ואחת עם מר פיינברג. השיחה עם מר ניילס, מכרו מכבר, היתה כנראה יותר לבבית וחיובית מזו שהתקיימה עם מר פיינברג.

בשיחתו עם מר ניילס דיבר המושל סטיבנסון בשבחו של המצע המפלגתי מבחינת הסעיפים על ישראל והמזרח התיכון. הסעיפים האלה הקובעים ידידות מיוחדת עם ישראל, במסגרת מדיניות של ידידות לכל עמי המזרח התיכון, נראים לו כמאוזנים ושקולים היטב. דברים אלה יהיו נר לרגליו בכל אשר יעשה בשאלה זו. מר ניילס הרים על נס את הנאום שנשא מר סטיבנסון בחגיגת עצמאות ישראל בשיקאגו. מר סטיבנסון אמר שציוני שיקאגו הציעו לו נוסח לנאום זה, אך הוא פסל אותו בגלל שגרתיותו וחוסר טעמו וכתב את נאומו בעצם ידיו. המושל חזר והביע התפעלות על הדברים ששמע ממני באותה חגיגה, הן בשיחה פרטית והן בנאום פומבי.

מר ניילס הסביר מדוע נראה לו שרצוי שיכיר גם את מר פיינברג. מר סטיבנסון אמר שרצוי לדחות את הצהרתו על ענייני ישראל עד לשלב מאוחר של מסע הבחירות, הואיל ולפי שעה ההתדיינות בין המועמדים חלה רק על עקרונות כלליים ולא על קביעת עמדות בשאלות מפורטות. בשיחה עם מר פיינברג (שמר פיינברג מתאר אותו כ״חם וידידותי ביותר״) חזר מר סטיבנסון על יחסו האוהד למדינת ישראל. שמח לשמוע שמר פיינברג סבור כי אין עמדה זו סותרת את האפשרות של קיום יחסים טובים עם העולם הערבי. מר סטיבנסון חזר על הבטחתו להביע בפרהסיא את עמדתו בשעה נוחה לפני יום הבחירות וכן את רצונו להיפגש מזמן לזמן עם מר פיינברג אם ייבחר בנובמבר. מר סטיבנסון הוסיף שהציונים שנפגש אתם בשיקאגו חושבים ״מהלב ולא מהמוח״ ולא תרמו הרבה להשכלתו. מר סטיבנסון נחפז להוסיף שעומק הרגשתם של הציונים האלה הוא לזכותם, כי ההרגשה היא טהורה וכנה, אך הצורך עכשיו הוא במחשבה צלולה ולא בהתפרצות של רגש.

מהדין־וחשבון שמסר לי מר פיינברג אחרי הפגישה אני מסיק שאין פיינברג מתקבל על לב סטיבנסון באותה החמימות שבה נתקבל על־ידי מר טרומן. מר פיינברג מציין שסטיבנסון הוא "איש משכיל והוגה דעות המחפש את ההנמקה ההגיונית והעיונית לכל פעולה המוצעת לו, בעוד שמר טרומן נדחף בעיקר על־ידי חושים נפשיים פשוטים".

לאחר הדגשת עמדתו החיובית לישראל, והערכתו לתקומת ישראל כמאורע הסטורי ורוחני כביר ציין מר סטיבנסון שארצות־הברית זקוקה לעזרת ישראל בהסדרת ענייני המזרח התיכון, שכן נתונה המדיניות האמריקנית במצב זה במבוכה וחיפוש דרכים. מר סטיבנסון אמר שהוא נתנסה קצת בפרשה זו. בתור חבר המשלחת האמריקנית באו"ם בשנת 1948 טיפל במאורעות שהסתיימו בהוצאת הכוחות הצרפתיים והבריטיים מסוריה ולבנון, ושל הכוחות הסובייטיים מאיראן. הסורים זוכרים לו את חסד המעשים ההם: נציג סוריה באו"ם ביקר אותו בשיקאגו ערב הכינוס הדמוקרטי והשתדל (ללא הצלחה!) להשפיע עליו שיוציא את הסעיפים הישראליים מהמצע המפלגתי. (מר פיינברג מביע דאגה על גילויים אלה של מגע בין הערבים לבין סטיבנסון, ועל רקע שירותו במחלקת המדינה. לדעתי אין הדאגה הזאת מוצדקת, להיפך, יש לייחס משקל מיוחד לאהדתו של סטיבנסון אלינו מאחר שאין אהדה זאת נובעת מהתעלמות מוחלטת מקיום הגורם הערבי, ומנטייה לגרוס עצמאות גם לעמי ערב הנתונים לכיבוש זר.)

מר ניילס סבור כי המגע הראשון בין פיינברג וסטיבנסון ישא פירות בעתיד, אך יהיה רצוי שאני ארבה בשיחות עם סטיבנסון יותר מכפי שנהגתי עם הנשיא טרומן, וזאת בגלל קרבה של אופי ורגש הקיימת ביני לבין סטיבנסון והנעדרת ביחסים בין סטיבנסון לבין פיינברג.

שלשום קיבל מר ניילס הודעה שעוזרי סטיבנסון רוצים להתייעץ אתו מיד על קביעת המועד להצהרתו על מדינת ישראל והמזרח התיכון. הם עומדים על כך שתינתן ההזדמנות הראשונה למועמד הדמוקרטי להתבטא לפני שיריבו הרפובליקני ישא דברו בשאלה זאת. לדעתם מגיעה הזכות הזאת למפלגת השלטון לאור פעולותיה ועלילותיה בשטח זה בעבר.[1]

אבא אבן

333

1. בעקבות השיחות האלה החישו המועמדים את הכנותיהם להתבטאות בנושא הישראלי (ראה מברק אבן אל מחלקת ארצות־הברית, X122, 10.9.1952, 130.09/2330/17).

334

ש. דיבון אל מ. שרת
Sh. Divon to M. Sharett

מברק מוצפן 31
נוסח יוצא: 130.15/3744/1

פאריס, 3 בספטמבר 1952

דחוף

בתשובה ל־170.[1]

(1) מציע: (א) שננצל השפעתנו בעיתונות המערבית הגדולה כדי להחדיר הרעיון שקיצוניות הוואפד אינה ללא תקנה וכי יש מקום לניסיון הסדר עמו במסגרת החזרת המשטר הפרלמנטרי שיאפשר הסדר נגיב–ואפד ויצור יציבות פנימית שתקל מאוד על פתרון הבעיות בין מצרים, המערב וישראל. (ב) שנעשה נפשות לרעיון זה במשרדי החוץ ובחוגים המטפלים בבעיות המזרח התיכון בארצות־הברית, בריטניה וצרפת.

(2) למרות ההפרזה בדבר השפעתנו, נראה לי שאם נחליט כי העניין חשוב והתמורה רצינית ונתגייס לכך, נוכל לפעול מבלי לפגוע ממש באגדה על השפעתנו הגדולה, אשר היא נכס יקר לנו.

(3) לדוגמא: שלשום רמז לי עבוד כי הוא מעוניין מאוד לפרסם הצהרה בעיתון "לה מונד" אולם חושש מסילוף בלתי־מכוון של דבריו העלול להעמידו במצב קשה. אמרתי לו שייתכן ונוכל לסייע לו. תוך שיחה עם סבלייה[2] מסרתי לו דרך אגב שעבוד הגיע. אמר לי שילך לראותו והוסיף כי מכיוון שהעניין עדין רוצה היה להתייעץ עמי, כמנהגו לאחרונה, בקשר לתוכן וצורת הפרסום. אתמול פורסם הראיון עם עבוד בעמוד הראשון ב"לה מונד". בראיון מובלטת הבטחת נגיב לעבוד בשיחה שהיתה לו עמו, לפני עזבו את קהיר, כי יחזיר החיים הקונסטיטוציוניים. דברי עבוד עוררו בפאריס התעניינות וניחושים בקשר לאפשרות הסדר נגיב–ואפד. (שולח לך בנפרד העיתון.)

כששוחחתי הבוקר עם עבוד צלצלו לו מספר פעמים מקהיר והודיעוהו בין השאר שהצהרתו פורסמה שם ועוררה הדים ועניין רב. במו אוזני שמעתי כשבן־שיחו מקהיר מתלהב מההצהרה. לאחר־מכן הודה עבוד בחמימות רבה על העזרה שהגשתי לו.

(4) פרסום זה, בצורה בה נוסח, המשבח את נגיב, המועיל לוואפד, הנותן פרסום לעבוד, והמרגיע את הצרפתים לא הזיק לנו ושימש ג'סטה של רצון טוב שתירשם לזכותנו.

(5) בשיחתי היום שמעתי מפי עבוד דברים מאלפים על ההווי בשולי ההפיכה. אציין רק פרט אחד חשוב: לכששאל עבוד את גמאל עבד־אל נאצר[3] הנזכר במברקי מיום

334
1. לא נמצא, אך ראה מס' 326.
2. אדוארד סאבלייה, כתב בכיר בעיתון "לה מונד", מומחה לענייני המזרח התיכון.
3. גמאל עבד אל־נאצר, קולונל, אחד מחבורת הקצינים המהפכניים.

12/8,[4] מתי חושב הוא לעשות משהו לחיסול הסכסוך המיותר עם ישראל, ענה לו: התוכל להבטיחני שידידיך מהוואפד לא ינצלו זאת לרעתנו?

(6) עבוד יוצא מחר ללונדון. הזמינני לסעוד עמו לפני צאתו. אם לא אקבל הוראות מתכונן לומר לו שנשקול הצעתו בכובד־ראש ונחכה לתוצאות שיחותיו בנושא זה עם אנשי הוואפד במצרים.[5]

דיבון

335

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

העתק: 130.02/2415/31

תל אביב, י"ג באלול תשי"ב
3 בספטמבר 1952

תזכירו החשוב של מר צ. גבעון, המצורף למזכרו מ־27 באבגוסט,[1] בשאלת יחסי ישראל עם ארצות אסיה, נותן לי הזדמנות לערוך בירור, אשר זה מכבר ראיתי צורך בו, לגבי מדיניותנו העקרונית ואפשרויותינו המעשיות בקשירת קשרים עם חלקי תבל שונים. מצאתי בתזכיר זה הדים לדעות הרווחות בחלקים מסוימים של צמרת המשרד, אשר אינני מוכן לאשר את נכונותן. לפיכך תלבש תגובתי לתזכיר צורה של תשובה יותר רחבה שאינה מכוונת דווקא למחברו אלא מיועדת לשמש חומר הסברה כללי. עם זה אזקק לתזכירו של מר גבעון כלרקע מעשי של בירור.

בתזכיר זה הנני להבחין בין ניתוח הבעיה, אשר לו מוקדש חלקו העיקרי, לבין המסק־נות המעשיות שבסיומו.

אשר לבעיה כשלעצמה של קשרינו עם אסיה, אין היא חדשה עמנו ואם לא היתה כוונת מחבר התזכיר אלא להציגה מחדש על רקע המציאות הבינלאומית שאנו נתונים בה, הרי עשה זאת באופן מוצלח ביותר ויש לברכו על כך. חלקו זה של התזכיר מכיל כמה ניתוחים קולעים והדגשות נכונות הראויים לשמש הנחיות במהלך פיתוח קשרינו עם חלק תבל עצום מרחבים זה.

4. המברק לא נמצא.
5. דיבון סעד עם עבוד ב־4 בספטמבר. עבוד הבטיח כי כאשר יחזור למצרים ישוחח עם אנשי הוואפד והצבא על דרכים לקראת הסדר עם ישראל ועל האפשרויות של שיתוף־פעולה. הוא ישתדל גם לברר דרכים לפתרון בעיית המעבר בתעלת סואץ. עבוד הודיע כי ישוב לפאריס בתחילת אוקטובר ונקבעו דרכי־קשר בזמן היעדרו. (ראה דיבון אל שרת, מס' 42, 4.9.1952, 130.15/3744/1).

335
1. התזכיר בתיק 130.14/2561/7. בתזכיר קרא צ. גבעון, פקיד במחלקת אסיה, לבחינה מחודשת של מדיניות החוץ הישראלית. לדעתו, על ישראל לזנוח את ההסתמכות הבלעדית על מדינות אירופה, שאהדתן עומדת על מניעים רגשיים ועל המיעוט היהודי שבקרבן, הסתמכות שמזהה את ישראל בעיני האסיאתים עם השלטון האימפריאליסטי הישן, ולחפש תמיכה במדינות אסיה, כגון יפן ובורמה, שיהוו משקל־נגד לאיבה הערבית.

אולם במידה שחלק זה של התזכיר בא למתוח ביקורת על מדיניות המשרד בקשירת קשרים עם ארצות חוץ — שהיתה לוקה, כאילו, בהעדפה יתירה של קשרינו עם אירופה ואמריקה ובהתעלמות מחשיבות הקשרים עם אסיה — ולהציג את המאמץ המוגבר להתקשר עם ארצות אסיה כמפנה שחל באותה מדיניות, הרי החטיא את מטרתו. ביקורת כזו אינה מתאמתת על־ידי העובדות וניתוח המצב המביא למסקנות כאלו מושתת, לדעתי, על הנחות מוטעות או על התרשמויות בלתי־מדויקות.

הדעה כי חלה הזנחה לגבי התקשרותנו עם ארצות אסיה וכי היה צורך במאמץ מיוחד של שכנוע כדי להפנות את הנהלת המשרד לחזית זו מקובלת, כמדומני, בקרב עובדים אחראים במשרד. היא באה לידי ביטוי במזכר אחד של היועץ המשפטי, שכרגע איננו לעיני, ובתגובת המנהל הכללי עליו. ברצוני, אפוא, כפי שאמרתי, אגב תגובתי לתזכיר מחלקת אסיה, לענות על קטרוגים קודמים של חברים אחרים, מפורשים או משתמעים, על־מנת להפריך אחת ולתמיד את ההנחה המוטעית בדבר התעלמות והזנחה ולחסוך מכאן ואילך לכל מן דבעי את הטורח להסביר ולהוכיח עד כמה חשובים לנו קשרי ידי־דות ושיתוף עם עמי אסיה.

כאשר הוקמה המדינה ונפל בחלקי לבשר את הדבר באוזני אומות העולם מעל שולחן עץ פשוט ב"בית האדום" שברחוב הירקון, לקול זמזום המטוסים המצריים למעלה וטר־טור מכונות־הירייה שלנו מעל הגגות שמסביב, פניתי בעת ובעונה אחת למדינות אירופה, אמריקה, אסיה ויתר חלקי תבל, פרט למדינות ערב שאסרו עלינו מלחמה, וביקשתי מכולן הכרה ויחסי ידידות. לא מקרה הוא, כפי שציינתי פעם בכנסת, כי המדי־נות הראשונות שנענו לנו היו כה רחוקות הן מאתנו והן זו מזו כארצות־הברית ודרום אפריקה, ברית־המועצות ואורוגוואי. גלי הזעזוע שחוללנו עם הקמת המדינה היו חזקים ביותר בסביבתנו הקרובה והם הלכו ופחתו עם גידול המרחק עד שהורגשו פחות מכול בקצוות הרחוקות ביותר מאתנו. לא רק מדינות אסיה נמנעו זמן רב מלהתפשר עמנו ומלהכיר בנו, כי אם גם מדינות אירופיות בעלות עמדות ואינטרסים יותר ישירים ומובהקים במזרח התיכון, כאנגליה, צרפת ואיטליה, פיגרו בהכרתן. שוב כפי שאמרתי בכנסת, תהליך ההכרה החל להתקדם מן הקצוות אל המרכז, ולא להיפך. אחת ההכרות המאוחרות שזכינו להן היתה מצד סין (של צ'יאן קאיי שק!). ומדינה אסייתית זו, הרא־שונה להכיר בנו ברחבי היבשת שאנו עצמנו שייכים לה, הן היתה — בשום פנים לא במקרה! — המדינה הרחוקה ביותר מאתנו ריחוק־מקום בקרב כל המדינות האסייתיות החברות באו"ם.

טעות בידי מר גבעון כשהוא תולה בגורם היהודי את העדיפות מדעת שנהגנו, כאילו, לגבי אירופה ואמריקה לעומת אסיה. אמנם אמת נכון הדבר, כי יסוד עיקרי, ולפעמים המכריע, במערכת שיקולינו לגבי קשרי חוץ מהווה העניין החיוני שיש לישראל בזיקה קרובה ואמיצה ככל האפשר עם קיבוצי היהודים בעולם. כן נכון הדבר כי היבשת העצומה של אסיה כמעט "נקייה" מיהודים — פרט לארצות המזרח התיכון המהוות בעיה בפני עצמה. ועוד נכון — מה שלא תמיד מובא בחשבון — כי רוב ארצות אסיה חסרות את היסודות הראשוניים לידיעת העם היהודי, להערכת תפקידו בדברי ימי עולם ולהבנת בעייתו ושאיפותיו, באשר אינן שותפות למורשת התנ"ך כיסוד מוסד לתורת המוסר האנושי ובאשר התפיסה התנ"כית של ההיסטוריה העולמית זרה להן לחלוטין.

אך בשום פנים לא נכון, כי דבר היות התפוצה היהודית מרוכזת באירופה ובאמריקה הוא שהניע אותנו להפנות את פנינו בראש וראשונה לשתי היבשות המערביות בעוד שאי־היות התפוצה משתרעת על פני אסיה הביאנו להפנות עורפנו ליבשת המזרחית

הגדולה. האמת היא כי ריכוז מאמצינו בשנים הראשונות לקיום המדינה בהידוק הקשרים עם המעצמות המערביות האדירות ועם כמה מדינות אחרות באירופה ובאמריקה בא בעקבות גורמים ושיקולים אשר דבר אין להם עם מפת התפוצה היהודית בעולם.

מופת חותך לכך הוא פרשת יחסינו עם אנגליה. אני מביא כדוגמה ראשונה דווקא ארץ זו, באשר לכאורה היה לנו כל היסוד שבעולם להינזר מכל מגע עמה. אם נקטנו כיוון הפוך, הרי היו לכך גורמים מכריעים, שנבעו לאו דווקא מזיקתנו לגולה היהודית. יש אמנם באנגליה קיבוץ יהודי חשוב ויקר־ערך אולם יחסינו עם אנגליה כמדינה וכמעצמה אדירה והעניין החיוני שהיה לנו ויש לנו עדיין בהטבת היחסים האלה — מונחים במישור אחר לגמרי. ואם אין כל השוואה בין זיקתנו הממשית לאנגליה לבין תלותנו באיזו ארץ אסייתית שהיא, הרי זה לא משום שכאן יש יישוב יהודי וכאן אין.

צא ולמד: מרבית ייצוא פירות ההדר של ישראל נמכרת באנגליה, לא בציילון; אנו קונים כמויות גדולות של דלק מחברות בריטיות, לא מיפניות; עם תקומת המדינה נמצאו עשרות מיליונים של לירות שטרלינג שלנו קפואים באנגליה, לא בבורמה; כן נמצאנו אז אחוזים ומשולבים ומסובכים בחשבונות העבר עם הממשלה הבריטית, לא עם ההודית; לעומת זה — לאנגליה ולא לאיזו מדינה אסייתית שהיא יש רשת של עמדות ואינטרסים הפרושה על פני כל המזרח התיכון. כל הזיקות המכריעות האלו השתקפו ממילא הדדית בהתפתחותם ובעיצובם של היחסים בין ישראל לבין אנגליה — הנני מדגיש שוב, ללא כל קשר עם הגורם היהודי — ולחינם נבקש אח למערכת־יחסים זו במקרא האסייתי.

הוא הדין, ועוד ביתר שאת, לגבי יחסינו עם ארצות־הברית. אין כל ספק כי מציאותם בארצות־הברית של חמישה ורבע מיליונים יהודים — יותר ממחצית הגולה היהודית העולמית וקרוב לשני־שלישים של יהודי "העולם הפתוח" — יהדות שוות־זכויות, פעילה מבחינה מדינית, עשירה ומשכלת — הטביעה חותמה המיוחד על רקמת יחסינו עם אותה מעצמה. אך טעות תהיה להסיק כי אלמלא הגורם היהודי, אזי זיקתנו לארצות־הברית, על הסיכונים הכרוכים בה והסיכויים להיבנות ממנה, היתה אחרת ביסודה. עצמתה המדינית, הכלכלית והצבאית של ארצות־הברית בעולם בכלל ובמזרח התיכון בפרט היתה עומדת לדידנו בעינה. הצרכים הדוחקים ביותר של משק הכספים ומפעל הבניין שלנו; מעמדנו בכללו כאומה צעירה המתדפקת על שערי ארגון האומות־המאוחדות ומפלסת לה נתיב ראשון בזירתו; היעדר השלום בינינו לבין ארצות ערב ותלותנו המתמדת בהבנה ציבורית, בסעד בינלאומי, במשענת מגן ובגיוס השפעה ישירה לטובתנו — כל השיקולים האלה ורבים אחרים — היו מחייבים אותנו ממילא לחתור למידה הגבוהה ביותר של הידוק יחסים עם ארצות־הברית, אחת היא אם היו שם יהודים או לא היו, אם היתה ליהודים אלו השפעה כלשהי או לא היתה.

עובדה היא כי המענק שאנו מקבלים עכשיו מאמריקה, מעשי ההצלה הכספית שזכינו להם מידי ממשלת ארצות־הברית זה שלוש פעמים בעמדנו על עברי פי פחת ממש, וכן הסיכויים שיש לנו ליהנות מסיועה הצבאי — נשענים עכשיו הרבה יותר על עובדת קיומה של המדינה כחטיבה ממלכתית, משקית וצבאית במזרח התיכון, על פרצופה החברתי הפנימי ועל הבעיות המיוחדות המלוות את גידולה — גם על סכנת הסיבוכים והזעזועים הנשקפת לה מבחינות אלו — מאשר על כוחה והשפעתה של היהדות האמריקנית, עם כל חשיבותו הקיימת ועומדת של גורם זה, חשיבות העולה לפרקים לשיא היעילות ולעתים יורדת לדרגה של טשטוש גמור.

יכולתי להמשיך ולנתח מבחינה זו את יחסינו עם צרפת, עם איטליה, עם מדינות

בנלוכס, עם הארצות הסקנדינביות — אך יארכו הדברים. אסתפק רק עוד בדוגמה אחת. לכאורה מה לנו ומי לנו בארגנטינה זולת היהדות דהתם — בת 400,000 נפש, מגובשת בהווי הלאומי שלה, איתנה ושורשית בהכרתה. אך גם כאן נודעת חשיבות יתרה לעובדה כי ארגנטינה משמשת כיום מקור ראשי, אם לא יחיד, של אספקת בשר לנו — עובדה שאינה קשורה כלל בקיבוץ היהודי — ומבחינה זו, ולעת־עתה, מוצגת ארגנטינה לדידנו מחוץ לכל התחרות עם איזו ארץ אסייתית שהיא.

הנה כי כן, בתתנו את דעתנו בעיקר ובראש וראשונה על טיפוח היחסים עם אירופה ואמריקה, צייתנו לציוויים מכריעים של הווייתנו כמדינה — ולא מדינה סתם, אלא מיוחדת במינה מפאת גידול אוכלוסייתה, בניין משקה ובדידותה משכנותיה — מדינה הזקוקה קודם־כל למזון, לדלק, לחומרי־גלם, להון השקעה, לנשק מגן, להדרכה כלכלית, מדעית, טכנית וצבאית ולהבנה מדינית.

אין זאת אומרת כי התעלמנו בזמן מן הזמנים מהמשימה ההיסטורית הכבירה של השתלבות ישראל במערכת עמי אסיה והתקשרותה עם מדינותיהם.

על המכשולים העצומים שעמדו ועודם עומדים בדרכנו בגזרה זו של חזיתנו הבינ־לאומית לא ארחיב דיבור. העיקריים שבהם סוכמו נכונה בתזכיר מחלקת אסיה. אך אצלנו מסתמנת לפעמים נטייה לראות בחוסר הישג תוצאה של חוסר מאמץ. תחת לראות נכוחה את סיבת אי־ההתקדמות כנעוצה במעצורים שטרם הצלחנו להתגבר עליהם, נוח יותר לתלות את הקולר בנו בעצמנו. מגמה מעין זו היא שהולידה ופרנסה את אגודת "ברית שלום" בתקופת המנדט — אותו חוג בישוב אשר תחת לראות את שורשי הניגוד בינינו לבין התנועה הלאומית הערבית במציאותה המדינית של הארץ, ביקש לרפא את השבר על נקלה על־ידי קטרוג על המנהיגות הציונית.

פרשת מאמצינו לרכוש את לבה של הודו מאלפת ביותר. פרשה זו החלה שנים רבות לפני קום המדינה. עוד ב־1936 נסע על־פי בקשתי הרמן קלנבאך המנוח[2] מדרום אפריקה להודו על־מנת להשפיע על ידידו הוותיק ומורו הנערץ מהאטמא גאנדי לנטוש את יחסו העוין לציונות. שליחות זו לא רק נכשלה, אלא הפכה את הקערה על פיה: גאנדי הצליח לעורר ספקות בלבו של קלנבאך לגבי צדקתה המוסרית של הציונות. לא אמנה שליחויות אחרות שבוצעו באותה תקופה על־ידי אנשים מהארץ. ב־1938 או 1939 נתקיימה בלונדון שיחה חשובה בין ד"ר וייצמן ונהרו (בנוכחות ב. לוקר),[3] במשך שנות העשרים והשלושים ביקרו כמה הודים דגולים בארץ, כמעט כולם על־פי הזמנתנו, ושמעו הסברה למכביר. ב־1946 היתה לי יד בשיגור משלחת ארץ־ישראלית גדולה לוו־עידת עמי אסיה בניו דלהי, אשר קשרה קשרים אישיים עם כמה מחשובי הודו, בכללם שוב עם נהרו עצמו. משנת 1947 ואילך חתרנו לכבוש את אהדתם של חברי משלחת הודו באו"ם — בראש וראשונה גב' פנדיט וסיר בנגאל ראו. מאז לא היה כנס של העצרת שלא נתקיימו בו פגישות מיוחדות בינינו לבין המשלחת ההודית, לא רק לדיון משותף בענייני העצרת אלא בעיקר לבירור בעיית יחסי הודו וישראל, מתוך ריכוז כל מאמצינו בהחשת הכרתה של הודו בנו. אגב ביקורי נהרו עצמו בארצות־הברית ובאנגליה נפגשו אתו שגרירינו לשיחות אישיות. אורחים יהודים בהודו, ישראלים ואמריקנים, הטרידו את נהרו בשידולים לשנות את יחסו לישראל, עד שראינו צורך להזהיר שתדלנים מתנד־בים כאלה מפעילות בלתי־מוסמכת המחטיאה את מטרתה ורק מעוררת רוגז וטינה אצל

2. הרמן קלנבאך, ארכיטקט דרום־אפריקאי, מתומכיו של גנדי בעת ששהה בדרום־אפריקה.
3. ברל לוקר, יושב־ראש הנהלת ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית.

הצד שכנגד. כמה צירים שלנו בבירות שונות מילאו באמונה את ההוראות שניתנו להם לטפח במיוחד יחסי ידידות עם עמיתיהם ההודים. משהכירה סוף־סוף הודו בישראל, עשיתי בכנס העצרת של 1950 מאמץ מיוחד באמצעות סגן שר החוץ של הודו להכשיר את הקרקע לביקור ראש הממשלה או לביקורי אני בניו דלהי — ביקור שתוכנן כבר אז כאקדמה לקשירת קשרים דיפלומטיים סדירים. כפי שסיפרתי כבר בהזדמנות אחרת, התשובה המובטחת מעולם לא הגיעתנו. בכנס העצרת של 1951 עשיתי מאמץ לגייס לטובתנו את השפעתו האישית של השגריר ההודי בסין, פאניקאר, ההיסטוריון הנודע, ציוני משנים רבות. באותו כנס עלה בידנו, בעזרתו של סיר בנגאל ראו, להשיג הסכמת הודו לשיגור המנהל הכללי לביקור רשמי בניו דלהי.[4] המנהל הכללי עשה מאמץ נמרץ ביותר להשיג בבירת הודו החלטה על הקמת קשרים דיפלומטיים עם ישראל. הוא יצא את ניו דלהי כמעט בטוח כי למעשה נתקבלה על כך החלטה עקרונית ואין ביצועה אלא עניין של חודשים ספורים.[5] אך הנה חלף עבר המועד שבו הובטחה לנו במפורש תשובה רשמית, והיא טרם ניתנה, גם לא קיבלנו שום התנצלות על אי־נתינתה למועד המובטח. אינני נחפז להתאכזב כליל, אולם אני מוכן לאכזבה זו עכשיו כשם שהייתי מוכן לה עם קריאת הדין־וחשבון המלא־תקווה של המנהל הכללי. הלוואי ונכונותי זו תהיה לשווא.

נראה כי לא כל המטפלים אצלנו בבעיות עמי המזרח נתנסו ביחסים אתם משך שנים רבות ולא כולם יודעים מניסיון אישי לאילו תחבולות של סחיבה ותעתועים של התחמ־קות מסוגלים בני העמים האלה.

פרשת הודו היא בניין־אב לפרשיות אחרות. בשנת 1949 ניהלנו משא־ומתן ממושך עם ממשלת בורמה על שיגור משלחת לייעוץ כלכלי — תכנית שנתמזמזה בסופו של חשבון משום חוסר נכונותו של הצד שכנגד לקיים את הצעתו הוא. באותה שנה או ב־1950 הצענו לשגר משלחת של רצון טוב לממשלת אינדונזיה. קיבלנו תשובה אריבה, אבל שלילית. כשנכנסה אינדונזיה לאו"ם היינו בין מקדמי פניה בברכה על־ידי נאום מדוכן העצרת. שקדנו מאז על טיפוח קשרים ידידותיים ביותר עם המשלחת האינדונ־זית. אף־על־פי כן לא נתמעט המרחק הרשמי בינינו וגם פגישתי עם שר החוץ של אינ־דונזיה בפאריס ב־1951 לא קידמה את היחסים.

אשר לפאכיסתאן, הרי על אף עמדת האיבה ללא פשרה שגילתה משלחת המדינה הזאת באו"ם כלפינו, היינו ערים תמיד לכל סיכוי שנתגלה לשפר את היחסים אתה. בשלב מסוים דומה היה כאילו אפשר להסתייע לשם כך בתיווכה של אוסטרליה ומיד ניתנו הוראות לברר ולהפעיל אפשרות זו. המשלחת שלנו באו"ם שוקדת בלי הרף עד היום לנצל כל הזדמנות של יצירת יחסים עם המשלחת הפאכיסתאנית. אין כל ספק כי יש לפעולה זו שכר לאורך ימים, אך בינתיים פעורה התהום.

התפתחות יחסינו עם סין נשתבשה בשל זעזועים וסיבוכים בינלאומיים בהיקף עולמי ונתחבלה בעיקר על־ידי מלחמת קוריאה. יזמתנו אנו היתה מכוונת תמיד להתקרבות ולשיתוף. תמכנו בכל כנסי העצרת בקבלת סין הקומוניסטית לאו"ם ולא נתנו יד ליומרת פורמוזה לייצג את סין. לא חששנו להתנגש בתחום זה עם המדיניות של ארצות־הברית ולא פעם עוררנו עלינו חמתם של חוגים רחבים באמריקה, גם גרמנו עגמת־נפש רבה ליהודי ארצות־הברית. עשינו נסיונות נועזים למדי להגיע לקשרים ישירים עם

4. ראה מס' 53.
5. ראה מס' 71.

סין הקומוניסטית ואם לא עלה בידנו הדבר עד כה נוכח שיקולים מכריעים הנוגעים בענייניה החיוניים ביותר של המדינה, הרי טרם אמרנו נואש ועוד חזון למועד. על־כל־פנים, עצם העובדה כי סיכנו לא מעט על־ידי נקיטת עמדה חיובית עקיבה כלפי סין, על אף היותה קומוניסטית ומנודה בשצף קצף על־ידי ארצות־הברית, מעידה על החשיבות המכרעת שייחסנו להתקשרותנו עם ארץ אסייתית כבירה זו.

אשר ליפאן, הרי אף אני מייחס חשיבות רבה להקמת צירותנו אצלה, אם גם אין להפריז מראש בערך הדבר. קודם־כל, לא נכון כי "בשנה זו הצלחנו בפעם הראשונה לצאת מהבדידות האסייתית" על־ידי התקשרות עם יפאן. יצירת הקשרים הדיפלומטיים עם תורכיה קדמה לכך בשלוש שנים; מבחינת פריצת חומת ההסגר שהוקמה סביבנו על־ידי ארצות ערב היה להתקשרות זו ערך הרבה יותר מכריע משעתיד להיות לשיגור ציר ישראל לטוקיו וקבלת ציר יפאן בקריה. גם כלפי פרס נעשו מאמצים נמרצים פעם אחרי פעם, שבחלקם נשאו פרי. בעקבות ההתקדמות חלה אמנם נסיגה, אך בזמן האחרון נתגלו מחדש סיכויים להתקרבות, שאנו שוקדים על מימושם בעצם הימים האלה.[6]

כן יש להעיר לגבי ההתקשרות עם יפאן, כי היא לא באה בשלב זה אך ורק משום התעוררות הרצון להמריץ את תהליך ההתקרבות לאומות אסיה, כפי שמרומז בתזכיר. למעשה לא יכולנו להתקשר עם יפאן לפני כן באשר כל עוד לא נחתם חוזה השלום בינה לבין מעצמות המערב היא לא נחשבה למדינה עצמאית הרשאית להיכנס בקשרים דיפלומטיים עם מדינות אחרות וגם כאשר פנינו אליה התברר כי הקדמנו את השעה והוכרחנו להמתין עד שניתנה לה הסמכות לפעול.

הכלל העולה לנו מכל הדברים האלה הוא כי את תהליך התרקמות יחסינו הבינלאומיים קבעו בסופו של חשבון הכרחים היסטוריים ומציאותיים אובייקטיביים. לא התמצאות חד־צדדית, לקויה בהתעלמויות או בהזנחות, היתה כאן, אלא חתירה מכוונת למטרות מסוימות — חתירה שנתקלה בחוקי ברזל אשר לכמה מהם הוכרחנו לציית ועל כמה מהם לא עצרנו כוח להתגבר. במידה שהדברים היו תלויים ביזמתנו החופשית, היא פעלה תמיד בכיוון אחיד וברור.

הנני להגיב לבסוף על ההצעות המעשיות שבתזכיר. זה כשנתיים אנו מטפלים בבעיית שיגור משלחת לטאילנד. אם סוף־סוף עומד הדבר לצאת לפועל על־ידי ביקורו של הציר לינטון[7] — מה טוב. אך אם מופיעה הצעה ליצור קשרים דיפלומטיים קבועים עם טאילנד — זאת אומרת להחליף צירים — הריהי צריכה להיות מלווה בהסברה מה יעשה ציר ישראל בטאילנד, וכן מה יעשה ציר טאילנד בישראל, ומהם קשרי המסחר או התרבות שאפשר יהיה לקשור לאלתר בין שתי הארצות. אינני פוסל מראש הקמת קשרים דיפלומטיים לשם הפגנה גרידא, אולם בטרם אגש לשקול ברצינות צעד כה יוצא דופן למראית עין כשיגור ציר לטאילנד, עם כל הכרוך בזה מבחינת גיוס הסגל והשגת התקציב, מוטב לי לדעת אם יהיה זה צעד הפגני ותו לא או שממנו תוצאות לסיפוקם הממשי של צרכיה החיוניים של המדינה. הוא הדין לגבי בורמה וכל מדינה אחרת מסוג זה. כל התקדמות נוספת בפיתוח רשת קשרינו עם אסיה חשובה לנו לאין ערוך. אולם עלינו לשאוף לכך כי כל קשר חדש יהא שואב את חשיבותו מתוכנו החי ולא ינסה להתפרנס תמיד מעצם קיומו בלבד.

6. ראה מס' 229.
7. יוסף לינטון, ציר ישראל באוסטרליה ובניו זילנד עד אוקטובר 1952; מדצמבר — ציר ביפן.

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

העתק: 93.08/357/13

ניו יורק, י"ג באלול תשי"ב
3 בספטמבר 1952

סודי

שיחה עם יעקב מאליק, נציג ברית־המועצות

לפני כחודש ימים, כשנודע כי מאליק עומד לחזור לברית־המועצות לחופשה או לצמי־תות, ביקש מר אבן ראיון עמו. בגלל היעדרו של מאליק מהעיר לא התקיימה הפגישה.

ב־22 באוגוסט ביקרתי בוועדה לפירוק הנשק. לפני התחלת הישיבה ניגש אלי מאליק והביע צערו על שלא יכול היה להיענות לבקשת אבן ושאלני אם אני מוכן לבקרו לשיחה בתאריך שיתאים לי.

השיחה התקיימה ב־26 באוגוסט בבית הנציגות הסובייטית וארכה כשעה ורבע. השתתף בשיחה פוליאקוב, נספחו האישי של מאליק, ששימש כרשם ופעמים אף כמתרגם.

מאליק פתח באמרו כי נוכח בקורת־רוח שהסעיף הארצישראלי נעלם מסדר־יומה של העצרת. מדיניות ברית־המועצות, מאז ששאלת ארץ־ישראל הוכרעה באו"ם, בשנת 1947, היתה להשאיר לצדדים להסדיר ביניהם במשא־ומתן ישיר את העניינים שנשארו שנויים במחלוקת כתוצאה מן המלחמה ולכן התנגדה ברית־המועצות לוועדת הפיוס ולהמשך קיומה. התפתחות בעיית ארץ־ישראל באו"ם ומחוץ לו הוכיחה כי ההשקפה הסובייטית היתה הצודקת והמעשית. לכן מברכת ברית־המועצות על היעדר הסעיף הארצישראלי מסדר־יומו של המושב השביעי. השיבותי כי גם אנו לא ראינו כל תועלת מיוחדת בהמשך פעולת הוועדה, אך בגלל היחסים המדיניים בינינו לבין המדינות המיוצגות בוועדה היה עלינו לנקוט מידת־מה של זהירות במגמתנו לקראת חיסול הדרגתי של הוועדה. מסרתי לו בקצרה על המשא־ומתן המתנהל בינינו לבין הוועדה בדבר שחרור חשבונותיהם החסומים של הפליטים הערביים.

מכאן עברנו לפעולת סוכנות הסעד והתעסוקה וציינתי כי ישנה אפשרות שלא יטפלו בדין־וחשבון שלה בוועדה המדינית, אלא באחת הוועדות הטכניות. מאליק לא גילה כל התעניינות בשאלה זו ואף לא שאל אם בעיית הפליטים מתקדמת לקראת פתרונה.

כדי לברר בשלמות את עמדתה הנוכחית של ברית־המועצות בסבך הארצישראלי העברתי את נושא השיחה לבעיית ירושלים. התייחסתי למאמר ראשי שהופיע אותו בוקר ב"ניו יורק טיימס" המזהיר מפני התעניינות ברית־המועצות במוסדות הדת הרו־סיים בירושלים. מאליק השיב כי הוא ראה את המאמר הנדון המהווה מסך עשן למזימות האמריקנים. "מה הם רוצים מאתנו?" שאל בצחוק. "כאשר אנו מתפללים בכנסיות — לא טוב; כאשר איננו מתפללים — עוד יותר רע; וכשאיננו מתעניינים בבנייני הכנסייה — רע מאד; כשאנו מתעניינים ברכושנו הדתי — הרי זה גרוע מכול!"

הוא ציין כי הערבים מקימים רעש רב בקשר להעברת המשרד לירושלים, "אך מי שם לב אליהם" אמר, והוסיף: "אך מדוע מתערבים ידידיכם האמריקנים בענייניכם הפנימיים ומתנגדים להעברת משרד החוץ שלכם?" הסברתי כי אין להזדעזע מעמדת ארצות־הברית בשאלה זו וכי לדעתנו היא חולפת ובאה רק כדי להרגיע את הערבים. אמרתי כי אל ידאג לנו וליחסינו עם ארצות־הברית; נסתדר אתה בעניין זה כמו בעניי־נים רבים אחרים והוספתי בצחוק כי נציג לארצות־הברית צורה חדשה של הסכם לסיוע הדדי: אנו נימנע מלקבוע עמדה על מקום מושבה של מחלקת המדינה, כתמורה תוותר ממשלת ארצות־הברית על עצתה לישראל בדבר מקום מושבו של משרד החוץ שלה. מאליק הגיב בצחוק רב ולאחר רגע קט הוסיף ברצינות: דעת ברית־המועצות היא כי מקום הימצאו של משרד החוץ הישראלי זהו עניין הנתון לסמכות ממשלת ישראל בלבד ואין הם רואים כל זכות לאו"ם או לממשלה כלשהי להתערב בדבר. סיכמתי את הפרשה בצחוק באמרי: "אם כן, אין להניח כי תעמדו על דיון בשאלת ירושלים במושב הבא." הוא השיב: "הנה, הנה, איננו מעוניינים בשאלת ארץ־ישראל ולא בירושלים ותקוותנו כי איש לא יעורר את הבעיה."

כאן שאלני מאליק למשמעות פניית ראש הממשלה מעל במת הכנסת אל נגיב. הוא הוסיף: "אם כן אתם סבורים כי תוכלו להסתדר עם הרודן הצבאי הזה?" השבתי: "אין לי כל ידיעה על סיכויי פניית ראש הממשלה. אנו מחכים עדיין לתגובה מצד מצרים. איננו מאמינים כי יש לנו זכות לבחור לעצמנו משטרים עמם אנו מוכנים לחיות בשלום ולבטל אחרים. בזירה הבינלאומית אנו דוגלים ברעיון הקו־אכזיסטנס וסבורים כי רק בדרך זו אפשר להגשים את השלום בעולם וכן גם בעולמנו הקטן של המזרח התיכון. סביבנו משטרים אוטוקראטים, ריאקציונרים ומפגרים בשטח החברתי; אין אנו אחראים לקיומם ואין לנו זכות לפעול נגדם. הבחינה בשבילנו היא אם רוצים לחיות עמנו בשלום ולהכיר בריבונותנו. אם יתברר לנו כי ממשלת נגיב תהיה יציבה ומוכנה להתקין יחסים עם ישראל, נקבל זאת בברכה." מאליק הביע הסכמתו לעמדתנו בהדגשת חשיבות הקו־אכזיסטנס. הוא הדגיש את העובדה כי תמורות רבות חלו בארצות אזורנו והדבר הבולט בהן שמחליפים את המלכים המבוגרים בתינוקות ובצעירים. הוא כינה תהליך זה כדיהידרציה מלכותית המקדימה כנראה את חיסול המשטרים המלכור־תיים במזרח התיכון. "צדק פארוק", אמר מאליק, "באמרו כי לבסוף יישארו רק חמישה מלכים בעולם: — ארבעה במשחק הקלפים והחמישי — מלך בריטניה".

עברתי מכאן לשוחח על בעיית סואץ ומסרתי על התפתחות הפרשה מאז קבלת ההחלטה ב־1 בספטמבר. מאליק הפסיקני בשאלה: "האם באמת לא זז שום דבר? האם לא נתגלו פרצות כלשהן שדרכן עבר מטען לישראל?" ציינתי כי מצרים לא ביטלה את התקנות האוסרות מעבר חופשי לישראל ומסרתי על פנייתנו לשלוש המעצמות יוזמות ההחלטה.[1] מאליק אמר כי ברית־המועצות מתנגדת לכל הסגר ימי באשר יהיה ולכן אינה מסכימה לקיום ההסגר בתעלת סואץ. נכונה היתה פנייתנו לשלוש המעצמות האחראיות לקבלת ההחלטה ועליהן לדאוג לביצועה ונקוה כי תצלחנה בכך. הזכרתי את הדיונים אשתקד במועצת הביטחון ונקבתי בשמו של צאראפקין.[2] מאליק

1. ראה מס' 255.
2. סמיון צאראפקין, סגן הנציג הקבוע של ברית־המועצות באו"ם.

הפסיקני באמרו: "צאראפקין המסכן, איך יחיה בלי בעיית ארץ־ישראל? — הרי הוא היה חי בשאלה זו כדג במים." (יומיים לאחר השיחה התפרסמה ידיעה ממוסקבה כי צאראפקין לא יחזור משם לתפקידו באו"ם אלא יועבר למשרה אחרת.)

השיחה נסובה לשאלת פיקוד המזרח התיכון. בעקבות הערתו של מאליק כי כל הבעיות במזרח התיכון תסתדרנה בוודאי לשביעות־רצון האמריקנים בקרוב, עם הקמת פיקוד המזרח התיכון, אמרתי כי היתה לנו כבר הזדמנות לשוחח על נושא זה בעת השיחה האחרונה שהתקיימה בינו לבין מר אבן, בהשתתפותי, בשגרירות ברית־המועצות בפאריס עם סיום מושב העצרת שם. באותה הזדמנות ציין מר אבן כי הקמת פיקוד זה רחוקה מהגשמה וכי איש לא פנה אל ישראל בבקשה להצטרף לגוף שאינו קיים.[3] אני מוכן לחזור על דברים אלה ולהצהיר גם היום כי אנו רחוקים מהקמת מנגנון הגנתי אזורי וכי דברי מר אבן מאז יפים גם היום כי איש לא פנה לישראל בבקשה להצטרף לגוף כזה או אחר. לעומת זה אנו קוראים בצער בעיתונות הסובייטית ידיעות המתייחסות להקמת בסיסים צבאיים זרים, מדומים, בארצנו. מאליק אמר כי אינו יכול להתווכח עמי על ידיעות שהופיעו בעיתונות הסובייטית כי אינו יודע לאיזה קטעים בדיוק אני מתייחס, אך מספיק לו בקראו בעיתונות האמריקנית כי ממשלת ארצות־הברית רואה את ישראל כמבצר־עוז של אמריקה במזרח התיכון. הסברתי כי המדובר היה במבצר־עוז של הדמוקרטיה ואין פלא כי מתפעלים מאופיה הדמוקרטי והמתקדם של ישראל המהווה אי בודד של יציבות מוקף ים סוער של רעידות ותמורות. מאז הקמת המדינה עומד בראשה אותו ראש ממשלה בשעה שסביבנו נפלו אותה תקופה אולי למעלה מ־20 ממשלות אשר לא הוחלפו דווקא בשיטות הדמוקרטיה הפרלמנטרית. אלימות, מעשי רצח וקנוניות אלה הם הגורמים בעולם הערבי הקובעים כינון או חיסול ממשלות. על רקע זה יש להבין את הידידות וההערצה שהממשלה והעם האמריקני רוחשים לישראל.

על כך השיב מאליק: "ממשלת ארצות־הברית אינה עושה דבר מטעמים אנושיים, אלא רק על־פי חשבון מדיני קר". וכאן הוא פיתח פילוסופיה מסובכת, בערך לפי קווים אלה: טוב לעולם שקיימת הסכנה הסובייטית, היא מועילה לחלשים כי היא מסייעת להם להתחזק על חשבון הגדולים וישראל שייכת לסוג זה. אין לו כל התנגדות לעובדה שישראל מנצלת הזדמנות זו למטרותיה — לבניין מולדתה. הסכנה הסובייטית אף מסייעת לחזקים בכך שהיא נותנת להם אמתלא להתחזק עוד יותר ובכך הסכנה האמיתית. אלמלא הרפאים הסובייטים כבר היה מזמן פורץ בגלוי סכסוך חמור בין אנגליה וארצות־הברית, אך רק נוכח הסכנה הסובייטית המדומה מצליחים לטשטש סתירות יסודיות בין שתי מדינות אלה, ובכך גם כן תרומה חשובה של ברית־המועצות לשלום העולם. בכך סיים מאליק את הרצאתו ובבת־צחוק של לעג.

מכאן הוא חזר למציאות באמרו כי ברצונו להחליף דעות על בעיות העצרת הבאה. שאלתו הראשונה היתה הישנם סיכויים כי האמריקנים יסכימו הפעם לדיון על בעיית קוריאה לגופו של עניין או ינקטו גם הפעם בתכסיסים נוהליים גרידא. ניצלתי את ההזדמנות כדי לתהות על קנקנו בדבר סיכויי השלום. הוא אמר: "אין לצפות לכל תזוזה במשא־ומתן בקוריאה במשך החודשים הבאים. הצבא האמריקני אינו מעוניין בשלום, כי ישנה סכנה שההפוגה תגרום לירידת המתיחות וצמצום הייצור הצבאי. גם הבורסה

3. בתיקי משרד החוץ לא נמצא רישום של השיחה הזאת.

הגיבה על כל ידיעה אופטימית בירידת שער המניות. פעולותיו הצבאיות של קלרק[4] וההפצצות בפרט מוכיחות כי ארצות־הברית אינה מעוניינת עתה בשלום." התייחסתי לשמועה שפורסמה בעיתונות כי המפלגה הדמוקרטית מעוניינת בהסכם שביתת־נשק לחיזוק מעמדה לקראת הבחירות. מאליק השיב כי קיים הסכם בין סטיבנסון ואייזנהאור שלא להתקיף איש את רעהו בדבר השלום בקוריאה. אילו היה טרומן מועמד לבחירה היה העניין שונה, כי מאשימים אותו כאילו מלחמת קוריאה היא מלחמתו והוא היה מעוניין בטיהור הפגם. השבתי כי מכל הידוע לנו ממגענו עם ממשלת ארצות־הברית ועיקוב אחר המתרחש בציבור האמריקני הרינו בטוחים כי ממשלת ארצות־הברית והעם האמריקני רוצים בסיום המלחמה וטעות היא לחשוב כי קיים רק רחוב אחד בארצות־הברית — "וול סטריט". כדי להכיר את אמריקה יש לדעת כי ישנם רחובות רבים ההול־כים בכיוון שונה ואינם נפגשים דווקא במרכז ולכן ביסוס הערכה מדינית על־פי תנודות הבורסה לא תביא לתוצאות מדעיות מדוייקות.

לשאלתי אם יש לצפות ליזמה מחודשת מצד ברית־המועצות כדוגמת שידורו מאשתקד, השיב מאליק כי הזמן אינו מתאים עתה לאיזו שהיא יזמה. וכששאלתי: ואם היזמה תבוא מצד שלישי? השיב: לא כדאי בשלב זה לעודד יזמה חדשה משום צד. אם האמריקנים רוצים בשלום — יסירו את התנגדותם המלאכותית בשאלת שבויי המלחמה. אך אין לחשוב כן, כי אמריקה מעוניינת לסיים קודם את זיונה של גרמניה והיא זקוקה, למטרה זו, לאווירה של מלחמת קוריאה.

אפשר לשער כבר עתה כי פרשת המשא־ומתן על גרמניה באמצעות האגרות תסתיים בקרוב, כי ידוע שממשלת ארצות־הברית מתנגדת לפגישת ארבעת שרי החוץ כפי שהוצע באיגרת הסובייטית האחרונה. (מדברי מאליק ניתן להבין כי כל זמן שפרשת המשא־ומתן על אחדות גרמניה לא תסתיים, ברית־המועצות לא תפעל לסיום מלחמת קוריאה.) אמרתי כי ישראל מתנגדת לתקומת גרמניה חזקה ומזוינת ורואה בכך סכנה לשלום העולם. אולם, הזדיינותה של גרמניה נובעת מהמתיחות הבינלאומית שהגיעה לשיאה במלחמת קוריאה ולכן, כל מדינה הרוצה לתרום להפגת המתיחות ולפעול בעקי־פין נגד תקומת גרמניה מזוינת מצווה לעשות את כל המאמצים שביכולתה לסיום מלחמת קוריאה.

מאליק שאל למשמעות התופעה שכל הגוש הערבי האסיאתי רשם לסדר היום את שאלת תוניסיה בזמן ששאלת מרוקו נרשמה רק על־ידי עיראק. לדעתו הניעה אנגליה את עיראק לצעד זה. הרשיתי לעצמי לפקפק בהנחה זו והטעמתי כי את כל פרשת צפון אפריקה אפשר להסביר על רקע התחרות השוררת בעולם המוסלמי. הוא הפסיקני באמרו: התחרות בין מצרים ופקיסטן. השבתי כי לא זו בלבד, כי קיימת גם התחרות בין עיראק ומצרים וכי בדרך כלל העזתה המדינית של עיראק עומדת ביחס הפוך לקרבת הבעיה לעיראק ולאינטרסים החיוניים שלה. נציגי עיראק שאין לה גבולות משותפים עם ישראל והמובטחים מפני מגע ישיר עמנו על־ידי סוריה וירדן, מצטיינים בקיצוניות ההסתה נגדנו לעומת כל יתר ארצות ערב. בשאלת תוניסיה לא מילאה עיראק כל עמדה חשובה ולכן חיפשה שטח בו תוכל להצטיין במלוא פארה ובחרה לעמוד בראש מגיני מרוקו. בכלל צריך להבין כי דאגת המדינות הערביות לגורל עמי צפון אפריקה אינה נובעת מרצונן לסייע לשחרור עמים אלה, אלא מתוך אימפריאליזם מוסלמי חדש המגלה אותותיו במקומות שונים.

4. גנראל מארק ו. קלארק, המפקד העליון של צבאות האו"ם בקוריאה מאז אפריל 1952.

שאלתי אם עלינו להתכונן שוב במושב הבא להצעות על פ י ר ו ק ה נ ש ק שתבואנה מצד ברית־המועצות. מאליק השיב כי לדעתו לא תתפוס שאלת פירוק הנשק מקום חשוב, כי ועדת פירוק הנשק "מתה" למעשה.

לבסוף שאלתיו לעמדתם בדבר התכניות לקיצור וייעול העצרת והקמת ועדה בין־מושבתית. הוא אמר כי לאט לאט מגיע האו"ם לעמדת ברית־המועצות כפי שהובעה לפני שנים כשהתנגדה לכינון ועדת הביניים ("העצרת־זוטא"), ועתה כולם משוכנעים כי בהקמת ועדה זו היה כישלון גמור. אמרתי בצחוק כי בכל השאלות שבברית־המועצות וישראל נוקטות עמדה דומה, האו"ם הולך בעקבותיהן. (ראה החלטת ה־29 בנובמבר 1947, ההחלטה על ועדת הפיוס ועתה שאלת "העצרת־זוטא".) מאליק הגיב בצחוק לבבי.

לא כרגיל דיבר מאליק בפגישה זו יותר ברוסית אשר תורגמה על־ידי נספחו לאנג־לית. כנראה היה זה מתוך רצון לדייק בדבריו לאור העובדה שהדברים נרשמו בפרטיכל מפורט על־ידי נספחו.

עם תום הפגישה ליווני מאליק החוצה ונפרד מעלי באמרו: "אני מאחל לכם הצלחה".

בברכה,

ג. רפאל

337

פ.א. שנער אל ג. אבנר
F.E. Shinnar to G. Avner

מברק מוצפן מ103
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 3 בספטמבר 1952

בהול

בהתחשב עם היעדרי מישיבת ועדת החוץ ברצוני למסור להלן סיכום הערכה כלכלית ותוצאותיו של הסכם השילומים.

(1) את הסיכום וזמני הפירעון יש לראות כתוצאה ממשא־ומתן עקשני ביותר. בהש־וואה ללונדון[1] הסכום שלנו מקוצץ פחות מכל חוב אחר וזמני פירעון לונדון הם פי שלושה יותר מזמני הפירעון שלנו. נוסף מתחילים תשלומי לונדון רק אחר חמש שנים.

(2) קבוצות הסחורות אינן כוללות אף מצרך אחד ששייך למותרות. הסחורות המוגמ־רות גם הן ברובן המכריע חיוניות למשקנו. במקרים שרשימת הסחורות לדוגמא כוללת כאלו שאינן רצויות לנו, אין אנו חייבים לקחתן. מובן שאינטרסים מוצדקים בשטח תוצ־רות הארץ מוגנים.

(3) סידור הדלק מאפשר תשלום מלא של אספקת הדלק מאנגליה, דבר שכשהוא

337
1. להסדר שהושג עם נושי גרמניה בוועידה בלונדון.

לעצמו בעל חשיבות מיוחדת לאור קשיינו לכסות תשלומים אלה עבור המצרך שבאספקתו תלוי קיום משקנו.

(4) סידור הסחורות מהווה פתרון חיובי מאוד גם הוא, דהיינו רשימת הסחורות משאירה לנו חופש וגמישות במידה מקסימלית בהתחשב בצורכינו. כנראה שהגרמנים יסכימו לפרסום שני הסידורים הנ"ל וגם לפרסום רשימות הסחורות. מי שקורא הרשימה מוכרח להודות שהתוכן מהווה פתרון כמעט שלם ומושלם מכל הבחינות.

(5) שימוש יעיל יביא בהכרח לתוצאות הבאות: (א) שיפור מידי של מאזן התשלומים בשליש ויותר; (ב) קניית הסחורות החיוניות במחיר השוק שמשלמים עבורן מתוך כסף שישנו ושאין צורך לגייס בקשיים; (ג) הבטחת כספים לפחות מפדיון הסחורות שנשאר לממשלה; (ד) חיזוק עמדתנו הכלכלית בשוקי העולם והגדלת אפשרויותינו לקבלת מלווה במטבע; (ה) שחרור מטבע בעקיפין הנכנס ממקורות אחרים כגון קרנות וכו', למטרות חשובות כגון תשלומי ביטוח שאנו מפגרים בסילוקם; (ו) הקמת מפעלים חיוניים תעשייתיים וחקלאיים גם יחד ועל־ידי זה הגדלת הייצור לקראת כיסוי תצרוכתנו העצמית; (ז) הסעיף האוסר הפליה לגבי ייצוא אחר מעמידנו מכל הבחינות במצב של קונה רגיל ומאפשר לנו לקנות מגרמניה, שבה הבחירה רחבה, המחירים מתקבלים על הדעת, האיכות טובה, וזמני האספקה קצרים גם במצרכים שלהם ביקוש גדול; (ח) בשבילנו אפשר לפרש תוצאות המשא־ומתן ביחס לסחורות כדלקמן: שלושים ושבעה וחצי אחוז עבור דלק המקנים בשבילנו תשלום במטבע; עשרים אחוז פלדה וברזל וגם זה מטבע; שלושים ושניים אחוז סחורות כגון תוצרות חימיות ופרמצבטיות, חומר אריזה לפרי הדר, גומי לצמיגים וכו', שגם הם מטבע לדברים חיוניים מהשקפתנו; ורק עשרה אחוז מהוות סחורות שגם הן אינן מותרות כל עיקר אלא חיוניות למחצה.

בסיכום: (א) הפשרה שהושגה בתוכן ההסכם, כפי שהוא, מהווה ויתורים שנעשו משני הצדדים; לנו נותן ההסכם כמעט מאה אחוז ממה שיכולנו לצפות; (ב) בהשוואה לכל יתר ההכנסות שהיו לנו עד כה זוהי ההכנסה החלקה ביותר גם במובן השימוש וגם במובן ההוצאות הקשורות בה; (ג) תרומה של שליש למאזן התשלומים עולה בערכה האמיתי ובהשפעתה באופן ניכר על השליש המבוסס על חישוב מתימטי ויכול להוות גורם מכריע במאמצינו להגיע להבראה הדרגתית של משקנו.

מצטער מאוד שלא יכולתי לשחררך מתפקיד זה ותשקול אם כדאי למסור הנ"ל בסיכום דבריך עם המשלחת כעמדתה היחידה.

שנער

338

א. אילת אל מ. שרת ומ. קומיי
E. Elath to M. Sharett and M. Comay

מברק ל10036
נוסח נכנס: 130.09/2319/3

לונדון, 5 בספטמבר 1952

להלן סיכום כללי של רשמי מהכרזת ראש הממשלה בעניין שלום עם מצרים: בחוגים הרשמיים בציבור ובעיתונות כאן נתקבלה ההכרזה בעין יפה ופורשה כהפגנה מחושבת על־מנת לסתור את השמועות והתעמולה בארצות ערב על מגמות תוקפניות כביכול של ישראל כלפי שכנותיה. ההכרזה הוסברה כמו־כן כהכרה בלתי־ישירה בעקרון השותפות האזורית וכרצון ישראל בשיתוף־פעולה על רקע זה עם שכנותיה. היה ערך מיוחד לעובדה שההכרזה פורסמה בזמן שהירדנים הרבו כאן בתעמולה בקשר להתנגשויות בגבולות.

יחד עם זה הובעו דעות שהערך המעשי של ההכרזה מוגבל ועלול להישאר לפחות בזמן הקרוב חד־צדדי הואיל ואין להניח שנגיב ימהר להגיב תגובה חיובית כלשהי כל עוד יהיה שקוע בהסדר המשטר החדש במצרים וביסוסו. ההכרזה כשלעצמה היתה מעשה מדיני בעל ערך רב שבאה ברגע מתאים והרימה את קרננו כמדינה שוחרת שלום במזרח התיכון וחותרת להסכם עם שכנותיה.[1]

אילת

339

א. אילת אל משרד החוץ
E. Elath to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. L1773 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/3 נוסח נכנס:

London, 5 September 1952

Comay, *Mabar* [British Commonwealth Division], most secret.

Learn most reliable *Medinit* [Division of Political Research] source Egyptian Chargé d'Affaires here received instructions inform F[oreign] O[ffice] that Mahmud Fawzi who expected arrive here any day carries instructions begin "preliminary discussions regarding solution problem". Chargé was further instructed "stress fact that Egyptian Gov[ernmen]t

338
1. ראה גם מס' 339.

eager come to understanding but so far refrained from making public statements for internal reasons". Meanwhile Egyptian military authorities engaged study MEC [Middle East Command] scheme and their opinion likely be ready before Fawzi leaves for London.

Same source states F[oreign] O[ffice] informed Chargé British military authorities "welcome resumption Egyptian military mission" (apparently meaning missions for training here). Their number depends on requirements Egyptian army and emphasis is significantly laid on fact "no limit from British side". Neg[otiation]s going on here for purchase aeroplanes, spare parts.

The information clearly requires prompt action our part both regarding proposed note[1] and fixing date mission's[2] coming Israel.

Elath

340

מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן MTA53
נוסח נכנס: 93.01/2208/19

[תל אביב] 5 בספטמבר 1952

יש להכשיר העיתונות בייחוד היהודית וגם הכללית לקבל פני הסכם השילומים לאחר חתימתו. חשוב למנוע תגובה גלותית טיפוסית של צער ומחאה לחתימת שר החוץ הישראלי עם אדנאואר, ולהיפך – להרים על נס חשיבותו ההיסטורית של ההסכם הראשון במינו בתולדותינו העולה עוד יותר מהיותו חתום על־ידי ראש הממשלה ושר החוץ מזה ושר החוץ מזה. חשוב שתודגש לאור מאורע זה התמורה שחלה במעמד העם היהודי כולו עם תקומת המדינה התובעת עלבונו ומאלצת חומסיו לתשלום קנס. את הופעת שר החוץ הישראלי במעמד זה יש להציג כהפגנת כוח וכבוד למדינתנו ולעם כולו. נבריק לחוד סיכום ההסכם והערכתו.[1]

דאג לוואשינגטון, שיקאגו, לוס אנג'לס.

שרת

339

1. ראה מס' 314.
2. המשלחת הצבאית הבריטית שנועדה לבוא לישראל – ראה מס' 199.

340

1. ראה מס' 345.

341

משלחת ישראל לשיחות השילומים אל משרד החוץ
Israel Delegation to the Reparations Negotiations to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן מ124
נוסח נכנס: 130.09/2303/15

האג, 5 בספטמבר 1952

בהול

הערבים השיגו על־ידי התערבות חריפה, בייחוד של סוריה, בבון שעשרים צירי הבונדסטאג ממפלגות הקואליציה הגישו ממורנדום לממבון [לממשלת בון]. בממורנדום מסבירים שלאור גירוש הערבים מהארץ ולאור האיום של מדינות ערב להפסיק או להח־ליש הקשרים המסחריים עם גרמניה, אם ממבון תחתום על הסכם השילומים, צריכים לשקול מחדש כל הסכם השילומים, אך באופן מיוחד גובה הסכום. ברונו [בלנקנהורן] מאוד מודאג ממזורנדום זה שהגיע לפי השערתו לכל חברי ממבון וינוצל בטח על־ידי שר ה[אוצר].[1] ברונו ביקר היום אצל ריבר,[2] סגנו של דונלי[3] בנציגות ארצות־הברית בבון, כדי שהסטייט דיפרטמנט יפעל למען החלשת לחץ הערבים על ממבון. כמו־כן הוא הבריק למיופה־כוח הגרמני בוואשינגטון שגם הוא יבקש התערבות מהסטייט דיפרטמנט אצל הממשלות הערביות. ברונו ביקש מאתנו להבריק לשגריר ישראל שגם הוא יפעל בסטייט דיפרטמנט לאותו כיוון.[4]

המשלחת

341

1. במקור — שר החוץ, אך תוקן על־פי העניין ועל־פי נוסח המברק שנשלח לוואשינגטון (ראה משרד החוץ אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, IWA689, 7.9.1952, 130.09/2309/6).
2. סמיואל ריבר, היועץ והמנהל של המחלקה לעניינים מדיניים בנציבות העליונה של ארצות־הברית בגרמניה.
3. ואלטר ג'. דונלי, הנציב העליון של ארצות־הברית בגרמניה החל מאוגוסט 1952.
4. ראה מס' 342, 343.

342

מ. שרת אל משלחת ישראל לשיחות השילומים בהאג
M. Sharett to the Israel Delegation
to the Reparations Negotiations (The Hague)

מברק מוצפן ה154
נוסח נכנס: 130.09/2303/14

תל אביב, 7 בספטמבר 1952

בהול

המשלחת ליוספטל.

(א) עליכם להעביר לצד שכנגד כידיעה שקיבלתם ממני כי אם בעקבות ישיבת הקבינט מחר יחולו שינויים בטיוטה לאחר תיקוניה האחרונים, לא תוכל הממשלה להח־ליט על אישור מחר וממילא יידחה טקס החתימה.

(ב) שלכם 124.[1] ברונו [בלנקנהורן] כנראה מניח כי הערבים בכיס ארצות־הברית והיא בכיסנו, אף־על־פי כן העברתי הכול לאבן והצעתי להשיג מאתם רמז ברור לבון כי אין להתפעל [– –] מלחץ הערבים ואיומיהם.[2]

שימו לב כי היום יום אלף ומחר כבר יושבת ממבון [ממשלת בון].

(ג) מציע לכם לחזק ברכיים כושלות על־ידי הסברה כי הערבים נזקקו לא פעם לאיומי חרם כלכלי והפסקת מסחר ומעולם לא ביצעום לדוגמא בהכרת שוודיה, איטליה, בלגיה, מלווה ייצוא וייבוא, ההענקות וכו'. ביחסי מסחר עם ערבים [– –] המחיר ותנאי התשלום יכריעו.

(ד) שלכם 127.[3] הורינו לשגרירותנו בוואשינגטון בהתאם לפני מספר ימים.

שרת

342

1. מס' 341.
2. ראה מס' 343.
3. המשלחת שאלה אם נעשה ניסיון כלשהו להשפיע על שר האוצר הגרמני שפר במהלך ביקורו בארצות־הברית על־ידי שיחות עם מדינאי או עיתונאי אמריקאי. (ראה מברק מיום 6.9.1952, תיק 130.09/2303/15.)

343

מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן IWA687
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

תל אביב, 7 בספטמבר 1952

מידי

הפעילות הערבית בעיקר הסורית בבון בשיאה. עשרים צירי בונדסטאג ממפלגות הקואליציה הגישו תזכיר לממבון [ממשלת בון] המסתמך על גירוש הערבים מהארץ ועל איום מדינות ערב להפסיק או לרופף קשרי מסחר עם גרמניה באם ייחתם הסכם השילומים ודורש לשקול מחדש העניין כולו ובמיוחד הסכום.[1] תומכי ההסכם מסביב לממבון מודאגים ואחד מציע להפעילכם להשגת לחץ ארצות־הברית על הערבים שיפסיקו לחצם. בעצמכם תשקלו מעשיות הצעד. הצעתי היא כי תבקשו רמז דחוף לבון שאין להתפעל מאיומי הערבים, שאין לעניין השילומים כל קשר עם בעיית הפליטים הערבים ושארצות־הברית תתאכזב מאוד אם פרשת משא־ומתן כה ממושכת תושם לאל ברגע סיומה המוצלח. ידעתי כי הרגעים ספורים שכן היום יום אלף ומחר כבר יושבת ממבון, אבל עשו מה שאפשר היום.[2]

שרת

הערת־עורך
Editorial Note

החלטתה של ממשלת ישראל לאשר את הסכם השילומים

ב־8 בספטמבר התכנסה ממשלת ישראל לדון בהסכם השילומים. שר החוץ מסר על ההשתלשלויות האחרונות בפרטי המשא־ומתן ובניסוח ההסכם. בתום הדיון הוחלט לאשר את ההסכם בין ממשלת ישראל ובין ממשלת גרמניה המערבית ולייפות את כוחו של שר החוץ לחתום על ההסכם בשם ממשלת ישראל. אושרה גם נסיעתו של שר החוץ ללוקסמבורג לצורך החתימה.

343

1. ראה מס' 341.
2. ב־8 בספטמבר נפגשו אנשי השגרירות עם לואיס מן האגף לענייני גרמניה במחלקת המדינה. הלה הודיע להם שהוא בטוח שאדנאואר יחתום על ההסכם, וכן שהאמריקאים פעלו בשגרירויותיהם בארצות ערב כדי לשכנע את הערבים שאין קשר בין ההסכם ובין טענותיהם נגד ישראל, והודיעו לגרמנים שהם מעוניינים בהסכם, והוא עצמו עומד להודיע לשר האוצר הגרמני שארצות־הברית מעוניינת בהסכם. (ראה גויטיין אל שרת, WIA520, 8.9.1952, 93.01/2208/20).

344

מחלקת החקר אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
Political Research Division to the Israel Missions Abroad

מברק מוצפן MTA54
נוסח יוצא: 130.09/2377/1

תל אביב, 8 בספטמבר 1952

להלן סקירת חקר למצב במצרים עם התפטרות מאהר.[1]

(א) הצבא חזק בדעתו לבצע הגבלת רכוש קרקעי. מאהר ניסה להאט הרפורמה הסוציאלית וטיהור המפלגות ונאלץ לפרוש.

(ב) בשבועות האחרונים התארגנו בעלי האחוזות להכשיל תכניות המשטר החדש ולנצל טירונותו בהנהלת המדינה. הם ניסו להישען על הנהגות המפלגות המסורתיות. נגיב בא לסכל התארגנות זו על־ידי המעצרים של 7 בספטמבר.

(ג) בגלל היעדר משען ציבורי במפלגות המסורתיות לשאיפות הקצונה ממשיך נגיב להשתמש בממשלה ברוב של שרים בלתי־תלויים בלי צביון חברתי ומדיני מוגדר. אולם עכשיו נוספו עליהם שניים מהפלג הקיצוני של המפלגה הלאומית והם פתחי רדואן, מפעילי תנועת השלום המורכבת מלבד הקומוניסטים מיסודות פוליטיים שונים ונור אל־דין טראף. פלג זה דרש קו נייטראליסטי עקבי בסכסוך העולמי. כן נוסף חבר הנהלת האחים המוסלמים אל־בקורי ממקורבי מנהיג האחים. מוקדם לדעת אם הברית עם היסו־דות החדשים תהיה אמיצה מן הברית עם מאהר.

(ד) הצורך להישען על היסודות הקיצוניים עשוי להקשות הגשמת רצונו של נגיב בהסדר מהיר עם המערב.

(ה) אין לצפות להתגבשות קרובה של המצב. מפריעים להתגבשות (1) המאבק הגובר על הדמות הסוציאלית; (2) הסתירה המחריפה בין הצורך להיעזר כלכלית וצבאית מן המערב מחד וההכרה הלאומית הנרחבת בעקבות הסכסוך הממושך עם בריטניה מאידך.

חקר

344

1. ב־7 בספטמבר התפטרה ממשלתו של עלי מאהר. ההתפטרות באה בעקבות מעצרם המפתיע של כ־50 מנהיגים וקצינים בכירים, ביניהם ראש ממשלת מצרים לשעבר הילאלי ומזכיר מפלגת הוואפד, פואד סראג אל־דין. בעקבות ההתפטרות הרכיב נגיב ממשלה חדשה בראשותו, ושמר בידיו גם את הפיקוד העליון על הצבא ואת תפקידי שר ההגנה והצי.

מחלקת ההסברה אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
Information Division to the Israel Missions Abroad

מברק מוצפן
נוסח יוצא: 130.09/2319/2

תל אביב, 8 בספטמבר 1952

להלן הערכת השר להסכם השילומים. הסבירו בעקבותיה לעיתונות היהודית והכללית, מיד עם פירסום אישור ההסכם על־ידי ממבון [ממשלת בון] ביום ב׳, על־מנת לכוון מראש תגובת העיתונות לחתימת ההסכם ביום ד׳. פרט לסעיפים הפנימיים כל התדריך לשי־מוש אך אין ליחסו לשר החוץ או לכל מקור רשמי.

(א) הסכם השילומים הוא הישג היסטורי למדינת ישראל. לא זו בלבד שהמבצע כולו פרי יזמתה אלא רק הופעת [ה]מדינה כתובעת אילצה הצד שכנגד להיענות ובפעם הרא־שונה בתולדותינו מוחזר לעם היהודי לפחות חלק מרכושו הגזול. מבחינה זו מהווה ההסכם חידוש רב־ערך ביחסי עמים, כתקדים ראשון לתיקון עוול מצד תקיף כלפי חלש, וכאזהרה לכל חמסן כי עתיד הוא לשלם קנס. כל זה באם יקויים ההסכם ואין לראות הנולד אבל חובה לתבוע חוב גם אם גבייתו אינה בטוחה.

(ב) ועידת הארגונים היהודים אף היא נוצרה ביזמת המדינה שהציעה לסוכנות לכנסה. משנוצרה הפגינה אחדות העם היהודי בתביעותיו מגרמניה ובתמיכתו בתביעת ישראל. התחייבות בון לוועידה לגבי תחיקה מבטיחה סיפוק תביעות יחידים כולל רבבות אזרחי ישראל בהיקף הרבה יותר רחב מעד כה. כן מקבלת הוועידה שילומים לשיקום קורבנות הנאציזם בתפוצות. בגביית אלה ובהבטחת זכויות הוועידה על־ידי בוררות מופיעה ישראל בפעם הראשונה בחוזה בינלאומי כמדינת חסות לגולה היהודית. יש להרים על נס ההזדהות הגמורה של ועידת הארגונים לכל חלקיה עם תביעת ישראל, זיקתה המהודקת למשלחת ישראל בכל שלבי המשא־ומתן המסובך ותמיכתה הנמרצת של ישראל בתביעות הוועידה.

(ג) סכום ההתחייבות מהווה אחוז גבוה מסכום תביעתנו אשר בון הסכימה מראש לקבלה רק כבסיס למשא־ומתן. הניסיון שעשתה בון בהמשך המשא־ומתן ושהביא להפסקתו, להבחין בין הסכום המגיע לנו לדידה לבין האחוז שישולם, נדחה ונתבטל ועכשיו בון חייבת בתשלום כל המגיע. כן נתחסל הניסיון לתלות את ההתחייבות כלפינו בתוצאות המשא־ומתן בלונדון. החוב לישראל הוצב על בסיס נפרד ועצמאי ואינו משולב במערכת חובות אחרים. ההתחייבות כלפינו קוצצה פחות מלנושים אחרים, זמני הפירעון לנושים אחרים ארוכים הרבה משלנו ומגיעים עד 40 שנה, ואנו מתחילים לגבות מיד, בעוד שאחרים רק כעבור חמש שנים.

(ד) ישראל תקבל מוצרים חיוניים כמעט במלוא סכום שילומיה ושילומי ועידת האר־גונים. כן ייהנו רבבות אזרחי ישראל וייהנה משקה מהסכומים הגדולים הנוספים המגי־עים מעתה ליחידים. הסדר הסחורות מאפשר כיסוי מלא של חשבון הדלק הבריטי שהיה עד כה קשה מנשוא. פרט לזה מבטיח ייבוא השילומים זרם כביר של חומרי יסוד ואמצעי ייצור וגם האחוז המועט של חומרי צריכה הם מהחיוניים ביותר.

הפרק הבא רק להסברה פנימית. יש כאן תרומה של שליש למאזן התשלומים שערכה

נמדד לא בשליש אלא בהשפעתו על מעמדנו הכללי, על כושר האשראי שלנו ועל קידומנו לקראת איזון משקי גמור. מכל הכנסות החוץ של המדינה זוהי ההכנסה החלקה והזולה ביותר.

(ה) מכאן ואילך התורפות. תקופת התשלומים ארוכה הרבה מכפי שרצינו. היא הוארכה גם מכפי שחשב בתחילה הצד שכנגד וזה לרגל התווספות התשלום לוועידה. אפשרית גם הארכה נוספת על־ידי הקטנת השיעור השנתי כעבור שנתיים. לעומת זה נראה כממשי הסיכוי לקיצור־מה על־ידי המלווה המיוחד, שיעניק לנו סכום מסוים במטבע זר. מכאן פנימי — בון מעוניינת להשיג המלווה כפטר כניסה לשוק הממון הבינ־לאומי והיא סבורה שהקדשת המלווה לשילומים תסייע להצלחת יזמתה בארצות־הברית. ההתעקשות הנמרצת מהצד שכנגד על אריכות התקופה ועל המקסימום השנתי אינה מעידה דווקא על רצון מחושב מראש להשתמט ממילוי ההתחייבות אם גם אין לשער החבוי בערפלי העתיד.

(ו) סעיף יציבות המטבע שבהסכם רחוק מלספקנו אך יש לדעת, ראשית, כי הוא הוכנס בניגוד להחלטה עקרונית של ממבון נגד כל זכר לבעיית יציבות המארק באיזה חוזה בינלאומי שהוא כדי לא לפתוח פה לשטן, שנית, כי בון קשורה בהתחייבותה כלפי מעצמות הכיבוש לא להתחייב על תשלומי דולרים, ושלישית, כי לעת־עתה המארק הוא המטבע היציב ביותר בעולם אחרי הדולר והפרנק ההלווצי, והביקוש אחריו במעלה.

(ז) פנימי — להלכה תיתכן שביתת מוכרים, זאת אומרת סירוב יצרנים וייצואנים למכור לישראל יען אין ממבון מתחייבת להמציא סחורות אלא רק לשלם כסף ולאפשר ולהקל הרכישה. טענתה היא כי אינה רודנית במשק אלא מקיימת קניין פרטי וחופש יזמה. למעשה הייצוא הגרמני במעלה תלול והכול להוטים למכור, גם אין מסורת של יד אחת ויש חוקים נגד קנוניות קרטלים. אכן נגד מהפכה ניאו־נאצית ממש אין עצה כשם שאיננה נגד כל שואה מדינית או כלכלית. עד כאן התורפות.

(ח) לפי חוקי ישראל יש להסכם תוקף מלא עם חתימת הממשלה. לפי חוקת בון מחייב ההסכם אישור הפרלמנט שכיום בפגרה. לאחר חתימת ממבון יש לקבל האישור כנתון שכן מפלגות הממשלה לא יכשילוה והאופוזיציה של ס[וציאל] ד[מוקרטים] תומכת. אין הפרלמנט יכול להכניס שינויים אלא רק לאשר או לחדול.

(ט) שני הסעיפים הבאים להסברה פנימית. מהצד שכנגד הסכם השילומים הוא בעיקר מפעלו האישי של ראש ממבון הרואה העניין כחובה מוסרית, המאמין כי זה מכניסו להיסטוריה היהודית והכללית והמקווה כי בזה נסללת דרך לשלום עם ישראל והיהדות העולמית שהוא מחשיבו לגופו ובטוח בהשפעתו לטובה בחוגים מכריעים בארצות־הברית ובארצות אחרות. הכוחות התומכים הם, ראשית, ס[וציאל] ד[מוקרטים], שנית, חסידי ראש הממשלה, שלישית, מספר פקידים גבוהים המבקשים להרים קרנם כלפי חוץ, רביעית, שר המשק ואחרים הסבורים כי לאורך ימים יועיל העניין לגרמניה כלכ־לית בכיבוש שוק וברכישת זיקה מסחרית, חמישית, מספר אישים כפרופ' בהם המבקשים בתום־לב כפרת עוון לעמם. בציבוריות הגרמנית קרן העניין במורד ורבים המתנגדים בפה מלא. קרבת הבחירות וסכנת זריקת הבעיה לזירה הפומבית גורעת מהסיכויים יום־יום. אויבים גמורים הם שר האוצר וחוגים בנקאים, הטוענים כי התביעה כולה ללא יסוד וממדי סיפוקה מופרזים ללא שיעור. במצב זה ברור כי דחיית הטיוטה מצדנו לשם ניסיון לסחוט תוספת ושיפורים רק תחזק שוללים, תייאש מחייבים ותביא לידי החמצת הזדמנות היסטורית בלתי־חוזרת.

(י) כלפי פנים חובתי להדגיש חלקם הדגול של כמה חברים במבצע לפי סדר הזמנים:

לדוד הורוביץ היה חלק מרכזי ביזמת הגשת התביעה במועד שהוגשה, בקביעת ממדיה ובצעדים הראשונים למימושה והוא שהגה רעיון ועידת הארגונים. ליאו כהן חיבר האיגרת המזהירה למעצמות הכיבוש שהכילה ביסוס התביעה על הוצאות הקליטה, קו טיעון שמילא תפקיד מכריע בתוצאות המשא־ומתן. נחום גולדמן מילא תפקיד דינמי מכריע בגורל העניין על־ידי רכישת לב ראש ממבון, חישול החלטתו לבצע תכנית השי־לומים והשגת התחייבותו לקבל תביעתנו כבסיס למשא־ומתן וכן בהידוק הקשר בין ועידת הארגונים לבין משלחת ישראל. בשגרירות ואשינגטון, לונדון, ופאריס נעשתה עבודה רבה ויעילה לגיוס תמיכת חוץ בתביעתנו. הנטל הכבד ביותר נפל על משלחתנו ולכל חבריה ייאתה תהילה על תבונה ותוקף, עבודה עצומה ללא ליאות, כושר פעולה כביר ועמידת כבוד למופת, גם על אחדותם הפנימית ותיאומם הגמור.

(יא) כלפי חוץ רצוי לדאוג כי בעיתונות היהודית והכללית יודגש חלקו האישי המכ־ריע של ראש ממבון בהסכם שהושג.

הסברה

346

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן QIA232
נוסח נכנס: 130.09/2325/6

מוסקבה, 8 בספטמבר 1952

(א) לדעתנו יש לתת פרסום להגשת איגרתנו בעניין גרמניה.[1] כן אנו נבקשכם להרשות להודיע בזמנו על כך לעיתונאים.

(ב) נא לשקול הגשת אגרות מקבילות לדמוקרטיות העממיות תוך הדגשה שישראל קלטה אנשים שסבלו מהנאצים בארצותיהם. ייתכן שפעולה רחבה כזו תמצא הדים יותר רחבים בגוש הסובייטי.[2]

אלישיב

346

1. ראה מס' 292.
2. בשולי המברק רשם בן־גוריון: "בכלל יש לעשות עכשיו פעולה פומבית לשם חיזוק דרישת שילומים מגרמניה המזרחית. יש להעמיד הדרישה גם בארצות המזרח וגם בארצות המערב. ב.ג."

347

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X125 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/17 נוסח נכנס:

New York, 10 September 1952

Discussed G[eneral] A[ssembly] agenda with Del[egation] today. Sending full recommendations and summary by courier. This cable refers only to Israel item.

(1) While still no clear evidence available Pal[estine] item coming up must be prepared Arab League decides raise "Israel encroachment J[erusale]m".[1] In this event suggest we request Swedes add agenda foll[owing] item: "Question of protection and free access Holies". If you agree will approach Boheman.[2] Of course our policy if achievable remains non-discussion. This is to ensure this discussion does not centre on negative restraints to our embarrassment but on positive theme which would put Arabs on spot.

(2) Moreover if Arabs put anti-Israel items agenda we should immed[iately] ask add provisional agenda foll[owing] two items: (a) Violation by Egypt art[icle] two, five, Charter by non-implementation S[ecurity] C[ouncil] resol[ution] 2322 Suez. (b) Threats against territorial integrity and political independence Israel by member state signatories to Gen[eral] Armistice Agreement with Israel in violation Charter art[icle] two, four, and respective Gen[eral] Armistice Agreements. This to include inflammatory speeches, infiltrations etc. on model of Greek complaints in previous year.

(3) Recommend open forthwith active campaign vice-presidency.[3] If as appears we not likely beat Turkey for ECOSOC suggest we now yield favour Turkey on condition its readiness campaign among friends our election v[ice]-p[residency]. If we yield now we gain first Turkish gratitude, secondly lever for v[ice]-p[residency]. If we hold on until evident our chances slim we gain neither. Awaiting your earliest cable.[4]

Eban

347

1. עוד באותו היום שיגר המזכיר הכללי של האו"ם לנציג ישראל העתק של איגרת מממשלת עיראק אל המזכיר הכללי, ובה תלונה על שישראל מפירה את החלטות האו"ם בנושא ירושלים, וציון כוונתה להעביר את משרד החוץ לירושלים. (ראה המזכיר הכללי של האו"ם אל שר החוץ של ישראל, 10.9.1952, 130.03/2014/10; מברק רפאל אל קומיי, 11.9.1952, 130.02/2443/9.)
2. אריק ק. בוהמן, שגריר שוודיה בארצות־הברית, נציג במשלחת שוודיה לאו"ם.
3. ראה מס' 287.
4. ראה מס' 350.

348

א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת
A. Eban and G. Rafael to M. Sharett

Coded Tel. X126 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/17 נוסח נכנס:

New York, 10 September 1952

Essential bring N[ew] Y[ork] discussions PCC [Palestine Conciliation Commission] earliest conclusion,[1] therefore recommend: (1) We accept Commission's compromise proposal and inform them soonest our readiness send last week Sept[ember] rep[resentative] London for neg[otiation]s Barclays provided PCC extends expert assistance and approaches U[nited] K[ingdom] gov[ernmen]t. (2) We stand by our commitment and release equivalent one million Sterling. Cannot dodge issue any longer since Bank must know extent first instalment order consider procedures payment and PCC must mention magnitude instalment order give its announcement maximum effect. There is no doubt we all understood million Sterling to be involved when we decided this step. If we retreat we create major crisis USA and public opinion and whole move becomes injurious instead of beneficial. (3) Accept PCC suggestion release smallest accounts first.

If can settle this soon shall have favourable PCC report published almost immediately.[2]

Eban, Rafael

348

1. ראה מס' 300 והערה 2 שם.
2. ב־18 בספטמבר שלח שרת במברק הנחיות סופיות בפרשת החשבונות החסומים, ולפיהן מסכימה ישראל לשחרר את הכספים על־פי השער הישן של לירה ישראלית שווה ללירה סטרלינג ובשיעורים חודשיים של 50 לירות, שיעור שישביע את רצונם של בעלי החשבונות הקטנים, שהם הרוב הגדול של מחזיקי הפקדונות. (ראה מברק שרת אל משלחת ישראל באו"ם, Y667, 18.9.1952, 130.02/2451/19.) נציגי ישראל מסרו על ההנחיות האלה בפגישה עם נציגי ארצות־הברית בוועדת הפיוס, אך לאכזבתם של הישראלים המעיטו האמריקאים מערך העניין והציעו לא לתלות יותר מדי תקוות בפרשה הזאת שלא תביא את הערבים להסב לשולחן דיונים משותף. (ראה דין־וחשבון של פרגאי אל המחלקה למוסדות בינלאומיים, 26.9.1952, 93.03/3055/13.)

349

הודעה לעיתונות מטעם משרד החוץ
Statement to the Press by the Ministry of Foreign Affairs

חוזר משוכפל: 93.08/358/21

תל אביב, כ׳ באלול תשי״ב
10 בספטמבר 1952

הסכם השילומים[1]

הבוקר נחתם בלוכסמבורג החוזה בין ישראל והרפובליקה הפדרלית הגרמנית בעניין השילומים ושני פרוטוקולים בין ועידת הארגונים היהודיים לבין גרמניה. על ההסכמים חתמו שר החוץ מר משה שרת בשם ממשלת ישראל, ד״ר נחום גולדמן בשם ועידת הארגונים וראש ממשלת גרמניה המערבית ד״ר קונרד אדנואר בשם הממשלה הפדרלית הגרמנית.

תמצית החוזה בין ישראל וגרמניה
החוזה פותח באקדמה וכולל 17 סעיף עם שלושה נספחים (ביניהם רשימת הסחורות) ואליו מצורפות שמונה חליפות־מכתבים. המסמך כולו נערך בשפה האנגלית.
1. האקדמה אומרת (נוסח מלא):
הואיל ומעשי פשע שלא ישוערו נעשו בעם היהודי בימי משטר האימים הנציונל־סוציאליסטי,
והואיל ובהצהרה לפני הבונדסטאג ביום 27 בספטמבר 1951 הודיעה ממשלת הרפובליקה הפדרלית של גרמניה על החלטתה לתקן, בתחומי יכולתה, את הנזק החומרי שנגרם על־ידי מעשים אלה,
והואיל ומדינת ישראל נטלה על עצמה את העול הכבד ליישב מחדש מספר כה רב של פליטים יהודיים חסרי אמצעים שנעקרו ממקומות מגוריהם בגרמניה ובארצות שהיו לפנים תחת שלטון גרמני, והציגה על בסיס זה תביעה נגד הרפובליקה הפדרלית של גרמניה על פיצוי כולל בעד הוצאות קליטתם של פליטים אלה,
לפיכך הסכימו מדינת ישראל והרפובליקה הפדרלית של גרמניה לאמור: (עד כאן האקדמה).
2. ההתחייבות.
גרמניה מתחייבת לשלם לישראל סכום של 3,000 מיליון מרק גרמניים ולוועידת הארגונים סכום של 450 מיליון מרק, אשר אף הם ישולמו למדינת ישראל וזו תשלם לארגונים חלקם. בהמשך החוזה מהווים שני הסכומים הללו יחידה אחת וכל סעיפי החוזה חלים על הסכום הכולל של 3,450 מיליון מרק. התשלום הוא במזומנים במרקים גרמניים לבנק בגרמניה לזכות המשלחת הישראלית. למטרה זו נקבע Bank deutscher Länder או כל בנק מרכזי אחר אשר יבוא במקום הנ״ל. גרמניה מעמידה את הסכום הנ״ל לרשות

349
1. הנוסח המלא של ההסכם פורסם ברשומות, כתבי אמנה, כרך ג, מס׳ 69, עמ׳ 75–120.

מדינת ישראל "לשם רכישת אותם הכלים והשירותים שישמשו להרחבת האפשרויות ליישובם ולשיקומם של פליטים יהודיים בישראל". אין המדינה הגרמנית מתחייבת במישרין להמציא את הסחורות למדינת ישראל, עניין זה שמור למשק הפרטי הגרמני. אולם ממשלת גרמניה מתחייבת לאפשר למדינת ישראל להשתמש בסכומים הללו לשם קניית סחורות ושירותים העלולים להרחיב את אפשרויות הקליטה של המדינה. היא מתחייבת להעניק את כל ההקלות הדרושות לכך ובעיקר להשוות את הקניות הישראל־יות בכל המובנים לקניות לצורכי ייצוא (הנחות במסים וכו'). שום הפליה לא תחול בנדון זה בין הייצוא לישראל במסגרת השילומים לבין הייצוא לכל מדינה אחרת, פרט להנחות מיוחדות אשר מוענקות לייצואנים למדינות הדולר בלבד.

3. מועדי התשלום:

סכום זה של 3,450 מיליון מרק ייפרע בתשלומים שנתיים כדלקמן:

בשנת הכספים הראשונה, המסתיימת ב־31 במארס 1953	– 200	מיליון מרק
בשנת הכספים השנייה (1 אפריל 1953 – 31 במארס 1954)	– 200	" "
בתשע השנים הנוספות, בכל שנה	– 310	" "
בשנת השתים־עשרה	– 260	" "

תקופה זו של 12 שנה ניתנת להארכה או לקיצור במקרים מסוימים:

א) להארכה: (1) אם ב־1 בינואר 1954 תגיע גרמניה לידי מסקנה, כי אין ביכולתה לשלם בכל שנה את הסכום של 310 מיליון מרק, יש לה הרשות להודיע על כך לממשלת ישראל והיא רשאית להוריד את התשלומים השנתיים, אך בשום פנים לא לסכום פחות מ־250 מיליון מרק. במקרה זה תוארך אפוא תקופת הפירעון בשנתיים לערך (הערה: תולדות הסעיף הזה בכך, כי גרמניה היתה סבורה לפטור עצמה מכל תשלום גלובלי במתן שילומים לישראל והיא חישבה סילוקם לתקופה של 12 שנים בתשלום שנתי ממוצע של 250 מיליון מרק. כאשר נוספה ההתחייבות לארגונים, דרשה גרמניה הארכת תקופת הפירעון ולבסוף הוסכם על כך, כי נשארת תקופת הפירעון של 12 שנה לסכום הכולל, עם מתן רשות לגרמניה לחזור בה ולשלם בשיעורים כפי שחשבה מראש, דהיינו להאריך את תקופת הפירעון).

(2) במקרים של פגיעה יסודית וממושכת במשק הגרמני יכולה גרמניה להפסיק זמנית את תשלומיה או להורידם זמנית מבלי שהדבר יפגע בסכום הכולל של התחיי־בותה. אם ישראל לא תסכים להפסקה או הורדה זו נמסרת ההכרעה לבוררות.

ב) לקיצור: (1) אם גרמניה תשיג מלווה מיוחד למטרת השילומים, ישולם כל סכום המלווה מיד במטבע קשה לישראל ותשלום זה ייחשב על חשבון השיעורים האחרונים, דהיינו יקצר את תקופת הפירעון של השילומים.

(2) אם גרמניה תשיג מלווה, אשר אמנם איננו מיועד לשילומים אך גם איננו מיועד במפורש למטרה אחרת, תפריש גרמניה לישראל כיכולתה חלק הוגן של המלווה וגם זה ינוכה מן השיעורים האחרונים.

(3) גרמניה רשאית להציע לישראל תשלום במטבע קשה מבלי לחייב אותנו לקנות תמורתו סחורות וגם תשלום כזה ייזקף לחשבון השנים האחרונות. ישראל יכולה להסכים גם לקבלת תשלומים במטבע חוץ שאיננו נמנה על המטבע הקשה אבל שיש לה עניין בו, דוגמת לירות שטרלינג מעודפי הזכות הגרמנית באיחוד התשלומים האירופי.

(4) גרמניה יכולה להציע לנו סילוק מזורז של חובה במקרים, אם נוכל להשתמש בהם לקניית סחורות בגרמניה, ובמקרה זה רשאית גרמניה לדרוש דיסקונטו מתאים.

4. סוג הסחורות.

מזמן לזמן יוסכם על סוגי הסחורות, אשר ישראל תקנה בגרמניה. לשנתיים הראשונות נקבעה רשימה מוסכמת של סוגי סחורות והיא מהווה נספח לחוזה. רשימה זו משמשת בניין־אב גם לשנים הבאות, זאת אומרת, אם הצדדים לא יגיעו ביניהם לידי הסכם על רשימה חדשה, נשארת החלוקה של הרשימה הנ״ל בתוקפה.

בשנתיים הראשונות תשלם גרמניה לישראל 75 מיליון מרק בכל שנה בלירות שטר־לינג לתשלום בעד דלק בריטי לישראל. (התחייבות זו היא מוחלטת לגבי השנה הרא־שונה ונקבעה גם לשנה השנייה בתנאים מסוימים.) התשלום הראשון בעד דלק בריטי יבוצע עוד לפני כניסת ההסכם לתוקפו, דהיינו אחרי חתימתו, אך לפני הרטיפיקציה של ההסכם.

תמורת 125 מיליון מרק הנותרים לכל אחת משנתיים הראשונות נקנה סחורות ושי־רותים. אלה מתחלקים לחמש קבוצות:

קבוצה א׳ — מתכות, כגון גלם של ברזל, פלדה ושאר מתכות, וכן מוצרי פלדה כצינו־רות; תיל, אבזרי חשמל וכו׳ — 21 אחוז;

קבוצה ב׳ — מוצרים של תעשיית פלדה, כגון מכונות, רכב, קטרים, קרונות, אוניות, חלקי בניין וכו׳ — 36 אחוז;

קבוצה ג׳ — תעשייה חימית ותעשיות אחרות, כגון גומי, צבעים, רפואות, עץ, בתי־עץ, חרסי זכוכית, מלט, עור וכו׳ — 28 אחוז;

קבוצה ד׳ — תוצרת חקלאית, כגון בקר לגידול, זרעים, חומר גלמי לייצור מרגרינה וכו׳ — 3 אחוז;

קבוצה ה׳ — שירותים, כולל תובלה, ביטוח והוצאות מנהל בגרמניה — 12 אחוז;

אם שיעורי התשלומים יגדלו כתוצאה של אחד הדרכים שנזכרו לעיל, יחולק הסכום הנוסף לסוגי הסחורות הנ״ל כדלקמן:

לקבוצה א׳ — 13% של התוספת; לקבוצה ב׳ — 30%; לקבוצות ג׳–ד׳ — 45%, לקבוצה ה׳ — 12%.

אם ישראל לא תוציא בשנה אחת את כל הסכום המיועד לשירותים (קבוצה ה׳), יחולק העודף בשנה הבאה לסחורות לפי ארבע הקבוצות א׳ — ד׳ באופן יחסי לחלקן של הקבו־צות הנ״ל בסכום הכללי.

5. תובלה וביטוח.

במידה וסחורות תובלנה באוניות ישראליות, הוצאות התובלה הימית תכוסינה על־ידי ממשלת ישראל במטבע ישראלי. סחורות אשר לא תובלנה באוניות ישראליות, תובלנה בנפח אוניות העומד לרשותה של גרמניה, אך לא באוניות הנושאות דגל גרמני, אלא באוניות של מדינות זרות. הוצאות התובלה באוניות אלו תשולמנה במרקים גרמ־נים מתוך הכספים המיועדים לשירותים (קבוצה ה׳ דלעיל).

הסחורות תבוטחנה בחברות ביטוח גרמניות והוצאות הביטוח תשולמנה במרקים גרמנים מכספים המיועדים לשירותים. ברמי ביטוח ישתמשו לקניית סחורות תמורת הסחורות שאבדו או ניזוקו.

6. יציבות.

אם ירידת כוח הקנייה של המרק תגרום להתכווצות ניכרת בנפח הסחורות ידונו שני הצדדים על התאמת סכום השילומים ושיעוריו לנסיבות החדשות, ובאין הסכם תכריע הבוררות.

7. ייצוא סחורות השילומים.

פרט לחומרי גלם שייהפכו לתוצרת מוגמרת בישראל אין ישראל רשאית לייצא סחורות שילומים לארץ אחרת אלא בהסכמתה של גרמניה. אם ישראל תפר סעיף זה, רשאית גרמניה לתבוע הטלת קנס על ישראל.

8. כלי הביצוע.

א) משלחת ישראל. בגרמניה תפעל משלחת ישראל לצורכי החוזה. משלחת זו תשא ותיתן עם המוסדות הממשלתיים ואחרים ותעסוק בהזמנת סחורות, ייצואן וכל הכרוך בביצוע החוזה. למשלחת זו תוענקנה כל הזכויות והחסינויות הדרושות למילוי תפקידה, כולל זכויות אשר בדרך כלל מוענקות רק לנציגויות דיפלומטיות וקונסולריות, כגון שחרור ממס הכנסה וממס רכוש, שחרור ממכס על סחורות שהמשלחת תביא לגרמניה לשם מילוי תפקידה, חסינות ראש המשלחת והפקידים הגבוהים, אזרחי ישראל, לגבי שיפוט גרמני אזרחי ופלילי, פרט לפשעים, חסינות משרדי המשלחת וארכיונה לגבי ביקורת, חיפוש, תפישה וכו׳, רשות להשתמש בבלדרים דיפלומטיים, בצופן וכו׳. מינוי ראש המשלחת טעון הסכמת הממשלה הגרמנית והסכמה זו יכולה להתבטל גם במשך תקופת כהונתו. המשלחת תהיה רשאית גם לייעץ ולסייע לאזרחי ישראל בעניינים של החזרת הרכוש או פיצויים הנתבעים על־ידם. המשלחת תוכל להתחיל בפעולתה בגרמניה עוד בטרם יאושר ההסכם וייכנס לתוקפו.

ב) אורגן גרמני (Bundesstelle), אשר מתפקידו לתת למשלחת ישראל כל ההקלות הדרושות למילוי תפקידה ולעקוב אחרי ביצוע ההסכם.

ג) ועדה מעורבת מבאי־כוח שתי המדינות, אשר תדון על דבר ביצוע החוזה בכללו והקניות בגבולות הרשימות השנתיות בפרט. ועדה זו פריטטית ושום צד לא יוכל לכפות דעתו על הצד שכנגד.

9. בוררות.

ליישוב כל הסכסוכים בין הצדדים יוקם בית־דין של בוררות, שהרכבו יהיה קבוע לחמש שנים. אם הצדדים לא יבואו לידי הסכם על מינוי הבורר שלו, ימנה אותו אב־בית־הדין הבינלאומי בהאג. הבורר המכריע לא יהיה נתין או תושב של אחת משתי המדינות שהן צד להסכם ולא יהיה איש העומד בשירותה של אחת משתי המדינות. בית־דין של בוררות זה מוסמך גם לדון ולהכריע בכל הסכסוכים הנובעים מביצוע הפרוטוקול בין גרמניה וועידת הארגונים על תשלום סכום כולל לישראל לטובת הארגונים.

10. רטיפיקציה.

ההסכם יאושר בהקדם האפשרי לפי סדרי הנוהל התחוקתיים של בעלי ההסכם. נוהל זה מחייב בישראל אישור ההסכם החתום על־ידי ממשלת ישראל, בגרמניה אישור על־ידי בית־הנבחרים (בונדסטאג). כתבי־האישור יוחלפו על־ידי הנציגים המוסמכים של בעלי ההסכם במשרד החוץ של הולנד בהאג. תוקפו של ההסכם יתחיל עם החלפת כתבי האישור.

11. שונות.

בחליפת מכתבים בין ראשי המשלחות הודיעה המשלחת הישראלית על כוונתה של ממשלת ישראל להקים בישראל גוף ממשלתי, אשר יטפל בכל ענייני השילומים. משלחת ישראל בגרמניה תפעל כשלוחה וכנציגה היחידה והבלעדית של גוף ממשלתי זה.

בחליפת מכתבים אחרת ביקשה המשלחת הגרמנית, כי ישראל תתחשב בהזמנותיה במיוחד בהצעות של התעשייה מברלין המערבית.

350

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. W527 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/2 :נוסח יוצא

[Washington] 11 September 1952

Immediate

According our almost certain information Arab delegations met today and decided that Syria will inscribe on G[eneral] A[ssembly] agenda tomorrow item entitled "Palestine question". Main initiative from Syrian delegation here, not clear whether Arab League has given any approving signal. With inscription of item will come memorandum assailing us for host of sins e.g. non-return refugees, encroachment Jerusalem, border atrocities etc. etc. Their tactical aim is not commit themselves yet to any attempt get specific resolution J[erusale]m or refugees but to keep door open wide as to which line they will emphasize in debate. If tomorrow this information proves correct suggest we immediately inscribe following item: "Threats by member states signatories of General Armistice Agreements with Israel against territorial integrity and independence of Israel and violations by them of Security Council resolutions and General Armistice Agreements". This formulation will leave us free decide later whether or not emphasize Suez, Scopus, Shishakli, plus refusal negotiate peace, infiltrations, boycott etc. It is vital you cable me this authorization at once. After September 14 can only submit "additional items" requiring definition by General Committee as urgent and important. Moreover if Arab and Israel complaints appear before reluctant Assembly there is strong chance for Assembly to neutrali[ze] deciding to defer discussion of both on grounds PCC [Palestine Conciliation Commission], Riley, etc. have not recommended discussion and parties are under Assembly injunction settle by negotiation. This tactical outlet only exists if both parties are equal plaintiffs. Please cable me clear on Friday. Sorry to ask for quick decision so urgent matter but we shall be caught napping if do not hit back before 14th.[1]

Eban

350

1. תשובת שרת לא נמצאה. לאחר שהניסיונות שעשתה ישראל – במגעים ישירים ועל־ידי מחלקת־המדינה – להניא את הערבים מלרשום את הנושא על סדר־היום לא עלו יפה (ראה מס' 351, מברקי אבן W531-2, 13.9.1952, 93.01/2208/20) החליטה ישראל לרשום על סדר־היום את תלונתה נגד מדינות ערב – ראה מס' 352.

351

א. בן־חורין אל א. אבן (ואשינגטון)
E. Ben-Horin to A. Eban (Washington)

העתק: 130.20/2476/7

[ואשינגטון] 11 בספטמבר 1952

כמוס

בהתאם להוראותיך נוכח החשש ששאלות ארץ־ישראל תועלינה ככלות הכול על סדר־היום של העצרת הבאה,[1] עשיתי את הפעולות הבאות כדי להראות לנציגי ערב כאן באיזה סכנות כרוכה העלאת שאלות ארץ־ישראל על־ידי אחת ממדינות ערב:

1. ירדן: בהיעדר ידידנו מן העיר, שילחתי בהם איש מהימן ומקובל על שגרירות ירדן. האיש הודיע להם שמוסדות בינה אמריקאיים קיבלו זה עתה ידיעה מוסמכת שישראל לא תעלה על סדר־היום של העצרת כל שאלה שתהיה למורת רוח הערבים. אבל, במקרה שמישהו יעלה את שאלת הבינאום, או אף רק הצעת החלטה לגנות את ישראל על העברת ממשלתה לירושלים, אזי ישראל, על אף כל רצונה לא להכביד על הירדנים, תדאג להחייאת ההצעה השוודית לבינאום המקומות הקדושים. הצעה זו לא רק תסכל את הצעת הבינאום הטריטוריאלי, כי אם יש לה גם סיכויים להתקבל על־ידי העצרת, והסובלים היחידים יהיו אם כן הירדנים. על־כן, יעץ האיש לשגרירות הירדנית, צריכים הירדנים בכל כוחם למנוע בעד משחק תעמולתי–מדיני בעצרת, המסוכן לישראלים הרבה פחות מאשר לירדנים.

2. מצרים: הזמנתי אחד מחברי הסגל של השגרירות המצרית לשיחה דחופה. אחרי שהאיש קיבל רשות מהממונה על שגרירותו, בא לפגוש אותי. סיפרתי לו שאנו רואים בסיפוק שזה חודשים רבים מתרכזים הנואמים המצרים בארץ זו בבעיות העיקריות של מצרים, ואינם מסבכים את עצמם על־ידי תשומת־לב שלילית לעניין הפחות חשוב, כלומר, ישראל. בוודאי גם הם שמו לב לכך שאין אנו באים להשמיץ את מצרים בפעולותינו הפומביות ובוודאי שמעו את דברי ראש הממשלה בכנסת המביעים הלך־רוח בולט בישראל. אנו עוקבים בהתעניינות אוהדת אחר המאמצים הכנים לשיפורים חברתיים יסודיים במצרים. רחוק מאתנו היום, אם כי בעיית המעבר בתעלת סואץ היא בשבילנו עניין חיוני, לרצות לסבך את חיי ממשלת מצרים יתר על המידה.

מסיבה זו ומסיבות אחרות, החלטנו לא להעלות השנה על סדר־היום של העצרת כל תלונות נגד מדינות ערב בכלל או מצרים בפרט, אם כי, כידוע לו, תלונות יש לנו. ואולם, רווחת שמועה עיקשת שאחת ממדינות ערב — או סוריה או עיראק — חושבת להעלות על סדר־היום של העצרת את כלל בעיות ארץ־ישראל או אחת מהן, דוגמת בינאום ירושלים או החלטות שונות בדבר פליטים אשר עבר עליהן הכלח. אם מדינה זו היא עיראק, הרי זוהי אותה הארץ שיש לה פחות עניין ישיר בשאלת ארץ־ישראל מאשר כל מדינה ערבית אחרת. לא רק אנחנו, כי אם לפי מיטב ידיעתנו, מרבית המדי־

351

1. ראה מס' 350.

נות בעולם וביניהן שלוש מעצמות המערב מתנגדות בהחלט לדיון מחודש על בעיית ארץ־ישראל, דיון שלדעתם יהיה רק דיון סרק, מלא מרירות וחסר תוצאות. לדעתנו, התבונה אומרת לא להסתבך בדיון מסוג זה. אולם, אם בכל זאת החלטת עיראק או מדינה אחרת נחושה, הרי נמצא אנו את עצמנו במצב בו נצטרך להשיב מלחמה שערה. נכון הוא שיש לנו קובלנות נגד עיראק ונגד סוריה, אבל המטרה העיקרית לתותחינו תהיה במקרה זה מצרים, בעניין המעבר בתעלה. מאוד היינו רוצים למצוא דרכים אחרות ליי־שוב עניין זה, ומאוד היינו רוצים להימנע מלהתקיף את מצרים בעצרת כתגובה להתק־פות עיראקיות וסוריות. אבל, כנראה שלא תישאר לנו כל ברירה, ונוסף לעניין התעלה נצטרך להעלות את שאלות החרם הכלכלי ואת איומי מדינאים מסוימים לצאת במלחמת נקם. המשכתי באמרי שעובדה היסטורית היא שמכל מדינות ערב, מצרים תמיד היתה המדינה האחת שלא היססה לשקול בקרירות את האינטרסים שלה מבלי לשעבד אותם לגישה אמוציונלית של מדינות פחות בשלות בעולם הערבי (ראה עניין הסכם רודוס, תכנית פיקוד האזור וכו'). אלא אם כן מצרים מעוניינת שאחת מחברותיה בחבר הערבי תעשה הון מדיני–תעמלני, בעיקר על חשבון מצרים, הרי מוטב שמצרים תשקול אם לא כדאי לה להתנגד בחריפות לתעתועים מפוקפקים מסוג זה. אנו מניחים שההוראות הסופיות בשאלות אלו תישלחנה על־ידי מזכירות החבר הערבי המתכנס בימים אלה, ואם השגרירות המצרית כאן מוצאת זאת לתועלתה, היא חופשית להודיע על השיחה לממשלתה בהקדם.

איש־שיחי לא דיבר כמעט מאומה אם כי הקשיב ופה ושם רשם. הוא הודה לי על השיחה ועל ההגינות להזהיר אותם למפרע על תוצאות ההסתבכות. כמו־כן אמר ששגרי־רותו שמעה בסיפוק את דברי מר בן־גוריון בכנסת.

3. לבנון, סוריה ועיראק: מר בנאר, יועץ השגרירות הצרפתית, אשר לו סיפרתי על חששותינו ותגובותינו, טלפן בנוכחותי ללבנונים ומסר להם "בסודי סודות" שקולגה ישראלי אמר לו "בסודי סודות" וכו' וכו'. בנאר עשה זאת בכשרון רב וזכה לשפע תודות מחברו הלבנוני אשר היה מבולבל לא מעט. הלבנוני אמר שהוא מיד ימסור זאת לעירא־קים ולסורים על־מנת לשקול מחדש את גישתם. אשר ללבנון – אמר – הם מחכים להוראות מהחבר בפרשה זו. אולם, אמש טלפן לבנאר לאמור: לפי מיטב הדברים שיכול היה לברר, העיראקים עומדים על העלאת הבעיה אף אם החבר לא ישלח ביזמתו הוראות ברוח זאת.

מסקנתי היא, שעלינו להכין מיד בכתב את כל הסעיפים שנרצה להעלות במקרה הדרוש, ולהיות מוכנים למסור אותם למזכירות האו"ם ברגע האחרון ממש.

א. ב"ח

352

א. אבן אל המזכיר הכללי של האו״ם
A. Eban to the Secretary-General of the United Nations

Copy: 130.20/2476/7 :העתק

[New York] 14 September 1952

Sir,

I have been informed that a group of member States have requested the inclusion in the Agenda of the Seventh Regular Session of the General Assembly of an item connected with the United Nations Palestine conciliation effort, and that the submission of this item has been accompanied by a document containing a series of allegations against Israel.[1] In the event that this item is accepted for inclusion in the supplementary list, I have the honour on behalf of the Government of Israel to request that the following item be included, under the aforementioned heading, in the agenda of the Seventh Regular Session of the General Assembly in accordance with Rule 14 of the Rules of Procedure of the General Assembly:

Violation by Arab States of their obligations under the Charter, United Nations Resolution and specific provisions of the General Armistice Agreements concluded with Israel, requiring them to desist from policies and practices of hostility and to seek agreement by negotiation for the establishment of peaceful relations with Israel.

This request is made, in order to enable the General Assembly to consider this question on the basis of a balanced and comprehensive examination of the situation in all its aspects. An explanatory memorandum outlining the details of this item will be forwarded at an early date.

Please accept, Sir, the assurances of my highest consideration.

Abba Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

352

1. ראה מס' 350.

353

מ. קומיי אל א. אילת (לונדון)
M. Comay to E. Elath (London)

Copy: 130/02/2394/23 :העתק

[Tel Aviv] 14 September 1952

Secret and Personal

Dear Eliahu,

Some comments on your secret and personal letter to Moshe [Sharett] of 14th August (ZL/EE/101/60020) about the British Military Mission.[1] Rightly or wrongly I sense in your letter the suspicion that the Government may be trying to get out of its commitment to receive the Mission, and that that explains the delay in suggesting a date. In fact, the reason for the delay is quite simple. It was agreed that Makleff[2] should be made responsible for the conduct of the talks, and he complains that it is physically impossible for him to do so until the beginning of November. He will be tied up with the manoeuvres, which will culminate in the "Chief of Staff's exercises" in October. By that time he will be Acting *Ramatkal* [Chief of Staff] as Yadin is at the moment handing over to him before going abroad on leave. B[en]-G[urion], Moshe, Walter [Eytan], Reuven [Shiloah] and I were all keen to avoid further delay and to suggest an earlier date, but B[en]-G[urion] was reluctant simply to brush aside the practical considerations put up by Yadin and Makleff, since the actual talks will be conducted entirely by our Army people. Reuven was supposed to work out the earliest possible date with Mottke [Makleff], but suffered his accident before he was able to do so. I hope we shall be able to suggest a date this week, now that Moshe is back from signing the *Shilumim* [Reparations] agreement.

I will not pretend that there is any great enthusiasm here about the Mission. I was one of those who at an earlier stage expressed doubts about its wisdom. These doubts are by no means resolved; my main worry being lest we should become bracketed with the Arab States as a British sphere of influence, and thereby weaken our demands for direct aid from the United States. Our chastening experiences with the Suez Canal, the oil loan, *Sadna* [Workshop][3] and other matters, show that Britain is economically too

353

1. אילת כתב שהוא מודאג מאי ההתקדמות בפרשת המשלחת הצבאית הבריטית לישראל. בתחילה גילתה ישראל התלהבות רבה לעצם הרעיון, אך זו פגה, ועתה היא משהה את קביעת המועד לבואם של הבריטים. ההססנות הזאת מעוררת דאגה לגופו של עניין, אך גם מטילה צל על עצם יכולתה של ישראל לנהל מדיניות חוץ אחראית. (תיק 130.02/2457/5.)
2. מרדכי (מוטקה) מקלף, סגן הרמטכ"ל, ראש המטה הכללי מ־7 בדצמבר 1952.
3. ראה מס' 68 והערה 2 שם.

weak to pour large-scale resources into developing Israel and is politically reluctant to do anything which would further undermine her precarious position elsewhere in the region.

On the other hand, the dogmatic isolationism and aloofness to which you refer are not very evident here. I find that B[en]-G[urion], Moshe and my colleagues share a general view that we will be drawn into association with Western plans for this area, but we have to feel our way forward very cautiously because of the pitfalls and the obscurities. For instance, when one speaks of association with Western defence schemes for the Middle East, the mere phrase provokes several questions: Who is the "West" from our point of view? What are the plans or schemes? What is the "Middle East" for this purpose? How will this "Middle East" tie up with Nato? and What kind of "association" would be desirable for us? To the extent that the British Mission can make some of these questions clearer, it will bring about closer understanding. But I fear the Mission itself may feel obliged to shy away from serious discussion and confine itself to fact-finding on the few subjects set out in its terms of reference. Even then it will be of value to make a good impression on it, but it will be a smallish mouse to come out of the B[en]-G[urion]–Robertson–Morrison–Eden–Sharett exchanges of view.

I see little justification for your fear that we will be "put down in the Foreign Office's books as a people who enter hastily into negotiations only to execute a *volte-face* at the crucial moment". The exchanges referred to above were anything but hasty, and any third person reading them must conclude that it was Ben-Gurion who was seeking a deeper understanding, and His Majesty's Government who were hanging back. As for the "*volte-face*", it was they who tried to put the talks on a different basis, in the famous Paragraph Two, and we who insisted doggedly on sticking to the original understanding. At the very moment when Chadwick eventually brought me a note rubbing out Paragraph Two,[4] I told him informally that there might be a few months delay because the *Ramatkal* and his senior staff would be completely tied up in the manoeuvres, and because it was decided to place the responsibility for the talks on Makleff. This is precisely what has in fact happened.[5]

Such note of reserve as may have crept into this letter should not make you feel afraid that the Mission will be badly handled. Once they are coming, those concerned will do their best to get positive value out of the visit. In the meantime, we do try to think and talk about our broader security

4. לחילופי הדברים בעניין סעיף 2 — ראה מס' 183, 189.
5. לאחר דיונים נוספים הציעה ישראל את המועד של 6 באוקטובר לבואה של המשלחת הבריטית. על דיוני המשלחת — ראה מס' 385.

problems, and I hope to send you soon a copy of a short paper worked out by our planning group, with Moshe's comments on it.

Yours,

P.S. I have just been told there will be a meeting on this subject with the Prime Minister and the *Sar* [Foreign Minister] on Thursday next.

354

א. נג'ר אל מ. פישר (פאריס)
E. Najar to M. Fischer (Paris)

Orig.: 93.02/172/8 :מקור

Tel Aviv, le 15 septembre 1952

Objet: Entretien Guyon–Sharett

Comme vous le savez, Guyon est de nouveau en Israël jusqu'au 1er octobre. Il présentera le 24 septembre ses lettres de créance comme Ambassadeur de France en Israël, puis quittera le 1er octobre, laissant la place à son successeur qui ne rejoindra son poste que vers la mi-novembre. Entretemps, M. Debroise, Conseiller de la Légation, agira comme Chargé d'Affaires a.i.[1]

Guyon m'a rendu visite à deux reprises, et nous avons fait un tour d'horizon général. Hier soir, le Ministre d'Argentine, Manguel, a offert un dîner d'une trentaine de couverts en son honneur et – le croirez-vous! – la cravate noire était de rigueur... Heureusement que j'ai trouvé au fond de mes valises une veste blanche miraculeusement préservée.

Ce matin, Guyon a été reçu par M. Sharett et la conversation a porté successivement sur les questions de l'accord signé avec l'Allemagne, de nos relations avec l'Egypte, de l'Afrique du Nord à l'O.N.U.

Au sujet de l'Afrique du Nord M. Sharett a demandé à M. Guyon quelle était l'attitude du Gouvernement français. Il a ajouté que la question était délicate, car nous vivions dans cette région du monde et que de plus nos relations avec l'Asie et en particulier avec l'Inde étaient très importantes à nos yeux. M. Sharett a exprimé la crainte que la France n'agisse trop tard et de façon trop limitée dans ses relations avec la Tunisie. M. Guyon n'a pas été en mesure d'indiquer avec précision la position française au sujet

354

1. ראה הערת-עורך, עמ' 465.

de la tactique à suivre à l'O.N.U. Il a parlé d'un million et demi de Français en Afrique du Nord que la France n'abandonnerait pas. M. Sharett a demandé si M. Guyon connaissait l'attitude de l'Amérique dans cette affaire, mais le Ministre de France n'était pas en mesure de répondre d'une manière précise et s'est borné à signaler qu'elle était assez contradictoire. Il a ajouté qu'il serait facile à la France au cours d'un débat général d'ouvrir ses dossiers au sujet de tous les pays arabes et asiatiques qui se font les champions de l'indépendance tunisienne et de mettre en évidence leur déplorable situation sociale et économique. Cependant, la France hésitait à le faire, car elle se créerait par là beaucoup d'inimitiés.

Sur une question de M. Sharett, j'ai donné les précisions nécessaires au sujet de la composition de la population française de la Tunisie, et j'ai relevé que la décision rendue le 27 août par la Cour Internationale de la Haye constituait une réaffirmation de la validité du traité de Protectorat entre la France et le Maroc, et que j'avais été frappé du fait que l'Amérique avait plaidé sur la base d'un traité de 1836, antérieur de près de 50 ans au Protectorat français en Tunisie. Ce respect des traités manifesté par l'Amérique était l'un des aspects des contradictions dont avait parlé M. Guyon.

Au cours de la conversation, M. Guyon a exprimé son sentiment que le pays était plus à l'Ouest aujourd'hui qu'il ne l'était il y a deux ans. M. Sharett lui a répondu qu'il n'en était rien, et que simplement des sentiments et des faits politiques qui avaient toujours existé s'exprimaient aujourd'hui d'une manière plus complète qu'autrefois. A titre d'exemple, M. Sharett a souligné le fait que le parti socialiste israélien avait décidé de renouveler ses activités au sein de l'Internationale Socialiste. Il a ajouté que le Congrès Socialiste qui se tiendrait à Milan serait très important, puisque M. Attlee[2] présiderait personnellement la délégation britannique et que la délégation suédoise serait présidée par M. Unden.[3]

Après l'entretien, j'ai eu une assez longue conversation avec M. Guyon. Etant donné qu'Eban viendra en Israël le 25, et que notre attitude dans les différents problèmes qui se poseront à l'O.N.U. sera discutée, Guyon va tâcher de recevoir du Quai d'Orsay des informations plus complètes avant cette date.

Mon opinion personnelle est que si la question de l'inscription de l'affaire tunisienne à l'ordre du jour venait avant les élections américaines, la France se trouverait assez empêchée de demander aux Américains de s'opposer à cette inscription. Il y a donc un risque sérieux que l'affaire soit inscrite à l'ordre du jour. Il est du reste possible que cette éventualité permette aux Français plus de combinaisons tactiques que l'opposition pure et simple à l'inscription de l'affaire.

Je vous signale que des télégrammes ont été adressés par l'Inde au parti

2. קלמנט ר. אטלי, מנהיג מפלגת הלייבור וראש האופוזיציה בבריטניה.
3. בו אוסטן אונדן, שר החוץ של שוודיה.

socialiste israélien (Mapai). Vous connaissez aussi l'attitude de l'A.F.L. et du C.I.O. en Amérique. Les opinions ici sont loin d'être aveuglement favorables au mouvement nationaliste tunisien. La complexité du problème n'échappe d'aucune manière à M. Sharett. Samedi dernier, au cours d'une réunion du Mapai relative à l'International Socialiste, M. Sharett a répondu à l'un des orateurs qui parlait de notre solidarité avec les pays luttant pour leur indépendance. Il a souligné que si un Etat marocain venait à être crée et s'il se joignait à la politique anti-israélienne de la Ligue Arabe, il serait difficile d'y voir un développement favorable aux intérêts de notre Etat.

Il serait utile, si d'ici [jusqu'à] à la fin de la semaine prochaine, vous pouviez me communiquer vos informations et votre opinion pour en faire usage au cours des échanges de vues qui auront lieu.

Emile Najar

355

מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל במוסקבה
East European Division to the Israel Legation in Moscow

מברק מוצפן IQA181
נוסח יוצא: 130.09/2325/5

תל אביב, 16 בספטמבר 1952

בהול

לציר. (א) בשעת הגשת איגרת השילומים[1] נא הער על הסכם השילומים שנחתם בינתיים עם גרמניה המערבית. בהמשך הסברותיך בשולי האיגרת, ותוך הדגשת בקשתנו לסיוע על־ידי השפעה מצד ברית־המועצות, תודיע באופן חשאי שהננו מוכנים להיפגש עם נציגים מזרח־גרמניים לשיחות בלתי־רשמיות מוקדמות על השאלה הנידונה, אם מגע זה יתאפשר לנו על־ידי תיווך סובייטי אשר כשהוא לעצמו יהיה בלתי־מחייב לדידם. (ב) בנוסח האיגרת בפסוק שלפני האחרון תוספת מלה. במקום "מגע ישיר בין ישראל" צריך להיות "מגע ישיר רשמי בין ישראל".[2]

מזאר

355

1. ראה מס' 292. מברק זה הגיע לאחר שהוגשה האיגרת הישראלית, ולכן לא יכול היה אלישיב להתייחס להנחיות הניתנות להלן. על נסיבות מסירת האיגרת ודין־וחשבון שלם מן הפגישה – ראה מס' 362.
2. ראה מס' 356.

356

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן QIA237
נוסח נכנס: 130.09/2325/6

מוסקבה, 16 בספטמבר 1952

מסרתי איגרת השילומים[1] לפושקין,[2] שהוא הממונה כאן לשאלות גרמניה, וסקרתי בקיצור השתלשלות העניין מבלי להזכיר הסידור עם ממבון [ממשלת בון]. להבדיל מאחרים נכנס באופן ער בשיחה והביע דעה ואלה תגובותיו: (א) לדעתו תחזור ממשלתו גם הפעם על תשובתה הקודמת.[3] (ב) גרמניה המזרחית היא מדינה עצמאית, אין הוא רואה כיצד תוכל ברית־המועצות להשפיע, וחושב שמוטב היה שנפנה במישרין. (ג) אינו מתאר לעצמו כיצד יוכל חלק של גרמניה להתחייב ולענות בשם גרמניה כולה ולדעתו צריכים גם אנו לטובת ענייננו לסייע לאיחוד גרמניה. (ד) בתשובה להערתי שממבון מצאה סידור, והמדובר בדרישתנו לגבי גרמניה המזרחית, ענה שייתכן והסידור הוא חוליה במגמה הכללית של בון להנציח הפילוג ולמנוע בעד חוזה שלום כולל.

בדברי האחרונים הדגשתי האופי המיוחד של תביעתנו החורגת מהמושג של רפרציות ועל כך לא באה תגובה נוספת אלא הבטחה שגרתית שיעיינו באיגרתנו ויענו.

ארוך[4] נכח בשיחה.

אלישיב

נספח
Annex

טיוטא עברית סופית של האיגרת הישראלית אשר הוגשה במוסקבה ב־15 בספטמבר 1952 בעניין שילומים ממזרח גרמניה[5]

צירות ישראל בברית־המועצות מביעה הוקרתה למשרד החוץ של ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות ובתשובה להודעת משרד החוץ של ברית־המועצות מיום

356
1. ראה מס' 355.
2. גאורגי מ. פושקין, סגן שר החוץ של ברית־המועצות, לשעבר הנציב העליון של ברית־המועצות בגרמניה המזרחית.
3. ראה מס' 79.
4. אריה ארוך, מזכיר ראשון וראש המדור הקונסולרי בצירות ישראל במוסקבה.
5. הנוסח המקורי, שנמסר למשרד החוץ הסובייטי, הוכן בצירות ישראל במוסקבה ולא נשמר בתיקי משרד החוץ.

25.3.52, אשר הושמעה באזני ציר ישראל בדבר פיצויים ושילומים לישראל מגרמניה המזרחית, מתכבדת הצירות להביא לתשומת־לב משרד החוץ את ערעורה של ממשלת ישראל על ההודעה הנ"ל.

תביעתה של ממשלת ישראל לשילומים מאת גרמניה אינה במהותה תביעה לרפרצ־יות מלחמתיות כדוגמת הרפרציות שהיוו חלק של הסכם פוטסדם מ־1945, או שעלולות להוות חלק של הסדר שלום עתידי העשוי להיחתם עם גרמניה. מאופיה המיוחד של התביעה נובע שאין סיפוקה כרוך או תלוי בהכרת הסדר שלום מעין זה, ויתר־על־כן, התנאים של מדינת ישראל אשר קלטה את מרבית ניצולי השואה הנאצית מחייבים סיפוק תביעה זו בהקדם האפשרי. כן מצביעה ממשלת ישראל על העובדה כי שורת מדינות בעבר קיבלו פיצויים מגרמניה המזרחית וממשיכות לקבל פיצויים כאלה. בקשר לכך יש להזכיר את הודעת הח' י. סטאלין יושב־ראש מועצת המיניסטרים של ס.ס.ס.ר. אל א. גרוטוול, שפורסמה בעיתון פרבדה מיום 16.5.50.

אשר לבעיית תשלום הפיצויים והחזרת הרכוש לפרט, מציינת ממשלת ישראל שגרמניה המזרחית לא רק שלא קבעה סידורים תחוקתיים המניחים את הדעת בשטח זה אלא גם שמה יד על הרכוש הפרטי הזה, הקפיאה אותו ואינה מאפשרת לבעליו לזהותו. בקשר לכך יש להזכיר במיוחד את החוקה שפורסמה בגרמניה המזרחית ביום 6.9.51, המעבירה כל רכוש של אנשי חוץ להנהלת "הבנק התעשייתי הגרמני", והמונעת למעשה כל רסטיטוציה לידי יהודים קורבנות הנאציזם שאינם חפצים להתיישב מחדש בגרמניה המזרחית. הקו של ממשלת גרמניה המזרחית בשאלת הרסטיטוציה המתואר לעיל, והיעדר כל גילוי של רצון טוב לתקן את הנזק החומרי שנגרם על־ידי הנאצים לעם היהודי, מונעים כל אפשרות של מגע ישיר בין ישראל לבין ממשלת גרמניה המזר־חית כל עוד לא חל שינוי יסודי בנידון זה בקו התנהגותה של גרמניה המזרחית.

אי לכך איתנה תקוותה של ממשלת ישראל כי ממשלת ברית־המועצות תשתמש במלוא השפעתה על ממשלת גרמניה המזרחית כדי להביא לידי שינוי כזה ולסלול בזה את הדרך לפתרון צודק של בעיית השילומים והפיצויים מגרמניה המזרחית ברוח האיג־רות הישראליות מ־16.1.51 ומ־12.3.51.[6]

357

מ. פישר אל א. נג'ר
M. Fischer to E. Najar

Copy: 93.02/177/6 :העתק

Paris, le 17 septembre 1952

Confidentielle

Hier, 16 Septembre, Divon et moi avons eu un entretien avec Maurice Schumann. Il a naturellement porté tout d'abord sur les événements d'Egypte. Divon s'est efforcé de mettre en relief le véritable caractère de

6. ראה כרך 6, מס' 19, 84.

la révolution égyptienne afin d'en dégager des conclusions pratiques provisoires. Maurice Schumann avait l'idée que le régime néguibien devait nécessairement être orienté vers une revanche contre Israël. L'exposé de Divon a pu le rassurer sur ce point et lui indiquer qu'au contraire à condition d'user de beaucoup de doigté rien n'excluait la possibilité d'une évolution de ce régime vers une attitude plus favorable à l'égard d'Israël, ainsi d'ailleurs qu'à l'égard des puissances occidentales. En ce qui concerne la France, celle-ci ne devait pas perdre de vue que la préoccupation essentielle de Neguib portait sur les questions intérieures et que toute tentative de le forcer à se déclarer dans des questions de politique extérieure ne pouvait apparaître au dictateur désireux de gagner du temps que comme inopportune. Il était donc à conseiller d'offrir à Neguib un soutien dans le domaine de ses préoccupations intérieures soit sous forme d'aide technique, soit sous forme d'aide dans le domaine du développement économique.

A cette occasion, il a été fait remarquer à M. Schumann que l'attitude anti-israélienne de Chichakli et son insistance à vouloir y entraîner Neguib avaient été ressenties par ce dernier. M. Schumann nous dit son profond désappointement de l'attitude de Chichakli ces derniers temps et nous assure qu'il s'occuperait lui-même de cette question. Il écouta d'ailleurs avec un intérêt très vif tout l'exposé de Divon et il semble bien qu'il était tout disposé à en faire son profit.

J'ai ensuite entamé la question d'Afrique du Nord. La situation est la suivante: Il n'est pas exact, comme il est dit dans le mémoire n° 1 du N° 3061 du 9 Septembre, que les Etats-Unis aient déjà persuadé la France de ne pas s'opposer à l'inclusion des questions nord-africaines à l'ordre du jour des Nations-Unies. Cette question fait encore l'objet d'une lutte très vive au sein du Cabinet français. Cependant, malgré l'opposition personnelle de M. Pinay,[1] il est à prévoir que le point de vue de M. Robert Schuman triomphera et qu'il emportera la décision de ne pas s'opposer à l'inclusion. La tactique française serait alors de contester la compétence de l'Assemblée et là ils se croient très forts et espèrent être suivis par les Etats-Unis. Il y a là certainement du "wishful thinking" et une manifestation du fétichisme juridique français et j'ai dit à Maurice Schumann qu'il ne faut pas oublier que les courants politiques aux Nations-Unies ne sont pas déterminés par des considérations cartésiennes. J'ai en général souligné tous les points faibles de la position française, en particulier le fait que l'histoire elle-même et tous les événements d'Afrique et d'Asie qui la jalonnent jouent contre elle. Malgré les différences fondamentales qui distinguent l'attitude française en Afrique du Nord de celle du régime Malan[2] en Afrique du Sud, cela n'empêche pas des rapprochements dans

357

1. אנטואן פיניי, ראש ממשלת צרפת, מארס–דצמבר 1952.
2. דניאל פ. מאלאן, ראש הממשלה ושר החוץ של דרום אפריקה.

l'esprit de ceux qui pensent "anticolonialiste" et la vague d'indignation qui soulevera une grande partie de l'Assemblée lorsqu'elle sera saisis de la question d'Afrique du Sud ne saurait être sans effet sur le courant qui déterminera l'opinion concernant l'Afrique de Nord.

M. Maurice Schumann a objecté qu'il fallait voir dans la politique "Union française" non pas une tentative de se raccrocher au colonialisme, mais au contraire un essai de réadaptation aux conditions actuelles qui vont non pas vers l'indépendance absolue mais vers l'interdépendance.

J'ai répondu que malheureusement la plupart de ceux qui, comme moi-même, étaient persuadée de la sincérité des intentions françaises constataient chez d'autres une tendance à ne considerer cette belle formule que comme un camouflage. Je me suis également efforcé, soutenu par Divon, de souligner le fait que le monde ne semblait pas suffisamment averti du problème particulier de la France en Afrique du Nord qui est celui de ses 1,500,000 ressortissents résidant dans cette région. Seul ce facteur, en pénétrant les consciences, pourrait peut-être amener l'opinion mondiale à ne pas voir dans la question d'Afrique du Nord une simple question de populations auxquelles la France refuse leurs droits élémentaires.

Naturellement tout ce que j'ai dit au sujet de l'Afrique du Nord avait un caractère purement personnel, mais c'est intentionnellement que j'ai accumulé les arguments "défaitistes" en vue de préparer le terrain à ce que notre attitude aux Nations Unies pourrait éventuellement avoir de désappointant pour les Français. (Quant à ma propre prise de position dans la question, je désire encore la réserver jusqu'à plus complète étude de la thèse française, car après tout ce n'est que lorsque celle-ci sera complètement fixée que nous pourrons décider l'attitude que nous devrons prendre à cet égard.)

Maurice Schumann nous a parlé du nouvel Ambassadeur, M. Gilbert.[3] Il nous a raconté que c'était un ami personnel pour lequel il avait la plus haute estime. M. Gilbert lui avait dit il y a un certain temps qu'il aimerait être Ambassadeur en Chine ou au Japon, mais que sachant que ses états de service ne lui permettaient pas encore d'aspirer dans un prochain avenir à ces postes, le seul qu'il convoitait en attendant était celui d'Israël vu son admiration pour l'oeuvre de reconstruction nationale qui s'y poursuit.

Enfin nous avons échangé quelques idées sur les réparation allemandes et à propos de l'opposition arabe M. Schumann a fait une remarque qui ne manque pas de saveur: "Ce qui doit surtout fâcher les Arabes, ce n'est pas tant le fait que vous allez recevoir une aide économique, c'est le fait que l'Allemagne en payant ces réparations à l'Etat d'Israël suivant un plan de paiement qui s'étend sur 12 à 14 ans indique par la même qu'elle considère que l'Etat d'Israël n'est pas une manifestation éphemère mais un Etat stable destiné à durer".

M.F.

3. ראה הערת־עורך, עמ' 465.

358

מ. קומיי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Comay to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. TNW142 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/19 נוסח נכנס:

[Tel Aviv] 17 September 1952

J[erusale]m. See signs receding danger, e.g. (1) Vatican remains unwilling raise issue; acc[ording] Rome reports Vat[ican] was [–] Arab approaches which confirms reactions Belgium, Argentine, Chile; (2) Jordan sticking firm acc[ording] reaction Abul Huda our message[1] and Haikal–Malik[2] talk;[3] (3) USA does not want G[eneral] A[ssembly] discussion; (4) Arab League funked direct item; (5) Iraq [note][4] construable as substitute for express agenda item (do you agree?).

On other hand their agenda item refers UN resolution which includes J[erusale]m while memo clearly attacks *Misrad* [Foreign Ministry] move.

Tentative conclusions: (1) Place our case on record in form reply Iraq note for circulation; (2) prepare printed material; (3) refrain as yet enlist Swedes or other external action connected counter-proposals. Remember difficulty last year head Swedes off. Cable your views immediately. Presume you sent text Iraq note. Please inform *Shag* [Embassy]

Comay

359

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W557 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/20 נוסח יוצא:

[Washington] 18 September 1952

Now that items are on G[eneral] A[ssembly] agenda[1] suggest our line with USA and UN delegates should be: (1) Several occasions UN has come near

358

1. ראה מס' 236.
2. יוסף הייכל, ציר ירדן בוואשינגטון, משקיף מטעם ירדן במועצת הביטחון.
3. לא נמצאו פרטים על השיחה הזאת.
4. ראה מס' 347 והערה 1 שם.

359

1. ראה מס' 350.

to acceptance view that crux of deadlock is absence direct negotiations. PCC [Palestine Conciliation Commission] has often reported along these lines. In 1950 G[eneral] A[ssembly] at last moment retreated from clear injunction to parties settle their differences directly. *Sar* [Foreign Minister] will recall Chinese amendment.[2] If G[eneral] A[ssembly] had accepted this policy Arabs by now might have yielded and at least would have been debarred from refusing negotiation and then running to UN in indignant surprise because problems not telepathically solved. Time has now come for G[eneral] A[ssembly] to take strong firm line in favour direct negotiations, to express concern at any refusal to negotiate and to refuse countenance any complaint from party which refuses to negotiate. (2) As second line, if USA will not take this firm line with Arabs we suggest purely procedural resolution referring both complaints back to parties and PCC without substantive resolution on issues.

Please cable reaction since am seeing Dep[artmen]t people including Acheson these and other matters before departure and have invited ten most friendly UN delegations for lunch and talk Tuesday.

Eban

360

ג. רפאל אל מ. קומיי
G. Rafael to M. Comay

Coded Tel. NWT23 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2338/22 נוסח נכנס:

New York, 18 September 1952

Johnson[1] called yesterday, requested briefing behalf Pearson[2] on reappearance Pal[estine] G[eneral] A[ssembly]. Asked whether still possible avoid debate. Replied our first tentative thoughts still unconfirmed *Hamisrad* [Foreign Ministry], substantive debate could be shelved by three devices: (a) General Committee motion deferring item from Seventh Session; (b) G[eneral] A[ssembly] or Ad Hoc motion requesting Pres[ident] discuss situation with both parties to evolve procedures for initiation direct

2. לפרשה הזאת ראה כרך 5, הערת־עורך בעמ' 690.

360

1. דייוויד מ. ג'ונסון, הנציג הקבוע של קנדה באו"ם.
2. לסטר ב. פירסון, שר החוץ של קנדה וראש המשלחת של קנדה למושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם, נשיא המושב השביעי של העצרת הכללית.

neg[otiation]s; (c) Ad Hoc Committee resol[ution] calling parties enter direct neg[otiation]s. Johnson asked whether we insisted condemnatory resol[ution] against Arabs. Replied might content selves with UN injunction direct neg[otiation]s. Emphasized Pearson has his historic chance contribute settlement one of UN's most obstinate conflicts by using his Presidential influence get parties together.

Johnson mentioned as foregone and acceptable conclusion our aspiring Vice-Presidency though did not discuss with him previously.

Since submission item met considerable number del[egation]s, incl. Latins, who all hope Pal[estine] discussion can be avoided and regarded submission our item fostering this objective.

Rafael

361

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W558 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/20 :נוסח יוצא

[Washington] 18 September 1952

Feinberg at my request took up mil[itary] aid with *Nasi* [President] yesterday and left memo composed by Herzog and me.[1] He argued against postponing eligibility until new Presidency since would take long time to get acquainted whereas present USA Gov[ernmen]t leadership fully aware problem. Memo argued: (1) against waiting for regional arrangement; (2) that no discrimination is involved in making Israel first beneficiary if Israel first applicant; (3) that our suggested formula would not cause political trouble since would say any peace-loving state in area would be declared eligible if applied aid, if suitable projects submitted. For first time since we began this matter *Nasi* definitely undertook press matter forward during his tenure, expressed pleasure at memo and at convenient formula we suggested. We are now getting Sparkman[2] to reply strongly to State Dep[artmen]t which fobbed him off with statement that mil[itary] aid for Israel is under consideration. Have feeling ice beginning break.

Eban

361

1. הכוונה כנראה לתעודה ללא כותרת, שעניינה בקשה לסיוע צבאי לישראל המצורפת למכתב של אבן אל גויטיין מיום 24 בספטמבר, 93.08/361/9.
2. ג'ון ג'. ספארקמן, סנטור דמוקרטי ממדינת אלאבמה, מועמד הדמוקרטים למשרת סגן־הנשיא.

362

ש. אלישיב אל מ. שרת
Sh. Eliashiv to M. Sharett

מקור: 130.02/2418/13

מוסקבה, כ"ח באלול תשי"ב
18 בספטמבר 1952

כמוס

הנדון: הגשת האיגרת בדבר השילומים[1]

אתחיל בהבעת צער על הדבר שקרה. אומר כאן, נוסף למברקי 238 מ־16.9.52,[2] שכשקלטנו ב"שידורי ישראל", שמיד אחרי חתימת ההסכם עם ממשלת בון אתה הדגשת פעמיים, בפאריס ובארץ, בהכרזות כלפי חוץ, את עניין תביעתנו מגרמניה המזרחית, היתה לי כאן הרגשה לא טובה, שאני מפגר ושצריך היה, שהאיגרת תהיה כבר בידי הממשלה הסובייטית בשעה שההכרזות הנ"ל מתפרסמות בעיתונות. תשובת משרד החוץ להצעות התיקונים שהצעתי נתקבלה אצלנו ביום השישי, 12 בספטמבר, והאיגרת היתה מוכנה ביום א', 14 בספטמבר. ב־15 בספטמבר ביקשנו ראיון והוא נקבע לאותו היום בשעות הערב. מברקכם 181[3] נשלח ביום 16 בספטמבר ונתקבל אצלנו בו ביום בשעות הערב, כלומר למחרת היום אחרי השיחה עם פושקין. אפעל עכשיו הלאה לשם תיקון הדבר.

את עיקרי דבריו של פושקין מסרתי במברקי 237 מ־16.9.52.[4] כדי להקל על קריאת המכתב הנני חוזר כאן על דבריו:

(א) לדעתו תחזור ממשלתו גם הפעם על תשובתה הקודמת.

(ב) גרמניה המזרחית היא מדינה עצמאית, אין הוא רואה כיצד תוכל ברית־המועצות להשפיע וחושב שמוטב היה שנפנה במישרין.

(ג) אינו מתאר לעצמו כיצד יוכל חלק של גרמניה להתחייב ולענות בשם גרמניה כולה ולדעתו צריכים גם אנו לטובת עניינו לסייע לאיחוד גרמניה.

(ד) בתשובה להערתי שממבון [ממשלת בון] מצאה סידור והמדובר בדרישתנו לגבי גרמניה המזרחית ענה שייתכן והסידור הוא חולייה במגמה הכללית של בון להנציח הפילוג ולמנוע בעד חוזה שלום כולל.

בדברי האחרונים הדגשתי האופי המיוחד של תביעתנו החורגת מהמושג של רפרצ־יות ועל כך לא באה תגובה נוספת אלא הבטחה שיגרתית שיעיינו באיגרתנו ויענו.

אציין שחילופי ההערות התנהלו בצורה של דו־שיח. פושקין העיר, אני עניתי, ושוב החלפנו דברים. בזמן השיחה היה כרגיל נוכח מזכיר, שרשם את כל דברי, אולם פעם

362
1. ראה מס' 355, 356.
2. בתיק 130.09/2325/6. במברק הסברים על נסיבות מסירת האיגרת.
3. מס' 355.
4. ראה מס' 356.

לקח פושקין בעצמו עיפרון ורשם משהו מתוך דברי. אמרתי כבר במברקי והנני חוזר כאן, שהדיבור החופשי מצדו והתשובות במקום הם כאן תופעה מאוד לא רגילה. בין כל אלה, שדיברתי אתם עד כה, היה רק גרומיקו נוהג ככה. האחרים מקשיבים מבלי להעיר. הדבר מעיד גם על עמדתו של האיש ומידת בטחונו בעצמו וגם על שליטתו הרבה בעניין הנידון.

שנינו, גם ארוך שהיה נוכח בשיחה וגם אני, שמנו לב לשינוי בהבעת פניו של פושקין שעה שאמרתי מה עוללו הגרמנים ליהודים וציינתי שהזוועות הללו חורגות ממסגרת רגילה של רפרציות ושהתחלתם — שנים לפני פרוץ המלחמה. מנקודה אחרונה [זו] התרשם במיוחד, ודעתנו שבהמשך הדיונים יש צורך להרבות ולהדגיש שמעשי הגזל וההרס של הנאצים התחילו עוד בשנת 1933 והמושג "פיצויי מלחמה" אינו הולם את תביעתנו.

בכוונה תחילה לא הזכרתי בפתח דברי את הסידור עם ממשלת בון, כי זה היה מתפרש כאילו אנו מציעים להם ללמוד מגרמניה המערבית וללכת בעקבותיה. חכיתי לתגובתו לדברי, ואמנם ניתנה לי האפשרות להעלות את העניין בצורה של תשובה לדבריו.

וכן נמנעתי מלהזכיר את העובדה, שברית־המועצות כבר קיבלה ומקבלת פיצויים מגרמניה. לדעתי, זוהי נקודה חלשה בטיעון שלנו ואני מציע להימנע מלחזור עליה. הם אינם טוענים, שעד לחתימת חוזה שלום עם גרמניה אין מקום לתשלום פיצויים. ייתכן, שירשוב, שאינו בקי בעניין, אמר זאת, אולם פושקין טען משהו אחר. פירוש דבריו הוא שאין ליצור עובדות חדשות שיעמיקו את הפילוג בין שני חלקי גרמניה, ושאין להכניס חלק אחד בהתחייבויות חדשות. הן ברית־המועצות טוענת לנאמנות להסכם יאלטה ופוטסדם ותובעת מאחרים את קיום ההסכמים הללו. חובת גרמניה לתשלום של רפרציות, וגם הסכום של 10 ביליון דולר המגיע לברית־המועצות ושעליו מדובר במכתבו של סטאלין לגרוטוול, נקבעו בפרוטוקול מיוחד עוד בהסכמי יאלטה, והסכם פוטסדם חוזר על אותו הדבר בלי הזכרת סכום. בשני ההסכמים לא דחו את תשלומי הפיצויים האלה עד לחתימת חוזה השלום אלא קבעו שהם מתחילים — לפי הביטוי החוזר פעמיים בהסכם פוטסדם — "as soon as possible" כלומר, אם אנו נטען, שהנה אתם כבר מקבלים ומדוע לא תסכימו שנקבל גם אנחנו, — לא יהיה זה ממין הטענה. הם מקבלים את שלהם בתוקף הסכמים שנחתמו, ואילו אנחנו רוצים דבר, שלפי השגתם, הוא אינו מתיישב בתהליך שנקבע באותם ההסכמים. את הטענה הזו אפשר להשמיע בעיתונות, בשיחה חופשית, בוויכוח בין שאר הדברים, אבל אין לבנות עליה ואין לראות בה נקודת יסוד של טיעוננו, באשר לצד שכנגד קל לסתור אותה.

מדבריו של פושקין, שהעניין יכול להיפתר על־ידי חוזה שלום כולל עם גרמניה כולה ושלכן מוטב גם לנו לסייע לתהליך של איחוד גרמניה, אפשר להסיק, שאין הם דוחים את תביעתנו לגופה.

קשה לדעת, אם יהיה המשך לפעולתנו ומתי, ואם תיענה ברית־המועצות לבקשתנו לתווך, ומה תהיינה התוצאות במקרה — שנראה לי מפוקפק — אם אמנם תיענה. אך ראיתי חובה לעצמי להפנות את תשומת־לבכם לנקודה הנ"ל.

בברכה ובידידות עמוקה,

ש. אלישיב

363

שיחת א. אבן — ג'. היקרסון (בוואשינגטון, ב־19 בספטמבר 1952)
Meeting: A. Eban – J. Hickerson (Washington, 19 September 1952)

העתק: 93.08/358/1

סודי

נוכחים: השגריר, היקרסון, לדלוב, ואלר והחתום מטה.[1]

הסעיפים הארצישראליים בסדר היום של העצרת: השגריר הסביר בהרחבה את עמדתנו בקשר להעמדת שני הסעיפים על סדר־היום. ברור לנו כי הדיון לא זו בלבד שלא יביא כל תוצאה אלא אף יביא נזק הואיל ויפגע בניצני המתינות הערבית שהחלו מתגלים לאחרונה, ובהמשך זה מסר על פנייתו למצרים. הוא הדגיש כי ידוע לנו כי היה קיים מאבק פנימי בין הערבים בקשר להעלאת הסעיף וכי מצרים, לבנון וירדן לא ששו כלל ועיקר לקרב. הגיע הזמן כי העצרת תאמר לערבים כי בלי משא־ומתן ישיר אין לפתור שום בעיה. מעצמות המערב ניסחו הצעת החלטה כזו בעצרת 1950 ואף ועדת הפיוס כבר קבעה פעמיים במסמכיה הרשמיים כי יש לקרוא את שני הצדדים להיכנס למשא־ומתן ישיר. על העצרת לפעול עתה במגמה זו, היכולה למצוא ביטוי בהחלטה מפורשת או אולי בפנייה של נשיא העצרת, בימי המושב, לשני הצדדים.[2]

היקרסון הבהיר כי מחלקת המדינה מצטערת מאד (terribly sorry) על העלאת הבעיה. תקוותו היתה כי הזמן יעשה את שלו להקלת המתיחות בשאלה הארצישראלית וכי יחול באופן הדרגתי תהליך של התקרבות בין הצדדים. תקווה זו נגוזה שוב עם העלאת הבעיה לדיון כפול בעצרת. בכלל מתפתחת עתה מגמה מסוכנת בעצרת לדון בכל מיני בעיות, לא על־מנת לקרמן לפתרון, כי אם סתם — דיון לשם דיון היכול להביא רק תוצאות עקרות ומזיקות. מגמה זו בלתי־רצויה ביותר במיוחד הואיל ולעצרת נודעת עתה משנה חשיבות כמוסד המרכזי של האו"ם, נוכח הקיפאון של מועצת הביטחון. כאן העיר השגריר בחיוך כי הערבים החלו מחברים את מרבית סדר־היום המדיני של העצרת והיקרסון הסכים עמו.

מר היקרסון המשיך בציינו כי מחלקת המדינה מגבשת עתה עמדתה לקראת הדיון. לפי שעה ברור לה רק שהיא מעוניינת כי הדיון לא ילבש צורה של פולמוס וכי שני הצדדים ינהגו במתינות ככל האפשר. המחלקה תשקול את המצע שלנו אולם טרם יכולה לחוות דעה.

היקרסון הביע הסכמתו להצעת השגריר כי לכשתתגבש יותר עמדת שני הצדדים (ישראל וארצות־הברית) נקיים פגישות נוספות על־מנת להחליף דעות ולתאם פעולה. הוא הביע סיפוקו כי אנו ממשיכים בפעולתנו לשחרור הפקדונות וטען כי נקצור את פרי המבצע הזה בימי העצרת. היקרסון אף קיבל את הצעתנו כי בשיקולי הטקטיקה

363

1. החתימה חסרה בהעתק שלפנינו.
2. ראה מס' 359.

לעצרת יש לנצל ככל האפשר חילוקי־הדעות בין מדינות ערב בקשר להעלאת הבעיה לדיון.

בשלב זה שאל ואלר אם איננו חושבים כי היוזמה הסורית להעלאת הסעיף הארצ־ישראלי נגרמה על־ידי התלונה שלנו נגדם שהוגשה למועצת הביטחון.[3] הכחשנו זאת נמרצות בטעננו כי סוריה נוקטת במדיניות עוינת לנו זה מכבר ואינה "זקוקה" לסיבות מיוחדות. כן הדגשנו כי הוגשו מספר מסמכי תלונה למועצת הביטחון על־ידי שני הצדדים בעבר מבלי שהדבר גרר אחריו כל תוצאות נוהליות.

סגנות נשיאות העצרת: השגריר העלה את מאוויינו לזכות באחת משבע משרות סגן נשיא העצרת. הוא הבהיר כי מועמדותנו למועצה הכלכלית־סוציאלית נתקלת בהתחרותה של תורכיה, וכי לא היינו רוצים בסופו של דבר להציג מועמדותנו לגוף זה רק על־מנת להיכנס לסכסוך עם המדינה הידידותית היחידה שבאזור.[4] היקרסון העיר כי תורכיה מאוד ערה למועמדותה ומאוד מעוניינת בה; הוא ישקול את משאלתנו ביחס לסגנות הנשיאות אולם אינו יכול להתחייב לפי שעה.

צבא לקוריאה: משקמנו ללכת העיר היקרסון כי ברצונו להודיע לנו כי בקרוב תזמיננו מחלקת המדינה לשיחה נוספת ביחס לבקשתה כי נשגר יחידה צבאית לקוריאה. הוא מבקש להודיענו כבר עתה כי המחלקה עדיין מעוניינת מאוד בכך, בין אם תהיה שביתת־נשק, ובין אם לא תהיה. עתה הסיכויים להשיג שביתת־נשק קלושים יותר מאשר בשנה שעברה, אך הבקשה האמריקאית בעינה עומדת. השגריר השיב כי יביא דברים אלה לידיעת הממשלה בשעת ביקורו בארץ.

364

מ. קומיי אל מ. שרת
M. Comay to M. Sharett

מקור: 130.02/2406/17

[תל אביב] כ"ט באלול תשי"ב
19 בספטמבר 1952

סודי

בדרך כלל מסכים אני למסקנותיך באיגרתך מ־2 בספטמבר בדבר גישתנו החיובית להצטרפות סוריה לוועדה המייעצת של ססו"ת,[1] דעה זו חיוויתי בפני קדרון לפני קבלי את מזכרך. אכן, תכנית בלאנדפורד[2] מסבכת אותנו בתסביך נפשי. שהרי אם תבוצע

3. ראה מס' 331.
4. ראה מס' 287, 322.

364

1. בתיק 130.02/2406/17. שרת חיווה את דעתו, כי יש להתייחס בחיוב אל דרישתה של סוריה להתקבל כחברה בוועדה המייעצת של סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים הערבים, ויש לראות בכך ביטוי לנכונותה לשתף פעולה ביישובם של הפליטים הערבים.
2. ראה מס' 181 והערה 4 שם.

בהצלחה, תפתור במחי־יד את בעיית הפליטים; עם זאת תחזק במידה רבה את סוריה וירדן — שכן אוכלוסייתן תרבה, כלכלתן תשגשג, צבאם יגדל; ובמידה שהן מהוות איום לישראל, יחמיר האיום כהנה וכהנה.

אולם ברי לי כי הצורך בפתרונה או בצמצומה של בעיית הפליטים הערביים מכריע כל שיקול אחר. ר א ש י ת: אין אנו יכולים ואסור לנו להתעלם מן הצד ההומניטרי הטהור של הבעיה — בייחוד אנו, היהודים, שסבלנו דיינו כעקורים. ש נ י ת: אם נאבה ואם נמאן, העולם מסרב לפטרנו מכל אחריות ליצירת הבעיה או להנצחתה עקב סירובנו להרשות לפליטים לחזור לבתיהם ובגלל אי־יכולתנו לשלם להם בעבור אבדן רכושם. ש ל י־ ש י ת: כל עוד לא ייושבו הפליטים מחדש ובאופן סופי, יהווה קיומם סכנה חמורה ומתמדת לבטחוננו. במהרה יחדל העולם החיצוני להתעניין בגורלם, וכבר הוגד לנו כי במרוצת הזמן יקשה יותר ויותר לגייס כספים נוספים למטרות סעד בלבד. מזעזעת אותי עצם המחשבה על מה שעלול לקרות אם יכלה הסיוע הבינלאומי, אם יניחו לערב־רב זה של המוני אדם להסתופף בגבולותינו מרי־נפש וגוועים ברעב. בתנאים כאלה עלולה לקום תנועה כללית שתנוע במאורגן בחזרה לישראל. הן מבחינה מדינית והן מבחינה פיזית יקשה מאוד מממשלת ישראל לעצרם בכוח הזרוע ליד הגבולות, לכלאם כאן או לקבצם ולגרשם אל המקום אשר ממנו באו. אפילו כשהיא בלתי־מאורגנת, עלולה ההסתננות הנוכחית לפרוץ ולרבות פי מאה, עד כי אי־אפשר יהיה להשתלט עליה. מסוכן הוא להביא את הפליטים לידי כך שלא תהיה להם אפשרות קיום במקום מושבם ושלא יהיה להם מה להפסיד בהצטרפם לתנועה כללית שמגמתה שיבה לבתיהם הקודמים. לאור הרקע הדרום־אפריקני הנהיר לי אינני יכול לנהוג קלות־ראש באפשרו־יות כאלה.

לסיכומו של דבר: ישראל מצווה לראות שבעיית הפליטים הערביים תיפתר באורח חיובי (קונסטרוקטיבי), ואם בפיתוי סוריה או מדינות ערביות אחרות לבוא במגע עם ססו"ת בפומבי יש כדי לקדם מטרה זו, חייבים אנו לקדם בברכה ולעודד צעד זה.

מ.ש. קומיי

365

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן QIA240
נוסח נכנס: 130.09/2325/6

מוסקבה, 21 בספטמבר 1952

(א) ביקרתי ב־19 שצ'בורין[1] ומסרתי שלכם 185[2] בהדגשת חשיבותה וסודיותה. הוא אמר ששיחתי עם פושקין כבר ידועה לו, שאיגרתנו הגיעה אליו. חזר על דברי הודעתי

365

1. אלכסנדר שצ'בורין, סגן־מנהל מחלקת המזרח הקרוב והמזרח התיכון במשרד החוץ של ברית־המועצות.
2. מברק של לבבי אל הצירות במוסקבה (17.9.1952, תיק 130.09/2325/5), ובו בקשה לפגישה עם מנהל המחלקה לשם עדכון ותיקון נוסח האיגרת בעניין השילומים — ראה מס' 355, 362.

וציין שרואה אותה כתוספת לדברים שמסרתי לפושקין. (ב) האיש היה קודם ציר במצרים ובחלק השיחה על סואץ גילה בקיאות רבה. שאל אם בדעתנו לעורר שאלת סואץ במועצת הביטחון וכשעברה השיחה לנעשה במצרים שאל כיצד לדעתנו ישתקפו המאורעות על היחסים עם ישראל. הקשיב בתשומת־לב להסברתי, אמר שהמפליא אותו הוא שלשלטון במצרים באו אנשים בלתי־ידועים כולל נגיב, ודיבר בזלזול־מה על עזאם. הצהרתנו בדבר נכונות לשלום עם מצרים ידועה לו. (ג) לשלכם 187,[3] אני מניח שעלי למסור בדברי הסברתי גם התוספת שבשלכם 185. (ד) לשלכם 19109[4] תודה גם לכם.
אלישיב

366

שיחת א. אבן – ד. אצ׳יסון וה. ביירוד (בוואשינגטון, ב־22 בספטמבר 1952)

Meeting: A. Eban – D. Acheson and H. Byroade (Washington, 22 September 1952)

Copy: 130.02/2455/10 :העתק

Confidential

On Monday, September 22, 1952 at 10.30 a.m., the Ambassador was received at the State Department by Mr. Byroade and by the Secretary of State at 11.30. I accompanied the Ambassador and Mr. Waller was present at both meetings.

At the first meeting with Mr. Byroade, the Ambassador said that as he was going to Israel on Wednesday to discuss various matters, he would like to tell Mr. Byroade of Israel's present thinking regarding Arab–Israel relations. He pointed out that we had, through the Egyptian Ambassador in Paris, made a suggestion for bringing about peaceful relations between Egypt and Israel. So far, there had been no reply. It was possible to consider this silence in two ways. The pessimists considered it a bad sign, but the optimists were of the opinion that as the offer had not been thrown back in the face of Israel, it could be considered as hopeful. Between anti-Israel statements in the past and peace in the future, a buffer of silence had been set up.

Mr. Byroade said that he had heard that Egypt at the Arab League meeting had not wanted the Arab–Israel question raised at the UN. The Ambassador said that that was so and it seemed to be Syria that was raising the problem and was showing a restless intrusion in the affairs of Israel in more than one part of the world. He pointed out that the hopes of a meeting with Syria, which the US Government had held out to us, seemed always to be

3. מיום 19 בספטמבר, בתיק 130.09/2325/5. במברק נתבקש אלישיב למסור העתק מאיגרת השילו־מים גם לצירויות סין ואלבניה.
4. לא נמצא.

dashed. Mr. Byroade asked Waller what was the position today. The latter answered that they were now waiting for the Syrian Chargé d'Affaires in Brussels to come back to Syria and he would then meet with the Israelis. He had taken part in the negotiations between Israel and Syria which had led to the Armistice Agreement. He was not sure of the name.[1]

The Ambassador said that because there were some hopes of reaching a better understanding with Egypt, it was a pity that the matter of Arab–Israel relations should be raised at this year's Assembly at the UN; but if the matter had to be brought up, it should be kept within bounds. It was difficult to understand how the Arabs could refuse to talk to us all the year round and then, when the Assembly was about to meet, to complain that nothing had been done to bring the parties nearer to a peaceful solution. The first duty of the parties was to discuss matters between themselves and to settle outstanding questions. Only if they failed to agree on any particular point, could they then appeal to the UN.

At this point, Byroade made the suprising remark that the Arabs might not have raised the problem, had it not been for the announcement by our Foreign Office that it was moving to Jerusalem. We therefore had thrown the brick.

The Ambassador, with a diplomatic calm which I could not share and would not have used, pointed out that this was an unlikely description of the course of events. As a matter of fact, the Arabs in their proposed resolution, had not raised the problem of Jerusalem. Nor would anyone appear to be deeply concerned with the problem of the internationalisation of Jerusalem today. The Vatican was not interested in having the matter come before the UN this year. Every time the problem of internationalisation had come up, it had received an added blow and the possibility of the implementation of the proposal had receded.

Leaving the matter of Jerusalem, the Ambassador said that it was almost unheard of today for one nation to refuse to talk to another. Our emotions where Germany was concerned were just as strong and far more justified morally than those of the Arabs. Nevertheless, we negotiated with them. We had been told by the State Department that we need not expect anybody else to help us if we did not help ourselves. Similarly, peace had been made by the US with Germany and with Japan and in certain spheres there were relationships between the East and the West. The Arabs therefore were adopting a somewhat anachronistic attitude, which should scarcely deserve support from the US, the UN or from anyone else. It was time for the UN to take a clear position in favour of direct negotiations.

Mr. Byroade suggested that it was not easy to influence the Arab states, to which the Ambassador replied that if they had turned to an international body to air their grievances, it surely was possible for that body to

366

1. הכוונה לצלאח־אל־דין טרזי, היועץ המשפטי של המשלחת הסורית לשיחות שביתת־הנשק עם ישראל, 1949; מיופה־כוח בצירות הסורית בבריסל, 1951–1953.

advise them to get together with the party most concerned, and only if they failed to reach an agreement to turn to the UN.

As if Byroade had not been following the train of thought, he broke in with "I hope that the fact that the Arabs have raised this question will not interfere with your agreement to unfreeze the blocked accounts". The Ambassador reassured him and said that today an agreement would be reached with the Palestine Conciliation Commission and that we had accepted the rate of exchange of $2.80 for each Palestine Pound. "Would to God the Israel Pound had that value". To which Byroade said that "That was very helpful", and a minute later, "That is going to be very helpful".

The Ambassador explained that if we could find approaches on particular matters, it would then be possible ultimately to enlarge the spheres of agreement. Byroade said "That makes your side look much better".

Returning to the question of Egypt, the Ambassador said that we had got the impression that US influence in that country was growing and that the Egyptians were showing a more pro-West attitude. When and how this change of attitude could be utilized for improving relations between Israel and Egypt, was a matter of which "you and Ambassador Caffery are the best judges".

Byroade said they had not yet discussed the field of foreign affairs with Egypt, they did not want to be premature. At the moment, Naguib was busy with social reforms at home. He and his fellow officers were new to government. They could not be rushed. The Ambassador said that he had read that the Egyptians were trying to get some arms from Great Britain under the Treaty, to which Byroade replied "Oh, they want to get some jets for which they have paid and delivery of which was held up". That may very well be so, said the Ambassador, but then we shall have Arabs to the north of us and Arabs to the south of us with jets, while we have none.

This led to the question of military aid we had applied for many months ago. We had noticed a lack of movement following our request. It would seem unreasonable to let Egypt have the arms it may ask for, if our request were to remain with no action taken upon it. He explained that it was not necessary for US to await any regional scheme. Any state which seriously intended to help the West should be considered as entitled to military aid. Byroade said "It is true that the US could not for ever go on waiting, but there was a regional problem and we had to look at it from that aspect". The Ambassador compared the case of Europe where, he said, they did not build the roof first, but having laid the foundations, they were able ultimately to put up the structure. If therefore Egypt were now to ask for arms, it might prove a proper occasion to point out to the Egyptians that so long as their relations with their immediate neighbor were those of belligerency, it was not possible to comply with their request. Byroade replied that the grant of aid to individual states was a question of general military production. He would like to see a rise in the whole level of military efficiency in the Near East. The Ambassador pointed out that perhaps as important was the use to which the equipment would be put. If we had the stuff, said Byroade, we would not wait for the cooperation of each and every state. We must think in terms of global difficulties. "I do feel that we are moving

in the right direction. We may have to take temporary setbacks by the matter being brought up in the UN, but I am not discouraged as I was six months ago. Perhaps the key may be compensation." The Ambassador explained that the matter of compensation was one that had to be taken in steps. First, there was the question of assessing the value of the land taken. Steps had been taken to make the assessment. Then there was the question of negotiation, to find out how much of the sum was due to be paid and in accordance with what terms. Lastly came the actual payment, for which we should need international assistance.

Byroade thought that the refugees were anxious to keep up their claim for compensation for lands they had lost, but that if they knew that the Israelis were prepared to meet that claim, they might be more ready to face the problem of reintegration in the countries where they now were. He admitted that the Blandford plan seemed to be going very slowly. He said that he had not heard very much in the last few weeks about any progress.

Waller raised the point repeated by Byroade, whether the implementation of a scheme of compensation would depend on the Arabs making peace with us. The Ambassador answered that the two matters could not be dealt with separately but that certainly the first steps he had outlined could be taken before there was an actual peace settlement. There was much work to be done before the question of payment could arise.

The last matter touched upon was our agreement with the Germans. The Ambassador expressed the thanks of his Government to the Government of America for its helpful attitude during the course of the negotiations. He also mentioned the statement made by Mr. Acheson after the agreement had been signed and the helpfulness of Mr. McCloy during the period when he had been High Commissioner in Germany. Reference was again made to the Syrian interference.[2] The Ambassador said, and Byroade agreed with him, that the threat was probably not a serious one, as if the Arabs found it economically desirable to trade with Germany, they would do so regardless of any agreement made between Germany and Israel. It was mentioned that the Germans were already very busy in Egypt, where industrialists were busy cementing economic relations between the two countries.

Before we left, Byroade raised the question of our economic difficulties. The Ambassador expressed the hope that by November we shall have made the necessary fiscal changes in our present Governmental machinery, so that if we had to return to the American Government, we should be able to do so with our own house in order. He was careful to point out that it was not only a question of machinery, because there were objective difficulties as well, in the form of a debt load greater than we could carry. Byroade seemed to accept this view of the situation. He realized that a change in governmental procedures would not alone solve problems, but without such a change our economic problems could not be tackled. He

2. ראה מס' 341.

said he thought of sending out Mr. Kramer[3] as his representative and generally he thought that American experts might be able to help us out of our difficulties.

With that the meeting closed, the Ambassador promising to visit him again on his return from Israel. The interview lasted 50 minutes.

Interview with the Secretary of State

We went from Byroade direct to the Secretary of State where the interview lasted 25 minutes and roughly the same ground was covered.

After a very short reference to the weather – it was a rainy day – the Ambassador immediately stated the purpose of his visit. He said that he was leaving for Israel and the Foreign Minister had asked him to call upon the Secretary to convey his personal regards, to point out to him that an agreement had been signed with Germany and to express the thanks of the Minister and of the Government of Israel for the most helpful and sympathetic consideration of this difficult problem given by the Secretary and the American Government.

Mr. Acheson added that the success was also due to the efforts of Chancellor Adenauer. The Ambassador explained that the agreement did not need the ratification of our Parliament, but that it did need that of the Bundesrat. Syria appeared to be making some difficulties there, and in accordance with the resolution of the Arab League, a Delegation was to be sent to Germany to try and persuade members of the Bundesrat to oppose ratification.

Mr. Acheson said that it would be a good thing if the ratification were made as soon as possible but that he did not think there was any likelihood of a refusal to confirm at the last minute. He thought that Adenauer himself was not expecting any such refusal and he did not think that we should treat the Arab threat too seriously. He believed that the treaty would be ratified and he was sure that Adenauer was anxious that it should be.

The Ambassador then explained – as he had to Mr. Byroade – what steps we had taken to follow up the Prime Minister's statement of peace with Egypt. He pointed out that we had contacts with Arabs in Paris and that we had now made our formal offer through the Egyptian Ambassador in Paris, that we had [as] yet received no reply but that that might not be a bad thing because it was necessary to give time to Naguib to pass from a period of anti-Israel policy to a period in which it would be possible for him to talk peace with us. It was unfortunate that the Palestine question was being brought up before the UN because if there were any hopes of peace, they would be weakened by an open discussion and exchange of epithets at the UN. The arguments used before Mr. Byroade were repeated and are not repeated here. Mr. Acheson showed a greater appreciation of them than had Byroade.

3. סמואל קרמר, כלכלן, נציג אישי בישראל של עוזר מזכיר המדינה ביירוד החל מאוקטובר 1952.

Mr. Acheson agreed that no useful purpose would be served by airing the ill feelings of the parties, but that logic was not always the basis on which political action in the Middle East was taken and the fact that a certain course might be reasonable was not sufficient ground for supposing that that course would be followed. He showed great resentment at the Arab habit of raising issues in the UN without attempting diplomatic solutions first. The Ambassador said that he was gratified by this response and would discuss with the Department formulas and resolutions stressing the importance of direct settlements.

The Ambassador said that he understood that the Egyptians might be asking for military aid and that now might be an opportune time to inform them that military aid could only be given if there were some understanding that their relations with Israel could not continue to be those of belligerency.

Mr. Acheson said with a smile that it was not quite as simple as that. You could not tell the Egyptians that you would not give them arms unless they made peace with Israel.

The Ambassador agreed that the proper diplomatic methods must be used in dealing with any request by the Egyptians. On the other hand, we had been asking for military aid for some months and had till now not received it. It would be unreasonable to grant the Egyptians arms when they claim to be in a state of belligerency with us and to withhold the same from us who were the first in the area to express a willingness to accept arms under Mutual Security Act with all that that implied. The Secretary thought this was a very delicate matter, to be dealt with with great care. An Egyptian approach for aid might well offer an opening for the US to raise the question of Egyptian-Israel relations.

As Byroade had raised the question of compensation for lands taken from the Arabs, so reference was made to it by the Secretary. But it was only after our meeting that it was clear from a conversation with Waller what was behind these references. It appears that in order to dissuade the Syrians from interfering in Germany with our reparations, the State Department had told them that they would be killing their own case for compensation if they were to fight the claim of Israel for compensation against Germany. The Ambassador gave the same reply to the Secretary as he had done to Mr. Byroade.

Mr. Acheson asked whether our Government was having a crisis and if so, what was it about. The Ambassador pointed out that there was no immediate crisis because Parliament was not meeting until November but that the extreme orthodox were objecting to the mobilisation of girls for the Army, as this appeared to be against ancient Jewish law, although modern Israel did not see any objection to such mobilisation.

As we got up to go the Secretary asked whether Mr. Sharett was coming and when he was to expect him and asked the Ambassador to convey his personal good wishes to him.

D. Goitein

367

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW722 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/6 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 22 September 1952

My last talk Davis informed him contacts Naguib. (A) Before Maher's downfall he sent special emissary Paris disparaging regular channels to assure us he nurtures no aggressive design, he immersed internal difficulties but may seek further contacts view discussion certain matters. Message contained no reference our approach but presumably was reaction to it.[1] (B) We thereupon sent message expressing satisfaction indicating our readiness help him with expert advice if desired connection far-reaching agrarian reforms he embarking which entail vast program agricultural reconstruction, making clear such assistance renderable disinterestedly and regardless polit[ical] relationship. We didn't assume he would clutch at this but thought it useful gesture view creating atmosphere. Message also contained admonition give proof non-aggression by moderation in G[enral] A[ssembly] but this point wasn't communicated Davis.

Sharett

368

ציר ישראל בלונדון אל שר החוץ הבריטי
Israel Minister in London to the British Secretary of State for Foreign Affairs

Copy: 130.13/2593/1 העתק:

London, 23 September 1952

The Israel Minister presents his compliments to Her Majesty's Principal Secretary of State for Foreign Affairs, and has the honour to submit, for the consideration of Her Majesty's Government, the following observations with regard to the supply of arms to the Middle East.[1]

367
1. הכוונה אולי למגעים על־ידי אחמד עבוד — ראה מס' 324, 326, 334.

368
1. ראה מס' 314.

2. The Government of Israel is deeply perturbed by recent reports indicating that the resumption of military aid from the Western Powers to certain Arab States is now contemplated, in apparent disregard of the part the latter play in maintaining a state of ominous instability in the Middle East.

3. Since hostilities between the Arab States and Israel were terminated by the Armistice Agreements of 1949, there has been no further progress towards the conclusion of a peace settlement. The Arab Governments have consistently refused to negotiate a final settlement of all questions outstanding between themselves and Israel, as requested by the resolutions adopted by the General Assembly of the United Nations on December 11th, 1948, and by the Security Council on August 11th, 1949. On the contrary, in violation of the Armistice Agreements, the above-mentioned resolutions, and the Charter of the United Nations, the Arab States continue to maintain an economic boycott of Israel, and to seek to undermine her territorial integrity by permitting armed infiltration across her borders and by repeatedly and publicly threatening the resumption of hostilities against her. Moreover, Egypt has insistently interfered with the normal transit through the Suez Canal of shipping bound for Israel, in defiance of the Security Council Resolution, which was sponsored by the Powers from which she is now seeking military aid.

4. The chronic instability of the Arab countries, which is rooted in their backward social and economic conditions, and antiquated regimes, has recently found expression in political upheavals, abrupt changes of Government, the disintegration of parliamentary life, and the emergence of military or semi-military dictatorships, some of which have attempted to divert attention from their internal difficulties by inflaming public sentiment against Israel.

5. The coming into force on August 23rd, 1952, of the Arab League Collective Security Pact, after its ratification by four signatory Powers (Egypt, Syria, Jordan and Iraq), serves further to emphasise the dangers to Israel's security from hostile Arab policies. The origin of this Pact, and the explanatory statements made from time to time by Arab leaders about its nature and purpose, leave no room for doubt that its sole aim is to create a military alliance directed against Israel.

6. These facts form the background to Israel's security problem, which is twofold in character. Like other States, large and small, Israel must take account of existing international tensions, and must be prepared and equipped to defend its independence, the integrity of its territory, and its way of life in co-operation with other countries having similar aims. The situation around Israel's borders throws upon her an additional burden of vigilance and preparation.

7. In such circumstances, any increase in the military strength of the Arab States has a direct impact on the security of Israel. It must inevitably cause a heightening of tension in the area, and stimulate aggressive designs; it will further promote an arms race at the expense of the economic and social progress of the countries involved.

8. The Israel Government submits that any military aid to the Arab States should be made contingent on the genuine and declared willingness of the receiving Government to negotiate a peace settlement with Israel. The Israel Government takes the opportunity to repeat once again its own readiness to enter immediately upon such negotiations with any or all of the Arab States.[2]

369

א. אילת אל משרד החוץ
E. Elath to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. LI775 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/3 נוסח נכנס:

London, 23 September 1952

Immediate

Comay, *Mabar* [British Commonwealth Division]. Bowker called me in today and informed me that approval been given by H[er] M[ajesty]'s G[overnment] for release to us of up to fourteen Meteor jets including two trainers.[1] Deliveries to begin about April 1953. If this acceptable to us we shall be asked place orders with Gloster's.

Bowker mentioned that information of this decision will be officially communicated to you by Evans and asked me consider our talk as "personal and confidential".

In reply my enquiries Bowker said all Arab States except Egypt would get similar facilities to acquire fourteen jets each if they wish. Egypt's requests for more jets would be dealt with within framework other problems involved in discussions for general Anglo-Egyptian settlement which will be renewed only at Egyptian request.

I delayed further discussion subject till tomorrow when I hand them our note.[2]

Elath

.2 על הגשת האיגרת – ראה מס' 370. נוסח דומה הוגש גם למשרד החוץ הצרפתי ולמחלקת המדינה של ארצות־הברית.

369
.1 ראה מס' 219 והערה 2 שם.
.2 ראה מס' 368.

370

א. אילת אל משרד החוץ
E. Elath to the Ministry of Foreign Affairs

Coded Tel. L1777 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/3 :נוסח נכנס

London, 24 September 1952

Comay, *Mabar* [British Commonwealth Division]. At noon today presented our note to Bowker.[1] Following presentation I elaborated on its different aspects and stressed both great importance and urgency we attach these representations and their practical consideration by H[er] M[ajesty]'s G[overnment]. I told Bowker similar representations also being made [Washington] DC and Paris.

Bowker remarked that had our note been based existing supplies arms to Arab states by Britain there was nothing to cause us alarm. He repeated his yesterday's statement[2] that their possible future arm supply to Egypt would be dealt with only within framework general Anglo-Egyptian settlement and all press reports of immediate supplies without foundation. I replied our note envisaged not only existing situation but also possible future developments and included observations and requests made in that light. In conclusion I said we would expect early reply to note.[3]

Elath

371

א. לבבי אל צירות ישראל במוסקבה
A. Levavi to the Israel Legation in Moscow

IQA189 מברק מוצפן
130.09/2325/5 :נוסח יוצא

תל אביב, 24 בספטמבר 1952

בהול

לציר. נא התקשר באופן דיסקרטי עם שגריר מזרח גרמניה במוסקבה ותודיעו כי הנך חפץ לקבל באמצעותו פירוש מוסמך של הודעת שר החקלאות המזרח־גרמני גולדנבאום

370

1. מס' 368.
2. ראה מס' 369.
3. השווה נוסח השיחה עם הבריטים כפי שנרשם במשרד החוץ הבריטי PRO, FO371/98284. נטייתם הראשונה של הבריטים היתה להשיב מיד ועל־פה, אבל לאחר דיונים והתייעצות עם הצירות הבריטית בישראל הוחלט לתאם את התשובה עם ואשינגטון ופאריס. (ראה שם, 98285.) ראה גם מס' 431, 432.

בעניין שילומים שנמסרה בבון ביום 20 לחודש, כפי שלנו 188.[1] האם הודעת שר החקל־אות היתה מוסמכת ואם כן מהי האפשרות להיכנס במשא־ומתן על שילומים?[2]

לבבי

372

מ. אבידן אל א. לבבי
M. Avidan to A. Levavi

מקור: 130.11/2493/1

בוקארשט, 24 בספטמבר 1952

אריה היקר,

אני מודה לך מאוד בעד מכתבך מ־12.9.52.[1] מאחר שהכתבנית החדשה שלנו טרם הגיעה, נאלץ אני לשמש לעצמי מזכירה־כתבנית. אתך הסליחה אפוא, אם אסתפק הפעם בשורות ספורות תוך תקווה, כי מכתבי אל מחלקת מזרח אירופה יגיעו לידך אף הם, וישלימו שורות אלה.

לצערי, הסימנים המעודדים המבשרים כאילו חידוש העלייה, נשארו עדיין סימנים מעודדים ללא המשך של ממש. אם נכונה השערת רבים כאן, שהקמתו של המיניסטריון לבטחון המדינה (עליה נודע השבוע), משמעותה השלמת הריאורגניזציה המהוללת, המתנהלת כאן מאז האביב, הרי ייתכן ונוכל לצפות למפנה כל־שהוא. נמשכות החקירות בין המועמדים לעלייה וקשה להניח שהדבר נעשה רק מתוך אינרציה אדמיניסטרטיבית

371

1. מדובר בדיווח שנמסר ב"קול ישראל" ולפיו הודיע שר החקלאות המזרח־גרמני כי ממשלתו אינה מתנגדת עקרונית לדיון על שילומים, אך לא עשתה דבר בעניין הזה משום שלא היתה פנייה של ממש מישראל. עם זאת אמר, כי הוא מבטא את דעתו הפרטית. ניסיונות להשיג את הנוסח המדויק של ההצהרה הזאת לא עלו יפה. (ראה מחלקת מזרח אירופה אל צירות ישראל במוסקבה, IQA188, IQA190, 23–24 בספטמבר, 130.09/2325/5).
2. אלישיב השיב שיעשה את כל הדרוש, אך עקב הקושי להשיג את הנוסח המוסמך של הדברים מתעורר ספק שמא לא נאמרו כלל והוא עלול לקבל תשובה המכחישה את כל העניין וישראל תימצא במצב שהיא עשתה את הצעד הראשון לפגישה ונענתה בשלילה. המהלך הזה עלול גם לשמוט את הקרקע מתחת לבקשתה של ישראל מברית־המועצות לתווך בינה ובין המזרח־גרמנים. (ראה מברקו אל משרד החוץ, IQP249, 25.9.1952, 130.09/2325/6.) בתגובה חזר וקיבל אלישיב הוראה לפנות אל השגריר המזרח־גרמני, וציין, שאין ספק שהדברים נאמרו ומטפלים בהשגת הנוסח המילולי של ההודעה. (ראה לבבי אל צירות ישראל במוסקבה, IQA192, 26.9.1952, 130.09/2325/5.) ראה גם מס' 378.

372

1. בתיק 130.11/2493/1. לבבי כתב על המשבר בעלייה ממדינות מזרח אירופה. מפולין ובולגריה באים יחידים בלבד, מקצתם שלא בדרך לגלית; מפנה יכול לבוא רק אם תתחדש עלייה המונית, והסיכוי הגדול ביותר לעלייה המונית הוא מרומניה. הוא ביקש מאלישיב לעורר את השאלה במוסקבה, וגם שר החוץ העומד לצאת לעצרת האו"ם יתבקש לפעול לשם כך בניו יורק.

ללא כל כוונה. גם פעילותה הקרחתנית של הייבסקציה — בשטח התעמולה נגד העלייה — לא נעשית כנראה לשם שמיים בלבד.

בינתיים המצוקה היהודית מגיעה לממדים מחרידים. נגעתי בנושא זה במכתבי אל בנצור ואני חייב עוד להקדיש לו דו"ח מפורט. נוכח ההרגשה, שחיינו בה כולנו בשבועות האחרונים, שהנה העלייה עומדת להתחדש תוך ימים ספורים, היססתי לשלוח את המאמרים על מצב יהודי רומניה ועודני מהסס. הסיבה היא, שמא בכל־זאת יזיק פרסומם עתה. (זאת על יסוד ההשערה, שהעלייה תתחדש בלי אמצעי לחץ מצדנו.)

התחלנו בימים האחרונים לפרוץ את החומה שבודדה אותנו מהציבור היהודי. שמחתנו מסויגת מאוד, אין עדיין תנועה המונית בין יהודים לבוא במגע אתנו, בכל־זאת זו היא התחלה טובה. החלו לבוא קצת יהודים לצירות — בעיקר מבקשי עזרה — וגם לביקורנו בבית־הכנסת בראש־השנה היה הצלחה ניכרת, בשים לב לתנאים כאן. דומני רישומן של הידיעות על התחלת העלייה ניכר בציבור היהודי גם בהתגברותם על מעצורים פנימיים בדבר המגע אתנו. אולם, כאמור, כל זה עדיין בהיקף מצומצם.

אתמול נפתח המושב ה־13 של האספה הלאומית הגדולה. על סדר־יומו קבלת החוקה החדשה. בין הצעות התיקון חיזוקו והבלטתו של הסעיף בדבר ריבונותה של רומניה. לנושא זה נועד מקום נכבד בנאום הפתיחה של גיאורגיו דז'[2] וכמובן הכול הופתעו לא מעט, כי הנוסח המקורי של ההצעה רמז בכיוון הפוך דווקא. טרם ירדתי לפשר הדבר. לישיבת הפתיחה היתה סנסציה משלה: בין הצירים, בשורה האחרונה ישבה אנה פאוקר. ראיתיה לאחרונה במאי, במסיבה הלאומית הצ'כית, עדיין במלוא הפאר. קשה היה להכירה עתה. הזדקנה בשנים, רזתה, לבושה מוזנח. בישיבה השנייה, שהתקיימה למחרת, לא ראינוה עוד. ראש הטקס גילה לפנינו, כי בין הצירים נמצא גם לוקה[3] וטיאוהרי ג'ורג'סקו,[4] היינו כל קבוצת הסוטים.

בברכת שנה טובה לך, לגב' לבבי ולילדות

מ. אבידן

373

מ. קומיי אל שגרירויות ישראל בוואשינגטון ובלונדון
M. Comay to the Israel Embassies in Washington and London

Coded Tel. MT69 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2319/2 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 25 September 1952

London, copy Washington. Immediate. Your 775.[1] Your first reaction should be this strongly reinforces our note.[2] Completely false equality give

2. גאורגה גאורגיו־דז', ראש הממשלה והמזכיר הכללי של מפלגת הפועלים הרומנית.
3. וסילה לוקה, לשעבר סגן ראש הממשלה ושר האוצר של רומניה. הודח בחודש מארס.
4. טיאוהרי ג'ורג'סקו, עד חודש מאי סגן ראש הממשלה ושר הפנים של רומניה.

373

1. מס' 369.
2. מס' 368.

each, repeat each Arab State facilities equal ours, apart from larger quantity jets Egypt has and may get, since ignores Arab collective threat against Israel and overwhelming air superiority they will now have. British now heavily tipping balance against us, creating most serious threat our security and will strain our economy in order narrow gap. You assume *Memisrael* [Government of Israel] will take grave view this development and will consider further steps required. You also assume will be difficult avoid subject coming up with mission. If Note already delivered seek immediate further interview. Similar representations will be made Washington. General impression should be created we cannot take this lying down but impelled make maximum fuss USA, elsewhere. Evans requested see *Sar* [Foreign Minister] tomorrow probably on same matter. *Sar* will react as above.[3]

Comay

374

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן IWA739
נוסח יוצא: 130.02/2450/1

תל אביב, 26 בספטמבר 1952

דייוויס דיבר עם השר על (1) השמועה על העברת אונייה בתעלה. השר אמר שאין זאת כוונתנו עכשיו אך זאת אפשרות בין האפשרויות בבוא העת לדעתנו לפעול. דייוויס הדגיש שממשלת ארצות־הברית רוצה בביצוע החלטת המועביט [מועצת הביטחון] אך יש לבחור בזמן מתאים ופעולה חד־צדדית עשויה להזיק יותר משתועיל, בעיקר עשויה להפוך העניין למצרים נגד ישראל במקום מצרים נגד העולם. (2) מצרים. (3) בקשת ממשלת ארצות־הברית שנצביע בעד הפחתת תשלומה לאו"ם ל־33 אחוז ולא נהיה בין הנמנעים כאשתקד. השר הבטיח לדון. (4) הידיעות שיש גם להם על נכונות סוריה להיפגש אתנו.

השר מסר על האיגרת נגד סיוע צבאי למדינות ערב וברית הביטחון הערבית.[1]

אחר השיחה עם השר מסרתי לדייוויס על הפגישות עם הירדנים והמצרים לפי שלי 738.[2]

מאה"ב

3. ראה מס' 369, 377.

374

1. מס' 368.
2. במברק דיווח על ישיבת ועדת שביתת־הנשק ישראל–ירדן ב־24 בספטמבר ועל שיחה עם נציג מצרים בוועדת שביתת־הנשק ישראל–מצרים. בשיחה הזאת הציע הנציג המצרי פגישה מיוחדת לשם דיון בכל העניינים התלויים ועומדים בין שתי המדינות; ישראל הציעה פגישה בדרג גבוה יותר לדיון בהרחבת ההסכם נגד הסתננות ובבעיות ספנות. (ראה מברק מיום 26.9.1952, 130.09/2319/2.) דין־וחשבון שלם מן השיחה ראה בתיק 93.08/357/41. ראה גם מס' 375.

375

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

מברק מוצפן IWA740
נוסח יוצא: 130.09/2309/6

[תל אביב] 26 בספטמבר 1952

כמוס. לשלי 739.[1] דיוויס מסר בקשר למצרים: (א) קפרי קיבל הוראות להגיד למצרים שארצות־הברית מעוניינת בתוצאות למגע. (ב) עלי מאהר סיפר לאמריקנים לפני התפטרותו על המגע בפאריס ואמר שחושב על הצורך בהסדר עם ישראל אך מצרים צריכה לדעת תחילה מה כוונות ישראל בקשר לביצוע החלטות או"ם. גם כשנשאל להבהיר סתם ולא פירש. דייוויס חושב שעלי נתכוון לחזור על הסיסמא הערבית השגורה על אי־ציות ישראל לאו"ם. דייוויס חושב שנקודת המוקד בשיחות, אם יהיו, תהיה הפליטים. (ג) המצרים חוששים פן נגלה המגע, בעיקר אם לא יביא לתוצאות. זה מסר ללא הוראות וביקש שלא תגלו למחלקת המדינה. השר ענה שמכירים רגישות המצרים ושאין אנו דוחקים הקץ.

מאה"ב

376

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

מברק ל10102
נוסח נכנס: 130.09/2319/3

לונדון, 26 בספטמבר 1952

ביקרתי היום אצל באוקר ומסרתי לו תוכן מברקך 69–70.[1] ציינתי שאמנם רוב הנימוקים נגד הזדיינות הערבים כבר הבאתי בפניו, הרי ביקורי אצלו היום וחזרה על אותם הדברים באו להדגיש הדאגה החמורה שעניין האווירונים עורר אצלנו.

באוקר חזר אף הוא על דבריו באמרו שאין עדיין יסוד לדבר על הזדיינות מצרים והדגיש שנתינת אווירוני־דחף לנו ולערבים נעשתה במסגרת של הכרזת השלושה המבטיחה לכל המעוניינים ביטחון ואי־הפליה גם יחד. אין אפוא יסוד לחששות שלנו שהער־

375
1. מס' 374.

376
1. מס' 373.

בים ישתמשו באווירונים אלה נגדנו, כפי שיוסבר לערבים כשיבואו למחות נגד נתינת אווירוני־דחף לישראל, שאין אף להן מה לחשוש מהדבר. הסברתי ההבדל שבין מגמות השלום שלנו ו[ה]הכרזות התוקפניות של הערבים והדגשתי שוב הסכנות הכרוכות בהז־ דיינות הערבים במצב הנוכחי ברוב מארצותיהם ובייחוד כל עוד שלא הוסדרו היחסים בינם לבין ישראל.

השיחה ארכה שעה ארוכה ובאוקר רשם הדברים על־מנת למסרם לממונים עליו. בסוף השיחה העיר שעניין בואה של המשלחת הצבאית נמסר על־ידם בסודיות הדרושה ובצורה המתאימה לממשלות צרפת ותורכיה.

אילת

377

שיחת מ. שרת – פ. אוואנס (בתל אביב, ב־26 בספטמבר 1952)
Meeting: M. Sharett – Sir Francis Evans
(Tel Aviv, 26 September 1952)

Copy: 130.02/2394/15 :העתק

[Tel Aviv] 28 September 1952

Secret

Present: Mr. Moshe Sharett
Sir Francis Evans
Mr. M.S. Comay

Sir Francis handed Mr. Sharett the letter of which copy is attached hereto, stating that the Israel Government would be permitted to negotiate with the Gloster Company for the purchase of up to 14 Meteor jet planes.

Mr. Sharett said we appreciated this news, but would have to regard it in the context of our relations with neighbouring States, and the balance of military strength with them, as long as they refused peace with Israel. Sir Francis confirmed that similar facilities were being offered to the Arab States, and Mr. Sharett pointed out that we were facing their combined strengths and what is more, they did not have the currency difficulties arising out of our great tasks of immigration and development.

The Foreign Minister referred to the recent note to the Three Western Powers on arms supply. By arming the Arabs without making peace negotiations a condition, Britain was missing an opportunity, and creating the impression amongst the Arabs that she was indifferent to peace or war. Sir Francis gave an assurance that this was not really so.

In reply to a question from Sir Francis, Mr. Sharett said we had not had a direct response from the Egyptian Government to our peace overtures,

but an assurance through an indirect channel, purporting to be from General Naguib, that he had no aggressive intentions against Israel.[1] Even assuming this to be a genuine message, we could not relax our vigilance or preparedness; Naguib was the head of a military junta seeking to consolidate power; if his social and economic reforms failed, the logic of the situation may drive the regime to mopre aggressive external policies.

After reference to the Arab efforts in Bonn,[2] and to the Jordan Mixed Armistice Commission, Sir Francis raised two points: (a) the negotiations about the release of the BOAC blocked account, which had dragged on for six months; (b) the possibility of releases of "small hardship claims" out of the £150,000 guarantee funds of the Agricultural Mortgage Bank, as had been discussed in London between Bergman and Edmonds of the Treasury.

Mr. Comay undertook to look into these two matters.[3]

M.S.C.

נספח
Annex

Aide-Mémoire

Her Majesty's Government have for some time wished to satisfy the Israel Government's request for jet aircraft but have been unable to do so because available supplies have been very limited. This difficulty will diminish in the near future, and Her Majesty's Government are therefore now glad to inform the Israel Government that they may place orders with the Gloster Aircraft Company for 14 Meteor aircraft, of which two will be trainers.

If the Israel Government wish to take advantage of this offer they should negotiate a contract directly with the Gloster Aircraft Company. Subject to a satisfactory contract being concluded, deliveries could begin about April, 1953, and would proceed according to availability.

377

1. ראה מס' 367.
2. ראה מס' 341.
3. השווה דיווח של הציר אוואנס אל משרד החוץ הבריטי, 26.9.1952, PRO, FO371/98297.

378

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן QIA258
נוסח נכנס: 130.09/2325/6

מוסקבה, 1 באוקטובר 1952

ניצלתי פתיחת תערוכה סינית לשיחה עם השגריר [המזרח] הגרמני רודולף אפלט.[1] השיחה עברה מבלי להסב תשומת־לב הנוכחים. השגריר אמר שגולדנבאום היה בעבר שר החקלאות, עכשיו ממלא תפקידים אחרים בעיקר תיאום. הוא יודע שהשר היה בבון ושהיתה לו ב־20 לחודש מסיבת עיתונאים אך לא ידוע לו שדיבר גם על שילומים. הבטיח להעביר שאלותי לממשלתו ולתת לי תשובה כשיקבל. כששאלתיו אם הוא נותן לעצמו חשבון מה העניין שאני מדבר עליו ענה שהוא באופן אישי יודע היטב, עוקב אחרי המתרחש וקורא הכול אך נדמה לו שממשלתו עוד לא התחילה לעשות כלום בכי־וון זה פרט אולי לאיסוף חומר. התייחס לדברי ברצינות. התרשמתי שקיבל כהפתעה נעימה עצם פנייתי אליו וכשהצגתי עצמי ענה שהוא מכירני. אציין שבמכתב הפרלמנט המזרח־גרמני לבונדסטג צויין גולדנבאום כסגן יושב־ראש הפרלמנט.

אלישיב

379

ד. בן־גוריון אל מ. מקלף
D. Ben-Gurion to M. Makleff

העתק: 130.02/2457/5

[תל אביב] 1 באוקטובר 1952

סודי

ביום 28.11.51 כתבתי למזכיר החוץ בבריטניה (אידן)[1] בתשובה לאיגרת מוריסון מיום 23.4.51[2] שנשמח לשתף פעולה למען קידום האינטרסים המשותפים, שמירת השלום

378

1. ראה מס' 371.

379

1. ראה כרך 6, מס' 508.
2. ראה שם, מס' 138.

והתנגדות לתוקפנות. למען נוכל למלא תפקידנו ביעילות יהא צורך להגביר הפוטנ־ציאל התעשייתי שלנו, לפתח אמצעי התחבורה והקשר (נמלים, שדות־תעופה, דרכים ומסילות־ברזל), לשפר האימונים והציוד של צבאנו ביבשה בים ובאוויר, ולהספיק מלאי של מזון ודלק. ולשם כך רצוי שתתקיימנה שיחות ישירות בין שתי הממשלות.

ביום 30.1.52 כתב לי הציר הבריטי בשם מזכיר החוץ שממשלת הוד מלכותה מסכימה להצעתי שתתקיימנה שיחות ישירות, ובהתאם לכך הוא מציע משלחת מצומצמת לישראל.[3]

באיגרת Aide-Mémoire שנמסרה לנו אחר־כך על־ידי הציר הבריטי (20.5.52)[4] נקבעו ההוראות הבריטיות למשלחת והן:

(1) לדון על התפקיד האקטיבי של כוחות הצבא הישראליים, וכן (2) על הפיתוח תחבורה וקשר, (3) אספקת נשק וציוד, (4) אחסנת דלק. המשלחת לא תדון על הגברת הפוטנציאל התעשייתי של ישראל ועל אספקת מלאי של מזון. המשלחת גם לא תדון בעניינים כלכליים ופוליטיים ותצטמצם אך ורק בנושאים צבאיים.

באותו התזכיר קבע הציר בסעיף 12 של התזכיר שממשלת הוד מלכותה קבעה לעצמה הגנת המזרח הקרוב בכללו (as a whole), ולא רק מדינות בודדות. תכנית ההגנה הבריטית כוללת הגנת מדינת ישראל, וממשלת הוד מלכותה מניחה שישראל מוכנה לעזור לבריטניה במיטב יכולתה.

בתזכיר שחתום על־ידי ו. איתן בשם משרד החוץ (5.6.52)[5] שללנו התוכן של סעיף 2, שאינו הולם עמדת ישראל, ושהיחסים בינינו יהיו מיוסדים על איגרת מוריסון מיום 23.4.51 ותשובת ד. בן־גוריון מיום 28.11.51. בתשובת הציר מיום 30.6.52[6] הוסכם על־ידי ממשלת הוד מלכותה שהבסיס לשיחות ישמשו איגרות מוריסון וד. בן־גוריון כאמור לעיל.

השיחות שיתקיימו עם המשלחת יתבססו על חליפת האיגרות הנ"ל. זאת אומרת:

(1) בסיס היחסים בינינו ובין אנגליה הם יחסי שתי מדינות ידידותיות, שוות זכויות, המעוניינות במידה שווה בשמירת השלום ובהתנגדות לתוקפנות.

(2) יש לברר באופן כללי מה הן תכניות ההגנה למזרח הקרוב — באיזו מידה ישתתפו בהגנה זו אנגליה, אמריקא, ובעלות ברית אחרות, ומה הם הקווים הכלליים של ההגנה.

(3) יש לציין מהו הפוטנציאל הצבאי הכללי של ישראל — רבע מיליון איש, מבלי להיכנס בפרטים על מבנה צבאנו.

(4) יש לברר חופש־התנועה של צ.ה.ל. במקרה של מלחמה לצורכי הגנת האזור של המזרח התיכון, ומה הוא גודל הכוחות האחרים הבאים בחשבון להגנה משותפת, ובאופן כללי — התפקיד של כל אחד מהכוחות.

(5) באיזה מידה יסופק לנו נשק: לחילות היבשה (רובים, מכונות־ירייה, נ.מ., נ.ט), טנקים, מטוסי קרב, מטוסי דחף, כלי רכב, רדר, אמצעי קשר ועוד — ובאילו תנאים? והוא הדין ביחס לציוד צבאי אחר. כמות הנשק והציוד הוא בשביל צבא של רבע מיליון איש.

(6) הנוכל להיעזר בהרחבת שדות התעופה הקיימים, הקמת שדות תעופה למטוסי

3. ראה מס' 38.
4. ראה מס' 159.
5. ראה מס' 183.
6. ראה מס' 219.

סילון, בניין נמל ימי בעתלית, או במקום אחר, כביש או מסילת ברזל לאילת (מבאר־שבע ומים המלח).

(7) באילו תנאים יאחסנו דלק, מהי כמותו, ותנאי השימוש בדלק בימי שלום.

* * *

בשיחות יש להניח מראש שכל המשא־ומתן יימסר לממשלה בוואשינגטון (ואולי גם בפאריס ובאנקרה). מאידך גיסא, יש לקחת בחשבון שאנגליה פועלת בידיעת אמריקא (ואולי בשליחותה), והשבחת היחסים עם אנגליה ושיתוף־פעולה אתה רצויים גם מבחינת יחסינו עם ארצות־הברית.[7]

ד. בן־גוריון

380

מ. שרת אל ד. בן־גוריון
M. Sharett to D. Ben-Gurion

מקור: ארכיון צה"ל 532/73/174

תל אביב, י"ד בתשרי תשי"ג
3 באוקטובר 1952

כמוס

קראתי את נוסח התדריך שערכת בשביל ממלא־מקום הרמטכ"ל לקראת השיחות עם המשלחת המסוימת[1] והנני להביע חשש כי אין מסמך זה פותר את הבעיה אשר משלחתנו תעמוד בפניה במרוצת המשא־ומתן.

אין לשכוח כי יוזמת השיחה לא תהיה כולה בידי משלחתנו. גם הצד שכנגד יטול יוזמה בהצגת שאלות ובבקשת ידיעות. לקראת אלה יש לצייד מראש את שליחינו בהוראות על התשובות שיתנו והעמדה שינקטו.

אם לקבל את הוראותיך שנוסחו בסעיפים 1–7 שבסופו של התדריך כממצות את העניין – הרי מוטל על משלחתנו לברר מפי הצד שכנגד, ראשית, את תכניות ההגנה של מעצמות המערב במזרח התיכון, שנית, את הסוגים והכמויות של נשק שהן תהיינה מוכנות לספק לנו, ושלישית, את אפשרויות עזרתן לנו בפיתוח מפעלי תחבורה ואספקת דלק – שטח רחב ומגוון למדי של נושאים חשובים ביותר אשר טיפול רציני בהם יחייב ממילא כניסה לפרטים. לעומת זה, הסמכות היחידה הניתנת למשלחת למסור ידיעות

7. ראה מס' 380.

380

1. מס' 379. המשלחת הצבאית הבריטית הגיעה לישראל בראשית אוקטובר. על פגישותיה – ראה מס' 385.

לצד שכנגד מתייחסת אך ורק לעצמתה הצבאית הכללית של ישראל בשעת חירום, מבלי שתהא המשלחת חופשית לפרט את המבנה וההרכב של העצמה הזאת.

גם העניין שאתה קורא לו "חופש התנועה של צה"ל במקרה של מלחמה לצורכי הגנת האזור" מופיע בתדריך כנושא לבירור ההקלות שתינתנה מהצד שכנגד לשם מימושו ולא כנושא להתחייבות שאנו מקבלים על עצמנו. לפי לשון התדריך מסתבר כי כוונתך היא לברר אם יהא "חופש התנועה" אפשרי במקרה שיהיה רצוי לנו, מבלי שנתחייב עליו מצדנו באיזו מידה שהיא.

אינני סבור כי אם תנקוט משלחתנו קו חד־צדדי כזה, תעשה הופעתה במשא־ומתן רושם רציני וכנה. חוששני כי משא־ומתן ממין זה, בו נזמין את הצד שכנגד לספר לנו ואף להתחייב בפנינו על כל מה שחשוב ודרוש לנו, בעוד שאנו נקמוץ פינו ולא נגלה מה אנו עתידים או מוכנים לעשות — לא רק שלא ישא כל פרי אלא שכרו יצא בהפסדו, באשר הצד שכנגד יתרשם ממילא כי אנו משורינים נגדו בהסתייגויות פנימיות מרחיקות השוללות מאתו כל אפשרות להגיע אתנו לידי איזו הבנה הדדית שהיא.

לפיכך הנני מציע להורות למשלחת:

(1) למסור לצד שכנגד את עצמתנו האפשרית בשעת חירום לא רק בממדים כוללים אלא גם במידה מסוימת של פירוט לגבי החילות השונים וסוגי הנשק.

(2) בשאלת השתתפותנו בהגנת האזור להגדיר את עמדתנו כדלקמן:

א. מנוי וגמור עמנו להגן על חירותנו, על שלמות ארצנו ועל משטרנו הפנימי בכל התנאים ובכל האמצעים שיעמדו לרשותנו.

ב. נכונותנו להילחם על הגנת האזור כולו גם מחוץ לגבולות הארץ תלויה בנכונות המעצמות המערביות להגן עליו.

ג. הצהרת המדינות הערביות על נכונותן להגן על האזור, גם אם תבוא, לא תספיק לחייבנו להשתתף בהגנה האזורית יען אין אנו סומכים לא על נאמנותן המדינית ולא על יכולתן הצבאית.

ד. אם ניווכח לדעת כי מנוי וגמור עם המעצמות המערביות להגן על האזור ויהי מה, בכל הנסיבות ובכל שלבי המלחמה, ואם נקבל מהן את העזרה הדרושה, נהיה מוכנים מצדנו להתחייב על השתתפות בהגנה אזורית לפי תכנית מוסכמת לגבי חלוקת הכוחות והתפקידים.

ה. קו מנחה עיקרי בשיקולינו לגבי הפרשת כוחות מצדנו לצורכי הגנה אזורית תשמש הערכתנו את הסכנה שתוכל להיות נשקפת לבטחוננו מהתקפת המדינות הערביות השכנות — הן ערב המלחמה, הן בזמן מהלך המלחמה והן לאחר סיום המלחמה.

(3) להצהיר, כי במסגרת התכנית המוסכמת שמדובר עליה בסעיף האחרון נהיה מוכנים לאפשר למעצמות המערביות להעביר כוחותיהן דרך ארצנו, להחנותם בה ולהסתייע ברשת התחבורה שלנו, כולל נמלים, רכבות, כבישים ונמלי־אוויר. ממילא מובן כי יעילות יכולתנו להיות לעזר מבחינה זו למאמץ ההגנה המשותף תלויה במידת העזרה שנקבל בעוד מועד לשכלול אמצעי התחבורה שלנו ולהרחבתם.

(4) לנהל את המשא־ומתן בהנחה מפורשת כי ארצות־הברית היא שותף ראשי בעניין כולו וכי משא־ומתן זה אינו אלא חלק מתכנית של הסדר יותר מקיף אשר בו יש הן לצד שכנגד הן לנו קשר ישיר עם ארצות־הברית, במגמה להגיע במשא־ומתן זה לא רק להנחות מוסכמות בעניינים שביצועם תלוי בשני הצדדים שנפגשו הפעם אלא גם להמלצות משותפות כלפי ארצות־הברית בעניינים שביצועם תלוי בה.

משה שרת

381

א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה ומחלקת ההסברה
A. Kubovy to the East European and the Information Divisions

מברק מוצפן פ/763
נוסח נכנס: 130.09/2343/3

פראג, 3 באוקטובר 1952

אציע לפרסם את הבא ב־Jewish Chronicle כידיעה מלונדון, או פאריס, באמצעות כתבה הגב' צימרמן, רחוב רמב"ם 8, ירושלים: "למרות תעמולת ה"קולטור געזעלשאפט" מלאו בימים הנוראים בתי־הכנסיות בפולין קהל מתפללים. בתפילת "יזכור" נכחו קומוניסטים ידועים, ביניהם פקידים ממשלתיים. למשוך את הקהל, הציג התיאטרון היהודי בליל כל־נדרי את המחזה הפופולרי "חלום גולדפאדן". חידוש העלייה ואיטיות מהלכה היו נושאי כל השיחות. הבולשת ממשיכה לעצור ולחקור כל המבקר בצירות ישראל בווארשה, אבל הלחץ והאיומים אינם משפיעים על אלפי יהודי פולין המפורדים ממשפחותיהם בארץ. הם בוטחים בנשיא ביארוט ובראש הממשלה צירנקי־ביץ'. יושב־ראש איגוד הקונגרגציות ד"ר Dattner[1] הזהיר את הקהילות במכתב חוזר "כי אסור להם לבוא במגע עם נציגי מדינות זרות". עם זאת ציר ישראל שהתפלל ביום הכיפורים בבית־הכנסת נוז'יק בווארשה נתקבל בכבוד רב והפטיר את שתי הפטרות היום."

קובובי

382

י. תקוע אל ו. איתן
Y. Tekoah to W. Eytan

העתק: 130.16/2953/9

[תל אביב] 7 באוקטובר 1952

סודי

הנדון: קווי הדרכה מוצעים למשלחת הישראלית
בפגישה עם הסורים

הוראות הממשלה אשר ניתנו למשלחת כשהוחלט בפעם הראשונה להיפגש עם הסורים[1] סוכמו במברק שנשלח ב־29 ביוני, 1952, לוואשינגטון, לונדון ולפאריס, בזו הלשון:

381
1. שמעון דטנר, יושב־ראש איגוד הקהילות היהודיות בפולין.

382
1. הפגישה עם הסורים התקיימה ב־9 באוקטובר — ראה מס' 384.

General directive to let Syria submit anticipated proposals for partition demilitarised zone then state we unwilling consider such adjustments within framework existing Armistice Agreement, only as part peace arrangements [2]or in context some further step towards peace such as non-aggression pact.

2. אני סבור כי שלוש הנחות יסוד חייבות להדריך את משלחתנו:

(א) לחתור לקראת התקדמות ממשית ביחסי ישראל–סוריה, אם זו תהא אפשרית.

(ב) להימנע מלהופיע במשא־ומתן כסרבנים.

(ג) בהתחשב עם היחס החיובי של המעצמות ושל או"ם לדרישות הסוריות, לדאוג מראש למניעת מצב שבו נהיה נתונים ללחץ מצד הגורמים הללו לוותר על עמדתנו.

3. השאלה הראשונה אשר תעמוד לפני המשלחות היא קביעת הנושאים לדיון. היות והסכמנו מראש לדון בשאלת האזור המפורז, בתנאי שגם שאלות אחרות תופענה על סדר־היום, קיימת סכנה כי הסורים ידרשו להעלות נושא זה כסעיף ראשון בשיחות. ברור כי דיון על בעיית האזור המפורז וחלוקתו יעמיד אותנו בפני בעיות קשות ויגרום להופעת המשלחת הסורית כתובעי הסדר ושל המשלחת הישראלית כנתבעים ואף כשוללים.

4. על־מנת למנוע יצירת מצב תכססיסי בלתי־נוח זה, נוכל להגיב בטענה שכל הסדר בדבר האזור או בשאלה אחרת העומדת בינינו לבין הסורים צריך למצוא את ביטויו במסגרת הסדר שלום סופי או לפחות בהסכם על אי־התקפה. ברם, אם הסורים יסכימו לא לעמוד על דיון בדבר תיקונים בהסכם שביתת־הנשק בלבד, תהיה ידם חזקה בדרישתם לדחות את שאלת המסגרת הפורמלית של ההסדר לאחר שיושגו עקרונותיו הסובסטנטיביים. וברגע שידובר על היסודות הסובסטנטיביים של ההסדר, הרי לשאלת האזור עדיפות מפאת דחיפותה ומעשיותה. מאידך, במקרה והסורים יראו בהצעה להגיע לידי הסכם לאי־התקפה הצעה סובסטנטיבית, כפי שאנו רואים אותה, ברור כי תגובתם תהיה חזרה על הטענות אשר הושמעו באוזנינו לא פעם, כלומר כי טרם הגיע הזמן להתקדם מעבר למסגרת של הסכם שביתת־הנשק הקיים. בשני המקרים כאחד נימצא ללא כל ספק תחת לחץ לקבל את עמדת הסורים, כי הן כבר נאמר לנו שהתקדמות ביחסי ישראל–ערב תושג לא על־ידי תביעות להסדרים מדיניים מרחיקי־לכת, אלא על־ידי הסכמים מצומצמים על בעיות מעשיות.

5. על־מנת למנוע התפתחות כזו אני סבור כי עלינו להגיב להצעה הסורית לדון בשאלת האזור המפורז על־ידי הצעה לכלול את הסעיפים הבאים בסדר היום של המשא־ומתן:

(א) מילוי ההתחייבויות הנובעות מהסכם שביתת־הנשק;

(ב) סימון הגבול הבינלאומי בין ישראל לסוריה;

(ג) שיתוף־פעולה בשמירת הגבולות;

(ד) יחסים כלכליים.

(ברור כי הצעתנו לכלול את הסעיפים הנ"ל יכולה להיעשות אחרי ש"נוציא" מהסורים פרטים על הצעתם בדבר האזור המפורז.)

6. בסעיף משנה (5א) כוונתי לכלול שתי בעיות עיקריות:

(1) ההתחייבות של הצדדים לאי־התקפה הנובעת מסעיפים I ו־III של הסכם שביתת־הנשק, ו־

2. ראה קומיי אל אבן, MT11, 29.6.1952, 93.01/2208/13.

(2) מעשי־איבה ואיומים לבצע פעולות תוקפניות אשר מצאו את ביטוין בייחוד בהצהרות העוינות של המנהיגים הסוריים (סעיפים I ו־III של הסכם שביתת־הנשק).

הואיל ובעיות אלה מתעוררות במסגרת ההתחייבויות הקיימות של הצדדים יש יסוד אובייקטיבי לדרישה כי לא ניכנס לדיון על הסדרים חדשים לפני שנבטיח מילוי התחייבויות ישנות. יש להדגיש בהבאת טיעון כזה כי ההתחייבויות לאי־התקפה על־ידי כוחות מזוינים ועל הימנעות ממעשי־איבה ומאיומים להשתמש בכוח נגד הצד השני מהוות את היסודות של הסכם שביתת־הנשק. כל זמן שיסודות אלה מעורערים, אין כל טעם להתלבט בהתחייבויות חדשות. משום כך תדרוש המשלחת הישראלית כי המשא־ומתן ייפתח באישור חגיגי, רשמי ומפורש של ההתחייבויות הנ"ל. אישור כזה יכול להיעשות על־ידי הצהרה משותפת, זאת אומרת הצהרה חתומה על־ידי שני הצדדים, או על־ידי הצהרות חד־צדדיות. מבחינה משפטית ערך הצהרה כזו אינו יורד מערך מסמך אשר ייקרא הסכם על אי־התקפה. התוכן ולא הצורה הוא הקובע כאן. ברור כי אם הצהרה כזו תיחתם, נוכל תמיד לדרוש את הכללתה בנוסח הסופי של כל הסדר שיושג.

7. לאור הנ"ל, הנני מציע כי משימת המשלחת הישראלית תהיה לחתור למשא־ומתן אשר יחולק לשלושה שלבים. בשלב הראשון נדרוש ביטוי רשמי ומפורש של ההתחייבויות לאי־התקפה והימנעות ממעשי־איבה ואיומים; בשלב השני – דיון מפורט על ההצעה הסורית בדבר האזור המפורז; ובשלב השלישי, דיון בהצעותינו אנו שפורטו בסעיפים (ב), (ג) ו־(ד) לעיל, ואשר פתרונם יהווה תנאי לכל הסכם שיושג בשלב השני.

אבקש את הערותיך.

י.ת.

383

א. אבן אל המזכיר הכללי של האו"ם
A. Eban to the Secretary-General of the United Nations

Copy: 93.03/116/8 :העתק

[New York] 9 October 1952

Sir,

I have the honor to refer to my letter of 14 September 1952 requesting, on behalf of the Government of Israel, the inclusion in the Agenda of the Seventh Regular Session of the General Assembly the following item:[1]

Violation by Arab States of their obligations under the Charter, United Nations resolutions and specific provisions of the General Armistice Agreements concluded with Israel, requiring them to desist from policies and practices of hostility and to seek agreement by negotiation for the establishment of peaceful relations with Israel.

383
1. מס' 352.

On instructions from my Government, I now have the honor, in accordance with Rule 20 of the Rules of the General Assembly to enclose the relevant Explanatory Memorandum.

Abba S. Eban
Permanent Representative of Israel
to the United Nations

EXPLANATORY MEMORANDUM

1. Military hostilities between the Arab States and Israel brought about by the armed intervention of the Arab States in defiance of the Resolution of the General Assembly, No. 181 (II), of 29 November 1947, were terminated early in 1949 by the series of Armistice Agreements between Israel and, respectively, Egypt, Lebanon, Jordan and Syria. Despite the lapse of nearly four years, there has been little or no further progress towards the conclusion of a final peace settlement between the parties.

2. By Resolution of the General Assembly No. 194 (III) of 11 December 1948 the Arab States were called upon to seek agreement by negotiation with a view to the final settlement of all questions outstanding between the Arab States and Israel. Similar calls to the parties to settle their differences by negotiation have repeatedly been made by both the General Assembly itself and by the Security Council, most recently by Resolution No. 512 (VI) of the General Assembly dated 26 January 1952 where it was stated that the General Assembly "considers that the governments concerned have the primary responsibility for reaching a settlement of their outstanding differences". Moreover, the Armistice Agreements of which the abovementioned states are signatories are intended according to their very text to facilitate the transition to permanent peace.

3. The Government of Israel has at all times indicated its readiness to meet with representatives of the Arab countries with a view to achieving such a settlement. The Arab States on the contrary by constantly rejecting any proposal for the normal procedures of direct discussion and negotiation; by reiterated threats of force and by inflaming public sentiment against Israel; by declared ambitions of territorial expansion against Israel, including acts of armed infiltration across the borders; by acts of illicit blockade condemned by the Security Council; and by refusal to implement vital provisions of the Armistice Agreements including that which would ensure free access to and operation of institutions of science, culture and religion, have continued to maintain tension and to endanger peace and security throughout the region.

4. In consequences of this attitude of the Arab States and, first and foremost, of their refusal to enter into direct talks with Israel, all efforts of the United Nations Conciliation Commission for Palestine throughout the four years of its existence to bring the parties together have remained fruit-

less. The Progress Report of the Commission, No. A/1985, submitted to the Sixth Session of the General Assembly, states in Para. 85 as follows:

> The Arab Governments, on the other hand, are not prepared fully to implement Para. 5 of the said Resolution, which calls for the final settlement of all questions outstanding between them and Israel. The Arab Governments in their contacts with the Commission have evinced no readiness to arrive at such a peace settlement with the Government of Israel.

5. The obstinate refusal of the Arab States to enter into negotiations with Israel for the conclusion of permanent peace is contrary not only to the Resolutions of the General Assembly and the Security Council, as well as to the Armistice Agreements subsisting between the parties, but is also a violation of the Charter of the United Nations itself, which in Article 2, Para. 3 enjoins all members to settle their international disputes by peaceful means; and in Article 33 enjoins the parties to any dispute to "seek a solution by negotiation... or other peaceful means of their own choice".

6. The Government of Israel has the honor to request that the General Assembly should now, after the prolonged rejection over a period of years by the Arab States of Israel's hand extended for peace, and of unavailing efforts at conciliation on the part of the United Nations, give further consideration to the situation with a view to calling upon the Arab States to desist from their policy of hostility and to seek forthwith the pacific settlement of their dispute with Israel by way of direct negotiations, thereby contributing to the establishment of peace and security in the Middle East and throughout the world.

384

דין־וחשבון מפגישה בין ישראל וסוריה[1]
Report of a Meeting between Israel and Syria

העתק: 93.03/3043/14

[9 באוקטובר 1952]

סודי

מאז פרץ סכסוך החולה ביקשו הסורים להעלות את שאלת האזור המפורז על סדר־היום של ועדת שביתת־הנשק. ישראל סירבה לדון בבעיה בוועדת שביתת־הנשק וטענה כי

384

1. הדין־וחשבון הזה חובר בידי י. תקוע, נציג משרד החוץ בשיחות. הוא פורסם כ"ידיעות לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ", מס' 560, מיום 19 באוקטובר 1952. בתיק 130.16/2953/9 נמצאים גם שני דוחות אחרים שחוברו בידי נציגי צה"ל בפגישה, האחד בידי סגן־אלוף רמתי והאחר — בידי רב־סרן פרידלנדר (שלו).

ענייני האזור הם בגדר שאלה העומדת לדיון בין יושב־ראש הוועדה לבין ישראל בלבד. במרוצת הזמן עשו הסורים מאמצים רבים להביא לפני הוועדה את שאלת האזור או, לפחות, את שאלת פירושו של סעיף V בהסכם.[2] לפני חודשים מספר הציעו הסורים להיפגש בישיבה מיוחדת כדי לדון בשאלת האזור. תגובתנו היתה כי ישראל מוכנה לדון אתם על בעיית האזור המפורז בתנאי שלא תהיינה הגבלות לגבי נושאים אחרים שעלולים להעלות שני הצדדים. כן הצענו כי הפגישה תהיה בין הרמטכ"לים של שתי המדינות. הסורים קיבלו את ההצעה לעצם קיום הפגישה עם הישראלים, אך הציעו כי היא תיערך במישור נמוך יותר. לזה הסכמנו.[3]

אחרי דחיות מרובות, שנגרמו כולן על־ידי הסורים, נקבע סוף־סוף התאריך 9 באוק־טובר כמועד הפגישה. ביום זה יצאה המשלחת הישראלית – מורכבת מאלוף משה דיין וסגן־אלוף שאול רמתי, רב־סרן פרידלנדר והחתום־מטה (בישיבה נכח גם סרן רייכמן) – למלון שולמית בראש פנה, כשבידיה הוראות כלליות להרשות לסורים להגיש את הצעותיהם בדבר חלוקת האזור המפורז ולהודיע לאחר־מכן כי אין אנו מוכנים לדון בהסדר מסוג זה במסגרת הסכם שביתת־הנשק אלא כחלק של הסדר שלום או כצעד נוסף לקראתו, כגון הסכם "אי־התקפה".

בדעת המשלחת היה לחלק את המשא־ומתן לשלושה שלבים: בראשון יוחלפו יפויי־הכוח, בשני נבקש לשמוע את ההצעות הסוריות לגבי האזור המפורז ובשלישי נגיב בהתניית כל הסדר בהתקדמות מעבר למסגרת של הסכם שביתת־הנשק לקראת הסדר של שלום. הסורים שמו לאל את התכנית הזאת.

בשעה 11.30 בבוקר הגיעה המשלחת הסורית למלון. הסורים באו במכוניות צה"ל מלווים קציני משטרה צבאית שפגשה אותם על הגבול. המשלחת הסורית היתה מורכבת מקולונל ג'דיד, יושב־ראש המשלחת הסורית לוועדת שביתת־הנשק, ד"ר סמוהי פוקלאדה,[4] ראש האגף המדיני במשרד החוץ הסורי, ושלושה קציני צבא, אחד מהם חבר בוועדת שביתת־הנשק הישראלית–סורית, ושני קציני מודיעין. אתם הגיעו קולונל טאכסיס, יושב־ראש הוועדה, מתורגמן ומזכירה.

לאחר החלפת כמה מילות נימוס הסבו הנוכחים לשולחן מרובע והישיבה התחילה. פתח אלוף דיין, שביקש כי ניגש להחלפת כתבי ההאמנה. המשלחת הישראלית הגישה למשלחת הסורית את כתב האמנתה אשר ייפה את כוחה לשאת ולתת על שיפור היחסים בין ישראל לבין סוריה ולחתום על כל הסדר המקדם מטרה זו. המשלחת הסורית הגישה שלושה מכתבים בהם מינה משרד החוץ הסורי כחברים בוועדת שביתת־הנשק את הנצי־גים שאינם נמנים על הוועדה. שעה שציין אלוף דיין כי מיפויי־הכוח הסוריים מסתבר כי חלה אי־הבנה באשר למטרת הפגישה, מיהר ד"ר פוקלאדה להעתיק את תוכן כתב ההאמנה שלנו. בין אלוף דיין לבין הקולונל ג'דיד התגלע דו־שיח שנקודותיו העיקריות היו:

(א) הסורים אינם מוכנים לשאת ולתת אלא על בעיות המתעוררות במסגרת הסכם שביתת־הנשק. הם מציעים לדון על הפעלתו היעילה והכנה של ההסכם או על תיקונים בו.

2. סעיף V בהסכם שביתת־הנשק ישראל–סוריה קובע, כי ההסדרים שנקבעו באשר לקו שביתת־הנשק בין הכוחות המזוינים של ישראל ואלו של סוריה ובאשר לאזור המפורז לא יתפרשו כאילו הם מתייח־סים התייחסות כלשהי להסדרים הטריטוריאליים הסופיים הנוגעים לשני הצדדים בהסכם הזה.
3. לפרשת הניסיונות להפגיש את נציגי ישראל וסוריה ראה מס' 245.
4. סמוכי פואד אל־אדי, ראש האגף המדיני במשרד החוץ הסורי.

(ב) הם אינם רשאים לדבר על שלום או על כל שאלה מדינית אחרת.

(ג) אם יווכחו לדעת כי אין אפשרות לשאת ולתת במסגרת כזאת, ידרשו כי תכונס ישיבת חירום של ועדת שביתת־הנשק בה ידונו על פירוש סעיף 7,VII[5] של ההסכם ועל פירוש הריבונות על האזור המפורז.

עמדת המשלחת הישראלית היתה:

(א) אחרי שלוש שנים של משטר שביתת־נשק שמבחינת אופיו הוא ארעי ואשר תכליתו לשמש כמעבר להסדר שלום סופי, אין טעם להתחבט בשאלת תיקונים להסכם כדי לפתור בעיות עקרוניות.

(ב) אם עלינו להתקדם, אזי יש לעשות זאת על־ידי הסדר של שלום סופי או, לפחות, על־ידי הסדר המושתת על יחסי שלום, כגון חוזה "אי־התקפה".

(ג) איננו שוללים דיון בשאלה כלשהי, לרבות שאלות הנובעות מהסכם שביתת־הנשק.

(ד) אם בדעת הסורים לייחד את הדיבור על הסכם שביתת־נשק בלבד, הרי דבר זה יכול להיעשות בוועדה.

בהערות מספר שהשמיע צידד קולונל טאכסיס בדרך כלל בגישה הסורית וביקש כי הצדדים לא יעמדו יתר־על־המידה על חשיבות המסגרת וכי ייכנסו לדיון על הבעיות לגופן.

הישיבה הרשמית הסתיימה סמוך לשעת צהריים ללא כל החלטה. הצדדים הביעו את תקוותם כי ועדת שביתת־הנשק תשא בעול התפקידים המוטלים עליה ולא שללו את המשכת השיחות אם יהיה מקום לכך.

אלוף דיין הזמין את המשלחת הסורית לארוחת־צהריים וקולונל ג'דיד נענה להזמנה ברצון. אלוף דיין וסגן־אלוף רמתי הפנו את הקולונל ג'דיד לצדדין ואני נפניתי אחרי ד"ר פוקלאדה ויחדיו יצאנו למרפסת. שם נתקל בנו רב־סרן פרידלנדר, שצילם אותנו כשאנו משיחים. ד"ר פוקלאדה ביקש כי יובטח לו שהעתק מהצילום יישלח אליו.[6]

הבעתי באזני ד"ר פוקלאדה את צערי על כי כבר ברגע הראשון של המשא־ומתן נתקלנו במכשול אשר לא ציפינו לו, שכן הודיעו הסורים כי מוכנים הם לשבת ולדון אתנו על כל השאלות התלויות ועומדות בין שתי המדינות; הסברתי כי לא ייתכן ששא־לות כה חשובות, כגון עתידו של האזור המפורז, תיפתרנה על־ידי הבאת תיקונים טכניים בהסכם שביתת־הנשק. ד"ר פוקלאדה חזר על הטענה, כי הסכם שביתת־הנשק מתיר במפורש תיקונים כאלה, ואין כל ספק כי שינויים שיפתרו בעיות כאובות לא זו בלבד שירחיקו מקורות סכסוך תמידיים אלא אף יהוו צעד מעשי לשיפור היחסים בין שתי המדינות. הדגשתי כי גם תיקונים להסכם הישן יהיו כרוכים בהכרח בחתימת הסכם מיוחד, וכי אם ברצוננו להתקדם, אל לנו להסס לקבוע במפורש כי אנו צועדים קדימה ורואים בהסכם חדש משום התקדמות אל מעבר למסגרת הסכם שביתת־הנשק. "עדיין לא הגיעה העת לעשות זאת", ענה ד"ר פוקלאדה. "אתם צריכים להבין כי שלוש שנים בתולדות עמים הן זמן קצר מאוד". הערתי כי שלוש שנות סכסוכים וחוסר כל

5. הסעיף הזה קובע כי תביעות או תלונות, שהוגשו בידי אחד הצדדים בנוגע לתחולתו של הסכם שביתת־הנשק, יובאו מיד לוועדה המעורבת לשביתת־הנשק על־ידי היושב־ראש שלה. הוועדה, באמצ־עות מנגנון הפיקוח והחקירה שלה, תנקוט לגבי תביעות ותלונות כאלה כל פעולה שתמצא לנכון כדי להגיע לפתרון צודק ומניח את דעת שני הצדדים.

6. ראה את הצילום הזה בספרו של א. שלו, שיתוף פעולה בצל עימות.

התקדמות לקראת שלום — בניגוד להסכם שביתת־הנשק עצמו ולהחלטות מועצת הביט־חון ומגילת או"ם — הינן תקופה ממשוכת למדי. ד"ר פוקלארדה חייך והוסיף כי "הכול יבוא בזמנו, אולם בשלב זה אין ממשלת סוריה יכולה להרשות לעצמה לעשות יותר מזה. אנו חייבים להתחשב תמיד בדעת־הקהל שלנו וכן בעמדתן של מדינות ערביות אחרות. אנו מאמינים בהתקדמות הדרגית; אף אתם צריכים לקבל קו זה, ואני בטוח כי בדרך זו יבואו שני הצדדים על סיפוקם המלא."

משנגענו תוך כדי שיחה בשאלת צורתו ותוכנו של הסכם התיקונים המבוקש על־ידי הסורים, התברר כי ד"ר פוקלארדה הציע כבר למשרד החוץ הסורי כי ההסכם יכונה בשם "פרטי־כל לתיקון הסכם שביתת־הנשק". הסורים מוכנים לכלול בו את אישור ההתחיי־בויות לאי־התקפה המוזכרות בהסכם שביתת־הנשק והסדר המחסל את האזור המפורז. כן אין הסורים שוללים מראש דיון על שאלות אחרות והסדרן, בתנאי ששאלות אלה תהיינה נובעות מהסכם שביתת־הנשק. איש שיחי הוסיף כי בכלל אין צורך לדבר על הסכם חדש לאי־התקפה, שהרי הסכם שביתת־הנשק כבר מהווה הסכם כזה. שמעתי בעניין את דברי הנציג הערבי, שהגדיר את הסכם שביתת־הנשק כחוזה לאי־התקפה, והשבתי כי דווקא עובדה זו צריכה להקל על ממשלת סוריה בקבלת הצעתנו לחתום על הסכם אי־התקפה נפרד. בו ברגע נפלטה מפי ד"ר פוקלארדה השאלה: "האם דיברתם על הסכם מסוג זה עם מדינות ערביות אחרות?" אף שהשגחתי במשמעות השאלה, עניתי סתמית כי הצענו הסכם לאי־התקפה לארבע מדינות ערב בעת הוועידה שכונסה אשתקד על־ידי ועדת הפיוס בפאריס. כאשר ניסיתי לשאוב פרטים על ההצעה הסורית ציין ד"ר פוקלארדה כי מבקשים הם להעתיק את קו שביתת־הנשק לקו המים ולחסל את האזור המפורז. לשאלתי, אישר כי אכן יש בדעתם לחסל לגמרי את המעמד המיוחד של האזור המפורז.

בינתים עיינו אלוף דיין, סגן־אלוף רמתי והקולונל ג'דיד ביתר פירוט בשאלת קביעת הקו החדש. רמתי המציא מפה ובאמצעותה בחן את אורך קו שביתת־הנשק מצפון לדרום. כאן העלה ג'דיד הצעה מטעם ממשלת סוריה: כקו שביתת־הנשק החדש ייקבע קו שיחצה את החולה, את הירדן ואת הכנרת לאורכם; הצדדים ישמרו על זכותם להשתמש במים למטרות השקאה. ג'דיד ציין כי אין הם מעוניינים בזכויות מעשיות רחבות מאלה המנוצ־לות על ידיהם כיום. מן השיחה התברר כי הצעה זו אינה בגדר סוף פסוק וכי ג'דיד מוכן לראות כיסוד לדיון את קביעת הקו על הגדה המזרחית של ים החולה, הירדן והכנרת. משהתחילו לבחון כל שטח ושטח לחוד לא היתה לג'דיד כל הצעה בדבר קו שביתת־הנשק באזור המפורז הצפוני (בקרבת הבניאס). אלוף דיין סבור כי ייתכן והיעדר הצעה מפורשת בדבר האזור הצפוני מרמז על חוסר התעניינות העשוי להיהפך לנכונות סורית להשאיר את האזור הצפוני בידי ישראל. ג'דיד עמד על כך ששטח דרדרה יימצא כולו בצדו הסורי של הקו. אשר לעין־גב, הסכים כי תהווה מובלעת ישראלית שגישה חופשית אליה תהיה דרך הכנרת. יתר־על־כן, הכרחי לדעתו שסוסיתא תוצא מהמובלעת הזאת. אלוף דיין הדגיש כי דבר זה אינו בא בחשבון. מדברי ג'דיד נוצר הרושם כי הסו־רים יהיו מוכנים לדון גם בדבר הבטחת גישה לעין־גב דרך הכביש. ברם לדבריו צריכה תל־קציר להימצא בגבול סוריה. כן תבע זכויות דיג בחולה ובכנרת. אלוף דיין העיר בצחוק כי לא רק לסורים יש תביעות לקו המים, שהרי גם אנו מעוניינים בקו מים — קו הנהר ליטאני. נסכים כי לכשייכנסו הסורים ללבנון, יתקדמו הישראלים עד לליטאני. ג'דיד ראה לנכון לשאול אם אמנם לא תתנגד ישראל לכניסת הסורים ללבנון. דיין השיב כי תמיד קל למדינות להסכים לחלוקת שטחים של מדינה שלישית מאשר

למסירת שטחים השייכים להן. דיין ורמתי התרשמו כי הסורים יהיו מוכנים לדון על הסדר באזור המפורז הדרומי לפיו תישאר אל־חמה בלבד בצדו המזרחי של קו שביתת־הנשק החדש.

בארוחת־הצהריים ישבתי בשכנות קולונל ג'דיד. הוא השמיע טיעון לפי הקו שהסתמן בדבר ד"ר פוקלאדה, אך הדגיש הדגשת יתר כי ברי לו שבסופו של דבר תצטרכנה ישראל וסוריה לבוא לידי הסכם מלא לגבי כל האספקטים של יחסיהן ההדדיים; הוא כשלעצמו ישמח אם יתגשם הדבר. בינתיים יש הכרח להסתפק בסילוק הקשיים העיק־ריים והמידיים. אשר להתנגדותנו לתיקון הסכם שביתת־הנשק, הרי הסכמנו לכך לגבי המצרים כשחתמנו על modus vivendi.[7] הוא סבור כי modus vivendi בין סוריה לישראל יהווה שיפור רציני ביחסי שתי המדינות. ציינתי כי ה־modus vivendi המצרי נחתם שנה לאחר חתימת הסכם שביתת־הנשק, שעה שהיינו נתונים עוד בתהליך קביעת השיטות המעשיות להפעלת ההסכם, וכי הוא מתייחס לשינוי קל ביותר בקו שביתת־הנשק. לעומת זאת נמצאים אנו כיום בתקופת התרופפות של הסכם שביתת־הנשק אם לא בתקופת התפוררותו, כתוצאה מהתמשכותו הבלתי־צפויה זה יותר משלוש שנים. הסורים מבקשים מאתנו כי נסכים לוויתורים טריטוריאליים — שהם הוויתורים החשו־בים ביותר שמסוגלת בכלל לעשות מדינה כלשהי; דבר זה אינו ניתן לביצוע במסווה של "מודוס ויוונדי" הבא לתקן את הסכם שביתת־הנשק. "למעשה אין אנו מתחבטים אלא בדבר שם ההסכם" העיר ג'דיד. הטעמתי כי אין זו שאלת כינוי ההסכם אלא שאלת מהותו. ברור כי כיום, הואיל ויחסי סוריה–ישראל מושתתים על יסוד אחד בלבד והוא הסכם שביתת־הנשק, אפשר לקשור להסכם כמעט כל בעיה השנויה במחלוקת בין שתי המדינות. ברם לפעולה כזאת משמעות ברורה של נסיגה מדינית הואיל והיא מוכיחה כי שלוש שנים לאחר חתימת הסכם שנועד לשמש כמעבר ליחסי שלום קובעות המדינות כי אפילו פתרון מוסכם לבעיה טריטוריאלית חשובה ביותר אינו יכול לשמש נושא לחוזה המושתת על מצב של שלום אלא חייב להיעשות במסגרת של הסכם שתכליתו לא היתה אלא לסיים פעולות איבה.

בדברו על העתקת קו שביתת־הנשק ציין ג'דיד כי ממשלת סוריה רוצה שהקו החדש יחצה את החולה, את הירדן ואת הכנרת לאורכם לא מפני שאיפתה להרחיב את שטח המדינה או להרבות את אוכלוסייתה אלא מטעמים בטחוניים גרידא. הערתי, דרך אגב, כי צרכים בטחוניים אינם מבדילים בוודאי בין קו החוצה את המים לבין קו העובר בגדה המזרחית. ג'דיד שלל כל אפשרות להגדיר את הקו החדש כגבול בינלאומי.

בין הבעיות האחרות שאפשר יהיה לכלול בהסכם הזכיר ג'דיד את אישור ההתחייבו־יות בדבר אי־התקפה הכלולות בהסכם שביתת־הנשק ושאלות אחרות, כגון שאלת המים ושאלת הפיצויים בעד קרקעות שבעליהן יימצאו מעברו השני של הקו. אולם, הטעים ג'דיד, צריך להיות ברור מראש כי הסורים מוציאים מכלל כל משא־ומתן שתי בעיות: שאלת השלום ושאלת יחסי המסחר.

בהמשך השיחה חזר ג'דיד על דבריו בישיבה הרשמית והדגיש כי ממשלתו מוכנה להסתפק בהפעלתו הכנה והיעילה של הסכם שביתת־הנשק ובדיון בוועדה על כל השא־לות המתעוררות כתוצאה ממנו. השיבותי כי בתנאים אלה אין לצפות לדיון על האזור המפורז, הואיל והוועדה אינה מוסמכת לדון בשאלה זו. כאן התפתחה שיחה ארוכה על פירוש הסעיפים "הכאובים" של ההסכם — בייחוד הסעיפים V ו־VII. ג'דיד הטעים כי

7. לעניין הזה ראה כרך 5, מס' 106, 108.

סירובנו לדון בוועדה בשאלת האזור מהווה פירוש חד־צדדי ובלתי־מבוסס שאין הם חייבים לקבלו. ציינתי כי כל צד רשאי לפרש את סעיפי ההסכם כראות עיניו ואין הצד שכנגד רשאי להכריע באשר לצדקת הפירוש – ובייחוד לא יושב־ראש ועדת שביתת־הנשק. הכרעה כזאת יכולה להיעשות רק בהסכמת שני הצדדים כתוצאה ממשא־ומתן ביניהם, או על־ידי גוף משפטי מיוחד או קבוע, וגם דבר זה טעון הסכמה דו־צדדית. דברים אלה ייחסתי גם לפירוש זכויות ישראל באזור. ג'דיד ביקש להסתמך על סעיף 8,VII של ההסכם, בו נקבע, כי אם "נחלקו הדעות לגבי משמעותו של תנאי מסוים בהסכם זה, פרט למבוא ולסעיפים I ו־II, יכריע פירושה של הוועדה". ניתחתי את פירוש ההוראה הזאת לכל פרטיה לפי נוסחה האנגלי והצרפתי והדגשתי כי הוועדה אינה גוף משפטי וכי היא רשאית לתת פירושים רק באותן השאלות המעשיות הנמצאות כבר בדיון לפניה, ואילו שאלות הנוגעות באזור מפורז לעולם לא תתעוררנה בוועדה. תשובתו המידית של ג'דיד היתה כי בסעיף 7,VII נאמר כי תביעות או תלונות שתוגשנה על־ידי אחד הצדדים בנוגע לתחולתו של ההסכם יובאו מיד לוועדה המעורבת לשביתת־הנשק באמצעות היושב־ראש שלה. הדגשתי כי lex specialis derogat generali וכי גם הגנרל ריילי, בתזכירו מיום 5 במא[רס] 1951, קבע כי אין משלחת ישראל חייבת להסכים לדון בוועדת שביתת־הנשק על שאלת האזור המפורז.[8] לזה השיב ג'דיד כי החלטת מועצת הביטחון מיום 18 במאי 1951 מאשרת כי ועדת שביתת־הנשק היא המוסמכת לתת פירושים להוראות ההסכם. הסתייגתי ואמרתי כי ההחלטה חוזרת על המלים המופיעות בסעיף 8,VII של ההסכם ואינה קובעת כל פירוש חדש מנוגד לפירושנו אנו. להפך, אחרי הסעיף הנ"ל בהחלטה באה הוראה הקוראת לממשלות ישראל וסוריה להביא את תלונותיהן לפני ועדת שביתת־הנשק או לפני היושב־ראש שלה – לזה אשר עליו מוטלת האחריות לפי הסכם שביתת־הנשק במקרה הנדון.

בדברנו על תלונות הצדדים שאינן שייכות לתחום פעולותיהן של ועדות שביתת־הנשק, שאל ג'דיד כיצד אנו מצדיקים את תלונתנו נגד שישכלי.[9] לפי דעתו אין אנו יכולים להסתמך על סעיף 3,III, האוסר מעשי מלחמה ומעשה איבה, הואיל ונאומים אינם יכולים להיחשב כמעשים (acts). הסבתי את תשומת־לבו לעובדה כי לפעמים מהווים נאומים את עיקר המערכה (campaign) ועובדה זו צריכה להכריע לגבי איש צבא בשאלה אם מותר לראות נאומים כמעשים. הצבעתי על מערכת הבחירות בארצות־הברית. יתר־על־כן, תלונתנו על נאומי שישקלי התבססה גם על סעיף 2,I, האוסר איומים בביצוע פעולות תוקפניות באמצעות כוחות מזוינים, וגם על ההתחייבויות הנובעות ממגילת האו"ם. ג'דיד לא זכר נקודות אלה בתלונתנו.

הוספנו לדבר בהפסקות קצרות, בהן הושמעו מפעם לפעם בדיחות ערביות מפי רב־סרן פרידלנדר או מפי אחד הקצינים הסוריים. נגענו בשאלות רבות, החל ברשמינו מניו יורק, מהדיון במועצת הביטחון על בעיית החולה, בו נכחנו שנינו, וכלה בציון האיכות הדלה של העוף בדמשק (שאלה שהתעוררה בשל קשיותו של העוף שעמו נאבקנו בעת הארוחה). עוררנו גם את שאלת תוקפן של החלטות או"ם וג'דיד ציין כי לישראל "תכונה מיוחדת" להסתמך תמיד על אותן החלטות או"ם הנוחות לעמדתה ולהתעלם מהחלטות פחות נוחות. הוא העיר כי בדרך כלל מעדיפים אנו להסתמך על החלטות מועצת הביטחון אך איננו מכבדים לגמרי את החלטות העצרת, ושאל, מתי

8. תזכירו של ריילי בתיק 130.16/2953/9.
9. ראה מס' 331.

נבצע למשל את ההחלטה על החזרת הפליטים ועל הפיצויים בעד רכושם. גוללתי לפניו את ההבדלים שבין החלטות מועצת הביטחון, שהינן החלטות המחייבות את חברי או"ם, לבין החלטות העצרת שאינן אלא המלצות. ב־1947 ידעו הערבים היטב כיצד להדגיש הבדלים אלה ואף ניסו להפיל את החלטת העצרת בכוח הזרוע. אשר לבעיית הפליטים, הרי אין החלטת העצרת מ־1948, בה נקבע עקרון החזרת הפליטים, ההחלטה היחידה בשאלה זו; כן אין להתעלם מההתפתחות ההדרגית שחלה במחשבה הקיבוצית של האו"ם ובתכניות לפתרון שאלת הפליטים, התפתחות שמצאה את ביטויה בהחלטות העצרת מ־1949, 1950 ו־1951, המדברות על החזרה (repatriation) או על שיקום מחדש (resettlement) של הפליטים. אין סתירה בין עמדת ישראל לבין עמדת האו"ם בשאלה זו, אם נביא בחשבון גם את ההחלטות שנתקבלו אחרי 1948. יתר־על־כן, יש לציין כי הסכמנו לשחרר את הפקדונות החסומים של הפליטים ובמשך שנתיים שיתפנו פעולה עם או"ם בהערכת הרכוש הערבי לקביעת שיעור תשלום הפיצויים ושיטתו. תגובתו היחידה של ג'דיד היתה כי כל זה אינו פוגע בזכות הפליטים לחזור למולדתם.

שנינו הבטחנו כי נמסור לממשלותינו על הישיבה הרשמית ועל השיחות הבלתי־רשמיות.

מיד עם תום הארוחה נפרדה מעלינו המשלחת הסורית ויצאה לדרכה. בהיפרדי מג'דיד שאלתיו אם הוא נוסע לעצרת. הוא השיב כי דבר זה יהיה תלוי בנו. אם ניכנס למשא־ומתן כעת – יהיה עסוק. ד"ר פוקלאדה נפרד באומרו כי הוא מקווה לראותי שוב בקרוב.

המשלחת הישראלית נשארה במלון כדי להחליף מסקנות ורשמים.

385

ו. איתן ומ. מקלף אל שגרירות ישראל בלונדון
W. Eytan and M. Makleff to the Israel Embassy in London

מברק מוצפן ד/130
נוסח יוצא: 130.09/2319/2

תל אביב, 10 באוקטובר 1952

לאילת ולכתריאל [שלמון][1] בלבד.

שיחות הבריטים נמשכו יומיים.[2] הודענו כי נגן על הארץ בכל תנאי, נשתתף בהגנת האזור רק באם המעצמות יגנו על המזרח התיכון. בזמן מלחמה נסכים לאפשר מעבר לצבאות המעצמות ושימוש בנמלים ושדות־תעופה. תרומה זו תלויה בהשבחת מתקנינו בעזרתם. איננו רואים הבריטים כממונים על ארגון הגנת האזור; יחסנו לבריטים יחס שותפות ושומרים לעצמנו מגע ישיר עם האמריקאים שהם שותף עיקרי בארגון ההגנה.

385
1. אלוף־משנה כתריאל שלמון, נספח צבאי, ימי ואווירי בבריטניה ובארצות סקנדינוויה.
2. ראה מס' 380.

תבענו שיתוו קווי תכניתם ומקומנו בה. לכך לא היתה תשובה ברורה בפיהם וטענו שאינם מוסמכים למסור פרטים אלו וכי התכנית בתהליך שינוי. חוסר תשובה זה יצר מתיחות־מה והרגשה שלא באו מצוידים כראוי מחמת הבדלים בהבנת מטרת המשלחת. הצגנו המצב ויכולתנו לתרום בצבא, בדרכים, מסילות, נמלים, אחסנת דלק, קשר ותכנ־יות מרכז השיקום. נראה שהתרשמו מהצגת הדברים ויכולתנו. שאלו נכונותנו לאחסן אצלנו ציוד כבד ותחמושת ודלק בזמן שלום בצורה שהארץ תיהפך לבסיס אספקה בזמן מלחמה. הציוד יימסר לפיקוחנו וטיפולנו ותיערך רק ביקורת אינוונטר עונתית. שאלו נכונותנו להעמיד לרשותם במלחמה שלושה שדות־תעופה. אינם רואים הארץ כבסיס ימי. הצגנו דרישותינו הכלליות לציוד. סוכם לקיים המשך השיחות בארץ או בפאיד.

עניין הסילונים הוזכר פעמיים[3] והדגשנו בחריפות ששחרורם מעיב על השיחות. אמרו שיעבירו המחאה.

ההתרשמות היא שרואים אפשרות שיתוף־פעולה עם חיל האוויר בשמי ערב ומתק־שים בחיל היבשה. מכתב מפורט מהמטכ"ל בדרך.[4]

איתן, מקלף

386

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

העתק: 130.02/2403/18

[לונדון] י"א בתשרי תשי"ג
10 באוקטובר 1952

כמוס

אמנם טרם קיבלתי תשובות לאשגרי השונים אליך בעניין ההזדיינות הערבית, ואם כי אינני יודע מה החלטתכם בדבר הצעד הבא שברצוננו לנקוט בהמשך לאיגרתנו[1] בשאלה זו, חשבתי לנכון להעיר שוב כמה הערות על נושא חשוב זה, גם כשתהיה בזה מעין חזרה על מה שכבר מסרתי בעבר.

ההערות הבאות נשענות על דיונים פנימיים בין חברי הצירות ועל הסתכלות ערה בהתפתחות המדינית כאן בקשר למצב בארצות ערב, ובמצרים בייחוד.

(א) שאיפת ממשלת הוד מלכותה להגיע להסכם עם מצרים עומדת היום ברומה של מדיניות החוץ הבריטית ונשענת על עידוד ותמיכה מלאים של ממשלת ארצות־הברית. נגיב מקובל על וייטהול, הרואה בו את האיש הטוב ביותר לניהול ענייני מצרים, והיא

3. ראה מס' 369.
4. דין־וחשבון שלם מן השיחות הצבאיות בארכיון צה"ל, תיק 532/73/174.

386
1. מס' 368.

תדאג לחיזוק מעמדו והשפעתו בכל השטחים. ההקלות השונות למצרים מצד הבריטים בשטח הצבאי והכלכלי שנעשו עד כה מהווים רק שלב ראשון לקראת פעולות דומות בעתיד, שתגברנה במידה שנגיב יראה נכונות מצדו לשיתוף־פעולה. מכל הידוע לנו, משתדל מחמוד פאוזי לשכנע את משרד החוץ כאן בנכונותו הכנה של נגיב למצוא יסוד להסכם וליחסי־גומלין בין שתי המדינות.

(ב) בחוגים העוסקים במשרד החוץ בבחינת קווי המדיניות הבריטית במצרים וגיבושה מדגישים בעליל את דאגתם למה שעלול לקרות אם נגיב ייכשל וכוחות חדשים יעלו לשלטון. לפי ההערכה הפסימית של המחלקה המצרית, הרי כל שינוי במצב הקיים במצ־רים הכרחי שיהיה לרעת בריטניה, הואיל ואין לצפות לטובות הן מהוואפד, והן מ"האחים המוסלמים" — שני המועמדים המאורגנים היחידים לשלטון. על־כן, גדולה נכונות הממשלה כאן להרחיק לכת בוויתוריה לנגיב משהיתה בכל זמן אחר בעבר. אמנם צ'רצ'יל גמר אומר שלא לזוז מעמדתו בשאלת הסודאן, אך דווקא משום כך ינסה עד כמה שיוכל לפייס את נגיב על־ידי ויתורים אחרים, ובייחוד על־ידי חיזוקו הצבאי והכלכלי. השאלה של מתי לתת נשק ועזרה כלכלית למצרים וכמה לתת — היא היום שאלה טכסיסית יותר משאלה עקרונית והתשובה תלויה במידה ידועה מטעמים פנימיים בנכונותו של נגיב לקבל לא פחות מזו של וייטהול לתת. גם בשטח זה מקבלת הממשלה הבריטית עידוד מלא מממשלת ארצות־הברית המבקרת את לונדון על הקצב האיטי ועל מה שנראה בעיניה כהיסוס בלתי־מוצדק לבוא להסדר מהיר יותר עם מצרים. הסתייגויותיהם של צ'רצ'יל ואידן נובעות עדיין מחוסר בטחונם המלא באיתנותו של נגיב וגם ברצונם לשמור על היתרון שבמקח־וממכר אתו כל עוד לא הוברר להם מידת נכונותו להגיע להסכם עם בריטניה, ומידת הוויתורים שיהיה מוכן להביא, ובייחוד בשאלת סודאן, על־מנת להשלים את הפרשה.

(ג) ההחלטה לספק אווירוני־דחף לסוריה באה כביטוי מובהק לגישתה הכללית של ממשלת בריטניה לבעיות המזרח התיכון בשעה זו ולרצונה לשמור על קשריה עם ממש־לות ערב ולהדק אותן, ובייחוד עם אלה מהן המחזיקות באופן יעיל את רסן השלטון בידיהן ומוכנות לשיתוף־פעולה צבאי ומדיני עם בריטניה ובנות־בריתה. הסיכויים לכך יגדלו, לדעת הבריטים, במידה שמעצמות המערב יעזרו למשטרים אלה להתחזק ולהתבסס. במתן הקלות לשישאקלי לרכוש אווירוני־דחף בבריטניה היתה מצד משרד החוץ כוונה כפולה: לחדור חדירה יעילה לתוך המכונה הצבאית הסורית, שנשענה עד עתה בעיקר על אספקה צרפתית, ולהשתמש ביתרון זה בשעת הצורך למטרות צבאיות ומדיניות כאחת, ובייחוד בשעת הדיונים על הקמת ארגון ההגנה האזורי במזרח התיכון. אמנם היה זה מן הנכון אילו הגשנו את מחאתנו נגד ההחלטה של ממשלת הוד מלכותה בדבר מסירת שני אווירוני הדחף לסוריה מיד לאחר שנודע לנו הדבר, אך אני מטיל ספק במידת התועלת הממשית שהיינו מפיקים ממחאה כזו לנוכח ההתפתחות החדשה אשר הקלה על הסורים להזיז את הממשלה הבריטית מעמדתה העקרונית שלא לספק אווירוני־דחף למדינות ערב ולישראל.

(ד) ההתפתחות שצויינה לעיל מאשרת בעליל את הניתוח והמסקנות שפירטתי באשגרי האחרונים. באשגרים אלה הזהרתי בפני אשליות מסוכנות בקשר לעצם התהליך של ההזדיינות הערבית, ובייחוד של מצרים, לאור המאורעות האחרונים בארצות ערב והצבעתי על התעוררותן החדשה והנמרצת יותר מבכל זמן אחר בעבר של בריטניה וארצות־הברית להגיע להסדר עם מדינות ערב. מנוי וגמור אתן להרגיע ככל האפשר את התסיסה החברתית והמדינית הקיימת כך שלא תגרום לתוהו ובוהו ותביא בעקבותיה

זעזועים אזוריים ובינלאומיים מרחיקי־לכת. על יסוד הרהורים אלה הצעתי שלא נראה במחאותינו את האמצעי היחיד במלחמה בסכנות הנשקפות לנו בהזדיינות זו, אלא, אגב מחאות והסברה מתאימה, נראה את המציאות בעיניים פקוחות ונדאג להגנת האינטרסים שלנו מתוך גישה מעשית וקונסטרוקטיבית. כהמשך מידי לפעולתנו השלי־לית הצעתי שנגיש למעצמות בעלות ההכרזה המשולשת ממאי 1950 הצעות שבהן:

(אא) נדרוש כריתת חוזה של אי־התקפה בינינו ואותן ממדינות ערב שתקבלנה ממעצמות אלה נשק ואספקה צבאית. הצעתי בכוונה חוזה של אי־התקפה ולא חוזה של שלום, כי הרי הצעת חוזה שלום עלולה ממילא לעורר בעיות שונות הקשורות בשאלת הפליטים והגבולות, אשר הדיון בהן היה נותן הזדמנות נוחה לאותן המעצמות לדרוש מאתנו ויתורים מרחיקי־לכת. אמנם אין ביטחון שלחץ כזה לא יופעל נגדנו גם בקשר לחוזה של אי־התקפה, אך במקרה זה נוכל להדגיש ביתר הדגשה את הבעיה הבט־חונית המיוחדת שנתעוררה שלא באשמתנו כתוצאה מן ההזדיינות הערבית. עצם דרישה מחודשת כזו תביא לנו גם יתרון טכסיסי ומדיני חשוב באשר היא ממילא תהווה תשובה נאותה לתעמולה הערבית על כוונתנו להתפשטות ותמנע את הרווח שהיו מפי־קים ממנה.

לאחר שנעשה את כל המאמצים להשגת חוזה של אי־התקפה ומבלי שנחליש את תעמולת השלום שלנו המופנית אל העולם הרחב והערבים תוך ניצול כל הזדמנות אפש־רית לבוא במגע ישיר עם הערבים ולחזק בקרבם את האמונה ברצוננו הכן לבוא להסכם עמהם, אסור גם שנשכח כי שלוש המעצמות אינן מוכנות, לפי כל הסימנים, לכפות על מדינות ערב משא־ומתן לשלום כתנאי מוקדם לאספקת נשק. יתרה מזו, אין גם להניח כי המעצמות תרצינה או תוכלנה להניע את מדינות ערב למתן ערובות' פומביות או סודיות אשר תוכלנה להניח את דעתנו אף במשהו. כל הסימנים מראים על כך כי הכרזת מאי 1950 תשמש יסוד לטענות שלוש המעצמות אשר תקבענה כי היא שרירה וקיימת וכי יש בה ערובה מספקת — לנו ולערבים כאחת — בפני חידוש מלחמה. תידרש, אפוא, פעולה נמרצת מצדנו על־מנת להטיל את רעיון חוזה אי־התקפה לתוך חלל העולם המדיני וכדי להשפיע על המעצמות שתקבלנה אותו הלכה למעשה.

(בב) נדרוש שבאספקת נשק למדינות המזרח התיכון לא תהיה הפליה כלפי ישראל. הכרחי גם לעורר את בעיית הנטל הכספי הכרוך בבעיית ההזדיינות אשר לא רצינו בה ואשר מטילה עלינו מעמסה כספית קשה מנשוא. הצעתי שנבוא בהצעות מתאימות לשלוש המעצמות ונדרוש את השתתפותן המלאה בפתרונה.

(ה) ניסיון למנוע תהליך הזדיינות הערבים בתור כזה נידון, לדעתי, לכישלון מראש. אם יחולו איזה שינויים לטובתנו בשטח זה, הרי יבואו בוודאי באשמת הערבים ולא בגלל יכולתנו אנו לשנות שינוי עקרוני את המצב. הססנותן של מדינות ערב היא־היא שמנעה עד כה את התפתחות העניינים באותו כיוון המתבלט לאחר המאורעות במצרים והתקרבות שישאקלי למעצמות המערב. הברירה אפוא בפנינו: להסתפק במחאות ורוגז, או לדאוג, נוסף לפעולה זו, כבר בשלב זה להבטחת האינטרסים שלנו מתוך ראיית הנולד והפקת תועלת מכסימלית מהנתונים שבידינו.

אין צורך לעמוד כאן על תיאור הסכנה האורבת לנו מהזדיינות הערבים, סכנה שלא נסלק אותה על־ידי חוזים והסכמים בלבד. אכן לשם הבטחת קיומנו נהיה זקוקים לחיזוק כוחנו הצבאי ולשמירה מתמדת עליו בכל המצבים, כי במידה שנהיה חזקים יותר מבחינה צבאית גם נוכל להפיק מכך תועלת מדינית ואף לקרב את ההסכם בינינו לבין הערבים שלא יבוא כתוצאה מחולשתנו אלא רק כפרי הכרתם ביציבותנו וכוחנו.

(ו) לאור המצב המתהווה לא נוכל אלא לחשוב בכל הרצינות איך להחזיק מעמד בברירה בין הצורך הגדל בהזדיינותנו ובין הקושי הכלכלי הכרוך בפרשה יקרה זו. במצבנו הכלכלי הירוד עלול המרוץ אחרי הערבים המזדיינים להביאנו לעברי פי־פחת. תמיד ציפיתי בחרדה לרגע מסוכן זה, והנה הוא ממשמש ובא. איך נגיב עליו ומה נעשה כדי למצוא את שביל הזהב בין הברירות שאף אחת מהן אינה יכולה להביא בעצמה את הפתרון הרצוי? איך נשמור בעת ובעונה אחת על עצמאותנו המדינית, בטחוננו הצבאי ויכולתנו הכלכלית, כך שלא נוותר על אף אחד מהנתונים החיוניים הללו ונשיג לפחות את המינימום הדרוש להבטחת עצם קיומנו? במכתבי לשר (ZL/EE / 101 / 60020)[2] ניסיתי להבהיר את עמדתי בשאלה זו ולא אחזור עליה באריכות. אסתפק כאן בהצבעה על הצורך החיוני בשבילנו להיות ערים ופעילים, רואים את הנולד ומוכנים ליוזמה ומעשים נועזים. במצב העניינים היום, הרי אמצעים טכסיסיים שאינם מתבססים על מדיניות מתוכננת החותרת לקראת מטרה מסוימת עלולים להיות בעוכרינו ולהביא עלינו תקלות קשות. הדרך המובילה, בעיני, למטרה זו והצלחתנו בהשגתה מותנית בחיזוק מעמדנו הפנימי ותלויה בהידוק נוסף של יחסינו עם ארצות־הברית ובריטניה מבחינה מדינית וצבאית כאחת. בשטח הצבאי נוכל להצליח רק אם יהיה רצון מצד ארצות־הברית ובריטניה לשתף עמנו פעולה לשם אותה המטרה. כאן רצוננו בלבד לא יספיק ואל נחשוב שמה שייראה כוויתור הגדול ביותר מצדנו יתקבל על הצד השני כראוי וכשווה לוויתורים דומים גם מצדו. מובן כי יש לשקול כל צעד בפעולתנו הדיפלומטית ולנקוט בכל אמצעי הזהירות הדרושים כדי למנוע תקלות מתוך פזיזות או זריזות יתרה, אך חוסר פעולה מצדנו או אי־רצון ליזום דברים מתוך דאגה לתוצאות־הלוואי השליליות השונות הכרוכות בדבר — בוודאי שלא יועילו.

(ז) אינני מתעלם מצדדים אלה של הצעד אשר אני מציע הן מבחינה פנימית והן מבחינת יחסינו הבינלאומיים. בשנים האחרונות נהננו לא מעט מן העובדה שהערבים פסחו על שני הסעפים ומנעו התקדמות באזור על־ידי היסוסיהם. אמנם היום, כשפני הדברים בסביבתנו משתנים במהירות כה גדולה, אין זה אלא חלום שווא להניח שניתן גם להבא לסמוך על ההנחה "שהערבים יעזרו" וכי מה שלא נשיג בכוחנו נקבל בזכות שגיאות שכנינו. מבחינה זו ראיתי כשגיאה חמורה את דחיית בואה של המשלחת הצבאית הבריטית לישראל, בייחוד לאחר שהגענו להבנה על תכנית הבירורים. מלכתחילה הצבעתי על התועלת בבואה לישראל לפני ההתפתחות החדשה בהסדר ענייני ההגנה במזרח התיכון, כשהמצב היה נוח יותר בשבילנו משהנו כיום. כשם שגורם הזמן פעל נגדנו, בשטח זה, כן, חוששני, עלול גורם זה להמשיך לפעול נגדנו, אלא אם נעשה את המאמצים הדרושים כדי להפוך אותו לבן־ברית על־ידי יזמה ופעולה.

אינני רוצה לומר או להניח אף לרגע קט שהכול, כביכול, תלוי בנו ושמספיק כי נגלה יזמה ופעילות, כדי שהצד השני — ארצות־הברית, בריטניה והערבים — יקפצו לקראתנו בזרועות פתוחות ויקבלו מה שנציע להם. הנני מלא דאגות וספקות ביחס לתגובת האמריקאים והאנגלים גם יחד להרבה מהדברים וההצעות שנביא בפניהם ועלינו להיות מוכנים לאכזבות ולכשלונות רבים ורציניים. אך יחד עם זה חיוני שלא נישאר פסיביים במערכה הגדולה המתנהלת סביבנו, מערכה העתידה ללכת ולהתרחב ולסכן את חיי מדינתנו הקטנה והצעירה לא פחות משסוכן קיומנו בימים הראשונים להקמת המדינה.

2. ראה אילת אל שרת, 14.8.1952, 5/2457/130.02.

חברי ואני שקועים בבעיות הללו השכם והערב, ונדמה לי כי בלונדון נראים הרבה מן הדברים והתהליכים האלה בצורה בהירה יותר משבכל בירה אחרת. הדברים שנאמרו לעיל ובאשגרי הקודמים מהווים פרי של מחשבה משותפת והמסקנות שהגענו אליהן בצוותא לאחר שיקול רב ומקיף. משה קרן כותב אף הוא סקירה בשאלות הללו, ובייחוד בשאלת אווירוני־דחף, ובטוחני שיתרום מצדו להבהרה נוספת של הנושא.[3]

א.א.

א. אילת

387

א. אבן אל א. אילת (לונדון)

A. Eban to E. Elath (London)

מקור: 93.04/42/13

הארו (מידלסקס), 11 באוקטובר 1952

אליהו היקר,

לפני צאתי לדרך הספקתי לקרוא את תזכירך בשאלת ההזדיינות הערבית,[1] והתפעלתי לא מעט מבהירות הטיעון. כפי שקלטת ממסירת רשמי המקוטעים מההתייע־צויות בארץ, מכוון תזכירך לדעתם של אנשינו: את הפנייה המצרית לנשק מהמערב אפשר וצריך להפוך למנוף לתיקון עמדת מצרים כלפינו ביזמת המעצמות המספקות את הנשק. מאידך, כישלון יהיה לנו אם יבוא סיפוק של התביעה המצרית ללא כל רווח לישראל, בין שרווח זה יתבטא בהתקדמות לקראת שלום, בין שנתפוס את הרווח במי־עוטו, כלומר, בהספקת נשק לנו חינם אין כסף למען לא יתערער המאזן לרעתנו.

אני מודאג כמוך מהיעדר הוראה מהקריה לפעולה רצופה ומתוכננת בלונדון וווא־שינגטון בחודשים הבאים, ואעשה כמיטב יכולתי להמריץ את המשרד לייפות כוחנו לפעולה כזאת.

מועדים לשמחה וחגים לששון, שלך

אבא אבן

3. מכתבו של קרן, מיום 10 באוקטובר, בתיק 130.02/2403/18. תגובות — ראה מס' 387, 392.

387

1. ראה מס' 386.

388

א. ארוך אל משרד החוץ
A. Aroch to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן QIA275
נוסח נכנס: 130.09/2325/6

מוסקבה, 13 באוקטובר 1952

אפרת.[1] רק ללבבי. בערב שמחת תורה הודיע לנו הרב[2] כי בגלל מלשינים בבית־הכנסת אין הוא יכול להמשיך באיזה יחסים שהם אתנו פרט לביקורינו לשם תפילה. בהזדמנות זו החזיר לנו חבילה אשר הכילה ספרים תורניים שקיבל מאתנו בהתאם לבקשתו בהזדמ־נויות שונות בעבר. זו הפעם הראשונה שדיבר אתנו גלויות על מצבו וביקש לא לפרסם את תוכן השיחה. פרטים בדואר.

ארוך

389

א. אבן אל ד. אצ׳יסון (ואשינגטון)
A. Eban to D. Acheson (Washington)

העתק: Copy: 93.03/3062/2

[Washington] 14 October 1952

Dear Mr. Secretary,

I have been advised by the Department of State that the decision of the United States delegation whether to support Israel's candidature for a Vice-Presidency of the General Assembly will be taken today.[1] I therefore seize the opportunity of addressing you personally in order to express our Government's deep concern in this matter.

Arab States have been continuously and lavishly endowed with high international office. For four out of the six years of its existence the Security Council has had an Arab member (Egypt and Lebanon). Arab members have sat and still sit in other principal organs (Economic and Social Council, Trusteeship Council and the International Court). Lebanon is

388

1. יצחק אפרת, מנהל הצופן במשרד החוץ.
2. הרב שלמה שלייפר, הרב הראשי של מוסקבה.

389

1. ראה מס׳ 363.

now, apparently, to be elected to the Security Council. The Vice-Presidential office which Israel now seeks was held last year by Iraq. In these circumstances I am confident that you will agree that it would be far-fetched to regard Israel's candidacy for its first high international office on an equal plane with Egypt's belated attempt to maintain an Arab monopoly which has already gone beyond the limits of equity. The Egyptian entry has no other motive except to obstruct Israel's access. Thus, the result of support for Egypt's candidacy would be to demonstrate, at a critical time for the peace of our area, that the myth of Israel's "non-existence" is still a legitimate international concept. Moreover, the fact that the contest is between Israel and Egypt cannot fail to draw attention to the only United Nations issue which exists directly between those two countries – the Security Council's Resolution of 1 September 1951 on the Suez Canal. The Egyptian position here would not appear to warrant an act of direct favouritism at Israel's expense in the United Nations at this time.

May I suggest that these considerations give this election a political importance beyond its normal level; and that a favourable vote by the United States would fall harmoniously within the framework of American–Israel relations.

Yours very sincerely,

Abba Eban

390

ג. רפאל אל המנהל הכללי של משרד החוץ
G. Rafael to the Director-General of the Ministry of Foreign Affairs

העתק: 93.03/116/8

ניו יורק, 14 באוקטובר 1952

כמוס

הנדון: שיחה עם י. מאליק, נציגה הקבוע של ברית־המועצות באו"ם, לשעבר (שנתקיימה ב־10.10.52)

חפצתי להתראות עם מאליק ל־10 דקות לפני ישיבת מועצת הביטחון, כדי לגייס תמיכתו לבחירתנו לסגן־נשיאות העצרת,[1] במקום זה הוזמנתי על־ידו למשרדו בבניין נציגות ברית־המועצות לשיחה שארכה כ־45 דקות.

390

1. ראה מס' 389.

א. סגן־נשיאות

מאליק אמר כי נימוקינו מתקבלים על דעתו, אך אין בכוחו להחליט בנדון כי הוא כבר אינו חבר המשלחת, אולם יעביר דברי למשלחתו ומקווה ליחס אוהד.

ב. בעיית ארץ־ישראל

מאליק ציין כי בעיית ארץ־ישראל עלתה בכל זאת לסדר־היום ושאל לאיזו תוצאה אנו מקווים מהדיון. ציינתי כי אנו מקווים להחלטה ברורה של או"ם אשר תחייב את הצדדים להסדיר את הבעיות השנויות במחלוקת באמצעות משא־ומתן ישיר לשלום. מאליק השיב כי מאז ומתמיד תמכה ברית־המועצות בעמדה זו וכי לדעתו רק בדרך זו אפשר להגיע לשלום בין הצדדים.

ג. תכניותיו של מאליק

כשעמדתי להיפרד מעליו שאלתי לתכניותיו והוא השיב: I'm fading away like MacArthur. השיבותי על כך כי עד כה חשבתי כי הדבר היחיד המשותף שיש לו עמו הוא ששניהם שירתו ביפאן. מאליק הוסיף ברצינות כי אינו יודע עדיין מה התפקיד שיוטל עליו והוא מקווה כי וישינסקי, עם בואו בשבוע הבא, יודיע לו מה יהיה תפקידו. על־כל־פנים, הוא יחזור למוסקבה, והוא הוסיף: איני דואג, כי בברית־המועצות אין חוסר עבודה.

ד. קוריאה

כשקמתי על־ מנת ללכת ביקשני מאליק להישאר כי היה ברצונו להחליף עמי דעות על הופעת בעיית קוריאה בעצרת ושאלני אם קיבלנו מהאמריקנים את טיוטת החלטתם. השבתי בשלילה וציינתי כי אנו מקווים שאו"ם יפנה שוב בקריאה לצפון־קוריאנים לפעול למען הפסקת המלחמה.

מאליק השיב כי אילו האמריקנים היו חפצים בכך הרי היו יכולים לסיים את המלחמה כבר מזמן. הוא הוסיף כי לפני שובו למוסקבה ברצונו אחת ולתמיד ליישב עמי את הוויכוח המתנהל בינינו במשך השנתיים האחרונות בדבר אי־רצונה של ארצות־הברית במלחמה, ואמר: אנו מאמינים כי ארצות־הברית מכינה את המלחמה ואילו אתה חוזר ומדגיש כי אין כוונתה כזו. אם כן, מהי האמת? השבתי בשורה ארוכה של נימוקים להוכחה כי אמריקה אינה מעוניינת במלחמה ועל הערתו כי שגשוג הכלכלה האמריקנית מבוסס על המשך המלחמה עניתי כי הודות לאוצרות הטבע של יבשת זו ולכשרונה הטכני, הרי ארצות־הברית מסוגלת להבטיח לעצמה שגשוג כלכלי באמצעות פיתוח היבשת האמריקנית והארצות הנחשלות וכי דווקא המאמץ ההגנתי של ארצות־הברית מהווה עליה נטל כבד לפיתוחה הכלכלי. מאליק השיב: הנך צודק בהנחתך כי אמריקה מעוניינת בפיתוח כלכלי, אך רק אם תוותר על מגמת השתלטותה המלחמתית.

חזרנו לבעיית קוריאה ואמרתי כי גם לברית־המועצות ההזדמנות להוכיח את ההנחות אם אמריקה מעוניינת בהמשך המלחמה או לאו. כל העומד על דרך השגת שביתת־נשק הוא בעיית השבויים ובנדון זה העלו האמריקנים בשבוע האחרון הצעות נבונות ומרחי־קות־לכת. אמרתי: תשפיע ברית־המועצות על ידידיה ושביתת־הנשק תושג ועל־ידי כך יסתיים הוויכוח המתנהל בינינו ואשר ברצונך ליישבו. הוספתי כי קשה להבין מדוע מדינה כסין אשר צריכה להיות מעוניינת בריכוז כל כוחה בבניין ותקומה חברתית מוכנה לבזבז כוחותיה במלחמה עקרה בגלל 15,000 שבויים. מאליק השיב כי זוהי בעיה פסיכולוגית והוסיף: אתה אינך מבין זאת ואולי גם אנו לא היינו מבינים ואף היינו פועלים אחרת, אך יש לדעת כי העם הסיני אשר במשך מאות בשנים סבל מדיכוי אימ־פריאליסטי מצד הצרפתים, האנגלים והרוסים (וכאן תיקן מיד ואמר: רוסיה הצארית),

רגיש מאד ואינו מוכן להיכנע לאולטימטום אמריקני. לכן על אמריקה להבין כי עליה לנהוג ביתר עדינות. לא רק לאמריקה יש עקרונות, אלא גם לצד השני.

בהמשך דבריו נתן מאליק להבין כי לכשתתעורר באו"ם בעיית קוריאה, תגולל ברית־המועצות את כל פרשת הנהלת המלחמה ותוקיע את האכזריות האמריקנית, כשם שעשתה בעבר.

ה. השגריר קנן[2]

השיחה נגעה בכשלונו של השגריר קנן ומאליק אמר: חשבתי בכל זאת כי קנן חכם יותר, והביע שמחתו על שנפטרו ממנו.

ו. צאראפקין

שאלתי אם לאור התעוררות בעיית ארץ־ישראל יחזור צאראפקין למושב זה ומאליק השיב בשלילה ואמר כי לצאראפקין נמאס כל עניין האו"ם וכזו היא גם הרגשתו, אך מיד תיקן דבריו והוסיף: אנו רוצים בהצלחת האו"ם ומקווים כי או"ם יוכל לתרום לקיום השלום.

ז. אלישיב

אמרתי כי אלישיב, צירנו במוסקבה, יהיה חבר המשלחת. מאליק העיר כי אלישיב ידוע לו היטב וכי הוא מעריכו מאוד כאיש הבקי בספרות הרוסית. הוא הוסיף בבת־צחוק: הוא אף מכיר ספרים רוסיים שאני מעולם לא שמעתי עליהם.

מאליק שילב בדבריו הערות מלאות הומור ועורר רושם כאילו הוא גדוש מצב־רוח טוב. אולם, בכל הנוגע לפעולתו בעתיד בוטאה בדבריו מידה של אי־נוחיות וחוסר־ביטחון.

בברכה,

ג. רפאל

391

א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה
A. Kubovy to the East European Division

מברק מוצפן פ/777
נוסח נכנס: 130.09/2343/3

פראג, 14 באוקטובר 1952

ביליתי הושענא־רבה ושמיני עצרת בברטיסלבה בלווית רעיתי, ד"ר גרא ועובדת מקו־מית. היה זה ביקור מדכא. האוכלוסייה היהודית המונה מ־2,800 עד 4,000 נפש שרויה בפחד פתולוגי בגלל מאסר הפעילים הציוניים, טיהור כל הפקידים הגבוהים היהודיים פרט לשניים, סירוב הבקשות לעלייה והאווירה האנטישמית הכללית. מלבד משפחה אחת, נמנעו היהודים מכל מגע אתנו מחוץ לכותלי בתי־הכנסיות. אם כי 700 נפש אוכ־

2. ג'ורג' פ. קנן, שגריר ארצות־הברית במוסקבה החל ממאי 1952. בראשית אוקטובר דרשו הסובייטים את הרחקתו משום שמתח ביקורת, בעת ששהה מחוץ לברית־המועצות, על בידודם של הדיפלומטים המערביים במוסקבה ועל התעמולה האנטי־אמריקאית שמתנהלת בברית־המועצות.

לות עדיין בשר כשר, נכחו בתפילת יזכור בבית־הכנסת הניאולוגי פחות מחמישים איש ובערב בזמן ההקפות בבית־הכנסת של החרדים פחות ממאה וחמישים נפש. האווירה היתה עגומה.

נהנינו למחרת מחדוות החג ב"אלטניישול" בפראג, חברי הצירות חילקו לילדים דגלונים שמחת תורה (עשויים בידי עובדינו) וסוכריות. המתפללים מצאו דרך להביע רגשותיהם ושרו שיר המעלות בנגינה של "התקווה".

[.....][1]

קובובי

392

ד. בן־גוריון אל מ. שרת
D. Ben-Gurion to M. Sharett

העתק: 130.02/2451/9

ירושלים, כ"ז בתשרי תשי"ג
16 באוקטובר 1952

(הערה לתזכיר אילת מיום כ"א בתשרי תשי"ג, 10.10.52)[1]

הנחה אחת בתזכיר נראית לי מופרכת בהחלט, והיא שעלינו לשאוף (ולעשות תעמולה) לכריתת חוזה אי־התקפה עם המדינות הערביות.

איני רואה כל יתרון משפטי או פוליטי בחוזה מסוג זה. חוזה שביתת־הנשק אוסר על הצדדים כל התקפה מזוינת, והרי זה למעשה חוזה אי־התקפה. ואם לחוזה יש תוקף הרי לא יתווסף כלום על־ידי כריתת חוזה שני, שתוכנו הוא תוכן החוזה הראשון. כשאנו תובעים שלום ייתכן שהערבים, גם אם ארצות־הברית ואנגליה ילחצו עליהם, יסרבו לעשות שלום. יש בכל זאת לתביעתנו לשלום ערך מוסרי ופוליטי בינלאומי. לדרישה של חוזה אי־התקפה — אין שום ערך פוליטי. ואם הערבים יקבלו אותה — לא ישתנה המצב, אלא כלפי העולם יתגלה שיש להם רצון טוב, כביכול.

אם נדרוש חוזה אי־התקפה והערבים יסכימו לו — נידרש לוויתורים בכמה שטחים בתורת פיצוי. ואם לא נעשה הוויתורים — נהיה אנו האחראים למניעת חוזה אי־התקפה. ואין לנו כל יסוד לעשות ויתורים לטובת חוזה של אי־התקפה, כי אינו מוסיף ואינו גורע. גם לעשות שלום נידרש לוויתורים, אבל כדאי לנו לעשות ויתורים לטובת חוזה שלום.

יש אפוא לשלול תביעת חוזה אי־התקפה, ולעמוד אך ורק על תביעת שלום. אם התביעה תתמלא — יש לדבר ערך מכריע. אם לא תתמלא — יש לתביעה עצמה ערך מוסרי ומדיני.[2]

ד.ב.ג.
ד. בן־גוריון

391

1. משפט אחר, שעניינו אישי, לא הודפס כאן.

392

1. מס' 386.
2. ראה מס' 422.

393

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

מברק מוצפן YA716
נוסח יוצא: 130.09/2330/11

[תל אביב] 16 באוקטובר 1952

(א) 33 קולות הם הישג חשוב שעשה רושם רב.[1]

(ב) מניח כי ברור היטב ליוגוסלבים כי אנו רואים הצבעתם כמעשה בלתי־הגון בתכלית, כי היטב חרה לנו הדבר וכי לדעתנו הם עתידים להיווכח כי לאורך ימים יפסידו מהפכפכנות זו.

(ג) השאלה המטרידה מבחינת המדיניות המעשית היא ההיתה מוצגת מועמדות ערבית גם אלמלא הופיעה מועמדותנו או שאנו במו ידינו גרמנו לכניסת מדינה ערבית לוועדה הכללית?

שרת

394

ו. איתן אל שגרירות ישראל בפאריס
W. Eytan to the Israel Embassy in Paris

מברק מוצפן ל243
נוסח יוצא: 130.09/2345/1

תל אביב, 16 באוקטובר 1952

לשגריר. דברואז בא אלי היום לפי הוראות ממשלתו לבקש כי נסכים לדרישתו של ריילי להסיר עמדת תצפית על הר הצופים שהוא טוען כי הוקמה בניגוד להסכם שבעה ביולי 1948.[1] דברואז אמר כי מבלי להיכנס לשאלה עם מי הצדק, ממשלת צרפת תמימת דעה עם ממשלת ארצות־הברית כי מן הנמנע להמרות פי נציג האו"ם. עניתי: (א) מקלף ואני אוכלים מחר עם ריילי וויג'יה[2] ובמעמד זה נדון על העניין אתם במישרין. (ב) כל

393

1. ב־14 באוקטובר נפתח בניו יורק המושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם. נציג קנדה, לסטר ב. פירסון, נבחר לנשיא העצרת. לצדו נבחרו עוד נציגי שבע מדינות לתפקידי סגנים, וביניהם נציג מצרים, שקיבל 34 קולות והיה אחרון ברשימת הנבחרים. ישראל זכתה ב־33 קולות. הוועדה הכללית של העצרת, שמכריעה בענייני נוהל וסדר־היום, כוללת את נשיא העצרת, סגניו, וראשי שש הוועדות העיקריות של העצרת.

394

1. הסכם בין מפקדים ישראלים וירדנים בדבר נוהלי ההפעלה וההספקה של המוסדות הישראליים על הר הצופים — ראה כרך 2, נספח ה (1).
2. אנרי ויז'ייה, יועץ מדיני לראש מטה משקיפי האו"ם בארץ־ישראל.

עוד מרשה ריילי לירדן להחזיק למעלה מאלף נפש בעיסאוויה ולהפר דברים נוספים שבהסכם שבעה ביולי אין אנו סבורים כי יש לו עמדה מוסרית חזקה ללחוץ עלינו בעניין פעוט כגון הקמת צריף על שטח שאנו רואים אותו כשלנו. (ג) סירובם של הירדנים לנהל משא־ומתן בוועדה המיוחדת לפי סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק מסבך זה זמן רב את עניין הר הצופים ותמיד עשויים להתעורר סכסוכים עד אשר ימלאו הירדנים את התחייבויותיהם לפי הסכם שביתת־הנשק.

השגריר הבריטי בא אלי לפני דברואז באותו עניין והשגריר האמריקני עוד יבוא היום, על־כן יש לראות בכך פנייה תלת־מעצמתית. לא הבריטי ולא הצרפתי הזכירו הכרזת שלוש המעצמות של 1950.

איתן

395

התייעצות מדינית
Political Consultation

העתק: 130.02/2410/9

[תל אביב], ל' בתשרי תשי"ג
19 באוקטובר 1952

כמוס–אישי

מדיניותנו הערבית[1]

הבעיה שהועלתה לבירור היתה: האם על ישראל לעמוד כמסתכל מן הצד על המאורעות המתארעים סביבה, או יש אפשרות שתשפיע עליהם. יתר־על־כן, כלום אין במאורעות אלו פתח לשינוי יחסים במזרח התיכון, ובזה פתח גם לנו?

ראובן שילוח הביא אתו סיכום שעובד בעצה אחת עם בנימין גיבלי: (א) המאורעות במזרח התיכון עם היותם פנימיים, אסור שישלו אותנו כי חידוש המלחמה נגדנו ירד מן הפרק. הכוחות החותרים לסיבוב שני לא נעלמו מן האופק, בעיקר בסוריה ובעיראק. (ב) ההפיכות, ובייחוד זו של מצרים, זיעזעו את אחידותה של החזית הקיצונית נגדנו והסירו מנקודות מפתח אישים, אשר סימלו את האחדות הערבית באיבתה לנו. ריכוז תשומת־הלב בענייני פנים והימנעות מהתקשרות המחייבת קיצוניות בענייני חוץ מכשילים כיום התגבשות חזית השנאה כלפינו. (ג) המערב ייאלץ בחודשים הקרובים לקבוע מדיניות מזרח־תיכונית לעצמו. משתיקבע מדיניות כזו, בוודאי יגיע שלב של ביצוע אשר יצטיין בהחלטיות ובאכזריות רבה. (ד) מכאן מסקנה: אנו מצווים לפתח פעילות מוגברת כלפי ערב ומערב כאחד.

הפעילות צריכה להיות מכוונת למטרות אחדות: (1) חיזוק תהליך ההתפוררות בחזית

395

1. ההתייעצות נתקיימה במשרדו של ראש הממשלה ב־1 באוקטובר 1952. דין־וחשבון שלם ראה בתיק 130.02/2446/7.

הערבית. (2) עידוד תהליך הטיפול בענייני פנים. (3) התנגדות נמרצת לכל הסתמכות על חוזה הביטחון הקיבוצי בסידורי ההגנה של המזרח התיכון. (4) טיפוח גילויי ההתקרבות אלינו, בעיקר במצרים שהיא המדינה הראשה באיזור לכל דבר.

לצורך הפעולות יש לחזק את הכלים הקיימים, ולהוסיף כלים חדשים. כלים קיימים פירושו שירותי החקר, קול ישראל בערבית, ועדות שביתת־הנשק, נציגויות דיפלומטיות של ישראל. כלים נוספים פירושו שלוחות מיוחדות בכלים הקיימים, הקמת מטה מצומצם במשרד החוץ שירכז וידריך את הפעולות לפי דרישות השעה, אמצעים נוספים.

א. ששון הביע כמה רעיונות על מהפכת נגיב. לדעתו אין מהפכה זו יודעת לפי שעה את מטרתה הסופית. לאחר הצלחה בשלב אחד, היא נסחפת משלב אל שלב. מכל מקום ברור כי נגיב לא יוכל בזמן הקרוב להתרכז בטיפול בענייני חוץ. מאידך גיסא דוחפים אותו המאורעות לקיצוניות. תפקידנו בשעה זו: לעקוב אחרי המאורעות ולסגל מאמצינו למצבים שיווצרו. מנגנון המגעים והפעילות שלנו צריך להיות בנוי כך, שבשעת הצורך אפשר יהיה להפעיל את אותם הקשרים שיהיה ערך בהפעלתם, בין אם המדובר יהיה בנגיב ובין אם במחנה אחר.

ש. דיבון ציין כי התקופה היא רבת זעזועים רצופים, וכי רצון קבוצה זו או אחרת לא יצלח להשתלט עליהם. אנו עדים להתפרצות של הצטברות מרץ שלילי. מידת הרצון עולה על מידת היכולת וגורמת זעזועים חדשים. ההתפתחות אינה ניתנת להגדרה בנוסחאות של היגיון צרוף. כדי להבין את המתרחש, עלינו לחדור ולהעמיק. החדירה שלנו עד כה היא שטחית ומצומצמת. יש צורך להרבות במגעים, גם אם לא תצא מהם תועלת מידית. צריך לשנות את המצב של דו־שיח בין חרשים הקיים בינינו. התפקיד המידי צריך להיקבע בין שני קטבים — שלום ומלחמה - ולשאוף להשגת אווירה של הפוגה ולריפוי המתיחות. יש להרבות בניסויים של רעיונות חדשים ושיטות חדשות, ולהוציא מסקנות על בסיס התגובה שתתקבל. יש לתמוך ביצירת מסגרות רחבות, שתשמשנה לנו גם מפגש עם ערבים (לדוגמא מסגרת ים־תיכונית). אין כל הכרח שנהיה גורם עומד מן הצד. יש לנו אפשרות השפעה, אם נדע להגיד דבר ברור בשעות מבוכה של המערב. אך לשם כך צריך שיהיה לנו מה להציע לאחרים ביחס לכיוון מדיניותם, ואפשר לעשות זאת בדרך של ניסוי וטעייה.

שר החוץ העיר, כי פעולות מגע מתנהלות זה שנים. כיום יש צורך דחוף להרחיב ההיקף ולהגביר השיטתיות. אולם לפני הכול צריך שיהיה ברור לנו יעד המדיניות שלנו לתקופה הקרובה: פירוק המתיחות או לא? צריך להיות ברור, כי אם המדיניות שלנו תהיה לחטוף הזדמנות כדי לתקן מה שלא השגנו במלחמה, אין זו מדיניות של שלום אלא שמירת המתח ולא החלשתו, הפרעה לגורמי שלום ולא עידודם. מדיניות של הפגת המתח תובעת, כי בכל תגובה שלנו יוכנס שיקול־דעת אם יש לנקוט בה ואם אין היא מרחיקה שלום על אף היותה חשובה לדחיית סכנה מקומית. הדבר חשוב פי כמה, מאחר שאין התגובה נתונה רק בינינו ובין המדינות הערביות אלא קשורה גם עם גורמים מכריעים בעולם, המצטיינים ברגישות עצבנית לכל גץ, או אפילו שמועה על גץ, באזור זה. עלינו לראות סוף דבר מתחילתו ולשקול כל פעולה מראש כדי להימנע מהיראות כמתגרים מלחמה. אשר לפילוג החזית הערבית: עלינו להבחין בין תכסיסים קצרי־טווח ובין מדיניות לאורך ימים. מזמן לזמן נוכל לעשות משהו כדי לזרוע פירוד ולחזק כוחות בדלניים, אך יש להזהיר עצמנו מלשגות בדמיונות שווא. כשרון תעמולתנו אין בכוחו לקבוע יותר משיקבעו קשרי דם, קשרי דת ורציפות מרחבית. באחדות הערבית יכריעו גורמי הפירוד והאחדות הנעוצים בחיי הערבים. התהליך לקראת שלום הוא איטי

וממושך (בו בזמן עלינו לחיות בכוננות מתמדת לניצול סיטואציות מהפכניות, הואיל ולא באנו על סיפוק תביעותינו; אולם דבר אחר היא ייזום סיטואציות מלחמתיות). עלינו לגלות התמדה ואורך־רוח, לא להתייאש אם המטרה לא תושג עד מהרה. תהליך איטי זה צריך להיות מלווה פעילות בלתי־פוסקת. חשוב לנו, כי עתה יש במצרים משטר שבפעם הראשונה הפנה את פניו פנימה בראש גלוי. על־כן יש יותר סיכוי עתה מאשר קודם בהקמת רשת מרכזית לשיחות ולמגע. צריך ליעל את הכלים שלנו ולהרחיבם. יתר־על־כן: ייתכן שהדרך לשלום היא שיטה של העמדת העגלה לפני הסוס, ויצירת רקעים של הסדרים עקיפים וחלקיים. במקרה זה נצטרך לבוא בהצעות של טובת הנאה לצד השני (מים, מסחר וכיוצא באלה) ומשום כך עלינו להתיישב כבר עתה ולברר את הבעיות המיוחדות.

אבא אבן הדגיש בראשית דבריו, כי אין הוא בא לבטל את ההנחה שארצות־הברית עשויה להוות גורם שיטפח את ניצני המתינות. אולם הוא רואה צורך לסייג הנחה זו. גם אחרי הבחירות יהיה יצר היוזמה כבול מאוד, באשר השלטון החדש יתמסר בראש וראשונה לא לענייני האזור שלנו. ההססנות האמריקנית ניזונה גם מן הניסיון המר של ארצות־הברית במזרח התיכון. (סטירת־הלחי שאמריקה קיבלה ממוצאדק צורבת את בשרה עד היום הזה.) קיים אצלם חשש, שהערבים עלולים לסרב להם, כפי שסירבו לשי־דולם שלא להעלות את בעיות צפון אפריקה באו״ם. יש סימנים לתקומת אסכולה הגורסת אזלת ידיים בזירה הערבית. אפשר להביא לידי יוזמה אמריקאית רק אם נשכנע את ארצות־הברית כי יש סיכוי להצלחה. השאלה היא: היש סיכוי כזה?

המדיניות האמריקאית סבורה עתה כי הידוק הקשרים בין ישראל וערב יהיה תהליך איטי מאוד. בגירסא זו יש שכר והפסד. השכר הוא, שאין לוחצים עלינו לוויתורים. ההפסד, שאין לחץ כזה על הערבים.

עיקרון שני המסתמן במדיניות האמריקאית הוא, כי היוזמה העיקרית צריכה להיות נחלתם של הצדדים היריבים. ואילו ארצות־הברית תושיט סיוע רק אחרי שיודלק השביב הראשון של מגע. מזכירים לנו שכך היה בעניין השילומים.

בזמן האחרון הורגשה במחלקת המדינה התייחסות אל מדינות ערב בנפרד וסטייה מראייתן דרך הפריזמה של הליגה בלבד. נתעוררה מחשבה, כי ייתכן וגורמי הפירוד בעולם הערבי שקולים כנגד גורמי האיחוד. מכל מקום יש רצון לנצל את גורמי הפירוד בשטח המלחמה בקומוניזם. כן ברור לאמריקאים, כי גם שביתת־הנשק אתנו לא נבעה מהחלטה משותפת של הליגה, אלא מן האינטרס של מצרים ומיוזמתה העצמאית והנפרדת (משביתת־הנשק אפשר להסיק, כי אם נשכנע את מצרים ששלום אתנו כדאי לה, יכולה לחול התקדמות).

בארצות־הברית שלא כבבריטניה, מביאים בחשבון אפשרות שהקרח בין מצרים וישראל יכול להפשיר לפני שיפשיר הקרח עם בריטניה. סבורים, כי מצרים תפנה בקרוב לעזרת ארצות־הברית. מכאן נתפסים להלך מחשבה, כי אין צורך ביוזמה אמריקאית ומוטב לחכות עד שהמצרים יתדפקו על הדלת. אז יוזכר להם, כי היעדר הסדר עם אנגליה ועם ישראל מפריע להיענות בלתי־מסויגת.

האם עלינו לעודד עזרה כלכלית למצרים? התשובה: עזרה אמריקנית כבר ניתנת. האם עלינו ללחוץ כי העזרה תהיה מותנה בתנאים מדיניים? התשובה: (א) לא נצליח בזה. (ב) אנחנו מקבלים עזרה כלכלית בלי תנאים מדיניים, וספק אם אנו מעוניינים שעיקרון זה ישתנה.

בעיני מחלקת המדינה הדרך הטובה היא באמצעות פתרון בעיות חלקיות. ״ההישג

של יישוב פליטים בסוריה יהיה שקול כנגד כל נאומיו האנטי־ישראלים של שישקלי."

בסיכום דבריו סמך אבא אבן את ידיו על ההצעות לריבוי המגעים ולהרחבת הפעולה, שהובאו לישיבה על־ידי שילוח.

ע. נג'ר עמד בדבריו על האופי השונה בתכלית שבין התנועה הלאומית שלנו והתנועה הלאומית הערבית. אנו חותרים לשיתוף־פעולה לאומי עם העולם החיצוני, ואילו הערבים שואפים להתבדלות. נגיב, למשל, ייבחן בכך אם הוא ישבור את הכיוון הדמגוגי של ההתבדלות הערבית. עד עתה אין הדבר ברור.

סגן־הרמטכ"ל הדגיש, כי המהפכות הערביות העלו משטרים צבאיים וכי עלינו להיות ערים נוכח עובדה זו. הוא סבור, כי עלינו לנקוט בקו פעולה שונה כלפי כל מדינה ערבית לחוד, באשר מידת חילוקי־הדיעות שלנו עם כל מדינה שונה היא. יש לחתור לשלום עם אותן המדינות אשר אפשר להשיג שלום אתן. תגובותינו על מעשי התגרות והתפרעות באזורי הגבול חייבות להיות תקיפות. חולשה מצדנו לא תקדם אותנו לקראת שלום עם הערבים.

בסופה של ההתייעצות דיבר ראש־הממשלה: האם פנינו לשלום? כן. דיבור על שלום אינו תכסיס מצדנו. המבחן אם אנו רוצים שלום או לא, איננו בתגובה על רצח ושוד. תגובה זו חייבת להיות חריפה, הואיל ואחרת ירבה הרצח וירחיק שלום. עם זאת עלינו לזכור כי יש סייגים לרצוננו בשלום עם הערבים. זה אחד האינטרסים החיוניים שלנו, אך לא הראשון וקובע־הכול. בראש וראשונה נראה תמיד את צורכי ישראל, בין אם הדבר יביא להטבת יחסים עם הערבים ובין אם לא. הגורם השני בקיומנו הוא יהדות אמריקה ויחסיה אתנו (ומדינת אמריקה, הואיל ויהודים אלה חיים בה). הדבר השלישי — שלום עם הערבים. זהו הסולם של העדיפויות. אי־עזיבת הישובים שלנו הסובלים ממעשי המסתננים, עדיפה על שלום עם הערבים. אשר לצורך במגע ובעשייה, דרוש הדבר בלי כל קשר עם נקודת ההשקפה וההערכה על הנעשה כיום בעולם הערבי. תהיה הגישה הפילוסופית שלנו זו או אחרת, יש לעשות בעולם של עכשיו. יש לקבוע קו לגבי מאורעות קונקרטים, באשר אין אנו חיים בעולם מופשט. קודם היה זה עבדאללה והיו סיכויים אתו. לא הסתייענו. עכשיו זו מצרים, מאחר שעם הסתלקות עבדאללה אין סיכוי לשלום קרוב עם הירדנים ונראים סיכויים יותר טובים עם מצרים (אם עומדת שאלה של מלחמה או שלום עם הירדן — אני בעד שלום, כדי לבצר את מצבנו). עם מצרים אין לנו ניגודים. צריך אפוא להתרכז עליה, בין אם יש ביטחון שיצא מזה משהו ובין אם אין.

שר החוץ אמר דברי סיום. הוא עמד שוב על כך כי יש צורך בהכנסת גורם נוסף של שיקול־דעת בשעה שאנו מתכננים מעשה תגובה: איך ישפיע הדבר על הערבים. אשר לסולם העדיפויות, אין לקבוע מסמרות. יש לזכור כי במידה שהיחסים עם ירדן יהיו מתוחים יותר, יקטנו הסיכויים עם מצרים. לא נוכל לנסוע בכביש המדיניות כאותו צדיק שמשני צדיו נשמרה השבת ובאמצע הוכרז על יום חול. בסוף דבריו הובטחה תמיכה להרחבת הכלים ולהספקת אמצעים נוספים.

396

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

מברק מוצפן WIA613
נוסח יוצא: 93.01/2208/22

ואשינגטון, 20 באוקטובר 1952

(א) ביום ה' אמר הנשיא למיודענו הקרוב בהדגשה נמרצת שיסדיר את עניין הסיוע הצבאי לישראל בטרם יפרוש מכהונתו.

(ב) נודע לנו כי כבר העביר את העניין להארימן בהוראה להמציא רגע נוח ונוסחה מתאימה. נעמוד בקשר עם הארימן.

(ג) נודע לנו מבפנים כי אצ'יסון כתב מזכר לבית הלבן אחרי שיחתי אתו ב־21 בספטמבר,[1] בו הוא מסכים שפנייה מצרית לעזרה מארצות־הברית צריכה לשמש מוצא לארצות־הברית לעורר את בעיית יחסי מצרים–ישראל, אם כי איננו גורס צורך להתנות סיוע למצרים בשלום עם ישראל כתנאי קבוע במסמרות.

(ד) אישים אמריקנים מדברים כאילו מפנה חיובי בעמדת נגיב לישראל ולמערב גם יחד הוא יותר קרוב משאנו חושבים ויודעים. ההיו התפתחויות חדשות בכיוון זה בימים האחרונים?

(ה) טננוואלד יוצא למזרח הרחוק והתיכון כנציג Mutual Security Agency, יגיע לישראל בעשרים בנובמבר. ערב צאתו אמר לי כי החודשיים הבאים יהיו הרי התפתחויות במאמצי ארצות־הברית לקרב מצרים לישראל והמנוף יהיה זיקת נגיב לעזרה אמריקנית. אנו מסבירים כיצד אפשר לשלב את עצרת או"ם במהלך זה על־ידי קבלת החלטה למשא־ומתן ישיר וגם יזמה להפגשת הצדדים. מסבירים כיצד שימשה החלטת מועצת הביטחון מיום שמונה־ עשר בנובמבר 1948 מניע ואמתלא למצרים לדבר אתנו כשגבר רצונם לכך בגלל לחצים אחרים ומלמד גזירה שווה.

אבן

396
1. ראה מס' 366.

397

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W618 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/22 נוסח יוצא:

[Washington] 20 October 1952

In Byroade's absence owing sudden family illness saw Jernegan[1] with Ben-Horin. Conveyed general conclusions brought back from visit Israel. Emphasized golden opportunity which Egypt's expected application for Western economic, mil[itary] aid provides for West's initiative towards *rapprochement* between Egypt–Israel. Various Egyptian statements and silences are good omens and should be developed by bold Western attitude in response their request for help. Dep[artmen]t shares cautious optimism prospects change attitude Arab world to Israel and "always bears in mind need to utilize all opportunities" but must also strengthen USA position in Cairo to be effective. However he agrees that imminent Egyptian request should cause USA to raise question Egypt–Israel relations. We maintained many Egyptians would think linking mil[itary] aid to better relations in area quite reasonable.

I pointed Israel's application for mil[itary] aid which logically should not have to remain pending until Arab countries follow suit. Door is open to them whenever their outlook on world situation impels them to apply. Also in considering arms situation Israel and Arabs should be regarded as two equal groups, not each Arab state equal to Israel. Otherwise dangerous arms race and upset of balance is created. He stated our mil[itary] aid request under active consideration. I pointed to our objective G[eneral] A[ssembly] viz. turning unnecessary Palestine items to advantage area's stability by having G[eneral] A[ssembly] summon courage to call upon parties to negotiate directly and not return to UN until serious effort solve main problems made. He said this sounded reasonable to Dep[artmen]t and in accord their objective but main initiative seems be in N[ew] Y[ork].

Told Dep[artmen]t of balanced foreign budget which not including debts. They urged see how far we can get relief by private means via Leidesdorf Committee, then come back to discuss remainder. They gave clear impression Dep[artmen]t is resigned to idea discussing ways, means,

397

1. ג'ון ד. ג'רנגן, סגן עוזר מזכיר המדינה לענייני אסיה, אפריקה והמזרח הקרוב.

solving unsolved residue after report Leidesdorf Committee [–] On way out Waller said moderate attitude towards Israel not confined to Egypt but also marked in Syria and Iraq. After clearing with USA envoys those capitals USA would give us certain information in few days both here and via Davis.

Most of this cable should interest London, Paris.

Eban

398

מ. אבידן אל א. לבבי
M. Avidan to A. Levavi

מקור: 130.11/2493/1

בוקארשט, א' בחשון תשי"ג
20 באוקטובר 1952

אריה היקר,

אני מאשר בתודה קבלת מכתבך מה־7 באוקטובר.[1] למרבה הצער גם הפעם אין בפי בשורה על תזוזה כל־שהיא בשטחים המעניינים אותנו. להתחלה הטובה של קצת שיחות עם יהודים בימי ראש השנה בבית־הכנסת לא היה המשך — אם לא לכנות בשם זה את נאום ההשמצה האנטי־ישראלי שנשאו הייבסקים בבתי־הכנסת ביום הכפורים. בין ראש השנה ליום הכפורים הספיקו אנשי שלומנו לחנך את ההמונים ולסתום את הפרצות, כך, שכאשר הופענו בערב "כל־נדרי" ולמחרתו בבית־הכנסת, איש לא הכיר אותנו עוד. נודע לנו אחר־כך, שבוועד הקהילה התנהל בירור סוער והאשמות קשות טופחו בפני הרב הכולל על שניתנה לנו בראש השנה עלייה לתורה, כן הושמעה אזהרה חמורה באוזני כל אלה מהנכבדים שלחצו ידינו. הייבסקים טענו שללחוץ ידי נציג ישראל פירושו ללחוץ ידי טרומן, ארדנאואר וכו'. מיטיב אני להכיר את הרקע המאפשר הטלת אימה ביעילות כזאת ואף־על־פי כן יצאתי מבית־הכנסת בכעס ואכזבה על שכך הפך המון יהודי זה לאבק אדם מוג־לב הירא מצלו. אני מתחיל להטיל ספק בכך אם יהודים אלה יהיה בכוחם אי־פעם להושיט לנו עזרה כל־שהיא במאמצינו להוציאם מכאן. התייאשנו מכל תכנית של הפגנה או מרי אזרחי, שכן לשווא נחפש אפילו דוגמה בודדת של העזה או של רצון להסתכן.

אני מקווה שבעת העצרת ימצא השר הזדמנות ושעה פנויה לשם שיחה עם אחד מגדולי המשלחת הסובייטית על ענייני העלייה. הייתי מזהיר בכל הרצינות מפני הכנסת בעיית העלייה מברית־המועצות לתוך מכלול השאלות שתועלינה בשיחות עם

398

1. לבבי כתב כי ציר ישראל בברית־המועצות ש. אלישיב עומד לצאת למושב עצרת האו"ם בניו יורק וינצל את שהותו שם לשיחות עם הסובייטים בעניין העלייה מרומניה. גם שר החוץ יטפל בכך אם יצא למושב העצרת בניו יורק. (מכתב לבבי בתיק 130.11/2493/1.) ראה גם מס' 411.

המשלחת הסובייטית. לפי עניות דעתי, העלאת בעיה זו תמנע מראש כל שיחה פוריה בענייני רומניה או הונגריה. אני סבור, שיהיה משגה טכסיסי להזכיר בנשימה אחת את יהודי ארצות הדמוקרטיה העממית ויהודי ברית־המועצות, החיים בתקופה המאושרת של הקומוניזם הנבנה, ר"ל – להפך, רצוי לפי דעתי להדגיש את השוני הגדול שבמצבם של שני קיבוצים יהודים אלה, שלגבי אחד מהם, העלייה היא צורך דחוף. כל ויכוח בעניין יהודי ברית־המועצות יהיה לצערנו החלפת דעות עיונית בעוד שבשאלת יהודי שאר מדינות הגוש ייתכן וניתן להשיג דבר ממשי.

אני מברך על צירופו של ד"ר אלישיב למשלחת. אני מקווה, כי מצב בריאותו הוטב.

ג. אבנר[2] הגיע לבודאפשט, ו"התייצב" היום בפני (טלפונית). אני שמח לבואו ומקווה כי נקיים יחסי שכנות טובים.

"התקופה האסיאטית" של המשרד משתקפת גם ביוד־נונים שהגיעו בדואר האחרון. בקשר לכך הריני שואל, שמא בכל־זאת אין לשקול את הצורך בהקמת נציגות בסין־העממית. מבלי להתעלם מאינטרסים חיוניים שבוודאי עומדים מנגד, יהיה אולי בצעד זה משום תועלת והשפעה חיובית על הבעיות הישראליות העומדות על הפרק בשאר מדינות הגוש הקומוניסטי. בחומר שקראתי, לא מצאתי סימוכין לכך, שבעיית יחסינו עם סין נידונה גם מנקודת ראייה זו.

ברכות חמות לגב' לבבי ולילדות, גם בשם משפחתי.

בברכה נאמנה,

משה אבידן

399

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y729 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/11 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 21 October 1952

General directives resulting Cabinet meeting are: (1) Go slow on readiness enter neg[otiation]s PCC [Palestine Conciliation Commission] on assessment compensation and if this comes to head ask for instructions. (2) On S[outh] Africa don't hesitate take anti-Malan[1] line without of course sharpening edges. (3) On North Afr[ica] far as possible avoid antagonizing France, point out to Asians implacable hostility Arab world, try seek and support compromise, differentiate Morocco and Tunis latter's favour but not too far. (4) On Korea combination three principles[2] approved.

Sharett

2. גרשון אבנר מונה למיופה־כוח בצירויות ישראל בבודפשט ובסופיה במאי 1952, אך נכנס לתפקידו רק בחודש אוקטובר.

399

1. דניאל פ. מאלאן, ראש הממשלה ושר החוץ של דרום־אפריקה.
2. העניין אינו ידוע.

400

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X224 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 21 October 1952

Foll[owing] text draft resol[ution] for which shall seek sponsors among Canada, Norway, Holland, Mexico, Uruguay, Ecuador:

G[eneral] A[ssembly] reaffirming remains primary duty members UN when involved international dispute seek settlement peaceful means through Charter procedures;

Recalling that past resol[ution]s called on parties extend scope G[eneral] A[rmistice] A[greement] to achieve early agreement final settlement outstanding diff[erence]s;

Considering principal purpose UN in Pal[estine] question promote early establishment normal, stable, rel[ation]s Isr[ael]–Arabs;

Taking note recommendation PCC [Palestine Conciliation Commission] Oct[ober] 1950 that "G[eneral] A[ssembly] urges parties engage direct discussions UN auspices peaceful settlement";

Noting with concern PCC's statement A1895, 1951, Arabs evinced no readiness Israel peace settlement;

Find continuance this unsettled situation four years after termination hostilities endangers international peace, security, in area, impedes prospects econ[omic] dev[elopment] Near East;

Expresses belief establishment direct contacts precondition peace settlement;

Urges parties refrain hostile acts, abstain threats territorial integrity, pol[itical] independence any state and desist any other hostile activities inconsistent principles, purpose, Charter, G[eneral] A[rmistice] A[greement];

Calls on Arabs, Israel, settle outstanding diff[erence]s this purpose, enter without delay direct neg[otiation]s for establishment peaceful neighbourly rel[ation]s view attainment permanent peace Near East.

Eban

401

מ. שרת אל ד. בן־גוריון
M. Sharett to D. Ben-Gurion

מקור: ארכיון צה"ל 532/73/178

ירושלים, ב׳ בחשון תשי"ג
21 באוקטובר 1952

כמוס

אם נכון השיקול כי מוטב שלא ייתנן נשק לא לנו ולא למדינות הערביות משיינתן לנו שווה בשווה עם כל אחת ממדינות אלו, אזי יש להסיק משיקול זה מסקנות לגבי הסיוע הצבאי מארצות־הברית.

עד עכשיו, כשפנינו לממשלת ארצות־הברית בכתב ובעל־פה בבקשת סיוע צבאי, בין בתשלום בין חינם אין כסף, לא סייגנו את בקשותינו בתנאים כלשהם לגבי מידת זיונן של הארצות השכנות.

והנה ברור היה מראש, כי אין לנו כל סיכוי לקבל נשק מארצות־הברית, אם בתשלום או בלי תשלום, מבלי שתוענקנה הקלות או הנחות דומות לכך לאחת הארצות הערביות השכנות, או לאחדות מהן. כן היה ברור כי אין ארצות־הברית נוטה כלל לראות את ישראל כשקולה מבחינת הזיון כנגד כל ארצות ערב יחד, אלא היא רואה אותה כאחת מארצות המזרח התיכון הבאות בחשבון לקבלת נשק או לקנייתו.

יתר־על־כן, כשפנינו לממשלת ארצות־הברית בעניין הסיוע הצבאי נתכוונו בפירוש להיות הראשונים בהגשת בקשתנו ולהקדים את הארצות הערביות. בזאת הצלחנו. אבל על־ידי כך נמצאנו מפעילים, או לפחות מקרבים, את תהליך חלוקת הנשק לישראל ולארצות ערב גם יחד, על יסוד של שוויון כמותי לא בין ישראל מזה וכל ארצות ערב יחד מזה, אלא בין ישראל וכל אחת מארצות ערב.

אם חלוקת נשק לפי מתכונת יחסית זו אינה רצויה לנו, מתעוררת השאלה אם עלינו לשנות בלי דיחוי את הקו ולהודיע מראש לארצות־הברית לאיזו חלוקה אנו מתכוונים, או מוטב לנו להמתין עד שחלוקת הנשק תיהפך לעניין מעשי ורק אז נשמיע את התנגדותנו לשוויון הפשוט.

היתרונות והמגרעות של כל אחת משתי הדרכים ברורים. במקרה הראשון אנו עלולים, אם נצליח, לדחות בכלל את הגשמת הסיוע הצבאי ולהשיג רק את מטרתנו השלילית – "גם לי גם לך לא יהיה". במקרה השני אנו עלולים להחמיץ את השעה ובלית ברירה להתפשר עם חלוקת נשק על יסוד השוויון הפשוט, או המדומה.

אודה לך מאוד אם תואיל להביע דעתך בשאלה זו.[1]

משה שרת

401
1. ראה מס׳ 407.

402

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

העתק: 130.16/2953/9

ירושלים, ב׳ בחשון תשי״ג
21 באוקטובר 1952

קראתי את הדו״חות על פגישת משלחתנו עם הסורים ב־9 בחודש זה שנערכו על־ידי סגן־אלוף שאול רמתי וסגן היועץ המשפטי של משרד החוץ יוסף תקוע, והנני לסכם את רשמי הראשונים:[1]

1. בסיכומם של הדברים אין עמדתנו מניחה את הדעת. כל אדם מן הצד שיקרא את המסמכים שהזכרתי, הכתובים בידי אנשינו אנו ואשר בהם מנוסחות העמדות והטע־נות הסוריות על־ידינו, יבוא לידי מסקנה בלתי־נוחה לנו. הוא יאמר כי בעוד שהסורים הראו רצון טוב להגיע לפתרון כמה בעיות שנויות במחלוקת וליישר את ההדורים בין שני הצדדים בעניינים חשובים, הרי הישראלים לא נענו לסורים מתוך הסתמכות על שאלות סמכות ושאר סייגים משפטיים. אפשר יהיה לחלוק על מסקנה זו ולטעון כי קל היה לסורים לנקוט קו המתעלם משיקולים משפטיים, באשר הם עשויים אך להרוויח מההתעלמות הזאת, בעוד שהישראלים היו מוכרחים להקפיד על כל קוצו של יוד כדי שלא להפסיד במהותו של העניין. אף־על־פי כן יצדק מי שיקבע, כי מבחינת השיטה חתרו הסורים לפתרון הבעיה בדרך מעשית ופשוטה ואילו הישראלים סיבכו את העניין בדקדודי חוק אשר כפסע בינן לבין פלפול.

2. גישתנו העקרונית לשיטת הדיון בבעיית האזור המפורז אינה עומדת בפני בחינת ההיגיון. אחת משתיים: או אנו מתנגדים לחלוטין לכל דיון כזה, באשר כניסה לדיון פירושה מראש הסכמה לחלוקת האזור אשר אין אנו מעלים אותה על הדעת — כי אז עלינו לעמוד בהתנגדותנו זו אחת היא מהי מסגרת הדיון; או אנו מוכנים לדון על גורל האזור המפורז, כי אז בלתי־מושכלת התנגדותנו לערוך דיון זה במסגרת פירושו או תיקונו של הסכם שביתת־הנשק. מלבד חולשתה של עמדה זו כשלעצמה, בהיותה מסת־ייעת בקפדנות משפטית כדי להצדיק הפרעה לפתרון בעיה כאובה, הרי מבחינה מדינית־מעשית נטולה עמדה כזו כל ממשות והיא מסבכת אותנו בסתירה עם עצמנו. תמיד גרסנו כי הסכמי שביתת־הנשק עצמם מאפשרים את תיקונם הבלתי־מוגבל עד לידי החלפתם למעשה בחוזי שלום. ראינו מראש כי עשוי להיווצר מצב בו יהיו הערבים מוכ־נים להתקדם לקראת שלום אך ורק תחת מסווה תיקון הסכמי שביתת־הנשק והצהרנו על נכונותנו להקל עליהם את הדבר על־ידי קבלת השיטה הזאת. והנה כשבאים הסורים ומציעים לעשות בדיוק מה ששיערנו כי יבוא וקיבלנוהו עלינו מראש, אנו מתנגדים ותולים בנו בעצמנו את הקולר על כשלון הניסיון הזה להצר את הפרץ שבינינו.

3. לפיכך איני משוכנע מתבונת עמדתנו בשאלת כתבי־ההרשאה או הסמיכות. ניתוק המשא־ומתן הרשמי והכשלת הפגישה הראשונה משום דקדוקי ניסוח של מסמכים אלה

402

1. ראה מס׳ 384 והערה 1 שם.

מעמיסה עלינו אחריות אשר מוטב לנו לא לשאת בה. אם לצד שכנגד יותר נוח לנהל משא־ומתן במסגרת ועדה מורחבת של שביתת־נשק, איזה טעם מהותי יש לנו להתנגד לכך – בייחוד שההתנגדות פירושה הפסקת המשא־ומתן ותליית קולר ההפסקה בנו. שוב, גם כאן מוכרח כל זר בלתי־משוחד להצדיק את קולונל טאכסיס אשר פנה אלינו בקריאה להיכנס למשא־ומתן על גופו של העניין מבלי להשגיח בניסוחים מילוליים של האקדמות למשא־ומתן, ולהרשיע אותנו על שסירבנו להיענות לקריאה זו.

4. כן לא מובן מדוע נאחזנו במידה כזו של עקשנות ברעיון של חוזה אי־התקפה. שוב קשה לעמוד בפני הרושם כי גם כאן דבקנו באיזו שגרה נוקשה וכי מבחינה מעשית צדקו הסורים כשטענו כי אין בחוזה אי־התקפה מה שאין בהסכם שביתת־הנשק, ואם כן – מה החידוש והחשיבות שבדבר? ואף אמנם, קנאותנו זו לגבי חוזה אי־ההתקפה הוא עניין של מסורת אשר פג טעמה. המסורת הזאת היא פרי השתלשלות מקרית שחלה בעבר ואינה הולמת את העניין שלפנינו. נזכור, כי סיסמת חוזה אי־ההתקפה הופיעה לראשונה במשא־ומתן שהיה לנו עם מלך ירדן המנוח. אם איני טועה, היתה זו המצאתו. הוא הציע תחבולה זו בנסיבות מסוימות – כתחליף "ממותק" לחוזה השלום, לאחר שהוברר לו כי לא יוכל להביא את ממשלתו לידי חתימה על חוזה שלום ממש. הווה אומר, מסגרת חוזה אי־התקפה הופיעה כתחנה בדרך הנסיגה מהרעיון של חוזה שלום ולא כתחנה בדרך ההתקדמות מהסכם שביתת־הנשק. גם אז אפשר היה להקשות מה יתן ומה יוסיף לנו חוזה אי־התקפה לעומת הסכם שביתת־הנשק. אף־על־פי כן, נוכח ההשתלשלות העובדתית שחלה באותו פרק, היה היגיון מסוים להצעה. לא כן לגבי המשא־ומתן עם הסורים (או מאותה בחינה עם המצרים). לא כזו היתה כאן ההשתלשלות ולכן לא חל כאן אותו ההיגיון.

5. למעשה הסכימו נציגי צה"ל בשיחותיהם הפרטיות עם הנציגים הסורים לדון על חלוקת האזור המפורז והעתקת קו הגבול, מתוך הסתייגויות מסוימות לגבי שמירת שטחים וזכויות. אם זוהי עמדתנו למעשה אין כל הצדקה לא להביאה לידי ביטוי במשא־ומתן על תיקון הסכם שביתת־הנשק. חיסול הסכסוך הטריטוריאלי עם סוריה הוא הישג בעל חשיבות כה יסודית שהוא שקול כנגד כל פגם הכרוך בשינוי עמדתנו העקרונית לגבי מסגרת הדיון. יתר־על־כן, אם אנו מוכנים לוויתורים טריטוריאליים מסוימים (אל־חמה, דרדרה ועוד), על אחת כמה וכמה שעלינו להיות מוכנים לוויתורי נוהל או נוסח שהם כאין וכאפס לעומתם. מקריאת הדו"חות למדתי כי נציגי צה"ל שהשתתפו בשיחות רואים אפשרות להגיע לידי פתרון מוסכם על בעיית האזור המפורז. אינני יודע עד כמה תקוותם מוצדקת אולם נדמה לי כי על־כל־פנים לא נוכל מבחינה מדינית לשאת באחריות של הימנעות מניסיון לפתור את הבעיה על־ידי משא־ומתן מעשי.

* * *

על יסוד הניתוח הזה של המצב ומתוך הנחה כי איש אינו מציע להסתפק בפגישה שנתקיימה ולשאת באחריות לניתוק החוט שנתקשר לאחר מאמצים כה ממושכים, הנני סבור כי יש להודיע בלי דיחוי לצד שכנגד כי אנו מוכנים לפגישה שנייה, מבלי לקבוע לעת־עתה את מועדה, ולגשת מיד להכנות לקראתה. לשם כך הנני מציע כי תכונס התייעצות של אנשי משרד החוץ, הצבא ומומחי המים והקרקע לשם בירור תכניות חלוקת האזור המפורז אשר תפגענה עד כמה שאפשר פחות בענייננו החיוניים מבחינת הביטחון והפיתוח.[2]

2. ראה מס' 408, 409.

403

ש. דיבון אל ר. שילוח
Sh. Divon to R. Shiloah

מברק מוצפן 279, 285
נוסח נכנס: 130.15/3744/1

[פאריס] 22 באוקטובר 1952

כמוס–אישי

(1) מפי סבלייה, פורטה (האחראי לענייני המזרח התיכון במרכז סוכנות הידיעות הצרפ־תית) ומאחרים, שמעתי שזכרייה לוטפי, עיתונאי "אלזמאן" המקורב לחוגי הקצינים, וצאדק נשלחו לשגרירות פריז מטעם המפקדה.

(2) בבקשו לשמור על סודיות מוחלטת, מסר לי צאדק, כי לאחר שיחותיו הרבות בענין מצרים–ישראל עם חבריו הקצינים, נאמר לו על־ידי קצין מרכזי במפקדה שהם דנים על הקמת מגע בפריז וכי יודיעו לו את החלטתם. העניין צריך לבוא כנראה לדיון ולהצבעה בוועדה העליונה. לא ציין את שם הקצין שמסר לו את ההודעה וביקשני שלא אלחץ עליו היות ואנשי המפקדה הרואים את העניין כסודי ביותר, חוששים מאוד לנזילה בעיקר לאחר הפרסומים האחרונים. כן הוסיף שבמפקדה ידוע דבר המגע אולם בל נטעה אנחנו ונחשוב שהמגע ביני לבינו פירושו מגע רשמי. הוא מניח שבין תומכי המגע וההתקרבות להסדר עם ישראל יהיו: נגיב, גמאל עבדול נאצר, אחמד שאוקי, עבדול חכים עאמר, ובין המתנגדים: אנוואר סדאת, גמאל סאלם. אין בדעתי ללחוץ עליו בשלב זה שימסור לי שמות ופרטים.

(3) על צאדק הוטל לכתוב דו"חות מדיניים ישר למפקדה. ביקשני שאסביר לו עמדתנו הכללית למשטר נגיב ובאיזו צורה אוכל לסייע לו על־מנת שיכתוב על כך למפקדה.

(4) אבקשך לקחת בחשבון שיש לנו כנראה צינור חשוב להעברת השקפות, דעות וידיעות למצרים ואני מניח שתחשוב כיצד לנצל זאת. הוסיף שבאם תהיה לנו הודעה חשובה או דחופה למפקדה מוכן יהיה לצאת מצרימה.

(5) אינני מניח שנקבל הודעה ושיוקם מגע אולם פרשת צאדק מעידה על גישה רצי־נית של חלק מהקצינים ליחסי מצרים–ישראל, גישה שיש לעודדה.[1]

דיבון

403

1. שרת השיב שלדעתו אין המידע הזה מחייב את ישראל לנקוט יזמה רשמית, אלא עליה לשוב ולהפנות את תשומת־הלב להצעות שנמסרו מטעמה קודם לכן (ראה מס' 267) ועדיין לא זכו לתשובה. לעומת זאת, רצוי כי צאדק עצמו ימסור לשולחיו במצרים כי משיחותיו עם הישראלים הוברר לו מהי הדרך שהם מבקשים לנהל בה את השיחות. אשר לעמדתה של ישראל כלפי משטרו של נגיב הורה שרת לדיבון למסור למצרים את ההערכות שגובשו בתדריכים במשרד החוץ. (ראה שרת אל שילוח, 25.10.1952, 130.15/3744/1.)

404

תזכיר של שר החוץ
Memorandum by the Minister of Foreign Affairs

העתק: 130.20/2488/3

[תל אביב, 22 באוקטובר 1952]

כמוס

מסקנות בשאלת זיון ישראל וארצות ערב

(1) השגת תוספת ניכרת של נשק חדיש נשארת אחת ממשימותינו המרכזיות והדחופות ביותר.

(2) נוכח מצבנו הכספי הננו מצווים לעשות כל המאמצים להשיג את הנשק הדרוש חינם או לפחות במחירים נוחים ככל האפשר ובאשראי ארוך.

(3) מכיוון שבעיית ההגנה המערבית עומדת ותעמוד עוד זמן רב ברום עולמם של הגורמים העשויים לשמש לנו מקור לאספקת נשק, עלינו להתבסס בתביעת הסיוע הצבאי מהם בעיקר על נכונותנו להשתתף בהגנה זו. הבעת נכונות זו אינה טכסיס גרידא אלא היא משקפת את עמדתנו האמיתית.

(4) עם זה עלינו להדגיש בכל הזדמנות את הסכנה הנשקפת לנו מצד המדינות השכ־נות, בייחוד כל עוד הן מסרבות לכרות אתנו בריתות שלום. יחס הכוחות בינינו לבין שכנינו מוכרח לשמש יסוד מכריע בכל שיקולינו לגבי בעיית הזיון של ישראל מזה ושל ארצות ערב מזה.

(5) היותנו מדינה יהודית יחידה המוקפת מספר מדינות ערביות היא העובדה הרא־שונה המזכה אותנו להתחשבות מיוחדת ולעזרה יותר נדיבה. העובדה השנייה הפועלת באותו כיוון היא המצוקה הכספית שנתונה בה ישראל, כתוצאה ממפעל קליטה ופיתוח שאין דומה לו ביתר חלקי המזרח התיכון, בעוד שרוב המדינות הערביות, החופשיות מנטל כזה, ומהן שזכו בהכנסות מן ההפקר, ניהנות מרווחה כספית ניכרת. העובדה השלישית היא אופיה הדמוקרטי המובהק של ישראל. הרביעית – יתרון כושר צבאנו לגבי השימוש בכלי־נשק חדישים ומורכבים.

(6) עלינו להתמיד בדרישה כי לא יינתן למדינות הערביות שום נשק, אף לא בתש־לום, כל עוד הן עומדות במרדן לגבי משא־ומתן של שלום עם ישראל. אל נירתע מטיעון זה גם אם אין לו סיכוי להתקבל על דעת אנשי דברנו, באשר לחץ זה מצדנו עשוי אך להכביד עליהם להתעלם מגורם השלום הישראלי–ערבי, להביאם לידי השפעה יותר נמרצת על הערבים למען השלום ואולי גם לסחוט מהם הקלות מיוחדות לנו לגבי אספקת נשק. גם אם לא תישא תביעתנו זו כל פרי לאלתר, היא משפרת את מעמדנו כצד שיצא מקופח ולכן מגיע לו פיצוי־מה, אם חומרי או מדיני.

(7) נוכח ההתעלמות מאיבת הערבים לישראל והנכונות לתת או למכור להם נשק גם באין שלום בינם לבין ישראל, עלינו לדרוש כי בקביעת כמויות הנשק הניתנות לכל מדינה במזרח התיכון תיחשב ישראל כשקולה כנגד כל מדינות ערב יחד. עיקרון זה של שוויון כולל מבטא את המציאות הצבאית המושתתה על רקע מדיני ממשי בעוד שעקרון השוויון הנפרד מבוסס על הנחה מדומה. ושוב אל נירתע מלדגול בשוויון כולל רק משום שאין לו סיכוי להתקבל למעשה – מאותם הטעמים שצוינו בסעיף הקודם לגבי הסיסמה של אי־מתן נשק לערבים בכלל.

(8) על כל הצעה של מתן נשק לישראל בכמות שניתנת לכל אחת מהמדינות הערביות ("שוויון נפרד") עלינו לענות בשלילה גמורה ולהסביר כי באין שלום בינינו לבינן מוטב שלא יותן נשק לא לנו ולא להן משיותן באופן המעניק להן עדיפות כה מכרעת של תוספת כוח צבאי. במצב כזה אין ברירה אלא לנקוט את העיקרון של "גם לי גם לך לא יהיה".

(9) מובן מאליו, כי אם לא תתקבל דעתנו זו וניווכח לדעת כי המדינות הערביות קיבלו או עומדות לקבל נשק לפי אותה מתכונת, נעמוד גם אנו על זכותנו לקבל לפחות את חלקנו המצער.

(10) לפיכך עלינו לענות בהתאם לסעיף 8 על ההצעה הבריטית למכור לנו ולכל אחת ממדינות ערב 14 מטוסי־דחף. במקרה מסוים זה, דחיית ההצעה, על־כל־פנים במשקל ראשון, לא רק מחויבת מבחינה עקרונית אלא נוחה לנו גם מהצד המעשי, שכן, ראשית, אין מטוסים מיושנים אלה רצויים לנו כשלעצמם, ושנית, ספק אם נוכל לגייס את הסכומים שנצטרך לשלם בעדם.

(11) אין לראות סתירה בין דחייתנו את ההצעה הבריטית בדיעבד לבין דרישתנו למכור לנו מטוסי־דחף מלכתחילה, יען כאשר דרשנו מטוסי־דחף בעבר נתכוונו לתקן במידת־מה את שיווי־המשקל שהופר בשעה שמכרה אנגליה מטוסי־דחף למצרים בלבד, בעוד שעכשיו אנו עומדים בפני הצעה הבאה לא לשפר את מאזן הכוחות לטובתנו אלא להריעו עוד יותר לגבי כל מדינות ערב.

(12) את דחיית ההצעה הבריטית בדבר 14 מטוסי־דחף לכל מדינה ומדינה עלינו ללוות בחידוש דרישתנו הכללית, שהוצגה באיגרת האחרונה לשלוש המעצמות המערביות,[1] כי לא יותן שום נשק נוסף לארצות ערב כל עוד הן מקיימות מצב של מלחמה נגדנו.

(13) אם יתברר כי אנגליה הולכת לשיטתה ועומדת למכור כמויות אלו של מטוסי־דחף לערבים, נצטרך לשקול אם עלינו לקנות את המטוסים המוצעים לנו, במקרה שהחלטתנו תהיה חיובית — להתאמץ להשיג הנחות לגבי המחיר ומועדי התשלום.

(14) בינתיים — ובין כה וכה — עלינו להגביר מאמצים להשגת סיוע ללא תשלום מארצות־הברית, על־ידי פעולה משולבת כלפי מחלקת המדינה, הפנטאגון והבית הלבן, מתוך ניצול המצב של ערב בחירות. הצלחת המבצע הזה עשויה לפטור אותנו מההכרח להיזקק למטוסי־הדחף הבריטיים, אשר איכותם לקויה ומחירם עובר על גבולות יכולתנו הרגילה.

(15) כן עלינו לאחוז בינתיים בכל אמצעי הפרסום וההסברה בארצות־הברית ובאנגליה לשם גיוס דעת־הקהל נגד נתינת או מכירת נשק למדינות ערב, באשר אין פניהן לשלום בפנים האזור ואין כל אמון ביכולתן ובנכונותן להגן על האזור מפני סכנה חיצונית. יעילותה של תעמולה זו תגדל במידה שנצליח לטשטש את מקורות השראתה הישראליים ולהציגה כפרי שיקול־דעת יסודי של אנשים ישרי־לב ונבוני־דבר החופשים מפניות ואשר אין כוונתם אלא לביצור השלום במזרח התיכון ולהגנת הדימוקרטיה בעולם כולו.

מ.ש.

404

1. מס' 368.

405

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן XA231
נוסח נכנס: 130.09/2930/18

ניו יורק, 24 באוקטובר 1952

אבן ואנוכי קיימנו שיחה ראשונה עם זורין[1] היושב בוועדת אד־הוק. אבן פתח בהבעת צערנו על כך ששאלת ארץ־ישראל הועמדה. אמר שלדעתנו הדרך לשלום לא על־ידי מתווכים אלא במשא־ומתן ישיר. הוסיף שרצוננו שהעצרת תקרא לצדדים למשא־ומתן ישיר בלי סייגים ובלי הסתמכויות על החלטות קודמות ותקוותנו לתמיכת ברית־המועצות באשר זה מתאים לגישתם הם.

זורין היה זהיר מאוד בתשובתו. כמה פעמים חזר וביקש להסביר לו איזה אינטרסים לדעתנו עומדים מאחורי העניין, מדוע היו האנגלים והאמריקאים בוועדת אד־הוק בעד קידום הדיון בענייני ארץ־ישראל והאין ללמוד מכך שרצונם לנפח סכסוכנו עם הערבים תוך חשבונות שלהם. אמר שברית־המועצות בדרך כלל בעד פתרון בעיות על־ידי משא־ומתן ישיר בין המעוניינים ושאין להם כל עניין בניפוח הסכסוך ושעמדתה תיקבע כשהדברים יתבררו, הצדדים ישמיעו דבריהם והסובייטים יבררו לעצמם מה עומד מאחורי העניין כולו. הביע נכונותו להמשיך במגע אתנו בבוא הזמן.

אלישיב

406

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X235 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 25 October 1952

Had detailed lunch conversations first with PCC [Palestine Conciliation Commission] members, then with Jessup, Ross, Barco of USA del[egation]. At each occasion expounded our objectives this session G[eneral] A[ssembly] in terms of what we wish achieve, what avoid. Wish to achieve clear directive from G[eneral] A[ssembly] to Arab states settle their problems with Israel by direct neg[otiations] thus bringing themselves into harmony whole development international life where no other instance of sovereign parties not meeting. Wish to avoid any rehashing past

405
1. ואלריאן זורין, אחד מסגני שר החוץ הסובייטי.

resol[ution]s or enlargement composition or functions PCC. On latter pointed out that while we acquiesce in PCC as at present we should prefer abolition to any revival of initiative or increase of composition and would express that preference so vigorously that subsequent utility Commission bound be prejudiced. Finally pointed out that failure G[eneral] A[ssembly] fulfil above objectives both positive and negative would mean that UN is impeding tendencies of conciliation beginning to appear outside its walls.

Reaction both occasions encourages us proceed similar exposition throughout entire G[eneral] A[ssembly]. USA expressed agreement objectives and Jessup, Barco, with tactics but Ross timid about bludgeoning Arabs direct neg[otiation]s, would prefer whole issue to peter out, indecisively. We of course not opposed to this end result but it's obvious we must have positive objective not defensive one since vacuum would leave way open dangerous proposals. Owing to great power involvements N[orth] Africa it's clear to me already that sponsorship our resol[ution] must come from small, medium-sized, colleagues.[1]

Saw Pearson with Arthur [Lourie], told him whole story and received his agreement in principle that Canada help sponsor resol[ution] subject agreement with his del[egation] on policy and details. If we clinch this will approach Dutch, Mexicans, Ecuador, Norway etc.

Gideon [Rafael] and I dined with Azmi last night, heard much interesting lore on Naguib which air-mailing.[2] He confirmed Farrag[3] will bring instructions probably playing down whole Israel issue. He fears that professional anti-Israel hacks Jamali, Shukeiry, will prevent expression in G[eneral] A[ssembly] of actual changes in Arab world opinion toward Israel. When asked point blank if G[eneral] A[ssembly] resol[ution] for direct neg[otiation]s would lead to such talks in coming year he answered yes.

All this work is still preliminary but have definite view we should go out for high stakes this session i.e. objective is to gain actual support for Israel view Arab–Israel rel[ation]s not merely to emerge unscathed.[4]

Eban

406

1. ראה מס' 400.
2. ראה מס' 412.
3. אחמד מוחמד פראג, שר החוץ של מצרים, החל מספטמבר 1952.
4. שרת השיב שהוא סומך את ידיו על הקו שהציע אבן. רצוי לתת לשלושת הגדולים את זכות הסירוב הראשונה להיות יוזמי ההצעה. סירובם מובטח, אך יש לו חשיבות מבחינה טכסיסית. אשר לשיחה עם עזמי הוא חושש, כי הלה אופטימי מדי, אך יש להמתין עד שייבחנו תחזיותיו. (ראה מברק Y749, 28.10.1952, 130.09/2330/11.)

ב־7 בנובמבר דיווח לוריא על התפתחויות נוספות בעניין ניסוח הצעת החלטה לסיכום הדיון בעניין ארץ־ישראל. לדבריו זכה הנוסח הישראלי לתגובות חיוביות מפי הבריטים, הנורווגים וההולנדים והמשלחת הישראלית ממשיכה במגעים להשגת רוב להצעתה. (מברק X278, 130.09/2330/18.)

407

ד. בן־גוריון אל מ. שרת
D. Ben-Gurion to M. Sharett

מקור: 130.02/2422/8

ירושלים, 26 באוקטובר 1952

לדבריך על סיוע צבאי מארצות־הברית מיום 21.10.52.[1]

אין הקבלה מוכרחת בין מתן נשק לבין סיוע צבאי או לא־צבאי. הסיוע הצבאי הניתן לנו מבלי שניתן (עד היום) לערבים, מוכיח שבתנאים ידועים ייתכן שיעשו משהו לטובתנו מבלי שיעשו באותו זמן אותו דבר באותה מידה גם לערבים.

אין גם כל ביטחון שאחת או אחדות מארצות ערב לא תקבל (יקבלו) סיוע צבאי בתשלום (או גם חינם), אף אם אנו לא נקבל. כך כשתעמוד השאלה באופן קונקרטי – והערבים יבקשו אף הם סיוע צבאי – עלינו לעמוד על חובת השוויון, במידה שקולנו יישמע. אבל אין להימנע מפעולה העלולה להועיל לנו, רק מתוך שיקול הגיוני על פרוגנוסה של הקבלה מוכרחת. מכמה וכמה נימוקים יכלה הפרוגנוסה להתבדות.

ד.ב.ג.

408

ד. בן־גוריון אל מ. שרת
D. Ben-Gurion to M. Sharett

העתק: 130.16/2953/9

ירושלים, 26 באוקטובר 1952

הערות להשגות שר החוץ על השיחה עם הסורים ביום 9.10.52:[1]

(1) קשה לי להסכים לרושם "שהסורים הראו רצון טוב להגיע לפתרון כמה בעיות שנויות במחלוקת – והישראלים לא נענו" – מתוך דקדוקי חוק. הסורים ביקשו לקבל מה שאין בידם – שטחים וזכויות מים, שלא היו בידם אף פעם. שטחים אלה אמנם מפורזים, אבל הם היו חלק של ארץ־ישראל, ולמעשה הם ברשותנו.

(2) השאלה אינה אם לדון או לא לדון על השטח המפורז, אפילו לא – באיזו מסגרת (במסגרת ועדת שביתת־הנשק או במסגרת חדשה), אלא מה היא התמורה שהסורים מציעים חלף השטח והזכויות שהם תובעים לעצמם.

407

1. מס' 401.

408

1. ראה מס' 402.

(3) אני מסכים לגמרי (וכבר העירותי על כך בהזדמנות אחרת)[2] שאין לדרוש חוזה אי־התקפה, כי בחוזה שביתת־הנשק כלול למעשה ולהלכה חוזה אי־התקפה.

(4) לעומת זאת איני מסכים, "שחיסול הסכסוך הטריטוריאלי עם סוריה הוא הישג בעל חשיבות". בדרך שהציעו הסורים אפשר בנקל לחסל כל הסכסוכים הטריטוריאליים בעולם, אם הצד השני יקבל תביעת הצד הראשון. אין להיכנס, לדעתי, לשום דיון רשמי על חיסול השטח המפורז, כל זמן שאין מצד הסורים הצעות מפצות תמורת הוויתורים מצדנו. בכל אופן אסור לנו לוותר על זכותנו האקסקלוסיבית על הירדן וים הכנרת, אלא אם מצד הסורים תוצע תמורה מתאימה, שקשה לי לתאר מציאותה ומעשיותה.[3]

409

י. תקוע אל ו. איתן
Y. Tekoah to W. Eytan

העתק: 130.16/2953/9

תל אביב, ז' בחשון תשי"ג
26 באוקטובר 1952

סודי

הנדון: הפגישה עם הסורים ביום 9.10.52
מכתבו של שר החוץ אליך מיום 21.10.52[1]

אני מסכים עם הערכתו העקרונית של שר החוץ ביחס לשיטת הדיון בה נקטה משלחת ישראל בפגישה עם הסורים. ברור לי כי במצב העדין והמורכב של יחסינו עם מדינות ערב, קשה לעמוד נגד הסורים בטענות הפורמליות אותן הצגנו בפגישה, ועוד יותר קשה להסבירן או להצדיקן כלפי מעצמות אחרות. ולא זה בלבד, הרי לא בכינוי ואף לא בהגדרה של מסגרת ההסכם נעוצות חשיבותו ומשמעותו, אלא בתוכנו. יתר־על־כן, כל שם שלא ניתן להסכם וככל שלא נגדיר את מסגרתו, יהיה בלתי־נמנע לקשור אותו להסכם שביתת־הנשק שהוא היסוד היחידי עליו מושתתים כיום יחסי ישראל–סוריה. בעיית מסגרת ההסכם – השאלה אם אנו מתקדמים לעבר תחום שביתת־הנשק – תלויה במידה רבה בהערכה המדינית אשר תינתן להסכם ואשר קשה לכפותה למפרע על סוריה, ובהצלחת ניסוחו, דבר אותו מוקדם עוד לבחון.

(2) ברם, משלחת ישראל יצאה לפגישה עם הוראה אשר אינה משתמעת לשתי פנים, והיא להרשות לסורים להגיש את הצעותיהם בדבר חלוקת האזור המפורז ולהודיע לאחר־מכן כי אין ישראל מוכנה לדון בהסדר מסוג זה במסגרת הסכם שביתת־הנשק אלא כחלק של הסדר שלום או כצעד נוסף לקראתו, כגון הסכם אי־התקפה. אמנם ניסיתי בתזכירי עליו שוחחנו לפני הפגישה,[2] להציע קו טכסיסי אשר מטרתו היתה למנוע את אותן התוצאות אשר תיאר השר במכתבו, על־ידי התעלמות מדיון מפורש בשאלה

2. ראה מס' 392.
3. ראה מס' 413.

409
1. מס' 402.
2. מס' 382.

הפורמלית של מסגרת ההסכם, אולם המשלחת מצאה את עצמה כבולה בהוראות אשר בידיה; והסורים מיד העמידו במבחן את שאלת המסגרת, אשר היוותה את עיקר ההוראות, על־ידי כתבי הסמכות שהגישו.

(3) לעומת זאת בהערכתנו את ההוראות אשר נמסרו למשלחת, עלינו לזכור את גישתנו השלילית לחלוטין להצעות הסוריות שציפינו לקבל. לפי ידיעות ממקורות מודיעין אשר היו בידינו לפני הפגישה, ולפי מה שנמסר על־ידי גנרל ריילי באחת מהשיחות אתך, כוונתם של הסורים היתה כאילו להציע שינוי בקו שביתת־הנשק מבלי לחסל את האזור המפורז. הסתייגויותינו להצעה ממין זה היו טבעיות, ובמובן זה היינו אמנם קרובים מאוד למצב אותו תיאר השר במלים: "אנו מתנגדים לחלוטין לכל דיון כזה, באשר כניסה לדיון פירושה מראש הסכמה לחלוקת האזור אשר אין אנו מעלים אותה על הדעת." אין כל ספק שגישתנו צריכה להשתנות כעת לאחר שנוכחנו לדעת כי הסורים מוכנים לשים קץ למעמד המיוחד של האזור המפורז.

(4) מהשיחות עם הסורים למדנו כי הם נכונים בכנות להגיע לידי הסדר אתנו בשאלה כאובה, ולשם כך לחתום על הסכם בין שתי המדינות. אני סבור שהמסקנה העיקרית לאור זה צריכה להיות כי עלינו לנצל את נכונות סוריה בראש וראשונה כדי להבטיח המשך המשא־ומתן הישיר. מה שלא תהיה עמדתנו ביחס להצעות סוריה, הרי עצם הימצאותנו במשא־ומתן צריכה להוות משימה יסודית, ובייחוד כעת בתקופת העצרת. קיום המשא־ומתן עלול להשפיע על ההחלטה שתתקבל בעצרת בשאלתנו, וההחלטה מצדה תשתקף ללא כל ספק במהלך המשא־ומתן. אמנם מטרתנו צריכה להיות להפיק מהמשא־ומתן עם הקיצונית שבין ארצות ערב את מקסימום התועלת המדינית; ואין לשלול גם אפשרות של הישגים פורמליים כגון הצהרה מדינית משותפת, עוד לפני כריתת ההסכם העיקרי.

(5) ברם, חשיבות המשא־ומתן לכשעצמו אינו חייב להכריע את עמדתנו לעצם ההצעות הסוריות. למשל, סבורני כי אפילו חיסול האזור המפורז אינו מצדיק שינוי בקו שביתת־הנשק שמשמעותו המדינית ויתור טריטוריאלי מבלי שהדבר יהיה מלווה על־ידי החלפת קו שביתת־הנשק בקו גבול בין ישראל וסוריה. גם בקרב נציגי הצבא שבמשלחתנו היו חילוקי־דעות בקשר לכריתת הסכם על יסוד ההצעות הסוריות, ויש הטוענים כי באזור המפורז הגענו למצב של שקט אשר לא נשפרו על־ידי שינויים בקו שביתת־הנשק בלבד. השאלה אם אנו צריכים לוותר על כך שכל הסדר בעיית האזור יהיה מותנה בקביעת קו הגבול הבינלאומי, היא, לפי דעתי, הבעיה העיקרית לפניה נעמוד בהחלטתנו על חידוש המשא־ומתן. ללא כל ספק קיימות עוד שאלות אחרות אשר עלולות לשמש לנו בסיס לדרישות־נגד.

(6) בסיכומו של דבר:

(א) אני סבור כי בשלבים הבאים של השיחות עלינו להתעלם מדיון בדבר המסגרת הפורמלית של ההסכם. נדמה לי כי נוכל לעשות זאת בלי שנוותר במפורש על עמדתנו העקרונית, על־ידי קבלת הצעתו של טקסיס כי נתחיל קודם־כל בדיון מעשי.

(ב) למען נוכל להבטיח המשך המשא־ומתן, אני זהה עם הצעתו של השר כי נודיע לסורים בלי־דיחוי כי אנו מוכנים לפגישה שנייה.

(ג) בינתיים אני מקווה שנוכל לגשת להכנות לקראת הפגישה הבאה. בענין זה כדאי אולי לשקול אם יש מקום להתייעצות בין משרד החוץ והצבא, בה ייקבע הקו העקרוני, עוד לפני שנשתף בדיונים את מומחי המים והקרקע.

י.ת.

הערת־עורך
Editorial Note

המשך המשא־ומתן עם הסורים

ב־27 באוקטובר שיגר יושב־ראש ועדת שביתת־הנשק הישראלית–סורית, הקולונל טקסיס, את המברק הזה לרב־סרן א. פרידלנדר, ראש המשלחת הישראלית בוועדה:

At meeting of 9 October Brigadier Dayan stated that he would approach Israel Government relative to a meeting, within framework of General Armistice Agreement, and aimed at discussion of ways and means to settle such outstanding differences between the two parties as the demilitarised zone (change of location of demarcation line), fishing rights etc. Senior Syrian delegate is most anxious to have earliest possible answer from Senior Israel delegate on this matter. Will you please expedite.

ב־31 באוקטובר נפגש דיין עם טקסיס לשיחה בשאלת המשך המשא־ומתן. דיין הטעים, כי הסורים דורשים ויתורים טריטוריאליים ללא כל תמורה ובכוונתם להשיג את קו המים, והרי גם לישראל יש עניין ותביעות מסוימות למקורות מים הנמצאים בצד הסורי של הגבול הבינלאומי. ואולם אם הסורים יסכימו לדבר על שינויים טריטוריאליים לאורך כל הגבול הבינלאומי ומשני עבריו, ולא על חלוקת האזור המפורז בלבד, תסכים ישראל להיכנס לדיון מעשי. טקסיס השיב, כי ישראל ולא סוריה היא השומרת על קרושתו של קו הגבול הבינלאומי וכי הוא מוכן לבקש את הסכמתם של הסורים להמשך המשא־ומתן על יסוד הצעתו של דיין. דיין ביקש כי הסכמתה של סוריה תינתן בכתב. סוכם כי דיין יפנה בכתב אל טקסיס ויבקש אישור רשמי של הסורים להצעתו, וטקסיס יפעל אצל הסורים למען השגת האישור. נקבע כי הסיכום הזה כפוף להכרעתם של ראש הממשלה ושר החוץ. כדי לקבל החלטה סופית בדבר המשא־ומתן נקבעה התייעצות ל־6 בנובמבר, בהשתתפות מומחים למים וקרקע — ראה מס׳ 413, 424.
(ראה רשימה לתיק, סוף אוקטובר 1952, 130.02/2434/3.)

410

ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
W. Eytan to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. TNW149 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/21 :נוסח נכנס

[Tel Aviv] 27 October 1952

Davis came see me Sunday evening in great urgency to ask whether Israel still prepared grant Jordan free-port facilities Haifa. Though stunned somewhat by this bolt from blue told him yes, within framework peace settlement. He intimated this no good and tried hard pin me down to state-

ment we prepared do this as step towards peace and independent of it like Blocked Accounts. Told him could not commit Gov[ernmen]t without first seeking instructions which doing.[1] Full report by mail.[2] Please inform N[ew] Y[ork].

Eytan

411

מ. שרת אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות
M. Sharett to the Israel Delegation to the United Nations

מברק מוצפן 747
נוסח יוצא: 130.09/2330/11

תל אביב, 28 באוקטובר 1952

לאלישיב. עליך לנצל שהותך בעצרת לשתי שיחות מיוחדות בשליחותי האישית לרגל העצרת: (א) עם וישינסקי או זורין על העלייה מרומניה שנפסקה כליל ללא הסברה וללא כל ציון של סיכוי לחידוש.[1] תזכיר שיחתי עם וישינסקי בפאריס 1948[2] שבה גילה הבנה ושמח לשמוע מפי בניו יורק 1950 שהעלייה נתחדשה ונמשכת. עכשיו חזרנו למצב של 48 ואנו פונים שוב לעזרתם. (ב) עם הצ׳כים על אורן. אנו מסרבים להבין מצב זה שאין משחררים אותו, אין מודיעים לנו מה אשמתו ואין שופטים אותו. אין לנו מושג מה עשה אך מניחים שנכשל בלשונו ואם כן הרי כבר נענש די. אנו דואבים מאוד על צל זה שהוטל על יחסינו ומבקשים מהם לסלקו על־ידי שחרור מידי.

שרת

410

1. בהתייעצות עם שרת נוסחה תשובת ישראל בעניין הזה לאמור: ישראל מוכנה תמיד לברר את האפש־רות של התקדמות לשלום בדרך של הסדרי ביניים, כגון מתן זכויות של נמל חופשי בחיפה, אבל ההתקדמות הזאת צריכה להיות הדדית. ישראל מצפה שתמורת הוויתור הזה תאפשר ירדן, למשל, את חידוש יחסי המסחר בין שתי המדינות. לא ייתכן מצב שישראל תפתח לפני הירדנים את חיפה, ואילו הם יוסיפו לקיים את הוראות החרם של הליגה הערבית. (ראה איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ, 29.10.1952, 130.02/2453/3).
2. בתיק 130.02/2408/13.

411

1. ראה מס׳ 398. במברק נוסף ביקש שרת שאלישיב יעורר גם את שאלת עליית יהודי הונגריה (ראה מברק, YA764, 2.11.1925).
2. ראה כרך 2, מס׳ 249.

412

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מקור: 130.02/2410/2

ניו יורק, י' בחשון תשי"ג
29 באוקטובר 1952

סודי

הנדון: שיחה עם ד"ר מחמוד עזמי

בליל שבת, 24 באוקטובר, סעדנו – השגריר ואנוכי, בחברת ד"ר מחמוד עזמי, ארוחת־ערב בביתי. השיחה שארכה למעלה משלוש שעות נסבה על ענייני המזרח התיכון ובעיות העצרת ובשאלת מצרים–ישראל. והרי הנקודות העיקריות בדברי עזמי:

לאחר פטירת אשתו ממחלת סרטן במוח, במחצית יולי, הוא נשאר בשוויצריה חודשים מספר וחזר לקהיר במחצית ספטמבר ושהה שם כשלושה שבועות, עד סמוך לנסיעתו לניו יורק כנציג המשלחת המצרית למושב השביעי. הוא קיבל מינוי זה באהדה, כי בקהיר, לאחר פטירת אשתו, הרגיש עצמו מבודד מאוד וחשב כי על־ידי התמסרות לעבודה מאומצת יתגבר על יגונו.

על תולדות מרד נגיב הוא סיפר כי קבוצת תשעה הקצינים מאורגנת כבר מאז 1947 מתוך כוונה להדיח את המלך פארוק. חלק מחברי קבוצה זו ישב בבתי־סוהר בגלל פעולתם האנטי־מלכותית. נגיב לא היה שייך לקבוצה זו אך נבחר על־ידה לעמוד בראשה כשהחליטה ב־1952 להתקומם ולכן לא היה נגיב חופשי ועצמאי בפעולותיו בשבועות הראשונים, אך מאז פיטורי עלי מאהר מתקדם תהליך שחרורו ועצמאותו של נגיב. עזמי מתאר את נגיב כאדם אדיב ורהוי, אך יחד עם זאת יודע את משימותיו.

מגנרל בצבא המצרי, אחד מידידי עזמי, נודע לו כי הנספח הצבאי הבריטי נתן להבין לאחד מחברי קבוצת הקצינים כי אנגליה לא תגן על המלך ולא תתערב במקרה של מרד. לדברים אלה היתה השפעה רבה בביצוע המהפכה.

נגיב ומשטרו נהנים מאהדה נלהבת בקרב המוני האיכרים החולמים על שחרור ושגשוג, אך השכבות העירוניות הרחבות אינן תומכות בו ונשארו נאמנות לוואפד. ברור כי בנסיבות אלו הפסיד הוואפד את תמיכתו הרבה בקרב ההמונים, אך טעות היא לחשוב כי עברה עליו הכוס.

נחאס, עם שובו משוויצריה, ביקר אותו לילה אצל נגיב והיה משוכנע כי הלה יבקשו לעמוד בראש הממשלה אך הופתע מקבלת־הפנים הקרירה שנערכה לו וההתפתחויות שבאו בעקבותיה.

עזמי משלים עם המשטר החדש למרות אי־יציבותו ומגרעותיו האחרות אך הוא סבור כי הוא מהווה מפנה כביר בתולדות מצרים וכי דבר הדחת המלך יעמוד תמיד לזכותו. הוא מודאג מבסיסו התרבותי והרוחני הצר של המשטר החדש ומשוכנע כי לשם קיומו הוא זקוק לסיוע כלכלי וצבאי מבחוץ ולכן הוא סבור כי נגיב יטה אוזנו לפניית ארצות־הברית להסדר יחסים עם ישראל, כי בראש דאגותיו ביצור משטרו החדש ולכן כל

הדגשה מצד ארצות־הברית ואנגליה בדבר הסדר שלום עם ישראל, כתנאי להשגת סיוע, תפעל בכיוון הרצוי.

ברור לכול כי נגיב מעוניין בהפגת המתיחות השוררת בין ישראל ומצרים ולכן נזהר ומקפיד שלא להזכיר את בעיית ארץ־ישראל בנאומיו. אופייני כי בהצהרתו ליום האו־מות־המאוחדות, ב־24 באוקטובר, הזכיר נגיב כי הבעיות המרכזיות שאו"ם מצווה לפתרן במושבו השביעי הן: שאלת קוריאה, צפון־אפריקה ודרום־אפריקה, ולא כלל את בעיית ארץ־ישראל. גם ביקורו של נגיב בבית־הכנסת יש לראותו ברוח זו.

אין לחשוב כי בשלב זה מוכן נגיב למעשה הגדול והמהפכני של הסדר עם ישראל; הוא יתקדם צעד אחר צעד ולפני הכול ינסה למצוא פתרון לבעיית הסודן. בקשר לבעיה זו שופרו הסיכויים ובהסכמת אנגליה מנהל נגיב משא־ומתן ישיר עם הסודנים ומקווים כי משא־ומתן זה יסתיים בחיוב. הקו החדש שממשלת מצרים נוקטת בשאלה זו הוא כי מצרים אינה עומדת כמכשול לעצמאות סודן ושתי מדינות עצמאיות אלה תישארנה קשורות בקשרי הסכם חופשי. נגיב הסכים, כנראה, לוועדה מפקחת לסודן המורכבת מארבעה גורמים: נציגי אנגליה, מצרים, סודן ומעצמה נייטראלית; דובר על שוודיה או ארצות־הברית. כאשר יושג הסכם כזה עם בריטניה, יציגו נגיב כהסכם שנבע ממשא־ומתן בין נציגי העם הסודני והעם המצרי וכך הוא מקווה להשיג את התמיכה העממית לשינוי עמדת מצרים — מעמדת המלך והוואפד אשתקד.

לאחר הסדר בעיית הסודן יקדיש נגיב תשומת־לב לשאלת ארגון ההגנה האזורית וישתדל אף להציגה כהסדר בין־ערבי. לעת־עתה אין הקרקע מוכשרת עדיין בקרב דעת־הציבור לשיתוף־פעולה אזורי למערכת הגנה עם המערב.

לשאלת השגריר אם קריאת או"ם למשא־ומתן ישיר בין ישראל וערב עלולה לקדם מטרה זו השיב עזמי בחיוב מוחלט. הוא משוכנע כי עצרת זו עלולה לתרום תרומה חשובה להסדר בין ישראל וערב והוא מקווה כי השינוי שאירע בעולם הערבי ביחס לישראל ישתקף במושב זה.

המשלחת המצרית טרם קיבלה הוראות בדבר עמדתה לגבי שאלת ארץ־ישראל ומחכה לבואו של שר החוץ המצרי, ב־27 באוקטובר, אשר יביא עמו את הוראות ממשלתו שדנה בבעיה זו בישיבתה.

מכשול להפגת המתיחות מהווים המסיתים המקצועיים: ג'מאלי ושוקיירי, אשר אינם משקפים דווקא את דעתן המתקדמת של ממשלותיהם. קיצוניותם מתבטאת לא רק בשאלת ארץ־ישראל, אלא גם לגבי שאלת צפון־אפריקה.

המשלחת המצרית הציעה לערבים לנקוט עמדה מתונה בשאלת צפון־אפריקה, כדי לזכות בהישג מסוים מהדיונים, כי הקיצוניות עלולה להכשיל את העניין הערבי בכל־לותו. עזמי מקווה כי גם בנדון זה ינקוט שר החוץ המצרי עמדה מתונה ויסתייג מג'מאלי ושוקיירי.

שר החוץ המצרי החדש הוא אחמד מוחמד פראג, מי שהיה יועץ המשלחת הקבועה של מצרים באו"ם בימי כהונתו של פאוזי ביי. לפני חודשים מספר הוא נתמנה כציר מצרים בבגדד ולאחר התפטרותו של עלי מאהר מונה, על־פי פקודת נגיב, כשר החוץ. (על הנסיבות שליוו את המינוי סיפר עזמי סיפור אשר יכול בהחלט לשמש חומר לעיתון היתולי.)

ראוי לציין כי עזמי, אשר בשיחותיו הקודמות עמנו לא גילה אופטימיזם מיוחד לגבי סיכויי הסדר בין ישראל ומצרים, הפעם גילה השקפה הרבה יותר חיובית בנדון ואף בדבר הצטרפות מצרים למערכת ההגנה של המערב הוא שינה במידת־מה את עמדתו

הקודמת, השלילית. חשובה הדגשתו בדבר התפקיד שארצות־הברית יכולה למלא בהתקרבות ישראל–מצרים, על־ידי הצגת העניין כתנאי קודם לסיוע כלכלי וצבאי.

עזמי הבטיח לעמוד עמנו בקשר ולהתייעץ עמנו מחדש לאחר שיידע מה הן החלטות ממשלתו בדבר הופעת משלחת מצרים בכנס זה, לאחר הגיעו של שר החוץ המצרי לניו יורק.

בברכה, ג. רפאל

413

מ. שרת אל ד. בן־גוריון
M. Sharett to D. Ben-Gurion

מקור: 43/5570/4125

תל אביב, י"א בחשון תשי"ג
30 באוקטובר 1952

סודי

להערותיך מ־26 בחודש זה על השגותי מ־21 בו בעניין הפגישה האחרונה עם הסורים:[1]

(1) לא הצגתי את הרושם שלי לגבי הרצון הטוב שהראו הסורים ואין לי ויכוח אתך לגופו של עניין בנקודה זו, אלא אמרתי בפירוש כי זהו הרושם שתעשה קריאת הדברים על אדם מן הצד.

(2) איני סבור כי בעיית ה"תמורה" מוכרחה להתעורר לגבי כל צורה של פתרון בעיית האזור המפורז. בשיקול ראשון נדמה לי כי אם יתברר כי הסורים מוכנים להסתפק בוויתורים קלי־ערך מצדנו – קלי־ערך מבחינה יחסית – כגון הוויתור על פינת אל־חמה, אשר ממילא אין לנו שליטה עליה, על שטח קטן בסביבות דרדרה ועל עוד משהו מעין זה, כדאי יהיה לנו לשלם מחיר זה בעד חיסול פרשת האזור המפורז והכרת כל השטח הנותר על־ידי סוריה כטריטוריה של ישראל, מבלי שנעמוד על ויתור מקביל מצדם. אשר למים, הרי שוב, אם יוברר כי אפשר להסתדר אתם תמורת ויתור קל מצדנו, כגון הבטחת זכויות המים הקיימות שנהנים מהם אזרחי סוריה, נדמה לי כי גם תשלום מחיר זה כדאי לנו.

(3) השקלה שלי בשאלת האזור המפורז התבססה, כפי שאמרתי בפירוש בהשגות, על שתי עובדות: ראשית, כי אנשי הצבא שלנו שהשתתפו בפגישה עם הסורים נכנסו ממילא – אמנם באורח בלתי־רשמי ובלתי־מחייב אבל למעשה על־ידי יצירת עובדה שחשיבותה לא נעלמה בוודאי מעיני הסורים – לדיון על אפשרות של חלוקת האזור המפורז; שנית, כי הרושם שהם קיבלו מהשיחות ה"פרטיות" האלו היה כי יש סיכוי להגיע בעניין זה עם הסורים לידי עמק השווה.

(4) ביקשתי את המנהל הכללי של משרד החוץ לברר יחד עם שילוח, אנשי המטה ומומחי הקרקע והמים שלנו אם תיתכן תכנית של חיסול האזור המפורז אשר תוכל להתקבל על דעתנו מתוך סיכוי כי גם הסורים יסכימו לה. אם תעובד תכנית כזו, אני מציע כי נדון עליה בטרם ייעשה הצעד הבא.

משה שרת

413
1. ראה מס' 402, 408.

414

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X261 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 31 October 1952

Had today first meeting prospective sponsors direct neg[otiation]s resol[ution].[1] Foll[owing] participated: Norway, Canada, Australia, Nether[lands]. They all expressed consent objective. Some suggested mention in text availability of PCC [Palestine Conciliation Commission] order make resol[ution] more palatable Arabs. Australia warned against this to avoid possibility introduction outside issues as J[erusale]m which would defeat purpose neg[otiation]s appeal. All suggested necessity obtain big power consent and extend sponsorship to selected Latins. On these conditions believe they will accept sponsorship. Promised early comments our draft and possible amendments. Have sent draft to our Embassies and Legations. Please ask them for supporting action.

Eban

415

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

XA260 מברק מוצפן
130.09/2330/18 נוסח נכנס:

ניו יורק, 31 באוקטובר 1952

סיכום דיון הפליטים שהסתיים אתמול.[1]
(א) הדיון התנהל בלי המתיחות והמרירות שציין זאת הוויכוח הזה אשתקד ולפני

414

1. ראה מס' 400.

415

1. בעיית הפליטים הערבים נידונה בשורה של ישיבות בוועדה המדינית המיוחדת של המושב השביעי של העצרת הכללית. לפני הוועדה היה דין־וחשבון של מנהל סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם וטיוטת הצעת החלטה מטעם המדינות החברות בוועדת הפיוס ועמן בריטניה, שקראה לאשר את ההחלטות הקודמות של האו"ם בעניין הפליטים ולהגדיל את תקציב הסיוע. במהלך הדיון ביקר אבן את השימוש הפוליטי שעושות מדינות ערב בשאלת הפליטים וקרא להן לשתף פעולה עם האו"ם וישראל ביישובם של הפליטים במדינות ערב. בסיומו של הדיון התקבלה הצעת המדינות ברוב גדול. (ראה *GAOR, Seventh Session, Ad Hoc Political Committee*, 3rd–7th Meetings, 23rd–30th October 1952.)

שנתיים. הנאומים הערביים היו קיצונים ושחצנים כמקודם אך מידת ההיענות להם היתה אפסית. מאידך הנאום הישראלי, אף כי שלל את רעיון ההחזרה במפורש וללא סייג ותנאי, נתקבל בלי הזעזוע שנתעורר בשנים הקודמות על־ידי הבעת העמדה הזאת. בין התגובות החיוביות יש לציין את ארצות־הברית, צרפת, הלטינים, הודו, הולנדיה, אוסטרליה וחבש.

(ב) התברר לערבים כי אין להם סיכוי להביא לידי קבלת אישור ההחזרה ולכן לא הציעו תיקון ברוח זאת וגם לא התנו את קבלת תכנית הקליטה בקבלת רעיון ההחזרה בוויכוח המדיני.

(ג) כמה נואמים, כולל ארצות־הברית, אוסטרליה, בריטניה, ניו־זילנד, העיזו לרמוז לערבים בפרהסיה שהסיוע יופסק אם לא ינוצל לקליטה ממש. משלחת ארצות־הברית אמרה לנו שהיא תעבור בעצם הכנס הזה לתביעה מפורשת לקליטה ולהסתלקות מפורשת מפתרון ההחזרה. את הדבר הזה יש לשמור בסודיות מוחלטת.

(ד) הטענה שלנו שהערבים אחראים גם ליצירת הבעיה גם להנצחתה המלאכותית מתחילה סוף־סוף לחדור. הפקיסטאני שיבח את נאומי ונמנע מלתמוך בערבים בוויכוח.

(ה) ייתכן שהערבים יתאמצו לגייס את כוחותיהם הנבוסים לחידוש המערכה הזאת במסגרת הדיון המדיני אך לפי שעה נראה שהנשק הזה של בעיית הפליטים איננו חד כשהיה.[2]

אבן

416

א. אילת אל מ. שרת וו. איתן
E. Elath to M. Sharett and W. Eytan

מברק מוצפן ל10195
נוסח נכנס: 130.09/2319/3

לונדון, 31 באוקטובר 1952

סודי ביותר

דנתי עם חברי בשגרירות על תדריך שקיבלנו מהשר על מדיניות הנשק[1] ותגובתנו להזדיינות הערבית. בדיון השתתפו קרן, שלמון, שרון, ארנון, גזית, ובזה הערותינו המשותפות:

2. עניין הפליטים הערבים נידון שוב במליאת העצרת הכללית ב־6 בנובמבר. לפני המליאה היה הדין־וחשבון וטיוטת ההחלטה שהתקבלה בוועדה המדינית המיוחדת. לאחר דיון התקבלה הטיוטה הזאת ללא שינויים. (ראה *GAOR, Seventh Session*, Plenary Meetings, 391st Meeting, 6 November 1952).

416
1. ראה מס' 401.

(א) רצונם של אנגליה וארצות־הברית לזיין את מדינות ערב היא בחינת עובדה שאין בכוחנו לשנותה. הוא נעוץ בחפצם העז להגיע לידי פשרה והבנה עם המדינות הערביות, ובייחוד עם מצרים, כדי לקדם את ביצוע תכנית ההגנה האזורית. ההתחשבות בביטחון מדינת ישראל לא תטה אותם מדרך זו, להפך, אין אנו מסופקים שאנו עומדים רק בהתחלת מסע הזיון ושתהליך זה יגבר וילך.

(ב) נכונות למכור 14 מטוסי־דחף לישראל ולכל מדינה ערבית (פרט למצרים) היא עובדה מוגמרת ואין שום סיכוי לבטלה, להפך, המספר 14 כפי שהוא נמסר על־ידי משרד החוץ הבריטי, אינו מציב כל תחום. התעשייה מוכנה להתחייב לספק לכל מדינות המזרח התיכון, כולל ישראל, כל מספר של מטוסי־דחף שיידרשו. ההגבלה היא רק באמצעי תשלום ומועדי אספקה. ידוע לנו שהסורים כבר מנהלים משא־ומתן על מספר נוסף של מטוסי קרב־לילה.

(ג) במסיבות כאלה אין אנו רואים ברירה אלא לרכוש גם מצדנו את מטוסי־הדחף המוצעים. אגב, בניגוד למגמת התדריך, בו השר מדבר על שיקולים באם כדאי לרכוש מטוסים אלה, קיבל הנספח הצבאי הוראות מפורטות מהמטכ"ל לשאת ולתת על קנייתם.

(ד) על אף כל הספקות שלנו בדבר תוצאות מאמצינו, אנו מחייבים את מסקנת השר שיש להסביר ולטעון נגד מתן נשק לערבים. נמשיך אפוא ביתר שאת במסע הציבורי שהתחלנו בו עם פתיחת הפרשה. נוסף לצעדים אשר השר מורה עליהם, אנו מציעים פנייה רשמית לשלוש המעצמות בה נבקש תשובה מהירה על איגרת האזהרה שלנו בדבר ההזדיינות הערבית,[2] אגב ניצול ההזדמנות לחזרה מלאה ונמרצת על טענותינו ולפרסום רחב. אמנם אין, לדעתנו, תקווה להצליח בפעולת המניעה, אבל היא עשויה להכשיר את הקרקע לקבלת פיצויים מידי שתי המעצמות הן בצורת סיוע צבאי וכספי מוגבר, והן בצורת ערבויות פוליטיות. אגב יצירת לחץ ציבורי אולי גם נצליח להאיט במידת־מה את קצב מתן הנשק למדינות ערב. הפיצויים הפוליטיים שנוכל לדרוש משתי המעצ־מות פירושם: (1) לחץ על מדינות ערב למען עשיית שלום עמנו. לשם כך צריכה דרישה זאת להיות חלק אינטגרלי של כל טענותינו הן כלפי הממשלות, והן כלפי הציבור, (2) מתן ערבות נגד התקפה ערבית, הן על־ידי חזרה על ההצהרה המשולשת, והן בצורת הצהרה חדשה והתחייבויות ברורות בצדה, (3) הקלות כספיות ברכישת נשק על־ידינו.

(ה) אמנם עמדתנו הנוכחית אינה מבטיחה תוצאות ממשיות כל עוד טענותינו נשא־רות בגדר שלילה בלבד. עובדה היא שתכניות ההגנה של המזרח התיכון בנויות כעת בראש וראשונה על מדינות ערב. על־ידי תביעתנו החוזרת לעמדה מיוחדת ומסויגת באזור שאנו חיים בו, הקלנו על ארצות־הברית ואנגליה להוציאנו מן הכלל ולנסות למשוך את מדינות ערב אל תוך תכנית ההגנה של המזרח התיכון על־ידי ויתור על שותפות פעילה של ישראל. קיימת אפוא סכנת בידודנו ושומה עלינו לשקול מחדש את מקומנו בתכניות ההגנה האזורית פן הנוחיות שבעמדתנו המבודדת לא תביאנו להפסד פי כמה גדול ורציני מהרווח שנפיק ממנה. אמנם עלינו לטעון שאין הגנה יעילה אפשרית, אלא על־ידי השכנת שלום באזור ותוך כדי שיתוף כל המדינות השוכנות בו, אבל טיעון כזה מותנה בנכונות מצדנו להשתייך בסופו של דבר למסגרת כללית כזאת כחבר שווה זכויות וחובות. דבר כזה דורש, כמובן, החלטה עקרונית אשר רק הממשלה יכולה לקבלה. רק לאחר שתהיה החלטה כזו יהיה ערך לטקטיקה הזהירה שננקוט בה

2. מס' 368.

כדי להפיק את מרבית התועלת מההחלטה עצמה ולהתאימה לצורכי המדיניות הפנימית והחיצונית שלנו גם יחד.

אילת

417

ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
W. Eytan to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. TNW151 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/23 :נוסח נכנס

[Tel Aviv] 2 November 1952

Germans sent Arabs[1] home not merely empty-handed but whipped, wounded and angry. Hence note of do-or-die desperation in Arab reaction to *Shilumim* [Reparations]. Do you think opportune ask USA, who after all favour our *Shilumim,* to advise Arabs and partic[ularly] Egypt go easy and lay off? Otherwise every sign of serious storm brewing which though not fatal to *Shilumim* may be extremely unpleasant all round. Please inform N[ew] Y[ork].[2]

Eytan

418

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. N121 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 :נוסח יוצא

[New York] 3 November 1952

Following also to Sharett. Had informal but serious talk with Acheson his apartment during small tea party also attended by Egyptian F[oreign] M[inister] with whom I exchanged courtesies. To my comment that [t]here was some atmospheric improvement Egypt and Israel relations Acheson

417

1. מדובר במשלחת דיפלומטית ערבית שבאה לבון לפעול נגד הסכם השילומים. המשלחת התקבלה בקרירות מופגנת בבירה הגרמנית. (ראה הקונסוליה במינכן אל ו. איתן, 22.10.1952, 130.02/2417/6.)
2. ראה מס' 427.

replied improvement much more than atmospheric, he would like to discuss more fully with me later this week. Clear to him Egypt was key factor and its willingness break with past slogans, traditions, in Sudan question might be precedent for them towards Israel as well. At this point Pakistan delegate Bokhari broke in to say warmly he agreed every word my refugee speech last week[1] although he would probably have to say opposite in political debate. I drew Acheson attention significance this example provided strong Western attitude could modify whole position Moslem world towards Israel. Acheson on way out of office, would clearly like record something positive Israel–Arab relations.

Eban

419

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2413/29

ניו יורק, ט"ו בחשון תשי"ג
3 בנובמבר 1952

סודי

הנדון: שיחה עם שיבה ראו

ולטר היקר,

בשבת, 1 בנובמבר 1952, סעדתי צהריים עם ידידנו שיבה ראו, חבר המשלחת ההודית בעצרת.

חלקה הראשון של שיחתנו נסב על תיאורו המאלף את מהלך הבחירות בהודו. כידוע לך הוא נבחר לבית־הנבחרים. כאשר סיפר על העמדה המוסלמית המרכזית ושאיפותיה במערכת הבחירות, שאלתיו בתמימות, כביכול, האם דבר יחסי הודו–ישראל מהווה איזה גורם להתעניינות או דאגה בציבור המוסלמי? הוא שלל אפשרות כזו לחלוטין וציין כי מספר גדול מאוד של מוסלמים הצביע בעד מפלגת הקונגרס וכי אינה קיימת כל מגמה מדינית מאורגנת לתמיכה בפקיסטן.

שיבה ראו הבין כנראה למשמעות שאלתי ושאל ההיתה התקדמות ביחסינו עם הודו מאז ביקורך.[1] ציינתי כי ההבטחה שניתנה לך טרם קויימה והזכרתי כי דבר זה גורם לנו הפתעה.

418
1. ראה מס' 415.

419
1. ראה מס' 71.

שיבה ראו השיב בהחלטיות כי אין לייחס כל משמעות לאי־ביצוע ההבטחה בדבר הקמת יחסים דיפלומטיים והסביר בפרוטרוט כי ההשהיה נגרמת מטעמים מנהליים גרידא. מאז ביקורך בהודו התחלפו שם ארבעה מנהלים־כלליים של המשרד והוא נקב בשמותיהם ושמות המקומות אליהם הועברו. לא אוכל לחזור על שמות אלה בוודאות, אך כפי הזכור לי הועבר אחד מהם למוסקבה; שני הועבר לוואשינגטון; שלישי — איני זוכר לאן; והרביעי — האחראי למשרד כיום — נמצא כבר זה שלושה חודשים בלונדון לרגל משא־ומתן. לדברי שיבה ראו זוהי הסיבה היחידה להשהיה. הוא ציין, כמובן, כי יש להם קשיים תקציביים להקמת צירות בישראל, אך מובן לו כי הדבר ניתן להסדר על־ידי האמנת ציר אחד בשתי מדינות שכנות והוא הצביע בעיקר על צירם בחבש.

ראו סיפר לי כי בו ביום הוא כותב לנהרו על ענייני העצרת ובמכתב זה יכלול את נאומו המזהיר של א. אבן בוועדת אד־הוק בעניין הפליטים,[2] כי טיעונו של א. אבן בדבר אחריות התוקף לתוצאות התקפתו חשוב להם בטיעונם נגד פקיסטן. שאלני אם אחייב שיזכיר לנהרו את עניין התקנת היחסים הדיפלומטיים עם ישראל וכי ילחץ עליו לקיים הבטחתו. הסכמתי בתנאי שיכתוב דבריו לפי יזמתו הוא בלבד ולא כתוצאה של פניית ישראל. הוא הסכים והבטיח להודיעני תגובת נהרו.

בהמשך השיחה דיברנו על בעיית ארץ־ישראל במושב זה וראו ציין כי הודו, ועמה רוב מדינות אסיה, מסתייגות מעמדתם הקיצונית של הערבים. הוא הצביע על העובדה שהסעיף הערבי בשאלת ארץ־ישראל נרשם ללא תמיכתם ונגד עצת חבריהם האסיאתים. הקבוצה האסיאתית מודאגת ביותר מקיצוניותם של הערבים העלולה להכשיל את הענ־יינים בהם הודו מעוניינת ביותר, כגון: שאלת דרום־אפריקה, ועמדה זו יכולה אף לקפח את העניין שיש למדינות אסיה בשחרור עמים, כפי שהתבטא בשאלת צפון־אפריקה. השותפות הבלתי־מתאימה עם הערבים גורמת למשלחת ההודית ולעוד מדינות אסיאת־יות "כאב־ראש" והם ישתדלו לרסנם.

עם תום השיחה הציע שיבה ראו שנקיים שיחה בהשתתפות הגב׳ פאנדיט[3] על הנוש־אים הארצישראליים ובבעיות שהקבוצה האסיאתית רשמה בסדר־היום. ציינתי כי א. אבן בעצמו חשב לפנות אל הגב׳ פאנדיט וכי הוא ישמח אם ראו יארגן את הפגישה בין הגב׳ פאנדיט לבינו.

כשהזכרתי את ההקלה המסוימת שאנו מרגישים במתיחות בין ישראל ומצרים, דיבר ראו על ידידנו פאניקר, שגריר הודו במצרים, ועל יכולתו לעזור ולפעול למען התקר־בות. ראו יהיה במצרים בסוף חודש נובמבר ומוכן לדבר עם חברו הנ"ל בהתאם להדרכתנו ורוחנו.

בברכות, שלך,

גדעון
ג. רפאל

2. ראה מס׳ 415.
3. ויג׳אייה ל. פאנדיט, ראש המשלחת ההודית לעצרת הכללית של האו"ם. בהערות למכתב הזה הציע שרת להביע באוזני הגב׳ פאנדיט את תמהונה של ישראל שעדיין לא קיבלה כל ידיעה באשר לכינון היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות. (ראה שרת אל ו. איתן, 4.11.1952, 130.02/2385/30).

420

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

מברק מוצפן WIA650
נוסח יוצא: 93.01/2208/24

[ואשינגטון] 5 בנובמבר 1952

מידי

לידיעת הממשלה. שתי המפלגות בדעה אחת שהכנסת שאלת קוריאה לזירת הבחירות בשלב האחרון היא שהפכה את התקדמות הדמוקרטים לנסיגה ולבסוף הציפה אותם בנחשול גורף של נצחונות רפובליקנים. יש לזכור כי מארת קוריאה מורגשת בכל הערים והאזורים ובין כל השכבות לכן מיליוני הקולות שנבעו לרפובליקנים בגלל ההתמרמרות שנתעוררה בשאלה זאת היו מחולקים חלוקה יבשתית כוללת והכריעו את הכף בהרבה מדינות. בקוריאה נמצאים ארבע מאות אלף חיילים שמספר קרוביהם כאן מגיע עד למיליונים. הופעת סיכוי אמיתי או מדומה להיחלצות ממעמסה אכזרית זאת חשמלה את הלבבות בעיקר אצל הבוחרים שעוד טרם החליטו על בחירתם. שאלה אחרת היא אם הסיכוי הזה יתגשם אך קשה לחלוק על דעתם של המנהלים הדמוקראטיים כי הסיסמה הקוריאנית בפי הרפובליקנים היתה הנשק הבחירתי הכבד והקולע ביותר בתולדות הבחירות בארצות־הברית.

סיסמאות הקומוניזם והשחיתות היו גם כן חזקות אך לא היו מספיקות לבדן כדי להתגבר על המערכה הדמוקראטית. כמה מסקנות מהתוצאות:

(א) מפלצת הקומוניזם בפנים ובחוץ עוררה בחלק גדול של העם האמריקני שמרנות חברתית קיצונית וחשדנות קשה כלפי תנועות ליברליות, נוסף על הנטייה הטבעית להחליף משמרות אחרי עשרים שנה. ראוי לציין את הניצחון דווקא של השמרנים שבמפלגה לעומת כשלונם של לודג'[1] והסתלקותו של מורס.[2] אנו רואים כאן עליית קרנו של הרפובליקניזם המסורתי והאדוק מאחורי דמותו של הנשיא הנבחר. ידידי אייזנהאואר אומרים כי הוא נוהג לעבוד בנחת ובשקט, לעבוד בקצב איטי, להסתמך על עוזרים נבחרים ולהתערב בעצמו רק כשיש צורך לפייס בין גורמים מנוגדים. זה היה אופי עבודתו גם במלחמת העולם השנייה, גם בנאטו. מכאן שנודעת חשיבות מכרעת לבחירת עוזריו העיקריים. ברור כי צפוי מאבק נפשי ומדיני בין הנשיא בעל התפיסה הבינלאומית והאופי הבלתי־תקיף לבין אלה שאפשרו את נצחונו המחייבים צורות נמרצות של מלחמה אנטי־קומוניסטית בפנים ובחוץ במקום שיטת הבלימה האיטית והסבלנית הנהוגה זה שנים על־ידי טרומן ואצ'יסון. השאלה הסתומה היא מי יכריע

420

1. הנרי קאבוט לודג', סנאטור רפובליקני ממדינת מאסאצ'וסטס, 1947–ינואר 1953.
2. ויין ליימן מורס, סנאטור ממדינת אורגון, הודיע בתחילת ינואר 1953 על פרישתו מן המפלגה הרפובליקנית והגדיר את עצמו "רפובליקני בלתי־תלוי".

בקביעת דמות המדיניות הרפובליקנית, הנשיא החדש או צמרת המפלגה שדווקא נציגיה השמרניים, טאפט, דירקסן, מקארתי, השתלטו על מערכת הבחירות והדבירו את המועמד תחתיהם.

(ב) יש לצפות להפחתת הסיוע הכלכלי והטכני, ואולי גם הצבאי, למדינות זרות למרות נטיות אייזנהאואר שהרי כאן הקונגרס ולא הנשיא קובע. ספק אם אייזנהאואר יסע בעליל לקוריאה לאחר שההבטחה עשתה את שלה. הדמוקרטים לא הראו כל כשרון בהסברת שאלת קוריאה ושאלת שביתת־הנשק ולא ניצלו את כנס העצרת לטובתם כדי להוכיח כי המרחק עד לשביתת־נשק מצטמצם והולך.

(ג) איני מצפה לתמורות מהפכניות במדיניות הישראלית שכן קיבלה המדיניות הזאת תנופה של מסורת שאין מערערים עליה מעיקרה, אך ייתכן שהערבים יניחו אפשרות של תמורה וינסו את מזלם וכוחם, דבר שיעצור בעד נטיות ערביות להתפשרות והשלמה עמנו עד אשר תתגלה טעותם אם תתגלה. ייתכן שמפאת השיקול הזה תבוא החמרה במערכתנו הקיימת באו"ם. אותו שיקול דוחף אותנו להפיק את שארית התועלת האפש־רית מטרומן בעניין הלוואת הבנק והסיוע הצבאי.[3]

(ד) בשביל השגרירות זוהי מהפכה יסודית. בתקופת האחרונה ובעיקר בחמש השנים האחרונות הקימונו בוואשינגטון ובמדינה רשת מסועפת של קשרים במשרדי הממשלה ובקונגרס ושיטות מגע מסועפות ישירות ועקיפות כולל מגעים של יהודים, וכל זה על רקע של שותפות עם השלטון הדמוקרטי ואהדה ציבורית רחבה. את כל ההיכל המורכב הזה יש להקים עכשיו מהמסד ועד הטפחות על יסודות חדשים, דבר שיחייב מאמצים הסברתיים כבירים ורחבים גם בבירה גם ברחבי המדינה, הן על־ידי השגרירות והן על־ידי ארגונים יהודיים שיעילותם וכושר פעולתם הפכו לנו היום למגמות מדיניות מרכזיות וחיוניות. אצטרך להבריק לכם ביתר פירוט על השאלה הזאת, אך ברור כי יכולתנו למשוך אלינו בהתמדה את התלהבות יהודי אמריקה, את אמונם ומסירותם תקבע גורלנו במידה גדולה מאוד. עדינה ביותר היא בעיית מציאת עוזרים רפובליקנים מיוחדים, דוגמת פיינברג, בן־ישי [דוד ניילס], בלאושטיין[4] וג'קובסון,[5] בתקופה הדמוקר־טית, שיעזרו לנו ללא פרסומת [– –].[6]

(ה) תוצאות הבחירות לפי ערים ומחוזות מוכיחות כי הרוב המכריע של יהודי אמריקה הצביעו בעד סטיבנסון, ואין ספק שדבר זה ידוע גם לרפובליקנים, כך שאין מפלגה זאת נתונה בהרגשת חוב ליהודים. מאידך אין ספק שהמפלגה נושאת עיניה לתקופת שלטון יותר ארוכה מארבע שנים ולאחר שהגיעה לשיא בלתי־משוער תתחיל לרדת בדרך הטבע; מכאן אפשרות של דאגה מתמדת של צמרת המפלגה לבלתי הרחיק גושים גדולים של מצביעים מחשבון העתיד, ולאו דווקא חשבון העבר. על־כל־פנים מתבלטת עכשיו חשיבות הפעולה שפעלנו לקבלת מצע חיובי ומכתבים אוהדים מאייזנהאואר ומפלגתו.

3. ראה מס' 428.
4. יעקב בלאושטיין, נשיא הוועד היהודי האמריקאי.
5. אדוארד ג'ייקובסון, לשעבר שותפו לעסקים של הנשיא טרומן.
6. כעבור ימים אחדים הודיע אבן כי חבר בית־הנבחרים יעקב יעבץ, התעשיין דוד סארנוף ולזרוס, המקורבים לנשיא הנבחר, הסכימו למלא את התפקיד של אנשי קשר עם אייזנהאואר. עוד הטעים אבן, כי אין להעסיק את אבא הלל סילבר בתפקיד הזה "המחייב היעדר פרסומת וציות מוחלט לסמכות השגרירות ללא חשבונות אישיים צדדיים". (ראה מברקו WIA660, 8.11.1952, 93.01/2208/11).

(ו) בבוקר הזה תקופים היהודים רגש בלתי־מוגדר של אי־ביטחון וחוסר יציבות. רבים מדברים על עלייה לארץ הואיל והתמוטטו יסודות ביטחונם באמריקה ליברלית. אין לי ספק שרגש זה יעבור כשישוכנעו כי העולם כמנהגו נוהג אך להטם הבוער של היהודים לניצחון סטיבנסון היה בולט במיוחד. תקומת מדינת ישראל, עלייתם ושגשוגם של יהודי אמריקה והתגבשות כוחם הציבורי – כל אלה התרחשו בתקופת רוזבלט–טרומן, כך שנקשר גורל העם היהודי עם המשטר הזה ונוצרו קשרים משפחתיים בין העם היהודי לבין המשטר הדמוקרטי הנוח וחם־המזג. עתה מרגישים היהודים כיתומים שהופקרו לאב חורג חדש שאת תכונותיו לא הספיקו להעריך. אני חוזר ומציין שהדאגה היא לא לגבי אייזנהאואר אלא לגבי אלה שינהלו את המדינה בשמו. בשעה זו זקוקים היהודים להרגעה ונושאים עיניהם למדינת ישראל ומצפים להופעה מכובדת שלה בכל זירות הפעולה הפנימית והחיצונית.

(ז) למרות כישלונם גאים הדמוקרטים על הישגיו של סטיבנסון שהיה איש בלתי־ידוע לפני שלושה חודשים ועתה זכה למעלה מעשרים מליון קולות בוחרים ולשם ההולך לפניו לטובה. גם עיתוני הרפובליקנים כותבים עליו ביחס של כבוד והערצה. איכות התמיכה בסטיבנסון מבחינה השכלתית ומוסרית עולה על כמותה; רוב אנשי המקצוע וההשכלה תמכו בו בהתלהבות. נשאר בסיס איתן לפעולת המפלגה הדמוקרטית אם תשכיל לחדש את מנגנונה הארגוני שהעלה חלודה מרוב פינוק והצלחה. באלה שתומכים בו מעורר סטיבנסון מסירות קנאית שלא היתה אף פעם מורגשת כלפי טרומן. ברור שלא שמענו את המלה האחרונה על האישיות המפתיעה הזאת ומפיו.

(ח) התגובה באו"ם בין נציגי אירופה, קנדה, הודו ואמריקה הדרומית היא של אכזבה ודאגה גלויה, ורק המוסלמים וכמה מנציגי המזרח הרחוק כולל פורמוזה מרוצים מהמהפכה הזאת. בכל־זאת הרוב שואב נחמה מעברו הבינלאומי של אייזנהאואר ומהמאזן השווה בסנאט, שהרוב בו מובטח למדיניות בינלאומית חיובית ופעילה.

אבן

421

ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות (ניו יורק)

W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. Y777 מברק מוצפן

Outg.: 130.09/2330/11 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 November 1952

Your 265.[1] My personal views: (1) We should encourage friends to discourage Arabs from moving resol[ution]. (2) If this fails and resol[ution] moved we should limit counteraction to securing maximum abstentions. My rea-

421

1. רפאל הודיע במברק כי ממקור מוסמך במשלחת ארצות־הברית לאו"ם נודע שהערבים מנסים להשיג החלטת גינוי לישראל על העברת משרד החוץ לירושלים. (3.11.1952, תיק 130.09/2330/18.)

sons: (a) Believe few members could vote against resol[ution] hence most we can hope they don't vote for; (b) resol[ution] which passes with technical two-thirds majority but huge number abstentions is devoid moral effect and boomerangs on movers; (c) prefer negative Arab resol[ution] passed this way which at most could delay transfer legations for few years to anything seemingly innocuous, but positive, like Swedish which would saddle us with Commissioner etc. till doomsday.[2] (3) Strongest argument against Arab resol[ution] is precedent of ambassadors to Spain. This resol[ution], passed in first flush of UN moral righteousness, was for years millstone round Governments' necks.[3] Within couple years some had begun defy it while in end all had to climb down in countermanding resol[ution] which naturally interpreted though against will of most as endorsement of Franco. Do members really want get into similar mess over transfer *Misrad* [Foreign Ministry] and legations?

In consultation yesterday some favoured Swedish as at least killing Dec[ember] [19]49[4] for good, though doubtful whether Swedish could muster two-thirds against Arab, Catholic, opposition. All agreed inadvisable we take any action which would focus attention on J[erusale]m this stage unless quite certain Arabs will move resol[ution].

Sar [Foreign Minister] agrees with above but says defeat Arab resol[ution] still better with which I in turn agree.

Eytan

422

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

מקור: 130.02/2410/9

[לונדון] י"ז בחשון תשי"ג
5 בנובמבר 1952

כמוס

הנדון: הערה של ראש הממשלה לתזכירי
מיום כ"א בתשרי, תשי"ב[1]

קיבלתי את העתק ההערה של ראש הממשלה לתזכירי מיום כ"א בתשרי תשי"ב.[2] קודם כתיבת התזכיר שוחחתי באופן פרטי עם כמה מומחים למשפט בין־לאומי על חוזה

2. לעניין היזמה וההצעה השוודית בשלהי 1950 – ראה כרך 5, מס' 401.
3. הכוונה להחלטת האו"ם שחייבה את החזרת הנציגים הדיפלומטיים מספרד של פראנקו – ראה כרך 5, מס' 22 והערה 2 שם.
4. החלטת האו"ם מרצמבר 1949 בדבר בינאום ירושלים.

422
1. מס' 386.
2. מס' 392.

אי־התקפה וההבדל בינו ובין סעיף של אי־התקפה. בין השאר, ביקשתי חוות־דעת ממכירי הטוב, סיר פרנק סוסקיס, מקודם תובע כללי בממשלת הלייבור האחרונה. לאחר שהגיעה ה"הערה" של ראש הממשלה, חזרתי ודנתי עם מומחים, מהם הפרופ' לאוטרפכט,[3] תשובתו רצופה כאן.[4] מחוות־דעתו של מומחה מפורסם זה תוכל לראות, שלפחות מבחינה משפטית אין הצעתי בדבר חוזה אי־התקפה כל־כך "מופרכת בהחלט", כפי שהגדירה משום־מה ראש הממשלה, אף אם יסתייג לקבלה מטעמים פוליטיים.

בעקבות חוות־הדעת שקיבלתי מסוסקיס, לאוטרפכט ואחרים (מ. קרן טיפל אף הוא באיסוף חומר על נושא זה), ארשה לעצמי להעיר את ההערות הבאות:

(א) אין הרעיון של חוזה אי־התקפה עם מדינות ערב חדש עמנו, ולא אני המצאתי אותו. אשתקד, בוועידה של ועדת הפיוס בפאריס, דרשנו וחזרנו ודרשנו חוזה אי־התקפה. דומני, שגם אלוף משה דיין דרש לפני שבועות מספר, בפגישתו עם המשלחת הסורית, כריתת חוזה אי־התקפה. האם לא נתכוונה הצעת חוזה כזה לעצם העניין, ולא היה בה אלא תמרון טכסיסי בלבד?

(ב) צדק ראש הממשלה בהערתו, שחוזה־שלום עדיף מחוזה אי־התקפה. אך האם התקדמנו במידה מספקת, מבחינת עמדת הערבים, לקראת אפשרות כזו? — מסופקני. השאלה היא, אפוא, אם מוטב לחתור לחוזה שלום, כפתרון יחידי לבעיית יחסינו עם מדינות ערב, או שייתכן מעבר מן המצב הקיים למצב של שלום דרך שלב של חוזה אי־התקפה. שמא כדאי לנסותו, כדי לשפר את המצב הקיים ולהתקדם בהדרגה לקראת הסדר סופי, אם כי אין כל ביטחון שלהסדר זה יסכימו הערבים יותר מאשר לכריתת שלום עמנו. דווקא מבחינה פוליטית כדאי לנו לנסות את הדבר, הואיל והצד הביטחוני שביחסינו עם הערבים הוא שמעניין קודם־כל את המעצמות, ובנידון זה הן עתידות לתמוך בנו. אף אם לא נצליח להשיג את הדבר, נצא ברווח פוליטי.

(ג) ובנוגע לוויתורים, שלדעת ראש הממשלה נצטרך לוותר תמורת חוזה אי־התקפה, הרי, בדרך כלל, אין חוזה כזה כולל סעיפים הנוגעים בבעיות טריטוריאליות. חוזה אי־התקפה מביע רק נכונות של שני הצדדים לוותר על אמצעי תוקפנות ביחסיהם. משום כך אין זה בגדר ודאי מוחלט, שנידרש לוויתורים טריטוריאליים כפיצוי להסכמת הערבים לחוזה אי־התקפה. ואם נידרש, יידרשו הם לחוזה שלום. צדק, כמובן, ראש הממשלה באמרו, שכדאי לעשות ויתורים כדי להגיע לחוזה שלום. אך האמנם מוכנים אנו לשלם מחיר גבוה מדי, שבלי ספק יידרש בעד חוזה כזה? ייתכן שאני טועה, אך נדמה לי, שמאחר שלא הצלחנו לכרות שלום עם הערבים מיד לאחר סיום המלחמה בישראל, הרי אין לנו ברירה אלא להגיע למעמד זה בסבלנות ובהדרגה, כדי שלא נצטרך לשלם מחיר גבוה מדי לרוח הזעם המחלחלת עדיין בלבות הערבים. חשוב, לדעתי, שניכנס למשא־ומתן בדבר שלום עם הערבים לאחר ולא קודם שתיפתר בעיית הפליטים על־ידי התיישבותם בארצות ערב, באופן שנוציא מידיהם קלף שהוא אולי חשוב ביותר נגדנו, קלף שדעת־הציבור בעולם נענית לו, בייחוד בארצות־הברית ובארץ זו.

בתזכירי ציינתי בפירוש, שעלינו לנהל תעמולה לשלום עם הערבים ולהכריז בכל הזדמנות על נכונותנו להסכם מלא וסופי עמהם. יש ערך תעמולתי חשוב לפעולה זו. כמובן, ממשות רבה אין בה, ועל־כן הצעתי שבשיחות המעשיות שלנו עם נציגי המעצמות נהיה ספציפיים יותר ונדבר על חוזה אי־התקפה, מתוך נימוק שחוזה אי־התקפה

3. הרש לאוטרפאכט, פרופסור למשפט בינלאומי באוניברסיטה של קיימברידג'.
4. הנספח בתיק אך לא הודפס כאן.

חשוב לגופו של עניין – לנו, לערבים, הטוענים נגד כוונות התפשטות של ישראל, ולמעצמות – וכן כשלב שיקרב ולא ירחיק אותנו משלום סופי עם שכנינו ויקל על התהליך הקשה והמסובך לקראתו.

בברכה,

א.א.

423

ש. דיבון אל ר. שילוח
Sh. Divon to R. Shiloah

מברק מוצפן 60
נוסח נכנס: 130.15/3744/1

פאריס, 6 בנובמבר 1952

אישי

[.....][1]

(י) עבוד דיבר עם נגיב על פרשת ישראל ברוח שיחותינו. לדבריו הסכים נגיב שיש להשתדל ולחסל הסכסוך והוסיף שהוא מעיין ברצינות בבעיה, אולם הקשיים הפנימיים וההתחשבות בארצות ערב, בעיקר בתקופה זו, מקשים על המעשה. בדברו על מתינות בשטח זה ציין לדוגמא שאונייה עם מזון לישראל עברה לפני זמן־מה את התעלה והמצ־רים העלימו עין מכך. נגיב יעץ לעבוד שישוחח על התועלת שבהסדרת יחסי שתי האר־צות עם חבריו הקצינים. עבוד שוחח ומצא אוזן קשבת אצל גמאל עבדול נאצר, עבדול חכים עאמר ושאוקי. לדבריו אף עשה מלאכת הסברה מועילה אצל שני האחים גמאל וצלאח סאלם. לדעתו חשוב מאוד להמשיך בהסברת ענייננו, שאינו נהיר לגמרי למכווני המדיניות המצרית. הוא מצדו ימשיך במלאכה בראותו בכך אינטרס מצרי מובהק.

(י״א) אמרתי לעבוד, בהתאם למה ששוחחנו, כי במידה שנגיב ינקוט במדיניות נבונה ומעשית כלפי ישראל – נהיה מוכנים לדון על קניית מצרכים ממצרים. הוספתי והדגשתי שאם יסטה למדיניות אנטי־ישראלית דוגמת פעולתו נגד השילומים, כמובן שאין כל מקום להצעה מעין זו. תגובתו היתה שהצעה כזו תהיה הוכחה חותכת של רצון טוב ושל מדיניות מרחיקת־ראות, והוא מוכן לשוחח על כך עם נגיב ולהודיעני דבר. מבחינה מעשית הוסיף שהמצרים מעוניינים מאוד במכירת כותנה ויוכלו גם לספק לנו סוכר, אורז ומצרכים אחרים.

(י״ב) עבוד העושה באירופה גם בשליחות הממשלה בעניינים כלכליים, יצא ללונדון וחוזר פאריסה בשבת. קבענו להיפגש עוד לפני צאתו קהירה.

423

1. הפסקאות הראשונות של המברק עוסקות בדיווח על אירועים פנימיים במצרים, על היחסים בתוך כת הקצינים ועל הסיכויים לפתרון משבר היחסים עם בריטניה והשתלבות מצרים בהגנת המזרח התיכון.

424

התייעצות במשרד החוץ (בתל אביב, ב־6 בנובמבר 1952)
Consultation in the Ministry of Foreign Affairs
(Tel Aviv, 6 November 1952)

העתק: 130.16/2954/4

כמוס

נוכחים:
משרד החוץ: ד"ר איתן, מר שילוח, מר לבבי, ד"ר כהן, מר תקוע, מר דפני, גב' ורד.
ענייני המים: מר בלאס, מר כהנא.
צה"ל: אלוף/מ עשת, אלוף/מ גיבלי, ס/אלוף גאון.

ד"ר איתן: סוקר את המשא־ומתן שמתקיים עם הסורים ומוסר שישיבה זו התכנסה לשם דיון בשאלת המשכת המשא־ומתן וכדי לבדוק את הבעיה מכל צדדיה ולשמוע את ההשקפות השונות בשאלה.[1]

מר בלאס:[2] מסכם את בעיית המים כפי שהוצגה בחוברת סודית שהגיש למשרד החוץ. את הבעיה יש לראות כקומפלקס שלם בו מעורבות סוריה, לבנון וירדן.
סוריה:

(א) הסורים משקים את בקעת בטיחה ממי הירדן בכמות, לפי שנמסר, של 0.5 מ"ק לשנייה.

(ב) הבאניאס נובע בגבולות סוריה כמה מאות מטר מהגבול שלנו. הטיית הבאניאס על־ידי הסורים אינה מתקבלת על הדעת, גם אין להם אדמות מתאימות להשקאה. אולם ייתכן מאוד שבמרוצת הזמן יתקבלו על הדעת דברים שלא נתקבלו לפני־כן. עלינו לקחת בחשבון אפוא, אפשרות הטיית מי הבאניאס (מאה [ו]חמישים מיליון מ"ק לשנה) והכנסתו למערכת ההשקאה של הירמוך. דבר זה יוכל להיעשות רק לאחר השלמת מפעל הירמוך. משום כך יש ערך לכל מאמץ להכללת מעיינות הבאניאס בגבול הארץ וכל פיצוי — אל־חמה ואפילו עין־גב — ראוי שיינתן. כדאי לציין כי הסורים יכולים להפריע לתכניות ההשקאה שלנו על־ידי בניית תעלה להטיית מי הבאניאס, בלא שינצלו את המים למטרות השקאה. עבודה זו אפשר לבצע במספר שבועות. גם במקרה זה יחזרו מי הבאניאס לחולה, אך במקום שלא נוכל לנצלם.

תכניות ירדן וישראל יביאו להמלחת מי הכנרת. מי הירדן נכנסים לכנרת במליחות של 18–20 מ"ג/ליטר, המהווים תוספת של 130,000 טון מלח לשנה. 80,000 טון מלח אפשר להטות הצידה יחד עם 40 מיליון מ"ק מים לשנה, יתר ה־50,000 טון מלח נכנסים לכנרת ממעינות מלוחים הנמצאים בקרקעיתה. תכניות ההשקאה יביאו, אפוא, להמלחת הכנרת, להקטנתה ולזיהומה ממי הביוב של ישובי הסביבה. קיימת תכנית נוספת שלנו: העברת מי ים התיכון לכנרת לשם יצירת כוח חשמלי.

424
1. ראה הערת־עורך, עמ' 595.
2. שמחה בלאס, מנהל אגף המים במשרד החקלאות.

הירדן לא יתרוקן. יזרמו בו מי ניקוז מלוחים; אבל הוא יוקטן ויומלח. הייס[3] הציע להכניס את מי שטפונות הירמוך לים כנרת, כדי לשמור על שיווי־משקל המלחים (הוא לא ידע על מקורות תת־קרקעיים של מלח בכנרת).

ירדן:

הצעת מקדונלד להשקאת ירדן לקחת ביסודה את תכנית הייס בדבר אגירת מי שיטפונות הירמוך בים כנרת. אולם הם הגיעו לכלל מסקנה, שמוטב לבנות את האגם הדרוש להם במעלה הירמוך בתוך גבול ירדן. על־ידי כך ינוצל הגובה להשגת כוח חשמלי, והירדנים יוכלו לשלוט על מפעל המים שלהם.

אחת התוצאות מתכניות הירדן ומתכניותינו — הקטנת ים המלח.

אנו יכולים להפריע למפעל ההשקאה של ירדן על־ידי מפעל הכוח שנקים ממי הים התיכון. אנו נוכל להציף את בקעת הירדן במים מלוחים באופן ששטחים אלה לא יסכנו עוד לעיבוד. הצפה כזאת תאפשר לנו ליצור יותר כוח, אך תגזול שנים רבות.

תכנית ההשקאה של ירדן מורכבת מבניית תעלה (מפעל מים) ומהקמת סכרים ואגם (מפעל כוח). התכנית הראשונה שוללת מאתנו את מי הירמוק שאנו מנצלים. (כיום אנו שואבים מן הירמוך להשקאת חמישה ממשקי עמק הירדן הרבה יותר מים מאשר ירדן — שניים וחצי מטר קוב לשנייה בקיץ שהם לפעמים שליש מכמות המים הכללית בירמוך בתקופה זו. קיימת אפשרות להשקות את משקי עמק הירדן הללו ללא קושי ממי הירדן.)

לבנון:

עודפי מי הליטני יכולים לשמש להשקאה בישראל. אולם הלבנונים יכולים לבצע את מפעל הכוח שלהם ממי הליטני עד הים התיכון. אז לא תהיה אפשרות לנצל את המים בישראל. תכנית לבנונית נוספת — הקמת סכר על החצבני והעברת מימיו לאגן הליטני. על־ידי כך יסופק כוח חשמלי נוסף ללבנון. ללבנון אין עניין במפעל זה בשלושים השנה הקרובו[ות], כי פיתוח הליטני קודם, אולם האפשרות הטכנית קיימת. ביצוע מפעל כזה יצריך כעשר שנים.

כמות מי החצבני מגיעה ל־140 מיליון מ"ק בשנה, רובם מי שיטפונות. אפשרות ויסותם של מים אלה עבורנו, על־מנת לשמור על מי השיטפונות, קיימת רק על־ידי בניית סכר בתוך גבולות הלבנון. השגת מעיינות החצבני חשובה לנו מאוד, אפילו תמורת פיצוי. על־ידי כך נוכל להקים סכר זה ואף נקבל גובה נוסף החשוב למפעלי המים, והמוזיל אותם. גובה נוסף זה אפשר להשיג גם על־ידי קבלת שטח סורי קטן ליד החצבני (החצבני נכנס אלינו בגובה 140 מ', על־ידי קבלת שטח זה נקבל את המים בגובה 200 מ' +). אין לנו כל תמורה להציע ללבנון במקום החצבני.

מבחינה הנדסית ההסדר ההגיוני יהיה: מי הירדן העליון לישראל ומי הירמוך לירדן. ניתן אפילו להעביר מי ירמוך לסוריה במקום מי הבאניאס שנקבל מהם. הדבר ייעשה על־ידי בניית תעלה מן הירמוך להשקאת שטחים סוריים.

בסיכום, יש לחלק את מקורות המים בצורה שפיתוחה של כל מדינה יהיה בלתי־תלוי במדינה השנייה. אפשרויות ההפרעה שלנו למפעלי פיתוח במדינות ערב קיימות רק לגבי ירדן.

ד"ר איתן: בסיכום, מבחינת מפעל המים ראוי לוותר ויתורים מרחיקי־לכת. לבע־

3. ראה מס' 60 והערה 3 שם.

ייתנו כולה שלושה צדדים: מדיני, צבאי־ביטחוני ופיתוח המים. נשמע עתה את הצד הביטחוני.

אלוף/מ עשת:[4] מבחינה עקרונית אין המטה מוכן לוותר אף על שעל אחד. אך הפיתוח מחזק את הארץ במידה כזאת, שייתכן ולשם ביצועו כדאי יהיה לוותר על שטחים מסויימים. בליטת אל־חמה אינה מוסיפה הרבה מבחינה ביטחונית. אין בידינו להגן על גיא צר זה, מאידך, קיימת אפשרות לחסום אותו מצדנו גם אם לא יהיה בידינו בשלמותו. שיקול נוסף — ייתכן ונמצאים בגיא זה חומרים אסטרטגיים. כיום אין אפשרות לבדיקה.

האזור המפורז שממזרח לכנרת מהווה גזרה המגינה על הכנרת. דרישתנו הביטחונית היתה להרחיב רצועה צרה זו ואף לעלות על הרמה החולשת עליה. ים כנרת מהווה מכשול טבעי. במידה שהוא, על שתי גדותיו, נמצא בידינו — ערכו עולה עבורנו. גדתו המזרחית משמשת קרש קפיצה, הן לשם התגברות על מכשול זה, הן לשם התקפה מצדנו.

נוסף לכך אנו מעוניינים שלא יהיו שטחי מגע במקומות ביצוע עבודות פיתוח.

בסיכום, נראה שאל־חמה הוא המקום היחיד עליו נוכל לוותר, וגם זאת לאחר בדיקה של חומרים אסטרטגיים.

מר שילוח: אם כי חשוב לנו לקיים מגע עם הסורים מבחינה תכסיסית, הרי לפי הערכתי אין סיכוי עתה להגיע לכלל הסדר רציני שבגללו כדאי יהיה לשלם פיצוי כלשהו. תכנית ניצול הבאניאס על־ידי הסורים בצורה כלכלית יכולה לצאת לפועל רק בעוד שנים. אם אמנם ישנה חשיבות לגזרת עין־גב גם להגנה וגם להתקפה, ואם אמנם נכונה הערכתנו להלך־הרוחות בסוריה, הרי הדיון שלנו כאן צריך להתרכז בצעדים תכסיסיים. בזמן הקרוב אין סיכוי למשא־ומתן שיביא להישגים כלשהם, אלא אם כן יתערבו בדבר כוחות חיצוניים. אם אין צורך בקורבן דחוף, שבלעדיו יתעכב פיתוח המדינה, הייתי ממליץ על ריסון עצמי.

מר בלאס: (בתשובה לשאלות) עניין הבאניאס אינו דחוף. לעומת זאת יש רחיפות לחפירת תעלה בגשר בנות יעקב העוברת 3 ק"מ בשטח מפורז. דומני שתעלה זו עוברת כולה באדמה ממשלתית ואינה פוגעת באדמה ערבית.

נוכל להסדיר שתכנית זו לא תפגע בהשקאת הבטיחה והסורים יקבלו את המים הדרושים להם.

במקרה שיהיו שני מפעלי כוח על הירמוך — ירדני וסורי — ייתכן שהמפעל הסורי יהיה ב[אל]חמה. זו תהיה עמדת מיקוח עבורנו.

מר תקוע: איני בטוח שעניננו היחיד הוא רכישת משהו מן הצד השני. מבחינה בינלאומית לא נוכל לבצע תכניות שתפגענה בזכויות קיימות של הסורים על מים ממקורותינו. בתקופת המנדט היו קיימים כמה חוזים בין ממשלת המנדט ובין סוריה והלבנון בדבר זכויות מים ודיג בחולה ובכנרת. לפנינו עתה שתי אפשרויות: א. משא־ומתן משולש עם הערבים לפתרון כל הסך של בעיות המים. ב. על מה אפשר לדון עתה עם הסורים בלא לפגוע בתכנית המים שלנו. מה אפשר לתת להם כעת. הנוכל לתת להם זכויות דיג ומים מסוימות שלא תפגענה בעתיד במפעלינו אנו? נראה לי כי אישור זכויות הדיג שהיו בידי הסורים יתן לנו אפשרות להסדרים כלליים, ולא יחייב אותנו לגבי העתיד.

ד"ר איתן: אחד הדברים שנתבררו כאן, שלא יהיה מעשי לצמצם את הדיון באם

4. אלוף־משנה שלום עשת, יועץ צבאי לראש הממשלה.

לא תהיה תכנית כוללת. שאלה אחרת היא אם בכלל ניתן כיום משא־ומתן על תכנית כוללת.

ההשקפות שהובעו כאן יובאו בפני שר החוץ. על הממשלה יהיה להחליט לאור הדב־רים הללו אם להמשיך במשא־ומתן עם סוריה. אם התשובה תהיה חיובית תצטרך להח־ליט אילו הוראות תקבל המשלחת למשא־ומתן.

425

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. W661 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 נוסח יוצא:

[Washington] 7 November 1952

Re Jerusalem.[1] While not yet certain if Arabs will raise question F[oreign] O[ffice] there seems no reason why they should not do so unless we deter them. If they raise, chance of defeat not good. Altogether gap of whole year between public announcement and any possibility implementation has made our tactical position as weak as can be.

Accordingly suggest following tactics: (1) Explain immediately to delegates and in all capitals absurdity of whole issue on basis reports Arabs planning such move. This should be in individual memos not as UN document since latter would provoke discussion. (2) Explain to delegations and let it be known Arabs that if J[erusale]m raised at all we shall not allow them fight on tiny segment front suitable to them but force them fight our terms viz. we shall instigate both Swedish proposal as amended USA, UK, Uruguay and proposal *binum* [internationalization] Old City which Colombia apparently willing propose. My aim here is tactical and deterrent not substantive. Neither proposal could get through this year but we could prove (a) lack genuine interest UN in Holies and (b) fact Arabs, not we, oppose only practical expressions UN interest J[erusale]m. Have feeling our threat extend discussion this way will alarm Arabs and Catholics and enable us through Americans get Arab agreement not raise hornet's nest at all. Please recall how this very tactic influenced Arabs not inscribe Jerusalem specifically in September. Am convinced that to fight defensively against recommendation not move F[oreign] O[ffice] would be precarious. Other hand very slight risk that Swedish plan may catch fire and be adopted is not alarming as it would mean final end J[erusale]m aspect our problem and Jordan would be under pressure on access Jewish Holies. (3) Have already found that whisper of this intention to USA, UK, delegates alarms them mightily and will probably get them to warn Arabs off issue.

Eban

425

1. ראה מס' 421.

426

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W665 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 :נוסח יוצא

[Washington] 8 November 1952

Had long talk Byroade with Goitein, written report follows.[1] Expounded our views on arms in accordance *Sar* [Foreign Minister]'s directive.[2] He was evasive but dissociated himself from British plan distribute jets on individual country basis, asserted USA did not propose give serious arms to Egypt or any other Arab state. American view, both State [Department] and Pentagon, is that we are somewhat ahead of Arab states in arms and that it is healthy should remain so. I explained urgent necessity defining us as eligible mil[itary] aid not merely on own merits but in order to secure framework for continued aid future when economic justification unlikely commend itself Congress. This seemed to be new to him and listened attentively. Object here was soften Department up for possible Presidential, Harriman, directive imminence of which or otherwise shall know by Tuesday.[3] Truman has now repeated to Jacobson promise which he gave to Abe [Feinberg].[4]

Byroade was wholeheartedly favourable our proposal direct negotiations resolution G[eneral] A[ssembly] and appeared grateful we securing small-power initiative.[5] He is against any change existing status PCC [Palestine Conciliation Commission).

Eban

427

ו. איתן אל שגרירויות ישראל בוואשינגטון ובלונדון
W. Eytan to the Israel Embassies in Washington and London

Coded Tel. MT5 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

[Tel Aviv] 9 November 1952

Washington, London. We understand from press that USA and UK Gov[ernmen]ts indicating to Germans their disapproval Arab effort sabo-

426

1. ראה גויטיין אל מחלקת ארצות־הברית, 13.11.1952, 130.20/2460/6.
2. מס' 404.
3. ראה מס' 428.
4. ראה מס' 361.
5. ראה מס' 406.

tage *Shilumim* [Reparations]. Nevertheless please call at [State] Dep[artmen]t and F[oreign] O[ffice] express concern at Arab move which blatant attempt harm Israel without doing anyone any good. We have no reason fear Germans will not proceed with ratification as result Arab threats but think would be good if USA and Brit[ish] Gov[ernmen]ts encouraged Bonn steam straight ahead without change course in full knowledge *Shilumim* agreement has wholehearted USA and UK support. Please cable without delay Dep[artmen]t and F[oreign] O[ffice] reaction.[1]

Would be most helpful if USA and Brit[ish] press came out in open denunciation Arab blackmail as gather *Manch[ester] Guardian*, *Economist*, others, already done. Please do your best.

Eytan

428

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W670 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2309/11 נוסח נכנס:

Washington, 10 November 1952

Feinberg and Jacobson seeing *Nasi* [President] today leaving memo asking for three valedictory benefits:[1] (1) Eligibility mil[itary] aid as promised; (2) Presidential word to Gaston, Acheson, about Ex[port]–Im[port] loan;[2] (3) strong USA support for UN direct neg[otiation]s resolution.[3]

Eban

427

1. תגובות למברק הזה: אילת הודיע כי שוחח עם באוקר ממשרד החוץ הבריטי, וזה הבטיח למסור את בקשתה של ישראל לממונים עליו. אשר לעיתונות – יחסה אוהד ומלא הבנה. (ראה מברק אל איתן, ל/10221, 10.11.1952, 93.04/43/11.) אבן מסר כי בעקבות העניין שגילה אצ'יסון בפרשה ינסה לשוחח אתו ועם אייב פיינברג (ראה מברקו אל איתן W669, 12.11.1952, 130.09/2309/11.) ראה גם מס' 434, 442.

428

1. ראה מס' 420.
2. באותה עת נתקיימו שיחות עם ראשי הבנק לייצוא ולייבוא בדבר שיגור משלחת סקר לישראל לבדיקת האפשרות של מלווה פיתוח חדש או תכנית מימון של המלוות הקיימים. (ראה אבן אל שרת, [W662], 8.11.1952, 93.01/2203/15.)
3. ראה מס' 414.

429

ו. איתן אל משלחת ישראל לאומות-המאוחדות (ניו יורק)
W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. Y794 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/11 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 10 November 1952

Your [W661].[1] Your general line agreed subject foll[owing] modifications: (1) Consider inadvisable approach all del[egation]s and cap[ital]s this stage as likely precipitate issue. Have definite info[rmation] Arabs pressing Vatican publish new encyclical view countering alleged Jewish plan revive Swedish resol[ution] hence widespread activity our part might add credence Arab allegations.

(2) Instead suggest this stage only two approaches: (a) convey moderate Catholic del[egation]s such as Belgium that contrary to current Arab allegations Israel has no intention reviving Swedish resol[ution] unless Arabs stir up discussion J[erusale]m problem by moving resol[ution] against transfer F[oreign] M[inistry]; (b) convey same to American del[egation] view their transmitting this warning to Vatican and Arabs.

(3) Consider inadvisable instigate *binum* [internationalization] Old City any form as might lose us Jordan cooperation and induce them respond League pressure tactically agree *binum* view isolating us. Propose inform Jordan we shall not instigate revival Swedish resol[ution] unless Arabs move resol[ution] on F[oreign] M[inistry].

Please cable results (2).[2]

Eytan

429

1. מס' 425.
2. המשלחת לאו"ם לא הגיבה על המברק הזה. בעקבות תזכורת מתל אביב (איתן אל משלחת ישראל לאו"ם, Y828, 19.11.1952), הודיע לוריא במברק כי משלחות צרפת ובלגיה מתנגדות לדיון בשאלת ירושלים, והצרפתים אף יפעלו ברוח זו בקרב המשלחות מאמריקה הלטינית (ראה מברקו X316, מיום 19.11.1952, 130.09/2330/18).

430

א. א. לוין אל מחלקת ארצות־הברית
A.E. Levin to the United States Division

Coded Tel. W668 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2309/11 נוסח נכנס:

Washington, 10 November 1952

Most Immediate

Avriel. Kollek.

(1) View impending budget consultations Ike [Eisenhower]'s financial experts with outgoing President and Budget Bureau, Amb[assador] intends this week informing both camps our request economic aid next fiscal year. Will advise that formal note with complete argumentation and justification will be submitted end November. Mil[itary] aid request should not be included since this different subject and not continuation previous two Grants.

(2) Since we have to request amount covering our needs, consider unwise reduce it to "realistic" figure which would arbitrarily be guided by magnitude former grants and be nevertheless subjected to cuts by Administration and Congress.

(3) Pursuant my consultations Kessler, shall request 130 mill[ions] with approximate breakdown in millions as follows: Electric power – 6, Agriculture and irrigation – 24, Manufacturing and mining – 26, Transportation – 19, Housing – 8, Fuel – 19, Health, education, services – 5, Food – 20, Technical assistance – 3, Total – 130. *Shilumim* [Reparations] and import budget as discussed with Kessler taken into consideration for above breakdown.

Ernst

431

א. אילת אל ו. איתן
E. Elath to W. Eytan

מברק מוצפן ל/10223
נוסח נכנס: 130.09/2319/3

לונדון, 10 בנובמבר 1952

דחוף

באוקר הזמינני היום לשיחה והודיע שנוכל לרכוש מהם יותר אווירוני־דחף, נוסף לאלה שכבר הובטחו.[1] אספקת האווירונים יכולה להתחיל לפני אפריל, אם כי קצב האספקה

431
1. ראה מס' 416.

יהיה תלוי באיזה משני מיני המטיאור נבחר. כמו־כן הודיע שנוכל בעתיד לאמן אצלם יותר טייסים משניתן לנו בעבר. אם כי לא אמר לי את הדבר בפירוש, הרי מהרושם, חוזר מהרושם, שקיבלתי יהנו גם הערבים מהקלות דומות.

בתחילת השיחה מסר שתשובתם לאיגרתנו האחרונה[2] תימסר לנו לא בצורה שפנינו אליהם, אלא בעל־פה. הוסיף שלתועלתי אני יעלה בעצמו את הדברים על הכתב וישלחם אלי בימים הקרובים. בינתיים מסר לי את תמציתם כדלהלן: (א) הכרזת שלוש המעצמות ממאי 1950 בכוחה עומדת ושומרת על בטחונו הפנימי של האזור. (ב) אספקת נשק למדינות ערב מסוימות נובעת מההתחייבויות של בריטניה כלפיהן והיא לא תוכל לדרוש ממדינות אלו כריתת שלום עם ישראל כתנאי לקבלת הנשק. אין כוונתם לגרום למירוץ הזיון באזור ומתייחסים בהבנה לבעיות ישראל בקשר לזה. הבעתי בפניו את האכזבה שתשובתם תגרום לממשלתי והסברתי באריכות את הנימוקים שגרמו לפנייתנו אליהם בקשר להזדיינות הערבים. הוספתי, כפי שנראה הדבר בעיני, הרי לא תוכל ממשלתי לראות את הפרשה כמחוסלת על־ידי תשובתם זו לאיגרתנו כי העניין בנפשנו ונמשיך לנקוט באמצעים להגנת המדינה ובטחונה.[3]

אילת

432

ג׳. באוקר אל א. אילת (לונדון)
J. Bowker to E. Elath (London)

Copy: 130.02/2449/1 :העתק

[London] 11 November 1952

My dear Ambassador,

During our conversation yesterday[1] I conveyed to you orally the reply to your *Note Verbale* No. ZL/EE/3350/60250 of the 23rd September about the supply of arms to the Middle East.[2] As agreed, I am sending you herewith a summary of the reply, and should be grateful if you would regard it as an informal confirmation of an oral communication.

Yours very sincerely,

James Bowker

2. מס׳ 368.
3. ראה מס׳ 432. בעקבות תשובה זו קיים שרת שיחה עם השגריר הבריטי אוואנס. בין היתר ציין כי כאזרח העולם הוא משתומם כיצד נשק חדיש ורב עלול להיות מופקד בידי מדינות אשר לא הביעו כלל את נכונותן להילחם למען הדמוקרטיה ולמען השלום. (ראה יאפו אל אילת, 18.11.1952, 93.04/42/13).

432

1. ראה מס׳ 431.
2. מס׳ 368.

נספח
Appendix

(i) The aim of Her Majesty's Government is to supply the Arab States with such material as should enable them, with the help of the Western Powers, to deter or resist aggression from the quarter from which it is chiefly to be apprehended. The security of the Middle East is of vital importance to the civilised world, and Her Majesty's Government should not be doing their duty if they did not see to it.

(ii) Her Majesty's Government are in any case bound by Treaty to supply arms to certain Arab States, and it is no secret that Iraq and Jordan look to the United Kingdom for advice on how to develop their armed forces to meet the threat referred to in (i).

(iii) Any condition of the kind referred to in paragraph 8 of the Israel Ambassador's *Note Verbale* would be unacceptable to the Arabs. To demand it of them would thus be tantamount to imposing a ban on the export of arms to them. This would defeat the object mentioned in paragraph (i) and would be inconsistent with the Treaty obligations at (ii) above. Nor would it help to bring about a settlement between Israel and the Arab States. On the contrary, the prospects of such a settlement might well thereby be seriously jeopardized.

(iv) The Tripartite Statement of 25th May, 1950 declared that assurances had been received from the States in question that the latter did not intend to undertake any act of aggression against any other state. A guarantee closely approximating to the one now desired by the Israel Government thus already exists.

(v) As regards Egypt Her Majesty's Government have certain outstanding commitments to her which have had to be held in abeyance owing to recent developments. A settlement of Anglo-Egyptian differences is of the greatest importance, not only to the two Governments concerned, but also to the security of the Middle East. If, therefore, the restoration of good relations can be helped on by the resumption of certain arms deliveries Her Majesty's Government must feel free to put it in hand at the appropriate moment.

(vi) Her Majesty's Government can understand and sympathise with Israel's fears, though they have no evidence to suggest that an Arab attack is impending. The Arabs for their part are known to be apprehensive of Israel designs. The United Kigndom and the other Western Powers are as anxious as ever to ensure the stability of the Middle East, and Her Majesty's Government feel no less committed to the Tripartite Statement than when they subscribed to it. Israel may rest assured that they have no intention of committing "a Munich" at her expense.

433

ו. איתן אל א. אבן (ואשינגטון) וא. אילת (לונדון)
W. Eytan to A. Eban (Washington) and E. Elath (London)

Coded Tel. MT9 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 12 November 1952

Most Immediate

Eban, Elath. Adenauer cabled Goldmann come see him. Accordingly latter with Shinnar leaving Thursday seeing Adenauer Friday.[1] We representing visit to press as routine and arranged long ago since have no desire give comfort to Arabs. Truth is that Germans apparently quite firm about undelayed ratification but certain Arab arguments made impression:

Alef, Shilumim [Reparations] is breach neutrality since Arabs–Israel at war and German has no right aid latter. On this point Germans show some tendency ask consultative opinion Hague not because they believe Arab charge but because resort to Hague will show good will and appease Arabs.

Beth, Execution of agreement should be under supervision UN. This sounds unexceptionable in theory specially to Germans who yearn for some form of association with UN.

Gimel, Schedule of goods includes war material. Germans know this untrue but might be inclined suggest appeasing changes.

Urgent that USA and UK strengthen Bonn's hands before Goldmann talks Friday not only on desirability quick ratification but on above three points.

Alef – Main answers are: (1) *Moabit* [Security Council] resol[ution]s eleventh Aug[ust 19]49 and first Sept[ember 19]51. (2) Arab plea inconsistent with their own demand for and receipt of arms.

Beth – UN is easier said than done. What organ of UN could possibly undertake such supervision. There isn't any.

Gimel – Schedule was drawn up deliberately to exclude war material as Germans well know. For example jeeps which originally in schedule were taken out as might conceivably be turned to war use.

Eban. Your 669,[2] hope you can see Acheson today. Elath, please try get reply from Bowker today and ensure message to Bonn before Friday.

Eytan

433

1. ראה מס' 427.
2. ראה שם, הערה 1.

434

א. הרליץ אל מחלקת ארצות־הברית
E. Herlitz to the United States Division

Coded Tel. W673 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 :נוסח יוצא

[Washington] 12 November 1952

Your MT9.[1] Goitein, Esther [Herlitz], saw Hart, Waller. They say their position been made quite clear both Germans and Arabs. Naguib not as bad as others and trying within limits to exert moderating influence. Arabs mad because manner Germans treated them though they at fault having come down Rhine without announcement or visas. Afraid League will announce break economic relations this Friday. Original announcement delayed Egyptian instigation. Hart hopes UN will not be involved this matter. Added [State] Department at loss what to do now. Possibly Arab excitement which at peak now will die down. Waller thinks legislative processing Germany will take 2 to 3 months. They satisfied Germans will stand firm.[2]

Shag [Embassy]

435

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X291 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 13 November 1952

My speech Korea tomorrow[1] reexpresses our traditional policy in contemporary terms, goes on to argue against forceful repatriation or forcible

434

1. ראה מס' 433.
2. סמוך לשיגורו של המברק הזה ומס' 433, פרסם דובר ממשלת בון את ההודעה הזאת:
הממשלה בישיבתה אתמול דחתה את הדרישה של הליגה [הערבית] לדחות את הסכם [השילומים] לזמן בלתי מוגבל. הליגה דחתה את ההצעה הגרמנית להעמיד המשלוחים לישראל תחת פיקוח בינ־לאומי מנקודת ראות חומר מלחמתי. בון הודיעה לליגה שהיא מוכנה לדון על משאלותיה כל עוד ההסכם לא אושר בפרלמנט. מסיבות טכניות האישור לא יהיה לפני סוף השנה וזה יתן הזדמנות להגיע עם ארצות ערב לסיכום מניח את הדעת. בון עומדת בתוקף על העיקרון הקדוש של נאמנות לחוזה.
(ראה נוסח ההודעה כפי שהוברק בידי איתן ללונדון, 12.11.1952, 130.09/2319/2.)

435

1. אבן נשא את נאומו במסגרת הדיון על קוריאה בוועדה הראשונה (המדינית) — *GAOR, Seventh Session, First Committee*, 522nd Meeting, 14 November 1952, pp. 94-96

retention of prisoners and suggests unified formulation of principles for c[ommi]ttee which Gideon [Rafael] and I have worked out to escape from jungle of maniform resol[ution]s. Provision against forcible retention is intended as bait to Peking but has been accepted in USA speech though not in resol[ution]. Formulation proposals are not in form draft resol[ution] since do not wish stick out neck but are suggestions which others might pick up. Indeed Eden has already plagiarized without acknowledgment on basis talk with Pearson with whom we have been closest touch and agreement.

Eban

436

שדר בעל־פה מאת שגריר ארצות־הברית בישראל[1]
Oral Message by the United States Ambassador in Israel

Copy: 93.04/42/13 :העתק

[Tel Aviv, 13 November 1952]

Secret

(1) The United States is well aware of the problems to be faced in the restoration of normal conditions in the Near East. It is endeavoring to overcome these difficulties.

(2) Some progress toward the conclusion of peace has been made over the past year and the United States is optimistic regarding the future possibilities. The exchange of communications and meetings between representatives of Israel and of certain Arab States; the improvement in the attitude of Israel leadership and the increased interest in making peace with her neighbors and in becoming integrated in the area; and the lessening of hostile statements on the part of Arab leaders – all provide evidence of this progress.

(3) The United States is not aware that the Arab States are planning aggression. There are indications that the Arab States in general have a fear of Israel aggression. If these mutual fears are overcome an important step will be taken toward the restoration of normal conditions in the region.

(4) The fact that the Tripartite Declaration continues to be a basic tenet of United States policy in the Near East should act as a deterrent to aggression in the area.

(5) The United States is not aware of the "resumption of military aid

436

1. השדר הזה נמסר על־פה בפגישה עם שר החוץ ב־13 בנובמבר והוא תשובה לאיגרת ישראל – ראה מס' 368 והערה 2 שם. הנוסח הכתוב נרשם בידי השגריר ונמסר למשרד החוץ למחרת הפגישה. דיווח שלם על השיחה ראה במס' 439.

by Western powers to certain Arab States". In the event that the United States furnishes arms to any state in the Near East it would be primarily for the purpose of enabling that state to oppose aggression from outside the area.

(6) The establishment of normal relations between Israel and the Arab States remains a goal toward which the United States will continue to work. However, the United States believes that to condition aid on a "declared willingness of the receiving governments to negotiate a peace settlement with Israel" would be most inappropriate.

It is not believed that the denial to the Arab States of a reasonable quantity of arms would create the atmosphere which is a necessary prelude to American efforts to normalize conditions in the Near East.

(7) An arms race in the Near East is to be deplored; the United States Government would endeavor to take precautionary steps against one.

437

הסכם בין ישראל לירדן
Agreement between Israel and Jordan

Copy: 130.02/2429/4 :העתק

Jerusalem, 13 November 1952

Agreement to Reduce and Solve Incidents Along the Demarcation Line

* * *

(1) Instructions will be given to all local authorities and commanders to strengthen measures to ensure the prevention of all illegal crossings of the line.

(2) All people having crossed the demarcation line between H[ashemite] J[ordanian] K[ingdom] and Israel will be handed back at the local commanders meetings, and as far as possible in the area where they were arrested.

(3) Whenever an infiltrator commits an offence against the laws of either party and is charged by the authorities who arrested him, provisions of Para (2) above will be implemented after fulfilment of punishment.

(4) Notwithstanding Pargaraph (3) above either party may hand back infiltrators for trial by their own authorities for such offence or offences as they may have committed in the said party's controlled territory. The result of each trial shall be notified to the other party.

(5) Firing will be reduced to a strict minimum and there will be no firing at all during daytime on people having crossed the demarcation line unless they resist arrest.

(6) There will be no firing over the lines under any circumstances other than self-defence to answer such fire which might nevertheless occur. Orders will be given and their strict observance will be ensured that ambushes would be placed in such a way that there should be no chance of shots fired by them against infiltrators crossing the lines.

(7) All stolen property will be returned immediately should any thefts occur. This should be done without waiting for anything to be handed over by the other side in return.

(8) All flocks which might be taken after being found grazing on the wrong side of the line would be returned immediately, and immediate payment will be made for any damage the flock may have caused. List of rates for keep charged on the return of livestock as agreed on the 5 March 1952 is attached. (Tariff as previously sent.)

(9) No formal complaints on border incidents will be brought up for formal discussion at M[ixed] A[rmistice] C[ommission] but these incidents will be dealt with by local commanders. If no agreement can be reached by the local commanders, these incidents will be referred to M[ixed] Armistice] C[ommission].

(10) This agreement, as from 1 December 1952, supersedes the Agreement on Measures to Curb Infiltration concluded on May 13, 1952;[1] should this Agreement expire, the Agreement of May 13 will automatically re-enter into force.

(11) This agreement is valid for 30 days as from 1 December 1952 up to 31 December 1952 inclusive, and will be subject to discussion by the M[ixed] A[rmistice] C[ommission] 10 days before its expiration.

For HJK	For Israel
(signed) Major M. Ishaq	(signed) Major S. Nutov
Lt. M. Daoud	For U.N.: de Ridder

437

1. ראה מס' 150 והשווה גם מס' 521.

438

א. ארוך אל משרד החוץ
A. Aroch to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן QIA297
נוסח נכנס: 130.09/2325/5

מוסקבה, 13 בנובמבר 1952

ללבבי. בהתאם למכתבך התקשרתי היום עם אפלט הגרמני.[1] לדבריו היה בדעתו להתראות אתי בחגיגות שבעה בנובמבר אולם לא מצאני. הוא אמר כי בתשובה לפניית אלישיב הנו מוכן להביע עתה אך ורק את דעתו האישית לאמור: השאלה הנדונה קשורה קשר בלתי־אמצעי בבעיית הסכם השלום עם גרמניה. ידוע לכם עד כמה שואפים אנו להסכם שלום ואין לי ספק שלכשיושג ההסכם תיפתר גם השאלה אשר עורר אלישיב. עד כאן. חזר והדגיש שיש לראות את דבריו רק כהבעת דעתו האישית. כשהזכרתי לו שדברי אלישיב היו מכוונים לבירור הכרזתו של השר המזרח־גרמני בזמן ביקורו בבון לא הגיב אפלט וחזר על דבריו הקודמים.[2]

ארוך

439

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW846 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2309/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 14 November 1952

My IWA844.[1] After Davis introduced Russell[2] *Sar* [Foreign Minister] started on: (1) Resolution on direct negotiations[3] as our goal in Pal[estine]

438

1. ראה מס' 371 והערה 2 שם, מס' 378.
2. באותו היום דיווח ארוך על הביקור שקיים אצלו המזכיר הראשון של השגרירות האמריקאית. המזכיר חקר את ארוך בעניין מאמצי ישראל להשיג שילומים ממזרח גרמניה וציין, כי הם חרדים שמא תעשה ישראל במאמציה להשיג שילומים צעדים העלולים להתפרש בעיני העולם, או בעיני הרוסים, כהכרה דה פקטו במזרח גרמניה. ארוך הסביר כי חוץ ממה שהתפרסם רשמית לא נקטה ישראל כל צעד נוסף. (ראה מברק ארוך אל משרד החוץ, QIA298, 13.11.1952, 130.09/2325/6.)

439

1. מיום 13.11.1952, תיק 130.09/2809/7. במברק דיווח מידי וקצר על השיחה עם דייוויס.
2. פרנסיס הנרי ראסל, יועץ בשגרירות ארצות־הברית בישראל החל מ־13 באוקטובר.
3. ראה מס' 414.

debate as only such resolution deprives Arabs of pretence compliance without actual progress to peace. Americans must stand firm ward off any attempt destroy effectiveness resolution. Passing of resolution doesn't necessarily mean negotiations and neg[otiation]s don't guarantee peace unless Arabs have will for it but without resolution there will hardly be neg[otiation]s and without neg[otiation]s there be no peace. Must guard against optimistic wishful thinking as perhaps US, selves, indulge in with regard Naguib who not living up expectations but contrary leading anti-*Shilumim* [Reparations] crusade. If he really desires peace UN resolution will help him.

Davis said [Arab] League prevented by Naguib passing resolution against local Jews. Naguib demonstrated his opposition by visit synagogue.

Sar replied gesture may mean Naguib drawing sharp distinction between local Jews and Israel. Davis retorted might be first step towards approach to Israel, in any case patience required as progress necessarily slow.

(2) Jerusalem. Arabs may attempt raise question transfer F[oreign] O[ffice]. Will be impossible confine discussion this aspect because Catholics, Protestants, Jordan, Israel, others will have their say, all of which will result in confusion and in decision only likely affect main Pal[estine] issue adversely. US should discourage any such attempt by Arabs and if impossible prevent should leave them isolated.

(3) Mil[itary] aid. We anxious speed positive decision eligibility which should not be dependent request of others who may not need free aid and who fear political implications. We ready join US in preparing for future eventualities. Don't insist on arms therefore suggested in our request communications, harbour etc. Doubly anxious for mil[itary] aid as don't know future of economic aid. Applying for both 1954.

Britain offered Israel and each Arab state 14 jets, later unrestricting number. As explained in our Note[4] we object arming Arabs as they don't want peace and therefore good faith in question, also cannot be relied upon in defence area. British policy deliberately gives Arabs unwilling peace superiority over Israel and seriously threatens our safety. If arms must be given then parity essential between Israel and all Arab states together. They band themselves as unit against Israel and should be treated as such. We always told Three Powers have single arms policy Mideast. We given to understand in [Washington] DC British line not US policy. Should therefore like to know exactly what US position is. Davis said would ask *Mahmad* [Department of State] categorical question.

Sar continued no longer theoretical question as Britain selling planes to Arabs. We unwant British planes, prefer American weapons therefore

4. ראה מס' 368.

request either (a) US give us obsolescent F84's free mil[itary] aid, or (b) give same as reimbursable at nominal price or if unable give American jets, (c) finance our purchase British jets.

(4) *Shilumim.* We asked US and Britain hint Adenauer he expected stand firm against Arab onslaught although we confident will not weaken.[5] All Arab claims, arguments, absurd.

Davis thereupon said he under instruction deliver oral reply our note re arms to Arabs. Summary being sent separately.[6]

Davis asked premature one-sided publicity on Grant 1954 be avoided as harmful interests both countries. He suggested Israel present realistic smaller figure 1954 Grant rather than larger bargaining figure. Insisted however Israel in this as always be guided by what she regards as her true interests and not what likely "to please Americans".

Mahav

440

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Orig.: 130.02/2449/1 :מקור

London, 14 November 1952

Most Secret

My dear Moshe,

Sir James Bowker's "Oral Communication" of 11th November, 1952[1]

I am enclosing a copy of Sir James Bowker's letter of the 11th November, with the attached note of what he calls a summary of the "oral communication" made to me on November 10th, when he called me in to tell me about the facilities we shall be getting for the acquisition of some more jet planes, and for the further training of our airmen here. These facilities were undoubtedly intended to offset to some extent the negative impression bound to be created by the "oral communication" in reply to our *Note Verbale* of September 23rd,[2] and to indicate that there is really no intention of discriminating against Israel in favour of the Arab States.

5. ראה מס' 433, 434.
6. ראה מס' 436.

440
1. מס' 432.
2. ראה מס' 436.

At the risk of incurring the hatred felt by all normal men for people who say "I told you so", I can't help remarking here that the "oral communication" and the confirmatory note (the text was cabled to you on Wednesday) came as no surprise to me. Since Neguib's accession to power in Egypt, the British have been giving him every chance to display any good intentions he may have in the direction of a rapprochement with this country such as might ultimately develop into what the Western Powers most desire in their relations with the Middle East: namely a regional security arrangement forming part of the general Western defence scheme against Russian aggression.The speed with which events have moved with Neguib's further steps towards concentrating more power in his own hands, and, on the other hand, the realisation that, without agreement with Egypt, there is little, if any, chance of bringing the rest of the Arab States into the picture, have made Her Majesty's Government more anxious than ever to promote further progress towards a settlement with Neguib.

Three other factors contribute to the same effect:

(a) The desperate situation in Persia, which calls for urgent and drastic action to stabilise Western influence in the Middle East, and to discourage other Governments in the area from following Moussadegh's example. This was among the points specially stressed by the Turkish Delegation during its visit to London a few weeks ago.

(b) The realisation – again as a result of the talks with the Turkish delegates – that Turkey's active participation in the defence of the Middle East can be better ensured under a comprehensive and inclusive regional scheme (i.e. the Middle East Command) than under some more limited one (like Middle East Defence Organisation). This implies the inclusion in the Command of the Arab States, and this, in turn, can – as already mentioned – hardly be achieved without a prior settlement with Egypt.

(c) Once agreement has been reached with Neguib for Egypt's participation in the Regional Defence Organisation, the gulf between British and American views on this question would be appreciably narrowed, and some of the main differences between the Middle East Command concept and Middle East Defence Organisation would lose most of their practical significance. This would facilitate American participation in Middle Eastern defence. Churchill is anxious to see America more deeply committed on Middle Eastern defence in the early stages of Eisenhower's administration – before the Republicans in Congress have much chance of bringing pressure to bear. He feels that *General* Eisenhower will find it easier to handle the situation than will *President* Eisenhower, hampered by a Republican Congress likely to be sceptical and none-too-co-operative in matters of foreign policy.

(This last point is not a mere speculation of my own; it comes from one of the junior Ministers who is exceptionally well-informed about Middle Eastern developments in their relation to Commonwealth affairs.)

The actual point where events took a decisive turn in favour of an early Anglo-Egyptian understanding was probably the recent developments in

the Sudan question. This was when Neguib for the first time established himself in English eyes not only as a successful soldier, but also as a statesman: not only did he succeed in bringing the Sudanese Nationalists (the "Umma" Party and their leader, the Mahdi) closer than ever before to the Egyptian Nationalists; he also succeeded in forcing the British on to the defensive, by snatching from them the initiative in support of Sudanese self-government and complete (*sic*!) independence. The British felt far more confidence in Sudanese backing against Egypt's former aggressive and uncompromising nationalistic and imperialistic attitude towards the Sudan than they do to-day. There are quite a few Tories who are sincerely afraid that Neguib's latest move may mean the permanent loss of the Sudan to Britain; if the Sudanese accept his proposals, it will not only prevent Sudan ever joining the Commonwealth, but will also paralyse British influence in Sudanese affairs, political and military, before Sudan has any chance to decide whether to remain within the Commonwealth or – possibly – ultimately to throw in her lot with Egypt. It seems to be generally recognised that she is incapable of tackling unaided the problems presented by her great diversity of peoples and races, and the serious unbalance of her economy.

But even these Tories (and some Labour people share their views in this matter) can hardly make their point publicly, since to do so would only confirm the Egyptian view of the hypocrisy of British professions of concern for Sudanese independence, and would also further complicate relations with the United States (where from the start there has been much scepticism of the reasons for British stubbornness in making the Sudan question the main obstacle to the achievement of what, for the Americans, is the important point at issue: a settlement on Suez).

Churchill, however, still feels considerable doubt about the stability of the new regime in Egypt: he is watching developments there from the philosophic point of view that whoever may come to power, they can hardly be worse than the Wafd. He is firmly determined that the British shall not be forced out of the Suez Zone until UK and Commonwealth interests have *first* been adequately safeguarded there by some new defence arrangement acceptable to all parties concerned. His view on this last point is clearly brought out in his important speech at the Lord Mayor's Banquet on November 10th (in which, incidentally, he took occasion to pay tribute to Dr. Weizmann, including in his remarks a significant reference – Churchill is a careful chooser of words – to his having led his people "back into their promised land, where we have seen them *invincibly established* as a free and sovereign state".)

It is against this background that we have, I think, to consider the underlying causes of Bowker's "oral communication". This certainly represents a new development in British policy in our part of the world. It is a development which flows principally from the recent changes in the Egyptian situation, and the disappearance of Farouk's regime, throughout which the Egyptian attitude had been too intransigent to offer any hope of an Anglo-

Egyptian understanding. It does *not* derive from any anti-Israel intention, but from a desire to bring the Arab countries into closer participation in the military and political defensive arrangements for the Middle East, to which Egypt remains the key. If a settlement with Egypt could be reached, it would greatly facilitate further developments in the area's defence schemes.

I would like to stress once again the importance for us of correctly interpreting all this as a *natural and unavoidable* consequence of the present international situation, deriving logically and inevitably from the Western Powers' general concept of Middle Eastern defence against Russian aggression, – an evolutionary development, in fact, of the NATO concept and its associated defensive arrangements. If we allow ourselves to see the thing as a mere anti-Israeli plot, we shall not only miss the main issue, but shall be liable to adopt methods which will not only do nothing to safeguard our interests or improve our prospects, but will contain within themselves the seeds of their own defeat. It is especially important for us to remember this because the whole matter is no longer one between ourselves and Her Majesty's Government alone. The "oral communication" – at least in its general implications – was certainly worked out in consultation with the French and American Governments. The French will probably support it; the Americans certainly will, since they are even more anxious and impatient than the British to see some progress towards an arrangement with the Arab States. So we have to see the situation not as a *tête-à-tête* between us and Her Majesty's Government, but as a new development in our relations with the Western Powers as a whole, and primarily, of course, with England and America.

Since I do not believe that it is in our power to prevent the rearmament of the Arab States, which is a device to secure their closer political, and especially military, rapprochement to the Western Powers; and since only Arab obstinacy, or some sudden and unexpected turn in the Egyptian situation (e.g. a new *coup d'état* or Neguib's assassination) seems likely to upset progress towards an Anglo-Egyptian understanding, it seems to me that we need urgently to define our policy, not only for the prevention or delaying of events so far as may lie in our power (that goes without saying), but also – and even more urgently – for dealing with possible further developments along the lines now becoming clear, with a view to safeguarding our interests and assuring our security, so far as may be, in face of the new situation.

I am afraid I repeat myself to the point of boredom in emphasising that negative action alone can get us nowhere, and can only isolate us from the general trend of events within our area. Instead of bridging the dangerous gulf which begins to yawn between us and our Western Allies, negation can only widen it till we find ourselves ... God only knows where! Isolated from the West, in an environment of Arab animosity, and generally in a situation, economic and political, from which only the Maki and the Mapam

can hope to derive any satisfaction or advantage (as we may be very sure they will!).

It goes without saying that we have to take every opportunity of explaining, with all the force at our command, the dangers (not for Israel alone, but for the whole area) involved in rearming the Arabs before peace is established between them and us, and the explosive situation which will develop should the Arabs, finding no occasion to use their arms against Russian aggression, be tempted by any real or imagined weakness in Israel, to repeat the adventure of May, 1948.

In replying to Bowker's "oral communication", I explained all this to him in considerable detail, making full use of our *Note Verbale* and of your recent instructions on the subject of rearming the Arabs. I specially stressed the vital importance of having a peace settlement between us and the Arabs *prior* to any other regional arrangements, and pointed out that this was in the interests of the Western Powers and the Arabs themselves, no less than in Israel's. But my emphasis on the *peace* aspect merely led Bowker to repeat what is said in paragraph (iii) of the summary as to the impossibility of their acting on our behalf in promoting a settlement between us and our neighbours.

It is for this reason that I would again urge that we consider the possibility of canvassing, in our intimate talks with the Western Powers, the idea of a non-aggression pact between ourselves and the Arabs. People here, and especially in America (which is less directly committed than Britain to any Arab country, and also more interested in the security aspect than in the politics of a Middle-Eastern settlement), might see in such an idea a device, at once more modest and more practicable than full-dress peace negotiations, for averting the danger of a Second Round. (Here it should be noted that Bowker's summary, while admitting that Israel's fears are understandable, also mentions Arab fears of Israel's intentions.) Secondly, while a non-aggression pact would give some assurance against the main danger of a renewed war, it would not entail, for any of the parties, the highly complex territorial and economic problems involved in a final peace settlement.

Parallel with such action (for which we could, I believe, find much support among our friends here and in America – press, Parliament, and influential public opinion), we should, I feel, embark without delay on a positive policy based on realistic and constructive considerations. If I thought for one moment that by refusing to accept the jet planes offered to us we should *ipso facto* do anything to prevent the supply of jets to the Arab States, I would certainly be all in favour of such a policy. But since the delivery of jets, and possibly other arms, to the Arabs is not conditioned on their delivery or non-delivery to us, it is vital to our own security that we should not lag much behind the Arabs in re-arming ourselves. It is at least equally vital to us from the political point of view. We have therefore to exert ourselves to find some means of acquiring the necessary arms without ruining our economy by the huge expenditure which modern

armament involves. Here I believe we would have a strong case for suggesting that, in view of the *imposed* character of our rearmament, some special financial arrangements should be made to help us. It is in this field that I believe we should now concentrate our main effort. We should also take the fullest advantage of the training facilities offered to us, thereby not only increasing our military potential, but also improving our political standing in the eyes of the Powers whose facilities we use.

Bur first and foremost – as already suggested in previous despatches – we have to have a clear definition of our basic position, *vis-à-vis* the Western Powers, in matters of regional security. I do not mean that we need make any formal declaration – even secret or semi-official; we would certainly not rush to give any decision unless and until we were asked for it, or until the moment was propitious for us, both from the internal and external point of view. Again, I am not here advocating any re-opening of ideological discussion, or any decision on the ideology of the matter. For all practical purposes, we are *already* in the picture of Western defence, whatever we may choose to say about it. The economic and military aid which we are accepting from America, with its attendant obligations, is surely a form of co-operation in Western defence plans. It is no charitable gift, but is clearly aimed at strengthening the military and economic potential of *countries regarded as Allies of the West* against possible Soviet aggression, and not as mere "benevolent neutrals" towards the cause of democracy. And the Prime Minister, and you yourself, have repeatedly affirmed our determination to defend our freedom and independence against any attempt, from without or within, to destroy it. Can anyone have doubted what this really meant?

In urging a basic decision on policy I have in mind two main objectives:

1) that we should not allow our action to be dictated by fear of the possible results of one or another course, nor permit ourselves to accept opportunism as a substitute for policy;

2) that we should not regard tactics as an end in themselves, but as means to achieving a general policy based on certain fundamentals, to which fundamentals, and to our needs and to conditions as they arise, we must always be prepared to adjust tactics.

Incidentally, reading the Report of the "Study Group on Middle Eastern Defence",[3] I was struck by precisely the same point which you make in your own observations: namely the lack of clarity resulting from avoidance of the main issue (the whole problem of Middle Eastern Defence and our own part in it, seen against the background of the international situation), and from exclusive concentration on temporary tactical manoeuvres which may be serviceable to-day but entirely obsolete tomorrow. The shape of events may change more rapidly than the Study Group apparently

3. בתיקי משרד החוץ יש תעודות אחדות שעניינן מסקנות והמלצות של קבוצות מחקר על הגנת המזרח התיכון – ראה למשל "ישראל והגנת המזרח התיכון", 4.11.1952, 130.02/2445/12.

cares to admit; certainly more rapidly than it would consider desirable for Israel. I entirely agree with your own observations on the Report, and they only go to strengthen my personal convictions in the matter, as already set out in earlier despatches.

Bowker's "oral communication" and "summary" may well prove to be a turning-point in our relations with this country as well as with the United States, and I pray that we may find enough courage and determination to face things as they are, to see our problems in relation and in proportion to other events over which we have little or no control, and to shape our actions towards achieving the best results possible in all the circumstances. We are dealing with realities, and we have to take a long view of current events in order that our daily failures and successes may not betray our purpose of securing the continuing existence and prosperity of Israel. That aim can be achieved only by close co-operation – political, economic and military – with this country and the United States.

If we are going to look upon the "oral communication" as just another anti-Israeli plot, and explain it to ourselves as a return to "Bevinism", or an attempt to sacrifice us to the Arabs – or any other of the traditional evidences of Albion's "perfidy" – we shall perhaps be making it easy to justify ourselves before some vocal sections of our public, and giving ourselves some emotional satisfaction; I doubt very much whether we shall by such means get any nearer to the truth – still less advance our cause or achieve any useful end.

You may remember that practically from the first despatch I wrote about our relations with this country, I warned that these could never be regarded as friendly up to the point where the British would be ready to sacrifice their own interests in the Middle East or elsewhere for the sake of Israel. Equally, I have never believed in the possibility of a return to "Bevinism" or of "Munichs" staged at our expense. Not so much because of British moral scruples, as because of their knowledge that this would now hardly be possible in the face of public opinion here and in the world outside, and that Israel herself, with her national consciousness and her determination to protect her independence and sovereignty by all means in her power, is not at all likely to acquiesce in the role of scapegoat. Both here and in America there is a clear understanding of the fact that any departure from a policy of balance between Israel and the Arab States such as might encourage the Arabs in any new adventure against Israel, would entirely upset the situation in the Middle East, and would lead, first and foremost, to chaos – with all the inherent dangers to Western interests which that would entail in this most sensitive and vital area.

I therefore accept Bowker's assurance that they have no intention of making "a Munich" at our expense as no mere phrase of formal sympathy and pacification, but as a serious statement of fact. Much will depend – as always – on the use *we ourselves* make of our fears and theirs, and of our success in so conducting our policy as to *minimise the gap between the Western Powers' major defence interests in the Middle East and our own.*

Otherwise, the Arabs will be the main beneficiaries, and, by isolating us, will facilitate, if not a Munich, then a *de facto* situation not very different in its effects – namely the elimination of Israel as a factor in Middle Eastern politics. Such a situation must follow from continued failure to reach an understanding with the Arabs, and from a policy of isolation, which can only be interpreted as an obstacle – whether intended or not – to the achievement of satisfactory Middle Eastern regional defence arrangements. And these remain – at least for the present – the determining and decisive factor, as well as the over-riding consideration, in the Western Powers' Middle Eastern policies.

I have not yet had from you any direct reply to my various communications on this subject. I do realise how preoccupied you must be, and this remark is in no wise intended as a complaint, but merely as a reminder of how much I stand in need, for my own and the Embassy's guidance, of some enlightenment about your own views. The general remarks in your last note hardly throw much light on the complexities of the new situation. Events are moving fast – and may move faster than we can foresee. We may soon have to think more quickly and decide more quickly than ever before. And on that note I must conclude.

This has been written in haste, because I still wanted you to know something of the matters which pre-occupy my mind in these trying days. Bowker's note, confirming, as it does, my own anticipations, has encouraged me to re-emphasise here much of what I have already said, in one way or another, in previous despatches, in the hope that you may now treat these matters as urgent, and give me the advantage of your personal guidance and instructions – both for my dealings with the Foreign Office, and for public relations purposes. Our work here can be effective only if the necessary fundamental decisions are taken at your end, and if we are kept as fully informed as possible, not only on the tactical aspects, but also on the basic principles of policy which underlie them.

As ever yours,

Eliahu

441

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית (תל אביב) וא. אילת (לונדון)
A. Eban to the United States Division (Tel Aviv) and E. Elath (London)

Coded Tel. WTE19 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 נוסח יוצא:

[Washington] 15 November 1952

Your 844.[1] (1) Unsatisfactory USA-UK position on arms to Arabs is motivated by desire to point of obsequiousness to win over Naguib in general and particularly with view Anglo-Egyptian settlement. (2) Only difference in two countries policy is that USA would rather he received something less impressive than jets e.g. economic aid, transport and signals equipment, and therefore disliked UK jet deal. But this is difference of view on single episode, not difference of principle. (3) Their replies appear to retreat even from Acheson's assurance to us September 19[2] that application for arms aid by Naguib would justify USA raise question Egypt–Israsel relations even though not on rigid conditional basis.

Accordingly I suggest: (1) Expression strong disquiet Acheson whom am seeing Thursday.[3] (2) Hint to both Powers we may have to express our disquiet by publishing our Note to rally world opinion as our security now threatened. (3) Since Tripartite Declaration being modified our disfavour we may wish to address Security Council either in writing or orally. (4) I get word to Senator Lodge with whom have close relations.

Have strong impression they would dislike (2) and (3) above greatly and might offer pacifying reassurance, moreover cannot rally Jews and others unless issue publicly known. Please cable immediately.[4]

Eban

441

1. ראה מס' 439 והערה 1 שם.
2. ראה מס' 366.
3. בתיקי משרד החוץ אין דיווח על שיחה של אבן עם אצ'יסון בפרק הזמן הזה.
4. אילת השיב כי הוא תמים דעים עם אבן, אך יש לתאם את המערכה הציבורית בארצות־הברית עם המערכה הדיפלומטית בלונדון, ומכל מקום המערכה הדיפלומטית בלונדון צריכה להקדים את הפעי־לות הפומבית בארצות־הברית. (ראה אילת אל אבן, EWT4, 17.11.1952, 93.01/2208/21.)

442

א. אילת אל ו. איתן
E. Elath to W. Eytan

מברק מוצפן
נוסח יוצא: 93.04/43/11

[לונדון] 15 בנובמבר 1952

ראש המחלקה הגרמנית במשרד החוץ רוברטס הודיע לי היום שלאחר השיחה שהיתה לו עם הנציג הגרמני כאן בעניין השילומים[1] אינו מסופק שאדנאואר ישמור על ההסכם עמנו. הממשלה הבריטית אינה רואה אפוא צורך להתערב, כפי שביקשנו מהם, ובייחוד לאחר שכל בעיית השילומים נראית בעיניהם כעניין הנוגע לממשלה הגרמנית בלבד. כל התערבות בריטית או אמריקאית עלולה לחזק את חשדות התעשיינים הגרמנים שקיימת כוונה נסתרת להפריע למסחר גרמני בארצות ערב לטובת המסחר הבריטי באותו האזור. רוברטס סיפר שגם הערבים פנו אליהם בבקשת עזרה וקיבלו תשובה שלי־לית. סיים באמרו, שאילו ראו שהסכם השילומים עומד בסכנה היו מחפשים דרך לעזור לנו, כפי שעזרו בעבר, אך במצב הקיים היה הרווח יוצא בשבילם בהפסד מבלי להביא תועלת לנו.

אילת

443

ש. דיבון אל ר. שילוח
Sh. Divon to R. Shiloah

מברק מוצפן 171
נוסח נכנס: 130.15/3744/1

פאריס, 15 בנובמבר 1952

כמוס

לשלך מ.3.[1] נתונים:

(א) את פעילותם של אנשי נגיב[2] יש לראות על רקע של משבר כלכלי, קשיים פנימיים בתוך המפקדה, ביקורת בדעת־קהל שאינה מוצאת ביטוי נגד העמדה בעניין סודאן והנכונות להסדר בענייני ההגנה, סימנים לקשיים מחודשים עם הוואפד, לחץ

442

1. ראה מס' 427, 433.

443

1. לא נמצא.
2. בחודש נובמבר היתה פעילות רבה בתחום הפנים והחוץ של מצרים. בתחום הפנים העניק הקבינט המצרי סמכויות אבסולוטיות לגנרל נגיב למשך שישה חודשים, שחרר אסירים פוליטיים רבים, והו־דיע על הקלות כלכליות שמטרתן עידוד השקעות זרות. מעמדה של מפלגת הוואפד, לעומת זאת, לא שופר ואישור רשימת מועמדיה לבחירות הותנה בפרישת מנהיגה הוותיק נחאס פאשה. בתחום החוץ חתמה מצרים הסכם עם חזית השחרור הסודנית, הסכם שקבע מועדים ודרכים לקראת עצמאות סודן, ובזירה הבינלאומית מילאה תפקיד מכריע במערכה הכל־ערבית נגד הסכם השילומים בין ישראל וגרמניה.

ארצות ערב הבא בזמן העצרת, פרשת השילומים ולחץ בריטי בענייני פיקוד המזרח התיכון, אין להניח שבשיקוליהם מתעלמים מהגורם הישראלי.

(ב) עבוד יצא אמש למצרים והבטיח לשוחח עם נגיב ואנשיו ולהסביר שלא נוכל להתמיד ביחסינו אליהם ושנטישת קו המתינות כלפי ישראל עלולה להזיק להם. אני מקווה שתוך עשרה ימים אקבל ממנו את תוצאות שיחותיו.

(ג) צאדק כתב במפורט לקהיר והדגיש שהתנהגותו של נגיב עלולה לחייבנו לשינוי הקו. שלשום הראה לי קטע ממכתב שקיבל ובו נאמר שמכתבו האחרון נדון במלוא הרצי־נות ושעליו להמשיך בשיחותיו. לדעתו עמדתנו ברורה למפקדה. כשדיברתי עמו על הצורך בהבהרה דחופה של המצב ענה שיכתוב מיד שנית וידגיש את הצורך בהקמת מגע. אם לא יקבל תשובה תוך שבוע הוא חושב שאולי כדאי לטלפן לקהיר ולדרוש תשובה וכן לשאול האם כדאי שיבוא לקהיר למספר ימים. אין הוא חושב שנסיעה מטעמנו יש בה תועלת, במצב הקיים.

(ד) לסבלייה, אשר יצא למצרים לפי הזמנת נגיב, תהיה כנראה הזדמנות לשיחות אינטימיות שיפיצו אור על המתרחש.

(ה) בהמשך למברקי מאתמול[3] לא ברור מה נאמר לזין [אל־דין] במצרים.

(ו) מסקנות: פעילותו של נגיב היא תוצאה הגיונית של צירוף הגורמים הפועלים בקהיר ואין להניח שבשלב זה תושפע על־ידי פנייה שתזכיר הבטחות שלא קויימו ותר־מוז שאנו עלולים לשנות עמדתנו. התשובה לפנייה מעין זו תהיה כמעט ללא כל ספק תשובת השתמטות ולא תשנה המצב.

(ז) אם סטייתו של נגיב מקו המתינות תלך ותתגבש בכיוון אנטי־ישראלי, וזה ייתכן מאוד, תעמוד בפנינו בעיה של שינוי מתאים של התנהגותנו ונצטרך לדון על הצורך בארגון של פעולת הטרדה מקיפה ויעילה שתתבטא בעיתונות, דעת־קהל, במגענו עם המעצמות ופעולות עצמאיות אחרות. במקרה זה נצטרך לקחת בחשבון את הקושי האוב־ייקטיבי שבביצוע מבצע הטרדה יעיל, חוזר יעיל, הכרוך בעובדה שבריטניה, ובמידה רבה ארצות־הברית, לא תהיינה מעוניינות להכביד על נגיב בשעה שיש לדבריהם סיכוי להסדיר את ענייני ההגנה. כן יש לקחת בחשבון את החרפת האווירה בינינו ובין המצרים והערבים שתהיה כרוכה במבצע מסוג זה. אם נחשוב שמשמעות השינוי בעמדת נגיב ברורה לנו למדי ומחייבת פעולה, שנוכל לעמוד בה, יהיה מקום לפנייה שיש בה רמז ברור לתוצאות של תשובה בלתי־מספקת.

(ח) סיכום: (א) מאחר שדברינו הועברו לאנשי נגיב מציע לא לפנות, ולהחליט לאור התגובות שנקבל מעבוד, מצאדק, מסבלייה ומזין ונבהיר לעצמנו יותר את המצב. מניח שזה יקח כשבועיים. בדרך כלל נראה לי שכדאי מאוד להימנע מפניות שאין בהן הכרח. (ב) בינתיים כדאי שבעיתונות האמריקנית יופיעו מאמרים המביעים אכזבה ונימת ביקורת על נגיב שיש להניח שיקשר אותה עם השפעתנו. (ג) ליזום שיחות בלתי־רשמיות עם אמריקנים חשובים ומצרים במגמה של הבעת אכזבה מהתנהגותו של נגיב ותקווה שהוא יקח בחשבון את הנזק הרב העלול להיגרם לו על־ידי סטייה לקו אנטי־ישראלי.

(ט) דעתו של פישר אף היא שטרם הגיע הזמן לפנייה שאינו רואה בה תועלת.

(י) לשאלתך בסוף המברק נראה לי שצאדק עדיף אולם יש לחכות לידיעה מזין בקשר לביקורו בקהיר.[4]

3. לא נמצא.
4. ראה מס' 489.

444

ש. בנדור אל ו. איתן
Sh. Bendor to W. Eytan

מקור: 130.02/2418/20

תל אביב, 16 בנובמבר 1952

ההסגר בתעלת סואץ

(1) האם בכוונתנו לא לעורר במיוחד את שאלת תעלת סואץ במשך מושב זה של העצרת?

למה ניתן לערבים להתקיף אותנו מכל הצדדים, פליטים, ירושלים, שילומים, בלי שנשיב מלחמה שערה?

אין זה די, לדעתי, לכלול את עניין סואץ בדיון הכללי בשאלת ארץ־ישראל. יש לבוא בדברים במהרה עם שלוש המעצמות, ולאמור להם שאנו עומדים לעורר את שאלת סואץ במועצת הביטחון, כי חכינו עד בוש – ואין כל התקדמות.

אם לא נלחץ על שלוש המעצמות כמו שעשינו בעצרת אשתקד, הרי הם יראו אותנו כמסכימים לדעתן "שאין שעה כשרה" וכמשלימים עם המצב הקיים.

(2) האם לא כדאי להשיב לתשובות שלוש המעצמות לאיגרתנו?[1]

445

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W689 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 :נוסח יוצא

[Washington] 18 November 1952

Dana Schmidt[1] article prominently *N[ew] Y[ork] T[imes]* Sunday informs us peace with Egypt is around corner and Israel regards Naguib campaign against *Shilumim* [Reparations] and participation in violent assaults on

444

1. ראה מס' 432, 436.
להלן הערות לתזכיר הזה במשרד החוץ. לבבי אל איתן: "אני מפוקפק מאוד. לדעתי עלינו לרכז את הדיון שלנו עם המעצמות עתה בבעיות זיון מז"ת, ואילו בעצרת מוטב כי את מידת הטיפול בבעיית סואץ המיוחדת במסגרת הופעת המשלחת בסעיף א"י נשאיר לשיקולים תכסיסיים – בעיקר אולי ייקבע הקו שלנו בנידון בהתאם להתנהגות המעצמות בחזית הערבית הכללית. א. לבבי 19.11."
שרת אל איתן: "עוד אנו מדיינים חל חידוש רציני: החרמת הבשר [ראה מס' 462]. ברור כי עלינו לפנות למועבי"ט. אני מבין כי עודך מחכה לדו"ח מפורט. הנתקבל? עלינו להחיש פעולה. מ.ש. 24.11."

445

1. דנה שמידט, כתב ה"ניו יורק טיימס" בישראל.

Israel and UN as innocent fun masking essential purity of intentions. He even adds Israel would not object Egypt receiving special favours from USA and UK in order strengthen this enlightened regime. On Monday he gave exhaustive list of concessions whereby Israel might get peace with special emphasis on Haifa free port, which for some unknown reason has been injected into recent prominence. Trouble is that most readers assume he is conveying view agreed to by Israel which is where he writes from.

Hope we are not at cross purposes on fundamental estimate situation which in my view has changed for worse in last few weeks. Purpose my WTE19[2] and this cable is to suggest urgently we pass over to concentrated anti-Naguib diplomacy and propaganda as only way to prevent deterioration our position and to accelerate peace with Egypt. Present position is as follows: By making obscure utterly noncommittal noises to Americans and British Naguib has convinced them of his moderation to Israel and thus that he can be safely armed and otherwise helped without specific peace move towards Israel being required. Meanwhile he actively sponsors or leads every anti-Israel move in international life. If USA and UK show perplexity he soothes them by saying this is only smokescreen to give good impression to Arab world, his real passion is friendship for Israel. USA and UK in turn soothe us. Our own pro-Naguib publicity does nothing to discourage this view which I find widely held amongst Jews and Zionists. If this goes on Naguib will achieve master-stroke of receiving arms and other aid from [Washington] DC, London, without difficulty while maintaining full belligerency, blockade, hostility to Israel plus remaining defiant of Sec[urity] Council and leading militant attack on us every international occasion and having Tri-Partite arms restraints modified to our disadvantage. Having received these benefits without having had to move single inch in our direction he will thereafter be under no pressure or incentive so to move. We shall have lost both opportunity to press Egypt for peace and relative favourable security balance.

Hence my suggestion is we should make ourselves persistent public nuisance and severe obstacle to any satisfaction any Naguib's requests, express loud candid scepticism of value his alleged moderation until he proves it tangibly, spoil his good press by pointing out Egypt's international sins towards Israel unexpiated and his brave promises quite unfulfilled and generally make him and USA, UK feel life would be much easier if some tangible Egyptian action were taken towards us. Our minimal conditions for withdrawing resistance to any pro-Naguib claims should be: (1) readiness by Egypt negotiate peace or at least comprehensive non-aggression pact, (2) abandonment belligerency and all that flows from it, (3) abstention from disruptive boycott practices including *Shilumim*.

Until these conditions fulfilled we should discourage all rosy pictures of Naguib's alleged moderation.

Eban

.2 מס' 441.

446

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

Coded Tel. X312 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 19 November 1952

Abba [Eban], Arthur [Lourie], self, reviewed yesterday strategy forthcoming Pal[estine] debate with Jessup, Barco, Stein.[1]

(1) USA agree inform prospective sponsors their support direct neg[otiation]s resol[ution].

(2) Oppose Arab resol[ution] establishing new seven-power Pal[estine] Commission.[2]

(3) Favour joint debate both Pal[estine] items with neg[otiation]s resol[ution] tabled from outset. Suggest we drop our item if satisfactory neg[otiation]s resol[ution] adopted.

(4) Contemplate if necessary reaffirm last year PCC [Palestine Conciliation Commissioin] resol[ution] counterbalance Arab Draft.

(5) See danger neg[otiation]s resol[ution] might be diluted by amendment introducing PCC availability parties.

(6) They asked whether we prepared express willingness advance compensation issue with PCC order justify its maintenance for solution specific issues and prevent its being injected direct neg[otiation]s resol[ution].

(7) Indicated they expect us be open-minded, discuss every outstanding question if neg[otiation]s materialize and agree to meet even if Arabs suggest discussion should include 1947 resol[ution]. More correctly they suggest we take same position as Paris,[3] namely we discuss any thing at any time and impose no prior conditions to meeting.

Our next step get Norway convene group prospective sponsors.

Rafael

446

1. אריק שטיין, פקיד באגף האו"ם במחלקת המדינה.
2. מוסב על יזמות ערביות להגיש הצעת החלטה לסיכום הדיון בעניין ארץ־ישראל במקביל להצעת ההחלטה שהוגשה ביזמת המשלחת הישראלית. בסופם של דיונים פנימיים, לאחר שנדחו ניסוחים קיצוניים, הגיש נציג פאקיסטן הצעת החלטה שקראה לאשר את ההחלטות הקודמות של האו"ם, להג־דיל את מספר חברי ועדת הפיוס ולהעביר את מושבה לירושלים. (ראה סקירה יומית של מחלקת החקר, 1.12.1952, 130.03/1973/12; *GAOR, Seventh Session, First Committee*, 32nd Meeting, 3.12.1952, pp. 183-5.)
3. מושב ועדת הפיוס בפאריס בסתיו 1951.

447

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. MT97 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 19 November 1952

For Eytan and Elath. Danish For[eign] Min[ister] sent message agrees in principle my request join Norwegians in sponsoring resol[ution].[1] He will attend meeting of potential sponsors to be called by Norwegians Friday. This will include Norway, Den[mark], Swed[en], Iceland, Austr[alia], Canada, Boliv[ia], Mexico, Ecuador, Uruguay. Not certain all will appear as sponsors but believe impressive group should emerge.

French, like Americans, authorize us tell del[egation]s they favour resol[ution] and they will spread word themselves.

Main fly in ointment now Britain. They told us today F[oreign] O[ffice] had written them approving objective and principle of draft but offering two criticisms: (A) language too blunt, (B) some ref[erence] should be made to PCC [Palestine Conciliation Commission]. On (A) believe we can satisfy them here by expurgation already made in present draft. On (B) I told them we utterly opposed diluting thereby destroying essence of resol[ution] by dragging PCC into it. Very essence of resol[ution] is that indirect conciliation has not succeeded, we should now go in for direct conciliation. I added would be extraordinary if UK which had attempted direct meetings for thirty years should not be amongst foremost protagonists this resol[ution] after we have built up so much support. Further pointed out silence on PCC in our resol[ution] did not mean UN disengaging itself from problem or PCC ceased to exist, however existence PCC should be taken care of outside our resol[ution] which should preserve its identity as straightforward call for direct talks. All this was with Crosthwaithe[2] and Williams[3] who promised refer back to F[oreign] O[ffice] in light conversation. In addition am seeing Lloyd with short memo.

Will greatly welcome supporting action London. Believe if they are told text now neutral enough to satisfy Americans, French, Scand[inavian]s, Latins, and existence PCC not affected one way or other by resol[ution] they will take more positive line. Would be both flattering and truthful to say that with American del[egation] operating in political vacuum between two periods increased responsibility falls on them.

Eban

447
1. ראה מס' 446.
2. סר (פונסונבי) מור קרוסתוויט, סגן הנציג הקבוע של בריטניה באו"ם.
3. מייקל ס. ויליאמס, יועץ במשלחת הבריטית למושב השביעי של עצרת האו"ם.

448

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X315 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 19 November 1952

Byroade has asked to come see me tomorrow afternoon principally on refugees and particularly on compensation. From hints dropped by Jessup yesterday[1] I conjecture he will ask me in course of coming UN Pal[estine] debate to say something encouraging about compensation prospects in order: (a) Help justify maintain PCC [Palestine Conciliation Commission] in present composition on grounds it plainly has years' work to do. (b) Create good atmosphere direct neg[otiation]s resol[ution]. While they are committed support latter, degree and temperature their support may be affected by our reply.

I do not feel we need say anything new but should: (a) Reaffirm present position as stated in G[eneral] A[ssembly] and Knesset stating this undertaking remains valid. (b) Warn that while we are willing proceed with discussion and have always cooperated PCC and Berncastle and will so continue, actual implementation will require USA assistance and cannot in logic and morality be undertaken while Arabs reduce our financial capacity by blockade. (c) As for PCC we ready tell Assembly that peace can only come directly, but if PCC wishes proceed with discussion compensation principles we shall cooperate. (d) We shall react with utmost vigour against any linking even for sake argument between *Shilumim* [Reparations] and compensation. Please cable immediately.[2]

Eban

448

1. ראה מס' 446.
2. שרת יעץ לא לעורר את שאלת הפיצויים, אך אם יתבקש אבן להצהיר על כך הצהרה מוגדרת ומחייבת בעצרת הכללית, עליו להשיב, כי הוא חייב לקבל את אישור ממשלתו. לגופו של עניין תתנגד ישראל לתשלום פיצויים בשיעור שייקבע בידי האו"ם ותעמוד על תשלום על־פי ההסכם. (מברק אל אבן, Y832, 20.11.1952, 130.09/2330/11.)

449

מחלקת חבר־העמים הבריטי אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
British Commonwealth Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. MT22 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2208/23 נוסח נכנס:

[Tel Aviv] 20 November 1952

Evans called on *Sar* [Foreign Minister], said was instructed let know since Bowker's oral reply our Note[1] decision been formed release certain number jets to Egypt. Latter was previously in abeyance for some time because strained relations. He authorized say action taken not without most careful consideration all its aspects particularly repercussions with regard to Israel. If decision unwelcome to Israel H[er] M[ajesty] G[overnment] still feel Britain's defence problem in relation to Egypt is part of entire problem of pacification area and its solution will advance interest of all.

Sar's remarks follow.[2]

Mabar

450

ג. רפאל אל ר. שילוח[1]
G. Rafael to R. Shiloah

מקור: 130.15/3738/23

ניו יורק, ב' בכסלו תשי"ג
20 בנובמבר 1952

סודי! אישי!

ראובן יקירי,

סלח נא על שהשהיתי עד כה את תשובתי על מכתבך מה־29.10.52, הפרטי. אני מודה לך מקרב לבי על דבריך הידידותיים והחשובים בקשר לעניין אודותיו שוחח עמך משה [שרת].

הטרחה בעצרת אינה מאפשרת לי להשיב בפרוטרוט על דבריך המושכים. אנו חיים

449

1. ראה מס' 432.
2. הערות השר לא נמצאו.

450

1. המכתב שלפנינו הוא תעודה יחידה שאותרה מתוך חליפת מכתבים פרטית. הוא מובא מכיוון שהוא שופך אור על הלכי־רוח וכיווני מחשבה במשלחת ישראל לאו"ם.

בחודש זה במעגל אסונות ומשברים. מותו של פלר[2] (סבורני כי הכרת אותו אישית) זעזעני עד עמקי נפשי וכן כל המאורעות הקודרים האחרים: מותו של הנשיא;[3] תוצאות הבחירות בארצות־הברית וכו׳. אנו מצווים לפעול בעצרת במרץ רב בחזית הארצישרא־לית המסורתית, דבר הגוזל את רוב הזמן והמחשבה וזה נוסף לפעולתנו בשטח הבעיה המרכזית העומדת בפני העצרת: מלחמה או שלום בקוריאה. כל הגורמים הללו הצטברו ומנעו בעדי אף לכתוב למשה [שרת] את המכתב שהבטחתי לכתוב לו במברקי. אולם, אני מקווה כי בימים הקרובים ביותר אכתוב אליו ובמכתבי זה אנמק את הצעת הצעד עליו דיברת במכתבך אלי. יכול אנוכי להבטיחך כי דבריך יעמדו לעיני שעה שאכתוב מכתבי זה ממנו אשלח לך העתק ומכתבי זה אולי גם יהווה תשובה משכנעת לפנייתך אלי בעניין זה.

ועתה, למכתבך מה־4.11.52 בדבר הופעתנו בשאלת ארץ־ישראל. ידועה לך בוודאי השתלשלות העניינים בכללותה. ריכזנו קבוצה מכובדת של נציגים, מכל קצות תבל, אשר תסכים, כנראה, להציע בשמה הצעה — אשר נולדה ונוסחה על שולחני — למשא־ומתן ישיר. הערבים, לעומת זה, מציעים לבטל את ועדת הפיוס ולהקים ועדת שבעה לביצוע החלטות או"ם בעניין ארץ־ישראל.[4] לכן מכוונים מאמצינו לשתי גזרות: הכשלת ההחלטה הערבית ולהביא לקבלת ההחלטה למשא־ומתן ישיר. הנוסחה המוצעת בנדון נמנעת מכל ביטוי של הוקעת הערבים ולכן אין לייחסה לגילוי עמדת ישראל על־פי תלונותיה נגד מדינות ערב, כפי שנרשמו בסעיף הישראלי.

כדי לעודד את תומכינו אנו שוקלים אם להופיע בסיבוב הראשון במתינות ולהימנע מלגולל את פרשת האיבה הערבית נגדנו. בקשר לכך חשבנו לצייר בקווים כלליים את הגורמים העלולים לסייע להקמת שלום יציב ושגשוג כלכלי במזרח התיכון. אין מקום להיכנס לתכניות מפורטות בנאום כללי, אך חשבנו כי בכמה דברים כדאי לרמוז על אפשרויות פתרון, יותר בצורה סיסמתית. לדוגמא: אין כוונת ישראל להיות טריז בין ארצות ערב, אלא להוות גשר. וכאן הרי מעין רמז כי במקרה של משא־ומתן לשלום עם מצרים אנו מוכנים לשקול סידורים למעבר חופשי אך ריבוני־ישראלי. אם יעלה בידי לרכז את החומר ואת הנתונים בזמן אשלח הכול אליך. אולם, אל דאגה שמא ניכנס לפרטים והתחייבויות.

אם נזכה בקו זה ותתקבל ההחלטה למשא־ומתן ישיר, ייתכן ונשקול אם לוותר על הסעיף שלנו כג׳סטה לרצון טוב. אולם, הנחה זו בוודאי אופטימית מדי, כי הערבים בוודאי לא יניחו לנו ויתקיפונו וישמיצונו בזעם ויהיה עלינו להשיב נמרצות.

מעניין כי הדעה הרווחת ברוב משלחות האו"ם היא כי כדאי למנוע שידוד מערכות בינינו לבין הערבים וישנם השוקלים אם להתערב מיד עם תחילת הוויכוח, עוד לפני שהערבים או אנחנו מופיעים, ולהציע לצדדים לוותר על התקפות והשמצות דו־צדדיות מסורתיות. לדעתי, אין להניח כי פנייה כזו תתקבל על־ידי הערבים. בכל אופן, אי־היע־נותם תפעל נגדם ותחזק את תומכינו.

בדרך כלל נהנית משלחתנו, במושב זה, מאהדה רבה ורחבה בגלל פעילותה בזירות הכלליות באו"ם בהן היו לנו מספר הופעות נאות ומוצלחות. גם העובדה כי הצלחנו

2. ראה מס׳ 176 והערה 3 שם.
3. הנשיא וייצמן נפטר ב־9 בנובמבר.
4. ראה מס׳ 446 והערה 2 שם.

לגייס 33 קולות למועמדותנו לסגנות הנשיא עוררה רושם רב והוכיחה לרבים כי איננו מבודדים.

חשבתי בימים האחרונים, ושוחחתי גם עם אבא, על תופעת "הנגיב'יזם". חוששני כי אנו מתייחסים ביותר מדי תמימות למשטר החדש במצרים ונאחזים רק בגילויים המבשרים לנו שינוי גישה לקראת התקרבות מבלי לראות את הצד השני — שקם ומתבצר במצרים משטר שמגמתו יצירת מצרים חזקה באמצעות מדיניות חוץ מתונה ומחושבת ותיקונים חברתיים פנימיים מבלי שמשטר זה מבטיח שלא להפעיל — בבוא הזמן — את כוחו המחודש נגדנו.

מאז אני מתעניין בבעיית היחסים עם ערב הריני משוכנע כי לא נזיז אונייה זו שעלתה על שרטון מבלי לסחבה בבת אחת מכיוונים שונים ואפילו סותרים זה את זה. שכנוע מתון ופעולה דיפלומטית, אלה הן פעולות חשובות. אולם, בעולמנו — ובעיקר לגבי הערבים — הן צריכות להסתמך על כוח פוטנציאלי ועל האפשרות ליצור מצבים מסוכנים למדינה העוינת. לא ייתכן כי נשב בחיבוק ידיים שעה שמצרים — בהכרזה ובפועל — מקיימת מצב של מלחמה נגדנו. העניינים הגיעו עד כדי כך שבאיגרת מצרים לממשלת בון נומקה תביעתם כי "מצרים נמצאת במלחמה עם ישראל". אני מפנה תשומת־לבך לעובדה כי לא נאמר אפילו במצב של מלחמה. אילו היתה הודעה כזו נאמרת על־ידי ממשלה אחרת בקשר ליחסיה עם איזו שהיא מדינה, הרי היתה מתפרשת כהכרזת מלחמה וגוררת בעקבותיה פעולות איבה.

אסתפק הפעם בכך ועוד אכתוב לך באופן יסודי יותר על מחשבותי. לעת־עתה עלינו להתרכז בהצלחת מערכתנו באו"ם ואין ספק כי החלטה למשא־ומתן ישיר תשמש לנו מנוף חשוב לפעולתנו בשנה הבאה.

ושוב רב תודות על שורותיך הלבביות במכתבך הפרטי. עוד תשמע ממני בקרוב.

שלך בידידות,

גדעון

ג. רפאל

הדו"ח המצורף, כדי לשעשע אותך.

ג.

451

א. ששון אל ר. שילוח
E. Sasson to R. Shiloah

מקור: 130.15/3744/1

אנקרה, ב' בכסלו תשי"ג
20 בנובמבר 1952

כמוס

ראובן היקר,

אני רואה כי לא טעיתי כשניסיתי בביקורי האחרון בארץ, הן בשיחותי הפרטיות אתך ועם זיאמה [שמואל דיבון] והן בהתייעצות שהתקיימה במשרד ראש הממשלה,[1]

451

1. ראה מס' 395.

לעקור את ההנחה, שהפכה לנחלת רבים במשרד החוץ, או לתארה כמפוקפקת מאוד, שגיבור ההפיכה המצרית הגנרל נגיב הוא פחות קיצוני, ביחסיו אלינו, מאשר מנהיגים וגיבורים ערביים אחרים כנורי אל־סעיד, עבד־אל־רחמן עזאם, אדיב שישקלי ועוד. וכן לא טעיתי כשניסיתי לעצור בעדכם מלבנות את המדיניות הערבית שלנו על "מתינותו" של הגנרל נגיב או על "הסיכויים הטובים" להסדר כלשהו אתו בתקופה הקרובה ודרשתי לקבוע לעצמנו תכנית־פעולה בשטח הערבי בלי כל קשר עם המאורעות האחרונים במצ־רים. הופעתם השטנית האנטי־ישראלית והבלתי־מרוסנת של הנציגים המצרים בעצרת הנוכחית; ההסתערות המצרית בעניין השילומים; ההשתתפות המצרית הפעילה בכינוסי דמשק ורבת־עמון בדבר הגברת החרם הכלכלי; התרת הרצועה למופתי ירושלים לשעבר חג' אמין אל־חוסייני לערוך שיחות עיתונאיות אנטי־ישראליות כבימי פארוק ממש; מסע התעמולה, המלווה דברי הסתה והשמצה, של אנשי המפקדה המצרית לטובת נגועי מלחמת פלשתינה — כל אלו ופעולות רבות אחרות אנטי־ישראליות שאירעו פה ושם במצרים ובארצות ערביות אחרות אין בהן, לצערי הרב, לחזק את האופטימיזם שלנו, באם קיים כזה בכלל, שעם ההפיכה במצרים התחולל שינוי כלשהו לטובה ביחס העולם הערבי בכלל ויחסה של מצרים בפרט אל ישראל. ולא עוד אלא גברה הפעילות הערבית נגדנו פי כמה מאשר קודם. והפעם — לא על־ידי אותם המנהיגים שנמאס לעולם להק־שיב לדבריהם, מחאותיהם וטענותיהם, כי אם על־ידי אנשים חדשים ורפורמיסטים מודרניים, כהגנרל נגיב וחבריו, שמתיימרים לפתוח בתקופה חדשה מתונה וחיובית והעולם כולו מלא הערצה והערכה אליהם.

אין מטרתי במכתבי זה לרפה את ידיך או את ידיו של ש. דיבון במאמציכם בעניין הערבי, או לבקשכם למתוח קו על תכנית־הפעולה שנתאשרה לאחרונה על־ידי ראש הממשלה ושר החוץ. לא ולא. להפך, כל מטרתי היא להעמידכם על דעתי, להדגיש בפניכם את הסכנה כפי שהיא נראית לי ולהאיץ בכם להכפיל ולשלש את מאמציכם בשטח הערבי, כדי להפר מזימות בעוד מועד באם ישנן כאלו; להרבות בקשרים עם אישים ועיתונאים ערביים ככל האפשר; להקיף בפעולתנו הערבית את רוב מדינות ערב ולא לצמצמה במצרים בלבד; לחזק את מקורות האינפורמציה הערבית שלנו ככל האפשר; לשפר את השידור הערבי שלנו כדרוש ועוד ועוד. וכן לנסות למצוא דרך ישירה ובטוחה אל הגנרל נגיב שתעמיד אותו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים על הערכתנו לפעולותיו ותתן לו להבין שאנו לא נרשה לו להשתמש בנו כדי למנוע חתי־רות תחתיו בארצו, או כדי למקח על חשבוננו במערב ונצא למלחמה גלויה בעולם נגדו שתשמיץ אותו ותכביד עליו את מלאכתו פי כמה. אני סבור שיש למהר ולעשות את כל זה בטרם שיעלו הרפובליקאים לשלטון בארצות־הברית, שכן — עד כמה שאני מבין מקריאת העיתונים הערביים — מעיינים בימים אלה ראשי השלטון בארצות ערב בכל מיני דרכים ובכל מיני הצעות "לרכישת לבו" של השלטון החדש בארצות־הברית.

אשמח לשמוע דעתך ותגובתך על כל זה.

בברכה נאמנה, שלך,

א. ששון

452

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X324 מברק מוצפן
Inc.: 130.02/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 21 November 1952

Your 835.[1] I foresee every imaginable complication incl[uding] this one. UK have already suggested [w]hat they call innocous allusion to PCC [Palestine Conciliation Commission] in resol[ution], we vigilant and tenacious this matter. We explain resol[ution] linked past resol[ution]s bound to be sterile piece paper as was in 1952 resol[ution]. Other hand Arabs seem to be getting nowhere in efforts to replace old PCC by new and larger one. USA is telling del[egation]s they not interested in serving on such commission and self propose if you agree hint strongly that if PCC abolished we would thereafter listen only to proposals made to us by Arab states themselves.[2]

Suggest our spokesman statement reported J[ewish] T[elegraphic] A[gency] Nov[ember] twenty is quite inadequate: (1) There is no resol[ution] "To enlarge PCC membership", there is resol[ution] to establish enforcement agency without any conciliation functions. (2) It is not a question of affecting commission efficiency but of creating obstacles to peace.

While all kinds of parliamentary troubles expectable we have been much impressed by favourable international position reflected first time in willingness several countries to sponsor direct talks and of powers to encourage them. Improvement in Latins' atmosphere especially encouraging.

Eban

452

1. שרת שאל את אבן אם אינו צופה סכנה של יוזמה לעייל הצעת החלטה שתגשר בין הצעת ההחלטה הישראלית להצעה הערבית. (מברק מיום 21.11.1952, 130.09/2330/11.)
2. שרת אישר את הצעתו של אבן; בנוסף יעץ לרמוז לאמריקאים כי כל עוד לא יוסר מעל סדר־היום עניין החזרת הפליטים ההתקדמות בתחום הפיצויים לפליטים תעמוד בסכנה (ראה שרת אל אבן, Y842, 24.11.1952, 130.09/2330/11.)

453

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X327 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 21 November 1952

Byroade called on me with Platt[1] and Fritzlan.[2] Gideon [Rafael] present. Began by saying refugee resettlement now beginning in Syria and Jordan and compensation inevitably arises since refugees' resistance to resettlement often arises from fear of losing property rights Israel. He asked could *Memisrael* [Government of Israel] both say something helpful and also announce was setting aside say five or ten percent of foreign currency budget for payment or servicing loan. He added USA understood implications to Israel of such suggestion but hoped get increased Congress support by portraying this as key to peace and refugee resettlement. This could be done before agreement obtained on total compensation figure. I stressed our position as heretofore, both as to positive aspect and various reservations especially illogicality, impossibility cause money to flow into countries which hostile and which causing our economic difficulties. Explained we always willing discuss compensation but as to implementation we wanted sign of concurrent approach to peace and prior lifting of blockade. He said in reply to my expression scepticism they had encouraging signs of Arab realism especially from Cairo. Whenever I mentioned Suez he said this would be first and easiest matter solved. At earlier stage he said lifting blockade should be simultaneous with our compensation action. He asked tentatively and without pressure whether some thousand Arab farmers would not increase our productivity, I said we had plenty farmers, had received thirty five hundred thousand refugees[3] from Arab countries without compensation and need was to affirm real solution namely resettlement. He dropped repat[riation] matter, went on to say other countries would come out straight for resettlement and USA would join in but not be first. He said had told Arabs would not get money from Congress unless they resettled Arabs.

In general discussion which developed I urged folly of Israel playing and squandering its few cards with no simultaneous progress towards peace and that same applied to USA arms policy. If Arabs received arms and

453

1. כנראה אדוארד ג'. פלאט, פקיד במחלקת המדינה.
2. אנדרו ד. פריצלן, פקיד במחלקת המדינה, לשעבר קונסול ומזכיר ראשון בצירות ארצות־הברית בעמאן.
3. כך במקור, אך הכוונה ככל הנראה ל־350,000.

compensation without peace why should they want peace at all. Byroade made clear they did not envisage any actual payment without Arab response but some earmarking of funds as carrot before nose donkey. He said had discussed all this with Acheson.

Summing up I said was so far empowered reiterate previous [–] would help discussion and welcome USA assurance support direct neg[otiation]s resol[ution]. As for specific suggestion earmarking would seek instruction but was sure that crux is what are Arabs prepared do by way abolishing boycott, advancing towards peace.

Eban

454

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

Coded Tel. TNW160 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2339/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 21 November 1952

Immediate

Russell made parallel rep[resentation]s to what Byroade supposed be telling you:[1] USA Gov[ernmen]t believes would be helpful if we agreed repatriate certain limited number, preferably hill farmers to cultivate terraces now unused. Also inquired our ideas on compensation. My reaction first point was sharp categorical negative, said was taken aback by suggestion, thought it had been common ground for years that only solution was resettlement. As he new to job, recapitulated whole series arguments partic[ular]ly security and fact maintenance repat[riation] theme is inimical any attempt resettlement. Russell stressed in usual terms favourable psych[ological] effect such gesture, also tried minimize scope by saying wouldn't undertake guess how many thousands Dep[artmen]t had in mind. Self replied can be no question reestablishing single Arab village. Stressed no Gov[ernmen]t would accept responsib[ility] for security or econ[omic] integration newcomers under existing cond[ition]s. On compensation said we always ready discuss with PCC [Palestine Conciliation Commission] amounts, modes, payment. Made clear we never had in mind payment full value as this wasn't normal commercial transaction, also in our present financial position aggravated by Arab economic warfare we would need outside help. Russell asked whether we would say something on this in [General] Assembly and I replied you would certainly

454

1. ראה מס' 453.

restate our position in positive terms. Self took opportunity inform him seizure in Canal 118 tons Abyssinian meat bound Haifa as sharp aggravation Canal problem undoubtedly due failure sponsors act on resol[ution] *Moabit* [Security Council].[2] Added chronologically this is first tangible reaction to release blocked accounts.

Sharett

455

א. ששון אל ו. איתן
E. Sasson to W. Eytan

מקור: 130.02/2410/1

אנקרה, ג' בכסלו תשי"ג
21 בנובמבר 1952

כמוס

הנדון: לשיחת שני השגרירים

וולטר היקר,

ברגע זה קיבלתי את מברקו האישי של השר בדבר "שיחת שני השגרירים".[1] הדברים מעניינים ביותר וחשובים ביותר. אך אין בהם כדי להפתיע. כזכור, לפני שלוש שנים וחצי, בעת שיחות לוזאן, לא אחת עמד הנציג המצרי, עבד־אל־מונעם מוצטפא, בשי־חותיו הפרטיות־ידידותיות אתנו, על התנאי העיקרי שמציג אותו כיום מחמוד פוזי והוא: "הענקת מסדרון למצרים שיחבר אותה עם יתר מדינות ערב".[2] אחת השיחות האלו נמשכה, עד כמה שאני זוכר, שמונה שעות רצופות וכל המאמצים שלנו, של ה' ר. שילוח ושלי, — להזיז אותו מעמדתו או לשכנעו שאין להניח או לשער שתנאי כזה יתקבל על־ידינו באחד הימים — עלו בתוהו. הוא נשאר בשלו. אך הוא ניסה להסביר לנו, בכל המתינות והידידות, שהתנאי שלו — הוא תנאי בל יעבור. אין הוא פרי דמיונו או יציר כפיו כראש המשלחת המצרית, כי אם הוא דבר שנידון בכל הרצינות בממשלה המצרית בימים ההם לאור האינטרסים הכלליים והערביים של ארצה ונקבע כתנאי יסודי לכל הסדר של שלום עם ישראל, בין אם שאלת ההסדר הזה תתעורר במוקדם או במאוחר.

מתוך שיחת "שני השגרירים" אני רואה כעת, כעבור שלוש שנים וחצי ולאחר ההפיכה של הגנרל נגיב, כי אכן צדק עבד־אל־מונעם מוצטפא באמרו שטענתו —

2. ראה מס' 462 והערה 1 שם.

455

1. שרת דיווח על שיחה בין שגרירי טורקיה ומצרים בלונדון, שתוכנה נודע לישראל ממקור מהימן ביותר. בשיחה קבע השגריר המצרי מחמוד פאוזי, כי תנאי מצרים להסכם שלום עם ישראל הם: (1) מסדרון יבשתי שיחבר בין מצרים ובין ארצות ערביות אחרות, ולאו דווקא יסופח למצרים; (2) השגת סכום כסף מספיק ליישוב של הפליטים הערבים בארצות ערב אחרות, סכום שישולם לאו דווקא בידי ישראל, אלא אפשר שבידי ארצות־הברית. (ראה שרת אל אבן, ששון ואילת, MT19, 130.09/2377/1).
2. ראה כרך 4, מס' 178.

"למסדרון שיחבר את מצרים עם יתר ארצות ערב" — איננה נחלת יחיד ועתידה להופיע, כתנאי עיקרי, בכל פעם שתתעורר שאלת ההסדר עם ישראל. מחמוד פוזי לא אמר מה שאמר "בשיחת שני השגרירים" על דעת עצמו ובמקרה. וכן הוא לא אמר מה שאמר על יסוד ההוראות שהיו בידו כשכיהן כראש המשלחת המצרית באומות־המאוחדות. אין ספק, כי בטרם צאתו את קהיר לתפקידו החדש בלונדון הוא העלה בפני הממונים עליו את האפשרות של לחץ ליישוב הסכסוך המצרי–ישראלי מצד המעוניינים ביציבות במזרח התיכון וביקש הוראות מפורשות על כך. והתשובה היתה — אין שינוי בקו: "הענקת מסדרון למצרים ויישוב בעיית הפליטים".

נשאלת השאלה כעת — מה לעשות?

ראשית: עלינו לעקור את ההנחה שהשתרשה אצל רבים מאתנו, שאין כל ניגודי אינטרסים, פוליטיים או טריטוריאליים, בינינו לבין המצרים, וכי התנגדותם להסדר אתנו נובעת בעיקרה מתוך סולידריות עם ארצות ערב או מתוך חוסר קרקע מוכשרת לכך בארץ הנילוס.

שנית: עלינו להתחיל בקול ישראל בערבית בהסברה מקיפה על מה שעשתה ישראל עד כה ביחס לפיתוח הנגב, ליישובו ולניצולו ועד כמה הוא חשוב וחיוני למדיניות הקליטה שלה כמדינה קטנה.

שלישית, ועל זה אני חושב בקול רם: להחדיר פה ושם — בצרפת, באנגליה ובארצות־הברית — ידיעות כאלה שתאשמנה את מצרים החדשה, הריאליסטית והמתונה של הגנרל נגיב, בשאיפות טריטוריאליות על חשבון ישראל ותאלצנה את מצרים להכחישן.

רביעית: להורות לכל אלה מאתנו שבאים במגע עם מצרים או עם ערבים לדחות על המקום, בתוקף ובצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, כל הצעה כזאת, באם תתעורר באחת השיחות, ולתארה כאבסורדית וכבלתי־מציאותית.

אין הצעותי אלו אלא כתגובה ראשונה. עוד אחזור לכתוב על הנושא הזה לכשאקבל פרטים נוספים על שיחת "שני השגרירים" ואשמע את תגובתכם עליה והוראותיכם כלפיה.[3]

בברכה נאמנה, שלך,

א. ששון

הערת־עורך
Editorial Note

משפט פראג

ב־20 בנובמבר החל בפראג משפטם של רודולף סלאנסקי ו־13 חבריו (ראה מס' 51 והערה 2 שם), שהואשמו בריגול, בגידה במולדת, חבלה ושיתוף־פעולה עם שירותי הריגול של מדינות המערב וישראל. כתב־ההאשמה היה רצוף בהאשמות נגד מדינת ישראל, הציונות, ארגונים יהו־דיים וצירות ישראל בפראג ואנשיה. מוצאם היהודי של 11 מבין 14 הנאשמים צוין במפורש. במהלך המשפט הופיעו העצורים הישראלים מרדכי אורן ושמעון אורנשטיין בתורת עדים מטעם התביעה; ציר צ'כוסלובקיה לשעבר בישראל, אדוארד גולדשטיקר, מסר אף הוא עדות על

3. ראה גם מס' 459, 468.

קשריהם של הנאשמים עם מדינת ישראל וארגונים יהודיים וציוניים. כל הנאשמים הודו באשמה וב־27 בחודש ניתן גזר הדין. 11 מבין 14 הנאשמים, ובראשם סלאנסקי, נידונו למוות, ואילו לשלושת הנאשמים האחרים נפסק מאסר עולם.

לאחר תום המשפט יצא הציר קובובי לישראל כדי לדווח על האירועים. בזמן ביקורו בישראל הכריזו עליו הצ'כים אישיות לא־רצויה. ראה גם מס' 484.

456

א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה
A. Kubovy to the East European Division

מברק מוצפן פ 869
נוסח נכנס: 130.09/2343/3

פראג, 21 בנובמבר 1952

בהול

(א) סעיפי כתב ההאשמה[1] הדנים בישראל, בציונות וביהודים מהווים קונטרס השמצה והסתה אנטי־יהודי אשר לא היה כמותו זה יותר ממאה שנה בין המסמכים הרשמיים של מדינה אירופית, פרט לרוסיה הצארית ולגרמניה הנאצית. גליונות ה־Rude Pravo מאתמול והיום מזכירים את ה־Völkischer Beobachter.

(ב) בו בזמן שהשלטונות הצ'כיים החליטו לנצל ללא הסתייגות את הרגשות האנטי־שמי[ים] בתוך הארץ, הם משתדלים להסוות בחוץ־לארץ את המסע האנטי־יהודי הזה בצורת משפט טיהור קומוניסטי רגיל. העלון האנגלי של סוכנות הידיעות הצ'כוסלובקית שהופיע הבוקר טוהר מהבוץ האנטי־ישראלי והאנטי־יהודי: אין מזכירים אחרי שמות 11 הנאשמים כי הם "ממוצא יהודי" ואין הקטע על ראש הממשלה, אין דבר על עדותם של אורן ואורנשטיין. מסתפקים לומר שכל הנאשמים הם "בוגדים, טרוצקיסטים, טיטואיסטים, ציונים ובורגנים־לאומיים". כמו־כן כתוב לומר: ציר ישראל לשעבר בצ'כוסלובקיה, אהוד אבריאל (איבראל) ופקידי הצירות פליקס[2] ובנשלום,[3] שהיו מרגלים אמריקאים מחוסנים על־ידי דרכונים דיפלומטיים של מדינת ישראל, ניהלו קשרי ריגול עם בדריך גמינדר ואוטו פישל.[4] עד כאן.

(ג) מסתבר שצ'כים פוחדים מפני תגובה בחוץ־לארץ דומה לזו שאילצה אותם בינואר להפסיק את תעמולת עיתוניהם. פחד זה עלינו לנצל מיד, חוזר מיד, בצורה מקסימלית,

456

1. ראה הערת־עורך לעיל.
2. אוריאל (פליקס) דורון, יועץ מסחרי בצירות ישראל בצ'כוסלובקיה עד ספטמבר 1951.
3. רפאל בנשלום, מזכיר ראשון וקונסול בצירות ישראל בצ'כוסלובקיה עד יוני 1950.
4. בדריך גמינדר, לשעבר ראש המחלקה לקשרים בינלאומיים במזכירות הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית של צ'כוסלובקיה; אוטו פישל, לשעבר סגן שר האוצר בממשלת צ'כוסלובקיה — שניהם מנאשמי משפט פראג.

ובמיוחד בארצות־הברית. יש ליצור מסביב למשלחת הצ'כוסלובקית באו"ם אווירה כזו, שתוכרח לשלוח .S.O.S לפראג. הדבר הכרחי גם מבחינת ביטחון היהודים בצ'כו־סלובקיה ובמדינות הדמוקרטיות העממיות.

(ד) עד היכן ירד המשטר הצ'כוסלובקי בהחלטתו לעשות את היהודים לשעיר לעזאזל, אפשר ללמוד מן העובדה שאתמול הקיפה המשטרה את המסעדה הכשרה ואסרה את הנוכחים בטענה שהמקום משמש קן ציוני.

(ה) יורשה לי להציע שנציגינו באו"ם יבואו בדברים עם נציגי ברית־המועצות. אם כי אין ספק שמוסקבה אישרה את דבר ניהול המשפט וסתמה את הגולל על ראשי הנאש־מים, קשה לי להאמין שמנהיגיה יודעים את האופי האנטי־יהודי והאנטי־ישראלי הברור של כתב ההאשמה והחקירה בבית־המשפט.

(ו) הופתעתי מן העובדה שלמרות כל דו"חותינו הקודמים תיארו אתמול "קול ישראל" ופירשו את המשפט כמשפט טיהור קומוניסטי רגיל. כלפי פנים המשפט הוא אנטי־יהודי ואנטי־ישראלי מובהק ויש צורך בהוקעה עצומה של המשטר הנוכחי בצ'כו־סלובקיה על־ידי דעת־הקהל העולמית כמשטר אנטישמי, שטרייכרי, למען לא להפוך המשפט לתקדים מסוכן למדינות אחרות.יש גם לזכור שאחר משפט סלאנסקי יגיע תורם של אורן, אורנשטיין ואסירי ציון.[5]

קובובי

457

א. לוריא אל ו. איתן
A. Lourie to W. Eytan

Coded Tel. X328 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 22 November 1952

Re neg[otiation]s resol[ution].[1] Sponsoring group met yesterday without us. Present Norway, Denmark, Aust[ralia], Belgian, Neth[erlands] i.e. Patijn,[2] Klompe;[3] Canada i.e. Maccallum.[4] Latins at festivity elsewhere. Maccallum, who apparently learnt little past years, pressed modifications incl[uding] ref[erence] past resol[ution]s and PCC [Palestine Conciliation Commission]. On latter supported Klompe. Today drafting comm[ittee] worked all morning, we later shown but not given text. Main points:

5. בתגובה להערה הזאת הודיע משרד החוץ כי קו ההסברה של המשרד שונה, והוא ידגיש מעתה את האופי האנטי־יהודי של האירועים (ראה לבבי אל צירות ישראל בפראג, ש/181, 23.11.1952, 130.09/2342/17). ראה גם מס' 460.

457
1. ראה מס' 400.
2. ק. ל. פטיין, נציג במשלחת הולנד לאו"ם.
3. מרגרטה קלומפה, נציגה מחליפה במשלחת הולנד לאו"ם.
4. אליזבת פ. מקקאלום, חברת משלחת קנדה לאו"ם.

(A) Preamble "recalling previous resol[ution]s of G[eneral] A[ssembly] and *Moabit* [Security Council] on Pal[estine].

(B) Replaces fifth clause of draft but takes note of twelfth progress report of PCC favouring direct neg[otiation]s.

(C) Eliminates six and seven.

(D) Replaces eight by "calls on parties to avoid acts liable aggravate relations between parties".

(E) Replaces nine by "urges Arab States and Israel enter into direct neg[otiation]s and calls on PCC make itself available to parties if they so desire".

We tried: *Alef,* (D) unsatis[factory] and should specifically restrain hostile action as per Suez resol[ution]. *Beth,* Best clause should include after "neg[otiation]s" for estab[lishing] peaceful neighbour relations and for this purpose requests PCC make itself available etc.

Cosponsors meet again Monday. Item likely commence Tuesday, Arabs will ask days postponement, we shall try get sponsors table their resol[ution] forthwith and make initial statement. Abba [Eban] also plans talk early dealing broad terms peace objective.

Jessup told us Arabs asked USA offer amend[ment]s their draft but refused on ground they not taking part drafting process either side.[5]

Lourie

נספח

Appendix

Secret

Draft (as per Lourie's cable X328 dated 22.11.1952)[6]

The General Assembly, Reaffirming that it remains the primary duty of the members of the United Nations, when involved in an international dispute, to seek settlement by peaceful means through the procedures of the Charter;

Recalling that past resolutions called on the parties to extend the scope of the General Armistice Agreements to achieve an early agreement and a final settlement of their outstanding differences;

Reaffirming that the principal purpose of the United Nations in the Palestine question is to promote the early establishment of normal stable relations between Israel and the Arab States;

5. ראה מס' 461.

6. הנוסח הזה נמצא בתיק 130.20/2476/7, אך מתייחס ככל הנראה למברק שלפנינו.

Taking note of the recommendation of the Palestine Conciliation Commission of October 1950 that "the General Assembly urges the Parties to engage in direct discussions, under the auspices of the United Nations, for a peaceful settlement";
Recalling previous Resolutions of the General Assembly and the Security Council on Palestine;
Calls on the parties concerned to avoid acts liable to aggravate relations between the parties;
Urges the Arab States and Israel to enter into direct negotiations and calls on the PCC to make itself available etc.,

458

א. קובובי אל מחלקת מזרח אירופה
A. Kubovy to the East European Division

מברק מוצפן פ/876
נוסח נכנס: 130.09/2343/3

פראג, 22 בנובמבר 1952

בהול-כמוס

אני מוצא זאת לחובתי להביא לפניך מהרהורי אלה:
(א) אין זה מן הנמנע שמשפט סלאנסקי ומשפטים דומים העלולים לבוא בפולין וברומניה הם אותותיה של מלחמת העולם השלישית, כשם שהיז'ובצ'ינה[1] הסובייטית העידה על בואה של מלחמת העולם השנייה. מוסקבה רוצה בליכוד מונוליטי של צמרות גרוריה ובהטלת אימה על הספקנים והמתנגדים לפני פרוץ הסערה.
(ב) כמו־כן אין זה מן הנמנע, בהתאם להשערה שהעליתי בביקורי האחרון בארץ, שמוסקבה החליטה או לשחק בעצמה בקלף הערבי, או למסור משימה זו לאחד או מספר מגרוריה שמתפקידו יהיה לרכוש את לבם של הערבים והאנטישמיים.
(ג) אשר להשערה הראשונה, אדגיש את האווירה הערב־מלחמתית השוררת בצ'כוסלובקיה. מאז דו"חי מספר 17, לא זו בלבד שהתעשייה הכימית ותעשיית חלקי האווירונים התרחבו בממדים גדולים, אלא נעשה גם מאמץ ענקי בשדה ההגנה האזרחית. עד האחד באוקטובר הורקו המרתפים מהפסולת והפכו למקלטים, נוסף למקלטים שנבנו במיוחד. חולקו תפקידי הגנה בין דיירי כל בית. נבדקו האחיות והעובדות האחרות של מוסדות הבריאות על־ידי ועדה צבאית וקיבלו פנקסי צבא. הורחבה ההכשרה הטרום־צבאית עד להיקף ילדים בני שמונה ומעלה. ניתנה הוראה לכל המפעלים לסיים עד סוף השנה, הכשרתם של מכבי־אש, הפקחים וכו'. נסתיימה התארגנותו של Svazarm

458
1. מכוון למשטר הטרור שהנהיג ראש הנ.ק.וו.ד. ניקולאי איוואנוביץ' יז'וב, בשנים 1936–1938, שבמהלכו טוהרה הצמרת הקומוניסטית הוותיקה.

(ארגון לשיתוף פעולה עם הצבא) הנשען במיוחד על משמר הפועלים (מיליציה) וכמו־כן מונתה הנהלתו.

(ד) אשר להשערה השנייה, אוסיף לידיעות שמסרנו בעבר כי נודע לי שמפעלים מסחריים קיבלו הוראה לתת עדיפות להזמנות ערביות מבחינת האיכות, המחירים, מועד האספקה וכו׳.

(ה) אזכיר את שלי 854 סעיף (ג),[2] אוסיף כי באחד בנובמבר נאסר הגנרל Vilem Stanovscy שהיה אחד הפקידים הגבוהים במיניסטריון לטכניקה בימי הרכש וממקורביו של אהוד [אבריאל]. יש לצפות למשפט על אספקת הנשק.

(ו) אציע: (1) שבתגובתנו למשפט פראג נתרכז בהתקפה על המשטר האנטישמי בצ׳כוסלובקיה ונשתדל לתקוע טריז, עד כמה שאפשרי, בינו לבין יתר מדינות הגוש הסובייטי. (2) פעולה רחבה מידית להנעת אישים יהודיים ודמוקרטים שיודיעו, תוך פרסומת מקסימלית, כי לא ישתתפו בוועידה הווינאית למען השלום אחרי גילויה של אנטישמיות קומוניסטית רשמית וכו׳.

קובובי

459

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

מברק מוצפן Y839
נוסח יוצא: 130.09/2330/11

תל אביב, 23 בנובמבר 1952

שלך 317.[1] מוטב לנסות להוציא מפיו מלהשמיע באוזניו. תוכל לומר כי ידועה לנו נשיבה קלה של רוחות שלום בקהיר המתחלפות ברוחות קוטב, וכן כי יש שוחרי שלום הרואים כמה אבני נגף בכללן בעיית חופש המעבר היבשתי מסיני לעבר־הירדן ולערב הסעודית שהוא יותר עניין סמלי מצורך ממשי וכן בעיית הפליטים בעזה שאין מקום ליישבם ברצועה, והעיקר למצרים כי ייושבו לא איכפת איפה, לאו דווקא בישראל. אל תאמר ״מסדרון״ אמור ״מעבר״. תוכל להוסיף כי עד כה לא שמענו דבר מזה באורח ישיר מפי שום נציג מצרי. קודם־כל נסה כשרונך בכיוון הפסוק הראשון לעיל ועל־כל־פנים אם הגרסה מוסמכת לא כדאי שתחזור למצרים הידיעה כי אנו יודעים תנאיהם.[2]

שרת

2. ראה קובובי אל מחלקת מזרח אירופה, 14.11.1952, 130.09/2343/3. קובובי מסר כי המשרד לסחר חוץ החל לעשות רשימות של סוגי הנשק שסופק לישראל בשנים 1948–1949 וכמותו, וכן שמאסרו של שמעון אורנשטיין קשור לפרשה זו.

459

1. אבן מסר במברק כי בשיחה עם שגריר טורקיה באו״ם, סרפר, שאל סרפר אם הודיעו הערבים לישראל כי יסכימו למשא־ומתן בתנאי שתהיה הסכמה על כמה עניינים מעשיים מראש. אבן השיב כי לא ידוע לו על כך דבר, ועד כה לא הביעו הערבים נכונות לפתוח במשא־ומתן בתנאים מתקבלים על הדעת. אבן שאל אם עליו לגלות לסרפר כי ירד לסוף כוונתו. (ראה מברק מיום 19.11.1952, 130.02/2330/18.)
2. ראה גם מס׳ 455.

460

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

מברק מוצפן MT26
נוסח יוצא: 130.09/2377/1

תל אביב, 23 בנובמבר 1952

(א) משפט פראג במגמה ובאווירה אנטי־יהודית, אנטי־ציונית ואנטי־ישראלית מובהקת.[1] כתב־האשמה מפרש לגבי אחד־עשר מבין ארבעה־עשר הנאשמים מוצאם היהודי. קריין רדיו פראג הציג הציר לשעבר גולדשטיקר[2] "איש זה מודה כי הוא יהודי". בפראג ערכה בימי המשפט המשטרה מצוד במסעדה הכשרה ואסרה אנשים בתואנה כי המסעדה קן ציוני. סלאנסקי וחבריו היהודיים שהיו מתנגדים מושבעים לציונות מודים כי מינו ציונים בתפקידי־מפתח ואלה מינו מצדם ציונים לעוזריהם כלומר השתלטות יהודית. סלאנסקי מינה גמינדר כעוזרו הראשי כי האיש ממוצא יהודי וציוני "דהיינו זר לאינטרסי העם הצ'כי". הנאשמים מודים כי סילקו רבים וטובים בהאשמת כזב של אנטישמיות כלומר נישול הארים. היהודים הציונים רוששו צ'כיה לטובת ישראל וגזלו מיליארדים כתרים במכרם סחורות צ'כיות בזיל־הזול לארצות־הברית על־מנת שהיבוא־נים האמריקאיים יתרמו רווחיהם "הלא־נוצריים" לישראל, במכרם סחורות צ'כיות בזיל הזול לישראל במישרין ובהעבירם לישראל הון עצום של בעלי־הון יהודיים. אחרי קשריו עם הציונים הודה סלאנסקי בקשר לבונים החופשיים כמקובל בספרות האנטישמית מתמיד.

(ב) כלפי חוץ נעשו פעולות הסוואה קלושות להסתרת האווירה האנטישמית הבלתי־מרוסנת של המשפט. כתב־האשמה מזכיר בהערת אגב יהודים עניים הסובלים משלטון בן־גוריון בישראל. הבולטין האנגלי על המשפט המתפרסם בפראג טוהר מהנוסחאות האנטישמיות הגסות המקוריות. אולם למעשה המשפט מזהה יהודים וציונים ומתארם ככוח שטני. לפי מתכונת הפרוטוקולים של זקני ציון מספר כתב־האשמה על ישיבה סודית בבית הלבן בשנת 1947 בהשתתפות טרומן, אצ'יסון, בן־גוריון, שרת, מורגנטאו בה סוכמה "תכנית מורגנטאו" לפיה יתמכו ארצות־הברית בישראל כשתקום ואילו הציו־נים יארגנו קבוצות לריגול וחתירה ברחבי הגוש הסובייטי. אגב בן־גוריון פגש טרומן לראשונה 1950 ואילו שרת — 1952. הנאשם כץ סימון[3] סיפר על שיתוף עם ברנרד ברוך[4] ובדל סמית[5] ועל כוונת ג'ורג' מאנדל[6] להפנות מלחמת העולם נגד ברית־המועצות. אבריאל ועוזריו בנשלום ופליקס פעלו כמרגלים בחסינות דיפלומטית בעזרת

460

1. ראה מס' 456.
2. ארדוארד גולדשטיקר, ציר צ'כוסלובקיה בישראל, דצמבר 1950–1951.
3. הכוונה כנראה לאנדרה סימון, עד למעצרו — עורך העיתון "רודה פראבו".
4. ברנרד מ. ברוך, איש־כספים ומדינאי אמריקאי.
5. ואלטר בידל סמית, מנהל סוכנות הביון המרכזית של ארצות־הברית, 1950–1953.
6. ז'ורז' מנדל, מדינאי צרפתי, מילא תפקידים מיניסטריאליים שונים מ־1935 ועד נפילתה של צרפת ב־1940.

מרדכי אורן לביצוע תכנית מורגנטאו בשיתוף עם סלאנסקי ואנשיו ועם הטיטואיסטים משה פיאדה[7] וב[ב]לר.[8]

(ג) כוונת המשפט העיקרית להציג היהודים כשעיר לעזאזל לקשיים בצ'כיה בניסיון לזכות באהדת ההמונים למשטר לפי שיטה אנטישמית מקובלת. מותר להניח כי כוונה נוספת להפחיד יהודי הגוש הסובייטי ולזרוע בלבם ייאוש מישראל וחשש מפניה. המשפט בא כנראה להצדיק בעיני גויים בעלי מצפון שבגוש הסובייטי את ההפליות נגד היהודים ולעורר חשדנות הגויים נגד היהודים בדומה לחשד המשטר נגד היהודים על אהבת ציון שבלבם ועל היותם עם־עולם. ייתכן ומתכוונים הקברניטים הקומוניסטים לזכות דרך אגב באהדה ערבית מסוימת היות והמשפט שולל כל עזרה לישראל בעבר מהגוש הסובייטי.

(ד) הנציגויות הישראליות שמחוץ לגוש הסובייטי תסייענה להוקעת אופיו האנ־טישמי של המשפט ודברי השקר הדמיוניים על מנהיגי ישראל ותפנינה הסברים מתאי־מים באוזני אנשי המדינה והציבור הלא־יהודיים והיהודיים בארץ כהונתם, לרבות אנשי־הרוח והציבור הנוטים במידת־מה לאהדה לקומוניזם, בהסיחם דעתם מהסתירה שבין השקפות ליברליות מתקדמות לבין מהות המשטר הסטאליניסטי.

איתן

461

א. לוריא אל ו. איתן
A. Lourie to W. Eytan

Coded Tel. X331 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 24 November 1952

Sponsors met again today.[1] Foll[owing] text emerged:

[.....][2]

So far only definite sponsors Norway, Den[mark], Canada, Dutch. Bel[-gians] withdrew. Ecuador, Uruguay, call for neg[otiation]s during G[en-eral] A[ssembly] but will probably fall in line if we insist, also expect Costa Rica, Dominican Republic, will join. Seeing Jessup tonight re last clause and tactics.[3] Sponsors will try secure one-day postponement tomorrow view placing resol[ution] on table first thing.

Lourie

7. מוסה פיאדה, מדינאי יוגוסלבי, חבר הפוליטבירו של המפלגה הקומוניסטית של יוגוסלביה, סגן נשיא האספה הפדרלית של יוגוסלביה.
8. אלש בבלר, סגן שר החוץ של יוגוסלביה.

461
1. ראה מס' 457.
2. במקור מובאים עיקרי טיוטת ההחלטה — ראה להלן.
3. בשיחה מאוחרת יותר עם ג'סאפ ציין הנציג האמריקאי, כי משלחתו תומכת תמיכה גמורה ברעיון המשא־ומתן הישיר, אך אין לה הוראות להתנגד להגדלה כלשהי של ועדת הפיוס ואין היא יכולה להתחייב מראש באשר להצעות תיקונים שיוצגו במהלך הדיון על הטיוטה. (ראה רפאל אל איתן, X337, 25.11.1952, 130.09/2330/18.)

נספח
Appendix

The General Assembly, *Reaffirming* that it remains the primary duty of the members of the United Nations, when involved in an international dispute, to seek settlement by peaceful means through the procedures of the Charter;

Recalling previous resolutions of the General Assembly and the Security Council on Palestine;

Taking note of the 12th progress report of the Palestine Conciliation Commission, in which it was suggested that a general and a partial agreement could be sought through direct negotiations, with the assistance and mediation of the United Nations;

Recalling especially those resolutions which called on the parties to achieve at an early date an agreement on the final settlement of their outstanding differences;

Requests all parties to refrain from acts of hostility;

Reaffirm the principle that the governments concerned have the primary responsibility for reaching a settlement of the outstanding differences;

Urges the governments concerned to enter at an early date into direct negotiations and calls on the Conciliation Commission for Palestine to be available for this purpose, if so desired.

An attempt is being made to change the wording of paragraph 7 to read as follows:

Urges the governments concerned to enter at an early date into direct negotiations *for the establishment of peaceful and neighbourly relations* and calls on the Conciliation Commission for Palestine to be available for this purpose, if so desired.

462

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W704 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 :נוסח יוצא

[Washington] 24 November 1952

Incident Norwegian ship at Suez,[1] if accurately reported, should occasion our official *démarche* three Western Capitals which should also allude to

462

1. מדובר בחיפוש שנעשה ב־31 באוקטובר בפורט סעיד בספינה הנורווגית "רימפרוסט" שנשאה מטען של בשר קפוא מאריתריאה לישראל. לאחר החיפוש נעצרה הספינה ושוחררה על מטענה רק לאחר שישראל הגישה מחאה לשלוש מעצמות המערב — ראה מס' 474, 505.

Egyptian note to Bonn describing Israel as "state with which we are at war"[2] and Egyptian For[eign] Min[ister]'s public statement here admitting his government ignoring *Moabit* [Security Council] call. This is necessary both as diplomatic pressure on Naguib, which we need for general reasons, and in light Byroade's two remarks to me since echoed by other Dep[artmen]t members to other Embassy colleagues that powers see their way to early solution problem Suez access. Does London have anything to confirm latter observation? Copy sent Elath. Please cable.[3]

Eban

463

משרד החוץ אל א. אבן (ניו יורק)
Ministry for Foreign Affairs to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y846 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/11 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 24 November 1952

J[erusale]m Subc[ommi]ttee offers you foll[owing] observ[ations] for consideration in no way binding:[1] (1) Presume all agreed overriding objective prevention passage resol[ution] transfer FM [Foreign Ministry] or at least minimize degree support. (2) Must make utmost of Vatican's apparent unwillingness support renewed discussion which rules out any revival Swed[ish] resol[ution] as would swing Catholics into Arab camp. (3) Grave danger Catholics and Anglo-Saxons be compelled vote against us on transfer if Arabs force discussion and no alternative available. (4) Though Arabs' general resol[ution] might be defeated see danger their subsequently watering it down switching emphasis to transfer FM based reaffirmation previous resol[utions].

We suggest: *First*, Convey USA whatever outcome debate FM will be transferred, hence resol[ution] against transfer only likely damage prestige UN. To soften impact warning remind USA our exemplary record Christian institutions, access Holy Places, testified by heads all Christian communities. Further remind them Jordan's impending transfer some gov[ernmen]t offices to J[erusale]m and their refusal change stand on J[erusale]m despite Arab League pressure. Point important as USA protest note[2] stresses need Israel–Jordan agreement any J[erusale]m scheme

2. ראה מס' 450.
3. ראה מס' 474 והערה 1 שם.

463
1. ראה מס' 425, 429. המלצות קודמות של הוועדה לענייני ירושלים –ראה מס' 306.
2. מס' 231.

which also French view. *Sar* [Foreign Minister] questions wisdom entire move as likely irritate USA, leaves it your discretion.[3] *Second*, Convey emphatically Catholic del[egation]s we don't intend renew Swed[ish] resol[ution] unless Arabs raise J[erusale]m issue. *Third*, convey latter assurance also Jordan observers Assembly. *Fourth*, if course debate danger resol[ution] on transfer materializes we may agree accept amend[ment] to our general resol[ution] for including J[erusale]m among subjects direct neg[otiations] if moved by third party provided USA undertake actively oppose any transfer resol[ution]. This seems only hope draw off Anglo-Saxon and some Catholic votes from support transfer resol[ution]. *Sar*, Eytan, doubtful wisdom our raising J[erusale]m issue and linking it with general resol[ution]. Can you suggest better way out?

Hamisrad

464

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y845 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/11 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 24 November 1952

Your 327.[1] (1) On compensation. Cab[inet] sub-c[ommi]ttee will go into question end week. Idea adumbrated is indicate readiness, if loan forthcoming, start repayment in x years, *Otzar* [Ministry of Finance] would prefer x to be ten. Self fear this too distant. Cable views. (2) Meanwhile *Otzar* disinclined any earmarking present application grant. Maintains *Mahmed* [Department of State] fully aware our currency position. Self wondering whether by inclusion we really stand chance increase grant. (3) Your stand on concurrent advance excellent and if they agree let's by all means stick to it but wonder if you realise this interpretable as retreat from our previous position when we declared ready detach compens[ation] from peace provided we pay UN etc.[2] (4) Russell here was far less tentative than

3. למברק הזה צורפה טיוטת המברק הזאת: "המברק על ירושלים הוא של ועדת המשרד. מועבר אליכם כחומר לשיקול ולא כהוראה לפעולה. כשלעצמי מסתייג (א) מההצעה להודיע לאמריקנים כי מנוי וגמור להעביר ויהי מה. חושש פן הודעה כזו תגרה יצרם ללמדנו לקח וללכת עמנו בקרי. רק אלה שבמקום המעשה יוכלו להעריך כדאיות השימוש בטכסיס זה. (ב) מההצעה להכניס עניין ירושלים להחלטה על מו"מ ישיר. אולי תמצאו מוצא אחר פחות גרוע מהמיצר? שרת."

464

1. מס' 453.
2. אבן העיר לסעיף הזה, כי אין הוא מציע כלל לשנות את העמדה המקורית של ישראל שעיקרה תשלום הפיצויים לקרן הקליטה של האו"ם ולא לתובעים פרטיים. כל כוונתו היתה להציע, כי לפני כל תשלום שהוא, אפילו אם מדובר בתשלום עקיף למדינות ערב, תדרוש ישראל תמורה, כגון ביטול החרם הערבי. (ראה אבן אל שרת, X334, 25.11.1952, 130.09/2330/18.)

Byr[oade] in raising repat[riation] on definite instr[uction] *Mahmed.* Hope issue been disposed of but who knows? We must stand vigilant. (5) On arms they still owe us straight answer what they think of British sales, are they ready tap 10 percent for us, what about eligibility? Failing USA response we constrained enter neg[otiations] purchase inferior British jets committing hardly existing currency resources. (6) Gather authentically British offering Syria 100 jets. Such overwhelming superiority frightening, we must launch major offensive obtain USA mil[itary] aid. Cable views on strategy this regard.[3]

Sharett

465

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W705 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/24 :נוסח יוצא

[Washington] 24 November 1952

When Tannenwald arrives will Teddy [Kollek] please tell him confidentially that I had long frank talk Ohly[1] from which I got impression our mil[itary] aid eligibility though presidentially recommended has got stuck somewhere, probably through getting too tangled up with prospect Naguib's request. At same time we hear from definite sources that Egyptians are getting nowhere their requests mil[itary] aid from USA and Egyptians are convinced that pressure of Israel Embassy and its friends is largely responsible for inability USA give anything to Egypt. Tomorrow and Tuesday all factors including *Nasi* [President] will be probed again this matter but it is vital our application get independent separate treatment.[2]

From something in Ohly's remark appears to me one of our weaknesses is that we are asking for something abstract called eligibility instead of something concrete like planes or work projects. According to him MSA [Mutual Security Agency], State [Department] and Pentagon have always

3. ראה מס' 465.

465

1. ג'ון ה. אוהלי, עוזר למדיניות ותכנון במנהל לביטחון ההדדי של ארצות־הברית.
2. במברק נוסף דיווחו אנשי השגרירות על תכניות של פגישות בבית הלבן בנושא הזה, ובכלל זה פגישה מיועדת של אייב פיינברג עם הנשיא היוצא טרומן. לא נמצאו פרטים על הפגישות האלה. (ראה משלחת ישראל לאו"ם אל מ. שרת, T809, 25.11.1952, 130.09/2335/15).

had specific requests for concrete measures of assistance. If these looked good for own sake eligibility went along with them. If my talk this week Nash confirms this and if we resigned to Egyptians getting British jets despite ourselves I suggest we submit formal note [Washington] DC at once requesting assistance to finance our purchase of British or similar jets under Section 202. These are arms whereto we politically, militarily, entitled in eyes Three Westerners and which are available, thus usual two obstacles to positive response not present. Indeed could be argued we positively forced buy them by UK decision condoned by USA to give jets to Egypt. Please consider this subject to two conditions: (1) That we unable get Egyptian jets stopped, (2) That it becomes evident to me by Wednesday this could stimulate our mil[itary] aid efforts.

On Bendor's question re new *Nasi* [President] will reply in light Truman's opinion to Abe [Feinberg] Tuesday and my own sounding with Lodge. At present there seem few matters on which *Nasi* really consults successor or latter requires consultation. E.g. Eden had no real discussion with Ike [Eisenhower] but was guest at lunch with eight other people, not all official.

Eban

466

מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Sharett to the Israel Missions Abroad

מברק מוצפן ל/308
נוסח נכנס (פאריס): 130.09/2345/1

תל אביב, 24 בנובמבר 1952

מברק זה נשלח לניו יורק, לונדון, פאריס, פראג.[1]

(א) להלן סברות הבאות להבהיר רקע המשפט בפראג. ראשית: צ'כוסלובקיה היא המפותחת ביותר מכל מדינות הגוש במשק, בתרבות ובמשטר. לכן סבלה וסובלת יותר מכולם מהקומוניזם ושום שכבה בה לא נהנתה ממנו. מכאן הניסיון למצוא שעיר לעזאזל ביהודים ובישראל ולתלות בהם הקולר של פגעי המשטר ולנצל האנטישמיות לליכוד האוכלוסייה סביב השלטון. שנית: למאסר סלאנסקי קדמה תסיסה בהמונים, מהומות לחם ושביתות־פרא. מסתבר כי סלאנסקי וחבריו דגלו בציות מוחלט למוסקבה ואחידות קומינפורמית, על אף כל קושי כלכלי פנימי, בעוד שגוטוואלד ושותפיו דרשו לרופף הרצועה. מוסקבה הכריעה לצד האחרונים, ייתכן משום הלקח שלמדה ביוגוסלביה, והחליטה להקריב הראשונים זאת אומרת אדוקי חסידיה. מיגורם חייב הבאשה, והאמצעי

466
1. פסקה (ה) שוגרה רק לניו יורק.

הבדוק נמצא בהוקעתם כיהודים־קוסמופוליטים נטולי שורש, בוגדים וכו'. שלישית: טרם הובררה מידת פרסום המשפט בגרורות אחרות ובברית־המועצות, אך ייתכן כי זהו תכסיס להשניא ישראל על היהודים ולהרתיעם מפניה ברחבי הגוש, אולי גם לעורר בהם תסיסה נגדה וכן להשניאם על האוכלוסייה ולהצדיק בעיניה מראש כל הפליה ונגישה וגרוע מזה. רביעית: מתרבים סימני בקשת קרבת הערבים בפראג וייתכן כי צ'כיה מיועדת מטעם הגוש לטפח ידידותם והמשפט משמש גם למטרה זו.

(ב) על־כל־פנים, כדברי קובובי כתב־ההאשמה הוא כתב־פלסתר אנטישמי שכמוהו לא ידענו מחוץ לרוסיה הצארית וגרמניה הנאצית והמשפט כולו מבצע מובהק של תעמולה אנטישמית ארסית.

(ג) יש מגמה להבליט פרצופו זה של המשפט רק כלפי פנים ואילו כלפי חוץ להציגו כמשפט טיהור קומוניסטי שגרתי. בידיעון האנגלי של הסוכנות הצ'כית בפראג הושמטו קטעים על ישראל, עדויות אורן, אורנשטיין וכן מוצאם היהודי של הנאשמים.

(ד) אנו מצווים להוקיע בכל האמצעים ובכל החריפות דווקא צביונו המתועב הזה של המשפט ולעשות צ'כוסלובקיה הקומוניסטית מטרה לחצי העולם החופשי כולו, גם להפנות ההתקפה כלפי ברית־המועצות כאחראית ולהשתדל למנוע אישים יהודים ואח־רים מלנסוע לוועידת השלום בווינה על־מנת שיפרסמו סיבת היעדרם.

(ה) יש להתאמץ להגיע לווישינסקי ולהוקיע הנבלה האנטישמית. אשתקד כשהתרעתי על התקפת זאפוטוצקי על הבורגנים היהודים אמר: "זה לא כשורה — אטו ני חאראשו".

שרת

הערת־עורך
Editorial Note

פתיחת הדיון בשאלת ארץ־ישראל בוועדה המדינית המיוחדת של המושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם

ב־25 בנובמבר נפתח הדיון בשאלת ארץ־ישראל בוועדה המדינית המיוחדת (ועדת אד הוק) של המושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם. בתחילת הדיון דחתה הוועדה את בקשתו של נציג הפליטים הערבים להיות מיוצג במהלך הדיונים. לאחר־מכן מסר יושב־ראש ועדת הפיוס דין־וחשבון על פעולות הוועדה. הוא ציין כי הצדדים המעורבים בסכסוך הארצישראלי לא ניצלו את שירותיה של הוועדה לפתיחת משא־ומתן מקיף, ולפיכך התרכזה הוועדה בנושאים משניים כמו שחרור החשבונות החסומים של הפליטים. במהלך הדיון הוגשו שלוש הצעות החלטה לסי־כום. הצעה אחת מטעמן של אורוגואי, אקוואדור, דנמרק, הולנד, נורווגיה וקנדה, הדומה בעיקריה לזו המובאת בנספח למס' 461, שעיקרה קריאה למשא־ומתן ישיר בין הצדדים. הצעה זו באה ביזמתה של ישראל שעשתה מאמצים רבים לארגן לה תמיכה רחבה. הצעה שנייה, מטעמן של המדינות הערביות, שדרשה את מילוי החלטות האו"ם, קראה לצרף שתי מדינות נוספות לוועדת הפיוס ולהעביר את מושבה לירושלים, והצעה שלישית, מטעמה של סוריה, שביקשה לערב את בית הדין הבין־לאומי בשאלת הפליטים הערבים. במהלך הדיון עברה ההצעה הראשונה שינויים אחדים, ושתי מדינות נוספות — פנמה וקובה — הצטרפו לתומכי ההצעה, שכונתה "הצעת שמונה המדינות". בסיכום הדיון נדחו ההצעות הערביות, כאשר רק הודו הצטרפה אל

המדינות הערביות והמוסלמיות שתמכו בהצעה. הצעת שמונה המדינות זכתה לתמיכת מעצמות המערב והתקבלה ברוב של 32 כנגד 13 עם 19 נמנעים. להלן נוסח הסעיף העיקרי בהצעה (סעיף 4):

The General Assembly,

...

Urges the Governments concerned to enter at an early date, without prejudice to their respective rights and claims, into direct negotiations for the establishment of such a settlement, bearing in mind the resolutions as well as the principal objectives of the United Nations on the Palestine question, including the religious interests of the parties.

ראה: *GAOR, Seventh Session, Ad Hoc Political Committee,* 25th–39th Meetings, 25 November – 11 December 1952, pp. 147–238; **ראה גם מס' 467 והערה 2 שם; הערת־עורך בעמ' 718.**

467

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X333 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 25 November 1952

Immediate

Sympathy created by routine rehash of Pal[estine] issue against framework direct neg[otiation]s resol[ution] which will however have to fight very hard for acceptance, and after Mex[ican] appeal[1] we have possibility take c[ommi]ttee by storm only by new fresh presentation. I propose, after receiving promising reactions all our friends, to embark on new approach in my speech:

First, This will contain no anti-Arab word but be full of peace and light. Will say that my del[egation] will make this contribution to conciliatory atmosphere if Arabs will reciprocate. This will put Arabs in adverse position if they return to old violence.

Second, Since many states ask if direct neg[otiation]s really hold promise I propose give blueprint of peace in Mideast listing issues to be discussed and portrayal of benefits negotiated peace. List of such topics will include:

(1) Security – (a) non-aggression undertaking such as we have offered

467

1. ראה הערת־עורך לעיל. במהלך הדיון קרא הנציג המקסיקני לצדדים לזנוח את עמדותיהם המקוריות ולנסות ולהשתדל לפתור את הבעיה על־ידי דיון ברוח פשרנית ומתונה. (ראה *GAOR, Seventh Session, Ad Hoc Political Committee*, 25th Meeting, 25 November 1952, pp. 150-151)

and now renew, (b) elimination of local flavours, here will discuss infiltration, small war, thefts etc, (c) elimination military budgets, here will explain how present situation if not watched leads to arms race and diversion excessive sums to security at expense economy, (d) cooperation regional defence within UN Charter, here will describe cautiously how absence peace weakens region as whole.

(2) Political problems territorial aspects e.g. – (a) elimination *Meforazim* [demilitarized zones] by restoration traditional frontiers, (b) resettlement and compensation, here will highlight our blocked accounts and compensation attitude.

(3) Regional cooperation – (a) end of boycott, (b) regional agencies UN and possible UN Commission, Technical Assistance and Point Four cooperation.

(4) Economic development – (a) conquest of desert; exchange experience especially Israel–Egypt; refer to our forthcoming exhibition, (b) industry; coordination and development markets to assure best results for area as whole; here will describe our industrial revolution, (c) raw materials and power; here will elements common to Israel and Jordan, Dead Sea, electricity, Negev minerals.

(5) Communications – (a) general resumption flow travel, will describe anomalies present situation, (b) ports. hints at free port if referring to past position, (c) airlines; describe great potentialities of air development by common action, exchange flight information, (d) hint to Egypt we are not wedge but bridge in south if peace established, (e) trade, our market to agricultural produce Syria, Jordan, Lebanon and Egyptian cotton which in bad shape, (f) *Moabit* [Security Council], on Suez and latest trouble.

(6) Social progress – (a) Egyptian reform Israel experience and sympathetic ref[erence]s Egyptian law, (b) cooperative systems, (c) Unesco seminars.

(7) International interests, here prove in digression that absence status for Holies not due to us but Arabs.

(8) Health – (a) describe regional difficulties, (b) scientific exchange on regional diseases, (c) malaria control, (d) narcotics.

(9) Science and culture – (a) exchange students, (b) common element Hebrew–Arab culture especially in modern language revivals; talk of Spain medieval glories, prospects parallel florescence and other "*acharit hayamim*" [end of days] ideas.

(10) Inter-state rel[ation]s above common interests to be expressed dipl[omatic] rel[ation]s, trade, friendship treaties. Digression on Egyptian theory state-of-war and utter impossibility UN condone this and necessity for hundred-eighty-degrees change.

Conclusion: only direct neg[otiation]s can open all these vistas, liberate us from chewing cud past resol[ution]s, score huge success for UN. Stress fear full responsibility for UN turnback on this by insisting on straitjacket of past resol[ution]s which create deadlock or by condoning indirect conciliation.

While there is little new in above themes their consolidation in new form could be described as Israel peace plan for Mideast and have wide public echoes, contribute to our success here and immunize us against accusation, pressures, as if we are obstacles to peace.

I will of course list topics which would discuss, not make any new tangible commitments.

Will probably take floor Thursday morning, please cable any suggestions.[2]

Eban

468

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

מברק מוצפן ל/10266
נוסח נכנס: 130.09/2319/3

לונדון, 25 בנובמבר 1952

כמוס ואישי

הציר השוויצרי מסר לי באופן אישי וכמוס על שיחתו עם השגריר המצרי כאן, שבה אישר הלז את תוכן שלך מט/19[1] בהבדלים דלקמן: (א) שנסכים למסדרון בחוף אילת שיסופח, חוזר יסופח, למצרים. השגריר נימק את דבריו בנידון באמרו: קילומטרים אחדים של אדמה לא ישנו הרבה במעמדה של ישראל, אך לנו לערבים יחזירו את הרגשת הרציפות שאבדה לנו עם הקמת ישראל. (ב) נוסף לסכומים שארצות־הברית או מספר מדינות ימציאו ליישוב הפליטים תצטרך ישראל לקבל חזרה חלק מהפליטים נוסף לרכוש שתחזיר לאלה שלא יחזרו. השגריר לא פירש את המושג "חלק".

הסברתי לציר את עמדתנו בשאלות הללו מתוך הנחה שיחזור בוודאי על דברי בפני השגריר המצרי. הרושם שלי שפאוזי משוחח בעניין זה במכוון כחלק מהתעמולה הכל־לית של נגיב כאן על כוונותיו הטובות כביכול כלפי כולם: הבריטים, ישראל, סודאן וכו'.

אילת

2. אבן נשא את נאומו ב־1 בדצמבר, ראה שם, 29th Meeting, 1 December 1952, pp. 165-171.

468
1. ראה מס' 455 והערה 1 שם.

469

מ. שרת אל משלחת ישראל לאומות־המאוחדות
M. Sharett to the Israel Delegation to the United Nations

מברק מוצפן YA850
נוסח יוצא: 130.09/2330/11

תל אביב, 25 בנובמבר 1952

דחוף

יש לתפוס הזדמנות בעצרת להוקיע ולהכתים משפט פראג כמסע אנטישמי המחזיר לתחייה רוח היטלר. מניח כי יש בידכם חומר מספיק על המשפט ורקעו. גם אם יעורר הנאום שצף קצף מצד המזרחיים לאלתר הוא עשוי אולי, חוזר אולי, לשמש תריס־מה בפני חזרה על מחזה פראג בבירותיהן של יתר הגרורות.

שרת

470

י. תקוע אל מ. שרת
Y. Tekoah to M. Sharett

מקור: 130.02/2434/3

[תל אביב] 27 בנובמבר 1952

סודי

הנדון: משא־ומתן עם הסורים[1]

סגן־אלוף חיים גאון[2] נפגש ביום 25.11.52 בראש פנה עם קולונל טקסיס על בקבוק של קוניאק. הקולונל מסר כי הסורים מצפים עוד לתשובה מצדנו בדבר המשך המשא־ומתן.

לפי דבריו יהיו הסורים מוכנים לקבוע את קו שביתת־הנשק החדש לאורך הגדה המזרחית של החולה, הירדן והכנרת. מרחק של 10 מטרים מהמים מתקבל על הדעת. הסורים עומדים על כך כי דרדרה תימסר להם. הם מוכנים להשאיר את מובלעת עין־גב בידינו, אבל דורשים את תל קציר. הם אינם מעוניינים דווקא בזכויות מים (פרט לפתאחה) או דיג, וכוונתם להשיג קו אסטרטגי נוח יותר.

טקסיס סבור כי שישקלי מעוניין בכנות להגיע לידי הסדר אתנו על חלוקת האזור המפורז.

470

1. ראה הערת־עורך, עמ' 595, מס' 424.
2. סגן־אלוף חיים גאון, קצין המטה הכללי לוועדות שביתת־הנשק החל בנובמבר 1952.

טקסיס הדגיש כי אם נסרב להמשיך את המשא־ומתן כדי לפתור את בעיית האזור המפורז, חושב הגנרל ריילי להעביר את בעיית מעמד האזור למועצת הביטחון ולבקש את הכרעתה. לפי דעתו תהיה אשר תהיה החלטת מועצת הביטחון, הסדר אשר אליו נגיע במישרין עם הסורים עדיף לנו.

אני סבור כי דברים אלה מחזקים את המחשבה שיש צורך להמשיך במשא־ומתן אפילו לא יהיו לו תוצאות מידיות. אני מציע כי נמסור לסורים עוד בימים אלה את הסכמתנו העקרונית להמשיך בשיחות אתם, ונחכה עד לקבלת ההחלטה בעצרת בכדי לקבוע תאריך של הפגישה הבאה.[3]

בברכה, יוסף תקוע

471

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

מברק W871
נוסח יוצא: 130.09/2309/4

תל אביב, 30 בנובמבר 1952

בשיחה ביום 28 בנובמבר שאל השר את דייוויס אם קיבל תשובה ממחלקת המדינה לשאלותיו בדבר סיוע צבאי בצורת מטוסים, או כסף בעד מטוסים ובדבר יחס ארצות־הברית למדיניות בריטניה של מכירה חופשית של מטוסי־דחף למזרח התיכון.[1] דייוויס תוך אי־נוחות גלויה אמר שטרם קיבל תשובה.[2]

השר העלה פרשת הירמוך וההסכם הירדני והסורי לבניין סכר בהזכירו שטרם נת־קיימה פגישת המהנדסים שפריאר הסכים לה בסוף יולי.[3] בינתיים נוצרות עובדות העלו־לות לפגוע בזכויותינו. הפתרון היחיד לשאלת המים — פגישות ישירות בין נציגי המדי־נות הנוגעות בדבר לעיבוד תכניות משותפות לניצול המים. כמו שהפרדנו פיצויים לפליטים מהמשא־ומתן על שלום כן יש להפריד ניצול מים. דייוויס שוב נבוך.

מציע שגם אתם תעלו שאלת הירמוך והירדן בשיחות. ייתכן שעוד נגיש איגרת בשאלה זו.[4]

מאהב

3. הפגישות עם הסורים חודשו באמצע ינואר 1953 — ראה דיווחים בתיק 130.15/3738/10.

471
1. ראה מס' 439.
2. ראה מס' 504.
3. ראה מס' 264.
4. שאלת המים חזרה ועלתה בשיחה בין בנדור לפריד ב־6 בדצמבר. פריד אמר, כי עדיין לא נוצרו התנאים לפגישה בין המהנדסים של שני הצדדים. בנדור ביקש שעד שפגישה זו תתקיים לא ייעשה דבר היכול לפגוע בזכויות המים של ישראל. בתשובה חזר פריד ועורר את התלונה הירדנית על שאיבת מים מן הירדן כעשרה ק"מ דרומית משפך הירמוך. לדברי הירדנים ישראל מניחה צינור חדש בקוטר של 24 אינצ'ים. בנדור השיב, כי שנים רבות שואבים היישובים הישראליים מים במקום הזה ואפשר שמניחים צינור חדש. בנדור הבטיח לברר את העניין ואמר כי אם לירדנים בעיות מים משות־פות עם ישראל רצוי שייפגשו לשם שיחות בעניין. (ראה מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, 883, 130.09/2309/4).

472

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

חוזר משוכפל 130.02/2413/2

תל אביב, י"ב בכסלו תשי"ג
30 בנובמבר 1952

סודי

היחס לדיפלומטים גרמנים

חתימת הסכם השילומים מחייבת הבאת שינויים בכללי־נוהג שהנחו עד כה את נציגי ישראל בחוץ־לארץ ביחסיהם עם חברי הסגל הדיפלומטי של הרפובליקה הפדרלית הגרמנית.[1] מתאריך חוזר זה ואילך יש לנהוג כדלקמן:

(1) לאחר הגישו את כתב־ההאמנה לראש המדינה לא ישלח שגריר או ציר ישראל חדש לשגריר או לציר גרמני את המכתב החוזר הנשלח כנהוג לראשי הנציגויות הזרות האחרות ואשר בו כלולה ההודעה על דבר הגשת כתב־ההאמנה ומובעת התקווה לקיום יחסי ידידות בין הנציגויות.

(2) כאשר שגריר או ציר גרמני חדש הנכנס לתפקידו שולח לראשי הנציגויות האחרות את המכתב החוזר המתואר לעיל, יאשר ראש הנציגות הישראלית בכתב את קבלת המכתב החוזר, אך יימנע מכל רמז על יחסים ידידותיים בין נציגותו לבין הנציגות הגרמנית.

(3) אין לערוך כל ביקורים הדדיים בין ראש הנציגות הישראלית לבין ראש הנציגות הגרמנית.

(4) ראש הנציגות הישראלית וחבריה לא יזמינו לקבלות־פנים, לסעודות וכיוצא באלה את ראשיהן או את חבריהן של נציגויות גרמניות, גם לא ייענו להזמנות כאלו אם תבואנה מצד ראשיהן או חבריהן של נציגויות גרמניות.

(5) אם ראש הנציגות הישראלית או אחד מחבריה יוזמנו על־ידי צד שלישי לקבלת־פנים, לסעודה וכו' אשר אליהן יוזמנו גם ראש הנציגות הגרמנית או אחד מחבריה, יש להיענות להזמנה זו.

(6) ראש הנציגות הישראלית או חבריה הנתקלים בראש הנציגות הגרמנית או בחבריה בנסיבות המתוארות בסעיף 5 או בהזדמנות דומה רשאים לברכם לשלום, על־כל־פנים הם חייבים להחזיר להם שלום וכן הם רשאים לשוחח עם הגרמנים. עליהם לקבוע את נעימת שיחתם בהתאם לידוע להם על עברו של איש־שיחם ועל עמדתו הנוכחית. למשל, אם ידוע כי איש־השיח הגרמני התנגד לנאצים, ואולי אף סבל בגלל התנגדותו זו, טבעי שנעימת השיחה עמו תהא שונה מנעימת השיחה עם גרמני שנשא

472

1. הוראות קודמות בנושא הזה — ראה כרך 5, מס' 362.

משרה רשמית בגרמניה במשך כל תקופת המשטר הנאצי או — גרוע מזה — שידוע כי שיתף פעולה עם הנאצים. במקרה האחרון יש להסתפק בהרכנת ראש קלה לאות ברכה ומוטב לא להיכנס לשיחה כלל, פרט לגרימת עלבון על־ידי הפניית עורף.

(7) יש להיענות לנציג גרמני המבקש לשוחח עם נציג ישראלי באורח פרטי (כלומר, לא רשמי). נעימת השיחה תיקבע כמובן בהתאם לשיקולים הנזכרים בסעיף הקודם.

(8) כל האמור בסעיפים הנ"ל מוסב גם mutatis mutandis על קונסולים.

(9) רצוי כי דברי־דפוס (כגון חוברות, עלוני חדשות, קבצים וכיוצא באלה) המופצים על־ידי נציגות ישראלית לנציגויות אחרות יופצו גם לנציגות הגרמנית, שתוכלל משום כך ברשימת התפוצה הרגילה המשמשת למטרה זו.

(10) אין להיענות לעיתונאי גרמני המבקש להתקבל לראיון אצל ראש נציגות ישראלית או אצל אחד מחבריה; הוא הדין לכל עיתונאי אחר המבקש ראיון כזה על־מנת לפרסם את דבריו בעיתון גרמני. עם זה יש להיענות לעיתונאי גרמני השואל מאת הנספח לעיתונות או מאת אחד מחברי הנציגות הישראלית חדשות או חומר הסברה על ישראל. כן מותר לתת לו הסברות בעל־פה.

(11) כל ההוראות האלו מתייחסות לנציגי ממשלת גרמניה המערבית. לגבי נציגי גרמניה המזרחית יקויים הנוהג הקודם של חוסר כל מגע, פרט למקרים שבהם ניתנו או יינתנו הוראות אחרות.

ו. איתן

473

מ. שרת אל שגרירות ישראל בלונדון
M. Sharett to the Israel Embassy in London

מברק מוצפן ד/345
נוסח יוצא: 130.09/2319/2

תל אביב, 2 בדצמבר 1952

רוס[1] ביקר במשרד אתמול עם אוונס. חזרתי על כל פרשתנו בעניין הסילונים.[2] (א) נגד זיון מדינות ערב באין שלום; (ב) נגד שוויון שפירושו עדיפות מכרעת נגדנו; (ג) נגד מגמתם לבטל אפילו השוויון. רוס נאחז ב(ג) והכחיש ביטול גבול הי"ד למדינות ערב פרט למצרים. שאל על מה אני מתבסס בהנחתי, אמרתי כי כך התרשמנו מהודעת באוקר.[3] אמר כי אין הרושם נכון וביטול הגבול מכוון רק לנו. אמרתי כי הגיעונו ידיעות על משא־ומתן עם סוריה למכירת מספר סילונים רב, אמר אין זה אמת; שאלתי האם עלינו להבין כי גבול י"ד לגבי סוריה קיים ועומד, אמר כן. אוונס הוסיף: הן זה המצב

473

1. ארצ'יבלד רוס, מנהל המחלקה המזרחית במשרד החוץ הבריטי; ביקורו של רוס התקיים במסגרת סיור במזרח התיכון. השווה גם דין־וחשבון של שגריר בריטניה בישראל אל שר החוץ אידן על הביקור הזה, PRO, FO371/98799, 6.12.1952.
2. ראה מס' 369, 416, 471.
3. ראה מס' 369.

גם לגבי עיראק, אמר כן. שניהם הסבירו כי דינה של מצרים אחר משום התחייבויות קודמות. הדגשתי כי גם במצב זה תיווצר עדיפות עצומה נגדנו והזכרתי מצוקתנו הכס־פית. ניסו לנחמני כי גם ללבנון אין כסף. הוקעתי הסתירה הפנימית במדיניותם כשהם דורשים באו"ם שלום ומזיינים הערבים בלעדיו; רוס ענה כי אמנם השלום בתוך המזרח התיכון עניין חיוני להם אבל יש להם עניין חיוני גם בחיזוק הגנת ירדן ועיראק ובייחוד לגבי עיראק הם נתונים במצב עדין ביותר. נגענו גם בנוסח החלטת או"ם[4] ותבעתי עמידה איתנה נגד הגדלת הפייסת [ועדת הפיוס] וריכוך הסעיף המחייב משא־ומתן ישיר. רוס הפגין ערפל גמור ותהה על הודעתי כי דבקות בהחלטות או"ם מ־1947 ואילך סותמת הגולל על שלום. הרבצתי בו קצת תורה ואקווה שלברכה. הוא ראה ראש הממשלה בירושלים, סעדתי עמו אצל אוונס והשקיתיו תה בביתי. הברק אינו מסנוור.[5]

שרת

474

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X351 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 3 December 1952

Your 875.[1] Our case so strong, Egyptian so untenable, that we should certainly think of action *Moabit* [Security Council]. However changes from Jan[uary] make our majority uncertain unless we get direct promise Greece and Colombia. Thus if we plan action should raise during Dec[ember] and obtain clear promise from French Pres[ident] that he would pursue case by calling daily meetings until issue solved. Should also endeavour get Norway associated in complaint.

For time being w[oul]d propose foll[owing] plan:

(1) Draw up note for Three Powers with utmost speed.

(2) On presentation to Powers inform them we intend raise *Moabit*, expect their support for simple resol[ution] not reaffirming Sept[ember] first,[2] which unnecessary, but recalling it and referring Egypt release ship and cargo.

4. ראה הערת־עורך, עמ' 666–667.
5. ראה גם מס' 481.

474

1. איתן מסר כי במשרד החוץ מכינים איגרת אל שלוש המעצמות בעניין החרמת מטען הבשר בתעלת סואץ בידי המצרים (ראה מס' 462) ושאל מה דעתו של אבן על האפשרות לעורר את העניין במועצת הביטחון. (ראה איתן אל אבן, 2.12.1952, 130.09/2330/12.)
2. החלטת מועצת הביטחון מ־1 בספטמבר 1951 בדבר חופש המעבר בתעלת סואץ.

(3) If they show agitation this prospect we should see if they prepared go as far as promise secure release by dip[lomatic] means and promise no obstruction in future. This w[oul]d probably be more palatable to them than *Moabit* case in which however hesitantly they w[oul]d have to come out against Egypt in public.

(4) In light their response we consult again whether and how to pursue *Moabit*.

If you accept this plan essence is immediate drafting and cabling notes. View our desire further action *Moabit* or elsewhere presentation should be in capitals themselves with parallel communications to missions in Israel and three del[egation]s to UN.[3]

Eban

475

ג. רפאל אל א. אבן (ואשינגטון)
G. Rafael to A. Eban (Washington)

העתק: 130.02/2410/2

ניו יורק, ט"ז בכסלו תשי"ג
3 בדצמבר 1952

סודי

הנדון: שיחה עם מחמוד עזמי

ביום ה־29 בנובמבר, ערב שובו לקאהיר, נפגשתי עם מחמוד עזמי, על־פי בקשתו. הוא סיפר לי כי קיבל הוראה ממפקדת הצבא לחזור לקאהיר על־מנת לעמוד בראש חברת הפרסום המצרית המוציאה לאור את העיתונים Gazette Egyptienne ו־La Bourse Egyptienne. מנהל החברה הקודם, חיים,[1] הודח מתפקידו על־ידי הצבא לפני שבועות מספר והנהלת החברה המתכנסת ב־1 בדצמבר עומדת לבחור בעזמי כיושב־הראש של החברה.

כן סיפר לי עזמי כי המשלחת המצרית באו"ם מודאגת מאוד מפעולת נגיב בדבר השילומים והביעה כבר פעמיים בפני הממשלה המצרית את התנגדותה לעורר את השאלה באו"ם ואף הזהירה את הממשלה המצרית מפני התוצאות השליליות הכרוכות בכך, ומפעילותו הקיצונית של נגיב בנדון. אולם, לתמהונם, הם קיבלו מקאהיר תשובות קצרות ונמרצות למלא אחר ההוראות ולעורר בנאומיהם את עניין השילומים.

3. ראה מס' 505.

475

1. אנרי חיים, יושב־ראש החברה Société Orientale de Publicité במצרים.

עזמי וחברי המשלחת המצרית, לרבות שר החוץ המצרי אשר ביקר כאן, נוכחו לדעת כי ירדה קרנו של נגיב בציבוריות האמריקנית ובפרט בעיתונות האמריקנית. הם התרשמו מאוד בנדון ממאמר שהופיע בשבוע האחרון ב"הראלד טריביון", פרי עטו של נט ראסל, וכן שמו לב למאמרים הראשיים ב"ניו יורק טיימס" וב"הראלד טריביון" נגד התערבות נגיב והליגה הערבית בעניין השילומים.

לא מובן לעזמי מה הניע את נגיב להעמיד עצמו בראש הפעולה נגד השילומים, אך הוא סבור כי מצרים נפלה קרבן לתחבולת בריטניה אשר הסיתה את עיראק ויתר מדינות ערב להחרמת גרמניה כדי להבטיח את השווקים הבריטיים במזרח התיכון ולמ־נוע בעד מצרים התקשרות בקשרי מסחר אחרים שעה שהאנגלים מחרימים את הכותנה המצרית כאמצעי לחץ מדיני על מצרים; ומצד שני אנגליה תומכת בגרמניה כדי שתבצע את הסכם השילומים אשר יפנה זרם סחורות המיועדות לייצוא מתחרה עם אנגליה לאפיק בלתי מזיק למסחר האנגלי.

ניצלתי את הזדמנות שובו של עזמי לקאהיר כדי לציידו בשלוש עצות לדרך שישתמש בהן כראות עיניו כשימצא הזדמנות להשמיען באזני ידידיו ואנשי השלטון במצרים:

(א) כל זמן שהסכסוך הישראלי–מצרי ממשיך להיות קיים תקופח עמדתה של מצרים במאבקה העיקרי: חיסול הפרשה האנגלו–מצרית. שלטון נגיב זקוק לסיוע כלכלי וצבאי של מדינות המערב אשר ישיגם בעיקר על־ידי ידידות עם ארצות־הברית. היעדר הסדר עם ישראל יעמוד בדרכו לגיוס התמיכה הדרושה במלואה וישמש כאמצעי לחץ לריכוך עמדת המצרים למשא־ומתן עם בריטניה. מאידך, הסדר עם ישראל ישחרר את מצרים לפתח מלוא מרצה להשגת התנאים הטובים ביותר מהמערב.

(ב) הדיונים המתנהלים עתה באו"ם על בעיית ארץ־ישראל עלולים לסייע למשימה זו ועל מדינאי מצרים להבין כי הצעת ההחלטה על קריאה למשא־ומתן ישיר עלולה לשמש להם בסיס ומוצא להסדר, באם ירצו בכך, ולכן אל יזלזלו במתרחש כעת בנדון וייזהרו מלנקוט עמדה קיצונית. ישראל עשתה כל שהיה ביכולתה כדי שלא לפגוע ברגשות הערבים, [ה]ן בהופעתה והן בהתייעצות עם יוזמי ההצעה לגבי תוכנה אשר נמנע מלהוקיע איזה צד שהוא.

(ג) בעוד יומיים יציג השגריר, בנאומו בוועדת אד־הוק, תכנית מפורטת לשלום ואם יקראוה בקפדנות ימצאו בה דברים שיעניינו את מצרים, בפרט בדבר המעבר הדרומי.[2] כדאי כי יעיינו בתכנית בקפדנות ושיקול רב ולא יתפרצו נגדה מתוך תגובת הרגע והחישוב התכסיסי של הצבעה בוועדה.

עזמי השיב כי הוא מקבל את שלוש העצות בלב שלם ומזדהה עמן וכי ישמיען באזני השלטונות המצריים כדעותיו הוא. העצה הראשונה בעיקר הולמת את השקפותיו מאז ותמיד.

הצעתי לעזמי לעמוד בקשר עם ש. דיבון באם יראה לנחוץ ואפשרי להודיע תגובות.

בברכה,

ג. רפאל

2. ראה מס' 467.

476

ו. איתן אל ק.פ.ס. מנון
W. Eytan to K.P.S. Menon

Copy: 130.02/2413/29 :העתק

Tel Aviv, 3 December 1952

Dear Mr. Menon,

Many thanks for your letter of October 23rd.[1] I was glad to hear that you were settling down happily in Moscow, and I hope that you brought enough furs and ear-caps to fortify you against the winter.

As you will understand, we are much upset by the extraordinary anti-Jewish and anti-Israel outburst in Prague. One had hoped that the crude anti-Semitism of the Czarist and Hitler regimes was a thing of the past, and it came as a shock to find this weapon of reaction wielded so expertly by a Government which sees itself as an apostle of progress. The hostility of Communism to Zionism (and to what can be made to pass for Zionism) is, of course, as old as the Russian Revolution – indeed older; there must to this day be a good many unfortunates languishing in Siberian salt-mines for "Zionist" crimes. But we had hardly expected to hear a public prosecutor in the year 1952 speak the language of Streicher – nor the Czech Government to descend to tactics which not long ago it would itself have denounced as "bourgeois".

Mrs. Pandit had a long talk a few days ago with our representative at the UN, Mr. Eban. and I gather they discussed the establishment of relations between India and Israel. Mrs. Pandit was all in favour, but once again said that the difficulties were budgetary, purely budgetary. I myself did not get the impression in New Delhi that this was a major impediment, but I may have been mistaken. In any case, I was encouraged by your remark that it might now (this was in October!) be only a matter of weeks, and I certainly hope you are right. We should have liked India to be the first country in Asia with which we established diplomatic relations, but as a result of the delay our legation in Japan will be opened first. Our Minister is leaving for Tokyo on December 10th, and we expect the Japanese here early in the new year.

I don't know whether you accept "compliments of the season" at this time of the year – or whether I am a proper person to send them. The "season", after all, consists of a religious holiday which is neither here nor there as far as you and I are concerned, and of the first of a year which neither your calendar nor mine recognises! Nevertheless, I send you and your wife my very best wishes, and remain, Yours sincerely,

Walter Eytan

476

1. מנון כתב שהוא מצטער שעדיין לא הוחלפו נציגים בין ישראל להודו, והוא מקווה שהחילופין ייעשו בתוך כמה שבועות. הוא הציע שנציג ישראל יתקשר עם שגרירת הודו בארצות־הברית, הגב' פאנדיט, והוא עצמו יעשה ככל יכולתו ממקום כהונתו במוסקבה. (מכתבו בתיק 130.02/2413/29.)

477

ש. אלישיב אל משרד החוץ
Sh. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן XA357
נוסח נכנס: 130.09/2330/18

ניו יורק, 4 בדצמבר 1952

(א) בלי נדר. כנראה אין לחכות למפנה לרעה מצד הסובייטים לענייננו.[1] הם אדישים, לא נרשמו לדיבור, נמנעו בדבר שמיעת נציג הפליטים. שוחחתי עם זורין היושב באד־הוק והוא גילה חוסר כל עניין בהצעות השונות באשר אינו רואה תוצאות ממשיות. אמר שמכל מקום אינם מסכימים להצעת פאקיסטן. בדבר ההצעה הנורווגית ניסיתי להוכיח שיוכל להצביע עבורה פרט לסעיף המזכיר ועדת הפיוס והוא ענה שישקלו זאת אך אין לסמוך על כך.

(ב) חבר המשלחת הפולנית אמר לעיתונאי יהודי שהם לא שינו עמדתם ביחס לישראל ושהצבעתם תהיה "הצבעה נעימה" בשבילנו. הוסיף שאין ללמוד גזרה שווה ממשפט פראג לגבי דידם.[2]

אלישיב

הערת־עורך
Editorial Note

הודעת ממשלת ישראל על הפשרת חשבונות הפליטים הערבים

ב־4 בדצמבר, בעיצומו של הדיון בשאלת ארץ־ישראל בוועדה המדינית המיוחדת של עצרת האו"ם, פרסמה ממשלת ישראל את החלטתה לשחרר את החשבונות החסומים של הפליטים הער־בים. בשלב הראשון יעמוד הסכום הכולל שישוחרר על סך מיליון לירות ישראליות ושער ההמרה יהיה בשיעור ההיסטורי של לירה ישראלית כנגד לירה שטרלינג. עדיפות תינתן לבעלי החשבו־נות הקטנים. נעשו סידורים להקל על הגשת הבקשות על־ידי בנקים בארצות מושבם של הפלי־טים. סכומי הכסף שישוחררו יועברו אף הם לארצות מושבם של הפליטים. (ראה ידיעות לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ, 8.12.1952, 93.03/116/10).

477

1. ראה הערת־עורך, עמ' 666–667.
2. הדברים האלה התאשרו בשיחה ישירה שקיים אלישיב עם הנציג הפולני בוועדה המדינית המיוחדת. החלטתם הסופית תיקבע לפי המקום שתתפוס ועדת הפיוס בהחלטות, ולפיכך ברור להם כבר עתה שיתנגדו להצעת המדינות המוסלמיות, ואשר להצעת שמונה המדינות – דעתם תיקבע לאחר שיראו את הנוסח הסופי. (ראה אלישיב אל שרת, XA367, 5.12.1952, 130.09/2330/18).

478

מ. שרת אל נ. גולדמן (לונדון)
M. Sharett to N. Goldmann (London)

מברק מוצפן ד357
נוסח יוצא: 130.02/2417/7

תל אביב, 4 בדצמבר 1952

לגולדמן. מצטער צער רב על האיחור עקב התגבבות עצומה של עבודה והתרוצצות בין ירושלים והקריה.[1] דעתנו היא להודיע לבון כי אנו מצפים לאישור ההסכם ולהתחלת המשלוחים ורק אז נוכל לדון על מוצא כלפי הערבים לפי הקווים שהצעת. מראש עליהם לדעת כי אם יתברר שמוצא זה אינו מספק הערבים נהיה חופשים לפעול בפומבי ולגייס כל השפעתנו נגד הזדקקות או"ם לעניין. החשש היסודי שלנו הוא כי כל ויתור קל בשלב זה רק יעודד הערבים להגביר לחץ לשם השגת נסיגה גמורה. ואילו לנו אסור להסתכן במתן הסכמה לוויתור כלשהו מצד בון כל עוד אין תחת רגלינו היסוד המוצק של הסכם מאושר ומבוצע. אגב, סעיף 65 בתקנות או"ם אינו הולם העניין ובוודאי הכוונה לסעיף 65 בחוקת בית־דין האג הדן בהלכות חוות־דעת. הברקתי ליחיל.

שרת[2]

479

נ. גולדמן אל מ. שרת
N. Goldmann to M. Sharett

מברק מוצפן ל10306
נוסח נכנס: 130.09/2319/3

לונדון, 4 בדצמבר 1952

דיברתי עם ברונו [בלאנקנהורן]. הם אינם מוכנים לחכות עם פנייתם לאו"ם עד לרטי־פיקציה.[1] מרגישים צורך בג'סטה כלפי הערבים וחוששים מביקורת בעלי־תעשייה,

478

1. בסוף נובמבר יצא גולדמן לגרמניה לטפל בקשיים שהתעוררו באשר לאישורו של הסכם השילומים בידי בתי הפרלמנט של גרמניה, בין היתר בעקבות הלחץ הדיפלומטי הערבי. במהלך שיחותיו הובהר לו, כי גרמניה מפרידה הפרדה גמורה בין הסכם השילומים ובין יחסיה עם מדינות ערב, ובתחום הזה היא נכונה לעשות צעדים לתיקון יחסיה עם העולם הערבי ולפיתוח יחסי מסחר אתו. באחת השיחות נאמר לגולדמן כי אם לא יהיה מוצא אחר מן המצר של היחסים עם מדינות ערב ייתכן כי ממשלת בון תפנה אל האו"ם בבקשה שיטיל פיקוח על הסחורות הנשלחות לישראל במסגרת הסכם השילומים ועל הסחורות הנשלחות למדינות ערב על־פי חוזי המסחר אתן. (ראה דין־וחשבון של גולדמן, סוף נובמבר 1952, 130.02/2417/6.) המברק שלפנינו שוגר בעקבות מברק של גולדמן, שתמה על שלא קיבל תגובה על הדין־וחשבון שלו (3.12.1952, תיק 93.04/43/11).
2. ראה מס' 479.

479

1. ראה מס' 478.

אחדים מחברי הפרלמנט והעיתונות. ניתן להשיג הבטחה: (1) לא לדחות רטיפיקציה וביצוע אפילו ליום אחד ועל־כן לא יפנו לאו"ם לפני הגשת החוזה לפרלמנט. ההגשה צעד קובע המראה החלטה נחושה לבצע. יש לצפות להגשה לפרלמנט לשבוע הבא. (2) להבהיר לערבים כי ג'סטה זו הנה ויתור אחרון המבטל כל אפשרות לוויתורים נוס־פים. (3) להשיג את הבטחת הערבים להימנע מלחץ ותעמולה נוספים לאחר שתיעשה הפנייה לאו"ם.

מציע נמרצות להסכים לתנאים אלה, אחרת ייתכן וינקטו בצעד זה גם ללא הסכמתנו וייווצר סכסוך בינינו על כל הנזקים הכרוכים בדבר. הסכמתנו אינה מונעת מאתנו אפש־רות להשפיע על ידידינו באו"ם לנקוט עמדה, כי העניין איננו נוגע לאו"ם, ואין לערבב אותו.

טס לניו יורק מחר. הברק נא.[2] ברכות,

נחום

480

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן XA361
נוסח נכנס: 130.09/2330/18

ניו יורק, 5 בדצמבר 1952

אישי

לא עוררתי את שאלת בואך לעצרת בהתחשב עם הפצרותיך ועמדת ראש הממשלה ולרגל העובדה שמצאתי אפשרות לשאת בעומס ולו גם בקושי ובמחיר הזנחה יחסית של כמה עניינים. מאידך נדמה לי כי ביקורך בסוף פברואר בדרכך לאמריקה הדרומית רצוי אף הכרחי. עלינו לעשות מאמץ נועז לרכוש את מחלקת המדינה החדשה לתכנית מזרח־תיכונית חיובית, לסיוע כלכלי וצבאי לישראל ולהחשת השלום עם מצרים. יש לגשת למאמץ זה לפני שתשקע המדיניות המזרח־תיכונית של ארצות־הברית בתלם השגרה. בעצרת או"ם ראיתי סימנים מובהקים שלא היו כמותם בשום כנס קודם של פקיעת הסבלנות הבינלאומית לסרבנות הערבית והשלמה מוחלטת עם מציאותנו וצר־כינו, ואין ספק שאפשר ליצור השתקפות אמריקנית לאותה התופעה הבינלאומית אם נפעל בשעת עיצוב המדיניות ולפני התגבשותה. נקיטת היוזמה בידנו היא חשובה לאין שיעור. הופעתנו בתכנית שלום מחושבת באו"ם חשמלה את האווירה ורכשה לנו אהדה בכל צד ועבר. אם תודיעני על הסכמתך בעוד מועד יש לאל ידי לעשות הכנות לשיחות עם המזכיר החדש ואנשי לוויתו.

מכתב בדרך על פרטי הצעתי,[1] אך מבקש לשקול מיד את אפשרות הביקור. טרם שיתפתי איש בידיעת ההצעה. כתובתי הפרטית בוואשינגטון: 1630, Juniper St.

אבן

2. ראה מס' 488.

480

1. המכתב לא נמצא.

481

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y890 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2330/12 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 December 1952

Now that your brilliant major effort in UN behind you must ask you take earliest day off for question arms. Still no reaction to my direct query Davis US attitude British sale jets in view past statements re agreed Western arms policy Middle East nor to my three alternative or cumulative requests as per my 846.[1] Though UK, Ross, assured me removal 14-limit meant only for us not for Syria, Iraq,[2] unimpressed since: (a) Ross may be talking through hat – fact appearing likely in view his inanities other subjects, (b) by his own admission Egypt definitely exempt from limit, (c) we have authentic info[rmation] very big Brit[ish] jet deal with Syria under neg[otiation], (d) even basis parity, sale jets creates overwhelming total Arab superiority, (e) we don't have cash even for 14. Meanwhile M[iddle] E[ast] continues active volcano with craters popping up each time new spot, latest eruption Iraq where opposition directed by Kashani and Tudeh all menacing our security, sapping west defences. W[oul]d seem partic[ular]ly view latter USA s[houl]d now do utmost fortify Israel.

Conclusions are: (a) all-out effort with Truman Admin[istration] for immediate mil[itary] aid, (b) preparation from now major offensive new Admin[istration] partic[ular]ly if present dead horse, (c) question arises should we launch public campaign against Brit[ish] jet policy USA-UK.

Been holding up consideration (c) pending results G[eneral] A[ssembly] to avoid fighting two fronts, antagonizing possible ally, exacerbate further Arab feeling, but point nearing when must decide. Welcome your views. Cable action taken, contemplated.[3]

Sharett

481

1. ראה מס' 439, 471.
2. מס' 473.
3. אבן השיב כי יטפל בעניין הנשק מיד כשישוב לוואשינגטון. יש לטפל בעניין בדרך דיפלומטית וציבורית כאחד, ולדעתו על ישראל לגלות את חששותיה לציבור. פעולה דומה צריכה להיעשות בלונדון, ובו בזמן יש לפתוח במערכה גם בעניין חופש המעבר בסואץ, מערכה שתיתן משנה־תוקף לדרישתה של ישראל לא להעניק נשק למדינות הערביות התוקפניות. (ראה אבן אל שרת, X369, 6.12.1952, 130.09/2330/18.)

482

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X365 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 5 December 1952

Arthur [Lourie], self, had long talk Ethiopian For[eign] Min[ister] yesterday, both on relations and on UN vote. He spoke enthusiastically of Israel–Ethiopian friendship from King Solomon to Wingate, stated candidly their inhibition had been solely their necessity win Arab votes for outlet to sea and Eritrean federation. Once this achieved they had no reason whatever avoid relations with Israel. I stated desirability official consular representation, he said not only consular but dip[lomatic], would cable Emperor accordingly. If vote on direct ne[otiation]s resol[ution] came after final vote Eritrea then able support us. We must however understand [–] depends Assembly vote especially on including neighbouring Arab states essential to ratify their gains in Eritrea.

Eban

483

א. אבן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
A. Eban to the Israel Embassy in Washington

העתק: 93.08/355/28

ואשינגטון, כ' בכסלו תשי"ג
6 בדצמבר 1952

סודי

חייבים כל חברי הסגל לקרוא בהקפדה את תכנית השלום של ממשלת ישראל כפי שהוסברה על־ידי בעצרת ביום ב' שעבר.[1] בעיקר יש להתמצא בפרטי התכנית המובאים בחלק השני של הנאום (עמודים 11–21).

בשיחות עם אנשי שלטון ואנשי ציבור יש להדגיש:

(א) לאחר שהתחייבה ממשלת ישראל על התכנית הזאת אין כל מקום, אפילו בדיבורים, על כוונת השתלטות, על מזימות תוקפניות ועל אי־רצון להשתלב בחיי המזרח התיכון. יש לציין במיוחד כי תכנית זאת כוללת ערובות של אי־התקפה וכי אי־קבלת

483

1. ראה הערת־עורך, עמ' 666–667, מס' 467.

הצעות אלה על־ידי ערבים איננה מתיישבת עם הפחד שלהם, כביכול, מפני תוקפנות ישראלית.

(ב) צריך שיהא ברור – בעיקר לאנשי מחלקת המדינה – כי אנחנו עוברים בנאום זה לגרסה של שלום כולל ומקיף, ולא נסתפק בשום הסדר אשר איננו הולם את היחסים התקינים והשלמים ביותר המצויים בין אומות העולם. מכאן יש להסיק כי התרומות החיוביות שלנו לעניין השלום (ערובות אי־התקפה, נמל חופשי בחיפה, סידורי מעבר בנגב, תשלום פיצויים, הקמת מפעלי מים משותפים, תיקוני גבולות מוסכמים) מותנות בקבלת הסעיף השישי של תכניתנו המחייב יחסים דיפלומטיים, חוזי שלום וכדומה.

(ג) להנמקת העמדה הנ"ל יש להדגיש:

1. הוויתורים או, ביתר דיוק, הצעדים החיוביים שיש בידנו לעשותם כתרומה לשלום מועטים הם. אם נבזבז אותם אחד אחד ללא תמורה של יחסים תקינים, נגיע לשולחן המשא־ומתן ללא קלפים בידנו; או שבכלל לא נגיע לשולחן הדיונים מאחר שהערבים יקבלו למפרע וללא חובת תמורה את כל מבוקשם מידנו – ואז למה להם לעשות את המאמץ המדיני והנפשי הכרוך בהתקנת יחסים אתנו?

2. כאשר הוגשה התכנית הזאת לעצרת היו כל ההדים שקיבלנו חיוביים בהחלט. ברור כי דעת־הקהל הנאורה בעולם מקבלת כדבר מובן מאליו שהערבים צריכים להקים אתנו יחסי שלום תמורת הצעדים החיוביים המובטחים בתכניתנו.

לכן מהיום ואילך כאשר ידבר מישהו על הצורך בתשלום פיצויים, בנמל חופשי, במעבר בנגב, וכדומה, יש להצביע על התכנית הרשמית הזאת ולאמור כי הדברים האלה אפשריים הם, אולם רק במסגרת התכנית בכללותה.

בעוד ימים ספורים יהיה הנאום הזה מצוי בדפוס.

אבא אבן

484

איגרת מאת משרד החוץ של צ'כוסלובקיה אל צירות ישראל בפראג
Note from the Ministry of Foreign Affairs of Czechoslovakia to the Israel Legation in Prague

העתק: Copy: 130.11/2496/11

Prague, le 6 décembre 1952

Le Ministère des Affaires Etrangères de la République Tchécoslovaque a l'honneur de porter à la connaissance du Gouvernement d'Israël ce qui suit:

Lors de l'établissement des relations diplomatiques entre la République Tchécoslovaque et l'Israël en 1948, l'activité de la Légation d'Israël à Prague, ainsi que celle de ses membres, a dépassé de loin les limites réservées à l'activité diplomatique par le droit international et les coutumes établies.

Les membres de la Légation d'Israël ont ignoré le principe que leur mis-

sion en Tchécoslovaquie consistait uniquement en la représentation de l'Etat d'Israël et des intérêts de ses citoyens. En contradiction avec ce principe et les usages internationaux, les membres de la Légation d'Israël s'arrogeaient le droit de s'ingérer systématiquement dans les affaires des ressortissants tchécoslovaques, partant de ce titre, qu'il s'agissait de personnes de confession juive.

Cette ingérence inadmissible et grave de la part de la Légation d'Israël dans les affaires intérieures tchécoslovaques, ne cessait non seulement pas, main devint encore plus fréquente et inouïe après l'arrivée du Ministre d'Israël, M. Dr. A.L. Kubovy. De plus, les démarches verbales et écrites de la Légation d'Israël, et en particulier du Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, lui-même, ont été de par leur formes et leur ton si incorrectes, provocatrices et si éloignées des formes diplomatiques établies, que le Ministère des Affaires Etrangères s'est vu, finalement, dans l'obligation de les repousser formellement par sa note No 129.951/52 en date du 11 septembre 1952.[1]

Après son arrivée en Tchécoslovaquie, le Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, a plus d'une fois insisté, d'une manière inconvenante et inusitée dans les relations diplomatiques, sur la nécessité d'activer, et ce avec priorité, l'autorisation d'émigration en Israël d'un groupe de citoyens tchécoslovaques, fonctionnaires dirigeants d'organisations sionistes en Tchécoslovaquie. Les faits ont démontré qu'il s'agissait, en majeure partie, de personnes qui s'étaient livrées à de graves actes de sabotage et à une activité d'espionnage dirigée contre la Tchécoslovaquie, et une émigration rapide, grace à l'aide de la Légation d'Israël, leur devait éviter d'être dévoilées et d'être soumises à un juste châtiment.

A la date du 19 octobre 1951, le Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, avait intervenu en faveur des ressortissants tchécoslovaques, Josef Büchler et Adolf Reich,[2] qui, pour actes des sabotage et activité d'espionnage dirigée contre l'Etat, avaient été arrêtés par les Organes tchécoslovaques de la Sécurité. Lors de cette intervention, le Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, s'était permis d'élever une insinuation déplacée et impertinente, comme si l'arrestation des dites personnes, à son avis, innocentes, avait été un acte arbitraire ou d'antisémitisme de la part de Organes tchécoslovaques. Même lorsqu'il lui fut rappelé que son intervention, dans le cas en question, était une ingérence inadmissible dans les affaires intérieures tchécoslovaques, le Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, l'a pourtant réitérée encore deux fois avec obstination.

Au cours du procès avec la direction du Centre de conjuration dirigée contre l'Etat qui s'est tenu devant le Tribunal d'Etat de Prague, l'agent du

1. האיגרת מחתה על תוכנה ועל נימתה של ההתערבות של צירות ישראל בפרשת מאסרם וחקירתם של האזרחים הישראלים מרדכי אורן ושמעון אורנשטיין (תיק 130.11/2513/3).
2. יוסף ביכלר ואברהם (אדולף) רייך, פעילים ציונים בצ'כוסלובקיה.

service d'espionnage anglais et ressortissant israélien, M. Oren, a déposé, le 21 novembre 1952, comme témoin, en déclarant, entre autre, que vers la fin de décembre 1951, il avait reçu de Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, l'ordre d'espionner, par l'intermédiaire de ses connexions en Tchécoslovaquie, les diverses circonstances se rapportant à l'arrestation et à l'instruction de R. Slansky.

Il ressort de cet état de faits une conclusion bien motivée, d'après laquelle il apparaît, que le Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, entretenait des relations non autorisées avec des personnes s'occupant d'espionnage dirigé contre la Tchécoslovaquie. Dans le dernier cas mentionné, le Ministre d'Israël, M. Dr. Kubovy, avait même chargé l'espion professionnel, M. Oren, d'un acte d'espionnage concret.

Vu ce qui précède, le Gouvernement tchécoslovaque se voit dans l'obligation de déclarer que M. Dr. Kubovy est considéré comme "persona non grata" et demande son rappel immédiat du poste d'Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire d'Israël qu'il occupe en République Tchécoslovaque.

485

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. W726 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2309/11 נוסח נכנס:

Washington, 7 December 1952

We seem headed for landslide victory UN tomorrow, even carrying solid south.[1] Foll[owing] events succeeded each other rapidly: (1) Western Powers asked me address them Thursday on Asian counter-proposals and Latin amendments. I directed main fire against futility and damage of enlarged PCC [Palestine Conciliation Commission] and another barrage against any reference other than preambular to past resol[ution]s. Challenged them to prove that Arabs would vote for direct neg[otiation]s in exchange for enlarged PCC. Having seen Arabs later, USA and UK informed us and sponsors that they opposed any enlargement PCC or restrictive reference to past resol[ution]s. French had opposed these things all along.

485
1. רוצה לומר, מדינות אמריקה הלטינית.

(2) Latin amendments faced us with more delicate problem. With Arabs and Soviets probably voting against resol[ution] we needed almost total Latin support. Americans told us bravely to go ahead without compromise and with likely result no resol[ution] be adopted. To me it seemed that no acceptance resol[ution] after so much steam for direct neg[otiation]s would be political disaster. Arabs would proclaim great victory, announce UN does not regard them as bound to talk peace with Israel and our sponsors would never try their luck again and so Arab escape from tight pressure would strengthen their general intransigence. We therefore advised our sponsors Friday night to make every effort eliminate Latin amendments but without sacrificing freedom neg[otiation]s. After much neg[otiation] wherein Tov[2] and Fabregat[3] took leading part Latins offered withdraw all their amendments in return for phrase bearing in mind principal objectives of UN resolutions. Gideon [Rafael] suggested even weaker formula omitting word resol[ution]s from above and I sent note in asking Norwegians and Co. to stand fast on that. Eventually Latins, including Colombia, Salvador, Peru, Chile, agreed withdraw all amendments and support eight-power draft, oppose all other amendments in return above innocuous phrase. They sent deputation to me announce this compact.

Arabs, Asians, by now in full retreat; [formally] withdrew their motion for enlarged Commission in Je[rusale]m and yesterday they privately offered to USA that they would withdrew whole item, forget about it and never resubmit it to G[eneral] A[ssembly] if only we would now surrender direct ne[otiation]s resol[ution]. Our sponsors and USA have refused this abject appeal. Thus Arabs have walked into ambush and their own initiative seems about to result in securing our very objective of international pressure on them for direct settlements. All this, if no last-minute hitch tomorrow.[4]

Eban

2. משה טוב, נציג־מחליף במשלחת ישראל למושב השביעי של העצרת הכללית של האו"ם.
3. אנריקה רודריגז פאברגט, הנציג הקבוע של אורוגואי באו"ם.
4. ראה מס' 495 והערת־עורך בעמ' 718.

486

א. אבן אל א. אילת (לונדון)
A. Eban to E. Elath (London)

Coded Tel. W738 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/26 נוסח יוצא:

[Washington] 7 December 1952

Have read your very interesting memo on Bowker[1] and have only two observations: (1) Am not yet convinced we unable stem Arab armament. USA is now very cautious and closefisted with arms to Arabs and even UK presumably not running riot, while neither see any signs of Arab willingness join Western defence scheme. (2) In light recent impressive experience, especially in UN,[2] we should no longer be content with demand for non-aggression pact. Our slogan can and should be nothing less than full, normal, diplomatic, economic, relations with each of four neighbours, with non-aggression pact as only element thereof. Have found American and international opinion not shocked by such concept and at this change-over period [Washington] D.C. we have more chance to win attention for bold concept than for any patchwork improvement present situation.

From Arab contacts here I deduce that effort to get them sign non-aggression pacts will not be much less than to sign full-blooded peace, so why not go whole hog?

Now that direct settlement from fresh start is official, international, policy we should proceed at full speed with two-year plan aiming to secure Egypt–Israel peace treaty by end 1954 mainly by international pressure. Arabs, especially Egyptians here, profoundly impressed by success our UN peace offensive and have been careful not to reject any specific proposal in our plan.

Eban

486

1. מס' 440.
2. ראה מס' 485.

487

צירות ישראל בפראג אל מחלקת מזרח אירופה
Israel Legation in Prague to the East European Division

מברק מוצפן 932פ
נוסח נכנס: 130.09/2343/3

פראג, 7 בדצמבר 1952

התאמתה הנחתנו ושר החינוך והתרבות Nejedli[1] שידר היום נאום ברדיו אשר תמציתו: (א) האימפריאליסטים מנסים להשמיץ את צ'כיה בהאשימם אותנו באנטישמיות. בראש המשמיצים ישראל, הכנסת שלה, ראש ממשלתה ושר החוץ. מטרת מסע ההשמצה לחפות על הפושעים ומקורה זעם על גילוים. (ב) ממשלת צ'כיה והקומוניסטים פעלו ויפעלו תמיד נגד, חוזר נגד, כל נטיות אנטישמיות. רק הכוחות השחורים במדינתנו רוצים בה. אזרחים המפרשים את עמדתנו כאנטישמית משרתים אך ורק את מקהלת האימפריאליסטים. (ג) דין אנטי־ציוני[ות] אינו, חוזר אינו, כדין אנטי־שמיות.

כמה הערות: (א) בתגובת הצ'כים אפשר להסיק שהם רגישים מאוד להאשמה באנטישמיות. (ב) העיתונות הישראלית והמערבית טועה בתכלית בהנחה שהקהל הרחב כאן קיבל את המשפט בהבנה ומאמין להאשמות. הרוב המכריע הגיב בזלזול ובלעג וקלטנו תגובות משכבות שונות לאמור עד היכן הגענו שעלינו לאחוז ברחליל היהודי כאמצעי מדיני ומה ישראל קטנה זו יכולה לסכן אותנו. כבר ראינו שיטות כאלה בעבר. עד כאן. נא להדגיש צד זה בכל תעמולתכם.[2]

צירות

487

1. ז'דנק ניידלי, שר החינוך של צ'כוסלובקיה.
2. המברק הזה הביא בעקבותיו חילופי תרשומות במשרד החוץ. שרת ציין, כי הערכת הצירות סותרת את התרשמותו של הציר קובובי, שטען, שדעת־הקהל בצ'כוסלובקיה אינה יוצאת כנגד המשפט. קובובי עצמו הסביר, כי חלה כנראה תפנית בדעת־הקהל מיום שעזב. אריה לבבי, מנהל מחלקת מזרח אירופה, העיר, כי קשה לעמוד על הלוך־הרוחות במשטר כגון זה השורר בצ'כוסלובקיה; מסתבר שיש בקרב העם תגובות שליליות כלפי המשפט, אך יש לקחת בחשבון שהשלטונות הצ'כיים יוסיפו לנסות ולשכנע את הציבור. (ראה תרשומות במשרד החוץ, 9–10 בדצמבר, 130.09/2343/3).

488

מ. שרת אל הקונסוליה הכללית של ישראל בניו יורק
M. Sharett to the Consulate-General of Israel in New York

מברק מוצפן YA900
נוסח יוצא: 130.09/2330/12

תל אביב, 7 בדצמבר 1952

בהול

לגולדמן וליוספטל. הבאתי העניין כולו[1] לממשלה ותגובתה היתה חריפה ביותר. הממשלה מתנגדת לכל משא־ומתן עם בון שממנו תישמע התפשרות עם כניסת ערבים לעניין והודיה כלשהי בזכותם להתערב, או בסמכות או"ם לפסוק. לפי החלטת הממשלה יש להודיע לבון כי העניין הוא בין גרמניה לבין העם היהודי וישראל ותו לא, ואנו שוללים לדידו כל מעמד הן של מדינות ערב והן של או"ם. נכנסנו למשא־ומתן וחתמנו הסכם מתוך אמון ביושר כוונתם. אם ההסכם לא יאושר וביצועו לא יתחיל בימים הקרובים ביותר נהיה אנוסים לראות העניין כולו כמחוסל. עד כאן החלטת הממשלה. שיקול חשוב היה החשש שהצלחת השאנטז' הערבי במקרה זה תשמש תקדים ממאיר לאחר שנסיונות הערבים בכיוון זה כלפי ארצות־הברית בעבר נכשלו כולם כפי שהוסבר בתדריך שלי. שיקול אחר היה כי אם תבוא הפנייה לאו"ם לפני האישור ישמש הדבר עילה לדחיית האישור, יען בפרלמנט יאמרו כי יש להמתין להחלטת או"ם. היו שחשדו כי זהו תכסיס מחושב להשתמטות. הממשלה החליטה לבקש במפגיע יוספטל לטוס מיד לבון למסירת ההודעה לפי הקווים דלעיל בשם ממישראל [ממשלת ישראל], יחד עם יחיל. בשיחה אפשר להסביר כי לפי הערכתנו אין מגמת הערבים למצוא מוצא כבוד מסבך שנכנסו בו, ולשם כך להסתפק בפניית בון לאו"ם ולהפסיק ההתקפה, אלא מטרתם היא למנוע ביצוע הסכם השילומים כדי לשלול מישראל תגבורת כלכלית. לכן ראשית לא יתפעלו מהצהרת בון כי זהו ויתור אחרון אלא להפך — יראו בזה אות כי אפשר להשיג ויתורים נוספים, שנית לא יבטיחו להימנע מלחץ נוסף אחרי הפנייה לאו"ם אלא יראו תחילה מה תוצאות הפנייה, וגם אם יבטיחו לא יקיימו. אני מבין כי עמדה זו אינה לפי רוח שיחותיך נחום, אך מובטחני כי אם תשקול מחדש תיווכח בהכרחיותה המדינית ותגייס מלוא השפעתך ללחץ בכיוון זה. הממשלה רואה הכרח גמור בהופעה מידית של יוספטל בבון להבטיח יעילות מכסימלית בפנייה רשמית לממשלה, אם אפשר לארנ־אואר, ובמחזור שיחות עם אישים בשלטון, בפרלמנט וכו'. אנו מניחים בבטחה כי אם יטוס מיד חוזר מיד, יוכל לשוב במוצאי השבוע להשתתף בוועידה.[2] הבריקו מיד.[3]
שרת

488
1. ראה מס' 478, 479.
2. ועידת המגבית היהודית המאוחדת, שעמדה להיפתח ב־14 בדצמבר בניו יורק.
3. לא נמצאה תגובה למברק הזה, אך ראה דין־וחשבון על המגעים בבון – מס' 499.

489

ש. דיבון אל ר. שילוח
Sh. Divon to R. Shiloah

מקור: 130.15/3744/1

פאריס, 7 בדצמבר 1952

כמוס

ראובן יקירי,

בהמשך למברקי מיום 15.11.52:[1]

(1) סטיית נגיב מקו המתינות היא עובדה שיש לפרשה על רקע הקשיים החמורים של המשטר.

(2) לאנשי המפקדה יש כנראה ביטחון (שאולי כדאי יהיה לערער אותו) שאנו לא נתקוף אותם, וגם אם נרצה בכך, הרי המעצמות תמנענה זאת. המצב הרצוי להם בשלב זה הוא סטטוס קוו.

(3) אין לצפות שנגיב, כלומר אנשיו, יסכימו לשיחות או יעשו בשלב זה למען התקרבות עם ישראל.

(4) לנגיב יש עניין ומגמה להרגיענו על־מנת למנוע מצדנו פעילות (בעיקר בארצות־הברית) שתפגע בפרסטיז'ה ובאהדה שרכש.

(5) אם נפנה לנגיב ונדרוש הבהרה אין כמעט ספק שנקבל תשובת השתמטות ששכרה יצא בהפסדה. כן אין טעם לאיים.

(6) באשר לפנייה דרך האמריקאים הרי כפי שנמסר לנו ציינו האמריקאים לא פעם את תמיכתם המלאה במאמץ ההתקרבות ואינני חושב שיהיה משקל מיוחד לפנייה נוספת שתיעשה על־ידי מחלקת המדינה העומדת בפני ארגון מחדש. כן יש לקחת בחשבון שפנייה בלתי־מוצלחת לא תעודד את האמריקנים לפעולות נוספות מסוג זה, שתהיינה אולי דרושות בהזדמנויות אחרות.

(7) מציע (א) לתכנן ולפתוח מיד בפעולה בעיתונות הגדולה, ובעיקר האמריקנית, במגמה להרוס את אגדת היציבות של המשטר תוך ציון הסטיות מקו הריאליזם והדגשת גילויים אנטי־ישראלים. יש כמובן לדאוג לכך שמאמרים מסוג זה לא יסתיימו בדרישת עזרה דחופה להצלת המשטר הנאבק על קיומו אלא בהדגשה שחזרה לריאליזם ולמתינות עשויה לעזור למצרים בהשגת סיוע כלכלי חיוני. (ב) נציגינו בבירות החשובות ישוחחו ברוח זו עם אנשי ממשלה וציבור כאחד. (ג) לנצל כל האפשרויות והכלים האחרים על־מנת שנגיב ירגיש שאנו עלולים לפגוע בעמדתו. (ד) לאחר שפעילותנו תחל לשאת פרי, ונגיב ירגיש שאין אנו מסתפקים בתשובות מעורפלות, יהיה צורך לבדוק, לאור המאורעות, מהי הדרך היעילה ביותר לפנייה.

(8) כל זה כמובן מתוך הנחה שלא יבוא שינוי רציני במצרים כתוצאה משחרור העצורים.

זיאמה

489
1. מס' 443.

490

א. אבן אל פ. ק. ג'סאפ (ניו יורק)
A. Eban to P. C. Jessup (New York)

Copy: 93.03/3062/3 :העתק

[New York] 8 December 1952

Dear Ambassador Jessup,

In view of the gravity of this problem for my Government and for the Middle East,[1] I should like to summarise in writing the reasons which impel me to hope that the United Sates delegation will assist in bringing the debate on Item 67 to a speedy conclusion by the adoption of the revised Eight Power Draft Resolution.

1. *Effects in the Middle East*:

It has become clear in recent days that there is strong sentiment in the United Nations in favour of a direct Arab–Israel settlement which shall not be bound to conform with past recommendations. The General Assembly is clearly in a mood to express this viewpoint in a resolution. If it were now to retreat, the conclusion would be drawn in the Middle East that the General Assembly finds it unreasonable even to "urge" the parties to negotiate a settlement. The effort for direct negotiations which has achieved such momentum would become thoroughly discredited. Another conclusion would be that the majority will of the General Assembly can be barred from expression at the behest of the most extreme and violent exponents of Arab policy. What would be emphasised would not be the element of withdrawal, but the power of Mr. Shukeiri and Mr. Jamali to dominate the General Assembly and to block the expression of its honest conviction even in the mild and discreet form which the resolution has taken. Another deduction would be that the Arab States have discovered a new and wonderful international device, whereby a State submitting an item can be assured that the result will either be to its complete liking or else be liquidated into the empty air. If the alternative is between success and status quo, there will cease to be any inhibition on the reckless submission of items by States, especially those of the Middle East.

2. *Effect on the United Nations*:

The failure to proceed to the adoption of a resolution would be a profound humiliation for the United Nations. Nothing of the kind has ever happened before. The conclusion would be that the United Nations is

490

1. המכתב הזה שוגר בעקבות נטייתם של האמריקאים לקבל את ההצעה הערבית להסיר כליל מסדר־היום של הוועדה המדינית המיוחדת את הסעיף הארצישראלי. ההתרופפות בעמדה האמריקאית חלה בעקבות התגובה הערבית הנזעמת להתפתחויות בדיון בוועדה – ראה מס' 485. (ראה מברק אבן אל שרת, X374, 8.12.1952, 130.09/2380/18.)

unable to develop its doctrine on this problem, or even to take so simple a step as to recommend a direct and free settlement. If our Organisation cannot by its very nature impose substantive settlements, it surely retains the valour and capacity to recommend the normal principles and procedures of pacific settlement.

3. *Effects on the Eight Sponsors*:

Eight disinterested delegations came together to carry a moderate resolution to the brink of success. In inviting them to take this initiative, I made it quite clear that Arab opposition in the General Assembly was inevitable. We have not enlisted a single supporter of this resolution without imparting a clear understanding that the Arab delegations would not be in a position to avoid strong opposition. At various stages, I was authorised to inform the sponsors that the United States and its colleagues would welcome the adoption of this policy by the General Assembly and would be especially grateful if the initiative for it came from a central group. Failure to adopt the resolution at this stage, no matter how that failure was expressed, would undoubtedly humiliate these delegations and make it extremely unlikely that they could ever again be mobilised for such an effort in the future.

4. *Effects in Latin America*:

In an effort to create unity within the neutral body of the General Assembly we encouraged the proposers of the resolution and seven Latin States to reach an agreement on a single text. Nothing could be more extraordinary than that the successful achievement of this agreement should be received with anything other than complete enthusiasm by the Powers more directly concerned. I need hardly recall how much inconvenience we have suffered in the past from our inability to unite the Latin American group behind a moderate policy. Thus the consolidation of Saturday's achievement is of the utmost importance, both for the United Nations and for the Middle East. Your colleagues have often expressed anxiety to me about the paralysing effect on the United Nations of a "bloc" alliance between the Latin-Asian groups which could dominate the Assembly. Here we are preventing any such dangerous crystallisation by showing the Latin group to have a central and independent position beyond the allurements of Asian bloc bargaining.

5. *Effects in Certain Arab Countries*:

Some Arab Governments are seriously thinking of abandoning their opposition to negotiating with Israel. A last minute elimination of this resolution would considerably weaken their resolve. Two Egyptian representatives have let it be known in recent weeks that while this resolution would not have immediate effect it might well play a part in the development of an independent Egyptian policy in the future. It is precisely the fear, reinforced by yesterday's Arab bloc meeting, that Egypt will break away and initiate negotiations which has created such vehement activity on the part of anti-peace factions. It is probable that some harm has already been done by the indecisive atmosphere of this morning. Instead

of proceeding to a vote without vigorous expressions of dissent from the moderate Arab States, we shall probably get such expressions tomorrow. However, the sooner a direct settlement becomes official international policy the more quickly will moderate elements in the Arab world be encouraged to assert themselves. The converse is also true.

6. *Effects in Asia*:

You have probably noticed the moderate and respectful tone in which Asian States reacted to our peace proposals. In recent talks with Asian countries I have received most explicit assurances that they desire nothing more than direct negotiation between Israel and the Arab States, and a consequent new departure in the policy of the United Nations. Their identification with the anti-Israel cause has become increasingly lukewarm; the adoption of this resolution will probably mark the last occasion on which any number of Asian States could be found to associate themselves with the extreme Arab viewpoint. Thereafter they would certainly take the view that it was for the Arabs to reach a direct settlement with us.

7. *Effects on American-Israel Relations*:

I conclude with a reference to what is for me one of the most important considerations of all. I have had good reason to believe that at every stage of this work since September the United States was in favour of securing an international policy for a direct settlement if this could be achieved. The absence of discussion or decision was never more than a second best if the first could not be obtained. Since the Assembly began I was fortified in this impression of American policy by talks with Mr. Byroade and Mr. Hickerson. Only a day or two ago, I was being advised by your delegation to help resist any amendments which would take the resolution off its present course. Had it ever entered our head that we could muster support for this policy and then abandon it at the moment of success, I would never have approached any one of the eight sponsoring delegations, or the Palestine Conciliat[ion] Commission powers, or any other Government with the request to support such a resolution. It is not too much to say that there is a bond of honor amongst the supporters of this resolution to carry it through to final success. As I said publicly this morning the result will be similar to that achieved by the adoption of the armistice resolution against Arab opposition. It is not difficult to imagine what the position in the Middle East would be today, if the Security Council had been influenced by Arab speeches to withdraw its directive for an armistice negotiation.

I have always greatly appreciated the consideration which you have given to my views. I frankly think that this case is overwhelming when all the above factors are taken into consideration.

With cordial wishes, Yours very sincerely,

Abba Eban

491

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

Coded Tel. X372 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 8 December 1952

USA del[egation] friends told me that twice this week Abdul Munim[1] indicated to del[egation] Egypt not opposed direct neg[otiation]s resol[ution]. USA del[egation] explains Jamali's, Shukairi's, wild opposition[2] resol[ution] their fear Egypt defection and readiness enter neg[otiation]s Israel basis this resol[ution].

Since Munim's opening statement c[ommi]ttee Egyptians kept completely mum whole debate.

Rafael

492

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מקור: 130.02/2410/9

תל אביב, כ' בכסלו תשי"ג
8 בדצמבר 1952

כמוס

הנני להעיר למכתבו של הציר ששון אל המנכ"ל מיום 21 בנובמבר שנה זו בשאלת המסדרון בין מצרים לבין ירדן וערב הסעודית ליד אילת, בו הובעה התנגדות מוחלטת לכל הסדר כזה.[1]

אין ספק כי התביעה למסדרון באותה פינה מהווה עמדה מצרית וכלל־ערבית יסודית והיא תופיע כתנאי – קרוב לוודאי כתנאי־בל־יעבור – בכל משא־ומתן של שלום בינינו לבין מצרים.

עלינו להבין כי התגובה הערבית החריפה נגד תקומת מדינת ישראל כגוף זר ובטבורו

491

1. מוחמד עבד אל־מונעם מוצטפא, חבר המשלחת המצרית למושב השביעי של עצרת האו"ם.
2. ראה מס' 490 והערה 1 שם.

492

1. מס' 455.

של המרחב הערבי במזרח התיכון מתחדדת בייחוד משום היות שטח ישראל תקוע כטריז בין מצרים מזה לבין שתי מדינות ערביות אחרות מזה בקדקודו של מפרץ עציון גבר. כאן, בנקודת המפגש של קווי הגבול שבין מצרים, ארץ־ישראל הקודמת, עבר־הירדן וערב הסעודית, הפסיקה ישראל את הרציפות הערבית המרחבית ושיסעה, כביכול, את העולם הערבי לשניים.

הלחץ הערבי נגד שיסוע זה הורגש עוד ב־1947. ממשלת ארצות־הברית נענתה לאותו לחץ ודרשה מאתנו לוותר על כל חלקו הדרומי של הנגב. בשלב מסוים נשמע אפילו איום מצד המשלחת האמריקנית באו"ם שהיא תיאלץ לבטל את תמיכתה בתכנית החלוקה אם לא נכריז על ויתור כזה מרצון. רק הודות להתערבות הבזק של הנשיא טרומן, בעקבות שיחת הנשיא המנוח וייצמן אתו — בה התרכז נשיאנו, לפי עצתו הנבונה של אליהו אילת, אך ורק בבעיית דרום הנגב ואילת — נחלצנו ממיצר זה ועלה בידנו לספק את המשלחת של ארצות־הברית בוויתור על פס־שטח לאורך גבול סיני.

בעיית הרציפות הערבית לא חוסלה על־ידי כך וששון עצמו מעיד עד כמה מושרשת התביעה לחידושה על־ידי יצירת המסדרון. נקל מאוד להיתפס בעניין זה לעמדה של שלילה נוקשה ומוחלטת אבל בתוכנו אנו מוטב כי תשרור בהירות גמורה — אם עמדה זו היא רק פתח־דבר במשא־ומתן, אשר בהמשכו עשויים לחול בה שינויים, או מנוי וגמור עמנו להתעקש בנקודה זו ויהי מה, בחינת יקוב הדין את ההר. לי נדמה כי אם רצוננו ליצור רקע ממשי לשלום בינינו לבין מצרים, עלינו לדעת מראש כי הוא לא יושג ללא כל ויתור מצדנו, אם אמיתי או מדומה, ולכן חובתנו לשקול מחדש את עניין המסדרון באותה פינה מתוך פיכחון גמור.

אזכיר פרשה דומה לזו שנתנסינו בה בעבר. כוונתי למשא־ומתן שהיה בינינו לבין ממלכת ירדן בחיי המלך המנוח לפני שנתיים. לכתחילה לא רצינו לשמוע על מסדרון מגבול ירדן עד חוף ים התיכון. לבסוף הסכמנו לכך, וראינו בזה תשלום מחיר הכרחי ומוצדק בעד השגת שלום עם אחת המדינות השכנות. אינני בא להסתמך דווקא על תקדים זה לגופו של עניין המסדרון. ראשית, לא הייתי אז בארץ, לא נשאלתי לדעתי בעניין זה*, וספק אם הייתי נותן הסכמתי מרחוק אילו נשאלתי. שנית, אני סבור כי אילו נתחדשה השאלה היום, היתה עמדתנו שלילית. אני מזכיר עובדה זו רק כהוכחה כי מוטב לנו, בתוכנו פנימה, לחזות מראש את כורח הנסיגה מעמדה הנקבעת מלכתחילה ואת אפשרויותיה של נסיגה זו — גם מבלי לשנות לפי שעה אף כלשהו את הנוסחה שאנו נוקטים כלפי חוץ.

והנה אם אמת נכון הדבר כי לגבי הבעיה שאני דן בה ייתכן שניתקל בעמדה של ייהרג־בל־יעבור מצד המדינה הערבית הנוגעת בדבר — או מצד מדינות ערב כולן — אזי תתעורר בהכרח השאלה מה עדיף: שלום עם מצרים — אולי גם עם שכנתנו ממזרח — או שמירה קפדנית על אטימותו הגמורה של טריז אילת כלפי שכנינו משני העברים. במצב כזה מסופקני אם נוכל להחזיק מעמד בשלילה מוחלטת. חזקה כי אז נצא לחפש מוצא של פשרה, ומוטב לנו לתת דעתנו על אפשרויותיה מעכשיו.

נראה לי כי אם נוכל להמיר את מושג ה"מסדרון" במושג "חופש המעבר" למדינות השכנות, מלווה בערובות מתאימות מצדנו, שומה תהיה עלינו להיזקק לפשרה כזו. אם לא תתקבל גם הצעה כזו כפתרון, לא הייתי מוציא מהחשבון הסדר שלפיו ייסלל כביש

* אחד הדברים התמוהים האפשריים במדינתנו!

בכיוון מזרח–מערב, גדור משני הצדדים, לשמש מעין גשר בין מצרים לבין ירדן אי־שם בתחתית הטריז, צפונית לאילת. הסדר כזה צריך להיות מלווה בשני תנאים: ראשית, התעבורה באותו כביש תהא כפופה למגבלות מסוימות, בראש וראשונה כדי להבטיח אי־שימושו למטרות צבאיות בלי הסכמתנו; שנית, הכביש הישראלי המוביל לאילת בכיוון צפון–דרום יחצה את הכביש הערבי על־ידי בניין גשר לשם הבטחת התנועה הבלתי־מופרעת בשני הכיוונים במאונך זה לזה.

אין אני בא בדברי אלה להעמיד את הנושא לדיון מעשי לאלתר ולקבוע בו מסמרות. ממילא אין כאן בעיה העומדת כבר מאחורי כותלנו. אין אני אלא מגשש אחרי פתרונה של בעיה העלולה להתעורר ביום מן הימים. כל כוונתי לעת־עתה להזהיר בפני נוקשות מיותרת, שלא תעמוד במבחן ההשתלשלות המציאותית, ולפתוח פתח לגמישות של מחשבה וטכסיס. זוהי תרומה למחשבתנו ולתהייתנו על הבאות ואשמח לשמוע תגובות של הסכמה או דחייה, שיקולים נוספים או הצעות אחרות.[2]

משה שרת

493

משרד החוץ אל צירות ישראל בפראג
Ministry of Foreign Affairs to the Israel Legation in Prague

מברק מוצפן ש/228
נוסח יוצא: 130.09/2342/17

תל אביב, 8 בדצמבר 1952

מידי

להלן הודעת דובר משרד החוץ.

הממשלה החליטה לדחות דחייה נמרצת את איגרת הממשלה הצ׳כוסלובקית הדורשת את החזרתו של הציר ד״ר קובובי.[1] איגרת משרד החוץ הישראלי למשרד החוץ הצ׳כו־סלובקי תוגש בימים הקרובים, בה יוכחשו ויופרכו לחלוטין הנימוקים בהם מבקשת ממשלת צ׳כוסלובקיה להצדיק את תביעתה.

מעתה אפשר לומר כי הטענה בדבר התערבות הצירות הישראלית בענייניה הפני־מיים של מדינת צ׳כוסלובקיה מראשית קיום היחסים הדיפלומטיים בינה לבין ישראל, זאת אומרת מלפני ארבע שנים וחצי, היא חסרת כל שחר. הראיה הראשונה והניצחת לדבר היא כי עד עכשיו לא נשמעה כל מחאה או אפילו הערה נגד התערבות כזו מצד משרד החוץ של פראג.

ממילא מובן כי צירות ישראל עשתה את כל הצעדים האפשריים בהתאם לנוהג הבינ־

2. ראה מס׳ 501, 520.

493
1. מס׳ 484.

לאומי בנסיונה להגן על ענייניהם של שני אזרחים ישראלים שנכלאו על־ידי השלטונות הצ'כוסלובקים.

אשר לענייני העלייה, הרי מראשית קיומה דאגה הצירות להשיג את הסכמת ממשלת פראג ליציאתם של אותם יהודי צ'כוסלובקיה שהביעו רצונם לעלות לארץ. מעולם לא חלקה ממשלת צ'כוסלובקיה על סמכותה של צירות ישראל להביע רשמית את משאלותיה בעניין זה. להפך, מאמצי הצירות בענייני עלייה הוכתרו בהצלחה בתקופה הראשונה של קיום מדינת ישראל. לאחר שחלה הפסקה בעלייה חידשה הצירות את מאמציה וכתוצאה מהם קיבל ציר ישראל ד"ר אלישיב, קודמו של ד"ר קובובי, הבטחה מפורשת כי תורשה עלייתם של 3500 איש בערך,[2] שרשימתם הוגשה לפני־כן על־ידי הצירות למשרד החוץ הצ'כוסלובקי. נשיא הרפובליקה הצ'כוסלובקית מר גוטוואלד אישר בשיחה אישית עם ד"ר קובובי ב־12 ביולי 1951 כי החלטה זו קיימת ועומדת ואף הבטיח כי היא לא רק תקויים אלא ביצועה יזורז. הבטחות אלו נשנו מאז באוזני ד"ר קובובי מפי שר החוץ שירוקי ושני סגניו. עד השבועות האחרונים לפני משפט פראג שמע ד"ר קובובי הצהרות מפי אנשי־שיחו במשרד החוץ, כי ההחלטה לא בוטלה. על זכותו של ציר ישראל לעורר את שאלת העלייה לא נשמע מעולם ערעור כלשהו.

איגרתו של משרד החוץ הישראלי תסתור את טענותיה העובדתיות, כביכול, של האיגרת הצ'כוסלובקית לאורן של עובדות מובהקות.

בתוקף מיוחד תדחה האיגרת את העלילה נגד ד"ר קובובי המאשימה אותו בקשרים עם אנשים שכאילו עסקו בריגול נגד צ'כוסלובקיה, וזה על יסוד עדותו של מרדכי אורן במשפט פראג.

האיגרת הישראלית לא תסתפק בתשובה לאיגרת הצ'כוסלובקית אלא תכלול את תגובת ממשלת ישראל למשפט פראג, על אופיו האנטישמי ועל השיקוצים שהוטלו בו נגד מדינת ישראל ואישיה.[3]

המשרד

494

ר. נל[1] אל משרד החוץ
R. Nall to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן WKA192
נוסח נכנס: 130.09/2306/5

וארשה, 8 בדצמבר 1952

מידי

הערב בשעה 19.00 הזמינני סלוצ'נסקי[2] לשעה 20.00 למשרדו. נמסרה לי איגרת בזו הלשון: מיניסטריון החוץ מביע רגשותיו ומבקש להודיע לממשלת ישראל שממשלתו

2. השווה מס' 497.
3. איגרת ישראל למשרד החוץ של צ'כוסלובקיה, מיום 18.12.1952, בתיק 130.09/2496/4.

494

1. ראובן נל, מזכיר ראשון וממונה זמני על צירות ישראל בפולין.
2. אדוארד סלוצ'נסקי, מנהל מחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ הפולני.

רואה במר אריה ליאון קובובי עד כה ציר וכו' כ"פרסונה נון גראטה" הואיל והשתמש בזכויות־היתר הדיפלומטיות לרעת הרפובליקה הפולנית העממית. לאור הנ"ל דורשת ממשלת פולין החזרתו המידית. עד כאן. דרשתי הסברים. ענה שקובובי עסק בין היהודים בתעמולה למלחמה. דרשתי שיחזור, כאילו לא הבינותי המשמעות. אמר שלפני הגיעי לפולין פעמיים התרה סקז'שבסקי[3] בנוכחותו בקובובי שיפסיק התעמולה הנ"ל. בטון מחאה אמרתי שאעביר זאת לידיעת ממשלתי וכי הנני רושם רשמית השתוממותי לעלילה. אמר שיעביר דברי לידיעת ממשלתו. הורו נא.

נל

495

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X378 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 9 December 1952

Arabs in complete defeat are obsequiously asking to withdraw item and go home.[1] Privately they pledge themselves to USA and UK not to raise Pal[estine] question at G[eneral] A[ssembly] again. UK shocked at violent Arab reaction to Llewellyn speech[2] are actively sponsoring this procedure with French opposed and USA hesitant but reluctant break with British. UK tell us we should be satisfied with the victory and not oppose Arab withdrawal which involves them sufficient humiliation. USA, UK, add they satisfied with resol[ution] as such and would support it if issue put, and their hesitancy is already creating abstentions.

We taking foll[owing] line: (1) Dangerous to UN and M[iddle] E[ast] if Arab opposition to resol[ution] is considered sufficient reason withdraw. This creates hit-and-run precedent or limited liability especially as no other country has this wonderful device of impunity. (2) Now that direct neg[otiation]s resol[ution] is on table Arabs would recover from humiliation of withdrawal and say that G[eneral] A[ssembly] is not really in favour of direct Israel–Arab settlement thus our negotiating prospect would be injured.

My speech this morning[3] and talk to Lloyd (?) and Eliahu [Elath]'s talk

3. סטאניסלב סקז'שבסקי, שר החוץ של פולין.

495

1. ראה מס' 485, 490.
2. הלורד לואלין, חבר משלחת בריטניה למושב השביעי של עצרת האו"ם.
3. ראה *GAOR, Seventh Session, Ad Hoc Political Committee*, 37th Meeting, 9 Dec. 1952, pp. 219-221.

F[oreign] O[ffice] seem to have effect and appeal to dignity UN strikes home. I pointed out we should never have armistice resol[ution] or indeed any UN policy if Arab consent had been indispensable. Our worry is not fact withdrawal but sinister reason for it namely implied power Arab veto.

Please take steps all capitals in support. To preserve our position against any further G[eneral] A[ssembly] debate Pal[estine] if withdrawal accepted against our urging [--] stress that if precedent established then only two alternatives in any Pal[estine] debate are resol[ution] favourable to Arabs or withdrawal. We would feel entitled reserve our position on whatever we bound participate future discussions in such absurd conditions. USA, UK, would not take part in debate USSR if latter's will had to be accepted as only alternative to withdrawal.

Please empower me use latter far-reaching argument in case withdrawal and in effort to prevent it. If it is put through we should at least gain possibility permanent disengagement G[eneral] A[ssembly] from this problem.

Powers not at all worried by such disengagement but doubt if they have thought position through. Please cable all your views of all aspects and understand that our very difficulties here arise from substantive Arab debacle. Please tell Turks, who plan abstention, that they are useless mediators if they cannot even call on Israel for direct pacific settlement in conformity PCC [Palestine Conciliation Commission]'s own recommendation. Please convey above to Elath.[4]

Eban

496

איגרת מאת שגריר ישראל בוואשינגטון אל מזכיר המדינה של ארצות־הברית

Note from the Israel Ambassador in Washington to the U. S. Secretary of State

Copy: 93.08/358/21 :העתק

[Washington] 10 December 1952

The Ambassador of Israel presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honor to draw urgent attention to a matter

4. שרת השיב, כי לישראל נראה שהברירה היא בין שתי מפלות ערביות. ישראל מעדיפה קודם כל שהחלטת שמונה המדינות תעויל, ולפיכך על אבן להתנגד להסרת ההחלטה מסדר־היום, בתנאי שמובטח לה רוב של שני־שלישים. במקרה הגרוע ביותר יש להסכים להסרת ההחלטות כולן, שמשמעה הסרת הסעיף הארצישראלי כולו מסדר־היום של העצרת. זו היתה אמנם מטרתה של ישראל בראשית המושב, אם כי הוא מודע להבדל שבין הבטחת הסרת ההחלטה מלכתחילה ובין הסרתה עקב לחץ ערבי, אף־על־פי שגם בשלב הזה יביך הדבר את הערבים וישמש לקח לכל המודאגים מן המזימות הערביות. לשאלתו של אבן בעניין ברית־המועצות, הרי הוא מאשר לו להשתמש בטיעון הזה. (ראה שרת אל אבן, Y913, 10.12.1952, 130.09/2330/12.)

affecting the Agreement of September 10, 1952, between the State of Israel and the Federal Republic of Germany.

The signature of this Agreement was approved by public opinion in the Free World, and especially in the United States. The Government of Israel was deeply gratified by the statement of the Secretary of State of the United States of America in which he expressed the hope that the Agreement would be ratified.

In recent weeks certain Arab States, which have no legitimate interests in the Israel-German Agreement and which are not affected thereby, began to exercise pressure, by threats of economic and political hostility, in an illegitimate effort to influence the Government of the Federal Republic of Germany to dishonor its signature and betray its pledged word. These threats were irrelevantly introduced into the proceedings of the General Assembly of the United Nations. The views of the Israel Government on this question were explained to the General Assembly of the United Nations in a speech by the Israel Delegate on November 13, 1952, the relevant extracts of which are appended herewith.[1]

The Government of Israel has learned with surprise and regret that the Government of the Federal Republic of Germany is considering a request to the United Nations under Article 35, Paragraph 2 of the Charter, for the pacific settlement of an alleged dispute between the Federal Republic of Germany and certain Arab States concerning the Agreeement of September 10, 1952.

In this connection, the Government of Israel desires to point out: (1) The status of Germany in regard to international treaties is governed by Paragraph 5 AA of the Occupation Statute of April 8, 1949 (as amended on March 6, 1951) according to which any agreement made between the Federal Republic and a foreign government will become effective twenty-one days after its official receipt by the Occupation Authority unless previously disapproved by it provisionally or finally. The said Agreement was submitted to and received by the Occupation Authority and the same was not disapproved by the Authority within the twenty-one days, or at all.

It appears from this statute that there is only one organ controlling the international engagements of Germany and this is the Occupation Authority. No other Body, even the United Nations Organization, has any authority in this matter.

(2) The assumption, on which such an appeal is made to the United Nations, is that the continuance of such a dispute between the Arab States and the Federal Republic of Germany is likely to endanger the maintenance of international peace and security. No such claim was ever made by the Arab States; their claim is based on the allegation that there is a state of war between Israel and the Arab States and that it would be a violation of neutrality if the Federal Republic of Germany were to ratify and loyally

496

1. הנספח לא הודפס כאן.

implement the Agreement of September 10, 1952. An allegation of the existence of a state of war, however, between Israel and the Arab States is incompatible with the Charter of the United Nations. Moreover, on September 1, 1951, the Security Council of the United Nations, with the strong support of the United States, issued a firm denial of the right of Arab States or Israel to exercise any belligerent rights or to claim respect for any alleged state of belligerency. Since the attention of the Federal Republic of Germany has been drawn to these rulings and judgments, any prima facie reference on its part to the existence of a state of belligerency between Israel and the Arab States and an alleged existing duty of neutrality would be without foundation.

(3) The proposed submission of the application to the United Nations would constitute an acceptance of the nonexistent right of Arab States to intrude into a treaty relationship between two other governments. It would thus be contrary to accepted standards of international relations.

(4) Moreover, the proposed submission would reopen the Arab–Israel debate in the United Nations at the very time when the United Nations are about to terminate this controversy and to submit it to processes of pacific settlement between the parties. Such submission would also involve the entry into Israel-German affairs of certain East European Delegations whose regimes have taken a hostile attitude to the Israel-German Agreement, and one of which is involved in official defamation of the Jewish people under the guise of an "espionage trial".

It cannot be doubted that these developments would be injurious to the United Nations and to international stability. The Government of Israel appeals to the United States as a member of the United Nations and as a State with special interest and responsibility in German affairs to advise the Federal Republic of Germany to abstain from this proposed submission to the United Nations and from any other measures liable to complicate and impede the fulfillment of the Israel-German Agreement.

497

ש. אלישיב אל מ. שרת
Sh. Eliashiv to M. Sharett

העתק: 130.02/2492/17

ניו יורק, כ"ב בכסלו תשי"ג
10 בדצמבר 1952

משה היקר,

כל־כך הרבה דובר ונכתב בשבועות האחרונים על משפט פראג שאין לי עכשיו הרצון והיכולת הנפשית להרבות דברים בפרשה זו. באיזו מידה כל העניין מעסיק את מחשבתי ומסעירני אין לי צורך לומר לך.

אומר בקצרה כי איני מוצא הסבר ממצה לתופעה המוזרה הזו שהתגלתה באותו משפט; למקום הגדול מחוץ לכל פרופורציה שהוקדש בו לציונות ולמדינת ישראל. באחד ממברקי לקריה הבעתי השערה כי יש אולי לראות בכך רצון להסיר מכשול מהדרך להתקרבות אל העולם הערבי, רצון להוכיח כי אם ניתנה פעם עזרה לישראל על־ידי צ'כוסלובקיה הרי ניתנה על־ידי בוגדים ופושעים. התנהגותו של הגוש הסובייטי בדיון על ענייננו אינה מאשרת השערתנו על שינוי קו.[1] האמת היא כי אין שינוי בקו שלהם. ישנה האדישות הקודמת, אין תמיכה בערבים, לא בדברים חולפים (הצעות הער־בים לשינוי סדר־היום, על הזמנת נציג הפליטים) ולא בעיקרי הדברים. הנציג הסובייטי והנציג הפולני, שהיו לי שיחות עמם, אמרו לי — הפולני ביתר בהירות — שאין הם מסכימים עם ההצעה הפקיסטאנית וכי בגלל הזכרת ועדת הפיוס בהצעת הנורווגים והאחרים לא יצביעו בעד הצעה זו. הפולני הוסיף ביתר בהירות כי הם מתנגדים להצעה הפקיסטאנית לא רק בגלל העמדת ועדת הפיוס במרכז העניין, אלא גם מפני שאין הם מקבלים את דעתם על השארת כל ההחלטות הקודמות בתוקפן. הוא גם הוסיף כי ייתכן ובכמה מסעיפי ההצעה הנורווגית יצביעו בעד. אוסיף כאן כי הפולני שאני עומד במגע עמו אינו אחד היהודים במשלחתם, אלא פולני ממש — שגרירם בלונדון, מיכלובסקי.[2]

כשאני חוזר לשאלה העומדת לפנינו כל הזמן: חוסר הפרופורציה בין העניין הישראלי לבין כל המשפט ומהותו, אני מוכן להיאחז גם בהסברה פשטנית. ייתכן והש־ליטים בצ'כיה קיבלו הוראה להכניס גם את העניין הציוני בתוך המשפט, אולם הגדישו את הסאה, — דוגמת אותו איוונושקה הטיפש שציוו עליו להגיף את התריסים והוא רץ והגיף את התריסים בכל העיר. אין אנו צריכים לחשוב כי אנשים בעולם הסובייטי ובעיקר בדמוקרטיות העממיות הם חכמים מושלמים מבחינת איסטרטגיה וטקטיקה וחשבון נכון של האפקטים האפשריים של פעולותיהם. גם הם עלולים לשגות הן בגדו־לות והן בקטנות. כדוגמא אביא את העובדה שהבלוק הסובייטי כולו שגה בהתקפתו החמורה נגד ההצעה ההודית בעניין קוריאה. לא הכול אצלם מחושב ומדוקדק מראש. אביא לכך דוגמא שנייה, מאותו הכנס של העצרת: בדיון על האפרטהייד בדרום אפריקה יצאו נציגי הבלוק הסובייטי, החל מזורין, בשצף קצף נגד ההצעה הסקנדינבית שגינתה הפליה גזעית בכלל ולאו דווקא בדרום אפריקה. הם טענו כי יש בכך מזימה לסנוור את עיני העולם ולחלוץ את דרום אפריקה מהצרה. דברים אלה אמר זורין והאחרים חזרו אחריו. בוועדת אד־הוק הם הצביעו נגד הצעה זו ובמליאת העצרת הפתיעו בשינוי עמדתם ובהימנעותם בהצבעה. כנראה שתוך מהלך העניינים הם שקלו את העניין או קיבלו נזיפה והוראה מממשלתם. ייתכן, אפוא, כי גם במשפט פראג נעשתה איזו שגיאה שלא הרגישו בה מיד.

אוסיף מלים מספר על הקשר המיוחד בין יהודים במשלחת הפולנית לבין שני עיתונ־אים יהודים המכירים אותם מקודם. משני היהודים — כץ־סוכי ולקס — מרבה שיחות בעיקר סוכי־כץ. מצבו כאן עלוב; אין הוא תופס שום מקום במשלחתם וייתכן כי ימיו ספורים. הוא חוזר ואומר לכל אחד משני העיתונאים הנ"ל לחוד כי אין ללמוד גזירה שווה ממשפט פראג על פולין; כי אין שחר לחששותינו בדבר שינוי הקו שלהם בשאלת ישראל והערבים. הוא מסר כי בימים האחרונים של מבוכת הערבים נוכח הכישלון הצפוי

497

1. ראה מס' 477.
2. יז'י מיכלובסקי, שגריר פולין בלונדון, חבר במשלחת הפולנית למושב השביעי של עצרת האו"ם.

להם הם ניסו להשפיע על שני היהודים במשלחת הפולנית והדגישו בעיקר את הנעימה הציונית בחשבם כי ימצאו אוזן קשבת דווקא אצל שני היהודים שאחד מהם היה ציוני פעיל עוד בשנות המלחמה ולשני אח התופס עמדה בישראל.

אני מנסה לשתף עצמי מרחוק לשיקולים ולדיונים שלכם על עתיד יחסינו ונציגויו־תינו בארצות הדמוקרטיה העממית. הברקתי כי לדעתי יש להחזיר מנציגותנו בפראג אנשים ממוצא צ׳כי. באווירה השוררת שם אפשריות כל מיני הפתעות, מאחר שכפי שהוכח במשפט מרבים שם לחטט בקשרי אנשים שונים עם ציונים ועל פעולה ציונית בשנים האחרונות. אני חרד לגורלו של אדם כשק[3] שעזב את צ׳כיה רק לפני שנים מספר. דומני כי גם הנספח המסחרי שם הוא אדם ממוצא צ׳כי. נראה לי כי יהיה נכון לשלוח במקומם אדם ממוצא אחר. אני מוכן להמשיך את הקו ולומר אותו דבר גם ביחס לאבידן ברומניה.

הישנה מחשבה לבקש הסברה מהממשלה הפולנית בדבר הכרזת צירנו שם כ"persona non-grata" הופתעתי כשקראתי ב"הארץ" מ־3 בדצמבר כי ד"ר קובובי בבואו ארצה כאילו אמר כי אינו רוצה להישאר בפראג באשר אין לו הרגשת ביטחון אישי שם. (אני מצטט על־פי הזיכרון.) אם אמנם אמר דברים כאלה, הרי הם בלבד היו מספיקים כדי שהממשלה הצ׳כית תכריז עליו כעל ציר בלתי־רצוי.

דומני כי התגובה של משרד החוץ על הביולטין הסקנדליוזי של הצירות הצ׳כית אצלנו לא צריכה היתה להסתפק בהבעת מחאה בלבד. האם לא חשבתם לנכון לדרוש מהצירות הצ׳כית להפסיק את הוצאת הביולטין שלהם ואולי גם לבקש את ברטושק להסתלק מישראל? מה התכניות להבא? אני מתאר לי כי לא לפראג ולא לווארשה לא נשלח עכשיו צירים אחרים. לגבי וארשה צריך אולי בכלל לסגור את הצירות ולהשאיר שם רק קונסוליה מאחר שבמשך כל השנים הם לא עשו אף צעד להעלאת נציגותם אצלנו. את הדברים האלה לגבי וארשה אני אומר רק מבחינת מחשבה ראשונה.

באחד ממברקי ביקשתי — אם הדבר ניתן — לאפשר לי לראות את הצעת האיגרת אשר בדעת משרד החוץ לשלוח לפראג.[4] בפרסום שהיה בעיתונות על איגרת זו (לשם מה נחוץ היה הפרסום הזה לפני שהאיגרת נשלחה?) מצאתי אי־דיוק בהסתמכות על ההבטחה שניתנה לי בזמנו. עד כמה שזכור לי דיברתי עם שירוקי לא על 3,500 עולים, אלא על מספר קטן יותר. ושוב, עד כמה שאני זוכר לא ניתנה לי הבטחה שלכולם תינתן רשות יציאה. התשובה שניתנה לי אז היא כי באופן עקרוני אין התנגדות ליציאתם וכי ידונו בבקשותיהם בעין יפה, אך ידונו בכל עניין לחוד. דבר זה יש לבדוק לפי מברקי או מכתבי מאז. ייתכן וישנם עוד איזה אי־דיוקים שזכרוני יסייע לתקנם וייתכן גם כי הודות לזיקתי לפראג במשך תקופה ממושכת אוכל אך בראייה מהצד וממרחק ידוע להעיר משהו שיהיה לתועלת הדבר.

מכתב זה אינו מסודר, אך אני נוגע בו רק בראשי־פרקים וקשה לי מבחינה נפשית לתת הרצאה מפורטת יותר על כל הפרשה הזו.

אשמח לתשובתך להערותי.

שלך בידידות רבה,

ש. אלישיב

3. זאב ש"ק, מזכיר ראשון בצירות ישראל בפראג.
4. ראה מס׳ 493.

נ.ב. את וישינסקי לא ראיתי והוא נסע אתמול. ביקשתי פגישה עמו בשבילי ובשביל אבן, שלוש פעמים. פעם אחת – כפי שכבר כתבתי לך – ביקשתיו באופן ישיר ולמרות הבטחתו לא קבעו לנו זמן לפגישה. הרושם שלנו כי לא היה לו הרצון לפגישה עמנו כאן ולא חשבנו לנכון לרדוף אחריו. בדיעבד אוסיף כי אין להצטער על כך במיוחד ואין לראות באי־קיום השיחה הזנחה של איזו שהיא אפשרות. אם יוטל עלי הדבר, אבקש ראיון אצלו בשובי למוסקבה. אין ערך מיוחד לפגישה עמו דווקא כאן. אחר לגמרי היה, כמובן, הדבר שאתה, שר החוץ הישראלי, היית נפגש אתו פה.

ש.א.

498

א. הרליץ אל א. אבן (ואשינגטון)
E. Herlitz to A. Eban (Washington)

העתק: 93.08/358/2

ואשינגטון, 11 בדצמבר 1952

הנדון: שיחה במחלקת המדינה על "ביטול" הצעת השמונה בעניין משא־ומתן ישיר בינינו לבין הערבים, ביום 10 בדצמבר 1952[1]

למען ה"רקורד" הרי סיפור השיחה שלא נתקיימה והאיגרת שלא הוגשה בעניין המאמ־צים הערביים להסיר מהדיון את הצעת השמונה בעניין המשא־ומתן הישיר בינם לבי־נינו.

1. ב־9 בדצמבר בשעות אחר־הצהריים ביקשנו מוואלר לקבוע שיחה לשגריר עם מר ביירוד בבוקר יום המחרת. ואלר הודיע כעבור כמה זמן כי מר ביירוד עצמו יוצא לניו יורק, ומאחר שהוא עסוק מאוד בבוקר אותו יום הוא מציע להיפגש אתך בשעה 5 אחר־הצהריים בניו יורק. לפי הוראותיך התקשרתי עם ואלר שנית ואמרתי לו שאיננו יכולים לקבל אחריות על דחיית הפגישה לאחר־הצהריים מאחר שהדבר נוגע בבעיית השלום באזור ואם ביירוד עסוק הרינו מבקשים עבורך פגישה עם ברנס[2] או אצ'יסון. כעבור כמה זמן התקשר משרדו של ביירוד והודיע כי אם אכן העניין בעיניך כה דחוף יראך בשעה 11 בבוקר.

498

1. ראה מס' 495, הערת־עורך, עמ' 666–667.
2. רוברט ל. ברנס, פקיד באגף המזרח הקרוב במחלקת המדינה, יועץ פוליטי לנציג המיוחד של מזכיר המדינה במזרח הקרוב לסיוע כלכלי וטכני שמושבו בביירות.

2. מאחר שלא יכולת להגיע מפאת מזג האויר ניגש הציר אל ביירוד באותה שעה ואני נלוויתי אליו. מצדם היה נוכח ואלר. לא הספקנו להדפיס בצורת איגרת את אשר העברת אלינו מניו יורק ולקחנו עמנו את הטלטייפ עצמו. הציר קרא את חלקיו העיק־ריים של הטלטייפ לביירוד ולוואלר בציינו כי איגרת תועבר אליהם במשך היום. התוקף בו נאמרו הדברים וצורת ניסוחם השאירו עליהם רושם חזק.

3. ביירוד השיב כי הוא מבין היטב שהעניין חשוב לנו ביותר, כי הוא מצטער שנעדר משולחנו כמה ימים ולא יכול היה בעצמו לעסוק בוויכוח המתנהל בוועדת אד־הוק, כי הוא מבין את נקודת־הראות שלנו ויתקשר עם ג'סופ טלפונית על־מנת לברר מה מתרחש בוועדה ומה עומדת המשלחת האמריקנית לעשות.

4. הוא הוסיף כי לדעתו עשינו שגיאה בהצעת ההחלטה ובנאומינו בוועדה בזה שעמדנו על העיקרון של שלום שלם וסופי "a final, total peace settlement". היינו מיטיבים לעשות לו דיברנו רק על קריאה למשא־ומתן ישיר. הוא ייחס את העיקרון של "שלום שלם" לראש הממשלה שלנו, והוסיף שאין הוא בטוח כי בזאת הדרך יעלה בידינו לשנות את העקשנות הערבית. אין הוא בטוח כלל שקבלת ההחלטה תשנה את העמדה הערבית, כפי שאתה ואנחנו מניחים, אין הוא בטוח כלל כי אכן נגיב ייאחז בדבר. ביירוד הוסיף משום־מה שנגיב לפני חודש היה אולי במצב בו יכול להראות עמדה עצמאית אך כיום אין הוא יכול לפוצץ את החבר הערבי. הנקודות שלנו טובות, אך דרוש שינוי שבהדגשה, לדבריו. ממשלת ארצות־הברית חייבת להתייחס לעניין זה כחלק של מכלול הבעיה הערבית. הערבים נכשלו ונוצחו בעצרת זאת [ב]כל החזיתות, כישלון זה משחק לידיהם של הקיצוניים במדינות ערב. מבחינה זאת, לדבריו, החזירה אותנו עצרת זו בשנה שלמה אחור. מכאן, הוסיף, שבאם נצא מן העניין הישראלי אנחנו בניצחון תיאורטי בלבד, נקומם את הערבים גם נגד ישראל וגם נגד המערב. ההתנגדות הערבית להצעת השמונה נובעת מזה שהיא מבטלת לגמרי החלטות קודמות של העצרת שבעיני הערבים משמשות ערובות לזכויותיהם. הם, האמריקנים, מנסים על־ידי תיקונים (מקסיקניים) להצעה להביא את הערבים לידי כך שיצביעו בעד ההחלטה.

5. הוא, ביירוד, משוכנע כי הסדר בינינו ובין הערבים יושג "בשדה" ולא באו"ם, יתר־על־כן הסדר כזה יושג על־ידי הסדרים שונים קמעא קמעא, הם, האמריקנים, עוב־דים עכשיו על כל מיני תכניות של הסדרים כאלה.

הרי לך הודעה מחודשת על הסדרים "בקמעונות" ולא על הסדר שלם וסופי כפי שמציע אתה וכפי שסיכמת בתדריך שלך אלינו.[3]

6. בסוף השיחה שאל ביירוד את ואלר מה עמדת יתר המדינות בעניין זה, מאחר שלדבריו אינם יכולים לקפוץ לתוך הקלחת הזאת בגפם. ואלר השיב כי הבריטים יימנעו בהצבעה על הסרת העניין ויצביעו בעד ההחלטה אם תובא להצבעה. את עמדת הצרפ־תים לא ידע.

7. לפי הוראותיך לא הגשנו כל איגרת בצורה רשמית. מאחר שוואלר לא רשם את תוכן דברינו תוך כדי שיחה, בהנחה כי יקבלם בצורת איגרת! העברתי אליו לפי בקשתו את הדברים הכתובים אך לא כאיגרת, צירפתי מכתב אישי אליו בו אני מציינת זאת במפורש. העתקים הועברו לכל הנוגעים בדבר.[4]

אסתר הרליץ
מזכיר ראשון

3. מס' 483.
4. מכתבה של הרליץ ונוסח האיגרת בתיק 130.03/1973/12.

499

ח. יחיל אל מ. שרת
Ch. Yahil to M. Sharett

מקור: 130.02/2417/7

קלן, כ"ג בכסלו תשי"ג
11 בדצמבר 1952

כמוס

להלן דו"ח על השיחות שגיורא יוסף־טל ואני ניהלנו בימים האחרונים.[1] ביום ב', 9 בדצמבר בצהריים קבלתי הודעתכם על בואו של גיורא ומברקכם המסביר. גיורא עצמו הגיע הנה בשעה 02.00 אור ליום ג'. פגישתנו עם בלנקנהורן נקבעה לשעה 11. היום היה בלתי־מתאים ביותר למשא־ומתן. בו ביום הגיע המשבר החוקתי בבית־הדין העליון לחוקה בקרלסרוהה לשיאו, הואיל ומליאת בית־הדין החליטה כי חוות־דעתה בשאלה שהציג לפניה נשיא המדינה, תחייב גם את שני הסנטים, אשר בפניהם תידון תביעת הממשלה ותביעת ס.ד. לממשלת אדנאואר היה צפוי כישלון אשר היה הורס את כל מפעלו של הקנצלר, דהיינו, את שילובה של גרמניה המערבית במערכת הכוחות המדי־ניים והצבאיים של המערב. היום כולו עד לשעות המאוחרות של הערב היה גדוש התייע־צויות ולא היו חסרים מאורעות דרמטיים.

כשהגענו לבון התברר כי בל[נקנהורן] נאלץ לצאת עם הקנצלר להתייעצות וביקש לדחות את השיחה ליומיים. הסברנו שזה בלתי־אפשרי והוא הסכים להתראות אתנו בלילה במלוננו בקלן, וביקש כי נשוחח בינתיים עם בקר[2] (תוארו אינו ידוע לנו, אך ידוע שהוא איש־סודו של הקנצלר ויודע יפה את ענייננו). שוחחנו אתו כשעה, והסברנו את עמדתנו לפי הקווים שהברקתם. בקר הגן על הצעתם לפנות לאו"ם, כמוצא מן הסבך, שאינו מסכן אותנו ונותן לערבים, בעיקר לנגיב, אפשרות נסיגה בכבוד. שני הצדדים השמיעו את נימוקיהם מבלי שהיה ברור לנו כי שינינו את דעתו. היה ברור כי ישנו אצלם סיכום והוא מבקש להגן עליו ולא להשתכנע. הואיל והאיש פיקח וחריף ידענו כי ימסור את טענותינו בדיוק.

בלילה נפגשנו עם בל[נקנהורן] לשיחה של שעה. לפני פגישתנו שוחח קצרות עם יוסלה [יוסף רוזנזאפט] ובא מוכן לפגישה עמנו. הוא פתח בהרצאת עמדתם: חוזה לוכסמ־בורג קדוש ויקויים עד תום. אין מקום לחשש בנידון זה. מאידך לא העריכו הגרמנים את הבעיה הערבית די הצורך. סכסוך עם הערבים יגרום להם נזק כלכלי ופוליטי. כל הכוחות שהתנגדו להסכם, וכל החוגים האנטישמיים, המרימים שוב ראשם — וזאת חזר והדגיש — ינצלו את הסכסוך למסע תעמולה. נגיב מחפש עתה מוצא של כבוד. גרמניה רוצה להציע לו: (א) יתרונות כלכליים שיחזקו את מצרים במידה שאינה נופלת מחיזוק ישראל על־ידי השילומים. (ב) מוצא מדיני — מסירת ההכרעה לאו"ם, על־ידי פניית

499

1. ראה מס' 488.
2. אלכסנדר בקר, דיפלומט גרמני, פקיד במשרד החוץ בבון.

מדינה ערבית לאו"ם, או על־ידי פניית צד שלישי (חשבו על בלגיה או על פאקיסטן) או על־ידי פנייה גרמנית. זה פחות רצוי, כיוון שגרמניה שאינה חברת האו"ם, אינה יכולה לפנות אליו אלא במקרה של סכסוך, ואינה רוצה להכריז כי קיים סכסוך בינה לבין מדינות ערב. אם הערבים יעדיפו את פנייתה על פנייתם הם תהיה גרמניה מוכנה לכך.

כנגד הרצאתו טענו: (א) יש הבדל מי הפונה. לא איכפת לנו אם הערבים יפנו. אנו נתגונן והם יתגוננו בחזית אחת עמנו. אם גרמניה תפנה, נצטרך להתנגד לה, לגולל את כל הפרשה ולמסור מה הביא לתביעתנו. ויכוח ישראלי–גרמני ילבה את היצרים אצלנו ואצלם, ולא נוכל לרסנו. אין לנו עניין בוויכוח זה. (ב) הן הקהל הישראלי והיהודי, הן דעת־הקהל בעולם תראה בפנייתם ניסיון להתחמק, או לפחות הוכחה כי אינם בטוחים בצדקת החלטתם לכרות עמנו את הסכם השילומים. (ג) פנייתם תהווה תקדים מסוכן של רתיעה מפני איומי הערבים. עד כה לא נבהלה שום מדינה מאיומיהם עד כדי הליכה לאו"ם. (ד) הדבר יעורר אי־ביטחון ביציבות ההסכם בחוגים כלכליים ויקשה לבצע את ההסכם לגבי רכישת אמצעי ייצור שייצורם מצריך כמה שנים, כגון טורבינות, רכבות, אוניות וכו'. אין לנו ספק כי האו"ם לא יפסוק נגדנו, אבל תיתכן קונסטלציה מדינית שבה לא יהיה נוח לרוב באו"ם לפסוק בבעיה זו, ואז ייתכן שיעבירו את כל העניין לבית־הדין הבין־לאומי, דבר שאיננו מעוניינים בו בהחלט. (ה) הערבים אינם מצפים כלל לניצחון מדיני, אלא רוצים לזכות ביתרונות כלכליים. מבחינה כלכלית כל הקלפים החזקים בידי הגרמנים, כי הערבים זקוקים להם יותר משגרמניה זקוקה לערבים. תקוותם היחידה היא שעל־ידי איומים ייטיבו את מצבם הכלכלי.

להפתעתנו נסוג בלנקנהורן נסיגה מוחלטת. הוא אמר כי נימוקינו לא היו ידועים לו. הוא רואה אותם כמוצדקים ועל־כן יציעו לנגיב שהערבים יפנו לאו"ם ולא ילכו הלאה. לא היינו מוכנים ל"הצלחה" כזאת וחששנו כי לא תארך זמן רב.

באותו לילה חזר האלשטיין מדיוני בית־הדין העליון לחוקה בקרלסרוהה ולמחרת (יום ד') בבוקר קיבל אותנו לראיון שנמשך שעה וחצי. חזרנו על טענותינו. הוויכוח אתו היה יותר רציני ויותר קשה. הוא חזר והדגיש כי החוזה יופעל וזה יסתור כל פירוש של התחמקות גרמנית. אין חזית גרמנית נגד ישראל, אלא חזית גרמנית נגד מדינות ערב. זה ידוע גם לנגיב, אולם הוא מחפש עכשיו נוסחה שיוכל להציגה כהישג מדיני, על־מנת לצאת מן המיצר. אין חשיבות לכך כי ממילא תתבדה נוסחה זו כעבור חודשים מספר. היה ברור לנו, כי האיש מחפש בכנות ובתמים מוצא, בוחן את הדרכים האפשריות ועל־כן נאבק קשה עם כל טענה. לאחר שיחה של שעה וחצי נאלץ היה ללכת לקנצלר בעניין קרלסרוהה וביקש להמשיך את השיחה למחרת היום.

בשעה 11 בלילה טלפן אלי למלון ד"ר אשנר, יהודי, ממשרד הכלכלה.[3] שאל אם יוכל לראות אותי עוד בליל זה בעניין דחוף ביותר וייתכן כי לא יבוא לבדו. ניחשתי למי הכוונה והסכמתי. האנשים היו בבאד־גודסברג במרחק 35 ק"מ מקלן, ואמרו שיסעו מיד. קרוב לחצות בא אשנר למלון ואתו, כפי שצפיתי, השגריר הגרמני בקהיר, ג. פאוולקה. פאוולקה בא בייאוש גמור. בשיחתו עם ד"ר גולדמן קיבל רושם, כי נסכים להצעתם שגרמניה תפנה לאו"ם. לפני ימים אחדים אמר לו גם בלנקנהורן כי אמנם נסכים, והיום היה צריך לקבל את נוסח ההוראות לקראת שובו לקהיר. כשבא היום לבלנקנהורן, נאמר לו כי ישראל אינה מסכימה והצדק אתה ויש לאמור לנגיב שעליו

3. אשנר, מנהל משרד הכלכלה של גרמניה המערבית.

לפנות לאו"ם, אם רצונו בכך. אם כן, חוזר פאוולקה בידיים ריקות, המשבר יחריף וכולנו נסבול. הוא דיבר קשות על משרד החוץ הגרמני, שקלקל הכול ביחסים עם הערבים. דיבר בשבחו של נגיב שהוא מדינאי גדול, אבל יש לו קשיים ואיננו יכול לשחות נגד הזרם בכל העניינים. הערבים לא יפנו לאו"ם כי הם יודעים שייכשלו. נגיב יודע, כי גם פנייה גרמנית לא תשנה את המצב העובדתי, אולם הוא יציג ויתור גרמני זה כניצחון ויחניק את תנועת החרם. כשיתברר כעבור חודשים מספר כי "המוצא" הכזיב, לא יוכלו הערבים לחדש בקלות את איומיהם בחרם והעניין ייגמר. נכון הדבר כי נגיב מעוניין קודם־כל ביתרונות כלכליים, אך אינו יכול להרשות לעצמו לשאת ולתת על עניינים אלה בלבד. הוא זקוק לגשר מדיני, אפילו גשר זה הוא מנייר בלבד. מדוע אנו דוחים את נגיב? הוא רוצה גם בשלום עם ישראל אך טרם הגיעה שעת הכושר. דרישה לשלום מצדנו כיום מוכרחה לעורר תשובה שלילית. בעוד חודשים מספר יכול המצב להיות יותר נוח אם משטרו של נגיב יתבסס בינתיים. אם לא ימצא עכשיו מוצא מסבך השילו־מים, ייאלץ נגיב ללכת עם כל הזאבים.

כששאלתי את פאוולקה מנין לו כי נגיב יראה בהצעתם את הגשר המתאים, ענה כי אמנם אין לו ביטחון בכך, אבל עד כה לא מצא דבר אחר. שיחתנו נמשכה כשעה וחצי. שתינו כמויות נכבדות של קפה ולא התקרבנו הרבה. בסוף אמר לי: "יכול להיות שאוכל למנוע ניתוק יחסים. יכול גם להיות שלא יהיה חרם כלכלי. אבל אין לי ספק שהמצרים יחרימו כל חברה שתספק סחורות לישראל." עלי להודות כי סכנה זאת נראית גם לי כאפשרית, אף במקרה שיושג הסכם בין הגרמנים ובין המצרים. ייתכן כי בשטח זה עוד צפוי לנו מאבק לא קל.

בצאתו בקשני פאוולקה לשמור את הפגישה בסוד גם כלפי הממונים עליו. בשיחה זו לא השתתף גיורא.

ביום ה' בצהריים נקראנו לבון אל האלשטיין. הוא מסר לנו כי קיים בבוקר התייעצות עם אנשי משרדו ועם פאוולקה, וסיכמו כי הם לא יפנו לאו"ם, אלא יציעו לנגיב פנייה של מדינה שלישית.

סבורני כי הגענו להשג לא קטן ומנענו בעד התפתחות בלתי־רצויה. ברם, אין לי עוד ביטחון ביציבות החלטתם. המבחן יהיה רק כאשר יתקבל הדו"ח של פאוולקה על שיחתו עם נגיב, במקרה שנגיב לא יקבל את ההצעה הגרמנית. אני חושש מאוד כי לא יקבלנה ואז אין כל ביטחון שהגרמנים לא יחזרו להצעתם הקודמת או יחפשו פשרה אחרת שלא תתקבל על דעתנו. האלשטיין הבטיח כי ישמור על הקשר אתי וברור, כי לא אוכל לזוז מכאן כל עוד לא אדע כיצד התפתחו השיחות בקהיר.

פגישתי עם אולנהאואר[4] נדחתה, כי הוא היה עסוק בעריכת כוחות מפלגתו נגד תכסיסו של אדנאואר בסכסוך התחוקתי. אעשה כל מאמץ לראותו בהקדם.

ביום ה' אחר־הצהריים ליוויתי את גיורא לפרנקפורט לשדה־התעופה. השתמשנו בהזדמנות זו לביקור אצל פרופ' באהם. ראינו צורך להעמיד אותו על מצב העניינים. ייתכן ויוכל לעזור בסיבוך זה או אחר.

לפי לוח הזמנים שנקבע בשבוע שעבר, צריכה הממשלה להחליט היום על הכרזת כיסוי ההוצאות, דהיינו, לאשר את הסכם השילומים מבחינה תקציבית. אין לי ביטחון

4. אריך אולנהאואר, יושב־ראש המפלגה הסוציאל־דמוקרטית בגרמניה המערבית.

כי אמנם יוחלט היום. המשבר של השבוע גרם לפיגורים בכל המשרדים ויכול להיות שהדיון יידחה לשבוע הבא. אבריק על המצב בשבת או ביום א'.[5]
בברכה,

500

א. אבן אל ויג'איה ל. פאנדיט (ניו יורק)
A. Eban to Vijaya L. Pandit (New York)

Copy: 93.03/3010/5 :העתק

[New York] 14 December 1952

Personal

Dear Mrs. Pandit,

The surprise and regret evoked in Israel by the Indian Delegation's action on Thursday have impressed me very deeply.[1] It never entered our heads in our wildest dreams that India would find it possible to oppose a United Nations recommendation urging Israel and the Arab states to negotiate a settlement of their differences, "bearing in mind the resolutions and objectives of the United Nations" and "without prejudice to their rights and claims". This, as you know, is precisely and almost verbally the effect of a Resolution which the Ad Hoc Political Committee voted over India's negative vote on Thursday last.

I have on private occasions informed you that the adoption of this Resolution is directly related to actual and tangible prospects of approaching a settlement between the Arab states and Israel. I received no impression from you in our recent conversations that a negative vote was planned.

I could well understand hesitation on India's part in supporting substantive interests of Israel against the Arab states. But what was involved here was nothing but the doctrine of Arab–Israel reconciliation, versus the contrary doctrine of stubborn and vengeful animosity. Although India's vote had little effect on the arithmetical outcome, it came as a profound moral shock to everybody in Israel and throughout the Jewish world who looks to India for guidance and leadership in the quest for peace. The contrast between this vote and your Delegation's action on Korea is so startling, that many of us are unable to explain it at all; for if the vote were to be

5. במברק מאוחר יותר מסר יחיל, כי נגיב דחה את ההצעה לפנות אל האו"ם, מאחר שאין בה להביא לדחיית אשרור הסכם השילומים, והודיע כי מדינות ערב יגיבו בפעולות עונשין. על־פי ההערכה בבון אין סיכוי להסכם עם הערבים ויש לגשת לאשרור ההסכם. (ראה שרת אל גולדמן, מברק 963, 22.12.1952, 130.09/2330/12.)

500

1. בהצבעה הסופית על נוסח ההחלטה של שמונה המדינות בעניין משא־ומתן ישיר בין ישראל לערבים הצטרפה הודו אל המתנגדים.

taken at its face value, it would only mean that India is against a free negotiation between Israel and the Arab states.

I write in all friendship to ask you to consider what is happening to India–Israel relations. India opposed Israel's statehood in 1947; it opposed the conciliation effort voted in 1948; it opposed Israel's admission to membership in the United Nations in 1949; and it now opposes the negotiation of a peace settlement between Israel and the Arab states. Most of these negative acts affecting my country's vital interests have been accompanied by private assurances of friendship; and they have also been accompanied by a diametrically opposite attitude by Israel on matters affecting India: for my Government has actively supported all India's efforts to restore peace in the Far East; and has supported India's campaign against racial discrimination in South Africa at the cost of arousing many powerful antagonisms. We sometimes found ourselves informally in a position to further India's interests in the official and public opinion of the United States.

With all due allowance for India's desire to preserve its relations with the Arab states, I must confess that the onesidedness in this relationship is becoming conspicuous. Our grief is considerably increased whenever we are told that India's attitude is dictated not by considerations of substance but by a general policy of supporting the Arab interests, right or wrong.

I cannot help feeling that a partnership of the utmost moral value in the cause of world peace is being prejudiced here for considerations of far smaller weight. I very much hope that you will understand this letter in that light. In suggesting that you give serious consideration at least to abstaining in the Plenary Session, I am not doing so in quest for votes. On most of the occasions which I have enumerated above, we have managed to secure our Delegation's objectives notwithstanding India's negative vote. But I believe that on this occasion a far wider cause is at issue. It is becoming impossible to persuade our people that India's automatic habit of voting against Israel's vital interests, and even against neutral resolutions for Arab–Israel peace, does not reflect a basically hostile relationship. The common purposes which India and Israel pursue in the world must surely have their reflection in an attitude of equity and forbearance by India in a matter so vital as the cause of peace between Israel and the Arab states.

I should be grateful if these considerations, which are felt very deeply indeed, could be brought to the attention of your Delegation and – should you see fit – of your Prime Minister.[2] With cordial personal wishes,
Yours very sincerely,

Abba Eban

2. פאנדיט השיבה, כי הודו הצביעה כפי שהצביעה בעיקר מפני שבטיוטת ההצעה של שמונה המדינות לא היה כל אזכור להחלטות קודמות של האו"ם בנושא ארץ־ישראל; היא עצמה תעשה את כל המאמצים בביקורה הקרוב בקהיר כדי לפייס בין הצדדים. אשר ליחסי הודו–ישראל, ציינה, כי למרות כל השתלשלות האירועים בעבר יש לזכור שהודו הכירה בישראל. (ויג'איה פאנדיט אל אבן, 25.12.1952, 93.03/3010/5.)

501

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

מקור: 130.02/2410/1

תל אביב, כ"ו בכסלו תשי"ג
14 בדצמבר 1952

כמוס

אני מתייחס למכתבך אלי מס' 675/52 מיום 8 בדצמבר בדבר מעבר חופשי בנגב הדרומי בין מצרים וירדן.[1]

אני מסכים לדבריך, אך מבקש להוסיף הערות מספר:

(1) בכל משא־ומתן בעתיד עלינו להתנגד לרעיון של מסדרון בחירוף־נפש, כדי שבהמשך הדיון תיראה הסכמתנו למעבר חופשי כוויתור גדול ותוערך ככזה.

(2) זכות מעבר חופשי בדרך שתיבנה במיוחד לכך (אשר אפשר, אם צריך, לכנותה "מסדרון" לצרכי הטיעון) היא למעשה איננה ויתור גדול מאוד, שהרי בימי שלום אין בה משום הפרעה כמעט, בשעה שבמקרה מלחמה, נוכל, בהחזיקנו בשטח מצפונה של הדרך ומדרומה, לסכל את שימושה על־ידי האויב במשך דקות מספר. דבר זה בכוחו לסייע להפגת ההתנגדות לרעיון אצלנו.

(3) אני רואה סכנה בשאלה באיזה מקום תינתן זכות מעבר זו. בניית דרך החוצה בצורה מלאכותית אי־שם את הנגב הדרומי, זהו דבר חסר טעם (בעיני הערבים), אם אין דרכי חיבור הן מהצד המצרי והן מן הצד הירדני, והמעבר בשטח שלנו יוביל ממדבר לציה ותו לא. בניית דרכי חיבור כאלה תקשה עד מאוד לאור אופי השטח (משני העב־רים). מכאן שידרשו הערבים שימוש חופשי של הדרך מאל־עוג'ה לחברון, כפי שרומני דרשו גם בעבר. כברירה (אך בהחלט שנייה במעלה) אפשר היה לאלצם להסכים לדרך הנכנסת לישראל ממצרים בראס־אל־נקב וממשיכה לעקבה. הנהיה מוכנים להסכים למעבר חופשי באחת מהדרכים האלה? לפי מצב הדברים כיום הרי רעיון זה מבעית כמעט — אך סוף־סוף אנו צופים לקראת הסדר שלום. אילו היו קיימים יחסי שלום תקי־נים בינינו ובין שכנינו, היתה אחת התוצאות הטבעיות תנועה חופשית על פני האזור, ולא היינו יכולים להתנגד לכך שאזרח מצרי יסע במכוניתו מקהיר לרבת עמון דרך אל־עוג'ה וחברון. דבר זה כשלעצמו הוא מעבר חופשי ואפשר לעשותו חופשי יותר על־ידי הוצאת דבר הנקרא "small border passes", כלומר לא דרכונים רגילים אלא רשיונות מקומיים, כפי שקיימים הם בחלקי עולם רבים. במקרה הצורך אפשר לבנות כביש הקפה סביב באר־שבע שישמש את תנועת המעבר; זה עניין קטן בלבד.

אינני שולח לאיש העתק ממכתב זה.

ו. איתן

501

1. מס' 492.

502

מ. יארבלום[1] אל מ. שרת
M. Jarblum to M. Sharett

מברק מוצפן 22
נוסח נכנס: 130.11/2492/12

וינה, 16 בדצמבר 1952

דחוף

(1) ביקורי מועיל.[2]

(2) אף אחד לא ירצה ולא יעז לדבר אף מלה אחת על המשפט. רבים אלה המאמינים בו בשלמותו, ורבים בחלקו. ידידינו הוותיקים מאמינים בחלקו. כולם כמעט מקבלים ההשקפה כי הציונות נושאת בחובה סכנות עבור היהודים ומוציאה אותם מכלל הציבור.

(3) כולם כופרים בכוונה אנטישמית על המשפט. מבודדים הם המודים באפשרות כי המשפט עורר רשמים אנטישמיים בחוגים מסוימים.

(4) Yves Farges[3] אמר לי כי הכיר כמה נאשמים שהיו פסימיים בקשר לעתידה הכלכלי של צ'כיה ופנו משום כך לאמריקה. הכוונה ללונדון[4] ואחרים. לכן ישנו בסיס למשפט.

(5) מסקנות: (א) איש לא יגן על הציונות או היהודים. (ב) Farges אמר לי שיעזור למפ"ם אם תרצה לומר משהו לטובת הציונות אך מבלי לרמוז למשפט. מסרתי זאת לבר־יהודה.[5] (ג) ידידינו השמאליים שהיו ציונים אתמול יעזבו הציונות, המתחילה להיהפך אידיאולוגיה מהסוג של טיטואיזם, קוסמופוליטיזם וכו'. Farges אפילו הודה כי המלה ציוני בלתי־נוחה מפני שמבליטה תיכף את היהודי, בשעה שטיטואיסט יכול להיות אנגלי, צרפתי או אחרים. פרטים נוספים אשלח מפאריס.

יארבלום

502

1. מארק יארבלום, ציוני צרפתי, פעיל בפועלי ציון.
2. יארבלום התבקש לפעול למען האסירים הישראלים בפראג בזמן קונגרס השלום הבינלאומי שהתקיים באותם הימים בווינה.
3. איוו פארג', סוציאליסט צרפתי, נשיא מועצת השלום הצרפתית, חבר מועצת השלום העולמית.
4. ארתור לונדון, אחד מנאשמי משפט פראג, לשעבר – סגן שר החוץ של צ'כוסלובקיה.
5. ישראל בר־יהודה, חבר כנסת מטעם מפ"ם. בסופו של דבר עמד מרדכי בנטוב לשאת דברים בשם מפ"ם, אך הישיבה ננעלה קודם שעלה לנאום. (ראה מברק אשל אל לבבי, 16.12.1952, 130.11/2492/12).

503

ד. גויטיין אל מ. שרת
D. Goitein to M. Sharett

Coded Tel. W766 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/26 נוסח יוצא:

[Washington] 17 December 1952

At Ambassador's request saw with Herzog Jernegan, with him Waller. Presented *aide-mémoire*[1] referring urgent concern Israel result arms supply, mentioned resolution for peace.[2] Next referred your conversation Davis,[3] asked for clarification present position, whether there was concert of aims, whether US prepared help Israel acquire jets in one of three ways mentioned by you. *Aide-mémoire* further referred to tripartite undertaking and to our views regarding wrongness granting arms to peoples unprepared to make peace. Also asked what are our chances eligibility under 202 and whether any new plans for area defence. Finally asked that Israel be included among non-NATO countries entitled participate in off-shore procurement.[4] I discussed each point separately and then Herzog gave figures of Arab purchases of jets and their negotiations for future purchases. Figures seemed frightening and Jernegan expressed surprise. I believe they were new to him. Jernegan said he appreciated our concern. The sale of jets by Britain came as a complete surprise to them, only informed couple days before announcement made. This sale however only one-time shot in the arm and would not be repeated. Later however said he might have to give some arms Egypt as sop Cerberus in order encourage her to work with West. Believed hope for such pro-West axis increased by meeting Shisahkly–Naguib. As for our acquiring American jets on basis reimbursable aid but cheap answered this was contrary to law, whether we could buy at full price was matter for military. Whether we could buy British on basis MSA [Mutual Security Act] unlikely during present financial year because impossible to transfer moneys from Turkey, Greece. There was nothing new regarding plans for area defence although this part of the world unprotected and essential something be done and if Israel not in during first phase would certainly come in later as Middle East defence impossible without Israel. Said Arabs furious about U.N. resolution, could not see it as call for peace but as Israel victory and their diplomatic defeat. I explained we were not interested in victory but in genuine appeal for peace

503

1. מס' 504.
2. ראה מס' 467.
3. ראה מס' 439, 471.
4. רכישת ציוד והספקה לכוחות ארצות־הברית במדינות מחוץ לארצות־הברית.

and if Arab states really intended to support the West against an aggression they should be happy at chance of peace Middle East area. I doubted whether their neutralism was not still basis of their policy and therefore important to support Israel. Jernegan replied that he realized Israel was wholeheartedly with West but not convinced that Arabs still neutral. Would support our off-shore procurement request as anything to help Israel to help itself was to the good. Before going in to Jernegan, Waller told us the story of the mortars going to Scopus first telling the Arab story and then with incredulous smile ours.[5]

Goitein

504

תזכיר מאת ממשלת ישראל[1]
Aide-Mémoire by the Government of Israel

Copy: 130.20/2475/9 :העתק

[Washington] 17 December 1952

Confidential

Aide-Mémoire

The Government of Israel regards the question of arms supplies to the Near East countries as a matter of urgent concern from the standpoint of its own security. Moreover, if, as expected, the General Assembly of the United Nations recommends a directly negotiated settlement in the Near East, Israel intends to intensify its efforts for facilitating peace in the area, and regards the arms question as having a direct bearing on the prospect of peace settlement between Israel and the Arab States.

2. The Government of Israel seeks clarification on the questions put by the Minister for Foreign Affairs to Ambassador Monnett B. Davis on November 13, 1952:

a. Does the United States endorse the policy adopted by the United Kingdom in supplying jet planes to the countries of the Near East? It will be recalled that this policy is based on equality between each Arab State on the one hand and Israel on the other, thus creating Arab jet air forces

5. מדובר בתקרית שבה נאלצה ישראל לנטוש ציוד צבאי בשטח ירדני. הציוד היה מיועד להר הצופים הנצור. גרסתה הרשמית של ישראל היתה כי הציוד נגנב בידי מסתננים ירדנים.

504

1. ראה מס' 503.

of overwhelming numerical superiority to that of Israel. It has always been assumed that the Governments of the United States and the United Kingdom concert their actions on arms supplies to the Near East.

b. In face of the recent and current increases of arms supplies to the Arab States, is the Government of the United States prepared to assist Israel in its arms supply problem?

3. The British intention to supply jet planes to the Arab States compels Israel to acquire jet planes for defense purposes. Israel, however, lacks the currency with which to purchase even the inadequate number of planes which the United Kingdom is prepared to make available to Israel.

The Minister for Foreign Affairs in his talk with Ambassador Davis suggested three alternatives in this connection:

a. that Israel be enabled under Section 202 of the Mutual Security Act to acquire as military grant aid F84 jet planes, which it prefers to the British planes now offered;

b. that Israel be enabled to acquire these planes under the Agreement for Reimbursable Aid, but at nominal prices;

c. that Israel be financially enabled by the United States under the Mutual Security Act to acquire the jet planes offered for sale by the United Kingdom.

4. The present position whereby Arab States seem assured of very heavy arms supplies from Britain, while Israel is debarred, either for political or for financial reasons, from keeping pace with these developments, creates a threat to Israel's security and indicates, in the eyes of the Government of Israel, a departure by the Western Powers from their undertakings to the Security Council in August, 1949, and to their Tri-Partite Agreement of May, 1950.

The Government of Israel having studied the replies given to its Note of September 24, 1952[2] remains convinced that the provision of arms to a Near Eastern State should be dependent on that State's declared willingness to negotiate a peace settlement with its neighbors.

5. The Government of Israel, in connection with the questions enumerated above, would also appreciate being informed whether it may expect a reply to its request for eligibility for Aid under Section 202 of the Mutual Security Act.

6. The Government of Israel wishes to express its readiness to cooperate with the United States in strengthening the defense of the Near East against aggression. It would appreciate hearing from the Government of the United States whether any further plans for strengthening the area against aggression are contemplated, and in particular with regard to those countries which are prepared to cooperate in such defense measures.

7. The Government of Israel has made certain preliminary and informal inquiries about the possible participation of Israel in the North Atlantic Treaty Organization Off-Shore Procurement Program. A number of non-

2. ראה מס' 370.

NATO member States have been included in this program. It is, however, understood that the approval of the Secretary of State is required in order to enable Israel to be thus included. In view of the utility of such participation for Israel's economy and for the NATO effort, the Government of Israel would appreciate an indication of the Department of State's position in this matter.

505

א. אילת אל מחלקת חבר־העמים הבריטי
E. Elath to the British Commonwealth Division

מברק מוצפן ל/10356
נוסח נכנס: 130.02/2450/1

לונדון, 17 בדצמבר 1952

דחוף

הגשתי היום את האיגרת על סואץ לבאוקר.[1] הסברתי שיש בכוונתנו להביא את העניין בהקדם בפני מועביט [מועצת הביטחון] מתוך תקווה שנקבל את תמיכת שלוש המעצמות שמועביט תפנה למצרים בדרישה נמרצת לקיים את ההחלטה מ־1 בספטמבר 1951. באוקר הראה בדרך כלל יחס חיובי, אך אמר שלא יוכל לענות דבר לפני שידונו באיגרתנו.

באותה ההזדמנות ניסיתי לברר את יחסם למחאות הערבים בפניהם בקשר להחלטה בוועדה המדינית.[2] באוקר ציין שקיבלו מחאות חריפות ביותר מהערבים אך עמדתם נשארת כפי שהיתה ויצביעו גם במליאה בעד ההחלטה, אלא אם תבואנה איזה הצעות חדשות שתתקבלנה על דעתם. לא יכולתי לברר אם התכוון למשהו ממשי. הסברתי לו באריכות שאף־על־פי שאין אנו רואים בהחלטה זו של או"ם דבר שיבטיח שלום מידי בינינו והערבים, עלולה להחלטה זו להיות השפעה גדולה על הממשלות הערביות ועל דעת־הציבור הערבי, אשר רק על־ידי ההכרה שהעולם לא יתן להוליכו שולל על־ידי שימוש מתמיד בשיטות שנקטו בעבר בשאלת יחסיהם עם ישראל, ישלימו עם העובדות ויווצר רקע למגע ישיר בינינו, שיביא במשך הזמן לשלום בין ארצות ערב וישראל. באוקר הסכים עם הערכתי, בציינו אמנם שעוד רחוקה הדרך לשלום.

אילת

505

1. בעניין מעצר האונייה הנורווגית "רימפרוסט" בדרכה מאריטריאה לחיפה – ראה מס' 474. איגרות דומות הוגשו לארצות־הברית ולצרפת. הנוסח השלם של האיגרת שנמסרה לבריטניה ראה בתיק 93.04/41/4; תרשומת של השיחה עם באוקר ראה: PRO, FO371/96998. ראה גם מס' 518.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 666–667.

506

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

Coded Tel. X398 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 17 December 1952

Sulzberger story[1] exploited by Arabs created yesterday considerable commotion many del[egation]s who indicated reconsideration their vote Plenary. Foll[owing] del[egation]s expressed their concern directly to us: Chile, Mexico, Peru, Salvador, Panama, Canada, UK, USA, Netherlands, Denmark. Others communicated their dissatisfaction to USA.

Jessup called Abba [Eban] yesterday for urgent secret meeting telling us USA deeply concerned violent reaction Arab Gov[ernmen]ts especially Egypt, and harmful effect B[en]-G[urion] statements as reported *N[ew] Y[ork] T[imes]*, wishes avoid showdown Plenary. Adoption resol[ution] present form would counteract its very objective. Therefore suggests we agree introduction amendment "enter direct neg[otiation]s on basis resol[ution] etc.". He hopes one or two Arab del[egation]s might vote for it whereas preferable Israel should abstain. Abba strongly refuted this ingenuity and machination and insisted on forthright USA vote without further ado. Wherefore Jessup folded up tents, withdrew paper and requested forget episode pledging himself not to discuss matter with any other del[egation].

Abba saw Lloyd who told him UK maintaining position even if unhappy with situation, could not change since this will be regarded as retreat under Arab pressure.

Yugo[slav]s confirmed they standing firm.

Abba saw Ethiopian F[oreign] M[inister] who expressed disma[y] their vote and promised try change.[2]

Main concern in Latin camp where Salvadorean makes great efforts break up solid front.

View these developments and fact main para four carried only slender two-thirds, outcome vote tomorrow uncertain. It might be influenced many last minute manoeuvres and repercussions. Naturally del[egation] making supreme effort hold fort.[3]

Rafael

506

1. מוסב על ריאיון עם בן־גוריון שעשה הכתב המיוחד של ה"ניו יורק טיימס", סיירוס סולצברגר. בריאיון הטעים בן־גוריון את רצונה של ישראל לפתוח במשא־ומתן לשלום עם מדינות ערב ואת נכונותה לקחת חלק עם הערבים במפעלי פיתוח אזוריים, ובכלל זה סיוע ליישוב הפליטים במדינות ערב. הוא שלל ויתורים טריטוריאליים מצדה של ישראל, והדגיש כי עתידה של ירושלים אינו נתון למשא־ומתן. (ראה "ניו יורק טיימס, 15.12.1952.)
2. השווה גם מס' 482.
3. ראה הערת־עורך להלן.

הערת־עורך
Editorial Note

סיכום הדיון על ארץ־ישראל במושב השביעי של עצרת האו"ם

ב־18 בדצמבר דנה מליאת המושב השביעי של העצרת הכללית בשאלת ארץ־ישראל. בפני המליאה עמדה החלטת הוועדה המדינית המיוחדת (ראה הערת־עורך, עמ' 666–667) והצעת תיקון של המשלחת הפיליפינית, שקראה לבסס את המשא־ומתן בין ישראל והערבים על ההחל־טות הקודמות של העצרת, ובכלל זה ההחלטה על בינאום ירושלים. בסיום הדיון התברר, כי לא החלטת הוועדה המיוחדת ולא הצעת התיקון הפיליפינית אינן זוכות ברוב הדרוש של שני־שלישים. בין המתנגדים להצעת הוועדה המיוחדת היו מדינות ערב, מדינות הגוש הסובייטי ורוב מדינות אסיה. בין הנמנעות היו אחדות ממדינות אמריקה הלטינית. בסופו של דבר התפזר המושב השביעי של העצרת הכללית ללא החלטה בנושא הארצישראלי. (ראה *GAOR, Seventh Session* 406th Plenary Meeting ,18 December 1952.)

507

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X405 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 נוסח נכנס:

New York, 19 December 1952

Cabling estimate G[eneral] A[ssembly] debate generally,[1] meanwhile fol-l[owing] last minute factual developments:

(1) Wednesday six p.m. we secured Truman's personal phone call to Jessup to work actively for passage resol[ution]. Amer[ican] del[egation] immed[iately] began working with us on votes.

(2) However by that time every single Latin del[egation] had received cable in identical terms from capitals transmitting Vatican hope they would vote against, repeat against, resol[ution] in light B[en]-G[urion]'s J[erusale]m statement ignoring religious interests.[2] In fact only two voted against but we lost seven positives who abstained.

(3) Philippines acting on direct Vatican pressure introduced amendment but mistakenly from Catholic viewpoint put principle of *Binum* [internationalization] to test of actual vote against violent Peru, Belgium, advice.

507
1. ראה הערת־עורך לעיל, מס' 508.
2. ראה מס' 506.

(4) Soviets told us they would vote against all amendments affirming past resol[utions] but refused say how they would vote on whole. To Arabs they reversed procedure.

(5) At last minute Jessup in despair of two-thirds asked if we preferred resol[ution] containing some vague reference *Binum* or no resol[ution] at all. I replied strongly for latter especially if could actually vote *Binum* specifically down.

(6) Defeat Philippine amendments weakened both past resol[ution] and *Binum* but gave alibi for more frightened Catholics withdraw support from resol[ution] as whole. All sponsors, incl[uding] four Latins, kept firm throughout.

Eban

508

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. X406 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2330/18 :נוסח נכנס

New York, 19 December 1952

In G[eneral] A[ssembly][1] debate we fought in two phases: (1) to ward off Arab attack under item introduced their initiative, (2) to develop defence into counter-offensive under momentum created from first moments of debate and especially after exposition peace plan. First phase was completely successful, second almost so but for developments between [Ad Hoc] C[ommi]ttee and Plenary.

Arabs made foll[owing] attempts: (1) create atmosphere for reaffirming repat[riation] at least stemming retreat therefrom, (2) secure specific reaffirmation past resol[ution]s, (3) at least secure specific reaffirmation last year's resol[ution], (4) enlarged PCC [Palestine Conciliation Commission] activated and transferred J[erusale]m, (5) secure some strengthening or revival *Binum* [internationalization], (6) assure continuity Pal[estine] debate and mandatory retention on agenda, (7) as subsidiary manoeuvre to evoke response in UN of their case *Shilumim* [reparations].

Every one of these objectives failed and wherever they were embodied in resol[ution]s they were crushingly defeated either in C[ommi]ttee or in Plenary, thus having attempted pursue us Arabs found themselves being chased down street with direct neg[otiation]s resol[ution] their heels.

C[ommi]ttee discussion and debate illustrated with certainty that

508

1. ראה הערת-עורך, עמ' 718, מס' 507.

majority UN favour direct settlement and have lost rigid fidelity past resol[ution]s, however our majority was based on central factor of cohesive Latin support. In C[ommi]ttee we had fourteen Latins with us and none against so therefore obvious any defection this front would change situation fundamentally. Sulzberger story[2] created malaise which far from diminishing grew more intense and decisive every hour through Arab exploitation supported by Salvador, Peru, until it culminated in formal changes of instruction other Catholic capitals. Arithmetic would seem indicate that even if this had not happened Soviet votes would have prevented two-thirds. Actually however if Latin vote had not been undermined by this incident we w[oul]d have been so few votes short of success that with tangible prospects victory and Americans working hard on conversion negative votes we c[oul]d have scraped through. No question my mind Latin incident was primary, Soviet dogmatism secondary, cause for decline prospects resol[ution].

Our chief disappointments are: (1) profound psychological effects Arabs created by C[ommi]ttee stage counteracted by their relief at end; their jubilation was comparable to removal traditional goat from house but is nevertheless real; (2) became plain that even full support Western world not sufficient carry us through to positive goals so long as Asian front remains disappointingly unbroken with encouraging exception Burma.

Apart from several parliamentary factors described above main political advantages derived from whole episode are: (1) undoubted weight majority support for direct settlement; (2) if we can assume starting point new Administration DC is Jessup speech Plenary where he invoked Dulles speech[3] again, could not hope for more forthright satisfactory definition USA policy; (3) if resol[ution] had been adopted would have been good instrument for Western powers exert active pressure on Arabs for peace if Westerners felt so disposed of which no evidence yet; (4) fact that attempted reaffirmations past resol[utions] or *Binum* [internationalization] can now be actually defeated and not merely softened as on previous occasions up to and incl[uding] last year when such words as "implementation" and "conformity" had to be swallowed in connection these resol[ution]s; this year even such euphemisms as "on basis of" or "taking into account" could not be passed against our position; (5) weight of pressure UN influence has strengthened on Arabs to negotiate than on us to obey resol[utions]; (6) result probably means disengagement UN; each side has negative strength sufficient to block policies rivals but not sufficient positive strength carry day for themselves; US is in deadlock and

2. ראה מס' 506.

3. ג'סאפ הזכיר את נאומו של דאלס במושב השלישי של העצרת הכללית בנובמבר 1948 ובו קבע כי לעצרת הכללית אין סמכות לצוות על הצדדים או לתת להם הוראות מדויקות. המסקנה העולה מן הדברים האלה היא כי הפתרון צריך להיות מוסכם על הצדדים ותפקידה של העצרת הוא להמליץ לפני הצדדים על שיטות ונהלים למשא־ומתן. (ראה *GAOR, Seventh Session, Plenary Meetings*, 406th Meeting, 18 December 1952.)

paralysis on this issue which passes to purview of gov[ernmen]ts themselves and M[iddle] E[ast] influence Western powers; (7) therefore of highest importance we had support big Three Westerners and of their main allies at every stage; (8) emerging from isolation we proved our capacity to find important groups states to carry initiative of our cause in complete loyalty to us; (9) psychological effect of our peace program profound and will survive parliamentary setback provided we maintain doctrine integral peace; (10) PCC [Palestine Conciliation Commission] if not finally disposed of, certainly weakened by not receiving any mandate when one had been specifically asked for; (11) recollection of moments when they regretted even raising matter bound to diminish Arab appetite for bringing complaints against us again.

Sov[iet] vote was disappointing in rel[ation] their C[ommi]ttee attitude but completely consistent their previous policy e.g. they voted against resol[ution] last year on grounds PCC incl[uded] in operative part. Premature draw conclusion any fundamental change their attitude Arab–Israel dispute. Mystery is whether they deviated in C[ommi]ttee and were pulled up by orthodox considerations later or whether in pursuit their general policy UN they relish prospect prove Arabs depending last resort on them.

Trying be as objective as possible consider political progress decisively outweighs parliamentary setback which itself is setback only in rel[ation] to climax achieved in C[ommi]ttee. Objective of liberating ourselves from Pal[estine] debate achieved perhaps more effectively than if resol[ution] had passed since in latter case UN could claim some right to influence and review neg[otiation]s while now if we do neg[otiate] we will not owe U.N. any accountability.

All this opens up many new prospects future political action internationally on which will cable or write mature reflections later.

Eban

509

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מקור: 130.02/2397/13

ירושלים, ד' בטבת תשי"ג
22 בדצמבר 1952

עתיד העלייה לארץ הוא נושא לדאגת רבים. בעצם חייבת זו להיות דאגתה הראשית של המדינה כולה. במיוחד היא צריכה להעיק על משרד החוץ, משום אחריותו המיוחדת לקשרים עם הגולה.

2. בממשלת ישראל אין כיום נושא מסוים למדיניות העלייה ואין מכשיר המבטא בתחום זה את רצון הממשלה. לכאורה, לפי ההסדר הקיים בין הממשלה והסוכנות היהודית, הרי הדאגה לעלייה והטיפול בעידודה ובארגונה כלולים בין תפקידיה של הסוכ־

נות. עם זה לא יכלה הממשלה בשום פנים להתפרק מאחריותה היא בתחום זה. ואף אמנם היא נשאה באחריות זו, לא רק להלכה אלא למעשה, בכמה דרכים. האוצר קיבל על עצמו את מרבית נטל המימון של קליטת העלייה. משרד העבודה דאג לתעסוקת העולים ולשיכונם. מעל לכל אלה קיים המוסד לתיאום, בו משתתפים נציגי הממשלה והסוכנות, שתפקידו לקבוע במשותף את מדיניות העלייה ולנצח על ביצועה.

3. אף־על־פי כן דומה כי חסר כאן עיקר חיוני, הוא דאגתה הישירה והפעילה של הממשלה לעתיד העלייה בהיקף רחב ולאורך ימים. שכן אם נכון הדבר כי גורל העלייה הוא בנפש המדינה, הן מפאת טובתה היא — עצמתה, כושר יצירתה, ביטחונה וכו' — והן מפאת השליחות שהמדינה נתבעת למלא בחיי העם היהודי, הרי מוטלת כאן על הממשלה אחריות שאין היא יכולה בשום פנים להשתחרר ממנה ולגוללה על שכם מישהו זולתה. הממשלה אינה יוצאת ידי אחריותה זו על־ידי השארת סמכויות בידי הסוכנות היהודית, אף לא על־ידי שיתוף פעולה אתה — ויהי שיתוף זה אמיץ ופורה ביותר. מבחינת המדינה, הממשלה היא האחראית היחידה — הראשונית והסופית. במצב זה, העובדה כי אין כל בהירות בממשלה לגבי זהות המשרד או השר המגלמים אחריות זו למעשה יוצרת מעוות רציני ביותר.

4. חומרת המעוות הזה תתברר עוד יותר אם נתן דעתנו על מהותו האמיתית של המושג "מדיניות העלייה". אין קביעת המדיניות הזאת יכולה להצטמצם במערכת החל־טות על סוגי העולים אשר נשתדל להביא מארץ זו או אחרת, על ממדי העלייה שנשאף להגיע אליהם או נשתדל לא לעבור עליהם השנה או בשנה הבאה, ועל שיטות הטיפול בעולים מסוגים שונים הן בגולה ערב עלייתם והן בארץ למחרת עלותם. כל אלה חשו־בים והכרחיים, אך בהם בלבד לא תתמצה האחריות. הדאגה המרחיקה־ראות לעתיד לבוא חייבת להביאנו לידי קביעת מדיניות במסגרת הרבה יותר רחבה ובטווח הרבה יותר ארוך. נדרשת פעילות יזומה ורצופה המכוונת לראיית הנולד ולהכוונת ההתפת־חות.

5. אם נבדוק את המצב ניווכח לדעת כי למעשה לא נשאה הממשלה עד עכשיו באחר־יות לעלייה מתוך תפיסה מרחיקה־ראות זו. פעולותיהם החשובות של משרדי האוצר, העבודה, החקלאות וכו' — וכן מערכת הפעולות של הסוכנות היהודית — היו בגדר מעשים שבדיעבד ולא היה בהם כלל משום קידום פני הדברים ודאגה להם מלכתחילה. בתקופת העלייה ההמונית, שינקה ממקורות של השראה משיחית במלוא מובן המלה ולבשה לרוב צורה של מנוסה מבוהלת מעמק הבכא, לא היה אולי צורך בפעולה המקדמת את פני המאורעות. גלי העלייה נישאו כאילו מאליהם ובכוח עצמם. אבל בתקופה שנכנסנו לתוכה עם סיומה של עליית המנוסה וההצלה, נודעת חשיבות מכרעת למאמצים יזומים ומחושבים לפתיחת מקורות עלייה חדשים, לטיפוחם ולהרחבתם.

6. ההיקף המרחבי של מאמצים אלה צריך להיות העולם כולו וטווח הזמן שלה — עד לעתידות רחוקים. למעשה צריכה הדאגה להתבטא, ראשית, בסקר מתמיד על מצב קיבוצי היהודים בכל קצווי תבל מפאת מועמדותם לעלייה, היינו על מערכת הגורמים המסייעים או מפריעים לעלייתם (בכלל זה, הכרחים או פיתויים חומריים, גלגולי מעמדם המדיני של היהודים, תהפוכות מצבם הנפשי, תנאי המשטר, המקום שתופסת ישראל בחיים היהודיים, השפעת ההדים המגיעים מהארץ וכיוצא באלה); שנית, בהתוו־יית דרכי הפעולה החינוכית, ההסברית והארגונית לעידוד ולטיפוח הרצון לעלייה בקרב היסודות הרצויים; שלישית, בשיפור מתמיד של שיטות העזרה וההדרכה לעולים המופי־עים בעין.

7. והנה משלושת הסעיפים שנימנו — ואין להניח כי בהם נתמצתה הבעיה — רק הסעיף השלישי משמש נושא לפעולה מתמדת, וגם זו לוקה במגרעות של שיטה ובאנדרלמוסיה ארגונית; אשר לשני הסעיפים הראשונים, הרי או שאין דואג להם כלל או שהטיפול בהם נעשה רק באקראי ולמקוטעין. במסגרת הסעיף השני מטפלת הסוכנות בארגון ההכשרה החלוצית מזה ודאגה לעידוד השקעות הון מזה, אך פעולתה סובלת לרוב מריתוק מופרז לשגרת עבר, מפיצול מפלגתי ומהיעדר תכנון לזמן ארוך.

8. לגבי הסעיף השלישי הוטלה אחריות מסוימת על משרד החוץ על־ידי החלטה מפורשת של הממשלה, אשר עם חיסול משרד העלייה העניקה למשרדנו את סמכות מתן האשרות לעולים. בעקבות החלטה זו נתבטלו משרות קציני העלייה שהיו קיימות בקונסוליות שלנו לשעבר מטעם משרד העלייה, ונושאי המשרות האלו, במידה שהיה צורך בהשארתם, נשתבצו בתקן משרד החוץ. בתחום זה סולקה, אפוא, במידה רבה הכפי־לות שהיתה קיימת לפני־כן בין משרד החוץ ומשרד העלייה. לעומת זה לא חוסלה הכפי־לות בין נציגויות משרד החוץ לבין שלוחות מחלקת העלייה של הסוכנות בחוץ־לארץ, והיא עודנה גורמת בזבוז ומבוכה.

9. אפשר כמובן לגרוס החלטה זו כמטילה על משרד החוץ תפקיד "לבלרי" גרידא, המתמלא ממילא על־ידי כל קונסוליה שבעולם. אולם אפשר לנקוט פירוש הרבה יותר רחב ויוצרני הן למשימה והן לסמכות. סוף־סוף היה קיים משרד עלייה בממשלה שחובתו היתה, לכאורה, הן לעצב מדיניות והן לנצח על ביצועה — תמיד בשיתוף עם הסוכנות. משנתחסל משרד זה, עברו תפקידיו שבחוץ־לארץ בירושה למשרד החוץ. אין משרד החוץ מחוייב לקבל את שגרת משרד העלייה לשעבר כהלכה למשה מסיני אלא רשאי הוא ליצור ולחדש. רצוני לומר אין כל חובה עליו להצטמצם בגדר הסעיף השלישי, אלא רשאי הוא לפלוש לתחומי הסעיפים הראשון והשני, ואם רק יעמוד לו כוחו — להשתלט עליהם.

10. סעיפי פעולה אלה מהווים כיום שדות רחבים אשר רובם בור והם חופשים למעשה מכל חזקה. כאמור, גם כאן פעילה במידת־מה הסוכנות היהודית, אם באורח ישיר או באמצעות ההסתדרויות הציוניות הארציות. גם אלמלא היתה התנועה הציונית פעילה בתחומים אלה, חובה היתה לעוררה לפעולה ולתאם את התפקידים עמה. אבל, כמודגש לעיל, האחריות המרכזית של דאגה ומחשבה מוטלת כאן על המדינה, ודאגה ומחשבה אלו צריכות להתבטא בפעולה מעשית. אני סבור, אפוא, כי את המשימה הזאת חייב משרד החוץ להעמיס על עצמו.

11. משרד החוץ נקט כבר יזמה מסוימת לריכוזם ולדרבונם של המאמצים המכוונים לעידוד העלייה מהארצות הדוברות אנגלית ובעיקר מארצות־הברית. מבלי להאט או להשהות את הפעולה שכבר הוחלט בה, יש לראותה לא כפרשה בפני עצמה אלא כפרט מן הכלל — לכל היותר כסעיף ראשון במעלה ודחוף ביותר של תכנית רחבה ומקפת שיש לפרוש את רשתה על פני כל הארצות אשר ידו של משרד החוץ הישראלי מגעת אליהן.

12. אין הכוונה למפנה חריף — לפלישת פתע רחבת־חזית לתוך התחום החדש. מה שנדרש כיום הרי זה בראש וראשונה הפניית המחשבה, בקריה ובנציגויות, כלפי התפקיד הזה והתכוננות למלאו. גם לא תוכל המגמה להיות ריכוז כל ענייני העלייה בידי משרד החוץ. יש להדגיש שוב, כי אין לערער על סמכות הסוכנות בענייני עלייה; אדרבא, יש לדאוג לייעול פעולתה ולהידוק שיתוף־הפעולה אתה. הכוונה היא להפעיל את משרד החוץ כגורם ממשלתי יוזם ואחראי במישור זה. זאת יש לעשות בזהירות ובהדרגה,

ולכן אין להביא את העניין בשלב זה לממשלה לשם הכרעה עקרונית: אין טעם בהחלטות עקרוניות כל עוד אין בהן צורך מעשי ובטרם הוכשרו התנאים הממשיים להגשמתן.

13. לאמיתו של דבר לא יהיה בפעולה המוצעת — על־כל־פנים בשלביה הראשונים — שום חידוש מהפכני. זו תהיה מסקנה טבעית מהתפיסה היסודית והמוסמכת הנקוטה בידי הממשלה לגבי תפקידי נציגויות החוץ של המדינה. עניין המדינה עמד תמיד ברום עולמן של נציגויות ישראל בארצות שמעבר מסך־הברזל. אשר לנציגויות המדינה שב"עולם הפתוח", הרי תמיד גרסנו את קיום המגע המתמיד עם הציבור היהודי, הידוק הקשר החי בינו לבין המדינה, טיפוח הרוח הציונית בקרבו והמרצתו להשתתפות בבניין הארץ ולעלייה אליה — כמשימות מרכזיות שלהן.

14. אם בהמשך הפעולה יתגלה הצורך באישור ממשלתי או בהסדר חדש עם הסוכנות היהודית, יש להניח כי יושג בלי קושי. על־כל־פנים דיה לדאגה זו בשעתה.

15. ואלו הן המשימות שיש להטיל על הנציגויות כסעיפים ראשונים ודחופים בתכנית:

(א) על כל נציגות לברר את בעיית העלייה מהארץ אשר בה היא פועלת — המצב, הסיכויים והצרכים — ולשלוח על כך אשגר מיוחד.

(ב) על כל נציגות להגיש דין־וחשבון על הפעולות המתנהלות בענייני עלייה על־ידי נציגות הסוכנות היהודית או על־ידי התנועה הציונית הארצית ולציין את הליקויים, אם ישנם כאלה, ואת הדרכים לתיקונם.

ריכוזו של חומר זה יוכל לשמש בסיס להתווייה מרכזית של שיטת פעולה לעתיד הקרוב.

16. אותך אבקש:

(א) למנות ועדה בקריה, מוטב בראשותך, אשר תעיין בתזכיר זה ותגיש את הערותיה עליו.

(ב) לשלוח את ההוראות המוצעות לנציגויות המתאימות ולצרף אליהן את המזכר כתדריך.

אם יושמעו בוועדה המשרדית ערעורים רציניים על עיקרי התכנית, אהיה מוכן לבררם. במקרה זה יתעכב ביצועו של סעיף ב'.

17. ההצעה הכלולה בתזכיר זה נוסחה מתוך תקווה כי קביעת עניין העלייה כסעיף מרכזי בתכנית פעולתו של משרד החוץ תסייע לטיפול יותר רציני ואחראי במשימה היסטורית זו ועם זה תפיח רוח חדשה במשרד החוץ עצמו ותדרבן את כל שלוחותיו למאמצים המכוונים לתכלית הנכספת.

משה שרת

510

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

חוזר משוכפל: 130.02/2415/33

תל אביב, ה' בטבת תשי"ג
23 בדצמבר 1952

סודי

יחסים עם נציגי ארצות הקומינפורם

לאור המשפט בפראג ינהגו בעתיד נציגי ישראל ביחסיהם עם נציגי ארצות הקומינפורם, לרבות ברית־המועצות, לפי הקווים דלהלן:

(1) בשעה שתערוך נציגות ישראל מסיבה אשר אליה מוזמנים ראשי הנציגויות כולם (למשל קבלת־פנים ביום העצמאות או בהזדמנות אחרת בעלת אופי כללי), היא תזמין גם את נציגי ארצות הקומינפורם.

(2) בעת עריכת מסיבה או ארוחה פרטית יוזמן ראש הנציגות של ארץ קומינפורמית או אחד מחבריה רק במקרה שקיימים יחסים אישיים קרובים בין המארח ובין אורחו זה. אין להזמין נציגים צ'כוסלובקיים.

(3) בנסיבות שאינן מתוארות בסעיפים (1) ו־(2) לעיל יש להימנע מהזמנת חברי נציגויות הקומינפורם, אלא אם כן יש טעם מיוחד לכך שלא הובא בחשבון בהוראות אלו.

(4) חברי נציגויות ישראל לא יסרבו להיענות להזמנות של נציגויות ארצות הקומינפורם בנסיבות הדומות לאלו המתוארות בסעיפים (1) ו־(2) לעיל. אין לצפות כי חבר כלשהו של נציגות ישראל יוזמן לנציגות קומינפורמית בנסיבות אחרות. במקרה הבלתי־צפוי של הזמנה צ'כוסלובקית יש להתחמק מלקבלה.

(5) לכשיוזמנו חברי נציגות ישראל על־ידי צד שלישי למסיבה או לארוחה שגם חברי נציגויות ארצות הקומינפורם מוזמנים אליה, ייענו להזמנה זו. הם ינהגו בנציגים אלה נימוס קר ובשום פנים לא יבקשו הזדמנות לשוחח אתם. אם במהלך המסיבה יקרה כי ישותפו בשיחה עם נציג כזה, ינצלו הזדמנות זו להבעת רגשותינו כלפי משפט פראג ואופיו האנטי־יהודי, האנטי־ציוני והאנטי־ישראלי. יש להימנע משיחה עם נציגים צ'כוסלובקיים מבלי לפגוע בכללי נימוס יסודיים.[1]

ו. איתן

510

1. בחוזר נוסף הורה איתן להוציא מכלל ההנחיות האלה את סין העממית ואת בולגריה, שלא פגעו בישראל ומתירות את העלייה אליה. ראה איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ, 12.1.1953, 130.02/2415/33.

511

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן 917
נוסח יוצא: 130.09/2309/4

תל אביב, 24 בדצמבר 1952

שלך 774.[1] (א) כיום אין כל אפשרות להעביר המשרד. מנוי וגמור לא להעבירו במבוהל. ההכנות מתנהלות בדיוק כמתוכנן וההעברה תבוצע במועדה באמצע מארס. גם השיכון לכל העובדים מתקדם כהלכה. מקווה כי זה יהיה מבצע למופת. איני סבור כי הקדמה תשנה במשהו התוצאות המדיניות. כל הנציגויות מקבלות העברתנו כעובדה. ברור כי תהיה תקופת מעבר לא קלה, אך הזמן יעשה את שלו.

(ב) לשכת הנשיא הוקמה בירושלים אך הלשכה בקריה לא חוסלה. התורכי שהיה הראשון להתייצב הודיע כי בשום פנים לא יתייצב ראשון בירושלים. אחריו יבוא הצרפתי ולדעתנו לא כדאי לפתוח בסכסוך מפוצץ. גם כאן תחול תקופת מעבר שהתבטאה כבר בהופעת כל הנציגים בהשבעת הנשיא בירושלים ותתבטא בביקוריהם הרשמיים האישיים בלשכתו בירושלים ובירידתו לקריה לטקסי התייצבות.

שרת

512

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Coded Tel. WTE22 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/26 נוסח יוצא:

[Washington] 25 December 1952

Re Herzog's 781.[1] Source unmistakably correct in saying that [State] Dep[artmen]t is seeking or already found way of giving Egypt considerable

511

1. אבן הציע לנצל את שלהי כהונתו של ממשל טרומן כדי להעביר את משרד החוץ לירושלים, שכן אין לדעת מה תהיה השפעת הכנסייה על הממשל הבא. הוא גם יעץ להסמיך את ההעברה להקמת לשכת הנשיא בירושלים, כי גורמים חיצוניים מהססים היסוס ניכר למתוח ביקורת על מעשה הכרוך בראש מדינה. (ראה מברקו מיום 23 בדצמבר, 93.01/2208/26.)

512

1. הרצוג דיווח, כי על־פי ידיעות ממקורות מוסמכים החליטה ארצות־הברית, לנוכח סכנת התמוטטות משטרו של נגיב, להעניק למצרים סיוע צבאי חינם בשיעור של כ־12 מיליון דולרים. ההחלטה הזאת באה ביזמת מחלקת המדינה, ואילו מחלקת ההגנה התנגדה, וציינה שהמדינה היציבה היחידה במזרח התיכון היא ישראל. נוסף לסיוע חינם מנהלים המצרים משא־ומתן על סיוע בתשלום בשיעור של 200 מיליון דולרים. (המברק, מיום 23 בדצמבר, בתיק 93.01/2208/26.)

arms deliveries whether by eligibility Grant-[in]-Aid which *Nasi* [President] however not yet approved or by some manoeuvre e.g. buying Egyptian cotton and paying for arms with proceeds. Naguib's position precarious and Byroade has transferred his affections from Shishakli to him, cannot envisage life without him.

Propose following action: (1) talk Acheson early in week to argue against any arms at all to Egypt but most vehemently against approval mil[itary] aid to them without mil[itary] aid to us or any clear step towards us; (2) work for *Nasi* to block approval mil[itary] aid to Egypt and expedite it for us; (3) letters from Jewish org[anization]s to Truman, Acheson, expressing surprise no response Israel request mil[itary] aid; (4) ditto from Congress friends; (5) stimulate press negative references to Naguib on all his exposed nerves e.g. Suez, non-peace etc. with moral he must advance towards Israel before USA can strengthen him.

Simultaneously at your end: (1) talk with Davis basing yourself Jernegan's talk to Goitein[2] whereof you stress unsatisfactory nature, adding you read between lines incredible hint Egypt may get mil[itary] aid before us; (2) get *N[ew] Y[ork] T[imes]* and press generally echo our disquiet at American tendency be too precipitate to buttress Naguib even at expense Israel's balance security and with neglect of legitimate handle for influencing peace; this should not indicate any basic change USA friendship Israel but only lack of prudence in Egyptian policy not taking consequences into account; (3) authorize us take any publicity measures for success of operation; (4) stress our disquiet UK jet deal which USA opposed but did not prevent.

While specific issue is arms we may be playing for higher stakes by proving that absence peace Israel–Egypt is wholesale headache and impediment to [Washington] DC and Cairo. If they both aware of this they may draw important conclusions.[3]

Eban

2. ראה מס' 503.

3. שרת השיב כי הוא יפעל כדלהלן: (1) ייפגש עם השגריר דייוויס, (2) ידווח לממשלה בישיבתה הקרובה (3) וייפגש עם העיתונות לאחר ישיבת הממשלה. הוא סבור כי יש להתחיל בפעולה בישראל ולהמשיכה אחר־כך בארצות־הברית אך יש לזכור: (1) שהקומינפורם פתח זה עתה במערכה נגד ישראל, (2) שהאו"ם נכשל במאמציו לכפות שלום על מדינות ערב, (3) שיש להימנע מליצור רושם שישראל פותחת בחזית נגד מצרים והמערב כאחד. (ראה מברקו MT52, 26.12.1952, 1/2377/130.09.) ראה גם מס' 513, 516.

513

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. WTE23 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/26 נוסח יוצא:

[Washington] 26 December 1952

Welcome your MT52.[1] Please be careful to say we have grounds to apprehend USA about to despatch arms Egypt without prior peace Israel or even parallel aid Israel. Do not say decision already taken since perhaps not irrevocably so at all levels and we don't want to block possible [State] Department retreat by assurance no intention send such aid Egypt. To Davis you can be more explicit saying we here have impression Department firmly wedded this idea. If he wishes to deny so much better.

We don't get force of your bearing in mind (2) since obligation peace is basic and self-understood whether or not UN recommends specific procedure any given time, moreover we are here dealing not with UN but with Three Powers which did commit themselves with majority in UN to favour negotiated settlement and USA policy as expressed in G[eneral] A[ssembly] is still USA policy.

In talk Davis worth stressing proposed step is reward for neutralism since Egypt has made no advance at all towards West and only last week abstained on what USA rep[resentative]s called most offensive insult to American honour in atrocities accusation.

Eban

514

ש. בנדור אל א. אבן (ואשינגטון)
Sh. Bendor to A. Eban (Washington)

מקור: 93.08/359/26

[תל אביב], 26 בדצמבר 1952

אישי–כמוס

הצעת ההחלטה על משא־ומתן ישיר

(1) המאבק בעצרת נגמר. רצוני לברך אותך ברכה אישית על הצורה המפוארת בה ניהלת אותו. עקבתי ממש בנשימה עצורה לא כל־כך אחרי הדברים שנאמרו בעצרת כי אם אחרי הדברים שנעשו על־ידיך ועל־ידי חבריך במשלחת מאחורי הקלעים. היתה זאת עבודת צוות למופת כשראש הקבוצה מצטיין במיוחד. אני כמו כל האחרים נהניתי הנאה

513
1. ראה מס' 512 והערה 3 שם.

מרובה מתכנית השלום, אך יותר ממה שנהניתי מהתכנית עצמה התפעלתי ממקוריות המחשבה ומההעזה שבה — שצריך להגיש תכנית כזאת.

(2) "עכשיו מותר לגלות" שאחרי ההצבעה בוועדה המקבילה היו חילופי־דברים בישיבת בוקר אחת אם אמנם משלחת ישראל צריכה להילחם בעד אישור ההחלטה במליאת העצרת.

אני הייתי בין המיעוט שחשב שאין אנו צריכים להילחם בחירוף־נפש לאישור ההחלטה. לדעתי השגנו את מטרתנו באישור ההחלטה בוועדה המקבילה. מה היתה מטרה זו? להחזיר מלחמה שערה, להפוך את הקערה על פיה, להפוך מתקיפים למתגוננים ולהביא אותם במבוכה. הראינו לעולם שרצוננו בשלום, שאנו מוכנים למשא־ומתן ישיר ורק הערבים אשמים בכך ששיחות ישירות אינן מתקיימות. אישור ההחלטה הודות בעיקר למאמצי המשלחת הישראלית היה מחייב אותנו יתר־על־המידה. אלה שתמכו באישור היו אומרים לנו אחרי העצרת מה שהאמריקנים אומרים לנו זה זמן־מה — תמכנו בכם בעצרת והפעלנו על הערבים את הלחץ המוסרי של עמי העולם. עכשיו הם מוכים. מוטל עליכם אפוא ללכת לקראתם, להרגיע אותם, לפייס אותם. שמא תקבלו קצת פליטים בחזרה, שמא תעשו ויתור זה או אחר. נגד לחץ כללי כזה היה קשה לנו לעמוד.

נוסף על כך אין אנו מוכנים עדיין לשיחות ישירות ואינני בטוח שמצבנו הטקטי היה נוח בשיחות ישירות שהיו מתקיימות ברבות הימים על יסוד החלטת העצרת.

ללא אישור ההחלטה על־ידי העצרת, אנחנו במצב טקטי טוב מאוד. הודענו על רצוננו בשיחות ישירות. הצענו אפילו תכנית של שלום. לא זו בלבד שהערבים לא הסכימו לשיחות ישירות כי אם אף עמי העולם לא אזרו עוז לחייב את הערבים לנהל שיחות ישירות אתנו. אם הדברים במזרח התיכון אינם מסתדרים, הרי אי־אפשר להאשים אותנו. עשינו לפי מיטב יכולתנו.

ההדגשה שלי היתה שאין אנו צריכים להילחם תוך חירוף נפש בעד אישור ההחלטה כי לא חשוב בשבילנו שההחלטה תאושר. מה שהיה חשוב הוא שלא ייכשל כישלון חרוץ — דהיינו שלא יצביעו יותר נגדו מאשר בעדו. ייתכן שבמסיבות החדשות שבאו בעקבות התיקון הפיליפיני ומאמרו של סולצברגר, היה הכרח לנהל מלחמת תנופה עקשנית על־מנת להבטיח את המינימום הרצוי לנו. אולם למען האמת אינני יכול להגיד שהתאכזבתי מרות מהמצב שנוצר אחרי ההצבעה.

(3) מברקך מס' 769[1] — למען ההיסטוריה. אתה כותב שהיה הסכם של שתיקה ביניכם (בינינו?) לבין העולם הקתולי בקשר לירושלים. אינני יודע אם תפיסתי או ידיעותי לקויות. אינני זוכר שהוזכר דבר כזה במברקים הרבים שקיבלנו. ייתכן והייתי צריך להבין שזה המצב בלי שהדבר ייאמר במפורש. רצוני לאמר שידעתי שאנו משתדלים להגיע לידי הבנה כזאת עם המדינות הקתוליות אך לא היה ברור לי שהצלחנו בזה.

בברכה,

ש. בנדור

514

1. לאחר כישלון ההחלטה במליאת העצרת שיגר אבן מברק "למען ההיסטוריה" וטען, כי תמיכתן של המדינות הקתוליות בהצעת ההחלטה בשלבי הדיון בוועדה המדינית המקבילה ניתנה על־פי הסכם שבשתיקה שלפיו תימנע ישראל מלהעלות בכל צורה שהיא את עניין ירושלים ולא תנסה לשנות בצורה כלשהי את החלטת הבינאום של 1949, ובתמורה לא יעוררו המדינות האלה את נושא העברת משרד החוץ לירושלים ויתמכו בהצעת ההחלטה למשא־ומתן ישיר. פרסום הריאיון ב"ניו יורק טיימס" (ראה מס' 506 והערה 1 שם) היה הפרה של ההסכם הזה. (המברק מיום 22 בדצמבר 1952, 93.01/2208/26).

515

א. אבן אל ד. בן־גוריון ומ. שרת
A. Eban to D. Ben-Gurion and M. Sharett

מקור: ארכיון צה"ל 230/72/896

ואשינגטון, ח' בטבת תשי"ג
26 בדצמבר 1952

כמוס

הנידון: איחוד חבש-אריטריאה כתקדים להרחבת
גבולות ישראל עד לירדן

בשבוע שעבר אישרה עצרת או"ם פה אחד את תכנית איחוד חבש ואריטריאה. הצבעה זאת מסיימת פרשת דיונים שנמשכה שלוש שנים וחצי. החלטות או"ם להקמת האיחוד הפדרלי של חבש הוגשמו הלכה למעשה, וסמכות קיסר חבש בענייניה החיצוניים והבט־חוניים של אריטריאה כבר הוכרה על־ידי אומות העולם. למעשה סופחה אריטריאה לממלכת חבש והובלעה לתוכה, תוך שמירת זהות מנהלית ופנימית בלבד.

ראוי שניתן דעתנו על המאורע הזה כתקדים אפשרי לפתרון בעיית גבולותינו ביום מן הימים. אין כל סיכוי להזדמנות לתיקון מצב זה באמצעים צבאיים. מאידך, קיימים אי־אלו גורמים ונטיות במשולש המהווים ראשית כיוון לקראת הינתקות מירדן ופניית פלשתינה הערבית מערבה לים התיכון הישראלי על נמליו וקשריו הבינלאומיים והמסחריים. ייתכן כי ישנם ערבים פלשתינאים המסוגלים לחשוב על עתיד כזה במקום התנוונות בתוך המדבר העבר־ירדני. השיטה הפדרלית תאפשר למשולש לנהל את ענייניו הפנימיים באמצעות מוסדותיו המחוקקים ללא הצפת המוסדות המרכזיים של השלטון בישראל. בתנאים כאלה ייהפך הגבול הקיים לגבול מנהלי גרידא דוגמת גבו־לות המדינות הנפרדות מהן מורכבת ארצות־הברית. ריכוז הסמכויות לעניינים חיצוניים ובטחוניים בבירת ישראל בירושלים יהווה מעין סיפוח המשולש לישראל למעשה, ועל־ידי כך תיחלץ ישראל ממחנק הגבול הקיים.

ידוע ידעתי כי חזון זה רחוק היום מכל סיכוי של הגשמה, אך ייתכן כי ראוי שנקדיש לו מחשבה ועבודה במשך השנים הבאות, במקום שנשלים בנפשנו עם התגבשות הגבו־לות הקיימים לעולמי־עד.[1]

בברכה,

אבא אבן

515

1. שילוח, שהמכתב הזה נמסר לעיונו, ציין, כי על־פי הערכתו אין בירדן כל כוח רציני ומגובש שרוגל באיחוד עם ישראל על־פי הקווים שמציע אבן, אם כי פעולה שיטתית של ישראל יכולה להקים כוח כזה. ידוע לו שבתכנית מעין זו טמונות סכנות גדולות, למרות זאת נראה לו, לאור מכתבו של אבן, שיש לבחון מחדש את העמדה הישראלית לאיחוד. (ראה שילוח אל שרת, 27.1.1953, 130.02/2451/2.)

516

מחלקת ארצות-הברית אל שגרירויות ישראל בוואשינגטון ובלונדון
United States Division to the Israel Embassies in Washington and London

Coded Tel. MT56 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 27 December 1952

Eban copy Elath. Yesterday *Sar* [Foreign Minister] with Bendor expressed Davis grave disquiet West arms policy M[iddle] E[ast] which affecting area peace, Israel's security, area defence.[1] Immediate source concern Jernegan's negative replies to requests for jets at nominal price or free mil[-itary] aid to Israel while same time indicating *Mahmed* [Department of State] might find necessary give mil[itary] aid Egypt, this latter confirming reports USA giving or about give Egypt mil[itary] aid. This extraordinary situation as Israel first to ask mil[itary] aid while Egypt apparently receive before Israel if latter to receive at all, also no money acc[ording] Jernegan for mil[itary] aid to Israel, money findable for Egypt.

Clear inference Three Power decl[aration] no longe valid as (a) concerted action abandoned as proved by British sale jets unknown to USA, (b) no longer preserving balance mil[itary] power between Israel and Arab States as proved by sale Brit[ish] jets and by USA mil[itary] aid to Egypt. This most serious and must have detrimental effect area peace. Nations which obstinately opposed peace neg[otiation]s UN are under no moral, political, pressure make peace, instead granted mil[itary] aid and arms put into their hands. We take poor view their devotion to democracy or dependability. With their constantly having political military upheavals, including abortive attempt *coup d'état* Syria yesterday,[2] there is every justification for strengthening Israel only democ[ratic] and stable force in area whose stability increased by new coalition, while actually Israel receiving opposite treatment. US obviously cannot ignore Arab States but could be expected to be more cautious in approach to them, bolder to Israel.

Acc[ording] Jernegan plans for M[iddle] E[ast] defence not to include Israel first phase thus Arabs once again unjustifiably to forefront.

Mahmed prone to idolatry first Shishakli now Naguib whom prepared bolster up at any cost. Naguib encouraged carry on Suez blockade by inaction powers as not only doing so with impunity but even receiving reward booty and mil[itary] aid.

516

1. ראה מס' 512 והערה 3 שם.
2. בראש הקושרים עמד אכרם חוראני, ראש המפלגה הסוציאליסטית. לקבוצת הקושרים לא היתה תמיכה ציבורית רחבה ומעצר חוראני, יחד עם כעשרים קצינים ומדינאים, שם קץ למרד.

Davis made no attempt allay concern. Had anticipated *Sar* and reported *Mahmed* his misgivings re British jets, emphasizing effect on Tri-Power decl[aration]. Has received some encouraging reports from *Mahmed* which unable divulge but knows other point of view exists in certain *Mahmed* quarters. Knows area cannot be saved without progress Israel–Arab affair. This not realized by British in past and US must not make same mistake. Promised report faithfully this time as always.

Sar said position so serious he bringing it before Cabinet Sunday and will probably have to make public statement thereafter.[3]

Mahav

517

הודעת שר החוץ במסיבת עיתונאים
Statement of the Minister of Foreign Affairs at a Press Conference

Copy: 93.03/3063/10 :העתק

Tel Aviv, 28 December 1952

The Government of Israel must express serious disquiet at reports concerning deliveries of arms by leading Western Powers to certain Arab States, primarily Egypt.

The Arab States in question insist that they are at war with Israel. Only a few weeks ago they strenuously resisted the attempt made by a group of disinterested powers to secure the passage of a resolution in the General Assembly of the United Nations, aiming at the establishment of peace in the Middle East. They maintain, by boycott and blockade, an active system of economic warfare against Israel. In so acting they openly flout fundamental provisions of the U.N. Charter enjoining upon all member States the pursuit of peace and the resort to peaceful methods of resolving international conflicts. Egypt, particularly, has been guilty of wanton interference with the legitimate traffic of goods to Israel through the Suez Canal, in flagrant disregard of a clear injunction of the Security Council.

At the same time, the Government of Israel is not aware of an expression of readiness by any of the Arab governments concerned to undertake obligation in defence of democracy, either in each particular country or in the region as a whole. The regimes prevailing in most of these countries and the upheavals by which they have been recently convulsed leave much room for doubt whether the maintenance of democratic institutions is a vital concern of their rulers.

In all these circumstances the placing, at this juncture, of additional and

3. ראה מס' 517.

important arms in the hands of Arab Governments, far from being conducive to the advent of peace and stability to the region, constitutes a menace to Israel's security, whilst offering no assured prospect of strengthening the area's defensive capacity against the dangers of outside aggression.

The present departure is at variance with the declaration jointly issued by the Governments of the US, the UK and France on 25 May 1950, which set its face against the development of an arms race between Israel and her Arab neighbours and which implied the maintenance of a fair defence equilibrium between them. The reported sales or grants of arms to the Arab States are liable seriously to upset the balance to Israel's detriment, to lead to an arms race, and thus to nullify the moral and practical effect of the assurances contained in the tri-partite declaration.

The Government of Israel must utter a serious warning against this policy, so clearly damaging to Israel's security and to the interests of regional and world peace.

518

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W793 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2208/26 :נוסח יוצא

[Washington] 28 December 1952

We are promised USA reaction to Suez note next week.[1] My guess is they will promise representations Cairo in order stop us putting down complaint *Moabit* [Security Council] which would embarrass them enormously but presumably will ask us not take action pending results representations. What was UK reaction if any?

My thought for present is try get at least seven members *Moabit* indicate their concern privately to Egyptians but am reluctant enter formal fray unless USA, UK, determined get decision which they certainly can if desire. In last Suez resolution and in recent G[eneral] A[ssembly] debate we spent most of our effort pushing our own reluctant army uphill with ourselves as only source of motive power but cannot risk this again. For resolution to get less than seven votes would have same effect as defeat principle *Binum* [internationalization] this session, namely original ruling loses its serious international effect. In general any positive prospects *Moabit* this year depend on development Greek attitude from current rigid abstentionism.[2]

Eban

518

1. ראה מס' 505 והערה 1 שם.
2. בעקבות הפעולה הדיפלומטית של ישראל החליטו המצרים לשחרר את האונייה על מטענה בראשית ינואר 1953.

519

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן WTE24
נוסח יוצא: 93.01/2208/26

ואשינגטון, 29 בדצמבר 1952

(א) הודעת השר[1] זכתה לפרסום מלא ב"ניו יורק טיימס". שאר העיתונים קיבלו רק משפטים ספורים מנציגי הסוכנויות בארץ אך השלימו את הנוסח בהסתמכם על הטיוטה שהופצה על־ידינו, מכאן פרסומת הגונה בכל רחבי המדינה.

(ב) פיינברג ראה את הנשיא היום לפי בקשתי. הנשיא השתומם לשמוע על התמורה ונשבע שמצרים בשום אופן לא תקבל עזרה צבאית חד־צדדית ושבלי נכונות לשלום תתקשה לקבל נשק בכלל. הבטיח לברר את המצב עד מחר.

(ג) בינתיים התברר לנו כי לאור העמדה הידועה של הנשיא ואנשי M[utual] S[ecurity] A[dministration] ואולי מחמת התנגדותנו הצפויה משליכים יוזמי התכנית את יהבם דווקא על הסיוע כנגד תשלום שהרי יוכלו אז לטעון כי גם לישראל קיימת זכות זאת. התכנית היא שמצרים תקנה מכספה את מטעני הנשק לפי השגת ידה ובכמויות גדולות עד לתריסר מיליון דולר. מאידך מוסיף טננוואלד שהמחלקה גם עומדת להציע סיוע חינם לחלק מהנשק המבוקש אך הבית הלבן טרם קיבל בקשה זאת וספק אם יאשר אותה. אנשי השגרירות הבריטית אישרו לנו היום שהבעיה היא סיוע כנגד תשלום. הבריטים אומרים כי אין נגיב עומד על סף התמוטטות אך רצוי לחזק את נאמנות הצבא אליו.

(ד) פגישתי במחמד [מחלקת המדינה] תתקיים כנראה ביום 13 בבוקר.[2] קיימת מבוכה לרגל היעדר ביירוד שהוא האדריכל העיקרי של התכנית.

(ה) מחר אני נפגש עם עיתונאי ואשינגטון העיקריים.

(ו) מכתב הארגונים היהודיים למזכיר יתפרסם ביום ה' וידידינו בקונגרס יתחילו ללחוץ את לחצם עוד השבוע.

אבן

519

1. מס' 517.
2. בפגישה, שהתקיימה ב־6 בינואר, הבהיר אצ'יסון לאבן כי עסקת הנשק הבריטית עם מצרים הפתיעה את ארצות־הברית, וכוונתה לקיים את הצהרת שלוש המעצמות ולהימנע ממירוץ זיון במזרח התיכון. עם זאת, ארצות־הברית מבקשת לבצר את שלטונו של נגיב, שעשה כמה צעדים חיוביים במדיניות החוץ, הן על־ידי עזרה כלכלית והן על־ידי "תכנית צנועה" של סיוע צבאי, תכנית שתחזק את מעמדו כלפי פנים ובקרב הצבא ולא תסכן את ישראל. (ראה ח. הרצוג אל מחלקת ארצות־הברית, WTE29, 93.01/2209/2.)

520

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מקור: 130.02/2436/6

ניו יורק, י"א בטבת תשי"ג
29 בדצמבר 1952

כמוס

הנדון: מזכרך מספר 675/52 מיום ה־8 בדצמבר
בדבר המעבר בדרום[1]

הריני מחייב את השקפתך בדבר הצורך להתרגל למחשבה כי במשא־ומתן לשלום עם מצרים נצטרך להסכים לאפשרות של מעבר חופשי דרך הנגב, כדי להחזיר את הקשר היבשתי בין מצרים לשכנותיה הערביות ומשום כך גם כללנו ברמז את הסעיף הזה בתכנית השלום שאבן הרצה לפני הוועדה המדינית המקבילה בחודש דצמבר.[2] מעניין לציין כי הנציג המצרי שישב אותה שעה בוועדה התחיל לרשום רשימות כשאבן הזכיר עניין זה ואת אפשרות הפיתוח המשותף של מפרץ עציון־גבר.

אני מחייב במיוחד את דבריך, בסעיף האחרון של מזכרך הנ"ל, שיש להם ערך חינוכי לגבי אופן מחשבתנו. מתוך ניסיוני במשא־ומתן מדיני הגעתי למסקנה כי השיטה המביאה לתוצאות הרצויות ביותר מבוססת על בהירות ידיעה מראש עד היכן אנו מוכנים להתקדם ובאיזו נקודה לא נסוג. נוכחתי כי שיטת המיקוח האוריינטלי אינה מסוגלת ליצור את האווירה הדרושה של אמון שהיא התנאי המוקדם להצלחת כל משא־ומתן ולהשגת תמיכת המעצמות הידידותיות.

לכן אני רואה את מזכרך כתרומה חשובה לכנותנו לגבי מטרותינו האמיתיות היכולה להועיל לנו בבוא השעה, אף אם תכנית השלום שפרשנו לפני האו"ם היא ניסיון בכיוון זה.

שלך כתמיד,

גדעון רפאל

520

1. מס' 492.
2. ראה מס' 467.

521

הסכם מפקדים מקומיים בין ישראל וירדן
Local Commanders' Agreement between Israel and Jordan

Copy: 130.16/2948/12 :העתק

29 December 1952

Confidential

1. Instructions will be given to all local authorities and commanders to strengthen measures to ensure the prevention of all illegal crossings of the lines.

2. All people having crossed the demarcation line between Hashemite Kingdom of Jordan and Israel will be handed back at the local commanders meetings, and as far as possible in the area where they were arrested.

3. Whenever an infiltrator commits an offence against the laws of either party and is charged by the authorities who arrested him, provisions of Para (b) above will be implemented after fulfilment of punishment. This paragraph does not cover members of the security forces of either party crossing the demarcation line by mistake. These people shall be returned after interrogation.

4. Notwithstanding Paragraph (c) above either party may hand back infiltrators for trial by their own authorities for such offence or offences as they may have committed in the territory controlled by these authorities. The result of each trial shall be notified to the other party.

5. Firing will be reduced to a strict minimum and there will be no firing at all during daytime on people having crossed the demarcation line unless they resist arrest.

6.There will be no firing over the lines under any circumstances other than self-defence to answer such fire which might nevertheless occur. Orders will be given and their strict observance will be ensured that ambushes would be placed in such way that there should be no chance of shots fired by them against infiltrators crossing the lines.

7. All stolen property wil be returned immediately should any thefts occur. This should be done without waiting for anything to be handed over by the other side in return.

8. All flocks which might be taken after being found grazing on the wrong side of the line would be returned immediately, and immediate payment will be made for any damage the flock may have caused. List of rates for keep charged on the return of livestock as agreed on the 5 March 1952 is attached. (Tariff as previously sent.)

9. Complaints will be handed in by either party according to normal procedure, however, both parties agree to keep complaints at a minimum by attempting to settle minor incidents at the local commander level.

10. This agreement, as from 1 December 1952, supersedes the Agreement on Measures to Curb Infiltration concluded on May 13 1952;[1] should this Agreement expire, the Agreement of May 13 will automatically re-enter into force.

522

י. שמעוני אל מחלקת אסיה
Y. Shimoni to the Asia Division

העתק: 93.03/3010/5

[ואשינגטון] י"ג בטבת תשי"ג
31 בדצמבר 1952

הנדון: הגוש הערבי–האסיאתי

בהתאם לבקשתכם הנני לסכם הערכתי והתרשמותי ממהותו של הגוש הערבי–האסיאתי. בוודאי ברור לכם שהידיעות שעליהן אני מסתמך בהערכה זו אינן סודיות ואינן נסתרות וכל אחד מאתנו יכול להגיע למסקנות בפרשה זו, ואין אני נוטל לעצמי כל סמכות או מומחיות מיוחדת.

1. בכל בעיה שהיא בעיקרה שייכת לסכסוך בין הגוש הסובייטי והגוש המערבי אין הגוש הערבי–האסיאתי מופיע בצורה אחידה. יש בו גרעין של מדינות נויטרליסטיות – הודו, אינדונסיה, בורמה, אפגאניסטאן, פרס וברוב המקרים גם מצרים, סוריה, סעודיה ותימן. מדינות אחדות גם הן נויטרליסטיות במידת־מה אך הן מפרשות את אי־ההזדהות שלהן בצורה שונה במקצת ומצביעות לעתים עם המערב – פאקיסטאן, לפעמים פרס, ולפעמים המדינות הערביות הנ"ל. עיראק והלבנון מצביעות באופן כמעט קבוע עם המערב בשאלות מסוג זה. הוא הדין לגבי הפיליפינים שחברותן בגוש היא בכלל מוטלת בספק.

2. בשאלת צפון־אפריקה וברוב הבעיות שיש להן נגיעה כלשהי ל"בעיות קולוניאליות" מופיע הגוש בצורה אחידה ותקיפה. כאן עיקר כוחו והשפעתו, וכאן הגשר והקשר בינו ובין אחדות ממדינות דרום־אמריקה וכן זרמים מסוימים בדעת הציבור הפרוגרסיבית והשמאלית באירופה.

3. בשאלת ארץ־ישראל נפרצה השנה בפעם הראשונה החזית האסיאתית באופן מעשי שעה שבורמה הצביעה בעקיבות ובתוקף לטובת ההצעה הרצויה לנו. גם הודו לא הצביעה עם הערבים באופן מלא בכל הסעיפים והפרטים, אלא נמנעה בכמה סעיפים. ידוע לנו כי בקרב המשלחת ההודית התנהל ויכוח חריף על הפרשה הזאת; אם להאמין לידיעות שהגיעונו, הרי הגב' פאנדיט ושיווה ראו דגלו בנויטרליות בין ישראל ובין

521

1. ראה מס' 150 ו־437.

הערבים, בעוד שקרישנה מנון[1] דרש המשך ההזדהות עם הערבים, ונראה שדייאל,[2] נציגם הקבוע באו"ם, היה קרוב לפרו־ערבים. (אינני בטוח באמיתות הידיעות האלו, משום שבהצבעה נקטו ההודים שוב את הקו הפרו־ערבי, ואילו לפי משקל האישים השו־נים אפשר היה להניח שגב' פאנדיט עם שיווה ראו משקלם חשוב יותר מזה של קרישנה מנון עם דייאל.)

אשר לאינדונסים ובמידת־מה לפרסים, הרי הממשלות עומדות בתוקף ובלי היסוס על קו פרו־ערבי מוחלט — בעוד שהנציגים באופן אישי אומרים לנו לא פעם שהם חוש־בים קו זה למוטעה, או שקו זה איננו מבטא עמדה אמיתית לגופו של עניין אלא הוא פרי מצבים פנימיים שאין מהם מנוס.

4. אשר להתגבשות הגוש הערבי–האסיאתי מחוץ לכותלי האו"ם, הרי הידיעה הרא־שונה מסוג זה הגיעה לידיעתי רק לפני ימים אחדים: "א.פי." מיום 23/12 מוסר כי בקהיר נתכנסה התייעצות של הגוש בענייני צפון־אפריקה, ישראל והשילומים; בהת־ייעצות היו מיוצגים נציגי 7 המדינות הערביות וכן הנציגים הדיפלומטיים של פרס, אפגאניסטאן, פאקיסטאן, הודו, אינדונסיה וחבש. על פגישה זו לא ידוע לי יותר ממה שהובא בידיעת "א.פי." הנ"ל והיה בדעתי לשאול פרטים והערכה מן הארץ.

בברכה,

י. שמעוני

522

1. ו. ק. קרישנה מנון, חבר משלחת הודו למושב השביעי של עצרת האו"ם.
2. ראג'שוואר דאיאל, הנציג הקבוע של הודו באו"ם.

מפתח השמות והעניינים

מפתח השמות והעניינים*

הרמיזות במפתח זה מתייחסות למספרי התעודות. הערות־עורך מצוינות במספרי התעודות שההערה נמצאת ביניהן: הרמיזה 14–15, למשל, מציינת הערת־עורך שבין מספר 14 ל־15; הערת־עורך לפני מס' 1 מצוינת כך: –1.

א

* קיצורים:
הע — הערה
נ. — נולד(ה)

ד

ה

ו

ז

ח

ט

מ

ס

ע

צ

ר

ש

ת

CONTENTS

Editorial Staff

Chairman of the Editorial Board: REUVEN YARON
General Editor: YEHOSHUA FREUNDLICH
Assistant General Editor: YEMIMA ROSENTHAL
NAOMY BARZILAY
YAEL RAZ

©
All rights reserved
Printed in Israel
by the Government Printer
Set, printed and bound
by Keterpress, Jerusalem
ISSN 0334-1062
ISBN 965-279-020-6

STATE OF ISRAEL
ISRAEL STATE ARCHIVES

DOCUMENTS ON THE FOREIGN POLICY OF ISRAEL

VOLUME 7
1952

Edited by Yehoshua Freundlich

Jerusalem 1992

STATE OF ISRAEL
DOCUMENTS ON THE FOREIGN POLICY
OF ISRAEL, 1952